నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

వినయపిటకే

సారత్థదీపనీ-టీకా (దుతియో భాగో)

౧. పారాజికకణ్డం

౧. పఠమపారాజికం

సుదిన్నభాణవారవణ్ణనా

౨౪. **అనుపదవణ్ణన**న్తి పదం పదం పటివణ్ణనం, పదానుక్కమేన వణ్ణనం వా. **భణ్డప్పయోజనఉద్ధారసారణాదినా కిచ్చేనా**తి ఏత్థ విక్కాయికభణ్డస్స విక్కిణనం **భణ్డప్పయోజనం,** దాతుం సజ్కేతితే దివసే గన్త్వా గహణం **ఉద్ధారో,** “అసుకస్మిం దివసే దాతబ్బ”న్తి సతుప్పాదనం **సారణం. చతుబ్బిధాయా**తి ఖత్తియబ్రాహ్మణగహపతిసమణానం వసేన చతుబ్బిధాయ, భిక్ఖుభిక్ఖునీఉపాసకఉపాసికానం వసేన వా. **దిస్వానస్స ఏతదహోసీ**తి హేతుఅత్థో అయం దిస్వాన-సద్దో అసమానకత్తుకో యథా “ఘతం పివిత్వా బలం హోతి, సీహం దిస్వా భయం హోతీ”తి. దస్సనకారణా హి ఏవం పరివితక్కనం అహోసి. కిఞ్చాపి ఏత్థ “భబ్బకులపుత్తస్సా”తి వుత్తం, తథాపి ఉపనిస్సయసమ్పన్నస్సపి అజాతసత్తునో వియ అన్తరాయో భవిస్సతీతి ఇమస్స థేరస్సపి కతపాపకమ్మమూలవిప్పటిసారవసేన అధిగమన్తరాయో అహోసీతి వదన్తి.

కిం పన యేసం మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో అత్థి, బుద్ధానం సమ్ముఖీభావేపి తేసం అన్తరాయో హోతీతి? ఆమ హోతి, న పన బుద్ధే పటిచ్చ. బుద్ధా హి పరేసం మగ్గఫలాధిగమాయ ఉస్సాహజాతా తత్థ నిరన్తరం యుత్తపయుత్తా ఏవ హోన్తి, తస్మా తే పటిచ్చ తేసం అన్తరాయో న హోతి, అథ ఖో కిరియాపరిహానియా వా పాపమిత్తతాయ వా హోతి, కిరియాపరిహాని చ దేసకస్స తస్సేవ వా పుగ్గలస్స తజ్జపయోగాభావతో వేదితబ్బా, దేసకవసేన పనేత్థ పరిహాని సావకానం వసేనేవ వేదితబ్బా, న బుద్ధానం వసేన. తథా హి సచే ధమ్మసేనాపతి ధనఞ్జానియస్స బ్రాహ్మణస్స ఆసయం ఞత్వా ధమ్మం దేసయిస్స, బ్రాహ్మణో సోతాపన్నో అభవిస్స. ఏవం తావ దేసకస్స వసేన కిరియాపరిహానియా అన్తరాయో హోతి. సచే పేస్సో హత్థారోహపుత్తో భగవతో సమ్ముఖా ధమ్మం సుణన్తో ముహుత్తం నిసీదేయ్య, యావ తస్స భగవా అత్తన్తపాదికే చత్తారో పుగ్గలే విత్థారేన విభజిత్వా దేసేతి, సోతాపత్తిఫలేన సంయుత్తో అభవిస్స. ఏవం పుగ్గలస్స వసేన కిరియాపరిహానియా అన్తరాయో హోతి నామ. ఇమస్స హి ఉపాసకస్స కిరియాపరిహాని జాతా అపరినిట్ఠితాయ దేసనాయ ఉట్ఠహిత్వా పక్కన్తత్తా. సచే అజాతసత్తు దేవదత్తస్స వచనం గహేత్వా పితుఘాతకమ్మం నాకరిస్స, సామఞ్ఞఫలసుత్తకథితదివసే సోతాపన్నో అభవిస్స, తస్స వచనం గహేత్వా పితుఘాతకమ్మస్స కతత్తా పన నాహోసి. ఏవం పాపమిత్తతాయ అన్తరాయో హోతి. సుదిన్నస్సపి పాపమిత్తవసేన అన్తరాయో అహోసీతి దట్ఠబ్బం. యది హి తేన మాతాపితూనం వచనం గహేత్వా పురాణదుతియికాయ మేథునధమ్మో పటిసేవితో నాభవిస్స, న తంమూలవిప్పటిసారవసేన అధిగమన్తరాయో అభవిస్స.

యన్నూనాతి పరివితక్కనత్థే నిపాతోతి ఆహ **“పరివితక్కదస్సనమేత”**న్తి. “ధమ్మం సుణేయ్య”న్తి కిరియాపదేన వుచ్చమానో ఏవ హి అత్థో “యన్నూనా”తి నిపాతపదేన జోతీయతి. అహం యన్నూన ధమ్మం సుణేయ్యన్తి యోజనా. **యన్నూనా**తి చ యది పనాతి అత్థో. యది పనాతి ఇదమ్పి హి తేన సమానత్థమేవ. యం ధమ్మం సుణాతీతి సమ్బన్ధో. **ఉళారుళారజనా**తి ఖత్తియమహాసాలాదిఉళారుళారజనాకిణ్ణా . సచే అయమ్పి పఠమం ఆగచ్ఛేయ్య, భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా నిసీదితుం అరహరూపోతి ఆహ **“పచ్ఛా ఆగతేనా”**తి. **సిక్ఖత్తయూపసంహిత**న్తి అధిసీలఅధిచిత్తఅధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతసిక్ఖత్తయయుత్తం. థోకం ధమ్మకథం సుత్వా అహోసీతి సమ్బన్ధో. ఇధాపి సుత్వా-సద్దో హేతుఅత్థోతి దట్ఠబ్బో, సవనకారణా ఏతదహోసీతి వుత్తం హోతి. యది ఏవం అథ కస్మా “ఏకమన్తం నిసిన్నస్స…పే॰… ఏతదహోసీ”తి వుత్తన్తి ఆహ **“తం పనస్స యస్మా”**తిఆది. తత్థ **త**న్తి పరివితక్కనం.

సఙ్ఖేపకథాతి విసుం విసుం పదుద్ధారం అకత్వా సమాసతో అత్థవణ్ణనా. **యేన యేన ఆకారేనా**తి యేన యేన పకారేన. **తేన తేన మే ఉపపరిక్ఖతో**తి “కామా నామేతే అనిచ్చా దుక్ఖా విపరిణామధమ్మా అట్ఠికఙ్కలూపమా”తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౪; ౨.౪౨; పాచి॰ ౪౧౭; మహాని॰ ౩; చూళని॰ ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేస ౧౪౭) చ ఆదినా యేన యేన ఆకారేన కామేసు ఆదీనవం ఓకారం సంకిలేసం, తబ్బిపరియాయతో నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసం గుణం పకాసేన్తం భగవతా ధమ్మం దేసితం ఆజానామి అవబుజ్ఝామి, తేన తేన పకారేన ఉపపరిక్ఖతో వీమంసన్తస్స మయ్హం ఏవం హోతి ఏవం ఉపట్ఠాతి. **సిక్ఖత్తయబ్రహ్మచరియ**న్తి అధిసీలసిక్ఖాదిసిక్ఖత్తయసఙ్గహం సేట్ఠచరియం. **ఏకమ్పి దివస**న్తి ఏకదివసమత్తమ్పి. **అఖణ్డం కత్వా**తి దుక్కటమత్తస్సపి అనాపజ్జనేన అఖణ్డితం కత్వా, అఖణ్డఅచ్ఛిద్దాదిభావాపాదనేన వా. అఖణ్డలక్ఖణవచనఞ్హేతం. **చరిమకచిత్త**న్తి చుతిచిత్తం. కిఞ్చిపి ఏకదేసం అసేసేత్వా ఏకన్తేనేవ పరిపూరేతబ్బతాయ **ఏకన్తపరిపుణ్ణం. కిలేసమలేన అమలీనం కత్వా**తి తణ్హాసంకిలేసాదినా అసంకిలిట్ఠం కత్వా, చిత్తుప్పాదమత్తమ్పి సంకిలేసమలం అనుప్పాదేత్వా. అచ్చన్తమేవ విసుద్ధం కత్వా పరిహరితబ్బతాయ **ఏకన్తపరిసుద్ధం.** తతో ఏవ సఙ్ఖం వియ లిఖితన్తి **సఙ్ఖలిఖితం.** తేనాహ **“లిఖితసఙ్ఖసదిస”**న్తి. పరియోదాతట్ఠేన నిమ్మలభావేన సఙ్ఖం వియ లిఖితం ధోతన్తి సఙ్ఖలిఖితన్తి ఆహ **“ధోతసఙ్ఖసప్పటిభాగ”**న్తి. “అజ్ఝావసతా”తి పదప్పయోగేన **అగార**న్తి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ **“అగారమజ్ఝే”**తి. దారికాపి మస్సుగ్గహణేనేవ గహేత్వా **“మస్సు”**త్వేవ వుత్తం, ఉత్తరాధరమస్సున్తి అత్థో. కసాయేన రత్తానీతి **కాసాయానీ**తి ఆహ **“కసాయరసపీతతాయా”**తి. **పరిదహిత్వా**తి నివాసేత్వా చేవ పారుపిత్వా చ. **అగారస్స హిత**న్తి అగారవాసో అగారం ఉత్తరపదలోపేన, తస్స వడ్ఢిఆవహం అగారస్స హితం.

౨౫. **ఞాతిసాలోహితా**తిఆదీసు “అయం అజ్ఝత్తికో”తి జానన్తి, ఞాయన్తి వాతి **ఞాతీ,** లోహితేన సమ్బన్ధాతి **సాలోహితా.** పితుపక్ఖికా ఞాతీ, మాతుపక్ఖికా సాలోహితా. మాతుపక్ఖికా పితుపక్ఖికా వా ఞాతీ , సస్సుససురపక్ఖికా సాలోహితా. మిత్తాయన్తీతి **మిత్తా,** మినన్తి వా సబ్బగుయ్హేసు అన్తో పక్ఖిపన్తీతి **మిత్తా.** కిచ్చకరణీయేసు సహభావట్ఠేన అమా హోన్తీతి **అమచ్చా.** మమాయతీతి **మాతా,** పియాయతీతి **పితా. సరీరకిచ్చలేసేనా**తి ఉచ్చారపస్సావాదిసరీరకిచ్చలేసేన. **అననుఞ్ఞాతం పుత్తం న పబ్బాజేతీ**తి “మాతాపితూనం లోకియమహాజనస్స చ చిత్తఞ్ఞథత్తం మా హోతూ”తి న పబ్బాజేతి. తతోయేవ చ సుద్ధోదనమహారాజస్స తథా వరో దిన్నో.

౨౬. **ధురనిక్ఖేపేనా**తి భణ్డప్పయోజనాదీసు ధురనిక్ఖేపేన. తేనాహ **“న హీ”**తిఆది. పియాయితబ్బోతి **పియో**తి ఆహ **“పీతిజననకో”**తి. మనస్స అప్పాయనతో **మనాపో**తి ఆహ **“మనవడ్ఢనకో”**తి. **సుఖేధితో** తరుణదారకకాలే, తతో పరఞ్చ సప్పిఖీరాదిసాదురసమనుఞ్ఞభోజనాదిఆహారసమ్పత్తియా **సుఖపరిహతో**. అథ వా దళ్హభత్తికధాతిజనాదిపరిజనసమ్పత్తియా

చేవ పరిచ్ఛేదసమ్పత్తియా చ ఉళారపణీతసుఖపచ్చయూపహారేహి చ **సుఖేధితో**, అకిచ్ఛేనేవ దుక్ఖపచ్చయవినోదనేన **సుఖపరిహతో**. అజ్ఝత్తికఙ్గసమ్పత్తియా వా **సుఖేధితో**, బాహిరఙ్గసమ్పత్తియా **సుఖపరిహతో**.

కిఞ్చీతి ఏతస్స వివరణం “**అప్పమత్తకమ్పి కలభాగ**”న్తి. యదా జానాతి-సద్దో బోధనత్థో న హోతి, తదా తస్స పయోగే “సప్పినో జానాతి, మధునో జానాతీ”తిఆదీసు వియ కరణత్థే సామివచనం సద్దత్థవిదూ ఇచ్ఛన్తీతి ఆహ “**కిఞ్చి దుక్ఖేన నానుభోసీ**”తి. తేనాహ “**కరణత్థే సామివచనం, అనుభవనత్థే చ జాననా**”తి. ఏత్థ చ **కిఞ్చి దుక్ఖేన నానుభోసీ**తి కేనచి దుక్ఖేన కరణభూతేన విసయం నానుభోసీతి ఏవమత్థో వేదితబ్బో. “కిఞ్చీ”తి ఏత్థాపి హి కరణత్థే సామివచనస్స లోపో కతో. తేనేవ చ వక్ఖతి “వికప్పద్వయేపి పురిమపదస్స ఉత్తరపదేన సమానవిభత్తిలోపో దట్ఠబ్బో”తి. యదా పన జానాతి-సద్దో సరణత్థో హోతి, తదా సరణత్థానం ధాతుసద్దానం పయోగే “మాతు సరతి, పితు సరతి, భాతు జానాతీ”తిఆదీసు వియ ఉపయోగత్థే సామివచనం సద్దసత్థవిదూ వదన్తీతి ఆహ “**అథ వా కిఞ్చి దుక్ఖం నస్సరసీతి అత్థో**”తి, కస్సచి దుక్ఖస్స అననుభూతత్తా అత్తనా అనుభూతం అప్పమత్తకమ్పి దుక్ఖం పరియేసమానోపి అభావతోయేవ నస్సరసీతి అత్థో . **వికప్పద్వయేపీ**తి అనుభవనసరణత్థవసేన వుత్తే దుతియతతియవికప్పద్వయే. **పురిమపదస్సా**తి “కిఞ్చీ”తి పదస్స. **ఉత్తరపదేనా**తి “దుక్ఖస్సా”తి పదేన. **సమానవిభత్తిలోపో**తి ఉత్తరపదేన సమానస్స సామివచనస్స లోపో. “కస్సచి దుక్ఖస్సా”తి వత్తబ్బే వికప్పద్వయేపి పురిమపదే సామివచనస్స లోపం కత్వా “కిఞ్చి దుక్ఖస్సా”తి నిద్దేసో కతో. **అనిచ్ఛకా**తి అనిచ్ఛన్తా. **ఏవం సన్తే**తి నను మయం సుదిన్న సామాదీసు కేనచిపి ఉపాయేన అప్పటిసాధనేన అప్పటికారేన మరణేనపి తయా అకామకాపి వినా భవిస్సామ, ఏవం సతి. **యేనా**తి యేన కారణేన. **కిం పనా**తి ఏత్థ కిన్తి కరణత్థే పచ్చత్తవచనన్తి దస్సేన్తో ఆహ “**కేన పన కారణేనా**”తి.

౨౮. **గన్ధబ్బనటనాటకాదీనీ**తి ఏత్థ **గన్ధబ్బా** నామ గాయనకా, **నటా** నామ రఙ్గనటా, **నాటకా** లఙ్ఘనకాదయో. **పరిచారేహీ**తి ఏత్థ పరితో తత్థ తత్థ యథాసకం విసయేసు చారేహీతి అత్థోతి ఆహ “**ఇన్ద్రియాని చారేహీ**”తిఆది. **పరిచారేహీ**తి వా సుఖూపకరణేహి అత్తానం పరిచారేహి అత్తనో పరిచరణం కారేహి. తథాభూతో చ యస్మా లళన్తో కీళన్తో నామ హోతి, తస్మా “**లళా**”తిఆది వుత్తం. భుఞ్జితబ్బతో పరిభుఞ్జితబ్బతో విసేసతో పఞ్చ కామగుణా భోగా నామాతి ఆహ “**భోగే భుఞ్జన్తో**”తి. **దానప్పదానానీ**తి ఏత్థ నిచ్చదానం **దానం** నామ, ఉపోసథదివసాదీసు దాతబ్బం అతిరేకదానం **పదానం** నామ. పవేణీరక్ఖణవసేన వా దీయమానం **దానం** నామ, అత్తనావ పట్ఠపేత్వా దీయమానం **పదానం** నామ. పచురజనసాధారణం వా నాతిఉళారం **దానం** నామ, అనఞ్ఞసాధారణం అతిఉళారం **పదానం** నామ. **ఆది**-సద్దేన సీలాదీని సఙ్గణ్హాతి. నత్థి ఏతస్స వచనప్పటివచనసఙ్ఖాతో ఆలాపసల్లాపోతి **నిరాలాపసల్లాపో**.

౩౦. **బలం గాహేత్వా**తి ఏత్థ బలగ్గహణం నామ కాయబలస్స ఉప్పాదనమేవాతి ఆహ “**కాయబలం జనేత్వా**”తి. **అస్సుముఖ**న్తి అస్సూని ముఖే ఏతస్సాతి అస్సుముఖో, తం అస్సుముఖం, అస్సుకిలిన్నముఖన్తి అత్థో. గామోయేవ **గామన్తసేనాసనం** గామపరియాపన్నత్తా గామన్తసేనాసనస్స. **అతిరేకలాభపటిక్ఖేపేనా**తి “పిణ్డియాలోపభోజనం నిస్సాయా”తి (మహావ॰ ౧౨౮) ఏవం వుత్తభిక్ఖాహారలాభతో అధికలాభో సఙ్ఘభత్తాదిఅతిరేకలాభో, తస్స పటిక్ఖేపేనాతి అత్థో. తేనాహ “**చుద్దస భత్తాని పటిక్ఖిపిత్వా**”తి. సఙ్ఘభత్తం ఉద్దేసభత్తం నిమన్తనభత్తం సలాకభత్తం పక్ఖికం ఉపోసథికం పాటిపదికం ఆగన్తుకభత్తం గమికభత్తం గిలానభత్తం గిలానుపట్ఠాకభత్తం విహారభత్తం ధురభత్తం వారభత్తన్తి ఇమాని చుద్దస భత్తాని. తత్థ సకలస్స సఙ్ఘస్స దాతబ్బం భత్తం **సఙ్ఘభత్తం**. కతిపయే భిక్ఖూ ఉద్దిసిత్వా దాతబ్బం భత్తం **ఉద్దేసభత్తం**. ఏకస్మిం పక్ఖే ఏకదివసం దాతబ్బం భత్తం **పక్ఖికం**. ఉపోసథే దాతబ్బం భత్తం **ఉపోసథికం**. పాటిపదదివసే దాతబ్బం భత్తం **పాటిపదికం**. విహారం ఉద్దిస్స దాతబ్బం భత్తం **విహారభత్తం**. ధురగేహేయేవ ఠపేత్వా దాతబ్బం భత్తం **ధురభత్తం**. గామవాసీఆదీహి వారేన దాతబ్బం భత్తం **వారభత్తం**.

అథ “**గహపతిచీవరం పటిక్ఖిపిత్వా**”తి కస్మా వుత్తం. గహణే హి సతి పటిక్ఖేపో యుజ్జేయ్య, న చ పఠమబోధియం గహపతిచీవరస్స పటిగ్గహణం అనుఞ్ఞాతం పరతో **జీవకవత్థుస్మిం** అనుఞ్ఞాతత్తా. తేనేవ వక్ఖతి **జీవకవత్థుస్మిం** (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౩౭) “భగవతో హి బుద్ధభావప్పత్తితో పట్ఠాయ యావ ఇదం వత్థం, ఏత్థన్తరే వీసతి వస్సాని న కోచి గహపతిచీవరం సాదియి, సబ్బే పంసుకూలికావ అహేసు”న్తి. సుదిన్నో చ పఠమబోధియంయేవ పబ్బజితో. తేనేవ వక్ఖతి “సుదిన్నో హి భగవతో ద్వాదసమే వస్సే పబ్బజితో, వీసతిమే వస్సే ఞాతికులం పిణ్డాయ పవిట్ఠో, సయం పబ్బజ్జాయ అట్ఠవస్సికో హుత్వా”తి. తస్మా “గహపతిచీవరం పటిక్ఖిపిత్వా”తి కస్మా వుత్తన్తి? వుచ్చతే – అననుఞ్ఞాతేపి గహపతిచీవరే పంసుకూలికఙ్గసమాదానవసేన గహపతిచీవరం పటిక్ఖిత్తం నామ హోతీతి కత్వా వుత్తం “గహపతిచీవరం పటిక్ఖిపిత్వా”తి.

లోలుప్పచారం పటిక్ఖిపిత్వాతి కుసలభణ్డస్స భుసం విలుమ్పనట్ఠేన లోలుప్పం వుచ్చతి తణ్హా, లోలుప్పేన చరణం లోలుప్పచారో, తణ్హావసేన ఘరపటిపాటిం అతిక్కమిత్వా భిక్ఖాయ చరణం, తం పటిక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. తేనాహ “**ఘరపటిపాటియా భిక్ఖాయ పవిసతీ**”తి. ఏత్థ చ ఆరఞ్ఞికఙ్గాదిపధానఙ్గవసేన సేసధుతఙ్గానిపి గహితానేవ హోన్తీతి వేదితబ్బం. **వజ్జీన**న్తి రాజానో అపేక్ఖిత్వా సామివచనం కతం, వజ్జీరాజూనన్తి అత్థో. జనపద-సద్దస్స తంనివాసీసుపి పవత్తనతో “**వజ్జీసూ**”తి జనపదాపేక్ఖం భుమ్మవచనం, వజ్జినామకే జనపదేతి అత్థో.

ఉపభోగపరిభోగూపకరణమహన్తతాయాతి పఞ్చకామగుణసఙ్ఖాతానం ఉపభోగానఞ్చేవ హత్థిఅస్సరథఇత్థియాదిఉపభోగూపకరణానఞ్చ మహన్తతాయ. ఉపభోగూపకరణానేవ హి ఇధ పరిభోగూపకరణసద్దేన వుత్తాని. తేనేవాహ “**యే హి తేసం ఉపభోగా, యాని చ ఉపభోగూపకరణాని, తాని మహన్తానీ**”తి. “ఉపభోగా హత్థిఅస్సరథఇత్థీఆదయో, ఉపభోగూపకరణాని తేసమేవ సువణ్ణాదిఉపకరణానీ”తిపి వదన్తి. **సారకానీ**తి సారభూతాని. **నిధేత్వా**తి నిదహిత్వా, నిధానం కత్వాతి అత్థో. **దివసపరిబ్బయసఙ్ఖాతభోగమహన్తతాయా**తి దివసే దివసే పరిభుఞ్జితబ్బసఙ్ఖాతభోగానం మహన్తతాయ. **జాతరూపరజతస్సేవ పహూతతాయా**తి పిణ్డపిణ్డవసేన చేవ సువణ్ణమాసకరజతమాసకాదివసేన చ జాతరూపరజతస్సేవ పహూతతాయ. **విత్తీ**తి తుట్ఠి, విత్తియా ఉపకరణం విత్తూపకరణం, పహూతం నానావిధాలఙ్కారభూతం విత్తూపకరణమేతేసన్తి **పహూతవిత్తూపకరణా**. తేనాహ “**అలఙ్కారభూతస్సా**”తిఆది. **వోహారవసేనా**తి వణిజ్జావసేన వడ్ఢికతాదివసేన. **ధనధఞ్ఞస్స పహూతతాయా**తి సత్తరతనసఙ్ఖాతస్స ధనస్స సబ్బపుబ్బణ్ణాపరణ్ణసఙ్గహితస్స ధఞ్ఞస్స చ పహూతతాయాతి అత్థో. తత్థ “సువణ్ణరజతమణిముత్తావేళురియవజిరపవాళాని సత్త రతనానీ”తి వదన్తి. సాలివీహిఆది **పుబ్బణ్ణం** పురక్ఖతం సస్సఫలన్తి కత్వా, తబ్బిపరియాయతో ముగ్గమాసాది **అపరణ్ణ**న్తి వేదితబ్బం. **ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతికత్తా**తి సేసధుతఙ్గపరివారితేన ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతధుతఙ్గేన సమన్నాగతత్తా. తేనాహ “**సపదానచారం చరితుకామో**”తి.

౩౧. అన్తోజాతతాయ వా ఞాతిసదిసీ దాసీతి **ఞాతిదాసీ**. పూతిభావేనేవ లక్ఖితబ్బదోసో వా **ఆభిదోసికో**, అభిదోసం వా పచ్చూసకాలం గతో పత్తో అతిక్కన్తోతి **ఆభిదోసికో**. తేనాహ “**ఏకరత్తాతిక్కన్తస్స వా**”తిఆది. పూతిభూతభావేన పరిభోగం నారహతీతి **అపరిభోగారహో**. ఛడ్డనీయసభావే నిచ్ఛితేపి పుచ్ఛాకాలే సన్దేహవోహారవసేనేవ పుచ్ఛితుం యుత్తన్తి ఆహ “**సచే**”తి. **అరియవోహారేనా**తి అరియసముదాచారేన. అరియా హి మాతుగామం భగినివాదేన సముదాచరన్తి. **నిస్సట్ఠపరిగ్గహ**న్తి పరిచ్చత్తాలయం.

“ఆకిరా”తి వుత్తత్తా “**విఞ్ఞత్తి వా**”తి వుత్తం, “సచే తం ఛడ్డనీయధమ్మ”న్తి పరియాయం అముఞ్చిత్వా వుత్తత్తా “**పయుత్తవాచా వా**”తి వుత్తం, పచ్చయపటిసంయుత్తా వాచా పయుత్తవాచా. **వత్తుం వట్టతీ**తి నిరపేక్ఖభావతో వుత్తం , ఇధ పన విసేసతో అపరిభోగారహత్తావ వత్తునో. **అగ్గఅరియవంసికో**తి అరియవంసపటిపత్తిపూరకానం అగ్గో ఉత్తమో. నిమీయతి సఞ్జాయతీతి **నిమిత్తం**, యథాసల్లక్ఖితో ఆకారోతి ఆహ “**గిహికాలే సల్లక్ఖితపుబ్బం ఆకార**”న్తి. హత్థపిట్ఠిఆదీని ఓలోకయమానా “సామిపుత్తస్స మే సుదిన్నస్స వియ సువణ్ణకచ్ఛపపిట్ఠిసదిసా ఇమా హత్థపాదపిట్ఠియో, హరితాలవట్టియో వియ సువట్టితా అఙ్గులియో, మధురో సరో”తి గిహికాలే సల్లక్ఖితపుబ్బం ఆకారం అగ్గహేసి సఞ్జాని సల్లక్ఖేసి. కస్మా పన సా ఞాతిదాసీ దిస్వావ న

సఞ్జానీతి ఆహ ‘‘**సుదిన్నో హీ**’’తిఆది. **పబ్బజ్జుపగతేనాతి** పబ్బజ్జం ఉపగతేన, పబ్బజితేనాతి అత్థో. **ఘరం పవిసిత్వాతి** గేహసామినియా నిసీదితబ్బట్ఠానభూతం అన్తోగేహం పవిసిత్వా. **యగ్ఘేతి** ఇమస్స ఆరోచయామీతి అయమత్థోతి ఆహ ‘‘**ఆరోచనత్థే నిపాతో**’’తి. ‘‘యగ్ఘే జానేయ్యాసీతి సుట్ఠు జానేయ్యాసీ’’తిపి అత్థం వదన్తి. **ఆలపనేతి** దాసిజనస్స ఆలపనే. తేనాహ ‘‘**ఏవఞ్హీ**’’తిఆది.

౩౨. **ఘరేసు సాలా హోన్తీతి** ఘరేసు ఏకమన్తే భోజనసాలా హోన్తి పాకారపరిక్ఖిత్తా సుసంవిహితద్వారబన్ధా సుసమ్మట్ఠవాలికఙ్గణా. **ఉదకకఞ్జియన్తి** ఉదకఞ్చ కఞ్జియఞ్చ. కస్మా పన ఈదిసాయమేవ సాలాయ అఞ్ఞతరం కుట్టమూలన్తి అయమత్థో వుత్తోతి ఆహ ‘‘**న హి పబ్బజితా**’’తిఆది. **అసారుప్పే ఠానేతి** భిక్ఖూనం అననుచ్ఛవికే పదేసే. **అత్థి ను ఖోతి ను**-సద్దో పుచ్ఛనత్థే, **ఖో**-సద్దో వచనసిలిట్ఠతాయ వుత్తో. **నుఖోతి** వా నిపాతసముదాయో పుచ్ఛనత్థో. తేన నామ-సద్దస్స పుచ్ఛనత్థతం దస్సేతి. **యేసం నో త్వన్తి** యేసం నో పుత్తో త్వం. **ఈదిసే ఠానేతి** కిఞ్చాపి తం ఠానం భిక్ఖూనం అననురూపం న హోతి, తథాపి మాదిసానం మహాభోగకులానం పుత్తస్స పరకులే ఆసనసాలాయం నిసీదిత్వా భోజనం నామ అయుత్తరూపన్తి మఞ్ఞమానో ఆహ. తేనేవాహ ‘‘నను నామ, తాత సుదిన్న, సకం గేహం గన్తబ్బ’’న్తి. అఞ్ఞేనపి పకారేన నామసద్దస్స పుచ్ఛనత్థతమేవ దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**తథా అత్థి ను ఖో తాతా**’’తిఆది. **తథాతి** సముచ్చయత్థో. ఇదాని నామసద్దస్స మఞ్ఞనత్థతం దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**తథా అత్థి మఞ్ఞే**’’తిఆది.

దుక్ఖాభితున్నతాయాతి మానసికేన దుక్ఖేన అభిపీళితత్తా. **ఏతమత్థన్తి** ‘‘అత్థి ను ఖో, తాత సుదిన్న, అమ్హాకం ధన’’న్తిఆదినా యథావుత్తమత్థం. **అనోకప్పనామరిసనత్థవసేనాతి** ఏత్థ **అనోకప్పనం** అసద్దహనం. **అమరిసనం** అసహనం. **అనాగతవచనం** అనాగతసద్దప్పయోగో, అత్థో పన వత్తమానకాలికోవ. తేనాహ ‘‘**పచ్చక్ఖమ్పి**’’తి. **న మరిసయామీతి** న విసహామి. **తం న సున్దరన్తి** ‘‘తదాయ’’న్తి పాఠం సన్ధాయాహ. **అలం, గహపతి, కతం మే అజ్జ భత్తకిచ్చన్తి** థేరో ఉక్కట్ఠఏకాసనికతాయ పటిక్ఖిపన్తో ఏవమాహ. **ఉక్కట్ఠఏకాసనికతాయాతి** చ ఇదం భూతకథనవసేన వుత్తం థేరస్స తథాభావదీపనత్థం. ముదుకస్సపి హి ఏకాసనికస్స యాయ నిసజ్జాయ కిఞ్చిమత్తమ్పి భోజనం భుత్తం, వత్తసీసేనపి తతో వుట్ఠితస్స పున భుఞ్జితుం న వట్టతి. తేనాహ **తిపిటకచూళాభయత్థేరో** ‘‘ఆసనం వా రక్ఖేయ్య భోజనం వా’’తి. **ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతికోపి సమానోతి** నిదస్సనమత్తమిదం, థేరో సపదానచారికేసుపి ఉక్కట్ఠోయేవ. ఉక్కట్ఠసపదానచారికోపి హి పురతో చ పచ్ఛతో చ ఆహటభిక్ఖమ్పి అగ్గహేత్వావ ఘరద్వారే ఠత్వా పత్తవిస్సజ్జనమేవ కరోతి, తస్మా థేరో ఉక్కట్ఠసపదానచారికత్తాపి స్వాతనాయ భిక్ఖం నాధివాసేతి. అథ కస్మా ‘‘అధివాసేసీ’’తి ఆహ ‘‘**సచే ఏకభత్తమ్పి న గహేస్సామీ**’’తిఆది. పణ్డితా హి మాతాపితూనం ఆచరియుపజ్ఝాయానం వా కాతబ్బం అనుగ్గహం అఞ్ఞుపేక్ఖిత్వా ధుతఙ్గవిసుద్ధికా న భవన్తి.

౩౩. **మజ్ఝిమప్పమాణోతి** చతుహత్థో పురిసో మజ్ఝిమప్పమాణో. ‘‘ఛహత్థో’’తిపి కేచి. తిరో కరోన్తి ఏతాయాతి తిరోకరణీతి సాణిపాకారవచనో అయం **తిరోకరణీ**-సద్దోతి ఆహ ‘‘**తిరోకరణియన్తి కరణత్థే భుమ్మ**’’న్తి. ‘‘తిరోకరణియా’’తి వత్తబ్బే ‘‘తిరోకరణియ’’న్తి కరణత్థే భుమ్మం వుత్తం. **తిరోకరణీయ**-సద్దో వా అయం సాణిపాకారపరియాయోతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**అథ వా**’’తిఆది. **తం పరిక్ఖిపిత్వాతి** తం సమన్తతో ఖిపిత్వా, పరితో బన్ధిత్వాతి వుత్తం హోతి. తేనాహ ‘‘**సమన్తతో కత్వా**’’తి. విభత్తిపతిరూపకోపి నిపాతో హోతీతి ఆహ ‘‘**తేనాతి అయమ్పి వా**’’తిఆది.

౩౪. ‘‘అథ ఖో ఆయస్మతో సుదిన్నస్స పితా సకే నివేసనే పణీతం ఖాదనీయం భోజనీయం పటియాదాపేత్వా ఆయస్మతో సుదిన్నస్స కాలం ఆరోచేసి – ‘కాలో, తాత సుదిన్న, నిట్ఠితం భత్త’న్తి’’ ఏవం కాలారోచనస్స పాళియం అనారుళ్హత్తా ఆహ – ‘‘**కిఞ్చాపి పాళియం కాలారోచనం న వుత్త**’’న్తి. **ఆరోచితేయేవ కాలేతి** ‘‘కాలో, తాత సుదిన్న, నిట్ఠితం భత్త’’న్తి కాలే ఆరోచితేయేవ. **ద్వే పుఞ్జేతి** కహాపణపుఞ్జఞ్చ సువణ్ణపుఞ్జఞ్చ.

పేత్తికన్తి పితితో ఆగతం పేత్తికం. **నిహితన్తి** భూమిగతం. **పయుత్తన్తి** వడ్ఢివసేన పయోజితం. **తద్ధితలోపం కత్వా వేదితబ్బన్తి** యథా అఞ్ఞత్థాపి ‘‘పితామహం ధనం లద్ధా, సుఖం జీవతి సఞ్జయో’’తి వుత్తం, ఏవం తద్ధితలోపం కత్వా వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. పితామహతో ఆగతం, పితామహస్స వా ఇదం **పేతామహం**. **పబ్బజితలిఙ్గన్తి** సమణవేసం. **న రాజభీతోతి** అపరాధకారణా న రాజకులా భీతో. యేసం సన్తకం ధనం గహితం, తే **ఇణాయికా**. **పలిబుద్ధోతి** పీళితో.

విభత్తిపతిరూపకోతి ‘‘తేనా’’తి పదం సన్ధాయాహ. **తంనిదానన్తి** తం ధనం నిదానం కారణమస్సాతి తంనిదానం. **అస్సాతి** పచ్చత్తవచనస్స, పదస్స వా. **భయన్తి** చిత్తస్స ఉత్రస్తాకారేన పవత్తభయం అధిప్పేతం, న ఞాణభయం, నాపి ‘‘భాయతి ఏతస్మా’’తి ఏవం వుత్తం ఆరమ్మణభయన్తి ఆహ ‘‘**చిత్తుత్రాసోతి అత్థో**’’తి. **ఛమ్భితత్తన్తి** తేనేవ చిత్తుత్రాసభయేన సకలసరీరస్స ఛమ్భితభావో. విసేసతో పన హదయమంసచలనన్తి ఆహ ‘‘**కాయకమ్పో హదయమంసచలన**’’న్తి. **లోమహంసోతి** తేన భయేన తేన ఛమ్భితత్తేన సకలసరీరలోమానం హట్ఠభావో, సో పన నేసం భిత్తియం నాగదన్తానం వియ ఉద్ధంముఖతాతి ఆహ ‘‘**లోమానం హంసనం ఉద్ధగ్గభావో**’’తి.

౩౫. **అత్తనాతి** పచ్చత్తే కరణవచనం, సయన్తి అత్థో. **దేవచ్ఛరానన్తి** అనచ్చన్తియో సన్ధాయాహ. **దేవనాటకానన్తి** నచ్చన్తియో, పరియాయవచనం వా ఏతం దేవకఞ్ఞానం. **సముప్పన్నబలవసోకా హుత్వాతి** అయం లోకో నామ అత్తానంవ చిన్తేతి, తస్మా సాపి ‘‘ఇదాని అహం అనాథా జాతా’’తి అత్తానంవ చిన్తయమానా ‘‘అయం అజ్జ ఆగమిస్సతి, అజ్జ ఆగమిస్సతీ’’తి అట్ఠ వస్సాని బహి న నిక్ఖన్తా ఏతం నిస్సాయ మయా దారకోపి న లద్ధో, యస్స ఆనుభావేన జీవేయ్యామి, ఇతో చామ్హి పరిహీనా అఞ్ఞతో చాతి సముప్పన్నబలవసోకా హుత్వా. కులరుక్ఖపతిట్ఠాపనే బీజసదిసత్తా కులవంసప్పతిట్ఠాపకో పుత్తో ఇధ బీజకోతి అధిప్పేతోతి ఆహ ‘‘**కులవంసబీజకం ఏకం పుత్త**’’న్తి. సం నామ ధనం, తస్స పతీతి సంపతి, ధనవా విభవసమ్పన్నో. దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికహితావహత్తా తస్స హితన్తి సాపతేయ్యం, తదేవ ధనం విభవోతి ఆహ – ‘‘**ఇమం సాపతేయ్యం ఏవం మహన్తం అమ్హాకం విభవ**’’న్తి.

౩౬. ఇత్థీనం కుమారీభావప్పత్తితో పట్ఠాయ పచ్ఛిమవయతో ఓరం అసతి విబన్ధే అట్ఠమే అట్ఠమే సత్తాహే గబ్భాసయసఞ్ఞితే తతియే ఆవత్తే కతిపయా లోహితపీళకా సణ్ఠహిత్వా అగ్గహితపుబ్బా ఏవ భిజ్జన్తి, తతో లోహితం పగ్ఘరతి, తత్థ ఉతుసమఞ్ఞా పుప్ఫసమఞ్ఞా చాతి ఆహ – ‘‘**పుప్ఫన్తి ఉతుకాలే ఉప్పన్నలోహితస్స నామ**’’న్తి. **గబ్భపతిట్ఠానట్ఠానేతి** యస్మిం ఓకాసే దారకో నిబ్బత్తతి, తస్మిం పదేసే. **సణ్ఠహిత్వాతి** నిబ్బత్తిత్వా. **భిజ్జన్తీతి** అగ్గహితపుబ్బా ఏవ భిజ్జన్తి. అయఞ్హి తాసం సభావో. **దోసేనాతి** లోహితమలేన. **సుద్ధే వత్థుమ్హీతి** పగ్ఘరితలోహితత్తా అనామయత్తా చ నహానతో పరం చతుత్థదివసతో పట్ఠాయ సుద్ధే గబ్భాసయే. సుద్ధే పన వత్థుమ్హి మాతాపితూసు ఏకవారం సన్నిపతితేసు యావ సత్త దివసాని ఖేత్తమేవ హోతి గబ్భసణ్ఠహనస్స పరిత్తస్స లోహితలేపస్స విజ్జమానత్తా. కేచి పన ‘‘అడ్ఢమాసమత్తమ్పి ఖేత్తమేవా’’తి వదన్తి. **బాహాయన్తి** అధికరణే భుమ్మన్తి ఆహ ‘‘**పురాణదుతియికాయ యా బాహా, తత్ర నం గహేత్వా**’’తి. ఉపయోగత్థే భుమ్మవచనమ్పి యుజ్జతియేవ యథా ‘‘సుదిన్నస్స పాదేసు గహేత్వా’’తి.

పుబ్బేపి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానం సబ్భావతో **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి** పారాజికం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ – ‘‘**పఠమపారాజికసిక్ఖాపదే అట్ఠపితే**’’తి. వుత్తమేవత్థం విభావేన్తో ఆహ – ‘‘**భగవతో కిర పఠమబోధియ**’’న్తిఆది. **ఏవరూపన్తి** పారాజికపణ్ణత్తియా అనురూపం. నిదస్సనమత్తఞ్చేతం, సఙ్ఘాదిసేసపణ్ణత్తియా అనురూపమ్పి అజ్ఝాచారం నాకంసుయేవ. తేనేవాహ – ‘‘**అవసేసే పఞ్చ ఖుద్దకాపత్తిక్ఖన్ధే ఏవ పఞ్ఞపేసీ**’’తి. ఇదఞ్చ థుల్లచ్చయాదీనం పఞ్చన్నం లహుకాపత్తిక్ఖన్ధానం సబ్భావమత్తం సన్ధాయ వుత్తం, న పఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధానం అనవసేసతో పఞ్ఞత్తత్తావ.

పఠమబోధియం పఞ్చన్నం లహుకాపత్తీనం సబ్బావవచనేనేవ ధమ్మసేనాపతిస్స సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియాచనా విసేసతో గరుకాపత్తిపఞ్ఞత్తియా పాతిమోక్ఖుద్దేసస్స చ హేతుభూతాతి దట్ఠబ్బా. కేచి పన "తస్మిం తస్మిం పన వత్థుస్మిం అవసేసపఞ్చఖుద్దకాపత్తిక్ఖన్ధే ఏవ పఞ్ఞపేసీతి ఇదం ద్వాదసమే వస్సే వేరఞ్జాయం వుత్థవస్సేన భగవతా తతో పట్ఠాయ అట్ఠవస్సబ్భన్తరే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వదన్తి, తం న సున్దరం తతో పుబ్బేపి సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా సబ్భావతో. తేనేవ వేరఞ్జకణ్డే "ఏకభిక్ఖునాపి రత్తిచ్ఛేదో వా పచ్ఛిమికాయ తత్థ వస్సం ఉపగచ్ఛామాతి వస్సచ్ఛేదో వా న కతో"తి చ "సామమ్పి పచనం సమణసారుప్పం న హోతి, న చ వట్టతీ"తి చ వుత్తం. **ఆరాధయింసూతి** చిత్తం గణ్హింసు, అజ్ఝాసయం పూరయింసు, హదయగాహినిం పటిపత్తిం పటిపజ్జింసూతి అత్థో. **ఏకం సమయ**న్తి ఏకస్మిం సమయే, పఠమబోధియన్తి అత్థో.

యం ఆదీనవన్తి సమ్బన్ధో. **సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తో**తి పఠమపారాజికసిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తో. **ఆదీనవం దస్సేస్సతీ**తి "వరం తే, మోఘపురిస, ఆసీవిసస్స ఘోరవిసస్స ముఖే అఙ్గజాతం పక్ఖిత్తం, న త్వేవ మాతుగామస్స అఙ్గజాతే అఙ్గజాతం పక్ఖిత్త"న్తిఆదినా యం ఆదీనవం దస్సేస్సతి. **అభివిఞ్ఞాపేసీ**తి ఇమస్స "పవత్తేసీ"తి అయమత్థో కథం లద్ధోతి ఆహ "**పవత్తనాపి హీ**"తిఆది. **కాయవిఞ్ఞత్తిచోపనతో**తి కాయవిఞ్ఞత్తివసేన పవత్తచలనతో. కస్మా పనేస మేథునధమ్మేన అనత్థికోపి సమానో తిక్ఖత్తుం అభివిఞ్ఞాపేసీతి ఆహ – "**తిక్ఖత్తుం అభివిఞ్ఞాపనఞ్చేసా**"తిఆది. తత్థ **తిక్ఖత్తుం అభివిఞ్ఞాపన**న్తి ముత్తిపాపనవసేన తీసు వారేసు మేథునధమ్మస్స పవత్తనం.

సబ్బేసమ్పి పదానం అవధారణఫలత్తా వినాపి ఏవకారం అవధారణత్థో విఞ్ఞాయతీతి ఆహ "**తేనేవ అజ్ఝాచారేనా**"తి. అట్ఠ హి గబ్భకారణాని. వుత్తఞ్హేతం –

> "మేథునచోళగ్గహణం, తనుసంసగ్గో చ నాభిఆమసనం;
>
> పానం దస్సనసవనం, ఘాయనమితి గబ్భహేతవో అట్ఠా"తి.

ఇదాని అవధారణేన నివత్తితమత్థం దస్సేతుకామో ఆహ – "**కిం పన అఞ్ఞథాపి గబ్భగ్గహణం హోతీ**"తిఆది. నను చ నాభిపరామసనమ్పి కాయసంసగ్గోయేవ, కస్మా నం విసుం వుత్తన్తి? ఉభయేసం ఛన్దరాగవసేన కాయసంసగ్గో వుత్తో, ఇత్థియా ఛన్దరాగవసేన నాభిపరామసనం, వత్థువసేన వా తం విసుం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. కథం పన కాయసంసగ్గేన గబ్భగ్గహణం హోతి, కథఞ్చ తత్థ సుక్కసోణితస్స సమ్భవోతి ఆహ "**ఇత్థియో హీ**"తిఆది . ఛన్దరాగుప్పత్తివసేన ఇత్థియా సుక్కకోట్ఠాసో చలితో హోతి, సోపి గబ్భసణ్ఠానస్స పచ్చయో హోతీతి అధిప్పాయో. ఇత్థిసన్తానేపి హి రసాదిసత్తధాతుయో లబ్భన్తియేవ. తేనాహ – "**అఙ్గపచ్చఙ్గపరామసనం సాదియన్తియోపి గబ్భం గణ్హన్తీ**"తి. **గణ్ఠిపదేసు** పన "కాయసంసగ్గాదినా సత్తప్పకారేన గబ్భగ్గహణే పితు సుక్కకోట్ఠాసం వినా ఛన్దరాగవసేన మాతు వికారప్పత్తం లోహితమేవ గబ్భసణ్ఠానస్స పచ్చయో హోతీ"తి వుత్తం. "యస్స అఙ్గపచ్చఙ్గపరామసనం సాదియిత్వా మాతా పుత్తం పటిలభతి, సచే సో అపరేన సమయేన పరిపుణ్ణిన్ద్రియో హుత్వా తాదిసం పితరం మనుస్సజాతికం జీవితా వోరోపేతి, పితుఘాతకోవ హోతీ"తి వదన్తి.

తం అసుచిం ఏకదేసం ముఖేన అగ్గహేసీతి పురాణచీవరం ధోవన్తీ తత్థ యం అసుచిం అద్దస, తం అసుచిం ఏకదేసం పివి. "వట్టతి తుమ్హాకం మేథునధమ్మో"తి పుట్ఠో "కప్పతు వా మా వా కప్పతు, మయం తేన అనత్థికా"తి దస్సేన్తో ఆహ "**అనత్థికా మయం ఏతేనా**"తి. కిఞ్చాపి నాభిపరామసనే మేథునరాగో నత్థి, తథాపి నాభిపరామసనకాలే ఫస్ససాదియనవసేన అస్సాదమత్తం తస్సా అహోసీతి గహేతబ్బం, అఞ్ఞథా గబ్భసణ్ఠహనం న సియా. దిట్ఠమఙ్గలికాయ నాభిపరామసనేన మణ్డబ్యస్స నిబ్బత్తి అహోసి, చణ్డపజ్జోతమాతు నాభియం విచ్ఛికా ఫరిత్వా గతా, తేన చణ్డపజ్జోతస్స నిబ్బత్తి అహోసీతి ఆహ "**ఏతేనేవ నయేనా**"తిఆది. **పురిసం ఉపనిజ్ఝాయతీ**తి వాతపానాదినా దిస్వా వా దిట్ఠపుబ్బం వా పురిసం ఉపనిజ్ఝాయతి. **రాజోరోధా వియా**తి సీహళదీపే కిర ఏకిస్సా ఇత్థియా తథా అహోసి, తస్మా ఏవం వుత్తం.

ఇధాతి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం. **అయ**న్తి సుదిన్నస్స పురాణదుతియికా. **యం సన్ధాయా**తి యం అజ్ఝాచారం సన్ధాయ. సుక్కం సన్ధాయ "**మాతాపితరో చ సన్నిపతితా హోన్తీ**"తి వుత్తం, **మాతా చ ఉతునీ హోతీ**తి లోహితం సన్ధాయ. తత్థ **సన్నిపతితా హోన్తీ**తి అసద్ధమ్మవసేన ఏకస్మిం ఠానే సమాగతా సఙ్గతా హోన్తి. **మాతా చ ఉతునీ హోతీ**తి ఇదం ఉతుసమయం సన్ధాయ వుత్తం, న లోకసమఞ్ఞాకరజస్స లగ్గనదివసమత్తం. **గన్ధబ్బో**తి తత్రూపగసత్తో, గన్తబ్బోతి వుత్తం హోతి. త-కారస్స ధ-కారో కతోతి దట్ఠబ్బం. అథ వా గన్ధనతో ఉప్పజ్జనగతియా నిమిత్తుపట్ఠానేన సూచనతో దీపనతో గన్ధోతి లద్ధనామేన భవగామికమ్మునా అబ్బతి పవత్తతీతి గన్ధబ్బో, తత్థ ఉప్పజ్జనకసత్తో. **పచ్చుపట్ఠితో హోతీ**తి ఉపగతో హోతి. ఏత్థ చ న మాతాపితూనం సన్నిపాతం ఓలోకయమానో సమీపే ఠితో నామ హోతి, కమ్మయన్తయన్తితో పన ఏకో సత్తో తస్మిం ఓకాసే నిబ్బత్తనకో హోతీతి అధిప్పాయో.

సన్నిపాతాతి సమోధానేన సమాగమేన. **గబ్భస్సా**తి గబ్భే నిబ్బత్తనకసత్తస్స. గబ్భే నిబ్బత్తనకసత్తోపి హి గబ్భోతి వుచ్చతి. యథాహ – "యథా ఖో పనానన్ద, అఞ్ఞా ఇత్థికా నవ వా దస వా మాసే గబ్భం కుచ్ఛినా పరిహరిత్వా విజాయన్తీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౦౫). కత్థచి పన గబ్భోతి మాతుకుచ్ఛి వుత్తో. యథాహ –

> "యమేకరత్తిం పఠమం, గబ్భే వసతి మాణవో;
>
> అబ్భుట్ఠితోవ సో యాతి, స గచ్ఛం న నివత్తతీ"తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౬౩); –

ఏత్థ చ గబ్భతి అత్తభావభావేన పవత్తతీతి గబ్భో, కలలాదిఅవత్థో ధమ్మప్పబన్ధో, తంనిస్సితత్తా పన సత్తసన్తానో "గబ్భో"తి వుత్తో యథా "మఞ్చా ఉక్కుట్ఠిం కరోన్తీ"తి. తంనిస్సయభావతో మాతుకుచ్ఛి "గబ్భో"తి వేదితబ్బో. గబ్భో వియాతి వా. యథా హి నివాసట్ఠానతాయ సత్తానం ఓవరకో "గబ్భో"తి వుచ్చతి, ఏవం గబ్భసేయ్యకానం సత్తానం యావ అభిజాతి నివాసట్ఠానతాయ మాతుకుచ్ఛి "గబ్భో"తి వుత్తోతి వేదితబ్బో. **అవక్కన్తి హోతీ**తి నిబ్బత్తి హోతి.

ఆరక్ఖదేవతాతి తస్స ఆరక్ఖత్థాయ ఠితా దేవతా. అస్స తం అజ్ఝాచారన్తి సమ్బన్ధో. **తథా నిచ్ఛారేసు**న్తి తథా మహన్తం సద్దం కత్వా నిచ్ఛారేసుం. కిఞ్చాపి ఇధ పాళియం ఆకాసట్ఠదేవతా విసుం న ఆగతా, తథాపి సద్దస్స అనుస్సావనే అయమనుక్కమోతి దస్సేతుం చాతుమహారాజికదేవతాయో ద్విధా కత్వా ఆకాసట్ఠదేవతా విసుం వుత్తా. తేనేత్థ ఆకాసట్ఠకానం విసుం గహితత్తా చాతుమహారాజికాతి పరిభణ్డపబ్బతట్ఠకా వేదితబ్బా. **ఇతిహా**తి నిపాతసముదాయో ఏవంసద్దస్స అత్థే దట్ఠబ్బోతి ఆహ "**ఏవ**"న్తి. **ఖణేన ముహుత్తేనా**తి పదద్వయం వేవచనభావతో సమానత్థమేవాతి దట్ఠబ్బం. **ఏకకోలాహలమహోసీ**తి దేవబ్రహ్మలోకేసు ఏకకోలాహలమహోసి. కిఞ్చాపి హి సో సద్దో యావ బ్రహ్మలోకా అబ్భుగ్గచ్ఛి, తథాపి న సో మనుస్సానం విసయో తేసం రూపం వియ, తేనేవ భిక్ఖూ పుచ్ఛింసు – "కచ్చి నో త్వం, ఆవుసో సుదిన్న, అనభిరతో"తి.

౩౭. "**ఏవం మాతాపుత్తానం పబ్బజ్జా సఫలా అహోసి, పితా పన విప్పటిసారాభిభూతో విహాసీ**"తి వచనతో సుదిన్నస్స తస్మిం అత్తభావే అరహత్తాధిగమో నాహోసీతి విఞ్ఞాయతి. కేచి పన "పుబ్బేకతపుఞ్ఞతాయ చోదియమానస్స భబ్బకులపుత్తస్సాతి వుత్తత్తా సుదిన్నో తం కుక్కుచ్చం వినోదేత్వా అరహత్తం సచ్ఛాకాసి, తేనేవ పబ్బజ్జా అనుఞ్ఞాతా"తి వదన్తి. తం పాళియా

అట్ఠకథాయ చ న సమేతి. పుబ్బేకతపుఞ్ఞతా చ అప్పమాణం తాదిసస్సపి అన్తరాకతపాపకమ్మస్స వసేన అజాతసత్తునో వియ అధిగమన్తరాయదస్సనతో. కతాకతానుసోచనలక్ఖణం కుక్కుచ్చం ఇధాధిప్పేతన్తి ఆహ **''అజ్ఝాచారహేతుకో పచ్ఛానుతాపో''**తి. కతం అజ్ఝాచారం పటిచ్చ అనుసోచనవసేన విరూపం సరణం చిన్తనం **విప్పటిసారో**తి ఆహ **''విప్పటిసారోతిపి తస్సేవ నామ''**న్తి. కుచ్ఛితం కతం కిరియాతి కుకతం, కుకతమేవ **కుక్కుచ్చ**న్తి ఆహ **''కుచ్ఛితకిరియాభావతో కుక్కుచ్చ''**న్తి. **పరియాదిన్నమంసలోహితత్తా**తి పరిక్ఖీణమంసలోహితత్తా. **అవిప్ఫారికో**తి ఉద్దేసాదీసు బ్యాపారరహితో, అబ్యావటోతి అత్థో. **వహచ్ఛిన్నో**తి ఛిన్నవహో, భారవహనేన ఛిన్నక్ఖన్ధోతి వుత్తం హోతి. **తం తం చిన్తయీ**తి ''యది అహం తం పాపం న కరిస్సం, ఇమే భిక్ఖూ వియ పరిపుణ్ణసీలో అస్స''న్తిఆదినా తం తం చిన్తయి.

౩౮. **ఏవంభూత**న్తి కిసలూఖాదిభావప్పత్తం. **గణసఙ్గణికాపపఞ్చేనా**తి గణే జనసమాగమే సన్నిపతనం గణసఙ్గణికా, గణసఙ్గణికాయేవ పపఞ్చో గణసఙ్గణికాపపఞ్చో, తేన. **యస్సా**తి యే అస్స. **కథాఫాసుకా**తి విస్సాసికభావేనేవ కథాకరణే ఫాసుకా, సుఖేన వత్తుం సక్కుణేయ్యా, సుఖసమ్భాసాతి అత్థో. పసాదస్స పమాణతో ఊనాధికత్తం సబ్బదా సబ్బేసం నత్థీతి ఆహ **''పసాదపతిట్ఠానోకాసస్స సమ్పుణ్ణత్తా''**తి. **దానీ**తి ఇమస్మిం అత్థే ఏతరహి-సద్దో అత్థీతి ఆహ **''దానీతి నిపాతో''**తి. నో-సద్దోపి ను-సద్దో వియ పుచ్ఛనత్థోతి ఆహ **''కచ్చి ను త్వ''**న్తి. **తమేవ అనభిరతి**న్తి తేహి భిక్ఖూహి పుచ్ఛితం తమేవ గిహిభావపత్థనాకారం అనభిరతిం. ''తమేవా''తి అవధారణేన నివత్తితమత్థం దస్సేన్తో ఆహ **''అధికుసలాన''**న్తిఆది. అధికుసలా ధమ్మా సమథవిపస్సనాదయో. **అత్థీ**తి విసయభావేన చిత్తే పరివత్తనం సన్ధాయ వుత్తం, న పాపస్స వత్తమానతం సన్ధాయ, అత్థి విసయభావేన చిత్తే పరివత్తతీతి వుత్తం హోతి. తేనాహ – **''నిచ్చకాలం అభిముఖం వియ మే తిట్ఠతీ''**తి.

యం త్వన్తి ఏత్థ **య**న్తి హేతుఅత్థే నిపాతో, కరణత్థే వా పచ్చత్తవచనన్తి ఆహ **''యేన పాపేనా''**తి. **అనేకపరియాయేనా**తి ఏత్థ **పరియాయ**-సద్దో కారణవచనోతి ఆహ **''అనేకకారణేనా''**తి. **విరాగత్థాయా**తి భవభోగేసు విరజ్జనత్థాయ. **నో రాగేన రజ్జనత్థాయా**తి భవభోగేసుయేవ రాగేన అరఞ్జనత్థాయ. తేనాహ **''భగవతా హీ''**తిఆది. **ఏస నయో సబ్బపదేసూ**తి అధిప్పాయికమత్తం సబ్బపదేసు అతిదిస్సతి. **ఇదం పనేత్థ పరియాయవచనమత్త**న్తి ''విసంయోగాయా''తిఆదీసు సబ్బపదేసు ''కిలేసేహి విసంయుజ్జనత్థాయా''తిఆదినా పదత్థవిభావనవసేన వుత్తపరియాయవచనం సన్ధాయ వదతి. **న సంయుజ్జనత్థాయా**తి కిలేసేహి న సంయుజ్జనత్థాయ. **అగ్గహణత్థాయా**తి కిలేసే అగ్గహణత్థాయ, భవభోగే వా తణ్హాదిట్ఠివసేన అగ్గహణత్థాయ. **న సఙ్గహణత్థాయా**తి ఏత్థాపి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో.

నిబ్బుతితలోకుత్తరనిబ్బానమేవాతి సఙ్ఖారేహి నిక్ఖన్తం వివిత్తం, తతోయేవ లోకతో ఉత్తిణ్ణత్తా లోకుత్తరం నిబ్బానం. **మదనిమ్మదనాయా**తి **వా**తి ఏత్థ అవుత్తసముచ్చయత్థేన **వా**-సద్దేన ఆదిఅత్థేన **ఇతి**-సద్దేన వా ''పిపాసవినయాయా''తిఆది సబ్బం సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. నిబ్బానం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తమానేన అరియమగ్గేన పహీయమానా రాగమానమదాదయో తం పత్వా పహీయన్తి నామాతి ఆహ **''యస్మా పన తం ఆగమ్మా''**తిఆది. తత్థ **తం ఆగమ్మా**తి నిబ్బానం ఆగమ్మ పటిచ్చ అరియమగ్గస్స ఆరమ్మణపచ్చయభావహేతు. **మానమదపురిసమదాదయో**తి ఏత్థ జాతిఆదిం నిస్సాయ సేయ్యస్స ''సేయ్యోహమస్మీ''తిఆదినా ఉప్పజ్జనకమానోయేవ మదజననట్ఠేన మదోతి **మానమదో**. **పురిసమదో** వుచ్చతి పురిసమానో, ''అహం పురిసో''తి ఉప్పజ్జనకమానో. ''అసద్ధమ్మసేవనసమత్థతం నిస్సాయ పవత్తో మానో, రాగో ఏవ వా పురిసమదో''తి కేచి. **ఆది**-సద్దేన బలమదయోబ్బనమదాదిం సఙ్గణ్హాతి . **మహాగణ్ఠిపదే** పన **మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ ''పురిసమదో నామ సమ్భవో''తి వుత్తం, తం ఇధ యుత్తం వియ న దిస్సతి. న హి ''భగవతా సమ్భవస్స వినాసాయ ధమ్మో దేసితో''తి వత్తుం వట్టతి. **నిమ్మదా**తి విగతమదభావా. ఇమమేవ హి అత్థం దస్సేతుం **''అమదా''**తి వుత్తం. మదా నిమ్మదీయన్తి ఏత్థ అమదభావం వినాసం గచ్ఛన్తీతి **మదనిమ్మదనో**. ఏస నయో సేసపదేసుపి.

కామపిపాసాతి కామానం పాతుకమ్యతా, కామతణ్హాతి అత్థో. ఆలీయన్తి అభిరమితబ్బట్ఠేన సేవీయన్తీతి ఆలయా, పఞ్చ కామగుణాతి ఆహ **''పఞ్చ కామగుణాలయా''**తి. పఞ్చసు హి కామగుణేసు ఛన్దరాగప్పహానేనేవ పఞ్చ కామగుణాపి పహీనా నామ హోన్తి, తేనేవ ''యో, భిక్ఖవే, రూపేసు ఛన్దరాగో''తిఆది (సం. ని. ౩.౩౨౩) వుత్తం. పఞ్చకామగుణేసు వా ఆలయా **పఞ్చకామగుణాలయా**. ఆలీయన్తి అల్లీయన్తి అభిరమనవసేన సేవన్తీతి ఆలయాతి హి తణ్హావిచరితానం అధివచనం. **తేభూమకవట్ట**న్తి తీసు భూమీసు కమ్మకిలేసవిపాకా వట్టనట్ఠేన వట్టం. **విరజ్జతీ**తి పలుజ్జతి. **''విరజ్జతీ**తి కామవినాసో వుత్తో, **నిరుజ్ఝతీ**తి ఏకప్పహారేన వినాసో''తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **విరాగో నిరోధో**తి సామఞ్ఞచోదనాయపి ''తణ్హాక్ఖయో''తి అధికతత్తా తణ్హాయ ఏవ విరజ్జనం నిరుజ్ఝనఞ్చ వుత్తం.

చతస్సో యోనియోతి ఏత్థ **యోనీ**తి ఖన్ధకోట్ఠాసస్సపి కారణస్సపి పస్సావమగ్గస్సపి నామం. ''చతస్సో నాగయోనియో (సం. ని. ౩.౩౪౨-౩౪౩) చతస్సో సుపణ్ణయోనియో''తి ఏత్థ హి ఖన్ధకోట్ఠాసో యోని నామ. ''యోని హేసా భూమిజ ఫలస్స అధిగమాయా''తి (మ. ని. ౩.౨౨౬) ఏత్థ కారణం. ''న చాహం బ్రాహ్మణం బ్రూమి, యోనిజం మత్తిసమ్భవ''న్తి (మ. ని. ౨.౪౫౭; ధ. ప. ౩౯౬) ఏత్థ పస్సావమగ్గో. ఇధ పన ఖన్ధకోట్ఠాసో ''యోనీ''తి అధిప్పేతో. యవన్తి తాయ సత్తా అమిస్సితాపి సమానజాతితాయ మిస్సితా హోన్తీతి **యోని**. సా పన అత్థతో అణ్డాదిఉప్పత్తిట్ఠానవిసిట్ఠో ఖన్ధానం భాగసో పవత్తివిసేసో, సా చ అణ్డజజలాబుజసంసేదజఓపపాతికవసేన చతుబ్బిధా. వుత్తఞ్హేతం ''చతస్సో ఖో ఇమా, సారిపుత్త, యోనియో. కతమా చతస్సో? అణ్డజా యోని జలాబుజా యోని సంసేదజా యోని ఓపపాతికా యోనీ''తి (మ. ని. ౧.౧౫౨).

తత్థ అణ్డే జాతా **అణ్డజా**. జలాబుమ్హి జాతా **జలాబుజా**. సంసేదే జాతా **సంసేదజా**. వినా ఏతేహి కారణేహి ఉప్పతిత్వా వియ నిబ్బత్తాతి **ఓపపాతికా**. ఏత్థ చ పేతలోకే తిరచ్ఛానే మనుస్సేసు చ అణ్డజాదయో చతస్సోపి యోనియో సమ్భవన్తి, మనుస్సేసు పనేత్థ కేచిదేవ ఓపపాతికా హోన్తి మహాపదుమకుమారాదయో వియ. అణ్డజాపి కోన్తపుత్తా ద్వేభాతియథేరా వియ, సంసేదజాపి పదుమగబ్భే నిబ్బత్తపోక్ఖరసాతిబ్రాహ్మణపదుమవతీదేవీఆదయో వియ కేచిదేవ హోన్తి, యేభుయ్యేన పన మనుస్సా జలాబుజావ. పేతేసుపి నిజ్ఝామతణ్హికపేతానం నిచ్చదుక్ఖాతురతాయ కామసేవనా నత్థి, తస్మా తే గబ్భసేయ్యకా న హోన్తి. జాలావన్తతాయ న తాసం కుచ్ఛియం గబ్భో సణ్ఠాతి, తస్మా తే ఓపపాతికాయేవ సంసేదజతాయపి అసమ్భవతో, అవసేసపేతా పన చతుయోనికాపి హోన్తి. యథా చ తే, ఏవం యక్ఖాపి సబ్బచతుప్పదపక్ఖిజాతిదీఘజాతిఆదయోపి సబ్బే చతుయోనికాయేవ. సబ్బే నేరయికా చ చతుమహారాజికతో పట్ఠాయ ఉపరిదేవా చ ఓపపాతికాయేవ, భుమ్మదేవా పన చతుయోనికావ హోన్తి. తత్థ దేవమనుస్సేసు సంసేదజఓపపాతికానం అయం విసేసో – సంసేదజా మన్దా దహరా హుత్వా నిబ్బత్తన్తి, ఓపపాతికా సోళసవస్సుద్దేసికా హుత్వా.

పఞ్చ గతియోతి ఏత్థ సుకతదుక్కటకమ్మవసేన గన్తబ్బా ఉపపజ్జితబ్బాతి గతియో. యథా హి కమ్మభవో పరమత్థతో అసతిపి కారకే పచ్చయసామగ్గియా సిద్ధో, తంసమఙ్గినా సన్తానలక్ఖణేన సత్తేన కతోతి వోహరీయతి, ఏవం ఉపపత్తిభవలక్ఖణగతియో పరమత్థతో అసతిపి గమకే తంతంకమ్మవసేన యేసం తాని కమ్మాని తేహి గన్తబ్బాతి వోహరీయన్తి. అపిచ గతిగతి నిబ్బత్తిగతి అజ్ఝాసయగతి విభవగతి నిప్ఫత్తిగతీతి బహువిధా గతి నామ. తత్థ ''తం గతిం పేచ్చ గచ్ఛామీ''తి (అ. ని. ౪.౧౮౪) చ ''యస్స గతిం న జానన్తి, దేవా గన్ధబ్బమానుసా''తి (ధ. ప. ౪౨౦; సు. ని. ౬౪౯) చ అయం **గతిగతి** నామ. ''ఇమేసం ఖో పనాహం భిక్ఖూనం సీలవన్తానం నేవ జానామి ఆగతిం వా గతిం వా''తి (మ. ని. ౧.౨౦౮)

అయం **నిబ్బత్తిగతి** నామ. “ఏవమ్పి ఖో తే అహం బ్రహ్మే గతిఞ్చ పజానామి చుతిఞ్చ పజానామీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౫౦౩) అయం **అజ్ఝాసయగతి** నామ. “విభవో గతి ధమ్మానం, నిబ్బానం అరహతో గతీ”తి (పరి॰ ౩౩౯) అయం **విభవగతి** నామ. “ద్వేయేవ గతియో సమ్భవన్తి అనఞ్ఞా”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౧౫; ౨.౩౪; ౩.౨౦౦) అయం **నిప్ఫత్తిగతి** నామ. తాసు ఇధ గతిగతి అధిప్పేతా, సా పన నిరయతిరచ్ఛానయోనిపేత్తివిసయమనుస్సదేవానం వసేన పఞ్చవిధా హోతి. వుత్తఞ్హేతం – “పఞ్చ ఖో ఇమా, సారిపుత్త, గతియో. కతమా పఞ్చ? నిరయో తిరచ్ఛానయోని పేత్తివిసయో మనుస్సా దేవా”తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౫౩).

తత్థ యస్స ఉప్పజ్జతి, తం బ్రూహేన్తోయేవ ఉప్పజ్జతీతి అయో, సుఖం. నత్థి ఏత్థ అయోతి **నిరయో,** తతో ఏవ రమితబ్బం అస్సాదేతబ్బం తత్థ నత్థీతి నిరతిఅత్థేన నిరస్సాదట్ఠేన చ నిరయోతి వుచ్చతి. తిరియం అఞ్చితాతి **తిరచ్ఛానా,** దేవమనుస్సాదయో వియ ఉద్ధం దీఘా అహుత్వా తిరియం దీఘాతి అత్థో. పకట్ఠతో సుఖతో అయనం అపగమో పేచ్చభావో, తం పేచ్చభావం పత్తానం విసయోతి **పేత్తివిసయో,** పేతయోని. మనస్స ఉస్సన్నతాయ **మనుస్సా,** సతిసూరభావబ్రహ్మచరియయోగ్యతాదిగుణవసేన ఉపచితమానసతాయ ఉక్కట్ఠగుణచిత్తతాయ మనుస్సాతి వుత్తం హోతి, అయం పనత్థో నిప్పరియాయతో జమ్బుదీపవాసీవసేన వేదితబ్బో. యథాహ – “తీహి, భిక్ఖవే, ఠానేహి జమ్బుదీపకా మనుస్సా ఉత్తరకురుకే చ మనుస్సే అధిగ్గణ్హన్తి దేవే చ తావతింసే. కతమేహి తీహి? సూరా సతిమన్తో ఇధ బ్రహ్మచరియవాసో”తి (అ॰ ని॰ ౯.౨౧). తథా హి బుద్ధా చ భగవన్తో పచ్చేకబుద్ధా అగ్గసావకా మహాసావకా చక్కవత్తినో అఞ్ఞే చ మహానుభావా సత్తా తత్థేవ ఉప్పజ్జన్తి, తేహి సమానరూపాదితాయ పన సద్ధిం పరిత్తదీపవాసీహి ఇతరమహాదీపవాసినోపి మనుస్సాత్వేవ పఞ్ఞాయింసు.

అపరే పన భణన్తి “లోభాదీహి అలోభాదీహి చ సహితస్స మనస్స ఉస్సన్నతాయ మనుస్సా. యే హి సత్తా మనుస్సజాతికా, తేసు విసేసతో లోభాదయో అలోభాదయో చ ఉస్సన్నా. తే లోభాదిఉస్సన్నతాయ అపాయమగ్గం, అలోభాదిఉస్సన్నతాయ సుగతిమగ్గం నిబ్బానగామిమగ్గఞ్చ పరిపూరేన్తి, తస్మా లోభాదీహి అలోభాదీహి చ సహితస్స మనస్స ఉస్సన్నతాయ పరిత్తదీపవాసీహి సద్ధిం చతుమహాదీపవాసినో సత్తవిసేసా మనుస్సాతి వుచ్చన్తీ”తి. లోకియా పన “మనునో అపచ్చభావేన మనుస్సా”తి వదన్తి. మను నామ పఠమకప్పికో లోకమరియాదాయ ఆదిభూతో సత్తానం హితాహితవిధాయకో కత్తబ్బాకత్తబ్బతావసేన పితుట్ఠానియో, యో సాసనే మహాసమ్మతోతి వుచ్చతి అమ్హాకం బోధిసత్తో, పచ్చక్ఖతో పరమ్పరాయ చ తస్స ఓవాదానుసాసనియం ఠితా సత్తా పుత్తసదిసతాయ “మనుస్సా, మానుసా”తి చ వుచ్చన్తి. తతో ఏవ హి తే “మానవా మనుజా”తి చ వోహరీయన్తి.

పఞ్చహి కామగుణేహి అత్తనో అత్తనో దేవానుభావసఙ్ఖాతేహి ఇద్ధివిసేసేహి చ దిబ్బన్తి కీళన్తి లళన్తి జోతన్తీతి **దేవా.** తత్థ కామదేవా కామగుణేహి చేవ ఇద్ధివిసేసేహి చ, ఇతరే ఇద్ధివిసేసేహేవ దిబ్బన్తీతి వేదితబ్బా. సరణన్తి వా గమియన్తి అభిత్థవీయన్తీతి వా దేవా. ఏత్థ చ నిరయగతిదేవగతిమనుస్సగతీహి సద్ధిం ఓకాసేన ఖన్ధా వుత్తా. తిరచ్ఛానయోనిపేత్తివిసయగ్గహణేన ఖన్ధానం ఏవ గహణం వేదితబ్బం తేసం తాదిసస్స పరిచ్ఛిన్నస్స ఓకాసస్స అభావతో. యత్థ యత్థ వా తే అరఞ్ఞసముద్దపబ్బతపాదాదికే నిబద్ధవాసం వసన్తి, తాదిసస్స ఠానస్స వసేన ఓకాసోపి గహేతబ్బో. **సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో నవ సత్తావాసా** చ హేట్ఠా సంవణ్ణితనయా ఏవ. **అపరాపరభావాయాతి** అపరాపరం యోనిఆదితో యోనిఆదిభావాయ. **ఆబన్ధనం** గణ్ఠికరణం, **సంసిబ్బనం** తున్నకరణం. **తణ్హాయ నిక్ఖన్తం** తత్థ తస్సా సబ్బసో అభావతో, నిక్ఖమనఞ్చస్స తణ్హాయ విసంయోగో ఏవాతి ఆహ **“విసంయుత్త”**న్తి.

కామానం పహానన్తి ఏత్థ కామగ్గహణేన కామీయతీతి కామో, కామేతీతి కామోతి దువిధస్సపి కామస్స సఙ్గహో కతోతి ఆహ **“వత్థుకామానం కిలేసకామానఞ్చ పహాన”**న్తి. వత్థుకామప్పహానఞ్చేత్థ తేసు ఛన్దరాగప్పహానేనాతి వేదితబ్బం. **కామసఞ్ఞానన్తి** కామేసు, కామసహగతానం వా సఞ్ఞానం. **పరిఞ్ఞాతి** తివిధాపి పరిఞ్ఞా ఇధాధిప్పేతాతి ఆహ **“ఞాతతీరణపహానవసేన తివిధా పరిఞ్ఞా”**తి. తత్థ కతమా ఞాతపరిఞ్ఞా? సబ్బం తేభూమకం నామరూపం “ఇదం రూపం, ఏత్తకం రూపం, న ఇతో భియ్యో, ఇదం నామం, ఏత్తకం నామం, న ఇతో భియ్యో”తి భూతుపాదాయభేదం రూపం ఫస్సాదిభేదం నామఞ్చ లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానతో వవత్థపేతి, కమ్మావిజ్జాదికఞ్చస్స పచ్చయం పరిగ్గణ్హాతి, అయం **ఞాతపరిఞ్ఞా.**

కతమా తీరణపరిఞ్ఞా? ఏవం ఞాతం కత్వా తం సబ్బం తీరేతి అనిచ్చతో దుక్ఖతో రోగతోతి ద్వాచత్తాలీసాయ ఆకారేహి, అయం **తీరణపరిఞ్ఞా** నామ. కతమా పహానపరిఞ్ఞా? ఏవం తీరయిత్వా అగ్గమగ్గేన సబ్బస్మిం ఛన్దరాగం పజహతి, అయం **పహానపరిఞ్ఞా.** దిట్ఠివిసుద్ధికఙ్ఖావితరణవిసుద్ధియో వా ఞాతపరిఞ్ఞా, మగ్గామగ్గపటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధిఆదయో, కలాపసమ్మసనాదిఅనులోమపరియోసానా వా పఞ్ఞా తీరణపరిఞ్ఞా, అరియమగ్గే ఞాణం నిప్పరియాయేన పహానపరిఞ్ఞా. ఇధ పన కామసఞ్ఞానం సభావలక్ఖణపటివేధవసేన అనిచ్చాదిసామఞ్ఞలక్ఖణవసేన చ పవత్తమానానం ఞాతతీరణపరిఞ్ఞానమ్పి కిచ్చనిప్ఫత్తియా మగ్గేనేవ ఇజ్ఝనతో మగ్గక్ఖణంయేవ సన్ధాయ తివిధాపి పరిఞ్ఞా వుత్తా. తేనేవ “ఇమేసు పఞ్చసు ఠానేసు కిలేసక్ఖయకరో లోకుత్తరమగ్గోవ కథితో”తి వుత్తం.

కామేసు, కామే వా పాతుమిచ్ఛా కామపిపాసాతి ఆహ – **“కామేసు పాతబ్యతానం, కామే వా పాతుమిచ్ఛాన”**న్తి. **ఇమేసు పఞ్చసు ఠానేసూతి** “కామానం పహానం అక్ఖాత”న్తిఆదినా వుత్తేసు పఞ్చసు ఠానేసు. **తీసు ఠానేసూతి** “విరాగాయ ధమ్మో దేసితో, నో సరాగాయ, విసంయోగాయ ధమ్మో దేసితో, నో సంయోగాయ, అనుపాదానాయ ధమ్మో దేసితో, నో సఉపాదానాయా”తి ఏవం వుత్తేసు ఠానేసు. **విప్పటిసారం కరోతీతి** ఏవం తం పాపం విప్పటిసారం ఉప్పాదేతి. కీదిసం విప్పటిసారం కరోతీతి ఆహ **“ఈదిసేపి నామా”**తిఆది.

౩౯. **నేవ పియకమ్యతాయాతి** అత్తని సత్థు నేవ పియభావకామతాయ. **న భేదపురేక్ఖారతాయాతి** న సత్థు తేన భిక్ఖునా భేదనాధిప్పాయపురేక్ఖారతాయ. **న కలిసాసనారోపనత్థాయాతి** న దోసారోపనత్థాయ. **కలీతి** కోధస్సేతం అధివచనం, తస్స సాసనం కలిసాసనం, కోధవసేన వుచ్చమానో గరహాదోసో. **వేలన్తి** సిక్ఖాపదవేలం. **మరియాదన్తి** తస్సేవ వేవచనం. సిక్ఖాపదఞ్హి అనతిక్కమనీయట్ఠేన “వేలా, మరియాదా”తి చ వుచ్చతి.

అజ్ఝాచారవీతిక్కమోతి మేథునవసేన పవత్తఅజ్ఝాచారసఙ్ఖాతో వీతిక్కమో. **పకరణేతి** ఏత్థ ప-సద్దో ఆరమ్భవచనోతి ఆహ **“కత్తుం ఆరభతీ”**తి. కత్థచి ఉపసగ్గో ధాతుఅత్థమేవ వదతి, న విసేసత్థజోతకోతి ఆహ **“కరోతియేవ వా”**తి. **జాతియాతి** ఖత్తియాదిజాతియా. **గోత్తేనాతి** గోతమకస్సపాదిగోత్తేన. **కోలపుత్తియేనాతి** ఖత్తియాదిజాతీసుయేవ సక్కకులసోత్థియకులాదివిసిట్ఠకులానం పుత్తభావేన. **యసస్సీతి** మహాపరివారో. **పేసలన్తి** పియసీలం. **అవికమ్పమానేనాతి** పటిఘానునయేహి అకమ్పమానేన. యస్స తస్మిం అత్తభావే ఉప్పజ్జనారహానం మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో నత్థి, తం బుద్ధా “మోఘపురిసా”తి వదన్తి అరిట్ఠలాళుదాయీఆదికే వియ. ఉపనిస్సయే సతిపి తస్మిం ఖణే మగ్గే వా ఫలే వా అసతి “మోఘపురిసా”తి వదన్తియేవ ధనియఉపసేనత్థేరాదికే వియ. సుదిన్నస్స పన తస్మిం అత్తభావే మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో సముచ్ఛిన్నోయేవ, తేన నం “మోఘపురిసా”తి ఆహ.

సమణకరణానం ధమ్మానన్తి హిరోత్తప్పాదీనం. **మగ్గఫలనిబ్బాన**గ్గహణేన పటివేధసాసనస్స గహితత్తా **సాసనానన్తి** పటిపత్తిపరియత్తిసాసనానం గహణం వేదితబ్బం. **ఛవిన్తి** తేసం పభస్సరకరణం ఛవిం. కిం తన్తి ఆహ **“ఛాయ”**న్తి, తేసం పకాసకం ఓభాసన్తి అత్థో. కిం తన్తి ఆహ **“సున్దరభావ”**న్తి. ఛవిమనుగతం **అనుచ్ఛవికం. పతిరూపన్తి**ఆదీసుపి “తేస”న్తి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. సమణానం కమ్మం సామణకం, న సామణకం **అస్సామణకం.** కథం-సద్దయోగేన “న సక్ఖిస్ససీ”తి అనాగతవచనం కతం. “నామ-సద్దయోగేనా”తి చ వదన్తి.

దయాలుకేనాతి అనుకమ్పాయ సహితేన. **పరిభాసన్తోతి** గరహన్తో. నిరుత్తినయేన ఆసీవిస-సద్దస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ **"ఆసు సీఘ"**న్తిఆది. **ఏతస్సాతి** ఆసీవిసస్స. **ఆగచ్ఛతీతి** యో తేన దట్ఠో, తం పతిఆగచ్ఛతి. అసిత్తవిసోతిపి **ఆసీవిసో,** సకలకాయే ఆసిఞ్చిత్వా వియ ఠపితవిసో పరస్స చ సరీరే ఆసిఞ్చనవిసోతి అత్థో. అసితవిసోతిపి **ఆసీవిసో.** యం యఞ్హి ఏతేన అసితం హోతి పరిభుత్తం, తం విసమేవ సమ్పజ్జతి, తస్మా అసితం విసం ఏతస్సాతి అసితవిసోతి వత్తబ్బే "ఆసీవిసో"తి నిరుత్తినయేన వుత్తం. అసిసదిసవిసోతిపి **ఆసీవిసో,** అసి వియ తిఖిణం పరస్స మమ్మచ్ఛేదనసమత్థం విసం ఏతస్సాతి ఆసీవిసోతి వుత్తం హోతి. ఆసీతి వా దాఠా వుచ్చతి, తత్థ సన్నిహితవిసోతి **ఆసీవిసో.** సేససప్పేహి కణ్హసప్పస్స మహావిసత్తా ఆసీవిసస్సానన్తరం కణ్హసప్పో వుత్తో. సప్పముఖమ్పి అఙ్గారకాసు వియ భయావహత్తా అకుసలుప్పత్తియా ఠానం న హోతీతి అకుసలకమ్మతో నివారణాధిప్పాయేన సీలభేదతోపి సుద్ధసీలే ఠితస్స మరణమేవ వరతరన్తి దస్సేతుం "ఆసీవిసస్స కణ్హసప్పస్స ముఖే అఙ్గజాతం పక్ఖిత్తం వర"న్తి వుత్తం. పబ్బజితేన హి కతపాపకమ్మం భగవతో ఆణాతిక్కమనతో వత్థుమహన్తతాయ మహాసావజ్జం. **కాసున్తి** ఆవాటోపి వుచ్చతి రాసిపి.

> "కిన్ను సన్తరమానోవ, కాసుం ఖణసి సారథి;
>
> పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కిం కాసుయా కరిస్ససీ"తి. (జా. ౨.౨౨.౩) –

ఏత్థ హి ఆవాటో కాసు నామ.

> "అఙ్గారకాసుం అపరే ఫుణన్తి, నరా రుదన్తా పరిదడ్ఢగత్తా"తి (జా. ౨.౨౨.౪౬౨) –

ఏత్థ రాసి. ఇధ పన ఉభయమ్పి అధిప్పేతన్తి ఆహ **"అఙ్గారపుణ్ణకూపే అఙ్గారరాసిమ్హి వా"**తి. కస్సతి ఖణీయతీతి కాసు, ఆవాటో. కసీయతి చీయతీతి కాసు, రాసి. **పదిత్తాయాతి** దిప్పమానాయ. సం-సద్దో ఏత్థ సమన్తపరియాయోతి ఆహ **"సమన్తతో పజ్జలితాయా"**తి.

ఇదం మాతుగామస్స అఙ్గజాతే అఙ్గజాతపక్ఖిపనం నిదానం కారణమస్స నిరయుపపజ్జనస్సాతి **ఇతోనిదానం,** భావనపుంసకఞ్చేతం. పచ్చత్తవచనస్స తో-ఆదేసో కతో, తస్స చ సమాసేపి అలోపో. **తత్థ నామ త్వన్తి** ఏత్థ **త్వం**-సద్దో "సమాపజ్జిస్ససీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధముపగచ్ఛమానో అత్థీతి ఆహ **"త్వన్తి తంసద్దస్స వేవచన"**న్తి. "యం తన్తి పన పారో యుత్తరూపో"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. యం తన్తి నాయం ఉద్దేసనిద్దేసో, యథా లోకే యం వా తం వాతి అవఞ్ఞాతవచనం, ఏవం దట్ఠబ్బన్తి ఆహ – **"యం వా తం వా హీళితం అవఞ్ఞాతన్తి వుత్తం హోతీ"**తి. **నీచజనానన్తి** నిహీనగుణానం సత్తానం. **గామధమ్మన్తి** ఏత్థ **గామ**-సద్దేన గామవాసినో వుత్తా అభేదూపచారేనాతి ఆహ **"గామవాసికమనుస్సాన"**న్తి. **కిలేసపగ్ఘరణకం ధమ్మన్తి** రాగాదికిలేసవిస్సన్దనకధమ్మం . మేథునధమ్మో హి రాగం పగ్ఘరతి. మేథునధమ్మస్స మహాసావజ్జతాయ ఓళారికత్తా వుత్తం **"అసుఖుమ"**న్తి. **అనిపుణన్తి** తస్సేవ వేవచనం. ఉదకే భవం ఓదకం. కిం తం? ఉదకకిచ్చన్తి ఆహ – **"ఉదకకిచ్చం అన్తికం అవసానం అస్సా"**తి. **సమాపజ్జిస్సతీతి** అనాగతవచనం నామ-సద్దయోగేన కతన్తి ఆహ – **"సమాపజ్జిస్సతీతి...పే... నామ-సద్దేన యోజేతబ్బ"**న్తి. లోకే మేథునధమ్మస్స ఆదికత్తా కోచి పఠమకప్పికో, న పనాయన్తి ఆహ – **"సాసనం సన్ధాయ వదతీ"**తి. **బహూనన్తి** పుగ్గలాపేక్ఖం, న పన అకుసలాపేక్ఖన్తి ఆహ **"బహూనం పుగ్గలాన"**న్తి.

యం అసంవరం పటిచ్చ దుబ్భరతాదుప్పోసతాది హోతి, సో అసంవరో దుబ్భరతాది-సద్దేన వుత్తో కారణే ఫలూపచారేనాతి ఆహ – **"దుబ్భరతాదీనం వత్థుభూతస్స అసంవరస్సా"**తి. **వత్థుభూతస్సాతి** కారణభూతస్స. వసతి ఏత్థ ఫలం తదాయత్తవుత్తితాయాతి హి కారణం వత్థు. **అత్తాతి** చిత్తం సరీరఞ్చ, చిత్తమేవ వా. **దుబ్భరతఞ్చేవ దుప్పోసతఞ్చ ఆపజ్జతీతి** అత్తనా పచ్చయదాయకేహి చ దుక్ఖేన భరితబ్బతం పోసేతబ్బతఞ్చ ఆపజ్జతి. అసంవరే ఠితో హి ఏకచ్చో అత్తనోపి దుబ్భరో హోతి దుప్పోసో, ఏకచ్చో ఉపట్ఠాకానమ్పి. కథం? యో హి అమ్బిలాదీని లద్ధా అనమ్బిలాదీని పరియేసతి, అఞ్ఞస్స ఘరే లద్ధం అఞ్ఞస్స ఘరే ఛడ్డేన్తో సబ్బం గామం చరిత్వా రిత్తపత్తోవ విహారం పవిసిత్వా నిపజ్జతి, అయం **అత్తనో దుబ్భరో.** యో పన సాలిమంసోదనాదీనం పత్తే పూరేత్వా దిన్నేపి దుమ్ముఖభావం అనత్తమనభావమేవ దస్సేతి, తేసం వా సమ్ముఖావ తం పిణ్డపాతం "కిం తుమ్హేహి దిన్న"న్తి అపసాదేన్తో సామణేరగహట్ఠాదీనం దేతి, అయం **ఉపట్ఠాకానం దుబ్భరో.** ఏతం దిస్వా మనుస్సా దూరతోవ పరివజ్జేన్తి "దుబ్భరో భిక్ఖు న సక్కా పోసేతు"న్తి.

మహిచ్ఛతన్తి ఏత్థ మహన్తాని వత్థూని ఇచ్ఛతి, మహతీ వా పనస్స ఇచ్ఛాతి మహిచ్ఛో, తస్స భావో మహిచ్ఛతా, సన్తగుణవిభావనతా పటిగ్గహణే అమత్తఞ్ఞుతా చ. మహిచ్ఛో హి ఇచ్ఛాచారే ఠత్వా అత్తని విజ్జమానసీలధుతధమ్మాదిగుణే విభావేతి, తాదిసస్స పటిగ్గహణే అమత్తఞ్ఞుతాపి హోతి. యం సన్ధాయ వదన్తి "సన్తగుణసమ్భావనతా పటిగ్గహణే చ అమత్తఞ్ఞుతా, ఏతం మహిచ్ఛతాలక్ఖణ"న్తి. సా పనేసా మహిచ్ఛతా "ఇధేకచ్చో సద్ధో సమానో 'సద్ధోతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, సీలవా సమానో 'సీలవాతి మం జనో జానాతూ'తి" ఇమినా నయేన ఆగతాయేవ, తాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో దుస్సన్తప్పియో హోతి, విజాతమాతాపిస్స చిత్తం గహేతుం న సక్కోతి. తేనేతం వుచ్చతి –

> "అగ్గిక్ఖన్ధో సముద్దో చ, మహిచ్ఛో చాపి పుగ్గలో;
>
> సకటేన పచ్చయం దేన్తు, తయోపేతే అతప్పియా"తి. (మ. ని. అట్ఠ. ౧.౨౫౨; అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౬౩; విభ. అట్ఠ. ౮౫౦; ఉదా. అట్ఠ. ౩౧; మహాని. అట్ఠ. ౮౫);

సత్తేహి కిలేసేహి చ సఙ్గణనం సమోధానం **సఙ్గణికాతి** ఆహ – **"గణసఙ్గణికాయ చేవ కిలేససఙ్గణికాయ చా"**తి. **కోసజ్జానుగతో చ హోతీతి** కుసీతభావేన అనుగతో హోతి, కుసీతస్స భావో కోసజ్జం. **అట్ఠకుసీతవత్థుపారిపూరియాతి** ఏత్థ కుచ్ఛితం సీదతీతి కుసీతో ద-కారస్స త-కారం కత్వా. యస్స ధమ్మస్స వసేన పుగ్గలో "కుసీతో"తి వుచ్చతి, సో కుసీతభావో ఇధ కుసీత-సద్దేన వుత్తో. వినాపి హి భావజోతనసద్దం భావత్థో విఞ్ఞాయతి యథా "పటస్స సుక్క"న్తి, తస్మా కుసీతభావవత్థూనీతి అత్థో, కోసజ్జకారణానీతి వుత్తం హోతి. తథా హి –

> "కమ్మం ఖో మే కత్తబ్బం భవిస్సతి, కమ్మం ఖో పన మే కరోన్తస్స కాయో కిలమిస్సతి, హన్దాహం నిపజ్జామీతి సో నిపజ్జతి, న వీరియం ఆరభతి అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయ, ఇదం పఠమం కుసీతవత్థు. అహం ఖో కమ్మం అకాసిం, కమ్మం ఖో పన మే కరోన్తస్స కాయో కిలన్తో, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే... మగ్గో ఖో మే గన్తబ్బో భవిస్సతి, మగ్గం ఖో పన మే గచ్ఛన్తస్స కాయో కిలమిస్సతి, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే... అహం ఖో మగ్గం అగమాసిం, మగ్గం ఖో పన మే గచ్ఛన్తస్స కాయో కిలన్తో, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే... అహం ఖో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ చరన్తో నాలత్థం లూఖస్స వా పణీతస్స వా భోజనస్స యావదత్థం పారిపూరిం, తస్స మే కాయో కిలన్తో అకమ్మఞ్ఞో, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే... అహం ఖో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ చరన్తో అలత్థం లూఖస్స వా పణీతస్స వా భోజనస్స యావదత్థం పారిపూరిం, తస్స మే కాయో గరుకో అకమ్మఞ్ఞో మాసాచితం మఞ్ఞే, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే... ఉప్పన్నో ఖో మే అయం అప్పమత్తకో ఆబాధో, అత్థి కప్పో నిపజ్జితుం, హన్దాహం

> నిపజ్జామి...పే॰... అహం ఖో గిలానా వుట్ఠితో అచిరవుట్ఠితో గేలఞ్ఞా, తస్స మే కాయో దుబ్బలో అకమ్మఞ్ఞో, హన్దాహం నిపజ్జామీతి సో నిపజ్జతి, న వీరియం ఆరభతి అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయ. ఇదం అట్ఠమం కుసీతవత్థు"న్తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౩౪; అం॰ ని॰ ౮.౮౦) –

ఏవమాగతాని "హన్దాహం నిపజ్జామీ"తి ఏవం పవత్తఓసీదనాని ఉపరూపరి కోసజ్జకారణత్తా అట్ఠ కుసీతవత్థూని నామ, తేసం పారిపూరియా సంవత్తతీతి అత్థో.

సుభరో హోతి సుపోసోతి అత్తనో ఉపట్ఠాకేహి చ సుఖేన భరితబ్బో పోసేతబ్బోతి అత్థో. సంవరే ఠితో హి ఏకచ్చో అత్తనోపి సుభరో హోతి సుపోసో, ఏకచ్చో ఉపట్ఠాకానమ్పి. కథం? యో హి యం కిఞ్చి లూఖం వా పణీతం వా లద్ధా తుట్ఠచిత్తోవ భుఞ్జిత్వా విహారం గన్త్వా అత్తనో కమ్మం కరోతి, అయం **అత్తనో సుభరో**. యో పన పరేసమ్పి అప్పం వా బహుం వా లూఖం వా పణీతం వా దానం అహీళేత్వా అత్తమనో విప్పసన్నముఖో హుత్వా ఏతేసం సమ్ముఖావ పరిభుఞ్జిత్వా యాతి, అయం **ఉపట్ఠాకానం సుభరో**. ఏతం దిస్వా మనుస్సా అతివియ విస్సత్థా హోన్తి, "అమ్హాకం భదన్తో సుభరో, థోకథోకేనపి తుస్సతి, మయమేవ నం పోసేస్సామా"తి పటిఞ్ఞం కత్వా పోసేన్తి. **అప్పిచ్ఛత**న్తి ఇచ్ఛావిరహితత్తం. ఏత్థ హి బ్యఞ్జనం సావసేసం వియ, అత్థో పన నిరవసేసో. అప్ప-సద్దో హేత్థ అభావత్థోతి సక్కా విఞ్ఞాతుం "అప్పాబాధతఞ్చ సఞ్జానామీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౨౫) వియ. తేనేవాహ "**నిత్తణ్హభావ**"న్తి.

తిప్పభేదాయ సన్తుట్ఠియాతి యథాలాభాదిసన్తోససామఞ్ఞేన వుత్తం, చతూసు పన పచ్చయేసు తయో తయో సన్తోసాతి ద్వాదసవిధో హోతి సన్తోసో. కథం? చీవరే యథాలాభసన్తోసో యథాబలసన్తోసో యథాసారుప్పసన్తోసోతి తివిధో హోతి సన్తోసో. ఏవం పిణ్డపాతాదీసు. తస్సాయం పభేదసంవణ్ణనా (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౨౨; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧౪౪; అం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౬౩) – ఇధ భిక్ఖు చీవరం లభతి సున్దరం వా అసున్దరం వా, సో తేనేవ యాపేతి అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స **చీవరే యథాలాభసన్తోసో**. అథ పన పకతిదుబ్బలో వా హోతి ఆబాధజరాభిభూతో వా, గరుచీవరం పారుపన్తో కిలమతి, సో సభాగేన భిక్ఖునా సద్ధిం తం పరివత్తేత్వా లహుకేన యాపేన్తోపి సన్తుట్ఠోయేవ హోతి. అయమస్స **చీవరే యథాబలసన్తోసో**. పకతిదుబ్బలాదీనఞ్హి గరుచీవరాని న ఫాసుభావావహాని సరీరఖేదావహాని చ హోన్తీతి పయోజనవసేన అనత్రిచ్ఛతాదివసేన తాని పరివత్తేత్వా లహుకచీవరపరిభోగో న సన్తోసవిరోధీతి. అపరో పణీతపచ్చయలాభీ హోతి, సో పట్టచీవరాదీనం అఞ్ఞతరం మహగ్ఘచీవరం బహూని వా పన చీవరాని లభిత్వా "ఇదం థేరానం చిరపబ్బజితానం, ఇదం బహుస్సుతానం అనురూపం, ఇదం గిలానానం, ఇదం అప్పలాభానం హోతూ"తి దత్వా తేసం పురాణచీవరం వా సఙ్కారకూటాదితో వా నన్తకాని ఉచ్చినిత్వా తేహి సఙ్ఘాటిం కత్వా ధారేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **చీవరే యథాసారుప్పసన్తోసో**. మహగ్ఘఞ్హి చీవరం బహూని వా చీవరాని లభిత్వాపి తాని విస్సజ్జేత్వా తదఞ్ఞస్స గహణం యథాసారుప్పనయే ఠితత్తా న సన్తోసవిరోధీతి.

ఇధ పన భిక్ఖు పిణ్డపాతం లభతి లూఖం వా పణీతం వా, సో తేనేవ యాపేతి అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స **పిణ్డపాతే యథాలాభసన్తోసో**. యో పన అత్తనో పకతివిరుద్ధం వా బ్యాధివిరుద్ధం వా పిణ్డపాతం లభతి, యేనస్స పరిభుత్తేన అఫాసు హోతి, సో సభాగస్స భిక్ఖునో తం దత్వా తస్స హత్థతో సప్పాయభోజనం భుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **పిణ్డపాతే యథాబలసన్తోసో**. అపరో బహుం పణీతం పిణ్డపాతం లభతి, సో తం చీవరం వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా తేసం వా సేసకం పిణ్డాయ వా చరిత్వా మిస్సకాహారం భుఞ్జన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **పిణ్డపాతే యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు సేనాసనం లభతి మనాపం వా అమనాపం వా, సో తేన నేవ సోమనస్సం, న పటిఘం ఉప్పాదేతి, అన్తమసో తిణసన్థరకేనపి యథాలద్ధేనేవ తుస్సతి. అయమస్స **సేనాసనే యథాలాభసన్తోసో**. యో పన అత్తనో పకతివిరుద్ధం వా బ్యాధివిరుద్ధం వా సేనాసనం లభతి, యత్థస్స వసతో అఫాసు హోతి, సో తం సభాగస్స భిక్ఖునో దత్వా తస్స సన్తకే సప్పాయసేనాసనే వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **సేనాసనే యథాబలసన్తోసో**. అపరో మహాపుఞ్ఞో లేణమణ్డపకూటాగారాదీని బహూని పణీతసేనాసనాని లభతి, సో తాని చీవరాదీని వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా యత్థ కత్థచి వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **సేనాసనే యథాసారుప్పసన్తోసో**. యోపి "ఉత్తమసేనాసనం నామ పమాదట్ఠానం, తత్థ నిసిన్నస్స థినమిద్ధం ఓక్కమతి, నిద్దాభిభూతస్స పున పటిబుజ్ఝతో పాపవితక్కా పాతుభవన్తీ"తి పటిసఞ్చిక్ఖిత్వా తాదిసం సేనాసనం పత్తమ్పి న సమ్పటిచ్ఛతి, సో తం పటిక్ఖిపిత్వా అబ్భోకాసరుక్ఖమూలాదీసు వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమ్పిస్స **సేనాసనే యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు భేసజ్జం లభతి లూఖం వా పణీతం వా, సో యం లభతి, తేనేవ తుస్సతి అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స **గిలానపచ్చయే యథాలాభసన్తోసో**. యో పన తేలేన అత్థికో ఫాణితం లభతి, సో తం సభాగస్స భిక్ఖునో దత్వా తస్స హత్థతో తేలం గహేత్వా అఞ్ఞదేవ వా పరియేసిత్వా భేసజ్జం కరోన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **గిలానపచ్చయే యథాబలసన్తోసో**. అపరో మహాపుఞ్ఞో బహుం తేలమధుఫాణితాదిపణీతభేసజ్జం లభతి, సో తం చీవరం వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా తేసం ఆభతేన యేన కేనచి యాపేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. యో పన ఏకస్మిం భాజనే ముత్తహరీతకం ఠపేత్వా ఏకస్మిం చతుమధురం "గణ్హ, భన్తే, యదిచ్ఛసీ"తి వుచ్చమానో సచస్స తేసు అఞ్ఞతరేనపి రోగో వూపసమ్మతి, అథ "ముత్తహరీతకం నామ బుద్ధాదీహి వణ్ణిత"న్తి చతుమధురం పటిక్ఖిపిత్వా ముత్తహరీతకేనేవ భేసజ్జం కరోన్తో పరమసన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **గిలానపచ్చయే యథాసారుప్పసన్తోసో**. ఏవం యథాలాభాదివసేన తిప్పభేదో సన్తోసో చతున్నం పచ్చయానం వసేన ద్వాదసవిధో హోతీతి వేదితబ్బో.

కామవితక్కబ్యాపాదవితక్కవిహింసావితక్కానం వసేన **అకుసలవితక్కత్తయం**. నేక్ఖమ్మవితక్కఅబ్యాపాదవితక్కఅవిహిం సావితక్కానం వసేన **కుసలవితక్కత్తయం**. **సబ్బకిలేసాపచయభూతాయ వివట్టాయా**తి రాగాదిసబ్బకిలేసానం అపచయహేతుభూతాయ నిబ్బానధాతుయా. **అట్ఠవీరియారమ్భవత్థుపారిపూరియా**తి అట్ఠన్నం వీరియారమ్భకారణానం పారిపూరియా. యథా తథా పఠమం పవత్తఅబ్భుస్సహనఞ్హి ఉపరి వీరియారమ్భస్స కారణం హోతి. అనురూపపచ్చవేక్ఖణాసహితాని హి అబ్భుస్సహనాని తమ్మూలకాని వా పచ్చవేక్ఖణాని అట్ఠ వీరియారమ్భవత్థూనీతి వేదితబ్బాని. తథా హి –

> "కమ్మం ఖో మే కత్తబ్బం భవిస్సతి, కమ్మం ఖో పన మే కరోన్తేన న సుకరం బుద్ధానం సాసనం మనసి కాతుం, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయ. అహం ఖో కమ్మం అకాసిం, కమ్మం ఖో పనాహం కరోన్తో నాసక్ఖిం బుద్ధానం సాసనం మనసి కాతుం, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి...పే॰... మగ్గో ఖో మే గన్తబ్బో భవిస్సతి, మగ్గం ఖో పన మే గచ్ఛన్తేన న సుకరం బుద్ధానం సాసనం మనసి కాతుం, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి...పే॰... అహం ఖో మగ్గం అగమాసిం, మగ్గం ఖో పనాహం గచ్ఛన్తో నాసక్ఖిం బుద్ధానం సాసనం మనసి కాతుం, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి...పే॰... అహం ఖో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ చరన్తో నాలత్థం లూఖస్స వా పణీతస్స వా భోజనస్స యావదత్థం పారిపూరిం, తస్స మే కాయో లహుకో కమ్మఞ్ఞో, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి...పే॰... అహం ఖో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ చరన్తో అలత్థం లూఖస్స వా పణీతస్స వా భోజనస్స యావదత్థం పారిపూరిం, తస్స మే కాయో బలవా కమ్మఞ్ఞో, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి...పే॰... ఉప్పన్నో ఖో మే అయం అప్పమత్తకో ఆబాధో, ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతి, యం మే ఆబాధో పవడ్ఢేయ్య, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి...పే॰... అహం ఖో గిలానా వుట్ఠితో

అచిరవుట్ఠితో గేలఞ్ఞా, ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతి, యం మే ఆబాధో పచ్చుదావత్తేయ్య, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయా"తి (దీ. ని. ౩.౩౩౫; అ. ని. ౮.౮౦) –

ఏవం పవత్తఅనురూపపచ్చవేక్ఖణాసహితాని అబ్భుస్సహనాని తమ్మూలకాని వా పచ్చవేక్ఖణాని అట్ఠ వీరియారమ్భవత్థూని నామ.

తదనుచ్ఛవికం తదనులోమికన్తి ఏత్థ **త**-సద్దో వక్ఖమానాపేక్ఖో చ అతీతాపేక్ఖో చ హోతీతి ఆహ **"యం ఇదాని సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేస్సతీ"**తిఆది. సబ్బనామాని హి వక్ఖమానవచనానిపి హోన్తి పక్కన్తవచనానిపి. **సంవరప్పహానపటిసంయుత్త**న్తి పఞ్చసంవరేహి చేవ పఞ్చపహానేహి చ పటిసంయుత్తం. పఞ్చవిధో హి సంవరో సీలసంవరో సతిసంవరో ఞాణసంవరో ఖన్తిసంవరో వీరియసంవరోతి. పహానమ్పి పఞ్చవిధం తదఙ్గప్పహానం విక్ఖమ్భనప్పహానం సముచ్ఛేదప్పహానం పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం నిస్సరణప్పహానన్తి.

తత్థ "ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరేన ఉపేతో హోతి సముపేతో"తి (విభ. ౫౧౧) ఏవమాగతో పాతిమోక్ఖసంవరో **సీలసంవరో** నామ, సో చ అత్థతో కాయికవాచసికో అవీతిక్కమో. "రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం, చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతీ"తి (దీ. ని. ౧.౨౧౩; మ. ని. ౧.౨౯౫; సం. ని. ౪.౨౩౯; అ. ని. ౩.౧౬) ఏవమాగతా ఇన్ద్రియారక్ఖా **సతిసంవరో,** సా చ అత్థతో తథాపవత్తా సతి ఏవ. "సోతానం సంవరం బ్రూమి, పఞ్ఞాయేతే పిధీయరే"తి (సు. ని. ౧౦౪౧; చూళని. ౧౧) ఏవమాగతో **ఞాణసంవరో**. ఏత్థ హి "సోతానం సంవరం బ్రూమీ"తి వత్వా "పఞ్ఞాయేతే పిధీయరే"తి వచనతో సోతసఙ్ఖాతానం తణ్హాదిట్ఠిదుచ్చరితఅవిజ్జాదికిలేసానం సముచ్ఛేదకఞాణం పిదహనట్ఠేన సంవరోతి వుత్తం. "ఖమో హోతి సీతస్స ఉణ్హస్సా"తిఏవమాగతా (మ. ని. ౧.౨౪; మ. ని. ౩.౧౫౯; అ. ని. ౪.౧౧౪) అధివాసనా **ఖన్తిసంవరో,** సా చ అత్థతో తథాపవత్తా ఖన్ధా అదోసో వా. పఞ్ఞాతి ఏకే, తం న గహేతబ్బం. "ఉప్పన్నం కామవితక్కం నాధివాసేతీ"తి (మ. ని. ౧.౨౬) ఏవమాగతం కామవితక్కాదీనం వినోదనవసేన పవత్తం వీరియమేవ **వీరియసంవరో**. సబ్బో చాయం సంవరో యథాసకం సంవరితబ్బానం దుస్సీల్యసఙ్ఖాతానం కాయవచీదుచ్చరితానం ముట్ఠస్సచ్చసఙ్ఖాతస్స పమాదస్స అభిజ్ఝాదీనం వా అక్ఖన్తి అఞ్ఞాణకోసజ్జానఞ్చ సంవరణతో పిదహనతో ఛాదనతో "సంవరో"తి వుచ్చతి. సంవరతీతి సంవరో, పిదహతి నివారేతి పవత్తితుం న దేతీతి అత్థో. పచ్చయసమవాయే ఉప్పజ్జనారహానం కాయదుచ్చరితాదీనం తథా తథా అనుప్పాదనమేవ హి ఇధ సంవరణం నామ. ఏవం తావ పఞ్చవిధో సంవరో వేదితబ్బో.

తేన తేన గుణఙ్గేన తస్స తస్స అగుణఙ్గస్స పహానం **తదఙ్గప్పహానం**. నామరూపపరిచ్ఛేదాదీసు హి విపస్సనాఞాణేసు పటిపక్ఖభావతో దీపాలోకేనేవ తమస్స నామరూపవవత్థానేన సక్కాయదిట్ఠియా, పచ్చయపరిగ్గహేన అహేతువిసమహేతుదిట్ఠీనం, తస్సేవ అపరభాగే ఉప్పన్నేన కఙ్ఖావితరణేన కథంకథీభావస్స, కలాపసమ్మసనేన "అహం మమా"తి గాహస్స, మగ్గామగ్గవవత్థానేన అమగ్గే మగ్గసఞ్ఞాయ, ఉదయదస్సనేన ఉచ్ఛేదదిట్ఠియా, వయదస్సనేన సస్సతదిట్ఠియా, భయదస్సనేన సభయే అభయసఞ్ఞాయాతిఆదినా నయేన తేన తేన విపస్సనాఞాణేన తస్స తస్స అగుణఙ్గస్స పహానం **తదఙ్గప్పహాన**న్తి వేదితబ్బం. యం పన ఉపచారప్పనాభేదేన సమాధినా పవత్తినివారణతో ఘటప్పహారేనేవ ఉదకపిట్ఠే సేవాలస్స తేసం తేసం నీవరణాదిధమ్మానం పహానం, ఏతం **విక్ఖమ్భనప్పహానం** నామ. విక్ఖమ్భనమేవ పహానం విక్ఖమ్భనప్పహానం. యం చతున్నం అరియమగ్గానం భావితత్తా తంతంమగ్గవతో అత్తనో సన్తానే "దిట్ఠిగతానం పహానాయా"తిఆదినా (ధ. స. ౨౭౭) నయేన వుత్తస్స సముదయపక్ఖియస్స కిలేసగణస్స అచ్చన్తం అప్పవత్తిభావేన పహానం, ఇదం **సముచ్ఛేదప్పహానం** నామ. యం పన ఫలక్ఖణే పటిప్పస్సద్ధత్తం వూపసన్తతా కిలేసానం, ఏతం **పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం** నామ. యం సబ్బసఙ్ఖతనిస్సటత్తా పహీనసబ్బసఙ్ఖతం నిబ్బానం, ఏతం **నిస్సరణప్పహానం** నామ. సబ్బమ్పి చేతం చాగట్ఠేన పహానన్తి వుచ్చతి. ఏవమిమేహి యథావుత్తసంవరేహి చేవ పహానేహి చ పటిసంయుత్తా ధమ్మదేసనా "సంవరప్పహానపటిసంయుత్తా"తి వేదితబ్బా.

అసుత్తన్తవినిబద్ధన్తి సుత్తన్తేసు అనిబద్ధం, పాళిఅనారుళ్హన్తి అత్థో. పకిణ్ణకధమ్మదేసనా హి సఙ్గహం న ఆరోహతి. వుత్తమేవత్థం పకాసేన్తో ఆహ **"పాళివినిముత్త"**న్తి. అథ వా **అసుత్తన్తవినిబద్ధ**న్తి సుత్తాభిధమ్మపాళిం అనారుళ్హభావం సన్ధాయ వుత్తం, **పాళివినిముత్త**న్తి వినయపాళిం అనారుళ్హభావం సన్ధాయ. **ఓక్కన్తికధమ్మదేసనా** నామ ఞాణేన అనుపవిసిత్వా అన్తరా కథియమానా ధమ్మదేసనా, **పటిక్ఖిపనాధిప్పాయా** భద్దాలిత్థేరసదిసా. సమ్పరేతబ్బతో పేచ్చ గన్తబ్బతో సమ్పరాయో, పరలోకో. తత్థ భవం **సమ్పరాయికం**. **వట్టభయేన తజ్జేన్తో**తి "ఏవం దుస్సీలా నిరయాదీసు దుక్ఖం పాపుణన్తీ"తి తజ్జేన్తో. **దీఘనికాయప్పమాణమ్పి మజ్ఝిమనికాయప్పమాణమ్పి ధమ్మదేసనం కరోతీ**తి "తేన ఖణేన తేన ముహుత్తేన కథం భగవా తావమహన్తం ధమ్మదేసనం కరోతీ"తి న వత్తబ్బం. యావతా హి లోకియమహాజనా ఏకం పదం కథేన్తి, తావ ఆనన్దత్థేరో అట్ఠ పదాని కథేతి. ఆనన్దత్థేరే పన ఏకం పదం కథేన్తేయేవ భగవా సోళస పదాని కథేతి. ఇమినా నయేన లోకియజనస్స ఏకపదుచ్చారణక్ఖణే భగవా అట్ఠవీససతం పదాని కథేతి. కస్మా? భగవతో హి జివ్హా ముదు, దన్తావరణం సుఫుసితం, వచనం అగళితం, భవఙ్గపరివాసో లహుకో, తస్మా సచే ఏకో భిక్ఖు కాయానుపస్సనం పుచ్ఛతి, అఞ్ఞో వేదనానుపస్సనం, అఞ్ఞో చిత్తానుపస్సనం, అఞ్ఞో ధమ్మానుపస్సనం, "ఇమినా పుట్ఠే అహం పుచ్ఛిస్సామీ"తి ఏకో ఏకం న ఓలోకేతి, ఏవం సన్తేపి తేసం భిక్ఖూనం "అయం పఠమం పుచ్ఛి, అయం దుతియ"న్తిఆదినా పుచ్ఛనవారో తాదిసస్స పఞ్ఞవతో పఞ్ఞాయతి సుఖుమస్స అన్తరస్స లబ్భనతో. బుద్ధానం పన దేసనావారో అఞ్ఞేసం న పఞ్ఞాయతేవ అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్తే ఖణే అనేకకోటిసహస్సచిత్తప్పవత్తిసమ్భవతో. దళ్హధమ్మేన ధనుగ్గహేన ఖిత్తసరస్స విదత్థిచతురఙ్గులం తాలచ్ఛాయం అతిక్కమనతో పురేతరంయేవ భగవా చుద్దసవిధేన కాయానుపస్సనం, నవవిధేన వేదనానుపస్సనం, సోళసవిధేన చిత్తానుపస్సనం, పఞ్చవిధేన ధమ్మానుపస్సనం కథేతి. తిట్ఠన్తు వా ఏతే చత్తారో, సచే హి అఞ్ఞే చత్తారో సమ్మప్పధానేసు, అఞ్ఞే ఇద్ధిపాదేసు, అఞ్ఞే పఞ్చిన్ద్రియేసు, అఞ్ఞే పఞ్చబలేసు, అఞ్ఞే సత్తబోజ్ఝఙ్గేసు, అఞ్ఞే అట్ఠమగ్గఙ్గేసు పఞ్హే పుచ్ఛేయ్యుం, తమ్పి భగవా కథేయ్య. తిట్ఠన్తు వా ఏతే అట్ఠ, సచే అఞ్ఞే సత్తతింస జనా బోధిపక్ఖియేసు పఞ్హే పుచ్ఛేయ్యుం, తమ్పి భగవా తావదేవ కథేయ్య.

మూలం నిస్సాయ పతిట్ఠాతి పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం పఠమస్స పఠమస్స వేవచనన్తి దట్ఠబ్బం. తత్థ **పతిట్ఠా**తి సమ్పయోగవసేన ఉపనిస్సయవసేన చ ఓకాసభావో. సిక్ఖాసఙ్ఖాతానఞ్హి అవసేసకుసలధమ్మానం మేథునవిరతిసమ్పయోగవసేన వా పతిట్ఠా సియా ఉపనిస్సయభావేన వా. తేనేవాహ **"మేథునసంవరో హి"**తిఆది. **వుత్తత్థవసేనా**తి పతిట్ఠాఅధిగమూపాయవసేన. సిక్ఖాపదవిభఙ్గే నిద్దిట్ఠవిరతిచేతనా తంసమ్పయుత్తధమ్మా చ సిక్ఖాపదన్తి దస్సేతుకామో ఆహ – **"అయఞ్చ అత్థో సిక్ఖాపదవిభఙ్గే వుత్తనయేన వేదితబ్బో"**తి. సిక్ఖాపదవిభఙ్గే హి విరతిఆదయో ధమ్మా నిప్పరియాయతో పరియాయతో చ "సిక్ఖాపద"న్తి వుత్తా. వుత్తఞ్హేతం –

> "తత్థ కతమం కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం? యస్మిం సమయే కామావచరం కుసలం చిత్తం ఉప్పన్నం హోతి సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం కామేసుమిచ్ఛాచారా విరమన్తస్స, యా తస్మిం సమయే కామేసుమిచ్ఛాచారా ఆరతి విరతి పటివిరతి వేరమణీ అకిరియా అకరణం అనజ్ఝాపత్తి వేలాఅనతిక్కమో సేతుఘాతో, ఇదం వుచ్చతి కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం. అవసేసా ధమ్మా వేరమణియా సమ్పయుత్తా.

> "తత్థ కతమం కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం? యస్మిం సమయే కామావచరం కుసలం చిత్తం ఉప్పన్నం హోతి సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం కామేసుమిచ్ఛాచారా విరమన్తస్స, యా తస్మిం సమయే చేతనా సఞ్చేతనా చేతయితత్తం, ఇదం వుచ్చతి కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం. అవసేసా ధమ్మా చేతనాయ సమ్పయుత్తా.

“తత్థ కతమం కామేసుమిచ్చాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం? యస్మిం సమయే కామావచరం కుసలం చిత్తం ఉప్పన్నం హోతి సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం కామేసుమిచ్ఛాచారా విరమన్తస్స, యో తస్మిం సమయే ఫస్సో…పే॰… పగ్గాహో అవిక్ఖేపో, ఇదం వుచ్చతి కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపద”న్తి (విభ॰ ౭౦౬).

ఏత్థ హి యస్మా న కేవలం విరతియేవ సిక్ఖాపదం, చేతనాపి సిక్ఖాపదమేవ, తస్మా తం దస్సేతుం దుతియనయో వుత్తో. యస్మా చ న కేవలం ఏతేయేవ ద్వే ధమ్మా సిక్ఖాపదం, చేతనాసమ్పయుత్తా పన పరోపణ్ణాస ధమ్మాపి సిక్ఖితబ్బకోట్ఠాసతో సిక్ఖాపదమేవ, తస్మా తతియనయో దస్సితో. దువిధఞ్హి సిక్ఖాపదం నిప్పరియాయసిక్ఖాపదం పరియాయసిక్ఖాపదన్తి. తత్థ విరతి **నిప్పరియాయసిక్ఖాపదం**. సా హి “పాణాతిపాతా వేరమణీ”తి పాళియం ఆగతా, నో చేతనా. విరమన్తో చ తాయ ఏవ తతో తతో విరమతి, న చేతనాయ, చేతనమ్పి పన ఆహరిత్వా దస్సేతి, తథా సేసచేతనాసమ్పయుత్తధమ్మే. తస్మా చేతనా చేవ అవసేససమ్పయుత్తధమ్మా చ **పరియాయసిక్ఖాపద**న్తి వేదితబ్బం.

ఇదాని న కేవలం ఇధ విరతిఆదయో ధమ్మావ సిక్ఖాపదం, అథ ఖో తదత్థజోతికా పఞ్ఞత్తిపీతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**అపిచా**’’తిఆది. ‘‘**యో తత్థ నామకాయో పదకాయో**తి ఇదం మహాఅట్ఠకథాయం వుత్త”న్తి వదన్తి. **నామకాయో**తి నామసమూహో నామపణ్ణత్తియేవ. పదనిరుత్తిబ్యఞ్జనాని నామవేవచనానేవ “నామం నామకమ్మం నామనిరుత్తీ”తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౧౩౧౩-౧౩౧౫) వియ. **సిక్ఖాకోట్ఠాసో**తి విరతిఆదయోవ వుత్తా, తదత్థజోతకం వచనమ్పి సిక్ఖాపదన్తి ఇదమ్పి ఏత్థ లబ్భతేవ.

అత్థవసేతి వుద్ధివిసేసే ఆనిసంసవిసేసే. తేసం పన సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తికారణత్తా ఆహ ‘‘**దస కారణవసే**’’తి, దస కారణవిసేసేతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**హితవిసేసే**’’తి. అత్థోయేవ వా **అత్థవసో,** దస అత్థే దస కారణానీతి వుత్తం హోతి. అథ వా అత్థో ఫలం తదధీనవుత్తితాయ వసో ఏతస్సాతి **అత్థవసో**, హేతూతి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **సుట్ఠు దేవా**తి ఇదం **రాజన్తేపురప్పవేసనసిక్ఖాపదే** (పాచి॰ ౪౯౪ ఆదయో) వుత్తం. “యే మమ సోతబ్బం సద్దహాతబ్బం మఞ్ఞిస్సన్తి, తేసం తం అస్స దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయా”తి వుత్తత్తా ‘‘**యో చ తథాగతస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛతి, తస్స తం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ హోతీ**’’తి వుత్తం. **అసమ్పటిచ్ఛనే ఆదీనవన్తి భద్దాలిసుత్తే** (మ॰ ని॰ ౨.౧౩౪ ఆదయో) వియ అసమ్పటిచ్ఛనే ఆదీనవం దస్సేత్వా. సుఖవిహారాభావే సహజీవమానస్స అభావతో సహజీవితాపి సుఖవిహారోవ వుత్తో. సుఖవిహారో నామ చతున్నం ఇరియాపథవిహారానం ఫాసుతా.

మఙ్కుతన్తి నిత్తేజభావం. **ధమ్మేనా**తిఆదీసు **ధమ్మో**తి భూతం వత్థు. **వినయో**తి చోదనా చేవ సారణా చ. **సత్థుసాసన**న్తి ఞత్తిసమ్పదా చేవ అనుస్సావనసమ్పదా చ. **పియసీలాన**న్తి సిక్ఖాకామానం. తేసఞ్హి సీలం పియం హోతి. తేనేవాహ ‘‘**సిక్ఖత్తయపారిపూరియా ఘటమానా**’’తి. **సన్దిట్ఠమానా**తి సంసయం ఆపజ్జమానా. **ఉబ్బాళ్హా హోన్తీ**తి పీళితా హోన్తి. **సఙ్ఘకమ్మానీ**తి సతిపి ఉపోసథపవారణానం సఙ్ఘకమ్మభావే గోబలిబద్దఞాయేన ఉపోసథం పవారణఞ్చ ఠపేత్వా ఉపసమ్పదాదిసేససఙ్ఘకమ్మానం గహణం వేదితబ్బం. సమగ్గానం భావో **సామగ్గీ**.

“న వో అహం, చున్ద, దిట్ఠధమ్మికానంయేవ ఆసవానం సంవరాయ ధమ్మం దేసేమీ”తి (దీ॰ ని॰ ౩.౧౮౨) ఏత్థ వివాదమూలభూతా కిలేసా ఆసవాతి ఆగతా.

‘‘యేన దేవూపపత్యస్స, గన్ధబ్బో వా విహఙ్గమో;
యక్ఖత్తం యేన గచ్ఛేయ్యం, మనుస్సత్తఞ్చ అబ్బజే;
తే మయ్హం ఆసవా ఖీణా, విద్ధస్తా వినళీకతా”తి. (అ॰ ని॰ ౪.౩౬) –

ఏత్థ తేభూమకం కమ్మం అవసేసా చ అకుసలా ధమ్మా. ఇధ పన పరూపవాదవిప్పటిసారవధబన్ధాదయో చేవ అపాయదుక్ఖభూతా చ నానప్పకారా ఉపద్దవా **ఆసవా**తి ఆహ – ‘‘**అసంవరే ఠితేన తస్మింయేవ అత్తభావే పత్తబ్బా**’’తిఆది. యది హి భగవా సిక్ఖాపదం న పఞ్ఞపేయ్య, తతో అసద్ధమ్మపటిసేవనఅదిన్నాదానపాణాతిపాతాదిహేతు యే ఉప్పజ్జేయ్యుం పరూపవాదాదయో దిట్ఠధమ్మికా నానప్పకారా అనత్థా, యే చ తంనిమిత్తమేవ నిరయాదీసు నిబ్బత్తస్స పఞ్చవిధబన్ధనకమ్మకారణాదివసేన మహాదుక్ఖానుభవననానప్పకారా అనత్థా, తే సన్ధాయ ఇదం వుత్తం “దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయా”తి. దిట్ఠధమ్మో వుచ్చతి పచ్చక్ఖో అత్తభావో , తత్థ భవా **దిట్ఠధమ్మికా**. తేన వుత్తం ‘‘**తస్మింయేవ అత్తభావే పత్తబ్బా**’’తి. సమ్ముఖా గరహణం **అకిత్తి,** పరమ్ముఖా గరహణం **అయసో**. అథ వా సమ్ముఖా పరమ్ముఖా చ గరహణం **అకిత్తి,** పరివారహాని **అయసో**తి వేదితబ్బం. **ఆగమనమగ్గథకనాయా**తి ఆగమనద్వారపిదహనత్థాయ. సమ్పరేతబ్బతో పేచ్చ గన్తబ్బతో **సమ్పరాయో,** పరలోకోతి ఆహ ‘‘**సమ్పరాయే నరకాదీసూ**’’తి. మేథునాదీని **రజ్జనట్ఠానాని,** పాణాతిపాతాదీని **దుస్సనట్ఠానాని.**

చుద్దస ఖన్ధకవత్తాని నామ వత్తక్ఖన్ధకే వుత్తాని ఆగన్తుకవత్తం ఆవాసికగమికఅనుమోదనభత్తగ్గపిణ్డచారికఆరఞ్ఞికసేనాసనజన్తాఘరవచ్చకుటిఉపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఆచరియఅన్తేవాసికవత్తన్తి ఇమాని చుద్దస వత్తాని. తతో అఞ్ఞాని పన కదాచి తజ్జనీయకమ్మకతాదికాలేయేవ చరితబ్బాని **ద్వేఅసీతి మహావత్తాని,** న సబ్బాసు అవత్థాసు చరితబ్బాని, తస్మా చుద్దసఖన్ధకవత్తేసు అగణితాని, తాని పన “పారివాసికానం భిక్ఖూనం వత్తం పఞ్ఞపేస్సామీ”తి (చూళవ॰ ౭౫ ఆదయో) ఆరభిత్వా “న ఉపసమ్పాదేతబ్బం…పే॰… న ఛమాయం చఙ్కమన్తే చఙ్కమే చఙ్కమితబ్బ”న్తి (చూళవ॰ ౭౬) వుత్తావసానాని ఛసట్ఠి, తతో పరం “న, భిక్ఖవే, పారివాసికేన భిక్ఖునా పారివాసికవుడ్ఢతరేన భిక్ఖునా సద్ధిం, మూలాయపటికస్సనారహేన, మానత్తారహేన, మానత్తచారికేన, అబ్భానారహేన భిక్ఖునా సద్ధిం ఏకచ్ఛన్నే ఆవాసే వత్థబ్బ”న్తిఆదినా (చూళవ॰ ౮౨) వుత్తవత్తాని పకతత్తచరితబ్బేహి అనఞ్ఞత్తా విసుం అగణేత్వా పారివాసికవుడ్ఢతరాదీసు పుగ్గలన్తరేసు చరితబ్బత్తా తేసం వసేన సమ్పిణ్డేత్వా ఏకేకం కత్వా గణితాని పఞ్చాతి ఏకసత్తతి వత్తాని, ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతవత్తేసు వుత్తం “న పకతత్తస్స భిక్ఖునో అభివాదనం పచ్చుట్ఠానం…పే॰… నహానే పిట్ఠిపరికమ్మం సాదితబ్బ”న్తి (చూళవ॰ ౭౫) ఇదం అభివాదనాదీనం అసాదియనం ఏకం, “న పకతత్తో భిక్ఖు సీలవిపత్తియా అనుద్ధంసేతబ్బో”తిఆదీని (చూళవ॰ ౫౧) దసాతి ఏవమేతాని ద్వాసీతి వత్తాని. ఏతేస్వేవ పన కానిచి తజ్జనీయకమ్మాదివత్తాఆని, కానిచి పారివాసికాదివత్తానీతి అగ్గహితగ్గహణేన ద్వాసీతి ఏవ, అఞ్ఞత్థ పన అట్ఠకథాపదేసే అప్పకం ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి “అసీతి ఖన్ధకవత్తానీ”తి వుత్తం.

సంవరవినయోతి సీలసంవరో సతిసంవరో ఞాణసంవరో ఖన్తిసంవరో వీరియసంవరోతి పఞ్చవిధోపి సంవరో యథాసకం సంవరితబ్బానం వినేతబ్బానఞ్చ కాయదుచ్చరితాదీనం సంవరణతో సంవరో, వినయనతో వినయోతి వుచ్చతి. **పహానవినయో**తి తదఙ్గప్పహానం విక్ఖమ్భనప్పహానం సముచ్ఛేదప్పహానం పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం నిస్సరణప్పహానన్తి పఞ్చవిధమ్పి పహానం యస్మా చాగట్ఠేన పహానం , వినయనట్ఠేన వినయో, తస్మా పహానవినయోతి వుచ్చతి. **సమథవినయో**తి సత్త అధికరణసమథా. **పఞ్ఞత్తివినయో**తి సిక్ఖాపదమేవ. సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా హి విజ్జమానాయ ఏవ సిక్ఖాపదసమ్భవతో పఞ్ఞత్తివినయోపి సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా అనుగ్గహితో హోతి.

ఇదాని –

"యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బఫాసు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, యం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, తం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, యం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, తం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, యం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, తం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, యం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, తం అప్పసన్నానం పసాదాయ, యం అప్పసన్నానం పసాదాయ, తం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, యం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా, యం సద్ధమ్మట్ఠితియా, తం వినయానుగ్గహాయ.

"యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బసుట్ఠు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం అప్పసన్నానం పసాదాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా, యం సబ్బసుట్ఠు, తం వినయానుగ్గహాయ.

"యం సబ్బఫాసు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, యం సబ్బఫాసు, తం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, యం సబ్బఫాసు, తం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, యం సబ్బఫాసు, తం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, యం సబ్బఫాసు, తం అప్పసన్నానం పసాదాయ, యం సబ్బఫాసు, తం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, యం సబ్బఫాసు, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా, యం సబ్బఫాసు, తం వినయానుగ్గహాయ, యం సబ్బఫాసు, తం సబ్బసుట్ఠుతాయ.

"యం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ…పే… యం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ…పే… యం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ…పే… యం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ…పే… యం అప్పసన్నానం పసాదాయ…పే… యం పసన్నానం భియ్యోభావాయ…పే… యం సద్ధమ్మట్ఠితియా…పే… యం వినయానుగ్గహాయ, తం సబ్బసుట్ఠుతాయ , యం వినయానుగ్గహాయ, తం సబ్బఫాసుతాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం అప్పసన్నానం పసాదాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా (పరి॰ ౩౩౪).

"అత్థసతం ధమ్మసతం, ద్వే చ నిరుత్తిసతాని;
చత్తారి ఞాణసతాని, అత్థవసే పకరణే"తి (పరి॰ ౩౩౪) –

యం వుత్తం **పరివారే,** తం దస్సేన్తో **''అపిచేత్థా''**తిఆదిమాహ.

తత్థ "యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బఫాసు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా"తి ఇమినా అనుక్కమేన యం వుత్తం, తం సన్ధాయ ఆసన్నాసన్నపదానం ఉపరూపరిపదేహి సద్ధిం యోజితత్తా సఙ్ఖలికబన్ధనసదిసత్తా **''సఙ్ఖలికనయ''**న్తి వుత్తం. సఙ్ఖలికనయం కత్వాతి సమ్బన్ధో. "యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బసుట్ఠు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా"తి ఏవమాదినా దససు పదేసు ఏకమేకం పదం తదవసేసేహి నవనవపదేహి యోజేత్వా యం వుత్తం, తం సన్ధాయ **''ఏకేకపదమూలికం దసక్ఖత్తుం యోజనం కత్వా''**తి వుత్తం.

అత్థసతన్తిఆదీసు సఙ్ఖలికనయే తావ పురిమపురిమపదానం వసేన ధమ్మసతం వేదితబ్బం, పచ్ఛిమపచ్ఛిమానం వసేన అత్థసతం దట్ఠబ్బం. కథం? కిఞ్చాపి **పరివారే** "యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసూ"తిఆదినా సఙ్ఖలికనయే ఖణ్డచక్కమేవ వుత్తం, తథాపి తేనేవ నయేన బద్ధచక్కస్సపి నయో దిన్నో, తస్మా "యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసూ"తిఆదిం వత్వా "యం వినయానుగ్గహాయ, తం సబ్బసుట్ఠూ"తి యోజేత్వా బద్ధచక్కం కాతబ్బం. ఏవం "యం సబ్బఫాసు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా"తిఆదిం వత్వాపి "యం వినయానుగ్గహాయ, తం సబ్బసుట్ఠు, యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసూ"తి యోజేత్వా బద్ధచక్కం కాతబ్బం. ఇమినా అనుక్కమేన సేసపదేసుపి యోజితేసు సఙ్ఖలికనయేన దస బద్ధచక్కాని హోన్తి. తేసు ఏకేకస్మిం చక్కే పురిమపురిమపదానం వసేన దస దస ధమ్మా, పచ్ఛిమపచ్ఛిమపదానం వసేన దస దస అత్థాతి సఙ్ఖలికనయే అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ సమ్పజ్జతి. ఏకమూలకనయే పన "యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బసుట్ఠు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా"తి ఏవమాదినా ఏకమేవ పదం సేసేహి నవహి పదేహి యోజితన్తి పురిమపదస్స ఏకత్తా ఏకమేవ ధమ్మపదం నవేవ అత్థపదాని హోన్తి, తస్మా ఏకమూలకనయే దససు పదేసు ఏకమేకం మూలం కత్వా దసక్ఖత్తుం యోజనాయ కతాయ ధమ్మపదానం వసేన ధమ్మపదాని దస, అత్థపదాని నవుతీతి అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ న సమ్పజ్జతి, తస్మా ఏకమూలకనయే సఙ్ఖలికనయే వుత్తనయేన అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ అగ్గహేత్వా యం తత్థ దసధమ్మపదానం నవుతిఅత్థపదానఞ్చ వసేన పదసతం వుత్తం, తం సబ్బం ధమ్మసతన్తి గహేత్వా తదత్థజోతనవసేన అట్ఠకథాయం వుత్తాని సబ్బసుట్ఠుభావాదీని అత్థపదాని అత్థసతన్తి ఏవం గహితే అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ సమ్పజ్జతి. ఏవం తావ అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ వేదితబ్బం. **ద్వే చ నిరుత్తిసతానీ**తి ఏత్థ పన అత్థజోతికానం నిరుత్తీనం వసేన నిరుత్తిసతం, ధమ్మభూతానం నిరుత్తీనం వసేన నిరుత్తిసతన్తి ద్వే నిరుత్తిసతాని చ వేదితబ్బాని. **చత్తారి ఞాణసతానీ**తి అత్థసతే ఞాణసతం, ధమ్మసతే ఞాణసతం, ద్వీసు నిరుత్తిసతేసు ద్వే ఞాణసతానీతి చత్తారి ఞాణసతాని.

ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవేతి ఏత్థ చ-సద్దో భిన్నక్కమేన యోజేతబ్బోతి ఆహ **''ఉద్దిసేయ్యాథ చా''**తి. కథం పనేత్థ "ఉద్దిసేయ్యాథా"తి వుత్తే పరియాపుణేయ్యాథాతిఆది అత్థసమ్భవోతి ఆహ **''అతిరేకానయనత్థో హి ఏత్థ చ-సద్దో''**తి. వుత్తత్థతో అతిరేకస్స అత్థస్స ఆనయనం అతిరేకానయనం, సో అత్థో ఏతస్సాతి **అతిరేకానయనత్థో,** అవుత్తసముచ్చయత్థోతి వుత్తం హోతి. "అసంవాసో"తి వుత్తత్తా **''దళ్హం కత్వా''**తి వుత్తం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

పఠమపఞ్ఞత్తికథా నిట్ఠితా.

సుదిన్నభాణవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మక్కటివత్థుకథావణ్ణనా

౪౦. **అనుత్తానపదవణ్ణనాతి** ఉత్తానం వుచ్చతి పాకటం, తప్పటిపక్ఖేన అనుత్తానం అపాకటం అప్పచురం దువిఞ్ఞేయ్యఞ్చ, అనుత్తానానం పదానం వణ్ణనా అనుత్తానపదవణ్ణనా. ఉత్తానపదవణ్ణనాయ పయోజనాభావతో అనుత్తానగ్గహణం. **పచురపటిసేవనో హోతీతి** బహులపటిసేవనో హోతి, దివసే దివసే నిరన్తరం పటిసేవతీతి అత్థో. **పచురత్థే హి వత్తమానవచనన్తి** సబ్బదా పటిసేవనాభావేపి "ఇహ మల్లా యుజ్ఝన్తీ"తిఆదీసు వియ బాహుల్లవుత్తిం ఉపాదాయ వత్తమానవచనం. **ఆహిణ్డన్తాతి** విచరన్తా. **అఞ్ఞేసుపీతి** అఞ్ఞేసుపి భిక్ఖూసు.

౪౧. **సహోడ్ఢగ్గహితోతి** సహ భణ్డేన గహితో. అత్తనో మిచ్ఛాగాహేన లేసఓడ్డనేన వా పరిపుణ్ణత్థమ్పి పఠమపఞ్ఞత్తిం అఞ్ఞథా కరోన్తో "తఞ్చ ఖో మనుస్సిత్థియా, నో తిరచ్ఛానగతాయా"తి ఆహ. **దస్సనన్తి** సానురాగదస్సనం. **గహణన్తి** అనురాగవసేనేవ హత్థేన గహణం. **ఆమసనం** అత్తనో సరీరేన తస్సా సరీరస్స ఉపరి ఆమసనమత్తం, **ఫుసనం** తతో దళ్హతరం కత్వా సంఫుసనం, **ఘట్టనం** తతోపి దళ్హతరం కత్వా సరీరేన సరీరస్స ఘట్టనం. **తం సబ్బమ్పీతి** దస్సనాది సబ్బమ్పి.

౪౨. **దళ్హతరం సిక్ఖాపదమకాసీతి** ఇమస్మిం అధికారే అనుపఞ్ఞత్తియా సిక్ఖాపదస్స దళ్హీకరణం సిథిలకరణఞ్చ పసఙ్గతో ఆపన్నం విభజిత్వా దస్సేతుకామో **''దువిధఞ్హి సిక్ఖాపద''**న్తిఆదిమాహ. తత్థ యస్స సచిత్తకస్స సిక్ఖాపదస్స చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జం. యస్స సచిత్తకాచిత్తకపక్ఖసహితస్స అచిత్తకస్స చ సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తమ్పి సురాపానాది లోకవజ్జన్తి ఇమమత్థం సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేతుం **''యస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జం నామా''**తి వుత్తం. "సచిత్తకపక్ఖే"తి హి ఇదం వచనం అచిత్తకం సన్ధాయ వుత్తం. న హి ఏకంసతో సచిత్తకస్స "సచిత్తకపక్ఖే"తి విసేసనే పయోజనం అత్థి. సచిత్తకపక్ఖేతి చ వత్థువీతిక్కమవిజాననచిత్తేన "సచిత్తకపక్ఖే"తి గహేతబ్బం, న పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేన. యది హి "న వట్టతీ"తి పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేనపి యస్స సిక్ఖాపదస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ, తమ్పి లోకవజ్జన్తి వదేయ్య, సబ్బేసం పణ్ణత్తివజ్జసిక్ఖాపదానమ్పి లోకవజ్జతా ఆపజ్జేయ్య పణ్ణత్తివజ్జానమ్పి "న వట్టతీ"తి జానిత్వా వీతిక్కమే అకుసలచిత్తస్సేవ సమ్భవతో. న హి భగవతో ఆణం జానిత్వా మద్దన్తస్స కుసలచిత్తం ఉప్పజ్జతి అనాదరియవసేన పటిఘచిత్తస్సేవ ఉప్పజ్జనతో.

అపిచేత్థ "సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవా"తి వచనతో అచిత్తకస్స వత్థుఅజాననవసేన అచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవాతి అయం నియమో నత్థీతి విఞ్ఞాయతి. యది హి అచిత్తకస్స అచిత్తకపక్ఖేపి చిత్తం అకుసలమేవ సియా, "సచిత్తకపక్ఖే"తి ఇదం విసేసనం నిరత్థకం సియా. "యస్స చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జ"న్తి ఏత్తకే వుత్తే సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్స గన్ధవణ్ణకాదిభావం అజానిత్వా తాని లిమ్పన్తీనం భిక్ఖునీనఞ్చ వినాపి అకుసలచిత్తేన ఆపత్తిసమ్భవతో ఏకన్తాకుసలం సచిత్తకసిక్ఖాపదం ఠపేత్వా సురాపానాదిఅచిత్తకసిక్ఖాపదానం లోకవజ్జతా న సియాతి తేసమ్పి సఙ్గణ్హనత్థం "యస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జ"న్తి వుత్తం. తేనేవ **చూళగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం "ఏతం సత్తం మారేస్సామీతి తస్మింయేవ పదేసే నిపన్నం అఞ్ఞం మారేన్తస్స పాణసామఞ్ఞస్స అత్థితాయ యథా పాణాతిపాతో హోతి, ఏవం ఏతం మజ్జం పివిస్సామీతి అఞ్ఞం మజ్జం పివన్తస్స మజ్జసామఞ్ఞస్స అత్థితాయ అకుసలమేవ హోతి. యథా పన కట్ఠసఞ్ఞాయ సప్పం ఘాతేన్తస్స పాణాతిపాతో న హోతి, ఏవం నాళికేరపానసఞ్ఞాయ మజ్జం పివన్తస్స అకుసలం న హోతీ"తి.

కేచి పన వదన్తి "సామణేరస్స సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్స పారాజికో నత్థి, అకుసలం పన హోతీ"తి, తం తేసం మతిమత్తం. "భిక్ఖునో అజానిత్వాపి బీజతో పట్ఠాయ మజ్జం పివన్తస్స పాచిత్తియం, సామణేరో జానిత్వా పివన్తో సీలభేదం ఆపజ్జతి, న అజానిత్వా"తి ఏత్తకమేవ హి అట్ఠకథాయం వుత్తం, "అకుసలం పన హోతీ"తి న వుత్తన్తి. అపరమ్పి వదన్తి "అజానిత్వా పివన్తస్సపి సోతాపన్నస్స ముఖం సురా న పవిసతి కమ్మపథప్పత్తఅకుసలచిత్తేనేవ పాతబ్బతో"తి, తమ్పి న సున్దరం. బోధిసత్తే కుచ్ఛిగతే బోధిసత్తమాతు సీలం వియ హి ఇదమ్పి అరియసావకానం ధమ్మతాసిద్ధన్తి వేదితబ్బం. తేనేవ దీఘనికాయే **కూటదన్తసుత్తట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౫౨) వుత్తం –

> "భవన్తరేపి హి అరియసావకో జీవితహేతుపి నేవ పాణం హనతి, న సురం పివతి. సచేపిస్స సురఞ్చ ఖీరఞ్చ మిస్సేత్వా ముఖే పక్ఖిపన్తి, ఖీరమేవ పవిసతి, న సురా. యథా కిం? యథా కోఞ్చసకుణానం ఖీరమిస్సకే ఉదకే ఖీరమేవ పవిసతి, న ఉదకం. ఇదం యోనిసిద్ధన్తి చే? ఇదమ్పి ధమ్మతాసిద్ధన్తి వేదితబ్బ"న్తి.

యది ఏవం **సురాపానసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౩౨౯) "వత్థుఅజాననతాయ చేత్థ అచిత్తకతా వేదితబ్బా, అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతా"తి కస్మా వుత్తం? నాయం దోసో. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – సచిత్తకపక్ఖే అకుసలచిత్తేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతాతి. ఇమినాయేవ హి అధిప్పాయేన అఞ్ఞేసుపి లోకవజ్జేసు అచిత్తకసిక్ఖాపదేసు అకుసలచిత్తతాయేవ వుత్తా, న పన సచిత్తకతా. తేనేవ **భిక్ఖునీవిభఙ్గట్ఠకథాయం** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౨౨౮) వుత్తం –

> "గిరగ్గసమజ్జం చిత్తాగారసిక్ఖాపదం సఙ్ఘాణి ఇత్థాలఙ్కారో గన్ధకవణ్ణకో వాసితకపిఞ్ఞాకో భిక్ఖునీఆదీహి ఉమ్మద్దనపరిమద్దనాతి ఇమాని దస సిక్ఖాపదాని అచిత్తకాని లోకవజ్జాని అకుసలచిత్తానీ"తి,

అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – వినాపి చిత్తేన ఆపజ్జితబ్బత్తా అచిత్తకాని, చిత్తే పన సతి అకుసలేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా లోకవజ్జాని చేవ అకుసలచిత్తాని చాతి. తస్మా **భిక్ఖువిభఙ్గే** ఆగతాని సురాపానఉయ్యుత్తఉయ్యోధికసిక్ఖాపదాని తీణి, **భిక్ఖునీవిభఙ్గే** ఆగతాని గిరగ్గసమజ్జాదీని దసాతి ఇమేసం తేరసన్నం అచిత్తకసిక్ఖాపదానం లోకవజ్జతాదస్సనత్థం "సచిత్తకపక్ఖే"తి ఇదం విసేసనం కతన్తి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. యస్మా పన పణ్ణత్తివజ్జస్స వత్థువీతిక్కమవిజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం సియా కుసలం, సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకతం, తస్మా తస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవాతి అయం నియమో నత్థీతి సేసం పణ్ణత్తివజ్జన్తి వుత్తం.

రున్ధన్తీతి వీతిక్కమం రున్ధన్తి. **ద్వారం పిదహన్తీతి** వీతిక్కమలేసస్స ద్వారం పిదహన్తి. **సోతం పచ్ఛిన్దమానాతి** ఉపరూపరి వీతిక్కమసోతం పచ్ఛిన్దమానా. అథ వా **రున్ధన్తీతి** అనాపత్తిలేసం రున్ధన్తి. **ద్వారం పిదహన్తీతి** అనాపత్తిలేసస్స ద్వారం పిదహన్తి. **సోతం పచ్ఛిన్దమానాతి** అనాపత్తిసోతం పచ్ఛిన్దమానా, ఆపత్తిమేవ కురుమానాతి వుత్తం హోతి. ననుచ లోకవజ్జే కాచి అనుపఞ్ఞత్తి ఉప్పజ్జమానా సిథిలం కరోన్తీ ఉప్పజ్జతి, తస్మా **''లోకవజ్జే అనుపఞ్ఞత్తి ఉప్పజ్జమానా…పే.… గాళ్హతరం కరోన్తీ ఉప్పజ్జతీ''**తి ఇదం కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **''అఞ్ఞత్ర అధిమానా అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా''**తిఆది. "అఞ్ఞత్ర అధిమానా"తి ఇమిస్సా అనుపఞ్ఞత్తియా "వీతిక్కమాభావా"తి కారణం వుత్తం, "అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా"తి ఇమిస్సా "అబ్బోహారికత్తా"తి కారణం వుత్తం. తత్థ **వీతిక్కమాభావాతి** పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతోతిఆదివీతిక్కమాభావా. ఉత్తరిమనుస్సధమ్మే హి "పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఉల్లపతీ"తి (మహావ॰ ౧౨౯) వచనతో విసంవాదనాధిప్పాయేన ముసా భణన్తో పారాజికో హోతి. అయం పన అధిమానేన అధిగతసఞ్ఞీ హుత్వా ఉల్లపతి, న సిక్ఖాపదం వీతిక్కమితుకామో, తస్మా "అఞ్ఞత్ర అధిమానా"తి అయం అనుపఞ్ఞత్తి ఉప్పజ్జమానా వీతిక్కమాభావా అనాపత్తికరా జాతా. **అబ్బోహారికత్తాతి** సుపినన్తే విజ్జమానాయపి చేతనాయ వీతిక్కమిచ్ఛాయ చ అబ్బోహారికత్తా. కిఞ్చాపి హి సుపినన్తే మోచనస్సాదచేతనా సంవిజ్జతి, కదాచి ఉపక్కమనమ్పి హోతి, తథాపి థినమిద్ధేన అభిభూతత్తా తం చిత్తం అబ్బోహారికం, చిత్తస్స అబ్బోహారికత్తా ఉపక్కమకిరియాసంవత్తనికాపి చేతనా అబ్బోహారికా. తేనేవ "అత్థేసా భిక్ఖవే చేతనా, సా చ ఖో అబ్బోహారికా"తి (పారా॰ ౨౩౫) భగవతా వుత్తా, తస్మా "అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా"తి అయం అనుపఞ్ఞత్తి అబ్బోహారికత్తా అనాపత్తికరా జాతా.

అకతే వీతిక్కమేతి “కుక్కుచ్చాయన్తా న భుఞ్జింసూ”తిఆదీసు వియ వీతిక్కమే అకతే. **సిథిలం కరోన్తీతి** పఠమం సామఞ్ఞతో బద్ధసిక్ఖాపదం మోచేత్వా అత్తనో అత్తనో విసయే అనాపత్తికరణవసేన సిథిలం కరోన్తీ. **ద్వారం దదమానాతి** అనాపత్తియా ద్వారం దదమానా. తేనేవాహ **‘‘అపరాపరమ్పి అనాపత్తిం కురుమానా’’**తి. నను చ సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదే “అన్తమసో తఙ్ఖణికాయపీ”తి అనుపఞ్ఞత్తి ఉప్పజ్జమానా ఆపత్తిమేవ కరోన్తీ ఉప్పన్నా, అథ కస్మా “అనాపత్తిం కురుమానా ఉప్పజ్జతీ”తి వుత్తన్తి ఆహ **‘‘అన్తమసో తఙ్ఖణికాయపీ’’**తిఆది. ఉదాయినా భిక్ఖునా తఙ్ఖణికాయ సఞ్చరిత్తం ఆపన్నవత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తత్తా **‘‘కతే వీతిక్కమే’’**తి వుత్తం. **పఞ్ఞత్తిగతికావ హోతీతి** మూలపఞ్ఞత్తియంయేవ అన్తోగధా హోతి.

మక్కటివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సన్థతభాణవారో

వజ్జిపుత్తకవత్థువణ్ణనా

౪౩. వేసాలీ నివాసో ఏతేసన్తి **వేసాలికాతి** ఆహ **‘‘వేసాలివాసినో’’**తి. వజ్జీసు జనపదే వసన్తా వజ్జినో, వజ్జీనం పుత్తకా **వజ్జిపుత్తకాతి** ఆహ **‘‘వజ్జిరట్ఠే వేసాలియం కులానం పుత్తా’’**తి. **ఞాతీనం బ్యసనన్తి** ఞాతీనం వినాసో. సో పన ఞాతీనం వినాసో రాజదణ్డాదికారణేన హోతీతి ఆహ **‘‘రాజదణ్డబ్యాధిమరణవిప్పవాసనిమిత్తేనా’’**తి. భోగానం బ్యసనం వినాసో **భోగబ్యసనం.** తఞ్చ హిరఞ్ఞసువణ్ణదాసిదాసాదీనం ఉపభోగపరిభోగవత్థూనం రాజదణ్డాదినా వినాసోతి ఆహ **‘‘ఏస నయో దుతియపదేపీ’’**తి. **న బుద్ధం గరహామాతి** “అసబ్బఞ్ఞూ బుద్ధో”తిఆదినా బుద్ధం న గరహామ. **న ధమ్మగరహినోతి** “అనియ్యానికో ధమ్మో”తిఆదినా ధమ్మం న గరహామ. **న సఙ్ఘగరహినోతి** “దుప్పటిపన్నో సఙ్ఘో”తిఆదినా సఙ్ఘం న గరహామ. **అట్ఠతింసారమ్మణేసూతి** దస కసిణా దస అసుభా దసానుస్సతియో చత్తారో బ్రహ్మవిహారా చత్తారో ఆరుప్పా చతుధాతువవత్థానం ఆహారే పటికూలసఞ్ఞాతి ఇమేసు చత్తాలీసకమ్మట్ఠానేసు పాళియం అనాగతత్తా ఆలోకాకాసకసిణద్వయం ఠపేత్వా అవసేసాని గహేత్వా వుత్తం. **విభత్తా కుసలా ధమ్మాతి** “ఇమస్మిం ఆరమ్మణే ఇదం హోతీ”తి ఏవం విభత్తా ఉపచారజ్ఝానేన సద్ధిం పఠమజ్ఝానాదయో మహగ్గతకుసలా ధమ్మా . **తేవ ధమ్మేతి** తే ఏవ కుసలే ధమ్మే. మజ్ఝిమయామో భిక్ఖూనం నిద్దాకిలమథవినోదనోకాసత్తా న గహితోతి ఆహ **‘‘పఠమయామఞ్చ పచ్ఛిమయామఞ్చా’’**తి. సచ్చాని బుజ్ఝతి పటివిజ్ఝతీతి బోధి, అరహత్తమగ్గఞాణం. ఉపకారకత్తేన తస్స పక్ఖే భవా **బోధిపక్ఖియాతి** ఆహ **‘‘బోధిస్స పక్ఖే భవానం, అరహత్తమగ్గఞాణస్స ఉపకారకాన’’**న్తి. చత్తారో సతిపట్ఠానా, చత్తారో సమ్మప్పధానా, చత్తారో ఇద్ధిపాదా, పఞ్చిన్ద్రియాని, పఞ్చ బలాని, సత్త బోజ్ఝఙ్గా, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గోతి ఇమే సత్తతింస బోధిపక్ఖియధమ్మా. **‘‘గిహిపలిబోధం ఆవాసపలిబోధఞ్చ పహాయా’’**తి ఇమేసంయేవ ద్విన్నం పలిబోధానం ఉపచ్ఛేదస్స సుదుక్కరభావతో వుత్తం. **యుత్తపయుత్తాతి** సమ్మదేవ యుత్తా.

ఆసయన్తి అజ్ఝాసయం. సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ భిక్ఖుభావే ఠత్వా పటిసేవితమేథునానం తేసం వజ్జిపుత్తకానం ఉపసమ్పదం అనుజానన్తో భగవా “పారాజికో హోతి అసంవాసో”తి ఏవం పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం సమూహనతి నామాతి ఆహ – **‘‘యది హి భగవా…పే…. పఞ్ఞత్తం సమూహనేయ్యా’’**తి. “యో పన భిక్ఖూ”తి వుత్తత్తా పన సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ పటిసేవితమేథునస్స ఉపసమ్పదం అనుజానన్తో న సమూహనతి నామ. న హి సో భిక్ఖు హుత్వా పటిసేవతి. “సో ఆగతో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో”తి వచనతో సామణేరభూమి అనుఞ్ఞాతాతి ఆహ **‘‘సామణేరభూమియం పన ఠితో’’**తిఆది. **ఉత్తమత్థన్తి** అరహత్తం నిబ్బానమేవ వా.

వజ్జిపుత్తకవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుబ్బిధవినయకథావణ్ణనా

౪౫. **నీహరిత్వాతి** సాసనతో నీహరిత్వా. తథా హి “పఞ్చహుపాలి అఙ్గేహి సమన్నాగతేన భిక్ఖునా నానుయుఞ్జితబ్బం. కతమేహి పఞ్చహి? సుత్తం న జానాతి, సుత్తానులోమం న జానాతీ”తి (పరి॰ ౪౪౨) ఏవమాదిపరియత్తిసాసనతో సుత్తం సుత్తానులోమఞ్చ నీహరిత్వా పకాసేసుం, “అనాపత్తి ఏవం అమ్హాకం ఆచరియానం ఉగ్గహో పరిపుచ్ఛాతి గణ్హాతీ”తి ఏవమాదిపరియత్తిసాసనతో ఆచరియవాదం నీహరిత్వా పకాసేసుం, **భారుకచ్ఛకవత్థుస్మిం** (పారా॰ ౭౮) “ఆయస్మా ఉపాలి ఏవమాహ అనాపత్తి ఆవుసో సుపినన్తేనా”తి ఏవమాదిపరియత్తిసాసనతో ఏవ అత్తనోమతిం నీహరిత్వా పకాసేసుం. తాయ హి అత్తనోమతియా థేరో ఏతదగ్గట్ఠానం లభి.

వుత్తన్తి నాగసేనత్థేరేన వుత్తం. పజ్జతే అనేన అత్థోతి పదం, భగవతా కణ్ఠాదివణ్ణప్పవత్తిట్ఠానం ఆహచ్చ విసేసేత్వా భాసితం పదం **ఆహచ్చపదం,** భగవతోయేవ వచనం. తేనాహ **‘‘ఆహచ్చపదన్తి సుత్తం అధిప్పేత’’**న్తి. “ఇదం కప్పతి, ఇదం న కప్పతీ”తి ఏవం అవిసేసేత్వా “యం, భిక్ఖవే, మయా ‘ఇదం న కప్పతీ’తి అప్పటిక్ఖిత్తం, తఞ్చే అకప్పియం అనులోమేతి, కప్పియం పటిబాహతి, తం వో న కప్పతీ”తిఆదినా (మహావ॰ ౩౦౫) వుత్తం సామఞ్ఞలక్ఖణం ఇధ “రసో”తి అధిప్పేతన్తి ఆహ **‘‘రసోతి సుత్తానులోమ’’**న్తి. ధమ్మసఙ్గాహకప్పభుతిఆచరియపరమ్పరతో ఆనీతా అట్ఠకథాతన్తి ఇధ “ఆచరియవంసో”తి అధిప్పేతాతి ఆహ **‘‘ఆచరియవంసోతి ఆచరియవాదో’’**తి.

ఇధ వినయవినిచ్ఛయస్స అధికతత్తా తదనుచ్ఛవికమేవ సుత్తం దస్సేన్తో ఆహ – **‘‘సుత్తం నామ సకలే వినయపిటకే పాళీ’’**తి. **మహాపదేసాతి** మహాఓకాసా, మహన్తాని వినయస్స పతిట్ఠాపనట్ఠానాని యేసు పతిట్ఠాపితో వినయో వినిచ్ఛయతి అసన్దేహతో. మహన్తాని వా కారణాని **మహాపదేసా,** మహన్తాని వినయవినిచ్ఛయకారణానీతి వుత్తం హోతి. “అత్థతో పన ‘యం, భిక్ఖవే’తిఆదినా వుత్తా సాధిప్పాయా పాళియేవ మహాపదేసా”తి వదన్తి. తేనేవాహ **‘‘యే భగవతా ఏవం వుత్తా’’**తిఆది. ఇమే చ మహాపదేసా ఖన్ధకే ఆగతా, తస్మా తేసం వినిచ్ఛయకథా తత్థేవ ఆవి భవిస్సతీతి ఇధ న వుచ్చతి. యదిపి తత్థ తత్థ భగవతా పవత్తితా పకిణ్ణకదేసనావ అట్ఠకథా, సా పన ధమ్మసఙ్గాహకేహి పఠమం తీణి పిటకాని సఙ్గాయిత్వా తస్స అత్థవణ్ణనానురూపేనేవ వాచనామగ్గం ఆరోపితత్తా “ఆచరియవాదో”తి వుచ్చతి ఆచరియా వదన్తి సంవణ్ణేన్తి పాళిం ఏతేనాతి కత్వా. తేనాహ – **‘‘ఆచరియవాదో నామ…పే…. అట్ఠకథాతన్తీ’’**తి. తిస్సో సఙ్గీతియో ఆరుళ్హోయేవ చ బుద్ధవచనస్స అత్థసంవణ్ణనాభూతో కథామగ్గో మహామహిన్దత్థేరేన తమ్బపణ్ణిదీపం ఆభతో, పచ్ఛా తమ్బపణ్ణియేహి మహాథేరేహి సీహళభాసాయ ఠపితో నికాయన్తరలద్ధిసఙ్కరపరిహరణత్థం. కిఞ్చాపి అత్తనోమతి సుత్తాదీహి సంసన్దిత్వావ పరికప్పీయతి, తథాపి సా న సుత్తాదీసు విసేసతో నిద్దిట్ఠాతి ఆహ **‘‘సుత్తసుత్తానులోమఆచరియవాదే ముఞ్చిత్వా’’**తి. **అనుబుద్ధియాతి** సుత్తాదీనియేవ అనుగతబుద్ధియా. **నయగ్గాహేనాతి** సుత్తాదితో లబ్భమాననయగ్గహణేన.

అత్తనోమతిం సామఞ్ఞతో పఠమం దస్సేత్వా ఇదాని తమేవ విసేసేత్వా దస్సేన్తో **‘‘అపిచా’’**తిఆదిమాహ. ఇదాని తత్థ పటిపజ్జితబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ – **‘‘తం పన అత్తనోమతిం గహేత్వా కథేన్తేనా’’**తిఆది. **అత్థేనాతి** అత్తనా సల్లక్ఖితేన అత్థేన. **ఆచరియవాదే ఓతారేతబ్బాతి** ఆచరియవాదే ఞాణేన అనుప్పవేసేతబ్బా. **సబ్బదుబ్బలాతి** పుగ్గలస్స సయం పటిభానభావతో. పమాదపాఠవసేన ఆచరియవాదస్స కదాచి సుత్తానులోమేన అసంసన్దనాపి సియా, సో న గహేతబ్బోతి దస్సేన్తో ఆహ – **‘‘ఆచరియవాదోపి…పే…. సమేన్తో ఏవ గహేతబ్బో’’**తి. **సమేన్తమేవ గహేతబ్బన్తి** యథా సుత్తేన సంసన్దతి, ఏవం మహాపదేసతో అత్థా ఉద్ధరితబ్బాతి దస్సేతి. సుత్తానులోమస్స సుత్తేకదేసత్తేపి సుత్తే వియ “ఇదం కప్పతి, ఇదం న కప్పతీ”తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా

ఆహచ్చభాసితం కిఞ్చి నత్థీతి ఆహ – ‘‘**సుత్తానులోమతో హి సుత్తమేవ బలవతర**’’న్తి. **అప్పటివత్తియ**న్తి అప్పటిబాహియం. **కారకసఙ్ఘసదిస**న్తి పమాణత్తా సఙ్గీతికారకసఙ్ఘసదిసం. **బుద్ధానం ఠితకాలసదిస**న్తి ఇమినా బుద్ధేహేవ కథితత్తా ధరమానబుద్ధసదిసన్తి వుత్తం హోతి. సుత్తే హి పటిబాహితే బుద్ధోవ పటిబాహితో హోతి. **సకవాదీ సుత్తం గహేత్వా కథేతీ**తి సకవాదీ అత్తనో సుత్తం గహేత్వా వోహరతి. **పరవాదీ సుత్తానులోమ**న్తి అఞ్ఞనికాయవాదీ అత్తనో నికాయే సుత్తానులోమం గహేత్వా కథేతి. **ఖేపం వా గరహం వా అకత్వా**తి ‘‘కిం ఇమినా’’తి ఖేపం వా ‘‘కిమేస బాలో వదతీ’’తి గరహం వా అకత్వా. **సుత్తానులోమ**న్తి పరవాదినా వుత్తం అఞ్ఞనికాయే సుత్తానులోమం. **సుత్తే ఓతారేతబ్బ**న్తి సకవాదినా అత్తనో సుత్తే ఓతారేతబ్బం. **సుత్తస్మింయేవ ఠాతబ్బ**న్తి అత్తనో సుత్తేయేవ ఠాతబ్బం. ఏవం సేసవారేసుపి అత్థయోజనా కాతబ్బా. **అయ**న్తి సకవాదీ. **పరో**తి అఞ్ఞనికాయవాదీ. ఏవం సేసేసుపి.

నను చ ‘‘సుత్తానులోమతో సుత్తమేవ బలవతర’’న్తి హేట్ఠా వుత్తం, ఇధ పన ‘‘సుత్తానులోమే సుత్తం ఓతారేతబ్బ’’న్తిఆది కస్మా వుత్తన్తి? నాయం విరోధో. ‘‘సుత్తానులోమతో సుత్తమేవ బలవతర’’న్తి హి ఇదం సకమతేయేవ సుత్తం సన్ధాయ వుత్తం. తత్థ హి సకమతిపరియాపన్నమేవ సుత్తాదిం సన్ధాయ ‘‘అత్తనోమతి సబ్బదుబ్బలా, అత్తనోమతితో ఆచరియవాదో బలవతరో, ఆచరియవాదతో సుత్తానులోమం బలవతరం, సుత్తానులోమతో సుత్తమేవ బలవతర’’న్తి చ వుత్తం. ఇధ పన పరవాదినా ఆనీతం అఞ్ఞనికాయే సుత్తం సన్ధాయ ‘‘సుత్తానులోమే సుత్తం ఓతారేతబ్బ’’న్తిఆది వుత్తం. తస్మా పరవాదినా ఆనీతం సుత్తాదిం అత్తనో సుత్తానులోమఆచరియవాదఅత్తనోమతీసు ఓతారేత్వా సమేన్తంయేవ గహేతబ్బం, ఇతరం న గహేతబ్బన్తి అయం నయో ఇధ వుచ్చతీతి న కోచి పుబ్బాపరవిరోధో.

బాహిరకసుత్తన్తి తిస్సో సఙ్గీతియో అనారుళ్హగుళ్హవేస్సన్తరాదీని మహాసఙ్ఘికనికాయవాసీనం సుత్తాని. **వేదల్లాదీన**న్తి **ఆది**-సద్దేన గుళ్హఉమ్మగ్గాదిగ్గహణం వేదితబ్బం, ఇతరం గారయ్హసుత్తం న గహేతబ్బం. **అత్తనోమతియమేవ ఠాతబ్బ**న్తి ఇమినా అఞ్ఞనికాయతో ఆనీతసుత్తతోపి సకనికాయే అత్తనోమతియేవ బలవతరాతి దస్సేతి. సకవాదీ సుత్తం గహేత్వా కథేతి, పరవాదీపి సుత్తమేవాతిఏవమాదినా సమానజాతికానం వసేన వారో న వుత్తో, సుత్తస్స సుత్తేయేవ ఓతారణం భిన్నం వియ హుత్వా న పఞ్ఞాయతి, వుత్తనయేనేవ చ సక్కా యోజేతున్తి.

ఇదాని సకవాదీపరవాదీనం కప్పియాకప్పియాదిభావం సన్ధాయ వివాదే ఉప్పన్నే తత్థ పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేన్తో ఆహ – ‘‘**అథ పనాయం కప్పియన్తి గహేత్వా కథేతీ**’’తిఆది. తత్థ **సుత్తే చ సుత్తానులోమే చ ఓతారేతబ్బ**న్తి సకవాదినా అత్తనోయేవ సుత్తే చ సుత్తానులోమే చ ఓతారేతబ్బం. **పరో కారణం న విన్దతీ**తి పరవాదీ కారణం న లభతి. **సుత్తతో బహుం కారణఞ్చ వినిచ్ఛయఞ్చ దస్సేతీ**తి పరవాదీ అత్తనో సుత్తతో బహుం కారణం వినిచ్ఛయఞ్చ ఆహరిత్వా దస్సేతి. **సాధూతి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అకప్పియేవ ఠాతబ్బ**న్తి ఇమినా అత్తనో నికాయే సుత్తాదీని అలభన్తేన సకవాదినా పరవాదీవచనేయేవ ఠాతబ్బన్తి వదతి. **ద్విన్నమ్పి కారణచ్ఛాయా దిస్సతీ**తి సకవాదీపరవాదీనం ఉభిన్నమ్పి కప్పియాకప్పియభావసాధకం కారణపతిరూపకం దిస్సతి. యది ద్విన్నమ్పి కారణచ్ఛాయా దిస్సతి, కస్మా ‘‘అకప్పియేవ ఠాతబ్బ’’న్తి ఆహ ‘‘**వినయఞ్హి పత్వా**’’తిఆది. ‘‘వినయం పత్వా’’తి వుత్తమేవత్థం పాకటతరం కత్వా దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**కప్పియాకప్పియవిచారణమాగమ్మా**’’తి. **రున్ధితబ్బ**న్తిఆదీసు దుబ్బిఞ్ఞేయ్యవినిచ్ఛయే కప్పియాకప్పియభావే సతి కప్పియన్తి గహణం రున్ధితబ్బం, అకప్పియన్తి గహణం **గాళ్హం కాతబ్బం**. అపరాపరం పవత్తకప్పియగహణ**సోతం పచ్ఛిన్దితబ్బం**, గరుకభావసఙ్ఖాతే అకప్పియభావేయేవ ఠాతబ్బన్తి అత్థో.

బహూహి సుత్తవినిచ్ఛయకారణేహీతి బహూహి సుత్తేహి చేవ తతో ఆనీతవినిచ్ఛయకారణేహి చ. **అత్తనో గహణం న విస్సజ్జేతబ్బ**న్తి సకవాదినా అత్తనో అకప్పియన్తి గహణం న విస్సజ్జేతబ్బం. ఇదాని వుత్తమేవత్థం నిగమేన్తో ‘‘**ఏవ**’’న్తిఆదిమాహ. తత్థ **యో**తి సకవాదీపరవాదీసు యో కోచి. కేచి పన ‘‘సకవాదీసుయేవ యో కోచి ఇధాధిప్పేతో’’తి వదన్తి, ఏవం సన్తే ‘‘అథ పనాయం కప్పియన్తి గహేత్వా కథేతీ’’తిఆదీసు సబ్బత్థ ఉభోపి సకవాదినోయేవ సియుం హేట్ఠా వుత్తస్సేవ నిగమనవసేన ‘‘ఏవ’’న్తిఆదీనం వుత్తత్తా, తస్మా తం న గహేతబ్బం. **అతిరేకకారణం లభతీ**తి ఏత్థ సుత్తాదీసు పురిమం పురిమం అతిరేకకారణం నామ, యో వా సుత్తాదీసు చతూసు బహుతరం కారణం లభతి, సో అతిరేకకారణం లభతి నామ.

సుట్ఠు పవత్తి ఏతస్సాతి సుప్పవత్తి, సుట్ఠు పవత్తతి సీలేనాతి వా సుప్పవత్తి. తేనాహ ‘‘**సుప్పవత్తీతి సుట్ఠు పవత్త**’’న్తి. వాచాయ ఉగ్గతం **వాచుగ్గతం**, వచసా సుగ్గహితన్తి వుత్తం హోతి. **సుత్తతో**తి ఇమస్స వివరణం ‘‘**పాళితో**’’తి. ఏత్థ చ ‘‘సుత్తం నామ సకలం వినయపిటక’’న్తి వుత్తత్తా **పాళితో**తి తదత్థదీపికా అఞ్ఞాయేవ పాళి వేదితబ్బా. **అనుబ్యఞ్జనసో**తి ఇమస్స వివరణం ‘‘**పరిపుచ్ఛతో చ అట్ఠకథాతో చా**’’తి. పాళిం అనుగన్త్వా అత్థస్స బ్యఞ్జనతో పకాసనతో **అనుబ్యఞ్జన**న్తి హి పరిపుచ్ఛా అట్ఠకథా చ వుచ్చతి. ఏత్థ చ అట్ఠకథాయ విసుం గహితత్తా **పరిపుచ్ఛా**తి థేరవాదో వుత్తో. సఙ్ఘభేదస్స పుబ్బభాగే పవత్తకలహస్సేతం అధివచనం **సఙ్ఘరాజీ**తి. **కుక్కుచ్చకో**తి అణుమత్తేసుపి వజ్జేసు భయదస్సనవసేన కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేన్తో. **తన్తిం అవిసంవాదేత్వా**తి పాళిం అఞ్ఞథా అకత్వా. **అవోక్కమన్తో**తి అనతిక్కమన్తో.

విత్థునతీతి అత్థం అదిస్వా నిత్థునతి. **విప్ఫన్దతీ**తి కమ్పతి. **సన్తిట్ఠితుం న సక్కోతీ**తి ఏకస్మింయేవ అత్థే పతిట్ఠాతుం న సక్కోతి. తేనాహ ‘‘**యం యం పరేన వుచ్చతి, తం తం అనుజానాతీ**’’తి. **పరవాదం గణ్హాతీ**తి ‘‘ఉచ్ఛుమ్హి కసటం యావజీవికం, రసో సత్తాహకాలికో, తదుభయవినిముత్తో చ ఉచ్ఛు నామ విసుం నత్థి, తస్మా ఉచ్ఛుపి వికాలే వట్టతీ’’తి పరవాదినా వుత్తే తమ్పి గణ్హాతి. **ఏకేకలోమ**న్తి పలితం సన్ధాయ వుత్తం. **యమ్హీ**తి యస్మిం పుగ్గలే. **పరిక్ఖయం పరియాదాన**న్తి అత్థతో ఏకం.

ఆచరియపరమ్పరా ఖో పనస్స సుగ్గహితా హోతీతి ఏత్థ **ఆచరియపరమ్పరా**తి ఆచరియానం వినిచ్ఛయపరమ్పరా. తేనేవ వక్ఖతి ‘‘యథా ఆచరియో చ ఆచరియాచరియో చ పాళిఞ్చ పరిపుచ్ఛఞ్చ వదన్తి, తథా ఞాతుం వట్టతీ’’తి. **పుబ్బాపరానుసన్ధితో**తి ‘‘ఇదం పుబ్బవచనం, ఇదం పరవచనం, అయమనుసన్ధీ’’తి ఏవం పుబ్బాపరానుసన్ధితో. **ఆచరియపరమ్పర**న్తి ఇమస్సేవ వేవచనం **థేరవాదఙ్గ**న్తి, థేరపటిపాటిన్తి అత్థో. **ద్వే తయో పరివట్టా**తి ద్వే తిస్సో పరమ్పరా.

ఇమేహి చ పన తీహి లక్ఖణేహీతి ‘‘సుత్తమస్స స్వాగతం హోతీ’’తిఆదినా హేట్ఠా వుత్తేహి తీహి లక్ఖణేహి. ఏత్థ చ పఠమేన లక్ఖణేన వినయస్స సుట్ఠు ఉగ్గహితభావో వుత్తో, దుతియేన ఉగ్గహితేన అచలతా సుప్పతిట్ఠితతా వుత్తా, తతియేన యం పాళియా అట్ఠకథాయ చ నత్థి, తమ్పి ఆచరియవచనేన వినిచ్ఛినితుం సమత్థతా వుత్తా. **ఓతిణ్ణే వత్థుస్మి**న్తి చోదనాసఙ్ఖాతే వీతిక్కమసఙ్ఖాతే వా వత్థుస్మిం సఙ్ఘమజ్ఝే ఓతిణ్ణే, ఓసటేతి అత్థో. వుత్తమేవ విభావేన్తో ‘‘**చోదకేన చ చుదితకేన చ వుత్తే వత్తబ్బే**’’తి ఆహ. కేచి పన ‘‘చోదకేన ఓతిణ్ణే వత్థుస్మిం చుదితకేన చ వుత్తే వత్తబ్బే’’తి ఏవం యోజేన్తి. అపరే పన ‘‘చోదకేన చ చుదితకేన చ వుత్తే వినయధరేన చ వత్తబ్బే’’తి ఏవమ్పి యోజేన్తి. ‘‘చోదకేన చ చుదితకేన చ వుత్తే వత్తబ్బే’’తి అయమేవ పన యోజనా సున్దరతరాతి వేదితబ్బా. **వత్థు ఓలోకేతబ్బ**న్తి తస్స తస్స సిక్ఖాపదస్స వత్థు ఓలోకేతబ్బం. ‘‘తిణేన వా పణ్ణేన వా...పే.... యో ఆగచ్ఛేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తి (పారా. ౨౧౮) హి ఇదం నిస్సగ్గియే అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదస్స వత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తం, థుల్లచ్చయదుబ్భాసితాపత్తీనం మాతికాయ అనాగతత్తా ‘‘**పఞ్చన్నం ఆపత్తీనం అఞ్ఞతర**’’న్తి వుత్తం. **అఞ్ఞతరం వా ఆపత్తి**న్తి ‘‘కాలే వికాలసఞ్ఞీ ఆపత్తి దుక్కటస్స, కాలే వేమతికో ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తి ఏవమాదినా (పాచి. ౨౫౦) ఆగతం దుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం. **సిక్ఖాపదన్తరేసూ**తి వినీతవత్థుం అన్తోకత్వా ఏకేకస్మిం సిక్ఖాపదన్తరే.

సుఖుమాతి అత్తనోపి దువిఞ్ఞేయ్యసభావస్స లహుపరివత్తినో చిత్తస్స సీఘపరివత్తితాయ వుత్తం. తేనాహ ‘‘**చిత్తలహుకా**’’తి. చిత్తం లహు సీఘపరివత్తి ఏతేసన్తి **చిత్తలహుకా. తే**తి తే వీతిక్కమే. **తంవత్థుక**న్తి తే అదిన్నాదానమనుస్సవిగ్గహవీతిక్కమా వత్థు అధిట్ఠానం కారణమేతస్సాతి తంవత్థుకం. **సీలాని సోధేత్వా**తి యంవత్థుకం కుక్కుచ్చం ఉప్పన్నం, తం అమనసికరిత్వా అవసేససీలాని సోధేత్వా. పాకటభావతో సుఖవళఞ్జనతాయ చ ‘‘**ద్వత్తింసాకారం తావ మనసి కరోహీ**’’తి వుత్తం. అఞ్ఞస్మిం పన కమ్మట్ఠానే కతపరిచయేన తదేవ మనసి కాతబ్బం. **కమ్మట్ఠానం ఘటయతీ**తి అన్తరన్తరా ఖణ్డం అదస్సేత్వా చిత్తేన సద్ధిం ఆలమ్బనభావేన చిరకాలం ఘటయతి. **సఙ్ఖారా పాకటా హుత్వా ఉపట్ఠహన్తీ**తి విపస్సనాకమ్మట్ఠానికో చే, తస్స సఙ్ఖారా పాకటా హుత్వా ఉపట్ఠహన్తి. సచే కతపారాజికవీతిక్కమో భవేయ్య, తస్స సతిపి అసరితుకామతాయ విప్పటిసారవత్థువసేన పునప్పునం తం ఉపట్ఠహతీతి చిత్తేకగ్గతం న విన్దతి. తేన వుత్తం ‘‘**కమ్మట్ఠానం న ఘటయతీ**’’తిఆది. **అత్తనా జానాతీ**తి సయమేవ జానాతి. పచ్చత్తే చేతం కరణవచనం, అత్తా జానాతీతి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞా చ దేవతా జానన్తీ**తి ఆరక్ఖదేవతాహి అఞ్ఞా పరచిత్తవిదునియో దేవతా చ జానన్తి.

నిట్ఠితా చతుబ్బిధవినయకథావణ్ణనా

వినయధరస్స చ లక్ఖణాదికథావణ్ణనా.

భిక్ఖుపదభాజనీయవణ్ణనా

తస్మాతి యస్మా పన-సద్దం అపనేత్వా అనియమేన పుగ్గలదీపకం యో-సద్దమేవ ఆహ, తస్మా. **ఏత్థా**తి ఇమస్మిం యో-సద్దే. పన-సద్దస్స నిపాతమత్తత్తా యో-సద్దస్సేవ అత్థం పకాసేన్తో ‘‘**యో కోచీతి వుత్తం హోతీ**’’తి ఆహ. **యో కోచి నామా**తి యో వా సో వా యో కోచీతి వుత్తో. **వాసధురయుత్తో వా**తి విపస్సనాధురయుత్తో వా. **సీలేసూ**తి పకతీసు.

భిక్ఖతీతి యాచతి. **లభన్తో వా అలభన్తో వా**తి యో కోచి భిక్ఖతి భిక్ఖం ఏసతి గవేసతి, సో తం లభతు వా మా వా, తథాపి భిక్ఖతీతి భిక్ఖూతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **అరియాయ యాచనాయా**తి ‘‘ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తి, ఏసా అరియాన యాచనా’’తి ఏవం వుత్తాయ అరియయాచనాయ, న కపణద్ధికవణిబ్బకయాచకానం వియ ‘‘దేహి దేహీ’’తి ఏవం పవత్తయాచనాయ. **భిక్ఖాచరియ**న్తి ఉఞ్ఛాచరియం. **అజ్ఝుపగతత్తా**తి అనుట్ఠితత్తా. **కాజభత్త**న్తి కాజేహి ఆనీతం భత్తం. **అగ్ఘఫస్సవణ్ణభేదేనా**తి అగ్ఘాదీనం పురిమపకతివిజహేన. పురిమపకతివిజహనఞ్హేత్థ భేదోతి అధిప్పేతం. ధోవిత్వా అపనేతుం అసక్కుణేయ్యసభావం **మలం,** తథా అపనేతుం సక్కుణేయ్యసభావా **జల్లికా. భిన్నపటధరో**తి నిబ్బచనం భిన్నపటధరే భిక్ఖు-సద్దస్స నిరుళ్హత్తా కతం.

ఉపనిస్సయసమ్పన్నన్తి పుబ్బే అట్ఠపరిక్ఖారదానూపనిస్సయసమ్పన్నం. యో హి చీవరాదికే అట్ఠ పరిక్ఖారే పత్తచీవరమేవ వా సోతాపన్నాదిఅరియస్స పుథుజ్జనస్సేవ వా సీలసమ్పన్నస్స దత్వా ‘‘ఇదం పరిక్ఖారదానం అనాగతే ఏహిభిక్ఖుభావాయ పచ్చయో హోతూ’’తి పత్థనం పట్ఠపేసి, తస్స తం సతి అధికారసమ్పత్తియం బుద్ధానం సమ్ముఖీభావే ఇద్ధిమయపరిక్ఖారలాభాయ సంవత్తతీతి వేదితబ్బం. **బ్రహ్మఘోస**న్తి ఉత్తమఘోసం, బ్రహ్మునో ఘోససదిసం వా ఘోసం. **బ్రహ్మచరియ**న్తి సాసనబ్రహ్మచరియం మగ్గబ్రహ్మచరియఞ్చ. దుక్ఖస్స సమ్మా అన్తకిరియాయాతి యోజేతబ్బం. **భణ్డూ**తి ముణ్డో. **వాసీ**తి దన్తకట్ఠచ్ఛేదనవాసి. **బన్ధన**న్తి కాయబన్ధనం. యుత్తో భావనానుయోగో అస్సాతి **యుత్తయోగో,** తస్స యుత్తయోగస్స, భావనానుయోగమనుయుత్తస్సాతి వుత్తం హోతి. ఇరియాపథసమ్పన్నతావిభావనత్థం ‘‘**సట్ఠివస్సికత్థేరో వియా**’’తి వుత్తం. బుద్ధోవ పబ్బజ్జాచరియో ఉపసమ్పదాచరియో చ అస్సాతి **బుద్ధాచరియకో**. పఠమబోధియమ్పి పఠమకాలేయేవ సేసఉపసమ్పదానం అభావోతి ఆహ ‘‘**పఠమబోధియం ఏకస్మిం కాలే**’’తి. **పఞ్చ పఞ్చవగ్గియత్థేరా**తి పఞ్చవగ్గియత్థేరా పఞ్చ. **తీణి సత**న్తి తీణి సతాని, గాథాబన్ధసుఖత్థం వచనవిపల్లాసో కతో. **ఏకో చ థేరో**తి అఙ్గులిమాలత్థేరం సన్ధాయ వుత్తం. **న వుత్తా**తి అట్ఠకథాయం న వుత్తా. **తత్థా**తి వినయపాళియం.

వేళువనమహావిహారే గన్ధకుటియం నిసిన్నోయేవ భగవా మహాకస్సపత్థేరస్స అత్తానం ఉద్దిస్స పబ్బజితభావం విదిత్వా తస్స పచ్చుగ్గమనం కరోన్తో తిగావుతం మగ్గం ఏకకోవ గన్త్వా బహుపుత్తనిగ్రోధమూలే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నో అత్తనో సన్తికం ఆగన్త్వా పరమనిపచ్చకారం దస్సేత్వా ‘‘సత్థా మే భన్తే భగవా, సావకోహమస్మి, సత్థా మే భన్తే భగవా, సావకోహమస్మీ’’తి తిక్ఖత్తుం అత్తనో సావకత్తం సావేత్వా ఠితస్స మహాకస్సపత్థేరస్స నిపచ్చకారమహత్తతం అత్తనో చ మహానుభావతం దీపేతుం యస్స అఞ్ఞస్స అజానంయేవ ‘‘జానామీ’’తి పటిఞ్ఞస్స బాహిరకస్స సత్థునో ఏవం సబ్బచేతసా సమన్నాగతో పసన్నచిత్తో సావకో ఏవరూపం పరమనిపచ్చకారం కరేయ్య, తస్స వణ్టచ్ఛిన్నతాలపక్కం వియ గీవతో ముద్ధాపి విపతేయ్య, సత్తధా వా ఫలేయ్యాతి దస్సేన్తో ‘‘యో ఖో, కస్సప, ఏవం సబ్బచేతసా సమన్నాగతం సావకం అజానంయేవ వదేయ్య ‘జానామీ’తి, అపస్సంయేవ వదేయ్య ‘పస్సామీ’తి, ముద్ధాపి తస్స విపతేయ్య, సత్తధా వా ఫలేయ్య, అహం ఖో, కస్సప, జానంయేవ వదామి ‘జానామీ’తి, పస్సంయేవ వదామి ‘పస్సామీ’’’ (సం॰ ని॰ ౨.౧౫౪) తి వత్వా జాతిమదమానమదరూపమదప్పహానత్థం తీహి ఓవాదేహి మహాకస్సపత్థేరం ఓవదన్తో ‘‘**తస్మాతిహ తే కస్సపా**’’తిఆదిమాహ.

తత్థ (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧౫౪) **తస్మాతిహా**తి తస్మా ఇచ్చేవ వుత్తం హోతి, యస్మా అహం జానన్తోవ ‘‘జానామీ’’తి పస్సన్తో ఏవ చ ‘‘పస్సామీ’’తి వదామి, తస్మాతి అత్థో. **తి**-కార **హ**-కారా నిపాతా. **ఇహా**తి వా ఇమస్మిం సాసనే, **త**-కారో పదసన్ధివసేన ఆగతో. **ఏవం సిక్ఖితబ్బ**న్తి ఇదాని వుచ్చమానాకారేన సిక్ఖితబ్బం. **తిబ్బ**న్తి బహలం మహన్తం. **హిరోత్తప్పఞ్చా**తి హిరీ చ ఓత్తప్పఞ్చ. **పచ్చుపట్ఠితం భవిస్సతీ**తి ఉపసఙ్కమనతో పఠమతరమేవ ఉపట్ఠితం భవిస్సతి. తథా హి సతి తేసం పురతో అస్స సగారవసప్పతిస్సవతా సణ్ఠాతి. యో చ థేరాదీసు హిరోత్తప్పం ఉపట్ఠపేత్వా ఉపసఙ్కమతి, థేరాదయోపి తం సహిరికా సఓత్తప్పా చ హుత్వా ఉపసఙ్కమన్తీతి అయమేత్థ ఆనిసంసో. **కుసలూపసంహిత**న్తి కుసలనిస్సితం, అనవజ్జధమ్మనిస్సితన్తి అత్థో. **అట్ఠిం కత్వా**తి అత్తానం తేన ధమ్మేన అట్ఠికం కత్వా, తం వా ధమ్మం ‘‘ఏస మయ్హం ధమ్మో’’తి అట్ఠిం కత్వా. **మనసి కత్వా**తి చిత్తే ఠపేత్వా. **సబ్బచేతసా సమన్నాహరిత్వా**తి చిత్తస్స థోకమ్పి బహి గన్తుం అదేన్తో సబ్బేన సమన్నాహారచిత్తేన సమన్నాహరిత్వా. **ఓహితసోతో**తి ఠపితసోతో, ధమ్మే నిహితసోతోతి అత్థో. **ఏవఞ్హి తే సిక్ఖితబ్బ**న్తి ఞాణసోతఞ్చ పసాదసోతఞ్చ ఓదహిత్వా ‘‘మయా దేసితం ధమ్మం సక్కచ్చమేవ సుణిస్సామీ’’తి ఏవఞ్హి తే సిక్ఖితబ్బం. **సాతసహగతా చ మే కాయగతాసతీ**తి అసుభేసు చేవ ఆనాపానే చ పఠమజ్ఝానవసేన సుఖసమ్పయుత్తా కాయగతాసతి. యో చ పనాయం తివిధో ఓవాదో, థేరస్స అయమేవ పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ అహోసి.

కసిణారమ్మణం రూపావచరజ్ఝానం రూపసఞ్ఞా. సఞ్ఞాసీసేన హేత్థ ఝానం వుత్తం, తదేవ చ ఉద్ధుమాతకపటిభాగారమ్మణత్తా ‘‘**ఉద్ధుమాతకసఞ్ఞా**’’తి వుత్తం. సోపాకసామణేరో భగవతా పుట్ఠో ‘‘ఏతే ద్వే రూపావచరభావేన ఏకత్థా, బ్యఞ్జనమేవ నాన’’న్తి ఆహ. **ఆరద్ధచిత్తో**తి ఆరాధితచిత్తో. గరుధమ్మపటిగ్గహణాదిఉపసమ్పదా ఉపరి విత్థారతో సయమేవ ఆవి భవిస్సతి.

కల్యాణపుథుజ్జనాదయోతి ఏత్థ బహూనం నానప్పకారానం సక్కాయదిట్ఠిఆదీనం అవిహతత్తా జనేతి, తాహి వా జనితోతి పుథుజ్జనో, కల్యాణో చ సో పుథుజ్జనో చాతి కల్యాణపుథుజ్జనో, సో ఆది యేసం సోతాపన్నాదీనం తే కల్యాణపుథుజ్జనాదయో. కల్యాణగ్గహణేన చేత్థ అన్ధపుథుజ్జనం నివత్తేతి. ద్విధా హి పుథుజ్జనా అన్ధపుథుజ్జనో కల్యాణపుథుజ్జనోతి. వుత్తఞ్హేతం –

“దువే పుథుజ్జనా వుత్తా, బుద్ధేనాదిచ్చబన్ధునా;

అన్ధో పుథుజ్జనో ఏకో, కల్యాణేకో పుథుజ్జనో”తి. (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౭; మ. ని. అట్ఠ. ౧.౨; సం. ని. అట్ఠ. ౨.౨.౬౧; అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౫౧);

భద్రాయ పఞ్ఞాయ భద్రాయ విముత్తియాతి యోజేతబ్బం. **సీలేనాతి**ఆదీసు **సీల**న్తి చతుపారిసుద్ధిసీలం. **సమాధీతి** విపస్సనాపాదకా అట్ఠ సమాపత్తియో. **పఞ్ఞాతి** లోకియలోకుత్తరఞాణం. **విముత్తీతి** అరియఫలవిముత్తి. **విముత్తిఞాణదస్సన**న్తి ఏకూనవీసతివిధం పచ్చవేక్ఖణఞాణం. యథాసమ్భవేన చేత్థ యోజనా వేదితబ్బా. కల్యాణపుథుజ్జనస్స హి సీలాదయో తయో ఏవ సమ్భవన్తి, అరియానం పన సబ్బేపి సీలాదయో. సారో భిక్ఖూతిపి కల్యాణపుథుజ్జనాదయోవ వుత్తాతి ఆహ **‘‘తేహియేవ సీలసారాదీహీ’’**తిఆది. అథ వా నిప్పరియాయతో ఖీణాసవోవ సారో భిక్ఖు నామాతి ఆహ **‘‘విగతకిలేసఫేగ్గుభావతో వా’’**తిఆది.

యోపి కల్యాణపుథుజ్జనో అనులోమపటిపదాయ పరిపూరకారీ సీలసమ్పన్నో ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారో భోజనే మత్తఞ్ఞూ జాగరియానుయోగమనుయుత్తో పుబ్బరత్తాపరరత్తం బోధిపక్ఖియానం ధమ్మానం భావనానుయోగమనుయుత్తో విహరతి “అజ్జ వా స్వే వా అఞ్ఞతరం సామఞ్ఞఫలం అధిగమిస్సామీ”తి, సోపి వుచ్చతి సిక్ఖతీతి సేఖోతి ఆహ **‘‘పుథుజ్జనకల్యాణకేన సద్ధి’’**న్తి. **సత్త అరియాతి** చత్తారో మగ్గట్ఠా, హేట్ఠిమా చ తయో ఫలట్ఠాతి ఇమే సత్త అరియా. **తిస్సో సిక్ఖాతి** అధిసీలాదికా తిస్సో సిక్ఖా. సిక్ఖాసు జాతోతి వా **సేఖో**. అరియపుగ్గలో హి అరియాయ జాతియా జాయమానో సిక్ఖాసు జాయతి, న యోనియం. సిక్ఖనసీలోతి వా **సేఖో**, పుగ్గలాధిట్ఠానాయ వా కథాయ సేఖస్స అయన్తి అనఞ్ఞసాధారణా మగ్గఫలత్తయధమ్మా సేఖపరియాయేన వుత్తా. **అసేఖోతి** చ యత్థ సేఖభావాసఙ్కా అత్థి, తత్థాయం పటిసేధోతి లోకియనిబ్బానేసు అసేఖభావానాపత్తి దట్ఠబ్బా. సీలసమాధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతా హి సిక్ఖా అత్తనో పటిపక్ఖకిలేసేహి విముత్తత్తా పరిసుద్ధా, ఉపక్కిలేసానం ఆరమ్మణభావమ్పి అనుపగమనతో ఏతా సిక్ఖాతి వత్తుం యుత్తా, అట్ఠసుపి మగ్గఫలేసు విజ్జన్తి, తస్మా చతుమగ్గహేట్ఠిమఫలత్తయసమఙ్గినో వియ అరహత్తఫలసమఙ్గీపి తాసు సిక్ఖాసు జాతోతి తంసమఙ్గినో అరహతో ఇతరేసం వియ సేఖత్తే సతి సేఖస్స అయన్తి, సిక్ఖా సీలం ఏతస్సాతి చ సేఖోతి వత్తబ్బో సియాతి తం నివత్తనత్థం “అసేఖో”తి యథావుత్తసేఖభావపటిసేధో కతో. అరహత్తఫలేహి పవత్తమానా సిక్ఖా పరినిట్ఠితసిక్ఖాకిచ్చత్తా న సిక్ఖాకిచ్చం కరోన్తి, కేవలం సిక్ఖాఫలభావేనేవ పవత్తన్తి, తస్మా తా న సిక్ఖావచనం అరహన్తి, నాపి తంసమఙ్గీ సేఖవచనం, న చ సిక్ఖనసీలో, సిక్ఖాసు జాతోతి చ వత్తబ్బతం అరహతి, హేట్ఠిమఫలేసు పన సిక్ఖా సకదాగామిమగ్గవిపస్సనాదీనం ఉపనిస్సయభావతో సిక్ఖాకిచ్చం కరోన్తీతి సిక్ఖావచనం అరహన్తి, తంసమఙ్గినో చ సేఖవచనం సిక్ఖనసీలా, సిక్ఖాసు జాతాతి చ వత్తబ్బతం అరహన్తి “సిక్ఖన్తీతి సేఖా”తి అపరియోసితసిక్ఖానం దస్సితత్తా, “న సిక్ఖతీతి అసేఖో”తి ఇమినా పరియోసితసిక్ఖో దస్సితో, న సిక్ఖాయ రహితోతి ఆహ – **‘‘సేక్ఖధమ్మే అతిక్కమ్మ …పే.… ఖీణాసవో అసేఖోతి వుచ్చతీ’’**తి. వుద్ధిప్పత్తసిక్ఖో వా అసేఖోతి ఏతస్మిం అత్థే సేఖధమ్మేసు ఏవ ఠితస్స కస్సచి అరియస్స అసేఖభావాపత్తీతి అరహత్తమగ్గధమ్మా వుద్ధిప్పత్తా చ యథావుత్తేహి అత్థేహి సేఖాతి కత్వా తంసమఙ్గినో అగ్గమగ్గట్ఠస్స అసేఖభావో ఆపన్నోతి? న, తంసదిసేసు తబ్బోహారతో. అరహత్తమగ్గతో హి నిన్నానాకరణం అరహత్తఫలం ఠపేత్వా పరిఞ్ఞాకిచ్చకరణం విపాకభావఞ్చ, తస్మా తే ఏవ సేఖా అగ్గఫలధమ్మభావం ఆపన్నాతి సక్కా వత్తుం. కుసలసుఖతో చ విపాకసుఖం సన్తతరతాయ పణీతతరన్తి వుద్ధిప్పత్తా చ తే ధమ్మా హోన్తీతి తంసమఙ్గీ అసేఖోతి వుచ్చతీతి.

సబ్బన్తిమేన పరియాయేనాతి సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన. ఉపసమ్పదాకమ్మస్స అధికారత్తా **‘‘పఞ్చవగ్గకరణీయే’’**తి వుత్తం. పఞ్చన్నం వగ్గో సమూహోతి పఞ్చవగ్గో, పఞ్చపరిమాణయుత్తో వా వగ్గో పఞ్చవగ్గో, తేన కత్తబ్బం కమ్మం **పఞ్చవగ్గకరణీయం. యావతికా భిక్ఖూతి** యత్తకా భిక్ఖూ. **కమ్మప్పత్తాతి** కమ్మారహా పారాజికం అనాపన్నా అనుక్ఖిత్తా చ. ఉపసమ్పదాకమ్మస్స పఞ్చవగ్గకరణీయత్తా పఞ్చేవ భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తా ఏత్తకేహిపి కమ్మసిద్ధితో, ఇతరే ఛన్దారహా. **ఞత్తిచతుత్థేనాతి** ఏత్థ కిఞ్చాపి ఞత్తి సబ్బపఠమం వుచ్చతి, తిస్సన్నం పన అనుస్సావనానం అత్థబ్యఞ్జనభేదాభావతో అత్థబ్యఞ్జనభిన్నా ఞత్తి తాసం చతుత్థాతి కత్వా “ఞత్తిచతుత్థ”న్తి వుచ్చతి. బ్యఞ్జనానురూపమేవ అట్ఠకథాయం **‘‘తీహి అనుస్సావనాహి ఏకాయ చ ఞత్తియా’’**తి వుత్తం, అత్థప్పవత్తిక్కమేన పన “ఏకాయ ఞత్తియా తీహి అనుస్సావనాహీ”తి వత్తబ్బం. **వత్థుఞత్తిఅనుస్సావనసీమాపరిససమ్పత్తిసమ్పన్నత్తాతి** ఏత్థ **వత్థూతి** ఉపసమ్పదాపేక్ఖో పుగ్గలో, సో ఠపేత్వా ఊనవీసతివస్సం అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నపుబ్బం పణ్డకాదయో చ ఏకాదస అభబ్బపుగ్గలే వేదితబ్బో. ఊనవీసతివస్సాదయో హి తేరస పుగ్గలా ఉపసమ్పదాయ అవత్థు, ఇమే పన ఠపేత్వా అఞ్ఞస్మిం ఉపసమ్పదాపేక్ఖే సతి ఉపసమ్పదాకమ్మం **వత్థుసమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ హోతి.

వత్థుసఙ్ఘపుగ్గలఞత్తీనం అపరామసనాని పచ్ఛా ఞత్తిట్ఠపనఞ్చాతి ఇమే తావ పఞ్చ ఞత్తిదోసా. తత్థ “అయం ఇత్థన్నామో”తి ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స అకిత్తనం **వత్థుఅపరామసనం** నామ. “సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో”తి ఏత్థ “సుణాతు మే, భన్తే”తి వత్వా “సఙ్ఘో”తి అభణనం **సఙ్ఘఅపరామసనం** నామ. “ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో”తి ఉపజ్ఝాయస్స అకిత్తనం **పుగ్గలఅపరామసనం** నామ. సబ్బేన సబ్బం ఞత్తియా అనుచ్చారణం **ఞత్తిఅపరామసనం** నామ. పఠమం కమ్మవాచం నిట్ఠాపేత్వా “ఏసా ఞత్తీ”తి వత్వా “ఖమతి సఙ్ఘస్సా”తి ఏవం ఞత్తికిత్తనం **పచ్ఛా ఞత్తిట్ఠపనం** నామ. ఇతి ఇమేహి దోసేహి విముత్తాయ ఞత్తియా సమ్పన్నం **ఞత్తిసమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ.

వత్థుసఙ్ఘపుగ్గలానం అపరామసనాని సావనాయ హాపనం అకాలే సావనన్తి ఇమే పఞ్చ అనుస్సావనదోసా. తత్థ **వత్థా**దీనం అపరామసనాని ఞత్తియం వుత్తసదిసానేవ. తీసు పన అనుస్సావనాసు యత్థ కత్థచి ఏతేసం అపరామసనం అపరామసనమేవ, సబ్బేన సబ్బం పన కమ్మవాచం అవత్వా చతుక్ఖత్తుం ఞత్తికిత్తనమేవ. అథ వా పన కమ్మవాచబ్భన్తరే అక్ఖరస్స వా పదస్స వా అనుచ్చారణం వా దురుచ్చారణం వా **సావనాయ హాపనం** నామ. సావనాయ అనోకాసే పఠమం ఞత్తిం అట్ఠపేత్వా అనుస్సావనకరణం **అకాలే సావనం** నామ. ఇతి ఇమేహి దోసేహి విముత్తాయ అనుస్సావనాయ సమ్పన్నం **అనుస్సావనసమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ.

విపత్తిసీమాలక్ఖణం సమతిక్కన్తాయ పన సీమాయ కతం **సీమాసమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ. యావతికా భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తా, తేసం అనాగమనం, ఛన్దారహానం ఛన్దస్స అనాహరణం, సమ్ముఖీభూతానం పటిక్కోసనన్తి ఇమే పన తయో పరిసదోసా, తేహి విముత్తాయ పరిసాయ కతం **పరిససమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ.

ఉపసమ్పదాకమ్మవాచాసఙ్ఖాతం భగవతో వచనం ఉపసమ్పదాకమ్మకరణస్స కారణత్తా ఠానం, యథా చ తం కత్తబ్బన్తి భగవతా అనుసిట్ఠం, తథా కతత్తా తదనుచ్ఛవికం యథావుత్తం అనూనం ఞత్తిఅనుస్సావనం ఉప్పటిపాటియా చ అవుత్తం **ఠానారహం**. యథా కత్తబ్బన్తి హి భగవతా వుత్తం, తథా అకతే ఉపసమ్పదాకమ్మస్స కారణం న హోతీతి న తం ఠానారహం. తేనాహ **‘‘కారణారహేన సత్థుసాసనారహేనా’’**తి. ఇమినా ఞత్తిఅనుస్సావనసమ్పత్తి కథితాతి వేదితబ్బా. “సమగ్గేన సఙ్ఘేనా”తి ఇమినా పన పరిససమ్పత్తి కథితావ. “అకుప్పేనా”తి ఇమినా పారిసేసతో వత్థుసీమాసమ్పత్తియో కథితాతి వేదితబ్బా. అట్ఠకథాయం పన అకుప్పలక్ఖణం ఏకత్థ సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేతుం **అకుప్పేనాతి** ఇమస్స “వత్థుఞత్తిఅనుస్సావనసీమాపరిససమ్పత్తిసమ్పన్నత్తా అకోపేతబ్బతం అప్పటిక్కోసితబ్బతం ఉపగతేనా”తి అత్థో వుత్తో. కేచి పన “ఠానారహేనాతిఏత్థ ‘న హత్థచ్ఛిన్నో పబ్బాజేతబ్బో’తిఆది (మహావ. ౧౧౯) సత్థుసాసనం ఠాన”న్తి వదన్తి.

“ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేనా”తి ఇమస్మిం అధికారే పసఙ్గతో ఆహరిత్వా యం కమ్మలక్ఖణం సబ్బఅట్ఠకథాసు పపఞ్చితం, తం యథాఆగతట్ఠానేయేవ దస్సేతుకామో ఇధ తస్స అవచనే తత్థ వచనే చ పయోజనం దస్సేతుం **‘‘ఇమస్మిం పన ఠానే ఠత్వా’’**తిఆదిమాహ.

అట్ఠసు ఉపసమ్పదాసు ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా సరణగమనూపసమ్పదా ఓవాదపటిగ్గహణూపసమ్పదా పఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదాతి ఇమాహి ఉపసమ్పదాహి ఉపసమ్పన్నానం లోకవజ్జసిక్ఖాపదవీతిక్కమే అభబ్బత్తా గరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదా దూతేనూపసమ్పదా అట్ఠవాచికూపసమ్పదాతి ఇమాసఞ్చ తిస్సన్నం ఉపసమ్పదానం భిక్ఖునీనంయేవ అనుఞ్ఞాతత్తా ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నో గహితోతి వేదితబ్బో. తథా హి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా అన్తిమభవికానంయేవ, సరణగమనూపసమ్పదా పరిసుద్ధానం, ఓవాదపటిగ్గహణపఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా మహాకస్సపసోపాకానం, న చ తే భబ్బా పారాజికాదిలోకవజ్జం ఆపజ్జితుం, గరుధమ్మపటిగ్గహణాదయో చ భిక్ఖునీనంయేవ అనుఞ్ఞాతా, అయఞ్చ భిక్ఖు, తస్మా ఏత్థ ఞత్తిచతుత్థేన ఉపసమ్పన్నోవ గహితోతి వేదితబ్బో.

పణ్ణత్తివజ్జేసు పన సిక్ఖాపదేసు అఞ్ఞోపి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నాదయో సఙ్గహం గచ్ఛన్తి. తేపి హి సహసేయ్యాదిపణ్ణత్తివజ్జం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తియేవ. యది ఏవం పణ్ణత్తివజ్జేసుపి సిక్ఖాపదేసు "అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూ"తి ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నో కస్మా వుత్తోతి? సబ్బసిక్ఖాపదవీతిక్కమారహత్తా సబ్బకాలికత్తా చ. ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాదయో హి న సబ్బసిక్ఖాపదవీతిక్కమారహా అసబ్బకాలికా చ. తథా హి అట్ఠసు ఉపసమ్పదాసు ఞత్తిచతుత్థకమ్మూపసమ్పదా దూతేనూపసమ్పదా అట్ఠవాచికూపసమ్పదాతి ఇమా తిస్సోయేవ థావరా, సేసా బుద్ధే ధరమానేయేవ అహేసుం. తేనేవ చ **భిక్ఖునీవిభఙ్గేపి** (పాచి. ౬౫౮) "తత్ర యాయం భిక్ఖునీ సమగ్గేన ఉభతోసఙ్ఘేన ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన అకుప్పేన ఠానారహేన ఉపసమ్పన్నా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా భిక్ఖునీ"తి దూతేనూపసమ్పదాయ అట్ఠవాచికూపసమ్పదాయ చ ఉపసమ్పన్నం అన్తోకత్వా ఉభతోసఙ్ఘేన ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నా భిక్ఖునీ వుత్తా, న గరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నా తస్సా ఉపసమ్పదాయ పాటిపుగ్గలికభావతో అసబ్బకాలికత్తా. గరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదా హి మహాపజాపతియా ఏవ అనుఞ్ఞాతత్తా పాటిపుగ్గలికాతి, తస్మా సబ్బసిక్ఖాపదవీతిక్కమారహం సబ్బకాలికాయ ఞత్తిచతుత్థకమ్మూపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నమేవ గహేత్వా సబ్బసిక్ఖాపదాని పఞ్ఞత్తానీతి గహేతబ్బం. యది ఏవం పణ్ణత్తివజ్జేసు సిక్ఖాపదేసు చ ఏహిభిక్ఖూపసమ్పన్నాదీనమ్పి సఙ్గహో కథం విఞ్ఞాయతీతి? అత్థతో ఆపన్నత్తా. తథా హి "ద్వే పుగ్గలా అభబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ, ద్వే పుగ్గలా భబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చా"తి (పరి. ౩౨౨) సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా ఏహిభిక్ఖూపసమ్పన్నాదయోపి అసఞ్చిచ్చ అస్సతియా అచిత్తకం పణ్ణత్తివజ్జం సహసేయ్యాదిఆపత్తిం ఆపజ్జన్తీతి అత్థతో ఆపన్నన్తి అయమేత్థ సారో. యం పనేత్థ ఇతో అఞ్ఞథా **కేనచి** పపఞ్చితం, న తం సారతో పచ్చేతబ్బం.

నిరుత్తివసేనాతి నిబ్బచనవసేన. **అభిలాపవసేనాతి** వోహారవసేన. **అనుప్పన్నాయ కమ్మవాచాయాతి** అనుప్పన్నాయ ఞత్తిచతుత్థకమ్మవాచాయ. **గుణవసేనాతి** సీలాదితంతంగుణయోగతో. ఏత్థ చ భిన్దతి పాపకే అకుసలే ధమ్మేతి భిక్ఖూతి నిబ్బచనం వేదితబ్బం.

భిక్ఖుపదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సిక్ఖాసాజీవపదభాజనీయవణ్ణనా

సిక్ఖితబ్బాతి ఆసేవితబ్బా. **ఉత్తమన్తి** విసిట్ఠం. అధిసీలాదీసు విజ్జమానేసు సీలాదీహిపి భవితబ్బం. యథా హి ఓమకతరప్పమాణం ఛత్తం వా ధజం వా ఉపాదాయ అతిరేకప్పమాణం "అతిఛత్తం అతిధజో"తి వుచ్చతి, ఏవమిహాపి "అనుక్కట్ఠసీలం ఉపాదాయ అధిసీలేన భవితబ్బం, తథా అనుక్కట్ఠం చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ ఉపాదాయ అధిచిత్తేన అధిపఞ్ఞాయ చ భవితబ్బ"న్తి మనసి కత్వా సీలాదిం సరూపతో విభావేతుకామో **"కతమం పనేత్థ సీల"**న్తిఆదిమాహ. అట్ఠఙ్గసీలం దసఙ్గసీలేస్వేవ అన్తోగధత్తా విసుం అగ్గహేత్వా **"పఞ్చఙ్గదసఙ్గసీల"**న్తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. **పాతిమోక్ఖసంవరసీల**న్తి చారిత్తవారిత్తవసేన దువిధం వినయపిటకపరియాపన్నం సిక్ఖాపదసీలం. తఞ్హి యో నం పాతి రక్ఖతి, తం మోక్ఖేతి మోచేతి ఆపాయికాదీహి దుక్ఖేహీతి పాతిమోక్ఖన్తి వుచ్చతి. సంవరణం సంవరో , కాయవాచాహి అవీతిక్కమో. పాతిమోక్ఖమేవ సంవరో పాతిమోక్ఖసంవరో. సో ఏవ సీలనట్ఠేన సీలన్తి పాతిమోక్ఖసంవరసీలం.

అపరో నయో (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౩౧; ఇతివు॰ అట్ఠ॰ ౯౭) – కిలేసానం బలవభావతో పాపకిరియాయ సుకరభావతో పుఞ్ఞకిరియాయ చ దుక్కరభావతో బహుక్ఖత్తుం అపాయేసు పతనసీలోతి పాతీ, పుథుజ్జనో. అనిచ్చతాయ వా భవాభవాదీసు కమ్మవేగక్ఖిత్తో ఘటియన్తం వియ అనవట్ఠానేన పరిబ్భమనతో గమనసీలోతి పాతీ, మరణవసేన వా తమ్హి తమ్హి సత్తనికాయే అత్తభావస్స పతనసీలోతి పాతీ, సత్తసన్తానో, చిత్తమేవ వా. తం పాతినం సంసారదుక్ఖతో మోక్ఖేతీతి పాతిమోక్ఖం. చిత్తస్స హి విమోక్ఖేన సత్తో విముత్తోతి వుచ్చతి. వుత్తఞ్హి "చిత్తవోదానా విసుజ్ఝన్తీ"తి (సం॰ ని॰ ౩.౧౦౦), "అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముత్త"న్తి (మహావ॰ ౨౮) చ.

అథ వా అవిజ్జాదినా హేతునా సంసారే పతతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి పాతి. "అవిజ్జానీవరణానం సత్తానం తణ్హాసంయోజనానం సన్ధావతం సంసరత"న్తి (సం॰ ని॰ ౨.౧౨౪) హి వుత్తం. తస్స పాతినో సత్తస్స తణ్హాదిసంకిలేసత్తయతో మోక్ఖో ఏతేనాతి పాతిమోక్ఖో. "కణ్ఠేకాళో"తిఆదీనం వియస్స సమాససిద్ధి వేదితబ్బా.

అథ వా పాతేతి వినిపాతేతి దుక్ఖేహీతి పాతి, చిత్తం. వుత్తఞ్హి "చిత్తేన నీయతి లోకో, చిత్తేన పరికస్సతీ"తి (సం॰ ని॰ ౧.౬౨). తస్స పాతినో మోక్ఖో ఏతేనాతి పాతిమోక్ఖో. పతతి వా ఏతేన అపాయదుక్ఖే సంసారదుక్ఖే చాతి పాతి, తణ్హాసంకిలేసో. వుత్తఞ్హి "తణ్హా జనేతి పురిసం (సం॰ ని॰ ౧.౫౫-౫౭), తణ్హాదుతియో పురిసో"తి (అ॰ ని॰ ౪.౯; ఇతివు॰ ౧౫, ౧౦౫) చ ఆది. తతో పాతితో మోక్ఖోతి పాతిమోక్ఖో.

అథ వా పతతి ఏత్థాతి పాతి, ఛ అజ్ఝత్తికబాహిరాని ఆయతనాని. వుత్తఞ్హి "ఛసు లోకో సముప్పన్నో, ఛసు కుబ్బతి సన్థవ"న్తి (సం॰ ని॰ ౧.౭౦; సు॰ ని॰ ౧౭౧). తతో ఛఅజ్ఝత్తికబాహిరాయతనసఙ్ఖాతతో పాతితో మోక్ఖోతి పాతిమోక్ఖో.

అథ వా పాతో వినిపాతో అస్స అత్థీతి పాతీ, సంసారో. తతో మోక్ఖోతి పాతిమోక్ఖో.

అథ వా సబ్బలోకాధిపతిభావతో ధమ్మిస్సరో భగవా పతీతి వుచ్చతి, ముచ్చతి ఏతేనాతి మోక్ఖో, పతినో మోక్ఖో తేన పఞ్ఞత్తత్తాతి పతిమోక్ఖో, పతిమోక్ఖో ఏవ పాతిమోక్ఖో. సబ్బగుణానం వా మూలభావతో ఉత్తమట్ఠేన పతి చ సో యథావుత్తేన అత్థేన మోక్ఖో చాతి పతిమోక్ఖో, పతిమోక్ఖో ఏవ పాతిమోక్ఖో. తథా హి వుత్తం "పాతిమోక్ఖన్తి ముఖమేతం పముఖమేత"న్తి (మహావ॰ ౧౩౫) విత్థారో.

అథ వా ప-ఇతి పకారే, **అతీతి** అచ్చన్తత్థే నిపాతో, తస్మా పకారేహి అచ్చన్తం మోక్ఖేతీతి పాతిమోక్ఖో. ఇదఞ్హి సీలం సయం తదఙ్గవసేన సమాధిసహితం పఞ్ఞాసహితఞ్చ విక్ఖమ్భనవసేన సముచ్ఛేదవసేన చ అచ్చన్తం మోక్ఖేతి మోచేతీతి పాతిమోక్ఖో.

పతి పతి మోక్ఖేతి వా పతిమోక్ఖో, తమ్హా తమ్హా వీతిక్కమదోసతో పచ్చేకం మోక్ఖేతీతి అత్థో, పతిమోక్ఖో ఏవ పాతిమోక్ఖో. మోక్ఖో వా నిబ్బానం, తస్స మోక్ఖస్స పటిబిమ్బభూతోతి పతిమోక్ఖో. సీలసంవరో హి సూరియస్స అరుణుగ్గమనం వియ నిబ్బానస్స ఉదయభూతో తప్పటిభాగో చ యథారహం కిలేసనిబ్బాపనతో, పతిమోక్ఖోయేవ పాతిమోక్ఖో. పతివత్తతి మోక్ఖాభిముఖన్తి వా పతిమోక్ఖం, పతిమోక్ఖమేవ పాతిమోక్ఖన్తి ఏవం తావేత్థ పాతిమోక్ఖసద్దస్స అత్థో వేదితబ్బో.

సంవరతి పిదహతి ఏతేనాతి సంవరో, పాతిమోక్ఖమేవ సంవరో పాతిమోక్ఖసంవరో. సో ఏవ సీలం **పాతిమోక్ఖసంవరసీలం,** అత్థతో పన తతో తతో వీతిక్కమితబ్బతో విరతియో చేవ చేతనా చ.

అధిసీలన్తి వుచ్చతీతి అనవసేసతో కాయికవాచసికసంవరభావతో చ మగ్గసీలస్స పదట్ఠానభావతో చ పాతిమోక్ఖసంవరసీలం అధికం విసిట్ఠం సీలం అధిసీలన్తి వుచ్చతి. **పజ్జోతానన్తి** ఆలోకానం. నను చ పచ్చేకబుద్ధాపి ధమ్మతావసేన పాతిమోక్ఖసంవరసీలేన సమన్నాగతావ హోన్తి, ఏవం సతి కస్మా "బుద్ధుప్పాదేయేవ పవత్తతి, న వినా బుద్ధుప్పాదా"తి నియమేత్వా వుత్తన్తి ఆహ – "**న హి తం పఞ్ఞత్తిం ఉద్ధరిత్వా**"తిఆది. కిఞ్చాపి పచ్చేకబుద్ధా పాతిమోక్ఖసంవరసమ్పన్నాగతా హోన్తి, న పన తేసం వసేన విత్థారితం హుత్వా పవత్తతీతి అధిప్పాయో. "ఇమస్మిం వత్థుస్మిం ఇమస్మిం వీతిక్కమే ఇదం నామ హోతీ"తి పఞ్ఞాపనం అఞ్ఞేసం అవిసయో, బుద్ధానంయేవ ఏస విసయో, బుద్ధానం బలన్తి ఆహ – "**బుద్ధాయేవ పనా**"తిఆది. లోకియసీలస్స అధిసీలభావో పరియాయేనాతి నిప్పరియాయమేవ తం దస్సేతుం "**పాతిమోక్ఖసంవరతోపి చ మగ్గఫలసమ్పయుత్తమేవ సీలం అధిసీల**"న్తి వుత్తం. **న హి తం సమాపన్నో భిక్ఖూతి** గహట్ఠేసు సోతాపన్నానం సదారవీతిక్కమసమ్భవతో వుత్తం. తథా హి తే సపుత్తదారా అగారం అజ్ఝావసన్తి.

సమాదాపనం సమాదానఞ్చాతి అఞ్ఞేసం సమాదాపనం సయం సమాదానఞ్చ. **అధిచిత్తన్తి వుచ్చతీతి** మగ్గసమాధిస్స అధిట్ఠానభావతో అధిచిత్తన్తి వుచ్చతి. **న వినా బుద్ధుప్పాదాతి** కిఞ్చాపి పచ్చేకబుద్ధానం విపస్సనాపాదకం అట్ఠసమాపత్తిచిత్తం హోతియేవ, న పన తే తత్థ అఞ్ఞే సమాదాపేతుం సక్కోన్తీతి న తేసం వసేన విత్థారితం హుత్వా పవత్తతీతి అధిప్పాయో. విపస్సనాపఞ్ఞాయపి అధిపఞ్ఞతాసాధనే "న వినా బుద్ధుప్పాదా"తి వచనం ఇమినావ అధిప్పాయేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం. లోకియచిత్తస్స అధిచిత్తతా పరియాయేనాతి నిప్పరియాయమేవ తం దస్సేతుం "**తతోపి చ మగ్గఫలచిత్తమేవ అధిచిత్త**"న్తి ఆహ. **తం పన ఇధ అనధిప్పేతన్తి** ఇమినా అట్ఠకథావచనేన లోకియచిత్తస్స వసేన అధిచిత్తసిక్ఖాపి ఇధ అధిప్పేతాతి విఞ్ఞాయతి. **న హి తం సమాపన్నో భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవతీతి** చ ఇమినా లోకియఅధిచిత్తం సమాపన్నో మేథునం ధమ్మం పటిసేవతీతి ఆపన్నం. అధిపఞ్ఞానిద్దేసే చ "తతోపి చ మగ్గఫలపఞ్ఞావ అధిపఞ్ఞా"తి వత్వా "సా పన ఇధ అనధిప్పేతా. న హి తం సమాపన్నో భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవతీ"తి వుత్తత్తా లోకియపఞ్ఞావసేన అధిపఞ్ఞాసిక్ఖాయపి ఇధాధిప్పేతభావో తం సమాపన్నస్స మేథునధమ్మపటిసేవనఞ్చ అట్ఠకథాయం అనుఞ్ఞాతన్తి విఞ్ఞాయతి. ఇదఞ్చ సబ్బం "తత్ర యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా"తి ఇమాయ పాళియా న సమేతి. అయఞ్హి పాళి అధిసీలసిక్ఖావ ఇధ అధిప్పేతా, న ఇతరాతి దీపేతి, తస్మా పాళియా అట్ఠకథాయ చ ఏవమధిప్పాయో వేదితబ్బో – లోకియఅధిచిత్తఅధిపఞ్ఞాసమాపన్నస్స తథారూపపచ్చయం పటిచ్చ "మేథునం ధమ్మం పటిసేవిస్సామీ"తి చిత్తే ఉప్పన్నే తతో అధిచిత్తతో అధిపఞ్ఞతో చ పరిహాని సమ్భవతీతి తం ద్వయం సమాపన్నేన న సక్కా మేథునం ధమ్మం పటిసేవితున్తి పాళియం అధిసీలసిక్ఖావ వుత్తా. అధిసీలసిక్ఖఞ్హి యావ వీతిక్కమం న కరోతి, తావ సమాపన్నోవ హోతి. న హి చిత్తుప్పాదమత్తేన పాతిమోక్ఖసంవరసీలం భిన్నం నామ హోతీతి. అట్ఠకథాయం పన లోకియఅధిచిత్తతో అధిపఞ్ఞతో చ పరిహాయిత్వాపి భిక్ఖునో మేథునధమ్మపటిసేవనం కదాచి భవేయ్యాతి తం ద్వయం అప్పటిక్ఖిపిత్వా మగ్గఫలధమ్మానం అకుప్పసభావత్తా తం సమాపన్నస్స భిక్ఖునో తతో పరిహాయిత్వా మేథునధమ్మపటిసేవనం నామ న కదాచి సమ్భవతీతి లోకుత్తరాధిచిత్తఅధిపఞ్ఞానంయేవ పటిక్ఖేపో కతోతి వేదితబ్బో.

అత్థి దిన్నం అత్థి యిట్ఠన్తిఆదినయప్పవత్తన్తి ఇమినా –

> "తత్థ కతమం కమ్మస్సకతఞ్ఞాణం? 'అత్థి దిన్నం, అత్థి యిట్ఠం, అత్థి హుతం, అత్థి సుకతదుక్కటానం కమ్మానం ఫలం విపాకో, అత్థి అయం లోకో, అత్థి పరో లోకో, అత్థి మాతా, అత్థి పితా, అత్థి సత్తా ఓపపాతికా, అత్థి లోకే సమణబ్రాహ్మణా సమ్మగ్గతా సమ్మా పటిపన్నా, యే ఇమఞ్చ లోకం పరఞ్చ లోకం సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా పవేదేన్తీ'తి యా ఏవరూపా పఞ్ఞా పజాననా...పే... అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి, ఇదం వుచ్చతి కమ్మస్సకతఞ్ఞాణం. ఠపేత్వా సచ్చానులోమికం ఞాణం సబ్బాపి సాసవా కుసలా పఞ్ఞా కమ్మస్సకతఞ్ఞాణ"న్తి (విభ॰ ౭౯౩) –

ఇమం విభఙ్గపాళిం సఙ్గణ్హాతి.

తత్థ (విభ॰ అట్ఠ॰ ౭౯౩) **అత్థి దిన్నన్తిఆదీసు** దిన్నపచ్చయా ఫలం అత్థీతి ఇమినా ఉపాయేన అత్థో వేదితబ్బో. **దిన్నన్తి** చ దేయ్యధమ్మసీసేన దానం వుత్తం. **యిట్ఠన్తి** మహాయాగో, సబ్బసాధారణం మహాదానన్తి అత్థో. **హుతన్తి** పహేణకసక్కారో అధిప్పేతో. **అత్థి మాతా, అత్థి పితాతి** మాతాపితూసు సమ్మాపటిపత్తిమిచ్ఛాపటిపత్తిఆదీనం ఫలసమ్భవో వుత్తో. **ఇదం వుచ్చతీతి** యం ఞాణం "ఇదం కమ్మం సకం, ఇదం నో సక"న్తి జానాతి, ఇదం కమ్మస్సకతఞ్ఞాణం నామ వుచ్చతీతి అత్థో. తత్థ తివిధం కాయదుచ్చరితం చతుబ్బిధం వచీదుచ్చరితం తివిధం మనోదుచ్చరితన్తి ఇదం **న సకకమ్మం** నామ, తీసు ద్వారేసు దసవిధమ్పి సుచరితం **సకకమ్మం** నామ. అత్తనో వాపి హోతు పరస్స వా, సబ్బమ్పి అకుసలం **న సకకమ్మం** నామ. కస్మా? అత్థభఞ్జనతో అనత్థజననతో చ. అత్తనో వా హోతు పరస్స వా, సబ్బమ్పి కుసలం **సకకమ్మం** నామ. కస్మా? అనత్థభఞ్జనతో అత్థజననతో చ. ఏవం జాననసమత్థే ఇమస్మిం కమ్మస్సకతఞ్ఞాణే ఠత్వా బహుం దానం దత్వా సీలం పూరేత్వా ఉపోసథం సమాదియిత్వా సుఖేన సుఖం సమ్పత్తియా సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా నిబ్బానం పత్తానం సత్తానం గణనపరిచ్ఛేదో నత్థి. **ఠపేత్వా సచ్చానులోమికం ఞాణన్తి** మగ్గసచ్చస్స పరమత్థసచ్చస్స చ అనులోమనతో సచ్చానులోమికన్తి లద్ధనామం విపస్సనాఞాణం ఠపేత్వా అవసేసా సబ్బాపి సాసవా కుసలా పఞ్ఞా కమ్మస్సకతఞ్ఞాణమేవాతి అత్థో.

తిలక్ఖణాకారపరిచ్ఛేదకన్తి అనిచ్చాదిలక్ఖణత్తయస్స హుత్వా అభావాదిఆకారపరిచ్ఛిన్దనకం. **అధిపఞ్ఞాతి వుచ్చతీతి** మగ్గపఞ్ఞాయ అధిట్ఠానభావతో విపస్సనాఞాణం అధిపఞ్ఞాతి వుచ్చతి.

> "కల్యాణకారీ కల్యాణం, పాపకారీ చ పాపకం;
>
> అనుభోతి ద్వయమేతం, అనుబన్ధతి కారక"న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౫౬);

ఏవం అతీతే అనాగతే చ వట్టమూలకదుక్ఖసల్లక్ఖణవసేన సంవేగవత్థుతాయ విముత్తిఆకఙ్ఖాయ పచ్చయభూతా కమ్మస్సకతపఞ్ఞా అధిపఞ్ఞాతిపి వదన్తి. లోకియపఞ్ఞాయ అధిపఞ్ఞాభావో పరియాయేనాతి నిప్పరియాయమేవ తం దస్సేతుం **"తతోపి చ మగ్గఫలపఞ్ఞావ అధిపఞ్ఞా"**తి వుత్తం.

సహ ఆజీవన్తి ఏత్థాతి **సాజీవోతి** సబ్బసిక్ఖాపదం వుత్తన్తి ఆహ – **"సబ్బమ్పి...పే.... తస్మా సాజీవన్తి వుచ్చతీ"**తి. తత్థ సిక్ఖాపదన్తి "నామకాయో పదకాయో నిరుత్తికాయో బ్యఞ్జనకాయో"తి వుత్తం భగవతో వచనసఙ్ఖాతం సిక్ఖాపదం. **సభాగవుత్తినోతి** సమానవుత్తికా, సదిసప్పవత్తికాతి అత్థో. **తస్మిం సిక్ఖతీతి** ఏత్థ ఆధేయ్యాపేక్ఖత్తా అధికరణస్స కిమాధేయ్యమపేక్ఖిత్వా "తస్మి"న్తి అధికరణం నిద్దిట్ఠన్తి ఆహ – **"తం సిక్ఖాపదం చిత్తస్స అధికరణం కత్వా"**తి, తం సాజీవసఙ్ఖాతం సిక్ఖాపదం "యథాసిక్ఖాపదం ను ఖో సిక్ఖామి, న సిక్ఖామీ"తి ఏవం పవత్తివసేన సిక్ఖాపదవిసయత్తా తదాధేయ్యభూతస్స చిత్తస్స అధికరణం కత్వాతి అత్థో. నను చ "సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో"తి ఇమస్స పదభాజనం కరోన్తేన "యం సిక్ఖం సాజీవఞ్చ సమాపన్నో, తదుభయం దస్సేత్వా తేసు సిక్ఖతి, తేన వుచ్చతి సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో"తి వత్తబ్బం సియా, ఏవమవత్వా "తస్మిం సిక్ఖతి, తేన వుచ్చతి సాజీవసమాపన్నో"తి ఏత్తకమేవ కస్మా వుత్తన్తి అన్తోలీనచోదనం సన్ధాయాహ **"న కేవలఞ్చాయమేతస్మి"**న్తిఆది.

తస్సా చ సిక్ఖాయాతి తస్సా అధిసీలసఙ్ఖాతాయ సిక్ఖాయ. **సిక్ఖం పరిపూరేన్తోతి**

సీలసంవరం పరిపూరేన్తో, వారిత్తసీలవసేన విరతిసమ్పయుత్తం చేతనం చారిత్తసీలవసేన విరతివిప్పయుత్తం చేతనఞ్చ అత్తని పవత్తేన్తోతి అత్థో. **తస్మిఞ్చ సిక్ఖాపదే అవీతిక్కమన్తో సిక్ఖతీతి** "నామకాయో పదకాయో నిరుత్తికాయో బ్యఞ్జనకాయో"తి ఏవం వుత్తం భగవతో వచనసఙ్ఖాతం సిక్ఖాపదం అవీతిక్కమన్తో హుత్వా తస్మిం యథావుత్తసిక్ఖాపదే సిక్ఖతీతి అత్థో. సీలసంవరపూరణం సాజీవానతిక్కమనఞ్చాతి ఇదమేవ చ ద్వయం ఇధ సిక్ఖనం నామాతి అధిప్పాయో. తత్థ సాజీవానతిక్కమో సిక్ఖాపారిపూరియా పచ్చయో. సాజీవానతిక్కమతో హి యావ మగ్గా సిక్ఖాపారిపూరీ హోతి. అపిచేత్థ "సిక్ఖం పరిపూరేన్తో సిక్ఖతీ"తి ఇమినా విరతిచేతనాసఙ్ఖాతస్స సీలసంవరస్స విసేసతో సన్తానే పవత్తనకాలోవ గహితో, "అవీతిక్కమన్తో సిక్ఖతీ"తి ఇమినా పన అప్పవత్తనకాలోపి. సిక్ఖఞ్హి పరిపూరణవసేన అత్తని పవత్తేన్తోపి నిద్దాదివసేన అప్పవత్తేన్తోపి వీతిక్కమాభావా "అవీతిక్కమన్తో సిక్ఖతీ"తి వుచ్చతీతి.

సిక్ఖాసాజీవపదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవిభఙ్గవణ్ణనా

"అప్పచ్చక్ఖాయ అప్పచ్చక్ఖాతాయా"తి ఉభయథాపి పాఠో తేసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తో. **దుబ్బల్యే ఆవికతేపీతి** "యంనూనాహం బుద్ధం పచ్చక్ఖేయ్య"న్తిఆదినా దుబ్బలభావే పకాసితేపి. **సిక్ఖాయ పన పచ్చక్ఖాతాయాతి** "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదినా సిక్ఖాయ పచ్చక్ఖాతాయ. యస్మా దిరత్తవచనే గహితే తేన పురిమపచ్ఛిమపదాని సంసిలిట్ఠాని హోన్తి, న తస్మిం అగ్గహితే, తస్మా దిరత్తవచనేన బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతామత్తమేవ పయోజనన్తి ఆహ **"బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతాయా"**తి. **ముఖారుళ్హతాయాతి** యస్మా ఏవరూపం వచనం లోకస్స ముఖమారుళ్హం, తస్మాతి అత్థో.

బ్యఞ్జనం సమ్పాదేతీతి తస్స విసుం అత్థాభావతో వుత్తమేవత్థం అఞ్ఞపదేన దీపేన్తో బ్యఞ్జనం సమ్పాదేతి. వుత్తమేవత్థం కారణేన విభావేన్తో ఆహ **"పరివారకపదవిరహితఞ్హీ"**తిఆది. అత్థదీపకం పదం **అత్థపదం.**

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్సాతి "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదిసిక్ఖాపచ్చక్ఖానవచనస్స. "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదీసు "ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, దుబ్బల్యావికమ్మఞ్చేవ హోతి సిక్ఖా చ పచ్చక్ఖాతా"తి వుత్తత్తా ఉభయమ్పి హోతీతి ఆహ – **"ఏకచ్చం దుబ్బల్యావికమ్మం అత్థో హోతీ"**తి. కిఞ్చాపి "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదిసిక్ఖాపచ్చక్ఖానవచనస్స దుబ్బల్యావికమ్మపదత్థో న హోతి, తథాపి "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తి వుత్తే సిక్ఖాపరిపూరణే దుబ్బల్యాభావస్సపి గమ్యమానత్తా "సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స ఏకచ్చం దుబ్బల్యావికమ్మం అత్థో హోతీ"తి వుత్తం. **నం సన్ధాయాతి** నం అత్థభూతం దుబ్బల్యావికమ్మం సన్ధాయ.

విసేసావిసేసన్తి ఏత్థ యేన దుబ్బల్యావికమ్మమేవ హోతి, న సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం, తత్థ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానదుబ్బల్యావికమ్మానం అత్థి విసేసో. యేన పన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానఞ్చేవ దుబ్బల్యావికమ్మఞ్చ హోతి, తత్థ నేవత్థి విసేసోతి వేదితబ్బం. కరకిచ్ఛజీవనేతి ధాతూసు పఠితత్తా వుత్తం **"కిచ్ఛజీవికప్పత్తో"**తి. ఉక్కణ్ఠనం ఉక్కణ్ఠా, కిచ్ఛజీవికా, తం ఇతో పత్తోతి **ఉక్కణ్ఠితో. ఇతోతి** ఇతో రానతో, ఇతో విహారతో వా. **ఏత్థాతి** గన్తుమిచ్ఛితం పదేసం వదతి. అనభిరతియా పీళితో విక్ఖిత్తచిత్తో హుత్వా సీసం ఉక్ఖిపిత్వా ఉద్ధంముఖో ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో ఆహిణ్డతీతి ఆహ **"ఉద్ధం కణ్ఠం కత్వా విహరమానో"**తి.

అట్టీయమానోతి ఏత్థ అట్టమివ అత్తానమాచరతి అట్టీయతీతి అట్టీయసద్దస్స అన్తోగధఉపమానభూతకమ్మత్తా ఉపమేయ్యభూతేన అత్తనావ సకమ్మకత్తం, న భిక్ఖుభావేనాతి ఆహ **"భిక్ఖుభావన్తి భిక్ఖుభావేనా"**తి. న హి సో భిక్ఖుభావం అట్టమివ ఆచరతి, కిఞ్చరహి అత్తానం తస్మా భిక్ఖుభావేన కరణభూతేన అత్తానం అట్టీయమానోతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బోతి ఆహ **"కరణత్థే ఉపయోగవచన"**న్తి. **కణ్ఠే ఆసత్తేన అట్టీయేయ్యాతి** ఏత్థ పన కరణత్థేయేవ కరణవచనన్తి ఆహ – **"యథాలక్ఖణం కరణవచనేనేవ వుత్త"**న్తి. కత్తుఅత్థే వా ఉపయోగవచనం దట్ఠబ్బన్తి ఆహ – **"తేన వా భిక్ఖుభావేనా"**తిఆది, తేన కత్తుభూతేన భిక్ఖుభావేనాతి అత్థో. ఇమస్మిం పనత్థే అట్టం కరోతీతి అట్టీయతీతి అట్టీయ-సద్దం నిప్ఫాదేత్వా తతో కమ్మని మాన-సద్దే కతే "అట్టీయమానో"తి పదసిద్ధి వేదితబ్బా. తేనేవాహ – **"అట్టో కరియమానో పీళియమానో"**తి. **జిగుచ్ఛమానోతి** ఇమినా పన సమ్బన్ధే కరియమానే భిక్ఖుభావన్తి ఉపయోగత్థే ఏవ ఉపయోగవచనన్తి ఆహ – **"అసుచిం వియ తం జిగుచ్ఛన్తో"**తి, తం భిక్ఖుభావం జిగుచ్ఛన్తోతి అత్థో. **సచాహన్తి** సచే అహం.

పచ్చక్ఖానాకారేన వుత్తానీతి "పచ్చక్ఖేయ్యం పచ్చక్ఖేయ్య"న్తి వుత్తత్తా పచ్చక్ఖానాకారసమ్బన్ధేన వుత్తాని. **భావవికప్పాకారేనాతి** "అస్సం అస్స"న్తి ఆగతత్తా యం యం భవితుకామో, తస్స తస్స భావస్స వికప్పాకారేన, భిక్ఖుభావతో అఞ్ఞభావవికప్పాకారేనాతి అధిప్పాయో.

౩౦. **న ఉస్సహామీతి** అత్తనో తత్థ తత్థ ఉస్సహాభావం దస్సేతి. **న విసహామీతి** ఏకభత్తాదీనం అసయ్హభావం దస్సేతి. **న రమామీతి** "పబ్బజ్జామూలకం నత్థి మే సుఖ"న్తి దస్సేతి. **నాభిరమామీతి** పబ్బజ్జాయ అత్తనో సన్తోసాభావం దస్సేతి.

ఇదాని సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవారే ఠత్వా అయం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో – తత్థ "సామఞ్ఞా చవితుకామో"తిఆదీహి పదేహి చిత్తనియమం దస్సేతి. "బుద్ధం ధమ్మ"న్తిఆదీహి పదేహి ఖేత్తనియమం దస్సేతి. యథా హి లోకే సస్సానం రుహనట్ఠానం "ఖేత్త"న్తి వుచ్చతి, ఏవమిదమ్పి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స రుహనట్ఠానత్తా "ఖేత్త"న్తి వుచ్చతి. "పచ్చక్ఖామి ధారేహీ"తి ఏతేన కాలనియమం దస్సేతి. "వదతీ"తి ఇమినా పయోగనియమం దస్సేతి. "అలం మే బుద్ధేన, కిన్ను మే బుద్ధేన, న మమత్థో బుద్ధేన, సుముత్తాహం బుద్ధేనా"తిఆదీహి అనామట్ఠకాలవసేనపి

పచ్చక్ఖానం హోతీతి దస్సేతి. “విఞ్ఞాపేతీ”తి ఇమినా విజాననియమం దస్సేతి. “ఉమ్మత్తకో సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి, ఉమ్మత్తకస్స సన్తికే సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతీ”తిఆదీహి పుగ్గలనియమం దస్సేతి. “అరియకేన మిలక్ఖస్స సన్తికే సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి, సో చ నప్పటివిజానాతి, అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”తిఆదీహి పుగ్గలాదినియమే సతిపి విజాననియమాసమ్భవం దస్సేతి . “దవాయ సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి, అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”తిఆదీహి ఖేత్తాదినియమే సతిపి చిత్తనియమాభావేన న రుహతీతి దస్సేతి. “సావేతుకామో న సావేతి, అపచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”తి ఇమినా చిత్తనియమేపి సతి పయోగనియమాభావేన న రుహతీతి దస్సేతి. “అవిఞ్ఞుస్స సావేతి, విఞ్ఞుస్స న సావేతీ”తి ఏతేహి చిత్తఖేత్తకాలపయోగపుగ్గలవిజాననియమేపి సతి యం పుగ్గలం ఉద్దిస్స సావేతి, తస్సేవ సవనేన రుహతి, న అఞ్ఞస్సాతి దస్సేతి. “సబ్బసో వా పన న సావేతి, అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”తి ఇదం పన చిత్తాదినియమేనేవ సిక్ఖా పచ్చక్ఖాతా హోతి, న అఞ్ఞథాతి దస్సనత్థం వుత్తం. తస్మా చిత్తఖేత్తకాలపయోగపుగ్గలవిజాననియమవసేన సిక్ఖాయ పచ్చక్ఖానం ఞత్వా తదభావేన అప్పచ్చక్ఖానం వేదితబ్బం.

కథం? ఉపసమ్పన్నభావతో చవితుకామతాచిత్తేనేవ హి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న దవా వా రవా వా భణన్తస్స. ఏవం **చిత్తవసేన** సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

తథా “బుద్ధం పచ్చక్ఖామి, ధమ్మం పచ్చక్ఖామి, సఙ్ఘం పచ్చక్ఖామి, సిక్ఖం, వినయం, పాతిమోక్ఖం, ఉద్దేసం, ఉపజ్ఝాయం, ఆచరియం, సద్ధివిహారికం, అన్తేవాసికం, సమానుపజ్ఝాయకం, సమానాచరియకం, సబ్రహ్మచారిం పచ్చక్ఖామీ”తి ఏవం వుత్తానం బుద్ధాదీనం చతుద్దసన్నం, “గిహీతి మం ధారేహి, ఉపాసకో, ఆరామికో, సామణేరో, తిత్థియో, తిత్థియసావకో, అస్సమణో, అసక్యపుత్తియోతి మం ధారేహీ”తి ఏవం వుత్తానం గిహిఆదీనం అట్ఠన్నఞ్చాతి ఇమేసం ద్వావీసతియా ఖేత్తపదానం యస్స కస్సచి సవేవచనస్స వసేన తేసు చ యంకిఞ్చి వత్తుకామస్స యంకిఞ్చి వదతోపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న రుక్ఖాదీనం అఞ్ఞతరస్స నామం గహేత్వా సిక్ఖం పచ్చక్ఖన్తస్స. ఏవం **ఖేత్తవసేన** సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

తత్థ యదేతం “పచ్చక్ఖామీ”తి చ “మం ధారేహీ”తి చ వుత్తం వత్తమానకాలవచనం, యాని చ “అలం మే బుద్ధేన, కిన్ను మే బుద్ధేన, న మమత్థో బుద్ధేన, సుముత్తాహం బుద్ధేనా”తిఆదినా నయేన ఆఖ్యాతవసేన కాలం అనామసిత్వా పురిమేహి చుద్దసహి పదేహి సద్ధిం యోజేత్వా వుత్తాని “అలం మే”తిఆదీని చత్తారి పదాని, తేసంయేవ చ సవేవచనానం వసేన పచ్చక్ఖానం హోతి, న “పచ్చక్ఖాసి”న్తి వా “పచ్చక్ఖిస్స”న్తి వా “మం ధారేసీ”తి వా “ధారేస్ససీ”తి వా “యనూనాహం పచ్చక్ఖేయ్య”న్తి వాతిఆదీని అతీతానాగతపరికప్పవచనాని భణన్తస్స. ఏవం **వత్తమానకాలవసేన** చేవ **అనామట్ఠకాలవసేన** చ పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

పయోగో పన దువిధో కాయికో వాచసికో. తత్థ “బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా నయేన యాయ కాయచి భాసాయ వచీభేదం కత్వా వాచసికపయోగేనేవ పచ్చక్ఖానం హోతి, న అక్ఖరలిఖనం వా హత్థముద్దాదిదస్సనం వా కాయపయోగం కరోన్తస్స. ఏవం **వాచసికపయోగేనేవ** పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

పుగ్గలో పన దువిధో యో చ పచ్చక్ఖాతి, యస్స చ పచ్చక్ఖాతి. తత్థ యో పచ్చక్ఖాతి, సో సచే ఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనాట్టానం అఞ్ఞతరో న హోతి. యస్స పన పచ్చక్ఖాతి, సో సచే మనుస్సజాతికో హోతి, న చ ఉమ్మత్తకాదీనం అఞ్ఞతరో, సమ్ముఖీభూతో చ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి. న హి అసమ్ముఖీభూతస్స దూతేన వా పణ్ణేన వా ఆరోచనం రుహతి. ఏవం **యథావుత్తపుగ్గలవసేన** పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

విజాననమ్పి నియమితానియమితవసేన దువిధం. తత్థ యస్స యేసం వా నియమేత్వా “ఇమస్స ఇమేసం వా ఆరోచేమీ”తి వదతి, సచే తే యథా పకతియా లోకే మనుస్సా వచనం సుత్వా ఆవజ్జనసమయే జానన్తి, ఏవం తస్స వచనానన్తరమేవ తస్స “అయం ఉక్కణ్ఠితో”తి వా “గిహిభావం పత్థయతీ”తి వా యేన కేనచి ఆకారేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానభావం జానన్తి, పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా. అథ అపరభాగే “కిం ఇమినా వుత్త”న్తి చిన్తేత్వా జానన్తి, అఞ్ఞే వా జానన్తి, అప్పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. అనియమేత్వా ఆరోచేన్తస్స పన సచే వుత్తనయేన యో కోచి మనుస్సజాతికో వచనత్థం జానాతి, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. ఏవం **విజాననవసేన** పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన. ఇతి ఇమేసం వుత్తప్పకారానం చిత్తాదీనం వసేనేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న అఞ్ఞథాతి దట్ఠబ్బం.

౫౧. “వదతీ”తి వచీభేదప్పయోగం దస్సేత్వా తదనన్తరం “విఞ్ఞాపేతీ”తి వుత్తత్తా తేనేవ వచీభేదేన అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనం ఇధాధిప్పేతం, న యేన కేనచి ఉపాయేనాతి ఆహ **“తేనేవ వచీభేదేనా”**తి. **పదపచ్చాభట్ఠం కత్వా**తి పదవిపరావుత్తిం కత్వా. ఇదఞ్చ పదప్పయోగస్స అనియమితత్తా వుత్తం. యథా హి లోకే “ఆహర పత్తం, పత్తం ఆహరా”తి అనియమితేన పదప్పయోగేన తదత్థవిఞ్ఞాపనం దిట్ఠం, ఏవమిధాపి “బుద్ధం పచ్చక్ఖామి, పచ్చక్ఖామి బుద్ధ”న్తి అనియమితేన పదప్పయోగేన తదత్థవిఞ్ఞాపనం హోతియేవాతి అధిప్పాయో. బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతి అత్థప్పధానో అయం నిద్దేసో, న సద్దప్పధానోతి ఆహ **“మిలక్ఖభాసాసు వా అఞ్ఞతరభాసాయ తమత్థం వదేయ్యా”**తి. మాగధభాసతో అవసిట్ఠా సబ్బాపి అన్ధదమిళాదిభాసా మిలక్ఖభాసాతి వేదితబ్బా. ఖేత్తపదేసు ఏకం వత్తుకామో సచేపి అఞ్ఞం వదేయ్య, ఖేత్తపదన్తోగధత్తా పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖాతి దస్సేన్తో ఆహ **“బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతి వత్తుకామో”**తిఆది. యదిపి “బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ”తి వత్తుం అనిచ్ఛన్తో చిత్తేన తం పటిక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞం వత్తుకామో పున విరజ్ఝిత్వా తమేవ వదేయ్య, తథాపి సాసనతో చవితుకామతాచిత్తే సతి ఖేత్తపదస్సేవ వుత్తత్తా అఙ్గపారిపూరిసమ్భవతో హోత్వేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానన్తి వేదితబ్బం. **ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణ**న్తి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స రుహనట్ఠానభూతం ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణం.

“పచ్చక్ఖామి ధారేహీ”తి వత్తమానకాలస్స పధానభావేన వత్తుమిచ్ఛితత్తా అతీతానాగతపరికప్పవచనేహి నేవత్థి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానన్తి దస్సేన్తో ఆహ **“సచే పన బుద్ధం పచ్చక్ఖిన్తి వా”**తిఆది. **వదతి విఞ్ఞాపేతీ**తి ఏత్థ **వదతీ**తి ఇమినా పయోగస్స నియమితత్తా ఏకస్స సన్తికే అత్తనో వచీభేదప్పయోగేనేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న దూతసాసనాదిప్పయోగేనాతి దస్సేన్తో ఆహ **“దూతం వా పహిణాతీ”**తిఆది. తత్థ “మమ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానభావం కథేహీ”తి ముఖసాసనవసేన “దూతం వా పహిణాతీ”తి వుత్తం. పణ్ణే లిఖిత్వా పహిణనవసేన **“సాసనం వా పేసేతీ”**తి వుత్తం. రుక్ఖాదీసు అక్ఖరాని లిఖిత్వా దస్సనవసేన **“అక్ఖరం వా ఛిన్దతీ”**తి వుత్తం. **హత్థముద్దాయ వా తమత్థం ఆరోచేతీ**తి హత్థేన అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనం సన్ధాయ వుత్తం. అధిప్పాయవిఞ్ఞాపకో హి హత్థవికారో హత్థముద్దా. హత్థ-సద్దో చేత్థ తదేకదేసేసు అఙ్గులీసు దట్ఠబ్బో “న సబ్బం హత్థం ముఖే పక్ఖిపిస్సామీ”తిఆదీసు (పాచి. ౬౧౮) వియ. తస్మా అధిప్పాయవిఞ్ఞాపకేన అఙ్గులిసఙ్కోచాదినా హత్థవికారేన తమత్థం ఆరోచేతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

చిత్తసమ్పయుత్తన్తి పచ్చక్ఖాతుకామతాచిత్తసమ్పయుత్తం. ఇదాని విజాననవసేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం నియమితానియమితవసేన ద్విధా వేదితబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ – **“యది అయమేవ జానాతూ”**తిఆది. అయఞ్చ విభాగో “వదతి విఞ్ఞాపేతీతి ఏకవిసయత్తా యస్స వదతి, తస్సేవ విజాననం అధిప్పేతం, న అఞ్ఞస్సా”తి ఇమినా నయేన లద్ధోతి దట్ఠబ్బం. న హి యస్స వదతి, తతో అఞ్ఞం విఞ్ఞాపేతీతి అయమత్థో సమ్భవతి. **సోయేవ జానాతీ**తి అవధారణేన తస్మిం అవిజానన్తేయేవ అఞ్ఞస్స జాననం పటిక్ఖిపతి. తేనేవాహ – **“అథ సో న జానాతి, అఞ్ఞో సమీపే ఠితో జానాతి, అపచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”**తి. తస్మా “అయమేవ జానాతూ”తి ఏకం నియమేత్వా ఆరోచితే యదిపి సోపి జానాతి అఞ్ఞోపి, నియమితస్స పన నియమితవసేన విజాననసమ్భవతో సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం “అఞ్ఞో మా జానాతూ”తి అనియమితత్తా. **ద్విన్నమ్పి నియమేత్వా**తి ఇదం “ద్వే వా జానన్తు ఏకో వా, ఇమేసంయేవ ద్విన్నం ఆరోచేమీ”తి ఏవం

నియమేత్వా ఆరోచనం సన్ధాయ వుత్తం. తేనేవాహ – **‘‘ఏకస్మిం జానన్తేపి ద్వీసు జానన్తేసుపీ’’**తి. తస్మా ‘‘ద్వేయేవ జానన్తు, ఏకో మా జానాతూ’’తి ఏవం ద్విన్నం నియమేత్వా ఆరోచితే ద్వీసుయేవ జానన్తేసు సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న ఏకస్మిం జానన్తేతి వదన్తి.

సభాగేతి విస్సాసికే. **పరిసఙ్కమానో**తి ‘‘సచే తే జానేయ్యుం, మం తే వారేస్సన్తీ’’తి ఆసఙ్కమానో. **సమయఞ్ఞూ**తి సాసనాచారకుసలో, ఇధ పన తదధిప్పాయజాననమత్తేనపి సమయఞ్ఞూ నామ హోతి. తేనేవ ఆహ – **‘‘ఉక్కణ్ఠితో అయం…పే.… సాసనతో చుతోతి జానాతీ’’**తి. తస్మా ‘‘బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ’’తి ఇమస్స అత్థం ఞత్వాపి సచే ‘‘అయం భిక్ఖుభావతో చవితుకామో, గిహీ వా హోతుకామో’’తి న జానాతి, అప్పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. సచే పన ‘‘బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ’’తి వచనస్స అత్థం అజానిత్వాపి ‘‘ఉక్కణ్ఠితో గిహీ హోతుకామో’’తి అధిప్పాయం జానాతి, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. అఞ్ఞస్మిం ఖణే సోతవిఞ్ఞాణవీథియా సద్దగ్గహణం, అఞ్ఞస్మింయేవ చ మనోవిఞ్ఞాణవీథియా తదత్థవిజాననన్తి ఆహ – **‘‘తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పన అపుబ్బం అచరిమం దుజ్జాన’’**న్తి. న హి ఏకస్మింయేవ ఖణే సద్దసవనం తదత్థవిజాననఞ్చ సమ్భవతి. తథా హి ‘‘ఘటో’’తి వా ‘‘పటో’’తి వా కేనచి వుత్తే తత్థ ఘ-సద్దం పచ్చుప్పన్నం గహేత్వా ఏకా సోతవిఞ్ఞాణవీథి ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి, తదనన్తరం ఏకా మనోవిఞ్ఞాణవీథి తమేవ అతీతం గహేత్వా ఉప్పజ్జతి. ఏవం తేన వుత్తవచనే యత్తకాని అక్ఖరాని హోన్తి, తేసు ఏకమేకం అక్ఖరం పచ్చుప్పన్నమతీతఞ్చ గహేత్వా సోతవిఞ్ఞాణవీథియా మనోవిఞ్ఞాణవీథియా చ ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధాయ అవసానే తాని అక్ఖరాని సమ్పిణ్డేత్వా అక్ఖరసమూహం గహేత్వా ఏకా మనోవిఞ్ఞాణవీథి ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి. తదనన్తరం ‘‘అయమక్ఖరసమూహో ఏతస్స నామ’’న్తి నామపణ్ణత్తిగ్గహణవసేన అపరాయ మనోవిఞ్ఞాణవీథియా ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధాయ తదనన్తరం ఉప్పన్నాయ మనోవిఞ్ఞాణవీథియా ‘‘అయమేతస్స అత్థో’’తి పకతియా తదత్థవిజాననం సమ్భవతి.

ఆవజ్జనసమయేనాతి భుమ్మత్థే కరణవచనం, అత్థాభోగసమయేతి అత్థో. ఇదాని తమేవ ఆవజ్జనసమయం విభావేన్తో ఆహ – **‘‘యథా పకతియా…పే.… జానన్తీ’’**తి. తేనేవ వచీభేదేన అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనస్స ఇధాధిప్పేతత్తా అపరభాగే ‘‘కిం ఇమినా వుత్త’’న్తి తం కఙ్ఖన్తస్స చిరేన అధిప్పాయవిజాననం అఞ్ఞేనపి కేనచి ఉపాయన్తరేన సమ్భవతి, న కేవలం వచీభేదమత్తేనాతి ఆహ – **‘‘అథ అపరభాగే…పే.… అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా’’**తి. ‘‘గిహీ భవిస్సామీ’’తి వుత్తే అత్థభేదో కాలభేదో చ హోతీతి అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా. ‘‘ధారేహీ’’తి హి ఇమస్స యో అత్థో కాలో చ, న సో ‘‘భవిస్సామీ’’తి ఏతస్స. ‘‘గిహీ హోమీ’’తి వుత్తే పన అత్థభేదోయేవ, న కాలభేదో ‘‘హోమీ’’తి వత్తమానకాలస్సేవ వుత్తత్తా. ‘‘గిహీ జాతోమ్హి, గిహీమ్హీ’’తి ఏత్థాపి అత్థస్స చేవ కాలస్స చ భిన్నత్తా అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా. ‘‘అజ్జ పట్ఠాయా’’తి ఇదం తథా వుత్తేపి దోసభావతో పరిపుణ్ణం కత్వా వుత్తం. ‘‘ధారేహీ’’తి అత్థప్పధానత్తా నిద్దేసస్స పరియాయవచనేహిపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దస్సేన్తో ఆహ **‘‘జానాహీ’’**తిఆది. ధారేహి జానాహి సఞ్జానాహి మనసి కరోహీతి హి ఏతాని పదాని అత్థతో కాలతో చ అభిన్నాని.

౫౨. **పురిమానేవ చుద్దసా**తి బుద్ధాదిసబ్రహ్మచారీపరియన్తాని. హోతు భవతూతి ఇదమ్పి పటిక్ఖేపమత్తమేవాతి ఆహ **‘‘హోతు, పరియత్తన్తి అత్థో’’**తి.

౫౩. **వణ్ణపట్ఠాన**న్తి మహాసఙ్ఘికానం బుద్ధగుణపరిదీపకం ఏకం సుత్తన్తి వదన్తి. **ఉపాలిగాథాసూ**తి (మ॰ ని॰ ౨.౭౬) –

‘‘ధీరస్స విగతమోహస్స,
పభిన్నఖీలస్స విజితవిజయస్స;
అనీఘస్స సుసమచిత్తస్స;
వుద్ధసీలస్స సాధుపఞ్ఞస్స;
వేసమన్తరస్స విమలస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

‘‘అకథంకథిస్స తుసితస్స;
వన్తలోకామిసస్స ముదితస్స;
కతసమణస్స మనుజస్స;
అన్తిమసారీరస్స నరస్స;
అనోపమస్స విరజస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

‘‘అసంసయస్స కుసలస్స;
వేనయికస్స సారథివరస్స;
అనుత్తరస్స రుచిరధమ్మస్స;
నిక్కఙ్ఖస్స పభాసకస్స;
మానచ్ఛిదస్స వీరస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

‘‘నిసభస్స అప్పమేయ్యస్స;
గమ్భీరస్స మోనపత్తస్స;
ఖేమఙ్కరస్స వేదస్స;
ధమ్మట్ఠస్స సంవుతత్తస్స;
సఙ్గాతిగస్స ముత్తస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

‘‘నాగస్స పన్తసేనస్స;

ఖీణసంయోజనస్స ముత్తస్స;

పటిమన్తకస్స ధోనస్స;

పన్నధజస్స వీతరాగస్స;

దన్తస్స నిప్పపఞ్చస్స;

భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“ఇసిసత్తమస్స అకుహస్స;

తేవిజ్జస్స బ్రహ్మప్పత్తస్స;

న్హాతకస్స పదకస్స;

పస్సద్ధస్స విదితవేదస్స;

పురిన్దదస్స సక్కస్స;

భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“అరియస్స భావితత్తస్స;

పత్తిపత్తస్స వేయ్యాకరణస్స;

సతిమతో విపస్సిస్స;

అనభినతస్స నో అపనతస్స;

అనేజస్స వసిప్పత్తస్స;

భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“సముగ్గతస్స ఝాయిస్స;

అననుగతన్తరస్స సుద్ధస్స;

అసితస్స హితస్స;

పవివిత్తస్స అగ్గప్పత్తస్స;

తిణ్ణస్స తారయన్తస్స;

భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“సన్తస్స భూరిపఞ్ఞస్స;

మహాపఞ్ఞస్స వీతలోభస్స;

తథాగతస్స సుగతస్స;

అప్పటిపుగ్గలస్స అసమస్స;

విసారదస్స నిపుణస్స;

భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“తణ్హచ్ఛిదస్స బుద్ధస్స;

వీతధూమస్స అనుపలిత్తస్స;

ఆహునేయ్యస్స యక్ఖస్స;

ఉత్తమపుగ్గలస్స అతులస్స;

మహతో యసగ్గప్పత్తస్స;

భగవతో తస్స సావకోహమస్మీ”తి. –

ఏవం ఉపాలిగహపతినా వుత్తాసు ఉపాలిసుత్తే ఆగతగాథాసు.

యథారుతమేవాతి యథావుత్తమేవ, పాళియం ఆగతమేవాతి అధిప్పాయో. యస్మా “సమ్మాసమ్బుద్ధం అనన్తబుద్ధిం అనోమబుద్ధిం బోధిపఞ్ఞాణ”న్తి ఇమాని వణ్ణపట్ఠానే ఆగతనామాని, “ధీర”న్తిఆదీని పన ఉపాలిగాథాసు ఆగతనామాని. తత్థ బోధి వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం, తం సఞ్జాననహేతుత్తా పఞ్ఞాణం ఏతస్సాతి **బోధిపఞ్ఞాణో,** భగవా. ధియా పఞ్ఞాయ రాతి గణ్హాతి , సేవతీతి వా **ధీరో**. సముచ్ఛిన్నసబ్బచేతోఖీలత్తా **పభిన్నఖీలో**. సబ్బపుథుజ్జనే విజినింసు విజయన్తి విజినిస్సన్తి చాతి విజయా. కే తే? మచ్చుమారకిలేసమారదేవపుత్తమారా. తే విజితా విజయా ఏతేనాతి **విజితవిజయో,** భగవా. కిలేసమారమచ్చుమారవిజయేనేవ పనేత్థ అభిసఙ్ఖారక్ఖన్ధమారాపి విజితావ హోన్తీతి దట్ఠబ్బం.

స్వాక్ఖాతన్తిఆదీసు (విసుద్ధి॰ ౧.౧౪౭) సాత్థసబ్యఞ్జనకేవలపరిపుణ్ణపరిసుద్ధబ్రహ్మచరియస్స పకాసనతో **స్వాక్ఖాతో** ధమ్మో, అత్థవిపల్లాసాభావతో వా సుట్ఠు అక్ఖాతోతి **స్వాక్ఖాతో**. యథా హి అఞ్ఞతిత్థియానం ధమ్మస్స అత్థో విపల్లాసం ఆపజ్జతి “అన్తరాయికా”తి వుత్తధమ్మానం అన్తరాయికత్తాభావతో, “నియ్యానికా”తి చ వుత్తధమ్మానం నియ్యానికత్తాభావతో, తేన తే అఞ్ఞతిత్థియా దురక్ఖాతధమ్మాయేవ హోన్తి, న తథా భగవతో ధమ్మస్స అత్థో విపల్లాసం ఆపజ్జతి “ఇమే ధమ్మా అన్తరాయికా నియ్యానికా”తి ఏవం వుత్తధమ్మానం తథాభావానతిక్కమనతోతి. ఏవం తావ పరియత్తిధమ్మో స్వాక్ఖాతో ధమ్మో.

లోకుత్తరధమ్మో పన నిబ్బానానురూపాయ పటిపత్తియా పటిపదానురూపస్స చ నిబ్బానస్స అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతో. యథాహ –

"సుపఞ్ఞత్తా ఖో పన తేన భగవతా సావకానం నిబ్బానగామినీ పటిపదా సంసన్దతి నిబ్బానఞ్చ పటిపదా చ. సేయ్యథాపి నామ గఙ్గోదకం యమునోదకేన సంసన్దతి సమేతి, ఏవమేవ సుపఞ్ఞత్తా తేన భగవతా సావకానం నిబ్బానగామినీ పటిపదా సంసన్దతి నిబ్బానఞ్చ పటిపదా చా"తి (దీ. ని. ౨.౨౯౬).

అరియమగ్గో చేత్థ అన్తద్వయం అనుపగమ్మ మజ్ఝిమాపటిపదాభూతోవ "మజ్ఝిమా పటిపదా"తి అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతో. సామఞ్ఞఫలాని పటిప్పస్సద్ధకిలేసానేవ "పటిప్పస్సద్ధకిలేసానీ"తి అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతాని. నిబ్బానం సస్సతామతతాణలేణాదిసభావమేవ సస్సతాదిసభావవసేన అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతన్తి ఏవం లోకుత్తరధమ్మోపి స్వాక్ఖాతో.

అరియమగ్గో అత్తనో సన్తానే రాగాదీనం అభావం కరోన్తేన అరియపుగ్గలేన సామం దట్ఠబ్బో "అరియమగ్గేన మమ రాగాదయో పహీనా"తి సయం అత్తనా అనఞ్ఞనేయ్యేన పస్సితబ్బోతి సన్దిట్ఠి, సన్దిట్ఠి ఏవ **సన్దిట్ఠికో**. అపిచ నవవిధో లోకుత్తరధమ్మో యేన యేన అధిగతో హోతి, తేన తేన అరియసావకేన పరసద్ధాయ గన్తబ్బతం హిత్వా పచ్చక్ఖఞాణేన సయం దట్ఠబ్బోతి **సన్దిట్ఠికో**. అథ వా పసత్థా దిట్ఠి సన్దిట్ఠి, సన్దిట్ఠియా జయతీతి **సన్దిట్ఠికో**. తథా హేత్థ అరియమగ్గో సమ్పయుత్తాయ, అరియఫలం కారణభూతాయ, నిబ్బానం విసయిభూతాయ సన్దిట్ఠియా కిలేసే జయతి, తస్మా యథా రథేన జయతీతి రథికో, ఏవం నవవిధోపి లోకుత్తరధమ్మో సన్దిట్ఠియా జయతీతి సన్దిట్ఠికో. అథ వా దిట్ఠన్తి దస్సనం వుచ్చతి, దిట్ఠమేవ సన్దిట్ఠం, సన్దస్సనన్తి అత్థో. సన్దిట్ఠం అరహతీతి **సన్దిట్ఠికో**. లోకుత్తరధమ్మో హి భావనాభిసమయవసేన సచ్ఛికిరియాభిసమయవసేన చ దిస్సమానోయేవ వట్టభయం నివత్తేతి, తస్మా యథా వత్థమరహతీతి వత్థికో, ఏవం సన్దిట్ఠం అరహతీతి సన్దిట్ఠికో.

అత్తనో ఫలదానం సన్ధాయ నాస్స ఆగమేతబ్బో కాలో అత్థీతి అకాలో. యథా హి లోకియకుసలస్స ఉపపజ్జఅపరాపరియాయేతిఆదినా ఫలదానం పతి ఆగమేతబ్బో కాలో అత్థి, న ఏవమేతస్సాతి అత్థో. అకాలోయేవ **అకాలికో**, న పఞ్చాహసత్తాహాదిభేదం కాలం ఖేపేత్వా ఫలం దేతి, అత్తనో పన పవత్తిసమనన్తరమేవ ఫలదోతి వుత్తం హోతి. అథ వా అత్తనో ఫలప్పదానే విప్పకట్ఠో దూరో కాలో పత్తో ఉపనీతో అస్సాతి కాలికో, కాలన్తరఫలదాయీ. కో సో? లోకియో కుసలధమ్మో. అయం పన సమనన్తరఫలదాయకత్తా న కాలికోతి **అకాలికో**. మగ్గమేవ హి సన్ధాయ "అకాలికో"తి ఇదం వుత్తం.

"ఏహి పస్స ఇమం ధమ్మ"న్తి ఏవం పవత్తం ఏహిపస్సవిధిం అరహతీతి **ఏహిపస్సికో**. కస్మా పనేస తం విధిం అరహతీతి? పరమత్థతో విజ్జమానత్తా పరిసుద్ధత్తా చ. రిత్తముట్ఠియఞ్హి హిరఞ్ఞం వా సువణ్ణం వా అత్థీతి వత్వాపి "ఏహి పస్స ఇమ"న్తి న సక్కా వత్తుం. కస్మా? అవిజ్జమానత్తా. విజ్జమానమ్పి చ గూథం వా ముత్తం వా మనుఞ్ఞభావప్పకాసనేన చిత్తసమ్పహంసనత్థం "ఏహి పస్స ఇమ"న్తి న సక్కా వత్తుం, అపిచ ఖో నం తిణేహి వా పణ్ణేహి వా పటిచ్ఛాదేతబ్బమేవ హోతి. కస్మా? అపరిసుద్ధత్తా. అయం పన నవవిధోపి లోకుత్తరధమ్మో సభావతో చ విజ్జమానో విగతవలాహకే చ ఆకాసే సమ్పుణ్ణచన్దమణ్డలం వియ పణ్డుకమ్బలే నిక్ఖిత్తజాతిమణి వియ చ పరిసుద్ధో, తస్మా విజ్జమానత్తా పరిసుద్ధత్తా చ ఏహిపస్సవిధిం అరహతీతి ఏహిపస్సికో.

ఉపనేతబ్బోతి **ఓపనేయ్యికో**. అయం పనేత్థ వినిచ్ఛయో – ఉపనయనం ఉపనయో, ఆదిత్తం చేలం వా సీసం వా అజ్ఝుపేక్ఖిత్వాపి భావనావసేన అత్తనో చిత్తే ఉపనయనం ఉప్పాదనం అరహతీతి ఓపనేయ్యికో. ఇదం సఙ్ఖతే లోకుత్తరధమ్మే యుజ్జతి, అసఙ్ఖతే పన అత్తనో చిత్తే ఆరమ్మణభావేన ఉపనయనం అరహతీతి ఓపనేయ్యికో, సచ్ఛికిరియావసేన అల్లీయనం అరహతీతి అత్థో . అథ వా నిబ్బానం ఉపనేతి అరియపుగ్గలన్తి అరియమగ్గో ఉపనేయ్యో, సచ్ఛికాతబ్బతం ఉపనేతబ్బోతి ఫలనిబ్బానధమ్మో ఉపనేయ్యో, ఉపనేయ్యో ఏవ **ఓపనేయ్యికో**.

సబ్బేహి ఉగ్ఘటితఞ్ఞూఆదీహి విఞ్ఞూహి "భావితో మే మగ్గో, అధిగతం ఫలం, సచ్ఛికతో నిరోధో"తి అత్తని అత్తని వేదితబ్బోతి **పచ్చత్తం వేదితబ్బో విఞ్ఞూహి**. న హి ఉపజ్ఝాయేన భావితేన మగ్గేన సద్ధివిహారికస్స కిలేసా పహీయన్తి, న సో తస్స ఫలసమాపత్తియా ఫాసు విహరతి, న తేన సచ్ఛికతం నిబ్బానం సచ్ఛికరోతి, తస్మా న ఏస పరస్స సీసే ఆభరణం వియ దట్ఠబ్బో, అత్తనో పన చిత్తేయేవ దట్ఠబ్బో, అనుభవితబ్బో విఞ్ఞూహీతి వుత్తం హోతి.

అసఙ్ఖతన్తి సఙ్గమ్మ సమాగమ్మ పచ్చయసమోధానలక్ఖణేన సఙ్గమేన సన్నిపతిత్వా అనురూపేహి పచ్చయేహి అకతం అనిబ్బత్తితన్తి అసఙ్ఖతం. నత్థి ఏత్థ మతన్తి **అమతం,** ఏతస్మిం వా అధిగతే నత్థి పుగ్గలస్స మతం మరణన్తి అమతం. కిఞ్చాపి ఏత్థ "స్వాక్ఖాతం ధమ్మం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదినా సబ్బత్థ ధమ్మ-సద్దప్పయోగో దస్సితో, తథాపి ధమ్మ-సద్దేన అయోజేత్వా వుత్తే వేవచనే న పచ్చక్ఖానం నామ న హోతీతి "స్వాక్ఖాతం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదినా వుత్తేపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం. "స్వాక్ఖాతం ధమ్మ"న్తిఆదినా పన ధమ్మ-సద్దప్పయోగో స్వాక్ఖాతా-దిసద్దానం ధమ్మ-విసేసనభావదస్సనత్థం కతోతి వేదితబ్బం. **ఏకధమ్మక్ఖన్ధస్సపి నామ**న్తి ఏత్థ "పఠమధమ్మక్ఖన్ధం దుతియధమ్మక్ఖన్ధం పుచ్ఛాధమ్మక్ఖన్ధం విస్సజ్జనాధమ్మక్ఖన్ధ"న్తిఆదినా ధమ్మక్ఖన్ధనామాని వేదితబ్బాని.

సుప్పటిపన్నన్తి స్వాక్ఖాతే ధమ్మవినయే యథానుసిట్ఠం పటిపన్నత్తా సుప్పటిపన్నం. మజ్ఝిమాయ పటిపదాయ అన్తద్వయం అనుపగమ్మ పటిపన్నత్తా కాయవచీమనోవఙ్కకుటిలజిమ్హదోసప్పహానాయ పటిపన్నత్తా చ **ఉజుప్పటిపన్నం**. ఞాయో వుచ్చతి నిబ్బానం అరియమగ్గాదీహి ఞాయతి పటివిజ్ఝీయతి సచ్ఛికరీయతీతి కత్వా, తదత్థాయ పటిపన్నత్తా **ఞాయప్పటిపన్నం**. యథా పటిపన్నా గుణసమ్భావనాయ పరేహి కరియమానం పచ్చుట్ఠానాదిసామీచికమ్మం అరహన్తి, తథా పటిపన్నత్తా **సామీచిప్పటిపన్నం**.

యుగళవసేన పఠమమగ్గట్ఠో ఫలట్ఠోతి ఇదమేకం యుగళన్తి ఏవం చత్తారి పురిసయుగాని హోన్తి. ఏత్థ పన "చతుపురిసయుగం సఙ్ఘ"న్తి వత్తబ్బే "చత్తారీ"తి విభత్తిలోపం అకత్వా నిద్దేసో కతోతి దట్ఠబ్బం. చత్తారి పురిసయుగాని ఏత్థాతి **చతుపురిసయుగో**తి హి సఙ్ఘో వుచ్చతి. **అట్ఠపురిసపుగ్గల**న్తి పురిసపుగ్గలవసేన ఏకో పఠమమగ్గట్ఠో, ఏకో ఫలట్ఠోతి ఇమినా నయేన అట్ఠేవ పురిసపుగ్గలా హోన్తి. అట్ఠ పురిసపుగ్గలా ఏత్థాతి **అట్ఠపురిసపుగ్గలో,** సఙ్ఘో. ఏత్థ చ పురిసోతి వా పుగ్గలోతి వా ఏకత్థానేతాని పదాని, వేనేయ్యవసేన పనేతం వుత్తం.

ఆహునేయ్యన్తిఆదీసు (విసుద్ధి. ౧.౧౨౬) ఆనేత్వా హునితబ్బన్తి ఆహునం, దూరతోపి ఆనేత్వా సీలవన్తేసు దాతబ్బానం చతున్నం పచ్చయానమేతం అధివచనం. తం ఆహునం పటిగ్గహేతుం యుత్తో తస్స మహప్ఫలభావకరణతోతి **ఆహునేయ్యో,** సఙ్ఘో. అథ వా దూరతోపి ఆగన్త్వా సబ్బసాపతేయ్యమ్పి ఏత్థ హునితబ్బన్తి ఆహవనీయో, సక్కాదీనమ్పి వా ఆహవనం అరహతీతి ఆహవనీయో. యో చాయం బ్రాహ్మణానం ఆహవనీయో అగ్గి, యత్థ హుతం మహప్ఫలన్తి తేసం లద్ధి. సచే హుతస్స మహప్ఫలతాయ ఆహవనీయో, సఙ్ఘోవ ఆహవనీయో. సఙ్ఘే హుతఞ్హి మహప్ఫలం హోతి. యథాహ –

"యో చ వస్ససతం జన్తు, అగ్గిం పరిచరే వనే;
ఏకఞ్చ భావితత్తానం, ముహుత్తమపి పూజయే;

సాయేవ పూజనా సేయ్యో, యఞ్చే వస్ససతం హుత”న్తి. (ధ. ప. ౧౦౭);

తదేతం నికాయన్తరే “ఆహవనీయో”తి పదం ఇధ “ఆహునేయ్యో”తి ఇమినా పదేన అత్థతో ఏకం, బ్యఞ్జనతో పనేత్థ కిఞ్చిమత్తమేవ నానం.

పాహునేయ్యన్తి ఏత్థ పన పాహునం వుచ్చతి దిసావిదిసతో ఆగతానం పియమనాపానం ఞాతిమిత్తానం అత్థాయ సక్కారేన పటియత్తం ఆగన్తుకదానం. తమ్పి ఠపేత్వా తే తథారూపే పియమిత్తాదికే పాహునకే సఙ్ఘస్సేవ దాతుం యుత్తం, సఙ్ఘోవ తం పటిగ్గహేతుం యుత్తో. సఙ్ఘసదిసో హి పాహునకో నత్థి. తథా హేస ఏకబుద్ధన్తరే వీతివత్తేయేవ దిస్సతి, అబ్బోకిణ్ణఞ్చ పియమనాపత్తకరేహి సీలాదిధమ్మేహి సమన్నాగతోతి ఏవం పాహునమస్స దాతుం యుత్తం, పాహునఞ్చ పటిగ్గహేతుం యుత్తోతి **పాహునేయ్యో**.

దక్ఖన్తి ఏతాయ సత్తా యథాధిప్పేతాహి సమ్పత్తీహి వడ్ఢన్తీతి దక్ఖిణా, పరలోకం సద్దహిత్వా దాతబ్బదానం. తం దక్ఖిణం అరహతి, దక్ఖిణాయ వా హితో యస్మా నం మహప్ఫలకరతాయ విసోధేతీతి **దక్ఖిణేయ్యో**. ఉభో హత్థే సిరసి పతిట్ఠాపేత్వా సబ్బలోకేన కరియమానం అఞ్జలికమ్మం అరహతీతి **అఞ్జలికరణీయో. అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్త**న్తి సబ్బలోకస్స అసదిసం పుఞ్ఞవిరుహనట్ఠానం . యథా హి రఞ్ఞో వా అమచ్చస్స వా సాలీనం వా యవానం వా విరుహనట్ఠానం రఞ్ఞో సాలిక్ఖేత్తం యవక్ఖేత్తన్తి వుచ్చతి, ఏవం సఙ్ఘో సబ్బలోకస్స పుఞ్ఞానం విరుహనట్ఠానం. సఙ్ఘం నిస్సాయ హి లోకస్స నానప్పకారహితసుఖసంవత్తనికాని పుఞ్ఞాని విరుహన్తి, తస్మా సఙ్ఘో అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లోకస్స. ఏత్థాపి “సుప్పటిపన్నం సఙ్ఘ”న్తిఆదినా సబ్బత్థ సఙ్ఘ-సద్దప్పయోగో సుప్పటిపన్నా-దిసద్దానం సఙ్ఘవిసేసనభావదస్సనత్థం కతో, తస్మా “సుప్పటిపన్నం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా వుత్తేపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం.

సిక్ఖాపేవచనేసు పన సిక్ఖా-సద్దం వినా కేవలం భిక్ఖు-సద్దో భిక్ఖునీ-సద్దో చ సిక్ఖాయ అధివచనం న హోతీతి **“భిక్ఖుసిక్ఖం భిక్ఖునీసిక్ఖ”**న్తి వుత్తేయేవ సీసం ఏతి, అధిసీలాదయో పన సిక్ఖా ఏవాతి “అధిసీలం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా వుత్తేపి సీసం ఏతి. **పఠమం పారాజిక**న్తిఆదినా సిక్ఖాపదానంయేవ గహణం వేదితబ్బం, న ఆపత్తీనం.

ఉపజ్ఝాయవేవచనేసు ఉపజ్ఝాయో హుత్వా యో పబ్బాజేసి చేవ ఉపసమ్పాదేసి చ, తం సన్ధాయ **“యో మం పబ్బాజేసీ”**తిఆది వుత్తం. **యస్స మూలేనా**తి యస్స పధానభావేన కారణభావేన వా. యస్స మూలం పధానభావో కారణభావో వా ఏతిస్సాతి **యస్సమూలికా,** పబ్బజ్జా ఉపసమ్పదా చ. మూల-సద్దస్స సాపేక్ఖభావేపి నిచ్చసాపేక్ఖతాయ గమకత్తా తద్ధితవుత్తి దట్ఠబ్బా.

ఆచరియవేవచనేసు పన యో ఉపజ్ఝం అదత్వా ఆచరియోవ హుత్వా పబ్బాజేసి, కమ్మవాచాచరియో హుత్వా ఉపసమ్పాదేసి చ, తం సన్ధాయ **“యో మం పబ్బాజేసి, యో మం అనుసావేసీ”**తి వుత్తం. ఇమేహి ద్వీహి వచనేహి పబ్బజ్జాచరియో చ ఉపసమ్పదాచరియో చ దస్సితో. **యాహం నిస్సాయ వసామీ**తి నిస్సయాచరియం దస్సేతి. **యాహం ఉద్దిసాపేమీ**తిఆదినా పన ధమ్మాచరియో వుత్తో. తత్థ **ఉద్దిసాపేమీ**తి పాఠం ఉద్దిసాపేమి. **పరిపుచ్ఛామీ**తి ఉగ్గహితపాఠస్స అత్థం పరిపుచ్ఛామి. సద్ధివిహారికవేవచనాదీసు చ వుత్తానుసారేనేవ అత్థో వేదితబ్బో. **తస్స మూలే**తి ఏత్థ పన తస్స సన్తికేతి అత్థో దట్ఠబ్బో.

ఓకల్లకోతి ఖుప్పిపాసాదిదుక్ఖపరేతానం ఖీణసుఖానం నహానాదిసరీరపటిజగ్గనరహితానం కపణమనుస్సానమేతం అధివచనం. **మోళిబద్ధో**తి సిఖాబద్ధో ఓముక్కమకుటో వా. కిఞ్చాపి ద్వేవాచికో ఉపాసకో పఠమబోధియంయేవ సమ్భవతి, తథాపి తదా లబ్భమాననామం గహేత్వా వుత్తేపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దస్సనత్థం **“ద్వేవాచికో ఉపాసకో”**తి వుత్తం. “ద్వేవాచికో”తి ఇదమేవ పనేత్థ వేవచనన్తి దట్ఠబ్బం, తస్మా “ద్వేవాచికోతి మం ధారేహీ”తి ఏత్తకేపి వుత్తే సీసం ఏతి. ఏవం సేసేసుపి.

కుమారకోతి కుమారావత్థో అతివియ దహరసామణేరో. **చేల్లకో**తి తతో మహన్తతరో ఖుద్దకసామణేరో. **చేటకో**తి మజ్ఝిమో. **మోళిగల్లో**తి మహాసామణేరో. **సమణుద్దేసో**తి పన అవిసేసతో సామణేరాధివచనం. **నిగణ్ఠుపట్ఠాకో**తిఆదీనిపి తిత్థియసావకవేవచనానీతి దట్ఠబ్బం.

దుస్సీలోతి నిస్సీలో సీలవిరహితో. **పాపధమ్మో**తి దుస్సీలత్తా ఏవ హీనజ్ఝాసయతాయ లామకసభావో. **అసుచిసఙ్కస్సరసమాచారో**తి అపరిసుద్ధకాయకమ్మాదితాయ అసుచి హుత్వా సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారో. దుస్సీలో హి కిఞ్చిదేవ అసారుప్పం దిస్వా “ఇదం అసుకేన కతం భవిస్సతీ”తి పరేసం ఆసఙ్కనీయో హోతి. కేనచిదేవ కరణీయేన మన్తయన్తే భిక్ఖూ దిస్వా “కచ్చి ను ఖో ఇమే మయా కతకమ్మం జానిత్వా మన్తేన్తీ”తి అత్తనోయేవ సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారో. **పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తో**తి లజ్జితబ్బతాయ పటిచ్ఛాదేతబ్బకమ్మన్తో. **అస్సమణో**తి న సమణో. సలాకగ్గహణాదీసు “అహమ్పి సమణో”తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ **సమణపటిఞ్ఞో,** అసేట్ఠచారితాయ **అబ్రహ్మచారీ,** ఉపోసథాదీసు “అహమ్పి బ్రహ్మచారీ”తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ **బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞో,** పూతినా కమ్మేన సీలవిపత్తియా అన్తో అనుపవిట్ఠత్తా **అన్తోపూతి,** ఛహి ద్వారేహి రాగాదికిలేసానుస్సవనేన తిన్తత్తా **అవస్సుతో,** సఞ్జాతరాగాదికచవరత్తా సీలవన్తేహి ఛడ్డేతబ్బత్తా చ **కసమ్బుజాతో. కోణ్ఠో**తి దుస్సీలాధివచనమేతం.

“యాని వా పనఞ్ఞానిపి అత్థి బుద్ధవేవచనాని వా”తిఆదినా యం-సద్దపరామట్ఠానం బుద్ధాదివేవచనానంయేవ తం-సద్దేన పరామసనం హోతీతి ఆహ – **“తేహి ఆకారేహి…పే… బుద్ధాదీనం వేవచనేహీ”**తి. కథం పన తాని ఆకారాదిసద్దేహి వోహరీయన్తీతి ఆహ **“వేవచనాని హీ”**తిఆది. సణ్ఠానవన్తానం బుద్ధాదీనం సణ్ఠానదీపనం తావ హోతు, సణ్ఠానరహితానం పన ధమ్మసిక్ఖాదీనం కథన్తి ఆహ **“సిక్ఖాపచ్చక్ఖానసణ్ఠానత్తా ఏవ వా”**తి. సిక్ఖాపచ్చక్ఖానరూపాని హి వేవచనాని **“సిక్ఖాపచ్చక్ఖానసణ్ఠానానీ”**తి వుచ్చన్తి. **ఏవం ఖో**తి ఏత్థ **ఖో**తి అవధారణత్థే నిపాతోతి ఆహ **“ఏవమేవా”**తి.

౫౪. ముచ్ఛాపరేతోతి ముచ్ఛాయ అభిభూతో. వచనత్థవిజాననసమత్థం తిరచ్ఛానగతం దస్సేతుం **“నాగమాణవకస్సా”**తిఆది వుత్తం. **తిహేతుకపటిసన్ధికా**తి యేభుయ్యవసేన వుత్తం. న హి సబ్బాపి దేవతా తిహేతుకపటిసన్ధికావ హోన్తి ద్విహేతుకానమ్పి సమ్భవతో. **అతిఖిప్పం జానన్తీ**తి దేవతానం భవఙ్గపరివాసస్స మనుస్సానం వియ అదన్ధభావతో వుత్తం.

సభాగస్సాతి పురిసస్స. **విసభాగస్సా**తి మాతుగామస్స. **అనరియకో**తి మాగధవోహారతో అఞ్ఞో. **దవా**తి సహసా. **రవా**తి విరజ్ఝిత్వా. అఞ్ఞం భణిస్సామీతి అఞ్ఞం భణన్తో బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతి భణతీతి యోజేతబ్బం. అక్ఖరసమయానభిఞ్ఞతాయ వా కరణసమ్పత్తియా అభావతో వా కథేతబ్బం కథేతుం అసక్కోన్తో హుత్వా అఞ్ఞం కథేన్తో రవా భణతి నామ. ఉభయథాపి అఞ్ఞం భణితుకామస్స అఞ్ఞభణనం సమానన్తి ఆహ **“పురిమేన కో విసేసో”**తి.

వాచేతీతి పాళిం కథేన్తో అఞ్ఞం ఉగ్గణ్హాపేన్తో వా వాచేతి. **పరిపుచ్ఛతీ**తి పాళియా అత్థం పరిపుచ్ఛన్తో పాళిం పరిపుచ్ఛతి. **ఉగ్గణ్హాతీ**తి అఞ్ఞస్స సన్తికే పాళిం ఉగ్గణ్హాతి. **సజ్ఝాయం కరోతీ**తి ఉగ్గహితపాళిం సజ్ఝాయతి. **వణ్ణేతీ**తి పాళియా అత్థం సంవణ్ణేన్తో పాళిం వణ్ణేతి. మహల్లకస్స కిఞ్చి అజాననతో అవిదితిన్ద్రియతాయ వా **“పోత్థకరూపసదిసస్సా”**తి వుత్తం, మత్తికాయ కతరూపసదిసస్సాతి అత్థో. **గరుమేధస్సా**తి ఆరమ్మణేసు లహుప్పవత్తియా అభావతో దన్ధగతికతాయ గరుపఞ్ఞస్స, మన్దపఞ్ఞస్సాతి వుత్తం హోతి. **సబ్బసో వా**తి ఇమినా “ఇదం పదం

సావేస్సామి 'సిక్ఖం పచ్చక్ఖామీ'"తి ఏవం పవత్తచిత్తుప్పాదస్స అభావం దస్సేతి. యస్మా పన అసతి ఏవరూపే చిత్తుప్పాదే కేనచి పరియాయేన తథావిధం వచీభేదం కత్వా సావనం నామ నేవ సమ్భవతి, తస్మా వుత్తం "**బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతిఆదీసు...పే.... వచీభేదం కత్వా న సావేతీ**"తి.

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవిభఙ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మూలపఞ్ఞత్తివణ్ణనా

౩౩. నిద్దిసితబ్బస్సాతి వివరితబ్బస్స పకాసేతబ్బస్స. **కిలేసేహీతి** అహిరికాదీహి కిలేసేహి. **ఇతో పట్ఠాయాతి** దుట్ఠుల్ల-పదతో పట్ఠాయ. **తస్స కమ్మస్సాతి** మేథునధమ్మపటిసేవనసఙ్ఖాతస్స కమ్మస్స. **దస్సనన్తి**ఆది వుత్తనయమేవ. **అస్సాతి** మేథునధమ్మస్స.

ద్వీహి ద్వీహి సమాపజ్జితబ్బా **ద్వయంద్వయసమాపత్తీతి** ఆహ "**ద్వయేన ద్వయేన సమాపజ్జితబ్బతో**"తి. రాగపరియుట్ఠానేన సదిసభావప్పత్తియా మిథునానం ఇదం మేథునం, మేథునమేవ ధమ్మో **మేథునధమ్మోతి** ఆహ "**ఉభిన్నం రత్తాన**"న్తిఆది. తత్థ **రత్తానన్తి** మేథునరాగేన రత్తానం. **సారత్తానన్తి** తేనేవ రాగేన అతివియ రత్తానం. **అవస్సుతానన్తి** లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసేన ఉప్పన్నమేథునరాగేన తిన్తానం. **పరియుట్ఠితానన్తి** మేథునరాగుప్పత్తియా పరియోనద్ధచిత్తానం. **సదిసానన్తి** రత్తతాదీహి సదిసానం.

యస్మా "పటిసేవతి నామా"తి పదం మాతికాయ నత్థి, తస్మా "పటిసేవతి నామాతి కస్మా ఉద్ధట"న్తి యో మఞ్ఞతి, తస్స కారణం దస్సేన్తో "**పటిసేవేయ్యాతి ఏత్థ...పే.... మాతికాపద**"న్తి ఆహ. **ఇత్థియా నిమిత్తేనాతి** ఇదం "మగ్గేన గచ్ఛతీ"తిఆది వియ దట్ఠబ్బం. యథా హి "మగ్గేన గచ్ఛతీ"తి వుత్తే "మగ్గం గచ్ఛతి, మగ్గే వా గచ్ఛతీ"తి అయమత్థో లబ్భతి, ఏవం "ఇత్థియా నిమిత్తేన పవేసేతీ"తి వుత్తే "ఇత్థియా నిమిత్తం పవేసేతి, నిమిత్తే వా పవేసేతీ"తి అయమత్థో లబ్భతి. ఇదఞ్చ యేభుయ్యేన పురిసపయోగదస్సనత్థం వుత్తం. **నిమిత్తం అఙ్గజాతన్తి** అత్థతో ఏకం. పవేసనం నామ న బహి ఛుపనమత్తన్తి ఆహ "**వాతేన అసమ్ఫుట్ఠే అల్లోకాసే**"తి. అబ్భన్తరఞ్హి పవేసేన్తో "పవేసేతీ"తి వుచ్చతి, న బహి ఛుపన్తో. **అబ్భన్తరన్తి** చ పకతియా సబ్బసో పిహితస్స నిమిత్తస్స వాతేన అసమ్ఫుట్ఠోకాసో వుచ్చతీతి.

ఇదాని సబ్బథా లేసోకాసపిదహనత్థం ఇత్థినిమిత్తే పురిసనిమిత్తే చ లబ్భమానం పవేసకాలే అఞ్ఞమఞ్ఞం ఫస్సారహం పదేసవిసేసం విభజిత్వా దస్సేన్తో "**ఇత్థినిమిత్తే చత్తారి పస్సానీ**"తిఆదిమాహ. వాతేన హి అసమ్ఫుట్ఠే అల్లోకాసే యత్థ కత్థచి ఏకేనపి పదేసేన ఛుపిత్వా పవేసేన్తో "పవేసేతీ"తి వుచ్చతి. **వేమజ్ఝన్తి** యథా చత్తారి పస్సాని అసమ్ఫుసన్తో పవేసేతి, ఏవం కతవివరస్స ఇత్థినిమిత్తస్స హేట్ఠిమతలం వుచ్చతి , పురిసనిమిత్తే పన **మజ్ఝన్తి** అగ్గకోటిం సన్ధాయ వదతి. **ఉపరీతి** అగ్గకోటితో ఉపరిభాగప్పదేసో. ఇదఞ్చ మజ్ఝేన సమిఞ్జిత్వా పవేసేన్తస్స మజ్ఝిమపబ్బసమిఞ్జితఙ్గులిం కత్థచి పవేసేన్తస్స అఙ్గులియా మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠిసదిసం అఙ్గజాతస్స ఉపరిభాగవేమజ్ఝం సన్ధాయ వుత్తం. **హేట్ఠా పవేసేన్తోతి** ఇత్థినిమిత్తస్స హేట్ఠిమభాగేన ఛుపన్తం పవేసేన్తో. **మజ్ఝేన పవేసేన్తోతి** అబ్భన్తరతలం ఛుపిత్వా మజ్ఝేన పవేసేన్తో. కత్థచి అచ్ఛుపన్తం పవేసేత్వా నీహరన్తస్స హి నత్థి పారాజికం, దుక్కటం పన హోతి ఛిన్నసీసవత్థుస్మిం వట్టకతే ముఖే అచ్ఛుపన్తం పవేసేత్వా నీహరన్తస్స వియ. **మజ్ఝేనేవ ఛుపన్తం పవేసేన్తోతి** అగ్గకోటియా ఛుపన్తం పవేసేన్తో. మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠియా సమిఞ్జితఙ్గులిన్తి సమ్బన్ధో. అథ వా సమిఞ్జితఙ్గులిం మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠియా పవేసేన్తో వియాతి యోజేతబ్బం. **సఙ్కోచేత్వాతి** నిమిత్తమజ్ఝేన భిన్దిత్వా. **ఉపరిభాగేనాతి** సఙ్కోచితస్స ఉపరిభాగకోటియా. ఇదాని పురిసనిమిత్తస్స హేట్ఠా వుత్తేసు ఛసు ఠానేసు ఉపరీతి వుత్తట్ఠానన్తరస్స వసేన విసుం చత్తారి పస్సాని గహేత్వా పురిసనిమిత్తే దసధా ఠానభేదం దస్సేన్తో "**తత్థా**"తిఆదిమాహ. హేట్ఠా పన విసుం తాని అగ్గహేత్వా "చత్తారి పస్సానీ"తి వచనసామఞ్ఞతోపి విసుం విసుం లబ్భమానాని ఏకచ్చం గహేత్వా ఛ ఠానాని వుత్తాని. **తులాదణ్డసదిసం పవేసేన్తస్సాతి** ఉజుకం పవేసేన్తస్స.

నిమిత్తే జాతన్తి అత్తనో నిమిత్తే జాతం. **చమ్మఖీలన్తి** నిమిత్తే ఉట్ఠితం చమ్మమేవ. "ఉణ్ణిగణ్డో"తిపి వదన్తి. నిమిత్తే జాతమ్పి చమ్మఖీలాది నిమిత్తమేవాతి ఆహ "**ఆపత్తి పారాజికస్సా**"తి. "ఉపహతకాయప్పసాద"న్తి అవత్వా "**నట్ఠకాయప్పసాద**"న్తి వచనం ఉపాదిన్నభావస్స నత్థితాదస్సనత్థం. తేనేవాహ – "**మతచమ్మం వా సుక్ఖపీళకం వా**"తి. సతి హి ఉపాదిన్నభావే ఉపహతేపి కాయప్పసాదే ఉపహతిన్ద్రియవత్థుస్మిం వియ పారాజికాపత్తియేవ సియా, మతచమ్మం పన సుక్ఖపీళకఞ్చ అనుపాదిన్నకం ఉపాదిన్నకేయేవ చ పారాజికాపత్తి. తేనేవాహ "**ఆపత్తి దుక్కటస్సా**"తి. న చ ఏవం కరోన్తస్స అనాపత్తి సక్కా వత్తున్తి దుక్కటం వుత్తం, ఇత్థినిమిత్తస్స పన నట్ఠేపి ఉపాదిన్నభావే పారాజికాపత్తియేవ. మతే అక్ఖాయితే యేభుయ్యేన అక్ఖాయితే పారాజికాపత్తివచనతో **మేథునస్సాదేనాతి** ఇమినా కాయసంసగ్గరాగం నివత్తేతి. సతి హి కాయసంసగ్గరాగే సఙ్ఘాదిసేసోవ సియా, బీజానిపి నిమిత్తసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛన్తీతి దుక్కటమేవ వుత్తం. "నిమిత్తేన నిమిత్తం పవేసేతీ"తి హి వుత్తం.

ఇదాని ఇమిస్సా మేథునకథాయ అసబ్భిరూపత్తా "ఈదిసం ఠానం కథేన్తేహి సుణన్తేహి చ ఏవం పటిపజ్జితబ్బ"న్తి అనుసాసన్తో "**అయఞ్చ మేథునకథా నామా**"తిఆదిమాహ. మేథునకథాయ రాగవుద్ధిహేతుత్తా హాసవిసయత్తా చ తదుభయనివత్తనత్థం పటికూలమనసికారాదీసు నియోజేతి. పటికూలమనసికారేన హి రాగో నివత్తతి, సమణసఞ్ఞాదీసు పచ్చుపట్ఠితేసు హాసో నివత్తతి. **సత్థానుద్దయాయాతి** సత్తానం అపాయదుక్ఖాదీహి అనురక్ఖణత్థం. **లోకానుకమ్పాయాతి** సత్తలోకవిసయాయ అనుకమ్పాయ.

ముఖం అపిధాయాతి ముఖం అపిదహిత్వా, యేన కేనచి పమాదేన కదాచి మన్దహాసో భవేయ్య, తదా గరుత్తం కుప్పేయ్య, తస్మా తాదిసే కాలే గరుభావస్స అవికోపనత్థం బీజకేన ముఖం పటిచ్ఛాదేత్వా నిసీదితబ్బన్తి అధిప్పాయో. అథ వా **ముఖం అపిధాయాతి** ముఖం పిదహిత్వాతి అత్థో. బీజకేన ముఖం పటిచ్ఛాదేత్వా హసమానేన న నిసీదితబ్బన్తి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **దన్తవిదంసకన్తి** దన్తే దస్సేత్వా వివరిత్వా చాతి అత్థో. **గరుభేనాతి** సఙ్కోచం అనాపజ్జన్తేన, ఉస్సాహజాతేనాతి అత్థో. యది హి "ఈదిసం నామ అసబ్భిం కథేమీ"తి సఙ్కోచం ఆపజ్జేయ్య, అత్థవిభావనం న సియా, తస్మా "తాదిసేన సమ్మాసమ్బుద్ధేనపి తావ ఈదిసం కథితం, కిమఙ్గం పనాహం కథేమీ"తి ఏవం ఉస్సాహజాతేన కథేతబ్బన్తి అధిప్పాయో. **సత్థుపటిభాగేనాతి** సత్థుకప్పేన, సత్థుసదిసేనాతి అత్థో.

మూలపఞ్ఞత్తివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనుపఞ్ఞత్తివణ్ణనా

తిరచ్ఛానేసు గతాయాతి తిరచ్ఛానేసు ఉప్పన్నాయ. యస్మా తిరచ్ఛానగతా నామ అతిఖుద్దకాపి హోన్తి, యేసం మగ్గేసు తిలఫలమత్తమ్పి పవేసనం నప్పహోతి, తస్మా న సబ్బావ తిరచ్ఛానగతిత్థియో పారాజికవత్థుభూతాతి పవేసనప్పహోనకవసేన లబ్భమానకతిరచ్ఛానగతిత్థియో పరిచ్ఛిన్దిత్వా దస్సేన్తో "**పారాజికవత్థుభూతా ఏవ చేత్థా**"తిఆదిమాహ. **అపదానం అహిమచ్ఛాతిఆదిగాథా** పారాజికవత్థూనం హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం పోరాణేహి ఠపితా. తత్థ **అహీతి** జాతినిద్దేసేన సబ్బాపి సప్పజాతి సఙ్గహితాతి ఆహ – "**అహిగ్గహణేన...పే.... దీఘజాతి**

సఙ్గహితా''తి. తత్థ గోనసాతి సప్పవిసేసా, యేసం పిట్ఠీసు మహన్తాని మణ్డలాని సన్దిస్సన్తి. **మచ్ఛగ్గహణం** ఓదకజాతియా ఉపలక్ఖణపదన్తి ఆహ – ''**మచ్ఛగ్గహణేన...పే.... ఓదకజాతి సఙ్గహితా**''తి. తేనేవ మణ్డూకకచ్ఛపానం సపాదకత్తేపి ఓదకజాతికత్తా సఙ్గహో కతో.

ముఖసణ్ఠానన్తి ఓట్ఠచమ్మసణ్ఠానం. **వణసఙ్ఖేపం గచ్ఛతీతి** వణసఙ్గహం గచ్ఛతి నవసు వణముఖేసు సఙ్గహితత్తాతి అధిప్పాయో. వణే థుల్లచ్చయఞ్చ ''అమగ్గేన అమగ్గం పవేసేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా''తి ఇమస్స వసేన వేదితబ్బం. తస్మిఞ్హి సుత్తే ద్వీసు సమ్భిన్నవణేసు ఏకేన వణేన పవేసేత్వా దుతియేన నీహరన్తస్స థుల్లచ్చయం వుత్తం. వక్ఖతి చ ''ఇమస్స సుత్తస్స అనులోమవసేన సబ్బత్థ వణసఙ్ఖేపే థుల్లచ్చయం వేదితబ్బ''న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౬౬). **కుక్కుటిగ్గహణమ్పి** సబ్బాయ పక్ఖిజాతియా ఉపలక్ఖణపదన్తి ఆహ – ''**కుక్కుటిగ్గహణేన... పే.... పక్ఖిజాతి సఙ్గహితా**''తి. **మజ్జారిగ్గహణమ్పి** చతుప్పదజాతియా ఉపలక్ఖణపదన్తి దట్ఠబ్బం. తేనాహ – ''**మజ్జారిగ్గహణేన...పే.... చతుప్పదజాతి సఙ్గహితా**''తి. **రుక్ఖసునఖా** నామ కలన్దకాతిపి వదన్తి. **మఙ్గుసాతి** నకులా.

పరాజిత-సద్దో ఉపసగ్గస్స వుద్ధిం కత్వా త-కారస్స చ క-కారం కత్వా **పారాజికోతి** నిద్దిట్ఠోతి ఆహ ''**పారాజికోతి పరాజితో**''తి. ''**కత్థచి ఆపత్తీతి** 'పారాజికేన ధమ్మేన అనుద్ధంసేయ్యా'తిఆదీసు (పారా॰ ౩౮౪, ౩౯౧), **కత్థచి సిక్ఖాపదన్తి** ఇదం పన దిస్వా జానితబ్బ''న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. పరాజయతీతి పారాజికం, పారాజికాతి చ కత్తుసాధనేన పారాజిక-సద్దేన సిక్ఖాపదం ఆపత్తి చ వుచ్చతీతి దస్సేన్తో ఆహ ''**యో తం అతిక్కమతీ**''తిఆది. పుగ్గలో పన కమ్మసాధనేన పారాజిక-సద్దేన వుచ్చతీతి దస్సేన్తో ఆహ ''**పుగ్గలో యస్మా పరాజితో**''తిఆది.

ఏతమేవ హి అత్థం సన్ధాయాతి ''తం ఆపత్తిం ఆపన్నో పుగ్గలో పరాజితో హోతి పరాజయమాపన్నో''తి ఏతమత్థం సన్ధాయ. **చుతో పరద్ధోతిఆదినా** హి తం ఆపత్తిం ఆపన్నపుగ్గలో చుతో హోతి పరాజితో పరాజయం ఆపన్నోతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి, న పన పుగ్గలో పారాజికో నామ హోతీతి ఏతమత్థం సన్ధాయాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. న హి **పరివారేపి** గాథా పుగ్గలవుత్తిపారాజికసద్దనిబ్బచనదస్సనత్థం వుత్తా ఆపత్తివుత్తీనం పారాజికా-దిసద్దానం నిబ్బచనవిభాగప్పసఙ్గే వుత్తత్తా. అయఞ్హి పరివారగాథాయ అత్థో (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౩౯) – యదిదం పుగ్గలాపత్తిసిక్ఖాపదపారాజికేసు ఆపత్తిపారాజికం నామ వుత్తం, తం ఆపజ్జన్తో పుగ్గలో యస్మా పరాజితో పరాజయమాపన్నో సద్ధమ్మా చుతో పరద్ధో భట్ఠో నిరఙ్కతో చ హోతి, అనిహటే తస్మిం పుగ్గలే పున ఉపోసథపవారణాదిభేదో సంవాసో నత్థి, **తేనేతం ఇతి వుచ్చతి** తేన కారణేన ఏతం ఆపత్తిపారాజికం ఇతి వుచ్చతీతి. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – యస్మా పరాజితో హోతి ఏతేన, తస్మా ఏతం పారాజికన్తి వుచ్చతీతి. **పరిభట్ఠోతి** సాసనతో భట్ఠో, పరిహీనోతి అత్థో. **ఛిన్నోతి** అన్తరా ఖణ్డితో.

సద్ధిం యోజనాయాతి పదయోజనాయ సద్ధిం. **చతుబ్బిధం సఙ్ఘకమ్మన్తి** అపలోకనాదివసేన చతుబ్బిధం కమ్మం. **సీమాపరిచ్ఛిన్నేహీతి** ఏకసీమాపరియాపన్నేహి. **పకతత్తా** నామ పారాజికం అనాపన్నా అనుక్ఖిత్తా చ. **పఞ్చవిధోపీతి** నిదానుద్దేసాదివసేన పఞ్చవిధోపి. నహాపితపుబ్బకానం వియ ఓధిసఅనుఞ్ఞాతం ఠపేత్వా అవసేసం సబ్బమ్పి సిక్ఖాపదం సబ్బేహిపి లజ్జీపుగ్గలేహి అనతిక్కమనీయత్తా వుత్తం ''**సబ్బేహిపి లజ్జీపుగ్గలేహి సమం సిక్ఖితబ్బభావతో**''తి. **సమన్తి** సద్ధిం, ఏకప్పహారేన వా. **సిక్ఖితబ్బభావతోతి** అనతిక్కమనవసేన ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాదినా చ సిక్ఖితబ్బభావతో. సామఞ్ఞసిక్ఖాపదేసు ''ఇదం తయా న సిక్ఖితబ్బ''న్తి ఏవం అబహికాతబ్బతో ''**న ఏకోపి తతో బహిద్ధా సన్దిస్సతీ**''తి వుత్తం. యం తం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో.

౫౬. న కేవలం ఇత్థియా ఏవ నిమిత్తం పారాజికవత్థూతి ఇమినా కేవలం ఇత్థియా ఏవ నిమిత్తం పారాజికవత్థు న హోతి, అథ ఖో ఉభతోబ్యఞ్జనకపణ్డకపురిసానమ్పి నిమిత్తం పారాజికవత్థూతి దస్సేతి. **న చ మనుస్సిత్థియా ఏవాతి** ఇమినా పన మనుస్సిత్థియా ఏవ నిమిత్తం పారాజికవత్థు న హోతి, అమనుస్సిత్థితిరచ్ఛానగతిత్థిఅమనుస్సుభతోబ్యఞ్జనకాదీనమ్పి నిమిత్తం పారాజికవత్థూతి దస్సేతి. ''**వత్థుమేవ న హోతీతి** అమనుస్సిత్థిపసఙ్గేన ఆగతం సువణ్ణరజతాదిమయం పటిక్ఖిపతీ''తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం యుత్తం వియ న దిస్సతి. న హి ఇతో పుబ్బే అమనుస్సిత్థిగ్గహణం కతం అత్థి, యేన తప్పసఙ్గో సియా. ఇదానేవ హి ''తిస్సో ఇత్థియో''తిఆదినా అమనుస్సిత్థిగ్గహణం కతం, న చ అమనుస్సిత్థిగ్గహణేన సువణ్ణరజతాదిమయానం పసఙ్గో యుత్తో. మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానజాతివసేన తివిధా కత్వా పారాజికవత్థుభూతసత్తానం నిద్దేసేన సువణ్ణరజతాదిమయానం పసఙ్గస్స నివత్తితత్తా. తథా హి ఇత్థిపురిసాదీసు మనుస్సామనుస్సాదీసు వా కఞ్చి అనామసిత్వా అవిసేసేన ''మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా''తి ఏత్తకమేవ మాతికాయం వుత్తం. తస్స పదభాజనే చ ''పటిసేవతి నామా''తి మాతికం పదం ఉద్ధరిత్వా ''యో నిమిత్తేన నిమిత్తం అఙ్గజాతేన అఙ్గజాతం అన్తమసో తిలఫలమత్తమ్పి పవేసేతి, ఏసో పటిసేవతి నామా''తి పటిసేవనాకారోవ దస్సితో, న పన పారాజికవత్థుభూతనిమిత్తనిస్సయా మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానగతా ఇత్థిపురిసపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనకా నియమేత్వా దస్సితా, తస్మా ''ఇత్థియా ఏవ ను ఖో నిమిత్తం పారాజికవత్థు, ఉదాహు అఞ్ఞేసమ్పీ''తి ఏవమాది సన్దేహో సియా, నిమిత్తవోహారో చ సువణ్ణరజతాదిమయరూపకేసు చ లబ్భతియేవ. తేనేవ **వినీతవత్థూసు** (పారా॰ ౭౧) ''లేపచిత్తస్స నిమిత్తం అఙ్గజాతేన ఛుపి, దారుధీతలికాయ నిమిత్తం అఙ్గజాతేన ఛుపీ''తి వుత్తం, తస్మా నిమిత్తసామఞ్ఞతో ''సువణ్ణరజతాదిమయానమ్పి నిమిత్తం పారాజికవత్థు హోతి, న హోతీ''తి కస్సచి ఆసఙ్కా సియా. తేనేవ ''లేపచిత్తాదివత్థూసు తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీ''తి వుత్తం. తస్మా తదాసఙ్కానివత్తనత్థం పారాజికవత్థుభూతసత్తనియమనత్థఞ్చ జాతివసేన మనుస్సామనుస్సాదితో తిధా కత్వా పారాజికవత్థుభూతే సత్తే భగవా విభజిత్వా దస్సేతి, తస్మా ''వత్థుమేవ న హోతీ''తి నిమిత్తసామఞ్ఞతో పసఙ్గాగతం సువణ్ణరజతాదిమయానం నిమిత్తం పటిక్ఖిపతీతి వత్తబ్బం.

తయో మగ్గేతి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ ''**తీసు మగ్గేసూతి అత్థో వేదితబ్బో**''తి. **ఏవం సబ్బత్థాతి** ఇమినా ''ద్వే మగ్గే''తి ఏత్థాపి ద్వీసు మగ్గేసూతి అత్థో వేదితబ్బోతి అతిదిస్సతి.

అనుపఞ్ఞత్తివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమచతుక్కకథావణ్ణనా

౫౭. అస్సాతి ఆఖ్యాతికపదన్తి తస్స అత్థం దస్సేన్తో ''**హోతీ**''తి ఆహ. **గణ్ఠిపదేసు** పన ''అస్సాతి పుగ్గలం పరామసిత్వా హోతీతి వచనసేసో దస్సితో''తిపి అత్థవికప్పో దస్సితో, న సో సున్దరతరో. యది హి వచనసేసో అధిప్పేతో సియా, ''హోతీ''తి వత్తబ్బం, తేనేవ అఞ్ఞస్మిం అత్థవికప్పే హోతీతి వచనసేసో కతో.

౫౮. సాదియన్తస్సేవాతి ఏత్థ సాదియనం నామ సేవేతుకామతాచిత్తస్స ఉపట్ఠాపనన్తి ఆహ ''**పటిసేవనచిత్తసమఙ్గిస్సా**''తి. ''**పటిపక్ఖం అత్థయన్తీతి** సిక్ఖాకామానం భిక్ఖూనం పటిపక్ఖం దుస్సీలభావం అత్థయన్తీ''తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అత్తనో వేరిపుగ్గలస్స పన పటిపక్ఖభూతం కఞ్చి అమిత్తం అత్థయన్తి గవేసన్తీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. పచ్చత్థికా హి అత్తనో వేరిం నాసేతుకామా తస్స పటిపక్ఖభూతం కఞ్చి అమిత్తం అత్తనో సహాయభావముపగచ్ఛన్తం ఇచ్ఛన్తి. రాజపచ్చత్థికాదీనం ఉపరి వక్ఖమానత్తా తదనురూపవసేన అత్థం దస్సేన్తో ''**భిక్ఖూ ఏవ పచ్చత్థికా భిక్ఖుపచ్చత్థికా**''తి ఆహ. ''భిక్ఖుస్స పచ్చత్థికా భిక్ఖుపచ్చత్థికా''తి ఏవం పన వుచ్చమానే భిక్ఖుస్స పచ్చత్థికా రాజాదయోపి ఏత్థేవ సఙ్గయ్హన్తీతి రాజపచ్చత్థికాదయో విసుం న

వత్తబ్బా సియుం, అఞ్ఞత్థ పన భిక్ఖుస్స పచ్చత్థికా భిక్ఖుపచ్చత్థికాతి అయమత్థో లబ్భతేవ “సాసనపచ్చత్థికా”తి యథా. **ఇస్సాపకతాతి** పరేసం లాభసక్కారాదిఅసహనలక్ఖణాయ ఇస్సాయ అభిభూతా. **నిప్పరిప్ఫన్దన్తి** పరిప్ఫన్దవిరహితం, యథా చలితుం పరివత్తితుం న సక్కోతి, తథా గహేత్వాతి అత్థో. **సమ్పయోజేన్తీతి** వచ్చమగ్గేన సద్ధిం యోజేన్తి.

తస్మిం ఖణేతి తస్మిం పవేసనక్ఖణే, అగ్గతో యావ మూలా పవేసనకాలో “పవేసనక్ఖణో”తి వుచ్చతి. సాదియనం నామ సేవనచిత్తస్స ఉప్పాదనన్తి ఆహ ‘‘**సేవనచిత్తం ఉపట్ఠాపేతీ**’’తి. **పవిట్ఠకాలేతి** అఙ్గజాతస్స యత్తకం ఠానం పవేసనారహం, తత్తకం అనవసేసతో పవిట్ఠకాలే. ఏవం పవిట్ఠస్స ఉద్ధరణారమ్భతో అన్తరా ఠితకాలో **ఠితం** నామ. అట్ఠకథాయం పన మాతుగామస్స సుక్కవిస్సట్ఠిం పత్వా సబ్బథా వాయమతో ఓరమిత్వా ఠితకాలం సన్ధాయ ‘‘**సుక్కవిస్సట్ఠిసమయే**’’తి వుత్తం. **ఉద్ధరణం** నామ యావ అగ్గా నీహరణకాలోతి ఆహ – ‘‘**నీహరణకాలే పటిసేవనచిత్తం ఉపట్ఠాపేతీ**’’తి. **అఙ్గారకాసున్తి** అఙ్గారరాసిం. ఏవరూపే కాలే అసాదియనం నామ న సబ్బేసం విసయోతి ఆహ ‘‘**ఇమఞ్హి ఏవరూపం ఆరద్ధవిపస్సక**’’న్తిఆది . **ఏకాదసహి అగ్గీహీతి** రాగదోసమోహజాతిజరామరణసోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాససఙ్ఖాతేహి ఏకాదసహి అగ్గీహి. రాగాదయో హి అనుడహనట్ఠేన “అగ్గీ”తి వుచ్చన్తి. తే హి యస్స సన్తి , తం నిడహన్తి, మహాపరిళాహా చ హోన్తి దున్నిబ్బాపయా చ. భగవతా చ దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహో ఇచ్ఛితోయేవాతి ఆహ – ‘‘**పచ్చత్థికానఞ్చస్స మనోరథవిఘాతం కరోన్తో**’’తి. **అస్సాతి** అసాదియన్తస్స యథావుత్తగుణసమఙ్గిస్స.

పఠమచతుక్కకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకూనసత్తతిద్విసతచతుక్కకథావణ్ణనా

౫౯-౬౦. అక్ఖాయితనిమిత్తా అక్ఖాయిత-సద్దేన వుత్తా ఉత్తరపదలోపేనాతి ఆహ ‘‘**సోణసిఙ్గాలాదీహి అక్ఖాయితనిమిత్త**’’న్తి. అక్ఖాయితం నిమిత్తం యస్సా సా **అక్ఖాయితనిమిత్తా**. ‘‘జాగరన్తి’’న్తిఆది విసేసనరహితత్తా ‘‘**సుద్ధికచతుక్కానీ**’’తి వుత్తం.

సమానాచరియకా థేరాతి ఏకాచరియస్స పాఠకన్తేవాసికా. **మహాభయేతి** బ్రాహ్మణతిస్సభయే. గఙ్గాయ అపరభాగో **అపరగఙ్గం. వత రేతి** గరహత్థే నిపాతో. అవిస్సజ్జన్తేన కిం కత్తబ్బన్తి ఆహ ‘‘**నిచ్చకాలం సోతబ్బ**’’న్తిఆది. **ఏవం వినయగరుకానన్తి** ఇమినా ఉపరి తేహి వుచ్చమానవినిచ్ఛయస్స గరుకరణీయతాయ కారణం వుత్తం. **సబ్బం పరియాదియిత్వాతి** సబ్బం పారాజికక్ఖేత్తం అనవసేసతో గహేత్వా. **సోతం ఛిన్దిత్వాతి** పారాజికక్ఖేత్తే వీతిక్కమసోతం ఛిన్దిత్వా. అపఞ్ఞత్తభావతో యుత్తిఅభావతో చ ‘‘**పారాజికచ్ఛాయా పనేత్థ న దిస్సతీ**’’తి వుత్తం. కేచి పన “ఉపడ్ఢక్ఖాయితభావస్స దుబ్బినిచ్ఛయత్తా తత్థ పారాజికం న పఞ్ఞపేసీ”తి వదన్తి, తం అకారణం, న చ దుబ్బినిచ్ఛయతా అపఞ్ఞత్తికారణం యేభుయ్యక్ఖాయితాదీసుపి దుబ్బినిచ్ఛయభావస్స సమానత్తా. ఉపడ్ఢక్ఖాయితతో హి కిఞ్చిదేవ అధికం ఊనం వా యది ఖాయితం సియా, తమ్పి యేభుయ్యేన ఖాయితం అక్ఖాయితన్తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి ఉపడ్ఢక్ఖాయితమివ యేభుయ్యక్ఖాయితాదీనిపి దుబ్బినిచ్ఛయానేవ. అపిచ ఉపడ్ఢక్ఖాయితం యది సభావతో పారాజికక్ఖేత్తం సియా, న తత్థ భగవా దుబ్బినిచ్ఛయన్తి పారాజికం న పఞ్ఞపేతి.

ఇదాని థేరేన కతవినిచ్ఛయమేవ ఉపత్థమ్భేత్వా అపరమ్పి తత్థ కారణం దస్సేన్తో ‘‘**అపిచా**’’తిఆదిమాహ. నిమిత్తే అప్పమత్తికాపి మంసరాజి సచే అవసిట్ఠా హోతి, తం **యేభుయ్యక్ఖాయిత**మేవ హోతి, తతో పరం పన సబ్బసో ఖాయితే నిమిత్తే దుక్కటమేవాతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**తతో పరం థుల్లచ్చయం నత్థీ**’’తి. అథ వా **యేభుయ్యేన ఖాయితం** నామ వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గముఖానం చతూసు కోట్ఠాసేసు ద్వే కోట్ఠాసే అతిక్కమ్మ యావ తతియకోట్ఠాసస్స పరియోసానా ఖాదితం, తతో పరం పన తతియకోట్ఠాసం అతిక్కమ్మ యావ చతుత్థకోట్ఠాసస్స పరియోసానా ఖాదితం దుక్కటవత్థూతి వేదితబ్బం. **మతసరీరస్మింయేవ వేదితబ్బన్తి** “మతం యేభుయ్యేన అక్ఖాయిత”న్తిఆదివచనతో. ‘‘**యదిపి నిమిత్తం సబ్బసో ఖాయిత**న్తిఆది సబ్బం జీవమానకసరీరమేవ సన్ధాయ వుత్త”న్తి **మహాగణ్ఠిపదే** వుత్తం. **కేనచి** పన “తం వీమంసిత్వా గహేతబ్బ”న్తి లిఖితం. కిమేత్థ వీమంసితబ్బం జీవమానకసరీరస్సేవ అధికతత్తా మతసరీరే లబ్భమానస్స వినిచ్ఛయస్స విసుం వక్ఖమానత్తా చ. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) –

> “జీవమానకసరీరస్స వుత్తప్పకారే మగ్గే సచేపి తచాదీని అనవసేసేత్వా సబ్బసో ఛిన్నే నిమిత్తసణ్ఠానమత్తం పఞ్ఞాయతి, తత్థ అన్తమసో అఙ్గజాతే ఉట్ఠికం అనట్ఠకాయప్పసాదం పీళకం వా చమ్మఖీలం వా పవేసేన్తస్సపి సేవనచిత్తే సతి పారాజికం, నట్ఠకాయప్పసాదం సుక్ఖపీళకం వా మతచమ్మం వా లోమం వా పవేసేన్తస్స దుక్కటం. సచే నిమిత్తసణ్ఠానమత్తమ్పి అనవసేసేత్వా సబ్బసో మగ్గో ఉప్పాటితో, తత్థ ఉపక్కమతో వణసఙ్ఖేపవసేన థుల్లచ్చయ”న్తి –

జీవమానకసరీరస్మింయేవ యథావుత్తవినిచ్ఛయో దస్సితో.

సబ్బసో ఖాయితన్తి నిమిత్తప్పదేసే బహిట్ఠితం ఛవిచమ్మం సబ్బసో ఛిన్దిత్వా సోణసిఙ్గాలాదీహి ఖాయితసదిసం కతం. తేనేవాహ ‘‘**ఛవిచమ్మం నత్థీ**’’తి. నిమిత్తమంసస్స పన అబ్భన్తరే ఛవిచమ్మస్స చ విజ్జమానత్తా ‘‘**నిమిత్తసణ్ఠానం పఞ్ఞాయతీ**’’తి వుత్తం. తేనేవాహ ‘‘**పవేసనం జాయతీ**’’తి. **నిమిత్తసణ్ఠానం పన అనవసేసేత్వాతి** నిమిత్తాకారేన ఠితం ఛవిచమ్మమంసాదిం అనవసేసేత్వా. జీవమానకసరీరే లబ్భమానవిసేసం దస్సేత్వా ఇదాని మతసరీరే లబ్భమానవిసేసం దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**మతసరీరే పనా**’’తిఆది.

మనుస్సానం జీవమానకసరీరేతిఆదినా పన అక్ఖిఆదయోపి వణసఙ్గహం గచ్ఛన్తీతి వణేన ఏకపరిచ్ఛేదం కత్వా అక్ఖిఆదీసుపి థుల్లచ్చయం వుత్తం. తేసఞ్చ వణసఙ్గహో “నవద్వారో మహావణో”తి (మి॰ ప॰ ౨.౬.౧) ఏవమాదిసుత్తానుసారేన వేదితబ్బో. తిరచ్ఛానగతానం అక్ఖికణ్ణవణేసు దుక్కటం పన అట్ఠకథాప్పమాణేన గహేతబ్బం. యథా హి మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానగతేసు వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గముఖానం పారాజికవత్థుభావే నానాకరణం నత్థి, ఏవం అక్ఖిఆదీనమ్పి థుల్లచ్చయాదివత్థుభావే నిన్నానాకరణేన భవితబ్బం. వణే థుల్లచ్చయఞ్చ “అమగ్గేన అమగ్గం పవేసేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (పారా॰ ౬౬) సామఞ్ఞతో వుత్తం, న పన “మనుస్సాన”న్తి విసేసనం అత్థి. యది చ తిరచ్ఛానగతానం వణేసు థుల్లచ్చయేన న భవితబ్బం, పతఙ్గముఖమణ్డూకస్స ముఖసణ్ఠానే వణసఙ్ఖేపతో థుల్లచ్చయం న వత్తబ్బం, వుత్తఞ్చ, తస్మా అట్ఠకథాచరియా ఏవేత్థ పమాణం. భగవతో అధిప్పాయఞ్ఞునో హి అట్ఠకథాచరియా. తేనేవ వుత్తం “బుద్ధేన ధమ్మో వినయో చ వుత్తో, యో తస్స పుత్తేహి తథేవ ఞాతో”తిఆది (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.). **మనుస్సానన్తి** ఇత్థిపురిసపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనకానం సామఞ్ఞతో వుత్తం. **వత్థికోసేసూతి** వత్థిపుటేసు పురిసానం అఙ్గజాతకోసేసు. మతసరీరం యావ ఉద్ధుమాతకాదిభావేన కుథితం న హోతి, తావ అల్లసరీరన్తి వేదితబ్బం. తేనాహ – ‘‘**యదా పన సరీరం ఉద్ధుమాతకం హోతీ**’’తిఆది. **పారాజికవత్థుఞ్చ థుల్లచ్చయవత్థుఞ్చ విజహతీతి** ఏత్థ పారాజికవత్థుభావం థుల్లచ్చయవత్థుభావఞ్చ విజహతీతి అత్థో వేదితబ్బో. మతానం తిరచ్ఛానగతానన్తి సమ్బన్ధో.

మేథునరాగేన వత్థికోసం పవేసేన్తస్స థుల్లచ్చయం వుత్తన్తి ఆహ ‘‘**పత్థికోసం అప్పవేసేన్తో**’’తి. **ఇత్థియా అప్పవేసేన్తోతి** ఇత్థియా నిమిత్తం అప్పవేసేన్తో. **అప్పవేసేన్తోతి** చ పవేసనాధిప్పాయస్స అభావం దస్సేతి. పవేసనాధిప్పాయేన బహి ఛుపన్తస్స పన మేథునస్స పుబ్బపయోగత్తా దుక్కటేనేవ భవితబ్బం. **నిమిత్తేన నిమిత్తం ఛుపతి, థుల్లచ్చయన్తి** ఇదం

“న చ, భిక్ఖవే, రత్తచిత్తేన అఙ్గజాతం ఛుపితబ్బం, యో ఛుపేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (మహావ. ౨౫౨) ఇమస్స సుత్తస్స వసేన వుత్తం. తత్థ చ కేసఞ్చి అఞ్ఞథాపి అత్థవికప్పస్స విధిం దస్సేన్తో **‘‘మహాఅట్ఠకథాయం పనా’’**తిఆదిమాహ. తత్థ కిఞ్చాపి “కత్వా మహాఅట్ఠకథం సరీర”న్తి (పారా. అట్ఠ. ౧.గన్థారమ్భకథా) వుత్తం, తథాపి సేసఅట్ఠకథాసు “మేథునరాగేన ముఖేనా”తి వచనస్స అభావం దస్సేతుం “మహాఅట్ఠకథాయం పనా”తి వుత్తం. “అఙ్గజాతేనా”తి అవుత్తత్తా **‘‘అవిసేసేనా’’**తి వుత్తం.

ఇదాని మహాఅట్ఠకథం పాళియా సంసన్దిత్వా దస్సేన్తో **‘‘యం తావ మహాఅట్ఠకథాయ’’**న్తిఆదిమాహ. **ఇతరథా హి దుక్కటం సియా**తి పకతిముఖేన ఛుపన్తస్స విసాణాదిగ్గహణే వియ దుక్కటం సియా. ఏవం మహాఅట్ఠకథం పాళియా సంసన్దిత్వా ఇదాని తత్థ కేసఞ్చి అఞ్ఞథా అత్థవికప్పం దస్సేన్తో **‘‘కేచి పన’’**తిఆదిమాహ. **సఙ్ఘాదిసేసో**తి కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదేన సఙ్ఘాదిసేసో. **వుత్తనయేనేవా**తి మేథునరాగేనేవ. “నిమిత్తముఖేనా”తి వుత్తత్తా తిరచ్ఛానగతిత్థియా పస్సావమగ్గం మేథునరాగేన పకతిముఖేన ఛుపన్తస్స దుక్కటన్తి వేదితబ్బం. **కాయసంసగ్గరాగేన దుక్కట**న్తి నిమిత్తముఖేన వా పకతిముఖేన వా కాయసంసగ్గరాగేన ఛుపన్తస్స దుక్కటమేవ.

ఏకూనసత్తతిద్విసతచతుక్కకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సన్థతచతుక్కభేదకథావణ్ణనా

౬౧-౨. **పటిపన్నకస్సా**తి ఆరద్ధవిపస్సకస్స. **ఉపాదిన్నక**న్తి కాయిన్ద్రియం సన్ధాయ వుత్తం. **ఉపాదిన్నకేన ఫుసతీ**తి ఉపాదిన్నకేన ఫుసీయతి ఘట్టీయతీతి ఏవం కమ్మని య-కారలోపేన అత్థో వేదితబ్బో. అథ వా ఏవం కరోన్తో కిఞ్చి ఉపాదిన్నకం ఉపాదిన్నకేన న ఫుసతి న ఘట్టేతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **లేసం ఓడ్డేస్సన్తీ**తి లేసం సముట్ఠాపేస్సన్తి, పరికప్పేస్సన్తీతి వుత్తం హోతి. **సన్థతాదిభేదేహి భిన్దిత్వా**తి సన్థతాదివిసేసనేహి విసేసేత్వా, సన్థతాదీహి చతూహి యోజేత్వాతి వుత్తం హోతి.

సన్థతాయాతి ఏకదేసే సముదాయవోహారో “పటో దడ్ఢో”తిఆదీసు వియ. తథా హి పటస్స ఏకదేసేపి దడ్ఢే “పటో దడ్ఢో”తి వోహరన్తి , ఏవం ఇత్థియా వచ్చమగ్గాదీసు కిస్మిఞ్చి మగ్గే సన్థతే ఇత్థీ “సన్థతా”తి వుచ్చతి. తేనాహ **‘‘సన్థతా నామా’’**తిఆది. వత్థాదీని అన్తో అప్పవేసేత్వా బహి ఠపేత్వా బన్ధనం సన్ధాయ **‘‘పలివేఠేత్వా’’**తి వుత్తం. ఏకదేసే సముదాయవోహారవసేనేవ భిక్ఖుపి “సన్థతో”తి వుచ్చతీతి ఆహ **‘‘సన్థతో నామా’’**తిఆది. **యత్తకే పవిట్ఠే**తి తిలఫలమత్తే పవిట్ఠే. అక్ఖిఆదిమ్హి సన్థతేపి యథావత్థుకమేవాతి ఆహ **‘‘థుల్లచ్చయక్ఖేత్తే థుల్లచ్చయం, దుక్కటక్ఖేత్తే దుక్కటమేవ హోతీ’’**తి.

ఖాణుం ఘట్టేన్తస్స దుక్కటన్తి ఇత్థినిమిత్తస్స అన్తో ఖాణుం పవేసేత్వా సమతలం అతిరిత్తం వా ఖాణుం ఘట్టేన్తస్స దుక్కటం పవేసాభావతో. సచే పన ఈసకం అన్తో పవిసిత్వా ఠితం ఖాణుకమేవ అఙ్గజాతేన ఛుపతి, పారాజికమేవ. **తస్స తల**న్తి వేళునళాదికస్స అన్తోతలం. వినీతవత్థూసు “తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖు సీవథికం గన్త్వా ఛిన్నసీసం పస్సిత్వా వట్టకతే ముఖే అచ్ఛుపన్తం అఙ్గజాతం పవేసేసి. తస్స కుక్కుచ్చం అహోసి...పే... అనాపత్తి భిక్ఖు పారాజికస్స, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వుత్తత్తా తస్స సుత్తస్స అనులోమతో **‘‘ఆకాసగతమేవ కత్వా పవేసేత్వా నీహరతి, దుక్కట’’**న్తి (పారా. ౭౩) వుత్తం. **బహిద్ధా ఖాణుకే**తి అన్తోపవేసితవేళుపబ్బాదికస్స బహి నిక్ఖన్తఖాణుకే. మేథునరాగేన ఇన్ద్రియబద్ధఅనిన్ద్రియబద్ధసన్తానేసు యత్థ కత్థచి ఉపక్కమన్తస్స న సక్కా అనాపత్తియా భవితున్తి **‘‘దుక్కటమేవా’’**తి వుత్తం. తేనేవ వినీతవత్థుమ్హి అట్ఠికేసు ఉపక్కమన్తస్స దుక్కటం వుత్తం.

సన్థతచతుక్కభేదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాజపచ్చత్థికాదిచతుక్కభేదకథావణ్ణనా

౬౫. సామఞ్ఞజోతనాయ పకరణతో విసేసవినిచ్ఛయోతి ఆహ **‘‘ధుత్తాతి మేథునుపసంహితఖిడ్డాపసుతా’’**తిఆది. ఇదాని సామఞ్ఞతోపి అత్థసమ్భవం దస్సేన్తో **‘‘ఇత్థిధుత్తసురాధుత్తాదయో వా’’**తి ఆహ. **హదయ**న్తి హదయమంసం.

సబ్బాకారేన చతుక్కభేదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపత్తానాపత్తివారవణ్ణనా

౬౬. **పటిఞ్ఞాకరణం నత్థీ**తి పుచ్ఛితబ్బాభావతో. న హి దూసకో “కేన చిత్తేన వీతిక్కమం అకాసి, జానిత్వా అకాసి, ఉదాహు అజానిత్వా”తి ఏవం పుచ్ఛాయ అరహతి. **తత్థేవా**తి వేసాలియం మహావనే ఏవ. **సబ్బఙ్గగత**న్తి ఠపేత్వా కేసలోమదన్తనఖానం మంసవినిముత్తట్ఠానఞ్చేవ థద్ధసుక్ఖచమ్మఞ్చ ఉదకమివ తేలబిన్దు అవసేససబ్బసరీరం బ్యాపేత్వా ఠితం. **సరీరకమ్పాదీనీతి ఆది**-సద్దేన అక్ఖీనం పీతవణ్ణాదిం సఙ్గణ్హాతి. **పిత్తకోసకే ఠిత**న్తి హదయపప్ఫాసానం అన్తరే యకనమంసం నిస్సాయ పతిట్ఠితే మహాకోసాతకీకోససదిసే పిత్తకోసే ఠితం. **కుపితే**తి పిత్తకోసతో చలిత్వా బహి నిక్ఖన్తే.

విస్సట్ఠచిత్తోతి విస్సట్ఠపకతిచిత్తో. **యక్ఖుమ్మత్తకో**తి యక్ఖా కిర యస్స చిత్తం ఖిపితుకామా హోన్తి, తస్స సేతముఖం నీలోదరం సురత్తహత్థపాదం మహాసీసం పజ్జలితనేత్తం భేరవం వా అత్తభావం నిమ్మినిత్వా దస్సేన్తి, భేరవం వా సద్దం సావేన్తి, కథేన్తస్సేవ వా ముఖేన హత్థం పక్ఖిపిత్వా హదయమంసం మద్దన్తి, తేన సో సత్తో ఉమ్మత్తకో హోతి ఖిత్తచిత్తో. తేనేవాహ **‘‘భేరవాని వా ఆరమ్మణాని దస్సేత్వా’’**తిఆది. తత్థ **భేరవానీ**తి దస్సనమత్తేనేవ సత్తానం భయం ఛమ్భితత్తం లోమహంసం ఉప్పాదేతుం సమత్థాని. **నిచ్చమేవ ఉమ్మత్తకో హోతీ**తి యస్స పిత్తకోసతో పిత్తం చలిత్వా బహి నిక్ఖన్తం హోతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. యస్స పన పిత్తం చలిత్వా పిత్తకోసేయేవ ఠితం హోతి బహి అనిక్ఖన్తం, సో అన్తరన్తరా సఞ్ఞం పటిలభతి, న నిచ్చమేవ ఉమ్మత్తకో హోతీతి వేదితబ్బం. **ఞత్వా**తి సఞ్ఞాపటిలాభేన జానిత్వా. **అధిమత్తాయా**తి అధికప్పమాణాయ.

ఆపత్తానాపత్తివారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

పకిణ్ణకన్తి వోమిస్సకనయం. **సముట్ఠాన**న్తి ఉప్పత్తికారణం. **కిరియాతి**ఆది నిదస్సనమత్తం, అకిరియాదీనమ్పి సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. **వేదనాయాతి** సహయోగే కరణవచనం, వేదనాయ సహ కుసలఞ్చాతి వుత్తం హోతి. **సబ్బసఙ్గాహకవసేనాతి** సబ్బేసం సిక్ఖాపదానం సఙ్గాహకవసేన. **ఛ సిక్ఖాపదసముట్ఠానానీతి** కాయో వాచా కాయవాచా కాయచిత్తం వాచాచిత్తం కాయవాచాచిత్తన్తి ఏవం వుత్తాని ఛ ఆపత్తిసముట్ఠానాని. ఆపత్తియేవ హి సిక్ఖాపదసీసేన వుత్తా. సముట్ఠానాదయో హి ఆపత్తియా హోన్తి, న సిక్ఖాపదస్స, ఇమేసు పన ఛసు సముట్ఠానేసు పురిమాని తీణి అచిత్తకాని, పచ్ఛిమాని సచిత్తకాని. తేసు ఏకేన వా ద్వీహి వా తీహి వా చతూహి వా ఛహి వా సముట్ఠానేహి ఆపత్తియో సముట్ఠహన్తి, పఞ్చసముట్ఠానా ఆపత్తి నామ నత్థి. తత్థ **ఏకసముట్ఠానా** చతుత్థేన చ పఞ్చమేన చ ఛట్ఠేన చ సముట్ఠానేన సముట్ఠాతి, న అఞ్ఞేన. **ద్విసముట్ఠానా** పఠమచతుత్థేహి చ దుతియపఞ్చమేహి చ తతియఛట్ఠేహి చ చతుత్థఛట్ఠేహి చ పఞ్చమఛట్ఠేహి చ సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతి, న అఞ్ఞేహి. **తిసముట్ఠానా** పఠమేహి చ తీహి, పచ్ఛిమేహి చ తీహి సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతి, న అఞ్ఞేహి. **చతుసముట్ఠానా** పఠమతతియచతుత్థఛట్ఠేహి చ దుతియతతియపఞ్చమఛట్ఠేహి చ సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతి, న అఞ్ఞేహి. **ఛసముట్ఠానా** ఛహిపి సముట్ఠాతి.

సిక్ఖాపదం నామ అత్థి ఛసముట్ఠానన్తి ఏత్థాపి సిక్ఖాపదసీసేన ఆపత్తి వుత్తాతి వేదితబ్బా. తేనేవ వక్ఖతి "సబ్బఞ్చేతం ఆపత్తియం యుజ్జతి, సిక్ఖాపదసీసేన పన సబ్బఅట్ఠకథాసు దేసనా ఆరుళ్హా"తి. కాయాదీహి ఛహి సముట్ఠానం ఉప్పత్తి, ఛ వా సముట్ఠానాని ఏతస్సాతి **ఛసముట్ఠానం. అత్థి చతుసముట్ఠాన**న్తి కాయో కాయవాచా కాయచిత్తం కాయవాచాచిత్తన్తి ఇమాని చత్తారి, వాచా కాయవాచా వాచాచిత్తం కాయవాచాచిత్తన్తి ఇమాని వా చత్తారి సముట్ఠానాని ఏతస్సాతి చతుసముట్ఠానం. **అత్థి తిసముట్ఠాన**న్తి కాయో వాచా కాయవాచాతి ఇమాని తీణి, కాయచిత్తం వాచాచిత్తం కాయవాచాచిత్తన్తి ఇమాని వా తీణి సముట్ఠానాని ఏతస్సాతి తిసముట్ఠానం. ద్విసముట్ఠానం ఏకసముట్ఠానఞ్చ సముట్ఠానసీసవసేన దస్సేన్తో "**అత్థి కథినసముట్ఠాన**"న్తిఆదిమాహ. తేరస హి సముట్ఠానసీసాని పఠమపారాజికసముట్ఠానం అదిన్నాదానసముట్ఠానం సఞ్చరిత్తసముట్ఠానం సమనుభాసనసముట్ఠానం కథినసముట్ఠానం ఏళకలోమసముట్ఠానం పదసోధమ్మసముట్ఠానం అద్ధానసముట్ఠానం థేయ్యసత్థసముట్ఠానం ధమ్మదేసనాసముట్ఠానం భూతారోచనసముట్ఠానం చోరివుట్ఠాపనసముట్ఠానం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానన్తి.

తత్థ "అత్థి ఛసముట్ఠాన"న్తి ఇమినా సఞ్చరిత్తసముట్ఠానం వుత్తం. "అత్థి చతుసముట్ఠాన"న్తి ఇమినా పన అద్ధానసముట్ఠానం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గహితం. యఞ్హి పఠమతతియచతుత్థఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం అద్ధానసముట్ఠానం. యం పన దుతియతతియపఞ్చమఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానం. "అత్థి తిసముట్ఠాన"న్తి ఇమినా అదిన్నాదానసముట్ఠానం భూతారోచనసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గహితం. యఞ్హి సచిత్తకేహి తీహి సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతి, ఇదం అదిన్నాదానసముట్ఠానం. యం పన అచిత్తకేహి తీహి సముట్ఠాతి, ఇదం భూతారోచనసముట్ఠానం. "అత్థి కథినసముట్ఠాన"న్తిఆదినా పన అవసేససముట్ఠానసీసేన ద్విసముట్ఠానం ఏకసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. తథా హి యం తతియఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం కథినసముట్ఠానన్తి వుచ్చతి. యం పఠమచతుత్థేహి సముట్ఠాతి, ఇదం ఏళకలోమసముట్ఠానం. యం ఛట్ఠేనేవ సముట్ఠాతి, ఇదం ధురనిక్ఖేపసముట్ఠానం, సమనుభాసనసముట్ఠానన్తిపి తస్సేవ నామం. ఆది-సద్దసఙ్గహితేసు పన పఠమపారాజికసముట్ఠానపదసోధమ్మథేయ్యసత్థధమ్మదేసనాచోరివుట్ఠాపనసముట్ఠానేసు యం కాయచిత్తతో సముట్ఠాతి, ఇదం పఠమపారాజికసముట్ఠానం. యం దుతియపఞ్చమేహి సముట్ఠాతి, ఇదం పదసోధమ్మసముట్ఠానం. యం చతుత్థఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం థేయ్యసత్థసముట్ఠానం. యం పఞ్చమేనేవ సముట్ఠాతి, ఇదం ధమ్మదేసనాసముట్ఠానం. యం పఞ్చమఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం చోరివుట్ఠాపనసముట్ఠానన్తి వేదితబ్బం.

ఏవం సముట్ఠానసీసేన సబ్బసిక్ఖాపదాని తేరసధా దస్సేత్వా ఇదాని కిరియావసేన పఞ్చధా దస్సేన్తో "**తత్రాపి కిఞ్చి కిరియతో సముట్ఠాతీ**"తిఆదిమాహ. తత్థ **కిఞ్చీ**తి సిక్ఖాపదసీసేన ఆపత్తిం వదతి. తస్మా యా కాయేన వా వాచాయ వా పథవీఖణనాదీసు వియ వీతిక్కమం కరోన్తస్స హోతి, అయం **కిరియతో సముట్ఠాతి** నామ. యా కాయవాచాయ కత్తబ్బం అకరోన్తస్స హోతి పఠమకథినాపత్తి వియ, అయం **అకిరియతో సముట్ఠాతి** నామ. యా కరోన్తస్స చ అకరోన్తస్స చ హోతి అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా హత్థతో చీవరపటిగ్గహణాపత్తి వియ, అయం **కిరియాకిరియతో సముట్ఠాతి** నామ. యా సియా కరోన్తస్స చ సియా అకరోన్తస్స చ హోతి రూపియపటిగ్గహణాపత్తి వియ, అయం **సియా కిరియతో సియా అకిరియతో సముట్ఠాతి** నామ. యా సియా కరోన్తస్స చ సియా కరోన్తస్స చ అకరోన్తస్స చ హోతి కుటికారాపత్తి వియ, అయం **సియా కిరియతో సియా కిరియాకిరియతో సముట్ఠాతి** నామ.

ఇదాని సబ్బసిక్ఖాపదాని సఞ్ఞావసేన ద్విధా కత్వా దస్సేన్తో "**తత్రాపి అత్థి సఞ్ఞావిమోక్ఖ**"న్తిఆదిమాహ. సఞ్ఞాయ అభావేన విమోక్ఖో అస్సాతి **సఞ్ఞావిమోక్ఖ**న్తి మజ్ఝేపదలోపసమాసో దట్ఠబ్బో. యతో హి వీతిక్కమసఞ్ఞాఅభావేన ముచ్చతి, ఇదం సఞ్ఞావిమోక్ఖన్తి వుచ్చతి. **చిత్తఙ్గం లభతియేవాతి** కాయచిత్తాదిసచిత్తకసముట్ఠానేహేవ సముట్ఠహనతో . "లభతియేవా"తి అవధారణేన నో న లభతీతి దస్సేతి. తస్మా యం చిత్తఙ్గం లభతి, న లభతి చ, తం "**ఇతర**"న్తి వుత్తం ఇతర-సద్దస్స వుత్తపటియోగవిసయత్తా.

పున సబ్బసిక్ఖాపదాని చిత్తవసేన ద్విధా దస్సేన్తో "**పున అత్థి సచిత్తక**"న్తిఆదిమాహ. **యం సహేవ చిత్తేన ఆపజ్జతీతి** యం సచిత్తకేనేవ సముట్ఠానేన ఆపజ్జతి, నో అచిత్తకేన. **వినాపీతి అపి**-సద్దేన సహాపి చిత్తేన ఆపజ్జతీతి దస్సేతి. యఞ్హి కదాచి అచిత్తకేన, కదాచి సచిత్తకేన సముట్ఠానేన సముట్ఠాతి, తం అచిత్తకన్తి వుచ్చతి. ఏత్థ చ సఞ్ఞాదుకం అనాపత్తిముఖేన, సచిత్తకదుకం ఆపత్తిముఖేన వుత్తన్తి ఇదమేతేసం నానాకరణన్తి వేదితబ్బం.

లోకవజ్జదుకస్స హేట్ఠా వుత్తలక్ఖణత్తా తం అవిభజిత్వా ఇదాని సబ్బసిక్ఖాపదాని కమ్మవసేన దువిధాని, కుసలాదివసేన వేదనావసేన చ తివిధాని హోన్తీతి దస్సేన్తో "**కమ్మకుసలవేదనావసేనా**"తిఆదిమాహ. ఏత్థ పన కిఞ్చాపి అట్ఠకథాసు ఆగతనయేన కాయకమ్మం వచీకమ్మన్తి కమ్మవసేన దుకం వుత్తం, తికమేవ పన దస్సేతుం వట్టతి. సబ్బమేవ హి సిక్ఖాపదం కాయద్వారే ఆపజ్జితబ్బతో వచీద్వారే ఆపజ్జితబ్బతో కాయవచీద్వారే ఆపజ్జితబ్బతో చ తివిధం హోతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా. అట్ఠ. పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం "సబ్బావ కాయకమ్మవచీకమ్మతదుభయవసేన తివిధా హోన్తి. తత్థ కాయద్వారే ఆపజ్జితబ్బా కాయకమ్మన్తి వుచ్చతి, వచీద్వారే ఆపజ్జితబ్బా వచీకమ్మన్తి వుచ్చతి, ఉభయత్థ ఆపజ్జితబ్బా కాయకమ్మవచీకమ్మ"న్తి. తతోయేవ చ అదిన్నాదానసిక్ఖాపదాదీసు కాయకమ్మవచీకమ్మన్తి తదుభయవసేన దస్సితం.

అత్థి పన సిక్ఖాపదం కుసలన్తిఆదినా ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో కుసలచిత్తసమఙ్గీ వా ఆపజ్జతి అకుసలచిత్తసమఙ్గీ వా అబ్యాకతచిత్తసమఙ్గీ వాతి దస్సేతి, న పన కుసలాపి ఆపత్తి అత్థీతి. న హి కుసలా ఆపత్తి నామ అత్థి "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకతం, నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి (పరి. ౩౦౩) వచనతో. **దస కామావచరకిరియచిత్తానీతి** హసితుప్పాదవోట్ఠబ్బనేహి సద్ధిం అట్ఠ మహాకిరియచిత్తాని. ద్విన్నం అభిఞ్ఞాచిత్తానం ఆపత్తిసముట్ఠాపకత్తం పఞ్ఞత్తిం అజానన్తస్స ఇద్ధివికుబ్బనాదీసు దట్ఠబ్బం. **యం కుసలచిత్తేన ఆపజ్జతీతి** యం సిక్ఖాపదసీసేన గహితం ఆపత్తిం కుసలచిత్తసమఙ్గీ ఆపజ్జతి. ఇమినా పన వచనేన తం కుసలన్తి ఆపత్తియా వుచ్చమానో కుసలభావో పరియాయతోవ, న పరమత్థతోతి దస్సేతి. కుసలచిత్తేన హి ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో సవిఞ్ఞత్తికం అవిఞ్ఞత్తికం వా సిక్ఖాపదవీతిక్కమాకారప్పవత్తం రూపక్ఖన్ధసఙ్ఖాతం అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతి. **ఇతరేహి ఇతర**న్తి ఇతరేహి అకుసలాబ్యాకతచిత్తేహి యం ఆపజ్జతి, తం ఇతరం, అకుసలం అబ్యాకతఞ్చాతి అత్థో. ఇదఞ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో అకుసలచిత్తసమఙ్గీ వా ఆపజ్జతి కుసలాబ్యాకతచిత్తసమఙ్గీ వాతి దస్సనత్థం వుత్తం. ఏవం సన్తేపి సబ్బసిక్ఖాపదేసు కిఞ్చి అకుసలచిత్తమేవ కిఞ్చి కుసలాబ్యాకతవసేన ద్విచిత్తం, కిఞ్చి సబ్బేసం వసేన తిచిత్తన్తి అయమేవ పభేదో లబ్భతి, న అఞ్ఞోతి వేదితబ్బం.

తివేదనం ద్వివేదనం ఏకవేదనన్తి ఇదఞ్చ యథావుత్తవేదనావసేనేవ లబ్భతి, నాఞ్ఞథాతి దట్ఠబ్బం. నిపజ్జిత్వా నిరోధం సమాపన్నస్స సహసేయ్యవసేన తదాకారప్పవత్తరూపక్ఖన్ధస్సేవ ఆపత్తిభావతో "అత్థి అవేదన"న్తిపి వత్తబ్బమేతం, కదాచి కరహచి యదిచ్ఛకం సమ్భవతీతి అగ్గహేత్వా యేభుయ్యవసేన లబ్భమానంయేవ గహేత్వా వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఇదాని యథావుత్తసముట్ఠానాదీని ఇమస్మిం సంవణ్ణియమానసిక్ఖాపదే విభజిత్వా దస్సేతో **"ఇమం పకిణ్ణకం విదిత్వా"**తిఆదిమాహ. తత్థ **విదిత్వా**తి ఇమస్స "వేదితబ్బ"న్తి ఇమినా అపరకాలకిరియావచనేన సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **కిరియసముట్ఠానన్తి** ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం పరూపక్కమే సతి సాదియన్తస్స అకిరియసముట్ఠానభావతో. "మనోద్వారే ఆపత్తి నామ నత్థీతి ఇదమ్పి బాహుల్లవసేనేవ వుత్త"న్తి వదన్తి. **చిత్తం పనేత్థ అఙ్గమత్తం హోతీతి** పఠమపారాజికం కాయచిత్తతో సముట్ఠాతీతి చిత్తమేత్థ ఆపత్తియా అఙ్గమేవ హోతి. **న తస్స వసేన కమ్మభావో లబ్భతీతి** విఞ్ఞత్తిజనకవసేన కాయద్వారే పవత్తత్తా తస్స చిత్తస్స వసేన ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స మనోకమ్మభావో న లబ్భతీతి అత్థో. సిక్ఖాపదస్స హేట్ఠా వుత్తనయేన పణ్ణత్తిభావతో **"సబ్బఞ్చేతం ఆపత్తియం యుజ్జతీ"**తి వుత్తం. న హి యథావుత్తసముట్ఠానాది పణ్ణత్తియం యుజ్జతి.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వినీతవత్థువణ్ణనా

ఇదం కిన్తి కథేతుకమ్యతాయ పుచ్ఛతి. వినీతాని వినిచ్ఛితాని వత్థూని **వినీతవత్థూని**. తాని హి "ఆపత్తిం త్వం భిక్ఖు ఆపన్నో పారాజికం. అనాపత్తి భిక్ఖు పారాజికస్స, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్స. అనాపత్తి భిక్ఖు అసాదియన్తస్సా"తిఆదినా భగవతాయేవ వినిచ్ఛితాని . తేనాహ **"భగవతా సయం వినిచ్ఛితాన"**న్తి. **ఉద్దానగాథాతి** ఉద్దేసగాథా, సఙ్గహగాథాతి వుత్తం హోతి. **వత్థుగాథాతి** "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖూ"తిఆదికా నిదానవత్థుదీపికా వినీతవత్థుపాళియేవ తేసం తేసం వత్థూనం గన్థనతో "వత్థుగాథా"తి వుత్తా, న ఛన్దోవిచితిలక్ఖణేన. గాథానం వత్థు **వత్థుగాథాతి** ఏవం వా ఏత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **ఏత్థాతి** వినీతవత్థూసు. **దుతియాదీనన్తి** దుతియపారాజికాదీనం. దుతియాదీని వినిచ్ఛినితబ్బానీతి యోజేతబ్బం. **సిప్పికానన్తి** చిత్తకారాదిసిప్పికానం. యం పస్సిత్వా పస్సిత్వా చిత్తకారాదయో చిత్తకమ్మాదీని ఉగ్గణ్హన్తా కరోన్తి, తం **"పటిచ్ఛన్నరూపా"**న్తి వుచ్చతి.

౬౭. **పురిమాని ద్వే వత్థూనీతి** మక్కటివత్థుం వజ్జిపుత్తకవత్థుఞ్చ. తాని పన కిఞ్చాపి అనుపఞ్ఞత్తియం ఆగతానేవ, తథాపి భగవతా సయం వినిచ్ఛితవత్థుభావతో అదిన్నాదానాదీసు అనుపఞ్ఞత్తియం ఆగతాని రజకాదివత్థూని వియ పున వినీతవత్థూసు పక్ఖిత్తాని. యది ఏవం "తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీ"తి ఇదం విరుజ్ఝేయ్య, అనుపఞ్ఞత్తియఞ్హి అఞ్ఞే భిక్ఖూ దిస్వా తం భిక్ఖుం చోదేసున్తి? సచ్చమేతం, తేహి పన భిక్ఖూహి అనుపఞ్ఞత్తియం వుత్తనయేన చోదేత్వా "నను, ఆవుసో, తథేవ తం హోతీ"తి వుత్తే తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీతి గహేతబ్బం. "భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసీ"తి ఇదఞ్చ తేహి భిక్ఖూహి అనుపఞ్ఞత్తియం వుత్తనయేన భగవతో ఆరోచితే "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు మక్కటియా మేథునం ధమ్మం పటిసేవీ"తి భగవతా పుట్ఠో సమానో "సచ్చం భగవా"తి భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసీతి గహేతబ్బం.

వజ్జిపుత్తకవత్థుమ్హి పన సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా మేథునం ధమ్మం పటిసేవిత్వా విబ్భమిత్వా యే ఆనన్దత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా పున పబ్బజ్జం ఉపసమ్పదఞ్చ యాచింసు, తే సన్ధాయ "అట్ఠానమేతం, ఆనన్ద, అనవకాసో, యం తథాగతో వజ్జీనం వా వజ్జిపుత్తకానం వా కారణా సావకానం పారాజికం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం సమూహనేయ్యా"తిఆది అనుపఞ్ఞత్తియం వుత్తం. యే పన అవిబ్భమిత్వా సలిఙ్గే ఠితాయేవ ఉప్పన్నకుక్కుచ్చా భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసుం, తే సన్ధాయ "ఆపత్తిం తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఆపన్నా పారాజిక"న్తి ఇధ వుత్తం. కేచి పన ఇమం అధిప్పాయం అజానన్తావ "అఞ్ఞమేవ మక్కటివత్థు వజ్జిపుత్తకవత్థు చ వినీతవత్థూసు ఆగత"న్తి వదన్తి.

కుసే గన్థేత్వాతి కుసతిణాని గన్థేత్వా. **కేసేహీతి** మనుస్సకేసేహి. **తం రాగన్తి** కాయసంసగ్గరాగం. **ఞత్వాతి** సయమేవ జానిత్వా. యది కాయసంసగ్గరాగేన కతం, కాయసంసగ్గరాగసిక్ఖాపదస్స వినీతవత్థూసు అవత్వా ఇధ కస్మా వుత్తన్తి? వుచ్చతే – కిఞ్చాపి తం కాయసంసగ్గరాగేన కతం, తస్స పన భిక్ఖునో పారాజికక్ఖేత్తే కతుపక్కమత్తా "పారాజికం ను ఖో అహం ఆపన్నో"తి పారాజికవిసయం కుక్కుచ్చం అహోసీతి ఇధ వుత్తం. తేనేవాహ – "అనాపత్తి భిక్ఖు పారాజికస్స, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా"తి.

౬౮. **అతిదస్సనీయాతి** దివసమ్పి పస్సన్తానం అతిత్తికరణతో అతివియ దస్సనయోగ్గా. **వణ్ణపోక్ఖరతాయాతి** ఏత్థ పోక్ఖరతా వుచ్చతి సున్దరభావో, వణ్ణస్స పోక్ఖరతా వణ్ణపోక్ఖరతా, తాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ, వణ్ణసమ్పత్తియాతి అత్థో. పోరాణా పన పోక్ఖరన్తి సరీరం వదన్తి, వణ్ణం వణ్ణమేవ. తేసం మతేన వణ్ణఞ్చ పోక్ఖరఞ్చ వణ్ణపోక్ఖరాని, తేసం భావో వణ్ణపోక్ఖరతా, తస్మా **వణ్ణపోక్ఖరతాయాతి** పరిసుద్ధేన వణ్ణేన చేవ సరీరసణ్ఠానసమ్పత్తియా చాతి అత్థో. అథ వా వణ్ణసమ్పన్నం పోక్ఖరం వణ్ణపోక్ఖరన్తి ఉత్తరపదలోపో పుబ్బపదస్స దట్ఠబ్బో, తస్స భావో వణ్ణపోక్ఖరతా, తాయ **వణ్ణపోక్ఖరతాయ,** వణ్ణసమ్పన్నసరీరతాయాతి అత్థో. **పధంసేసీతి** అభిభవీతి అత్థో. కథం పన అసాదియన్తీ నిసీదీతి ఆహ – **"అసద్ధమ్మాధిప్పాయేన...పే.... ఖాణుకా వియా"**తి.

న లిమ్పతీతి న అల్లీయతి. **కామేసూతి** వత్థుకామకిలేసకామేసు. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా పదుమినిపణ్ణే ఉదకబిన్దు న సణ్ఠాతి, యథా చ సూచిముఖే సాసపో న సన్తిట్ఠతి, ఏవమేవ యో అబ్భన్తరే దువిధేనపి కామేన న లిమ్పతి, తస్మిం కామో న సణ్ఠాతి, తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి.

౬౯. **పురిససణ్ఠానం అన్తరహితం, ఇత్థిసణ్ఠానం ఉప్పన్నన్తి** ఫలస్స వినాసుప్పాదదస్సనేన కారణస్సపి వినాసుప్పాదా వుత్తాతి దట్ఠబ్బం. పురిసిన్ద్రియే హి నట్ఠే పురిససణ్ఠానం అన్తరధాయతి, ఇత్థిన్ద్రియే సముప్పన్నే ఇత్థిసణ్ఠానం పాతుభవతి. తథా హి "యస్స ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి, తస్స పురిసిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి? నో. యస్స వా పన పురిసిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి, తస్స ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి? నో"తి **యమకపకరణే** (యమ. ౩. ఇన్ద్రియయమక.౧౮౮) వుత్తత్తా ఇన్ద్రియద్వయస్స ఏకస్మిం సన్తానే సహపవత్తియా అసమ్భవతో యస్మిం ఖణే ఇత్థిన్ద్రియం పాతుభవతి, తతో పుబ్బే సత్తరసమచిత్తతో పట్ఠాయ పురిసిన్ద్రియం నుప్పజ్జతి. తతో పుబ్బే ఉప్పన్నేసు చ పురిసిన్ద్రియేసు సహజరూపేహి సద్ధిం కమేన నిరుద్ధేసు తస్మిం సన్తానే ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి. తతో పురిససణ్ఠానాకారేన పవత్తేసు కమ్మజరూపేసు సేసరూపేసు చ కఞ్చి కాలం పవత్తిత్వా నిరుద్ధేసు ఇత్థిసణ్ఠానాకారేన చ చతుజరూపసన్తతియా పవత్తాయ పురిససణ్ఠానం అన్తరహితం, ఇత్థిసణ్ఠానం పాతుభూతన్తి వుచ్చతి. ఇత్థియా పురిసలిఙ్గపాతుభావేపి అయమేవ నయో వేదితబ్బో.

పురిసలిఙ్గం ఉత్తమం, ఇత్థిలిఙ్గం హీనన్తి ఇమినా చ పురిసిన్ద్రియస్స ఉత్తమభావో, ఇత్థిన్ద్రియస్స చ హీనభావో వుత్తోతి దట్ఠబ్బం. న హి ఇన్ద్రియస్స హీనుక్కట్ఠభావం వినా తన్నిస్సయస్స లిఙ్గస్స హీనుక్కట్ఠతా సమ్భవతి. **పురిసలిఙ్గం బలవఅకుసలేన అన్తరధాయతీతి**ఆదినాపి ఇన్ద్రియస్సేవ వినాసుప్పాదా వుత్తాతి దట్ఠబ్బం. ఇన్ద్రియే హి వినట్ఠే ఉప్పన్నే చ తన్నిస్సయస్స లిఙ్గస్సపి అన్తరధానం పతిట్ఠానఞ్చ సమ్భవతి. కథం పనేత్థ పురిసలిఙ్గం బలవఅకుసలేన అన్తరధాయతి, ఇత్థిలిఙ్గం దుబ్బలకుసలేన పతిట్ఠాతీతి? వుచ్చతే – పటిసన్ధియం తావ పురిసిన్ద్రియుప్పాదకం అనుపహతసామత్థియం బలవకుసలకమ్మం యావతాయుకం పురిసిన్ద్రియమేవ ఉప్పాదేతి, అన్తరా పన కేనచి లద్ధపచ్చయేన పారదారికత్తాదినా

బలవఅకుసలకమ్మేన ఉపహతసామత్థియం తదేవ పటిసన్ధిదాయకం కుసలకమ్మం దుబ్బలీభూతం పురిసిన్ద్రియం అనుప్పాదేత్వా అత్తనో సామత్థియానురూపం ఇత్థిన్ద్రియం పవత్తే ఉప్పాదేతి. యదా పన పటిసన్ధిదానకాలేయేవ కేనచి లద్ధపచ్చయేన పారదారికత్తాదినా బలవఅకుసలకమ్మేన పురిసిన్ద్రియుప్పాదనసామత్థియం ఉపహతం హోతి, తదా దుబ్బలీభూతం కుసలకమ్మం పురిసిన్ద్రియం అనుప్పాదేత్వా పటిసన్ధియంయేవ ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పాదేతి. తస్మా "పురిసలిఙ్గం బలవఅకుసలేన అన్తరధాయతి, ఇత్థిలిఙ్గం దుబ్బలకుసలేన పతిట్ఠాతీ"తి వుచ్చతి.

దుబ్బలఅకుసలేన అన్తరధాయతీతి పారదారికత్తాదిబలవఅకుసలకమ్మస్స పురిసిన్ద్రియుప్పాదనవిబన్ధకస్స దుబ్బలభావే సతి అన్తరధాయన్తం ఇత్థిలిఙ్గం దుబ్బలఅకుసలేన అన్తరధాయతీతి వుత్తం. తథా హి పారదారికత్తాదినా బలవఅకుసలకమ్మేన బాహితత్తా పురిసిన్ద్రియుప్పాదనే అసమత్థం పటిసన్ధియం ఇత్థియా ఇత్థిన్ద్రియుప్పాదకం దుబ్బలకుసలకమ్మం యదా పవత్తియం బ్రహ్మచరియవాసమిచ్చాచారపటివిరతివసేన పురిసత్తపత్థనావసేన వా కతుపచితబలవకుసలకమ్మేన ఆహితసామత్థియం పురిసిన్ద్రియుప్పాదనే సమత్థం ఇత్థిన్ద్రియం అనుప్పాదేత్వా అత్తనో సామత్థియానురూపం పురిసిన్ద్రియం ఉప్పాదేతి, తదా పురిసిన్ద్రియుప్పాదనవిబన్ధకస్స బలవఅకుసలకమ్మస్స దుబ్బలభావే సతి తం ఇత్థిన్ద్రియం అన్తరహితన్తి "ఇత్థిలిఙ్గం అన్తరధాయన్తం దుబ్బలఅకుసలేన అన్తరధాయతీ"తి వుచ్చతి. యథావుత్తనయేనేవ బలవతా కుసలకమ్మేన పురిసిన్ద్రియస్స ఉప్పాదితత్తా "పురిసలిఙ్గం బలవకుసలేన పతిట్ఠాతీ"తి వుచ్చతి. పుబ్బే ఇత్థిభూతస్స పటిసన్ధియం పురిసిన్ద్రియుప్పాదేపి అయం నయో వేదితబ్బో. **ఉభయమ్పి అకుసలేన అన్తరధాయతి, కుసలేన పటిలబ్భతీ**తి ఇదం సుగతిభవం సన్ధాయ వుత్తం, దుగ్గతియం పన ఉభిన్నం ఉప్పత్తి వినాసో చ అకుసలకమ్మేనేవాతి దట్ఠబ్బం.

ఉభిన్నమ్పి సహసేయ్యాపత్తి హోతీతి "యో పన భిక్ఖు మాతుగామేన సహసేయ్యం కప్పేయ్య, పాచిత్తియం. యా పన భిక్ఖునీ పురిసేన సహసేయ్యం కప్పేయ్య, పాచిత్తియ"న్తి వుత్తత్తా ఉభిన్నమ్పి సహసేయ్యవసేన పాచిత్తియాపత్తి హోతి. **దుక్ఖీ**తి చేతోదుక్ఖసమఙ్గితాయ దుక్ఖీ. **దుమ్మనో**తి దోసేన దుట్ఠమనో, విరూపమనో వా దోమనస్సాభిభూతతాయ. "**సమస్సాసేతబ్బో**"తి వత్వా సమస్సాసేతబ్బవిధిం దస్సేన్తో "**హోతు మా చిన్తయిత్థా**"తిఆదిమాహ. **అనావటో**తి అవారితో. **ధమ్మో**తి పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధసఙ్ఖాతో తివిధోపి సద్ధమ్మో. సగ్గో చ మగ్గో చ సగ్గమగ్గో, సగ్గస్స వా మగ్గో సగ్గమగ్గో, సగ్గూపపత్తిసాధికా పటిపత్తి. భిక్ఖునియా సద్ధిం సంవిధాయ అద్ధానగమనే ఆపత్తి పరిహారితబ్బాతి దస్సేన్తో "**సంవిదహనం పరిమోచేత్వా**"తి ఆహ. "**మయం అసుకం నామ ఠానం గచ్ఛామా**"తి వత్వా "ఏహి సద్ధిం గమిస్సామా"తిఆదినా అసంవిదహితత్తా అనాపత్తి.

బహిగామేతి అత్తనో వసనగామతో బహి. **గామన్తరనదీపారరత్తివిప్పవాసగణఓహీయనాపత్తీహి అనాపత్తీ**తి "దుతియికా భిక్ఖునీ పక్కన్తా వా హోతీ"తిఆదినా (పాచి. ౯౬౩) వుత్తఅనాపత్తిలక్ఖణేహి సంసన్దనతో వుత్తం. **ఆరాధికా**తి చిత్తారాధనే సమత్థా. **తా కోపేత్వా**తి తా పరిచ్చజిత్వా. **లజ్జినియో...పే.... లబ్భతీ**తి "సఙ్గహే అసతి ఉక్కణ్ఠిత్వా విబ్భమేయ్యాపీ"తి సఙ్గహవసేనేవ వుత్తం. **అలజ్జినియో...పే.... లబ్భతీ**తి అలజ్జిభావతో అసన్తపక్ఖం భజన్తీతి వుత్తం. **అఞ్ఞాతికా...పే.... వట్టతీ**తి ఇదం పన ఇమిస్సా ఆవేణికం కత్వా అట్ఠకథాయం అనుఞ్ఞాతన్తి వదన్తి. **భిక్ఖుభావేపీ**తి భిక్ఖుకాలేపి. **పరిసావచరో**తి ఉపజ్ఝాయో చ ఆచరియో చ హుత్వా పరిసుపట్ఠాకో. **అఞ్ఞస్స సన్తికే నిస్సయో గహేతబ్బో**తి తస్స సన్తికే ఉపసమ్పన్నేహి సద్ధివిహారికేహి అఞ్ఞస్స ఆచరియస్స సన్తికే నిస్సయో గహేతబ్బో. **తం నిస్సాయ వసన్తేహిపీ**తి అన్తేవాసికే సన్ధాయ వదతి. **ఉపజ్ఝా గహేతబ్బా**తి ఉపసమ్పదత్థం ఉపజ్ఝా గహేతబ్బా, అఞ్ఞస్స సన్తికే ఉపసమ్పజ్జితబ్బన్తి వుత్తం హోతి.

వినయకమ్మన్తి వికప్పనం సన్ధాయ వుత్తం. **పున కాతబ్బ**న్తి పున వికప్పేతబ్బం. **పున పటిగ్గహేత్వా సత్తాహం వట్టతీ**తి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, భిక్ఖునీనం సన్నిధి భిక్ఖూహి, భిక్ఖూనం సన్నిధి భిక్ఖునీహి పటిగ్గాహాపేత్వా పరిభుఞ్జితు"న్తి (చూళవ. ౪౨౧) వచనతో పున పటిగ్గహితం తదహు సామిసమ్పి వట్టతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **సత్తమే దివసే**తి ఇదం తఞ్చ నిస్సగ్గియం అనాపజ్జిత్వావ పునపి సత్తాహం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. యస్మా పన భిక్ఖునియా నిస్సగ్గియం భిక్ఖుస్స వట్టతి, భిక్ఖుస్స నిస్సగ్గియం భిక్ఖునియా వట్టతి, తస్మా అట్ఠమేపి దివసే లిఙ్గపరివత్తే సతి అనిస్సజ్జిత్వావ అన్తోసత్తాహే పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి వదన్తి. **తం పకతత్తో రక్ఖతీ**తి అపరివత్తలిఙ్గో తం పటిగ్గహణవిజహనతో రక్ఖతి, అవిభత్తతాయ పటిగ్గహణం న విజహతీతి అధిప్పాయో. **సామం గహేత్వాన నిక్ఖిపేయ్యా**తి పటిగ్గహేత్వా సయం నిక్ఖిపేయ్య. **పరిభుఞ్జన్తస్స ఆపత్తీ**తి లిఙ్గపరివత్తే సతి పటిగ్గహణవిజహనతో పున పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స ఆపత్తి.

"**హీనాయావత్తనేనా**తి పారాజికం ఆపన్నస్స గిహిభావూపగమనేనా"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం సువుత్తం. న హి పారాజికం అనాపన్నస్స సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ "విబ్భమిస్సామీ"తి గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తేన భిక్ఖుభావో వినస్సతి. పారాజికం ఆపన్నో చ భిక్ఖులిఙ్గే ఠితో యావ న పటిజానాతి, తావ అత్థేవ తస్స భిక్ఖుభావో, న సో అనుపసమ్పన్నసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. తథా హి సో సంవాసం సాదియన్తోపి థేయ్యసంవాసకో న హోతి, సహసేయ్యాదిఆపత్తిం న జనేతి, ఓమసవాదే పాచిత్తియఞ్చ జనేతి. తేనేవ "అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో ఓకాసం కారాపేత్వా అక్కోసాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి ఓమసవాదస్సా"తి (పారా. ౩౮౯) ఓమసవాదే పాచిత్తియం వుత్తం. అసతి హి భిక్ఖుభావే దుక్కటం భవేయ్య, సతి చ భిక్ఖుభావే పటిగ్గహితస్స పటిగ్గహణవిజహనం నామ అయుత్తం, తస్మా సబ్బసో భిక్ఖుభావస్స అభావతో పారాజికం ఆపజ్జిత్వా గిహిలిఙ్గగ్గహణేన గిహిభావూపగమనం ఇధ "హీనాయావత్తన"న్తి అధిప్పేతం, న పన పకతత్తస్స గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తం. తేనేవ కత్థచి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేన సమానగతికత్తా హీనాయావత్తనం విసుం న గణ్హన్తి. సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేన పటిగ్గహణవిజహనే వుత్తే పారాజికం ఆపన్నస్స గిహిభావూపగమనేన సబ్బసో భిక్ఖుభావస్స అభావతో వత్తబ్బమేవ నత్థీతి. తథా హి **బుద్ధదత్తాచరియేన** అత్తనో వినయవినిచ్ఛయే –

> "అచ్ఛేదగాహనిరపేక్ఖనిసగ్గతో చ,
> సిక్ఖాప్పహానమరణేహి చ లిఙ్గభేదా;
> దానేన తస్స చ పరస్స అభిక్ఖుకస్స,
> సబ్బం పటిగ్గహణమేతి వినాసమేవ"న్తి. –

ఏత్తకమేవ వుత్తం. తథా **ధమ్మసిరిత్థేరే**నపి –

> "సిక్ఖామరణలిఙ్గేహి, అనపేక్ఖవిసగ్గతో;
> అచ్ఛేదానుపసమ్పన్న-దానా గాహోపసమ్మతీ"తి. –

వుత్తం . యది చ పకతత్తస్స గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తేనపి పటిగ్గహణం విజహేయ్య, తేపి ఆచరియా విసుం తమ్పి వదేయ్యుం, న వుత్తఞ్చ, తతో విఞ్ఞాయతి “పకతత్తస్స గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తం ఇధ హీనాయావత్తనన్తి నాధిప్పేత”న్తి. భిక్ఖునియా పన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స అభావతో గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తేనపి పటిగ్గహణం విజహతి.

అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేనాతి అఞ్ఞస్స అదత్వావ అనత్థికతాయ “నత్థి ఇమినా కమ్మం, న ఇదాని నం పరిభుఞ్జిస్సామీ”తి వత్థూసు వా “పున పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జిస్సామీ”తి పటిగ్గహణే వా అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేన. **అచ్ఛిన్దిత్వా గాహేనా**తి చోరాదీహి అచ్ఛిన్దిత్వా గహణేన.

ఏత్థాతి భిక్ఖువిహారే. **ఉపరోపకా**తి తేన రోపితా రుక్ఖగచ్ఛా. **తేరససు సమ్ముతీసూ**తి భత్తుద్దేసకసేనాసనపఞ్ఞాపకభణ్డాగారికచీవరపటిగ్గాహకచీవరభాజకయాగుభాజకఫలభాజకఖజ్జభాజకఅప్పమత్తకవిస్సజ్జకసాటియగ్గాహాపకపత్తగ్గాహాపకఆరామికపేసకసామణేరపేసకసమ్ముతి తేరససు సమ్ముతీసు. కామం పురిమికాయ పచ్ఛిమికాయ చ సేనాసనగ్గాహో పటిప్పస్సమ్భతియేవ, పురిమికాయ పన సేనాసనగ్గాహే పటిప్పస్సద్ధే పచ్ఛిమికాయ అఞ్ఞత్థ ఉపగన్తుం సక్కాతి పురిమికాయ సేనాసనగ్గాహపటిప్పస్సద్ధిం విసుం దస్సేత్వా పచ్ఛిమికాయ సేనాసనగ్గాహే పటిప్పస్సద్ధే న సక్కా అఞ్ఞత్థ ఉపగన్తున్తి తత్థ భిక్ఖూహి కత్తబ్బసఙ్గహం దస్సేన్తో “**సచే పచ్ఛిమికాయ సేనాసనే గహితే**”తిఆదిమాహ.

పక్ఖమానత్తమేవ దాతబ్బన్తి భిక్ఖునీనం పటిచ్ఛన్నాయపి ఆపత్తియా మానత్తచారస్సేవ అనుఞ్ఞాతత్తా. **పున పక్ఖమానత్తమేవ దాతబ్బ**న్తి భిక్ఖుకాలే చిణ్ణమానత్తాభావతో. **భిక్ఖునీహి అబ్భానకమ్మం కాతబ్బ**న్తి భిక్ఖుకాలే చిణ్ణమానత్తతాయ భిక్ఖునీకాలేపి చిణ్ణమానత్తా ఇచ్చేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి కత్వా వుత్తం. **సచే అకుసలవిపాకే...పే.... ఛారత్తం మానత్తమేవ దాతబ్బ**న్తి మానత్తం చరన్తస్స లిఙ్గపరివత్తాధికారత్తా వుత్తం. సచే పన భిక్ఖుకాలే పటిచ్ఛన్నాయ సాధారణాపత్తియా పరివసన్తస్స అసమాదిణ్ణపరివాసస్స వా లిఙ్గం పరివత్తతి, తస్స భిక్ఖునీకాలే పక్ఖమానత్తం చరన్తస్స అకుసలవిపాకే పరిక్ఖీణే పున లిఙ్గే పరివత్తితే పరివాసం దత్వా పరివుత్థపరివాసస్స ఛారత్తం మానత్తం దాతబ్బన్తి వదన్తి.

సఞ్చరిత్తాపత్తీతి సాధారణాపత్తిదస్సనత్థం వుత్తం. **పరివాసదానం నత్థీ**తి భిక్ఖుకాలే అప్పటిచ్ఛన్నభావతో. భిక్ఖునీకాలే పన ఆరోచితాపి సాధారణాపత్తి సచే భిక్ఖుకాలే అనారోచితా, పటిచ్ఛన్నావ హోతీతి వదన్తి. **భిక్ఖూహి మానత్తే అదిన్నే**తి అచిణ్ణమానత్తాయ లిఙ్గపరివత్తే సతి. భిక్ఖునీభావే ఠితాయపి తా సుప్పటిప్పస్సద్ధా ఏవాతి సమ్బన్ధో. **యా ఆపత్తియో పుబ్బే పటిప్పస్సద్ధా**తి యా అసాధారణాపత్తియో పుబ్బే భిక్ఖుభావే పటిప్పస్సద్ధా. “పారాజికం ఆపన్నస్స లిఙ్గపరివత్తే సతి సన్తానస్స ఏకత్తా న పున సో ఉపసమ్పదం లభతి, తథా విబ్భన్తాపి భిక్ఖునీ లిఙ్గపరివత్తే సతి పున ఉపసమ్పదం న లభతీ”తి వదన్తి.

౭౧. “అనుపాదిన్నకేసూతి అధికారత్తా ఉపాదిన్నకేపి ఏసేవ నయోతి వుత్త”న్తి **చూళగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం, తం దువుత్తం. న హి ఉపాదిన్నకేసు నిమిత్తే ఉపక్కమన్తస్స దుక్కటం దిస్సతి. తథా హి ఉపాదిన్నకేసు నిమిత్తే అప్పవేసేత్వా బహి ఉపక్కమన్తస్స థుల్లచ్చయం వుత్తం “న చ, భిక్ఖవే, రత్తచిత్తేన అఙ్గజాతం ఛుపితబ్బం, యో ఛుపేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (మహావ. ౨౫౨) వుత్తత్తా. ఏత్థ చ యం వత్తబ్బం, తం సబ్బం అట్ఠకథాయం పుబ్బే విచారితమేవ. **దుక్కటమేవా**తి మోచనరాగస్స అభావతో. **తథేవా**తి ముచ్చతు వా మా వాతి ఇమమత్థం అతిదిస్సతి.

అవిసయోతి అసాదియనం నామ ఏవరూపే ఠానే దుక్కరన్తి కత్వా వుత్తం. **మాతుగామస్స వచనం గహేత్వా**తి “అహం వాయమిస్సామి, త్వం మా వాయమీ”తిఆదినా వుత్తవచనం గహేత్వా. ఉభయవాయామేనేవ ఆపత్తీతి సఞ్ఞాయ “త్వం మా వాయమీ”తి వుత్తం.

౭౩. వట్టకతేతి ఇమస్స అత్థం దస్సేన్తో “**వివటే**”తి ఆహ. “పారాజికభయేన ఆకాసగతమేవ కత్వా పవేసనాదీని కరోన్తస్స సహసా తాలుకం వా పస్సం వా అఙ్గజాతం ఫుసతి చే, దుక్కటమేవ మేథునరాగస్స అభావతో”తి వదన్తి, ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. **సుఫుసితా**తి సుట్ఠు పిహితా. **అన్తోముఖే ఓకాసో నత్థీ**తి దన్తానం సుపిహితభావతో అన్తోముఖే పవేసేతుం ఓకాసో నత్థి. **ఉప్పాటితే పన ఓట్ఠమంసే దన్తేసుయేవ ఉపక్కమన్తస్స థుల్లచ్చయ**న్తి పతఙ్గముఖమణ్డూకస్స ముఖసణ్ఠానే వియ వణసఙ్ఖేపవసేన థుల్లచ్చయం. “మేథునరాగేన ఇత్థియా అప్పవేసేన్తో నిమిత్తేన నిమిత్తం ఛుపతి, థుల్లచ్చయ”న్తి ఇమినా వా లక్ఖణేన సమానత్తా ఇధ థుల్లచ్చయం వుత్తం. **బహి నిక్ఖన్తదన్తజివ్హాసు**పి ఏసేవ నయో.

అముచ్చన్తే థుల్లచ్చయన్తి “చేతేతి ఉపక్కమతి న ముచ్చతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (పారా. ౨౬౨) వచనతో. **నిజ్ఝామతణ్హికాదీ**తి **ఆది**-సద్దేన ఖుప్పిపాసికాదిపేతీనం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. **అల్లీయితుమ్పి న సక్కా**తి నిజ్ఝామతణ్హికానం లోమకూపేహి సముట్ఠితఅగ్గిజాలాహి నిచ్చం పజ్జలితసరీరతాయ ఖుప్పిపాసికాదీనం అతివియ పటికూలవిరూపబీభచ్ఛఅట్ఠిచమ్మావసిట్ఠనిచ్ఛాతురసరీరతాయ ఆమసితుమ్పి న సక్కా. **దేవతా వియ సమ్పత్తిం అనుభోన్తీ**తి ఏత్థ **యా**సన్తి సామివచనం **యా**తి పచ్చత్తవచనేన విపరిణామేత్వా యోజేతబ్బం “యా దేవతా వియ సమ్పత్తిం అనుభోన్తీ”తి. **దస్సనాదీసు దస్సనం** నామ భిక్ఖునా తాసం దస్సనం, **గహణమ్పి** భిక్ఖునావ తాసం అఙ్గపచ్చఙ్గగహణం. **ఆమసనాదీని** పన తాసం కిచ్చాని. తత్థ **ఆమసనం** నామ అత్తనో సరీరేన భిక్ఖునో సరీరస్స ఉపరి ఆమసనమత్తం, **ఫుసనం** తతో దళ్హతరం కత్వా సమ్ఫుసనం, **ఘట్టనం** తతోపి దళ్హతరం కత్వా సరీరేన సరీరస్స ఘట్టనం. **విసఞ్ఞం కత్వా**తి యథా సో కతమ్పి ఉపక్కమనం న జానాతి, ఏవం కత్వా. యదిపి ఆమసనాది తస్సా కిచ్చం, తథాపి తేనేవ అనాపత్తిం అవత్వా “తం పుగ్గలం విసఞ్ఞం కత్వా”తి వచనతో అకతవిసఞ్ఞో జానిత్వా సాదియతి చే, పారాజికమేవ. భిక్ఖునో పన దస్సనగహణేసు సతి అసాదియనం నామ న హోతీతి దస్సనగహణేసు పఞ్ఞాయమానేసు అనాపత్తి న వుత్తా. యది పన పఠమం దస్సనగహణేసు సతి పచ్ఛా తం పుగ్గలం విసఞ్ఞం కత్వా ఆమసనాదీని కరోన్తీ అత్తనో మనోరథం పూరేత్వా గచ్ఛతి, నత్థి పారాజికం.

ఉపహతకాయప్పసాదోతి అనట్ఠేపి కాయప్పసాదే కాయవిఞ్ఞాణుప్పాదనే అసమత్థతాపాదనవసేన వాతపిత్తాదీహి ఉపహతకాయప్పసాదో. **సేవనచిత్తవసేన ఆపత్తీ**తి యథా సన్థతనిమిత్తవసేన ఉపాదిన్నఫస్సం అవిన్దన్తస్సపి సేవనచిత్తవసేన ఆపత్తి, ఏవమిధాపి పిత్తవాతాదినా ఉపహతకాయప్పసాదత్తా అవేదియన్తస్సపి సేవనచిత్తవసేన ఆపత్తి.

నను చ ఛుపితమత్తవత్థుస్మిం “మేథునం ధమ్మం పటిసేవిస్సామీతి ఛుపితమత్తే విప్పటిసారీ అహోసీ”తి వుత్తత్తా మేథునస్స పుబ్బపయోగే దుక్కటేన భవితబ్బం, అథ కస్మా “ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా”తి వుత్తన్తి ఇమం అన్తోలీనచోదనం మనసికత్వా తం పరిహరితుం “**యో మేథున**”న్తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **సీస**న్తి మగ్గేన మగ్గపటిపాదనం. తఞ్హి పయోగానం మత్థకసదిసత్తా “సీస”న్తి వుత్తం తతో పరం పయోగాభావతో. **దుక్కటే తిట్ఠన్తీ**తి దుక్కటం జనేన్తి. దుక్కటఞ్హి జనేన్తా హత్థగ్గాహాదయో పయోగా “దుక్కటే తిట్ఠన్తీ”తి వుత్తా అఞ్ఞిస్సా ఆపత్తియా జనకవసేన అప్పవత్తనతో.

౭౪. **జాతిపుప్ఫగుమ్బానన్తి** జాతిసుమనగుమ్బానం. **ఉస్సన్నతాయాతి** బాహుల్లతాయ. **ఉపచారేతి** ఆసన్నప్పదేసే. **తేన వాతుపత్థమ్భేనాతి** ‘‘అఙ్గమఙ్గాని వాతుపత్థద్ధాని హోన్తీ’’తి ఏవం వుత్తవాతుపత్థమ్భేన. ఇమినా నిద్దోక్కమనస్స కారణం వుత్తం. **ఏకరసన్తి** ఆవజ్జనాదివీథిచిత్తేహి అబ్బోకిణ్ణం.

౭౬. **సఙ్గామసీసయోధో భిక్ఖూతి** యస్మా కిలేసారీహి అనభిభూతో హుత్వా తే పరాజేసి, తస్మా సఙ్గామముఖే యోధసదిసో భిక్ఖు.

౭౭. **ఉప్పన్నే వత్థుస్మిన్తి** మేథునవత్థుస్మిం ఉప్పన్నే. **పరివత్తకద్వారమేవాతి** సంవరణవివరణవసేన ఇతో చితో చ పరివత్తనయోగ్గద్వారమేవ. **రుక్ఖసూచికణ్టకద్వారన్తి** రుక్ఖసూచిద్వారం కణ్టకద్వారఞ్చ. ‘‘రుక్ఖసూచిద్వారం కణ్టకద్వార’’మిచ్చేవ వా పాఠో. యం ఉభోసు పస్సేసు రుక్ఖథమ్భే నిఖణిత్వా తత్థ విజ్ఝిత్వా మజ్ఝే ద్వే తిస్సో రుక్ఖసూచియో పవేసేత్వా కరోన్తి, తం **రుక్ఖసూచిద్వారం**. యం పవేసననిక్ఖమనకాలే అపనేత్వా థకనయోగ్గం, ఏకాయ బహూహి వా కణ్టకసాఖాహి కతం, తం **కణ్టకద్వారం**. **చక్కలకయుత్తద్వారన్తి** హేట్ఠా ఏతం చక్కం యోజేత్వా కతం మహాద్వారం, యం న సక్కా ఏకేన సంవరితుం వివరితుఞ్చ. **గోప్ఫేత్వాతి** రజ్జూహి గన్థేత్వా. **ఏకం దుస్ససాణిద్వారమేవాతి** ఏత్థ కిలఞ్జసాణిద్వారమ్పి సఙ్గహం గచ్ఛతి.

యత్థ ద్వారం సంవరిత్వా నిపజ్జితుం న సక్కా హోతి, తత్థ కత్తబ్బవిధిం దస్సేతుం **‘‘సచే బహూనం వళఞ్జనట్ఠానం హోతీ’’**తిఆది వుత్తం. బహూనం అవళఞ్జనట్ఠానేపి ఏకం ఆపుచ్ఛిత్వా నిపజ్జితుం వట్టతియేవ. **అథ భిక్ఖూ…పే.… నిసిన్నా హోన్తీతి** ఇదం తత్థ భిక్ఖూనం సన్నిహితభావసన్దస్సనత్థం వుత్తం. ‘‘నిసిన్నో వా పన హోతు నిపన్నో వా, యేన కేనచి ఇరియాపథేన సమన్నాగతో సచే తత్థ సన్నిహితో హోతి, ఆభోగం కాతుం వట్టతీ’’తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన ‘‘నిసిన్నా హోన్తీతి వచనతో సచే నిపన్నా హోన్తి, ఆభోగం కాతుం న వట్టతీ’’తి వదన్తి, తం న సున్దరం. యది హి ‘‘నిసిన్నా హోన్తీ’’తి వచనతో నిపన్నే ఆభోగం కాతుం న వట్టతి, ఠితేపి చఙ్కమన్తేపి ఆభోగం కాతుం న వట్టతి. న హి నిసిన్నవచనం నిపన్నంయేవ నివత్తేతి, తస్మా ‘‘నిసిన్నా హోన్తీ’’తి ఇదం తత్థ తేసం అత్థితామత్తసన్దస్సనత్థం, న సేసఇరియాపథసమఙ్గితానివత్తనత్థం. ఏవం సన్తేపి నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో అసన్తపక్ఖే ఠితత్తా ఆభోగారహో న హోతీతి అమ్హాకం ఖన్తి. అసన్తపక్ఖే ఠితత్తాయేవ హి రహో నిసజ్జాయ నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో అనాపత్తిం న కరోతీతి వుత్తం. ద్వారసంవరణం నామ భిక్ఖునీఆదీనం పవేసననివారణత్థన్తి ఆహ – **‘‘భిక్ఖునిం వా మాతుగామం వా ఆపుచ్ఛితుం న వట్టతీ’’**తి. ‘‘ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకం ఇత్థిపణ్డకఞ్చ ఆపుచ్ఛితుం న వట్టతీ’’తి వదన్తి. మాతుగామస్స అన్తోగబ్భే ఠితభావం జానిత్వాపి ద్వారే యథావుత్తవిధిం కత్వా నిపజ్జన్తస్స అనాపత్తి. **నిస్సేణిం ఆరోపేత్వాతి** ఉపరితలం ఆరోపేత్వా విసఙ్ఖరిత్వా భూమియం పాతేత్వా ఛిన్దిత్వా వా నిపజ్జితుమ్పి వట్టతి. **ద్వేపి ద్వారాని జగ్గితబ్బానీతి** ఏత్థ సచే ఏకస్మిం ద్వారే కవాటం వా నత్థి, హేట్ఠా వుత్తనయేన సంవరితుం వా న సక్కా, ఇతరం ద్వారం అసంవరిత్వాపి నిపజ్జితుం వట్టతి.

భిక్ఖాచారా పటిక్కమ్మాతి భిక్ఖాచారతో నివత్తిత్వా. **ద్వారపాలస్సాతి** ద్వారకోట్ఠకే మహాద్వారే నిస్సేణిమూలే వా ఠత్వా ద్వారరక్ఖణకస్స. **పచ్ఛిమానం భారోతి** ఏకానుబన్ధవసేన ఆగచ్ఛన్తే సన్ధాయ వుత్తం. అసంవుతద్వారే అన్తోగబ్భే వాతి యోజేతబ్బం. **బహి వాతి** గబ్భతో బహి. **నిపజ్జనకాలేపి…పే.… వట్టతియేవాతి** ఏత్థ ‘‘ద్వారజగ్గనకస్స తదధీనత్తా తదా తస్స తత్థ సన్నిహితాసన్నిహితభావం అనుపధారేత్వాపి ఆభోగం కాతుం వట్టతియేవా’’తి వదన్తి.

యేన కేనచి పరిక్ఖిత్తేతి పాకారేన వా వతియా వా యేన కేనచి పరిక్ఖిత్తే. ‘‘పరిక్ఖేపస్స ఉచ్చతో పమాణం సహసేయ్యప్పహోనకే వుత్తనయేన వేదితబ్బ’’న్తి వదన్తి. యది పన ఏకస్మిం పదేసే పరిక్ఖేపో వుత్తప్పమాణతో నీచతరో హోతి, వట్టతి. **మహాపరివేణం హోతీతి** మహన్తం అఙ్గణం హోతి. **మహాబోధియఙ్గణలోహపాసాదయఙ్గణసదిసన్తి** బహుసఞ్చారదస్సనత్థం వుత్తం, న మహాపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం. **అరుణే ఉగ్గతే ఉట్ఠహతి, అనాపత్తీతి** సుద్ధచిత్తేన నిపన్నస్స నిద్దాయన్తస్సేవ అరుణే ఉగ్గతేయేవ నిద్దావసేనేవ అనాపత్తి. **పబుజ్ఝిత్వా పున సుపతి, ఆపత్తీతి** అరుణే ఉగ్గతే పబుజ్ఝిత్వా అరుణుగ్గమనం అజానిత్వాపి అనుట్ఠహిత్వావ సయితసన్తానేన సయన్తస్స ఆపత్తి, పురారుణే పబుజ్ఝిత్వాపి అజానిత్వా సయితసన్తానేన సయన్తస్సపి అరుణే ఉగ్గతే ఆపత్తియేవ. **యథాపరిచ్ఛేదమేవ వుట్ఠాతీతి** అరుణే ఉగ్గతేయేవ ఉట్ఠహతి. **తస్స ఆపత్తీతి** అసుద్ధచిత్తేనేవ నిపన్నత్తా నిద్దాయన్తస్సపి అరుణే ఉగ్గతే దివాపటిసల్లానమూలికా ఆపత్తి. **‘‘ఏవం నిపజ్జన్తో అనాదరియదుక్కటాపి న ముచ్చతీ’’**తి వుత్తత్తా అసుద్ధచిత్తేన నిపజ్జన్తో అరుణుగ్గమనతో పురేతరం ఉట్ఠహన్తోపి అనుట్ఠహన్తోపి నిపజ్జనకాలేయేవ అనాదరియదుక్కటం ఆపజ్జతి, దివాపటిసల్లానమూలికం పన దుక్కటం అరుణే ఉగ్గతేయేవ ఆపజ్జతి.

యం పనేత్థ **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం ‘‘రత్తిం ద్వారం సంవరిత్వా నిపన్నో సచే అరుణుగ్గమనవేలాయం ద్వారే వివటేపి నిపజ్జతి, తస్స ఆపత్తి అఖేత్తే సంవరిత్వా నిపన్నత్తా. అరుణుగ్గమనవేలాయం వివటేపి ద్వారే ‘‘నిపజ్జిస్సామీ’’తి రత్తిం ద్వారం సంవరిత్వాపి నిపన్నస్స అఖేత్తే పిహితత్తా నిపజ్జనకాలే అనాదరియదుక్కటం, అరుణే ఉగ్గతే నిపజ్జనమూలదుక్కటఞ్చ హోతి. రత్తిం పిహితేపి అపిహితేపి ద్వారే నిపన్నస్స అరుణుగ్గమనక్ఖణేయేవ అపిహితద్వారే పిహితే పిహితద్వారే చ పున వివరిత్వా పిహితే ఖేత్తే పిహితత్తా అనాపత్తీ’’తి, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి. రత్తిం ద్వారం అసంవరిత్వా నిపన్నస్సేవ హి అరుణుగ్గమనే ఆపత్తి అట్ఠకథాయం దస్సితా, తస్మా ఖేత్తే వా పిహితం హోతు అఖేత్తే వా, సంవరణమేవేత్థ పమాణన్తి అమ్హాకం ఖన్తి.

నిద్దావసేన నిపజ్జతీతి నిద్దాభిభూతతాయ ఏకపస్సేన నిపజ్జతి, ఏవం పన నిపన్నో నిపన్నో నామ న హోతీతి **అనాపత్తి** వుత్తా. **అపస్సాయ సుపన్తస్సాతి** కటియా పిట్ఠివేమజ్ఝస్స చ అన్తరే అప్పమత్తకమ్పి పదేసం భూమిం అఫుసాపేత్వా థమ్భాదిం అపస్సాయ సుపన్తస్స. **సహసావ వుట్ఠాతీతి** పక్ఖలిత్వా పతితో వియ సహసా వుట్ఠాతి. **తత్థేవ సయతి న వుట్ఠాతీతి** నిద్దాభిభూతతాయ సుపన్తో న వుట్ఠాతి, న ముచ్ఛాపరేతో. తేనేవ ‘‘అవిసయత్తా ఆపత్తి న దిస్సతీ’’తి న వుత్తం.

ఏకభఙ్గేనాతి ఏకస్స పస్సస్స భఞ్జనేన, హేట్ఠా వుత్తనయేన పాదే భూమితో అమోచేత్వావ ఏకం పస్సం భఞ్జిత్వా నామేత్వా నిపన్నోతి వుత్తం హోతి. మహాఅట్ఠకథాయం పన మహాపదుమత్థేరేన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. ముచ్ఛిత్వా పతితత్తా థేరేన **‘‘అవిసయత్తా ఆపత్తి న దిస్సతీ’’**తి వుత్తం. ఆచరియా పన యథా యక్ఖగహితకో బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితో చ పరవసో హోతి, ఏవం అపరవసత్తా ముచ్ఛిత్వా పతితో కఞ్చి కాలం జానిత్వాపి నిపజ్జతీతి అనాపత్తిం న వదన్తి. **యో చ యక్ఖగహితకో, యో చ బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితోతి** ఇమస్స మహాఅట్ఠకథావాదస్స పచ్ఛిమత్తా సోయేవ పమాణతో గహేతబ్బో. తథా చ వక్ఖతి ‘‘సబ్బత్థ యో యో అట్ఠకథావాదో వా థేరవాదో వా పచ్ఛా వుచ్చతి, సోవ పమాణతో దట్ఠబ్బో’’తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౯౨). యక్ఖగహితగ్గహణేనేవ చేత్థ విసఞ్ఞీభూతోపి సఙ్గహితోతి వేదితబ్బం. ఏకభఙ్గేన నిపన్నో పన అత్థతో అనిపన్నత్తా ముచ్చతియేవాతి మహాఅట్ఠకథావాదేన సో అప్పటిక్ఖిత్తోవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. దివా సంవరిత్వా నిపన్నస్స కేనచి వివటేపి ద్వారే అనాపత్తి నిపజ్జనకాలే సంవరిత్వా నిపన్నత్తా. సచే దివా సంవరిత్వా ద్వారసమీపే నిపన్నో పచ్ఛా సయమేవ ద్వారం వివరతి, ఏవమ్పి వట్టతి. అచిత్తకా చాయం ఆపత్తి కిరియా చ అకిరియా చ.

౭౮. **‘‘అపదే పదం కరోన్తో వియా’’**తి వత్వా పున తమేవత్థం ఆవికరోన్తో **‘‘ఆకాసే పదం దస్సేన్తో వియా’’**తి ఆహ. **ఏతదగ్గన్తి** ఏసో అగ్గో. **యదిదన్తి** యో అయం. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

వినీతవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

తత్రిదన్తిఆది హేట్ఠా వుత్తత్థమేవ.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

పఠమపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపారాజికం

అదుతియేన జినేన యం దుతియం పారాజికం పకాసితం, తస్స ఇదాని యస్మా సంవణ్ణనాక్కమో పత్తో, తస్మా యం సువిఞ్ఞేయ్యం, యఞ్చ పుబ్బే పకాసితం, తం సబ్బం వజ్జయిత్వా అస్స దుతియస్స అయం సంవణ్ణనా హోతీతి సమ్బన్ధో.

ధనియవత్థువణ్ణనా

౮౪. **రాజగహేతి** ఏత్థ దుగ్గజనపదట్ఠానవిసేససమ్పదాదియోగతో పధానభావేన రాజూహి గహితం పరిగ్గహితన్తి **రాజగహన్తి** ఆహ **''మన్ధాతు...పే.... వుచ్చతీ''**తి. తత్థ మహాగోవిన్దేన మహాసత్తేన పరిగ్గహితం రేణునా పరిగ్గహితమేవ హోతీతి మహాగోవిన్దగ్గహణం. మహాగోవిన్దపఅగ్గహితతాకిత్తనఞ్చ తదా రేణునా మగధరాజేన పరిగ్గహితభావూపలక్ఖణం. తస్స హి సో పురోహితో. **''మహాగోవిన్దో**తి మహానుభావో పురాతనో ఏకో మగధరాజా''తి కేచి. **పరిగ్గహితత్తా**తి రాజధానీభావేన పరిగ్గహితత్తా. గయ్హతీతి గహో, రాజూనం గహోతి **రాజగహం,** నగరసద్దాపేక్ఖాయ నపుంసకనిద్దేసో. **అఞ్ఞేపేత్థ పకారేతి** ''నగరమాపనేన రఞ్ఞా కారితసబ్బగహత్తా రాజగహం, గిజ్ఝకూటాదీహి పరిక్ఖిత్తత్తా పబ్బతరాజేహి పరిక్ఖిత్తగేహసదిసన్తిపి రాజగహం, సమ్పన్నభవనతాయ రాజమానం గేహన్తిపి రాజగహం, సువిహితారక్ఖతాయ అనత్థావహభావేన ఉపగతానం పటిరాజూనం గహం గేహభూతన్తిపి రాజగహం, రాజూహి దిస్వా సమ్మా పతిట్ఠాపితత్తా తేసం గహం గేహభూతన్తిపి రాజగహం. ఆరామరామణేయ్యకాదీహి రాజతే, నివాససుఖతాదినా సత్తేహి మమత్తవసేన గయ్హతి పరిగ్గయ్హతీతి వా రాజగహ''న్తి ఏదిసే పకారే. సో పదేసో ఠానవిసేసభావేన ఉళారసత్తపరిభోగోతి ఆహ **''తం పనేత''**న్తిఆది. తత్థ **బుద్ధకాలే చక్కవత్తికాలే చాతి** ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం. **తేసన్తి** యక్ఖానం. **వసనవనన్తి** ఆపానభూమిభూతం ఉపవనం. గిజ్ఝా ఏత్థ సన్తీతి గిజ్ఝం, కూటం. తం ఏతస్సాతి **గిజ్ఝకూటో**. గిజ్ఝో వియాతి వా గిజ్ఝం, కూటం. తం ఏతస్సాతి **గిజ్ఝకూటో,** పబ్బతో. గిజ్ఝసదిసకూటోతి గిజ్ఝకూటోతి వా మజ్ఝేపదలోపీసమాసో యథా ''సాకపత్థవో''తి, తస్మిం గిజ్ఝకూటే. తేనాహ **''గిజ్ఝా''**తిఆది.

తతో పరం సఙ్ఘోతి తిణ్ణం జనానం ఉపరి సఙ్ఘో చతువగ్గకరణీయాదికమ్మప్పత్తత్తా. **తస్మిం పబ్బతే సన్నిపతిత్వా సమాపత్తియా వీతినామేన్తీ**తి యథాఫాసుకట్ఠానే పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చా ఆగన్త్వా చేతియగబ్భే యమకమహాద్వారం వివరన్తా వియ తం పబ్బతం ద్విధా కత్వా అన్తో పవిసిత్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని మాపేత్వా తత్థ సమాపత్తియా వీతినామేన్తి.

కదా పనేతే తత్థ వసింసు? అతీతే కిర అనుప్పన్నే తథాగతే బారాణసిం ఉపనిస్సాయ ఏకస్మిం గామకే ఏకా కులధీతా ఖేత్తం రక్ఖతి, తస్సా ఖేత్తకుటియా వీహయో భజ్జన్తియా తత్థ మహాకరఞ్జపుప్ఫప్పమాణా మహన్తమహన్తా మనోహరా పఞ్చసతమత్తా లాజా జాయింసు. సా తే గహేత్వా మహతి పదుమినిపత్తే ఠపేసి. తస్మిఞ్చ సమయే ఏకో పచ్చేకసమ్బుద్ధో తస్సా అనుగ్గహత్థం అవిదూరే ఖేత్తపాళియా గచ్ఛతి. సా తం దిస్వా పసన్నమానసా సుపుప్ఫితం మహన్తం ఏకం పదుమం గహేత్వా తత్థ లాజే పక్ఖిపిత్వా పచ్చేకబుద్ధం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్చహి లాజసతేహి సద్ధిం తం పదుమపుప్ఫం దత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ''ఇమస్స, భన్తే, పుఞ్ఞస్స ఆనుభావేన ఆనుభావసమ్పన్నే పఞ్చసతపుత్తే లభేయ్య''న్తి పఞ్చ పుత్తసతాని పత్థేసి. తస్మింయేవ ఖణే పఞ్చసతా మిగలుద్దకా సమ్భతసమ్భారా పరిపక్కపచ్చేకబోధిఞాణా తస్సేవ పచ్చేకబుద్ధస్స మధురమంసం దత్వా ''ఏతిస్సా పుత్తా భవేయ్యామా''తి పత్థయింసు. అతీతాసు అనేకాసు జాతీసు తస్సా పుత్తభావేన ఆగతత్తా తథా తేసం అహోసి. సా యావతాయుకం ఠత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి, తతో చుతా జాతస్సరే పదుమగబ్భే నిబ్బత్తి. తమేకో తాపసో దిస్వా పటిజగ్గి. తస్సా పదసా విచరన్తియా పదుద్ధారే పదుద్ధారే భూమితో పదుమాని ఉట్ఠహన్తి. ఏకో వనచరకో దిస్వా బారాణసిరఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తం ఆనేత్వా అగ్గమహేసిం అకాసి, తస్సా గబ్భో సణ్ఠాతి. మహాపదుమకుమారో మాతుకుచ్ఛియం వసి, సేసా బహి నిక్ఖన్తం గబ్భమలం నిస్సాయ సంసేదజభావేన నిబ్బత్తా. ''ఓపపాతికభావేనా''తి కేచి. తే వయప్పత్తా ఉయ్యానే పదుమస్సరే కీళన్తా ఏకేకస్మిం పదుమే నిసీదిత్వా ఖయవయం పట్ఠపేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తయింసు. అయం తేసం బ్యాకరణగాథా అహోసి –

> ''సరోరుహం పదుమపలాసమత్రజం, సుపుప్ఫితం భమరగణానుచిణ్ణం;
> అనిచ్చతాయం వయతం విదిత్వా, ఏకో చరే ఖగ్గవిసాణకప్పో''తి. –

తస్మిం కాలే తే తత్థ వసింసు. తదా చస్స పబ్బతస్స **''ఇసిగిలీ''**తి సమఞ్ఞా ఉదపాది. **ఇమే ఇసయోతి** ఇమే పచ్చేకబుద్ధఇసీ. సమా ఞాయతి ఏతాయాతి **సమఞ్ఞా,** నామన్తి అత్థో.

తిణచ్ఛదనా కుటియో మజ్ఝేపదలోపీసమాసం కత్వా, ఏకదేసే వా సముదాయవోహారవసేన ''తిణకుటియో''తి వుత్తా. ''వస్సం ఉపగచ్ఛింసూ''తి వచనతో వస్సూపగమనారహా సద్వారబన్ధా ఏవ వేదితబ్బాతి ఆహ **''తిణచ్ఛదనా సద్వారబన్ధా కుటియో''**తి. **వస్సం ఉపగచ్ఛన్తేనాతి** వస్సావాసం ఉపగచ్ఛన్తేన. **నాలకపటిపదన్తి** ''మోనేయ్యం తే ఉపఞ్ఞిస్స''న్తిఆదినా (సు. ని. ౭౦౮) సత్థారా నాలకత్థేరస్స దేసితం పుథుజ్జనకాలతో పభుతి కిలేసచిత్తం అనుప్పాదేత్వా పటిపజ్జితబ్బం మోనేయ్యపటిపదం. తం పన పటిపదం సుత్వా నాలకత్థేరో తీసు ఠానేసు అప్పిచ్ఛో అహోసి దస్సనే సవనే పుచ్ఛాయాతి. సో హి దేసనాపరియోసానే పసన్నచిత్తో భగవన్తం వన్దిత్వా వనం పవిట్ఠో. పున ''అహో వతాహం భగవన్తం పస్సేయ్య''న్తి లోలభావం న జనేసి, అయమస్స **దస్సనే** అప్పిచ్ఛతా. తథా ''అహో వతాహం పున ధమ్మదేసనం సుణేయ్య''న్తి లోలభావం న జనేసి, అయమస్స **సవనే** అప్పిచ్ఛతా. తథా ''అహో వతాహం పున మోనేయ్యపటిపదం పుచ్ఛేయ్య''న్తి లోలభావం న జనేసి, అయమస్స **పుచ్ఛాయ** అప్పిచ్ఛతా.

సో ఏవం అప్పిచ్ఛో సమానో పబ్బతపాదం పవిసిత్వా ఏకవనసణ్డే ద్వే దివసాని న వసి, ఏకరుక్ఖమూలే ద్వే దివసాని న నిసీది, ఏకస్మిం గామే ద్వే దివసాని పిణ్డాయ న పావిసి. ఇతి వనతో వనం, రుక్ఖతో రుక్ఖం, గామతో గామం ఆహిణ్డన్తో అనురూపపటిపదం పటిపజ్జిత్వా అగ్గఫలే పతిట్ఠాసి. ఏకస్స భగవతో కాలే ఏకోయేవ నం పూరేతి. ఇమఞ్హి మోనేయ్యపటిపదం ఉక్కట్ఠం కత్వా పూరేన్తో భిక్ఖు సత్తేవ మాసాని జీవతి, మజ్ఝిమం కత్వా పూరేన్తో సత్త వస్సాని, ముదుకం కత్వా పూరేన్తో సోళస వస్సాని. అయం పన థేరో ఉక్కట్ఠం కత్వా పూరేసి, తస్మా సత్త మాసే ఠత్వా అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారస్స పరిక్ఖయం ఞత్వా నహాయిత్వా నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా దిగుణం సఙ్ఘాటిం పారుపిత్వా దసబలాభిముఖో పఞ్చపతిట్ఠితేన తం వన్దిత్వా అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా హిఙ్గులకపబ్బతం నిస్సాయ ఠితకోవ అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి. తస్స పరినిబ్బుతభావం ఞత్వా భగవా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం తత్థ గన్త్వా

సరీరకిచ్చం కత్వా ధాతుయో గాహాపేత్వా చేతియం పతిట్ఠాపేత్వా అగమాసి. ఏవరూపం పటిపదం పటిపన్నేనపి వస్సం ఉపగచ్ఛన్తేన ఛన్నే సద్వారబన్ధేయేవ ఠానే ఉపగన్తబ్బం. అప్పిచ్ఛతం నిస్సాయపి సిక్ఖాపదస్స అనతిక్కమనీయత్తం దస్సేతుం ''**నాలకపటిపదం పటిపన్నేనపీ**''తి వుత్తం.

పఞ్చన్నం ఛదనానన్తి తిణపణ్ణఇట్ఠకసిలాసుధాసఙ్ఖాతానం పఞ్చన్నం ఛదనానం. ''**న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బన్తి** (మహావ. ౨౦౪) వచీభేదం కత్వా వస్సూపగమనం సన్ధాయేవ పటిక్ఖేపో, న ఆలయకరణవసేన ఉపగమనం సన్ధాయా''తి వదన్తి. పాళియం పన అవిసేసత్తా అట్ఠకథాయఞ్చ ''నాలకపటిపదం పటిపన్నేనపీ''తిఆదినా అవిసేసేనేవ దళ్హం కత్వా వుత్తత్తా అసేనాసనికస్స నావాదిం వినా అఞ్ఞత్థ ఆలయో న వట్టతీతి అమ్హాకం ఖన్తి. నావాసత్థవజేసుయేవ హి ''అనుజానామి, భిక్ఖవే, నావాయం వస్సం ఉపగన్తు''న్తిఆదినా (మహావ. ౨౦౩) సతి అసతి వా సేనాసనే వస్సూపగమనస్స విసుం అనుఞ్ఞాతత్తా ''న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ''న్తి అయం పటిక్ఖేపో తత్థ న లబ్భతీతి అసతి సేనాసనే ఆలయవసేనపి నావాదీసు ఉపగమనం వుత్తం. **అనుధమ్మతాతి** వత్తం. **రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదీనీతి ఆది**-సద్దేన వచ్చకుటిపస్సావట్ఠానాదిం సఙ్గణ్హాతి.

కతికవత్తాని చ ఖన్ధకవత్తాని చ అధిట్ఠాయాతి పరియత్తిధమ్మో నామ తివిధమ్పి సద్ధమ్మం పతిట్ఠాపేతి, తస్మా సక్కచ్చం ఉద్దిసథ ఉద్దిసాపేథ, సజ్ఝాయం కరోథ, పధానఘరే వసన్తానం సఙ్ఘట్టనం అకత్వా అన్తోవిహారే నిసీదిత్వా ఉద్దిసథ ఉద్దిసాపేథ, సజ్ఝాయం కరోథ, ధమ్మస్సవనం సమిద్ధం కరోథ, పబ్బాజేన్తా సోధేత్వా పబ్బాజేథ, సోధేత్వా ఉపసమ్పాదేథ, సోధేత్వా నిస్సయం దేథ. ఏకోపి హి కులపుత్తో పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా సకలం సాసనం పతిట్ఠాపేతి. అత్తనో థామేన యత్తకాని సక్కోథ, తత్తకాని ధుతఙ్గాని సమాదియథ, అన్తోవస్సం నామేతం సకలదివసం రత్తియా చ పఠమపచ్ఛిమయామేసు అప్పమత్తేహి భవితబ్బం, వీరియం ఆరభితబ్బం . పోరాణకమహాథేరాపి సబ్బపలిబోధే ఛిన్దిత్వా అన్తోవస్సే ఏకచరియవత్తం పూరయింసు. భస్సే మత్తం జానిత్వా దసవత్థుకకథం దసఅసుభదసానుస్సతిఅట్ఠతింసారమ్మణకథం కాతుం వట్టతి. ఆగన్తుకానం వత్తం కాతుం, సత్తాహకరణీయేన గతానం అపలోకేత్వా దాతుం వట్టతి. విగ్గాహికపిసుణఫరుసవచనాని మా వదథ, దివసే దివసే సీలాని ఆవజ్జేన్తా చతురారక్ఖం అహాపేన్తా మనసికారబహులా విహరథ, చేతియం వా బోధిం వా వన్దన్తేన గన్ధమాలం వా పూజేన్తేన పత్తం వా థవికాయ పక్ఖిపన్తేన న కథేతబ్బం, అన్తోగామే మనుస్సేహి సద్ధిం పచ్చయసంయుత్తకథా వా విసభాగకథా వా న కథేతబ్బా, రక్ఖితిన్ద్రియేహి భవితబ్బం, ఖన్ధకవత్తఞ్చ సేఖియవత్తఞ్చ పూరేతబ్బన్తి ఏవమాదినా కతికవత్తాని ఖన్ధకవత్తాని చ అధిట్ఠహిత్వా.

''అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సంవుట్ఠానం తీహి ఠానేహి పవారేతు''న్తి (మహావ. ౨౦౯) వుట్ఠవస్సానం పవారణాయ అనుఞ్ఞాతత్తా ఇమస్స సుత్తస్స వసేన పవారణాదివసస్స అరుణుగ్గమనతో పట్ఠాయ అప్పవారితాపి ''వుట్ఠవస్సా''తి వుచ్చన్తి. కిఞ్చాపి ''ఇమం తేమాసం వస్సం ఉపేమీ''తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౮౪) వచనతో పవారణాదివసస్స తేమాసన్తోగధత్తా తం దివసం యావ న పవారేన్తి , తావ వస్సం వసన్తా నామ హోన్తి, తథాపి ఏకదేసేన అవుట్ఠమ్పి తం దివసం వుట్ఠభాగాపేక్ఖాయ వుట్ఠమేవ హోతీతి కత్వా ఏవం వుత్తం కతాకతభాగాపేక్ఖాయ సముదాయే పవత్తకతాకతవోహారో వియ. విప్పకతఞ్హి యం కిఞ్చి ''కతాకత''న్తి వుచ్చతి. ''అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సంవుట్ఠానం కథినం అత్థరితు''న్తి (మహావ. ౩౦౬) ఇమస్స పన సుత్తస్స వసేన నిప్పరియాయతో మహాపవారణాయ పవారితా పాటిపదదివసతో పట్ఠాయ ''వుట్ఠవస్సా''తి వుచ్చన్తీతి దస్సేతుం ''**మహాపవారణాయ పవారితా**''తిఆది వుత్తం. పాటిపదదివసతో పట్ఠాయ హి వస్సానస్స పచ్ఛిమే మాసే కథినత్థారో అనుఞ్ఞాతో **పరివారే** ''కథినస్స అత్థారమాసో జానితబ్బోతి వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో జానితబ్బో''తి (పరి. ౪౧౨) వుత్తత్తా. ''మహాపవారణాయ పవారితా''తి ఇదఞ్చ పురిమికాయ వస్సూపగతానం సభావదస్సనమత్తం, కేనచి అన్తరాయేన అప్పవారితాపి ''వుట్ఠవస్సా''ఇచ్చేవ వుచ్చన్తి.

''**ఆపుచ్ఛితబ్బా**''తి వత్వా ఇదాని ఆపుచ్ఛనవిధిం దస్సేన్తో ''**సచే ఇమం కుటి**''న్తిఆదిమాహ. **పటిజగ్గనకం వా న లభతీతి** విహారపచ్చన్తే కతే పటిజగ్గనకం న లభతి. తే పన భిక్ఖూ జనపదచారికం పక్కమింసూతి సమ్బన్ధో. అద్ధానగమనే చారికావోహారో సాసనే నిరుళ్హో. కిఞ్చాపి అయం చారికా నామ మహాజనసఙ్గహత్థం బుద్ధానంయేవ లబ్భతి, బుద్ధే ఉపాదాయ పన రుళ్హీసద్దవసేన సావకానమ్పి వుచ్చతి కిలఞ్జాదీహి కతబీజనీనమ్పి తాలవణ్టవోహారో వియ. **సఙ్గోపేత్వాతి** ఏకస్మిం పదేసే రాసిం కత్వా. ఇదాని తమేవ సఙ్గోపనవిధిం దస్సేన్తో ''**యథా చ ఠపిత**''న్తిఆదిమాహ. న ఓవస్సీయతీతి **అనోవస్సకం,** కమ్మని అక-సద్దో దట్ఠబ్బో. యథా చ ఠపితం న ఓవస్సీయతి న తేమీయతీతి అత్థో.

అనవయోతి ఏత్థ **వయోతి** హాని ''ఆయవయో''తిఆదీసు వియ. నత్థి ఏతస్స అత్తనో సిప్పే వయో ఊనతాతి **అవయోతి** ఆహ ''**అనూనో పరిపుణ్ణసిప్పో**''తి. ఆచరియస్స కమ్మం **ఆచరియకన్తి** ఆహ ''**ఆచరియకమ్మే**''తి. **పిట్ఠసఙ్ఘాటో** ద్వారబాహా, కట్ఠకమ్మం **థమ్భాది. తేలతమ్బమత్తికాయాతి** తేలమిస్సతమ్బమత్తికాయ.

౮౫. **కుటికాయ కరణభావన్తి** కుటియా కతభావం. సద్దసత్థవిదూహి కిం-సద్దయోగే అనాగతవచనస్స ఇచ్ఛితత్తా వుత్తం ''**తస్స లక్ఖణం సద్దసత్థతో పరియేసితబ్బ**''న్తి. **మేత్తాపుబ్బభాగన్తి** మేత్తాఝానస్స పుబ్బభాగభూతం సబ్బసత్తేసు హితఫరణమత్తం. కస్మా పనేతం వుత్తం, నను అనుద్దయా-సద్దో కరుణాయ పవత్తతీతి? సచ్చమేతం, అయం పన అనుద్దయాసద్దో అనురక్ఖణమత్థం అన్తోనీతం కత్వా పవత్తమానో మేత్తాయ కరుణాయ చ పవత్తతీతి ఇధ మేత్తాయ పవత్తమానో వుత్తో, తస్మా సువుత్తమేతం ''ఏతేన మేత్తాపుబ్బభాగం దస్సేతీ''తి. **కరుణాపుబ్బభాగన్తి** కరుణాఝానస్స పుబ్బభాగభూతం సత్తేసు అనుకమ్పనమత్తం. **చిక్ఖల్లం** మత్తికా, తస్స **మద్దనం** ఉదకం ఆసిఞ్చిత్వా హత్థాదీహి పరిమద్దనం. **మేత్తాకరుణానన్తి** అప్పనాప్పత్తమేత్తాకరుణానం. కిఞ్చాపి థేరేన సఞ్చిచ్చ ఖుద్దానుఖుద్దకా పాణా మరణాధిప్పాయేన న బ్యాబాధితా, తథాపి కరుణాయ అభావేన ''ఏవం కతే ఇమే పాణా వినస్సిస్సన్తీ''తి అనుపపరిక్ఖిత్వా కతత్తా థేరం విగరహి. జనానం సమూహో **జనతాతి** ఆహ ''**పచ్ఛిమో జనసమూహో**''తి. **పాతబ్యభావన్తి** వినాసేతబ్బతం. **పాణాతిపాతం కరోన్తానన్తి** థేరేన అకతేపి పాణాతిపాతే పరేహి సల్లక్ఖణాకారం దస్సేతి. **ఇమస్స దిట్ఠానుగతిన్తి** ఇమస్స దిట్ఠియా అనుగమనం. **ఘంసితబ్బేతి** ఘట్టయితబ్బే, వినాసితబ్బేతి అత్థో. **ఏవం మఞ్ఞేతి** యథా థేరేన కతం, ఏవం మా మఞ్ఞి. ''మా పచ్ఛిమా జనతా పాణేసు పాతబ్యతం ఆపజ్జీ''తి వచనతో యో భిక్ఖు ఇట్ఠకపచనపత్తపచనకుటికరణవిహారకారాపనవిహారసమ్మజ్జనపటగ్గిదానకూపపోక్ఖరణీఖణాపనాదీసు యత్థ ''ఖుద్దానుఖుద్దకానం పాణానం విహింసా భవిస్సతీ''తి జానాతి, తేన తాదిసే పదేసే కప్పియవచనం వత్వాపి న తం కమ్మం కారేతబ్బన్తి దస్సేతి.

తత్థ తత్థ వుత్తమేవ ఆపత్తిన్తి పథవీఖణనభూతగామపాతబ్యతాదీసు వుత్తపాచిత్తియాదిఆపత్తిం. **ఆదికమ్మికత్తా అనాపత్తీతి** కుటికరణపచ్చయా అనాపత్తి. **సిక్ఖాపదం అతిక్కమిత్వాతి** ''న చ, భిక్ఖవే, సబ్బమత్తికామయా కుటికా కాతబ్బా, యో కరేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా''తి వుత్తసిక్ఖాపదం అతిక్కమిత్వా. యది అఞ్ఞేన కతం లభిత్వా వసన్తస్స అనాపత్తి సియా, న భగవా తం కుటికం భిన్దాపేయ్యాతి ఆహ – ''**కతం లభిత్వా తత్థ వసన్తానమ్పి దుక్కటమేవా**''తి. **యథా వా తథా వా మిస్సా హోతూతి** హేట్ఠా మత్తికా ఉపరి దబ్బసమ్భారాతిఆదినా యేన కేనచి ఆకారేన మిస్సా హోతు. **గిఞ్జకావసథసఙ్ఖేపేనాతి** ఏత్థ గిఞ్జకా వుచ్చన్తి ఇట్ఠకా, గిఞ్జకాహి ఏవ కతో ఆవసథో గిఞ్జకావసథో. ఇట్ఠకామయస్స ఆవసథస్సేతం అధివచనం. తం కిర ఆవసథం యథా సుధాపరికమ్మేన పయోజనం నత్థి, ఏవం ఇట్ఠకాహి ఏవ చినిత్వా ఛాదేత్వా కరోన్తి, తులాదణ్డకవాటఫలకాని పన దారుమయానేవ. **వికిరన్తాతి** చుణ్ణవిచుణ్ణం కరోన్తా.

కిస్సాతి కేన కారణేన. **వయకమ్మమ్పి అత్థీతి** ద్వారకవాటాదిఅభిసఙ్ఖరణాదీసు కతవయకమ్మమ్పి అత్థి. భిక్ఖూనం అకప్పియత్తా ఏవ తిత్థియవతానురూపత్తా **తిత్థియధజో**. మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తకారణేసు అత్తనో అధిప్పేతకారణద్వయం పతిట్ఠాపేత్వా అపరానిపి తత్థ వుత్తకారణాని దస్సేన్తో ఆహ – ''**అట్ఠకథాయం పన అఞ్ఞానిపి కారణాని వుత్తానీ**''తిఆది. తత్థ **సత్తానుద్దయాయాతి** తాదిసాయ కుటికాయ కరణపచ్చయా వినస్సమానసత్తేసు అనుద్దయాయ. యస్మా సబ్బమత్తికామయా కుటి సుకరా భిన్దితుం, తస్మా తత్థ ఠపితం పత్తచీవరాది అగుత్తం హోతి, చోరాదీహి అవహరితుం సక్కా. తేన వుత్తం ''**పత్తచీవరగుత్తత్థాయా**''తి. **సేనాసనబాహుల్లపటిసేధనత్థాయాతి** సేనాసనానం బహుభావనిసేధనత్థాయ, తాదిసస్స వా సేనాసనస్స అభిసఙ్ఖరణే భిక్ఖూనం ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీని సేసకమ్మాని పరిచ్చజిత్వా నిచ్చబ్యావటతానిసేధనత్థం. **అనుపవజ్జోతి** దోసం ఆరోపేత్వా న వత్తబ్బో.

పాళిముత్తకవినిచ్ఛయవణ్ణనా

పాళిముత్తకవినిచ్ఛయేసు **తఞ్చ ఖో…పే… న వణ్ణమట్ఠత్థాయాతి** ఇదం ఛత్తదణ్డగ్గాహకసలాకపఞ్జరవినన్ధనం సన్ధాయాతి వదన్తి. **సబ్బత్థాతి** ఛత్తదణ్డే సబ్బత్థ. **ఆరగ్గేనాతి** నిఖాదనముఖేన. **ఘటకమ్పి వాళరూపమ్పి భిన్దిత్వా ధారేతబ్బన్తి** సచే తాదిసం అకప్పియఛత్తం లభతి, ఘటకమ్పి వాళరూపమ్పి భిన్దిత్వా తచ్ఛేత్వా ధారేతబ్బం. **సుత్తకేన వా దణ్డో వేఠేతబ్బోతి** యథా ఛత్తదణ్డే లేఖా న పఞ్ఞాయతి, తథా వేఠేతబ్బో. **దణ్డబున్దేతి** దణ్డమూలే, ఛత్తదణ్డస్స హేట్ఠిమతలేతి అత్థో. **ఛత్తమణ్డలికన్తి** ఛత్తస్స అన్తో ఖుద్దకమణ్డలం. **ఉక్కిరిత్వాతి** ఉట్ఠపేత్వా. **సా వట్టతీతి** యదిపి రజ్జుకేహి న బన్ధన్తి, బన్ధితుం పన యుత్తట్ఠానత్తా వట్టతి.

నానాసుత్తకేహీతి నానావణ్ణేహి సుత్తేహి. ఇదఞ్చ తథా కరోన్తానం కరణప్పకారదస్సనత్థం వుత్తం, ఏకవణ్ణసుత్తకేనపి వుత్తప్పకారేన సిబ్బితుం న వట్టతియేవ. **పట్టముఖేతి** పట్టకోటియం. ద్విన్నం పట్టానం సఙ్ఘట్టితట్ఠానం సన్ధాయేతం వుత్తం. **పరియన్తేతి** చీవరపరియన్తే. చీవరఅనువాతం సన్ధాయేతం వుత్తం. **వేణిన్తి** వరకసీసాకారేన సిబ్బనం. **సఙ్ఖలికన్తి** బిళాలబన్ధనాకారేన సిబ్బనం. "వేణిం సఙ్ఖలిక"న్తి చేత్థ ఉపయోగవచనం "కరోన్తీ"తి కరణకిరియాపేక్ఖం. **అగ్ఘియగయముగ్గరాదీనీతి** ఏత్థ **అగ్ఘియం** నామ చేతియసణ్ఠానేన సిబ్బనం, మూలే తనుకం అగ్గే మహన్తం కత్వా గదాకారేన సిబ్బనం **గయా**, మూలే చ అగ్గే చ ఏకసదిసం కత్వా ముగ్గరాకారేన సిబ్బనం **ముగ్గరో**. **కక్కటక్ఖీని ఉక్కిరన్తీతి** గణ్ఠికపట్టపాసకపట్టానం అన్తే పాళిబద్ధం కత్వా కక్కటకానం అక్ఖిసణ్ఠానం ఉట్ఠపేన్తి, కరోన్తీతి అత్థో. ''**కోణసుత్తపిళకాతి** గణ్ఠికపాసకపట్టానం కోణేహి నీహటసుత్తానం కోటియో''తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కథం పన తా పిళకా దువిఞ్ఞేయ్యరూపా కాతబ్బాతి? కోణేహి నీహటసుత్తానం అన్తేసు ఏకవారం గణ్ఠికకరణేన వా పున నివత్తేత్వా సిబ్బనేన వా దువిఞ్ఞేయ్యసభావం కత్వా సుత్తకోటియో రస్సం కత్వా ఛిన్దితబ్బా. **ధమ్మసిరిత్థేరేన** పన –

> "కోణసుత్తా చ పిళకా, దువిఞ్ఞేయ్యావ కప్పరే"తి –

వుత్తం. తథా **ఆచరియబుద్ధదత్తత్థేరేనపి** –

> "సుత్తా చ పిళకా తత్థ, దువిఞ్ఞేయ్యావ దీపితా"తి –

వుత్తం . తస్మా తేసం మతేన కోణసుత్తా చ పిళకా చ కోణసుత్తపిళకాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

మణినాతి మసారగల్లాదిపాసాణేన. **న ఘట్టేతబ్బన్తి** న ఘంసితబ్బం, అంసబద్ధకకాయబన్ధనాని పన సఙ్ఖాదీహి ఘంసితుం వట్టతి. **పాసకం కత్వా బన్ధితబ్బన్తి** రజనకాలే బన్ధితబ్బం, సేసకాలే మోచేత్వా ఠపేతబ్బం. **గణ్ఠికేతి** దన్తమయాదిగణ్ఠికే. **పిళకాతి** బిన్దుం బిన్దుం కత్వా ఉట్ఠాపేతబ్బపిళకా.

''**తేలవణ్ణోతి** సమణసారుప్పవణ్ణం సన్ధాయ వుత్తం, మణివణ్ణం పన పత్తం అఞ్ఞేన కతం లభిత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ''తి వదన్తి. **పత్తమణ్డలేతి** తిపుసీసాదిమయే పత్తమణ్డలే. "న, భిక్ఖవే, చిత్రాని పత్తమణ్డలాని ధారేతబ్బాని రూపకాకిణ్ణాని భిత్తికమ్మకతానీ"తి (చూళవ. ౨౫౩) వుత్తత్తా ''**భిత్తికమ్మం న వట్టతీ**''తి వుత్తం. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, మకరదన్తకం ఛిన్దితు"న్తి వచనతో ''**మకరదన్తకం పన వట్టతీ**''తి వుత్తం.

మకరముఖన్తి మకరముఖసణ్ఠానం. **దేడ్డుభసీసన్తి** ఉదకసప్పసీససణ్ఠానం. **అచ్చీనీతి** కుఞ్జరచ్చిసణ్ఠానాని. **రజ్జుకకాయబన్ధనం ఏకమేవ వట్టతీతి** రజ్జుకం బన్ధన్తేన ఏకగుణమేవ కత్వా బన్ధితుం వట్టతి, మజ్ఝే భిన్దిత్వా దిగుణం కత్వా బన్ధితుం న వట్టతి, దిగుణం పన అకత్వా ఏకరజ్జుకమేవ సతవారమ్పి పునప్పునం ఆవిజ్ఝిత్వా బన్ధితుం వట్టతి. **ఏకమ్పి న వట్టతీతి** ఏకగుణమ్పి కత్వా బన్ధితుం న వట్టతి. **బహురజ్జుకే…పే… వట్టతీతి** ఇదం కాయబన్ధనం సన్ధాయ వుత్తం, న దసా సన్ధాయ. ఈదిసఞ్హి కాయబన్ధనం బన్ధితుం వట్టతి. తేనేవ **ఆచరియబుద్ధదత్తత్థేరేన** వుత్తం –

> "ఏకరజ్జుమయం వుత్తం, మునినా కాయబన్ధనం;
> పఞ్చపామఙ్గసణ్ఠానం, ఏకమ్పి చ న వట్టతి.
>
> "రజ్జుకే ఏకతో కత్వా, బహూ ఏకాయ రజ్జుయా;
> నిరన్తరఞ్హి వేఠేత్వా, కతం వట్టతి బన్ధితు"న్తి.

మురజం పన కాయబన్ధనం న వట్టతి "న, భిక్ఖవే, ఉచ్చావచాని కాయబన్ధనాని ధారేతబ్బాని కలాబుకం దేడ్డుభకం మురజం మద్దవీణం, యో ధారేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (చూళవ. ౨౭౮) వుత్తత్తా. కిం పన బహురజ్జుకే ఏకతో కత్వా ఏకేన నిరన్తరం వేఠేత్వా కతం మురజసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీతి? ఆమ న గచ్ఛతి. మురజఞ్హి నామ నానావణ్ణేహి సుత్తేహి మురజవట్టిసణ్ఠానం వేఠేత్వా కతం. కేచి పన "మురజన్తి బహురజ్జుకే ఏకతో సఙ్కడ్ఢిత్వా ఏకాయ రజ్జుయా పలివేఠేత్వా కతరజ్జూ"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. యది చేతం మురజం సియా, "బహురజ్జుకే ఏకతో కత్వా ఏకేన నిరన్తరం వేఠేత్వా కతం బహురజ్జుక"న్తి న వత్తబ్బం, "తం వట్టతీ"తి ఇదం విరుజ్ఝేయ్య. మురజం పన పామఙ్గసణ్ఠానఞ్చ దసాసు వట్టతి "కాయబన్ధనస్స దసా జీరన్తి. అనుజానామి, భిక్ఖవే, మురజం మద్దవీణ"న్తి (చూళవ. ౨౭౮) వుత్తత్తా. తేనేవ వక్ఖతి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, మురజం మద్దవీణన్తి ఇదం దసాసుయేవ అనుఞ్ఞాత"న్తి.

కాయబన్ధనవిధేతి "కాయబన్ధనస్స పవనన్తో జీరతి. అనుజానామి, భిక్ఖవే, విధ"న్తి వుత్తత్తా కాయబన్ధనస్స పాసన్తే దసామూలే తస్స థిరభావత్థం కత్తబ్బే దన్తవిసాణాదిమయే విధే. ''**అట్ఠ మఙ్గలాని** నామ సఙ్ఖో చక్కం పుణ్ణకుమ్భో గయా సిరివచ్ఛో అఙ్కుసో ధజం సోవత్థిక''న్తి వదన్తి. **పరిచ్ఛేదలేఖామత్తన్తి** ఉభోసు కోటీసు కాతబ్బపరిచ్ఛేదరాజిమత్తం. "ఉజుకమేవా"తి

వుత్తత్తా చతురస్సాదివఙ్కగతికం న వట్టతి. “ఛత్తదణ్డధమ్మకరణఅఞ్జననాళికా నానావణ్ణలేఖాపలకమ్మకతా న వట్టన్తీ”తి వదన్తి.

ఆరకణ్టకేతి పోత్థకాదిఅభిసఙ్ఖరణత్థం కతే దీఘముఖసత్థకే. **వట్టమణికన్తి** వట్టం కత్వా అగ్గకోటియం ఉట్ఠాపేతబ్బపుబ్బుళం. **అఞ్ఞం వా వణ్ణమట్ఠన్తి** ఇమినా పిళకాదిం సఙ్గణ్హాతి. **మణికన్తి** ఏకావట్టమణి. **పిళకన్తి** సాసపమత్తికా ముత్తరాజిసదిసా బహువట్టలేఖా. “ఇమస్మిం అధికారే అవుత్తత్తా లేఖనియం యం కిఞ్చి వణ్ణమట్ఠం వట్టతీ”తి వదన్తి. **వలితకన్తి** మజ్ఝే వలిం ఉట్ఠాపేత్వా. **మణ్డలం హోతీ**తి ఉత్తరారణియా పవేసనత్థం ఆహటమణ్డలం హోతి.

కిఞ్చాపి ఏత్థ దన్తకట్ఠచ్ఛేదనవాసియేవ వుత్తా, మహావాసియమ్పి పన న వట్టతియేవ. ఉజుకమేవ బన్ధితున్తి సమ్బన్ధో. “ఉభోసు వా పస్సేసు ఏకపస్సేవా”తి వచనసేసో. కత్తరయట్ఠికోటియం కతఅయోవలయానిపి వట్టన్తి, యేసం అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్ఘట్టనేన సద్దో నిచ్ఛరతి.

ఆమణ్డసారకేతి ఆమలకేహి కతభాజనే. **భూమత్థరణే**తి చిత్తకటసారకచిత్తత్థరణాదికే పరికమ్మకతాయ భూమియా అత్థరితబ్బఅత్థరణే. **పానీయఘటే**తి ఇమినా కుణ్డికసరకేపి సఙ్గణ్హాతి. **బీజనే**తి చతురస్సబీజనే. **సబ్బం...పే॰... వట్టతీ**తి యథావుత్తేసు మఞ్చపీఠాదీసు ఇత్థిరూపం వినా సబ్బం మాలాకమ్మలతాకమ్మాది వణ్ణమట్ఠం భిక్ఖునో వట్టతి. **సేనాసనే కిఞ్చి పటిసేధేతబ్బం నత్థి అఞ్ఞత్ర విరుద్ధసేనాసనా**తి ఏత్థాయమధిప్పాయో – సేనాసనపరిక్ఖారేసు పటిసేధేతబ్బం నామ కిఞ్చి నత్థి, విరుద్ధసేనాసనం పన సయమేవ పటిక్ఖిపితబ్బన్తి. **అఞ్ఞేసన్తి** సీమసామినో వుత్తా. **రాజవల్లభా** పరనికాయికాపి ఏకనికాయికాపి ఉపోసథపవారణానం అన్తరాయకరా అలజ్జినో రాజకులూపగా వుచ్చన్తి. **తేసం లజ్జిపరిసా**తి తేసం సీమసామికానం పక్ఖా హుత్వా అనుబలం దాతుం సమత్థా లజ్జిపరిసా. **సుకతమేవా**తి అఞ్ఞేసం సన్తకేపి అత్తనో సీమాయ అన్తోవుత్తవిధినా కతం సుకతమేవ.

పాళిముత్తకవినిచ్ఛయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮౬. **దేవేన గహితదారూనీ**తి రఞ్ఞా పరిగ్గహితదారూని, రఞ్ఞో సన్తకానీతి వుత్తం హోతి. **ఖణ్డాఖణ్డం కరోన్తో**తి ఖుద్దకం మహన్తఞ్చ ఖణ్డం కరోన్తో.

౮౭. కులభోగఇస్సరియాదీహి మహతీ మత్తా పమాణం ఏతస్సాతి **మహామత్తో**. తేనాహ – ‘‘**మహతియా ఇస్సరియమత్తాయ సమన్నాగతో**’’తి.

౮౮. **అవజ్ఝాయన్తీ**తి హేట్ఠా కత్వా ఓలోకేన్తి, చిన్తేన్తి వా. తేనాహ ‘‘**అవజానన్తా**’’తిఆది. **లామకతో వా చిన్తేన్తీ**తి నిహీనతో చిన్తేన్తి. **కథేన్తీ**తి “కిం నామేతం కిం నామేత”న్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేన్తి.

కథం పనేత్థ “దారూనీ”తి బహువచనం “అదిన్న”న్తి ఏకవచనేన సద్ధిం సమ్బన్ధముపగచ్ఛతీతి ఆహ – ‘‘**అదిన్నం ఆదియిస్సతీతి అయం ఉజ్ఝాయనత్థో**’’తిఆది. ఉజ్ఝాయనస్స అదిన్నాదానవిసయత్తా అదిన్నాదానం ఉజ్ఝాయనత్థోతి వుత్తం. సతిపి పనేత్థ గోపకేన దిన్నదారూనం గహణే ఉజుకం అవత్వా లేసేన గహితత్తా థేరో “అదిన్నం ఆదియీ”తి వేదితబ్బో. **వచనభేదే**తి ఏకవచనబహువచనానం భేదే.

సబ్బావన్తం పరిసన్తి భిక్ఖుభిక్ఖునీఆదిసబ్బావయవవన్తం పరిసం. సబ్బా చతుపరిససఙ్ఖాతా పజా ఏత్థ అత్థీతి **సబ్బావన్తా,** పరిసా. సేనా ఏతస్స అత్థీతి సేనికో, సేనికో ఏవ **సేనియో. బిమ్బిసారోతి తస్స నామన్తి** ఏత్థ **బిమ్బీ**తి సువణ్ణం, తస్మా సారసువణ్ణసదిసవణ్ణతాయ బిమ్బిసారోతి వుచ్చతీతి వేదితబ్బో. **చతుత్థో భాగో పాదోతి వేదితబ్బో**తి ఇమినావ సబ్బజనపదేసు కహాపణస్స వీసతిమో భాగో మాసకోతి ఇదఞ్చ వుత్తమేవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. పోరాణసత్థానురూపం లక్ఖణసమ్పన్నా ఉప్పాదితా **నీలకహాపణా**తి వేదితబ్బా. రుద్రదామేన ఉప్పాదితో **రుద్రదామకో**. సో కిర నీలకహాపణస్స తిభాగం అగ్ఘతి. యస్మిం పదేసే నీలకహాపణా న సన్తి, తత్థాపి నీలకహాపణానం వళఞ్జనట్ఠానే చ అవళఞ్జనట్ఠానే చ సమానఅగ్ఘవసేన పవత్తమానం భణ్డం గహేత్వా నీలకహాపణవసేనేవ పరిచ్ఛేదో కాతబ్బోతి వదన్తి.

ధనియవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

తస్సత్థో...పే॰... వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి ఇమినా “భగవతా భిక్ఖూనం ఇదం సిక్ఖాపదం ఏవం పఞ్ఞత్తం హోతి చ, ఇదఞ్చ అఞ్ఞం వత్థు ఉదపాదీ”తి ఏవం **పఠమపారాజికవణ్ణనాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౯) వుత్తనయేన తస్సత్థో వేదితబ్బో. “ఇదాని యం తం అఞ్ఞం వత్థు ఉప్పన్నం, తం దస్సేతుం ‘తేన ఖో పన సమయేనా’తిఆదిమాహా”తి ఏవం అనుపఞ్ఞత్తిసమ్బన్ధో చ తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి దస్సేతి.

౯౦-౯౧. రజకా అత్థరన్తి ఏత్థాతి **రజకత్థరణం,** రజకత్థరణన్తి రజకతిత్థం వుచ్చతీతి ఆహ ‘‘**రజకతిత్థం గన్త్వా**’’తి. వుత్తమేవత్థం విభావేన్తో ఆహ ‘‘**తఞ్హీ**’’తిఆది.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౯౨. “అభినవనివిట్ఠో ఏకకుటికాదిగామో యావ మనుస్సా పవిసిత్వా వాసం న కప్పేన్తి, తావ గామసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీ”తి వదన్తి, తస్మా తత్థ గామప్పవేసనాపుచ్ఛాదికిచ్చమ్పి నత్థి. **యక్ఖపరిగ్గహభూతో**తి సఉపద్దవవసేన వుత్తం, యక్ఖనగరాదిం వా సఙ్గణ్హాతి. యక్ఖనగరమ్పి ఆపణాదీసు దిస్సమానేసు గామసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, అదిస్సమానేసు న గచ్ఛతి, తస్మా యక్ఖనగరమ్పి పవిసన్తేన ఆపణాదీసు దిస్సమానేసు సబ్బం గామప్పవేసనవత్తం కాతబ్బం, అదిస్సమానేసు న కాతబ్బన్తి వదన్తి. **పునపి ఆగన్తుకామా**తి ఇమినా తేసం తత్థ సాపేక్ఖభావం దస్సేతి. యతో పన నిరపేక్ఖావ హుత్వా పక్కమన్తి, సో గామసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, తస్మా తత్థ గామప్పవేసనాపుచ్ఛాదికిచ్చమ్పి నత్థి.

నను చ “గామా వా అరఞ్ఞా వా”తి ఏత్తకమేవ మాతికాయం వుత్తం, తస్మా గామలక్ఖణం దస్సేత్వా అరఞ్ఞమేవ దస్సేతబ్బం సియా, గామూపచారో నామాతిఆది పన కస్మా వుత్తన్తి ఆహ – ‘‘**గామూపచారోతిఆది అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్త**’’న్తి. గామూపచారే హి దస్సితే ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ అవసేసం అరఞ్ఞం నామాతి అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదో సక్కా దస్సేతుం, ఇదఞ్చ గామగామూపచారే అసఙ్కరతో దస్సేతుం వుత్తం. మాతికాయం పన గామగ్గహణేనేవ గామూపచారోపి సఙ్గహితోతి దట్ఠబ్బం. గామూపచారో హి లోకే గామసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి. ఏవఞ్చ కత్వా మాతికాయ అనవసేసఅవహరణట్ఠానపరిగ్గహో సిద్ధో హోతి. **ఇన్దఖీలే**తి ఉమ్మారే. **అరఞ్ఞసఙ్ఖేపం గచ్ఛతీ**తి “నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా సబ్బమేతం అరఞ్ఞ”న్తి (విభ॰ ౫౨౯) అభిధమ్మే వుత్తత్తా. **వేమజ్ఝమేవ ఇన్దఖీలోతి వుచ్చతీ**తి ఇన్దఖీలట్ఠానియత్తా అసతిపి ఇన్దఖీలే వేమజ్ఝమేవ తథా వుచ్చతి. యత్థ పన ద్వారబాహాపి నత్థి, తత్థ ఉభోసు పస్సేసు వతియా వా పాకారస్స వా కోటివేమజ్ఝమేవ ఇన్దఖీలట్ఠానియత్తా “ఇన్దఖీలో”తి గహేతబ్బం. **ఉడ్డాపేన్తో**తి పలాపేన్తో. **లుఠిత్వా**తి పరివత్తేత్వా.

మజ్ఝిమస్స పురిసస్సాతి థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స. ఇమినా పన వచనేన సుప్పముసలపాతోపి బలదస్సనవసేనేవ కతోతి దట్ఠబ్బం. **కురున్దట్ఠకథాయం మహాపచ్చరియఞ్చ** ఘరూపచారో గామోతి అధిప్పాయేన “ఘరూపచారే ఠితస్స లేడ్డుపాతో గామూపచారో”తి వుత్తం. **ద్వారేతి** నిబ్బకోసస్స ఉదకపతనట్ఠానతో అబ్భన్తరం సన్ధాయ వుత్తం. **అన్తోగేహేతి** చ పముఖస్స అబ్భన్తరమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **కతపరిక్ఖేపోతి** ఇమినావ ఘరస్స సమన్తతో తత్తకో పరిచ్ఛేదో ఘరూపచారో నామాతి వుత్తం హోతి. యస్స పన ఘరస్స సమన్తతో గోరూపానం పవేసననివారణత్థం పాకారవతిఆదీహి పరిక్ఖేపో కతో హోతి, తత్థ సోవ పరిక్ఖేపో ఘరూపచారో, సుప్పపాతాదిపరిచ్ఛేదో పన అపరిక్ఖిత్తఘరం సన్ధాయ వుత్తోతి దట్ఠబ్బం . **ఇదమేత్థ పమాణన్తి** వికాలగామప్పవేసనాదీసు గామగామూపచారానం అసఙ్కరతో వినిచ్ఛయస్స వేదితబ్బత్తా. **కురున్దీ**ఆదీసు వుత్తనయేన హి ఘరూపచారస్స గామోతి ఆపన్నత్తా ఘరఘరూపచారగామగామూపచారానం సఙ్కరో సియా. **ఏవం సబ్బత్థాతి** ఇమినా ఇతో పుబ్బేపి పచ్ఛిమస్సేవ వాదస్స పమాణభావం దస్సేతి . కేచి పన “ఇతో పట్ఠాయ వక్ఖమానవాదం సన్ధాయ వుత్త”న్తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం.

సేసమ్పీతి గామూపచారలక్ఖణం సన్ధాయ వదతి. **తత్రాతి** తస్మిం గామూపచారగ్గహణే. **తస్స గామపరిచ్ఛేదదస్సనత్థన్తి** తస్స అపరిచ్ఛేదస్స గామస్స గామపరిచ్ఛేదం దస్సేతున్తి అత్థో. యది ఏవం “గామో నామా”తి పదం ఉద్ధరిత్వా “అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో”తి కస్మా న వుత్తన్తి? “గామో నామాతి ఇధ అవుత్తమ్పి అధికారవసేన లబ్భతియేవా”తి వదన్తి. అపరే పన భణన్తి “గామూపచారో నామాతి ఇమినావ గామస్స చ గామూపచారస్స చ సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. కథం? ‘గామస్స ఉపచారో గామూపచారో’తి ఏవం విగ్గహే కరియమానే ‘పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఇన్దఖీలే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో’తి ఇమినా పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స గామూపచారలక్ఖణం దస్సితం హోతి, ‘గామసఙ్ఖాతో ఉపచారో గామూపచారో’తి ఏవం పన గయ్హమానే ‘అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో’తి ఇమినా అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స గామపరిచ్ఛేదో దస్సితోతి సక్కా విఞ్ఞాతు”న్తి. “ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో”తి ఇమినా పరిక్ఖిత్తస్సపి గామస్స సచే లేడ్డుపాతతో దూరే పరిక్ఖేపో హోతి, లేడ్డుపాతోయేవ గామపరిచ్ఛేదోతి గహేతబ్బన్తి వదన్తి. **పుబ్బే వుత్తనయేనేవాతి** పరిక్ఖిత్తగామే వుత్తనయేనేవ.

సఙ్కరీయతీతి మిస్సీయతి. **ఏత్థాతి** ఘరఘరూపచారగామగామూపచారేసు. “వికాలే గామప్పవేసనే పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి (పాచి. ౫౧౩) వుత్తత్తా గామగామూపచారానం అసఙ్కరతా ఇచ్ఛితబ్బాతి ఆహ – ‘‘**అసఙ్కరతో చేత్థ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో వికాలే గామప్పవేసనాదీసూ**’’తి. ఏత్థ చ “పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం, అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానం అతిక్కమన్తస్స వికాలగామప్పవేసనాపత్తి హోతీ”తి కేచి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం పదభాజనియం పన “పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి (పాచి. ౫౧౩) వుత్తత్తా. అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారతో పట్ఠాయ దుతియలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతస్స గామూపచారస్స ఓక్కమనే ఆపత్తి వేదితబ్బా. తేనేవ **వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** (పాచి. అట్ఠ. ౫౧౨) “అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో అదిన్నాదానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో”తి వుత్తం. **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా. అట్ఠ. దుతియపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం “య్వాయం అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో దస్సితో, తస్స వసేన వికాలగామప్పవేసనాదీసు ఆపత్తి పరిచ్ఛిన్దితబ్బా”తి. యది ఏవం “వికాలే గామం పవిసేయ్యా”తి ఇమినా విరుజ్ఝతీతి? న విరుజ్ఝతి గామూపచారస్సపి గామగ్గహణేన గహితత్తా. తస్మా పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స వికాలగామప్పవేసనాపత్తి హోతీతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. **వికాలే గామప్పవేసనాదీసూతి ఆది**-సద్దేన ఘరఘరూపచారాదీసు ఠితానం ఉప్పన్నలాభభాజనాదిం సఙ్గణ్హాతి.

నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలాతి ఇన్దఖీలతో బహి నిక్ఖమిత్వాతి అత్థో. ఏత్థ చ వినయపరియాయేన తావ “ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ అవసేసం అరఞ్ఞ”న్తి (పారా. ౯౨) ఆగతం, సుత్తన్తపరియాయేన ఆరఞ్ఞికం భిక్ఖుం సన్ధాయ “ఆరఞ్ఞకం నామ సేనాసనం పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ”న్తి (పారా. ౬౫౪) ఆగతం. వినయసుత్తన్తా ఉభోపి పరియాయదేసనా నామ, అభిధమ్మో పన నిప్పరియాయదేసనా. నిప్పరియాయతో చ గామవినిముత్తం ఠానం అరఞ్ఞమేవ హోతీతి అభిధమ్మపరియాయేన అరఞ్ఞం దస్సేతుం “నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా”తి (విభ. ౫౨౯) వుత్తం. ‘‘**ఆచరియధను** నామ పకతిహత్థేన నవవిదత్థిప్పమాణం, జియాయ పన ఆరోపితాయ చతుహత్థప్పమాణ”న్తి వదన్తి. **లేసోకాసనిసేధనత్థన్తి** “మయా నేవ గామే, న అరఞ్ఞే హటం, ఘరే వా ఘరూపచారేసు వా గామూపచారేసు వా అఞ్ఞతరస్మి”న్తి వత్తుం మా లభతూతి వుత్తం హోతి.

కప్పియన్తి అనురూపవసేన వుత్తం. అకప్పియమ్పి పన అప్పటిగ్గహితఞ్చే, అదిన్నసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి. పరిచ్చాగాదిమ్హి అకతే “ఇదం మయ్హం సన్తక”న్తి అవిదితమ్పి పరపరిగ్గహితమేవ మాతాపితూనం అచ్చయేన మన్దానం ఉత్తానసేయ్యకానం దారకానం సన్తకమివ.

యస్స వసేన పురిసో థేనోతి వుచ్చతి, తం **థేయ్య**న్తి ఆహ ‘‘**అవహరణచిత్తస్సేతం అధివచన**’’న్తి. **సఙ్ఖా**-సద్దో ఞాణకోట్ఠాసపఞ్ఞత్తిగణనాదీసు దిస్సతి. “సఙ్ఖాయేకం పటిసేవతీ”తిఆదీసు (మ. ని. ౨.౧౬౮) హి ఞాణే దిస్సతి. “పపఞ్చసఞ్ఞాసఙ్ఖా సముదాచరన్తీ”తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౨౦౪) కోట్ఠాసే. “తేసం తేసం ధమ్మానం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా”తిఆదీసు (ధ. స. ౧౩౧౩) పఞ్ఞత్తియం. “న సుకరం సఙ్ఖాతు”న్తిఆదీసు (ధ. ప. ౧౯౬; అప. థేర. ౧.౧౦.౨) గణనాయం. తత్థ కోట్ఠాసవచనం సఙ్ఖా-సద్దం సన్ధాయాహ ‘‘**సఙ్ఖాసఙ్ఖాతన్తి అత్థతో ఏక**’’న్తి. తేనాహ ‘‘**కోట్ఠాసస్సేతం అధివచన**’’న్తి. **పపఞ్చసఙ్ఖాతి** తణ్హామానదిట్ఠిసఙ్ఖాతా పపఞ్చకోట్ఠాసా. ‘‘**ఏకో చిత్తకోట్ఠాసోతి** యఞ్చ పుబ్బభాగే అవహరిస్సామీతి పవత్తం చిత్తం, యఞ్చ గమనాదిసాధకం పరామసనాదిసాధకం వా మజ్ఝే పవత్తం, యఞ్చ ఠానాచావనప్పయోగసాధకం, తేసు అయమేవేకో పచ్ఛిమో చిత్తకోట్ఠాసో ఇధాధిప్పేతో”తి కేచి వదన్తి. **చూళగణ్ఠిపదే** పన “ఊనమాసకమాసకఊనపఞ్చమాసకపఞ్చమాసకావహరణచిత్తేసు ఏకో చిత్తకోట్ఠాసో”తి వుత్తం. “అనేకప్పభేదత్తా చిత్తస్స ఏకో చిత్తకోట్ఠాసోతి వుత్త”న్తి **మహాగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం. ఇదమేవేత్థ సున్దరతరం “థేయ్యచిత్తసఙ్ఖాతో ఏకో చిత్తకోట్ఠాసో”తి వుత్తత్తా. **థేయ్యసఙ్ఖాతేనాతి** థేయ్యచిత్తకోట్ఠాసేన కరణభూతేన, న విస్సాసతావకాలికాదిగాహవసప్పవత్తచిత్తకోట్ఠాసేనాతి వుత్తం హోతి.

అభియోగవసేనాతి అడ్డకరణవసేన. **అభియుఞ్జతీతి** చోదేతి, అడ్డం కరోతీతి అత్థో. **పరికప్పితట్ఠానన్తి** ఓకాసపరికప్పనవసేన పరికప్పితప్పదేసం. **సుఙ్కఘాతన్తి** ఏత్థ రాజూనం దేయ్యభాగస్స ఏతం అధివచనం సుఙ్కోతి, సో ఏత్థ హఞ్ఞతి అదత్వా గచ్ఛన్తేహీతి సుఙ్కఘాతో. “ఏత్థ పవిట్ఠేహి సుఙ్కో దాతబ్బో”తి రుక్ఖపబ్బతాదిసఞ్ఞాణేన నియమితప్పదేసస్సేతం అధివచనం.

పఞ్చవీసతిఅవహారకథావణ్ణనా

ఆకులాతి సఙ్కులా. **లులితాతి** విలోళితా. **కత్థచీతి** ఏకిస్సాయ అట్ఠకథాయం. **ఏకం పఞ్చకం దస్సితన్తి** “పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతి, పరపరిగ్గహితసఞ్ఞీ చ, గరుకో చ హోతి పరిక్ఖారో పఞ్చమాసకో వా అతిరేకపఞ్చమాసకో వా, థేయ్యచిత్తఞ్చ పచ్చుపట్ఠితం హోతి, ఆమసతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. ఫన్దాపేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. ఠానా చావేతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి

(పారా॰ ౧౨౨) ఏవం వుత్తపఞ్చఅవహారఙ్గాని ఏకం పఞ్చకన్తి దస్సితం. **ద్వే పఞ్చకాని దస్సితానీతి** "ఛహాకారేహి అదిన్నం ఆదియన్తస్స ఆపత్తి పారాజికస్స. న చ సకసఞ్ఞీ, న చ విస్సాసగ్గాహీ, న చ తావకాలికం, గరుకో చ హోతి పరిక్ఖారో పఞ్చమాసకో వా అతిరేకపఞ్చమాసకో వా, థేయ్యచిత్తఞ్చ పచ్చుపట్ఠితం హోతి, ఆమసతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. ఫన్దాపేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. ఠానా చావేతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి ఏవం వుత్తేసు ఛసు పదేసు ఏకం అపనేత్వా అవసేసాని పఞ్చ పదాని ఏకం పఞ్చకన్తి దస్సేత్వా హేట్ఠా వుత్తపఞ్చకఞ్చ గహేత్వా ద్వే పఞ్చకాని దస్సితాని. **ఏత్థ పనాతి** "పఞ్చహాకారేహి అదిన్నం ఆదియన్తస్సా"తిఆదీసు. **సబ్బేహిపి పదేహీతి** "పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతీ"తిఆదీహి పదేహి. **లబ్భమానానియేవ పఞ్చకానీతి** పఞ్చవీసతియా అవహారేసు లబ్భమానపఞ్చకాని.

పఞ్చన్నం అవహారానం సమూహో పఞ్చకం, సకో హత్థో సహత్థో, తేన నిబ్బత్తో, తస్స వా సమ్బన్ధీతి సాహత్థికో, అవహారో. సాహత్థికాది పఞ్చకం **సాహత్థికపఞ్చకన్తి** ఆదిపదవసేన నామలాభో దట్ఠబ్బో కుసలాదిత్తికస్స కుసలత్తికవోహారో వియ. ఇమినావ నయేన పుబ్బపయోగాది పఞ్చకం **పుబ్బపయోగపఞ్చకం,** థేయ్యావహారాది పఞ్చకం **థేయ్యావహారపఞ్చకన్తి** నామలాభో దట్ఠబ్బోతి. **తతియపఞ్చమేసు పఞ్చకేసూతి** సాహత్థికపఞ్చకథేయ్యావహారపఞ్చకేసు. **లబ్భమానపదవసేనాతి** సాహత్థికపఞ్చకే లబ్భమానస్స నిస్సగ్గియావహారపదస్స వసేన థేయ్యావహారపఞ్చకే లబ్భమానస్స పరికప్పావహారపదస్స చ వసేన యోజేతబ్బన్తి అత్థో.

ఆణత్తియా నిబ్బత్తో అవహారో **ఆణత్తికో**. నిస్సజ్జనం నిస్సగ్గో, సుఙ్కఘాతట్ఠానే పరికప్పితోకాసే వా ఠత్వా భణ్డస్స బహి పాతనం. నిస్సగ్గోవ **నిస్సగ్గియో**. కిరియాసిద్ధితో పురేతరమేవ పారాజికాపత్తిసఙ్ఖాతం అత్థం సాధేతీతి **అత్థసాధకో**. "అసుకస్స భణ్డం యదా సక్కోసి, తదా అవహరా"తి ఏవరూపో హి ఆణాపనపయోగో పరస్స తేలకుమ్భియా పాదగ్ఘనకం తేలం అవస్సం పివనకానం ఉపాహనాదీనం నిక్ఖేపపయోగో చ ఆణత్తస్స భణ్డగ్గహణతో ఉపాహనాదీనం తేలపాతనతో చ పురేతరమేవ పారాజికాపత్తిసఙ్ఖాతం అత్థం సాధేతి. సాహత్థికపయోగోపి హి ఏవరూపో అత్థసాధకోతి వుచ్చతి. వుత్తఞ్హేతం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా) –

> "అత్థసాధకో నామ 'అసుకస్స భణ్డం యదా సక్కోసి, తదా తం అవహరా'తి ఆణాపేతి. తత్థ సచే పరో అనన్తరాయికో హుత్వా తం అవహరతి, ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికం. పరస్స వా పన తేలకుమ్భియా పాదగ్ఘనకం తేలం అవస్సం పివనకాని ఉపాహనాదీని పక్ఖిపతి, హత్థతో ముత్తమత్తేయేవ పారాజిక"న్తి.

ధురస్స నిక్ఖిపనం **ధురనిక్ఖేపో**. ఆరామాభియుఞ్జనాదీసు అత్తనో చ పరస్స చ దానగ్గహణేసు నిరుస్సాహభావాపజ్జనం. **సహత్థా అవహరతీతి** సహత్థేన గణ్హాతి. **"అసుకస్స భణ్డం అవహరా"తి అఞ్ఞం ఆణాపేతీతి** ఏత్థాపి ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ ఆపత్తి దట్ఠబ్బా. యది ఏవం ఇమస్స, అత్థసాధకస్స చ కో విసేసోతి? తఙ్ఖణఞ్ఞేవ గహణే నియుఞ్జనం ఆణత్తికపయోగో, కాలన్తరేన గహణత్థం నియోగో అత్థసాధకోతి అయమేతేసం విసేసో. తేనేవాహ – **"అసుకస్స భణ్డం యదా సక్కోసి, తదా అవహరాతి ఆణాపేతీ"**తి. ఏత్థ చ ఆణాపనపయోగోవ అత్థసాధకోతి దస్సితో, సాహత్థికవసేనపి అత్థసాధకపయోగో పన ఉపరి ఆవి భవిస్సతి. **ధురనిక్ఖేపో పన ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డవసేన వేదితబ్బోతి** ఇదం నిదస్సనమత్తం. ఆరామాభియుఞ్జనాదీసుపి తావకాలికభణ్డదేయ్యానం అదానేపి ఏసేవ నయో.

"ఆణత్తివసేన పుబ్బపయోగో వేదితబ్బో"తి వుత్తత్తా అనన్తరాయేన గణ్హన్తస్స 'అసుకస్స భణ్డం అవహరా'తి ఆణాపనం భణ్డగ్గహణతో పుబ్బత్తా **పుబ్బపయోగో,** పయోగేన సహ వత్తమానో అవహారో **సహపయోగో,** "అసుకం నామ భణ్డం హరిస్సామా"తి సంవిదహిత్వా సమ్మన్తయిత్వా అవహరణం **సంవిదావహారో**. **సఙ్కేతకమ్మం** నామ పుబ్బణ్హాదికాలపరిచ్ఛేదవసేన సఞ్జాననకమ్మం, **నిమిత్తకమ్మం** నామ సఞ్ఞుప్పాదనత్థం అక్ఖినిఖణనాదినిమిత్తకరణం. **ఠానాచావనవసేన సహపయోగోతి** ఇదం పన నిదస్సనమత్తం దట్ఠబ్బం, ఖిలసఙ్కమనాదీసుపి అసతి చ ఠానాచావనే సహపయోగో దట్ఠబ్బో. వుత్తఞ్హేతం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా) "ఠానాచావనవసేన ఖిలాదీని సఙ్కామేత్వా ఖేత్తాదిగ్గహణవసేన చ సహపయోగో వేదితబ్బో"తి.

థేనో వుచ్చతి చోరో, తస్స భావో థేయ్యం, తేన అవహరణం **థేయ్యావహారో**. యో హి సన్ధిచ్ఛేదాదీని కత్వా అదిస్సమానో అవహరతి, తులాకూటమానకూటకూటకహాపణాదీహి వా వఞ్చేత్వా గణ్హాతి, తస్సేవం గణ్హతో అవహారో థేయ్యావహారో. పసయ్హ అభిభవిత్వా అవహరణం **పసయ్హావహారో**. యో హి పసయ్హ బలక్కారేన పరేసం సన్తకం గణ్హాతి గామఘాతకాదయో వియ, అత్తనో పత్తబలితో వా వుత్తనయేన అధికం గణ్హాతి రాజభటాదయో వియ, తస్సేవం గణ్హతో అవహారో పసయ్హావహారో. భణ్డవసేన చ ఓకాసవసేన చ పరికప్పేత్వా అవహరణం **పరికప్పావహారో**. తిణపణ్ణాదీహి అఙ్గులిముద్దికాదిం పటిచ్ఛాదేత్వా పచ్ఛా తస్స పటిచ్ఛన్నస్స అవహరణం **పటిచ్ఛన్నావహారో**. కుసం సఙ్కామేత్వా అవహరణం **కుసావహారో**.

తులయిత్వాతి ఉపపరిక్ఖిత్వా. **సామీచీతి** వత్తం, ఆపత్తి పన నత్థీతి అధిప్పాయో. **మహాజనసమ్మద్దోతి** మహాజనసఙ్ఖోభో. **భట్ఠే జనకాయేతి** అపగతే జనకాయే. **"ఇదఞ్చ కాసావం అత్తనో సన్తకం కత్వా ఏతస్సేవ భిక్ఖునో దేహీ"**తి కింకారణా ఏవమాహ? చీవరసామికేన యస్మా ధురనిక్ఖేపో కతో, తస్మా తస్స అదిన్నం గహేతుం న వట్టతి. అవహారకోపి విప్పటిసారస్స ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ చీవరసామికం పరియేసన్తో విచరతి "దస్సామీ"తి, చీవరసామికేన చ "మమేత"న్తి వుత్తే ఏతేనపి అవహారకేన ఆలయో పరిచ్చత్తో, తస్మా ఏవమాహ. యది ఏవం చీవరసామికోయేవ "అత్తనో సన్తకం గణ్హాహీ"తి కస్మా న వుత్తోతి? ఉభిన్నమ్పి కుక్కుచ్చవినోదనత్థం. కథం? అవహారకస్స "మయా సహత్థేన న దిన్నం, భణ్డదేయ్యమేత"న్తి కుక్కుచ్చం ఉప్పజ్జేయ్య, ఇతరస్స "మయా పఠమం ధురనిక్ఖేపం కత్వా పచ్ఛా అదిన్నం గహిత"న్తి కుక్కుచ్చం ఉప్పజ్జేయ్యాతి.

సమగ్ఘన్తి అప్పగ్ఘం. **దారుఅత్థం ఫరతీతి** దారూహి కత్తబ్బకిచ్చం సాధేతి. **మయి సన్తేతిఆది** సబ్బం రఞ్ఞా పసాదేన వుత్తం, "థేరేన పన అననుచ్ఛవికం కత"న్తి న మఞ్ఞితబ్బం.

ఏకదివసం దన్తకట్ఠచ్ఛేదనాదినా యా అయం అగ్ఘహాని వుత్తా, సా సబ్బా భణ్డసామినా

కిణిత్వా గహితమేవ సన్ధాయ వుత్తా, సబ్బం పనేతం అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహేతబ్బం. పాసాణఞ్చ సక్ఖరఞ్చ **పాసాణసక్ఖరం**. **ధారేయ్యత్థం విచక్ఖణోతి** ఇమస్సేవ వివరణం **"ఆపత్తిం వా అనాపత్తిం వా"**తిఆది.

పఞ్చవీసతిఅవహారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అక్ఖదస్సాతి ఏత్థ **అక్ఖ**-సద్దేన కిర వినిచ్ఛయసాలా వుచ్చతి. తత్థ నిసీదిత్వా వజ్జావజ్జం పస్సన్తీతి **అక్ఖదస్సా** వుచ్చన్తి ధమ్మవినిచ్ఛనకా. **హనేయ్యున్తి** ఏత్థ హననం నామ హత్థపాదాదీహి పోథనఞ్చేవ సీసాదిచ్ఛేదనఞ్చ హోతీతి ఆహ – **"హనేయ్యున్తి పోథేయ్యుఞ్చేవ ఛిన్దేయ్యుఞ్చా"**తి. తేనేవ పదభాజనియఞ్చ "హత్థేన వా పాదేన వా కసాయ వా వేత్తేన వా

అడ్ఢదణ్డకేన వా ఛేజ్జాయ వా హనేయ్యు’’న్తి వుత్తం. తత్థ **అడ్ఢదణ్డకేనాతి** ద్విహత్థప్పమాణేన రస్సముగ్గరేన వేళుపేసికాయ వా. **ఛేజ్జాయాతి** హత్థపాదసీసాదీనం ఛేదనేన. **నీహరేయ్యున్తి** గామనిగమాదితో నీహరేయ్యుం. **చోరోసి…పే॰… థేనోసీతి** ఏత్థ ‘‘పరిభాసేయ్యు’’న్తి పదం అజ్ఝాహరిత్వా అత్థో వేదితబ్బోతి ఆహ **‘‘చోరోసీతి ఏవమాదీని చ వత్వా పరిభాసేయ్యు’’**న్తి.

౯౩. యం తం భణ్డం దస్సితన్తి సమ్బన్ధో. **యత్థ యత్థ ఠితన్తి** భూమిఆదీసు యత్థ యత్థ ఠితం. **యథా యథా ఆదానం గచ్ఛతీతి** భూమిఆదీసు ఠితం భణ్డం సబ్బసో అగ్గహణేపి యేన యేన ఆకారేన గహణం ఉపగచ్ఛతి.

భూమట్ఠకథావణ్ణనా

౯౪. **ఫన్దాపేతి, సబ్బత్థ దుక్కటమేవాతి** ఏత్థ ‘‘ఉద్ధరిస్సామీ’’తి ఫన్దాపేత్వా పున అనుద్ధరిత్వా తత్థేవ సయన్తస్సపి అఞ్ఞపచ్ఛిగ్గం అఫన్దాపేత్వా ఏకపయోగేన ఉద్ధరన్తస్సపి దుక్కటమేవాతి దట్ఠబ్బం. **అఞ్ఞస్మిం వా గమనస్స అనుపకారేతి** యథా ద్వారపిదహనే కుమ్భిట్ఠానగమనస్స అనుపకారత్తా అనాపత్తి, ఏవం అఞ్ఞస్మిం వా గమనస్స అనుపకారే కాయవచీకమ్మే అనాపత్తి. **వాచాయ వాచాయాతి** ఏకేకత్థదీపికాయ వాచాయ వాచాయ. **ఉపలద్ధోతి** ఞాతో. **పుఞ్ఞాని చ కరిస్సామాతి** ఏత్థ ‘‘ముసావాదం కత్వా పుఞ్ఞాని కరిస్సామాతి వదన్తస్స దుక్కటమేవా’’తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం ఇమస్మింయేవ పదేసే అట్ఠకథావచనేన విరుజ్ఝతి. తథా హి ‘‘యం యం వచనం ముసా, తత్థ తత్థ పాచిత్తియ’’న్తి చ ‘‘న హి అదిన్నాదానస్స పుబ్బపయోగే పాచిత్తియట్ఠానే దుక్కటం నామ అత్థీ’’తి చ వక్ఖతి. ఏవం పన వుత్తే న విరుజ్ఝతి ‘‘ముసావాదం కత్వా పుఞ్ఞాని చ కరిస్సామాతి వదన్తస్స పాచిత్తియేన సద్ధిం దుక్కట’’న్తి. తథా హి ‘‘అకప్పియపథవిం ఖణన్తానం దుక్కటేహి సద్ధిం పాచిత్తియానీతి మహాపచ్చరియం వుత్త’’న్తి చ ‘‘యథా చ ఇధ, ఏవం సబ్బత్థ పాచిత్తియట్ఠానే దుక్కటా న ముచ్చతీ’’తి చ వక్ఖతి. సచే పన కుసలచిత్తో ‘‘పుఞ్ఞాని కరిస్సామా’’తి వదతి, అనాపత్తి ‘‘బుద్ధపూజం వా ధమ్మపూజం వా సఙ్ఘభత్తం వా కరిస్సామాతి కుసలం ఉప్పాదేతి, కుసలచిత్తేన గమనే అనాపత్తీ’’తి చ ‘‘యథా చ ఇధ, ఏవం సబ్బత్థ అథేయ్యచిత్తస్స అనాపత్తీ’’తి చ వక్ఖమానత్తా.

పమాదలిఖితన్తి వేదితబ్బన్తి అపరభాగే పోత్థకారుళ్హకాలే పమజ్జిత్వా లిఖితన్తి వేదితబ్బం. పాళియం సేసఅట్ఠకథాసు చ ‘‘కుదాలం వా పిటకం వా’’తి ఇదమేవ ద్వయం వత్వా వాసిఫరసూనం అవుత్తత్తా తేసమ్పి సఙ్ఖేపట్ఠకథాదీసు ఆగతభావం దస్సేతుం **‘‘సఙ్ఖేపట్ఠకథాయం పన మహాపచ్చరియఞ్చా’’**తిఆది వుత్తం. థేయ్యచిత్తేన కతత్తా ‘‘దుక్కటేహి సద్ధిం పాచిత్తియానీ’’తి వుత్తం. **తతో పరం సబ్బకిరియాసూతి** బీజగ్గహణతో పరం కత్తబ్బకిరియాసు. **సబ్బం పురిమనయేనేవాతి** యావ పిటకపరియోసానా హత్థవారపదవారేసు దుక్కటం.

థేరేహి దస్సితన్తి పుబ్బపయోగసహపయోగదుక్కటేసు అసమ్మోహత్థం సమోధానేత్వా ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి దస్సితం. ‘‘సబ్బేసమ్పి దుక్కటానం ఇమేసుయేవ అట్ఠసు సఙ్గహేతబ్బభావతో ఇతరేహి సత్తహి దుక్కటేహి వినిముత్తం వినయదుక్కటేయేవ సఙ్గహేతబ్బ’’న్తి వదన్తి. **దసవిధం రతనన్తి** ‘‘ముత్తా మణి వేళురియో సఙ్ఖో సిలా పవాళం రజతం జాతరూపం లోహితఙ్గో మసారగల్ల’’న్తి ఏవమాగతం దసవిధం రతనం.

> ‘‘మణి ముత్తా వేళురియో చ సఙ్ఖో,
> సిలా పవాళం రజతఞ్చ హేమం;
> సలోహితఙ్గఞ్చ మసారగల్లం,
> దసేతి ధీరో రతనాని జఞ్ఞా’’తి. –

హి వుత్తం.

సత్తవిధం ధఞ్ఞన్తి సాలి వీహి యవో కఙ్గు కుద్రూసో వరకో గోధుమోతి ఇదం సత్తవిధం ధఞ్ఞం. **ఆవుధభణ్డాదిన్తి ఆది**-సద్దేన తూరియభణ్డఇత్థిరూపాదిం సఙ్గణ్హాతి. అనామసితబ్బే వత్థుమ్హి దుక్కటం **అనామాసదుక్కటం. దురుపచిణ్ణదుక్కటన్తి** ‘‘న కత్తబ్బ’’న్తి వారితస్స కతత్తా దుట్ఠు ఆచిణ్ణం చరితన్తి దురుపచిణ్ణం, తస్మిం దుక్కటం దురుపచిణ్ణదుక్కటం. వినయే పఞ్ఞత్తం దుక్కటం **వినయదుక్కటం.** ‘‘సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమతీ’’తి సుత్వా తంనివారణత్థాయ ఞాతే అత్థే అవదన్తస్స **ఞాతదుక్కటం.** ఏకాదస సమనుభాసనా నామ భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే చత్తారో యావతతియకా సఙ్ఘాదిసేసా, అరిట్ఠసిక్ఖాపదన్తి పఞ్చ, భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖే ఏకం యావతతియకం పారాజికం, చత్తారో సఙ్ఘాదిసేసా, చణ్డకాళీసిక్ఖాపదన్తి ఛ. వస్సావాసాదిం పటిస్సుణిత్వా న సమ్పాదేన్తస్స పటిస్సవనిమిత్తం దుక్కటం **పటిస్సవదుక్కటం.**

> పుబ్బసహపయోగే చ, అనామాసదురుపచిణ్ణే;
> వినయే చేవ ఞాతే చ, ఞత్తియా చ పటిస్సవే;
> అట్ఠేతే దుక్కటా వుత్తా, వినయే వినయఞ్ఞునా.

సహపయోగతో పట్ఠాయ చేత్థ పురిమా పురిమా ఆపత్తియో పటిప్పస్సమ్భన్తీతి ఆహ **‘‘అథ ధురనిక్ఖేపం అకత్వా’’**తిఆది. తత్థ ‘‘ధురనిక్ఖేపం అకత్వా’’తి వుత్తత్తా ధురనిక్ఖేపం కత్వా ఖణన్తస్స పురిమాపత్తియో న పటిప్పస్సమ్భన్తీతి దట్ఠబ్బం. **వియూహనదుక్కటం పటిప్పస్సమ్భతి, ఉద్ధరణదుక్కటే పతిట్ఠాతీతి** ఇదం పాళియం ఆగతానుక్కమేన దస్సేతుం వుత్తం. యది పన పంసుం ఉద్ధరిత్వా సఉస్సాహోవ పున ఖణతి, ఉద్ధరణదుక్కటం పటిప్పస్సమ్భతి, ఖణనదుక్కటే పతిట్ఠాతి.

కతం కరణం కిరియాతి అత్థతో ఏకన్తి ఆహ **‘‘విరూపా సా కిరియా’’**తి. ఇదాని వుత్తమేవత్థం **పరివారపాళియా** నిదస్సేన్తో **‘‘వుత్తమ్పి చేత’’**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **అపరద్ధం విరద్ధం ఖలితన్తి** సబ్బమేతం **యఞ్చ దుక్కటన్తి** ఏత్థ వుత్తస్స దుక్కటస్స పరియాయవచనం. యఞ్హి దుట్ఠు కతం, విరూపం వా కతం , తం దుక్కటం. తం పనేతం యథా సత్థారా వుత్తం, ఏవం అకతత్తా **అపరద్ధం,** కుసలం విరజ్ఝిత్వా పవత్తత్తా **విరద్ధం,** అరియవంసపటిపదం అనారుళ్హత్తా **ఖలితం. యం మనుస్సో కరేతి** ఇదం పనేత్థ ఓపమ్మనిదస్సనం. తస్సత్థో – యథా యం లోకే మనుస్సో ఆవి వా యది వా రహో పాపం కరోతి, తం దుక్కటన్తి పవేదేన్తి, ఏవమిదమ్పి బుద్ధపటికుట్ఠేన లామకభావేన పాపం, తస్మా దుక్కటన్తి వేదితబ్బన్తి.

యథా దుక్ఖా, కుచ్ఛితా వా గతి దుగతీతి వత్తబ్బే ‘‘దుగ్గతీ’’తి వుత్తం, యథా చ కటుకం ఫలమేతస్సాతి కటుకఫలన్తి వత్తబ్బే ‘‘కటుకప్ఫల’’న్తి వుత్తం, ఏవమిధాపి థూలత్తా అచ్చయత్తా చ థూలచ్చయన్తి వత్తబ్బే ‘‘థుల్లచ్చయ’’న్తి వుత్తన్తి దస్సేతుం **‘‘సమ్పరాయే చ దుగ్గతీ’’**తిఆదిమాహ. సంయోగే పన కతే సంయోగపరస్స రస్సత్తం సిద్ధమేవాతి మనసి కత్వా **‘‘సంయోగభావో వేదితబ్బో’’**తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. **ఏకస్స మూలేతి** ఏకస్స సన్తికే. **అచ్చయో తేన సమో నత్థీతి** దేసనాగామీసు అచ్చయేసు తేన సమో థూలో అచ్చయో నత్థి. **తేనేతం ఇతి వుచ్చతీతి** థూలత్తా అచ్చయస్స ఏతం థుల్లచ్చయన్తి వుచ్చతీతి అత్థో.

“సబ్బత్థాపి ఆమసనే దుక్కటం ఫన్దాపనే థుల్లచ్చయఞ్చ విసుం విసుం థేయ్యచిత్తేన ఆమసనఫన్దాపనపయోగం కరోన్తస్సేవ హోతి, ఏకపయోగేన గణ్హన్తస్స పన ఉద్ధారే పారాజికమేవ, న దుక్కటథుల్లచ్చయానీ”తి వదన్తి. **సహపయోగం పన అకత్వా**తి ఏత్థ “పుబ్బపయోగే ఆపన్నాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధియా అభావతో సహపయోగం కత్వాపి లజ్జిధమ్మం ఓక్కన్తేన పుబ్బపయోగే ఆపన్నాపత్తియో దేసేతబ్బా”తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అట్ఠకథావచనం పన కతే సహపయోగే పుబ్బపయోగే ఆపన్నాపత్తీనమ్పి పటిప్పస్సద్ధిం దీపేతి, అఞ్ఞథా “సహపయోగం పన అకత్వా”తి ఇదం విసేసనమేవ నిరత్థకం సియా. యఞ్చ హేట్ఠా వుత్తం “సచే పనస్స తత్థజాతకే తిణరుక్ఖలతాదిమ్హి ఛిన్నేపి లజ్జిధమ్మో ఓక్కమతి, సంవరో ఉప్పజ్జతి, ఛేదనపచ్చయా దుక్కటం దేసేత్వా ముచ్చతీ”తి, తమ్పి సహపయోగే కతే పుబ్బపయోగే ఆపన్నాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధిమేవ దీపేతి సహపయోగే ఛేదనపచ్చయా ఆపన్నదుక్కటస్సేవ దేసనాయ వుత్తత్తా. **సహపయోగతో పట్ఠాయేవా**తి చ ఇదం సహపయోగం పత్తస్స తతో పుబ్బే ఆపన్నానం పుబ్బపయోగాపత్తీనమ్పి పటిప్పస్సద్ధిం దీపేతి. తేన హి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి “యావ సహపయోగం న పాపుణాతి, తావ పుబ్బే ఆపన్నాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధి న హోతి, సహపయోగం పత్తకాలతో పన పట్ఠాయ తాసమ్పి పటిప్పస్సద్ధి హోతీ”తి, తస్మా సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

బహుకాపి ఆపత్తియో హోన్తు, ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీతి ఏత్థాయమధిప్పాయో – సచే ఖణనవియూహనుద్ధరణేసు దస దస కత్వా ఆపత్తియో ఆపన్నా, తాసు ఉద్ధరణే దస ఆపత్తియో దేసేత్వా ముచ్చతి విసభాగకిరియం పత్వా పురిమాపురిమాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధత్తాతి. జాతివసేన పన సమానకిరియాయ ఆపన్నాపత్తియో ఏకత్తేన గహేత్వా “ఏకమేవ దేసేత్వా”తి వుత్తం, తస్మా ఇమినాపి కురున్దట్ఠకథావచనేన పఠమం మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తపురిమాపత్తిపటిప్పస్సద్ధిమేవ సమత్థయతి, న పన ఉభిన్నం అట్ఠకథానం అత్థతో నానాకరణం అత్థి. అపరమ్పేత్థ పకారం వణ్ణయన్తి “సమానకిరియాసుపి పురిమపురిమఖణనపచ్చయా ఆపన్నాపత్తియో పచ్ఛిమపచ్ఛిమఖణనం పత్వా పటిప్పస్సమ్భన్తీతి ఇమినా అధిప్పాయేన ‘పంసుఖణనాదీసు చ లజ్జిధమ్మే ఉప్పన్నే బహుకాపి ఆపత్తియో హోన్తు, ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీతి **కురున్దట్ఠకథాయం** వుత్త’”న్తి. “ఏవఞ్చ సతి ‘బహుకాపి ఆపత్తియో హోన్తూ’తి న వత్తబ్బం భవేయ్య, వుత్తఞ్చ, తస్మా విసభాగకిరియమేవ పత్వా పురిమాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధిం ఇచ్ఛన్తేనేవ బహుకాసుపి ఆపత్తీసు ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీతి ఇమస్మిం ఠానే విసుంయేవేకో దేసనాక్కమో దస్సితో”తిపి వదన్తి. అయమేతేసం అధిప్పాయో – యథా ఇధ పురిమాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధి అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహితా, ఏవం బహుకాసుపి ఆపత్తీసు ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీతి ఇదమ్పి ఇధ అట్ఠకథాచరియప్పమాణతోయేవ వేదితబ్బం. యథా చ పాళియం పాచిత్తియట్ఠానేపి దుక్కటమేవ హోతీతి ఇధ ఆవేణికం కత్వా ఆపత్తివిసేసో దస్సితో, ఏవం పురిమాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధివిసేసో చ దేసనావిసేసో చ అట్ఠకథాచరియేహి దస్సితోతి.

హేట్ఠతో ఓసీదేన్తోతి “సామికేసు ఆగన్త్వా అపస్సిత్వా గతేసు గణ్హిస్సామీ”తి థేయ్యచిత్తేన హేట్ఠాభూమియం ఓసీదేన్తో. **బున్దేనా**తి కుమ్భియా హేట్ఠిమతలేన. ఏవం ఏకట్ఠానే ఠితాయ కుమ్భియా ఠానాచావనం ఛహి ఆకారేహి వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **వలయం నీహరతి, పారాజిక**న్తి ఆకాసగతం అకత్వా ఘంసిత్వా నీహరన్తస్స ఛిన్నకోటితో నీహటమత్తే పారాజికం. **ఇతో చితో చ సారేతీ**తి ఘంసన్తోయేవ ఆకాసగతం అకత్వా సారేతి.

ఛిన్నమత్తే పారాజికన్తి అవస్సం చే పతతి, ఛిన్నమత్తే పారాజికం. **పరిచ్ఛేదో**తి “పఞ్చమాసకం వా అతిరేకపఞ్చమాసకం వా”తి వుత్తగణనపరిచ్ఛేదో. **అపబ్యూహన్తో**తి “హేట్ఠా ఠితం గణ్హిస్సామీ”తి హత్థేన ద్విధా కరోన్తో. **ఉపడ్ఢకుమ్భియ**న్తి ఉపడ్ఢపుణ్ణాయ కుమ్భియా. నను చ అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన సఙ్ఖేపట్ఠకథాదీసు వుత్తమ్పి కస్మా న గహేతబ్బన్తి ఆహ – **“వినయవినిచ్ఛయే హి ఆగతే గరుకే ఠాతబ్బ”**న్తి. **వినయధమ్మతా**తి వినయగరుకానం ధమ్మతా. వినయగరుకా హి వినయవినిచ్ఛయే ఆగతే గరుకే తిట్ఠన్తి. వినయగరుకతాబ్యాపనత్థఞ్హి వినయగరుకోయేవేత్థ వినయ-సద్దేన వుత్తో, వినయస్స వా ఏసా ధమ్మతా తేసం గరుగారవట్ఠానస్స వినయవిసయత్తా.

ఇదాని సఙ్ఖేపట్ఠకథాదీసు వుత్తం పాళియాపి న సమేతీతి దస్సేన్తో ఆహ **“అపిచా”**తిఆది. **భాజన**న్తి పత్తాదిభాజనం. పత్తాదిం అపూరేత్వా గణ్హన్తస్స అనుద్ధటేపి ముఖవట్టిపరిచ్ఛేదో హోతి, పూరేత్వా గణ్హన్తస్స పన ఉద్ధరణకాలే హోతీతి ఆహ **“ముఖవట్టిపరిచ్ఛేదేన వా ఉద్ధారేన వా”**తి. యదా పన తేలకుమ్భిఆదీసు తేలాదీనం అబహుభావతో భాజనం నిముజ్జాపేత్వా గణ్హితుం న సక్కా హోతి, తదా ముఖవట్టిపరిచ్ఛేదేనేవ హోతి. **చిక్కన**న్తి థద్ధం. **ఆకడ్ఢనవికడ్ఢనయోగ్గ**న్తి ఏత్థ అభిముఖం కడ్ఢనం **ఆకడ్ఢనం,** పరతో కడ్ఢనం **వికడ్ఢనం. పటినీహరితు**న్తి అత్తనో భాజనతో పటినీహరితుం. **హత్థతో ముత్తమత్తే పారాజిక**న్తి థేయ్యచిత్తేన పరసన్తకగ్గహణపయోగస్స కతత్తా. **మహాఅట్ఠకథాయమేవ** “సచేపి మరియాదం దుబ్బలం కత్వా సుక్ఖతళాకస్స ఉదకనిబ్బహనట్ఠానం ఉదకనిద్ధమనతుమ్బం వా పిదహతి, అఞ్ఞతో చ గమనమగ్గే వా పాళిం బన్ధతి, సుక్ఖమాతికం వా ఉజుం కరోతి, పచ్ఛా దేవే వుట్ఠే ఉదకం ఆగన్త్వా మరియాదం భిన్దతి, సబ్బత్థ భణ్డదేయ్య”న్తి వుత్తత్తా **“తం పన తత్థేవ సుక్ఖతళాకే సుక్ఖమాతికాయ ఉజుకరణవినిచ్ఛయేన విరుజ్ఝతీ”**తి వుత్తం.

అవహారలక్ఖణన్తి పఞ్చవీసతియా అవహారేసు ఏకమ్పి అవహారలక్ఖణం, ఠానాచావనపయోగో ఏవ వా. **ఉద్ధారే**తి కుమ్భియా ఘుట్టట్ఠానతో కేసగ్గమత్తేపి ఉద్ధటే. **యుత్త**న్తి ఠానాచావనపయోగసబ్భావతో యుత్తం. **సఙ్గోపనత్థాయా**తి ఇమినా సుద్ధచిత్తతం దస్సేతి. **పలిబుజ్ఝిస్సతీ**తి నివారేస్సతి. **వుత్తనయేనేవ పారాజిక**న్తి హత్థతో ముత్తమత్తేయేవ పారాజికం. **సుద్ధచిత్తోవ ఉద్ధరతీ**తి కుమ్భియం తేలస్స ఆకిరణతో పురేతరమేవ సుద్ధచిత్తో నిక్ఖిపిత్వా పచ్ఛా సుద్ధచిత్తోవ ఉద్ధరతి. **నేవ అవహారో**తి థేయ్యచిత్తేన అవహరణపయోగస్స అకతత్తా. అత్తనో భాజనత్తా పన **“న గీవా”**తి వుత్తం, అనాపత్తిమత్తమేవ వుత్తం, న పన ఏవం విచారితన్తి అధిప్పాయో. అథ వా **అనాపత్తిమత్తమేవ వుత్త**న్తి ఇమినాపి తత్థ “గీవా”తి వచనాభావతో “న గీవా”తి పుబ్బే వుత్తమహాఅట్ఠకథావాదమేవ పతిట్ఠాపేతి, పచ్ఛా దస్సితేన కురున్దివాదేనపి మహాఅట్ఠకథావాదోవ సమత్థితో. **అత్తనో భణ్డ**న్తి తేలాకిరణతో పురేతరమేవ అత్తనో కుమ్భియం సుద్ధచిత్తేన ఠపితం పీతతేలం అత్తనో పరిక్ఖారం. **సమ్మోహట్ఠాన**న్తి ఆపత్తివినిచ్ఛయవసేన సమ్మోహట్ఠానం.

బహిగతం నామ హోతీతి తతో పట్ఠాయ తేలస్స అట్ఠానభావతో అధోముఖభావతో చ బహిగతం నామ హోతి. అన్తో పట్ఠాయ ఛిద్దే కరియమానే తేలస్స నిక్ఖమిత్వా గతగతట్ఠానం భాజనసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి ఆహ – **“బాహిరన్తతో పాదగ్ఘనకే గళితే పారాజిక”**న్తి. **యథా తథా వా కతస్సా**తి బాహిరన్తతో అబ్భన్తరతో వా పట్ఠాయ కతస్స. **మజ్ఝే ఠపేత్వా కతఛిద్దే**తి మజ్ఝే థోకం కపాలం ఠపేత్వా పచ్ఛా తం ఛిన్దన్తేన కతఛిద్దే. “మరియాదచ్ఛేదనే అన్తో ఠత్వా బహిముఖో ఛిన్దన్తో బహి అన్తేన కారేతబ్బో, బహి ఠత్వా అన్తోముఖో ఛిన్దన్తో అన్తో అన్తేన కారేతబ్బో, అన్తో చ బహి చ ఛిన్దిత్వా మజ్ఝే ఠపేత్వా తం ఛిన్దన్తో మజ్ఝేన కారేతబ్బో”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦౮) వుత్తత్తా **“తళాకస్స చ మరియాదభేదేన సమేతీ”**తి వుత్తం. **ఇదమేత్థ యుత్త**న్తి అన్తో చ బహి చ పట్ఠాయ కతఛిద్దే మజ్ఝేన కారేతబ్బో. **అన్తో పట్ఠాయ కతే పన బాహిరన్తేన, బహి పట్ఠాయ కతే అబ్భన్తరేన కారేతబ్బో**తి అయం తిప్పకారోపి ఏత్థ పేమట్ఠఛిద్దే యుత్తో. ఉదకే కతపయోగస్స అభావతో **“ఠానాచావనపయోగస్స అభావా”**తి వుత్తం.

అట్ఠకథాయం తావ వుత్తన్తి మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తం. పత్థిన్నస్స ఖాదనం ఇతరస్స పానఞ్చ సప్పిఆదీనం పరిభోగోతి ఆహ – **“అఖాదితబ్బం వా అపాతబ్బం వా కరోతీ”**తి. కథం పన తథా కరోతీతి ఆహ **“ఉచ్చారం వా పస్సావం వా”**తిఆది. కస్మా పనేత్థ దుక్కటం వుత్తన్తి ఆహ **“ఠానాచావనస్స నత్థితాయ దుక్కట”**న్తి. **పురిమద్వయ**న్తి భేదనం ఛడ్డనఞ్చ. కస్మా న సమేతీతి ఆహ **“తత్థా”**తిఆది. **కుమ్భిజజ్జరకరణేనా**తి పుణ్ణకుమ్భియా జజ్జరకరణేన. **మాతికాఉజుకరణేనా**తి ఉదకపుణ్ణాయ మాతికాయ ఉజుకరణేన. **ఏకలక్ఖణ**న్తి భేదనం కుమ్భిజజ్జరకరణేన ఛడ్డనం మాతికాయ ఉజుకరణేన సద్ధిం ఏకసభావం ఠానాచావనపయోగసబ్భావతో. **పచ్ఛిమం పన ద్వయ**న్తి ఝాపనం అపరిభోగకరణఞ్చ.

ఏత్థ ఏవం వినిచ్ఛయం వదన్తీతి ఏత్థ మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తే ఏకే ఆచరియా ఏవం వినిచ్ఛయం వదన్తి. **పచ్ఛిమపదద్వయం సన్ధాయ వుత్త**న్తి ఏత్థ పురిమపదద్వయే వినిచ్ఛయో హేట్ఠా వుత్తానుసారేన సక్కా విఞ్ఞాతున్తి తత్థ కిఞ్చి అవత్వా పచ్ఛిమపదద్వయం సన్ధాయ ఠానాచావనస్స నత్థితాయ దుక్కటన్తి ఇదం వుత్తన్తి అధిప్పాయో. **థేయ్యచిత్తేనా**తి అత్తనో వా పరస్స వా కాతుకామతావసేన ఉప్పన్నథేయ్యచిత్తేన. **వినాసేతుకామతాయా**తి హత్థపాదాదిం ఛిన్దన్తో వియ కేవలం వినాసేతుకామతాయ. పురిమపదద్వయే కిం హోతి, కిం అధిప్పాయేన న కిఞ్చి వుత్తన్తి ఆహ – **''పురిమపదద్వయే పన...పే॰... పారాజిక''**న్తి. తత్థ **వుత్తనయేన భిన్దన్తస్స వా ఛడ్డేన్తస్స వా**తి ముగ్గరేన పోథేత్వా భిన్దన్తస్స ఉదకం వా వాలికం వా ఆకిరిత్వా ఉత్తరాపేన్తస్సాతి అత్థో. **అయుత్తన్తి చే**తి పాళియం పురిమపదద్వయేపి దుక్కటస్సేవ వుత్తత్తా ''పురిమపదద్వయే...పే॰... పారాజికన్తి ఇదం అయుత్త''న్తి యది తుమ్హాకం సియాతి అత్థో. **నా**తి అయుత్తభావప్పసఙ్గం నిసేధేత్వా తత్థ కారణమాహ **''అఞ్ఞథా గహేతబ్బత్థతో''**తి. కథం పనేత్థ అత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ **''పాళియం హీ''**తిఆది. నాసేతుకామతాపక్ఖే హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ అత్థస్స అవిరుజ్ఝనతో **''థేయ్యచిత్తపక్ఖే''**తి వుత్తం. ''ఏవం వినిచ్ఛయం వదన్తీ''తి ఇతో పట్ఠాయ వుత్తస్స సబ్బస్సపి ఏకస్సేవ వచనత్తా **''ఏవమేకే వదన్తీ''**తి నిగమనవసేన వుత్తం.

ఇదాని యథావుత్తవసేన పాళియా అత్థే గయ్హమానే మహాఅట్ఠకథాయం చతున్నమ్పి సామఞ్ఞతో వుత్తస్స పచ్ఛిమపదద్వయం సన్ధాయ వుత్తన్తి వచనే విసేసాభావతో పాళియం వుత్తేసు చతూసు పదేసు ''ఛడ్డేతి వా అపరిభోగం వా కరోతీ''తి ఇమేసం పదానం విసేసాభావప్పసఙ్గతో చ సయం అఞ్ఞథా పాళిం అట్ఠకథఞ్చ సంసన్దిత్వా అత్థం దస్సేతుకామో **''అయం పనేత్థ సారో''**తిఆదిమాహ. వినీతవత్థుమ్హి ''సఙ్ఘస్స పుఞ్జకితం తిణం థేయ్యచిత్తో ఝాపేసీ''సి (పారా॰ ౧౩౬) వుత్తత్తా **వినీతవత్థుమ్హి తిణజ్ఝాపకో వియా**తి ఇమినావ **ఠానా అచావేతుకామోవా**తి ఏత్థాపి థేయ్యచిత్తేన ఠానా అచావేతుకామోతి ఇదం వుత్తమేవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. **అఛడ్డేతుకామోయేవా**తి ఏత్థాపి థేయ్యచిత్తేనాతి సమ్బన్ధితబ్బం. ఇదఞ్హి థేయ్యచిత్తపక్ఖం సన్ధాయ వుత్తం నాసేతుకామతాపక్ఖస్స వక్ఖమానత్తా. తేనేవాహ **''నాసేతుకామతాపక్ఖే పనా''**తిఆది. **ఇతరథాపి యుజ్జతీ**తి థేయ్యచిత్తాభావా ఠానా చావేతుకామస్సపి దుక్కటం యుజ్జతీతి వుత్తం హోతి.

భూమట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆకాసట్ఠకథావణ్ణనా

౯౬. ఆకాసట్ఠకథాయం **ముఖతుణ్డకేనా**తి ముఖగ్గేన. **కలాపగ్గేనా**తి పిఞ్ఛకలాపస్స అగ్గేన. **పసారేతీ**తి గహణత్థం పసారేతి. **అగ్గహేత్వా వా**తి లేడ్డుఆదీహి పహరిత్వా నయనవసేన అగ్గహేత్వా వా. ఆకాసట్ఠవినిచ్ఛయే వుచ్చమానేపి తప్పసఙ్గేన ఆకాసట్ఠస్స వేహాసట్ఠాదిభావముపగతేపి అసమ్మోహత్థం **''యస్మిం అఙ్గే నిలీయతీ''**తిఆది వుత్తం. **అన్తోవత్థుమ్హీ**తి పరిక్ఖిత్తవత్థుస్స అన్తో. **అన్తోగామే**తి పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స అన్తో. అపరిక్ఖిత్తే పన వత్థుమ్హి, గామే వా ఠితట్ఠానమేవ ఠానం. **అటవిముఖం కరోతీ**తి అరఞ్ఞాభిముఖం కరోతి. **రక్ఖతీ**తి తేన పయోగేన తస్స ఇచ్ఛితట్ఠానం అగతత్తా రక్ఖతి. భూమియా గచ్ఛన్తం సన్ధాయ **''దుతియపదవారే వా''**తి వుత్తం. **గామతో నిక్ఖన్తస్సా**తి పరిక్ఖిత్తగామతో నిక్ఖన్తస్స. **కపిఞ్జరో** నామ ఏకా పక్ఖిజాతి.

ఆకాసట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వేహాసట్ఠకథావణ్ణనా

౯౭. వేహాసట్ఠకథాయం పన చీవరవంసే ఠపితస్స చీవరస్స ఆకడ్ఢనే యథావుత్తప్పదేసాతిక్కమో ఏకద్వఙ్గులమత్తాకడ్ఢనేన సియాతి అధిప్పాయేన వుత్తం **''ఏకద్వఙ్గులమత్తాకడ్ఢనేనేవ పారాజిక''**న్తి. ఇదఞ్చ తాదిసం నాతిమహన్తం చీవరవంసదణ్డకం సన్ధాయ వుత్తం, మహన్తే పన తతో అధికమత్తాకడ్ఢనేనేవ సియా. **రజ్జుకేన బన్ధిత్వా**తి ఏకాయ రజ్జుకోటియా చీవరం బన్ధిత్వా అపరాయ కోటియా చీవరవంసం బన్ధిత్వా ఠపితచీవరం. ముత్తమత్తే అట్ఠత్వా పతనకసభావత్తా **''ముత్తే పారాజిక''**న్తి వుత్తం.

ఏకమేకస్స ఫుట్ఠోకాసమత్తే అతిక్కన్తే పారాజికన్తి భిత్తిం అఫుసాపేత్వా ఠపితత్తా వుత్తం. **భిత్తిం నిస్సాయ ఠపిత**న్తి పటిపాటియా ఠపితేసు నాగదన్తాదీసుయేవ ఆరోపేత్వా భిత్తిం ఫుసాపేత్వా ఠపితం. **పణ్ణన్తరం ఆరోపేత్వా ఠపితా**తి అఞ్ఞేహి ఠపితం సన్ధాయ వుత్తం.

వేహాసట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉదకట్ఠకథావణ్ణనా

౯౮. ఉదకట్ఠకథాయం సన్దమానఉదకే నిక్ఖిత్తం న తిట్ఠతీతి ఆహ **''అసన్దనకే ఉదకే''**తి. **అనాపత్తీ**తి హత్థవారపదవారేసు దుక్కటాపత్తియా అభావం సన్ధాయ వుత్తం. **కడ్ఢతీ**తి హేట్ఠతో ఓసారేతి. **ఉప్పలాదీసూతి ఆది**-సద్దేన పదుమపుణ్డరీకాదిం సఙ్గణ్హాతి. రత్తం **పదుమం,** సేతం **పుణ్డరీకం.** సేతం వా **పదుమం,** రత్తం **పుణ్డరీకం.** అథ వా రత్తం వా హోతు సేతం వా సతపత్తం **పదుమం,** ఊనసతపత్తం **పుణ్డరీకం. వత్థు పూరతీ**తి పారాజికవత్థు పహోతి. **తస్మిం ఛిన్నమత్తే పారాజిక**న్తి ఉదకతో అచ్చుగ్గతస్స ఉదకవినిముత్తట్ఠానతో ఛేదనం సన్ధాయ వుత్తం. **యం వత్థుం పూరేతీ**తి యం పుప్ఫం పారాజికవత్థుం పూరేతి. దసహి పుప్ఫేహి కతకలాపో **హత్థకో,** మహన్తం కలాపం కత్వా బద్ధం **భారబద్ధం. రజ్జుకేసు తిణాని సన్థరిత్వా**తి ఏత్థ ''ద్వే రజ్జుకాని ఉదకపిట్ఠే ఠపేత్వా తేసం ఉపరి తిరియతో తిణాని సన్థరిత్వా తేసం ఉపరి బన్ధిత్వా వా అబన్ధిత్వా వా తిరియతోయేవ పుప్ఫాని ఠపేత్వా హేట్ఠతో గతాని ద్వే రజ్జుకాని ఉక్ఖిపిత్వా పుప్ఫమత్థకే ఠపేన్తీ''తి వదన్తి.

కేసగ్గమత్తమ్పి యథాఠితట్ఠానతో చావేతీతి పారిమన్తేన ఫుట్ఠోకాసం, ఓరిమన్తేన కేసగ్గమత్తం చావేతి. **సకలముదక**న్తి దణ్డేన ఫుట్ఠోకాసగతం సకలముదకం. **న ఉదకం ఠాన**న్తి అత్తనా కతట్ఠానస్స అట్ఠానత్తా. **ఇదం ఉభయ**న్తి ఏత్థ ''బన్ధనం అమోచేత్వా...పే॰... పారాజిక''న్తి ఇదమేవేకం, ''పఠమం బన్ధనం...పే॰... ఠానపరిచ్ఛేదో''తి ఇదం దుతియం. **పదుమినియ**న్తి పదుమగచ్ఛే. **ఉప్పాటితాయా**తి పరేహి అత్తనో అత్థాయ ఉప్పాటితాయ.

బహి ఠపితేతి ఉదకతో బహి ఠపితే. హత్థకవసేన ఖుద్దకం కత్వా

బద్ధం **కలాపబద్ధం. ముళాల**న్తి కన్దం. **పత్తం వా పుప్ఫం వా**తి ఇదం కద్దమస్స అన్తో పవిసిత్వా ఠితం సన్ధాయ వుత్తం. **సకలముదక**న్తి వాపిఆదీసు పరియాపన్నం సకలముదకం. **నిద్ధమనతుమ్బ**న్తి వాపియా ఉదకస్స నిక్ఖమనమగ్గం. **ఉదకవాహక**న్తి మహామాతికం. **న అవహారో**తి ఇదం పుబ్బసదిసం న హోతీతి ఆహ – **''కస్మా...పే॰... ఏవరూపా హి తత్థ కతికా''**తి. **అవహారో నత్థీ**తి సబ్బసాధారణే అపరిగ్గహట్ఠానే గహితత్తా. **మాతికం ఆరోపేత్వా**తి ఖుద్దకమాతికం ఆరోపేత్వా. **మరిత్వా...పే॰... తిట్ఠన్తీ**తి ఏత్థ ''మతమచ్ఛానంయేవ తేసం సన్తకత్తా అమతే గణ్హన్తస్స నత్థి అవహారో''తి వదన్తి.

ఉదకట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నావట్ఠకథావణ్ణనా

౯౯. నావట్ఠకథాయం పన **యా బన్ధనా ముత్తమత్తే ఠానా న చవతీ**తి ఇమినా చణ్డసోతే బద్ధనావం పటిక్ఖిపతి. **తావ దుక్కట**న్తి "బన్ధనం మోచేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఏవం మోచేన్తస్స పఞ్ఞత్తం దుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం. **థుల్లచ్చయమ్పి పారాజికమ్పి హోతీ**తి ఏత్థ పఠమం ఠానా అచావేత్వా ముత్తే థుల్లచ్చయం, పఠమం ఠానా చావేత్వా ముత్తే పారాజికన్తి వేదితబ్బం.

"పాసే బద్ధసూకరో వియా"తిఆదినా వుత్తం సన్ధాయాహ "**తత్థ యుత్తి పుబ్బే వుత్తా ఏవా**"తి. **విప్పనట్ఠా నావా**తి విసమవాతాదీహి వినాసం పత్వా ఉదకే నిముజ్జిత్వా హేట్ఠా భూమితలం అప్పత్వా మజ్ఝే ఠితం సన్ధాయ వదతి. తేనేవ "**అధో వా ఓపిలాపేన్తస్స...పే... నావాతలేన ఫుట్ఠోకాసం ముఖవట్టిం అతిక్కన్తమత్తే పారాజిక**"న్తి వుత్తం. **ఓపిలాపేన్తస్సా**తి ఓసీదాపేన్తస్స. **అతిక్కన్తమత్తే**తి ఫుట్ఠోకాసం అతిక్కన్తమత్తే. **ఏసేవ నయో**తి ముత్తమత్తే పారాజికన్తి దస్సేతి.

నావాకడ్ఢనయోగ్గమహాయోత్తతాయ యోత్తకోటితో పట్ఠాయ సకలమ్పి "**ఠాన**"న్తి వుత్తం.

అసతిపి వాతే యథా వాతం గణ్హాతి, తథా ఠపితత్తా "**వాతం గణ్హాపేతీ**"తి వుత్తం. **బలవా చ వాతో ఆగమ్మా**తి ఇమినా అసతి వాతే అయం పయోగో కతోతి దస్సేతి. తేనేవ "**పుగ్గలస్స నత్థి అవహారో**"తి వుత్తం. సతి పన వాతే కతో పయోగో ఠానాచావనపయోగోయేవాతి మాతికాఉజుకరణే వియ అత్థేవ అవహారోతి దట్ఠబ్బం. **ఠానాచావనపయోగో న హోతీ**తి సుక్ఖమాతికాఉజుకరణే వియ అసతి వాతే కతపయోగత్తా. **భణ్డదేయ్యం పన హోతీ**తి నావాసామికస్స భణ్డదేయ్యం హోతి.

నావట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

యానట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౦. యానట్ఠకథాయం **దుకయుత్తస్సా**తి ద్వీహి గోణేహి యుత్తస్స. **అయుత్తక**న్తి గోణేహి అయుత్తం. **కప్పకతా**తి యథా ద్వీహి భాగేహి హేట్ఠా పతిట్ఠాతి, ఏవం కతా. **తీణి వా చత్తారి వా ఠానానీ**తి అకప్పకతాయ ఉపత్థమ్భనియా వసేన తీణి ఠానాని, కప్పకతాయ వసేన చత్తారి ఠానానీతి. తథా పథవియం ఠపితస్స తీణి ఠానానీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** ఫలకస్స వా దారుకస్స వా ఉపరి ఠపితం పథవియం ఠపితఞ్చ. **ద్వీహి అక్ఖసీసేహీ**తి ద్వీహి అక్ఖకోటీహి. **దారూనం ఉపరి ఠపితస్సా**తి ద్విన్నం దారూనం ఉపరి ద్వీహి అక్ఖకోటీహి ఓలమ్బేత్వా సకటసాలాయం ఠపితస్స. **హేట్ఠిమతలస్సా**తి సకటబాహాయ భూమిం ఫుసిత్వా ఠితస్స హేట్ఠిమభాగస్స. **సేసం నావాయం వుత్తసదిస**న్తి ఇమినా "యది పన తం ఏవం గచ్ఛన్తం పకతిగమనం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞం దిసాభాగం నేతి, పారాజికం. సయమేవ యం కఞ్చి గామం సమ్పత్తం ఠానా అచావేన్తోవ విక్కిణిత్వా గచ్ఛతి, నేవత్థి అవహారో, భణ్డదేయ్యం పన హోతీ"తి ఇమం నయం అతిదిస్సతి.

యానట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భారట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౧. భారట్ఠకథాయం **పురిమగలే గలవాటకో**తి పురిమగలే ఉపరిమగలవాటకో. **ఉరపరిచ్ఛేదమజ్ఝే**తి ఉరపరియన్తస్స మజ్ఝే. **అనాణత్తత్తా**తి "అసుకట్ఠానం నేహీ"తి అనాణత్తత్తా. **యో చాయం సీసభారే వుత్తో**తి యో చాయం వినిచ్ఛయో సీసభారే వుత్తో. సీసాదీహి వా గహితో హోతూతి సమ్బన్ధో. **తాదిస**న్తి తప్పటిచ్ఛాదనసమత్థం.

భారట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆరామట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౨. ఆరామట్ఠకథాయం **బన్ధన**న్తి పుప్ఫానం వణ్టే పతిట్ఠితట్ఠానం. **అభియుఞ్జతీ**తి చోదేతి అడ్డం కరోతి. **అదిన్నాదానస్స పయోగత్తా**తి సహపయోగమాహ వత్థుమ్హియేవ కతపయోగత్తా. సహపయోగవసేన హేతం దుక్కటం. **వినిచ్ఛయప్పసుత**న్తి వినిచ్ఛయే నియుత్తం. **కక్ఖళో**తి దారుణో. **ధురం నిక్ఖిపతీ**తి ఉస్సాహం ఠపేతి, అత్తనో సన్తకకరణే నిరుస్సాహో హోతీతి అత్థో. కూటడ్డకారకోపి సచే ధురం న నిక్ఖిపతి, నత్థి అవహారోతి ఆహ "**సచే సయమ్పి కతధురనిక్ఖేపో హోతీ**"తి. **సయమ్పీ**తి అభియుఞ్జకోపి. **కతధురనిక్ఖేపో**తి "న దాని నం ఇమస్స దస్సామీ"తి ఏవం తస్స దానే కతధురనిక్ఖేపో. **కిఞ్చారపటిస్సావిభావే**తి "కిం కరోమి కిం కరోమీ"తి ఏవం కిఞ్చారమేవ పటిస్సుణన్తో విచరతీతి కిఞ్చారపటిస్సావీ, తస్స భావో కిఞ్చారపటిస్సావిభావో, తస్మిం, అత్తనో వసవత్తిభావేతి వుత్తం హోతి.

ఉక్కోచం దత్వాతి లఞ్జం దత్వా. **కూటవినిచ్ఛయికాన**న్తి కూటవినిచ్ఛయే నియుత్తానం వినయధరానం. "గణ్హా"తి అవత్వా "అసామికస్స సామికో అయ"న్తిఆదినా పరియాయేన వుత్తేపి తస్స సన్తకభావం పరిచ్ఛిన్దిత్వా పవత్తవచనత్తా కూటవినిచ్ఛయం కరోన్తానం కూటసక్ఖీనఞ్చ పారాజికమేవ. అసతిపి చేత్థ ఠానాచావనే ఉభిన్నం ధురనిక్ఖేపోయేవ ఠానాచావనట్ఠానే తిట్ఠతి. ఇమస్మిం ధురనిక్ఖేపే పారాజికే సామికస్స విమతుప్పాదనపయోగే కతే థుల్లచ్చయం, తస్సేవ ధురనిక్ఖేపపయోగే నిప్ఫాదితే పారాజికం. **సయం పరాజయం పాపుణాతీ**తి కూటడ్డకారకో పరాజయం పాపుణాతి.

ఆరామట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

విహారట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౩. విహారట్ఠకథాయం విహారోపి పరివేణమ్పి ఆవాసోపి విహారోత్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతీతి ఆహ "**విహారం వా**"తిఆది. తత్థ **విహార**న్తి మహావిహారం. **పరివేణ**న్తి మహావిహారస్స అబ్భన్తరే విసుం విసుం పాకారపరిచ్ఛిన్నట్ఠానం. **ఆవాస**న్తి ఏకం ఆవసథం. అభియోగే కతేపి అవహారస్స అసిజ్ఝనతో వుత్తం "**అభియోగో న రుహతీ**"తి. గణసన్తకే పన పరిచ్ఛిన్నసామికత్తా సక్కా ధురం నిక్ఖిపాపేతున్తి ఆహ "**దీఘభాణకాదిభేదస్స పన గణస్సా**"తి. ఇధాపి సచే ఏకోపి ధురం న నిక్ఖిపతి, రక్ఖతియేవ. సబ్బేసం ధురనిక్ఖేపేనేవ హి పారాజికం.

విహారట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఖేత్తట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౪. ఖేత్తట్ఠకథాయం **సత్త ధఞ్ఞానీ**తి సాలివీహియవకఙ్గుకుద్రూసవరకగోధుమానం వసేన సత్త ధఞ్ఞాని . **నిరుమ్భిత్వా వా**తిఆదీసు “గణ్హన్తస్సా”తి పచ్చేకం యోజేతబ్బం. తత్థ నిరుమ్భిత్వా గహణం నామ వీహిసీసం అచ్ఛిన్దిత్వా యథాఠితమేవ హత్థేన గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా బీజమత్తస్సేవ గహణం. **ఏకమేక**న్తి ఏకమేకం వీహిసీసం. **ఉప్పాటేత్వా వా**తి ముగ్గమాసాదీని ఉద్ధరిత్వా వా. **యస్మిం బీజే వా**తిఆది నిరుమ్భిత్వా గహణాదీసు యథాక్కమం యోజేతబ్బం. సాలిసీసాదీని నిరుమ్భిత్వా గణ్హన్తస్స యస్మిం బీజే వత్థు పూరతి, ఏకమేకం హత్థేనేవ ఛిన్దిత్వా గణ్హన్తస్స యస్మిం సీసే వత్థు పూరతి, అసితేన లాయిత్వా గణ్హన్తస్స యస్సం ముట్ఠియం వత్థు పూరతి, బహూని ఏకతో ఉప్పాటేత్వా గణ్హన్తస్స యస్మిం ముగ్గమాసాదిఫలే వత్థు పూరతీతి ఏవమేత్థ యథాక్కమో వేదితబ్బో. ‘‘**తస్మిం బన్ధనా మోచితమత్తే**’’తి వచనతో తస్మిం బీజాదిమ్హి బన్ధనా మోచితే సతి తతో అనపనీతేపి పారాజికమేవాతి దట్ఠబ్బం. **అచ్ఛిజ్జమానో**తి అచ్ఛిన్నో హుత్వా ఠితో. **జటితానీ**తి ఛిన్దితాని అచ్ఛిన్నేహి సద్ధిం జటితాని హోన్తీతి అత్థో. **సభుస**న్తి పలాలసహితం. **అభుస**న్తి పలాలరహితం.

ఖీలేనాతి ఖాణుకేన. ఏత్థ చ ఖీలసఙ్కమనాదీసు ఉభయం సమ్భవతి సహపయోగో ధురనిక్ఖేపో చ. యదా హి పరస్స ఖేత్తాదీసు ఏకదేసం ఖీలసఙ్కమనాదివసేన అత్తనో సన్తకం కరోతి, తదా సతిపి పఠమతరం సామికానం ధురనిక్ఖేపే ఖీలసఙ్కమనాదిసహపయోగం వినా న హోతీతి సహపయోగేనేవ పారాజికం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం “ఠానాచావనవసేన ఖీలాదీని సఙ్కామేత్వా ఖేత్తాదిగ్గహణవసేన చ సహపయోగో వేదితబ్బో”తి. యదా పన అసతి ధురనిక్ఖేపే ఖీలసఙ్కమనాదిమత్తం కతం, తదా వినా ధురనిక్ఖేపేన న హోతీతి ధురనిక్ఖేపేనేవ పారాజికం. తేనేవేత్థ ‘‘**తఞ్చ ఖో సామికానం ధురనిక్ఖేపేనా**’’తి వుత్తం. **ఏవం సబ్బత్థా**తి యథావుత్తమత్థం రజ్జుసఙ్కమనాదీసుపి అతిదిసతి.

యట్ఠిన్తి మానదణ్డం. **ఏకస్మిం అనాగతే థుల్లచ్చయం, తస్మిం ఆగతే పారాజిక**న్తి ఏత్థ సచే దారూని నిఖణిత్వా తత్తకేనేవ గణ్హితుకామో హోతి, అవసానే దారుమ్హి పారాజికం. సచే తత్థ సాఖాయోపి కత్వా గహేతుకామో హోతి, అవసానసాఖాయ పారాజికన్తి వేదితబ్బం. **తత్తకేన అసక్కోన్తో**తి దారూని నిఖణిత్వా వతిం కాతుం అసక్కోన్తో. **ఖేత్తమరియాద**న్తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం ‘‘**కేదారపాళి**’’న్తి వుత్తం. **విత్థతం కరోతీ**తి పుబ్బే విజ్జమానమేవ మరియాదం విత్థిణ్ణం కరోతి. **అకతం వా పన పతిట్ఠపేతీ**తి పుబ్బే అకతం వా మరియాదం ఠపేతి.

ఖేత్తట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వత్థుట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౫. వత్థుట్ఠకథాయం **తిణ్ణం పాకారాన**న్తి ఇట్ఠకసిలాదారూనం వసేన తిణ్ణం పాకారానం. **ఏతేనేవ నయేనా**తి ఇమినా “కేవలం భూమిం సోధేత్వా…పే॰… అపరిక్ఖిపిత్వా వా”తి వుత్తమత్థం నిదస్సేతి.

గామట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౬. గామట్ఠకథాయం గామో నామాతి పాళియం న వుత్తం సబ్బసో గామలక్ఖణస్స పుబ్బే వుత్తత్తా.

అరఞ్ఞట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౭. అరఞ్ఞట్ఠకథాయం **అరఞ్ఞం నామా**తి ఇదం పన న కేవలం పుబ్బే వుత్తఅరఞ్ఞలక్ఖణప్పత్తిమత్తేన అరఞ్ఞం ఇధాధిప్పేతం, కిన్తు యం అత్తనో అరఞ్ఞలక్ఖణేన అరఞ్ఞం పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతి, తం అరఞ్ఞం ఇధాధిప్పేతన్తి దస్సేతుం వుత్తం. **తేనా**తి పున అరఞ్ఞవచనేన. **న పరిగ్గహితభావో అరఞ్ఞస్స లక్ఖణ**న్తి యది హి పరిగ్గహితభావో అరఞ్ఞలక్ఖణం సియా, “అరఞ్ఞం నామ యం మనుస్సానం పరిగ్గహిత”న్తి ఏత్తకమేవ వదేయ్యాతి అధిప్పాయో. **య**న్తి ఇమినా పుబ్బే వుత్తలక్ఖణమేవ అరఞ్ఞం పరామట్ఠన్తి ఆహ ‘‘**యం పన అత్తనో అరఞ్ఞలక్ఖణేన అరఞ్ఞ**’’న్తి.

వినివిజ్ఝిత్వాతి ఉజుకమేవ వినివిజ్ఝిత్వా. **పణ్ణం వా**తి తాలపణ్ణాది పణ్ణం వా. **అద్ధగతోపీ**తి చిరకాలం తత్థేవ ఠితోపి. **న గహేతబ్బో**తి ఏత్థ పన యో పరేహి అరఞ్ఞసామికానం హత్థతో కిణిత్వా తచ్ఛేత్వా తత్థేవ ఠపితో, సో అరఞ్ఞసామికేన అనుఞ్ఞాతోపి న గహేతబ్బో. **సామికేహి ఛడ్డితోతి గహేతుం వట్టతీ**తి పంసుకూలసఞ్ఞాయ గహణం వుత్తం. **లక్ఖణచ్ఛిన్నస్సాపీ**తి అరఞ్ఞసామికానం హత్థతో కిణిత్వా గణ్హన్తేహి కతసఞ్ఞాణస్స. **ఛల్లియా పరియోనద్ధం హోతీ**తి ఇమినా సామికానం నిరపేక్ఖతం దీపేతి. తేన వుత్తం ‘‘**గహేతుం వట్టతీ**’’తి. యది సామికానం సాపేక్ఖతా అత్థి, న వట్టతి. **తాని కతాని అజ్ఝావుత్థాని చ హోన్తీ**తి తాని గేహాదీని కతాని పరినిట్ఠితాని మనుస్సేహి చ అజ్ఝావుత్థాని హోన్తి. **దారూనిపీ**తి గేహాదీనం కతత్తా తతో అవసిట్ఠదారూనిపి. **ఏతేస**న్తి ఏతేసం యథావుత్తదారూనం.

తేసం ఆరక్ఖట్ఠానన్తి తేసం అరఞ్ఞపాలానం ఠితట్ఠానం. **దేహీతి వుత్తే దాతబ్బమేవా**తి ఏత్థ “దేహీ”తి వుత్తే “దస్సామీ”తి ఆభోగసబ్భావతో “దేహీ”తి అవుత్తే అదత్వాపి గన్తుం వట్టతియేవ. **గన్తుం దేథా**తి గమనం దేథ. **అదిస్వా గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్య**న్తి పరిసుద్ధచిత్తేన గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్యం. యత్థ కత్థచి నీతానమ్పి దారూనం అరఞ్ఞసామికానంయేవ సన్తకత్తా సుద్ధచిత్తేన నిక్ఖన్తోపి పున థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా గచ్ఛతి, పారాజికమేవాతి వదన్తి.

అరఞ్ఞట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉదకకథావణ్ణనా

౧౦౮. ఉదకకథాయం మహాకుచ్ఛికా ఉదకచాటి **ఉదకమణికో**. “సమేఖలా చాటి ఉదకమణికో”తిపి వదన్తి. **తత్థా**తి తేసు భాజనేసు. **నిబ్బహనఉదక**న్తి “మహోదకం ఆగన్త్వా తళాకమరియాదం మా ఛిన్దీ”తి తళాకరక్ఖణత్థం తస్స ఏకపస్సేన విస్సజ్జితఉదకం. **నిద్ధమనతుమ్బ**న్తి సస్సాదీనం అత్థాయ ఉదకనిక్ఖమనమగ్గం. **మరియాదం దుబ్బలం కత్వా**తి ఇదం అవస్సం ఛిన్నసభావదస్సనత్థం భణ్డదేయ్యవిసయదస్సనత్థఞ్చ వుత్తం. మరియాదం దుబ్బలం అకత్వాపి యథావుత్తప్పయోగే కతే మరియాదం ఛిన్దిత్వా నిక్ఖన్తఉదకగ్ఘానురూపేన అవహారేన కారేతబ్బమేవ.

అనిగ్గతేతి అనిక్ఖమిత్వా తళాకస్మింయేవ ఉదకే ఠితే. **అసమ్పత్తేవాతి** తళాకతో నిక్ఖమిత్వా మహామాతికాయ ఏవ ఠితే. **అనిక్ఖన్తేతి** తళాకతో అనిక్ఖన్తే ఉదకే. **సుబద్ధాతి** భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతీతి అధిప్పాయో. తేనాహ **“నిక్ఖన్తే బద్ధా భణ్డదేయ్య”**న్తి, తళాకతో నిక్ఖమిత్వా పరేసం ఖుద్దకమాతికాముఖం అపాపుణిత్వా మహామాతికాయంయేవ ఠితే బద్ధా చే, భణ్డదేయ్యన్తి అత్థో. “అనిక్ఖన్తే బద్ధా సుబద్ధా, నిక్ఖన్తే బద్ధా భణ్డదేయ్య”న్తి హి ఇదం ద్వయం హేట్ఠా వుత్తవికప్పద్వయస్స యథాక్కమేన వుత్తం. **నత్థి అవహారోతి** ఏత్థ “అవహారో నత్థి, భణ్డదేయ్యం పన హోతీ”తి కేచి వదన్తి, తళాకగతఉదకస్స సబ్బసాధారణత్తా తం అయుత్తం వియ దిస్సతి, “అనిక్ఖన్తే బద్ధా సుబద్ధా”తి ఇమినా చ అట్ఠకథావచనేన న సమేతి. **వత్థుం...పే.... న సమేతీతి** ఏత్థ తళాకగతఉదకస్స సబ్బసాధారణత్తా అపరిగ్గహితం ఇధ వత్థున్తి అధిప్పాయో.

ఉదకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దన్తపోనకథావణ్ణనా

౧౦౯. దన్తకట్ఠకథాయం **తతో పట్ఠాయ అవహారో నత్థీతి** “యథాసుఖం భిక్ఖుసఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూ”తి యథాసుఖం పరిభోగత్థాయ ఠపితత్తా వస్సగ్గేన అభాజేతబ్బత్తా అరక్ఖితబ్బత్తా సబ్బసాధారణత్తా చ అఞ్ఞం సఙ్ఘికం వియ న హోతీతి థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తస్సపి నత్థి అవహారో . **వత్తన్తి** దన్తకట్ఠగ్గహణే వత్తం. ఇదాని తదేవ వత్తం దస్సేన్తో **“యో హి”**తిఆదిమాహ. **“పున సామణేరా ఆహరిస్సన్తీ”**తి కేచి థేరా వదేయ్యున్తి యోజేతబ్బం.

దన్తపోనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వనప్పతికథావణ్ణనా

౧౧౦. వనప్పతికథాయం **“ఉజుకమేవ తిట్ఠతీతి** రుక్ఖభారేన కిఞ్చిదేవ భస్సిత్వా ఠితత్తా హోతియేవ ఠానాచావనన్తి అధిప్పాయేన వుత్త”న్తి వదన్తి. **వాతముఖం సోధేతీతి** యథా వాతో ఆగన్త్వా రుక్ఖం పాతేతి, ఏవం వాతస్స ఆగమనమగ్గం రున్ధిత్వా ఠితాని సాఖాగుమ్బాదీని ఛిన్దిత్వా అపనేన్తో సోధేతి. **“మణ్డూకకణ్టకం వా విసన్తి** మణ్డూకానం నఙ్గుట్ఠే అగ్గకోటియం ఠితకణ్టక”న్తి వదన్తి, “ఏకం విసమచ్ఛకణ్టక”న్తిపి వదన్తి.

వనప్పతికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

హరణకకథావణ్ణనా

౧౧౧. హరణకకథాయం **హరణకన్తి** హరియమానం. అభిముఖం కత్వా కడ్ఢనం **ఆకడ్ఢనం,** పేసదిసాకడ్ఢనం **వికడ్ఢనం. పాదం అగ్ఘతి, పారాజికమేవాతి** ఏత్థ అన్తం న గణ్హామీతి అసల్లక్ఖితత్తా అన్తస్స చ గణ్హిస్సామీతి సల్లక్ఖితస్సేవ పటస్స ఏకదేసత్తా పారాజికం వుత్తం. **సహభణ్డహారకన్తి** భణ్డహారకేన సద్ధిం. **సన్తజ్జేత్వాతి** ధనుఆదీహి సన్తజ్జేత్వా.

సోతి భణ్డహారకో. **అనజ్ఝావుత్థకన్తి** అపరిగ్గహితకం, అసామికన్తి అత్థో.

ఆహరాపేన్తే దాతబ్బన్తి ఏత్థ “ఛడ్డేత్వా ధురం నిక్ఖిపిత్వా గతానమ్పి నిరాలయానం పున ఆహరాపనస్స వుత్తత్తా భిక్ఖూనమ్పి అత్తనో సన్తకే పరిక్ఖారే అచ్ఛిన్దిత్వా పరేహి గహితే తత్థ ధురనిక్ఖేపం కత్వాపి పున తం బలక్కారేనపి ఆహరాపేతుం వట్టతీ”తి దేసవాసినో ఆచరియా వదన్తి, సీహళదీపవాసినో పన తం కేచి ఆచరియా న ఇచ్ఛన్తి. తేనేవ **మహాగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం “అమ్హాకం పన తం న రుచ్చతీ”తి. **అఞ్ఞేసూతి** మహాపచ్చరిఆదీసు. **విచారణా ఏవ నత్థీతి** తత్థాపి పటిక్ఖేపాభావతో అయమేవత్థోతి వుత్తం హోతి.

హరణకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపనిధికథావణ్ణనా

౧౧౨. ఉపనిధికథాయం “సఙ్గోపనత్థాయ అత్తనో హత్థే నిక్ఖిత్తస్స భణ్డస్స గుత్తట్ఠానే పటిసామనపయోగం వినా అఞ్ఞస్మిం పయోగే అకతేపి రజ్జసఙ్ఖోభాదికాలే ‘న దాని తస్స దస్సామి, న మయ్హం దాని దస్సతీ’తి ఉభోహిపి సకసకట్ఠానే నిసీదిత్వా ధురనిక్ఖేపే కతే పారాజికమేవ పటిసామనపయోగస్స కతత్తా”తి వదన్తి. **అత్తనో హత్థే నిక్ఖిత్తత్తాతి** ఏత్థ అత్తనో హత్థే సఙ్గోపనత్థాయ నిక్ఖిత్తకాలతో పట్ఠాయ తప్పటిబద్ధత్తా ఆరక్ఖాయ భణ్డసామికట్ఠానే ఠితత్తా ఠానస్స చ తదాయత్తతాయ ఠానాచావనస్స అలబ్భనతో నత్థి అవహారోతి అధిప్పాయో.

ధమ్మం వాచాపేత్వాతి ధమ్మం కథాపేత్వా. **ఏసేవ నయోతి** ఉద్ధారేయేవ పారాజికం. కస్మా? అఞ్ఞేహి అసాధారణస్స అభిఞ్ఞాణస్స వుత్తత్తా. **“అఞ్ఞం తాదిసమేవ గణ్హన్తే యుజ్జతీతి** ఇదం సఞ్ఞాణం కథేన్తేనేవ ‘అసుకస్మిం ఠానే’తి ఓకాసస్స చ నియమితత్తా తస్మిం ఠానే ఠితం పత్తం అపనేత్వా తస్మిం ఓకాసే అఞ్ఞం తాదిసమేవ పచ్ఛా ఠపితం పత్తం సన్ధాయ కథిత”న్తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. చోరేన సల్లక్ఖితపత్తస్స గహణాభావేపి “ఇదం థేనేత్వా గణ్హిస్సామీ”తి తస్మిం ఓకాసే ఠితే తాదిసే వత్థుమత్తే తస్స థేయ్యచిత్తసబ్భావతో అఞ్ఞం తాదిసమేవ గణ్హన్తే యుజ్జతీతి చోరస్స అవహారో దస్సితో. **పదవారేనాతి** థేరేన నీహరిత్వా దిన్నం పత్తం గహేత్వా గచ్ఛతో చోరస్స పదవారేన. **తం అతాదిసమేవ గణ్హన్తే యుజ్జతీతి** “మమాయం పత్తో న హోతీ”తి వా “మయా కథితో అయం పత్తో న హోతీ”తి వా జానిత్వా థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తస్స “ఇదం థేనేత్వా గణ్హిస్సామీ”తి వత్థుమత్తే థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా గణ్హన్తస్స చ అవహారసబ్భావతో వుత్తం.

గామద్వారన్తి సమణసారుప్పం వోహారమత్తమేతం, అన్తోగామం ఇచ్చేవ వుత్తం హోతి. **వుత్తనయేనేవ థేరస్స పారాజికన్తి** థేయ్యచిత్తేనేవ పరసన్తకస్స గహితత్తా ఉద్ధారేయేవ థేరస్స పారాజికం. **చోరస్స దుక్కటన్తి** అసుద్ధచిత్తేన గహితత్తా గహితకాలే చోరస్స దుక్కటం. **వుత్తనయేనేవ ఉభిన్నమ్పి దుక్కటన్తి** చోరస్స సామికేన దిన్నత్తా పారాజికం నత్థి, అసుద్ధచిత్తేన గహితత్తా దుక్కటం, థేరస్స పన అత్తనో సన్తకేపి అసుద్ధచిత్తతాయ దుక్కటన్తి.

ఆణత్తియా గహితత్తాతి ఏత్థ “పత్తచీవరం గణ్హ, అసుకం నామ గామం గన్త్వా పిణ్డాయ చరిస్సామా”తి ఏవం థేరేన కతఆణత్తియా విహారస్స పరభాగే ఉపచారతో పట్ఠాయ యావ తస్స గామస్స పరతో ఉపచారో, తావ సబ్బం ఖేత్తమేవ జాతన్తి అధిప్పాయో. **మగ్గతో ఓక్కమ్మాతి** ఏత్థ ఉభిన్నం సకటచక్కమగ్గానం అన్తరాళమ్పి మగ్గోయేవాతి దట్ఠబ్బం. **అట్ఠత్వా అనిసీదిత్వాతి** ఏత్థ విహారం పవిసిత్వా సీసాదీసు భారం భూమియం అనిక్ఖిపిత్వావ తిట్ఠన్తో నిసీదన్తో వా విస్సమిత్వా థేయ్యచిత్తే వూపసన్తే పున థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా గచ్ఛతి చే, పాదుద్ధారేన కారేతబ్బో. సచే భూమియం నిక్ఖిపిత్వా పున తం గహేత్వా గచ్ఛతి, ఉద్ధారేన కారేతబ్బో. కస్మా? ఆణాపకస్స ఆణత్తియా యం కత్తబ్బం, తస్స తావ పరినిట్ఠితత్తా. కేచి పన “పురిమస్మిం

థేయ్యచిత్తే అవూపసన్తేపి వుత్తనయేనేవ విస్సమిత్వా గచ్ఛతో పాదుద్ధారేన ఉద్ధారేన వా కారేతబ్బో”తి వదన్తి, “అసుకం నామ గామన్తి అనియమేత్వా ‘అన్తోగామం పవిసిస్సామా’తి అవిసేసేన వుత్తే విహారసామన్తా సబ్బోపి గోచరగామో ఖేత్తమేవా”తిపి వదన్తి. **సేసన్తి** మగ్గుక్కమనవిహారాభిముఖగమనాది సబ్బం. **పురిమసదిసమేవాతి** అనాణత్తియా గహితేపి సామికస్స కథేత్వా గహితత్తా హేట్ఠా వుత్తవిహారూపచారాది సబ్బం ఖేత్తమేవాతి కత్వా వుత్తం.

ఏసేవ నయోతి “అన్తరామగ్గే థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా”తిఆదినా వుత్తనయం అతిదిసతి. **నిమిత్తే వా కతేతి** “చీవరం మే కిలిట్ఠం, కో ను ఖో రజిత్వా దస్సతీ”తిఆదినా నిమిత్తే కతే. **వుత్తనయేనేవాతి** అనాణత్తస్స థేరేన సద్ధిం పత్తచీవరం గహేత్వా గమనవారే వుత్తనయేనేవ. **ఏకపస్సే వాతి** విహారస్స మహన్తతాయ అత్తానం అదస్సేత్వా ఏకస్మిం పస్సే వసన్తో వా. **థేయ్యచిత్తేన పరిభుఞ్జన్తో జీరాపేతీతి** థేయ్యచిత్తే ఉప్పన్నే ఠానాచావనం అకత్వా నివత్థపారుతనీహారేనేవ పరిభుఞ్జన్తో జీరాపేతి, ఠానా చావేన్తస్స పన థేయ్యచిత్తే సతి పారాజికమేవ సీసే భారం ఖన్ధే కరణాదీసు వియ. **యథా తథా వా నస్సతీతి** అగ్గిఆదినా వా ఉపచికాదీహి ఖాదితం వా నస్సతి.

అఞ్ఞో వా కోచీతి ఇమినా పన యేన ఠపితం, సోపి సఙ్గహితోతి వేదితబ్బం. **తవ థూలసాటకో లద్ధోతి**ఆదినా ముసావాదే దుక్కటం అదిన్నాదానపయోగత్తా. **ఇతరం గణ్హతో ఉద్ధారే పారాజికన్తి** ఏత్థ “పవిసిత్వా తవ సాటకం గణ్హాహీ”తి ఇమినావ ఉపనిధిభావతో ముత్తత్తా సామికస్స ఇతరం గణ్హతోపి అత్తనో సాటకే ఆలయస్స సబ్భావతో చ ఉద్ధారే పారాజికం వుత్తం. **న జానన్తీతి** తేన వుత్తం వచనం అసుణన్తా న జానన్తి. **ఏసేవ నయోతి** ఏత్థ సచే జానిత్వాపి చిత్తేన న సమ్పటిచ్ఛన్తి, ఏసేవ నయోతి దట్ఠబ్బం. **పటిక్ఖిపన్తీతి** ఏత్థ చిత్తేన పటిక్ఖేపోపి సఙ్గహితోవాతి వేదితబ్బం. **యాచితా వా అయాచితా వాతి** ఏత్థ యాచితా యది చిత్తేనపి సమ్పటిచ్ఛన్తి, నట్ఠే గీవా. అయాచితా పన యదిపి చిత్తేన సమ్పటిచ్ఛన్తి, నత్థి గీవా.

గహేత్వా ఠపేతీతి ఏత్థ చాలేత్వా తస్మింయేవ ఠానే ఠపితేపి నట్ఠే గీవా. **ఉపచారే విజ్జమానేతి** భణ్డాగారస్స సమీపే ఉచ్చారపస్సావట్ఠానే విజ్జమానే. **మయి చ మతే సఙ్ఘస్స చ సేనాసనే వినట్ఠేతి** ఏత్థ “కేవలం సఙ్ఘస్స సేనాసనం మా నస్సీతి ఇమినావ అధిప్పాయేన వివరితుమ్పి వట్టతియేవా”తి వదన్తి. **సహాయేహి భవితబ్బన్తి** తేహిపి కిఞ్చి కిఞ్చి దాతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. **అయం సామీచీతి** భణ్డాగారే వసన్తానం ఇదం వత్తం.

లోలమహాథేరోతి మన్దో మోమూహో హసితకీళితప్పసుతో వా మహాథేరో. అత్తనో అత్తనో వసనగబ్భేసు సభాగభిక్ఖూనం పరిక్ఖారం ఠపేన్తీతి యోజేతబ్బం. **ఇతరేహీతి** తస్మింయేవ గబ్భే వసన్తేహి ఇతరభిక్ఖూహి. విహారవారే నియుత్తో **విహారవారికో,** వారం కత్వా విహారరక్ఖణకో. **నివాపన్తి** భత్తవేతనం. **పటిపథం గతేసూతి** చోరానం ఆగమనం ఞత్వా “పఠమతరంయేవ గన్త్వా సద్దం కరిస్సామా”తి చోరానం అభిముఖం గతేసు. **నిస్సితకే జగ్గేన్తీతి** అత్తనో అత్తనో నిస్సితకే సిక్ఖాచరియాయ పోసేన్తాపి నిస్సితకే విహారం జగ్గాపేన్తి. “అసహాయస్స అదుతియస్సా”తి పాఠో యుత్తో, పచ్ఛిమం పురిమస్సేవ వేవచనం. **అసహాయస్స వా అత్తదుతియస్స వాతి** ఇమస్మిం పన పాఠే ఏకేన ఆనీతం ద్విన్నం నప్పహోతీతి అత్తదుతియస్సపి వారో నివారితోతి వదన్తి, తం “యస్స సభాగో భిక్ఖు భత్తం ఆనేత్వా దాతా నత్థీ”తి ఇమినా న సమేతీతి వీమంసితబ్బం. **ఉపజీవన్తేన ఠాతబ్బన్తి** అబ్భోకాసికేన రుక్ఖమూలికేనపి పాకవట్టం ఉపనిస్సాయ జీవన్తేన పత్తచీవరరక్ఖణత్థాయ విహారవారే సమ్పత్తే ఠాతబ్బం. **పరిపుచ్ఛన్తి** పుచ్ఛితపఞ్హావిస్సజ్జనం అట్ఠకథం వా. **దిగుణన్తి** వస్సగ్గేన పాపితం వినావ ద్వే కోట్ఠాసేతి వదన్తి. **పక్ఖవారేనాతి** అడ్ఢమాసవారేన.

ఉపనిధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సుఙ్కఘాతకథావణ్ణనా

౧౧౩. సుఙ్కఘాతకథాయం **తతో హనన్తీతి** తతో నీహరన్తా హనన్తి. **తన్తి** సుఙ్కట్ఠానం. **యతోతి** యతో నీహరియమానభణ్డతో. **రాజకన్తి** రాజాయత్తం. తమ్పి రాజారహమేవాతి ఆహ ‘‘**అయమేవత్థో**’’తి. **ఇతోతి** ఇతో భణ్డతో. **దుతియం పాదం అతిక్కామేతీతి** ఏత్థ “పఠమం పాదం పరిచ్ఛేదతో బహి ఠపేత్వా దుతియే పాదే ఉద్ధటమత్తే పారాజిక”న్తి వదన్తి ఉద్ధరిత్వా బహి అట్ఠపితేపి బహి ఠితోయేవ నామ హోతీతి కత్వా. యత్థ యత్థ పదవారేన ఆపత్తి కారేతబ్బా, తత్థ తత్థ సబ్బత్థాపి ఏసేవ నయోతి వదన్తి. సుఙ్కఘాతతో బహి **బహిసుఙ్కఘాతం. అవస్సం పతనకన్తి** అవస్సం సుఙ్కఘాతతో బహి పతనకం. **పుబ్బే వుత్తనయేనేవాతి** అవస్సం పతనకే హత్థతో ముత్తమత్తేతి వుత్తం హోతి. **వట్టన్తం పున అన్తో పవిసతీతి** మహాఅట్ఠకథావచనస్స కురున్దిసఙ్ఖేపట్ఠకథాహి అధిప్పాయో పకాసితో. **అన్తో ఠత్వా బహి గచ్ఛన్తం రక్ఖతీతి** భిక్ఖునో పయోగేన గమనవేగస్స అన్తోయేవ వూపసన్తత్తా. **పరివత్తేత్వా అబ్భన్తరిమం బహి ఠపేతీతి** అబ్భన్తరే ఠితం పుటకం పరివత్తేత్వా బహి ఠపేతి. ఏత్థ చ “అబ్భన్తరిమే పుటకే భూమితో మోచితమత్తే పారాజిక”న్తి వదన్తి.

‘‘**గచ్ఛన్తే యానే వా…పే.… ఠపేతీతి** సుఙ్కఘాతం అపవిసిత్వా బహియేవ ఠపేతీ”తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం సుఙ్కట్ఠానస్స బహి ఠపితన్తి వక్ఖమానత్తా. ఆచరియా పన “సుఙ్కట్ఠానస్స బహి ఠిత”న్తి పాఠం వికప్పేత్వా “పఠమం అన్తోసుఙ్కఘాతం పవిట్ఠేసుయేవ యానాదీసు ఠపితం పచ్ఛా యానేన సద్ధిం నీహటం సుఙ్కఘాతస్స బహి ఠితం, న చ తేన నీత”న్తి అత్థం వదన్తి. అయం పన తేసం అధిప్పాయో – సుఙ్కట్ఠానస్స అన్తో పవిట్ఠయానాదీసు ఠపితేపి భిక్ఖుస్స పయోగం వినా అఞ్ఞేన నీహటత్తా నేవత్థి పారాజికం, ‘‘**అత్ర పవిట్ఠస్స సుఙ్కం గణ్హన్తూ**’’తి వుత్తత్తా అఞ్ఞేన నీహటస్స బహి ఠితే భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతీతి. అయమేవ చ నయో “వట్టిత్వా గమిస్సతీతి వా అఞ్ఞో నం వట్టేస్సతీతి వా అన్తో ఠపితం పచ్ఛా సయం వా వట్టమానం అఞ్ఞేన వా వట్టితం బహి గచ్ఛతి, రక్ఖతియేవా”తి ఇమినా వచనేన సమేతీతి యుత్తతరో వియ దిస్సతి. సుఙ్కట్ఠానస్స అన్తో పవిసిత్వా పున పచ్ఛాగచ్ఛతోపి తేన పస్సేన పరిచ్ఛేదం అతిక్కమన్తస్స యది తతోపి గచ్ఛన్తానం హత్థతో సుఙ్కం గణ్హన్తి, సీమాతిక్కమే పారాజికమేవ.

హత్థిసుత్తాదీసూతి హత్థిసిక్ఖాదీసు. **ఇమస్మిం ఠానేతి** యథావుత్తయానాదీహి వుత్తప్పకారేన నీహరణే. **అనాపత్తీతి** తత్థ “సహత్థా”తి వచనతో అఞ్ఞేన నీహరాపేన్తస్స అనాపత్తి. **ఇధాతి** ఇమస్మిం అదిన్నాదానసిక్ఖాపదే. **తత్రాతి** తస్మిం ఏళకలోమసిక్ఖాపదే. **హోన్తీతి** ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో హేతుఅత్థో, యస్మా ఏళకలోమాని నిస్సగ్గియాని హోన్తి, తస్మా పాచిత్తియన్తి అత్థో. **ఇధ అనాపత్తీతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే అవహారాభావా అనాపత్తి. **ఉపచారన్తి** సుఙ్కఘాతపరిచ్ఛేదతో బహి సమన్తా ద్విన్నం లేడ్డుపాతానం అబ్భన్తరం వతిఆసన్నప్పదేససఙ్ఖాతం ఉపచారం. తాదిసం ఉపచారం ఓక్కమిత్వా పరిహరణే సాదీనవత్తా దుక్కటం వుత్తం. **ఏత్థాతి** సుఙ్కఘాతే. ‘‘**ద్వీహి లేడ్డుపాతేహీతి** అయం నియమో ఆచరియపరమ్పరాభతో”తి **మహాగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

సుఙ్కఘాతకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాణకథావణ్ణనా

౧౧౪. పాణకథాయం తిరచ్ఛానగతస్స ఏకన్తేన పాదగ్ఘనకతా న సమ్భవతీతి ఆహ – ‘‘**ఏకంసేన అవహారకప్పహోనకపాణం దస్సేన్తో**’’తి. **భుజిస్సం హరన్తస్స అవహారో నత్థీతి** పరపరిగ్గహితాభావతో. **భుజిస్సోతి** అదాసో. **ఆరపితోతి** మాతాపితూహి ఇణం గణ్హన్తేహి “యావ ఇణదానా అయం తుమ్హాకం సన్తికే హోతూ”తి ఇణదాయకానం నియ్యాతితో. యస్మా

మాతాపితరో దాసానం వియ పుత్తానం న సామినో. యేసఞ్చ సన్తికే ఆరపితో, తేపి తస్స హత్థకమ్మే సామినో, న తస్సాతి ఆహ **‘‘అవహారో నత్థీ’’**తి. **ధనం పన గతట్ఠానే వడ్ఢతీ**తి ఏత్థ ‘‘ఆరపేత్వా గహితధనం వడ్ఢియా సహ అవహారకస్స గీవా’’తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

అఞ్ఞాతక...పే.... అవహారో హోతీతి ఏత్థ పదేసచారిత్తవసేన అత్తనావ అత్తానం నియ్యాతేత్వా దాసబ్యం ఉపగతం అవహరన్తస్సపి పారాజికమేవాతి వేదితబ్బం. **గేహదాసియా కుచ్ఛిమ్హి దాసస్స జాతో**తి ఏవమ్పి సమ్భవతీతి సమ్భవన్తం గహేత్వా వుత్తం. గేహదాసియా కుచ్ఛిస్మిం పన అఞ్ఞస్స జాతోపి ఏత్థేవ సఙ్గహితో. **కరమరానీతో** నామ బన్ధగాహగాహితో. తేనాహ **‘‘పరదేసతో పహరిత్వా’’**తిఆది. తత్థ **పరదేసతో పహరిత్వా**తి పరదేసం విలుమ్పకేహి రాజరాజమహామత్తాదీహి మహాచోరేహి పరదేసతో పహరిత్వా. **అనాపత్తి పారాజికస్సా**తి యది తస్స వచనేన తతో అధికం వేగం న వడ్ఢేతి, అనాపత్తి. **పరియాయేనా**తి పరియాయవచనేన. మనుస్సవిగ్గహే ‘‘మరణవణ్ణం వా సంవణ్ణేయ్యా’’తి వుత్తత్తా పరియాయకథాయపి న ముచ్చతి, ఇధ పన ‘‘అదిన్నం థేయ్యసఙ్ఖాతం ఆదియేయ్యా’’తి ఆదానస్సేవ వుత్తత్తా పరియాయకథాయ ముచ్చతి.

పాణకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అపదకథావణ్ణనా

అపదకథాయం **నామేనా**తి సప్పనామేన వా సామికేన కతనామేన వా. **కరణ్డపుట**న్తి పేళాయ పిధానం. **ఆహచ్చా**తి పహరిత్వా.

చతుప్పదకథావణ్ణనా

౧౧౬. చతుప్పదకథాయం **భిఙ్కచ్ఛాప**న్తి భిఙ్కభిఙ్కాతి సద్దాయనతో ఏవంలద్ధనామం హత్థిపోతకం. **అన్తోవత్థుమ్హీ**తి పరిక్ఖిత్తే అన్తోవత్థుమ్హి. **రాజఙ్గణే**తి పరిక్ఖిత్తే నగరే వత్థుద్వారతో బహిరాజఙ్గణే. **హత్థిసాలా ఠాన**న్తి నిబ్బకోసతో ఉదకపాతబ్భన్తరం ఠానం. **బహినగరే ఠితస్సా**తి పరిక్ఖిత్తనగరం సన్ధాయ వుత్తం, అపరిక్ఖిత్తనగరే పన అన్తోనగరే ఠితస్సపి ఠితట్ఠానమేవ ఠానం. **ఖణ్డద్వార**న్తి అత్తనా ఖణ్డితద్వారం. **సాఖాభఙ్గ**న్తి భఞ్జితసాఖం. **నిపన్నస్స ద్వే**తి బన్ధనేన సద్ధిం ద్వే. **ఘాతేతీ**తి ఏత్థ ‘‘థేయ్యచిత్తేన వినాసేన్తస్స సహపయోగత్తా దుక్కటమేవ, న పాచిత్తియ’’న్తి ఆచరియా వదన్తి.

చతుప్పదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఓణిరక్ఖకథావణ్ణనా

ఓణిరక్ఖకథాయం **ఓణి**న్తి ఓణీతం, ఆనీతన్తి అత్థో. ‘‘ఓణిరక్ఖస్స సన్తికే ఠపితం భణ్డం ఉపనిధి వియ సఙ్గోపనత్థాయ అనిక్ఖిపిత్వా ముహుత్తం ఓలోకనత్థాయ ఠపితత్తా తస్స ఠానాచావనమత్తేన పారాజికం జనేతీ’’తి వదన్తి.

సంవిదావహారకథావణ్ణనా

సంవిదావహారకథాయం ‘‘సమ్బహులా సంవిదహిత్వా ఏకో భణ్డం అవహరతి, ఆపత్తి సబ్బేసం పారాజికస్సా’’తి పాళియం అవిసేసేన వుత్తత్తా ఆణాపకానం ఆణత్తిక్ఖణే ఆపత్తి, అవహారకస్స ఉద్ధారేతి యథాసమ్భవం యోజేత్వా అత్థో గహేతబ్బో ఆణత్తికథాయం ‘‘సో తం భణ్డం అవహరతి, ఆపత్తి సబ్బేసం పారాజికస్సా’’తిఆదీసు వియ. ఏత్థాపి హి ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ ఆపత్తి వుత్తా. తథా చ వక్ఖతి ‘‘అథ తం భణ్డం అవస్సం హారియం హోతి, యం పరతో సబ్బేసం ఆపత్తి పారాజికస్సాతి వుత్తం, తతో ఇమస్స తఙ్ఖణేయేవ పారాజికం హోతీతి అయం యుత్తి సబ్బత్థ వేదితబ్బా’’తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౨౧). సంవిదావహారే చ ‘‘ఆణత్తి నత్థీ’’తి న వత్తబ్బా ‘‘అన్తేవాసికేసు ఏకమేకస్స ఏకేకో మాసకో సాహత్థికో హోతి, పఞ్చ ఆణత్తికా’’తి వచనతో. ఆణత్తియా చ సతి ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ ఆపత్తి ఇచ్ఛితబ్బా, న ఉద్ధారే.

యది ఏవం **‘‘తేసు ఏకో భణ్డం అవహరతి, తస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజిక’’**న్తి కస్మా వుత్తన్తి? నాయం దోసో. ఏత్థ హి సబ్బేసంయేవ ఆపత్తిదస్సనత్థం అవహారకస్సపి ఆపత్తిసమ్భవట్ఠానం దస్సేన్తో ‘‘తస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజిక’’న్తి ఆహ, న పన ఆణాపకానమ్పి ఉద్ధారేయేవ ఆపత్తిదస్సనత్థన్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. **‘‘సమ్బహులా ఏకం ఆణాపేన్తి ‘గచ్ఛేతం ఆహరా’తి, తస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజిక’’**న్తిఆదీసుపి ఏవమేవ అత్థో గహేతబ్బో. అథ వా సంవిదావహారే ఆణాపకానమ్పి ఉద్ధారేయేవ ఆపత్తి, న ఆణత్తిక్ఖణేతి ఆవేణికమిదం లక్ఖణన్తి అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహేతబ్బం, ఇతో వా అఞ్ఞేన పకారేన యథా అట్ఠకథాయం పుబ్బేనాపరం న విరుజ్ఝతి, తథా వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

సంవిధాయాతి సంవిదహిత్వా. **తేన నేసం దుక్కటాపత్తియో**తి ఆణత్తివసేన పారాజికాపత్తియా అసమ్భవే సతి వుత్తం. యది హి తే ఆణత్తా అవస్సం తం హరన్తి, పారాజికాపత్తియేవ నేసం దట్ఠబ్బా, న దుక్కటాపత్తి. **సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స ఆణత్తికం వా సాహత్థికస్స అఙ్గం న హోతీ**తి భిన్నకాలవిసయత్తా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స అఙ్గం న హోతి. తథా హి సహత్థా అవహరన్తస్స ఠానాచావనే ఆపత్తి, ఆణత్తియా పన ఆణత్తిక్ఖణేయేవాతి భిన్నకాలవిసయా సాహత్థికాణత్తికేహి ఆపజ్జితబ్బాపత్తియో.

సంవిదావహారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్కేతకమ్మకథావణ్ణనా

౧౧౮. సఙ్కేతకమ్మకథాయం **ఓచరకే వుత్తనయేనేవా**తి ‘‘అవస్సం హారియే భణ్డే’’తిఆదినా వుత్తనయేన. పాళియం **తం సఙ్కేతం పురే వా పచ్ఛా వా**తి ఏత్థ **తం సఙ్కేత**న్తి సామిఅత్థే ఉపయోగవచనన్తి దట్ఠబ్బం, తస్స సఙ్కేతస్సాతి అత్థో. అథ వా తం సఙ్కేతం అసమ్పత్వా పురే వా తం సఙ్కేతం అతిక్కమ్మ పచ్ఛా వాతి ఏవమేత్థ యోజనా వేదితబ్బా. తేనేవాహ – **‘‘అఙ్జాతి నియామితం తం సఙ్కేతం అతిక్కమ్మా’’**తిఆది. **తం నిమిత్తం పురే వా పచ్ఛా వా**తి ఏత్థాపి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో.

సఙ్కేతకమ్మకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిమిత్తకమ్మకథావణ్ణనా

౧౨౦. నిమిత్తకమ్మకథాయం అక్ఖినిఖణాదినిమిత్తకమ్మం పన లహుకం ఇత్తరకాలం, తస్మా తఙ్ఖణేయేవ తం భణ్డం అవహరితుం న సక్కా. తథా హి కిఞ్చి భణ్డం దూరే హోతి కిఞ్చి భారియం, తం గహేతుం యావ గచ్ఛతి, యావ ఉక్ఖిపితుం వాయమతి, తావ నిమిత్తకమ్మస్స పచ్ఛా హోతి. ఏవం సన్తేపి నిమిత్తకమ్మతో పట్ఠాయ గణ్హితుం ఆరద్ధత్తా తేనేవ నిమిత్తేన అవహరతీతి వుచ్చతి. యది ఏవం "పురేభత్తపయోగోవ ఏసో"తి వాదో పమాణభావం ఆపజ్జతీతి? నాపజ్జతి. న హి సఙ్కేతకమ్మం వియ నిమిత్తకమ్మం దట్ఠబ్బం. తత్థ హి కాలపరిచ్ఛేదో అత్థి, ఇధ నత్థి. కాలవసేన హి సఙ్కేతకమ్మం వుత్తం, కిరియావసేన నిమిత్తకమ్మన్తి అయమేతేసం విసేసో. "తం నిమిత్తం పురే వా పచ్ఛా వా తం భణ్డం అవహరతి, మూలట్ఠస్స అనాపత్తీ"తి ఇదం పన తేన నిమిత్తకమ్మే కతే గణ్హితుం అనారభిత్వా సయమేవ గణ్హన్తస్స వసేన వుత్తం.

నిమిత్తకమ్మకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆణత్తికథావణ్ణనా

౧౨౧. ఆణత్తికథాయం **అసమ్మోహత్థన్తి** యస్మా సఙ్కేతకమ్మనిమిత్తకమ్మాని కరోన్తో ఏకో పురేభత్తాదీసు వా అక్ఖినిఖణనాదీని వా దిస్వా "గణ్హా"తి వదతి, ఏకో గహేతబ్బభణ్డనిస్సితం కత్వా "పురేభత్తం ఏవంవణ్ణసణ్ఠానం భణ్డం గణ్హా"తి వదతి, ఏకో "త్వం ఇత్థన్నామస్స పావద, సో అఞ్ఞస్స పావదతూ"తిఆదినా పుగ్గలపటిపాటియా చ ఆణాపేతి, తస్మా కాలవసేన కిరియావసేన భణ్డవసేన పుగ్గలవసేన చ ఆణత్తే విసఙ్కేతావిసఙ్కేతవసేన ఏతేసు సఙ్కేతకమ్మనిమిత్తకమ్మేసు అసమ్మోహత్థం. **నిమిత్తసఞ్ఞం కత్వాతి** "ఈదిసం నామ భణ్డ"న్తి వణ్ణసణ్ఠానాదివసేన గహణస్స నిమిత్తభూతం సఞ్ఞాణం కత్వా.

యథాధిప్పాయం గచ్ఛతీతి దుతియో తతియస్స, తతియో చతుత్థస్సాతి ఏవం పటిపాటియా చే వదన్తీతి వుత్తం హోతి. సచే పన దుతియో చతుత్థస్స ఆరోచేతి, న యథాధిప్పాయం ఆణత్తి గతాతి సేవత్థి థుల్లచ్చయం, పఠమం వుత్తదుక్కటమేవ హోతి. **తదేవ హోతీతి** భణ్డగ్గహణం వినా కేవలం సాసనప్పటిగ్గహణమత్తస్సేవ సిద్ధత్తా తదేవ థుల్లచ్చయం హోతి , న దుక్కటం నాపి పారాజికన్తి అత్థో. **సబ్బత్థాతి** ఈదిసేసు సబ్బట్ఠానేసు.

తేసమ్పి దుక్కటన్తి ఆరోచనపచ్చయా దుక్కటం. **పటిగ్గహితమత్తేతి** ఏత్థ అవస్సం చే పటిగ్గణ్హాతి, తతో పుబ్బేవ ఆచరియస్స థుల్లచ్చయం, న పన పటిగ్గహితేతి దట్ఠబ్బం. కస్మా పనస్స థుల్లచ్చయన్తి ఆహ – "**మహాజనో హి తేన పాపే నియోజితో**"తి.

మూలట్ఠస్సేవ దుక్కటన్తి అయం తావ అట్ఠకథానయో, ఆచరియా పన "విసఙ్కేతత్తా ఏవ మూలట్ఠస్సాతి పాళియం అవుత్తత్తా పటిగ్గణ్హన్తస్సేవ తం దుక్కటం వుత్తం, ఇమినావ హేట్ఠా ఆగతవారేసుపి పటిగ్గణ్హన్తానం పటిగ్గహణే దుక్కటం వేదితబ్బం, తం పన తత్థ ఓకాసాభావతో అవత్వా ఇధ వుత్త"న్తి వదన్తి.

ఏవం పున ఆణత్తియాపి దుక్కటమేవ హోతీతి పఠమం అత్థసాధకత్తాభావతో వుత్తం. **ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికోతి** మగ్గానన్తరఫలం వియ అత్థసాధికాణత్తిచేతనాక్ఖణేయేవ పారాజికో. **బధిరతాయాతి** ఉచ్చం భణన్తో బధిరతాయ వా న సావేతీతి వుత్తం హోతి. "ఆణత్తో అహం తయా"తి ఇమస్మిం వారే పున పటిక్ఖిపితబ్బాభావేన అత్థసాధకత్తాభావతో మూలట్ఠస్స నత్థి పారాజికం. "పణ్ణే వా సిలాయ వా యత్థ కత్థచి 'చోరియం కాతబ్బ'న్తి లిఖిత్వా ఠపితే పారాజికమేవా"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. తం పన యస్మా అదిన్నాదానతో పరియాయకథాయ ముచ్చతి, తస్మా వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. యది పన "అసుకస్మిం నామ ఠానే అసుకం నామ భణ్డం ఠితం, తం అవహరా"తి పణ్ణే లిఖిత్వా కస్సచి పేసేతి, సో చే తం భణ్డం అవహరతి, ఆణత్తియా అవహటం నామ హోతీతి యుత్తం ఆణాపకస్స పారాజికం.

ఆణత్తికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపత్తిభేదవణ్ణనా

౧౨౨. **తత్థ తత్థాతి** భూమట్ఠథలట్ఠాదీసు. అభియుఞ్జతి దస్సేన్తోతి యోజేతబ్బం. **వత్థుభేదేనాతి** అవహరితబ్బస్స వత్థుస్స గరుకలహుకభేదేన. **ఆపత్తిభేదన్తి** పారాజికథుల్లచ్చయదుక్కటానం వసేన ఆపత్తిభేదం. మనుస్సభూతేన పరేన పరిగ్గహితం **పరపరిగ్గహితం**.

౧౨౩. **న చ సకసఞ్ఞీతి** ఇమినా పన పరపరిగ్గహితం వత్థు కథితం. **న చ విస్సాసగ్గాహీ, న చ తావకాలికన్తి** ఇమినా పన పరపరిగ్గహితసఞ్ఞా కథితా. **న విస్సాసగ్గాహితాతి** విస్సాసగ్గాహేన అగ్గహితభావో. **న తావకాలికతాతి** పచ్ఛా దాతబ్బతం కత్వా అగ్గహితభావో. **అనజ్ఝావుత్థకన్తి** "మమేద"న్తి పరిగ్గహవసేన అనజ్ఝావుత్థకం అరఞ్ఞే దారుతిణపణ్ణాది. **ఛడ్డితన్తి** కట్ఠహారాదీహి అతిభారాదితాయ అనత్థికభావేన అరఞ్ఞాదీసు ఛడ్డితం. **ఛిన్నమూలకన్తి** నట్ఠం పరియేసిత్వా ఆలయసఙ్ఖాతస్స మూలస్స ఛిన్నత్తా ఛిన్నమూలం. **అసామికన్తి** అనజ్ఝావుత్థకాదీహి తీహి ఆకారేహి దస్సితం అసామికవత్థు. **ఉభయమ్పీతి** యథావుత్తలక్ఖణం అసామికం అత్తనో సన్తకఞ్చ.

ఆపత్తిభేదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనాపత్తిభేదవణ్ణనా

౧౩౧. యాయ సేయ్యాయ సయితో కాలం కరోతి, సా **అనుట్ఠానసేయ్యా** నామ. "**చిత్తేన పన అధివాసేతీ**"తి వుత్తమత్థం విభావేతుం "**న కిఞ్చి వదతీ**"తి వుత్తం. **పాకతికం కాతున్తి** యత్తకం గహితం పరిభుత్తం వా, తత్తకం దాతబ్బన్తి వుత్తం హోతి.

పటిదస్సామీతి యం గహితం, తదేవ వా అఞ్ఞం వా తాదిసం పున దస్సామీతి అత్థో. సఙ్ఘసన్తకే సఙ్ఘం అనుజానాపేతుమసక్కుణేయ్యత్తా కస్సచి వత్థునో అననుజానితబ్బతో చ "**సఙ్ఘసన్తకం పన పటిదాతుమేవ వట్టతీ**"తి వుత్తం.

తస్మింయేవ అత్తభావే నిబ్బత్తాపీతి తస్మింయేవ మతసరీరే ఉప్పన్నాపి. వినీతవత్థూసు సాటకతణ్హాయ తస్మింయేవ మతసరీరే నిబ్బత్తపేతో వియాతి దట్ఠబ్బం. **రుక్ఖాదీసు లగ్గితసాటకే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి** మనుస్సేహి అపరిగ్గహితం సన్ధాయ వుత్తం. సచే పన తం ఆరక్ఖకేహి పరిగ్గహితం హోతి, గహేతుం న వట్టతీతి.

అనాపత్తిభేదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

దారుఖణ్డాదీసు ‘‘భారియమిదం, త్వం ఏకపస్సం ఉక్ఖిపాహి, అహం ఏకపస్సం ఉక్ఖిపామీ’’తి ఉభయేసం పయోగేన ఏకస్స వత్థునో ఠానాచావనం సన్ధాయ ‘‘**సాహత్థికాణత్తిక**’’న్తి వుత్తం. ఇదఞ్చ కాయవాచానం ఈదిసే ఠానే అఙ్గభావమత్తదస్సనత్థం వుత్తం. యాయ పన చేతనాయ సముట్ఠాపితో పయోగో సాహత్థికో ఆణత్తికో వా పధానభావేన ఠానాచావనం సాధేతి, తస్సా వసేన ఆపత్తి కారేతబ్బా. అఞ్ఞథా సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స అఙ్గం న హోతి, ఆణత్తికం వా సాహత్థికస్సాతి ఇదం విరుజ్ఝతి.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౧౩౨. వినీతవత్థూసు **సన్ధావతీ**తి సుట్ఠు ధావతి. **విధావతీ**తి వివిధా నానప్పకారేన ధావతి. **కాయవచీద్వారభేదం వినాపీ**తి కాయచోపనం వచీభేదఞ్చ వినా. **పటిసఙ్ఖానబలేనా**తి తథావిధచిత్తుప్పాదే ఆదీనవపచ్చవేక్ఖణబలేన.

౧౩౩. **పుచ్ఛాసభాగేనా**తి పుచ్ఛానురూపేన. నిరుత్తి ఏవ పథో నిరుత్తిపథో, తస్మిం నిరుత్తిపథే. తేనాహ ‘‘**వోహారవచనమత్తే**’’తి.

౧౩౪. **యథాకమ్మం గతో**తి ఇమినా తస్స మతభావం దస్సేతి. **అబ్భుణ్హే**తి ఇమినాపి వుత్తమేవ పరియాయన్తరేన విభావేతుం ‘‘**అల్లసరీరే**’’తి వుత్తం. **విసభాగసరీరే**తి ఇత్థిసరీరే. విసభాగసరీరత్తా అచ్చాసన్నేన న భవితబ్బన్తి ఆహ ‘‘**సీసే వా**’’తిఆది. **వట్టతీ**తి విసభాగసరీరేపి అత్తనావ వుత్తవిధిం కాతుం సాటకఞ్చ గహేతుం వట్టతి. కేచి పన ‘‘కిఞ్చాపి ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తి, ఇత్థిరూపం పన ఆమసన్తస్స దుక్కట’’న్తి వదన్తి.

౧౩౫. **కుసం సఙ్కామేత్వా**తి కుసం పరివత్తేత్వా. **కూటమానకూటకహాపణాదీహీ**తి **ఆది**-సద్దేన తులాకూటకంసకూటవఞ్చనాదిం సఙ్గణ్హాతి. తత్థ కూటమానం హదయభేదసిఖాభేదరజ్జుభేదవసేన తివిధం హోతి. తత్థ **హదయ**న్తి నాళిఆదిమానభాజనానం అబ్భన్తరం, తస్స భేదో ఛిద్దకరణం **హదయభేదో,** సో సప్పితేలాదిమిననకాలే లబ్భతి. తాని హి గణ్హన్తో హేట్ఠాఛిద్దేన మానేన ‘‘సణికం ఆసిఞ్చా’’తి వత్వా అన్తోభాజనే బహుం పగ్ఘరాపేత్వా గణ్హాతి, దదన్తో ఛిద్దం పిధాయ సీఘం పూరేత్వా దేతి. **సిఖాభేదో** తిలతణ్డులాదిమిననకాలే లబ్భతి. తాని హి గణ్హన్తో సణికం సిఖం ఉస్సాపేత్వా గణ్హాతి, దేన్తో వేగేన పూరేత్వా సిఖం ఛిన్దన్తో దేతి. **రజ్జుభేదో** ఖేత్తవత్థుమిననకాలే లబ్భతి. ఖేత్తాదిం మినన్తా హి అమహన్తమ్పి మహన్తం కత్వా మినన్తి, మహన్తమ్పి అమహన్తం. **కూటకహాపణో** పాకటోయేవ.

తులాకూటం పన రూపకూటం అఙ్గకూటం గహణకూటం పటిచ్ఛన్నకూటన్తి చతుబ్బిధం హోతి. తత్థ **రూపకూటం** నామ ద్వే తులా సరూపా కత్వా గణ్హన్తో మహతియా గణ్హాతి, దదన్తో ఖుద్దికాయ దేతి. **అఙ్గకూటం** నామ గణ్హన్తో పచ్ఛాభాగే హత్థేన తులం అక్కమతి, దదన్తో పుబ్బభాగే అక్కమతి. **గహణకూటం** నామ గణ్హన్తో మూలే రజ్జుం గణ్హాతి, దదన్తో అగ్గే. **పటిచ్ఛన్నకూటం** నామ తులం సుసిరం కత్వా అన్తో అయచుణ్ణం పక్ఖిపిత్వా గణ్హన్తో తం పచ్ఛాభాగే కరోతి, దదన్తో అగ్గభాగే.

కంసో వుచ్చతి సువణ్ణపాతి, తాయ వఞ్చనం **కంసకూటం**. కథం? ఏకం సువణ్ణపాతిం కత్వా అఞ్ఞా ద్వే తిస్సో లోహపాతియో సువణ్ణవణ్ణా కరోన్తి, తతో జనపదం గన్త్వా కిఞ్చిదేవ అడ్ఢం కులం పవిసిత్వా ‘‘సువణ్ణభాజనాని కిణథా’’తి వత్వా అగ్ఘే పుచ్ఛితే సమగ్ఘతరం దాతుకామా హోన్తి. తతో తేహి ‘‘కథం ఇమేసం సువణ్ణభావో జానితబ్బో’’తి వుత్తే ‘‘వీమంసిత్వా గణ్హథా’’తి సువణ్ణపాతిం పాసాణే ఘంసిత్వా సబ్బపాతియో దత్వా గచ్ఛన్తి.

వఞ్చనం నామ తేహి తేహి ఉపాయేహి పరేసం వఞ్చనం. తత్రిదమేకం వత్థు – ఏకో కిర లుద్దకో మిగఞ్చ మిగపోతకఞ్చ గహేత్వా ఆగచ్ఛతి. తమేకో ధుత్తో ‘‘కిం, భో, మిగో అగ్ఘతి, కిం మిగపోతకో’’తి ఆహ. ‘‘మిగో ద్వే కహాపణే, మిగపోతకో ఏక’’న్తి చ వుత్తే ఏకం కహాపణం దత్వా మిగపోతకం గహేత్వా థోకం గన్త్వా నివత్తో ‘‘న మే, భో, మిగపోతకేన అత్థో, మిగం మే దేహీ’’తి ఆహ. తేన హి ద్వే కహాపణే దేహీతి. సో ఆహ – ‘‘నను, భో, మయా పఠమం ఏకో కహాపణో దిన్నో’’తి? ‘‘ఆమ దిన్నో’’తి. ‘‘ఇమం మిగపోతకం గణ్హ, ఏవం సో చ కహాపణో, అయఞ్చ కహాపణగ్ఘనకో మిగపోతకోతి ద్వే కహాపణా భవిస్సన్తీ’’తి. సో ‘‘కారణం వదతీ’’తి సల్లక్ఖేత్వా మిగపోతకం గహేత్వా మిగం అదాసీతి.

బలసాతి బలేన. **పన్థఘాత**-గ్గహణేన హిమవిపరామోసగుమ్బవిపరామోసాపి సఙ్గహితా. తత్థ యం హిమపాతసమయే హిమేన పటిచ్ఛన్నా హుత్వా మగ్గప్పటిపన్నం జనం ముసన్తి, అయం **హిమవిపరామోసో**. యం గుమ్బాదీహి పటిచ్ఛన్నా జనం ముసన్తి, అయం **గుమ్బవిపరామోసో**.

ఉద్ధారేయేవ పారాజికన్తి ‘‘సచే సాటకో భవిస్సతి, గణ్హిస్సామీ’’తి పరికప్పస్స పవత్తత్తా సాటకస్స చ తత్థ సబ్భావతో. **పదవారేన కారేతబ్బో**తి భూమియం అనిక్ఖిపిత్వావ వీమంసితత్తా వుత్తం. **పరియుట్ఠితో**తి అనుబద్ధో. **దిస్వా హటత్తా పరికప్పావహారో న దిస్సతీ**తి ఇమినా పరికప్పావహారస్స అసమ్భవం దస్సేన్తో మహాపచ్చరిఆదీసు వుత్తస్స అయుత్తభావం విభావేతి. **మహాఅట్ఠకథాయ**న్తిఆదినా పన పరికప్పావహారసమ్భవం పాళియా సంసన్దనభావఞ్చ విభావేన్తో మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తమేవ సువుత్తన్తి దీపేతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయ**మ్పి మహాఅట్ఠకథానయోవ దస్సితో.

కేచీతి మహాఅట్ఠకథాయమేవ ఏకచ్చే ఆచరియా. **మహాపచ్చరియం పనా**తి **పన**-సద్దో కేచివాదతో మహాపచ్చరివాదస్స విసేససన్దస్సనత్థో. తేన కేచివాదో మహాపచ్చరివాదేనపి న సమేతీతి దస్సేతి. మహాఅట్ఠకథానయో ఏవ చ మహాపచ్చరివాదేనపి సంసన్దనతో యుత్తతరోతి విభావేతి.

అలఙ్కారభణ్డన్తి అఙ్గులిముద్దికాది అలఙ్కారభణ్డం. **కుసం పాతేత్వా**తి విలీవమయం వా తాలపణ్ణమయం వా కతసఞ్ఞాణం యం కిఞ్చి కుసం పాతేత్వా. **సమగ్ఘతర**న్తి అప్పగ్ఘతరం. పరకోట్ఠాసతో కుసే ఉద్ధటేపి న తావ కుసస్స పరివత్తనం జాతన్తి వుత్తం ‘‘**ఉద్ధారే రక్ఖతీ**’’తి. **సివేయ్యక**న్తి సివిరట్ఠే జాతం.

౧౩౬. జన్తాఘరవత్థుస్మిం యస్మా ఆనన్దత్థేరో తత్థ అనాపత్తిభావం జానాతి, తస్మా ‘‘తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీ’’తి న వుత్తం. యస్మా చ సయం భగవతో నారోచేసి, తస్మా ‘‘ఆరోచేసీ’’తి ఏకవచనం న వుత్తం.

౧౭౦. **విఘాసన్తి** ఖాదితావసేసం ఉచ్ఛిట్ఠం వా. **కప్పియం కారాపేత్వాతి** పచాపేత్వా. **అత్తగుత్తత్థాయాతి** తంనిమిత్తఉపద్దవతో అత్తానం రక్ఖణత్థాయ. జిఘచ్ఛాభిభూతా హి సీహాదయో అత్తనా ఖాదియమానం గణ్హన్తానం అనత్థమ్పి కరేయ్యుం. **పరానుద్దయతాయాతి** సీహాదీసు పరసత్తేసు అనుకమ్పాయ. జిఘచ్ఛావినోదనత్థఞ్హి తేహి ఖాదియమానం తే పలాపేత్వా గణ్హతో తేసు అనుకమ్పా నామ న భవిస్సతి.

౧౭౧. **తేకటులయాగువత్థుమ్హి వియాతి** ముసావాదసామఞ్ఞతో వుత్తం. **ఆణత్తేహీతి** సమ్మతేన ఆణత్తేహి. **ఆణత్తేనాతి** సామికేహి ఆణత్తేన. **అపరస్స భాగం దేహీతి** అసన్తం పుగ్గలం దస్సేత్వా గహితత్తా "**భణ్డదేయ్య**"న్తి వుత్తం. **అఞ్ఞేనాతి** యథావుత్తేహి సమ్మతాదీహి చతూహి అఞ్ఞేన. "**అపరమ్పి భాగం దేహీ**"తి వుత్తేపి సబ్బసన్తకత్తా అమూలకమేవ గహితన్తి "**ఉద్ధారేయేవ భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో**"తి వుత్తం. **ఇతరేహి దీయమానన్తి** సమ్మతేన, తేన ఆణత్తేన వా దీయమానం. **ఏవం గణ్హతోతి** "అపరమ్పి భాగం దేహీ"తి వత్వా వా కూటవస్సాని గణేత్వా వా గణ్హతో. **సుదిన్నన్తి** హేట్ఠా సామికేన, తేన ఆణత్తేన వా దీయమానం గిహిసన్తకం "అపరస్స భాగం దేహీ"తి వత్వా గణ్హతో అపరస్స అభావతో సామిసన్తకమేవ హోతీతి భణ్డదేయ్యం జాతం. ఇధ పన తేహి ఏవం దీయమానం "అపరమ్పి భాగం దేహీతి వత్వా వా కూటవస్సాని గణేత్వా వా గణ్హతో దేహీ"తి వుత్తత్తా అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిమత్తం ఠపేత్వా నేవ పారాజికం న భణ్డదేయ్యన్తి సుదిన్నమేవ హోతి.

౧౭౨-౩. పరిక్ఖారవత్థూసు వుత్తపరిక్ఖారస్స హేట్ఠా వుత్తభణ్డస్స చ కో విసేసో? యం పరిభోగయోగ్గం ఆభరణాదిరూపం అకత్వా యథాసభావతో ఠపితం, తం **భణ్డం**. యం పన తథా కత్వా పరిభుఞ్జితుం అనుచ్ఛవికాకారేన ఠపితం ఆభరణాదికం, తం **పరిక్ఖారన్తి** వేదితబ్బం.

౧౭౪-౧౭౬. **సఙ్కామేత్వాతి** ఠితట్ఠానతో అపనేత్వా. **థవికన్తి** ఉపాహనత్థవికాది యంకిఞ్చి థవికం. **ఆహరాపేన్తేసు భణ్డదేయ్యన్తి** "గహితే అత్తమనో హోతీ"తి (మహావ. ౩౭౬) వచనతో అనత్తమనస్స సన్తకం గహితమ్పి పున దాతబ్బమేవాతి వుత్తం. "సమ్ముఖీభూతేహి భాజేతబ్బ"న్తి (మహావ. ౩౭౯) వచనతో భాజనీయభణ్డం ఉపచారసీమట్ఠానంయేవ పాపుణాతీతి ఆహ "**ఉపచారసీమాయం ఠితస్సేవ గహేతుం వట్టతీ**"తి.

౧౭౭-౮. "**భణ్డదేయ్య**న్తి ఉభిన్నం సాలయభావే సతి చోరస్స వా సామికస్స వా సమ్పత్తస్స కస్సచి దాతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **ఏసేవ నయోతి** పంసుకూలసఞ్ఞాయ గహితే భణ్డదేయ్యం, థేయ్యచిత్తేన పారాజికన్తి అత్థో. **గామేసూతి** గామికేసు మనుస్సేసు. గామ-గ్గహణేన హేత్థ గామట్ఠా వుత్తా. **వుట్ఠహన్తేసూతి** గామం ఛడ్డేత్వా పలాయన్తేసు. **పున ఆవసన్తే జనపదేతి** జానపదికేసు పున ఆగన్త్వా వసన్తేసు.

అవిసేసేన వుత్తన్తి "సఉస్సాహా వా నిరుస్సాహా వా"తి విసేసం అపరామసిత్వా సామఞ్ఞతో వుత్తం. న హి కతిపయానం అనుస్సాహే సతి సఙ్ఘికం అసఙ్ఘికం హోతీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **సఉస్సాహమత్తమేవ పమాణన్తి** సామికానం పరిచ్ఛిన్నభావతో వుత్తం. **తతోతి** గణసన్తకతో పుగ్గలసన్తకతో వా. **సేనాసనత్థాయ నియమితన్తి** ఇదం నిదస్సనమత్తం, చతూసు పచ్చయేసు యస్స కస్సచి అత్థాయ నియమితేపి వుత్తనయమేవ. **ఇస్సరవతాయాతి** పరం ఆపుచ్ఛిత్వా వా అనాపుచ్ఛిత్వా వా దాతబ్బకిచ్చం నత్థి, అయమేవేత్థ పమాణన్తి ఏవం అత్తనో ఇస్సరభావేన. **అగ్ఘేన కారేతబ్బోతి** అగ్ఘానురూపం దుక్కటేన థుల్లచ్చయేన వా కారేతబ్బో. **ఇస్సరవతాయ పరిభుఞ్జతో గీవాతి** న కేవలం ఏత్థేవ గీవా, హేట్ఠా కులసఙ్గహత్థాయ ఇస్సరవతాయ వా దిన్నేపి గీవాయేవ. **సుఖాదితమేవాతి** అన్తోవిహారే నిసీదిత్వా ఘణ్టిప్పహరణాదివుత్తవిధానస్స కతత్తా సుఖాదితం. సఙ్ఘికఞ్హి వేభఙ్గియభణ్డం అన్తోవిహారే వా బహిసీమాయ వా హోతు, బహిసీమాయం ఠితేహి అపలోకేత్వా భాజేతుం న వట్టతి, ఉభయత్థ ఠితమ్పి పన అన్తోసీమాయం ఠితేహి అపలోకేత్వా భాజేతుం వట్టతియేవ. తేనేవ **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం "విహారేయేవ నిసీదిత్వా ఏవం కతత్తా సుఖాదితన్తి ఆహా"తి. అయఞ్చ అత్థో **వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకట్ఠకథాయం** ఆవి భవిస్సతి.

౧౮౦. వుత్తవాదకవత్థూసు పాళియం **యుగసాటకన్తి** సాటకయుగం. **తులన్తి** పలసతం. **దోణన్తి** సోళసనాళిమత్తం. **పరిచ్ఛేదం పన కత్వాతి** యత్తకం ఇచ్ఛితం, తత్తకం అగ్ఘవసేన వా చీవరాదిపచ్చయవసేన వా పరిచ్ఛేదం కత్వా. **ఉపారమ్భాతి** "భదన్తా అపరిచ్ఛేదం కత్వా వదన్తీ"తి ఏవం దోసారోపనతో.

౧౮౩. **ఛాతజ్ఝత్తన్తి** జిఘచ్ఛాదుక్ఖేన పీళితఅత్తసన్తానం. **ధనుకన్తి** ఖుద్దకధనుకం. **బద్ధో హోతీతి** తిరియం బద్ధో హోతి. **సునఖదట్ఠన్తి** సామికేహి విస్సజ్జితసునఖేన గహితం. **యట్ఠియా సహ పాతేతీతి** సూకరస్స ఆగమనతో పురేతరమేవ తత్థ అబజ్ఝనత్థాయ పాతేతి. **మద్దన్తో గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్యన్తి** ఏకసూకరగ్ఘనకం భణ్డం దాతబ్బం. న హి తేన మగ్గేన గచ్ఛన్తా సబ్బేవ సూకరా తేన పాసేన బజ్ఝన్తి, ఏకోయేవ పరమతరం గచ్ఛన్తో బజ్ఝతి, తస్మా ఏకసూకరగ్ఘనకం భణ్డం దాతబ్బం. **పచ్ఛా గచ్ఛతీతి** తేన కతపయోగేన అగన్త్వా పచ్ఛా సయమేవ గచ్ఛతి. హేట్ఠా వుత్తేసుపి ఈదిసేసు ఠానేసు ఏసేవ నయో. **ఉద్ధరిత్వా ఛడ్డేతీతి** పురేతరమేవ ఉద్ధరిత్వా ఛడ్డేతి. **విహారభూమియన్తి** విహారసామన్తా అరఞ్ఞప్పదేసే. **రక్ఖం యాచిత్వాతి** రాజరాజమహామత్తాదీనం సన్తికం గన్త్వా అనుద్దిస్స రక్ఖం యాచిత్వా.

కుమీనముఖన్తి కుమీనస్స అన్తో మచ్ఛానం పవిసనముఖం. **గుమ్బే ఖిపతి, భణ్డదేయ్యమేవాతి** కుమీనస్స అన్తో పవిసితబ్బానం మచ్ఛానం అగ్ఘేన భణ్డదేయ్యం.

౧౮౬. వీసతింసాదివసేన పరిచ్ఛిన్నా భిక్ఖూ ఏత్థాతి **పరిచ్ఛిన్నభిక్ఖుకం**. **థేరానన్తి** ఆగన్తుకత్థేరానం . **తేసమ్పీతి** ఆవాసికభిక్ఖూనమ్పి. **పరిభోగత్థాయాతి** సఙ్ఘికపరిభోగవసేన పరిభుఞ్జనత్థాయ. గహణేతి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో. **యత్థాతి** యస్మిం ఆవాసే. **అఞ్ఞేసం అత్థిభావన్తి** అఞ్ఞేసం ఆగన్తుకభిక్ఖూనం అత్థిభావం. **తత్థాతి** తాదిసే ఆవాసే. **భాజేత్వా ఖాదన్తీతి** ఆగన్తుకానమ్పి సమ్పత్తానం భాజేత్వా ఖాదన్తీతి అధిప్పాయో. **చతూసు పచ్చయేసు సమ్మా ఉపనేన్తీతి** అమ్బఫలాదీని విక్కిణిత్వా చీవరాదీసు చతూసు పచ్చయేసు సమ్మా ఉపనేన్తి. **చీవరత్థాయ నియమేత్వా దిన్నాతి** "ఇమేసం రుక్ఖానం ఫలాని విక్కిణిత్వా చీవరేసుయేవ ఉపనేతబ్బాని, న భాజేత్వా ఖాదితబ్బానీ"తి ఏవం నియమేత్వా దిన్నా. **తేసుపి ఆగన్తుకా అనిస్సరాతి** పచ్చయపరిభోగత్థాయ నియమేత్వా దిన్నత్తా భాజేత్వా ఖాదితుం అనిస్సరా.

న తేసు...పే... ఠాతబ్బన్తి ఏత్థ ఆగన్తుకేహి హేట్ఠా వుత్తనయేన భాజేత్వా ఖాదితబ్బన్తి అధిప్పాయో. **తేసం కతికాయ ఠాతబ్బన్తి** "భాజేత్వా న ఖాదితబ్బ"న్తి వా "ఏత్తకేసు రుక్ఖేసు ఫలాని గణ్హిస్సామా"తి వా "ఏత్తకాని ఫలాని గణ్హిస్సామా"తి వా "ఏత్తకానం దివసానం అబ్భన్తరే గణ్హిస్సామా"తి వా "న కిఞ్చి గణ్హిస్సామా"తి వా ఏవం కతాయ ఆవాసికానం కతికాయ ఆగన్తుకేహి ఠాతబ్బం. మహాఅట్ఠకథాయం "అనిస్సరా"తి వచనేన దీపితోయేవ అత్థో మహాపచ్చరియం "**చతున్నం పచ్చయాన**"న్తిఆదినా విత్థారేత్వా దస్సితో. **పరిభోగవసేనేవాతి** ఏత్థ **ఏవ**-సద్దో అట్ఠానప్పయుత్తో. పరిభోగవసేన తమేవ భాజేత్వాతి యోజేతబ్బం. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం విహారే రట్ఠే వా. **సేనాసనపచ్చయన్తి** సేనాసనఞ్చ తదత్థాయ నియమేత్వా ఠపితఞ్చ.

లామకకోటియాతి లామకం ఆదిం కత్వా, లామకసేనాసనతో పట్ఠాయాతి వుత్తం హోతి. సేనాసనేపి తిణాదీని లామకకోటియావ విస్సజ్జేతబ్బాని, సేనాసనపరిక్ఖారాపి లామకకోటియావ విస్సజ్జేతబ్బా. **మూలవత్థుచ్ఛేదం పన కత్వా న ఉపనేతబ్బన్తి** ఇమినా కిం వుత్తం హోతీతి? **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** తావ ఇదం వుత్తం "సబ్బాని సేనాసనాని న విస్సజ్జేతబ్బానీతి వుత్తం

హోతీ''తి. లామకకోటియా విస్సజ్జేన్తేహిపి సేనాసనభూమియో న విస్సజ్జేతబ్బాతి అయమత్థో వుత్తో హోతీతి నో ఖన్తి, వీమంసిత్వా యం రుచ్చతి, తం గహేతబ్బం.

ధమ్మసన్తకేన బుద్ధపూజం కాతుం, బుద్ధసన్తకేన వా ధమ్మపూజం కాతుం వట్టతి, న వట్టతీతి? ''తథాగతస్స ఖో ఏతం వాసేట్ఠ అధివచనం ధమ్మకాయో ఇతిపీతి చ యో ఖో, వక్కలి, ధమ్మం పస్సతి, సో మం పస్సతీ''తి (సం. ని. ౩.౮౭) చ వచనతో వట్టతీతి వదన్తి. కేచి పన ''ఏవం సన్తే 'యో, భిక్ఖవే, మం ఉపట్ఠహేయ్య, సో గిలానం ఉపట్ఠహేయ్యా'తి వచనతో బుద్ధసన్తకేన గిలానస్సపి భేసజ్జం కాతుం యుత్తన్తి ఆపజ్జేయ్య, తస్మా న వట్టతీ''తి వదన్తి, తం అకారణం. న హి ''యో, భిక్ఖవే, మం ఉపట్ఠహేయ్య, సో గిలానం ఉపట్ఠహేయ్యా''తి ఇమినా అత్తనో చ గిలానస్స చ ఏకసదిసతా తదుపట్ఠానస్స వా సమఫలతా వుత్తా. అయఞ్హేత్థ అత్థో ''యో మం ఓవాదానుసాసనీకరణేన ఉపట్ఠహేయ్య, సో గిలానం ఉపట్ఠహేయ్య, మమ ఓవాదకరణేన గిలానో ఉపట్ఠాతబ్బో''తి. భగవతో చ గిలానస్స చ ఉపట్ఠానం ఏకసదిసన్తి ఏవం పనేత్థ అత్థో న గహేతబ్బో. తస్మా ''యో వో, ఆనన్ద, మయా ధమ్మో చ వినయో చ దేసితో పఞ్ఞత్తో, సో వో మమచ్చయేన సత్థా''తి వచనతో ''అహఞ్చ పనిదాని ఏకో ఓవదామి అనుసాసామి, మయి పరినిబ్బుతే ఇమాని చతురాసీతి బుద్ధసహస్సాని తుమ్హే ఓవదిస్సన్తి అనుసాసిస్సన్తీ''తి వుత్తత్తా చ బహుస్సుతం భిక్ఖుం పసంసన్తేన చ ''యో బహుస్సుతో, న సో తుమ్హాకం సావకో నామ, బుద్ధో నామ ఏస చున్దా''తి వుత్తత్తా ధమ్మగరుకత్తా చ తథాగతస్స పుబ్బనయో ఏవ పసత్థతరోతి అమ్హాకం ఖన్తి.

పణ్ణం ఆరోపేత్వాతి ''ఏత్తకేహేవ రుక్ఖేహి ఏత్తకమేవ గహేతబ్బ''న్తి పణ్ణం ఆరోపేత్వా, లిఖిత్వాతి వుత్తం హోతి. **నిమిత్తసఞ్ఞం కత్వా**తి సఙ్కేతం కత్వా. **దారకా**తి తేసం పుత్తనత్తాదయో దారకా. అఞ్ఞేపి యే కేచి గోపకా హోన్తి, తే సబ్బేపి వుత్తా. సబ్బత్థాపి గిహీనం గోపకదానే యత్తకం గోపకా దేన్తి, తత్తకం గహేతబ్బం. సఙ్ఘికే పన యథాపరిచ్ఛేదమేవ గహేతబ్బన్తి దీపితత్తా ''**అత్థతో ఏక**''న్తి వుత్తం.

తతోతి యథావుత్తఉపోసథాగారాదికరణత్థాయ ఠపితదారుసమ్భారతో. **ఆపుచ్ఛిత్వా**తి కారకసఙ్ఘం ఆపుచ్ఛిత్వా. **తం సబ్బమ్పి ఆహరిత్వా**తి అనాపుచ్ఛిత్వాపి తావకాలికం ఆహరిత్వా. **ఆహరాపేన్తో**తి ఏత్థ అనాహరాపేన్తేపి దాతబ్బమేవ. **అయమేవ భిక్ఖు ఇస్సరో**తి ఏకస్స భిక్ఖునో పాపుణనట్ఠానం, తతోయేవ సేనాసనతో తస్స దాతబ్బం, న చ సో తతో ఉట్ఠాపేతబ్బోతి వుత్తం హోతి.

''**ఉదకపూజ**న్తి చేతియట్ఠానేసు సిఞ్చన''న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **వత్తసీసేనా**తి కేవలం సద్ధాయ, న వేతనాదిఅత్థాయ. **సవత్థుక**న్తి సహ భూమియా. **తిణమత్తం పన దాతబ్బ**న్తి కస్మా వుత్తం, కిం తం గరుభణ్డం న హోతీతి? న హోతి. అరక్ఖితఅగోపితట్ఠానే హి వినస్సకభావేన ఠితం గరుభణ్డం న హోతి, తస్మా తాదిసం సన్ధాయ ''తిణమత్తం పన దాతబ్బ''న్తి వుత్తం. **జగ్గిత్వా**తి సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే జగ్గిత్వా.

కుట్టన్తి గేహభిత్తిం. **పాకార**న్తి పరిక్ఖేపపాకారం. **తతో**తి ఛడ్డితవిహారతో. **తతో ఆహరిత్వా సేనాసనం కతం హోతీ**తి సామన్తగామవాసీహి భిక్ఖూహి ఛడ్డితవిహారతో దారుసమ్భారాదిం ఆహరిత్వా సేనాసనం కతం హోతి.

౧౭౪. **చతుభాగఉదకసమ్భిన్నే**తి చతుత్థభాగేన ఉదకేన సమ్భిన్నే. **ఓదనభాజనీయవత్థుస్మి**న్తి ''దేహి అపరస్స భాగ''న్తి ఆగతవత్థుస్మిం.

౧౭౫. అయ్యా అత్తనా కాతుం యుత్తమ్పి న కరోన్తి, అతివియ థద్ధాతి పసాదం భిన్దిత్వా చిత్తేన కుప్పన్తి, తస్మా ''**పసాదానురక్ఖణత్థాయా**''తి వుత్తం. **ఇద్ధిం పటిసంహరీ**తి ఇద్ధిం విస్సజ్జేసి. **సకట్ఠానేయేవ అట్ఠాసీ**తి ఇద్ధియా విస్సజ్జితత్తా ఏవ ''పాసాదో పున ఆగచ్ఛతూ''తి అనధిట్ఠితేపి సయమేవ ఆగన్త్వా సకట్ఠానేయేవ అట్ఠాసి. ''యావ దారకా పాసాదం ఆరోహన్తి, తావ పాసాదో తేసం సన్తికే హోతూ''తి పుబ్బే అధిట్ఠితత్తా ఏవ చ కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా అధిట్ఠితేన తతో పరం ఇద్ధి విస్సజ్జితా నామ హోతీతి కత్వా వుత్తం ''థేరో ఇద్ధిం పటిసంహరీ''తి. యస్మా తే దారకా ఏవం గహేత్వా గతానం సన్తకా న హోన్తి, యస్మా చ ఈదిసేన పయోగేన థేరేన తే ఆనీతా నామ న హోన్తి, తస్మా థేరో ఏవమకాసీతి దట్ఠబ్బం. తేనేవాహ ''**వోహారవసేనా**''తిఆది. అత్తనో పకతివణ్ణం అవిజహిత్వా బహిద్ధా హత్థిఆదిదస్సనం ''ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతీ''తి (దీ. ని. ౧.౨౩౮; మ. ని. ౧.౧౪౭; సం. ని. ౫.౮౪౨) ఆగతఞ్చ అధిట్ఠానవసేన నిప్ఫన్నత్తా **అధిట్ఠానిద్ధి** నామ. ''సో పకతివణ్ణం విజహిత్వా కుమారకవణ్ణం వా దస్సేతి నాగవణ్ణం వా...పే.... వివిధమ్పి సేనాబ్యూహం దస్సేతీ''తి (పటి. మ. ౩.౧౩) ఏవం ఆగతా ఇద్ధి పకతివణ్ణవిజహనవికారవసేన పవత్తత్తా **వికుబ్బనిద్ధి** నామ. అత్తానం అదస్సేత్వా బహిద్ధా హత్థిఆదిదస్సనమ్పి ఏత్థేవ సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. పకతివణ్ణవిజహనఞ్హి నామ అత్తనో పకతిరూపస్స అఞ్ఞేసం అదస్సనం, న సబ్బేన సబ్బం తస్స నిరోధనం. ఏవఞ్చ కత్వా ''అత్తానం అదస్సేత్వా బహిద్ధా హత్థిఆదిదస్సనమ్పి ఏత్థేవ సఙ్గహిత''న్తి ఇదం ''పకతివణ్ణం విజహిత్వా''తి వుత్తమూలపదేన న విరుజ్ఝతి.

వినీతవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

దుతియపారాజికవణ్ణనా సమత్తా.

అనుసాసనీకథావణ్ణనా

పరాజితకిలేసేనాతి సన్తానే పున అనుప్పత్తిధమ్మతాపాదనేన చతూహి మగ్గఞాణేహి సహ వాసనాయ సముచ్ఛిన్నసబ్బకిలేసేన. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. తేన సిక్ఖాపదేన సమం అఞ్ఞం అనేకనయవోకిణ్ణం గమ్భీరత్థవినిచ్ఛయం కిఞ్చి సిక్ఖాపదం న విజ్జతీతి యోజేతబ్బం. అత్థో చ వినిచ్ఛయో చ అత్థవినిచ్ఛయా, గమ్భీరా అత్థవినిచ్ఛయా అస్సాతి **గమ్భీరత్థవినిచ్ఛయం. వత్థుమ్హి ఓతిణ్ణే**తి చోదనావత్థుమ్హి సఙ్ఘమజ్ఝం ఓతిణ్ణే, ఏకేన ఏకస్మిం చోదితే, సయమేవ వా ఆగన్త్వా అత్తనో కతవీతిక్కమే ఆరోచితేతి వుత్తం హోతి. **ఏత్థా**తి ఓతిణ్ణే వత్థుమ్హి.

వినిచ్ఛయం కరోన్తేన సహసా ''పారాజిక''న్తి అవత్వా యం కత్తబ్బం, తం దస్సేతుం ''**పాళి**''న్తిఆదిమాహ. **వినిచ్ఛయో**తి పారాజికాపత్తివినిచ్ఛయో. **అవత్వా**వాతి ''త్వం పారాజికం ఆపన్నో''తి అవత్వావ. **కప్పియేపి చ వత్థుస్మి**న్తి అవత్వాపి గణ్హితుం కప్పియే మాతుపితుసన్తకేపి వత్థుస్మిం. **లహువత్తినో**తి థేయ్యచిత్తుప్పాదేన లహుపరివత్తినో. **ఆసీవిస**న్తి సీఘమేవ సకలసరీరే ఫరణసమత్థవిసం.

అనుసాసనీకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికకణ్డట్ఠకథాయ పఠమభాగవణ్ణనా సమత్తా.

౩. తతియపారాజికం

తీహీతి కాయవచీమనోద్వారేహి. **విభావిత**న్తి పకాసితం, దేసితం పఞ్ఞత్తన్తి వుత్తం హోతి.

పఠమపఞ్ఞత్తినిదానవణ్ణనా

౧౬౨. తిక్ఖత్తుం పాకారపరిక్ఖేపవడ్ఢనేనాతి తిక్ఖత్తుం పాకారపరిక్ఖేపేన నగరభూమియా వడ్ఢనేన. **విసాలీభూతత్తా**తి గావుతన్తరం గావుతన్తరం పుథుభూతత్తా. బారాణసిరఞ్ఞో కిర (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౪౬; ఖు॰ పా॰ అట్ఠ॰ ౬. రతనసుత్తవణ్ణనా) అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి గబ్భో సణ్ఠాసి, సా ఞత్వా రఞ్ఞో నివేదేసి, రాజా గబ్భపరిహారం అదాసి. సా సమ్మా పరిహరియమానా గబ్భపరిపాకకాలే విజాయనఘరం పావిసి. పుఞ్ఞవన్తీనం పచ్చూససమయే గబ్భవుట్ఠానం హోతి, సా చ తాసం అఞ్ఞతరా, తేన పచ్చూససమయే అలత్తకపటలబన్ధుజీవకపుప్ఫసదిసం మంసపేసిం విజాయి. తతో "అఞ్ఞా దేవియో సువణ్ణబిమ్బసదిసే పుత్తే విజాయన్తి, అగ్గమహేసీ మంసపేసిన్తి రఞ్ఞో పురతో మమ అవణ్ణో ఉప్పజ్జేయ్యా"తి చిన్తేత్వా తేన అవణ్ణభయేన తం మంసపేసిం ఏకస్మిం భాజనే పక్ఖిపిత్వా పటికుజ్జిత్వా రాజముద్దికాయ లఞ్ఛేత్వా గఙ్గాయ సోతే పక్ఖిపాపేసి. మనుస్సేహి ఛడ్డితమత్తే దేవతా ఆరక్ఖం సంవిదహింసు. సువణ్ణపట్టికఞ్చేత్థ జాతిహిఙ్గులకేన "బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా పజా"తి లిఖిత్వా బన్ధింసు. తతో తం భాజనం ఊమిభయాదీహి అనుపద్దుతం గఙ్గాసోతేన పాయాసి.

తేన చ సమయేన అఞ్ఞతరో తాపసో గోపాలకకులం నిస్సాయ గఙ్గాతీరే విహరతి. సో పాతోవ గఙ్గం ఓతిణ్ణో తం భాజనం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పంసుకూలసఞ్ఞాయ అగ్గహేసి. అథేత్థ తం అక్ఖరపట్టికం రాజముద్దికాలఞ్ఛనఞ్చ దిస్వా ముఞ్చిత్వా తం మంసపేసిం అద్దస. దిస్వానస్స ఏతదహోసి "సియా గబ్భో, తథా హిస్స దుగ్గన్ధపూతిభావో నత్థీ"తి. ఉదకప్పవాహేనాగతస్సపి హి ఉస్మా న విగచ్ఛతి, ఉస్మా చ నామ ఈదిసాయ సవిఞ్ఞాణకతాయ భవేయ్యాతి "సియా గబ్భో"తి చిన్తేసి. పుఞ్ఞవన్తతాయ పన దుగ్గన్ధం నాహోసి సఉసుమగతాయ పూతిభావో చ. ఏవం పన చిన్తేత్వా అస్సమం నేత్వా నం సుద్ధే ఓకాసే ఠపేసి. అథ అడ్ఢమాసచ్చయేన ద్వే మంసపేసియో అహేసుం. తాపసో దిస్వా సాధుకతరం ఠపేసి. తతో పున అడ్ఢమాసచ్చయేన ఏకమేకిస్సా పేసియా హత్థపాదసీసానమత్థాయ పఞ్చ పఞ్చ పిళకా ఉట్ఠహింసు. అథ తతో అడ్ఢమాసచ్చయేన ఏకా మంసపేసి సువణ్ణబిమ్బసదిసో దారకో, ఏకా దారికా అహోసి. తేసు తాపసస్స పుత్తసినేహో ఉప్పజ్జి, దారకానం పుఞ్ఞుపనిస్సయతో అఙ్గుట్ఠకతో చస్స ఖీరం నిబ్బత్తి. తతో పభుతి చ ఖీరభత్తం అలభిత్థ. తాపసో భత్తం భుఞ్జిత్వా ఖీరం దారకానం ముఖే ఆసిఞ్చతి. తేసం పన యం యం ఉదరం పవిసతి, తం సబ్బం మణిభాజనగతం వియ దిస్సతి. చరిమభవే బోధిసత్తే కుచ్ఛిగతే బోధిసత్తమాతు వియ ఉదరచ్ఛవియా అచ్ఛవిప్పసన్నతాయ ఏవం తే నిచ్ఛవీ అహేసుం. అపరే ఆహు "సిబ్బిత్వా ఠపితా వియ నేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం లీనా ఛవి అహోసీ"తి. ఏవం తే నిచ్ఛవితాయ వా లీనచ్ఛవితాయ వా "**లిచ్ఛవీ**"తి పఞ్ఞాయింసు.

తాపసో దారకే పోసేన్తో ఉస్సూరే గామం భిక్ఖాయ పవిసతి, అతిదివా పటిక్కమతి. తస్స తం బ్యాపారం ఞత్వా గోపాలకా ఆహంసు – "భన్తే, పబ్బజితానం దారకపోసనం పలిబోధో, అమ్హాకం దారకే దేథ, మయం పోసేస్సామ, తుమ్హే అత్తనో కమ్మం కరోథా"తి. తాపసో "సాధూ"తి పటిస్సుణి. గోపాలకా దుతియదివసే మగ్గం సమం కత్వా పుప్ఫేహి ఓకిరిత్వా ధజపటాకా ఉస్సాపేత్వా తూరియేహి వజ్జమానేహి అస్సమం ఆగతా. తాపసో "మహాపుఞ్ఞా దారకా, అప్పమాదేనేవ వడ్ఢేథ, వడ్ఢేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆవాహం కరోథ, పఞ్చగోరసేన రాజానం తోసేత్వా భూమిభాగం గహేత్వా నగరం మాపేథ, తత్థ కుమారం అభిసిఞ్చథా"తి వత్వా దారకే అదాసి. తే "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా దారకే నేత్వా పోసేసుం. దారకా వుడ్ఢిమన్వాయ కీళన్తా వివాదట్ఠానేసు అఞ్ఞే గోపాలకదారకే హత్థేనపి పాదేనపి పహరన్తి, తే రోదన్తి. "కిస్స రోదథా"తి చ మాతాపితూహి వుత్తా "ఇమే నిమ్మాతాపితికా తాపసపోసితా అమ్హే అతీవ పహరన్తీ"తి వదన్తి. తతో నేసం పోసకమాతాపితరోపి "ఇమే దారకా అఞ్ఞే దారకే విహేసేన్తి దుక్ఖాపేన్తి, న ఇమే సఙ్గహేతబ్బా, వజ్జేతబ్బా ఇమే"తి ఆహంసు. తతో పభుతి కిర సో పదేసో "**వజ్జీ**"తి వుచ్చతి యోజనసతపరిమాణేన.

అథ తం పదేసం గోపాలకా రాజానం తోసేత్వా అగ్గహేసుం. తత్థ చ నగరం మాపేత్వా సోళసవస్సుద్దేసికం కుమారం అభిసిఞ్చిత్వా రాజానం అకంసు. రజ్జసమ్పత్తిదాయకస్స కమ్మస్స కతత్తా అసమ్భిన్నే ఏవ రాజకులే ఉప్పన్నత్తా చ రాజకుమారస్స పుఞ్ఞానుభావసఞ్చోదితా దేవతాధిగ్గహితా అకంసూతి కేచి. దారకస్స దారికాయ సద్ధిం వారేయ్యం కత్వా కతికం అకంసు "బాహిరతో దారికా న ఆనేతబ్బా, ఇతో దారికా న కస్సచి దాతబ్బా"తి. తేసం పఠమసంవాసేన ద్వే దారకా జాతా ధీతా చ పుత్తో చ. ఏవం సోళసక్ఖత్తుం ద్వే ద్వే జాతా. తతో తేసం దారకానం యథాక్కమం వడ్ఢన్తానం ఆరాముయ్యాననివాసట్ఠానపరివారసమ్పత్తిం గహేతుం అప్పహోన్తం నగరం తిక్ఖత్తుం గావుతన్తరేన గావుతన్తరేన పరిక్ఖిపింసు. తస్స పునప్పునం విసాలీకతత్తా "**వేసాలీ**"త్వేవ నామం జాతం. తేన వుత్తం – "తిక్ఖత్తుం పాకారపరిక్ఖేపవడ్ఢనేన విసాలీభూతత్తా వేసాలీతి వుచ్చతీ"తి.

ఇదమ్పి చ నగరన్తి న కేవలం రాజగహసావత్థియో యేవాతి దస్సేతి. **తత్థ మహావనం నామాతి**ఆది మజ్ఝిమభాణకసంయుత్తభాణకానం సమానట్ఠకథా. **మజ్ఝిమట్ఠకథాయఞ్హి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౪౬) సంయుత్తట్ఠకథాయఞ్చ** (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౫.౯౮౪-౯౮౫) ఇమినావ నయేన వుత్తం. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౫౯) పన "**మహావనే**తి బహినగరే హిమవన్తేన సద్ధిం ఏకాబద్ధం హుత్వా ఠితం సయంజాతం వనం అత్థి, యం మహన్తభావేనేవ మహావనన్తి వుచ్చతి, తస్మిం మహావనే. **కూటాగారసాలాయ**న్తి తస్మిం వనసణ్డే సఙ్ఘారామం పతిట్ఠాపేసుం. తత్థ కణ్ణికం యోజేత్వా థమ్భానం ఉపరి కూటాగారసాలాసఙ్ఖేపేన దేవవిమానసదిసం పాసాదం అకంసు, తం ఉపాదాయ సకలోపి సఙ్ఘారామో కూటాగారసాలాతి పఞ్ఞాయిత్థా"తి వుత్తం. వనమజ్ఝే కతత్తా "**వనం నిస్సాయా**"తి వుత్తం. **ఆరామే**తి సఙ్ఘారామే. **హంసవట్టకచ్ఛదనేనా**తి హంసవట్టకపటిచ్ఛన్నేన, హంసమణ్డలాకారేనాతి అత్థో.

అనేకపరియాయేనాతి ఏత్థ **పరియాయ**-సద్దో కారణవచనోతి ఆహ "**అనేకేహి కారణేహీ**"తి, అయం కాయో అవిఞ్ఞాణకోపి సవిఞ్ఞాణకోపి ఏవమ్పి అసుభో ఏవమ్పి అసుభోతి నానావిధేహి కారణేహీతి అత్థో. **అసుభాకారసన్దస్సనప్పవత్త**న్తి కేసాదివసేన తత్థాపి వణ్ణాదితో అసుభాకారస్స సబ్బసో దస్సనవసేన పవత్తం. **కాయవిచ్ఛన్దనియకథ**న్తి అత్తనో పరస్స చ కరజకాయే విచ్ఛన్దనుప్పాదనకథం. **ముత్తం వా**తిఆదినా బ్యతిరేకముఖేన కాయస్స అమనుఞ్ఞతం దస్సేతి. తత్థ ఆదితో తీహి పదేహి అదస్సనీయతాయ అసారకతాయ మజ్ఝే చతూహి దుగ్గన్ధతాయ, అన్తే ఏకేన లేసమత్తేనపి మనుఞ్ఞతాభావమస్స దస్సేతి. **అథ ఖో**తిఆదినా అన్వయతో సరూపేనేవ అమనుఞ్ఞతాయ దస్సనం. **ఛన్దో**తి దుబ్బలరాగో. **రాగో**తి బలవరాగో. "కేసా లోమాదీ"తి సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం విభాగేన దస్సేతుం "**యేపి హీ**"తిఆది వుత్తం. **అసుభా**తి ఆగన్తుకేన సుభాకారేన విరహితత్తా అసుభా. **అసుచినో**తి అత్తనో సభావేనేవ అసుచినో. **పటికూలా**తి నాగరికస్స అసుచికట్ఠానం వియ జిగుచ్ఛనీయత్తా పటికూలా.

కేసా నామేతే వణ్ణతోపి పటికూలా, సణ్ఠానతోపి గన్ధతోపి ఆసయతోపి ఓకాసతోపి పటికూలాతి దస్సేన్తో “**సో చ నేసం...పే.... పఞ్చహి కారణేహి వేదితబ్బో**”తి ఆహ. మనుఞ్ఞేపి (విసుద్ధి॰ ౧.౩౦౩; విభ॰ అట్ఠ॰ ౩౫౬) హి యాగుపత్తే వా భత్తపత్తే వా కేసవణ్ణం కిఞ్చి దిస్వా “కేసమిస్సకమిదం, హరథ న”న్తి జిగుచ్ఛన్తి, ఏవం కేసా **వణ్ణతో** పటికూలా. రత్తిం పరిభుఞ్జన్తాపి కేససణ్ఠానం అక్కవాకం వా మకచివాకం వా ఛుపిత్వా తథేవ జిగుచ్ఛన్తి, ఏవం **సణ్ఠానతో**పి పటికూలా. తేలమక్ఖనపుప్ఫధూపాదిసఙ్ఖారవిరహితానఞ్చ కేసానం గన్ధో పరమజేగుచ్ఛో హోతి, తతో జేగుచ్ఛతరో అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తానం. కేసా హి వణ్ణసణ్ఠానతో అప్పటికూలాపి సియుం, గన్ధేన పన పటికూలాయేవ. యథా హి దహరస్స కుమారకస్స వచ్చం వణ్ణతో హలిద్దివణ్ణం, సణ్ఠానతోపి హలిద్దిపిణ్డసణ్ఠానం, సఙ్కారట్ఠానే ఛడ్డితఞ్చ ఉద్ధుమాతకకాళసునఖసరీరం వణ్ణతో తాలపక్కవణ్ణం, సణ్ఠానతో వట్టేత్వా విస్సట్ఠముదిఙ్గసణ్ఠానం, దాఠాపిస్స సుమనమకుళసదిసాతి ఉభయమ్పి వణ్ణసణ్ఠానతో సియా అప్పటికూలం, గన్ధేన పన పటికూలమేవ, ఏవం కేసాపి సియుం వణ్ణసణ్ఠానతో అప్పటికూలా, **గన్ధేన** పన పటికూలాయేవాతి.

యథా పన అసుచిట్ఠానే గామనిస్సన్దేన జాతాని సూపేయ్యపణ్ణాని నాగరికమనుస్సానం జేగుచ్ఛాని హోన్తి అపరిభోగాని, ఏవం కేసాపి పుబ్బలోహితముత్తకరీసపిత్తసేమ్హాదినిస్సన్దేన జాతత్తా జేగుచ్ఛాతి ఇదం తేసం **ఆసయతో** పాటికుల్యం. ఇమే చ కేసా నామ గూథరాసిమ్హి ఉట్ఠితకణ్ణకం వియ ఏకతింసకోట్ఠాసరాసిమ్హి జాతా, తే సుసానసఙ్కారట్ఠానాదీసు జాతసాకం వియ పరిఖాదీసు జాతకమలకువలయాదిపుప్ఫం వియ చ అసుచిట్ఠానే జాతత్తా పరమజేగుచ్ఛాతి ఇదం తేసం **ఓకాసతో** పాటికుల్యం. యథా చ కేసానం, ఏవం సబ్బకోట్ఠాసానఞ్చ వణ్ణసణ్ఠానగన్ధాసయోకాసవసేన పఞ్చధా పటికూలతా వేదితబ్బాతి ఆహ “**ఏవం లోమాదీన**”న్తి. **పఞ్చపఞ్చప్పభేదేనాతి** ఏత్థ బాహిరత్థసమాసో దట్ఠబ్బో పఞ్చ పఞ్చ పభేదా ఏతస్సాతి పఞ్చపఞ్చప్పభేదోతి.

సంవణ్ణేన్తోతి విత్థారేన్తో. **అసుభాయా**తి అసుభమాతికాయ. **ఫాతికమ్మ**న్తి బహులీకారో. **పఞ్చఙ్గవిప్పహీనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగత**న్తి ఏత్థ కామచ్ఛన్దో బ్యాపాదో థినమిద్ధం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం విచికిచ్ఛాతి ఇమేసం పఞ్చన్నం నీవరణానం పహానవసేన పఞ్చఙ్గవిప్పహీనతా వేదితబ్బా. న హి ఏతేసు అప్పహీనేసు ఝానం ఉప్పజ్జతి, తేనస్సేతాని పహానఙ్గానీతి వుచ్చన్తి. కిఞ్చాపి హి ఝానక్ఖణే అఞ్ఞేపి అకుసలా ధమ్మా పహీయన్తి, తథాపి ఏతానేవ విసేసేన ఝానన్తరాయకరాని. కామచ్ఛన్దేన హి నానావిసయపలోభితం చిత్తం న ఏకత్తారమ్మణే సమాధియతి, కామచ్ఛన్దాభిభూతం వా చిత్తం న కామధాతుప్పహానాయ పటిపదం పటిపజ్జతి, బ్యాపాదేన చ ఆరమ్మణే పటిహఞ్ఞమానం న నిరన్తరం పవత్తతి, థినమిద్ధాభిభూతం అకమ్మఞ్ఞం హోతి, ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చపరేతం అవూపసన్తమేవ హుత్వా పరిబ్భమతి, విచికిచ్ఛాయ ఉపహతం ఝానాధిగమసాధికం పటిపదం నారోహతి. ఇతి విసేసేన ఝానన్తరాయకరత్తా ఏతానేవ పహానఙ్గానీతి వుత్తాని.

యస్మా పన వితక్కో ఆరమ్మణే చిత్తం అభినిరోపేతి, విచారో అనుప్పబన్ధతి, తేహి అవిక్ఖేపాయ సమ్పాదితపయోగస్స చేతసో పయోగసమ్పత్తిసమ్భవా పీతి పీననం, సుఖఞ్చ ఉపబ్రూహనం కరోతి, అథ నం ససమ్పయుత్తధమ్మం ఏతేహి అభినిరోపనానుబన్ధనపీననఉపబ్రూహనేహి అనుగ్గహితా ఏకగ్గతా ఏకత్తారమ్మణే సమం సమ్మా ఆధియతి, తస్మా వితక్కో విచారో పీతి సుఖం చిత్తేకగ్గతాతి ఇమేసం పఞ్చన్నం ఉప్పత్తివసేన పఞ్చఙ్గసమన్నాగతతా వేదితబ్బా. ఉప్పన్నేసు హి ఏతేసు పఞ్చసు ఝానం ఉప్పన్నం నామ హోతి, తేనస్స ఏతాని పఞ్చ సమన్నాగతఙ్గానీతి వుచ్చన్తి. తస్మా న ఏతేహి సమన్నాగతం అఞ్ఞదేవ ఝానం నామ అత్థీతి గహేతబ్బం. యథా పన అఙ్గమత్తవసేనేవ చతురఙ్గినీ సేనా, పఞ్చఙ్గికం తూరియం అట్ఠఙ్గికో చ మగ్గోతి వుచ్చతి, ఏవమిదమ్పి అఙ్గమత్తవసేనేవ “పఞ్చఙ్గిక”న్తి వా “పఞ్చఙ్గసమన్నాగత”న్తి వా వుచ్చతీతి వేదితబ్బం.

ఏతాని చ పఞ్చఙ్గాని కిఞ్చాపి ఉపచారక్ఖణేపి అత్థి, అథ ఖో ఉపచారే పకతిచిత్తతో బలవతరాని, ఇధ పన ఉపచారతోపి బలవతరాని రూపావచరలక్ఖణప్పత్తాని. ఏత్థ హి వితక్కో సువిసదేన ఆకారేన ఆరమ్మణే చిత్తం అభినిరోపయమానో ఉప్పజ్జతి, విచారో అతివియ ఆరమ్మణం అనుమజ్జమానో, పీతిసుఖం సబ్బావన్తమ్పి కాయం ఫరమానం. తేనేవ వుత్తం “నాస్స కిఞ్చి సబ్బావతో కాయస్స వివేకజేన పీతిసుఖేన అప్ఫుటం హోతీ”తి. చిత్తేకగ్గతాపి హేట్ఠిమమ్హి సముగ్గపటలే ఉపరిమం సముగ్గపటలం వియ ఆరమ్మణే సుఫుసితా హుత్వా ఉప్పజ్జతి. అయమేతేసం ఇతరేహి విసేసో, తస్మా “పఞ్చఙ్గసమన్నాగత”న్తి అప్పనాఝానమేవ విసేసేత్వా వుత్తం.

తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నన్తి ఏత్థ పన ఝానస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేన తివిధకల్యాణతా, తేసంయేవ ఆదిమజ్ఝపరియోసానానం లక్ఖణవసేన దసలక్ఖణసమ్పన్నతా వేదితబ్బా. విత్థారనయం పనేత్థ సయమేవ పకాసయిస్సతి. కిలేసచోరేహి అనభిభవనీయత్తా ఝానం “**చిత్తమఞ్జూస**”న్తి వుత్తం. **నిస్సాయా**తి పాదకం కత్వా.

దసలక్ఖణవిభావనేనేవ తివిధకల్యాణతాపి విభావితా హోతీతి దసలక్ఖణం తావ దస్సేన్తో “**తత్రిమానీ**”తిఆదిమాహ. తత్థ **పారిపన్థికతో చిత్తవిసుద్ధీ**తిఆదీనం పదానం అత్థో “తత్రాయం పాళీ”తిఆదినా వుత్తపాళివణ్ణనాయమేవ ఆవి భవిస్సతి. **తత్రా**తి తస్మిం దసలక్ఖణవిభావనే. **పటిపదావిసుద్ధీ**తి పటిపజ్జతి ఝానం ఏతాయాతి పటిపదా, గోత్రభుపరియోసానో పుబ్బభాగియో భావనానయో. పరిపన్థతో విసుజ్ఝనం విసుద్ధి, పటిపదాయ విసుద్ధి పటిపదావిసుద్ధి. సా పనాయం యస్మా ఝానస్స ఉప్పాదక్ఖణే లబ్భతి, తస్మా వుత్తం “**పటిపదావిసుద్ధి ఆదీ**”తి. **ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా**తి విసోధేతబ్బతాదీనం అభావతో ఝానపరియాపన్నాయ తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చనిప్ఫత్తియా అనుబ్రూహనా. సా పనాయం యస్మా విసేసతో ఝానస్స ఠితిక్ఖణే లబ్భతి, తేన వుత్తం “**ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా మజ్ఝే**”తి. **సమ్పహంసనా**తి తత్థ ధమ్మానం అనతివత్తనాదిసాధకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన పరియోదపనా. సా పన యస్మా ఝానస్స ఓసానక్ఖణే పాకటా హోతి, తస్మా వుత్తం “**సమ్పహంసనా పరియోసాన**”న్తి. **ఇమాని తీణి లక్ఖణానీ**తి పరిపన్థతో చిత్తస్స విసుజ్ఝనాకారో, మజ్ఝిమస్స సమథనిమిత్తస్స పటిపజ్జనాకారో, తత్థ పక్ఖన్దనాకారోతి ఇమాని తీణి ఝానస్స ఆదితో ఉప్పాదక్ఖణే అప్పనాప్పత్తిలక్ఖణాని. తేహి ఆకారేహి వినా అప్పనాప్పత్తియా అభావతో అసతి చ అప్పనాయం తదభావతో **ఆదికల్యాణఞ్చేవ** విసుద్ధిపటిపదత్తా యథావుత్తేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతత్తా చ **తిలక్ఖణసమ్పన్నఞ్చ**. ఇమినా నయేన మజ్ఝపరియోసానలక్ఖణానఞ్చ యోజనా వేదితబ్బా.

కేచి పన “పటిపదావిసుద్ధి నామ ససమ్భారికో ఉపచారో, ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా నామ అప్పనా, సమ్పహంసనా నామ పచ్చవేక్ఖణా”తి వణ్ణయన్తి, తం న యుత్తం. తథా హి సతి అఝానధమ్మేహి ఝానస్స గుణసంకిత్తనం నామ కతం హోతి. న హి భూమన్తరం భూమన్తరపరియాపన్నం హోతి, పాళియా చేతం విరుజ్ఝతి. “ఏకత్తగతం చిత్తం పటిపదావిసుద్ధిపక్ఖన్దఞ్చేవ హోతి ఉపేక్ఖానుబ్రూహితఞ్చ ఞాణేన చ సమ్పహంసిత”న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౫౮) హి పాళియం వుత్తం. ఏత్థ హి **ఏకత్తగతం చిత్త**న్తి ఇన్ద్రియానం ఏకరసభావేన ఏకగ్గతాయ చ సిఖాప్పత్తియా తదనుగుణం ఏకత్తగతం ససమ్పయుత్తం అప్పనాప్పత్తం చిత్తం వుత్తం, తస్సేవ చ పటిపదావిసుద్ధిపక్ఖన్దతాది అనన్తరం వుచ్చతే. తస్మా పాళియం ఏకస్మింయేవ అప్పనాచిత్తక్ఖణే పటిపదావిసుద్ధిఆదీనం వుత్తత్తా అన్తోఅప్పనాయమేవ పరికమ్మాగమనవసేన పటిపదావిసుద్ధి, తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చవసేన ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా, ధమ్మానం అనతివత్తనాదిభావసాధనేన పరియోదాపకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన సమ్పహంసనా చ వేదితబ్బా.

కథం? యస్మిం (పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౨.౧.౧౫౮; విసుద్ధి॰ ౧.౧౪౨) వారే అప్పనా ఉప్పజ్జతి , తస్మిం **యో** నీవరణసఙ్ఖాతో కిలేసగణో **తస్స** ఝానస్స **పరిపన్థో, తతో చిత్తం విసుజ్ఝతి,** విసుద్ధత్తా ఆవరణవిరహితం హుత్వా **మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి**. మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం నామ సమప్పవత్తో అప్పనాసమాధియేవ, లీనుద్ధచ్చసఙ్ఖాతానం ఉభిన్నం అన్తానం అనుపగమనేన **మజ్ఝిమో,** సవిసేసం పచ్చనీకధమ్మానం వూపసమనతో **సమథో,** యోగినో సుఖవిసేసానం కారణభావతో **నిమిత్త**న్తి కత్వా. తస్స పన అప్పనాచిత్తస్స

అనన్తరపచ్చయభూతం గోత్రభుచిత్తం సతిపి పరిత్తమహగ్గతభావభేదే పచ్చయపచ్చయుప్పన్నభావభేదే చ ఏకిస్సాయేవ సన్తతియా పరిణామూపగమనతో ఏకసన్తతిపరిణామనయేన తథత్తం అప్పనాసమాధివసేన సమాహితభావం ఉపగచ్ఛమానం **మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి** నామ. ఏవం పటిపన్నత్తా తథత్తుపగమనేన **తత్థ పక్ఖన్దతి** నామ. యస్మిఞ్హి ఖణే తథత్తం మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి, తస్మింయేవ ఖణే తథత్తుపగమనేన అప్పనాసమాధినా సమాహితభావూపగమనేన **తత్థ పక్ఖన్దతి** నామ. ఏవం తావ పురిమస్మిం గోత్రభుచిత్తే విజ్జమానా పరిపన్థవిసుద్ధిమజ్ఝిమసమథప్పటిపత్తిపక్ఖన్దనాకారా ఆగమనవసేన నిప్ఫజ్జమానా **పఠమస్స ఝానస్స** ఉప్పాదక్ఖణేయేవ **పటిపదావిసుద్ధీ**తి వేదితబ్బా. తేయేవ హి ఆకారా పచ్చయవిసేసతో ఝానక్ఖణే నిప్ఫజ్జమానా **పటిపదావిసుద్ధీ**తి వుత్తా.

ఏవం విసుద్ధస్స పన తస్స చిత్తస్స పున నోధేతబ్బాభావతో విసోధనే బ్యాపారం అకరోన్తో **విసుద్ధం చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి** నామ. సమథభావూపగమనేన సమథప్పటిపన్నస్స పున సమాధానే బ్యాపారం అకరోన్తో **సమథప్పటిపన్నం అజ్ఝుపేక్ఖతి** నామ. సమథప్పటిపన్నభావతో ఏవ చస్స కిలేససంసగ్గం పహాయ ఏకత్తేన ఉపట్ఠితస్స పున ఏకత్తుపట్ఠానే బ్యాపారం అకరోన్తో **ఏకత్తుపట్ఠానం అజ్ఝుపేక్ఖతి** నామ. ఏవం తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చవసేన ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా వేదితబ్బా.

యే పనేతే ఏవం ఉపేక్ఖానుబ్రూహితే తస్మిం ఝానచిత్తే జాతా సమాధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతా యుగనద్ధధమ్మా అఞ్ఞమఞ్ఞం అనతివత్తమానా హుత్వా పవత్తా, యాని చ సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని నానాకిలేసేహి విముత్తత్తా విముత్తిరసేన ఏకరసాని హుత్వా పవత్తాని, యఞ్చేస తదుపగం తేసం అనతివత్తనఏకరససభావానం అనుచ్ఛవికం వీరియం వాహయతి, యా చస్స తస్మిం ఖణే పవత్తా ఆసేవనా, సబ్బేపి తే ఆకారా యస్మా ఞాణేన సంకిలేసవోదానేసు తం తం ఆదీనవఞ్చ ఆనిసంసఞ్చ దిస్వా తథా తథా సమ్పహంసితత్తా విసోధితత్తా పరియోదాపితత్తా నిప్ఫన్నా, తస్మా ధమ్మానం అనతివత్తనాదిభావసాధనేన పరియోదాపకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన సమ్పహంసనా వేదితబ్బాతి వుత్తం.

అథ కస్మా సమ్పహంసనావ "పరియోసాన"న్తి వుత్తా, న ఉపేక్ఖానుబ్రూహనాతి? యస్మా తస్మిం భావనాచిత్తే ఉపేక్ఖావసేన ఞాణం పాకటం హోతి, తస్మా ఞాణకిచ్చభూతా సమ్పహంసనా "పరియోసాన"న్తి వుత్తా. తథా హి అప్పనాకాలే భావనాయ సమప్పవత్తియా పటిపక్ఖస్స చ సుప్పహానతో పగ్గహాదీసు బ్యాపారస్స అకాతబ్బతో అజ్ఝుపేక్ఖనావ హోతి. యం సన్ధాయ వుత్తం "సమయే చిత్తస్స అజ్ఝుపేక్ఖనా విసుద్ధం చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతీ"తి చ ఆది. సా పనాయం అజ్ఝుపేక్ఖనా ఞాణస్స కిచ్చసిద్ధియా హోతి విసేసతో ఞాణసాధనత్తా అప్పనాబ్యాపారస్స, తస్మా ఞాణకిచ్చభూతా సమ్పహంసనా "పరియోసాన"న్తి వుత్తా. ఏవం తివిధాయ పటిపదావిసుద్ధియా లద్ధవిసేసాయ తివిధాయ ఉపేక్ఖానుబ్రూహనాయ సాతిసయం పఞ్ఞిన్ద్రియస్స అధిమత్తభావేన చతుబ్బిధాపి సమ్పహంసనా సిజ్ఝతీతి ఆగమనుపేక్ఖాఞాణకిచ్చవసేన దసపి ఆకారా ఝానే ఏవ వేదితబ్బా.

ఏవం తివిధత్తగతం చిత్తన్తిఆదీని తస్సేవ చిత్తస్స థోమనవచనాని. తత్థ **ఏవం తివిధత్తగత**న్తి ఏవం యథావుత్తేన విధినా పటిపదావిసుద్ధిపక్ఖన్దనఉపేక్ఖానుబ్రూహనఞాణసమ్పహంసనావసేన తివిధభావం గతం. **వితక్కసమ్పన్న**న్తి కిలేసక్ఖోభవిరహితత్తా వితక్కేన సున్దరభావముపగతం. **చిత్తస్స అధిట్ఠానసమ్పన్న**న్తి తస్మింయేవ ఆరమ్మణే చిత్తస్స నిరన్తరప్పవత్తిసఙ్ఖాతేన అధిట్ఠానేన సమ్పన్నం అనూనం. యథా అధిట్ఠానవసియం అధిట్ఠానన్తి ఝానప్పవత్తి, తథా ఇధాపి చిత్తస్స అధిట్ఠానన్తి చిత్తేకగ్గతాపి యుజ్జతి. తేన హి ఏకస్మింయేవ ఆరమ్మణే చిత్తం అధిట్ఠాతి, న ఏత్థ విక్ఖిపతీతి. **సమాధిసమ్పన్న**న్తి విసుం వుత్తత్తా పన వుత్తనయేనేవ గహేతబ్బో. అథ వా సమాధిస్సేవ ఝానఙ్గసఙ్గహితత్తా "చిత్తస్స అధిట్ఠానసమ్పన్న"న్తి ఝానఙ్గపఞ్చకవసేన వుత్తం. **సమాధిసమ్పన్న**న్తి ఇన్ద్రియసఙ్గహితత్తా ఇన్ద్రియపఞ్చకవసేన.

అసుభసఞ్ఞాపరిచితేనాతి సకలం కాయం అసుభన్తి పవత్తాయ సఞ్ఞాయ సహగతత్తా ఝానం అసుభసఞ్ఞా, తేన పరిచితేన పరిభావితేన. **చేతసా**తి చిత్తేన. **బహుల**న్తి అభిణ్హం. **విహరతో**తి విహరన్తస్స, అసుభసమాపత్తిబహులస్సాతి అత్థో. **మేథునధమ్మసమాపత్తియా**తి మేథునధమ్మేన సమఙ్గిభావతో. **పటిలీయతీ**తి ఏకపస్సేన నిలీయతి నిలీనం వియ హోతి. **పటికుటతీ**తి సఙ్కుచతి. **పటివత్తతీ**తి నివత్తతి. **న సమ్పసారీయతీ**తి న విసరతి, అభిరతివసేన న పక్ఖన్దతీతి అత్థో. అథ వా **పటిలీయతీ**తి సఙ్కుచతి తత్థ పటికూలతాయ సణ్ఠితత్తా. **పటికుటతీ**తి అపసక్కతి న ఉపసక్కతి. **పటివత్తతీ**తి నివత్తతి, తతో ఏవ **న సమ్పసారీయతీ**తి. **న్హారుదద్దుల**న్తి న్హారుఖణ్డం న్హారువిలేఖనం వా.

అద్ధమాసన్తి అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం. **పటిసల్లీయితు**న్తి యథావుత్తకాలం పటి పటి దివసే దివసే సమాపత్తియం ధమ్మచిన్తాయ చిత్తం నిలీయితుం. **పయుత్తవాచ**న్తి పచ్చయపటిసంయుత్తవాచం, బుద్ధా ఇమేసు దివసేసు పిణ్డాయ న చరన్తి, విహారేయేవ నిసీదన్తి, తేసం దిన్నం మహప్ఫలం హోతీతి ఆదివచనం.

కల్యాణూపనిస్సయవసేనాతి పబ్బజ్జాయ ఉపనిస్సయవసేన. **పరే కిరా**తి కిర-సద్దో అరుచిసూచనత్థో. తేనాహ ''**ఇదం పన ఇచ్ఛామత్త**''న్తి, పవత్తిఅజాననం ఆరోచయితాభావో ఞాతే నివారణఞ్చాతి ఇదం తేసం ఇచ్ఛామత్తం , న పన కారణన్తి అత్థో. అపరే పన వదన్తి "ఏతస్మిం కిర అద్ధమాసే న కోచి బుద్ధవేనేయ్యో అహోసి, అథ సత్థా ఇమం అద్ధమాసం ఫలసమాపత్తిసుఖేన వీతినామేస్సామి, ఇతి మయ్హఞ్చేవ సుఖవిహారో భవిస్సతి, అనాగతే చ పచ్ఛిమా జనతా 'సత్థాపి గణం పహాయ ఏకకో విహాసి, కిమఙ్గం పన మయ'న్తి దిట్ఠానుగతిం ఆపజ్జిస్సతి, తదస్స భవిస్సతి దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయాతి ఇమినా కారణేన ఏవమాహా"తి. **నేవ కోచి భగవన్తం ఉపసఙ్కమతీ**తి ఠపేత్వా పిణ్డపాతనీహారకం అఞ్ఞో కోచి నేవ భగవన్తం ఉపసఙ్కమతి, భిక్ఖుసఙ్ఘో పన సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏకం భిక్ఖుం అదాసి. నో పాతోవ గన్ధకుటిపరివేణసమ్మజ్జనముఖోదకదన్తకట్ఠదానాదీని సబ్బకిచ్చాని తస్మిం తస్మిం ఖణే కత్వా అపగచ్ఛతి.

అనేకకారణసమ్మిస్సోతి ఏత్థ కాయస్స అసుచిదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛపటికూలతావ అనేకకారణం. **మణ్డనకపకతికో**తి అలఙ్కారకసభావో. కోచి తరుణోపి యువా న హోతి, కోచి యువాపి మణ్డనకజాతికో న హోతి యథా ఉపసన్తసభావో ఆలసియబ్యసనాదిహి వా అభిభూతో, ఇధ పన దహరో చేవ యువా చ మణ్డనకజాతికో చ అధిప్పేతో. **పఠమయోబ్బనం** నామ పన్నరసవస్సతో యావ ద్వత్తింస సంవచ్ఛరాని, సోళసవస్సతో వా యావ తేత్తింస వస్సాని. **కుణప**న్తి మతకళేవరం, అహిస్స కుణపం **అహికుణపం**. ఏవం ఇతరానిపి. అతిపటికూలజిగుచ్ఛనీయసభావతో చేత్థ ఇమానేవ తీణి వుత్తానీతి వేదితబ్బాని. అఞ్ఞేసఞ్హి సససూకరాదీనం కుణపం మనుస్సా కటుకభణ్డాదీహి అభిసఙ్ఖరిత్వా పరిభుఞ్జన్తిపి, ఇమేసం పన కుణపం అభినవమ్పి జిగుచ్ఛన్తియేవ, కో పన వాదో కాలాతిక్కమేన పూతిభూతే. అతిపటికూలజిగుచ్ఛనీయతా చ నేసం అతివియ దుగ్గన్ధతాయ, సా చ అహీనం తిఖిణకోపతాయ కుక్కురమనుస్సానం ఓదనకుమ్మాసూపచయతాయ చ సరీరస్స హోతీతి వదన్తి.

సమణకుత్తకోతి సమణకిచ్చకో, కాసావనివాసనాదివసేన సమణకిచ్చకారీతి వుత్తం హోతి . తేనాహ ''**సమణవేసధారకో**''తి. **సబ్బమకంసూ**తి పుథుజ్జనా సావజ్జేపి తత్థ అనవజ్జసఞ్ఞినో హుత్వా కరణకారాపనసమనుఞ్ఞతాదిభేదం సబ్బమకంసు. **లోహితక**న్తి ఏత్థ "లోహితగత"న్తిపి పఠన్తి. వగ్గూతి మతా **వగ్గుమతా**. **పుఞ్ఞసమ్మతా**తి పుఞ్ఞభవఫలనిబ్బత్తనేన సత్తానం పునసేన విసోధనేన పుఞ్ఞన్తి సమ్మతా. **పవాహేస్సామీ**తి గమయిస్సామి, విసోధేస్సామీతి అత్థో.

౧౬౩. మారధేయ్యం వుచ్చతి తేభూమకా ధమ్మా. వచనత్థతో పన మారస్స ధేయ్యం **మారధేయ్యం. ధేయ్య**న్తి ఠానం వత్థు నివాసో గోచరో. మారో వా ఏత్థ ధియతి తిట్ఠతి పవత్తతీతి **మారధేయ్యం, మారో**తి చేత్థ కిలేసమారో అధిప్పేతో, కిలేసమారవసేనేవ చ దేవపుత్తమారస్స కామభవే ఆధిపచ్చన్తి. **మారవిసయం నాతిక్కమిస్సతీతి చిన్తేత్వా**తి ఏవమయం సంవేగం పటిలభిత్వా మారవిసయం అతిక్కమేయ్యాపి, మయా పన ఏవం వుత్తే ఉప్పన్నం సంవేగం పటిప్పస్సమ్భేత్వా మారవిసయం నాతిక్కమిస్సతీతి ఏవం చిన్తేత్వా. **ద్వివచన**న్తి ద్విక్ఖత్తుం వచనం, ఆమేడితవచనన్తి వుత్తం హోతి. **నియోజేన్తీ**తి ఏత్థ అయం అన్ధబాలా దేవతా ఏవం ఉప్పన్నసంవేగమూలకం సమణధమ్మం కత్వా "అయం మారవిసయం అతిక్కమేయ్యాపీ"తి చిన్తేత్వా అత్తనో అఞ్ఞాణతాయ "మతా సంసారతో ముచ్చన్తీ"తి ఏవంలద్ధికాపి సమానా అత్తనో లద్ధివసేన మతా భిక్ఖూ సంసారతో ముచ్చన్తీతి ఇమమత్థం అనుపపరిక్ఖిత్వా తం తత్థ నియోజేసీతి వేదితబ్బం.

కిఞ్చాపి అసుభకథం కథేన్తేన భగవతా యథా తేసం భిక్ఖూనం మరణభయం న భవిస్సతి, తథా దేసితత్తా భిక్ఖూనఞ్చ తం ధమ్మకథం సుత్వా అసుభభావనానుయోగేన కాయే విగతఛన్దరాగతాయ మరణస్స అభిపత్థితభావతో భయం నత్థి, తం పన అసిహత్థం తథా విచరన్తం దిస్వా తదఞ్ఞేసం భిక్ఖూనం ఉప్పజ్జనకభయం సన్ధాయ "హోతియేవ భయ"న్తిఆది వుత్తన్తి వదన్తి. "అత్తనాపి అత్తానం జీవితా వోరోపేన్తి, అఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి జీవితా వోరోపేన్తీ"తి వుత్తత్తా "**సబ్బానిపి తాని పఞ్చ భిక్ఖుసతాని జీవితా వోరోపేసీ**"తి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తన్తి గహేతబ్బం. అప్పకఞ్హి ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి "పఞ్చసతానీ"తి వుత్తం. తస్మా యే చ అత్తనావ అత్తానం అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ జీవితా వోరోపేసుం, తే ఠపేత్వా అవసేసే పుథుజ్జనభిక్ఖూ సబ్బే చ అరియే అయం జీవితా వోరోపేసీతి వేదితబ్బం.

౧౬౪. **పటిసల్లానా వుట్ఠితో**తి ఏత్థ **పటిసల్లాన**న్తి తేహి తేహి సత్తసఙ్ఖారేహి పటినివత్తిత్వా అపసక్కిత్వా సల్లానం నిలీయనం వివేచనం, కాయచిత్తేహి తతో వివిత్తతా ఏకీభావోతి వుత్తం హోతి. తేనాహ "**ఏకీభావతో**"తి , పవివేకతోతి అత్థో. **ఏకీభావో**తి హి కాయచిత్తవివేకో వుత్తో. **వుట్ఠితో**తి తతో దువిధవివేకతో భవఙ్గుప్పత్తియా రూపారమ్మణాదిసఙ్ఖారసమాయోగేన గహట్ఠపబ్బజితాదిసత్తసమాగమేన చ అపేతో. **ఉద్దేసం పరిపుచ్ఛం గణ్హన్తీ**తి అత్తనో అత్తనో ఆచరియానం సన్తికే గణ్హన్తి. కామం దసానుస్సతిగ్గహణేనేవ ఆనాపానస్సతిపి గహితా, సా పన తత్థ సన్నిపతితభిక్ఖూసు బహూనం సప్పాయా సాత్థికా చ, తస్మా పున గహితా. తథా హి భగవా తమేవ కమ్మట్ఠానం తేసం భిక్ఖూనం కథేసి. ఆహారే పటికూలసఞ్ఞా అసుభకమ్మట్ఠానసదిసా, చత్తారో పన ఆరుప్పా ఆదికమ్మికానం అననురూపాతి తేసం ఇధ అగ్గహణం దట్ఠబ్బం.

వేసాలిం ఉపనిస్సాయాతి వేసాలీనగరం గోచరగామం కత్వా. **ఉపట్ఠానసాలాయ**న్తి ధమ్మసభాయం. **ముహుత్తేనేవా**తి సత్థరి సద్ధమ్మే చ గారవేన ఉపగతభిక్ఖూనం వచనసమనన్తరమేవ ఉట్ఠహింసూతి కత్వా వుత్తం. బుద్ధకాలే కిర భిక్ఖూ భగవతో సన్దేసం సిరసా సమ్పటిచ్ఛితుం ఓహితసోతా విహరన్తి. **యస్సా**తి యస్స కత్తబ్బస్స. **కాల**న్తి దేసనాకాలం సన్ధాయ వదతి.

పఠమపఞ్ఞత్తినిదానవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆనాపానస్సతిసమాధికథావణ్ణనా

౧౬౫. **అరహత్తప్పత్తియా**తి అరహత్తప్పత్తిఅత్థాయ. **అఞ్ఞం పరియాయ**న్తి అరహత్తాధిగమత్థాయ అఞ్ఞమ్పి కారణం. **ఆచిక్ఖన్తో**తి పసంసాపుబ్బకం దేసేన్తో, పసంసా చ తత్థ అభిరుచిజననేన ఉస్సాహనత్థా. తఞ్హి సుత్వా భిక్ఖూ "భగవా ఇమం సమాధిం అనేకేహి ఆకారేహి పసంసతి, సన్తో కిరాయం సమాధి పణీతో చ అసేచనకో చ సుఖో చ విహారో, పాపధమ్మే చ ఠానసో అన్తరధాపేతీ"తి సఞ్జాతాభిరుచినో ఉస్సాహజాతా సక్కచ్చం అనుయుఞ్జితబ్బం పటిపజ్జితబ్బం మఞ్ఞన్తి.

అత్థయోజనక్కమన్తి అత్థఞ్చ యోజనక్కమఞ్చ. భగవా అత్తనో పచ్చక్ఖభూతం సమాధిం దేసనానుభావేన తేసమ్పి భిక్ఖూనం ఆసన్నం పచ్చక్ఖఞ్చ కరోన్తో సమ్పిణ్డనవసేన "**అయమ్పి ఖో**"తిఆదిమాహ. **అస్సాసపస్సాసపరిగ్గాహికా**తి దీఘరస్సాదివిసేసేహి సద్ధిం అస్సాసపస్సాసే పరిచ్ఛిజ్జ గాహికా, తే ఆరబ్భ పవత్తాతి అత్థో.

ఇదాని యథావుత్తమత్థం పాళియా విభావేన్తో ఆహ "**వుత్తఞ్హేత**"న్తిఆది. తత్థ **నో పస్సాసో నో అస్సాసో**తి సో నోయేవ అత్థో పటిసేధేన విసేసేత్వా వుత్తో. **అస్సాసవసేనా**తి అస్సాసం ఆరమ్మణం కత్వాతి వుత్తం హోతి. **పస్సాసవసేనా**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఉపట్ఠానం సతీ**తి అసమ్ముస్సనతాయ తమేవ అస్సాసం పస్సాసఞ్చ ఉపగన్త్వా ఠానం సతి నామాతి అత్థో. ఏత్తావతా ఆనాపానేసు సతి **ఆనాపానస్సతీ**తి అయమత్థో వుత్తో హోతి. ఇదాని సతివసేనేవ పుగ్గలం నిద్దిసితుకామేన "**యో అస్ససతి, తస్సుపట్ఠాతి, యో పస్ససతి, తస్సుపట్ఠాతీ**"తి వుత్తం. యో అస్ససతి, తస్స సతి అస్సాసం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతి. యో పస్ససతి, తస్స సతి పస్సాసం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతీతి అత్థో.

యుత్తోతి సమ్పయుత్తో. **ఆనాపానస్సతియ**న్తి ఆనాపానస్సతియం పచ్చయభూతాయన్తి అత్థో. పురిమస్మిఞ్హి అత్థే సమాధిస్స సతియా సహజాతాదిపచ్చయభావో వుత్తో సమ్పయుత్తవచనతో, దుతియస్మిం పన ఉపనిస్సయభావోపి. ఉపచారజ్ఝానసహగతా హి సతి అప్పనాసమాధిస్స ఉపనిస్సయో హోతీతి ఉభయథాపి సహజాతాదీనం సత్తన్నమ్పి పచ్చయానం వసేన పచ్చయభావం దస్సేతి. "పున చపరం, ఉదాయి, అక్ఖాతా మయా సావకానం పటిపదా, యథాపటిపన్నా మే సావకా చత్తారో సతిపట్ఠానే భావేన్తీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౨౪౭) ఉప్పాదనవడ్ఢనట్ఠేన భావనాతి వుచ్చతీతి తదుభయవసేన అత్థం దస్సేన్తో "**భావితోతి ఉప్పాదితో వడ్ఢితో చా**"తి ఆహ. తత్థ భావం విజ్జమానతం ఇతో గతోతి **భావితో,** ఉప్పాదితో పటిలద్ధమత్తోతి అత్థో. ఉప్పన్నో పన లద్ధాసేవనో భావితో, పగుణభావం ఆపాదితో వడ్ఢితోతి అత్థో. **బహులీకతో**తి బహులం పవత్తితో. తేన ఆవజ్జనాదివసీభావప్పత్తిమాహ. యో హి వసీభావం ఆపాదితో, సో ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సమాపజ్జితబ్బతో పునప్పునం పవత్తిస్సతి. తేన వుత్తం "**పునప్పునం కతో**"తి. యథా "ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో (మ॰ ని॰ ౧.౧౩౯; అ॰ ని॰ ౪.౨౪౧) వివిచ్చేవ కామేహీ"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౨౬; సం॰ ని॰ ౨.౧౫౨) చ ఏవమాదీసు పఠమపదే వుత్తో ఏవ-సద్దో దుతియాదీసుపి వుత్తోయేవ హోతి, ఏవమిధాపీతి ఆహ "**ఉభయత్థ ఏవ-సద్దేన నియమో వేదితబ్బో**"తి.

ఉభయపదనియమేన లద్ధగుణం దస్సేతుం "**అయం హీ**"తిఆది వుత్తం. **అసుభకమ్మట్ఠాన**న్తి అసుభారమ్మణం ఝానమాహ. తఞ్హి అసుభేసు యోగకమ్మభావతో యోగినో సుఖవిసేసానం కారణభావతో చ "అసుభకమ్మట్ఠాన"న్తి వుచ్చతి. **కేవల**న్తి ఇమినా ఆరమ్మణం నివత్తేతి. **పటివేధవసేనా**తి ఝానపటివేధవసేన. ఝానఞ్హి భావనావిసేసేన ఇజ్ఝన్తం అత్తనో విసయం పటివిజ్ఝన్తమేవ పవత్తతి యథాసభావతో పటివిజ్ఝీయతి చాతి పటివేధోతి వుచ్చతి. **ఓళారికారమ్మణత్తా**తి బీభచ్ఛారమ్మణత్తా. **పటికూలారమ్మణత్తా**తి జిగుచ్ఛితబ్బారమ్మణత్తా. **పరియాయేనా**తి కారణేన లేసన్తరేన వా. **ఆరమ్మణసన్తతాయపీ**తి అనుక్కమేన విచేతబ్బతం పత్తారమ్మణస్స పరమసుఖుమతం సన్ధాయాహ. సన్తే హి సన్నిసిన్నే ఆరమ్మణే పవత్తమానో ధమ్మో సయమ్పి సన్నిసిన్నోవ హోతి. తేనాహ – "**సన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో**"తి, నిబ్బుతసబ్బపరిళాహోతి అత్థో. ఆరమ్మణసన్తతాయ తదారమ్మణానం ధమ్మానం సన్తతా లోకుత్తరధమ్మారమ్మణాహి పచ్చవేక్ఖణాహి దీపేతబ్బా.

నాస్స సన్తపణీతభావావహం కిఞ్చి సేచనన్తి **అసేచనకో**, అసేచనకత్తా **అనాసిత్తకో**, అనాసిత్తకత్తా ఏవ **అబ్బోకిణ్ణో** అసమ్మిస్సో పరికమ్మాదినా, తతోయేవ **పాటియేక్కో**, విసుంయేవేకో **ఆవేణికో** అసాధారణో. సబ్బమేతం సరసతో ఏవ సన్తభావం దస్సేతుం వుత్తం, పరికమ్మం వా సన్తభావనిమిత్తం. **పరికమ్మ**న్తి చ కసిణకరణాదినిమిత్తుప్పాదపరియోసానం, తాదిసం ఇధ నత్థీతి అధిప్పాయో. తదా హి కమ్మట్ఠానం నిరస్సాదత్తా అసన్తం అప్పణీతం సియా. ఉపచారేన వా నత్థి ఏత్థ సన్తతాతి యోజనా. యథా ఉపచారక్ఖణే నీవరణవిగమేన అఙ్గపాతుభావేన చ పరేసం సన్తతా హోతి, న ఏవమిమస్స. అయం పన ఆదిమనసి...పే.... పణీతో చాతి యోజనా. **కేచీ**తి ఉత్తరవిహారవాసికే సన్ధాయాహ. **అనాసిత్తకో**తి ఉపసేచనేన అనాసిత్తకో. తేనాహ "**ఓజవన్తో**"తి, ఓజవన్తసదిసోతి అత్థో. **మధురో**తి ఇట్ఠో. చేతసికసుఖప్పటిలాభసంవత్తనం తికచతుక్కజ్ఝానవసేన ఉపేక్ఖాయ వా సన్తభావేన సుఖగతికత్తా సబ్బేసమ్పి వసేన వేదితబ్బం. ఝానసముట్ఠానపణీతరూపఫుటసరీరతావసేన పన కాయికసుఖప్పటిలాభసంవత్తనం దట్ఠబ్బం, తఞ్చ ఖో ఝానతో వుట్ఠితకాలే. ఇమస్మిం పక్ఖే **అప్పితప్పితక్ఖణే**తి ఇదం హేతుమ్హి భుమ్మవచనం దట్ఠబ్బం.

అవిక్ఖమ్భితేతి ఝానేన సకసన్తానతో అనీహటే అప్పహీనే. **అకోసల్లసమ్భూతే**తి అకోసల్లం వుచ్చతి అవిజ్జా, తతో సమ్భూతే. అవిజ్జాపుబ్బఙ్గమా హి సబ్బే పాపధమ్మా. **ఖణేనేవా**తి అత్తనో పవత్తిక్ఖణేనేవ. **అన్తరధాపేతీ**తి ఏత్థ అన్తరధాపనం వినాసనం. తం పన ఝానకత్తుకస్స ఇధాధిప్పేతత్తా పరియుట్ఠానప్పహానం హోతీతి ఆహ "**విక్ఖమ్భేతీ**"తి. **వూపసమేతీ**తి విసేసేన ఉపసమేతి. విసేసేన ఉపసమనం పన సమ్మదేవ ఉపసమనం హోతీతి ఆహ "**సుట్ఠు ఉపసమేతీ**"తి.

నను చ అఞ్ఞోపి సమాధి అత్తనో పవత్తిక్ఖణేనేవ పటిపక్ఖధమ్మే అన్తరధాపేతి వూపసమేతి, అథ కస్మా అయమేవ సమాధి ఏవం విసేసేత్వా వుత్తోతి? పుబ్బభాగతో పట్ఠాయ నానావితక్కవూపసమనసబ్భావతో. వుత్తఞ్హేతం "ఆనాపానస్సతి భావేతబ్బా వితక్కుపచ్ఛేదాయా"తి (అం॰ ని॰ ౯.౧; ఉదా॰ ౩౧). అపిచ తిక్ఖపఞ్ఞస్స ఞాణుత్తరస్సేతం కమ్మట్ఠానం, ఞాణుత్తరస్స చ కిలేసప్పహానం ఇతరేహి సాతిసయం యథా సద్ధాధిముత్తేహి దిట్ఠిప్పత్తస్స, తస్మా ఇమం విసేసం సన్ధాయ "ఠానసో అన్తరధాపేతి వూపసమేతీ"తి వుత్తం. అథ వా నిమిత్తపాతుభావే సతి ఖణేనేవ అఙ్గపాతుభావసబ్భావతో అయమేవ సమాధి "ఠానసో అన్తరధాపేతి వూపసమేతీ"తి వుత్తో యథా తం మహతో అకాలమేఘస్స ఉట్ఠితస్స ధారానిపాతే ఖణేనేవ పథవియం రజోజల్లస్స వూపసమో. తేనేవాహ "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, మహా అకాలమేఘో ఉట్ఠితో"తిఆది. సాసనికస్స ఝానభావనా యేభుయ్యేన నిబ్బేధభాగియావ హోతీతి ఆహ "**నిబ్బేధభాగియత్తా**"తి. బుద్ధానం పన ఏకంసేన నిబ్బేధభాగియావ హోతి. ఇమమేవ హి కమ్మట్ఠానం భావేత్వా సబ్బేపి సమ్మాసమ్బుద్ధా సమ్మాసమ్బోధిం అధిగచ్ఛన్తి, అరియమగ్గస్స పాదకభూతో అయం సమాధి అనుక్కమేన వడ్ఢిత్వా అరియమగ్గభావం ఉపగతో వియ హోతీతి ఆహ "**అనుపుబ్బేన అరియమగ్గవుడ్ఢిప్పత్తో**"తి. అయం పనత్థో విరాగనిరోధపటినిస్సగ్గానుపస్సనానం వసేన సమ్మదేవ యుజ్జతి.

కథన్తి ఇదం పుచ్ఛనాకారవిభావనపదం, పుచ్ఛా చేత్థ కథేతుకమ్యతావసేన అఞ్ఞేసం అసమ్భవతో, సా చ ఉపరి దేసనం ఆరుళ్హానం సబ్బేసం పకారవిసేసానం ఆమసనవసేనాతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో "**కథన్తి...పే.... విత్థారేతుకమ్యతాపుచ్ఛా**"తి ఆహ. **కథం బహులీకతో**తి ఏత్థాపి ఆనాపానస్సతిసమాధీతి పదం ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. తత్థ **కథ**న్తి ఆనాపానస్సతిసమాధిబహులీకారం నానప్పకారతో విత్థారేతుకమ్యతాపుచ్ఛా. **బహులీకతో ఆనాపానస్సతిసమాధీ**తి తథా పుట్ఠధమ్మనిదస్సనన్తి ఇమమత్థం "**ఏసేవ నయో**"తి ఇమినాయేవ అతిదిస్సతి. హేట్ఠా పపఞ్చవసేన వుత్తమత్థం సుఖగ్గహణత్థం సఙ్గహేత్వా దస్సేన్తో "**అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో**"తి ఆహ, పిణ్డత్థోతి వుత్తం హోతి.

తమత్థన్తి తం "కథం భావితో"తిఆదినా పుచ్ఛావసేన సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం. "ఇధ తథాగతో లోకే ఉప్పజ్జతీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౯౧; అం॰ ని॰ ౩.౬౧) ఇధ-సద్దో లోకం ఉపాదాయ వుత్తో. "ఇధేవ తిట్ఠమానస్సా"తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౩౬౯) ఓకాసం. "ఇధాహం, భిక్ఖవే, భుత్తావీ అస్సం పవారితో"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౦) పదపూరణమత్తం. "ఇధ భిక్ఖు ధమ్మం పరియాపుణాతీ"తిఆదీసు (అం॰ ని॰ ౫.౭౩) పన సాసనం. "ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ"తి ఇధాపి సాసనమేవాతి దస్సేన్తో "భిక్ఖవే, ఇమస్మిం సాసనే భిక్ఖూ"తి వత్వా తమేవత్థం పాకటం కత్వా దస్సేతుం "**అయం హీ**"తిఆదిమాహ. తత్థ **సబ్బప్పకారఆనాపానస్సతిసమాధినిబ్బత్తకస్సా**తి సబ్బప్పకారగ్గహణం సోళస పకారే సన్ధాయ. తే హి ఇమస్మింయేవ సాసనే. బాహిరకా హి జానన్తా ఆదితో చతుప్పకారమేవ జానన్తి. తేనాహ "**అఞ్ఞసాసనస్స తథాభావప్పటిసేధనో**"తి, యథావుత్తస్స పుగ్గలస్స నిస్సయభావప్పటిసేధనోతి అత్థో. ఏతేన "ఇధ, భిక్ఖవే"తి ఇదం అన్తోగధఏవ-సద్దన్తి దస్సేతి. సన్తి హి ఏకపదానిపి అవధారణాని యథా వాయుభక్ఖోతి. తేనేవాహ "**ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో**"తిఆది. పరిపుణ్ణసమణకరణధమ్మో హి యో, సో సబ్బప్పకారఆనాపానస్సతిసమాధినిబ్బత్తకో. **పరప్పవాదా**తి పరేసం అఞ్ఞతిత్థియానం నానప్పకారవాదా తిత్థాయతనాని.

అరఞ్ఞాదికస్సేవ భావనానురూపసేనాసనతం దస్సేతుం "**ఇమస్స హీ**"తిఆది వుత్తం. దుద్దమో దమథం అనుపగతో గోణో **కూటగోణో**. యథా థనేహి సబ్బసో ఖీరం న పగ్ఘరతి, ఏవం దోహపటిబన్ధినీ **కూటధేను**. **అస్సా**తి గోపస్స. రూపసద్దాదికే పటిచ్చ ఉప్పజ్జనకఅస్సాదో **రూపారమ్మణాదిరసో**. **పుబ్బే ఆచిణ్ణారమ్మణ**న్తి పబ్బజితతో పుబ్బే, అనాదిమతి వా సంసారే పరిచితారమ్మణం. ఉపచారవసేన ఉపనిసీదతి, అప్పనావసేన ఉపనిపజ్జతీతి యోజేతబ్బం.

ఇధాతి ఇమస్మిం సాసనే. **నిబన్ధేయ్యా**తి బన్ధేయ్య. **సతియా**తి సమ్మదేవ కమ్మట్ఠానసల్లక్ఖణవసప్పవత్తాయ సతియా. **ఆరమ్మణే**తి కమ్మట్ఠానారమ్మణే. **దళ్హ**న్తి థిరం, యథా సతోకారిస్స ఉపచారప్పనాభేదో సమాధి ఇజ్ఝతి, తథా థామగతం కత్వాతి అత్థో.

ముద్ధభూతన్తి సన్తతాదివిసేసగుణవన్తతాయ బుద్ధాదీహి అరియేహి సమాసేవితభావతో చ ముద్ధసదిసం, ఉత్తమన్తి అత్థో. **విసేసాధిగమదిట్ఠధమ్మసుఖవిహారపదట్ఠాన**న్తి సబ్బేసం బుద్ధానం ఏకచ్చానం పచ్చేకబుద్ధానం బుద్ధసావకానఞ్చ విసేసాధిగమస్స చేవ అఞ్ఞకమ్మట్ఠానేన అధిగతవిసేసానం దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారస్స చ పదట్ఠానభూతం. **వత్థువిజ్జాచరియో వియ భగవా** యోగీనం అనురూపనివాసట్ఠానుపదిస్సనతో. **భిక్ఖు దీపిసదిసో** అరఞ్ఞే ఏకకో విహరిత్వా పటిపక్ఖనిమ్మథనేన ఇచ్ఛితత్థసాధనతో. **ఫలముత్తమ**న్తి సామఞ్ఞఫలమాహ. **పరక్కమజవయోగ్గభూమి**న్తి భావనుస్సాహజవస్స యోగ్గకరణభూమిభూతం.

ఏవం వుత్తలక్ఖణేసూతి అభిధమ్మపరియాయేన సుత్తన్తపరియాయేన వుత్తలక్ఖణేసు. **రుక్ఖసమీప**న్తి "యావతా మజ్ఝన్హికే కాలే సమన్తా ఛాయా ఫరతి, నివాతే పణ్ణాని పతన్తి, ఏత్తావతా రుక్ఖమూలన్తి వుచ్చతీ"తి ఏవం వుత్తం రుక్ఖస్స సమీపట్ఠానం. **అవసేససత్తవిధసేనాసన**న్తి పబ్బతం కన్దరం గిరిగుహం సుసానం వనపత్థం అబ్భోకాసం పలాలపుఞ్జన్తి ఏవం వుత్తం. **ఉతుత్తయానుకూలం ధాతుచరియానుకూల**న్తి గిమ్హాదిఉతుత్తయస్స సేమ్హాదిధాతుత్తయస్స మోహాదిచరితత్తయస్స చ అనుకూలం. తథా హి గిమ్హకాలే అరఞ్ఞం అనుకూలం సోమ్మసీతలభావతో, హేమన్తే రుక్ఖమూలం హిమపాతనివారణతో, వస్సకాలే సుఞ్ఞాగారం వస్సనివారణగేహసమ్భవతో. సేమ్హధాతుకస్స సేమ్హపకతికస్స అరఞ్ఞం అనుకూలం దూరం గన్త్వా భిక్ఖాచరణేన సేమ్హస్స వూపసమనతో, పిత్తధాతుకస్స రుక్ఖమూలం అనుకూలం సీతవాతసమ్ఫస్ససమ్భవతో , వాతధాతుకస్స సుఞ్ఞాగారం అనుకూలం వాతనివారణతో. మోహచరితస్స అరఞ్ఞం అనుకూలం. మహాఅరఞ్ఞే హి చిత్తం న సఙ్కుచతి వివటఙ్గణభావతో, దోసచరితస్స రుక్ఖమూలం అనుకూలం పసాదనీయభావతో, రాగచరితస్స సుఞ్ఞాగారం అనుకూలం

విసభాగారమ్మణానం పవేసనివారణతో. **అలీనానుద్ధచ్చపక్ఖికన్తి** అసఙ్కోచావిక్ఖేపపక్ఖికం. సయనఞ్హి కోసజ్జపక్ఖికం, ఠానచఙ్కమనాని ఉద్ధచ్చపక్ఖికాని, న ఏవం నిసజ్జా. తతో ఏవ తస్సా సన్తతా. **నిసజ్జాయ దళ్హభావం** పల్లఙ్కాభుజనేన, **అస్సాసపస్సాసానం పవత్తనసుఖతం** ఉపరిమకాయస్స ఉజుకట్ఠపనేన, **ఆరమ్మణపరిగ్గహూపాయం** పరిముఖం సతియా ఠపనేన దస్సేన్తో.

ఊరుబద్ధాసనన్తి ఊరూనమధోబన్ధనవసేన నిసజ్జా. హేట్ఠిమకాయస్స అనుజుకం ఠపనం నిసజ్జావచనేనేవ బోధితన్తి. **ఉజుం కాయన్తి** ఏత్థ **కాయ**-సద్దో ఉపరిమకాయవిసయోతి ఆహ – ‘‘**ఉపరిమం సరీరం ఉజుకం ఠపేత్వా**’’తి. తం పన ఉజుకట్ఠపనం సరూపతో పయోజనతో చ దస్సేతుం ‘‘**అట్ఠారసా**’’తిఆది వుత్తం. **న పణమన్తీతి** న ఓణమన్తి. **న పరిపతతీతి** న విగచ్ఛతి వీథిం న విలఙ్ఘేతి, తతో ఏవ పుబ్బేనాపరం విసేసుప్పత్తియా వుడ్ఢిం ఫాతిం ఉపగచ్ఛతి. ఇధ **పరి**-సద్దో అభి-సద్దేన సమానత్థోతి ఆహ ‘‘**కమ్మట్ఠానాభిముఖ**’’న్తి, బహిద్ధా పుథుత్తారమ్మణతో నివారేత్వా కమ్మట్ఠానంయేవ పురక్ఖత్వాతి అత్థో. **పరీతి పరిగ్గహట్ఠో** ‘‘పరిణాయికా’’తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౧౬, ౨౦) వియ. **నియ్యానట్ఠో** పటిపక్ఖతో నిగ్గమనట్ఠో, తస్మా **పరిగ్గహితనియ్యానన్తి** సబ్బథా గహితాసమ్మోసం పరిచ్చత్తసమ్మోసం సతిం కత్వా, పరమం సతినేపక్కం ఉపట్ఠపేత్వాతి అత్థో. **సతోవాతి** సతియా సమన్నాగతో ఏవ సరన్తో ఏవ అస్ససతి, నాస్స కాచి సతివిరహితా అస్సాసప్పవత్తి హోతీతి అత్థో. **సతో పస్ససతీతి** ఏత్థాపి సతోవ పస్ససతీతి ఏవ-సద్దో ఆనేత్వా వత్తబ్బో. **సతోకారీతి** సతో ఏవ హుత్వా సతియా ఏవ వా కాతబ్బస్స కత్తా, కరణసీలో వా.

బాత్తింసాయ ఆకారేహీతి చతూసు చతుక్కేసు ఆగతాని దీఘరస్సాదీని సోళస పదాని అస్సాసపస్సాసవసేన ద్విధా విభజిత్వా వుత్తేహి దీఘమస్సాసం ఆదిం కత్వా పటినిస్సగ్గానుపస్సిపస్సాసపరియన్తేహి బాత్తింసాకారేహి. యది ‘‘సతోవ అస్ససతి, సతో పస్ససతీ’’తి ఏతస్స విభఙ్గే వుత్తం, అథ కస్మా ‘‘అస్ససతి పస్ససతి’’చ్చేవ అవత్వా ‘‘సతోకారీ’’తి వుత్తం? ఏకరసం దేసనం కాతుకామతాయ. పఠమచతుక్కే పదద్వయమేవ హి వత్తమానకాలవసేన ఆగతం, ఇతరాని అనాగతకాలవసేన, తస్మా ఏకరసం దేసనం కాతుకామతాయ సబ్బత్థ ‘‘సతోకారి’’చ్చేవ వుత్తం. **దీఘంఅస్సాసవసేనాతి** దీఘఅస్సాసవసేన, విభత్తిఅలోపం కత్వా నిద్దేసో. దీఘన్తి వా భగవతా వుత్తఅస్సాసవసేన. **చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపన్తి** విక్ఖేపస్స పటిపక్ఖభావతో అవిక్ఖేపోతి లద్ధనామం చిత్తస్స ఏకగ్గభావం పజానతో సతి ఉపట్ఠితా ఆరమ్మణం ఉపగన్త్వా ఠితా హోతి. **తాయ సతియా తేన ఞాణేనాతి** యథావుత్తాయ సతియా యథావుత్తేన చ ఞాణేన. ఇదం వుత్తం హోతి – దీఘం అస్సాసం ఆరమ్మణభూతం అవిక్ఖిత్తచిత్తస్స అసమ్మోహతో వా సమ్పజానన్తస్స తత్థ సతి ఉపట్ఠితావ హోతి, తం సమ్పజానన్తస్స ఆరమ్మణకరణవసేన అసమ్మోహవసేన వా సమ్పజఞ్ఞం, తదధీనసతిసమ్పజఞ్ఞేన తంసమఙ్గీ యోగావచరో సతోకారీ నామ హోతీతి. **పటినిస్సగ్గానుపస్సీ అస్సాసవసేనాతి** పటినిస్సగ్గానుపస్సీ హుత్వా అస్ససనస్స వసేన. ‘‘పటినిస్సగ్గానుపస్సిఅస్సాసవసేనా’’తి వా పాఠో, తస్స పటినిస్సగ్గానుపస్సినో అస్సాసా పటినిస్సగ్గానుపస్సిఅస్సాసా, తేసం వసేనాతి అత్థో.

అన్తో ఉట్ఠితససనం అస్సాసో, బహి ఉట్ఠితససనం పస్సాసోతి ఆహ – ‘‘**అస్సాసోతి బహినిక్ఖమనవాతో**’’తిఆది. **సుత్తన్తట్ఠకథాయం** పన బహి ఉట్ఠహిత్వాపి అన్తో ససనతో అస్సాసో, అన్తో ఉట్ఠహిత్వాపి బహి ససనతో పస్సాసోతి కత్వా ఉప్పటిపాటియా వుత్తం. అథ వా మాతుకుచ్ఛియం బహి నిక్ఖమితుం అలద్ధోకాసో నాసికావాతో మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తమత్తే పఠమం బహి నిక్ఖమతీతి **వినయట్ఠకథాయం** ఉప్పత్తిక్కమేన ‘‘ఆదిమ్హి సాసో అస్సాసో’’తి బహినిక్ఖమనవాతో వుత్తో. తేనేవాహ ‘‘**సబ్బేసమ్పి గబ్భసేయ్యకాన**’’న్తిఆది. **సుత్తన్తట్ఠకథాయం** పన పవత్తియం భావనారమ్భసమయే పఠమం నాసికావాతస్స అన్తో ఆకడ్ఢిత్వా పచ్ఛా బహి విస్సజ్జనతో పవత్తిక్కమేన ‘‘ఆదిమ్హి సాసో అస్సాసో’’తి అన్తోపవిసనవాతో వుత్తో. సుత్తన్తనయోయేవ చేత్థ ‘‘అస్సాసాదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛతో అజ్ఝత్తం విక్ఖేపగతేన చిత్తేన కాయోపి చిత్తమ్పి సారద్ధా చ హోన్తి ఇఞ్జితా చ ఫన్దితా చ, పస్సాసాదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛతో బహిద్ధా విక్ఖేపగతేన చిత్తేన కాయోపి చిత్తమ్పి సారద్ధా చ హోన్తి ఇఞ్జితా చ ఫన్దితా చా’’తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౩) ఇమాయ పాళియా సమేతి. ‘‘భావనారమ్భే పవత్తిక్కమస్సేవ ఇచ్ఛితత్తా సున్దరతరో’’తి వదన్తి. **తాలుం ఆహచ్చ నిబ్బాయతీతి** తాలుం ఆహచ్చ నిరుజ్ఝతి. తేన కిర సమ్పతిజాతో బాలదారకో ఖిపితం కరోతి. **ఏవం తావాతిఆది** యథావుత్తస్స అత్థస్స నిగమనం. కేచి ‘‘ఏవం తావాతి అనేన పవత్తిక్కమేన అస్సాసో బహినిక్ఖమనవాతోతి గహేతబ్బన్తి అధిప్పాయో’’తి వదన్తి.

అద్ధానవసేనాతి కాలద్ధానవసేన. అయఞ్హి అద్ధాన-సద్దో కాలస్స దేసస్స చ వాచకోతి. తత్థ దేసద్ధానం ఉదాహరణభావేన దస్సేత్వా కాలద్ధానస్స వసేన అస్సాసపస్సాసానం దీఘరస్సతం విభావేతుం ‘‘**యథా హీ**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఓకాసద్ధానన్తి** ఓకాసభూతం అద్ధానం. **ఫరిత్వాతి** బ్యాపేత్వా. **చుణ్ణవిచుణ్ణాపి** అనేకకలాపభావేన, **దీఘమద్ధానన్తి** దీఘం పదేసం. **తస్మాతి** సణికం పవత్తియా దీఘసన్తానతాయ దీఘాతి వుచ్చన్తి. ఏత్థ చ హత్థిఆదిసరీరే సునఖాదిసరీరే చ అస్సాసపస్సాసానం దేసద్ధానవిసిట్ఠేన కాలద్ధానవసేనేవ దీఘరస్సతా వుత్తాతి వేదితబ్బా ‘‘సణికం పూరేత్వా సణికమేవ నిక్ఖమన్తి, సీఘం పూరేత్వా సీఘమేవ నిక్ఖమన్తీ’’తి వచనతో. **మనుస్సేసూతి** సమానప్పమాణేసుపి మనుస్ససరీరేసు. **దీఘం అస్ససన్తీతి** దీఘం అస్సాసప్పబన్ధం పవత్తేన్తీతి అత్థో. **పస్ససన్తీతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. సునఖససాదయో వియ రస్సం అస్ససన్తి పస్ససన్తి చాతి యోజనా. ఇదం పన దీఘం రస్సఞ్చ అస్ససనం పస్ససనఞ్చ తేసం సత్తానం సరీరస్స సభావోతి దట్ఠబ్బం. **తేసన్తి** తేసం సత్తానం. **తేతి** అస్సాసపస్సాసా. **ఇత్తరమద్ధానన్తి** అప్పకం కాలం. **నవహాకారేహీతి** భావనమనుయుఞ్జన్తస్స పుబ్బేనాపరం అలద్ధవిసేసస్స కేవలం అద్ధానవసేన ఆదితో వుత్తా తయో ఆకారా, తే చ ఖో ఏకచ్చో అస్సాసం సుట్ఠు సల్లక్ఖేతి, ఏకచ్చో పస్సాసం, ఏకచ్చో తదుభయన్తి ఇమేసం తిణ్ణం పుగ్గలానం వసేన. కేచి పన ‘‘అస్ససతిపి పస్ససతిపీతి ఏకజ్ఝం వచనం భావనాయ నిరన్తరం పవత్తిదస్సనత్థ’’న్తి వదన్తి. ఛన్దవసేన పుబ్బే వియ తయో, తథా పామోజ్జవసేనాతి ఇమేహి నవహి ఆకారేహి.

కామఞ్చేత్థ ఏకస్స పుగ్గలస్స తయో ఏవ ఆకారా లబ్భన్తి, తన్నివసేన పన సబ్బేసం పాళిఆరుళ్హత్తా తేసం వసేన పరికమ్మస్స కాతబ్బత్తా చ ‘‘**తత్రాయం భిక్ఖు నవహాకారేహీ**’’తి వుత్తం. **ఏవం పజానతోతి** ఏవం యథావుత్తేహి ఆకారేహి అస్సాసపస్సాసే పజానతో, తత్థ మనసికారం పవత్తేన్తస్స. **ఏకేనాకారేనాతి** దీఘంఅస్సాసాదీసు చతూసు ఆకారేసు ఏకేన ఆకారేన, నవసు తీసు వా ఏకేన. తథా హి వక్ఖతి –

> ‘‘దీఘో రస్సో చ అస్సాసో,
> పస్సాసోపి చ తాదిసో;
> చత్తారో వణ్ణా వత్తన్తి,
> నాసికగ్గేవ భిక్ఖునో’’తి. (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౬౫);

అయం భావనా అస్సాసపస్సాసకాయానుపస్సనాతి కత్వా వుత్తం ‘‘**కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానభావనా సమ్పజ్జతీ**’’తి.

ఇదాని పాళివసేనేవ తే నవ ఆకారే భావనావిధిఞ్చ దస్సేతుం ‘‘**యథాహ**’’తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ ‘‘**కథం పజానాతీ**’’తి పజాననవిధిం కథేతుకమ్యతాయ పుచ్ఛతి. **దీఘం అస్సాసన్తి** వుత్తలక్ఖణం దీఘం అస్సాసం. **అద్ధానసఙ్ఖాతేతి** అద్ధానన్తి సఙ్ఖం గతే దీఘే కాలే, దీఘం ఖణన్తి అత్థో. కోట్ఠాసపరియాయో వా సఙ్ఖాత-సద్దో ‘‘థేయ్యసఙ్ఖాత’’న్తిఆదీసు వియ, తస్మా

అద్ధానసఙ్ఖాతేతి అద్ధానకోట్ఠాసే దేసభాగేతి అత్థో. **ఛన్దో ఉప్పజ్జతీతి** భావనాయ పుబ్బేనాపరం విసేసం ఆవహన్తియా లద్ధస్సాదత్తా తత్థ సాతిసయో కత్తుకామతాలక్ఖణో కుసలచ్ఛన్దో ఉప్పజ్జతి. **ఛన్దవసేనాతి** తథాపవత్తఛన్దస్స వసేన విసేసభావనమనుయుఞ్జన్తస్స కమ్మట్ఠానం వుడ్ఢిం ఫాతిం గమేన్తస్స. **తతో సుఖుమతరన్తి** యథావుత్తఛన్దప్పవత్తియా పురిమకతో సుఖుమతరం. భావనాబలేన హి పటిప్పస్సద్ధదరథపరిళాహతాయ కాయస్స అస్సాసపస్సాసా సుఖుమతరా హుత్వా పవత్తన్తి. **పామోజ్జం ఉప్పజ్జతీతి** అస్సాసపస్సాసానం సుఖుమతరభావేన ఆరమ్మణస్స సన్తతరతాయ కమ్మట్ఠానస్స చ వీథిప్పటిపన్నతాయ భావనాచిత్తసహగతో పమోదో ఖుద్దికాదిభేదా తరుణపీతి ఉప్పజ్జతి. **చిత్తం వివత్తతీతి** అనుక్కమేన అస్సాసపస్సాసానం అతివియ సుఖుమతరభావప్పత్తియా అనుపట్ఠహనే విచేతబ్బాకారప్పత్తేహి తేహి చిత్తం వినివత్తతీతి కేచి. భావనాబలేన పన సుఖుమతరభావప్పత్తేసు అస్సాసపస్సాసేసు తత్థ పటిభాగనిమిత్తే ఉప్పన్నే పకతిఅస్సాసపస్సాసతో చిత్తం నివత్తతి. **ఉపేక్ఖా సణ్ఠాతీతి** తస్మిం పటిభాగనిమిత్తే ఉపచారప్పనాభేదే సమాధిమ్హి ఉప్పన్నే పున ఝాననిబ్బత్తనత్థం బ్యాపారాభావతో అజ్ఝుపేక్ఖనం హోతి, సా పనాయం ఉపేక్ఖా తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాతి వేదితబ్బా.

ఇమేహి నవహి ఆకారేహీతి ఇమేహి యథావుత్తేహి నవహి పకారేహి పవత్తా. **దీఘం అస్సాసపస్సాసా కాయోతి** దీఘాకారా అస్సాసపస్సాసా చుణ్ణవిచుణ్ణాపి సమూహట్ఠేన కాయో. అస్సాసపస్సాసే నిస్సాయ ఉప్పన్ననిమిత్తమ్పి ఏత్థ అస్సాసపస్సాససామఞ్ఞవసేన వుత్తం. **ఉపట్ఠానం సతీతి** తం ఆరమ్మణం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతీతి సతి ఉపట్ఠానం నామ. **అనుపస్సనా ఞాణన్తి** సమథవసేన నిమిత్తస్స అనుపస్సనా విపస్సనావసేన అస్సాసపస్సాసే తన్నిస్సయఞ్చ కాయం "రూప"న్తి, చిత్తం తంసమ్పయుత్తధమ్మే చ "అరూప"న్తి వవత్థపేత్వా నామరూపస్స అనుపస్సనా చ ఞాణం తత్థ యథాభూతావబోధో. **కాయో ఉపట్ఠానన్తి** నో కాయో ఆరమ్మణకరణవసేన ఉపగన్త్వా సతి ఏత్థ తిట్ఠతీతి ఉపట్ఠానం నామ. ఏత్థ చ "కాయో ఉపట్ఠాన"న్తి ఇమినా ఇతరకాయస్సపి సఙ్గహోతి తథా వుత్తం సమ్మసనచారస్సపి ఇధ ఇచ్ఛితత్తా. **నో సతీతి** నో కాయో సతి నామ న హోతి. సతి ఉపట్ఠానఞ్చేవ సతి చ సరణట్ఠేన ఉపట్ఠానట్ఠేన చ. **తాయ సతియాతి** యథావుత్తాయ సతియా. **తేన ఞాణేనాతి** యథావుత్తేనేవ ఞాణేన. **తం కాయన్తి** తం అస్సాసపస్సాసకాయఞ్చేవ తన్నిస్సయరూపకాయఞ్చ. **అనుపస్సతీతి** ఝానసమ్పయుత్తఞాణేన చేవ విపస్సనాఞాణేన చ అను అను పస్సతి. **తేన వుచ్చతి కాయే కాయానుపస్సనా సతిపట్ఠానభావనాతి** తేన అనుపస్సనేన యథావుత్తే కాయే అయం కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానభావనాతి వుచ్చతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యా అయం యథావుత్తే అస్సాసపస్సాసకాయే తస్స నిస్సయభూతే కరజకాయే చ కాయస్సేవ అనుపస్సనా అనుదకభూతాయ మరీచియా ఉదకానుపస్సనా వియ న అనిచ్చాదిసభావే కాయే నిచ్చాదిభావానుపస్సనా, అథ ఖో యథారహం అనిచ్చదుక్ఖానత్తా సుభభావస్సేవ అనుపస్సనా. అథ వా కాయే "అహన్తి వా, మమన్తి వా, ఇత్థీతి వా, పురిసో"తి వా గహేతబ్బస్స కస్సచి అభావతో తాదిసం అననుపస్సిత్వా కాయమత్తస్సేవ అనుపస్సనా కాయానుపస్సనా, తాయ కాయానుపస్సనాయ సమ్పయుత్తా సతియేవ ఉపట్ఠానం సతిపట్ఠానం, తస్స భావనా వడ్ఢనా కాయానుపస్సనా సతిపట్ఠానభావనాతి.

ఏసేవ నయోతి "నవహి ఆకారేహి"తిఆదినా వుత్తవిధిం రస్స-పదే అతిదిస్సతి. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం యథాదస్సితే "కథం దీఘం అస్ససన్తో"తిఆదినా ఆగతే పాళినయే. **ఇధాతి** ఇమస్మిం రస్సపదవసేన ఆగతే పాళినయే. **అయన్తి** యోగావచరో. **అద్ధానవసేనాతి** దీఘకాలవసేన. **ఇత్తరవసేనాతి** పరిత్తకాలవసేన. **ఇమేహి ఆకారేహీతి** ఇమేహి నవహి ఆకారేహి.

తాదినోతి దీఘో రస్సో చ. **చత్తారో వణ్ణాతి** చత్తారో ఆకారా తే చ దీఘాదయో ఏవ. **నాసికగ్గేవ భిక్ఖునోతి** గాథాసుఖత్థం రస్సం కత్వా వుత్తం. **నాసికగ్గే వాతి వా**-సద్దో అనియమత్థో, తేన ఉత్తరోట్ఠం సఙ్గణ్హాతి.

సబ్బకాయప్పటిసంవేదీతి సబ్బస్స కాయస్స పటి పటి పచ్చేకం సమ్మదేవ వేదనసీలో జాననసీలో, తస్స వా పటి పటి సమ్మదేవ వేదో ఏతస్స అత్థి, తం వా పటి పటి సమ్మదేవ వేదమానోతి అత్థో. తత్థ తత్థ సబ్బ-గ్గహణేన అస్సాసాదికాయస్స అనవసేసపరియాదానే సిద్ధేపి అనేకకలాపసముదాయభావతో తస్స సబ్బేసమ్పి భాగానం సంవేదనదస్సనత్థం పటి-సద్దగ్గహణం, తత్థ సక్కచ్చకారిభావదస్సనత్థం సం-సద్దగ్గహణన్తి ఇమమత్థం దస్సేన్తో **"సకలస్సా"**తిఆదిమాహ. తత్థ యథా సమానేసుపి అస్సాసపస్సాసేసు యోగినో పటిపత్తివిధానే పచ్చేకం సక్కచ్చంయేవ పటిపజ్జితబ్బన్తి దస్సేతుం విసుం దేసనా కతా, ఏవం తమేవత్థం దీపేతుం సతిపి అత్థస్స సమానతాయ "సకలస్సా"తిఆదినా పదద్వయస్స విసుం విసుం అత్థవణ్ణనా కతాతి వేదితబ్బా. **పాకటం కరోన్తోతి** విభూతం కరోన్తో, సబ్బసో విభావేన్తోతి అత్థో. పాకటీకరణం విభావనం తత్థ అసమ్మొహ్యనఞాణేనేవ నేసం పవత్తనేన హోతీతి దస్సేన్తో **"ఏవం విదితం కరోన్తో"**తిఆదిమాహ . తత్థ **తస్మాతి** యస్మా ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తేనేవ అస్సాసపస్సాసే పవత్తేతి, న విప్పయుత్తచిత్తేన, తస్మా ఏవంభూతో సబ్బకాయప్పటిసంవేదీ అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీతి వుచ్చతి బుద్ధాదీహీతి యోజనా. **చుణ్ణవిచుణ్ణవిసటేతి** అనేకకలాపతాయ చుణ్ణవిచుణ్ణభావేన విసటే. **ఆది పాకటో హోతి** సతియా ఞాణస్స చ వసేన కతపుబ్బాభిసఙ్ఖారస్స పవత్తత్తా. **తాదిసేన భవితబ్బన్తి** చతుత్థపుగ్గలసదిసేన భవితబ్బం, పగేవ సతిం ఞాణఞ్చ పచ్చుపట్ఠపేత్వా తీసుపి ఠానేసు ఞాణసమ్పయుత్తమేవ చిత్తం పవత్తేతబ్బన్తి అధిప్పాయో.

ఏవన్తి వుత్తప్పకారేన సబ్బకాయప్పటిసంవేదనవసేనేవ. **ఘటతీతి** ఉస్సహతి. **వాయమతీతి** వాయామం కరోతి, మనసికారం పవత్తేతీతి అత్థో. **తథాభూతస్సాతి** ఆనాపానస్సతిం భావేన్తస్స. **సంవరోతి** సతి వీరియమ్పి వా. **తాయ సతియాతి** యా సా ఆనాపానే ఆరబ్భ పవత్తా సతి, తాయ. **తేన మనసికారేనాతి** యో సో తత్థ సతిపుబ్బఙ్గమో భావనామనసికారో, తేన సద్ధిన్తి అధిప్పాయో. **ఆసేవతీతి** "తిస్సో సిక్ఖాయో"తి వుత్తే అధికుసలధమ్మే ఆసేవతి. తదాసేవనఞ్హేత్థ సిక్ఖనన్తి అధిప్పేతం. **పురిమనయేతి** పురిమస్మిం భావనానయే, పఠమవత్థుద్వయేతి అధిప్పాయో. తత్థాపి కామం ఞాణుప్పాదనం లబ్భతేవ అస్సాసపస్సాసానం యథావతో దీఘరస్సభావావబోధసబ్భావతో, తథాపి తం న దుక్కరం యథాపవత్తానం తేసం గహణమత్తభావతోతి తత్థ వత్తమానకాలప్పయోగో కతో. ఇదం పన దుక్కరం పురిసస్స ఖురధారాయం గమనసదిసం, తస్మా సాతిసయేనేత్థ పుబ్బాభిసఙ్ఖారేన భవితబ్బన్తి దీపేతుం అనాగతకాలప్పయోగో కతోతి ఇమమత్థం దస్సేతుం **"తత్థ యస్మా"**తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఞాణుప్పాదనాదీసూతి ఆది**-సద్దేన కాయసఙ్ఖారపస్సమ్భనపీతిపటిసంవేదనాదిం సఙ్గణ్హాతి. కేచి పనేత్థ "సంవరసమాదానానం సఙ్గహో"తి వదన్తి.

కాయసఙ్ఖారన్తి అస్సాసపస్సాసం. సో హి చిత్తసముట్ఠానోపి సమానో కరజకాయపటిబద్ధవుత్తితాయ తేన సఙ్ఖరీయతీతి కాయసఙ్ఖారోతి వుచ్చతి. యో పన "కాయసఙ్ఖారో వచీసఙ్ఖారో"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౦౩) ఏవమాగతో కాయసఙ్ఖారో చేతనాలక్ఖణో సతిపి ద్వారన్తరుప్పత్తియం యేభుయ్యవుత్తియా తబ్బహులవుత్తియా చ కాయద్వారేన లక్ఖితో, సో ఇధ నాధిప్పేతో. **పస్సమ్భేన్తోతిఆదీసు** పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం పదం పురిమస్స పురిమస్స అత్థవచనం. తస్మా పస్సమ్భనం నామ వూపసమనం, తఞ్చ తథాపయోగే అసతి ఉప్పజ్జనారహస్స ఓళారికస్స కాయసఙ్ఖారస్స పయోగసమ్పత్తియా అనుప్పాదనన్తి దట్ఠబ్బం . **తత్రాతి** "ఓళారికం కాయసఙ్ఖారం పస్సమ్భేన్తో"తి ఏత్థ. **అపరిగ్గహితకాలేతి** కమ్మట్ఠానస్స అనారద్ధకాలే, తతో ఏవ కాయచిత్తానమ్పి అపరిగ్గహితకాలే. "నిసీదతి పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఉజుం కాయం పణిధాయా"తి హి ఇమినా కాయపరిగ్గహో , "పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా"తి ఇమినా చిత్తపరిగ్గహో వుత్తో. తేనేవాహ – **"కాయోపి చిత్తమ్పి పరిగ్గహితా హోన్తీ"**తి. **కాయోతి** కరజకాయో. **సదరథాతి** సపరిళాహా. సా చ నేసం సదరథతా గరుభావేన వియ ఓళారికతాయ అవినాభావినీతి ఆహ **"ఓళారికా"**తి. **బలవతరాతి** సబలా థూలా. **సన్తా హోన్తీతి** చిత్తం తావ బహిద్ధా విక్ఖేపాభావేన ఏకగ్గం హుత్వా కమ్మట్ఠానం పరిగ్గహేత్వా పవత్తమానం సన్తం హోతి వూపసన్తం, తతో ఏవ తంసముట్ఠానా రూపధమ్మా లహుముదుకమ్మఞ్ఞభావప్పత్తా, తదనుగుణతాయ సేసం తిసన్తతిరూపన్తి ఏవం చిత్తే కాయే చ వూపసన్తే పవత్తమానే తన్నిస్సితా అస్సాసపస్సాసా

సన్తసభావా అనుక్కమేన సుఖుమసుఖుమతరసుఖుమతమా హుత్వా పవత్తన్తి. తేన వుత్తం ‘‘**యదా పనస్స కాయోపీ**’’తిఆది. **పస్సమ్భేమీ**తి పఠమావజ్జనా. ఆభుజనం **ఆభోగో**, సమ్మా అను అను ఆహరణం **సమన్నాహారో**, తస్మింయేవ అత్థే అపరాపరం పవత్తఆవజ్జనా తస్సేవ అత్థస్స మనసికరణం చిత్తే ఠపనం **మనసికారో**, వీమంసా **పచ్చవేక్ఖణా**.

సారద్ధేతి సదరథే సపరిళాహే. **అధిమత్త**న్తి బలవం ఓళారికం, లిఙ్గవిపల్లాసేన వుత్తం. కాయసఙ్ఖారో హి అధిప్పేతో. ‘‘అధిమత్తం హుత్వా పవత్తతీ’’తి కిరియావిసేసనం వా ఏతం. **సుఖుమ**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **కాయమ్పీ**తి ఏత్థ చిత్తే చాతి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం.

పఠమజ్ఝానతో వుట్ఠాయ కరియమానం దుతియజ్ఝానస్స నానావజ్జనం పరికమ్మం పఠమజ్ఝానం వియ దూరసముస్సారితపటిపక్ఖన్తి కత్వా తంసముట్ఠానో కాయసఙ్ఖారో పఠమజ్ఝానే చ దుతియజ్ఝానూపచారే చ ఓళారికోతి సదిసో వుత్తో. ఏస నయో సేసుపచారద్వయేపి. అథ వా దుతియజ్ఝానాదీనం అధిగమాయ పటిపజ్జతో దుక్ఖాపటిపదాదివసేన కిలమతో యోగినో కాయకిలమథచిత్తుపఘాతాదివసేన వితక్కాదిసఙ్ఖోభేన సపరిప్ఫన్దతాయ చ చిత్తప్పవత్తియా దుతియజ్ఝానాదిఉపచారేసు కాయసఙ్ఖారస్స ఓళారికతా వేదితబ్బా. **అతిసుఖుమోతి** అఞ్ఞత్థ లబ్భమానో కాయసఙ్ఖారో చతుత్థజ్ఝానే అతిక్కన్తసుఖుమో. సుఖుమభావోపిస్స తత్థ నత్థి కుతో ఓళారికతా అప్పవత్తనతో. తేనాహ ‘‘**అప్పవత్తిమేవ పాపుణాతీ**’’తి.

లాభిస్స సతో అనుపుబ్బసమాపత్తిసమాపజ్జనవేలం ఏకాసనేనేవ వా సబ్బేసం ఝానానం పటిలాభం సన్ధాయ మజ్ఝిమభాణకా హేట్ఠిమహేట్ఠిమజ్ఝానతో ఉపరూపరిఝానూపచారేపి సుఖుమతరం ఇచ్ఛన్తి. తత్థ హి సోపచారానం ఝానానం ఉపరూపరి విసేసవన్తతా సన్తతా చ సమ్భవేయ్య, ఏకావజ్జనూపచారం వా సన్ధాయ ఏవం వుత్తం. ఏవఞ్హి హేట్ఠా వుత్తవాదేన ఇమస్స వాదస్స అవిరోధో సిద్ధో భిన్నవిసయత్తా. **సబ్బేసంయేవా**తి ఉభయేసమ్పి. యస్మా తే సబ్బేపి వుచ్చమానేన విధినా పస్సద్ధిమిచ్ఛన్తియేవ . **అపరిగ్గహితకాలే పవత్తకాయసఙ్ఖారో పరిగ్గహితకాలే పటిప్పస్సమ్భతీ**తి ఇదం సదిససన్తానతాయ వుత్తం. న హి తే ఏవ ఓళారికా అస్సాసాదయో సుఖుమా హోన్తి. పస్సమ్భనాకారో పన తేసం హేట్ఠా వుత్తోయేవ.

మహాభూతపరిగ్గహే సుఖుమోతి చతుధాతుముఖేన విపస్సనాభినివేసం సన్ధాయ వుత్తం. **సకలరూపపరిగ్గహే సుఖుమో** భావనాయ ఉపరూపరి పణీతభావతో. తేనేవాహ ‘‘**రూపారూపపరిగ్గహే సుఖుమో**’’తి. **లక్ఖణారమ్మణికవిపస్సనాయా**తి కలాపసమ్మసనమాహ. నిబ్బిదానుపస్సనాతో పట్ఠాయ **బలవవిపస్సనా,** తతో ఓరం **దుబ్బలవిపస్సనా. పుబ్బే వుత్తనయేనా**తి ‘‘అపరిగ్గహితకాలే’’తిఆదినా సమథనయే వుత్తనయేన. ‘‘అపరిగ్గహే పవత్తో కాయసఙ్ఖారో మహాభూతపరిగ్గహే పటిప్పస్సమ్భతీ’’తిఆదినా విపస్సనానయేపి పటిప్పస్సద్ధి యోజేతబ్బాతి వుత్తం హోతి.

అస్సాతి ఇమస్స ‘‘పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార’’న్తి పదస్స. **చోదనాసోధనాహీ**తి అనుయోగపరిహారేహి. **ఏవ**న్తి ఇదాని వుచ్చమానాకారేన. **కథ**న్తి యం ఇదం ‘‘పస్సమ్భయం…పే.… సిక్ఖతీ’’తి వుత్తం, తం కథం కేన పకారేన కాయసఙ్ఖారస్స పస్సమ్భనం యోగినో చ సిక్ఖనం హోతీతి కథేతుకామతాయ పుచ్ఛిత్వా కాయసఙ్ఖారే సరూపతో ఓళారికసుఖుమతో వూపసమతో అనుయోగపరిహారతో చ దస్సేతుం ‘‘**కతమే కాయసఙ్ఖారా**’’తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **కాయికా**తి రూపకాయే భవా. **కాయప్పటిబద్ధా**తి కాయసన్నిస్సితా. కాయే సతి హోన్తి, అసతి న హోన్తి, తతో ఏవ తే అకాయసముట్ఠానాపి కాయేన సఙ్ఖరీయన్తీతి **కాయసఙ్ఖారా. పస్సమ్భేన్తో**తి ఓళారికోళారికం పస్సమ్భేన్తో.

సేసపదద్వయం తస్సేవ వేవచనం. ఓళారికఞ్హి కాయసఙ్ఖారం అవూపసన్తసభావం సన్నిసీదాపేన్తో ‘‘**పస్సమ్భేన్తో**’’తి వుచ్చతి, అనుప్పాదనిరోధం పాపేన్తో ‘‘**నిరోధేన్తో**’’తి, సుట్ఠు సన్తసభావం నయన్తో ‘‘**వూపసమేన్తో**’’తి.

యథారూపేహీతి యాదిసేహి. **కాయసఙ్ఖారేహీ**తి ఓళారికేహి కాయసఙ్ఖారేహి. **ఆనమనా**తి అభిముఖేన కాయస్స నమనా. **వినమనా**తి విసుం విసుం పస్సతో నమనా. **సన్నమనా**తి సబ్బతో, సుట్ఠు వా నమనా. **పణమనా**తి పచ్ఛతో నమనా. **ఇఞ్జనా**దీని ఆనమనాదీనం వేవచనాని, అధిమత్తాని వా అభిముఖచలనాదీని ఆనమనాదయో, మన్దాని ఇఞ్జనాదయో. **పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**న్తి తథారూపం ఆనమనాదీనం కారణభూతం ఓళారికం కాయసఙ్ఖారం పటిప్పస్సమ్భేన్తో. తస్మిఞ్హి పస్సమ్భితే ఆనమనాదయోపి పస్సమ్భితా ఏవ హోన్తి.

సన్తం సుఖుమన్తి యథారూపేహి కాయసఙ్ఖారేహి కాయస్స అపరిప్ఫన్దనహేతూహి ఆనమనాదయో న హోన్తి, తథారూపం దరథాభావతో సన్తం, అనోళారికతాయ సుఖుమం. **పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**న్తి సామఞ్ఞతో ఏకం కత్వా వదతి. అథ వా పుబ్బే ఓళారికోళారికం కాయసఙ్ఖారం పటిప్పస్సమ్భేన్తో అనుక్కమేన కాయస్స అపరిప్ఫన్దనహేతుభూతే సుఖుమసుఖుమతరే ఉప్పాదేత్వా తేపి పటిప్పస్సమ్భేత్వా పరమసుఖుమతాయ కోటిప్పత్తం యం కాయసఙ్ఖారం పటిప్పస్సమ్భేతి, తం సన్ధాయ వుత్తం ‘‘**సన్తం సుఖుమం పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**’’న్తి.

ఇతీతిఆది చోదకవచనం. తత్థ **ఇతీ**తి పకారత్థే నిపాతో, **కిరా**తి అరుచిసూచనే, ఏవఞ్చేతి అత్థో. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో ‘‘వుత్తప్పకారేన యది అతిసుఖుమమ్పి కాయసఙ్ఖారం పస్సమ్భేతీ’’తి. **ఏవం సన్తే**తి ఏవం సతి తయా వుత్తాకారే లబ్భమానే. **వాతూపలద్ధియా**తి వాతస్స ఉపలద్ధియా. **చ**-సద్దో సముచ్చయత్థో, అస్సాసాదివాతారమ్మణస్స చిత్తస్స పభావనా ఉప్పాదనా పవత్తనా న హోతి, తే చ తేన పస్సమ్భేతబ్బాతి అధిప్పాయో. **అస్సాసపస్సాసానఞ్చ పభావనా**తి ఓళారికే అస్సాసపస్సాసే భావనాయ పటిప్పస్సమ్భేత్వా సుఖుమానం తేసం పభావనా చ న హోతి ఉభయేసం తేసం తేన పటిప్పస్సమ్భేతబ్బతో. **ఆనాపానస్సతియా**తి ఆనాపానారమ్మణాయ సతియా చ పవత్తనం న హోతి ఆనాపానానం అభావతో. తతో ఏవ తంసమ్పయుత్తస్స ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స చ పభావనా ఉప్పాదనాపి న హోతి. న హి కదాచి ఆరమ్మణేన వినా సారమ్మణా ధమ్మా సమ్భవన్తి. **న చ నం త**న్తి ఏత్థ **న**న్తి నిపాతమత్తం. తం వుత్తవిధానం సమాపత్తిం పణ్డితా పణ్ణవన్తో న చేవ సమాపజ్జన్తిపి తతో న వుట్ఠహన్తిపీతి యోజనా. ఏవం చోదకో సబ్బేన సబ్బం అభావూపనయనం పస్సమ్భనన్తి అధిప్పాయేన చోదేతి.

పున **ఇతి కిరా**తిఆది యథావుత్తాయ చోదనాయ విస్సజ్జనా. తత్థ **కిరా**తి యదీతి ఏతస్స అత్థే నిపాతో. ఇతి కిర సిక్ఖతి, మయా వుత్తాకారేన యది సిక్ఖతీతి అత్థో. **ఏవం సన్తే**తి ఏవం పస్సమ్భనే సతి. **పభావనా హోతీ**తి యదిపి ఓళారికా కాయసఙ్ఖారా పటిప్పస్సమ్భన్తి, సుఖుమా పన అత్థేవాతి అనుక్కమేన పరమసుఖుమభావప్పత్తస్స వసేన నిమిత్తుప్పత్తియా ఆనాపానస్సతియా ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స చ పభావనా ఇజ్ఝతేవాతి అధిప్పాయో.

యథా కథం వియాతి యథావుత్తవిధానం తం కథం వియ దట్ఠబ్బం, అత్థి కిఞ్చి తదత్థసమ్పటిపాదనే ఓపమ్మన్తి అధిప్పాయో. ఇదాని ఓపమ్మం దస్సేతుం ‘‘**సేయ్యథాపీ**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ **సేయ్యథాపీ**తి ఓపమ్మత్థే నిపాతో. **కంసే**తి కంసభాజనే. **నిమిత్త**న్తి నిమిత్తస్స, తేసం సద్దానం పవత్తాకారస్సాతి అత్థో. సామిఅత్థే హి ఇదం ఉపయోగవచనం. **సుగ్గహితత్తా**తి సుట్ఠు గహితత్తా. **సుమనసికతత్తా**తి సుట్ఠు చిత్తే ఠపితత్తా. **సూపధారితత్తా**తి సమ్మదేవ ఉపధారితత్తా సల్లక్ఖితత్తా. **సుఖుమకా సద్దా**తి అనురవే ఆహ, యే అప్పకా. అప్పత్థో హి అయం **క**-సద్దో. **సుఖుమసద్దనిమిత్తారమ్మణతాపీ**తి సుఖుమో సద్దోవ నిమిత్తం సుఖుమసద్దనిమిత్తం, తదారమ్మణతాయపీతి వుత్తం హోతి. కామం తదా సుఖుమాపి సద్దా నిరుద్ధా, సద్దనిమిత్తస్స పన

సుగ్గహితత్తా సుఖుమతరసద్దనిమిత్తారమ్మణభావేనపి చిత్తం పవత్తతి. ఆదితో పట్ఠాయ హి తస్స తస్స నిరుద్ధస్స సద్దస్స నిమిత్తం అవిక్ఖిత్తేన చిత్తేన ఉపధారేన్తస్స అనుక్కమేన పరియోసానే అతిసుఖుమసద్దనిమిత్తమ్పి ఆరమ్మణం కత్వా చిత్తం పవత్తతేవ. **చిత్తం న విక్ఖేపం గచ్ఛతి** తస్మిం యథాఉపట్ఠితే నిమిత్తే సమాధానసబ్భావతో.

ఏవం సన్తేతిఆది వుత్తస్సేవత్థస్స నిగమనవసేన వుత్తం. తత్థ యస్స సుత్తపదస్స సద్ధిం చోదనాసోధనాహి అత్థో వుత్తో, తం ఉద్ధరిత్వా కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానాని విభాగతో దస్సేతుం ''**పస్సమ్భయ**''న్తిఆది వుత్తం . తత్థ **పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**న్తి వుత్తఅస్సాసపస్సాసా కాయోతి యోజనా వేదితబ్బా. అథ వా **పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**న్తి ఏత్థ అస్సాసపస్సాసా కాయోతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. **మహాసతిపట్ఠానసుత్తే** (దీ. ని. ౨.౩౭౩ ఆదయో; మ. ని. ౧.౧౦౬ ఆదయో) కాయానుపస్సనం కథేన్తేన పఠమచతుక్కస్సేవ వుత్తత్తా, **ఆనాపానస్సతిసుత్తే**పి "యస్మిం సమయే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు దీఘం వా అస్ససన్తో దీఘం అస్ససామీతి పజానాతి...పే.... పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. కాయే కాయానుపస్సీ, భిక్ఖవే, తస్మిం సమయే భిక్ఖు విహరతీ"తి (మ. ని. ౩.౧౪౯) వుత్తత్తా చ "కాయానుపస్సనావసేన వుత్తస్స పఠమచతుక్కస్సా"తి వుత్తం.

ఆదికమ్మికస్స కమ్మట్ఠానవసేనాతి సమథకమ్మట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం, విపస్సనాకమ్మట్ఠానం పన ఇతరచతుక్కేసుపి లబ్భతేవ. **ఏత్థా**తి పఠమచతుక్కే. **సహ పటిసమ్భిదాహీ**తి నిదస్సనమత్తమేతం, పుఞ్ఞవన్తానం పన ఉపనిస్సయసమ్పన్నానం అభిఞ్ఞాపి సిజ్ఝతియేవ. **చతుబ్బిధ**న్తి పాతిమోక్ఖసంవరాదివసేన చతుబ్బిధం. **అనాపజ్జన**న్తి సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధానం అఞ్ఞతరస్స అనాపజ్జనం. **ఆపన్నవుట్ఠాన**న్తి ఆపన్నసప్పటికమ్మాపత్తితో యథాధమ్మం పటికమ్మకరణేన వుట్ఠానం, దేసనాగామినితో దేసనాయ, వుట్ఠానగామినితో పరివాసాదివినయకమ్మకరణేన వుట్ఠానన్తి వుత్తం హోతి . దేసనాయపి హి ఆపన్నాపత్తితో వుట్ఠానం హోతీతి సాపి వుట్ఠానేనేవ సఙ్గహితా. **కిలేసేహి చ అప్పటిపీళన**న్తి కోధో ఉపనాహో మక్ఖో పలాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యం థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదో పమాదోతి ఏవమాదీహి పాపధమ్మేహి అప్పటిపీళనం, తేసం అనుప్పాదనన్తి వుత్తం హోతి.

యమిదం ఆభిసమాచారికసీలం వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. **ద్వేఅసీతి ఖన్ధకవత్తాని చుద్దసవిధం మహావత్త**న్తి ఏత్థ **మహావత్తం** నామ వత్తక్ఖన్ధకే వుత్తాని ఆగన్తుకవత్తం ఆవాసికగమికఅనుమోదనభత్తగ్గపిణ్డచారికఆరఞ్ఞికసేనాసనజన్తాఘరవచ్చకుటిఉపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఆచరియఅన్తేవాసికవత్తన్తి చుద్దస వత్తాని. తతో అఞ్ఞాని పన కదాచి తజ్జనీయకమ్మకతాదికాలేయేవ చరితబ్బాని ద్వాసీతి ఖన్ధకవత్తాని, న సబ్బాసు అవత్థాసు చరితబ్బాని, తస్మా మహావత్తేసు అగణితాని. తత్థ "పారివాసికానం భిక్ఖూనం వత్తం పఞ్ఞపేస్సామీ"తి ఆరభిత్వా "న ఉపసమ్పాదేతబ్బం...పే.... న ఛమాయం చఙ్కమన్తే చఙ్కమే చఙ్కమితబ్బ"న్తి (చూళవ. ౭౬) వుత్తవత్తాని ఛసట్ఠి, తతో పరం "న, భిక్ఖవే, పారివాసికేన భిక్ఖునా పారివాసికవుడ్ఢతరేన భిక్ఖునా సద్ధిం మూలాయపటికస్సనారహేన, మానత్తారహేన, మానత్తచారికేన, అబ్భానారహేన భిక్ఖునా సద్ధిం ఏకచ్ఛన్నే ఆవాసే వత్థబ్బ"న్తిఆదినా (చూళవ. ౮౨) వుత్తాని పకతత్తే చరితబ్బేహి అనఞ్ఞత్తా విసుం తాని అగణేత్వా పారివాసికవుడ్ఢతరాదీసు పుగ్గలన్తరేసు చరితబ్బత్తా తేసం వసేన సమ్పిణ్డేత్వా ఏకేకం కత్వా గణితాని పఞ్చాతి ఏకసత్తతి వత్తాని, ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతవత్తేసు వత్తపఞ్ఞాపనవసేన వుత్తం "న పకతత్తస్స భిక్ఖునో అభివాదనం...పే.... నహానే పిట్ఠిపరికమ్మం సాదితబ్బ"న్తి (చూళవ. ౩౯) ఇదం అభివాదనాదీనం అసాదియనం ఏకం, "న పకతత్తో భిక్ఖు సీలవిపత్తియా అనుద్ధంసేతబ్బో"తిఆదీని (చూళవ. ౩౯) చ దసాతి ఏవమేతాని ద్వాసీతి. ఏతేస్వేవ పన కానిచి తజ్జనీయకమ్మాదివత్తాని కానిచి పారివాసికాదివత్తానీతి అగ్గహితగ్గహణేన ద్వాసీతి ఏవ. అఞ్ఞత్థ పన అట్ఠకథాపదేసే అప్పకం ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి అసీతి ఖన్ధకవత్తానీతి వుచ్చతి. **ఆభిసమాచారికసీల**న్తి ఏత్థ **అభిసమాచారో**తి ఉత్తమసమాచారో, అభిసమాచారోవ ఆభిసమాచారికం, అభిసమాచారం వా ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తం ఆభిసమాచారికం, తదేవ సీలన్తి ఆభిసమాచారికసీలం. ఖన్ధకవత్తపరియాపన్నస్స సీలస్సేతం అధివచనం. **అహం సీలం రక్ఖామి, కిం ఆభిసమాచారికేనా**తిఆదీసు **సీల**న్తి ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నమేవ గహేతబ్బం ఖన్ధకవత్తపరియాపన్నస్స ఆభిసమాచారికగ్గహణేన గహితత్తా. **పరిపూరే**తి పరిపుణ్ణే, పరిపూరితేతి వా అత్థో.

తతోతి యథావుత్తసీలవిసోధనతో పరం. **ఆవాసో**తి ఆవాసపలిబోధో. **కుల**న్తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. తత్థ (విసుద్ధి. ౧.౪౧) **ఆవాసో**తి ఏకోపి ఓవరకో వుచ్చతి ఏకమ్పి పరివేణం సకలోపి సఙ్ఘారామో. స్వాయం న సబ్బస్సేవ పలిబోధో హోతి, యో పనేత్థ నవకమ్మాదిఉస్సుక్కం వా ఆపజ్జతి, బహుభణ్డసన్నిచయో వా హోతి, యేన కేనచి వా కారణేన అపేక్ఖవా పటిబద్ధచిత్తో, తస్సేవ పలిబోధో హోతి, న ఇతరస్స.

కులన్తి ఞాతికులం వా ఉపట్ఠాకకులం వా. ఏకచ్చస్స హి ఉపట్ఠాకకులమ్పి "సుఖితే సుఖితో"తిఆదినా నయేన సంసట్ఠస్స విహరతో పలిబోధో హోతి, సో కులమానుసకేహి వినా ధమ్మస్సవనాయ సామన్తవిహారమ్పి న గచ్ఛతి. ఏకచ్చస్స మాతాపితరోపి పలిబోధా న హోన్తి కోరణ్డకవిహారవాసిత్థేరస్స భాగినేయ్యదహరభిక్ఖునో వియ.

లాభోతి చత్తారో పచ్చయా. తే కథం పలిబోధా హోన్తి? పుఞ్ఞవన్తస్స హి భిక్ఖునో గతగతట్ఠానే మనుస్సా మహాపరివారే పచ్చయే దేన్తి, సో తేసం అనుమోదేన్తో ధమ్మం దేసేన్తో సమణధమ్మం కాతుం ఓకాసం న లభతి, అరుణుగ్గమనతో యావ పఠమయామో, తావ మనుస్ససంసగ్గో న ఉపచ్ఛిజ్జతి, పున బలవపచ్చూసేయేవ బాహుల్లికపిణ్డపాతికా ఆగన్త్వా "భన్తే, అసుకో ఉపట్ఠాకో ఉపాసకో ఉపాసికా అమచ్చో అమచ్చధీతా తుమ్హాకం దస్సనకామా"తి వదన్తి, సో "గణ్హావుసో పత్తచీవర"న్తి గమనసజ్జోవ హోతి నిచ్చబ్యావటో, తస్సేవ తే పచ్చయా పలిబోధా హోన్తి. తేన గణం పహాయ యత్థ నం న జానన్తి, తత్థ ఏకకేన చరితబ్బం. ఏవం సో పలిబోధో ఉపచ్ఛిజ్జతి.

గణోతి సుత్తన్తికగణో వా ఆభిధమ్మికగణో వా. యో తస్స ఉద్దేసం వా పరిపుచ్ఛం వా దేన్తో సమణధమ్మస్స ఓకాసం న లభతి, తస్స గణో పలిబోధో హోతి. తేన సో ఏవం ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో – సచే తేసం భిక్ఖూనం బహు కతం హోతి, అప్పం అవసిట్ఠం, తం నిట్ఠపేత్వా అరఞ్ఞం పవిసితబ్బం. సచే అప్పం కతం, బహు అవసిట్ఠం, యోజనతో పరం అగన్త్వా అన్తోయోజనపరిచ్ఛేదే అఞ్ఞం గణవాచకం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఇమే ఆయస్మా ఉద్దేసాదీహి సఙ్గణ్హాతూ"తి వత్తబ్బం. ఏవమ్పి అలభమానేన "మయ్హం, ఆవుసో, ఏకం కిచ్చం అత్థి, తుమ్హే యథాఫాసుకట్ఠానాని గచ్ఛథా"తి గణం పహాయ అత్తనో కమ్మం కాతబ్బం.

కమ్మేనాతి కమ్మపలిబోధేన. "కమ్మఞ్చ పఞ్చమ"న్తిపి పాఠో. తత్థ **కమ్మ**న్తి నవకమ్మం. తం కరోన్తేన వడ్ఢకీఆదీహి లద్ధాలద్ధం జానితబ్బం, కతాకతే ఉస్సుక్కం ఆపజ్జితబ్బన్తి సబ్బథాపి పలిబోధో హోతి. సోపి ఏవం ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో – సచే అప్పం అవసిట్ఠం హోతి, నిట్ఠపేతబ్బం. సచే బహు, సఙ్ఘికం చే, నవకమ్మం సఙ్ఘస్స వా భారహారకభిక్ఖూనం వా నియ్యాతేతబ్బం. అత్తనో సన్తకం చే, అత్తనో భారహారకానం నియ్యాతేతబ్బం. తాదిసం అలభన్తేన సఙ్ఘస్స పరిచ్చజిత్వా గన్తబ్బం.

అద్ధానన్తి మగ్గగమనం. యస్స హి కత్థచి పబ్బజ్జాపేక్ఖో వా హోతి, పచ్చయజాతం వా కిఞ్చి లద్ధబ్బం హోతి. సచే తం అలభన్తో న సక్కోతి అధివాసేతుం, అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తస్సపి గమికచిత్తం నామ దుప్పటివినోదయం హోతి, తస్మా గన్త్వా తం కిచ్చం తీరేత్వావ సమణధమ్మే ఉస్సుక్కం కాతబ్బం.

ఞాతీతి విహారే ఆచరియుపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకసమానాచరియకా, ఘరే మాతా పితా భాతాతి ఏవమాదికా. తే గిలానా ఇమస్స పలిబోధా హోన్తి. తస్మా సో పలిబోధో తే ఉపట్ఠహిత్వా తేసం పాకతికకరణేన ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో. తత్థ ఉపజ్ఝాయో తావ గిలానో సచే లహుం న వుట్ఠాతి, యావజీవం పటిజగ్గితబ్బో, తథా పబ్బజ్జాచరియో ఉపసమ్పదాచరియో సద్ధివిహారికో ఉపసమ్పాదితపబ్బాజితఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకా చ. నిస్సయాచరియఉద్దేసాచరియనిస్సయన్తేవాసికఉద్దేసన్తేవాసికసమానాచరియకా పన యావ నిస్సయఉద్దేసా అనుపచ్ఛిన్నా, తావ పటిజగ్గితబ్బా. పహోన్తేన తతో ఉద్ధమ్పి పటిజగ్గితబ్బా ఏవ. మాతాపితూసు ఉపజ్ఝాయే వియ పటిజగ్గితబ్బం. సచేపి హి తే రజ్జే ఠితా హోన్తి, పుత్తతో చ ఉపట్ఠానం పచ్చాసీసన్తి, కాతబ్బమేవ. అథ తేసం భేసజ్జం నత్థి, అత్తనో సన్తకం దాతబ్బం. అసతి, భిక్ఖాచరియాయ పరియేసిత్వాపి దాతబ్బమేవ. భాతుభగినీనం పన తేసం సన్తకమేవ యోజేత్వా దాతబ్బం. సచే నత్థి, అత్తనో సన్తకం తావకాలికం దత్వా పచ్ఛా లభన్తేన గణ్హితబ్బం, అలభన్తేన న చోదేతబ్బా. అఞ్ఞాతకస్స భగినియా సామికస్స భేసజ్జం నేవ కాతుం, న దాతుం వట్టతి, ‘‘తుయ్హం సామికస్స దేహీ’’తి వత్వా పన భగినియా దాతబ్బం. భాతు జాయాయపి ఏసేవ నయో, తేసం పన పుత్తా ఇమస్స ఞాతకాయేవాతి తేసం కాతుం వట్టతి.

ఆబాధోతి యో కోచి రోగో. సో బాధయమానో పలిబోధో హోతి, తస్మా భేసజ్జకరణేన ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో. సచే పన కతిపాహం భేసజ్జం కరోన్తస్సపి న వూపసమ్మతి, ‘‘నాహం తుయ్హం దాసో, న భతకో, తంయేవమ్హి పోసేన్తో అనమతగ్గే సంసారవట్టే దుక్ఖప్పత్తో’’తి అత్తభావం గరహిత్వా సమణధమ్మో కాతబ్బో.

గన్థోతి పరియత్తిపరిహరణం. తం సజ్ఝాయాదీహి నిచ్చబ్యావటస్సేవ పలిబోధో హోతి, న ఇతరస్స.

ఇద్ధియాతి ఇద్ధిపలిబోధేన. ‘‘ఇద్ధీతి తే దసా’’తిపి పాఠో. తత్థ **ఇద్ధీ**తి పోథుజ్జనికా ఇద్ధి. సా హి ఉత్తానసేయ్యకదారకో వియ తరుణసస్సం వియ చ దుప్పరిహారా హోతి, అప్పమత్తకేన చ భిజ్జతి. సా పన విపస్సనాయ పలిబోధో హోతి, న సమాధిస్స సమాధిం పత్వా పత్తబ్బతో, తస్మా విపస్సనాత్థికేన ఇద్ధిపలిబోధో ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో, ఇతరేన అవసేసాతి. కమ్మట్ఠానభావనం పరిబున్ధేతి ఉపరోధేతి పవత్తితుం న దేతీతి **పలిబోధో,** ర-కారస్స ల-కారం కత్వా వుత్తో, పరిపన్థోతి అత్థో. **ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో**తి సమాపనేన సఙ్గహణేన ఉపరున్ధితబ్బో, అపలిబోధో కాతబ్బోతి అత్థో.

కమ్మట్ఠానే నియుత్తో **కమ్మట్ఠానికో,** భావనమనుయుఞ్జన్తో. తేన కమ్మట్ఠానికేన. **పరిచ్ఛిన్దిత్వా**తి ‘‘ఇమస్మిం విహారే సబ్బేపి భిక్ఖూ’’తి ఏవం పరిచ్ఛిన్దిత్వా. **సహవాసీన**న్తి సహవాసీనం భిక్ఖూనం. **ముదుచిత్తతం జనేతీ**తి అత్తని ముదుచిత్తతం ఉప్పాదేతి. అయఞ్చ సహవాసీనం చిత్తమద్దవజననాదిఅత్థో ‘‘మనుస్సానం పియో హోతీ’’తిఆదినయప్పవత్తేన **మేత్తానిసంససుత్తేన** (అ॰ ని॰ ౮.౧) దీపేతబ్బో.

అనోలీనవుత్తికో హోతీతి సమ్మాపటిపత్తియం ఓలీనవుత్తికో హీనవీరియో న హోతి, ఆరద్ధవీరియో హోతీతి అత్థో. దిబ్బేసుపి ఆరమ్మణేసు, పగేవ ఇతరేసూతి అధిప్పాయో. **సబ్బత్థా**తి సబ్బస్మిం సమణకరణీయే, సబ్బస్మిం వా కమ్మట్ఠానానుయోగే. **అత్థయితబ్బ**న్తి పుబ్బాసేవనవసేన అత్థయితబ్బం. యోగస్స భావనాయ అనుయుఞ్జనం యోగానుయోగో, తదేవ కరణీయట్ఠేన కమ్మం, తస్స **యోగానుయోగకమ్మస్స. పదట్ఠానత్తా**తి నిప్ఫత్తిహేతుత్తా.

ఓదాతకసిణే ఆలోకకసిణం, కసిణుగ్ఘాటిమాకాసకసిణే పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణఞ్చ అన్తోగధం కత్వా పాళియం పథవీకసిణాదీనం రూపజ్ఝానారమ్మణానం అట్ఠన్నంయేవ కసిణానం సరూపతో వుత్తత్తా ఆకాసకసిణం ఆలోకకసిణఞ్చ వజ్జేత్వా **‘‘అట్ఠతింసారమ్మణేసూ’’**తి పాళియం ఆగతనయేనేవ వుత్తం. అట్ఠకథానయేన పన ఆకాసకసిణే ఆలోకకసిణే చ విసుం గహితే చత్తాలీసంయేవ కమ్మట్ఠానాని. తత్రిమాని చత్తాలీస కమ్మట్ఠానాని – దస కసిణా, దస అసుభా , దస అనుస్సతియో, చత్తారో బ్రహ్మవిహారా, చత్తారో ఆరుప్పా, ఏకా సఞ్ఞా, ఏకం వవత్థానన్తి. తత్థ పథవీకసిణం ఆపోకసిణం తేజోకసిణం వాయోకసిణం నీలకసిణం పీతకసిణం లోహితకసిణం ఓదాతకసిణం ఆలోకకసిణం పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణన్తి ఇమే **దస కసిణా**. ఉద్ధుమాతకం వినీలకం విపుబ్బకం విచ్ఛిద్దకం విక్ఖాయితకం విక్ఖిత్తకం హతవిక్ఖిత్తకం లోహితకం పుళవకం అట్ఠికన్తి ఇమే **దస అసుభా**. బుద్ధానుస్సతి ధమ్మ సఙ్ఘ సీల చాగ దేవతానుస్సతి మరణస్సతి కాయగతాసతి ఆనాపానస్సతి ఉపసమానుస్సతీతి ఇమా **దస అనుస్సతియో**. మేత్తా కరుణా ముదితా ఉపేక్ఖాతి ఇమే **చత్తారో బ్రహ్మవిహారా**. ఆకాసానఞ్చాయతనం విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనన్తి ఇమే **చత్తారో ఆరుప్పా**. ఆహారే పటికూలసఞ్ఞా **ఏకా సఞ్ఞా**. చతుధాతువవత్థానం **ఏకం వవత్థాన**న్తి.

యం యస్స చరితానుకూలన్తి ఏత్థ రాగచరితస్స తావ దస అసుభా కాయగతాసతీతి ఏకాదస కమ్మట్ఠానాని అనుకూలాని, దోసచరితస్స చత్తారో బ్రహ్మవిహారా చత్తారి వణ్ణకసిణానీతి అట్ఠ, మోహచరితస్స చ వితక్కచరితస్స చ ఏకం ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానమేవ, సద్ధాచరితస్స పురిమా ఛ అనుస్సతియో, బుద్ధిచరితస్స మరణస్సతి ఉపసమానుస్సతి చతుధాతువవత్థానం ఆహారే పటికూలసఞ్ఞాతి చత్తారి, సేసకసిణాని చత్తారో చ ఆరుప్పా సబ్బచరితానం అనుకూలాని. కసిణేసు చ యం కిఞ్చి పరిత్తం వితక్కచరితస్స, అప్పమాణం మోహచరితస్స అనుకూలన్తి వేదితబ్బం. **యథావుత్తేనేవ నయేనా**తి ‘‘యోగానుయోగకమ్మస్స పదట్ఠానత్తా’’తి ఇమమత్థం అతిదిసతి.

యం కమ్మట్ఠానం గహేతుకామో హోతి, తస్సేవ వసేన చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానాని నిబ్బత్తేత్వా ఝానపదట్ఠానం విపస్సనం వడ్ఢేత్వా ఆసవక్ఖయప్పత్తస్స ఖీణాసవస్స సన్తికే గహేతబ్బన్తి ఆహ – **‘‘ఇమినావ కమ్మట్ఠానేన...పే.... ఉగ్గహేతబ్బ’’**న్తి. **అరహన్తాదయో హీ**తిఆది ఏకచ్చఖీణాసవతో బహుస్సుతోవ కమ్మట్ఠానదానే సేయ్యోతి దస్సనత్థం ఆరద్ధం. **మహాహత్థిపథం నీహరన్తో వియా**తి కమ్మట్ఠానపథవిం మహాహత్థిపథం కత్వా దస్సేన్తో వియ. **సప్పాయాసప్పాయం పరిచ్ఛిన్దిత్వా**తి యస్స కమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖతి, తస్స ఉపకారానుపకారం యుత్తిమగ్గనేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా.

ఇదాని కమ్మట్ఠానదాయకస్స సన్తికం గచ్ఛన్తేన ధోతమక్ఖితేహి పాదేహి ఉపాహనా ఆరుహిత్వా ఛత్తం గహేత్వా తేలనాళిమధుఫాణితాదీని గాహాపేత్వా అన్తేవాసికపరివుతేన న గన్తబ్బం, గమికవత్తం పన పూరేత్వా అత్తనో పత్తచీవరం సయమేవ గహేత్వా అన్తరామగ్గే యం యం విహారం పవిసతి, సబ్బత్థ పవిట్ఠకాలే ఆగన్తుకవత్తం, నిక్ఖమనకాలే గమికవత్తన్తి యథారహం తం తం వత్తం పూరేన్తేన సల్లహుకపరిక్ఖారేన పరమసల్లేఖవుత్తినా హుత్వా గన్తబ్బన్తి ఇమమత్థం సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో **‘‘సల్లహుకవుత్తినా వినయాచారసమ్పన్నేనా’’**తి ఆహ. ఏవం పన గన్త్వా తం విహారం పవిసన్తేన అన్తరాయేవ దన్తకట్ఠం కప్పియం కారాపేత్వా గహేత్వా పవిసితబ్బం, న చ ముహుత్తం విస్సమిత్వా పాదధోవనమక్ఖనాదీని కత్వా ఆచరియస్స సన్తికం గమిస్సామీతి అఞ్ఞం పరివేణం పవిసితబ్బం. కస్మా? సచే హిస్స తత్ర ఆచరియస్స విసభాగా భిక్ఖూ భవేయ్యుం, తం తే ఆగమనకారణం పుచ్ఛిత్వా ఆచరియస్స అవణ్ణం పకాసేత్వా ‘‘నట్ఠోసి, సచే తస్స సన్తికం ఆగతో’’తి విప్పటిసారం ఉప్పాదేయ్యుం, యేన తతోవ పటినివత్తేయ్య, తస్మా ఆచరియస్స వసనట్ఠానం పుచ్ఛిత్వా ఉజుకం తత్థేవ గన్తబ్బం.

వుత్తప్పకారమాచరియన్తి –

‘‘పియో గరు భావనీయో, వత్తా చ వచనక్ఖమో;

గమ్భీరఞ్చ కథం కత్తా, నో చట్ఠానే నియోజకో”తి. (అ॰ ని॰ ౭.౩౭; నేత్తి॰ ౧౧౩) –

ఏవమాదినా వుత్తప్పకారం సద్ధాదిగుణసమన్నాగతం ఏకన్తహితేసిం వుడ్ఢిపక్ఖే ఠితం కల్యాణమిత్తం ఆచరియం. **వత్తపటిపత్తియా ఆరాధితచిత్తస్సా**తి ఏత్థ సచే ఆచరియో దహరతరో హోతి, పత్తచీవరపటిగ్గహణాదీని న సాదితబ్బాని. సచే వుడ్ఢతరో, గన్త్వా ఆచరియం వన్దిత్వా ఠాతబ్బం. “నిక్ఖిపావుసో, పత్తచీవర”న్తి వుత్తేన నిక్ఖిపితబ్బం. “పానీయం పివా”తి వుత్తేన సచే ఇచ్ఛతి, పాతబ్బం. “పాదే ధోవా”తి వుత్తేన న తావ ధోవితబ్బా. సచే హి ఆచరియేన ఆభతముదకం భవేయ్య, న సారుప్పం సియా. “ధోవావుసో, న మయా ఆభతం, అఞ్ఞేహి ఆభత”న్తి వుత్తేన పన యత్థ ఆచరియో న పస్సతి, ఏవరూపే పటిచ్ఛన్నే వా ఓకాసే అబ్భోకాసవిహారస్సపి వా ఏకమన్తే నిసీదిత్వా పాదా ధోవితబ్బా. సచే ఆచరియో తేలనాళిం ఆహరతి, ఉట్ఠహిత్వా ఉభోహి హత్థేహి సక్కచ్చం గహేతబ్బా. సచే హి న గణ్హేయ్య, “అయం భిక్ఖు ఇతో ఏవ పట్ఠాయ సమ్భోగం కోపేతీ”తి ఆచరియస్స అఞ్ఞథత్తం భవేయ్య. గహేత్వా పన న ఆదితోవ పాదా మక్ఖేతబ్బా. సచే హి తం ఆచరియస్స గత్తబ్భఞ్జనతేలం భవేయ్య, న సారుప్పం సియా, తస్మా పఠమం సీసం మక్ఖేత్వా ఖన్ధాదీని మక్ఖేతబ్బాని. “సబ్బపారిహారియతేలమిదం, ఆవుసో, పాదేపి మక్ఖేహీ”తి వుత్తేన పన పాదే మక్ఖేత్వా “ఇమం తేలనాళిం ఠపేమి, భన్తే”తి వత్వా ఆచరియే గణ్హన్తే దాతబ్బా.

గతదివసతో పట్ఠాయ “కమ్మట్ఠానం మే, భన్తే, కథేథ”ఇచ్చేవం న వత్తబ్బం. దుతియదివసతో పన పట్ఠాయ సచే ఆచరియస్స పకతిఉపట్ఠాకో అత్థి, తం యాచిత్వా వత్తం కాతబ్బం. సచే యాచితోపి న దేతి, ఓకాసే లద్ధేయేవ కాతబ్బం. కరోన్తేన చ ఖుద్దకమజ్ఝిమమహన్తాని తీణి దన్తకట్ఠాని ఉపనామేతబ్బాని. సీతం ఉణ్హన్తి దువిధం ముఖధోవనుదకఞ్చ న్హానోదకఞ్చ పటియాదేతబ్బం. తతో యం ఆచరియో తీణి దివసాని పరిభుఞ్జతి, తాదిసమేవ నిచ్చం ఉపట్ఠాపేతబ్బం, నియమం అకత్వా యం వా తం వా పరిభుఞ్జన్తస్స యథాలద్ధం ఉపనామేతబ్బం. కిం బహునా వుత్తేన, యం తం భగవతా “అన్తేవాసికేన, భిక్ఖవే, ఆచరియమ్హి సమ్మా వత్తితబ్బం. తత్రాయం సమ్మావత్తనా – కాలస్సేవ వుట్ఠాయ ఉపాహనా ఓముఞ్చిత్వా ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వా దన్తకట్ఠం దాతబ్బం, ముఖోదకం దాతబ్బం, ఆసనం పఞ్ఞపేతబ్బం. సచే యాగు హోతి, భాజనం ధోవిత్వా యాగు ఉపనామేతబ్బా”తిఆదికం (మహావ॰ ౬౬) ఖన్ధకే వత్తం పఞ్ఞత్తం, తం సబ్బమ్పి కాతబ్బం. ఇతి ఇమినా యథావుత్తేన నయేన పటిపజ్జన్తో వత్తపటిపత్తియా చిత్తం ఆరాధేతీతి దట్ఠబ్బం.

పఞ్చసన్ధికన్తి పఞ్చపబ్బం, పఞ్చభాగన్తి అత్థో. **కమ్మట్ఠానస్స ఉగ్గణ్హన**న్తి కమ్మట్ఠానగన్థస్స ఉగ్గణ్హనం, తదత్థపరిపుచ్ఛా **కమ్మట్ఠానస్స పరిపుచ్ఛనా**. అథ వా గన్థతో అత్థతో చ కమ్మట్ఠానస్స ఉగ్గణ్హనం **ఉగ్గహో**, తత్థ సంసయపరిపుచ్ఛనా **పరిపుచ్ఛా**. **కమ్మట్ఠానస్స ఉపట్ఠాన**న్తి నిమిత్తుపట్ఠానం, ఏవం భావనమనుయుఞ్జన్తస్స “ఏవమిదం నిమిత్తం ఉపట్ఠాతీ”తి ఉపధారణం, తథా **కమ్మట్ఠానప్పనా** “ఏవం ఝానమప్పేతీ”తి. **కమ్మట్ఠానస్స లక్ఖణ**న్తి గణనానుబన్ధనాఫుసనానం వసేన భావనం ఉస్సుక్కాపేత్వా ఠపనాయ సమ్పత్తి, తతో పరమ్పి వా సల్లక్ఖణాదివసేన మత్థకప్పత్తీతి కమ్మట్ఠానసభావస్స సల్లక్ఖణం. తేనాహ – ‘‘**కమ్మట్ఠానసభావుపధారణన్తి వుత్తం హోతీ**’’తి.

అత్తనాపి న కిలమతి ఓధిసో కమ్మట్ఠానస్స ఉగ్గణ్హనతో, తతో ఏవ **ఆచరియమ్పి న విహేఠేతి** ధమ్మాధికరణమ్పి భావనాయ మత్థకం పాపనతో. **తస్మా**తి తంనిమిత్తం అత్తనోఅకిలమనఆచరియావిహేఠనహేతు. **థోక**న్తి థోకం థోకం. **తత్థా**తి యత్థ ఆచరియో వసతి, తత్థ. **సప్పాయం హోతీ**తి ఆవాససప్పాయాదిలాభేన మనసికారఫాసుతా భావనానుకూలతా హోతి. **యోజనపరమ**న్తి ఇమినా గావుతఅడ్ఢయోజనానిపి సఙ్గణ్హాతి. యస్మా పన మన్దపఞ్ఞో గావుతే అడ్ఢయోజనే యోజనమత్తే వా వసన్తో కమ్మట్ఠానస్స కిస్మిఞ్చిదేవ ఠానే సన్దేహే వా సతిసమ్మోసే వా జాతే కాలస్సేవ విహారే వత్తం కత్వా అన్తరామగ్గే పిణ్డాయ చరిత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానేయేవ ఆచరియస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తం దివసం ఆచరియస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం సోధేత్వా దుతియదివసే ఆచరియం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే పిణ్డాయ చరిత్వా అకిలమన్తోయేవ అత్తనో వసనట్ఠానం ఆగన్తుం సక్ఖిస్సతి, తస్మా వుత్తం ‘‘**మన్దపఞ్ఞో యోజనపరమం గన్త్వా**’’తి. సచే తిక్ఖపఞ్ఞో యోజనపరమే ఫాసుకట్ఠానం న లభతి, తేన కమ్మట్ఠానే సబ్బం గణ్ఠిట్ఠానం ఛిన్దిత్వా విసుద్ధం ఆవజ్జనపటిబద్ధం కమ్మట్ఠానం కత్వా యోజనపరమతో దూరమ్పి గన్తుం వట్టతీతి ఆహ ‘‘**తిక్ఖపఞ్ఞో దూరమ్పి గన్త్వా**’’తి.

అట్ఠారససేనాసనదోసవివజ్జితన్తి మహత్తం, నవత్తం, జిణ్ణత్తం, పన్థనిస్సితత్తం, సోణ్డీ, పణ్ణం, పుప్ఫం, ఫలం, పత్థనీయతా, నగరసన్నిస్సితతా, దారుసన్నిస్సితతా, ఖేత్తసన్నిస్సితతా, విసభాగానం పుగ్గలానం అత్థితా, పట్టనసన్నిస్సితతా, పచ్చన్తసన్నిస్సితతా, రజ్జసీమసన్నిస్సితతా, అసప్పాయతా, కల్యాణమిత్తానం అలాభోతి ఇమేహి అట్ఠారసహి సేనాసనదోసేహి వివజ్జితం. ఇమేసఞ్హి అట్ఠారసన్నం దోసానం అఞ్ఞతరేన సమన్నాగతం సేనాసనం భావనాయ అననురూపం.

కస్మా? **మహావిహారే** (విసుద్ధి॰ ౧.౫౨) తావ బహూ నానాఛన్దా సన్నిపతన్తి, తే అఞ్ఞమఞ్ఞం పటివిరుద్ధతాయ వత్తం న కరోన్తి, బోధియఙ్గణాదీని అసమ్మట్ఠానేవ హోన్తి, అనుపట్ఠాపితం పానీయం పరిభోజనీయం. తత్రాయం “గోచరగామే పిణ్డాయ చరిస్సామీ”తి పత్తచీవరమాదాయ నిక్ఖన్తోపి సచే పస్సతి వత్తం అకతం, పానీయఘటం వా రిత్తం, అథానేన వత్తం కాతబ్బం హోతి, పానీయం ఉపట్ఠాపేతబ్బం , అకరోన్తో వత్తభేదే దుక్కటం ఆపజ్జతి. కరోన్తస్స కాలో అతిక్కమతి, అతిదివా పవిట్ఠో నిట్ఠితాయ భిక్ఖాయ కిఞ్చి న లభతి. పటిసల్లానగతోపి సామణేరదహరభిక్ఖూనం ఉచ్చాసద్దేన సఙ్ఘకమ్మేహి చ విక్ఖిపతి. యత్థ పన సబ్బం వత్తం కతమేవ హోతి, అవసేసాపి చ ఘట్టనా నత్థి, ఏవరూపే మహావిహారేపి విహాతబ్బం.

నవవిహారే బహు నవకమ్మం హోతి, అకరోన్తం ఉజ్ఝాయన్తి. యత్థ పన భిక్ఖూ ఏవం వదన్తి “ఆయస్మా యథాసుఖం సమణధమ్మం కరోతు, మయం నవకమ్మం కరిస్సామా”తి, ఏవరూపే విహాతబ్బం.

జిణ్ణవిహారే పన బహు పటిజగ్గితబ్బం హోతి, అన్తమసో అత్తనో సేనాసనమత్తమ్పి అప్పటిజగ్గన్తం ఉజ్ఝాయన్తి, పటిజగ్గన్తస్స కమ్మట్ఠానం పరిహాయతి.

పన్థనిస్సితే మహాపథవిహారే రత్తిన్దివం ఆగన్తుకా సన్నిపతన్తి. వికాలే ఆగతానం అత్తనో సేనాసనం దత్వా రుక్ఖమూలే వా పాసాణపిట్ఠే వా వసితబ్బం హోతి, పునదివసేపి ఏవమేవాతి కమ్మట్ఠానస్స ఓకాసో న హోతి. యత్థ పన ఏవరూపో ఆగన్తుకసమ్బాధో న హోతి, తత్థ విహాతబ్బం.

సోణ్డీ నామ పాసాణపోక్ఖరణీ హోతి. తత్థ పానీయత్థం మహాజనో సమోసరతి, నగరవాసీనం రాజకులూపకత్థేరానం అన్తేవాసికా రజనకమ్మత్థాయ ఆగచ్ఛన్తి, తేసం భాజనదారుదోణికాదీని పుచ్ఛన్తానం “అసుకే చ అసుకే చ ఠానే”తి దస్సేతబ్బాని హోన్తి. ఏవం సబ్బకాలమ్పి నిచ్చబ్యావటో హోతి.

యత్థ నానావిధం **సాకపణ్ణం** హోతి, తత్థస్స కమ్మట్ఠానం గహేత్వా దివావిహారం నిసిన్నస్సపి సన్తికే సాకహారికా గాయమానా పణ్ణం ఉచ్చినన్తియో విసభాగసద్దసఙ్ఘట్టనేన కమ్మట్ఠానన్తరాయం కరోన్తి.

యత్థ పన నానావిధా **మాలాగచ్ఛా** సుపుప్ఫితా హోన్తి, తత్రాపి తాదిసోయేవ ఉపద్దవో.

యత్థ నానావిధం **అమ్బుజమ్బుపనసాదిఫలం** హోతి, తత్థ ఫలత్థికా ఆగన్త్వా యాచన్తి, అదేన్తస్స కుజ్ఝన్తి, బలక్కారేన వా గణ్హన్తి, సాయన్హసమయే విహారమజ్ఝే చఙ్కమన్తేన తే దిస్వా "కిం ఉపాసకా ఏవం కరోథా"తి వుత్తా యథారుచి అక్కోసన్తి, అవాసాయపిస్స పరక్కమన్తి.

పత్థనీయే పన లోకసమ్మతే దక్ఖిణగిరిహత్థికుచ్ఛిచేతియగిరిచిత్తలపబ్బతసదిసే విహారే విహరన్తం "అయం అరహా"తి సమ్భావేత్వా వన్దితుకామా మనుస్సా సమన్తా ఓసరన్తి, తేనస్స న ఫాసు హోతి. యస్స పన తం సప్పాయం హోతి, తేన దివా అఞ్ఞత్థ గన్త్వా రత్తిం వసితబ్బం.

నగరసన్నిస్సితే విసభాగారమ్మణాని ఆపాథమాగచ్ఛన్తి, కుమ్భదాసియోపి ఘటేహి నిఘంసన్తియో గచ్ఛన్తి, ఓక్కమిత్వా మగ్గం న దేన్తి, ఇస్సరమనుస్సాపి విహారమజ్ఝే సాణిం పరిక్ఖిపిత్వా నిసీదన్తి.

దారుసన్నిస్సయే పన యత్థ కట్ఠాని చ దబ్బుపకరణరుక్ఖా చ సన్తి, తత్థ కట్ఠహారికా పుబ్బే వుత్తసాకపుప్ఫహారికా వియ అఫాసుకం కరోన్తి. విహారే రుక్ఖా సన్తి, తే "ఛిన్దిత్వా ఘరాని కరిస్సామా"తి మనుస్సా ఆగన్త్వా ఛిన్దన్తి. సచే సాయన్హసమయే పధానఘరా నిక్ఖమిత్వా విహారమజ్ఝే చఙ్కమన్తో తే దిస్వా "కిం ఉపాసకా ఏవం కరోథా"తి వదతి, యథారుచి అక్కోసన్తి, అవాసాయపిస్స పరక్కమన్తి.

యో పన **ఖేత్తసన్నిస్సితో** హోతి సమన్తా ఖేత్తేహి పరివారితో, తత్థ మనుస్సా విహారమజ్ఝేయేవ ఖలం కత్వా ధఞ్ఞం మద్దన్తి, పముఖేసు సయన్తి, అఞ్ఞమ్పి బహుం అఫాసుం కరోన్తి. యత్రాపి మహాసఙ్ఘభోగో హోతి, ఆరామికకులానం గావో రున్ధన్తి, ఉదకవారం పటిసేధేన్తి, మనుస్సా వీహిసీసం గహేత్వా "పస్సథ తుమ్హాకం ఆరామికకులానం కమ్మ"న్తి సఙ్ఘస్స దస్సేన్తి. తేన తేన కారణేన రాజరాజమహామత్తానం ఘరద్వారం గన్తబ్బం హోతి, అయమ్పి ఖేత్తసన్నిస్సితేనేవ సఙ్గహితో.

యత్థ **అఞ్ఞమఞ్ఞవిసభాగా వేరీ** భిక్ఖూ విహరన్తి, యే కలహం కరోన్తా "మా, భన్తే, ఏవం కరోథా"తి వారియమానా "ఏతస్స పంసుకూలికస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ నట్ఠామ్హా"తి వత్తారో భవన్తి.

యోపి **ఉదకపట్టనం వా థలపట్టనం వా** సన్నిస్సితో హోతి, తత్థ అభిణ్హం నావాహి చ సత్థేహి చ ఆగతమనుస్సా "ఓకాసం దేథ, పానీయం దేథ, లోణం దేథా"తి ఘట్టయన్తా అఫాసుం కరోన్తి.

పచ్చన్తసన్నిస్సితే పన మనుస్సా బుద్ధాదీసు అప్పసన్నా హోన్తి.

రజ్జసీమసన్నిస్సితే రాజభయం హోతి. తఞ్హి పదేసం ఏకో రాజా "న మయ్హం వసే వత్తతీ"తి పహరతి, ఇతరోపి "న మయ్హం వసే వత్తతీ"తి. తత్రాయం భిక్ఖు కదాచి ఇమస్స రఞ్ఞో విజితే విచరతి, కదాచి ఏతస్స, అథ నం "చరపురిసో అయ"న్తి మఞ్ఞమానా అనయబ్యసనం పాపేన్తి.

అసప్పాయతాతి విసభాగరూపాదిఆరమ్మణసమోసరణేన వా అమనుస్సపరిగ్గహితతాయ వా అసప్పాయతా. తత్రిదం వత్థు – ఏకో కిర థేరో అరఞ్ఞే వసతి. అథస్స ఏకా యక్ఖినీ పణ్ణసాలద్వారే ఠత్వా గాయి. సో నిక్ఖమిత్వా ద్వారే అట్ఠాసి, సా గన్త్వా చఙ్కమనసీసే గాయి. థేరో చఙ్కమనసీసం అగమాసి, సా సతపోరిసే పపాతే ఠత్వా గాయి. థేరో పటినివత్తి, అథ నం సా వేగేన గన్త్వా గహేత్వా "మయా, భన్తే, న ఏకో, న ద్వే తుమ్హాదిసా ఖాదితా"తి ఆహ.

యత్థ న సక్కా హోతి ఆచరియం వా ఆచరియసమం వా ఉపజ్ఝాయం వా ఉపజ్ఝాయసమం వా కల్యాణమిత్తం లద్ధుం, తత్థ సో **కల్యాణమిత్తానం అలాభో** మహాదోసోయేవ. తస్మా ఇమేసం అట్ఠారసన్నం దోసానం అఞ్ఞతరేన సమన్నాగతం సేనాసనం భావనాయ అననురూపన్తి వేదితబ్బం. వుత్తమ్పి చేతం **అట్ఠకథాసు** –

> "మహావాసం నవావాసం, జరావాసఞ్చ పన్థనిం;
> సోణ్డిం పణ్ణఞ్చ పుప్ఫఞ్చ, ఫలం పత్థితమేవ చ.
>
> "నగరం దారునా ఖేత్తం, విసభాగేన పట్టనం;
> పచ్చన్తసీమాసప్పాయం, యత్థ మిత్తో న లబ్భతి.
>
> "అట్ఠారసేతాని ఠానాని, ఇతి విఞ్ఞాయ పణ్డితో;
> ఆరకా పరివజ్జేయ్య, మగ్గం సప్పటిభయం యథా"తి. (విసుద్ధి॰ ౧.౩౭);

పఞ్చసేనాసనఙ్గసమన్నాగతన్తి గామతో నాతిదూరనాచ్చాసన్నతాదీహి పఞ్చహి సేనాసనఙ్గేహి సమన్నాగతం. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, సేనాసనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, సేనాసనం నాతిదూరం హోతి నాచ్చాసన్నం గమనాగమనసమ్పన్నం, దివా అప్పాకిణ్ణం రత్తిం అప్పసద్దం అప్పనిగ్ఘోసం, అప్పడంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సం, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే విహరన్తస్స అప్పకసిరేన ఉప్పజ్జన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారా, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే థేరా భిక్ఖూ విహరన్తి బహుస్సుతా ఆగతాగమా ధమ్మధరా వినయధరా మాతికాధరా, తే కాలేన కాలం ఉపసఙ్కమిత్వా పరిపుచ్ఛతి పరిపఞ్హతి 'ఇదం, భన్తే, కథం, ఇమస్స కో అత్థో'తి. తస్స తే ఆయస్మన్తో అవివటఞ్చేవ వివరన్తి, అనుత్తానీకతఞ్చ ఉత్తానిం కరోన్తి, అనేకవిహితేసు చ కఙ్ఖాఠానియేసు ధమ్మేసు కఙ్ఖం పటివినోదేన్తి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, సేనాసనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం హోతీ"తి (అ॰ ని॰ ౧౦.౧౧).

ఏత్థ చ నాతిదూరం నాచ్చాసన్నం గమనాగమనసమ్పన్నన్తి ఏకం అఙ్గం, దివా అప్పాకిణ్ణం రత్తిం అప్పసద్దం అప్పనిగ్ఘోసన్తి ఏకం, అప్పడంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సన్తి ఏకం, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే విహరన్తస్స…పే… పరిక్ఖారాతి ఏకం, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే థేరా…పే… కఙ్ఖం పటివినోదేన్తీతి ఏకం. ఏవం పఞ్చఙ్గాని వేదితబ్బాని.

ఉపచ్ఛిన్నఖుద్దకపలిబోధేనాతి ఏత్థ పన ఖుద్దకపలిబోధే ఉపచ్ఛిన్దన్తేన దీఘాని కేసనఖలోమాని ఛిన్దితబ్బాని, జిణ్ణచీవరేసు అగ్గళఅనువాతపరిభణ్డదానాదినా దళ్హీకమ్మం వా తన్తుచ్ఛేదాదీసు తున్నకమ్మం వా కాతబ్బం, కిలిట్ఠాని వా రజితబ్బాని. సచే పత్తే మలం హోతి, పత్తో పచితబ్బో, మఞ్చపీఠాదీని సోధేతబ్బాని. **భత్తసమ్మదం పటివినోదేత్వాతి** భోజననిమిత్తం పరిస్సమం వినోదేత్వా. ఆహారే హి ఆసయం పవిట్ఠమత్తే తస్స ఆగన్తుకతాయ యేభుయ్యేన సియా సరీరస్స కోచి పరిస్సమో, తం వూపసమేత్వా. తస్మిఞ్హి అవూపసన్తే సరీరఖేదేన చిత్తం ఏకగ్గతం న లభేయ్యాతి. ఉగ్గహేతబ్బతో ఉగ్గహో, సబ్బోపి కమ్మట్ఠానవిధి, న పుబ్బే వుత్తఉగ్గహమత్తం. ఆచరియతో ఉగ్గహో **ఆచరియుగ్గహో**, తతో. **ఏకపదమ్పీతి** ఏకకోట్ఠాసమ్పి.

అనుబన్ధనాతి అస్సాసపస్సాసానం అనుగమనవసేన సతియా నిరన్తరం అనుపవత్తనా. **ఫుసనాతి** అస్సాసపస్సాసే గణేన్తస్స గణనం పటిసంహరిత్వా తే సతియా అనుబన్ధన్తస్స యథా అప్పనా హోతి, తథా చిత్తం ఠపేన్తస్స చ నాసికగ్గాదిట్ఠానస్స నేసం ఫుసనా. యస్మా పన గణనాదివసేన వియ ఫుసనాదివసేన విసుం మనసికారో నత్థి, ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ గణనా కాతబ్బాతి దస్సేతుం ఇధ ఫుసనాగహణన్తి దీపేన్తో **''ఫుసనాతి ఫుట్ఠట్ఠాన''**న్తి ఆహ. **ఠపనాతి** సమాధానం. తఞ్హి సమ్మదేవ ఆరమ్మణే చిత్తస్స ఆధానం ఠపనం హోతి. తథా హి సమాధి ''చిత్తస్స ఠితి సణ్ఠితీ''తి నిద్దిట్ఠో. సమాధిప్పధానా పన అప్పనాతి ఆహ **''ఠపనాతి అప్పనా''**తి. అనిచ్చతాదీనం సంలక్ఖణతో **సల్లక్ఖణా విపస్సనా**. పవత్తతో నిమిత్తతో చ వినివట్టనతో **వినివట్టనా మగ్గో**. సకలసంకిలేసపటిప్పస్సద్ధిభావతో సబ్బసో సుద్ధీతి **పారిసుద్ధి ఫలం. తేసన్తి** వివట్టనాపారిసుద్ధీనం. **పటిపస్సనాతి** పతి పతి దస్సనం పేక్ఖనం. తేనాహ **''పచ్చవేక్ఖణా''**తి.

ఖణ్డన్తి ఏకం తీణి పఞ్చాతి ఏవం గణనాయ ఖణ్డనం. **ఓకాసేతి** గణనావిధిం సన్ధాయాహ, గణనానిస్సితోవ న కమ్మట్ఠాననిస్సితో. **సిఖాప్పత్తం ను ఖోతి** ఇదం చిరతరం గణనాయ మనసికరోన్తస్స వసేన వుత్తం. సో హి తథా లద్ధం అవిక్ఖేపమత్తం నిస్సాయ ఏవం మఞ్ఞేయ్య. **అస్సాసపస్సాసేసు యో ఉపట్ఠాతి, తం గహేత్వాతి** ఇదం అస్సాసపస్సాసేసు యస్స ఏకోవ పఠమం ఉపట్ఠాతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. యస్స పన ఉభోపి ఉపట్ఠహన్తి, తేన ఉభయమ్పి గహేత్వా గణేతబ్బం . **యో ఉపట్ఠాతీతి** ఇమినా చ ద్వీసు నాసాపుటవాతేసు యో పాకటతరో ఉపట్ఠాతి, సో గహేతబ్బోతి అయమ్పి అత్థో దీపితోతి దట్ఠబ్బం. **పవత్తమానం పవత్తమానన్తి** ఆమేడితవచనేన నిరన్తరం అస్సాసపస్సాసానం ఉపలక్ఖణం దస్సేతి. **ఏవన్తి** వుత్తప్పకారేన ఉపలక్ఖేత్వావాతి అత్థో. పఠమం ఏకేకస్మిం ఉపట్ఠితేపి ఉపలక్ఖేత్వావ గణేన్తస్స కమేన ఉభోపి పాకటా హోన్తీతి ఆహ – **''అస్సాసపస్సాసా పాకటా హోన్తీ''**తి. తేన ''ఉపలక్ఖేత్వావ గణేతబ్బ''న్తి ఇమస్స ''తస్సేవం గణయతో...పే.... పాకటా హోన్తీ''తి ఇదం కారణవచనం దట్ఠబ్బం. తత్థ **పాకటా హోన్తీతి** గణనావసేన బహిద్ధా విక్ఖేపాభావతో విభూతా హోన్తి.

పలిఘాయ పరివత్తనకం యత్థ నిక్ఖిపన్తి, సో **పలిఘత్థమ్భో. తియామరత్తిన్తి** అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం. **పురిమనయేనాతి** సీఘగణనాయ, గోపాలకగణనాయాతి అత్థో. **ఏకో ద్వే తీణి చత్తారి పఞ్చాతి** గణనావిధిదస్సనం. తస్మా **అట్ఠాతిఆదీసుపి** ఏకతో పట్ఠాయేవ పచ్చేకం అట్ఠాదీని పాపేతబ్బాని. **''సీఘం సీఘం గణేతబ్బమేవా''**తి వత్వా తత్థ కారణం నిదస్సనఞ్చ దస్సేతి **''గణనాపటిబద్ధే హి''**తిఆదినా. తత్థ అరీయతి తేన నావాతి అరిత్తం, పాజనదణ్డో. అరిత్తేన ఉపత్థమ్భనం **అరిత్తుపత్థమ్భనం,** తస్స **వసేన**.

నిప్పరియాయతో నిరన్తరప్పవత్తి నామ ఠపనాయమేవాతి ఆహ **''నిరన్తరప్పవత్తం వియా''**తి. అన్తో పవిసన్తం మనసికరోన్తో అన్తో చిత్తం పవేసేతి నామ. బహి చిత్తనీహరణేపి ఏసేవ నయో. **వాతబ్భాహతన్తి** అబ్భన్తరగతవాతం బహులం మనసికరోన్తస్స వాతేన తం ఠానం అబ్భాహతం వియ మేదేన పూరితం వియ చ హోతి, తథా ఉపట్ఠాతి. **నీహరతోతి** ఫుట్ఠోకాసం ముఞ్చిత్వా నీహరతో. తథా పన నీహరతో వాతస్స గతిసమన్వేసనముఖేన నానారమ్మణేసు చిత్తం విధావతీతి ఆహ **''పుథుత్తారమ్మణే చిత్తం విక్ఖిపతీ''**తి.

ఏతన్తి ఏతం అస్సాసపస్సాసజాతం. **అనుగమనన్తి** పవత్తపవత్తానం అస్సాసపస్సాసానం ఆరమ్మణకరణవసేన సతియా అను అను పవత్తనం అనుగచ్ఛనం. తేనేవాహ – **''తఞ్చ ఖో ఆదిమజ్ఝపరియోసానానుగమనవసేనా''**తి. **నాభి ఆది** తత్థ పఠమం ఉప్పజ్జనతో. పఠముప్పత్తివసేన హి ఇధ ఆదిచిన్తా, న ఉప్పత్తిమత్తవసేన. తథా హి తే నాభితో పట్ఠాయ యావ నాసికగ్గా సబ్బత్థ ఉప్పజ్జన్తేవ. యత్థ యత్థ చ ఉప్పజ్జన్తి, తత్థ తత్థేవ భిజ్జన్తి ధమ్మానం గమనాభావతో. యథాపచ్చయం పన దేసన్తరప్పత్తియం గతిసమఞ్ఞా. **హదయం మజ్ఝన్తి** హదయసమీపం తస్స ఉపరిభాగో మజ్ఝం. **నాసికగ్గం పరియోసానన్తి** నాసికట్ఠానం తస్స పరియోసానం అస్సాసపస్సాసానం సమఞ్ఞాయ తదవధిభావతో. తథా హి తే చిత్తసముట్ఠానా వుత్తా, న చ బహిద్ధా చిత్తసముట్ఠానానం సమ్భవో అత్థి. తేనాహ **''అబ్భన్తరపవిసనవాతస్స నాసికగ్గం ఆదీ''**తి. పవిసననిక్ఖమనపరియాయో పన తంసదిసవసేనేవ వుత్తోతి వేదితబ్బో. **విక్ఖేపగతన్తి** విక్ఖేపం ఉపగతం, విక్ఖిత్తం అసమాహితన్తి అత్థో. **సారద్ధాయాతి** సదరథభావాయ. **ఇఞ్జనాయాతి** కమ్మట్ఠానమనసికారస్స చలనాయ. **విక్ఖేపగతేన చిత్తేనాతి** హేతుమ్హి కరణవచనం, ఇత్థమ్భూతలక్ఖణే వా. **సారద్ధాతి** సదరథా. **ఇఞ్జితాతి** ఇఞ్జనకా చలనకా, తథా **ఫన్దితా**.

ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేనాతిఆదిమజ్ఝపరియోసానానుగమనవసేన న మనసి కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. ''అనుబన్ధనాయ మనసికరోన్తేన ఫుసనావసేన ఠపనావసేన చ మనసి కాతబ్బ''న్తి యేన అధిప్పాయేన వుత్తం, తం వివరితుం **''గణనానుబన్ధనావసేన వియా''**తిఆదిమాహ. తత్థ **విసుం మనసికారో నత్థీతి** గణనాయ అనుబన్ధనాయ చ వినా యథాక్కమం కేవలం ఫుసనావసేన ఠపనావసేన చ కమ్మట్ఠానమనసికారో నత్థి. నను ఫుసనాయ వినా ఠపనాయ వియ ఫుసనాయ వినా గణనాయపి మనసికారో నత్థియేవాతి? యదిపి నత్థి, గణనా పన యథా కమ్మట్ఠానమనసికారస్స మూలభావతో పధానభావేన గహేతబ్బా, ఏవం అనుబన్ధనా ఠపనాయ తాయ వినా ఠపనాయ అసమ్భవతో. తస్మా సతిపి ఫుసనాయ నానన్తరికభావే గణనానుబన్ధనా ఏవ మూలభావతో పధానభావేన గహేత్వా ఇతరాసం తదభావం దస్సేన్తో ఆహ – **''గణనానుబన్ధనావసేన వియ హి ఫుసనాఠపనావసేన విసుం మనసికారో నత్థీ''**తి. యది ఏవం తా కస్మా ఉద్దేసే విసుం గహితాతి ఆహ **''ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవా''**తిఆది. తత్థ **ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ గణేన్తోతి** ఇమినా గణనాయ ఫుసనా అఙ్గన్తి దస్సేతి. తేనాహ – **''గణనాయ చ ఫుసనాయ చ మనసి కరోతీ''**తి. **తత్థేవాతి** ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ. **తేతి** అస్సాసపస్సాసే. **సతియా అనుబన్ధన్తోతి** గణనావిధిం అనుగన్త్వా సతియా నిబన్ధన్తో, ఫుట్ఠోకాసేయేవ తే నిరన్తరం ఉపధారేన్తోతి అత్థో. **అప్పనావసేన చిత్తం ఠపేన్తోతి** యథా అప్పనా హోతి, ఏవం యథాఉపట్ఠితే నిమిత్తే చిత్తం ఠపేన్తో సమాదహన్తో. **అనుబన్ధనాయ చాతిఆదీసు** అనుబన్ధనాయ చ ఫుసనాయ చ ఠపనాయ చ మనసి కరోతీతి వుచ్చతీతి యోజనా. **స్వాయమత్థోతి** య్వాయం ''ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ గణేన్తో తత్థేవ గణనం పటిసంహరిత్వా తే సతియా అనుబన్ధన్తో''తి వుత్తో, సో అయమత్థో. యా అచ్చన్తాయ న మినోతి న వినిచ్ఛినతి, సా మానస్స సమీపేతి ఉపమా యథా గోణో వియ గవయోతి.

పఙ్గళోతి పీఠసప్పీ. **దోలాతి** పేఙ్ఖోలో. **కీళతన్తి** కీళన్తానం. **మాతాపుత్తానన్తి** అత్తనో భరియాయ పుత్తస్స చ. **ఉభో కోటియోతి** ఆగచ్ఛన్తస్స పురిమకోటిం, గచ్ఛన్తస్స పచ్ఛిమకోటిన్తి ద్వేపి కోటియో. **మజ్ఝఞ్చాతి** దోలాఫలకస్సేవ మజ్ఝం. ఉపనిబన్ధనత్థమ్భో వియాతి **ఉపనిబన్ధనత్థమ్భో,** నాసికగ్గం ముఖనిమిత్తం వా, తస్స మూలే సమీపే ఠత్వా. కథం ఠత్వా ? సతియా వసేన. సతిఞ్హి తత్థ సూపట్ఠితం కరోన్తో యోగావచరో తత్థ ఠితో నామ హోతి అవయవధమ్మేన సముదాయస్స అపదిసితబ్బతో . **నిమిత్తేతి** నాసికగ్గాదినిమిత్తే. **సతియా నిసిన్నోతి** సతివసేన నిసీదన్తో. ''సతిఞ్హి తత్థా''తిఆదినా ఠానే వియ వత్తబ్బం. **తత్థాతి** ఫుట్ఠట్ఠానే. **తేతి** నగరస్స అన్తో బహి చ గతా మనుస్సా తేసం సఙ్గహా చ హత్థగతా. **ఆదితో పభుతీతి** ఉపమేయ్యత్థదస్సనతో పట్ఠాయ.

గాథాయం **నిమిత్త**న్తి ఉపనిబన్ధననిమిత్తం. **అనారమ్మణమేకచిత్తస్సా**తి ఏకస్స చిత్తస్స న ఆరమ్మణం, ఆరమ్మణం న హోన్తీతి అత్థో. **అజానతో చ తయో ధమ్మే**తి నిమిత్తం అస్సాసో పస్సాసోతి ఇమే నిమిత్తాదయో తయో ధమ్మే ఆరమ్మణకరణవసేన అవిన్దన్తస్స. **చ**-సద్దో బ్యతిరేకే. **భావనా**తి ఆనాపానస్సతిసమాధిభావనా. **నుపలబ్భతీ**తి న ఉపలబ్భతి న సిజ్ఝతీతి అయం చోదనాగాథాయ అత్థో. దుతియా పన పరిహారగాథా సువిఞ్ఞేయ్యావ.

కథన్తి తాసం చోదనాపరిహారగాథానం అత్థం వివరితుం కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛా. **ఇమే తయో ధమ్మా**తిఆదీసు పదయోజనాయ సద్ధిం అయమత్థనిద్దేసో – ఇమే నిమిత్తాదయో తయో ధమ్మా ఏకచిత్తస్స కథం ఆరమ్మణం న హోన్తి, అసతిపి ఆరమ్మణభావే న చిమే న చ ఇమే తయో ధమ్మా అవిదితా హోన్తి, కథఞ్చ న హోన్తి అవిదితా, తేసఞ్హి అవిదితత్తే చిత్తఞ్చ కథం విక్ఖేపం న గచ్ఛతి, పధానఞ్చ భావనాయ నిప్ఫాదకం వీరియఞ్చ కథం పఞ్ఞాయతి, నీవరణానం విక్ఖమ్భకం సమ్మదేవ సమాధానావహం భావనానుయోగసఙ్ఖాతం పయోగఞ్చ యోగీ కథం సాధేతి, ఉపరూపరి లోకియలోకుత్తరఞ్చ విసేసం కథమధిగచ్ఛతీతి.

ఇదాని తమత్థం కకచోపమాయ సాధేతుం ''**సేయ్యథాపీ**''తిఆది వుత్తం. భూమిభాగస్స విసమతాయ చఞ్చలే రుక్ఖే ఛేదనకిరియా న సుకరా సియా, తథా చ సతి కకచదన్తగతి దువిఞ్ఞేయ్యాతి ఆహ – ''**సమే భూమిభాగే**''తి. **కకచేనా**తి ఖుద్దకేన ఖరపత్తేన. తేనాహ ''**పురిసో**''తి. **ఫుట్ఠకకచదన్తాన**న్తి ఫుట్ఠఫుట్ఠకకచదన్తానం వసేన. తేన కకచదన్తేహి ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ పురిసస్స సతియా ఉపట్ఠానం దస్సేతి. తేనాహ – ''**న ఆగతే వా గతే వా కకచదన్తే మనసి కరోతీ**''తి.

కకచస్స ఆకడ్ఢనకాలే పురిసాభిముఖం పవత్తా ఆగతా, పేల్లనకాలే తతో విగతా గతాతి వుత్తా, న చ ఆగతా వా గతా వా కకచదన్తా అవిదితా హోన్తి సబ్బత్థ సతియా ఉపట్ఠితత్తా ఛిన్దితబ్బట్ఠానం అఫుసిత్వా గచ్ఛన్తానం ఆగచ్ఛన్తానఞ్చ కకచదన్తానం అభావతో. **పధాన**న్తి రుక్ఖస్స ఛేదనవీరియం. **పయోగ**న్తి తస్సేవ ఛేదనకిరియం. ఉపమాయం "విసేసమధిగచ్ఛతీ"తి పదం పాళియం నత్థి, యోజేత్వా పన దస్సేతబ్బం. తేనేవ **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౨౨౭) ఉపమాయమ్పి "విసేసమధిగచ్ఛతీ"తి పదం యోజేత్వావ వుత్తం. తంసంవణ్ణనాయఞ్చ "విసేసన్తి అనేకభావాపాదనం, తేన చ సాధేతబ్బం పయోజనవిసేస"న్తి అత్థో వుత్తో.

యథా రుక్ఖోతిఆది ఉపమాసంసన్దనం. ఉపనిబన్ధతి ఆరమ్మణే చిత్తం ఏతాయాతి సతి ఉపనిబన్ధనా నామ, తస్సా అస్సాసపస్సాసానం సల్లక్ఖణస్స నిమిత్తన్తి **ఉపనిబన్ధనానిమిత్తం,** నాసికగ్గం ముఖనిమిత్తం వా. **ఏవమేవ**న్తి యథా సో పురిసో కకచేన రుక్ఖం ఛిన్దన్తో ఆగతగతే కకచదన్తే అమనసికరోన్తోపి ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ సతియా ఉపట్ఠపనేన ఆగతగతే కకచదన్తే జానాతి, సుత్తపదఞ్చ అవిరజ్ఝన్తో అత్థకిచ్చం సాధేతి, ఏవమేవం. **నాసికగ్గే ముఖనిమిత్తే**తి దీఘనాసికో నాసికగ్గే, ఇతరో ముఖం అసనం నిమీయతి ఛాదీయతి ఏతేనాతి ముఖనిమిత్తన్తి లద్ధనామే ఉత్తరోట్ఠే.

ఇదం పధానన్తి యేన వీరియారమ్భేన ఆరద్ధవీరియస్స యోగినో కాయోపి చిత్తమ్పి కమ్మనియం భావనాకమ్మక్ఖమం భావనాకమ్మయోగ్గం హోతి, ఇదం వీరియం పధానన్తి ఫలేన హేతుం దస్సేతి. **ఉపక్కిలేసా పహీయన్తీ**తి చిత్తస్స ఉపక్కిలేసభూతాని నీవరణాని విక్ఖమ్భనవసేన పహీయన్తి. **వితక్కా వూపసమ్మన్తీ**తి తతో ఏవ కామవితక్కాదయో మిచ్ఛావితక్కా ఉపసమం గచ్ఛన్తి, నీవరణప్పహానేన వా పఠమజ్ఝానాధిగమం దస్సేత్వా వితక్కవూపసమాపదేసేన దుతియజ్ఝానాదీనమధిగమమాహ. **అయం పయోగో**తి అయం ఝానాధిగమస్స హేతుభూతో కమ్మట్ఠానానుయోగో పయోగో. **సంయోజనా పహీయన్తీ**తి దసపి సంయోజనాని మగ్గప్పటిపాటియా సముచ్ఛేదవసేన పహీయన్తి. **అనుసయా బ్యన్తీ హోన్తీ**తి తథా సత్తపి అనుసయా అనుప్పత్తిధమ్మతాపాదనేన భఙ్గమత్తస్సపి అనవసేసతో విగతన్తా హోన్తి. ఏత్థ చ సంయోజనప్పహానం నామ అనుసయనిరోధేనేవ హోతి, పహీనేసు చ సంయోజనేసు అనుసయానం లేసోపి న భవిస్సతీతి చ దస్సనత్థం "సంయోజనా పహీయన్తి, అనుసయా బ్యన్తీ హోన్తీ"తి వుత్తం. **అయం విసేసో**తి ఇమం సమాధిం నిస్సాయ అనుక్కమేన లబ్భమానో అయం సంయోజనప్పహానాదికో ఇమస్స సమాధిస్స విసేసోతి అత్థో.

యస్సాతి యేన. **అనుపుబ్బ**న్తి అనుక్కమేన. **పరిచితా**తి పరిచిణ్ణా. అయఞ్హేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – ఆనాపానస్సతి యథా బుద్ధేన భగవతా దేసితా, తథా యేన దీఘరస్సపజాననాదివిధినా అనుపుబ్బం పరిచితా సుట్ఠు భావితా, తతో ఏవ పరిపుణ్ణా సోళసన్నం వత్థూనం పారిపూరియా సబ్బసో పుణ్ణా, సో భిక్ఖు ఇమం అత్తనో ఖన్ధాదిలోకం పఞ్ఞోభాసేన పభాసేతి. యథా కిం? అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా అబ్భాదిఉపక్కిలేసవిముత్తో చన్దిమా తారకరాజా వియాతి. "అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా"తి హి పదస్స నిద్దేసే మహికాదీనమ్పి వుత్తత్తా ఏత్థ ఆది-సద్దలోపో కతోతి వేదితబ్బో.

ఇధాతి కకచూపమాయ. **అస్సా**తి యోగినో. **ఇధా**తి వా ఇమస్మిం ఠానే. **అస్సా**తి ఉపమాభూతస్స కకచస్స. ఆగతగతవసేన యథా తస్స పురిసస్స అమనసికారో, ఏవం అస్సాసపస్సాసానం ఆగతగతవసేన అమనసికారమత్తమేవ ఆనయనప్పయోజనం. **న చిరేనేవా**తి ఇదం కతాధికారం సన్ధాయ వుత్తం. **నిమిత్త**న్తి పటిభాగనిమిత్తం. **అవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితా**తి వితక్కాదిఅవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితాతి వదన్తి, విచారాదీతి పన వత్తబ్బం నిప్పరియాయేన వితక్కస్స అప్పనాభావతో. సో హి పాళియం "అప్పనా బ్యప్పనా"తి నిద్దిట్ఠో, తంసమ్పయోగతో వా యస్మా ఝానం అప్పనాతి అట్ఠకథావోహారో, ఝానఙ్గేసు చ సమాధి పధానం, తస్మా తం అప్పనాతి దస్సేన్తో ''**అవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితా అప్పనాసఙ్ఖాతా ఠపనా చ సమ్పజ్జతీ**''తి ఆహ. **కస్సచి పన గణనావసేనేవ మనసికారకాలతో పభుతీ**తి ఏత్థ ''**అనుక్కమతో…పే.… పత్తం వియ హోతీ**''తి ఏత్తకోవ గన్థో పరిహీనో, పురాణపోత్థకేసు పన కత్థచి సో గన్థో లిఖితోయేవ తిట్ఠతి.

సారద్ధకాయస్స కస్సచి పుగ్గలస్స. **ఓనమతి** వట్టికాదిపలమ్బనేన. **వికూజతీ**తి సద్దం కరోతి. **వలిం గణ్హాతీ**తి. తత్థ తత్థ వలినం హోతి. కస్మా? యస్మా సారద్ధకాయో గరుకో హోతీతి. కాయదరథవూపసమేన సద్ధిం సిజ్ఝమానో ఓళారికఅస్సాసపస్సాసనిరోధో బ్యతిరేకముఖేన తస్స సాధనం వియ వుత్తో. **ఓళారికఅస్సాసపస్సాసనిరోధవసేనా**తి అన్వయవసేన తదత్థస్స సాధనం. **కాయదరథే వూపసన్తే**తి చిత్తజరూపానం లహుముదుకమ్మఞ్ఞభావేన యో సేసతిసన్తతిరూపానమ్పి లహుఆదిభావో, సో ఇధ కాయస్స లహుభావోతి అధిప్పేతో. స్వాయం యస్మా చిత్తస్స లహుఆదిభావేన వినా నత్థి, తస్మా వుత్తం ''**కాయోపి చిత్తమ్పి లహుకం హోతీ**''తి.

ఓళారికే అస్సాసపస్సాసే నిరుద్ధేతిఆది హేట్ఠా వుత్తనయమ్పి విచేతబ్బాకారప్పత్తస్స కాయసఙ్ఖారస్స విచయనవిధిం దస్సేతుం ఆనీతం.

ఉపరూపరి విభూతానీతి భావనాబలేన ఉద్ధం ఉద్ధం పాకటాని హోన్తి. **దేసతో**తి పకతియా ఫుసనదేసతో, పుబ్బే అత్తనో ఫుసనవసేన ఉపధారితట్ఠానతో.

''**కత్థ నత్థీ**''తి ఠానవసేన ''**కస్స నత్థీ**''తి పుగ్గలవసేన చ వీమంసియమానమత్థం ఏకజ్ఝం కత్వా విభావేతుం ''**అన్తోమాతుకుచ్ఛియ**''న్తిఆది వుత్తం. తత్థ ''యథా ఉదకే నిముగ్గస్స నిరుద్ధోకాసతాయ అస్సాసపస్సాసా న పవత్తన్తి, ఏవం అన్తోమాతుకుచ్ఛియం. యథా మతానం సముట్ఠాపకచిత్తాభావతో, ఏవం అసఞ్ఞీభూతానం ముచ్ఛాపరేతానం అసఞ్ఞీసు వా జాతానం,

తథా నిరోధసమాపన్నాన"న్తి **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** వుత్తం. **మహాగణ్ఠిపదే** పన "ముచ్ఛాపరేతానం చిత్తప్పవత్తియా దుబ్బలభావతో"తి కారణం వుత్తం. చతుత్థజ్ఝానసమాపన్నానం ధమ్మతావసేనేవ నేసం అనుప్పజ్జనం, తథా రూపారూపభవసమఙ్గీనం. కేచి పన "అనుపుబ్బతో సుఖుమభావప్పత్తియా చతుత్థజ్ఝానసమాపన్నస్స, రూపభవే రూపానం భవఙ్గస్స చ సుఖుమభావతో రూపభవసమఙ్గీనం నత్థీ"తి కారణం వదన్తి. అత్థియేవ తే అస్సాసపస్సాసా పారిసేసతోతి అధిప్పాయో యథావుత్తసత్తట్ఠానవినిముత్తస్స అస్సాసపస్సాసానం అనుప్పజ్జనట్ఠానస్స అభావతో. **పకతిఫుట్ఠవసేనాతి** పకతియా ఫుసనట్ఠానవసేన. **నిమిత్తం ఠపేతబ్బన్తి** సతియా తత్థ సుఖప్పవత్తనత్థం థిరతరం సఞ్ఞాణం పవత్తేతబ్బం. థిరసఞ్ఞాపదట్ఠానా హి సతి. **ఇమమేవాతి** ఇమం ఏవ అనుపట్ఠహన్తస్స కాయసఙ్ఖారస్స కణ్టకుట్ఠాపనఞాయేన ఉపట్ఠాపనవిధిమేవ. **అత్థవసన్తి** హేతుం. అత్థో హి ఫలం. సో యస్స వసేన పవత్తతి, సో అత్థవసోతి. **ముట్ఠస్సతిస్సాతి** వినట్ఠస్సతిస్స. **అసమ్పజానస్సాతి** సమ్పజఞ్ఞవిరహితస్స, భావేన్తస్స అనుక్కమేన అనుపట్ఠహన్తే అస్సాసపస్సాసే వీమంసిత్వా "ఇమే తే"తి ఉపధారేతుం సమ్మదేవ జానితుఞ్చ సమత్థాహి సతిపఞ్ఞాహి విరహితస్సాతి అధిప్పాయో. **ఇతో అఞ్ఞం** కమ్మట్ఠానం. **గరుకన్తి** భారియం. సా చస్స గరుకతా భావనాయ సుదుక్కరభావేనాతి ఆహ "**గరుకభావన**"న్తి.

ఉపరూపరి సన్తసుఖుమభావాపత్తితో "బలవతీ సువిసదా సూరా చ సతి పఞ్ఞా చ ఇచ్ఛితబ్బా"తి వత్వా సుఖుమస్స నామ అత్థస్స సాధనేనపి సుఖుమేనేవ భవితబ్బన్తి దస్సేతుం "**యథా హీ**"తిఆది వుత్తం. ఇదాని అనుపట్ఠహన్తానం అస్సాసపస్సాసానం పరియేసనుపాయం దస్సేన్తో "**తాహి చ పనా**"తిఆదిమాహ. తత్థ **అనుపదన్తి** పదానుపదం. **చరిత్వాతి** గోచరం గహేత్వా. **తస్మింయేవ ఠానేతి** ఉపనిబన్ధననిమిత్తసఞ్ఞితే ఠానే. **యోజేత్వాతి** మనసికారేన యోజేత్వా. "**సతిరస్మియా బన్ధిత్వా**"తి వా వుత్తమేవత్థమాహ "**తస్మింయేవ ఠానే యోజేత్వా**"తి. న హి ఉపమేయ్యే బన్ధనయోజనట్ఠానాని విసుం లబ్భన్తి. **నిమిత్తన్తి** ఉగ్గహనిమిత్తం పటిభాగనిమిత్తం వా. ఉభయమ్పి హి ఇధ ఏకజ్ఝం వుత్తం. తథా హి తూలపిచుఆది ఉపమత్తయం ఉగ్గహే యుజ్జతి, సేసం ఉభయత్థ. **ఏకచ్చేతి** ఏకే ఆచరియా.

తారకరూపం వియాతి తారకాయ పభారూపం వియ. **మణిగుళికాదిఉపమా** పటిభాగే వట్టన్తి. కథం పనేతం ఏకంయేవ కమ్మట్ఠానం అనేకాకారతో ఉపట్ఠాతీతి ఆహ "**తఞ్చ పనేత**"న్తిఆది. **సుత్తన్తన్తి** ఏకం సుత్తం. పగుణప్పవత్తిభావేన అవిచ్ఛేదం మహావిసయతఞ్చ సన్ధాయాహ "**మహతీ పబ్బతేయ్యా నదీ వియా**"తి. తత్థ బ్యఞ్జనసమ్పత్తియా సమన్తభద్దకం సుత్తం సబ్బభాగమనోహరా సబ్బపాలిఫుల్లా వనఘటా వియాతి ఆహ "**ఏకా వనరాజి వియా**"తి. తేనాహ భగవా "వనప్పగుమ్బే యథ ఫుస్సితగ్గే"తి (ఖు॰ పా॰ ౬.౧౩; సు॰ ని॰ ౨౩౬) నానానుసన్ధియం నానాపేయ్యాలం వివిధనయనిపుణం బహువిధకమ్మట్ఠానముఖం సుత్తన్తం అత్థికేహి సక్కచ్చం సముపసజ్జితబ్బన్తి ఆహ – "**సీతచ్ఛాయో...పే.... రుక్ఖో వియా**"తి. **సఞ్ఞానానతాయాతి** నిమిత్తుపట్ఠానతో పుబ్బే పవత్తసఞ్ఞానం నానావిధభావతో. **సఞ్ఞజన్తి** భావనాసఞ్ఞాజనితం భావనాసఞ్ఞాయ సఞ్జాననమత్తం. న హి అసభావస్స కుతోచి సముట్ఠానం అత్థి. తేనాహ – "**నానతో ఉపట్ఠాతీ**"తి, ఉపట్ఠానాకారమత్తన్తి వుత్తం హోతి.

ఇమే తయో ధమ్మాతి అస్సాసో పస్సాసో నిమిత్తన్తి ఇమే తయో ధమ్మా. **నత్థీతి** కమ్మట్ఠానవసేన మనసికాతబ్బభావేన నత్థి న ఉపలబ్భతి. **న ఉపచారన్తి** ఉపచారమ్పి న పాపుణాతి, పగేవ అప్పనన్తి అధిప్పాయో. **యస్స పనాతి** విజ్జమానపక్ఖో వుత్తనయానుసారేనేవ వేదితబ్బో.

ఇదాని వుత్తస్సేవ అత్థస్స సమత్థనత్థం కకచూపమాయం ఆగతా "**నిమిత్త**"న్తిఆదికా గాథా పచ్చానీతా. **నిమిత్తేతి** యథావుత్తే పటిభాగనిమిత్తే. **ఏవం హోతీతి** భావనమనుయుత్తస్స ఏవం హోతి, తస్మా "పునప్పునం ఏవం మనసి కరోహీ"తి వత్తబ్బో. **వోసానం ఆపజ్జేయ్యాతి** "నిమిత్తం నామ దుక్కరం ఉప్పాదేతుం, తయిదం లద్ధం, హన్దాహం దాని యదా వా తదా వా విసేసం నిబ్బత్తేస్సామీ"తి సఙ్కోచం ఆపజ్జేయ్య. **విసీదేయ్యాతి** "ఏత్తకం కాలం భావనమనుయుత్తస్స నిమిత్తమ్పి న ఉప్పన్నం, అభబ్బో మఞ్ఞే విసేసస్సా"తి విసాదం ఆపజ్జేయ్య. "ఇమాయ పటిపదాయ జరామరణతో ముచ్చిస్సామీతి పటిపన్నస్స నిమిత్త"న్తి వుత్తే కథం సఙ్కోచాపత్తి, భియ్యోసో మత్తాయ ఉస్సాహమేవ కరేయ్యాతి "**నిమిత్తమిదం...పే.... వత్తబ్బో**"తి **మజ్ఝిమభాణకా** ఆహు. **ఏవన్తి** వుత్తప్పకారేన పటిభాగనిమిత్తేయేవ భావనాచిత్తస్స ఠపనేన. **ఇతో పభుతీతి** ఇతో పటిభాగనిమిత్తుప్పత్తితో పట్ఠాయ. పుబ్బే యం వుత్తం "అనుబన్ధనాయ ఫుసనాయ ఠపనాయ చ మనసి కరోతీ"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.ఆనాపానస్సతిసమాధికథా), తత్థ అనుబన్ధనం ఫుసనఞ్చ విస్సజ్జేత్వా ఠపనావసేనేవ భావేతబ్బన్తి ఆహ "**ఠపనావసేన భావనా హోతీ**"తి.

పోరాణేహి వుత్తోవాయమత్థోతి దస్సేన్తో "**నిమిత్తే**"తి గాథమాహ. తత్థ **నిమిత్తేతి** పటిభాగనిమిత్తే. **ఠపయం చిత్తన్తి** భావనాచిత్తం ఠపేన్తో, ఠపనావసేన మనసికరోన్తోతి అత్థో. **నానాకారన్తి** "చత్తారో వణ్ణా"తి ఏవం వుత్తం నానాకారం. ఆకారసామఞ్ఞవసేన హేతం ఏకవచనం. **విభావయన్తి** విభావేన్తో అన్తరధాపేన్తో. నిమిత్తుప్పత్తితో పట్ఠాయ హి తే ఆకారా అమనసికారతో అన్తరహితా వియ హోన్తి. **అస్సాసపస్సాసేతి** అస్సాసపస్సాసే యో నానాకారో, తం **విభావయం,** అస్సాసపస్సాససమ్భూతే వా నిమిత్తే. **సకం చిత్తం నిబన్ధతీతి** తాయ ఏవ ఠపనాయ అత్తనో చిత్తం ఉపనిబన్ధతి, అప్పేతీతి అత్థో. కేచి పన "విభావయన్తి విభావేన్తో, విదితం పాకటం కరోన్తో"తి అత్థం వదన్తి, తం పుబ్బభాగవసేన యుజ్జేయ్య. అయఞ్హేత్థ అత్థో – ధితిసమ్పన్నత్తా ధీరో యోగీ అస్సాసపస్సాసే నానాకారం విభావేన్తో నానాకారతో తే పజానన్తో విదితే పాకటే కరోన్తో నానాకారం వా ఓళారికోళారికే పస్సమ్భేన్తో వూపసమేన్తో తత్థ యం లద్ధం నిమిత్తం, తస్మిం చిత్తం ఠపేన్తో అనుక్కమేన సకం చిత్తం నిబన్ధతి అప్పేతీతి.

యదా సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని సువిసదాని తిక్ఖాని పవత్తన్తి, తదా అస్సద్ధియాదీనం దూరీభావేన సాతిసయం థామప్పత్తేహి సత్తహి బలేహి లద్ధుపత్థమ్భాని వితక్కాదీని కామావచరానేవ ఝానఙ్గాని బహూని హుత్వా పాతుభవన్తి. తతో ఏవ తేసం ఉజువిపచ్చనీకభూతా కామచ్ఛన్దాదయో సద్ధిం తదేకట్ఠేహి పాపధమ్మేహి విదూరీ భవన్తి పటిభాగనిమిత్తుప్పత్తియా సద్ధిం, తం ఆరబ్భ ఉపచారజ్ఝానం ఉప్పజ్జతి. తేన వుత్తం "**నిమిత్తుపట్ఠానతో పభుతి నీవరణాని విక్ఖమ్భితానేవ హోన్తీ**"తిఆది. తత్థ **సన్నిసిన్నావాతి** సమ్మదేవ నిసీదింసు ఏవ, ఉపసన్తాయేవాతి అత్థో. **విక్ఖమ్భితానేవ సన్నిసిన్నావాతి** అవధారణేన పన తదత్థం ఉస్సాహో కాతబ్బోతి దస్సేతి. **ద్వీహాకారేహీతి** ఝానధమ్మానం పటిపక్ఖదూరీభావో థిరభావప్పత్తి చాతి ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి. ఇదాని తాని కారణాని అవత్థాముఖేన దస్సేతుం "**ఉపచారభూమియం వా**"తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఉపచారభూమియన్తి** ఉపచారావత్థాయం. యదిపి హి తదా ఝానఙ్గాని పటుతరాని మహగ్గతభావప్పత్తాని నుప్పజ్జన్తి, తేసం పన పటిపక్ఖధమ్మానం విక్ఖమ్భనేన చిత్తం సమాధియతి. తేనాహ "**నీవరణప్పహానేనా**"తి. **పటిలాభభూమియన్తి** ఝానస్స అధిగమావత్థాయం. తదా హి అప్పనాప్పత్తానం ఝానధమ్మానం ఉప్పత్తియా చిత్తం సమాధియతి. తేనాహ "**అఙ్గపాతుభావేనా**"తి.

ఉపచారే అఙ్గాని న థామజాతాని హోన్తి అఙ్గానం అథామజాతత్తా. యథా నామ దహరో కుమారకో ఉక్ఖిపిత్వా ఠపియమానో పునప్పునం భూమియం పతతి, ఏవమేవ ఉపచారే ఉప్పన్నే చిత్తం కాలేన నిమిత్తం ఆరమ్మణం కరోతి, కాలేన భవఙ్గం ఓతరతి. తేన వుత్తం "**ఉపచారసమాధి కుసలవీథియం జవిత్వా భవఙ్గం ఓతరతీ**"తి. అప్పనాయం పన అఙ్గాని థామజాతాని హోన్తి తేసం థామజాతత్తా. యథా నామ బలవా పురిసో ఆసనా వుట్ఠాయ దివసమ్పి తిట్ఠేయ్య, ఏవమేవ అప్పనాసమాధిమ్హి ఉప్పన్నే చిత్తం సకిం భవఙ్గవారం ఛిన్దిత్వా

కేవలమ్పి రత్తిం కేవలమ్పి దివసం తిట్ఠతి, కుసలజవనపటిపాటివసేనేవ పవత్తతి. తేనాహ – ''**అప్పనాసమాధి...పే.... న భవఙ్గం ఓతరతీ**''తి. **వణ్ణతో**తి పిచుపిణ్డతారకరూపాదీసు వియ ఉపట్ఠితవణ్ణతో. **లక్ఖణతో**తి ఖరభావాదిసభావతో అనిచ్చాదిసభావతో వా. రక్ఖితబ్బం తం నిమిత్తన్తి సమ్బన్ధో.

లద్ధపరిహానీతి లద్ధఉపచారజ్ఝానపరిహాని. నిమిత్తే అవినస్సన్తే తదారమ్మణం ఝానం అపరిహీనమేవ హోతి, నిమిత్తే పన ఆరక్ఖాభావేన వినట్ఠే లద్ధం లద్ధం ఝానమ్పి వినస్సతి తదాయత్తవుత్తితో. తేనాహ ''**ఆరక్ఖమ్హీ**''తిఆది.

ఇదాని **తత్రాయం రక్ఖణూపాయో**తిఆదినా –

''ఆవాసో గోచరో భస్సం, పుగ్గలో భోజనం ఉతు;
ఇరియాపథోతి సత్తేతే, అసప్పాయే వివజ్జయే.

''సప్పాయే సత్త సేవేథ, ఏవఞ్హి పటిపజ్జతో;
న చిరేనేవ కాలేన, హోతి కస్సచి అప్పనా''తి. (విసుద్ధి. ౧.౭౯) –

ఏవం వుత్తం రక్ఖణవిధిం సఙ్ఖేపతో విభావేతి. తత్రాయం విత్థారో – యస్మిం **ఆవాసే** వసన్తస్స అనుప్పన్నం వా నిమిత్తం నుప్పజ్జతి, ఉప్పన్నం వా వినస్సతి, అనుపట్ఠితా చ సతి న ఉపట్ఠాతి, అసమాహితఞ్చ చిత్తం న సమాధియతి, అయం అసప్పాయో. యత్థ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి చేవ థావరఞ్చ హోతి, సతి ఉపట్ఠాతి, చిత్తం సమాధియతి, అయం సప్పాయో. తస్మా యస్మిం విహారే బహూ ఆవాసా హోన్తి, తత్థ ఏకమేకస్మిం తీణి తీణి దివసాని వసిత్వా యత్థస్స చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, తత్థ వసితబ్బం.

గోచరగామో పన యో సేనాసనతో ఉత్తరేన వా దక్ఖిణేన వా నాతిదూరే దియడ్ఢకోసబ్భన్తరే హోతి సులభసమ్పన్నభిక్ఖో, సో సప్పాయో, విపరీతో అసప్పాయో.

భస్సన్తి ద్వత్తింసతిరచ్ఛానకథాపరియాపన్నం అసప్పాయం. తఞ్హిస్స నిమిత్తన్తరధానాయ సంవత్తతి. దసకథావత్థునిస్సితం సప్పాయం, తమ్పిమత్తాయ భాసితబ్బం.

పుగ్గలోపి అతిరచ్ఛానకథికో సీలాదిగుణసమ్పన్నో, యం నిస్సాయ అసమాహితం వా చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా చిత్తం థిరతరం హోతి, ఏవరూపో సప్పాయో. కాయదళ్హీబహులో పన తిరచ్ఛానకథికో అసప్పాయో. సో హి తం కద్దమోదకమివ అచ్ఛం ఉదకం మలీనమేవ కరోతి, తాదిసఞ్చ ఆగమ్మ కోటపబ్బతవాసీదహరస్సేవ సమాపత్తి వినస్సతి, పగేవ నిమిత్తం.

భోజనం పన కస్సచి మధురం, కస్సచి అమ్బిలం సప్పాయం హోతి. **ఉతుపి** కస్సచి సీతో, కస్సచి ఉణ్హో సప్పాయో హోతి. తస్మా యం భోజనం వా ఉతుం వా సేవన్తస్స ఫాసు హోతి, అసమాహితం వా చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా థిరతరం హోతి. తం భోజనం, సో చ ఉతు సప్పాయో. ఇతరం భోజనం, ఇతరో చ ఉతు అసప్పాయో.

ఇరియాపథేసుపి కస్సచి చఙ్కమో సప్పాయో హోతి, కస్సచి సయనట్ఠాననిసజ్జానం అఞ్ఞతరో. తస్మా తం ఆవాసం వియ తీణి దివసాని ఉపపరిక్ఖిత్వా యస్మిం ఇరియాపథే అసమాహితం చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా థిరతరం హోతి, సో సప్పాయో, ఇతరో అసప్పాయోతి వేదితబ్బో. ఇతి ఇమం సత్తవిధం అసప్పాయం వజ్జేత్వా సప్పాయం సేవితబ్బం. ఏవం పటిపన్నస్స హి నిమిత్తాసేవనబహులస్స న చిరేనేవ కాలేన హోతి కస్సచి అప్పనా.

యస్స పన ఏవమ్పి పటిపజ్జతో న హోతి, తేన దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేతబ్బన్తి దస్సేతుం ''**వత్థువిసదకిరియా**''తిఆదిమాహ. తత్థ (దీ. ని. అట్ఠ. ౨.౩౮౧; మ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౧౮; సం. ని. అట్ఠ. ౩.౫.౨౩౨; అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౪౧౮) **వత్థువిసదకిరియా** నామ అజ్ఝత్తికబాహిరానం వత్థూనం విసదభావకరణం. యదా హిస్స కేసనఖలోమాని దీఘాని హోన్తి, సరీరం వా సేదమలగ్గహితం, తదా అజ్ఝత్తికం వత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. యదా పనస్స చీవరం జిణ్ణం కిలిట్ఠం దుగ్గన్ధం హోతి, సేనాసనం వా ఉక్లాపం, తదా బాహిరం వత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. అజ్ఝత్తికబాహిరే హి వత్థుమ్హి అవిసదే ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి అపరిసుద్ధం హోతి అపరిసుద్ధాని దీపకపల్లికవట్టితేలాని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. అపరిసుద్ధేన చ ఞాణేన సఙ్ఖారే సమ్మసతో సఙ్ఖారాపి అవిభూతా హోన్తి, కమ్మట్ఠానమనుయుఞ్జతో కమ్మట్ఠానమ్పి వుద్ధిం విరుళ్హిం వేపుల్లం న గచ్ఛతి. విసదే పన అజ్ఝత్తికబాహిరే వత్థుమ్హి ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి విసదం హోతి పరిసుద్ధాని దీపకపల్లికవట్టితేలాని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. పరిసుద్ధేన చ ఞాణేన సఙ్ఖారే సమ్మసతో సఙ్ఖారాపి విభూతాహోన్తి, కమ్మట్ఠానమనుయుఞ్జతో కమ్మట్ఠానమ్పి వుద్ధిం విరుళ్హిం వేపుల్లం గచ్ఛతి.

ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా నామ సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం సమభావకరణం. సచే హిస్స సద్ధిన్ద్రియం బలవం హోతి, ఇతరాని మన్దాని, తతో వీరియిన్ద్రియం పగ్గహకిచ్చం, సతిన్ద్రియం ఉపట్ఠానకిచ్చం, సమాధిన్ద్రియం అవిక్ఖేపకిచ్చం, పఞ్ఞిన్ద్రియం దస్సనకిచ్చం కాతుం న సక్కోతి. తస్మా తం ధమ్మసభావపచ్చవేక్ఖణేన వా యథా వా మనసికరోతో బలవం జాతం, తథా అమనసికారేన హాపేతబ్బం. **వక్కలిత్థేరవత్థు** చేత్థ నిదస్సనం. సచే పన వీరియిన్ద్రియం బలవం హోతి, అథ నేవ సద్ధిన్ద్రియం అధిమోక్ఖకిచ్చం కాతుం సక్కోతి, న ఇతరాని ఇతరకిచ్చభేదం. తస్మా తం పస్సద్ధాదిభావనాయ హాపేతబ్బం. తత్రాపి **సోణత్థేరవత్థు** దస్సేతబ్బం. ఏవం సేసేసుపి ఏకస్స బలవభావే సతి ఇతరేసం అత్తనో కిచ్చేసు అసమత్థతా వేదితబ్బా.

విసేసతో పనేత్థ సద్ధాపఞ్ఞానం సమాధివీరియానఞ్చ సమతం పసంసన్తి. బలవసద్ధో హి మన్దపఞ్ఞో ముధప్పసన్నో హోతి, అవత్థుస్మిం పసీదతి. బలవపఞ్ఞో మన్దసద్ధో కేరాటికపక్ఖం భజతి, భేసజ్జసముట్ఠితో వియ రోగో అతేకిచ్ఛో హోతి. ఉభిన్నం సమతాయ వత్థుస్మింయేవ పసీదతి. బలవసమాధిం పన మన్దవీరియం సమాధిస్స కోసజ్జపక్ఖత్తా కోసజ్జం అభిభవతి, బలవవీరియం మన్దసమాధింవీరియస్స ఉద్ధచ్చపక్ఖత్తా ఉద్ధచ్చం అభిభవతి. సమాధి పన వీరియేన సంయోజితో కోసజ్జే పతితుం న లభతి, వీరియం సమాధినా సంయోజితం ఉద్ధచ్చే పతితుం న లభతి. తస్మా తదుభయం సమం కాతబ్బం. ఉభయసమతాయ హి అప్పనా హోతి. అపిచ సమాధికమ్మికస్స బలవతీపి సద్ధా వట్టతి. ఏవఞ్హి సద్దహన్తో ఓకప్పేన్తో అప్పనం పాపుణిస్సతి, సమాధిపఞ్ఞాసు పన సమాధికమ్మికస్స ఏకగ్గతా బలవతీ వట్టతి. ఏవఞ్హి సో అప్పనం పాపుణాతి, విపస్సనాకమ్మికస్స పఞ్ఞా బలవతీ వట్టతి . ఏవఞ్హి సో లక్ఖణప్పటివేధం పాపుణాతి, ఉభిన్నం పన సమతాయపి అప్పనా హోతియేవ. సతి పన సబ్బత్థ బలవతీ వట్టతి. సతి హి చిత్తం ఉద్ధచ్చపక్ఖికానం సద్ధావీరియపఞ్ఞానం వసేన ఉద్ధచ్చపాతతో కోసజ్జపక్ఖేన చ సమాధినా కోసజ్జపాతతో రక్ఖతి. తస్మా సా లోణధూపనం వియ సబ్బబ్యఞ్జనేసు, సబ్బకమ్మికఅమచ్చో వియ చ సబ్బరాజకిచ్చేసు సబ్బత్థ ఇచ్ఛితబ్బా.

నిమిత్తకుసలతా నామ పథవీకసిణాదికస్స చిత్తేకగ్గతానిమిత్తస్స అకతస్స కరణకోసల్లం, కతస్స భావనాకోసల్లం, భావనాయ లద్ధస్స రక్ఖణకోసల్లఞ్చ, తం ఇధ అధిప్పేతం.

కథం **యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గణ్హాతి**? యదాస్స అచ్చారద్ధవీరియతాదీహి ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, తదా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో తయో అభావేత్వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪) –

"సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతుకామో అస్స, సో తత్థ సుక్ఖాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య, సుక్ఖాని చ గోమయాని పక్ఖిపేయ్య, సుక్ఖాని చ కట్ఠాని పక్ఖిపేయ్య, ముఖవాతఞ్చ దదేయ్య, న చ పంసుకేన ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో పురిసో తం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతున్తి. నో హేతం, భన్తే. ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యస్మిం సమయే ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, అకాలో తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. అకాలో వీరియ...పే॰... అకాలో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? ఉద్ధతం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి దువూపసమయం హోతి.

"యస్మిం ఖో, భిక్ఖవే, సమయే ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, కాలో తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. కాలో సమాధి...పే॰... కాలో ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? ఉద్ధతం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి సువూపసమయం హోతి. సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతుకామో అస్స, సో తత్థ అల్లాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య, అల్లాని చ గోమయాని పక్ఖిపేయ్య, అల్లాని చ కట్ఠాని పక్ఖిపేయ్య, ఉదకవాతఞ్చ దదేయ్య, పంసుకేన చ ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో పురిసో తం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతున్తి. ఏవం, భన్తే"తి.

ఏత్థ చ యథాసకం ఆహారవసేన పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదీనం భావనా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

"అత్థి, భిక్ఖవే, కాయప్పస్సద్ధి చిత్తప్పస్సద్ధి, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ , ఉప్పన్నస్స వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతి. తథా అత్థి, భిక్ఖవే, సమథనిమిత్తం అబ్యగ్గనిమిత్తం, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతి... పే॰... తథా అత్థి, భిక్ఖవే, ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

తత్థ యథాస్స పస్సద్ధిఆదయో ఉప్పన్నపుబ్బా, తం ఆకారం సల్లక్ఖేత్వా తేసం ఉప్పాదనవసేన పవత్తమనసికారోవ తీసు పదేసుపి **యోనిసోమనసికారో** నామ. **సమథనిమిత్తన్తి** చ సమథస్సేవేతం అధివచనం, అవిక్ఖేపట్ఠేన చ తస్సేవ **అబ్యగ్గనిమిత్తన్తి**.

అపిచ సత్త ధమ్మా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – పణీతభోజనసేవనతా, ఉతుసుఖసేవనతా, ఇరియాపథసుఖసేవనతా, మజ్ఝత్తప్పయోగతా, సారద్ధకాయపుగ్గలపరివజ్జనతా, పస్సద్ధకాయపుగ్గలసేవనతా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదస ధమ్మా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – వత్థువిసదతా, నిమిత్తకుసలతా, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా, సమయే చిత్తస్స నిగ్గహణతా, సమయే చిత్తస్స పగ్గహణతా, నిరస్సాదస్స చిత్తస్స సద్ధాసంవేగవసేన సమ్పహంసనతా, సమప్పవత్తస్స అజ్ఝుపేక్ఖనతా, అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతా, సమాహితపుగ్గలసేవనతా, ఝానవిమోక్ఖపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి.

పఞ్చ ధమ్మా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – సత్తమజ్ఝత్తతా, సఙ్ఖారమజ్ఝత్తతా, సత్తసఙ్ఖారకేలాయనపుగ్గలపరివజ్జనతా, సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తపుగ్గలసేవనతా, తదధిముత్తతాతి. ఇతి ఇమేహి ఆకారేహి ఏతే ధమ్మే ఉప్పాదేన్తో పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి నామ. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గణ్హాతి.

కథఞ్చ **యస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గణ్హాతి**? యదాస్స అతిసిథిలవీరియతాదీహి చిత్తం లీనం హోతి, తదా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో తయో అభావేత్వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪) –

"సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతుకామో అస్స, సో తత్థ అల్లాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య...పే॰... పంసుకేన చ ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో పురిసో తం పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతున్తి. నో హేతం, భన్తే. ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యస్మిం సమయే లీనం చిత్తం హోతి. అకాలో తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. అకాలో సమాధి...పే॰... అకాలో ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? లీనం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి దుసముట్ఠాపయం హోతి.

"యస్మిఞ్చ ఖో, భిక్ఖవే, సమయే లీనం చిత్తం హోతి, కాలో తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో వీరియ...పే॰... కాలో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? లీనం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి సుసముట్ఠాపయం హోతి. సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతుకామో అస్స, సో తత్థ సుక్ఖాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య...పే॰... న చ పంసుకేన ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో పురిసో తం పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతున్తి. ఏవం, భన్తే"తి.

ఏత్థాపి యథాసకం ఆహారవసేన ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదీనం భావనా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨) –

"అత్థి, భిక్ఖవే, కుసలాకుసలా ధమ్మా సావజ్జానవజ్జా ధమ్మా హీనప్పణీతా ధమ్మా కణ్హసుక్కసప్పటిభాగా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతి. తథా అత్థి, భిక్ఖవే, ఆరమ్భధాతు నిక్కమధాతు పరక్కమధాతు, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతి. తథా అత్థి, భిక్ఖవే, పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి.

తత్థ సభావసామఞ్ఞలక్ఖణప్పటివేధవసేన పవత్తమనసికారో కుసలాదీసు **యోనిసోమనసికారో** నామ. ఆరమ్భధాతుఆదీనం ఉప్పాదవసేన పవత్తమనసికారో ఆరమ్భధాతుఆదీసు **యోనిసోమనసికారో** నామ. తత్థ **ఆరమ్భధాతూ**తి పఠమవీరియం వుచ్చతి. **నిక్కమధాతూ**తి కోసజ్జతో నిక్ఖన్తత్తా తతో బలవతరం. **పరక్కమధాతూ**తి పరం పరం ఠానం అక్కమనతో తతోపి బలవతరం. **పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా**తి పన పీతియా ఏవేతం నామం, తస్సాపి ఉప్పాదకమనసికారో **యోనిసోమనసికారో** నామ.

అపిచ సత్త ధమ్మా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – పరిపుచ్ఛకతా, వత్థువిసదకిరియా, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనా, దుప్పఞ్ఞపుగ్గలపరివజ్జనా, పఞ్ఞవన్తపుగ్గలసేవనా, గమ్భీరఞాణచరియపచ్చవేక్ఖణా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదస ధమ్మా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – అపాయాదిభయపచ్చవేక్ఖణతా, వీరియాయత్తలోకియలోకుత్తరవిసేసాధిగమానిసంసదస్సితా, “బుద్ధపచ్చేకబుద్ధమహాసావకేహి గతమగ్గో మయా గన్తబ్బో, సో చ న సక్కా కుసీతేన గన్తు”న్తి ఏవం గమనవీథిపచ్చవేక్ఖణతా, దాయకానం మహప్ఫలతాకరణేన పిణ్డాపచాయనతా, “వీరియారమ్భస్స వణ్ణవాదీ మే సత్థా, సో చ అనతిక్కమనీయసాసనో, అమ్హాకఞ్చ బహూపకారో, పటిపత్తియా చ పూజియమానో పూజితో హోతి, న ఇతరథా”తి ఏవం సత్థు మహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, “సద్ధమ్మసఙ్ఖాతం మే మహాదాయజ్జం గహేతబ్బం, తఞ్చ న సక్కా కుసీతేన గహేతు”న్తి ఏవం దాయజ్జమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, ఆలోకసఞ్ఞామనసికారఇరియాపథపరివత్తనఅబ్భోకాససేవనాదీహి థినమిద్ధవినోదనతా, కుసీతపుగ్గలపరివజ్జనతా, ఆరద్ధవీరియపుగ్గలసేవనతా, సమ్మప్పధానపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదస ధమ్మా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – బుద్ధానుస్సతి, ధమ్మసఙ్ఘసీలచాగదేవతానుస్సతి, ఉపసమానుస్సతి, లూఖపుగ్గలపరివజ్జనతా, సినిద్ధపుగ్గలసేవనతా, పసాదనీయసుత్తన్తపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి. ఇతి ఇమేహి ఆకారేహి ఏతే ధమ్మే ఉప్పాదేన్తో ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి నామ. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గణ్హాతి.

కథం **యస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతి**? యదాస్స పఞ్ఞాపయోగమన్దతాయ వా ఉపసమసుఖానధిగమేన వా నిరస్సాదం చిత్తం హోతి, తదా నం అట్ఠసంవేగవత్థుపచ్చవేక్ఖణేన సంవేజేతి. **అట్ఠ సంవేగవత్థూని** నామ జాతిజరాబ్యాధిమరణాని చత్తారి, అపాయదుక్ఖం పఞ్చమం, అతీతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, అనాగతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, పచ్చుప్పన్నే ఆహారపరియేట్ఠిమూలకం దుక్ఖన్తి. బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణానుస్సరణేన చస్స పసాదం జనేతి. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతి.

కథం **యస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి**? యదాస్స ఏవం పటిపజ్జతో అలీనం అనుద్ధతం అనిరస్సాదం ఆరమ్మణే సమప్పవత్తం సమథవీథిప్పటిపన్నం చిత్తం హోతి, తదా తస్స పగ్గహనిగ్గహసమ్పహంసనేసు అబ్యాపారం ఆపజ్జతి సారథి వియ చ సమప్పవత్తేసు అస్సేసు. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి.

అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనా నామ నేక్ఖమ్మపటిపదం అనారుళ్హపుబ్బానం అనేకకిచ్చప్పసుతానం విక్ఖిత్తహదయానం పుగ్గలానం ఆరకా పరిచ్చాగో. **సమాహితపుగ్గలసేవనా** నామ నేక్ఖమ్మపటిపదం పటిపన్నానం సమాధిలాభీనం పుగ్గలానం కాలేన కాలం ఉపసఙ్కమనం. **తదధిముత్తతా** నామ సమాధిముత్తతా, సమాధిగరుసమాధినిన్నసమాధిపోణసమాధిపబ్భారతాతి అత్థో. ఏవమేతం దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేతబ్బం. తేనాహ – ‘‘**ఇమాని దస అప్పనాకోసల్లాని అవిజహన్తేనా**’’తి. తత్థ యేన విధినా అప్పనాయ కుసలో హోతి, సో దసవిధోపి విధి అప్పనాకోసల్లం తన్నిబ్బత్తం వా ఞాణం, ఏవమేతం దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేన్తస్స పటిలద్ధనిమిత్తస్మిం అప్పనా ఉప్పజ్జతి. వుత్తఞ్హేతం –

“ఏవఞ్హి సమ్పాదయతో, అప్పనాకోసల్లం ఇమం;
పటిలద్ధే నిమిత్తస్మిం, అప్పనా సమ్పవత్తతీ”తి. (విసుద్ధి॰ ౧.౬౭);

యోగో కరణీయోతి అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేన్తస్సపి యది అప్పనా న హోతి, తేన కమ్మట్ఠానానుయోగం అవిజహిత్వా రేణుఆదీసు మధుకరాదీనం పవత్తి ఆకారం సల్లక్ఖేత్వా లీనుద్ధతభావేహి మానసం మోచేత్వా వీరియసమతం యోజేన్తేన పునప్పునం యోగో కాతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం –

“ఏవఞ్హి పటిపన్నస్స, సచే సా నప్పవత్తతి;
తథాపి న జహే యోగం, వాయమేథేవ పణ్డితో.

“హిత్వా హి సమ్మవాయామం, విసేసం నామ మాణవో;
అధిగచ్ఛే పరిత్తమ్పి, ఠానమేతం న విజ్జతి.

“చిత్తప్పవత్తిఆకారం, తస్మా సల్లక్ఖయం బుధో;
సమతం వీరియస్సేవ, యోజయేథ పునప్పునం.

“ఈసకమ్పి లయం యన్తం, పగ్గణ్హేథేవ మానసం;
అచ్చారద్ధం నిసేధేత్వా, సమమేవ పవత్తయే.

“రేణుమ్హి ఉప్పలదలే, సుత్తే నావాయ నాళియా;
యథా మధుకరాదీనం, పవత్తి సమ్మవణ్ణితా.

“లీనఉద్ధతభావేహి, మోచయిత్వాన సబ్బసో;

ఏవం నిమిత్తాభిముఖం, మానసం పటిపాదయే”తి. (విసుద్ధి॰ ౧.౬౭);

యథా హి అఛేకో మధుకరో “అసుకస్మిం రుక్ఖే పుప్ఫం పుప్ఫిత”న్తి ఞత్వా తిక్ఖేన వేగేన పక్ఖన్దో తం అతిక్కమిత్వా పటినివత్తేన్తో ఖీణే రేణుమ్హి సమ్పాపుణాతి, అపరో అఛేకో మన్దేన జవేన పక్ఖన్దో ఖీణేయేవ సమ్పాపుణాతి, ఛేకో పన సమేన జవేన పక్ఖన్దో సుఖేన పుప్ఫరాసిం సమ్పత్వా యావదిచ్ఛకం రేణుం ఆదాయ మధుం సమ్పాదేత్వా మధుం అనుభవతి, యథా చ సల్లకత్తఅన్తేవాసికేసు ఉదకథాలగతే ఉప్పలపత్తే సత్థకమ్మం సిక్ఖన్తేసు ఏకో అఛేకో వేగేన సత్థం పాతేన్తో ఉప్పలపత్తం ద్విధా వా ఛిన్దతి, ఉదకే వా పవేసేతి, అపరో అఛేకో ఛిజ్జనపవేసనభయా సత్థకేన ఫుసితుమ్పి న విసహతి, ఛేకో పన సమేన పయోగేన తత్థ సత్థపదం దస్సేత్వా పరియోదాతసిప్పో హుత్వా తథారూపేసు ఠానేసు కమ్మం కత్వా లాభం లభతి, యథా చ “యో చతుబ్యామప్పమాణం మక్కటకసుత్తం ఆహరతి, సో చత్తారి సహస్సాని లభతీ”తి రఞ్ఞా వుత్తే ఏకో అఛేకపురిసో వేగేన మక్కటకసుత్తం ఆకడ్ఢన్తో తహిం తహిం ఛిన్దతియేవ, అపరో అఛేకో ఛేదనభయా హత్థేన ఫుసితుమ్పి న విసహతి, ఛేకో పన కోటితో పట్ఠాయ సమేన పయోగేన దణ్డకే వేఠేత్వా ఆహరిత్వా లాభం లభతి, యథా చ అఛేకో నియామకో బలవవాతే లఙ్కారం పూరేన్తో నావం విదేసం పక్ఖన్దాపేతి, అపరో అఛేకో మన్దవాతే లఙ్కారం ఓరోపేన్తో నావం తత్థేవ ఠపేతి, ఛేకో పన మన్దవాతే పూరేత్వా బలవవాతే అడ్ఢలఙ్కారం కత్వా సోత్థినా ఇచ్ఛితట్ఠానం పాపుణాతి, యథా చ “యో తేలేన అఛడ్డేన్తో నాళిం పూరేతి, సో లాభం లభతీ”తి ఆచరియేన అన్తేవాసికానం వుత్తే ఏకో అఛేకో లాభలుద్ధో వేగేన పూరేన్తో తేలం ఛడ్డేతి, అపరో అఛేకో తేలఛడ్డనభయా ఆసిఞ్చితుమ్పి న విసహతి, ఛేకో పన సమేన పయోగేన పూరేత్వా లాభం లభతి, ఏవమేవ ఏకో భిక్ఖు ఉప్పన్నే నిమిత్తే “సీఘమేవ అప్పనం పాపుణిస్సామీ”తి గాళ్హం వీరియం కరోతి, తస్స చిత్తం అచ్చారద్ధవీరియత్తా ఉద్ధచ్చే పతతి, సో న సక్కోతి అప్పనం పాపుణితుం. ఏకో అచ్చారద్ధవీరియతాయ దోసం దిస్వా “కిం దాని మే అప్పనాయా”తి వీరియం హాపేతి, తస్స చిత్తం అతిలీనవీరియత్తా కోసజ్జే పతతి, సోపి న సక్కోతి అప్పనం పాపుణితుం. యో పన ఈసకమ్పి లీనం లీనభావతో, ఉద్ధతం ఉద్ధచ్చతో మోచేత్వా సమేన పయోగేన నిమిత్తాభిముఖం పవత్తేతి, సో అప్పనం పాపుణాతి, తాదిసేన భవితబ్బం.

ఇదాని ఏవం పటిపన్నస్స అప్పనాపవత్తిం దస్సేన్తో **“తస్సేవం అనుయుత్తస్సా”**తిఆదిమాహ. తత్థ **పఠమం పరికమ్మ**న్తిఆది అగ్గహితగ్గహణేన వుత్తం, గహితగ్గహణేన పన అవిసేసేన సబ్బేసం సబ్బా సమఞ్ఞా. సబ్బానిపి హి అప్పనాయ పరికమ్మత్తా పటిసఙ్ఖారకత్తా **“పరికమ్మానీ”**తిపి, యథా గామాదీనం ఆసన్నప్పదేసో “గామూపచారో ఘరూపచారో”తి వుచ్చతి, ఏవం అప్పనాయ ఆసన్నత్తా సమీపచారిత్తా వా **“ఉపచారానీ”**తిపి, ఇతో పుబ్బే పరికమ్మానం ఉపరి అప్పనాయ చ అనులోమనతో **“అనులోమానీ”**తిపి వుచ్చన్తి. యఞ్చేత్థ సబ్బన్తిమం, తం పరిత్తగోత్తాభిభవనతో మహగ్గతగోత్తభావనతో చ **“గోత్రభూ”**తిపి వుచ్చతి. గం తాయతీతి హి గోత్తం, పరిత్తన్తి పవత్తమానం అభిధానం బుద్ధిఞ్చ ఏకంసికవిసయతాయ రక్ఖతీతి **పరిత్తగోత్తం**. యథా హి బుద్ధి ఆరమ్మణభూతేన అత్థేన వినా న వత్తతి, ఏవం అభిధానం అభిధేయ్యభూతేన, తస్మా సో తాని తాయతి రక్ఖతీతి వుచ్చతి. తం పన మహగ్గతానుత్తరవిధురం కామతణ్హాయ గోచరభూతం కామావచరధమ్మానం ఆవేణికరూపం దట్ఠబ్బం. మహగ్గతగోత్తేపి ఇమినా నయేన అత్థో వేదితబ్బో. ఇతి ఏవరూపస్స పరిత్తగోత్తస్స అభిభవనతో మహగ్గతగోత్తస్స చ భావనతో ఉప్పాదనతో అన్తిమం “గోత్రభూ”తిపి వుచ్చతి. **చతుత్థమేవ హి పఞ్చమం వాతి** ఖిప్పాభిఞ్ఞదన్ధాభిఞ్ఞానం వసేన వుత్తం. ఖిప్పాభిఞ్ఞస్స హి చతుత్థం అప్పేతి, దన్ధాభిఞ్ఞస్స పఞ్చమం. కస్మా పన చతుత్థం పఞ్చమం వా అప్పేతి, న ఛట్ఠం వా సత్తమం వాతి ఆహ **“ఆసన్నభవఙ్గపాతత్తా”**తి. యథా హి పురిసో ఛిన్నపపాతాభిముఖో ధావన్తో ఠాతుకామోపి పరియన్తే పాదం కత్వా ఠాతుం న సక్కోతి, పపాతే ఏవ పతతి, ఏవం ఛట్ఠం వా సత్తమం వా అప్పేతుం న సక్కోతి భవఙ్గస్స ఆసన్నత్తా. తస్మా చతుత్థపఞ్చమేసుయేవ అప్పనా హోతీతి వేదితబ్బా.

“పురిమా పురిమా కుసలా ధమ్మా పచ్ఛిమానం పచ్ఛిమానం కుసలానం ధమ్మానం ఆసేవనపచ్చయేన పచ్చయో”తి (పట్ఠా॰ ౧.౧.౧౨) వుత్తత్తా **“ఆసేవనపచ్చయేన కుసలా ధమ్మా బలవన్తో హోన్తీ”**తి ఆహ. యథా అలద్ధాసేవనం పఠమం జవనం దుబ్బలత్తా గోత్రభుం న ఉప్పాదేతి, లద్ధాసేవనం పన బలవభావతో దుతియం వా తతియం వా గోత్రభుం ఉప్పాదేతి, ఏవం లద్ధాసేవనతాయ బలవభావతో ఛట్ఠమ్పి సత్తమమ్పి అప్పేతీతి థేరస్స అధిప్పాయో. తేనాహ – **“తస్మా ఛట్ఠం సత్తమం వా అప్పేతీ”**తి. **త**న్తి థేరస్స వచనం. **పటిక్ఖిత్త**న్తి సుత్తసుత్తానులోమఆచరియవాదేహి అనుపత్థమ్భితత్తా “అత్తనోమతిమత్తం థేరస్సేత”న్తి వత్వా పటిక్ఖిత్తం. “పురిమా పురిమా కుసలా ధమ్మా”తి పన సుత్తపదమకారణం ఆసేవనపచ్చయలాభస్స బలవభావే అనేకన్తికత్తా. తథా హి అలద్ధాసేవనాపి పఠమచేతనా దిట్ఠధమ్మవేదనీయా హోతి, లద్ధాసేవనా దుతియచేతనా యావ ఛట్ఠచేతనా అపరాపరియవేదనీయా. యది ఛట్ఠం సత్తమఞ్చ పరిక్ఖీణజవత్తా దుబ్బలం, న ఆసేవనపచ్చయేన బలవం, కథం సత్తమజవనచేతనా ఉపపజ్జవేదనీయా ఆనన్తరియా చ హోతీతి? నాయం విసేసో ఆసేవనపచ్చయలాభేన బలవప్పత్తియా కిఞ్చరహి కిరియావత్థావిసేసతో. కిరియావత్థా హి ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేన తివిధా. తత్థ పరియోసానావత్థాయ సన్నిట్ఠాపకచేతనాభావేన ఉపపజ్జవేదనీయాదితా హోతి, న బలవభావేనాతి దట్ఠబ్బం. “పటిసన్ధియా అనన్తరపచ్చయభావినో విపాకసన్తానస్స అనన్తరపచ్చయభావేన తథా అభిసఙ్ఖతత్తా”తి చ వదన్తి, తస్మా ఛట్ఠసత్తమానం పపాతాభిముఖతాయ పరిక్ఖీణజవతా న సక్కా నివారేతుం. **పుబ్బభాగచిత్తానీ**తి తీణి చత్తారి వా చిత్తాని.

ఏత్థాతి ఏతిస్సం కాయానుపస్సనాయం. **పారిసుద్ధిం పత్తుకామోతి** అధిగన్తుకామో సమాపజ్జితుకామో చ. తత్థ సల్లక్ఖణావివట్టనావసేన అధిగన్తుకామో, సల్లక్ఖణవసేన సమాపజ్జితుకామోతి యోజేతబ్బం. **ఆవజ్జనసమాపజ్జన…పే॰… వసిప్పత్త**న్తి ఏత్థ ఏవం తావ పఞ్చ వసియో వేదితబ్బా – పఠమజ్ఝానతో వుట్ఠాయ పఠమం వితక్కం ఆవజ్జయతో భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఉప్పన్నావజ్జనానన్తరం వితక్కారమ్మణానేవ చత్తారి పఞ్చ జవనాని జవన్తి, తతో ద్వే భవఙ్గాని, తతో పన విచారారమ్మణం ఆవజ్జనం వుత్తనయేనేవ జవనానీతి ఏవం పఞ్చసు ఝానఙ్గేసు యదా నిరన్తరం చిత్తం పేసేతుం సక్కోతి, అథస్స **ఆవజ్జనవసీ** సిద్ధా హోతి. అయం పన భవఙ్గద్వయన్తరితా మత్థకప్పత్తా వసీ భగవతో యమకపాటిహారియే లబ్భతి, అఞ్ఞేసం వా ధమ్మసేనాపతిఆదీనం ఏవరూపే ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ లహుతరం ఆవజ్జనవసీనిబ్బత్తనకాలే. సా చ ఖో ఇత్తరా పరిత్తకాలా, న సత్థు యమకపాటిహారియే వియ చిరతరప్పబన్ధవతీ. తథా హి తం సావకేహి అసాధారణం వుత్తం. ఇతో పరం సీఘతరా ఆవజ్జనవసీ నామ నత్థి.

ఆయస్మతో పన మహామోగ్గల్లానస్స నన్దోపనన్దనాగరాజదమనే వియ సీఘం సమాపజ్జనసమత్థతా **సమాపజ్జనవసీ** నామ. ఏత్థ చ సమాపజ్జితుకామతానన్తరం ద్వీసు భవఙ్గేసు ఉప్పన్నేసు భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఉప్పన్నావజ్జనానన్తరం సమాపజ్జనం సీఘం సమాపజ్జనసమత్థతా. అయఞ్చ మత్థకప్పత్తా సమాపజ్జనవసీ సత్థు ధమ్మదేసనాయం లబ్భతి, తం సన్ధాయ వుత్తం “సో ఖో అహం, అగ్గివేస్సన, తస్సాయేవ కథాయ పరియోసానే తస్మింయేవ పురిమస్మిం సమాధినిమిత్తే అజ్ఝత్తమేవ చిత్తం సణ్ఠపేమి సన్నిసాదేమి ఏకోదిం కరోమి సమాదహామి, యేన సుదం నిచ్చకప్పం విహరామీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౮౭). ఇతో సీఘతరా హి సమాపజ్జనవసీ నామ నత్థి.

అచ్ఛరామత్తం వా దసచ్ఛరామత్తం వా ఖణం ఝానం ఠపేతుం సమత్థతా **అధిట్ఠానవసీ** నామ. తథేవ అచ్ఛరామత్తం వా దసచ్ఛరామత్తం వా లహుకం ఖణం ఝానసమఙ్గీ హుత్వా ఝానతో వుట్ఠాతుం సమత్థతా **వుట్ఠానవసీ** నామ. భవఙ్గచిత్తప్పవత్తియేవ హేత్థ ఝానతో వుట్ఠానం నామ. ఏత్థ చ యథా “ఏత్తకమేవ ఖణం ఝానం ఠపేస్సామీ”తి పుబ్బపరికమ్మవసేన అధిట్ఠానసమత్థతా అధిట్ఠానవసీ, ఏవం “ఏత్తకమేవ ఖణం ఝానసమఙ్గీ హుత్వా ఝానతో వుట్ఠహిస్సామీ”తి పుబ్బపరికమ్మవసేన వుట్ఠానసమత్థతా వుట్ఠానవసీతి వేదితబ్బా, యా సమాపత్తివుట్ఠానకుసలతాతి వుచ్చతి. **పచ్చవేక్ఖణవసీ** పన ఆవజ్జనవసియా ఏవ వుత్తా. పచ్చవేక్ఖణజవనానేవ హి తత్థ ఆవజ్జనానన్తరాని. యదగ్గేన హి ఆవజ్జనవసీసిద్ధి, తదగ్గేన పచ్చవేక్ఖణవసీసిద్ధి వేదితబ్బా.

అరూపపుబ్బఙ్గమం వా...పే.... విపస్సనం పట్ఠపేతీతి సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం విత్థారతో దస్సేతుం “**కథ**”న్తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఝానఙ్గాని పరిగ్గహేత్వాతి** వితక్కాదీని ఝానఙ్గాని తంసమ్పయుత్తే చ ధమ్మే సలక్ఖణరసాదివసేన పరిగ్గహేత్వా. “ఝానఙ్గానీ”తి హి ఇదం నిదస్సనమత్తం, ఝానఙ్గాని పన పస్సన్తో తంసమ్పయుత్తే చ ధమ్మే పస్సతి. **తేసం నిస్సయం హదయవత్థు**న్తి యథా నామ పురిసో అన్తోగేహే సప్పం దిస్వా అనుబన్ధమానో తస్స ఆసయం పస్సతి, ఏవమేవ ఖో అయమ్పి యోగావచరో తే అరూపధమ్మే ఉపపరిక్ఖన్తో “ఇమే ధమ్మా కిం నిస్సాయ పవత్తన్తీ”తి పరియేసమానో తేసం నిస్సయం హదయవత్థుం పస్సతి. **ఝానఙ్గాని అరూప**న్తి ఏత్థ తంసమ్పయుత్తధమ్మానమ్పి గహణం వేదితబ్బం.

అరూపపుబ్బఙ్గమం రూపపరిగ్గహం దస్సేత్వా ఇదాని రూపపుబ్బఙ్గమం అరూపపరిగ్గహం దస్సేన్తో “**అథ వా**”తిఆదిమాహ. **కేసాదీసు కోట్ఠాసేసు...పే.... తంనిస్సితరూపాని చ పరిగ్గహేత్వాతి** ఏత్థ పన కేసే తావ థద్ధలక్ఖణం పథవీధాతూతి పరిగ్గహేతబ్బం, తత్థేవ ఆబన్ధనలక్ఖణం ఆపోధాతూతి, పరిపాచనలక్ఖణం తేజోధాతూతి, విత్థమ్భనలక్ఖణం వాయోధాతూతి ఏవం సబ్బకోట్ఠాసేసు ఏకేకస్మిం కోట్ఠాసే చత్తారి చత్తారి మహాభూతాని పరిగ్గహేతబ్బాని. అథానేన యాథావతో సరసలక్ఖణతో ఆవిభూతాసు ధాతూసు కమ్మసముట్ఠానమ్హి తావ కేసే వుత్తలక్ఖణా తా చతస్సో చ ధాతుయో తంనిస్సితో చ వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా జీవితం కాయపసాదోతి ఏవం కాయదసకవసేన దస రూపాని, తత్థేవ భావస్స అత్థితాయ భావదసకవసేన దస రూపాని, ఆహారసముట్ఠానం ఓజట్ఠమకం, ఉతుసముట్ఠానం చిత్తసముట్ఠానన్తి అపరానిపి చతువీసతీతి ఏవం చతుసముట్ఠానేసు చతువీసతికోట్ఠాసేసు చతుచత్తాలీస రూపాని పరిగ్గహేతబ్బాని. సేదో అస్సు ఖేళో సిఙ్ఘాణికాతి ఇమే పన చతూసు ఉతుచిత్తసముట్ఠానేసు ద్విన్నం ఓజట్ఠమకానం వసేన సోళస సోళస రూపాని. ఉదరియం కరీసం పుబ్బం ముత్తన్తి ఇమేసు చతూసు ఉతుసముట్ఠానేసు ఉతుసముట్ఠానస్సేవ ఓజట్ఠమకస్స వసేన అట్ఠ అట్ఠ రూపాని పరిగ్గహేతబ్బాని. ఏస తావ ద్వత్తింసాకారే నయో.

యే పన ఇమస్మిం ద్వత్తింసాకారే ఆవిభూతే అపరే చత్తారో తేజోకోట్ఠాసా, ఛ వాయోకోట్ఠాసాతి దస ఆకారా ఆవి భవన్తి, తత్థ అసితాదిపరిపాచకే తావ కమ్మజతేజోకోట్ఠాసమ్హి ఓజట్ఠమకఞ్చేవ జీవితఞ్చాతి నవ రూపాని, తథా చిత్తజే అస్సాసపస్సాసకోట్ఠాసే ఓజట్ఠమకఞ్చేవ సద్దో చాతి నవ, సేసేసు చతుసముట్ఠానేసు అట్ఠసు జీవితనవకఞ్చేవ తీణి చ ఓజట్ఠమకానీతి తేత్తింస తేత్తింస రూపాని పరిగ్గహేతబ్బాని. ఏవం విత్థారతో ద్వాచత్తాలీసాకారవసేన ఇమేసు భూతుపాదాయరూపేసు పాకటేసు జాతేసు వత్థుద్వారవసేన పఞ్చ చక్ఖుదసకాదయో హదయవత్థుదసకఞ్చాతి అపరానిపి సట్ఠి రూపాని పరిగ్గహేతబ్బాని. సచే పనస్స తేన తేన ముఖేన రూపం పరిగ్గహేత్వా అరూపం పరిగ్గణ్హతో సుఖుమత్తా అరూపం న ఉపట్ఠాతి, తేన ధురనిక్ఖేపం అకత్వా రూపమేవ పునప్పునం సమ్మసితబ్బం మనసి కాతబ్బం పరిగ్గహేతబ్బం వవత్థపేతబ్బం. యథా యథా హిస్స రూపం సువిక్ఖాలితం హోతి నిజ్జటం సుపరిసుద్ధం, తథా తథా తదారమ్మణా అరూపధమ్మా సయమేవ పాకటా హోన్తి.

యథా హి చక్ఖుమతో పురిసస్స అపరిసుద్ధే ఆదాసే ముఖనిమిత్తం ఓలోకేన్తస్స నిమిత్తం న పఞ్ఞాయతీతి న ఆదాసం ఛడ్డేతి, అథ ఖో నం పునప్పునం పరిమజ్జతి, తస్స పరిసుద్ధే ఆదాసే నిమిత్తం సయమేవ పాకటం హోతి, ఏవమేవ తేన భిక్ఖునా ధురనిక్ఖేపం అకత్వా రూపమేవ పునప్పునం సమ్మసితబ్బం మనసి కాతబ్బం పరిగ్గహేతబ్బం వవత్థపేతబ్బం. యథా యథా హిస్స రూపం సువిక్ఖాలితం హోతి నిజ్జటం సుపరిసుద్ధం, తథా తథా తదారమ్మణా అరూపధమ్మా సయమేవ పాకటా హోన్తి. ఏవం సువిసుద్ధరూపపరిగ్గహస్స పనస్స అరూపధమ్మా తీహాకారేహి ఉపట్ఠహన్తి ఫస్సవసేన వా వేదనావసేన వా విఞ్ఞాణవసేన వా.

కథం ? ఏకస్స తావ “కేసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా...పే.... అస్సాసపస్సాసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా”తిఆదినా నయేన ధాతుయో పరిగ్గణ్హన్తస్స పఠమాభినిపాతో ఫస్సో, తంసమ్పయుత్తా వేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, సఞ్ఞా సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, సద్ధిం ఫస్సేన చేతనా సఙ్ఖారక్ఖన్ధో, చిత్తం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధోతి ఉపట్ఠాతి. ఏవం అరూపధమ్మా ఫస్సవసేన ఉపట్ఠహన్తి. ఏకస్స “కేసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా...పే.... అస్సాసపస్సాసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా”తి తదారమ్మణరసానుభవనకవేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తా సఞ్ఞా సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తో ఫస్సో చ చేతనా చ సఙ్ఖారక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తం చిత్తం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధోతి ఉపట్ఠాతి. ఏవం వేదనావసేన అరూపధమ్మా ఉపట్ఠహన్తి. అపరస్స “కేసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా...పే.... అస్సాసపస్సాసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా”తి ఆరమ్మణపటివిజాననం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తా వేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, సఞ్ఞా సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, ఫస్సో చ చేతనా చ సఙ్ఖారక్ఖన్ధోతి ఉపట్ఠాతి. ఏవం విఞ్ఞాణవసేన అరూపధమ్మా ఉపట్ఠహన్తి. ఏతేనేవుపాయేన “కమ్మసముట్ఠానే కేసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా”తిఆదినా నయేన ద్వాచత్తాలీసాయ ధాతుకోట్ఠాసేసు చతున్నం చతున్నం ధాతూనం వసేన సేసేసుపి వత్థు చక్ఖాదీసు దసకేసు మనోధాతుమనోవిఞ్ఞాణధాతూనం నిస్సయలక్ఖణం హదయవత్థు రూపాభిఘాతారహభూతప్పసాదలక్ఖణం చక్ఖూతిఆదినా వత్థుద్వారవసేన పరిగ్గణ్హన్తస్స పఠమాభినిపాతో ఫస్సో, తంసమ్పయుత్తా వేదనా వేదనాక్ఖన్ధోతిఆదినా ఫస్సాదివసేన తీహి ఆకారేహి అరూపధమ్మా ఉపట్ఠహన్తి. తేన వుత్తం “**యథాపరిగ్గహితరూపారమ్మణం యథాపరిగ్గహితరూపవత్థుద్వారారమ్మణం వా ససమ్పయుత్తధమ్మం విఞ్ఞాణఞ్చ పస్సతీ**”తి.

ఇదాని అఞ్ఞథాపి రూపపుబ్బఙ్గమం అరూపపరిగ్గహం దస్సేన్తో “**అథ వా**”తిఆదిమాహ. తత్థ **యథా హీ**తిఆది కాయస్స చిత్తస్స చ అస్సాసపస్సాసానం సముదయభావదస్సనం. **కమ్మారగగ్గరీతి** కమ్మారానం ఉక్కాయ అగ్గిధమనభస్తా. **ధమమానాయాతి** ధూమాయన్తియా, వాతం గాహాపేన్తియాతి అత్థో. **తజ్జ**న్తి తదనురూపం. **ఏవమేవ**న్తి ఏత్థ కమ్మారగగ్గరీ వియ కరజకాయో, వాయామో వియ చిత్తం దట్ఠబ్బం. కిఞ్చాపి అస్సాసపస్సాసా చిత్తసముట్ఠానా, కరజకాయం పన వినా తేసం అప్పవత్తనతో “**కాయఞ్చ చిత్తఞ్చ పటిచ్చ అస్సాసపస్సాసా**”తి వుత్తం.

తస్సాతి నామరూపస్స. **పచ్చయం పరియేసతీతి** “అవిజ్జాసముదయా రూపసముదయో”తిఆదినా అవిజ్జాదికం పచ్చయం పరియేసతి వీమంసతి పరిగ్గణ్హాతి. **కఙ్ఖం వితరతీతి** “అహోసిం ను ఖో అహం అతీతమద్ధాన”న్తిఆదినయప్పవత్తం సోళసవత్థుకం విచికిచ్ఛం అతిక్కమతి పజహతి. “యం కిఞ్చి రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్న”న్తిఆదినయప్పవత్తం **కలాపసమ్మసనం. పుబ్బభాగేతి** పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధిపరియాపన్నాయ ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ పుబ్బభాగే ఉప్పన్నే. **ఓభాసాదయోతి** ఓభాసో ఞాణం పీతి పస్సద్ధి సుఖం అధిమోక్ఖో పగ్గహో ఉపేక్ఖా ఉపట్ఠానం నికన్తీతి ఇమే ఓభాసాదయో దస.

తత్థ (విసుద్ధి॰ ౨.౭౩౩; పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౬) **ఓభాసో**తి విపస్సనోభాసో, సో చ విపస్సనాచిత్తసముట్ఠితం సన్తతిపతితం ఉతుసముట్ఠానఞ్చ పభస్సరరూపం. తత్థ విపస్సనాచిత్తసముట్ఠితం యోగినో సరీరట్ఠమేవ పభస్సరం హుత్వా తిట్ఠతి చిత్తజరూపానం సరీరం ముఞ్చిత్వా బహి అప్పవత్తనతో, ఇతరం సరీరం ముఞ్చిత్వా ఞాణానుభావానురూపం సమన్తతో పత్థరతి, తం తస్సేవ పఞ్ఞాయతి. తేన ఫుట్ఠోకాసే రూపగతమ్పి పస్సతి, పస్సన్తో చ చక్ఖువిఞ్ఞాణేన పస్సతి, ఉదాహు మనోవిఞ్ఞాణేనాతి వీమంసితబ్బన్తి వదన్తి. దిబ్బచక్ఖులాభినో వియ తం మనోవిఞ్ఞాణవిఞ్ఞేయ్యమేవాతి వత్తుం యుత్తం వియ దిస్సతి. సో ఖో పనాయం ఓభాసో కస్సచి భిక్ఖునో పల్లఙ్కట్ఠానమత్తమేవ ఓభాసేన్తో ఉప్పజ్జతి, కస్సచి అన్తోగబ్భం, కస్సచి బహిగబ్భమ్పి, కస్సచి సకలవిహారం, గావుతం, అడ్ఢయోజనం, యోజనం, ద్వియోజనం, తియోజనం, కస్సచి పథవీతలతో యావ అకనిట్ఠబ్రహ్మలోకా ఏకాలోకం కురుమానో. భగవతో పన దససహస్సిలోకధాతుం ఓభాసేన్తో ఉదపాది. తస్మిం పన ఉప్పన్నే యోగావచరో “న వత మే ఇతో పుబ్బే ఏవరూపో ఓభాసో ఉప్పన్నపుబ్బో, అద్ధా మగ్గప్పత్తోస్మి ఫలప్పత్తోస్మీ”తి

అమగ్గమేవ "మగ్గో"తి, అఫలమేవ చ "ఫల"న్తి గణ్హాతి. తస్స అమగ్గం "మగ్గో"తి అఫలం వా "ఫల"న్తి గణ్హతో విపస్సనావీథి ఉక్కన్తా నామ హోతి. సో అత్తనో మూలకమ్మట్ఠానం విస్సజ్జేత్వా ఓభాసమేవ అస్సాదేన్తో నిసీదతి.

ఞాణన్తి విపస్సనాఞాణం. తస్స కిర రూపారూపధమ్మే తులయన్తస్స తీరయన్తస్స విస్సట్ఠఇన్దవజిరమివ అవిహతవేగం తిఖిణం సూరం అతివిసదం ఞాణం ఉప్పజ్జతి.

పీతీతి విపస్సనాపీతి. తస్స కిర తస్మిం సమయే ఖుద్దికా పీతి ఖణికా పీతి ఓక్కన్తికా పీతి ఉబ్బేగా పీతి ఫరణా పీతీతి అయం పఞ్చవిధా పీతి సకలసరీరం పూరయమానా ఉప్పజ్జతి.

పస్సద్ధీతి విపస్సనాపస్సద్ధి. తస్స కిర తస్మిం సమయే రత్తిట్ఠానే వా దివాట్ఠానే వా నిసిన్నస్స కాయచిత్తానం నేవ దరథో, న గారవం, న కక్ఖళతా, న అకమ్మఞ్ఞతా, న గేలఞ్ఞం, న వఙ్కతా హోతి, అథ ఖో పనస్స కాయచిత్తాని పస్సద్ధాని లహూని ముదూని కమ్మఞ్ఞాని సువిసదాని ఉజుకానియేవ హోన్తి. సో ఇమేహి పస్సద్ధాదీహి అనుగ్గహితకాయచిత్తో తస్మిం సమయే అమానుసిం నామ రతిం అనుభవతి. యం సన్ధాయ వుత్తం –

> "సుఞ్ఞాగారం పవిట్ఠస్స, సన్తచిత్తస్స భిక్ఖునో;
> అమానుసీ రతీ హోతి, సమ్మా ధమ్మం విపస్సతో.
>
> "యతో యతో సమ్మసతి, ఖన్ధానం ఉదయబ్బయం;
> లభతీ పీతిపామోజ్జం, అమతం తం విజానత"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౩౭౩-౩౭౪);

ఏవమస్స ఇమం అమానుసిం రతిం సాధయమానా లహుతాదిసమ్పయుత్తా పస్సద్ధి ఉప్పజ్జతి.

సుఖన్తి విపస్సనాసుఖం. తస్స కిర తస్మిం సమయే సకలసరీరం అభిసన్దయమానం అతిపణీతం సుఖముప్పజ్జతి.

అధిమోక్ఖోతి సద్ధా. విపస్సనాసమ్పయుత్తాయేవ హిస్స చిత్తచేతసికానం అతిసయప్పసాదభూతా బలవతీ సద్ధా ఉప్పజ్జతి.

పగ్గహోతి వీరియం. విపస్సనాసమ్పయుత్తమేవ హిస్స అసిథిలమనచ్చారద్ధం సుపగ్గహితం వీరియం ఉప్పజ్జతి.

ఉపట్ఠానన్తి సతి. విపస్సనాసమ్పయుత్తాయేవ హిస్స సూపట్ఠితా సుప్పతిట్ఠితా నిఖాతా అచలా పబ్బతరాజసదిసా సతి ఉప్పజ్జతి. సో యం యం ఠానం ఆవజ్జతి సమన్నాహరతి మనసి కరోతి పచ్చవేక్ఖతి, తం తం ఠానమస్స ఓక్కన్దిత్వా పక్ఖన్దిత్వా దిబ్బచక్ఖునో పరలోకో వియ సతియా ఉపట్ఠాతి.

ఉపేక్ఖాతి విపస్సనుపేక్ఖా చేవ ఆవజ్జనుపేక్ఖా చ. తస్మిఞ్హిస్స సమయే సబ్బసఙ్ఖారేసు మజ్ఝత్తభూతా విపస్సనుపేక్ఖా బలవతీ ఉప్పజ్జతి, మనోద్వారే ఆవజ్జనుపేక్ఖాపి. సా హిస్స తం తం ఠానం ఆవజ్జేన్తస్స విస్సట్ఠఇన్దవజిరమివ పత్తపుటే పక్ఖన్దతత్తనారాచో వియ చ సూరా తిఖిణా హుత్వా వహతి.

నికన్తీతి విపస్సనానికన్తి. ఏవం ఓభాసాదిపటిమణ్డితాయ హిస్స విపస్సనాయ ఆలయం కురుమానా సుఖుమా సన్తాకారా నికన్తి ఉప్పజ్జతి, యా "కిలేసో"తి పరిగ్గహేతుమ్పి న సక్కా హోతి.

యథా చ ఓభాసే, ఏవం ఏతేసుపి అఞ్ఞతరస్మిం ఉప్పన్నే యోగావచరో "న వత మే ఇతో పుబ్బే ఏవరూపం ఞాణం ఉప్పన్నపుబ్బం, ఏవరూపా పీతి, పస్సద్ధి, సుఖం, అధిమోక్ఖో, పగ్గహో, ఉపట్ఠానం, ఉపేక్ఖా, నికన్తి ఉప్పన్నపుబ్బా, అద్ధా మగ్గప్పత్తోస్మి ఫలప్పత్తోస్మీ"తి అమగ్గమేవ "మగ్గో"తి అఫలమేవ చ "ఫల"న్తి గణ్హాతి, తస్స అమగ్గం "మగ్గో"తి అఫలం "ఫల"న్తి గణ్హతో విపస్సనావీథి ఉక్కన్తా నామ హోతి. సో అత్తనో మూలకమ్మట్ఠానం విస్సజ్జేత్వా నికన్తిమేవ అస్సాదేన్తో నిసీదతి.

ఏత్థ చ ఓభాసాదయో ఉపక్కిలేసవత్థుతాయ "ఉపక్కిలేసా"తి వుత్తా, న అకుసలత్తా, నికన్తి పన ఉపక్కిలేసో చేవ ఉపక్కిలేసవత్థు చ . వత్థువసేనేవ చేతే దస, గాహవసేన పన సమతింస హోన్తి. కథం? "మమ ఓభాసో ఉప్పన్నో"తి గణ్హతో హి దిట్ఠిగ్గాహో హోతి, "మనాపో వత ఓభాసో ఉప్పన్నో"తి గణ్హతో మానగ్గాహో, ఓభాసం అస్సాదయతో తణ్హాగాహో. ఇతి ఓభాసే దిట్ఠిమానతణ్హావసేన తయో గాహా. తథా సేసేసుపీతి ఏవం గాహవసేన సమతింస ఉపక్కిలేసా హోన్తి. తేసం వసేన అకుసలో అబ్యత్తో యోగావచరో ఓభాసాదీసు కమ్పతి విక్ఖిపతి, ఓభాసాదీసు ఏకేకం "ఏతం మమ, ఏసోహమస్మి, ఏసో మే అత్తా"తి సమనుపస్సతి. తేనాహు పోరాణా –

> "ఓభాసే చేవ ఞాణే చ, పీతియా చ వికమ్పతి;
> పస్సద్ధియా సుఖే చేవ, యేహి చిత్తం పవేధతి.
>
> "అధిమోక్ఖే చ పగ్గాహే, ఉపట్ఠానే చ కమ్పతి;
> ఉపేక్ఖావజ్జనాయ చేవ, ఉపేక్ఖాయ చ నికన్తియా"తి. (పటి॰ మ॰ ౨.౭)

కుసలో పణ్డితో బ్యత్తో బుద్ధిసమ్పన్నో యోగావచరో ఓభాసాదీసు ఉప్పన్నేసు "అయం ఖో మే ఓభాసో ఉప్పన్నో, సో ఖో పనాయం అనిచ్చో సఙ్ఖతో పటిచ్చసముప్పన్నో ఖయధమ్మో వయధమ్మో విరాగధమ్మో నిరోధధమ్మో"తి ఇతి వా తం పఞ్ఞాయ పరిచ్ఛిన్దతి ఉపపరిక్ఖతి. అథ వా పనస్స ఏవం హోతి – సచే ఓభాసో అత్తా భవేయ్య, అత్తాతి గహేతుం వట్టేయ్య, అనత్తావ పనాయం "అత్తా"తి గహితో. తస్మా సో అవసవత్తనట్ఠేన అనత్తా, హుత్వా అభావట్ఠేన అనిచ్చో, ఉప్పాదవయపటిపీళనట్ఠేన దుక్ఖోతి ఉపపరిక్ఖతి. యథా చ ఓభాసే, ఏవం సేసేసుపి. సో ఏవం ఉపపరిక్ఖిత్వా ఓభాసం "నేతం మమ, నేసోహమస్మి, న మేసో అత్తా"తి సమనుపస్సతి. ఞాణం…పే.… నికన్తిం "నేతం మమ, నేసోహమస్మి, న మేసో అత్తా"తి సమనుపస్సతి. ఏవం సమనుపస్సన్తో ఓభాసాదీసు న కమ్పతి న వేధతి. తేనాహు పోరాణా –

> "ఇమాని దస ఠానాని, పఞ్ఞా యస్స పరిచ్చితా;
> ధమ్ముద్ధచ్చకుసలో హోతి, న చ విక్ఖేపం గచ్ఛతీ"తి. (పటి॰ మ॰ ౨.౭);

సో ఏవం విక్ఖేపం అగచ్ఛన్తో తం సమతింసవిధం ఉపక్కిలేసజటం విజటేత్వా “ఓభాసాదయో ధమ్మా న మగ్గో, ఉపక్కిలేసవిముత్తం పన వీథిప్పటిపన్నం విపస్సనాఞాణం మగ్గో”తి అమగ్గం మగ్గఞ్చ వవత్థపేతి. యం సన్ధాయేతం వుత్తం **“ఓభాసాదయో దస విపస్సనుపక్కిలేసే పహాయ ఉపక్కిలేసవిముత్తం పటిపదాఞాణం మగ్గోతి వవత్థపేత్వా”**తి. **ఉదయం పహాయాతి** ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ గహితం సఙ్ఖారానం ఉదయం విస్సజ్జేత్వా తేసం భఙ్గస్సేవ అనుపస్సనతో భఙ్గానుపస్సనాఞాణం **పత్వా** ఆదీనవానుపస్సనాపుబ్బఙ్గమాయ నిబ్బిదానుపస్సనాయ **నిబ్బిన్దన్తో** ముఞ్చితుకమ్యతాపటిసఙ్ఖానుపస్సనాసఙ్ఖారుపేక్ఖానులోమఞాణానం చిణ్ణపరియన్తే ఉప్పన్నగోత్రభుఞాణానన్తరం ఉప్పన్నేన మగ్గఞాణేన సబ్బసఙ్ఖారేసు **విరజ్జన్తో విముచ్చన్తో**. మగ్గక్ఖణే హి అరియో విరజ్జతి విముచ్చతీతి చ వుచ్చతి. తేనాహ – **“యథాక్కమం చత్తారో అరియమగ్గే పాపుణిత్వా”**తి. మగ్గఫలనిబ్బానపహీనావసిట్ఠకిలేససఙ్ఖాతస్స పచ్చవేక్ఖితబ్బస్స పభేదేన **ఏకూనవీసతిభేదస్స**. అరహతో హి అవసిట్ఠకిలేసాభావేన ఏకూనవీసతి పచ్చవేక్ఖణఞాణాని. **అస్సాతి** ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానికస్స.

విసుం కమ్మట్ఠానభావనానయో నామ నత్థీతి పఠమచతుక్కవసేన అధిగతజ్ఝానస్స వేదనాచిత్తధమ్మానుపస్సనావసేన దేసితత్తా వుత్తం. **తేసన్తి** తిణ్ణం చతుక్కానం. **పీతిప్పటిసంవేదీతి** పీతియా పటి పటి సమ్మదేవ వేదనసీలో, తస్సా వా పటి పటి సమ్మదేవ వేదో ఏతస్స అత్థి, తం వా పటి పటి సమ్మదేవ వేదయమానో. తత్థ కామం **సంవేదన**గ్గహణేనేవ పీతియా సక్కచ్చం విదితభావో బోధితో హోతి, యేహి పన పకారేహి తస్సా సంవేదనం ఇచ్ఛితం, తం దస్సేతుం **పటి**-సద్దగ్గహణం “పటి పటి సంవేదీతి పటిసంవేదీ”తి. తేనాహ **“ద్వీహాకారేహీ”**తిఆది.

తత్థ **కథం ఆరమ్మణతో పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి** పుచ్ఛావచనం. **సప్పీతికే ద్వే ఝానే సమాపజ్జతీ**”తి పీతిసహగతాని ద్వే పఠమదుతియజ్ఝానాని పటిపాటియా సమాపజ్జతి. **తస్సాతి** తేన. “పటిసంవిదితా”తి హి పదం అపేక్ఖిత్వా కత్తుఅత్థే ఏతం సామివచనం. **సమాపత్తిక్ఖణేతి** సమాపన్నక్ఖణే. **ఝానపటిలాభేనాతి** ఝానేన సమఙ్గిభావేన. **ఆరమ్మణతోతి** ఆరమ్మణముఖేన, తదారమ్మణజ్ఝానపరియాపన్నా పీతి పటిసంవిదితా హోతి ఆరమ్మణస్స పటిసంవిదితత్తా. కిం వుత్తం హోతి? యథా నామ సప్పపరియేసనం చరన్తేన తస్స ఆసయే పటిసంవిదితే సోపి పటిసంవిదితో ఏవ హోతి మన్తాగదబలేన తస్స గహణస్స సుకరత్తా, ఏవం పీతియా ఆసయభూతే ఆరమ్మణే పటిసంవిదితే సా పీతి పటిసంవిదితా ఏవ హోతి సలక్ఖణతో సామఞ్ఞలక్ఖణతో చ తస్సా గహణస్స సుకరత్తాతి.

కథం అసమ్మోహతో పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. **విపస్సనాక్ఖణేతి** విపస్సనాపఞ్ఞాయ తిక్ఖవిసదప్పవత్తాయ విసయతో దస్సనక్ఖణే. **లక్ఖణపటివేధేనాతి** పీతియా సలక్ఖణస్స సామఞ్ఞలక్ఖణస్స చ పటివిజ్ఝనేన. యఞ్హి యస్స విసేసతో సామఞ్ఞతో చ లక్ఖణం, తస్మిం విదితే సో యాథావతో విదితో ఏవ హోతి. తేనాహ – **“అసమ్మోహతో పీతి పటిసంవిదితా హోతీ”**తి.

ఇదాని తమత్థం పాళియా ఏవ విభావేతుం **“వుత్తఞ్హేత”**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **దీఘంఅస్సాసవసేనాతి**ఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా వుత్తమేవ. తత్థ పన సతోకారితాదస్సనవసేన పాళి ఆగతా, ఇధ పీతిప్పటిసంవిదితావసేన. పీతిప్పటిసంవిదితా చ అత్థతో విభత్తా ఏవ. అపిచ అయమేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – దీఘంఅస్సాసవసేనాతి దీఘస్స అస్సాసస్స ఆరమ్మణభూతస్స వసేన పజానతో సా పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి సమ్బన్ధో. **చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపం పజానతోతి** ఝానపరియాపన్నం అవిక్ఖేపోతి లద్ధనామం చిత్తస్సేకగ్గతం తంసమ్పయుత్తాయ పఞ్ఞాయ పజానతో. యథేవ హి ఆరమ్మణముఖేన పీతి పటిసంవిదితా హోతి, ఏవం తంసమ్పయుత్తధమ్మాపి ఆరమ్మణముఖేన పటిసంవిదితా ఏవ హోన్తీతి. **సతి ఉపట్ఠితా హోతీతి** దీఘంఅస్సాసవసేన ఝానసమ్పయుత్తా సతి తస్స ఆరమ్మణే ఉపట్ఠితా ఆరమ్మణముఖేన ఝానేపి ఉపట్ఠితా నామ హోతి. **తాయ సతియాతి** ఏవం ఉపట్ఠితాయ తాయ సతియా యథావుత్తేన **తేన ఞాణేన** సుప్పటివిదితత్తా ఆరమ్మణస్స తస్స వసేన తదారమ్మణా సా పీతి **పటిసంవిదితా హోతి**. **దీఘంపస్సాసవసేనాతి**ఆదీసుపి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో.

ఏవం పఠమచతుక్కవసేన దస్సితం పీతిప్పటిసంవేదనం ఆరమ్మణతో అసమ్మోహతో చ విభాగసో దస్సేతుం **“ఆవజ్జతో”**తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఆవజ్జతోతి** ఝానం ఆవజ్జేన్తస్స. **సా పీతీతి** సా ఝానపరియాపన్నా పీతి. **జానతోతి** సమాపన్నక్ఖణే ఆరమ్మణముఖేన జానతో. తస్స సా పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి సమ్బన్ధో. **పస్సతోతి** దస్సనభూతేన ఞాణేన ఝానతో వుట్ఠాయ పస్సన్తస్స. **పచ్చవేక్ఖతోతి** ఝానం పచ్చవేక్ఖన్తస్స. **చిత్తం అధిట్ఠహతోతి** “ఏత్తకం వేలం ఝానసమఙ్గీ భవిస్సామీ”తి ఝానచిత్తం అధిట్ఠహన్తస్స. ఏవం పఞ్చన్నం వసీభావానం వసేన ఝానస్స పజాననముఖేన ఆరమ్మణతో పీతియా పటిసంవేదనా దస్సితా.

ఇదాని యేహి ధమ్మేహి ఝానం విపస్సనా చ సిజ్ఝన్తి, తేసం ఝానపరియాపన్నానం విపస్సనామగ్గపరియాపన్నానఞ్చ సద్ధాదీనం వసేన పీతిప్పటిసంవేదనం దస్సేతుం **“సద్ధాయ అధిముచ్చతో”**తిఆది వుత్తం. తత్థ **అధిముచ్చతోతి** సద్దహన్తస్స, సమథవిపస్సనావసేనాతి అధిప్పాయో. **వీరియం పగ్గణ్హతోతి**ఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **అభిఞ్ఞేయ్యన్తి** అభివిసిట్ఠాయ పఞ్ఞాయ జానితబ్బం. **అభిజానతోతి** విపస్సనాపఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమాయ మగ్గపఞ్ఞాయ జానతో. **పరిఞ్ఞేయ్యన్తి** దుక్ఖసచ్చం తీరణపరిఞ్ఞాయ మగ్గపఞ్ఞాయ చ పరిజానతో. **పహాతబ్బన్తి** సముదయసచ్చం పహానపరిఞ్ఞాయ మగ్గపఞ్ఞాయ చ **పజహతో**. **భావయతో సచ్ఛికరోతో భావేతబ్బం** మగ్గసచ్చం, **సచ్ఛికాతబ్బం** నిరోధసచ్చం. కేచి పనేత్థ పీతియా ఏవ వసేన అభిఞ్ఞేయ్యాదీని ఉద్ధరన్తి, తం అయుత్తం ఝానాదిసముదాయం ఉద్ధరిత్వా తతో పీతియా నిద్ధారణస్స అధిప్పేతత్తా.

ఏత్థ చ “దీఘంఅస్సాసవసేనా”తిఆదినా పఠమచతుక్కవసేన ఆరమ్మణతో పీతిప్పటిసంవేదనం వుత్తం, తథా “ఆవజ్జతో”తిఆదీహి పఞ్చహి పదేహి. “అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానతో”తిఆదీహి పన అసమ్మోహతో, “సద్ధాయ అధిముచ్చతో”తిఆదీహి ఉభయథాపి సఙ్ఖేపతో సమథవసేన ఆరమ్మణతో విపస్సనావసేన అసమ్మోహతో పీతిప్పటిసంవేదనం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. కస్మా పనేత్థ వేదనానుపస్సనాయం పీతిసీసేన వేదనా గహితా, న సరూపతో ఏవాతి? భూమివిభాగాదివసేన వేదనం భిన్దిత్వా చతుధా వేదనానుపస్సనం దస్సేతుం. అపిచ వేదనాకమ్మట్ఠానం దస్సేన్తో భగవా పీతియా ఓళారికత్తా తంసమ్పయుత్తసుఖం సుఖగ్గహణత్థం పీతిసీసేన దస్సేతి.

ఏతేనేవ నయేన అవసేసపదానీతి సుఖప్పటిసంవేదీ చిత్తసఙ్ఖారప్పటిసంవేదీతి పదాని పీతిప్పటిసంవేదీ-పదే ఆగతనయేనేవ అత్థతో వేదితబ్బాని. సక్కా హి “ద్వీహాకారేహి సుఖప్పటిసంవిదితా హోతి, చిత్తసఙ్ఖారప్పటిసంవిదితా హోతి ఆరమ్మణతో”తిఆదినా పీతిట్ఠానే సుఖాదిపదాని పక్ఖిపిత్వా “సుఖసహగతాని తీణి ఝానాని చత్తారి వా ఝానాని సమాపజ్జతీ”తిఆదినా అత్థం విఞ్ఞాతుం. తేనాహ **“తిణ్ణం ఝానానం వసేనా”**తిఆది. **వేదనాదయోతి ఆది**-సద్దేన సఞ్ఞా గహితా. తేనాహ **“ద్వే ఖన్ధా”**తి. **విపస్సనాభూమిదస్సనత్థన్తి** పకిణ్ణకసఙ్ఖారసమ్మసనవసేన విపస్సనాయ భూమిదస్సనత్థం **“సుఖన్తి ద్వే సుఖానీ”**తిఆది వుత్తం సమథే కాయికసుఖాభావతో. **సోతి** సో పస్సమ్భనపరియాయేన వుత్తో నిరోధో. “ఇమస్స హి భిక్ఖునో అపరిగ్గహితకాలే”తిఆదినా విత్థారతో కాయసఙ్ఖారే వుత్తో, తస్మా తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. తత్థ కాయసఙ్ఖారవసేన ఆగతో, ఇధ చిత్తసఙ్ఖారవసేనాతి అయమేవ విసేసో.

ఏవం చిత్తసఙ్ఖారస్స పస్సమ్భనం అతిదేసేన దస్సేత్వా యదఞ్ఞం ఇమస్మిం చతుక్కే వత్తబ్బం, తం దస్సేతుం **“అపిచా”**తిఆది వుత్తం. తత్థ **పీతిపదేతి** “పీతిప్పటిసంవేదీ”తిఆదినా దేసితకోట్ఠాసే. **పీతిసీసేన వేదనా వుత్తాతి** పీతిఅపదేసేన తంసమ్పయుత్తా వేదనా వుత్తా, న పీతీతి అధిప్పాయో. తత్థ కారణం హేట్ఠా వుత్తమేవ. **ద్వీసు చిత్తసఙ్ఖారపదేసూతి** “చిత్తసఙ్ఖారప్పటిసంవేదీ పస్సమ్భయం చిత్తసఙ్ఖార”న్తి చిత్తసఙ్ఖారపటిసంయుత్తేసు ద్వీసు పదేసు. “విఞ్ఞాణపచ్చయా నామరూప”న్తి వచనతో చిత్తేన పటిబద్ధాతి **చిత్తపటిబద్ధా**. తతో ఏవ కామం చిత్తేన సఙ్ఖరీయన్తీతి **చిత్తసఙ్ఖారా,** సఞ్ఞావేదనాదయో, ఇధ పన ఉపలక్ఖణమత్తం, సఞ్ఞావేదనావ అధిప్పేతాతి ఆహ **“సఞ్ఞాసమ్పయుత్తా వేదనా”**తి.

చిత్తప్పటిసంవేదీతి ఏత్థ ద్వీహాకారేహి చిత్తపటిసంవిదితా హోతి ఆరమ్మణతో అసమ్మోహతో చ. కథం ఆరమ్మణతో? చత్తారి ఝానాని సమాపజ్జతి, తస్స సమాపత్తిక్ఖణే ఝానపటిలాభేనాతిఆదినా వుత్తనయానుసారేన సబ్బం సువిఞ్ఞేయ్యన్తి ఆహ – ‘‘**చతున్నం ఝానానం వసేన చిత్తపటిసంవిదితా వేదితబ్బా**’’తి. **చిత్తం మోదేన్తో**తి ఝానసమ్పయుత్తం చిత్తం సమ్పయుత్తాయ పీతియా మోదయమానో, తం వా పీతిం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తం విపస్సనాచిత్తం తాయ ఏవ ఆరమ్మణభూతాయ పీతియామోదయమానో. **పమోదేన్తో**తిఆదీని పదాని తస్సేవ వేవచనాని పీతిపరియాయభావతో.

సమ్పయుత్తాయ పీతియా చిత్తం ఆమోదేతీతి ఝానచిత్తసమ్పయుత్తాయ పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గభూతాయ ఓదగ్యలక్ఖణాయ ఝానపీతియా తమేవ ఝానచిత్తం సహజాతాదిపచ్చయవసేన చేవ ఝానపచ్చయవసేన చ పరిబ్రూహేన్తో హట్ఠప్పహట్ఠాకారం పాపేన్తో ఆమోదేతి పమోదేతి చ. **ఆరమ్మణం కత్వా**తి ఉళారం ఝానసమ్పయుత్తం పీతిం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తమానం విపస్సనా**చిత్తం** తాయ ఏవ ఆరమ్మణభూతాయ పీతియా యోగావచరో హట్ఠప్పహట్ఠాకారం పాపేన్తో ‘‘**ఆమోదేతి పమోదేతీ**’’తి వుచ్చతి.

సమం ఠపేన్తోతి యథా ఈసకమ్పి లీనపక్ఖం ఉద్ధచ్చపక్ఖఞ్చ అనుపగమ్మ అనోనతం అనున్నతం యథా ఇన్ద్రియానం సమత్తపటిపత్తియా అవిసమం, సమాధిస్స వా ఉక్కంసగమనేన ఆనేఞ్జప్పత్తియా సమ్మదేవ ఠితం హోతి, ఏవం అప్పనావసేన ఠపేన్తో. **లక్ఖణప్పటివేధేనా**తి అనిచ్చాదికస్స లక్ఖణస్స పటి పటి విజ్ఝనేన ఖణే ఖణే అవబోధేన. **ఖణికచిత్తేకగ్గతా**తి ఖణమత్తట్ఠితికో సమాధి. సోపి హి ఆరమ్మణే నిరన్తరం ఏకాకారేన పవత్తమానో పటిపక్ఖేన అనభిభూతో అప్పితో వియ చిత్తం నిచ్చలం ఠపేతి. తేన వుత్తం ‘‘**ఏవం ఉప్పన్నాయ**’’తిఆది.

మోచేన్తోతి విక్ఖమ్భనవిముత్తివసేన వివేచేన్తో విసుం కరోన్తో, నీవరణాని పజహన్తోతి అత్థో. **విపస్సనాక్ఖణే**తి భఙ్గానుపస్సనాక్ఖణే. భఙ్గో హి నామ అనిచ్చతాయ పరమా కోటి, తస్మా తాయ భఙ్గానుపస్సకో యోగావచరో చిత్తముఖేన సబ్బం సఙ్ఖారగతం అనిచ్చతో పస్సతి, నో నిచ్చతో, అనిచ్చస్స దుక్ఖత్తా దుక్ఖస్స చ అనత్తత్తా తదేవ దుక్ఖతో అనుపస్సతి, నో సుఖతో, అనత్తతో అనుపస్సతి, నో అత్తతో. యస్మా పన యం అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా, న తం అభినన్దితబ్బం, యఞ్చ న అభినన్దితబ్బం, న తం రఞ్జితబ్బం, తస్మా భఙ్గదస్సనానుసారేన “అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా”తి సఙ్ఖారగతే దిట్ఠే తస్మిం నిబ్బిన్దతి, నో నన్దతి, విరజ్జతి, నో రజ్జతి, సో ఏవం నిబ్బిన్దన్తో విరజ్జన్తో లోకియేనేవ తావ ఞాణేన రాగం నిరోధేతి నో సముదేతి, నాస్స సముదయం కరోతీతి అత్థో. అథ వా సో ఏవం విరత్తో యథా దిట్ఠం సఙ్ఖారగతం, తం తథా దిట్ఠం అత్తనో ఞాణేన నిరోధేతి నో సముదేతి, నిరోధమేవస్స మనసి కరోతి, నో సముదయన్తి అత్థో, సో ఏవం పటిపన్నో పటినిస్సజ్జతి, నో ఆదియతీతి వుత్తం హోతి. అయఞ్హి అనిచ్చాదిఅనుపస్సనా సద్ధిం ఖన్ధాభిసఙ్ఖారేహి కిలేసానం పరిచ్చజనతో సఙ్ఖతదోసదస్సనేన తబ్బిపరీతే నిబ్బానే తన్నిన్నతాయ పక్ఖన్దనతో చ **పరిచ్చాగపటినిస్సగ్గో చేవ పక్ఖన్దనపటినిస్సగ్గో చా**తి వుచ్చతి. తస్మా తాయ సమన్నాగతో యోగావచరో వుత్తనయేన కిలేసే చ పరిచ్చజతి, నిబ్బానే చ పక్ఖన్దతి. తేన వుత్తం ‘‘**సో విపస్సనాక్ఖణే అనిచ్చానుపస్సనాయ నిచ్చసఞ్ఞాతో చిత్తం మోచేన్తో విమోచేన్తో…పే.… పటినిస్సగ్గానుపస్సనాయ ఆదానతో చిత్తం మోచేన్తో విమోచేన్తో అస్ససతి చేవ పస్ససతి చా**’’తి.

తత్థ అనిచ్చస్స, అనిచ్చన్తి వా అనుపస్సనా **అనిచ్చానుపస్సనా**. తేభూమకధమ్మానం అనిచ్చతం గహేత్వా పవత్తాయ విపస్సనాయ ఏతం నామం. **నిచ్చసఞ్ఞాతో**తి సఙ్ఖతధమ్మే “నిచ్చా సస్సతా”తి పవత్తాయ మిచ్ఛాసఞ్ఞాయ. సఞ్ఞాసీసేన చిత్తదిట్ఠీనమ్పి గహణం దట్ఠబ్బం. ఏస నయో **సుఖసఞ్ఞా**దీసుపి. **నిబ్బిదానుపస్సనాయా**తి సఙ్ఖారేసు నిబ్బిన్దనాకారేన పవత్తాయ అనుపస్సనాయ . **నన్దితో**తి సప్పీతికతణ్హాతో. **విరాగానుపస్సనాయా**తి తథా విరజ్జనాకారేన పవత్తాయ అనుపస్సనాయ. తేన వుత్తం ‘‘**రాగతో మోచేన్తో**’’తి. **నిరోధానుపస్సనాయా**తి సఙ్ఖారానం నిరోధస్స అనుపస్సనాయ. యథా సఙ్ఖారా నిరుజ్ఝన్తియేవ ఆయతిం పునబ్భవవసేన నుప్పజ్జన్తి, ఏవం వా అనుపస్సనా నిరోధానుపస్సనా. ముఞ్చితుకమ్యతా హి అయం బలప్పత్తా. తేనాహ ‘‘**సముదయతో మోచేన్తో**’’తి. పటినిస్సజ్జనాకారేన పవత్తా అనుపస్సనా **పటినిస్సగ్గానుపస్సనా. ఆదానతో**తి నిచ్చాదివసేన గహణతో, పటిసన్ధిగ్గహణతో వాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

అనిచ్చన్తి అనుపస్సీ, అనిచ్చస్స వా అనుపస్సనసీలో **అనిచ్చానుపస్సీ**తి ఏత్థ కిం పన తం అనిచ్చం, కథం వా అనిచ్చం, కా వా అనిచ్చానుపస్సనా, కస్స వా అనిచ్చానుపస్సనాతి చతుక్కం విభావేతబ్బన్తి తం దస్సేన్తో ‘‘**అనిచ్చం వేదితబ్బ**’’న్తిఆదిమాహ. తత్థ నిచ్చం నామ ధువం సస్సతం యథా తం నిబ్బానం, న నిచ్చన్తి **అనిచ్చం,** ఉదయబ్బయవన్తం, అత్థతో సఙ్ఖతా ధమ్మాతి ఆహ **అనిచ్చన్తి పఞ్చక్ఖన్ధా. కస్మా? ఉప్పాదవయఞ్ఞథత్తభావా**తి, ఉప్పాదవయఞ్ఞథత్తసబ్భావాతి అత్థో. తత్థ సఙ్ఖతధమ్మానం హేతుపచ్చయేహి ఉప్పజ్జనం అహుత్వా సమ్భవో అత్తలాభో **ఉప్పాదో,** ఉప్పన్నానం తేసం ఖణనిరోధో వినాసో **వయో,** జరాయ అఞ్ఞథాభావో **అఞ్ఞథత్తం**. యథా హి ఉప్పాదావత్థాయ భిన్నాయ భఙ్గావత్థాయం వత్థుభేదో నత్థి, ఏవం ఠితిసఙ్ఖాతాయం భఙ్గాభిముఖావత్థాయమ్పి వత్థుభేదో నత్థి. యత్థ జరావోహారో, తస్మా ఏకస్సపి ధమ్మస్స జరా యుజ్జతి, యా ఖణికజరాతి వుచ్చతి. ఏకంసేన చ ఉప్పాదభఙ్గావత్థాసు వత్థునో అభేదో ఇచ్ఛితబ్బో, అఞ్ఞథా “అఞ్ఞో ఉప్పజ్జతి, అఞ్ఞో భిజ్జతీ”తి ఆపజ్జేయ్య. తయిదం ఖణికజరం సన్ధాయాహ “అఞ్ఞథత్త”న్తి.

యస్స లక్ఖణత్తయస్స భావా ఖన్ధేసు అనిచ్చసమఞ్ఞా, తస్మిం లక్ఖణత్తయే అనిచ్చతా సమఞ్ఞాతి “అనిచ్చతాతి తేసంయేవ ఉప్పాదవయఞ్ఞథత్త”న్తి వత్వా విసేసతో ధమ్మానం ఖణికనిరోధే అనిచ్చతావోహారోతి దస్సేన్తో ‘‘**హుత్వా అభావో వా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ ఉప్పాదపుబ్బకత్తా అభావస్స **హుత్వా**-గహణం. తేన పాకటభావపుబ్బకత్తం వినాసభావస్స దస్సేతి. **తేనేవాకారేనా**తి నిబ్బత్తనాకారేన. **ఖణభఙ్గేనా**తి ఖణికనిరోధేన. **తస్సా అనిచ్చతాయా**తి ఖణికభఙ్గసఙ్ఖాతాయ అనిచ్చతాయ. **తాయ అనుపస్సనాయా**తి యథావుత్తాయ అనిచ్చానుపస్సనాయ. **సమన్నాగతో**తి సమఙ్గిభూతో యోగావచరో.

ఖయోతి సఙ్ఖారానం వినాసో. విరజ్జనం తేసంయేవ విలుజ్జనం **విరాగో,** ఖయో ఏవ విరాగో **ఖయవిరాగో,** ఖణికనిరోధో. అచ్చన్తమేత్థ ఏతస్మిం అధిగతే సఙ్ఖారా విరజ్జన్తి నిరుజ్ఝన్తీతి **అచ్చన్తవిరాగో,** నిబ్బానం. తేనాహ ‘‘**ఖయవిరాగోతి సఙ్ఖారానం ఖణభఙ్గో. అచ్చన్తవిరాగోతి నిబ్బాన**’’న్తి. **తదుభయదస్సనవసేన పవత్తా**తి ఖయవిరాగానుపస్సనావసేన విపస్సనాయ, అచ్చన్తవిరాగానుపస్సనావసేన మగ్గస్స పవత్తి యోజేతబ్బా. ఆరమ్మణతో వా విపస్సనాయ ఖయవిరాగానుపస్సనావసేన పవత్తి, తన్నిన్నభావతో అచ్చన్తవిరాగానుపస్సనావసేన, మగ్గస్స పన అసమ్మోహతో ఖయవిరాగానుపస్సనావసేన, ఆరమ్మణతో అచ్చన్తవిరాగానుపస్సనావసేన పవత్తి వేదితబ్బా. **ఏసేవ నయో**తి ఇమినా యస్మా విరాగానుపస్సీపదే వుత్తనయానుసారేన “ద్వే నిరోధా ఖయనిరోధో చ అచ్చన్తనిరోధో చా”తి ఏవమాదిఅత్థవణ్ణనం అతిదిస్సతి, తస్మా విరాగట్ఠానే నిరోధపదం పక్ఖిపిత్వా “ఖయో సఙ్ఖారానం వినాసో”తిఆదినా ఇధ వుత్తనయేన తస్స అత్థవణ్ణనా వేదితబ్బా.

పటినిస్సజ్జనం పహాతబ్బస్స తదఙ్గవసేన వా సముచ్ఛేదవసేన వా పరిచ్చజనం **పరిచ్చాగపటినిస్సగ్గో**. తథా సబ్బుపధీనం పటినిస్సగ్గభూతే విసఙ్ఖారే అత్తనో నిస్సజ్జనం తన్నిన్నతాయ వా తదారమ్మణతాయ వా తత్థ పక్ఖన్దనం **పక్ఖన్దనపటినిస్సగ్గో**. **తదఙ్గవసేనా**తి ఏత్థ అనిచ్చానుపస్సనా తావ తదఙ్గప్పహానవసేన నిచ్చసఞ్ఞం పరిచ్చజతి, పరిచ్చజన్తీ చ తస్సా తథా అప్పవత్తియం యే “నిచ్చ”న్తి గహణవసేన కిలేసా తమ్మూలకా చ అభిసఙ్ఖారా తదుభయమూలకా చ విపాకక్ఖన్ధా అనాగతే ఉప్పజ్జేయ్యుం, తే సబ్బేపి అప్పవత్తికరణవసేన పరిచ్చజతి, తథా దుక్ఖసఞ్ఞాదయో. తేనాహ – ‘‘**విపస్సనా హి తదఙ్గవసేన సద్ధిం ఖన్ధాభిసఙ్ఖారేహి కిలేసే పరిచ్చజతీ**’’తి. **సఙ్ఖతదోసదస్సనేనా**తి సఙ్ఖతే తేభూమకసఙ్ఖారగతే అనిచ్చతాదిదోసదస్సనేన. నిచ్చాదిభావేన **తబ్బిపరీతే. తన్నిన్నతాయా**తి తదధిముత్తతాయ. **పక్ఖన్దతీ**తి అనుపవిసతి అనుపవిసన్తం వియ హోతి. **సద్ధిం ఖన్ధాభిసఙ్ఖారేహి కిలేసే**

పరిచ్చజతీతి మగ్గేన కిలేసేసు పరిచ్చత్తేసు అవిపాకధమ్మతాపాదనేన అభిసఙ్ఖారా తమ్మూలకా చ ఖన్ధా అనుప్పత్తిరహభావేన పరిచ్చత్తా నామ హోన్తీతి సబ్బేపి తే మగ్గో పరిచ్చజతీతి వుత్తం. **ఉభయ**న్తి విపస్సనాఞాణం మగ్గఞాణఞ్చ. మగ్గఞాణమ్పి హి గోత్రభుఞాణస్స అను పచ్ఛా నిబ్బానదస్సనతో అనుపస్సనాతి వుచ్చతి.

ఇదఞ్చ చతుత్థచతుక్కం సుద్ధవిపస్సనావసేనేవ వుత్తం, పురిమాని పన తీణి సమథవిపస్సనావసేన. ఏవం చతున్నం చతుక్కానం వసేన సోళసవత్థుకాయ ఆనాపానస్సతియా భావనా వేదితబ్బా. ఏవం సోళసవత్థువసేన చ అయం ఆనాపానస్సతి భావితా మహప్ఫలా హోతి మహానిసంసాతి వేదితబ్బా. “ఏవం భావితో ఖో, భిక్ఖవే, ఆనాపానస్సతిసమాధీ”తిఆదినా పన సన్తభావాదివసేన మహానిసంసతా దస్సితా. వితక్కుపచ్ఛేదసమత్థతాయపి చస్స మహానిసంసతా దట్ఠబ్బా. అయఞ్హి సన్తపణీతఅసేచనకసుఖవిహారత్తా సమాధిఅన్తరాయకరానం వితక్కానం వసేన ఇతో చితో చ చిత్తస్స విధావనం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఆనాపానారమ్మణాభిముఖమేవ చిత్తం కరోతి. తేనేవ వుత్తం – “ఆనాపానస్సతి భావేతబ్బా వితక్కుపచ్ఛేదాయా”తి (అ. ని. ౯.౧; ఉదా. ౩౧). విజ్జావిముత్తిపారిపూరియా మూలభావేనపి చస్సా మహానిసంసతా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“ఆనాపానస్సతి, భిక్ఖవే, భావితా బహులీకతా చత్తారో సతిపట్ఠానే పరిపూరేతి, చత్తారో సతిపట్ఠానా భావితా బహులీకతా సత్త బోజ్ఝఙ్గే పరిపూరేన్తి, సత్త బోజ్ఝఙ్గా భావితా బహులీకతా విజ్జావిముత్తిం పరిపూరేన్తీ”తి (మ. ని. ౩.౧౪౭).

అపిచ చరిమకానం అస్సాసపస్సాసానం విదితభావకరణతోపిస్సా మహానిసంసతా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“ఏవం భావితాయ, రాహుల, ఆనాపానస్సతియా ఏవం బహులీకతాయ యేపి తే చరిమకా అస్సాసపస్సాసా, తేపి విదితావ నిరుజ్ఝన్తి, నో అవిదితా”తి (మ. ని. ౨.౧౨౧).

తత్థ నిరోధవసేన తయో చరిమకా భవచరిమకా ఝానచరిమకా చుతిచరిమకాతి. భవేసు హి కామభవే అస్సాసపస్సాసా పవత్తన్తి, రూపారూపభవేసు న పవత్తన్తి, తస్మా తే **భవచరిమకా**. ఝానేసు పురిమే ఝానత్తయే పవత్తన్తి, చతుత్థే నప్పవత్తన్తి, తస్మా తే **ఝానచరిమకా**. యే పన చుతిచిత్తస్స పురతో సోళసమేన చిత్తేన సద్ధిం ఉప్పజ్జిత్వా చుతిచిత్తేన సహ నిరుజ్ఝన్తి, ఇమే **చుతిచరిమకా** నామ. ఇమే ఇధ చరిమకాతి అధిప్పేతా.

ఇమే కిర ఇమం కమ్మట్ఠానమనుయుత్తస్స భిక్ఖునో పాకటా హోన్తి ఆనాపానారమ్మణస్స సుట్ఠు పరిగ్గహితత్తా. చుతిచిత్తస్స హి పురతో సోళసమచిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణే ఉప్పాదం ఆవజ్జయతో ఉప్పాదోపి నేసం పాకటో హోతి, ఠితిం ఆవజ్జయతో ఠితిపి నేసం పాకటా హోతి, భఙ్గం ఆవజ్జయతో భఙ్గోపి నేసం పాకటో హోతి. ఇతో అఞ్ఞం కమ్మట్ఠానం భావేత్వా అరహత్తప్పత్తస్స భిక్ఖునో హి ఆయుఅన్తరం పరిచ్ఛిన్నం వా హోతి అపరిచ్ఛిన్నం వా, ఇమం పన సోళసవత్థుకం ఆనాపానస్సతిం భావేత్వా అరహత్తప్పత్తస్స ఆయుఅన్తరం పరిచ్ఛిన్నమేవ హోతి. సో “ఏత్తకం దాని మే ఆయుసఙ్ఖారా పవత్తిస్సన్తి, న ఇతో పర”న్తి ఞత్వా అత్తనో ధమ్మతాయ ఏవ సరీరపటిజగ్గననివాసనపారుపనాదీని సబ్బకిచ్చాని కత్వా అక్ఖీని నిమీలేతి కోటపబ్బతవిహారవాసితిస్సత్థేరో వియ, మహాకరఞ్జియవిహారవాసిమహాతిస్సత్థేరో వియ, దేవపుత్తరట్ఠే పిణ్డపాతికత్థేరో వియ, చిత్తలపబ్బతవిహారవాసినో ద్వేభాతికత్థేరా వియ చ.

తత్రిదం ఏకవత్థుపరిదీపనం – ద్వేభాతికత్థేరానం కిరేకో పుణ్ణముపోసథదివసే పాతిమోక్ఖం ఓసారేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా చఙ్కమే ఠితో జుణ్హపక్ఖే పదోసవేలాయం చన్దాలోకేన సమన్తతో ఆసిఞ్చమానఖీరధారం వియ గగనతలం రజతపట్టసదిసం వాలికాసన్థతఞ్చ భూమిభాగం దిస్వా “రమణీయో వతాయం కాలో, దేసో చ మమ అజ్ఝాసయసదిసో, కీవ చిరం ను ఖో అయం దుక్ఖభారో వహితబ్బో”తి అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారే ఉపధారేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం ఆహ – “తుమ్హేహి కథం పరినిబ్బాయన్తా భిక్ఖూ దిట్ఠపుబ్బా”తి. తత్ర కేచి ఆహంసు – “అమ్హేహి ఆసనే నిసిన్నకావ పరినిబ్బాయన్తా దిట్ఠపుబ్బా”తి. కేచి “అమ్హేహి ఆకాసే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నకా”తి. థేరో ఆహ – “అహం దాని వో చఙ్కమన్తమేవ పరినిబ్బాయమానం దస్సయిస్సామీ”తి. తతో చఙ్కమే తిరియం లేఖం కత్వా “అహం ఇతో చఙ్కమకోటితో పరకోటిం గన్త్వా నివత్తమానో ఇమం లేఖం పత్వా పరినిబ్బాయిస్సామీ”తి వత్వా చఙ్కమం ఓరుయ్హ పరభాగం గన్త్వా నివత్తమానో ఏకేన పాదేన లేఖం అక్కన్తక్ఖణేయేవ పరినిబ్బాయీతి.

ఆనాపానస్సతిసమాధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమపఞ్ఞత్తికథావణ్ణనా

౧౬౭. యదిపి అరియా నేవ అత్తనావ అత్తానం జీవితా వోరోపేసుం, నాఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి జీవితా వోరోపేసుం, నాపి మిగలణ్డికం సమణకుత్తకం ఉపసఙ్కమిత్వా సమాదపేసుం, తథాపి యథావుత్తేహి తీహి పకారేహి మతానం అన్తరే అరియానమ్పి సబ్భావతో **‘‘అరియపుగ్గలమిస్సకత్తా’’**తి వుత్తం. న హి అరియా పాణాతిపాతం కరింసు న సమాదపేసుం, నాపి సమనుఞ్ఞా అహేసుం. అథ వా పుథుజ్జనకాలే అత్తనావ అత్తానం ఘాతేత్వా మరణసమయే విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరియమగ్గం పటిలభిత్వా మతానమ్పి అరియానం సబ్భావతో ఇమినావ నయేన అత్తనావ అత్తానం జీవితా వోరోపనస్స అరియానమ్పి సబ్భావతో అరియపుగ్గలమిస్సకత్తా “మోఘపురిసా”తి న వుత్తం. **‘‘తే భిక్ఖూ’’తి వుత్త**న్తి “కథఞ్హి నామ తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ అత్తనాపి అత్తానం జీవితా వోరోపేస్సన్తీ”తి ఏత్థ “మోఘపురిసా”తి అవత్వా “తే భిక్ఖూ”తి వుత్తం.

అనుపఞ్ఞత్తికథావణ్ణనా

౧౬౮. ఇత్థీసు పటిబద్ధచిత్తతా నామ ఛన్దరాగేన సారత్తతా సాపేక్ఖభావోతి ఆహ **‘‘సారత్తా అపేక్ఖవన్తో’’**తి. మరణస్స గుణకిత్తనం జీవితే ఆదీనవదస్సనపుబ్బఙ్గమన్తి ఆహ **‘‘జీవితే ఆదీనవం దస్సేత్వా’’**తి. “కిం తుయ్హిమినా పాపకేన దుజ్జీవితేనా”తి ఇదం జీవితే ఆదీనవదస్సనం. “మతం తే జీవితా సేయ్యో”తిఆది పన మరణగుణకిత్తనన్తి దట్ఠబ్బం. లోభాదీనం అతివియ ఉస్సన్నత్తా అనుపపరిక్ఖిత్వా కతం సాహసికకమ్మం కిబ్బిసన్తి వుచ్చతీతి ఆహ – **‘‘కిబ్బిసం సాహసికకమ్మం లోభాదికిలేసుస్సద’’**న్తి. **కస్మా ఇదం వుచ్చతీ**తి ఛబ్బగ్గియానంయేవేదం వచనం. మత-సద్దో “గత”న్తిఆదీసు వియ భావవచనోతి ఆహ **‘‘తవ మరణ’’**న్తి. **కతకాలో**తి కతమరణకాలో. అథ వా **కాలో**తి మరణస్సేతం అధివచనం, తస్మా **కతకాలో**తి కతమరణోతి అత్థో. తేనేవాహ **‘‘కాలం కత్వా, మరిత్వా’’**తి. దివి భవా **దిబ్బా**తి ఆహ **‘‘దేవలోకే ఉప్పన్నేహీ’’**తి. **సమప్పితో**తి యుత్తో. **సమఙ్గీభూతో**తి సమ్మదేవ ఏకీభావం గతో.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౧౭౨. ఉస్సుక్కవచనన్తి పుబ్బకాలకిరియావచనం. అయఞ్హి సమానకత్తుకేసు పుబ్బాపరకాలకిరియావచనేసు పుబ్బకాలకిరియావచనస్స నిరుత్తివోహారో. **సఞ్చిచ్చా**తి ఇమస్స పదస్స “జానిత్వా సఞ్జానిత్వా చేచ్చ అభివితరిత్వా”తి ఏవం పుబ్బకాలకిరియావసేన బ్యఞ్జనానురూపం కత్వా పదభాజనే వత్తబ్బే తథా అవత్వా “జానన్తో సఞ్జానన్తో”తి పుగ్గలాధిట్ఠానం

కత్వా “చేచ్చ అభివితరిత్వా వీతిక్కమో”తి జీవితా వోరోపనస్స చ తదత్థవసేన నిద్దిట్ఠత్తా వుత్తం **“బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా”**తి. “జానన్తో”తి అవిసేసేన వుత్తేపి “సఞ్చిచ్చ మనుస్సవిగ్గహం జీవితా వోరోపేయ్యా”తి వుత్తత్తా పాణవిసయమేత్థ జాననన్తి ఆహ **“పాణోతి జానన్తో”**తి, సత్తో అయన్తి జానన్తోతి అత్థో. **పాణో**తి హి వోహారతో సత్తో, పరమత్థతో జీవితిన్ద్రియం వుచ్చతి. “మనుస్సవిగ్గహోతి జానన్తో”తి అవత్వా “పాణోతి జానన్తో”తి వచనం “మనుస్సో అయ”న్తి అజానిత్వా కేవలం సత్తసఞ్ఞాయ ఘాతేన్తస్సపి పారాజికభావదస్సనత్థం వుత్తం. తేనేవ **ఏళకచతుక్కే** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౭౪) ఏళకసఞ్ఞాయ మనుస్సపాణం వధన్తస్స పారాజికాపత్తి దస్సితా. తస్మా “మనుస్సవిగ్గహో”తి అవత్వా “పాణోతి జానన్తో”తి అవిసేసేన వుత్తం.

సఞ్జానన్తోతి ఏత్థ సహ-సద్దేన సమానత్థో **సం**-సద్దోతి ఆహ – **“తేనేవ పాణజాననాకారేన సద్ధిం జానన్తో”**తి, తేనేవ పాణజాననాకారేన సద్ధిం జీవితా వోరోపేమీతి జానన్తోతి అత్థో. యదిపి ఏకస్సేవ చిత్తస్స ఉభయారమ్మణభావాసమ్భవతో పాణోతి జాననేన సద్ధిం జీవితా వోరోపేమీతి జాననం ఏకక్ఖణే న సమ్భవతి, పాణోతిసఞ్ఞం పన అవిజహిత్వా మారేమీతి జాననం సన్ధాయ “తేనేవ…పే॰… సద్ధిం జానన్తో”తి వుత్తం. తస్మా **సద్ధి**న్తి అవిజహిత్వాతి వుత్తం హోతి. కేచి పన “ఞాతపరిఞ్ఞాయ దిట్ఠసభావేసు ధమ్మేసు తీరణపరిఞ్ఞాయ తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా ‘రూపం అనిచ్చ’న్తిఆదినా సభావేన సద్ధిం ఏకక్ఖణే అనిచ్చాదిలక్ఖణజాననం వియ ‘ఇమం పాణం మారేమీ’తి అత్తనో కిరియాయ సద్ధింయేవ జానాతీ”తి వదన్తి. అపరే పన ఆచరియా తత్థాపి ఏవం న కథేన్తి.

వధకచేతనావసేన చేతేత్వాతి “ఇమం మారేమీ”తి వధకచేతనాయ చిన్తేత్వా. **పకప్పేత్వా**తి “వధామి న”న్తి ఏవం చిత్తేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా. **అభివితరిత్వా**తి సన్నిట్ఠానం కత్వా. తేనేవాహ **“నిరాసఙ్కచిత్తం పేసేత్వా”**తి. **ఉపక్కమవసేనా**తి సాహత్థికాదిఉపక్కమవసేన. **ఏవం పవత్తస్సా**తి ఏవం యథావుత్తవిధినా పవత్తస్స. కిఞ్చాపి “సఞ్చిచ్చా”తి ఇమస్స విప్పకతవచనత్తా “జీవితా వోరోపేయ్యా”తి ఇమినావ అపరకాలకిరియావచనేన సబ్బథా పరినిట్ఠితవీతిక్కమో వుత్తో, తథాపి “సఞ్చిచ్చా”తి ఇమినా వుచ్చమానం అపరియోసితవీతిక్కమమ్పి అవసానం పాపేత్వా దస్సేతుం **“వీతిక్కమో”**తి పదభాజనం వుత్తం. తేనేవాహ **“అయం సఞ్చిచ్చసద్దస్స సిఖాప్పత్తో అత్థోతి వుత్తం హోతీ”**తి.

ఆదితో పట్ఠాయాతి పటిసన్ధివిఞ్ఞాణేన సద్ధిం ఉప్పన్నకలలరూపతో పట్ఠాయ. సయన్తి ఏత్థాతి సేయ్యా, మాతుకుచ్ఛిసఙ్ఖాతో గబ్భో సేయ్యా ఏతేసన్తి **గబ్భసేయ్యకా,** అణ్డజా జలాబుజా చ. తేసం గబ్భసేయ్యకానం వసేన సబ్బసుఖుమత్తభావదస్సనత్థం **“యం మాతుకుచ్ఛిస్మి”**న్తిఆది వుత్తం, న పారాజికవత్థునియమనత్థం. ఓపపాతికసంసేదజాపి హి మనుస్సా పారాజికవత్థుమేవ. న చేవిమం సబ్బపఠమం మనుస్సవిగ్గహం జీవితా వోరోపేతుం సక్కా. పటిసన్ధిచిత్తేన హి సద్ధిం తింస కమ్మజరూపాని నిబ్బత్తన్తి, తేసు పన ఠితేసుయేవ సోళస భవఙ్గచిత్తాని ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి. ఏతస్మిం అన్తరే గహితపటిసన్ధికస్స దారకస్స వా మాతుయా వా పనస్స అన్తరాయో నత్థి. అయఞ్హి మరణస్స అనోకాసో నామ. ఏకస్మిఞ్హి సోళసచిత్తక్ఖణే కాలే దారకస్స మరణం నత్థి తదా చుతిచిత్తస్స అసమ్భవతో, మాతుయాపి తత్తకం కాలం అనతిక్కమిత్వా తదనన్తరేయేవ చవనధమ్మాయ గబ్భగ్గహణస్సేవ అసమ్భవతో. చిత్తగ్గహణేనేవ అవినాభావతో సేసఅరూపధమ్మానమ్పి గహితత్తా రూపకాయుపత్థమ్భితస్సేవ చ నామకాయస్స పఞ్చవోకారే పవత్తిసబ్భావతో వుత్తం **“సకలాపి పఞ్చవోకారపటిసన్ధి దస్సితా హోతీ”**తి. తత్థ **సకలాపి పఞ్చవోకారపటిసన్ధీ**తి పరిపుణ్ణా అనూనా రూపాదిపఞ్చక్ఖన్ధానం పటిసన్ధీతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో, న పన సకలాపి పఞ్చవోకారభవే పటిసన్ధీతి. తేనేవాహ **“తస్మా తఞ్చ పఠమం చిత్తం…పే॰… కలలరూపన్తి అయం సబ్బపఠమో మనుస్సవిగ్గహో”**తి. “తదహుజాతస్స ఏళకస్స లోమం జాతిఉణ్ణా”తి కేచి. “హిమవన్తప్పదేసే జాతిమన్తఏళకలోమం జాతిఉణ్ణా”తి అపరే. సుఖుమజాతిలోమా ఏవ కిర కేచి ఏళకా హిమవన్తే విజ్జన్తి. “గబ్భం ఫాలేత్వా గహితఏళకలోమం జాతిఉణ్ణా”తి అఞ్ఞే.

ఏకేన అంసునాతి ఖుద్దకభాణకానం మతేన వుత్తం. తథా హి “గబ్భసేయ్యకసత్తానం పటిసన్ధిక్ఖణే పఞ్చక్ఖన్ధా అపచ్ఛా అపురే ఏకతో పాతుభవన్తి. తస్మిం ఖణే పాతుభూతా కలలసఙ్ఖాతా రూపసన్తతి పరిత్తా హోతి ఖుద్దకమక్ఖికాయ ఏకవాయామేన పాతబ్బమత్తా”తి వత్వా పున “అతిబహుం ఏతం, సణ్హసూచియా తేలే పక్ఖిపిత్వా ఉక్ఖిత్తాయ పగ్ఘరిత్వా అగ్గే ఠితబిన్దుమత్త”న్తి వుత్తం. తమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా “ఏకకేసే తేలతో ఉద్ధరిత్వా గహితే తస్స పగ్ఘరిత్వా అగ్గే ఠితబిన్దుమత్త”న్తి వుత్తం. తమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా “ఇమస్మిం జనపదే మనుస్సానం కేసే అట్ఠధా ఫాలితే తతో ఏకకోట్ఠాసప్పమాణో ఉత్తరకురుకానం కేసో, తస్స పసన్నతిలతేలతో ఉద్ధటస్స అగ్గే ఠితబిన్దుమత్త”న్తి వుత్తం. తమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా “జాతిఉణ్ణా నామ సుఖుమా, తస్సా ఏకఅంసునో పసన్నతిలతేలే పక్ఖిపిత్వా ఉద్ధటస్స పగ్ఘరిత్వా అగ్గే ఠితబిన్దుమత్త”న్తి (విభ॰ అట్ఠ॰ ౨౬) **ఖుద్దకభాణకేహి** వుత్తం. **సంయుత్తభాణకా** పన “తీహి జాతిఉణ్ణంసూహి కతసుత్తగ్గే సణ్ఠితతేలబిన్దుప్పమాణం కలలం హోతీ”తి (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౩౫) వదన్తి. **“అచ్ఛ”**న్తి వుత్తమత్థం పరియాయన్తరేన విభావేతి **“విప్పసన్న”**న్తి.

సప్పిమణ్డోతి పసన్నసప్పి. **యథా**తి ఇదం ఆనేత్వా ఏత్థాపి సమ్బన్ధితబ్బం, సప్పిమణ్డోపి వుత్తబిన్దుప్పమాణోవ ఇధ అధిప్పేతో. **ఏవంవణ్ణప్పటిభాగ**న్తి వుత్తప్పమాణసణ్ఠానపరిచ్ఛిన్నం . అథ వా **ఏవంవణ్ణప్పటిభాగ**న్తి ఏవంవణ్ణం ఏవంసణ్ఠానఞ్చ. పటిభజనం వా **పటిభాగో,** సదిసతాభజనం సదిసతాపత్తీతి అత్థో. ఏవంవిధో వణ్ణప్పటిభాగో రూపతో సణ్ఠానతో చ సదిసతాపత్తి ఏతస్సాతి **ఏవంవణ్ణప్పటిభాగం. కలలన్తి పవుచ్చతీ**తి భూతుపాదారూపసఙ్ఖాతో సన్తానవసేన పవత్తమానో అత్తభావో కలలం నామాతి కథీయతి. **వీసవస్ససతాయుకస్సా**తి నిదస్సనమత్తం తతో ఊనాధికాయుకమనుస్సానమ్పి సబ్భావతో.

కలలకాలేపీతి పఠమసత్తాహబ్భన్తరే యం సన్తతివసేన పవత్తమానం కలలసఙ్ఖాతం అత్తభావం జీవితా వోరోపేతుం సక్కా, తం సన్ధాయ వదతి. **తతో వా ఉద్ధ**న్తి దుతియసత్తాహాదీసు అబ్బుదాదిభావప్పత్తం సన్ధాయ వుత్తం. నను చ ఉప్పన్నానం ధమ్మానం సరసనిరోధేనేవ నిరుజ్ఝనతో అన్తరా ఉపచ్ఛేదో న సక్కా కాతుం, “తస్మా…పే॰… జీవితిన్ద్రియం ఉపచ్ఛిన్దతి ఉపరోధేతీ”తి కస్మా వుత్తన్తి ఆహ – **“జీవితిన్ద్రియస్స పవేణీఘటనం…పే॰… ఉపరోధేతీతి వుచ్చతీ”**తి. కథఞ్చాయమత్థో విఞ్ఞాయతీతి ఆహ **“స్వాయమత్థో”**తిఆది.

ఏత్థాహ (సారత్థ॰ టీ॰ ౧.౨; ఇతివు॰ అట్ఠ॰ ౭౪) – ఖణే ఖణే నిరుజ్ఝనసభావేసు సఙ్ఖారేసు కో హన్తి, కో వా హఞ్ఞతి, యది చిత్తచేతసికసన్తానో, సో అరూపతాయ న ఛేదనభేదనాదివసేన వికోపనసమత్థో, నపి వికోపనీయో. అథ రూపసన్తానో, సో అచేతనతాయ కట్ఠకలిఙ్గరూపమోతి న తత్థ ఛేదనాదినా పాణాతిపాతో లబ్భతి యథా మతసరీరే. పయోగోపి పాణాతిపాతస్స యథావుత్తో పహరణప్పహారాదికో అతీతేసు వా సఙ్ఖారేసు భవేయ్య అనాగతేసు వా పచ్చుప్పన్నేసు వా, తత్థ న తావ అతీతానాగతేసు సమ్భవతి తేసం అభావతో, పచ్చుప్పన్నేసు చ సఙ్ఖారానం ఖణికత్తా సరసేనేవ నిరుజ్ఝనసభావతాయ వినాసాభిముఖేసు నిప్పయోజనో పయోగో సియా, వినాసస్స చ కారణరహితత్తా న పహరణప్పహారాదిప్పయోగహేతుకం మరణం, నిరీహకతాయ చ సఙ్ఖారానం కస్స సో పయోగో, ఖణికత్తా వధాధిప్పాయసమకాలభిజ్జనకస్స కిరియాపరియోసానకాలానవట్ఠానతో కస్స వా పాణాతిపాతకమ్మబద్ధోతి?

వుచ్చతే – వధకచేతనాసహితో సఙ్ఖారానం పుఞ్జో సత్తసఙ్ఖాతో హన్తి. తేన పవత్తితవధప్పయోగనిమిత్తం అపగతుస్మావిఞ్ఞాణజీవితిన్ద్రియో మతవోహారప్పవత్తినిబన్ధనో యథావుత్తవధప్పయోగాకరణే ఉప్పజ్జనారహో రూపారూపధమ్మసమూహో హఞ్ఞతి, కేవలో వా చిత్తచేతసికసన్తానో వధప్పయోగావిసయభావేపి తస్స పఞ్చవోకారభవే రూపసన్తానాధీనవుత్తితాయ రూపసన్తానే పరేన పయోజితజీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకపయోగవసేన తన్నిబ్బత్తివినిబన్ధకవిసదిసరూపుప్పత్తియా విహతే విచ్ఛేదో హోతీతి న పాణాతిపాతస్స అసమ్భవో, నపి అహేతుకో పాణాతిపాతో, న చ పయోగో నిప్పయోజనో పచ్చుప్పన్నేసు సఙ్ఖారేసు కతప్పయోగవసేన తదనన్తరం ఉప్పజ్జనారహస్స సఙ్ఖారకలాపస్స తథా అనుప్పత్తితో.

ఖణికానం సఙ్ఖారానం ఖణికమరణస్స ఇధ మరణభావేన అనధిప్పేతత్తా సన్తతిమరణస్స చ యథావుత్తనయేన సహేతుకభావతో న అహేతుకం మరణం, న చ కత్తురహితో పాణాతిపాతప్పయోగో నిరీహకేసుపి సఙ్ఖారేసు సన్నిహితతామత్తేన ఉపకారకేసు అత్తనో అత్తనో అనురూపఫలుప్పాదనే నియతేసు కారణేసు కత్తువోహారసిద్ధితో యథా "పదీపో పకాసేతి, నిసాకరో చన్దిమా"తి. న చ కేవలస్స వధాధిప్పాయసహభునో చిత్తచేతసికకలాపస్స పాణాతిపాతో ఇచ్ఛితో సన్తానవసేన అవట్ఠితస్సేవ పటిజాననతో, సన్తానవసేన పవత్తమానానఞ్చ పదీపాదీనం అత్థకిరియాసిద్ధి దిస్సతీతి అత్థేవ పాణాతిపాతేన కమ్మునా బద్ధో. అయఞ్చ విచారో అదిన్నాదానాదీసుపి యథాసమ్భవం విభావేతబ్బో.

వోరోపేతుం న సక్కాతి ఉపక్కమేన వోరోపేతుం న సక్కా. **సత్తట్ఠజవనవారమత్తన్తి ఖుద్దకభాణకానం** మతేన వుత్తం. **సంయుత్తభాణకా** పన "రూపసన్తతి అరూపసన్తతీ"తి ద్వే సన్తతియో వత్వా "ఉదకం అక్కమిత్వా గతస్స యావ తీరే అక్కన్తఉదకలేఖా న విప్పసీదతి, అద్ధానతో ఆగతస్స యావ కాయే ఉసుమభావో న వూపసమ్మతి, ఆతపా ఆగన్త్వా గబ్భం పవిట్ఠస్స యావ అన్ధకారభావో న విగచ్ఛతి, అన్తోగబ్భే కమ్మట్ఠానం మనసి కరిత్వా దివా వాతపానం వివరిత్వా ఓలోకేన్తస్స యావ అక్ఖీనం ఫన్దనభావో న వూపసమ్మతి, అయం రూపసన్తతి నామ. ద్వే తయో జవనవారా అరూపసన్తతి నామా"తి వత్వా "తదుభయమ్పి సన్తతిపచ్చుప్పన్నం నామా"తి వదన్తి . **మజ్ఝిమభాణకా** పన వదన్తి "ఏకద్వేసన్తతివారపరియాపన్నం సన్తతిపచ్చుప్పన్నం. తత్థ అన్ధకారే నిసీదిత్వా ఆలోకట్ఠానం గతస్స న చ తావ ఆరమ్మణం పాకటం హోతి. యావ పన తం పాకటం హోతి, ఏత్థన్తరే పవత్తా రూపసన్తతి అరూపసన్తతి వా ఏకద్వేసన్తతివారా నామాతి వేదితబ్బా. ఆలోకట్ఠానే చరిత్వా ఓవరకం పవిట్ఠస్సపి న తావ సహసా రూపం పాకటం హోతి. యావ పన తం పాకటం హోతి, ఏత్థన్తరే పవత్తా రూపసన్తతి అరూపసన్తతి వా ఏకద్వేసన్తతివారా వేదితబ్బా. దూరే ఠత్వా పన రజకానం హత్థవికారం ఘణ్టిభేరిఆకోటనవికారఞ్చ దిస్వాపి న తావ సద్దం సుణాతి. యావ పన తం సుణాతి, ఏతస్మిమ్పి అన్తరే ఏకద్వేసన్తతివారా వేదితబ్బా"తి. ఏత్థ చ ఆలోకట్ఠానతో ఓవరకం పవిట్ఠస్స పగేవ తత్థ నిసిన్నస్స యావ రూపగతం పాకటం హోతి, తత్థ ఉపడ్ఢవేలా అవిభూతప్పాయా, ఉపడ్ఢవేలా విభూతప్పాయా తదుభయం గహేత్వా "ద్వేసన్తతివారా"తి వుత్తం, తయిదం న సబ్బసాధారణం, ఏకచ్చస్స సీఘమ్పి పాకటం హోతీతి "ఏకద్వేసన్తతివారా"తి ఏకగ్గహణమ్పి కతం.

సభాగసన్తతివసేనాతి కుసలాకుసలసోమనస్సుపేక్ఖాదినా సభాగసన్తతివసేన. ఇమినా అరూపసన్తతి దస్సితా. **సత్తట్ఠజవనవారమత్తన్తి** చ కామావచరజవనవసేనేవ వేదితబ్బం, న ఇతరజవనవసేన. న హి తే పరిమితకాలా, అన్తరా పవత్తభవఙ్గాదయోపి తదన్తోగధాతి దట్ఠబ్బా. **యావ వా ఉణ్హతో ఆగన్త్వా**తిఆదినా పన రూపసన్తతిం దస్సేతి. **అన్ధకారం హోతీ**తి అన్ధకారం న విగచ్ఛతి. సన్తతిపచ్చుప్పన్నఞ్చేత్థ అట్ఠకథాసు ఆగతం, అద్ధాపచ్చుప్పన్నం సుత్తే. తథా హి **భద్దేకరత్తసుత్తే** అద్ధాపచ్చుప్పన్నం సన్ధాయ "యో చావుసో మనో, యే చ ధమ్మా, ఉభయమేతం పచ్చుప్పన్నం, తస్మిం చే పచ్చుప్పన్నే ఛన్దరాగపటిబద్ధం హోతి విఞ్ఞాణం, ఛన్దరాగపటిబద్ధత్తా విఞ్ఞాణస్స తదభినన్దతి, తదభినన్దన్తో పచ్చుప్పన్నేసు ధమ్మేసు సంహీరతీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౮౪) వుత్తం. ఏత్థ హి **మనో**తి ససమ్పయుత్తం విఞ్ఞాణమాహ. **ధమ్మా**తి ఆరమ్మణధమ్మా. **మనో**తి వా మనాయతనం. **ధమ్మా**తి వేదనాదయో అరూపక్ఖన్ధా. **ఉభయమేతం పచ్చుప్పన్న**న్తి అద్ధాపచ్చుప్పన్నం ఏతం ఉభయం హోతీతి అత్థో. **విఞ్ఞాణ**న్తి నికన్తివిఞ్ఞాణం. తఞ్హి తస్మిం పచ్చుప్పన్నే ఛన్దరాగవసేన పటిబద్ధం హోతి. **అభినన్దతీ**తి తణ్హాదిట్ఠాభినన్దనాహి అభినన్దతి . తథాభూతో చ వత్థుపరిఞ్ఞాయ అభావతో తేసు పచ్చుప్పన్నేసు ధమ్మేసు **సంహీరతి**, తణ్హాదిట్ఠీహి ఆకడ్ఢీయతీతి అత్థో. ఏత్థ చ "ద్వాదసాయతనాని ఏకం పచ్చుప్పన్న"న్తి ఆగతత్తా తత్థ పవత్తో ఛన్దరాగో అద్ధాపచ్చుప్పన్నారమ్మణో, న ఖణపచ్చుప్పన్నారమ్మణోతి విఞ్ఞాయతి.

సత్తోతి ఖన్ధసన్తానో. తత్థ హి సత్తపఞ్ఞత్తి. **జీవితిన్ద్రియ**న్తి రూపారూపజీవితిన్ద్రియం. రూపజీవితిన్ద్రియే హి వికోపితే ఇతరమ్పి తంసమ్బన్ధతాయ వినస్సతీతి. **తం వుత్తప్పకారమేవా**తి తం జీవితిన్ద్రియాతిపాతనవిధానం హేట్ఠా వుత్తప్పకారమేవ. సరసేనేవ పతనసభావస్స అన్తరా ఏవ అతీవ పాతనం అతిపాతో, సణికం పతితుం అదత్వా సీఘపాతనన్తి అత్థో. అతిక్కమ్మ వా సత్థాదీహి అభిభవిత్వా పాతనం అతిపాతో, పాణస్స అతిపాతో **పాణాతిపాతో**. యాయ చేతనాయ పవత్తమానస్స జీవితిన్ద్రియస్స నిస్సయభూతేసు మహాభూతేసు ఉపక్కమకరణహేతు తంమహాభూతపచ్చయా ఉప్పజ్జనమహాభూతా నుప్పజ్జిస్సన్తి, సా తాదిసప్పయోగసముట్ఠాపికా వధకచేతనా పాణాతిపాతో. తేనాహ "**యాయ చేతనాయా**"తిఆది.

పహరణన్తి కాయవిఞ్ఞత్తిసహితాయ వధకచేతనాయ అధిప్పేతత్థసాధనం. **ఆణాపన**న్తి వచీవిఞ్ఞత్తిసహితాయ వధకచేతనాయ అధిప్పేతత్థసాధనం. తేనేవ "సావేతుకామో న సావేతీ"తిఆది వుత్తం. **ఉపనిక్ఖిపన**న్తి అసిఆదీనం తస్స ఉపనిక్ఖిపనం.

అట్ఠకథాసు వుత్తమత్థం సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో "**సఙ్ఖేపతో**"తిఆదిమాహ. తత్థ **విజ్జాపరిజప్పన**న్తి మన్తపరిజప్పనం. ఇదాని అట్ఠకథాసు విత్థారితమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "**అట్ఠకథాసు పనా**"తిఆది. తత్థ **ఆథబ్బణికా**తి ఆథబ్బణవేదవేదినో. **ఆథబ్బణం పయోజేన్తీ**తి ఆథబ్బణవేదవిహితం మన్తం తత్థ వుత్తవిధినా పయోజేన్తి. ఆథబ్బణికా హి సత్తాహం అలోణకం భుఞ్జిత్వా దబ్భే అత్థరిత్వా పథవియం సయమానా తపం చరిత్వా సత్తమే దివసే సుసానభూమిం సజ్జేత్వా సత్తమే పదే ఠత్వా హత్థం వట్టేత్వా వట్టేత్వా ముఖేన విజ్జం పరిజప్పన్తి, అథ నేసం కమ్మం సమిజ్ఝతి. **పటిసేనాయా**తి ఇదం హేట్ఠా ఉపరి వా పదద్వయేన సమ్బన్ధముపగచ్ఛతి. **ఈతిం ఉప్పాదేన్తీ**తి డంసిత్వా మారణత్థాయ విచ్ఛికాదీనం విస్సజ్జనవసేన పీళం ఉప్పాదేన్తి . ఏతీతి **ఈతి**. **ఉపద్దవ**న్తి తతో అధికతరపీళం. **పజ్జరక**న్తి విసమజ్జరం. **సూచిక**న్తి అఙ్గపచ్చఙ్గాని సూచీహి వియ విజ్ఝిత్వా పవత్తమానం సూలం. **విసూచిక**న్తి ససూలం ఆమాతిసారం. **పక్ఖన్దియ**న్తి రత్తాతిసారం. **విజ్జం పరివత్తేత్వా**తి గన్ధారవిజ్జాదికం అత్తనో విజ్జం కతుపచారం పరిజప్పిత్వా మన్తపఠనక్కమేన పఠిత్వా. **తేహీ**తి తేహి వత్థూహి.

పయోజనన్తి పవత్తమానం. **దిస్వా**తిఆది దిట్ఠవిసాదీనం యథాక్కమేన వుత్తం. **ద్వత్తిబ్యామసతప్పమాణనాగుద్ధరణే**తి ద్వత్తిబ్యామసతప్పమాణే మహాకాయే నిమ్మినిత్వా ఠితానం నాగానం ఉద్ధరణే. **కుమ్భణ్డాన**న్తి కుమ్భణ్డదేవానం. తే కిర దేవా మహోదరా హోన్తి, రహస్సఙ్గమ్పి చ నేసం కుమ్భో వియ మహన్తం హోతి, తస్మా "కుమ్భణ్డా"తి వుచ్చన్తి. వేస్సవణస్స యక్ఖాధిపతిభావేపి నయనావుధేన కుమ్భణ్డానం మరణస్స ఇధ వుత్తత్తా తేసుపి తస్స ఆణాపవత్తి వేదితబ్బా.

కేచీతి మహాసఙ్ఘికా. "అహో వత యం తం కుచ్ఛిగతం గబ్భం న సోత్థినా అభినిక్ఖమేయ్యా"తి పాఠో సున్దరతరో. "అహో వతాయం త"న్తిపి పాఠో. "అయం ఇత్థీ తం కుచ్ఛిగతం గబ్భం న సోత్థినా అభినిక్ఖమేయ్యా"తి వత్తబ్బం. **కులుమ్బస్సా**తి గబ్భస్స కులస్సేవ వా, కుటుమ్బస్సాతి వుత్తం హోతి. **భావనామయిద్ధియా**తి అధిట్ఠానిద్ధిం సన్ధాయ వదన్తి. ఘటభేదనం వియ ఇద్ధివినాసో, అగ్గినిబ్బాపనం వియ పరూపఘాతోతి ఉపమాసంసన్దనం. **తం తేసం ఇచ్ఛామత్తమేవా**తి ఏత్థాయం విచారణా – తుమ్హే ఇద్ధియా పరూపఘాతం వదేథ, ఇద్ధి నామ చేసా అధిట్ఠానిద్ధి వికుబ్బనిద్ధి మనోమయిద్ధి ఞాణవిప్ఫారిద్ధి సమాధివిప్ఫారిద్ధి అరియిద్ధి కమ్మవిపాకజిద్ధి పుఞ్ఞవతోఇద్ధి విజ్జామయిద్ధి తత్థ తత్థ సమ్మాపయోగపచ్చయా ఇజ్ఝనట్ఠేన ఇద్ధీతి దసవిధా. తత్థ కతరం ఇద్ధిం వదేథాతి? భావనామయన్తి. కిం పన భావనామయిద్ధియా పరూపఘాతకమ్మం హోతీతి? ఆమ ఏకవారం హోతి. యథా హి ఆదిత్తఘరస్స ఉపరి ఉదకభరితే ఘటే ఖిత్తే ఘటోపి భిజ్జతి, అగ్గిపి నిబ్బాయతి, ఏవమేవ భావనామయిద్ధియా ఏకవారం పరూపఘాతకమ్మం హోతి, తతో పట్ఠాయ పన సా నస్సతీతి. అథ నే "భావనామయిద్ధియా నేవ ఏకవారం, న ద్వే వారే పరూపఘాతకమ్మం హోతీ"తి వత్వా సఞ్ఞత్తిం ఆగచ్ఛన్తా పుచ్ఛితబ్బా "భావనామయిద్ధి కిం కుసలా, అకుసలా, అబ్యాకతా, సుఖాయ వేదనాయ సమ్పయుత్తా, దుక్ఖాయ , అదుక్ఖమసుఖాయ, సవితక్కసవిచారా, అవితక్కవిచారమత్తా, అవితక్కఅవిచారా, కామావచరా, రూపావచరా, అరూపావచరా"తి.

ఇమం పన పఞ్హం యే జానన్తి, తే ఏవం వక్ఖన్తి "భావనామయిద్ధి కుసలా వా హోతి అబ్యాకతా వా, అదుక్ఖమసుఖవేదనీయా ఏవ, అవితక్కఅవిచారా ఏవ, రూపావచరా ఏవా"తి. తే వత్తబ్బా "పాణాతిపాతచేతనా కుసలాకుసలాదీసు కతరం కోట్ఠాసం భజతీ"తి. జానన్తా వక్ఖన్తి "పాణాతిపాతచేతనా అకుసలావ, దుక్ఖవేదనీయావ, సవితక్కసవిచారావ, కామావచరా ఏవా"తి. ఏవం సన్తే "తుమ్హాకం కథా నేవ కుసలత్తికేన సమేతి, న వేదనాత్తికేన, న వితక్కత్తికేన, న పరిత్తత్తికేనా"తి. కిం పన ఏవం మహన్తం సుత్తం నిరత్థకన్తి? నో నిరత్థకం, తుమ్హే పనస్స అత్థం న జానాథ. **ఇద్ధిమా చేతోవసిప్పత్తో**తి ఏత్థ హి న భావనామయిద్ధి అధిప్పేతా, ఆథబ్బణిద్ధి పన అధిప్పేతా. సా హి ఏత్థ లబ్భమానా లబ్భతీతి.

హరితబ్బం ఉపనిక్ఖిపితబ్బన్తి హారం, హారమేవ **హారక**న్తి ఆహ **''అథ వా''**తిఆది. జీవితహరణకం ఉపనిక్ఖిపితబ్బం వా సత్థం **సత్థహారక**న్తి వికప్పద్వయేనాహ. "హారకసత్థ"న్తి చ వత్తబ్బే **సత్థహారక**న్తి విసేసనస్స పరనిపాతం కత్వా వుత్తం. **యథా లభతి, తథా కరేయ్యా**తి అధిప్పాయత్థమాహ. **ఉపనిక్ఖిపేయ్యా**తి "పరియేసేయ్యా"తి ఇమస్స సిఖాప్పత్తమత్థం దస్సేతి. **ఇతరథా**తి "పరియేసేయ్యా"తి ఇమస్స ఉపనిక్ఖిపేయ్యాతి ఏవమత్థం అగ్గహేత్వా యది పరియేసనమత్తమేవ అధిప్పేతం సియాతి అత్థో. **పరియిట్ఠమత్తేనా**తి పరియేసితమత్తేన. "సత్థహారకం వాస్స పరియేసేయ్యా"తి ఇమినా వుచ్చమానస్స అత్థస్స బ్యఞ్జనానురూపతో పరిపుణ్ణం కత్వా అవుత్తత్తా ఆహ **''బ్యఞ్జనం అనాదియిత్వా''**తి. ససతి హింసతీతి **సత్థం,** ససన్తి హింసన్తి తేనాతి వా **సత్థ**న్తి లగుళపాసాణాదీనమ్పి సత్థసఙ్గహితత్తా ఆహ – **''యం ఏత్థ థావరప్పయోగసఙ్గహితం సత్థం, తదేవ దస్సేతు''**న్తి.

వుత్తావసేసన్తి వుత్తఅసిఆదీహి అవసిట్ఠం. **లగుళ**న్తి ముగ్గరస్సేతం అధివచనం. **సత్థసఙ్గహో**తి మాతికాయం "సత్థహారక"న్తి ఏత్థ వుత్తసత్థసఙ్గహో. **యస్మా...పే.... తస్మా ద్విధా భిన్దిత్వా పదభాజనం వుత్త**న్తి ఈదిసం హేట్ఠా వుత్తవిభఙ్గనయభేదదస్సనన్తి వేదితబ్బం. **నరకే వా పపతాతిఆదీ**తి ఏత్థ ఆది-సద్దేన "పపాతే వా పపతా"తి పరతో వుత్తం అవుత్తఞ్చ "రుక్ఖతో వా పపతా"తిఆది సబ్బం మరణూపాయం సఙ్గణ్హాతి. తేనేవాహ **''న హి సక్కా సబ్బం సరూపేనేవ వత్తు''**న్తి. **పరతో వుత్తనయత్తా**తి పరతో నిగమనవసేన వుత్తస్స దుతియపదస్స పదభాజనే వుత్తనయత్తా. **అత్థతో వుత్తమేవా**తి మరణూపాయస్స బహువిధతానిదస్సనత్థం, తతో ఏకదేసే దస్సితే సబ్బం వుత్తమేవ హోతీతి అధిప్పాయో. **న హి సక్కా...పే.... వత్తు**న్తి "రుక్ఖతో వా పపతా"తిఆదినా సరూపతో సబ్బం మరణూపాయం పరియోసానం పాపేత్వా న సక్కా వత్తున్తి అత్థో.

మతం తే జీవితా సేయ్యోతి ఏత్థ వుత్తమరణం యస్మా ఇతి-సద్దో నిదస్సేతి, తస్మా తత్థ వుత్తమరణం ఇతి-సద్దస్స అత్థోతి తమ్పి గహేత్వా అత్థం దస్సేన్తో ఆహ – **''మరణచిత్తో మరణమనోతి అత్థో''**తి. **చిత్తస్స అత్థదీపనత్థం వుత్తో**తి చిత్త-సద్దస్స విచిత్తాదిఅనేకత్థవిసయత్తా నాయం చిత్త-సద్దో ఇధ అఞ్ఞస్మిం అత్థే వత్తమానో దట్ఠబ్బో, అపి తు విఞ్ఞాణస్మింయేవ వత్తమానో వేదితబ్బోతి తస్స అత్థస్స నియమనత్థం వుత్తో. ఇమినా పునరుత్తిదోసస్సపి ఇధ అనవకాసోతి దస్సేతి. **న తావ అత్థో వుత్తో**తి "ఇతి చిత్తమనో"తి ఉద్ధరిత్వాపి ఇతి-సద్దనిదస్సితస్స మరణస్స అపరామట్ఠభావతో వుత్తం. తావ-సద్దేన పన పరతో "చిత్తసఙ్కప్పో"తి ఇమస్స పదభాజనే "మరణసఞ్ఞీ"తిఆదినా ఇతిసద్దత్థస్స వక్ఖమానతం విభావేతి. తత్థ హి ఇతి-సద్దనిదస్సితం మరణసఙ్ఖాతమత్థం గహేత్వా "మరణసఞ్ఞీ మరణచేతనో మరణాధిప్పాయో"తి వుత్తం. తేనేవాహ – **''చిత్తసఙ్కప్పోతి ఇమస్మిం పదే అధికారవసేన ఇతిసద్దో ఆహరితబ్బో''**తి. కస్మా ఆహరితబ్బోతి ఆహ **''ఇదఞ్హి''**తిఆది. కథం పనేతం విఞ్ఞాయతీతి ఆహ **''తథా హిస్సా''**తిఆది. **అస్సా**తి ఇతి-సద్దస్స. **తమేవ అత్థ**న్తి మరణసఙ్ఖాతమత్థం. "మరణసఞ్ఞీ"తిఆదీసు హి మరణం ఇతి-సద్దస్స అత్థో, "సఞ్ఞీ"తిఆది సఙ్కప్పసద్దస్స. చిత్తసద్దస్స పనేత్థ విచిత్తవచనతా సఙ్కప్పసద్దస్స సఞ్ఞాచేతనాధిప్పాయవసేన తిధా అత్థం దస్సేన్తేన విభావితాతి దట్ఠబ్బం. తేనేవాహ – **''చిత్తో నానప్పకారకో సఙ్కప్పో''**తిఆది. అధిప్పాయసద్దేన కిమేత్థ వుత్తన్తి ఆహ – **''అధిప్పాయోతి వితక్కో వేదితబ్బో''**తి. **న ఇదం వితక్కస్స నామ**న్తి ఇదం పన న కేవలం వితక్కస్సేవ నామన్తి దస్సేతుం వుత్తం. పాకటత్తా ఓళారికత్తా చ ఉచ్చాకారతా వేదితబ్బా, అపాకటత్తా అనోళారికత్తా చ అవచాకారతా.

౧౭౪. కాయేకదేసేపి కాయ-సద్దో వత్తతీతి ఆహ **''హత్థేన వా''**తిఆది. **పహరణేనా**తి సత్థేన. సత్థఞ్హి పహరన్తి ఏతేనాతి పహరణన్తి వుచ్చతి. **కమ్మునా బజ్ఝతీ**తి పాణాతిపాతకమ్మునా బజ్ఝతి, పాణాతిపాతకమ్మస్స సిద్ధన్తి వుత్తం హోతి. **యో కోచి మరతూ**తి ఏత్థ యస్స కస్సచి ఏకస్సేవ జీవితిన్ద్రియవిసయా వధకచేతనా పవత్తతి, న పహారపచ్చయా మరన్తస్సేవ జీవితిన్ద్రియవిసయా, నాపి సమూహస్సాతి వేదితబ్బా. **ఉభయథాపీ**తి ఉద్దేసానుద్దేసానం వసేన. వధకచిత్తం పచ్చుప్పన్నారమ్మణమ్పి జీవితిన్ద్రియం పబన్ధవిచ్ఛేదనవసేన ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తతీతి ఆహ **''పచ్ఛా వా తేనేవ రోగేనా''**తిఆది. యేన హి పబన్ధో విచ్ఛిజ్జతి, తాదిసం పయోగం నిబ్బత్తేన్తం తదా వధకచిత్తం పవత్తన్తం పహరితమత్తేయేవ కమ్మునా బజ్ఝతి. మనుస్సఅరహన్తస్స చ పుథుజ్జనకాలేయేవ సత్థప్పహారే వా విసే వా దిన్నేపి యది సో అరహత్తం పత్వా తేనేవ మరతి, అరహన్తఘాతకో హోతియేవ. యం పన పుథుజ్జనకాలే దిన్నం దానం అరహత్తం పత్వా పరిభుఞ్జతి, పుథుజ్జనస్సేవ తం దిన్నం హోతి.

నను చ యథా అరహత్తం పత్వా పరిభుత్తమ్పి పుథుజ్జనకాలే దిన్నం పుథుజ్జనదానమేవ హోతి, ఏవం మరణాధిప్పాయేన పుథుజ్జనకాలే పహారే దిన్నే అరహత్తం పత్వా తేనేవ పహారేన మతే కస్మా అరహన్తఘాతకోయేవ హోతి, న పుథుజ్జనఘాతకోతి? విసేససబ్భావతో. దానఞ్హి దేయ్యధమ్మస్స పరిచ్చాగమత్తేన హోతి. తథా హి దానచేతనా చజితబ్బం వత్థుం ఆరమ్మణం కత్వా చజనమత్తమేవ హోతి, అఞ్ఞసన్తకకరణంవ తస్స చజనం, తస్మా యస్స తం సన్తకం కతం, తస్సేవ తం దిన్నం హోతి, న ఏవం వధో. సో హి పాణో పాణసఞ్ఞితా వధకచేతనా ఉపక్కమో తేన మరణన్తి ఇమేసం పఞ్చన్నం అఙ్గానం పారిపూరియావ హోతి, న అపారిపూరియా. తస్మా అరహత్తం పత్తస్సేవ మరణన్తి అరహన్తఘాతకోయేవ హోతి, న పుథుజ్జనఘాతకో. యస్మా పన "ఇమం మారేమీ"తి యం సన్తానం ఆరబ్భ మారణిచ్ఛా, తస్స పుథుజ్జనఖీణాసవభావేన పయోగమరణక్ఖణానం వసేన సతిపి సన్తానభేదే అభేదోయేవ, యదా చ అత్థసిద్ధి, తదా ఖీణాసవభావో, తస్మా అరహన్తఘాతకోయేవ హోతీతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం.

అఞ్ఞచిత్తేనాతి అవధాధిప్పాయేన అమారేతుకామతాచిత్తేన. **నత్థి పాణాతిపాతో**తి అమారేతుకామతాచిత్తేన పహటత్తా. కిఞ్చాపి పఠమప్పహారో న సయమేవ సక్కోతి మారేతుం, దుతియం పన లభిత్వా సక్కోన్తో జీవితవినాసనహేతు హోతి, తస్మా "పయోగో తేన చ మరణ"న్తి ఇమినా సంసన్దనతో పఠమప్పహారేనేవ కమ్మబద్ధో యుత్తో, న దుతియేన తస్స అఞ్ఞచిత్తేన దిన్నత్తా. తేన వుత్తం **''ఉభయేహి మతేపి పఠమప్పహారేనేవ కమ్మునా బద్ధో''**తి.

కమ్మాపత్తిబ్యత్తిభావత్థన్తి ఆనన్తరియాదికమ్మవిభాగస్స పారాజికాదిఆపత్తివిభాగస్స చ విభావనత్థం. "ఏళకం మారేమీ"తి పవత్తచేతనాయ పుబ్బభాగత్తా "ఇమం మారేమీ"తి సన్నిట్ఠాపకచేతనాయ తదా సన్నిహితత్తా యథావత్థుకం కమ్మబద్ధో హోతియేవాతి ఆహ **''ఇమం వత్థుం మారేమీతి చేతనాయ అత్థిభావతో''**తిఆది. సబ్బత్థ హి పురిమం అభిసన్ధిచిత్తం అప్పమాణం తేన అత్థసిద్ధియా అభావతో, వధకచిత్తం పన తదారమ్మణఞ్చ జీవితిన్ద్రియం అనన్తరియాదిభావే పమాణన్తి దట్ఠబ్బం. **ఘాతకో చ హోతీ**తి పాణఘాతకో హోతి, పాణాతిపాతకమ్మునావ బద్ధో హోతీతి అత్థో. **పుబ్బే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బ**న్తి యథాక్కమం పారాజికథుల్లచ్చయపాచిత్తియాని వేదితబ్బాని. "మాతాపితుఅరహన్తానం అఞ్ఞతరం మారేమీ"తి గుణమహన్తేసు పవత్తపుబ్బభాగచేతనాయ దారుణభావతో తథావిధపుబ్బభాగచేతనాపరివారా సన్నిట్ఠాపకచేతనా దారుణావ హోతీతి ఆహ – **''ఇధ పన చేతనా దారుణా హోతీ''**తి. ఇమినా చ "ఏళకం మారేస్సామీ"తి మాతాపితుఆదీనం మారణేపి పుబ్బభాగచేతనాయ అదారుణత్తా అఞ్ఞథా పవత్తఆనన్తరియకమ్మతో ఏవం పవత్తానన్తరియస్స నాతిదారుణతా వుత్తావ హోతీతి దట్ఠబ్బా.

లోహితకన్తి లోహితమక్ఖితం. **కమ్మం కరోన్తేతి** యుద్ధకమ్మం కరోన్తే. **యథాధిప్పాయం గతేతి** యోధం విజ్ఝిత్వా పితరి విద్ధే. ఇదఞ్చ యథాధిప్పాయం తేన తథావిద్ధభావదస్సనత్థం వుత్తం. అయథాధిప్పాయం పన ఉజుకమేవ గన్త్వా పితరి విద్ధేపి మరణాధిప్పాయేన అత్తనావ కతప్పయోగత్తా నేవత్థి విసఙ్కేతోతి వదన్తి. **ఆనన్తరియం పన నత్థీతి** పితరం ఉద్దిస్స కతప్పయోగాభావతో.

అధిట్ఠాయాతి మాతికావసేన ఆణత్తికపయోగకథావణ్ణనా

ఏవం విజ్ఝాతి ఏవం ధనుం కడ్ఢిత్వా విజ్ఝ. **ఏవం పహరాతి** ఏవం దళ్హం అసిం గహేత్వా పహర. **ఏవం ఘాతేహీతి** ఏవం కమ్మకారణం కత్వా మారేహి. **మజ్ఝేతి** హత్థినో పిట్ఠిమజ్ఝే. **ఏతేనాతి** “అధిట్ఠహిత్వా ఆణాపేతీ”తిఆదినా. **తత్థాతి** ఆణత్తికప్పయోగే.

కిఞ్చాపి కిరియవిసేసో అట్ఠకథాసు అనాగతో, పాళియం పన “ఏవం విజ్ఝ, ఏవం పహర, ఏవం ఘాతేహీ”తి కిరియావిసేసస్స పరామట్ఠత్తా ఆచరియపరమ్పరాయ ఆభతం కిరియావిసేసం పాళియా సంసన్దనతో గహేత్వా దస్సేన్తో **“అపరో నయో”**తిఆదిమాహ. **ఛేదనన్తి** హత్థాదిఛేదనం. **భేదనన్తి** కుచ్ఛిఆదిఫాలనం. అథ వా ఉసునా **విజ్ఝనం,** అసినా **ఛేదనం,** ముగ్గరాదీహి సీసాది**భేదనన్తి** ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **సఙ్ఖముణ్డకన్తి** సఙ్ఖముణ్డకమ్మకారణం. తం కరోన్తా ఉత్తరోట్ఠఉభతోకణ్ణచూళికగలవాటకపరిచ్ఛేదేన చమ్మం ఛిన్దిత్వా సబ్బకేసే ఏకతో గణ్ఠిం కత్వా దణ్డకేన పలివేఠేత్వా ఉప్పాటేన్తి, సహ కేసేహి చమ్మం ఉట్ఠహతి, తతో సీసకటాహం థూలసక్ఖరాహి ఘంసిత్వా ధోవన్తా సఙ్ఖవణ్ణం కరోన్తి. **ఏవమాదీతి ఆది**-సద్దేన బిలఙ్గథాలికం రాహుముఖం జోతిమాలికం హత్థపజ్జోతికం ఏరకవత్తికం చీరకవాసికం ఏణేయ్యకం బళిసమంసికం కహాపణికం ఖారాపతచ్ఛికం పలిఘపరివత్తికం పలాలపీఠకన్తి ఏవమాదిం సబ్బం కమ్మకారణం సఙ్గణ్హాతి.

తత్థ (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧) **బిలఙ్గథాలికన్తి** కఞ్జియఉక్ఖలికకమ్మకారణం. తం కమ్మం కరోన్తా సీసకపాలం ఉప్పాటేత్వా తత్తం అయోగుళం సణ్డాసేన గహేత్వా తత్థ పక్ఖిపన్తి, తేన మత్థలుఙ్గం పక్కుథిత్వా ఉపరి ఉత్తరతి. **రాహుముఖన్తి** రాహుముఖకమ్మకారణం. తం కరోన్తో సఙ్కునా ముఖం వివరిత్వా అన్తోముఖే దీపం జాలేన్తి, కణ్ణచూళికాహి వా పట్టాయ ముఖం నిఖాదనేన ఖణన్తి, లోహితం పగ్ఘరిత్వా ముఖం పూరేతి. **జోతిమాలికన్తి** సకలసరీరం తేలపిలోతికాయ వేఠేత్వా ఆలిమ్పేన్తి. **హత్థపజ్జోతికన్తి** హత్థే తేలపిలోతికాయ వేఠేత్వా దీపం వియ పజ్జాలేన్తి. **ఏరకవత్తికన్తి** ఏరకవత్తకమ్మకారణం. తం కరోన్తా హేట్ఠాగీవతో పట్ఠాయ చమ్మవట్టే కన్తిత్వా గోప్ఫకే పాతేన్తి, అథ నం యోత్తేహి బన్ధిత్వా కడ్ఢన్తి, సో అత్తనోవ చమ్మవట్టే అక్కమిత్వా పతతి. **చీరకవాసికన్తి** చీరకవాసికకమ్మకారణం. తం కరోన్తా తథేవ చమ్మవట్టే కన్తిత్వా కటియం ఠపేన్తి, కటితో పట్ఠాయ కన్తిత్వా గోప్ఫకేసు ఠపేన్తి, ఉపరిమేహి హేట్ఠిమసరీరం చీరకనివాసననివత్థం వియ హోతి. **ఏణేయ్యకన్తి** ఏణేయ్యకమ్మకారణం. తం కరోన్తా ఉభోసు కప్పరేసు చ జణ్ణుకేసు చ అయవలయాని దత్వా అయసూలాని కోట్టేన్తి, సో చతూహి అయసూలేహి భూమియం పతిట్ఠహతి, అథ నం పరివారేత్వా అగ్గిం కరోన్తి, తం కాలేన కాలం సన్ధితో సూలాని అపనేత్వా చతూహి అట్ఠికోటీహియేవ ఠపేన్తి.

బళిసమంసికన్తి ఉభతోముఖేహి బళిసేహి పహరిత్వా చమ్మమంసనహారూని ఉప్పాటేన్తి. **కహాపణికన్తి** సకలసరీరం తిఖిణాహి వాసీహి కోటితో పట్ఠాయ కహాపణమత్తం కహాపణమత్తం పాతేన్తా కోట్టేన్తి. **ఖారాపతచ్ఛికన్తి** సరీరం తత్థ తత్థ ఆవుధేహి పహరిత్వా కోచ్ఛేహి ఖారం ఘంసన్తి, చమ్మమంసనహారూని పగ్ఘరిత్వా అట్ఠికసఙ్ఖలికావ తిట్ఠతి. **పలిఘపరివత్తికన్తి** ఏకేన పస్సేన నిపజ్జాపేత్వా కణ్ణఛిద్దే అయసూలం కోట్టేత్వా పథవియా ఏకాబద్ధం కరోన్తి, అథ నం పాదే గహేత్వా ఆవిఞ్ఛన్తి. **పలాలపీఠకన్తి** ఛేకో కారణికో ఛవిచమ్మం అచ్ఛిన్దిత్వా నిసదపోతేహి అట్ఠీని భిన్దిత్వా కేసేసు గహేత్వా ఉక్ఖిపతి, మంసరాసియేవ హోతి, అథ నం కేసేహేవ పరియోనన్ధిత్వా గణ్హన్తా పలాలవట్టిం వియ కత్వా పలివేఠేన్తి.

వత్థుం విసంవాదేత్వా తతో అఞ్ఞం మారేతీతి సమ్బన్ధో. పురిమపస్సాదీనమ్పి వత్థుసభాగతో వత్థుగ్గహణేనేవ గహణన్తి ఆహ **“పురతో పహరిత్వా”**తిఆది. చిత్తేన “పురతో వా”తి నియమం కత్వా వా అకత్వా వా “పురతో పహరిత్వా మారేహీ”తి వుత్తే సచే అఞ్ఞత్థ పహరిత్వా మారేతి, లేసం ఓడ్డేత్వా అవుత్తత్తా విసఙ్కేతోవ హోతి. చిత్తేన పన యత్థ కత్థచి పహరిత్వా మారణం ఇచ్ఛన్తోపి సచే “పురతో పహరిత్వా మారేహీ”తి వదతి, తస్స లేసం ఓడ్డేత్వా తథా వుత్తమత్థం ఠపేత్వా తేనేవ చిత్తేన సముట్ఠాపితవిఞ్ఞత్తికత్తా మనుస్సవిగ్గహపారాజికతో పరియాయేన అముచ్చనతో “అఞ్ఞత్థ పహరిత్వా మారితేపి నేవత్థి విసఙ్కేతో”తి వదన్తి, కేచి పన తం న ఇచ్ఛన్తి. **వత్థువిసేసేనాతి** మాతుఆదివత్థువిసేసేన . **కమ్మవిసేసోతి** ఆనన్తరియాదికమ్మవిసేసో. **ఆపత్తివిసేసోతి** పారాజికాదిఆపత్తివిసేసో.

“ఏతం గామే ఠిత”న్తి గామో పుగ్గలనియమనత్థం వుత్తో, న ఓకాసనియమనత్థం, తస్మా ఓకాసం అనియమేత్వా పుగ్గలస్సేవ నియమితత్తా నత్థి విసఙ్కేతో. **“గామేయేవ వా”**తిఆదీసు పన ఓకాసస్స నియమితత్తా అఞ్ఞత్థ మారితే విసఙ్కేతో వుత్తో.

తుణ్డేనాతి ఖగ్గకోటియా. **థరునాతి** ఖగ్గముట్ఠినా.

“ఏతం గచ్ఛన్త”న్తి గమనేన పుగ్గలోవ నియమితో, న ఇరియాపథో. తేనాహ **“నత్థి విసఙ్కేతో”**తి. **“గచ్ఛన్తమేవా”**తిఆదినా ఇరియాపథో నియమితో. తేనాహ **“విసఙ్కేతో హోతీ”**తి.

“దీఘం మారేహీ”తి వుత్తేపి దీఘసణ్ఠానానం బహుభావతో ఇత్థన్నామం ఏవరూపఞ్చ దీఘన్తి అఞ్ఞేసం అసాధారణలక్ఖణేన అనిద్దిట్ఠత్తా **“అనియమేత్వా ఆణాపేతీ”**తి వుత్తం. తేనేవాహ **“యం కిఞ్చి తాదిసం మారేతీ”**తి. ఏత్థ చ “చిత్తేన బహూసు దీఘసణ్ఠానేసు ఏకం నియమేత్వా వుత్తేపి వాచాయ అనియమితత్తా అఞ్ఞస్మిం తాదిసే మారితే నత్థి విసఙ్కేతో”తి వదన్తి. పరపాణిమ్హి పాణసఞ్ఞితాలక్ఖణస్స అఙ్గస్స అభావతో నేవత్థి పాణాతిపాతోతి ఆహ **“ఆణాపకో ముచ్చతీ”**తి. యది ఏవం ఓకాసనియమే సతి కథం పాణాతిపాతోతి? ఓకాసం నియమేన్తస్స తస్మిం ఓకాసే నిసిన్నస్స జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం హోతీతి గహేతబ్బం. ఓకాసఞ్హి నియమేత్వా నిద్దిసన్తో తస్మిం ఓకాసే నిసిన్నం మారాపేతుకామో హోతి, సయం పన తదా తత్థ నత్థి, తస్మా ఓకాసేన సహ అత్తనో జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం న హోతీతి వదన్తి.

అధిట్ఠాయాతి మాతికావసేన ఆణత్తికపయోగకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దూతకథావణ్ణనా

ఏవం ఆణాపేన్తస్స ఆచరియస్స తావ దుక్కటన్తి సచే సా ఆణత్తి యథాధిప్పాయం న గచ్ఛతి, ఆచరియస్స ఆణత్తిక్ఖణే దుక్కటం. సచే పన సా ఆణత్తి యథాధిప్పాయం గచ్ఛతి, యం పరతో థుల్లచ్చయం వుత్తం, ఆణత్తిక్ఖణే తదేవ హోతి. అథ సో తం అవస్సం ఘాతేతి, యం పరతో “సబ్బేసం ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి వుత్తం, తతో ఇమస్స తఙ్ఖణేయేవ పారాజికం హోతీతి ఏవమేత్థ అత్థో గహేతబ్బో. **ఆచరియేన** పన హేట్ఠా అదిన్నాదానకథాయం (పారా॰ ౧౨౧) వుత్తనయేనేవ అయమత్థో సక్కా విఞ్ఞాతున్తి ఇధ న వుత్తో. వుత్తఞ్హి తత్థ “ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి

ఏవం ఆణాపేన్తస్స ఆచరియస్స తావ దుక్కటం. సచే పన సా ఆణత్తి యథాధిప్పాయం గచ్ఛతి, యం పరతో థుల్లచ్చయం వుత్తం, ఆణత్తిక్ఖణే తదేవ హోతి. అథ తం భణ్డం అవస్సం హారియం హోతి, యం పరతో 'సబ్బేసం ఆపత్తి పారాజికస్సా'తి వుత్తం, తతో ఇమస్స తఙ్ఖణేయేవ పారాజికం హోతీతి అయం యుత్తి సబ్బత్థ వేదితబ్బా"తి. **తేసమ్పి దుక్కటన్తి** ఆరోచనపచ్చయా దుక్కటం. **పటిగ్గహితమత్తేతి** ఏత్థ అవస్సం చే పటిగ్గణ్హాతి, తతో పుబ్బేవ ఆచరియస్స థుల్లచ్చయం, న పన పటిగ్గహితేతి దట్ఠబ్బం. కస్మా పనస్స థుల్లచ్చయన్తి ఆహ **''మహాజనో హి తేన పాపే నియోజితో''**తి.

మూలట్ఠస్సేవ దుక్కటన్తి ఇదం మహాఅట్ఠకథాయం ఆగతనయదస్సనమత్తం, న పన తం ఆచరియస్స అధిప్పేతం. తేనాహ **''ఏవం సన్తే''**తిఆది, ఏవం మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తనయేన అత్థే సతీతి అత్థో. **పటిగ్గహణే ఆపత్తియేవ న సియాతి** వధకస్స "సాధు సుట్ఠూ"తి మారణపటిగ్గహణే దుక్కటాపత్తి న సియా, ఏవం అనోళారికవిసయేపి తావ దుక్కటం హోతి, కిమఙ్గం పన మారణపటిగ్గహణేతి దస్సనత్థం సఞ్చరిత్తపటిగ్గహణాది నిదస్సితం. "అహో వత ఇత్థన్నామో హతో అస్సా"తి ఏవం మరణాభినన్దనేపి దుక్కటే సతి పగేవ మారణపటిగ్గహణేతి అధిప్పాయో. **పటిగ్గణ్హన్తస్సేవేతం దుక్కటన్తి** అవధారణేన విసఙ్కేతత్తా ఇమస్స పటిగ్గహణపచ్చయా మూలట్ఠస్స నత్థేవ ఆపత్తీతి దస్సేతి. కేచి పన "ఇధ వుత్తదుక్కటం పటిగ్గణ్హన్తస్సేవాతి ఏత్తకమేవ అవధారణేన దస్సితం, న పన మూలట్ఠస్స మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తదుక్కటం పటిక్ఖిత్త"న్తి వదన్తి. **పురిమనయేతి** సమనన్తరాతీతే అవిసక్కియదూతనిద్దేసే. **ఏతన్తి** దుక్కటం. యది ఏవం కస్మా పాళియం న వుత్తన్తి ఆహ **''ఓకాసాభావేనా''**తి. తత్థ మూలట్ఠస్స థుల్లచ్చయవచనతో పటిగ్గణ్హన్తస్స దుక్కటం వత్తుం ఓకాసో నత్థీతి ఓకాసాభావేన న వుత్తం, న పన అభావతోతి అధిప్పాయో.

ఆణత్తిక్ఖణే పుథుజ్జనోతి ఏత్థ అనాగతే వేరోపేతబ్బజీవితిన్ద్రియవసేన అత్థసాధికచేతనాయ పవత్తత్తా అరహన్తఘాతకో జాతోతి దట్ఠబ్బం.

దూతకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౭౩. సయం సఙ్ఘత్థేరత్తా **''ఉపట్ఠానకాలే''**తి వుత్తం. **వాచాయ వాచాయ దుక్కటన్తి** "యో కోచి మమ వచనం సుత్వా ఇమం ధారేతూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన అవత్వా కేవలం మరణాభినన్దనవసేనేవ వుత్తత్తా "చోరాపి నామ తం న హనన్తీ"తిఆదివాచాసుపి దుక్కటమేవ వుత్తం. **అయమత్థో ఏతేన వుత్తోతి** యథా సో జానాతీతి సమ్బన్ధో. **వాక్యభేదన్తి** వచీభేదం. **ద్విన్నం ఉద్దిస్సాతి** ద్వే ఉద్దిస్స, ద్విన్నం వా మరణం ఉద్దిస్స. ఉభో ఉద్దిస్స మరణం సంవణ్ణేన్తస్స చేతనాయ ఏకత్తేపి "ద్వే పాణాతిపాతా"తి వత్తబ్బభావతో బలవభావం ఆపజ్జిత్వా పటిసన్ధివిపాకసమనన్తరం పవత్తియం అనేకాసుపి జాతీసు అపరాపరియచేతనావసేన దుక్ఖుప్పాదనతో మహావిపాకత్తా "అకుసలరాసీ"తి వుత్తం. బహూ ఉద్దిస్స మరణసంవణ్ణనేపి ఏసేవ నయో.

ఏవన్తి "సీసం వా ఛిన్దిత్వా పపాతే వా పపతిత్వా"తిఆదినా. **ఆరోచితమత్తేతి** వుత్తమత్తే. యథా అరియమగ్గక్ఖణే చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా చ కిచ్చవసేన ఇజ్ఝన్తి, ఏవం చేతనాయ ఏకత్తేపి కిచ్చవసేన అనేకా పాణాతిపాతా ఇజ్ఝన్తీతి ఆహ **''తత్తకా పాణాతిపాతా''**తి. యథా హి అత్తానం సతం కత్వా దస్సేతుకామస్స "సతం హోమి సతం హోమీ"తి కతపరికమ్మవసేన లద్ధపచ్చుప్పన్నపరిత్తారమ్మణం అభిఞ్ఞాచిత్తం సతన్తోగధానం వణ్ణేసు ఏకస్స వణ్ణం ఆరమ్మణం కత్వాపి సతం నిప్ఫాదేతి, యథా చ ఏకస్స మరణే పవత్తమానాపి వధకచేతనా సకలసరీరే ఉప్పజ్జమానం నిరుజ్ఝమానఞ్చ సకలమ్పి జీవితిన్ద్రియం ఏకప్పహారేనేవ ఆలమ్బితుమసక్కుణేయ్యత్తా ఠానప్పత్తం ఏకదేసప్పవత్తం జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం కత్వా ఆరమ్మణభూతం సకలమ్పి జీవితిన్ద్రియం వినాసేతి, ఏవమేవ పచ్చుప్పన్నపరిత్తారమ్మణాయ వధకచేతనాయ మారేతుకామతాయ పరిగ్గహితసత్తేసు ఏకస్సేవ జీవితిన్ద్రియే ఆరమ్మణే కతేపి కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన సబ్బేపి మారితావ హోన్తి.

౧౭౬. యేసం హత్థతోతి యేసం ఞాతకపవారితానం హత్థతో. **తేసం మూలం దత్వా ముచ్చతీతి** ఇదం తేన కతపయోగస్స పున పాకతికభావాపాదనం అవసానం పాపేత్వా దస్సేతుం వుత్తం. "మూలేన కీతం పన పోత్థకం పోత్థకసామికానం దత్వా ముచ్చతియేవా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **కేనచి** పన "సచే పోత్థకం సామికానం దత్వా మూలం న గణ్హాతి, న ముచ్చతి అత్తనియభావతో అమోచితత్తా"తి వత్వా బహుధా పపఞ్చితం, న తం సారతో పచ్చేతబ్బం. పోత్థకసామికానఞ్హి పోత్థకే దిన్నే అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా అత్తనా కతపయోగస్స నాసితత్తా కథం నో న ముచ్చేయ్య, న చ పరిచ్చత్తస్స అత్తనియభావో దిట్ఠోతి. **గణ్ఠిపదే** పన "సచే మూలేన కీతో హోతి, పోత్థకసామికానం పోత్థకం, యేసం హత్థతో మూలం గహితం, తేసం మూలం దత్వా ముచ్చతీతి కస్మా వుత్తం. పోత్థకనిమిత్తం మూలస్స గహితత్తా అకప్పియమేతం. యది హి పోత్థకసామికస్స పోత్థకం దత్వా సయమేవ మూలం గణ్హేయ్య, అకప్పియమేవ తం. అథాపి పోత్థకసామికస్స సన్తికా మూలం అగ్గహేత్వా సయమేవ తం పోత్థకం ఝాపేయ్య, తథాపి అఞ్ఞా యేన సద్ధాదేయ్యవినిపాతనే ఆపత్తి, తస్మా ఏవమాహా"తి వుత్తం, తమ్పి న సారతో పచ్చేతబ్బం. తస్మా **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తనయోవేత్థ సారతో దట్ఠబ్బో. **''మరణవణ్ణం లిఖిస్సామా''తి ఏకజ్ఝాసయా హుత్వాతి** ఇదం తథా కరోన్తే సన్ధాయ వుత్తం, ఏవం పన అసంవిదహిత్వాపి మరణాధిప్పాయేన తస్మిం పోత్థకే వుత్తవిధిం కరోన్తస్స పారాజికమేవ.

పమాణేతి అత్తనా సల్లక్ఖితే పమాణే. **తచ్ఛేత్వాతి** ఉన్నతప్పదేసం తచ్ఛేత్వా. **పంసుపచ్ఛిన్తి** సబ్బన్తిమం పంసుపచ్ఛిం. "ఏత్తకం అల"న్తి నిట్ఠాపేతుకామతాయ సబ్బన్తిమపయోగసాధికా చేతనా సన్నిట్ఠాపకచేతనా . **సుత్తన్తికత్థేరాతి** వినయే అపకతఞ్ఞునో సుత్తన్తభాణకా. మహాఅట్ఠకథాచరియత్థేరేయేవ సన్ధాయ "వినయం తే న జానన్తీతి ఉపహాసవసేన సుత్తన్తికత్థేరాతి వుత్త"న్తిపి వదన్తి. ఏత్థ చ **మహాఅట్ఠకథాయం** "ఆవాటే నిట్ఠితే పతిత్వా మరన్తు, అనిట్ఠితే మా మరన్తూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన కరోన్తం సన్ధాయ సబ్బన్తిమా సన్నిట్ఠాపకచేతనా వుత్తా, **మహాపచ్చరిసఙ్ఖేపట్ఠకథాసు** పన పఠమప్పహారతో పట్ఠాయ "ఇమస్మిం ఆవాటే పతిత్వా మరన్తూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన కరోన్తస్స యస్మిం యస్మిం పయోగే కతే తత్థ పతితా మరన్తి, తంతంపయోగసాధికం సన్నిట్ఠాపకచేతనం సన్ధాయ "ఏకస్మిమ్పి కుదాలప్పహారే దిన్నే"తిఆది వుత్తన్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. తస్మా తేన తేన పరియాయేన అట్ఠకథావాదానం అఞ్ఞమఞ్ఞావిరోధో యుత్తో. అథ వా **మహాఅట్ఠకథాయం** ఏకస్మింయేవ దివసే అవూపసన్తేనేవ పయోగేన ఖణిత్వా నిట్ఠాపేన్తం సన్ధాయ సబ్బన్తిమా సన్నిట్ఠాపకచేతనా వుత్తా, ఇతరాసు పన "ఇమస్మిం పతిత్వా మరన్తూ"తి అధిప్పాయేన ఏకస్మిం దివసే కిఞ్చి ఖణిత్వా అపరస్మిమ్పి దివసే తథేవ కిఞ్చి కిఞ్చి ఖణిత్వా నిట్ఠాపేన్తం సన్ధాయ వుత్తన్తి. ఏవమ్పి అట్ఠకథానం అఞ్ఞమఞ్ఞావిరోధో యుత్తోతి అమ్హాకం ఖన్తి.

అత్తనో ధమ్మతాయాతి అజానిత్వా పక్ఖలిత్వా వా. **అరహన్తాపి సఙ్గహం గచ్ఛన్తీతి** అఞ్ఞేహి పాతియమానానం అమరితుకామానమ్పి అరహన్తానం మరణం సమ్భవతీతి వుత్తం. **పురిమనయేతి** "మరితుకామా ఇధ మరిస్సన్తీ"తి వుత్తనయే. **తత్థ పతితం బహి నీహరిత్వాతి** ఏత్థ "ఇమస్మిం ఆవాటేయేవ మరన్తూతి నియమాభావతో బహి నీహరిత్వా మారితేపి పారాజికం వుత్తం. ఆవాటే పతిత్వా థోకం చిరాయిత్వా గచ్ఛన్తం గహేత్వా మారితే ఆవాటస్మింయేవ అగ్గహితత్తా పారాజికం న హోతీ"తి వదన్తి, తం పన అట్ఠకథాయం "పతితప్పయోగేన గహితత్తా"తి వుత్తహేతుస్స ఇధాపి సమ్భవతో వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **అమరితుకామా వాతిపి** అధిప్పాయస్స సమ్భవతో ఓపపాతికే ఉత్తరితుం అసక్కుణిత్వా మతేపి పారాజికం వుత్తం. **నిబ్బత్తిత్వాతి** వుత్తత్తా పతనం న దిస్సతీతి చే? ఓపపాతికస్స తత్థ నిబ్బత్తియేవ పతనన్తి నత్థి విరోధో. యస్మా మాతుయా పతిత్వా పరివత్తితలిఙ్గాయ మతాయ సో మాతుఘాతకో హోతి,

న కేవలం మనుస్సపురిసఘాతకో, తస్మా పతితస్సేవ వసేన ఆపత్తీతి అధిప్పాయేన ‘‘**పతనరూపం పమాణ**’’న్తి వుత్తం. ఇదం పన అకారణం. ‘‘మనుస్సభూతం మాతరం వా పితరం వా అపి పరివత్తలిఙ్గం జీవితా వోరోపేన్తస్స కమ్మం ఆనన్తరియం హోతీ’’తి ఏత్తకమేవ హి అట్ఠకథాయం వుత్తం.

తత్థ చ లిఙ్గే పరివత్తేపి సో ఏవ ఏకకమ్మనిబ్బత్తో భవఙ్గప్పబన్ధో జీవితిన్ద్రియప్పబన్ధో చ, న అఞ్ఞోతి ‘‘అపి పరివత్తలిఙ్గ’’న్తి వుత్తం. యో హి లిఙ్గే అపరివత్తే తస్మిం అత్తభావే భవఙ్గజీవితిన్ద్రియప్పబన్ధో , సో ఏవ పరివత్తేపి లిఙ్గే తంయేవ చ ఉపాదాయ ఏకజాతిసమఞ్ఞా. న చేత్థ భావకలాపగతజీవితిన్ద్రియస్స వసేన చోదనా కాతబ్బా తదఞ్ఞస్సేవ అధిప్పేతత్తా. తఞ్హి తత్థ అవిచ్ఛేదవుత్తియా పబన్ధవోహారం లభతి, ఇతరమ్పి వా భావానుపాలతాసామఞ్ఞేనాతి అనోకాసావ చోదనా. తస్మా పరివత్తేపి లిఙ్గే తస్సేవ ఏకకమ్మనిబ్బత్తస్స సన్తానస్స జీవితా వోరోపనతో వోహారభేదతో సో ఇత్థిఘాతకో వా హోతు పురిసఘాతకో వా, ఆనన్తరియకమ్మతో న ముచ్చతీతి ఏత్తకమేవ తత్థ వత్తబ్బం. ఇధ పన యంయంజాతికా సత్తా హోన్తి, తే మరణసమయే అత్తనో అత్తనో జాతిరూపేనేవ మరన్తి, నాఞ్ఞరూపేన, జాతివసేనేవ చ పాచిత్తియథుల్లచ్చయపారాజికేహి భవితబ్బం. తస్మా నాగో వా సుపణ్ణో వా యక్ఖరూపేన వా పేతరూపేన వా పతిత్వా అత్తనో తిరచ్ఛానరూపేన మరతి, తత్థ పాచిత్తియమేవ యుత్తం, న థుల్లచ్చయం తిరచ్ఛానగతస్సేవ మతత్తా. తేనేవ దుతియత్థేరవాదే మరణరూపం పమాణం, తస్మా పాచిత్తియన్తి వుత్తం. అయమేవ చ వాదో యుత్తతరో, తేనేవ సో పచ్ఛా వుత్తో.

ఇమినావ నయేన మనుస్సవిగ్గహే నాగసుపణ్ణసదిసే తిరచ్ఛానగతే పతిత్వా అత్తనో రూపేన మతే పాచిత్తియేన భవితబ్బం. ఏవం సన్తే పాళియం ‘‘యక్ఖో వా పేతో వా తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో వా తస్మిం పతతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. పతితే దుక్ఖా వేదనా ఉప్పజ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. మరతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా’’తి కస్మా వుత్తన్తి చే? తత్థ కేచి వదన్తి – యక్ఖో వా పేతో వాతి పఠమం సకరూపేనేవ ఠితే యక్ఖపేతే దస్సేత్వా పున అఞ్ఞరూపేనపి ఠితే తేయేవ యక్ఖపేతే దస్సేతుం ‘‘తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో వా’’తి వుత్తం, న పన తాదిసం తిరచ్ఛానగతం విసుం దస్సేతుం. తస్మా తిరచ్ఛానగతవిగ్గహో వా మనుస్సవిగ్గహో వా యక్ఖో వా పేతో వాతి ఏవమేత్థ యోజనా కాతబ్బాతి. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి ‘‘పాళియం మనుస్సవిగ్గహేన ఠితతిరచ్ఛానగతానం ఆవేణికం కత్వా థుల్లచ్చయం వుత్తం వియ దిస్సతీ’’తి కథితం. **యక్ఖరూపపేతరూపేన మతేపి ఏసేవ నయో**తి ఇమినా మరణరూపస్సేవ పమాణత్తా థుల్లచ్చయం అతిదిస్సతి.

ముధాతి అమూలేన, కిఞ్చి మూలం అగ్గహేత్వాతి వుత్తం హోతి. **నో నిద్దోసో**తి తేన తత్థ కతపయోగస్స అభావతో. యది పన సోపి తత్థ కిఞ్చి కిఞ్చి కరోతి, న ముచ్చతియేవాతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**ఏవం పతితా**’’తిఆది. తత్థ **ఏవ**న్తి ఏవం మయా కతేతి అత్థో. **న నస్సిస్సన్తీ**తి అదస్సనం న గమిస్సన్తి, న పలాయిస్సన్తీతి అధిప్పాయో. **విప్పటిసారే ఉప్పన్నే**తి మూలట్ఠం సన్ధాయ వుత్తం. యది పన పచ్ఛిమోపి లభిత్వా తత్థ వుత్తప్పకారం కిఞ్చి కత్వా పున విప్పటిసారే ఉప్పన్నే ఏవం కరోతి, తస్సపి ఏసేవ నయో. **పంసుమ్హి పతిత్వా మరతీ**తి అభినవపూరితే పంసుమ్హి పాదే పవేసేత్వా ఉద్ధరితుం అసక్కోన్తో తత్థేవ పతిత్వా మరతి. **జాతపథవీ జాతా**తి ఇదం సబ్బథా మత్థకప్పత్తం థిరభావం దస్సేతుం వుత్తం. పంసునా పూరేన్తేన పన పాదదణ్డాదీహి మద్దనతాళనాదినా సుట్ఠుతరం థిరభావం ఆపాదేత్వా పకతిపథవియా నిబ్బిసేసే కతే జాతపథవీలక్ఖణం అప్పత్తేపి ముచ్చతియేవ. **ఓపాతం హరతీ**తి ఏత్థ పోక్ఖరణీసదిసత్తా ముచ్చతి.

హత్థా ముత్తమత్తేతి ఓడ్డేత్వా హత్థతో ముత్తమత్తే. **వతిం కత్వా**తి ఏత్థ యది సో పాసే వుత్తప్పకారం కఞ్చి విసేసం న కరోతి, అత్తనా కతవతియా విద్ధంసితాయ ముచ్చతి. **థద్ధతరం వా పాసయట్ఠిం ఠపేతీ**తి థిరభావత్థం అపరాయ పాసయట్ఠియా సద్ధిం బన్ధిత్వా వా తమేవ వా సిథిలభూతం థద్ధతరం బన్ధిత్వా ఠపేతి. **దళ్హతరం వా థిరతరం వా**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఖాణుక**న్తి పాసయట్ఠిబన్ధనఖాణుకం. సబ్బత్థేవ మారణత్థాయ కతప్పయోగత్తా న ముచ్చతి. **విప్పటిసారే ఉప్పన్నే**తి మూలట్ఠస్సేవ విప్పటిసారే ఉప్పన్నే.

తేన అలాతేన...పే.... న ముచ్చతీతి ఏత్థ ‘‘పుబ్బే కతప్పయోగం వినాసేత్వా పచ్ఛా కుసలచిత్తేన పయోగే కతేపి న ముచ్చతీతి ఇదం సన్ధాయ గన్తబ్బ’’న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అయం పనేత్థ అధిప్పాయో యుత్తో సియా – ఆదితోయేవ మారణత్థాయ కతప్పయోగత్తా కతపరియోసితాయ పాసయట్ఠియా తప్పచ్చయా యే యే సత్తా మరిస్సన్తి, తేసం తేసం వసేన పఠమతరంయేవ పాణాతిపాతకమ్మసిద్ధితో పచ్ఛా కుసలచిత్తేన అఞ్ఞథా కతేపి న ముచ్చతీతి. **రజ్జుకే**తి ఖుద్దకరజ్జుకే. **సయం వట్టిత**న్తి బహూరజ్జుకే ఏకతో కత్వా అత్తనా వట్టితం. **ఉబ్బట్టేత్వా**తి తే రజ్జుకే విసుం విసుం కత్వా. **గరుకతరం కరోతీ**తి అతిభారియం కరోతి. **పరియేసిత్వా కత**న్తి అరఞ్ఞం గన్త్వా రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా తచ్ఛేత్వా కతం.

౧౭౭. **ఆలమ్బనరుక్ఖో వా**తి తత్థజాతకం సన్ధాయ వుత్తం. **తదత్థమేవా**తి మారణత్థమేవ. **విసమణ్డల**న్తి మఞ్చపీఠాదీసు ఆలిత్తం విసమణ్డలం. **వత్వా అసిం ఉపనిక్ఖిపతీ**తి ఏత్థ ముఖేన అవత్వా వుత్తప్పకారం మనసా చిన్తేత్వా ఉపనిక్ఖిపనేపి ఏసేవ నయో. **పురిమనయేనా**తి ‘‘యేసం హత్థతో మూలం గహిత’’న్తిఆదినా. సరీరస్స విరూపభావకరణతో కుట్ఠాది **విసభాగరోగో** నామ, జీవితప్పవత్తియా వా అసభాగత్తా అననుకూలత్తా గణ్డపిళకాది యో కోచి జీవితప్పవత్తిపచ్చనీకో **విసభాగరోగో**.

౧౭౮. **పరం వా అమనాపరూప**న్తి ఏత్థ అమనాపం రూపం ఏతస్సాతి అమనాపరూపోతి బాహిరత్థసమాసో దట్ఠబ్బో. **మనాపియేపి ఏసేవ నయో**తి ఏతేన **మనాపికం రూపం ఉపసంహరతీ**తి ఏత్థ పరం వా మనాపరూపం తస్స సమీపే ఠపేతి, అత్తనా వా మనాపియేన రూపేన సమన్నాగతో తిట్ఠతీతిఆది యోజేతబ్బన్తి దస్సేతి. తేనేవ అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** వుత్తం –

> ‘‘మమాలాభేన ఏసిత్థీ, మరతూతి సమీపగో;
> దుట్ఠచిత్తో సచే యాతి, హోతి సో ఇత్థిమారకో.
>
> ‘‘భిక్ఖత్థాయ సచే యాతి, జానన్తోపి న మారకో;
> అనత్థికో హి సో తస్సా, మరణేన ఉపేక్ఖకో’’తి.

అపరమ్పి తత్థేవ వుత్తం –

> ‘‘వియోగేన చ మే జాయా, జననీ చ న జీవతి;
> ఇతి జానం వియుజ్జన్తో, తదత్థీ హోతి మారకో.
>
> ‘‘పబ్బజ్జాదినిమిత్తఞ్చే, యాతి జానం న మారకో;
> అనత్థికో హి సో తేసం, మరణేన ఉపేక్ఖకో’’తి.

అలఙ్కరిత్వా ఉపసంహరతీతి "అలాభకేన సుస్సిత్వా మరతూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన ఉపసంహరతి. తేనేవ "**సచే ఉత్తసిత్వా మరతి, విసఙ్కేతో**"తి వుత్తం. **అలాభకేన సుస్సిత్వా మరతీ**తి ఏత్థ చ పారాజికన్తి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో. **కుణపగన్ధా చా**తి అహిఆదికుణపానం గన్ధా. **హంసపుప్ఫ**న్తి హంసాదీనం పక్ఖలోమం సన్ధాయ వదతి.

౧౭౯. **అసఞ్చిచ్చా**తి ఇదం మరణసంవత్తనికఉపక్కమస్స అసల్లక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ "**ఇమినా ఉపక్కమేనా**"తిఆది. **అజానన్తస్సా**తి ఇదం పన మరణసంవత్తనికఉపక్కమకరణస్స అజాననం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ "**ఇమినా అయం మరిస్సతీ**"తిఆది. **నమరణాధిప్పాయస్సా**తి ఇదం ఉపక్కమం జానన్తస్సపి మరణాధిప్పాయస్స అభావం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ "**మరణం అనిచ్ఛన్తస్సా**"తిఆది.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

దోమనస్సచిత్తేనేవ భణతీతి ఇమినా సన్నిట్ఠాపకచేతనా దుక్ఖవేదనాయ సమ్పయుత్తా ఏవాతి దస్సేతి. సుఖబహులతాయ హి రాజానో హసమానాపి "ఘాతేథా"తి వదన్తి, హాసో పన నేసం అనత్థవూపసమాదిఅఞ్ఞవిసయోతి సన్నిట్ఠాపకచేతనా దుక్ఖవేదనాయ సమ్పయుత్తా ఏవ. సతి పన దోమనస్సే కథం తం నప్పకాసతీతి ఆహ "**సుఖవోకిణ్ణత్తా**"తిఆది, పుబ్బాపరియవసేన ఉభోసు పస్సేసు ఉప్పజ్జనకసుఖేహి ఆకిణ్ణత్తా ఉప్పన్నస్స చ దోమనస్సస్స అనుప్పబన్ధనేన పవత్తియా అభావతో తదా ఉప్పన్నమ్పి దోమనస్సం నప్పకాసతీతి అత్థో.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౧౮౦. **మరణత్థికావ హుత్వా**తి ఇమస్స కాయస్స భేదేన సగ్గపాపనాధిప్పాయత్తా అత్థతో మరణత్థికావ హుత్వా. **మరణత్థికభావం అజానన్తా**తి ఏవం అధిప్పాయినో మరణత్థికా నామ హోన్తీతి అత్తనో మరణత్థికభావం అజానన్తా. న హి తే అత్తనో చిత్తప్పవత్తిం న జానన్తి. **వోహారవసేనా**తి పుబ్బభాగవోహారవసేన, మరణాధిప్పాయస్స సన్నిట్ఠాపకచేతనాక్ఖణే కరుణాయ అభావతో కారుఞ్ఞేన పాసే బద్ధసూకరమోచనం వియ న హోతీతి అధిప్పాయో. **యథాయునా**తి వుత్తమేవత్థం **యథానుసన్ధినా**తి పరియాయన్తరేన వుత్తం, యథానుసన్ధినా యథాయుపరిచ్ఛేదేనాతి వుత్తం హోతి. అథ వా **యథానుసన్ధినా**తి యథానుప్పబన్ధేన, యావ తస్మిం భవే సన్తానస్స అనుప్పబన్ధో అవిచ్ఛిన్నప్పవత్తి హోతి, తావ ఠత్వాతి వుత్తం హోతి.

అప్పటివేక్ఖిత్వాతి అనుపపరిక్ఖిత్వా. **ఉద్ధం వా అధో వా సఙ్కమన్తీ**తి పచ్ఛా ఆగతానం ఓకాసదానత్థం నిసిన్నపాళియా ఉద్ధం వా అధో వా గచ్ఛన్తి. **పచ్చవేక్ఖణకిచ్చం నత్థీ**తి పచ్ఛా ఆగతేహి ఉపపరిక్ఖణకిచ్చం నత్థి. హేట్ఠా కిస్మిఞ్చి విజ్జమానే సాటకం వలి న గణ్హాతీతి ఆహ "**తస్మిం వలి న పఞ్ఞాయతీ**"తి. పటివేక్ఖణఞ్చేదం గిహీనం సన్తకేయేవాతి దట్ఠబ్బం.

పాళియం **ముసలే ఉస్సితే**తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఉపత్థమ్భేత్వా ద్వీసు ముసలేసు ఉస్సితేసూతి అత్థో. **ఉదుక్ఖలభణ్డిక**న్తి ఉదుక్ఖలత్థాయ ఆనీతం దారుభణ్డం. **పటిబద్ధ**న్తి భోజనపటిబద్ధం, భోజనన్తరాయన్తి వుత్తం హోతి.

౧౮౧. **అగ్గకారిక**న్తి ఏత్థ **కారికా**-సద్దస్స భావవచనత్తా "**అగ్గకిరియ**"న్తి అత్థం వత్వాపి యస్మా కిరియం దాతుం న సక్కా, తస్మా దానసఙ్ఖాతాయ అగ్గకిరియాయ యుత్తం పిణ్డపాతమేవ ఇధ ఉపచారవుత్తియా "అగ్గకిరియా"తి గహేతబ్బన్తి ఆహ "**పఠమం లద్ధపిణ్డపాత**"న్తిఆది.

౧౮౨-౧౮౩. **దణ్డముగ్గర**న్తి నిఖాదనముగ్గరం. **విభత్తిబ్యత్తయేనా**తి విభత్తివిపరిణామేన. **విసేసాధిగమో**తి సమాధి విపస్సనా చ అతివియ పాకటత్తా "**హత్థప్పత్తో వియ దిస్సతీ**"తి వుత్తం. **ఉపచ్ఛిన్దతీ**తి "విసేసాధిగమస్స విక్ఖేపో మా హోతూ"తి ఆహారం ఉపచ్ఛిన్దతి. **విసేసాధిగమ**న్తి లోకుత్తరధమ్మపటిలాభం. **బ్యాకరిత్వా**తి ఆరోచేత్వా. **ఉపచ్ఛిన్దతి, న వట్టతీ**తి యస్మా సభాగానం లజ్జిభిక్ఖూనంయేవ అరియా అత్తనా అధిగతవిసేసం తాదిసే కారణే సతి ఆరోచేన్తి, తే చ భిక్ఖూ అప్పతిరూపాయ అనేసనాయ పచ్చయం న పరియేసన్తి, తస్మా తేహి పరియేసితపచ్చయే కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేత్వా ఆహారం ఉపచ్ఛిన్దితుం న వట్టతీతి అత్థో. సభాగానఞ్హి బ్యాకతత్తా ఉపచ్ఛిన్దితుం న లభతి. తే హి కప్పియఖేత్తం. తేనేవ "సభాగానఞ్హి లజ్జిభిక్ఖూనం కథేతుం వట్టతీ"తి ఇదం "ఉపచ్ఛిన్దతి, న వట్టతీ"తి ఇమస్స కారణం దస్సేన్తేన వుత్తన్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

అథ వా **విసేసాధిగమం బ్యాకరిత్వా**తి ఇదం విసేసస్స అధిగతభావదస్సనత్థం వుత్తం. అధిగమన్తరాయం అసఙ్కన్తేనేవ చ ఆహారుపచ్ఛేదో కాతబ్బోతి అనుఞ్ఞాతత్తా అధిగతేన న కాతబ్బోతి దస్సేతుం "**విసేసాధిగమం బ్యాకరిత్వా ఆహారం ఉపచ్ఛిన్దతి, న వట్టతీ**"తి వుత్తం. కిం పన అరియా అత్తనా అధిగతవిసేసం అఞ్ఞేసం ఆరోచేన్తీతి ఇమిస్సా చోదనాయ "**సభాగానఞ్హి లజ్జిభిక్ఖూనం కథేతుం వట్టతీ**"తి వుత్తం. అయమేత్థ యుత్తతరోతి అమ్హాకం ఖన్తి, **గణ్ఠిపదే**పి అయమత్థో దస్సితోయేవాతి. **భణ్డకం ధోవన్తా**తి చీవరం ధోవన్తా. **ధోవనదణ్డక**న్తి భణ్డధోవనదణ్డం.

౧౮౪. **అహం కుక్కుచ్చకో**తి "మమ కిరియాయ మరేయ్య ను ఖో, నో వా"తి ఏవం జాతకుక్కుచ్చకో. సబ్బత్థాపి పనేత్థ ఏవరూపేసు వత్థూసు అమతే థుల్లచ్చయస్స వుత్తత్తా తేన కతప్పయోగేన దుక్ఖవేదనా ఉప్పజ్జతు వా మా వా, పారాజికాయ అభావతో భగవతో వచనేన థుల్లచ్చయమేవాతి వదన్తి.

౧౮౫. గబ్భో పతతి ఏతేనాతి **గబ్భపాతనం,** తాదిసం భేసజ్జం. తేనాహ "**యేన పరిభుత్తేనా**"తిఆది . "మరణవణ్ణం వా సంవణ్ణేయ్యా"తి వుత్తత్తా పరియాయతో ఆపత్తిమోక్ఖో న హోతీతి ఆహ "**పరియాయో నామ నత్థీ**"తి.

గబ్భం న గణ్హాతీతి గబ్భం న ధారేతి. వాతేన పాణకేహి వా గబ్భో వినస్సన్తో కమ్మం వినా న నస్సతీతి అధిప్పాయేన "**ద్వీహాకారేహీ**"తి వుత్తం. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౬) పన "గబ్భో హి వాతేన పాణకేహి కమ్మునా చాతి తీహి కారణేహి వినస్సతీ"తి వత్వా "కమ్మునా వినస్సన్తే పన బుద్ధాపి పటిబాహితుం న సక్కోన్తీ"తి వుత్తం. తత్థ వాతేన పాణకేహి వా గబ్భే వినస్సన్తే న పురిమకమ్మునా ఓకాసో కతో, అపిచ తప్పచ్చయా కమ్మం విపచ్చతి, సయమేవ పన కమ్మునా ఓకాసే కతే న ఏకన్తేన వాతో పాణకా వా అపేక్ఖితబ్బాతి ఇమినా అధిప్పాయేన కమ్మస్స విసుం కారణభావో వుత్తోతి దట్ఠబ్బం. పాణకా ఖాదిత్వా అన్తరధాపేన్తీతి యోజేతబ్బం. అవిజాయనత్థాయ భేసజ్జం దేన్తస్స కుచ్ఛియం ఉప్పజ్జిత్వా వినస్సిస్సన్తీతి ఇమినా అధిప్పాయేన దిన్నే ఓపాతక్ఖణనాదీసు వియ కమ్మబద్ధో, కుచ్ఛియం న ఉప్పజ్జిస్సన్తీతి ఇమినా పన అధిప్పాయేన దిన్నే నేవత్థి కమ్మబద్ధో.

సహధమ్మికానన్తి ఏకస్స సత్థునో సాసనే సహసిక్ఖమానధమ్మానం. పఞ్చన్నమ్పి వివట్టనిస్సితసీలత్తా "**సమసీలసద్ధాపఞ్ఞాన**"న్తి వుత్తం. **ఞాతకపవారితట్ఠానతో**తి అత్తనో తేసం వా ఞాతకపవారితట్ఠానతో. గిలానస్సత్థాయ అప్పవారితట్ఠానతోపి విఞ్ఞత్తియా అనుఞ్ఞాతత్తా కతాపి అకతా వియాతి **అకతవిఞ్ఞత్తి,** "వద, భన్తే, పచ్చయేనా"తి ఏవం అకతపవారణట్ఠానే చ విఞ్ఞత్తి **అకతవిఞ్ఞత్తి**.

పటియాదియతీతి సమ్పాదేతి. **అకాతుం న వట్టతీ**తి ఏత్థ దుక్కటం వదన్తి. **సహధమ్మికేసు వుత్తనయేనేవా**తి “ఇమేసమ్పి పఞ్చన్నం అకతవిఞ్ఞత్తియాపి భేసజ్జం కాతుం వట్టతీ”తి **కురున్దట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా కథితం. **యావ ఞాతకా పస్సన్తీ**తి యావ తస్స ఞాతకా పస్సన్తి. పితు భగినీ **పితుచ్ఛా**. మాతు భాతా **మాతులో**. **నప్పహోన్తీ**తి కాతుం న సక్కోన్తి. **సచేపి న యాచన్తీ**తి “యాచితుం దుక్ఖ”న్తి అధిప్పాయేన యది న యాచన్తి. **ఆభోగం కత్వా**తి ఇదం కత్తబ్బతాదస్సనవసేన వుత్తం, “ఆభోగం పన అకత్వాపి దాతుం వట్టతీ”తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** లిఖితం. **ఏతే దస ఞాతకే ఠపేత్వా**తి తేసం పుత్తనత్తాదయోపి తప్పటిబద్ధత్తా ఞాతకా ఏవాతి తేపి ఏత్థేవ సఙ్గహితా. తేన **అఞ్ఞేస**న్తి ఇమినా అఞ్ఞాతకానం గహణం వేదితబ్బం. తేనేవాహ **“ఏతేసం పుత్తపరమ్పరాయా”**తిఆది. **కులపరివట్టో**తి కులానం పటిపాటి, కులపరమ్పరాతి వుత్తం హోతి. “మయ్హం దస్సన్తి కరిస్సన్తీ”తి పచ్చాసాయ కరోన్తస్సపి యాచిత్వాపి గహేతబ్బట్ఠానతాయ ఞాతకేసు వేజ్జకమ్మం వా కులదూసకాపత్తి వా న హోతీతి వదన్తి. **సబ్బపదేసుపి వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో**తి **చూళమాతుయా**తిఆదీసు సబ్బపదేసు “చూళమాతుయా సామికో”తిఆదినా యోజేత్వా హేట్ఠా వుత్తనయేన వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

వుత్తనయేన పరియేసిత్వాతి ఇమినా “ఞాతిసామణేరేహి వా”తిఆదినా వుత్తమత్థం అతిదిస్సతి. **అపచ్చాసీసన్తేనా**తి “మయ్హం దస్సన్తి కరిస్సన్తీ”తి ఏవం అత్తనో అత్థాయ అపచ్చాసీసన్తేన. భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పన ఉపకారకత్తం పచ్చాసీసన్తేన కాతుం వట్టతి. “భేసజ్జం ఆచిక్ఖథా”తి వుత్తేపి యథా **“అఞ్ఞమఞ్ఞం పన కథా కాతబ్బా”**తి ఇదం పరియాయత్తా వట్టతి, ఏవం హేట్ఠా వుత్తనయేన **“ఇదఞ్చిదఞ్చ గహేత్వా కరోన్తీ”**తి ఇమినా పరియాయేన కథేన్తస్సపి నేవత్థి దోసోతి ఆచరియా.

వినయలక్ఖణం అజానన్తస్స అనాచరియస్స తదనురూపవోహారాసమ్భవతో ఈదిసస్స లాభస్స ఉప్పత్తి నామ నత్థీతి **“ఆచరియభాగో నామాయ”**న్తి వుత్తం, వినయే పకతఞ్ఞునా ఆచరియేన లభితబ్బభాగో అయన్తి వుత్తం హోతి. పుప్ఫపూజనత్థాయ దిన్నేపి అకప్పియవోహారేన విధానస్స అయుత్తత్తా **“కప్పియవసేనా”**తి వుత్తం, “పుప్ఫం ఆహరథా”తిఆదినా కప్పియవోహారవసేనాతి అత్థో.

యది “పరిత్తం కరోథా”తి వుత్తే కరోన్తి, గిహివేయ్యావచ్చకరణట్ఠానే తిట్ఠతీతి **“పరిత్తం కరోథ, భన్తేతి వుత్తే న కాతబ్బ”**న్తి వుత్తం, **“భణథా”**తి వుత్తే పన ధమ్మకథాయ అజ్ఝేసనట్ఠానే ఠితత్తా **“కాతబ్బ”**న్తి వుత్తం. ధమ్మఞ్హి అనజ్ఝిట్ఠేనపి కథేతుం వట్టతి, పగేవ అజ్ఝిట్ఠేన. **చాలేత్వా సుత్తం పరిమజ్జిత్వా**తి పరిత్తం కరోన్తేన కాతబ్బవిధిం దస్సేతి. **విహారతో...పే.... దుక్కట**న్తి అఞ్ఞాతకానంయేవ దదతో దుక్కటం. **నో చే జానన్తీ**తి యది ఏవం వత్తుం న జానన్తి. **ఉదక**న్తి దక్ఖిణోదకం. పాదేసు అపనీతేసు అవమఙ్గలసఞ్ఞినో హోన్తీతి ఆహ **“న పాదా అపనేతబ్బా”**తి . **గన్తుం వట్టతీ**తి “పరివారత్థాయ ఆగచ్ఛన్తూ”తి వుత్తేపి ఏవం సల్లక్ఖేత్వా గన్తుం వట్టతి.

అనామట్ఠపిణ్డపాతోతి అపబ్బజితస్స హత్థతో లద్ధో అత్తనా అఞ్ఞేన వా పబ్బజితేన అగ్గహితఅగ్గో పిణ్డపాతో. **థాలకే**తి ఇమినా పత్తోపి గహితోయేవాతి దట్ఠబ్బం. **దామరికచోరస్సా**తి రజ్జం పత్థయమానస్స పాకటచోరస్స. **చోరనాగవత్థూ**తి ఏత్థ “చోరనాగస్స కిర ఆమట్ఠం దేన్తో కుజ్ఝిస్సతి, అనామట్ఠం న వట్టతీతి థేరో పత్తగ్గహణహత్థేనేవ అగ్గం గహేత్వా పత్తే భత్తం సబ్బమదాసి, సో తేన తుస్సి. ‘ఏత్తకం మయ్హ’న్తి భత్తస్స ఏకపస్సేయేవ థోకం ఠపేత్వాపి పున తేన సద్ధిం సబ్బమ్పి దాతుం వట్టతీ”తి **చూళగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

ఆమిసస్స ధమ్మస్స చ అలాభేన అత్తనో పరస్స చ అన్తరే సమ్భవన్తస్స ఛిద్దస్స వివరస్స భేదస్స పటిసన్థరణం పిదహనం గణ్హనం **పటిసన్థారో**. అయఞ్హి లోకసన్నివాసో అలబ్భమానేన ఆమిసేన చ ధమ్మేన చాతి ద్వీహి ఛిద్దో, తస్స తం ఛిద్దం యథా న పఞ్ఞాయతి, ఏవం పీఠస్స వియ పచ్చత్థరణేన ఆమిసేన చ ధమ్మేన చ పటిసన్థరణం ఆమిసపటిసన్థారో ధమ్మపటిసన్థారో చాతి వుచ్చతి. తత్థ ధమ్మపటిసన్థారో కస్సచి న కాతబ్బో నత్థి. యస్స కస్సచి హి గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా ధమ్మేన సఙ్గహో కాతబ్బోయేవ. **“పటిసన్థారో పన కస్స కాతబ్బో, కస్స న కాతబ్బో”**తి ఇదం పన ఆమిసపటిసన్థారం సన్ధాయ వుత్తం. **ఉబ్బాసేత్వా**తి సమన్తతో తియోజనం విలుమ్పన్తో మనుస్సే పలాపేత్వా అఞ్ఞేసం అవాసం కత్వా. **సఙ్ఘస్సత్థాయ ఆహటా**తి పాకవట్టతో తందివసస్సత్థాయ ఆహటా. **వరపోత్థచిత్తత్థరణ**న్తి అనేకప్పకారఉత్తమరూపవిచిత్తత్థరణం.

౧౮౭. సత్తరసవగ్గియేసు పుబ్బే ఏకస్స అఙ్గులిపతోదేన మారితత్తా సేససోళసజనేసు ఉదరం ఆరుహిత్వా నిసిన్నమేకం ఠపేత్వా **“సేసాపి పన్నరస జనా”**తి వుత్తం. **అదూహలపాసాణా వియా**తి అదూహలే ఆరోపితపాసాణా వియ. **కమ్మాధిప్పాయా**తి తజ్జనీయాదికమ్మకరణాధిప్పాయా. **ఆవాహేత్వా**తి ఆవిసాపేత్వా. **వాళవిహార**న్తి చణ్డసత్తేహి అధిట్ఠితవిహారం.

౧౮౮. **యో రుక్ఖేన ఓత్థతోపి న మరతీ**తిఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం **భూతగామసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** సయమేవ వక్ఖతి. ఏవఞ్హి తత్థ వుత్తం (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౯౨) –

> **“మనుస్సవిగ్గహపారాజికవణ్ణనాయం** పన సబ్బఅట్ఠకథాసు ‘సచే భిక్ఖు రుక్ఖేన వా అజ్ఝోత్థతో హోతి ఓపాతే వా పతితో, సక్కా చ హోతి ఏకేన పస్సేన రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా భూమిం వా ఖణిత్వా నిక్ఖమితుం, జీవితహేతుపి అత్తనా న కాతబ్బం, అఞ్ఞేన పన భిక్ఖునా భూమిం వా ఖణిత్వా రుక్ఖం వా ఛిన్దిత్వా అల్లరుక్ఖతో వా దణ్డకం ఛిన్దిత్వా తం రుక్ఖం పవట్టేత్వా నిక్ఖమాపేతుం వట్టతి, అనాపత్తీ’తి వుత్తం. తత్థ కారణం న దిస్సతి, ‘అనుజానామి, భిక్ఖవే, దవడాహే డయ్హమానే పటగ్గిం దాతుం పరిత్తం కాతు’న్తి (చూళవ॰ ౨౮౩) ఇదం పన ఏకమేవ సుత్తం దిస్సతి. సచే ఏతస్స అనులోమం, అత్తనో న వట్టతి, అఞ్ఞస్స వట్టతీతి ఇదం నానాకరణం న సక్కా లద్ధుం. అత్తనో అత్థాయ కరోన్తో అత్తసినేహేన అకుసలచిత్తేనేవ కరోతి, పరో పన కారుఞ్ఞేన. తస్మా అనాపత్తీతి చే, ఏతమ్పి అకారణం. కుసలచిత్తేనపి హి ఇమం ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, సబ్బట్ఠకథాసు పన వుత్తత్తా న సక్కా పటిసేధేతుం, గవేసితబ్బా ఏత్థ యుత్తి, అట్ఠకథాచరియానం వా సద్ధాయ గన్తబ్బ”న్తి.

తస్మా యం ఏత్థ ఇతో అఞ్ఞథా కేనచి పపఞ్చితం, **గణ్ఠిపదేసు** చ కారణం వుత్తం, తం న సారతో పచ్చేతబ్బం.

౧౮౯. **అల్ల...పే.... పాచిత్తియ**న్తి సుక్ఖట్ఠానేపి అగ్గిం పాతేత్వా ఇమినా అధిప్పాయేన ఆలిమ్పేన్తస్స పాచిత్తియమేవ. **దుక్కట**న్తి సుక్ఖట్ఠానే వా సుక్ఖం “అసుక్ఖ”న్తి అవవత్థపేత్వా వా అగ్గిం పాతేన్తస్స దుక్కటం. కీళాధిప్పాయేపి ఏసేవ నయో. కీళాధిప్పాయో చ పటపటాయమానసద్దస్సాదవసేనేవ వేదితబ్బో. పటిపక్ఖభూతో అగ్గి **పటగ్గి**. **పరిత్తకరణ**న్తి ఆరక్ఖకరణం. **సయం వా ఉట్ఠిత**న్తి వాతేరితానం వేళుఆదీనం అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్ఘట్టనేన సముట్ఠితం. **నిరుపాదానో**తి ఇన్ధనరహితో.

౧౯౧-౧౯౨. **ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణత్తా పారాజిక**న్తి “ద్వీహీ”తి వుత్తే ద్వీహిపి పహారేహి మరణస్స పచ్చాసీసనతో ఏకేన వినా ద్విన్నం అభావతో చ పారాజికం. “ద్వీహియేవా”తి నియమితే పన ఏకేన పహారేన మారితే నత్థి పారాజిక”న్తి వదన్తి. పఠమం ఆహితబలవేగస్స పుబ్బానుచిణ్ణవసేన ధమ్మానం దేసన్తరుప్పత్తియా గమనమత్తం ఠపేత్వా జీవితిన్ద్రియస్స తత్థ అవిజ్జమానత్తా **“సీసచ్ఛేదకస్సా”**తి వుత్తం. **ఇమస్స వత్థుస్సా**తి ఆఘాతనవత్థుస్స. **“పానపరిభోగేనా**తి వుత్తత్తా లోణసోవీరకం యామకాలిక”న్తి వదన్తి.

వినీతవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

తతియపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థపారాజికం

చతుసచ్చవిదూతి చత్తారి సచ్చాని సమాహటాని చతుసచ్చం, తం అవేది పటివిజ్ఝీతి చతుసచ్చవిదూ. సతిపి సావకానం పచ్చేకబుద్ధానఞ్చ చతుసచ్చవిదుభావే అనఞ్ఞపుబ్బకత్తా భగవతో చతుసచ్చదస్సనస్స తత్థ చ సబ్బఞ్ఞుతాయ బలేసు చ వసీభావస్స పత్తితో పరసన్తానేసు పసారితభావేన పాకటత్తా చ భగవావ విసేసేన ''చతుసచ్చవిదూ''తి థోమనం అరహతి.

వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖువత్థువణ్ణనా

౧౯౩. **అధిట్ఠేమా**తి సంవిదహామ. **దూతకమ్మ**న్తి గిహీనం పణ్ణం వా సాసనం వా గహేత్వా తత్థ తత్థ గమనం. **ఇరియాపథం సణ్ఠపేత్వా**తి పధానానురూపం కత్వా. **పుచ్ఛన్తానం వా**తి ''అయ్యా సన్తఇరియాపథా అతివియ ఉపసన్తా, కతరం విసేసమధిగచ్ఛింసూ''తి పుచ్ఛన్తానం. **అనాగతసమ్బన్ధే పన అసతీ**తి ''భాసితో భవిస్సతీ''తి పాఠసేసం కత్వా అనాగతసమ్బన్ధే అసతి. ''భాసితో''తి అతీతవచనం కథం అనాగతవచనేన సమ్బన్ధముపగచ్ఛతీతి ఆహ **''లక్ఖణం పన సద్దసత్థతో పరియేసితబ్బ''**న్తి. ఈదిసే హి ఠానే ''ధాతుసమ్బన్ధే పచ్చయా''తి ఇమినా లక్ఖణేన ధాత్వత్థసమ్బన్ధే సతి అయథాకాలవిహితాపి పచ్చయా సాధవో భవన్తీతి సద్దసత్థవిదూ వదన్తి.

౧౯౪. **వణ్ణవా**తి ఇమినా సకలసరీరానుగతవణ్ణస్స మనాపతా వుత్తా. **పసన్నముఖవణ్ణా**తి ఇమినా సకలసరీరవణ్ణతోపి అధికతరం ముఖవణ్ణస్స మనాపతా వుత్తా. **విప్పసన్నఛవివణ్ణా**తి ఇమినా పన విజ్జమానస్సేవ సరీరవణ్ణస్స అతివియ పసన్నతా వుత్తా. యస్మా ఇన్ద్రియానం ఊనత్తం వా పూరణత్తం వా నత్థి, తస్మా **''అభినివిట్ఠోకాసస్స పరిపుణ్ణత్తా''**తి వుత్తం. ఛట్ఠస్స అభినివిట్ఠోకాసో హదయవత్థు, పఞ్చపసాదానం అభినివిట్ఠోకాసస్స పరిపుణ్ణతావచనేనేవ హదయవత్థుఆదిసకలసరీరస్స పరిపుణ్ణతా దస్సితాయేవ హోతీతి ఆహ – **''మనచ్ఛట్ఠానం ఇన్ద్రియాన''**న్తి. **యథా త**న్తి ఏత్థ **త**న్తి నిపాతమత్తం. **భన్తమిగప్పటిభాగా**తి కత్తబ్బాకత్తబ్బస్స అజాననతో భన్తమిగసదిసా. **చతుచక్క**న్తి చతుఇరియాపథం. ఇరియాపథో హి ఇధ పవత్తనట్ఠేన ''చక్క''న్తి అధిప్పేతో. **నవద్వార**న్తి నవహి వణముఖేహి నవద్వారం. **దుక్ఖ**న్తి సీసరోగాదిదుక్ఖం. **సబ్బకిచ్చేసూ**తి పత్తపచనచీవరరజనయోగట్ఠానాదికిచ్చేసు. **యాపేతు**న్తి వహితుం పవత్తేతుం. తేనాహ **''గమేతు''**న్తి.

౧౯౫. **సన్తో**తి ఇమినా తేసం విజ్జమానతం దస్సేతి, **సంవిజ్జమానా**తి ఇమినా పన తేసం ఉపలబ్భమానతం దస్సేతి. తేనాహ – **''అత్థి చేవ ఉపలబ్భన్తి చా''**తి. **ఉపలబ్భన్తీ**తి దిస్సన్తి, ఞాయన్తీతి అత్థో. **పన్థదూహనకమ్మ**న్తి పన్థఘాతనకమ్మం. **హనన్తో**తి మారేన్తో. **ఘాతేన్తో**తి మారాపేన్తో. అథ వా **హనన్తో**తి బన్ధనతాళనాదీహి హింసన్తో. **ఘాతేన్తో**తి మారేన్తో. **ఛిన్దన్తో**తి పరేసం హత్థాదీని ఛిన్దన్తో. **పచన్తో**తి దణ్డేన ఉప్పీళేన్తో. పచనఞ్హేత్థ దహనం విబాధనం అధిప్పేతం. **పచన్తో**తి వా తజ్జేన్తో తాసేన్తో. అథ వా **పచన్తో**తి గామేసు అగ్గిపాతనవసేన గేహాదీని ఝాపేత్వా తత్థ అజేళకాదీని పచన్తో.

యే సిక్ఖాపదేసు బహులగారవా న హోన్తి ఆపత్తివీతిక్కమబహులా, తే సిక్ఖాపదేసు **అతిబ్బగారవా**. **ఉద్ధతే**తి అకప్పియే కప్పియసఞ్ఞితాయ కప్పియే అకప్పియసఞ్ఞితాయ అవజ్జే వజ్జసఞ్ఞితాయ వజ్జే అవజ్జసఞ్ఞితాయ చ ఉద్ధచ్చపకతికే. **ఉన్నళే**తి ఉగ్గతనళే, ఉట్ఠితతుచ్ఛమానేతి వుత్తం హోతి. **చపలే**తి పత్తచీవరమణ్డనాదినా చాపల్లేన యుత్తే. **ముఖరే**తి ముఖఖరే , ఖరవచనేతి వుత్తం హోతి. **వికిణ్ణవాచే**తి అసంయతవచనే దివసమ్పి నిరత్థకవచనప్పలాపినే. ముట్ఠా నట్ఠా సతి ఏతేసన్తి **ముట్ఠస్సతీ,** సతివిరహితేతి వుత్తం హోతి. **అసమ్పజానే**తి నిప్పఞ్ఞే. **పాకతిన్ద్రియే**తి సంవరాభావేన గిహికాలే వియ వివటఇన్ద్రియే. **ఆచరియుపజ్ఝాయేహి పరిచ్చత్తకే**తి ధమ్మేన ఆమిసేన చ అసఙ్గహేత్వా ఆచరియుపజ్ఝాయేహి పరిచ్చత్తే అనాథే అప్పతిట్ఠే. **లాభగరుకే**తి పచ్చయగరుకే.

ఇరియాపథసణ్ఠపనాదీనీతి ఆది-సద్దేన పచ్చయపటిసేవనసామన్తజప్పానం గహణం వేదితబ్బం. **మహానిద్దేసే** (మహాని॰ ౮౭) హి ఇరియాపథసణ్ఠపనపచ్చయపటిసేవనసామన్తజప్పనవసేన తివిధం కుహకవత్థు ఆగతం. తత్థ పాపిచ్ఛస్సేవ సతో సమ్భావనాధిప్పాయకతేన ఇరియాపథేన విమ్హాపనం **ఇరియాపథసణ్ఠపనసఙ్ఖాతం కుహకవత్థు**. తథా చీవరాదీహి నిమన్తితస్స తదత్థికస్సేవ సతో పాపిచ్ఛతం నిస్సాయ పటిక్ఖిపనేన తే చ గహపతికే అత్తని సుప్పతిట్ఠితసద్ధే ఞత్వా పున తేసం ''అహో అయ్యో అప్పిచ్ఛో, న కిఞ్చి పటిగ్గణ్హితుం ఇచ్ఛతి, సులద్ధం వత నో అస్స, సచే అప్పమత్తకమ్పి కిఞ్చి పటిగ్గణ్హేయ్యా''తి నానావిధేహి ఉపాయేహి పణీతాని చీవరాదీని ఉపనేన్తానం తదనుగ్గహకామతంయేవ ఆవికత్వా పటిగ్గహణేన చ తతో పభుతి అసీతిసకటభారేహి ఉపనామనహేతుభూతం విమ్హాపనం **పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహకవత్థూ**తి వేదితబ్బం. పాపిచ్ఛస్సేవ పన సతో ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాధిగమపరిదీపనవాచాయ తథా తథా విమ్హాపనం **సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహకవత్థూ**తి వేదితబ్బం. చిత్తలపబ్బతాదివిహారో **లోకసమ్మతసేనాసనం** నామ. లోకసమ్మత …పే॰… ఉపాయేహి సంవణ్ణియమానగుణోతి సమ్బన్ధో. **పరిపాచేతు**న్తి పరిణామేతుం. సుద్ధచిత్తేన అత్తనో గన్ధధురాదికమ్మం కత్వా విచరన్తానం తమ్మూలకపచ్చయపరిభోగే దోసాభావం దస్సేతుం **''యే పనా''**తిఆది వుత్తం. **భిక్ఖాచారే అసమ్పజ్జమానే**తి గోచరగామే భిక్ఖాయ చరిత్వా లభితబ్బపిణ్డపాతే అసమ్పజ్జన్తే. తే చ వత్తసీసేన సబ్బమ్పేతం కరోన్తి, న లాభనిమిత్తం. తేన వుత్తం **''తన్తిపవేణిఘటనకా సాసనజోతకా''**తి.

కిచ్ఛేనాతి న దుక్ఖాయ పటిపదాయ. బుద్ధానఞ్హి చత్తారోపి మగ్గా సుఖాపటిపదావ హోన్తి, పారమీపూరణకాలే పన సరాగదోసమోహస్సేవ సతో ఆగతానం యాచకానం అలఙ్కతప్పటియత్తం సీసం కన్తిత్వా గలలోహితం నీహరిత్వా సుఅఞ్జితాని అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా కులవంసప్పతిట్ఠాపకం పుత్తం మనాపచారినిం భరియన్తి ఏవమాదీని దేన్తస్స అఞ్ఞానిపి ఖన్తివాదిసదిసేసు అత్తభావేసు ఛేజ్జభేజ్జాదీని పాపుణన్తస్స ఆగమనీయపటిపదం సన్ధాయేతం వుత్తం. **కసిరేనా**తి తస్సేవ వేవచనం.

ఏకస్సేవ దాతుం అసక్కుణేయ్యతాయ గరుభావతో **''గరుభణ్డానీ''**తి వుత్తం, సబ్బేసం భాజేత్వాపి గహేతుం అసక్కుణేయ్యతాయ **''గరుపరిక్ఖారానీ''**తి వుత్తం. **సాధారణపరిక్ఖారభావేనా**తి సఙ్ఘికత్తా సబ్బభిక్ఖుసాధారణపరిక్ఖారభావేన. **సఙ్గణ్హాతి ఉపలాపేతీ**తి ఇదం అధేయ్యచిత్తం సన్ధాయ వుత్తం. తేనేవాహ – **''తథాభావతో థేనేత్వా''**తి, అవిస్సజ్జియఅవేభఙ్గియభావతో థేనేత్వాతి అత్థో. గరుభణ్డఞ్హి కులసఙ్గహత్థాయ విస్సజ్జేన్తో విభజన్తో చ తస్స అవిస్సజ్జియఅవేభఙ్గియభావం థేనేతి. **కులదూసకదుక్కటం ఆపజ్జతీ**తి ఏత్థ ''యో విస్సజ్జేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా''తి వుత్తత్తా విస్సజ్జనపచ్చయా థుల్లచ్చయేనపి న ముచ్చతి.

అసన్తన్తి అవిజ్జమానం. **అభూతన్తి** అనుప్పన్నం. అనుప్పన్నత్తా హి తస్స తం అసన్తన్తి. పురిమస్స పచ్ఛిమం కారణవచనం. **ఉల్లపతీతి** ఉగ్గతాయుకో లపతి. సీలఞ్హి భిక్ఖునో ఆయు, తం తస్స తథాలపనసమకాలమేవ విగచ్ఛతి. **అసన్తసమ్భావనాయాతి** అత్తనో అవిజ్జమానగుణేహి సమ్భావనాయ. **ఏవఞ్హి గణ్హతా...పే.... థేనేత్వా గహితా హోన్తీతి** ఏత్థ అసన్తసమ్భావనాయ రట్ఠపిణ్డస్స థేనేత్వా గహితత్తా లోకుత్తరధమ్మోపి థేనితోయేవ హోతి. **కితవస్సేవాతి** కితవస్స సకుణగ్గహణమివ. **కేరాటికస్సాతి** సఠస్స. గోత్తం వుచ్చతి సాధారణనామం, మత్త-సద్దో ఉత్తనిద్దిట్ఠో, తస్మా సమణాతి గోత్తమత్తం అనుభవన్తి ధారేన్తీతి **గోత్రభునో**, నామమత్తసమణాతి వుత్తం హోతి.

వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖువత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధిమానవత్థువణ్ణనా

౧౯౬. హేట్ఠిమమగ్గేహి ఞాతమరియాదాయ ఏవ జాననతో అఞ్ఞా అగ్గమగ్గపఞ్ఞా, తస్సా ఫలభావతో అగ్గఫలపఞ్ఞా తంసహగతా సమ్మాసఙ్కప్పాదయో చ అఞ్ఞాతి వుత్తాతి ఆహ **''అఞ్ఞం బ్యాకరింసూతి అరహత్తం బ్యాకరింసూ''**తి. **అరియసావకస్స తావ నుప్పజ్జతీతి** పహీనాధిమానపచ్చయత్తా నుప్పజ్జతి . **సీలవతోపి...పే.... నుప్పజ్జతి** అకారకభావతో. **తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వాతి** కలాపసమ్మసనవసేన తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా. **ఆరద్ధవిపస్సకస్సాతి** ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ ఆరద్ధవిపస్సకస్స. సుద్ధసమథలాభీ విపస్సనాయ కమ్మం అకత్వాపి కిలేససముదాచారం అపస్సన్తో కేవలం అఞ్ఞాణబలేన ''అరియోహమస్మీ''తి మఞ్ఞతీతి ఆహ **''సుద్ధసమథలాభిం వా''**తి. **''అరహా అహ''న్తి మఞ్ఞతి** ఉచ్చవాలఙ్కవాసీ **మహానాగత్థేరో** వియ.

తలఙ్గరవాసీ **ధమ్మదిన్నత్థేరో** కిర నామ ఏకో పభిన్నపటిసమ్భిదో మహాఖీణాసవో మహతో భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఓవాదదాయకో అహోసి. సో ఏకదివసం అత్తనో దివాట్ఠానే నిసీదిత్వా ''కిన్ను ఖో అమ్హాకం ఆచరియస్స ఉచ్చవాలఙ్కవాసీమహానాగత్థేరస్స సమణభావకిచ్చం మత్థకప్పత్తం, నో''తి ఆవజ్జేన్తో పుథుజ్జనభావమేవస్స దిస్వా ''మయి అగచ్ఛన్తే పుథుజ్జనకాలకిరియమేవ కరిస్సతీ''తి చ ఞత్వా ఇద్ధియా వేహాసం ఉప్పతిత్వా దివాట్ఠానే నిసిన్నస్స థేరస్స సమీపే ఓరోహిత్వా వన్దిత్వా వత్తం దస్సేత్వా ఏకమన్తం నిసీది. ''కిం, ఆవుసో ధమ్మదిన్న, అకాలే ఆగతోసీ''తి చ వుత్తో ''పఞ్హం, భన్తే, పుచ్ఛితుం ఆగతోమ్హీ''తి ఆహ. తతో ''పుచ్ఛావుసో, జానమానా కథయిస్సామా''తి వుత్తో పఞ్హసహస్సం పుచ్ఛి. థేరో పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం పఞ్హం అసజ్జమానోవ కథేసి. తతో ''అతితిక్ఖం వో, భన్తే, ఞాణం, కదా తుమ్హేహి అయం ధమ్మో అధిగతో''తి వుత్తో ''ఇతో సట్ఠివస్సకాలే, ఆవుసో''తి ఆహ. సమాధిమ్పి, భన్తే, వళఞ్జేథాతి. న ఇదం, ఆవుసో, భారియన్తి. తేన హి, భన్తే, ఏకం హత్థిం మాపేథాతి. థేరో సబ్బసేతం హత్థిం మాపేసి. ఇదాని, భన్తే, యథా అయం హత్థీ అఞ్చితకణ్ణో పసారితనఙ్గుట్ఠో సోణ్డం ముఖే పక్ఖిపిత్వా భేరవం కోఞ్చనాదం కరోన్తో తుమ్హాకం అభిముఖం ఆగచ్ఛతి, తథా నం కరోథాతి. థేరో తథా కత్వా వేగేన ఆగచ్ఛతో హత్థిస్స భేరవం ఆకారం దిస్వా ఉట్ఠాయ పలాయితుం ఆరద్ధో. తమేనం ఖీణాసవత్థేరో హత్థం పసారేత్వా చీవరకణ్ణే గహేత్వా ''భన్తే, ఖీణాసవస్స సారజ్జం నామ హోతీ''తి ఆహ. సో తస్మిం కాలే అత్తనో పుథుజ్జనభావం ఞత్వా ''అవస్సయో మే, ఆవుసో, ధమ్మదిన్న హోహీ''తి వత్వా పాదమూలే ఉక్కుటికం నిసీది. ''భన్తే, తుమ్హాకం అవస్సయో భవిస్సామిచ్చేవాహం ఆగతో, మా చిన్తయిత్థా''తి కమ్మట్ఠానం కథేసి. థేరో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా చఙ్కమం ఓరుయ్హ తతియే పదవారే అగ్గఫలం అరహత్తం పాపుణి. థేరో కిర దోసచరితో అహోసి.

అధిమానవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

సవిభఙ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౭-౧౯౮. **యస్మా పనాతి**ఆది ''అసన్తం అభూతం అసంవిజ్జమాన''న్తి ఏతేసం కారణవచనం. తత్థ **యన్తి** యం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం. **అనభిజానన్తి** అత్తని అత్థిభావం అజానన్తో. **సముదాచరతీతి** ''అత్థి మయ్హం ఏస ధమ్మో''తి కథేతి జానాపేతి వా. ''అసన్తం అభూత''న్తి ఇమస్స కారణవచనం **సన్తానే అనుప్పన్నోతి. ఞాణేన చ అసచ్ఛికతోతి** ఇదం పన ''అసంవిజ్జమాన''న్తి ఏతస్స కారణవచనం. పకతిమనుస్సేహి ఉత్తరితరానం బుద్ధాదిఉత్తమపురిసానం అధిగమధమ్మో **ఉత్తరిమనుస్సధమ్మోతి** ఆహ **''ఉత్తరిమనుస్సాన''**న్తిఆది. **తన్తి** ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం. అథ పదభాజనే బహువచననిద్దేసో కస్మా కతోతి ఆహ **''పదభాజనే పనా''**తిఆది. కిఞ్చాపి ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో అబ్యాకతోపి హోతి, ఆరోగ్యట్ఠేన పన **బాహితికసుత్తే** వియ **''కుసలే ధమ్మే''**తి వుత్తం. **అస్సాతి** ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స. ఖణలయముహుత్త-సద్దా అఞ్ఞత్థ భిన్నత్థాపి హోన్తి, ఇధ పన ఖణపరియాయవసేనేవ ''తం ఖణం తం లయం తం ముహుత్త''న్తి **పాళియం** వుత్తం.

అధిగన్తబ్బతో అధిగమో, ఝానాది, అధిగమస్స పుచ్ఛా **అధిగమపుచ్ఛా**. తేనాహ **''ఝానవిమోక్ఖాదీసూ''**తిఆది. **ఉపాయపుచ్ఛాతి** అధిగముపాయపుచ్ఛా. **కిన్తీతి** కేన పకారేన, కేన విధినాతి **అత్థో. కతమేసం త్వం ధమ్మానం లాభీతి** ఇదం పన పుబ్బే ''కిం తే అధిగత''న్తి అనిద్ధారితభేదా ఝానాదివిసేసా పుచ్ఛితాతి ఇదాని తేసం నిద్ధారేత్వా పుచ్ఛనాకారదస్సనం.

తస్మాతి యస్మా యథావుత్తేహి ఛహాకారేహి అధిగమబ్యాకరణం సోధేతబ్బం, తస్మా. **ఏత్తావతావాతి** ఏత్తకేన బ్యాకరణమత్తేనేవ న సక్కాతబ్బో. బ్యాకరణఞ్హి ఏకచ్చస్స అయాథావతోపి హోతీతి. **ఇమేసు పన ఛసు ఠానేసు సోధనత్థం వత్తబ్బోతి** యథా నామ జాతరూపపతిరూపకమ్పి జాతరూపం వియ ఖాయతీతి జాతరూపం నిఘంసనతాపనచ్ఛేదనేహి సోధేతబ్బం, ఏవమేవ ఇమేసు ఇదానేవ వుత్తేసు ఛసు ఠానేసు పక్ఖిపిత్వా సోధనత్థం వత్తబ్బో. **విమోక్ఖాదీసూతి ఆది**-సద్దేన సమాధిసమాపత్తిఞాణదస్సనమగ్గభావనాఫలసచ్ఛికిరియాదిం సఙ్గణ్హాతి. **పాకటో హోతీతి** అధిగతవిసేసస్స సతిసమ్మోసాభావతో. సేసపుచ్ఛాసుపి **పాకటో హోతీతి** పదే ఏసేవ నయో.

సబ్బేసఞ్హి అత్తనా అధిగతమగ్గేన పహీనకిలేసా పాకటా హోన్తీతి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం. కస్సచి హి అత్తనా అధిగతమగ్గవజ్ఝకిలేసేసు సన్దేహో ఉప్పజ్జతియేవ మహానామస్స సక్కస్స వియ. సో హి సకదాగామీ సమానోపి ''తస్స మయ్హం, భన్తే, ఏవం హోతి 'కో సు నామ మే ధమ్మో అజ్ఝత్తం అప్పహీనో, యేన మే ఏకదా లోభధమ్మాపి చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠన్తి, దోసధమ్మాపి చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠన్తి, మోహధమ్మాపి చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠన్తీ'''తి (మ. ని. ౧.౧౭౫) భగవన్తం పుచ్ఛి. అయం కిర రాజా సకదాగామిమగ్గేన లోభదోసమోహా నిరవసేసా పహీయన్తీతి సఞ్ఞీ అహోసి. కిం అరియసావకస్స ఏవం సన్దేహో ఉప్పజ్జతీతి? ఆమ ఉప్పజ్జతి. కస్మా? పణ్ణత్తియం అకోవిదత్తా. ''అయం కిలేసో అసుకమగ్గవజ్ఝో''తి ఇమిస్సా పణ్ణత్తియా అకోవిదస్స హి అరియసావకస్స ఏవం హోతి. కిం తస్స పచ్చవేక్ఖణా నత్థీతి? అత్థి, సా పన న సబ్బేసం పరిపుణ్ణా హోతి. ఏకో హి పహీనకిలేసమేవ పచ్చవేక్ఖతి, ఏకో అవసిట్ఠకిలేసమేవ, ఏకో మగ్గమేవ, ఏకో ఫలమేవ, ఏకో నిబ్బానమేవ. ఇమాసు పన పఞ్చసు పచ్చవేక్ఖణాసు ఏకం వా ద్వే వా నో లద్ధుం న వట్టతి. ఇతి యస్స పచ్చవేక్ఖణా న పరిపుణ్ణా, తస్స మగ్గవజ్ఝకిలేసపణ్ణత్తియం అకోవిదత్తా ఏవం హోతి. **ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాకుసలాతి** సజ్ఝాయమగ్గసంవణ్ణనాసు నిపుణా.

యాయ పటిపదాయ యస్స అరియమగ్గో ఆగచ్ఛతి, సా పుబ్బభాగపటిపత్తి **ఆగమనపటిపదా. సోధేతబ్బాతి** సుద్ధా ఉదాహు న సుద్ధాతి విచారణవసేన సోధేతబ్బా. **న సుజ్ఝతీతి** తత్థ తత్థ పమాదపటిపత్తిసబ్భావతో. **అపనేతబ్బోతి** అత్తనో పటిఞ్ఞాయ అపనేతబ్బో. **''సుజ్ఝతీ''**తి వత్వా సుజ్ఝనాకారం దస్సేతుం **''దీఘరత్త''**న్తిఆది వుత్తం. **పఞ్ఞాయతీతి** ఏత్థాపి **''యదీ''**తి పదం

ఆనేత్వా యది నో భిక్ఖు తాయ పటిపదాయ పఞ్ఞాయతీతి సమ్బన్ధో . చతూసు పచ్చయేసు అలగ్గతా "**ఆకాసే పాణిసమేన చేతసా**"తి వుత్తం. **వుత్తసదిసన్తి** తస్స భిక్ఖునో బ్యాకరణం ఇమస్మిం సుత్తే వుత్తేన సదిసం, సమన్తి అత్థో.

ఖీణాసవపటిపత్తిసదిసా పటిపదా హోతీతి దీఘరత్తం సువిక్ఖమ్భితకిలేసత్తా. **ఖీణాసవస్స నామ...పే.... న హోతీతి** పహీనవిపల్లాసత్తా జీవితనికన్తియా చ అభావతో న హోతి. పుథుజ్జనస్స పన అప్పహీనవిపల్లాసత్తా జీవితనికన్తిసబ్భావతో చ అప్పమత్తకేనపి హోతి.

తత్రిమాని వత్థూని – **దీఘభాణకఅభయత్థేరో** కిర ఏకం పిణ్డపాతికం పరిగ్గహేతుం అసక్కోన్తో దహరస్స సఞ్ఞం అదాసి. సో తం నహాయమానం కల్యాణీనదీముఖద్వారే నిముజ్జిత్వా పాదే అగ్గహేసి. పిణ్డపాతికో "కుమ్భీలో"తి సఞ్ఞాయ మహాసద్దం అకాసి, తదా నం "పుథుజ్జనో"తి జానింసు. **చన్దముఖతిస్సరాజకాలే** పన మహావిహారే సఙ్ఘత్థేరో ఖీణాసవో దుబ్బలచక్ఖుకో విహారేయేవ అచ్ఛతి. తం రాజా "థేరం పరిగ్గణ్హిస్సామీ"తి భిక్ఖూసు భిక్ఖాచారం గతేసు అప్పసద్దో ఉపసఙ్కమిత్వా సప్పో వియ పాదే అగ్గహేసి. థేరో సిలాథమ్భో వియ నిచ్చలో హుత్వా "కో ఏత్థా"తి ఆహ. అహం, భన్తే, తిస్సోతి. సుగన్ధం వాయసి నో తిస్సాతి. ఏవం ఖీణాసవస్స భయం నామ నత్థి. ఏకచ్చో పన పుథుజ్జనోపి అతిసూరో హోతి నిబ్భయో, సో రజనీయేన ఆరమ్మణేన పరిగ్గణ్హితబ్బో. **వసభరాజాపి** హి ఏకం థేరం పరిగ్గణ్హమానో ఘరే నిసీదాపేత్వా తస్స సన్తికే బదరసాళవం మద్దమానో నిసీది. మహాథేరస్స ఖేళో చలితో, థేరస్స పుథుజ్జనభావో ఆవిభూతో. ఖీణాసవస్స హి రసతణ్హా నామ సుప్పహీనా, దిబ్బేసుపి రసేసు నికన్తి నామ న హోతి. తస్మా ఇమేహి ఉపాయేహి పరిగ్గహేత్వా సచస్స భయం వా ఛమ్భితత్తం వా రసతణ్హా వా ఉప్పజ్జతి, "న త్వం అరహా"తి అపనేతబ్బో.

అసన్తగుణసమ్భావనలక్ఖణా పాపిచ్ఛాతి ఆహ – "**యా సా ఇధేకచ్చో...పే.... ఆదినా నయేనా**"తి. **ఆది**-సద్దేన "అస్సద్ధో సమానో 'సద్ధోతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, అప్పస్సుతోవ సమానో 'బహుస్సుతోతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, సఙ్గణికారామోవ సమానో 'పవివిత్తోతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, కుసీతోవ సమానో 'ఆరద్ధవీరియోతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, ముట్ఠస్సతీవ సమానో 'ఉపట్ఠితస్సతీతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, అసమాహితోవ సమానో 'సమాహితోతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, దుప్పఞ్ఞోవ సమానో 'పఞ్ఞవాతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, అఖీణాసవోవ సమానో 'ఖీణాసవోతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, యా ఏవరూపా ఇచ్ఛా ఇచ్ఛాగతా పాపిచ్ఛతా రాగో సారాగో చిత్తస్స సారాగో, అయం వుచ్చతి పాపిచ్ఛతా"తి (విభ॰ ౮౫౧) ఏవం వుత్తం పాళిపదేసం సఙ్గణ్హాతి. **పాపికాయాతి** లామికాయ ఇచ్ఛాయ. **అపకతోతి** పాపికాయ ఇచ్ఛాయ సమ్మాఆజీవతో అపేతో కతోతి ఇచ్ఛాయ అపకతో. తథాభూతో చ మిచ్ఛాజీవేన అభిభూతో పరాజితో నామ హోతీతి ఆహ "**అభిభూతో పరాజితో**"తి.

సామఞ్ఞం దుప్పరామట్ఠం నిరయాయుపకడ్ఢతీతి యథా కుసో యేన దుగ్గహితో, తస్స హత్థం అనుకన్తతి ఫాలేతి, ఏవమేవ సమణధమ్మసఙ్ఖాతం సామఞ్ఞమ్పి ఖణ్డసీలాదితాయ దుప్పరామట్ఠం నిరయాయ ఉపకడ్ఢతి, నిరయే నిబ్బత్తాపేతీతి అత్థో. **సిథిలోతి** ఓలీయిత్వా కరణేన సిథిలగ్గాహేన కతో. **పరిబ్బాజోతి** ఖణ్డాదిభావప్పత్తో సమణధమ్మో. **భియ్యో ఆకిరతే రజన్తి** అబ్భన్తరే విజ్జమానం రాగరజాదిం ఏవరూపో సమణధమ్మో అపనేతుం న సక్కోతి, అథ ఖో తస్స ఉపరి అపరమ్పి రాగరజాదిం ఆకిరతీతి అత్థో. **భిక్ఖుభావోతి** పారాజికం ఆపజ్జిత్వా "సమణో అహ"న్తి పటిజాననతో వోహారమత్తసిద్ధో భిక్ఖుభావో. **అజానమేవాతి** పాఠే **ఏవాతి** అవధారణత్థే నిపాతో. **అజానమేవన్తి** పాఠే పన ఏవం జానామి ఏవం పస్సామీతి అవచన్తి యోజేతబ్బం.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౧౯౯. **అసుభజ్ఝానాదీనీతి ఆది**-సద్దేన కాయగతాసతిజ్ఝానఞ్చ కసిణజ్ఝానఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. తేన "కాయగతాసతిజ్ఝానం పథవీకసిణజ్ఝానం సమాపజ్జి"న్తిఆదిం వదన్తోపి పారాజికోవ హోతీతి వేదితబ్బం. **విమోక్ఖోతి** ఏత్థ **వి**-సద్దో విసేసత్థో వివిధత్థో వాతి దస్సేన్తో ఆహ "**సుట్ఠు ముత్తో**"తిఆది. **విమోక్ఖోతి** చత్తారో అరియమగ్గా. తస్స సగుణతో సుఞ్ఞతాదినామలాభం దస్సేన్తో ఆహ "**సో పనాయ**"న్తిఆది. మగ్గో హి నామ పఞ్చహి కారణేహి నామం లభతి సరసేన వా పచ్చనీకేన వా సగుణేన వా ఆరమ్మణేన వా ఆగమనేన వా. సచే హి సఙ్ఖారుపేక్ఖా అనిచ్చతో సఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, అనిమిత్తవిమోక్ఖేన విముచ్చతి, సచే దుక్ఖతో సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, అప్పణిహితవిమోక్ఖేన విముచ్చతి, సచే అనత్తతో సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, సుఞ్ఞతవిమోక్ఖేన విముచ్చతి, ఇదం **సరసతో** నామం నామ. యస్మా పనేస అనిచ్చానుపస్సనాయ సఙ్ఖారానం ఘనవినిబ్భోగం కత్వా నిచ్చనిమిత్తధువనిమిత్తసస్సతనిమిత్తాని పజహన్తో ఆగతో, తస్మా అనిమిత్తో. దుక్ఖానుపస్సనాయ పన సుఖసఞ్ఞం పహాయ పణిధిం పత్థనం సుక్ఖాపేత్వా ఆగతత్తా అప్పణిహితో. అనత్తానుపస్సనాయ అత్తసత్తపుగ్గలసఞ్ఞం పహాయ సఙ్ఖారానం సుఞ్ఞతో దిట్ఠత్తా సుఞ్ఞతోతి ఇదం **పచ్చనీకతో** నామం నామ.

రాగాదీహి పనేస సుఞ్ఞతత్తా సుఞ్ఞతో. రూపనిమిత్తాదీనం రాగనిమిత్తాదీనంయేవ వా అభావేన అనిమిత్తో. రాగాదిపణిధిఆదీనం అభావతో అప్పణిహితోతి ఇదమస్స **సగుణతో** నామం. స్వాయం సుఞ్ఞతం అనిమిత్తం అప్పణిహితఞ్చ నిబ్బానం ఆరమ్మణం కరోతీతి సుఞ్ఞతో అనిమిత్తో అప్పణిహితోతి వుచ్చతి, ఇదమస్స **ఆరమ్మణతో** నామం. ఆగమనం పన దువిధం విపస్సనాగమనం మగ్గాగమనఞ్చ. తత్థ మగ్గే విపస్సనాగమనం లబ్భతి, ఫలే మగ్గాగమనం. అనత్తానుపస్సనా హి సుఞ్ఞతా నామ, సుఞ్ఞతవిపస్సనాయ మగ్గో సుఞ్ఞతో. అనిచ్చానుపస్సనా అనిమిత్తా నామ, అనిమిత్తవిపస్సనాయ మగ్గో అనిమిత్తో. ఇదం పన నామం న అభిధమ్మపరియాయేన లబ్భతి. తథా హి తం సఙ్ఖారనిమిత్తస్స అవిజహనతో న నిప్పరియాయేన అనిమిత్తం, సుత్తన్తపరియాయేన పన లబ్భతి. తత్ర హి గోత్రభుఞాణం అనిమిత్తం నిబ్బానం ఆరమ్మణం కత్వా అనిమిత్తనామకం హుత్వా సయం ఆగమనియట్ఠానే ఠత్వా మగ్గస్స నామం దేతీతి వదన్తి, తేన మగ్గో అనిమిత్తోతి వుత్తో. మగ్గాగమనేన పన ఫలం అనిమిత్తన్తి యుజ్జతియేవ. దుక్ఖానుపస్సనా సఙ్ఖారేసు పణిధిం సుక్ఖాపేత్వా ఆగతత్తా అప్పణిహితా నామ, అప్పణిహితవిపస్సనాయ మగ్గో అప్పణిహితో, అప్పణిహితమగ్గస్స ఫలం అప్పణిహితం. ఏవం విపస్సనా అత్తనో నామం మగ్గస్స దేతి, మగ్గో ఫలస్సాతి ఇదం **ఆగమనతో** నామం. **సుఞ్ఞత్తాతి** వివిత్తత్తా. న హి మగ్గే రాగాదయో సన్తి, ఉపరూపరి ఉప్పజ్జనకరాగాదీనం కారణత్తా రాగాదయో నిమిత్తన్తి ఆహ "**రాగదోసమోహనిమిత్తేహీ**"తి. సవిగ్గహానం వియ ఉపట్ఠానమ్పేత్థ నిమిత్తన్తి వదన్తి. రాగాదయోవ పవత్తిట్ఠానట్ఠేన పణిధీతి ఆహ "**రాగదోసమోహపణిధీన**"న్తి.

వత్థువిజ్జాదిం సన్ధాయ అవచనతో "**విజ్జానం లాభీమ్హీ**"తి వుత్తేపి హోతి. **ఏకేకకోట్ఠాసవసేనాతి** సతిపట్ఠానచతుక్కాదిఏకేకకోట్ఠాసవసేన. కిఞ్చాపి మహాఅట్ఠకథాయమ్పి ఏకేకకోట్ఠాసవసేనేవ దస్సితం, తత్థ పన "లోకుత్తరానం సతిపట్ఠానాన"న్తిఆదినా పచ్చేకం లోకుత్తర-సద్దం యోజేత్వా ఏకేకకోట్ఠాసవసేనేవ వుత్తం, ఇధ లోకుత్తర-సద్దేన వినాతి అయమేత్థ విసేసో. **తత్థాతి** తేసు కోట్ఠాసేసు.

నను చ "కిలేసప్పహానమేవా"తి కస్మా వుత్తం. న హి కిలేసానం పహానమత్తం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో హోతీతి యో వదేయ్య, తం సన్ధాయ కిలేసప్పహానస్స మగ్గకిచ్చత్తా కిచ్చవసేన మగ్గో దీపితోతి దస్సేతుం "**తం పనా**"తిఆది వుత్తం. కామరాగం సన్ధాయ "**తతియమగ్గేన హి రాగదోసానం పహాన**"న్తి వుత్తం, న పన రూపరాగఅరూపరాగే సన్ధాయ. న హి తే తేన పహీయన్తి చతుత్థమగ్గేన పహాతబ్బత్తా.

రాగా చిత్తం వినీవరణతాతి రాగా చిత్తస్స వినీవరణతాతి వుత్తం హోతి. రాగా విముత్తస్స చిత్తస్స తస్సేవ రాగనీవరణస్స అభావేన విగతనీవరణత్తా వినీవరణతాతి అత్థో వేదితబ్బో. ఏస నయో సేసేసుపి.

యా చ పఞ్చ విఞ్ఞాతి యోజేతబ్బం. **నిబ్బట్టితలోకుత్తరత్తాతి** విసుంయేవ లోకతో అపగతలోకుత్తరత్తా. యథా వినా లోకుత్తర-సద్దేన "సతిపట్ఠానాదీనం లాభీమ్హీ"తి వుత్తేపి పారాజికం హోతి, ఏవమిధాపి "అత్థపటిసమ్భిదాయ లాభీమ్హీతి వుత్తేపి హోతియేవా"తి వత్తుం యుజ్జతి. కిఞ్చాపి యుజ్జతి, అథ ఖో మహాఅట్ఠకథాయం విభాగేన వుత్తత్తా న సక్కా ఏవమిదం వత్తున్తి దస్సేతుం **"మహాఅట్ఠకథాయం పన...పే.... న సక్కా అఞ్ఞం పమాణం కాతు"**న్తి వుత్తం. తమ్పి తత్థేవ పటిక్ఖిత్తన్తి సమ్బన్ధో.

సుద్ధికవారకథావణ్ణనా

౨౦౦. ఉల్లపనాకారన్తి సమాపజ్జిన్తిఆదిఉల్లపనాకారం. **ఆపత్తిభేదన్తి** "న పటివిజానన్తస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తిఆదిఆపత్తిభేదం. **పున ఆనేత్వా పఠమజ్ఝానాదీహి న యోజితన్తి** ఏత్థ "పఠమజ్ఝానేనా"తి పాఠోతి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం, తదేవ యుత్తం.

కత్తుసాధనోపి **భణిత**-సద్దో హోతీతి ఆహ **"అథ వా"**తిఆది. యేన చిత్తేన ముసా భణతి, తేనేవ చిత్తేన న సక్కా "ముసా భణామీ"తి జానితుం, అన్తరన్తరా పన అఞ్ఞేన చిత్తేన "ముసా భణామీ"తి జానాతీతి వుత్తం **"భణన్తస్స హోతి ముసా భణామీ"**తి. **అయమేత్థ అత్థో దస్సితోతి** తీహి అఙ్గేహి సమన్నాగతో ముసావాదోతి అయమేత్థ అత్థో దస్సితో. **న సక్కా న భవితున్తి** పుబ్బభాగతో పట్ఠాయ ఆభోగం కత్వా భణితత్తా న సక్కా న భవితుం. **ఆపత్తియా న కారేతబ్బోతి** పుబ్బభాగక్ఖణే "ముసా భణిస్సామీ"తి ఆభోగం వినా సహసా భణన్తస్స వచనక్ఖణే "ముసా ఏత"న్తి ఉపట్ఠితేపి నివత్తేతుమసక్కుణేయ్యతాయ అవిసయభావతో ఆపత్తియా న కారేతబ్బో. **దవాతి** సహసా. **రవాతి** అఞ్ఞం వత్తుకామస్స ఖలిత్వా అఞ్ఞభణనం.

తం జానాతీతి తంఞాణం, తస్స భావో **తంఞాణతా,** ఞాణస్స అత్తసంవేదనన్తి అత్థో. **ఞాణసమోధానన్తి** ఞాణస్స బహుభావో, ఏకచిత్తుప్పాదే అనేకఞాణతాతి అత్థో. **న హి సక్కా...పే.... జానితున్తి** ఆరమ్మణకరణస్స అభావతో వుత్తం. అసమ్మోహావబోధో చ ఈదిసస్స ఞాణస్స నత్థి, "భణిస్సామీ"తి పవత్తచిత్తం "భణామీ"తి పవత్తచిత్తస్స పచ్చయో హుత్వా నిరుజ్ఝతి, తఞ్చ "భణిత"న్తి పవత్తచిత్తస్స పచ్చయో హుత్వాతి ఆహ – **"పురిమం పురిమం పన...పే.... నిరుజ్ఝతీ"**తి. తస్మిం పుబ్బభాగే సతి "సేసద్వయం న హేస్సతీ"తి ఏతం నత్థి, అవస్సం హోతియేవాతి వుత్తం హోతి, భణిస్సామీతి పుబ్బభాగే సతి "భణామి భణిత"న్తి ఏతం ద్వయం న న హోతి, హోతియేవాతి అధిప్పాయో. **ఏకం వియ పకాసతీతి** అనేకక్ఖణే ఉప్పన్నమ్పి చిత్తం ఏకక్ఖణే ఉప్పన్నసదిసం హుత్వా పకాసతి. **సమాపజ్జిన్తిఆదీనీతి ఆది**-సద్దేన సమాపజ్జామి, సమాపన్నోతి ఇమాని ద్వే సఙ్గణ్హాతి. తత్థ సమాపజ్జిం, సమాపన్నోతి ఇమేసం అసతిపి కాలనానత్తే వచనవిసేసం సన్ధాయ విసుం గహణం.

౨౦౭. సకభావపరిచ్చజనవసేనాతి అత్తనో సన్తకభావస్స పరిచ్చజనవసేన. మగ్గుప్పత్తితో పుబ్బే వియ "సరాగో సదోసో"తి వత్తబ్బతాభావతో చత్తమ్పి కేచి గణ్హన్తి, నయిదమేవన్తి దస్సనత్థం **"వన్తో"**తి వుత్తం. న హి యం యేన వన్తం, నో పున తం ఆదియతి. తేనాహ **"అనాదియనభావదస్సనవసేనా"**తి. వన్తమ్పి కిఞ్చి సన్తతిలగ్గం సియా, నయిదమేవన్తి దస్సనత్థం **"ముత్తో"**తి వుత్తం. తేనాహ **"సన్తతితో విమోచనవసేనా"**తి. ముత్తమ్పి కిఞ్చి ముత్తబన్ధనం వియ ఫలం కుహిఞ్చి తిట్ఠతి, న ఏవమిదన్తి దస్సనత్థం **"పహీనో"**తి వుత్తం. తేనాహ **"క్వచి అనవట్ఠానదస్సనవసేనా"**తి. యథా కిఞ్చి దున్నిస్సట్ఠం పున ఆదాయ సమ్మదేవ నిస్సట్ఠం పటినిస్సట్ఠన్తి వుచ్చతి, ఏవం విపస్సనాయ నిస్సట్ఠం ఆదిన్నసదిసం మగ్గేన పహీనం పటినిస్సట్ఠం నామ హోతీతి దస్సనత్థం **"పటినిస్సట్ఠో"**తి వుత్తం. తేనాహ **"ఆదిన్నపుబ్బస్స పటినిస్సగ్గదస్సనవసేనా"**తి. **ఉక్ఖేటితోతి** ఉత్తాసితో, ఉత్తాసేత్వా పలాపితోతి వుత్తం హోతి. యో చ ఉత్తాసేత్వా పలాపితో, న పున సో తం ఠానం ఆగచ్ఛతీతి ఆహ **"పున అనల్లీయనభావదస్సనవసేనా"**తి, పున ఆగన్త్వా సన్తానే అనుప్పత్తిభావదస్సనవసేనాతి అత్థో. ఖిట-సద్దం సద్దసత్థవిదూ ఉత్తాసత్థే పఠన్తీతి ఆహ – **"స్వాయమత్థో సద్దసత్థతో పరియేసితబ్బో"**తి. అణుయేవ **అణుసహగతం,** అతిఖుద్దకన్తి వుత్తం హోతి.

సుద్ధికవారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వత్తుకామవారకథావణ్ణనా

౨౧౫. కేవలఞ్హియన్తి కేవలఞ్హి అయం. "వారో"తి అజ్ఝాహరితబ్బం. **తఙ్ఖణఞ్ఞేవ జానాతీతి** "పఠమజ్ఝానం సమాపజ్జి"న్తిఆదిమ్హి వుత్తే తదత్థస్స పకతియా విజాననలక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తం. ఏవం పన వచీభేదం అకత్వా పక్కమనాదీసు అఞ్ఞతరో భిక్ఖు "మం అరహాతి జానాతూ"తి తమ్హా ఆవాసా పఠమం పక్కమతీతి ఆగతవత్థుమ్హి వియ తస్మిం ఖణే అవిదితేపి నిక్ఖన్తమత్తే పారాజికం. **జాననలక్ఖణన్తి** "తఙ్ఖణే జాననం నామ ఈదిస"న్తి వుత్తలక్ఖణం . **విఞ్ఞత్తిపథేతి** కాయవచీవిఞ్ఞత్తీనం గహణయోగ్గే పదేసే, పకతిచక్ఖునా పకతిసోతేన చ దట్ఠుం సోతుఞ్చ అరహట్ఠానేతి వుత్తం హోతి. తేన విఞ్ఞత్తిపథం అతిక్కమిత్వా ఠితో చే కోచి దిబ్బేన చక్ఖునా దిబ్బాయ చ సోతధాతుయా దిస్వా సుత్వా చ జానాతి, న పారాజికన్తి దీపేతి. అస్సుతపుబ్బస్స "కిమిదం వుత్త"న్తి సంసయుప్పత్తిసబ్భావతో **"సుతం హోతీ"**తి వుత్తం. పఠమం వచనమత్తం అస్సుతపుబ్బేనపి "పఠమజ్ఝానం సమాపజ్జి"న్తి వుత్తే "కిమిద"న్తి సన్దేహం అనుప్పాదేత్వా "ఝానం నామ కిరేస సమాపజ్జీ"తి ఏత్తకమత్తేపి ఞాతే పారాజికం హోతియేవ.

అనాపత్తిభేదకథావణ్ణనా

౨౨౨. అనుల్లపనాధిప్పాయస్సాతి అతిక్కమిత్వా అవత్తుకామస్స, "ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో అయ"న్తి అసల్లక్ఖేన్తస్సాతి అధిప్పాయో. సరూపతో పన "అనాపత్తి భిక్ఖు అనుల్లపనాధిప్పాయస్సా"తి వినీతవత్థూసు తత్థ తత్థ ఆగతవత్థువసేన వేదితబ్బో. "ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో అయ"న్తి అసల్లక్ఖేత్వా వదన్తోపి వోహారతో అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తో నామ హోతీతి వుత్తం **"అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తస్సా"**తి.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భాయన్తోపీతి "ఇమస్స మయి నత్థిభావం అఞ్ఞోపి జానన్తా అత్థి ను ఖో"తి భాయన్తోపి.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౨౨౩. సేక్ఖభూమియన్తి ఇమినా ఝానభూమిమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **తిణ్ణం వివేకానన్తి** కాయచిత్తఉపధివివేకానం.

పిణ్డాయ చరణస్స భోజనపరియోసానత్తా వుత్తం ‘‘**యావ భోజనపరియోసాన**’’న్తి. భుత్వా ఆగచ్ఛన్తస్సపి పున వుత్తనయేనేవ సమ్భావనిచ్ఛాయ చీవరసణ్ఠపనాదీని కరోన్తస్స దుక్కటమేవ.

౨౨౫. **ఆరాధనీయో, ఆవుసో, ధమ్మో ఆరద్ధవీరియేనా**తి వత్థుద్వయం ఏకసదిసమ్పి ద్వీహి భిక్ఖూహి విసుం విసుం ఆరోచితత్తా భగవతా వినిచ్ఛినితం సబ్బమ్పి వినీతవత్థూసు ఆరోపేతబ్బన్తి పాళియం ఆరోపితం.

౨౨౬. **పసాదభఞ్ఞ**న్తి కేవలం పసాదమత్తేన భణనం, న పన ‘‘సభావతో ఏతే అరహన్తోయేవా’’తి చిన్తేత్వా. తేనేవేత్థ అనాపత్తి వుత్తా. యది పన ‘‘ఏతే సభావతో అరహన్తోయేవా’’తి మఞ్ఞమానో ‘‘ఆయన్తు భోన్తో అరహన్తో’’తిఆదీని వదతి, న సమ్పటిచ్ఛితబ్బం.

౨౨౭. పదసా గమనం సన్ధాయ కతికాయ కతత్తా ‘‘**యానేన వా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ విజ్జామయిద్ధిం సన్ధాయ ‘‘ఇద్ధియా’’తి వుత్తం. **అఞ్ఞమఞ్ఞం రక్ఖన్తీ**తి ‘‘యో ఇమమ్హా ఆవాసా పఠమం పక్కమిస్సతి, తం మయం ‘అరహా’తి జానిస్సామా’’తి ఏవం కతికాయ కతత్తా అపుబ్బాచరిమం అసుద్ధచిత్తేన గచ్ఛన్తాపి సహ నిక్ఖన్తభావతో అఞ్ఞమఞ్ఞం రక్ఖన్తి. కేచి పన ‘‘హత్థపాసం అవిజహిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హత్థం గణ్హన్తో వియ గచ్ఛన్తోపి ‘ఉట్ఠేథ గచ్ఛామ, ఏథ గచ్ఛామా’తి ఏవం సంవిదహిత్వా గమనే పుబ్బాపరం గచ్ఛన్తోపి నాపజ్జతీ’’తి వదన్తి. **ఏతం పన అధమ్మికం కతికవత్త**న్తి ‘‘ఇధ అరహన్తోయేవ వసన్తూతి యది భిక్ఖూ కతికం కరోన్తి, ఏతం అధమ్మికం కతికవత్త’’న్తి **చూళగణ్ఠిపదే** వుత్తం. హేట్ఠా వుత్తం పన సబ్బమ్పి కతికవత్తం సన్ధాయ ఏతం వుత్తన్తి అమ్హాకం ఖన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **నానావేరజ్జకా**తి నానాజనపదవాసినో. **సఙ్ఘలాభో**తి యథావుడ్ఢం అత్తనో పాపుణనకోట్ఠాసో. అయఞ్చ పటిక్ఖేపో ఇమినావ నీహారేన బహిసీమట్ఠానం అవిసేసేన సఙ్ఘలాభస్స సామిభావాపాదనం సన్ధాయ కతో. విసేసతో పన బహిసీమట్ఠానమ్పి పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఏకేకకోట్ఠాసతో ‘‘ఏత్తకం దాతుం, ఈదిసం వా దాతుం, ఏత్తకానం వా దాతుం, ఈదిసస్స వా దాతుం రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా’’తి అపలోకనకమ్మం కత్వా దాతుం వట్టతి.

౨౨౮. **ఆయస్మా చ లక్ఖణో**తిఆదీసు కో పనాయస్మా లక్ఖణో, కస్మా చస్స లక్ఖణోతి నామం అహోసి, కో చాయస్మా మహామోగ్గల్లానో, కస్మా చ సితం పాత్వాకాసీతి తం సబ్బం పకాసేతుం ‘‘**య్వాయ**’’న్తిఆది ఆరద్ధం. **లక్ఖణసమ్పన్నేనా**తి పురిసలక్ఖణసమ్పన్నేన. **బ్రహ్మసమేనా**తి బ్రహ్మత్తభావసమేన. ఈసకం హసితం సితన్తి వుచ్చతీతి ఆహ ‘‘**మన్దహసిత**’’న్తి. **అట్ఠికసఙ్ఖలిక**న్తి నయిదం అవిఞ్ఞాణకం అట్ఠిసఙ్ఖలికమత్తం, అథ ఖో ఏకో పేతోతి ఆహ ‘‘**పేతలోకే నిబ్బత్తం సత్త**’’న్తి. **ఏతే అత్తభావా**తి పేతత్తభావా. **న ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తీ**తి దేవత్తభావా వియ పకతియా ఆపాథం న ఆగచ్ఛన్తి. తేసం పన రుచియా ఆపాథం ఆగచ్ఛేయ్యుం. మనుస్సానం దుక్ఖాభిభూతానం అనాథభావదస్సనపదట్ఠానా కరుణాతి ఆహ ‘‘**కారుఞ్ఞే కత్తబ్బే**’’తి. అత్తనో చ సమ్పత్తిం బుద్ధఞాణస్స చ సమ్పత్తిన్తి పచ్చేకం సమ్పత్తి-సద్దో యోజేతబ్బో. తదుభయం విభావేతుం ‘‘**తఞ్హీ**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ ‘‘అత్తనో చ సమ్పత్తిం అనుస్సరిత్వా సితం పాత్వాకాసీ’’తి పదం ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. **ధమ్మధాతూ**తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం సన్ధాయ వదతి, **ధమ్మధాతూ**తి వా ధమ్మానం సభావో. **ఉపపత్తీ**తి జాతి. ఉపపత్తిసీసేన హి తథారూపం అత్తభావం వదతి. దుస్సద్ధాపయా హోన్తి, తదస్స తేసం దీఘరత్తం అహితాయ దుక్ఖాయ. **దుస్సద్ధాపయా**తి ఇదఞ్చ న లక్ఖణత్థేరం సన్ధాయ వుత్తం, యే పన సుణన్తి ‘‘ఏవం కిర వుత్త’’న్తి, తే సన్ధాయ. అథ లక్ఖణత్థేరో కస్మా న అద్దస, కిమస్స దిబ్బచక్ఖు నత్థీతి? నో నత్థి, మహామోగ్గల్లానో పన ఆవజ్జేన్తో అద్దస, ఇతరో అనావజ్జనేన న అద్దస.

వితుడేన్తీతి వినివిజ్ఝిత్వా డేన్తి, అసిధారూపమేహి తిఖిణేహి లోహతుణ్డకేహి విజ్ఝిత్వా విజ్ఝిత్వా ఇతో చితో చ గచ్ఛన్తీతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**వినివిజ్ఝిత్వా గచ్ఛన్తీ**’’తి. ‘‘వితుదన్తీ’’తి వా పాఠో. **ఫాసుళన్తరికాహీ**తి భుమ్మత్థే నిస్సక్కవచనం. **లోహతుణ్డకేహీ**తి లోహసలాకాసదిసేహి, కాళలోహమయేహేవ వా తుణ్డకేహి. **పసాదుస్సదా**తి ఇమినా అట్ఠిసఙ్ఘాతమత్తం హుత్వా పఞ్ఞాయమానానమ్పి కాయప్పసాదస్స బలవభావం దస్సేతి. **పక్కగణ్డసదిసా**తి ఇమినా పన అతివియ ముదుసభావతం దస్సేతి. **అచ్ఛరియం వతా**తి గరహానచ్ఛరియం నామేతం.

చక్ఖుభూతాతి సమ్పత్తదిబ్బచక్ఖుకా, లోకస్స చక్ఖుభూతాతి ఏవం వా ఏత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **యత్రా**తి హేతుఅత్థే నిపాతోతి ఆహ ‘‘**యత్రాతి కారణవచన**’’న్తి. అప్పమాణే సత్తనికాయే, తే చ ఖో విభాగేన కామభవాదిభేదే భవే, నిరయాదిభేదా గతియో, నానత్తకాయనానత్తసఞ్ఞీఆదివిఞ్ఞాణట్ఠితియో, తథారూపే సత్తావాసే చ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణఞ్చ మే ఉపనేతుం పచ్చక్ఖం కరోన్తేన.

గోఘాతకోతి గున్నం అభిణ్హం హననకో. తేనాహ ‘‘**వధిత్వా వధిత్వా**’’తి. **తస్సా**తి గున్నం హననకమ్మస్స. **అపరాపరియకమ్మస్సా**తి అపరాపరియవేదనీయకమ్మస్స. బలవతా గోఘాతకకమ్మేన విపాకే దీయమానే అలద్ధోకాసం అపరాపరియవేదనీయం, తస్మిం విపక్కవిపాకే ఇదాని లద్ధోకాసం ‘‘**అవసేసకమ్మ**’’న్తి వుత్తం. **కమ్మసభాగతాయా**తి కమ్మస్స సభాగభావేన సదిసభావేన. **ఆరమ్మణసభాగతాయా**తి ఆరమ్మణస్స సభాగభావేన సదిసభావేన. యాదిసే హి ఆరమ్మణే పుబ్బే తం కమ్మం తస్స చ విపాకో పవత్తో, తాదిసేయేవ ఆరమ్మణే ఇదం కమ్మం ఇమస్స విపాకో చ పవత్తోతి కత్వా వుత్తం ‘‘**తస్సేవ కమ్మస్స విపాకావసేసేనా**’’తి. భవతి హి తంసదిసేపి తబ్బోహారో యథా సో ఏవ తిత్తిరో, తానియేవ ఓసధానీతి. యస్మా కమ్మసరిక్ఖకవిసయే ‘‘**కమ్మం వా కమ్మనిమిత్తం వా**’’తి ద్వయమేవ వుత్తం, యస్మా చ గతినిమిత్తం వియ కమ్మం కమ్మనిమిత్తఞ్చ కమ్మతో భిన్నం విసుం హుత్వా న తిట్ఠతి, తస్మా సరిక్ఖకవిపాకదానస్స కారణభావతో యత్థ కమ్మసరిక్ఖకేన విపాకేన భవితబ్బం, తత్థ కమ్మం వా కమ్మనిమిత్తం వా గహేత్వా పటిసన్ధి హోతీతి వదన్తి. తేనేవాహ – ‘‘**తస్స కిర...పే.... నిమిత్తం అహోసీ**’’తి. తత్థ **నిమిత్తం అహోసీ**తి పుబ్బే కతూపచితస్స పేతూపపత్తినిబ్బత్తనవసేన కతోకాసస్స తస్స కమ్మస్స నిమిత్తభూతం ఇదాని తథా ఉపట్ఠహన్తం తస్స విపాకస్స నిమిత్తం ఆరమ్మణం అహోసి. **సో**తి గోఘాతకో. **అట్ఠికసఙ్ఖలికపేతో జాతో** కమ్మసరిక్ఖకవిపాకవసేన.

౨౨౯. **పేసియో కత్వా**తి గావిం వధిత్వా వధిత్వా గోమంసం ఫాలేత్వా పేసియో కత్వా. **సుక్ఖాపేత్వా**తి కాలన్తరం ఠపనత్థం సుక్ఖాపేత్వా. సుక్ఖాపితమంసపేసీనఞ్హి **వల్లూర**సమఞ్ఞాతి. **నిప్పక్ఖచమ్మో**తి విగతపక్ఖచమ్మో. ఉరబ్భే హనన్తీతి **ఓరబ్భికో**. **ఏళకే**తి అజే. **నివాపపుట్ఠే**తి అత్తనా దిన్ననివాపేన పోసితే అసినా వధిత్వా వధిత్వా విక్కిణన్తో. **ఏకం మిగ**న్తి దీపకమిగం. **కారణాహీ**తి యాతనాహి. **ఇత్వా**తి కమ్మట్ఠానం ఇత్వా. పేసుఞ్ఞుపసంహారవసేన ఇతో సుతం అముత్ర, అముత్ర వా సుతం ఇధ సూచేతీతి **సూచకో**. అనయబ్యసనం పాపేసి మనుస్సేతి సమ్బన్ధో.

వినిచ్ఛయామచ్చోతి రఞ్ఞా అడ్డకరణే ఠపితో వినిచ్ఛయమహామత్తో. సో హి గామజనకాయం కూటట్టేన వఞ్చేతీతి ‘‘**గామకూటో**’’తి వుచ్చతి. కేచి ‘‘తాదిసోయేవ గామజేట్ఠకో గామకూటో’’తి వదన్తి. సమేన భవితబ్బం ధమ్మట్ఠోతి వత్తబ్బతో. రహస్సఙ్గే నిసీదనవసేన **విసమా నిసజ్జా** అహోసి. **ఘుసన్తో**తి థేయ్యాయ ఘుసన్తో.

౨౩౦. **అనిస్సరో**తి మాతుగామో ససామికో అత్తనో ఫస్సే అనిస్సరో. **ధంసిత్వా**తి భస్సిత్వా అపగన్త్వా. మఙ్గనవసేన ఉలతీతి **మఙ్గులి,** విరూపబీభచ్ఛభావేన పవత్తతీతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**విరూపం దుద్దసికం బీభచ్ఛ**’’న్తి.

ఉద్ధం ఉద్ధం అగ్గినా పక్కసరీరతాయ **ఉప్పక్కం,** హేట్ఠతో పగ్ఘరణవసేన కిలిన్నసరీరతాయ **ఓకిలినీ,** ఇతో చితో చ అఙ్గారసమ్పరికిణ్ణతాయ **ఓకిరినీ**. తేనాహ ''**సా కిరా**''తిఆది. **అఙ్గారచితకే**తి అఙ్గారసఞ్చయే. సరీరతో పగ్ఘరన్తి అసుచిదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛాని సేదగతాని. **తస్స కిర రఞ్ఞో**తి కాలిఙ్గస్స రఞ్ఞో. **నాటకినీ**తి నచ్చనకిచ్చే అధిగతా ఇత్థీ. **సేదన్తి** సేదనం, తాపనన్తి అత్థో.

అసీసకం కబన్ధం హుత్వా నిబ్బత్తి కమ్మాయూహనకాలే తథా నిమిత్తగ్గహణపరిచయతో. **లామకభిక్ఖూ**తి హీనాచారతాయ లామకో, భిక్ఖువేసతాయ భిక్ఖాహారేన జీవనతో చ భిక్ఖు. **చిత్తకేళి**న్తి చిత్తరుచియం తం తం కీళన్తో. **అయమేవా**తి భిక్ఖువత్థుస్మిం వుత్తనయో ఏవ.

౨౩౧. **నిస్సేవాలపణకకద్దమో**తి తిలబీజకాదిభేదేన సేవాలేన నీలమణ్డూకపిట్ఠివణ్ణేన ఉదకపిట్ఠం ఛాదేత్వా నిబ్బత్తపణకేన కద్దమేన చ విరహితో. **సున్దరేహి తిత్థేహీ**తి సుఖావగాహణట్ఠానతాయ కద్దమాదిదోసవిరహతో చ సున్దరేహి తిత్థేహి. **తతో** ఉదకదహతో తంహేతు, తం ఉపనిస్సాయాతి అత్థో. నాగభవనగతోపి హి సో రహదో తతో ఉపరిమనుస్సలోకే జలాసయేన సమ్బన్ధో హోతి. తేన వుత్తం ''**తతో అయం తపోదా సన్దతీ**''తి. అథ వా **తతో**తి నాగభవనే ఉదకదహతో అయం తపోదా సన్దతి. తఞ్హి ఉపరిభూమితలం ఆరోహతి, ఉణ్హభావేన తపనతో తపం ఉదకం ఏతిస్సాతి అన్వత్థనామవసేన **తపోదా**తి వుచ్చతి. **పేతలోకో**తి పేతానం ఆవాసట్ఠానం. కేచి పన "పేతలోకోతి లోహకుమ్భీనిరయా ఇధాధిప్పేతా"తి వదన్తి, నగరస్స పన పరితో పబ్బతపాదవనన్తరేసు బహూ పేతావాసాపి సన్తేవ. స్వాయమత్థో పేతవత్థుపాళియా లక్ఖణసంయుత్తేన ఇమాయ చ వినీతవత్థుపాళియా దీపేతబ్బో.

కతహత్థాతి థిరతరం లక్ఖేసు అవిరజ్ఝనసరక్ఖేపా. ఈదిసా పన తత్థ వసీభూతా కతహత్థా నామ హోన్తి, తస్మా యో సిప్పమేవ ఉగ్గణ్హాతి, నో కతహత్థో నామ న హోతి, ఇమే పన కతహత్థా, చిణ్ణవసీభావాతి వుత్తం హోతి. సిప్పదస్సనవసేన కతం రాజకులాని ఉపేచ్చ అసనం సరక్ఖేపో ఏతేహీతి **కతుపాసనా,** రాజకులాదీసు దస్సితసిప్పాతి వుత్తం హోతి. **పభగ్గో**తి పరాజితో.

౨౩౨. దోసదస్సన పుబ్బక రూప విరాగ భావనా సఞ్జాత పటిపక్ఖ భావనావసేన పటిఘసఞ్ఞానం సుప్పహీనత్తా మహతాపి సద్దేన అరూపసమాపత్తితో న వుట్ఠాతి, తథా పన న సుప్పహీనత్తా సబ్బరూపావచరసమాపత్తితో వుట్ఠానం సియాతి ఇధ ఆనేఞ్జసమాధీతి చతుత్థజ్ఝానసమాపత్తి అధిప్పేతాతి ఆహ ''**అనేజం అచలం కాయవాచావిప్ఫన్దవిరహితం చతుత్థజ్ఝానసమాధి**''న్తి. అఞ్ఞత్థ పన సమాధిపచ్చనీకానం అతిదూరతాయ న ఇఞ్జతీతి ఆనేఞ్జోతి అరూపావచరసమాధి వుచ్చతి. **సమాధిపరిపన్థకే ధమ్మే**తి వితక్కవిచారాదికే సన్ధాయ వదతి. వితక్కాదీసు ఆదీనవసల్లక్ఖణస్స న సుట్ఠుకతభావం సన్ధాయాహ ''**న సుట్ఠు పరిసోధేత్వా**''తి.

నను చాయమాయస్మా మహామోగ్గల్లానో భగవతో పఠమవస్సేవ అభినవప్పత్తఅరహత్తో, ఇదఞ్చ ఉత్తరిమనుస్సధమ్మపారాజికం వీసతిమవస్సతో ఉపరి పఞ్ఞత్తం, కథం ఇమస్స వత్థునో ఇమస్మిం పారాజికే భగవతా వినిచ్ఛితభావో వుత్తోతి? నాయం దోసో. అయఞ్హేత్థ ఆచరియానం కథామగ్గో – అపఞ్ఞత్తేపి సిక్ఖాపదే థేరస్స వచనం సుత్వా "అత్తనో అప్పతిరూపం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఏస వదతీ"తి మఞ్ఞమానా భిక్ఖూ థేరస్స దోసం ఆరోపేన్తా ఉజ్ఝాయింసు. భగవా చ థేరస్స తథావచనే కారణం దస్సేత్వా నిద్దోసభావం కరోన్తో "అనాపత్తి, భిక్ఖవే, మోగ్గల్లానస్సా"తి ఆహ. సఙ్గీతికారకా పన ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాధికారత్తా తమ్పి వత్థుం ఆనేత్వా ఇధ ఆరోపేసున్తి.

సావకానం ఉప్పటిపాటియా అనుస్సరణం నత్థీతి దస్సేతుం ''**న ఉప్పటిపాటియా**''తి ఆహ. **అసఞ్ఞసమాపత్తి**న్తి సఞ్ఞావిరాగభావనాయ వాయోకసిణనిబ్బత్తితం చతుత్థజ్ఝానసమాపత్తిం వదతి. పుబ్బేనివాసఞాణం చుతిపటిసన్ధిం గణ్హన్తమ్పి అనన్తరపచ్చయక్కమవన్తానం అరూపధమ్మానం వసేనేవ గణ్హాతీతి ఆహ – ''**తతియే అత్తభావే చుతిమేవ అద్దసా**''తి. **నయతో సల్లక్ఖేసీ**తి వట్టే సంసరణకసత్తానం ఖన్ధానం అభావకాలో నామ నత్థి, అసఞ్ఞభవే పన అచిత్తకా హుత్వా పఞ్చ కప్పసతాని పవత్తన్తి, ఇమినా నయేన సల్లక్ఖేసి. **దుక్కరం కత**న్తి ఖన్ధవికలస్స పుబ్బేనివాసస్స అనుస్సరణం ఠపేత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధం న సక్కా అఞ్ఞేహి కాతున్తి నయతో సల్లక్ఖేన్తేనపి దుక్కరం కతన్తి అధిప్పాయో. **పటివిద్ధా**తి పటివిద్ధసదిసా. యథా నామ కోచి ధనుసిప్పే కతహత్థో ఏకం కేససఞ్ఞాతం వాలం సతక్ఖత్తుం విదాలేత్వా తతో ఏకం అంసుం గహేత్వా వాతిఙ్గణఫలస్స మజ్ఝట్ఠానే బన్ధిత్వా అపరం అంసుం కణ్డస్స అగ్గకోటియం యథా తస్స అంసుస్స ఊకామత్తం వా లిక్ఖామత్తం వా కణ్డస్స అగ్గకోటితో అధికం హుత్వా తిట్ఠతి, ఏవం బన్ధిత్వా ఉసభమత్తే ఠానే ఠితో కణ్డబద్ధాయ వాలకోటియా వాతిఙ్గణబద్ధం వాలస్స కోటిం పటివిజ్ఝేయ్య , ఏవమేవ ఇమినాపి కతం దుక్కరన్తి వుత్తం హోతి. **ఏతదగ్గ**న్తి ఏసో అగ్గో. **యదిద**న్తి యో అయం. లిఙ్గవిపల్లాసవసేనేతం వుత్తం.

వినీతవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనవణ్ణనా

౨౩౩. **ఇధా**తి ఇమస్మిం భిక్ఖువిభఙ్గే. **ఉద్దిట్ఠా**తి ఇధ పాతిమోక్ఖవసేన అనోసారితత్తా చత్తారో పారాజికావ ఉద్దిట్ఠా కథితాతి అత్థో గహేతబ్బో. యది ఏవం హేట్ఠా థుల్లచ్చయదుక్కటానమ్పి వుత్తత్తా పారాజికావ ఉద్దిట్ఠాతి కస్మా వుత్తాతి? పారాజికాధికారత్తా సన్తేసుపి థుల్లచ్చయదుక్కటేసు ఇధ పారాజికావ వుత్తా. యేసం...పే.... అసంవాసోతి ఇమమత్థం వా దీపేతుకామో తంసమ్బన్ధేన ''**ఉద్దిట్ఠా చత్తారో పారాజికా**''తి ఆహ. **తత్థాయస్మన్తే**తిఆదికం పన అనుఞ్ఞాతపాతిమోక్ఖుద్దేసక్కమోపి అయమేవ, నాఞ్ఞోతి దస్సనత్థం వుత్తం. **భిక్ఖునీనం అసాధారణాని చత్తారీ**తి ఉబ్భజాణుమణ్డలికా వజ్జపటిచ్ఛాదికా ఉక్ఖిత్తానువత్తికా అట్ఠవత్థుకాతి ఇమాని చత్తారి భిక్ఖునీనం భిక్ఖూహి అసాధారణాని నామ. ఏతేసు **ఉబ్భజాణుమణ్డలికా** నామ యా కాయసంసగ్గరాగేన అవస్సుతా తేనేవ రాగేన అవస్సుతస్స మనుస్సపురిసస్స అక్ఖకానం అధో జాణుమణ్డలానం కప్పరానఞ్చ ఉపరి యేన కేనచి సరీరావయవేన ఆమసనాదిం సాదియతి, తస్సా అధివచనం. యా పన భిక్ఖునీ అఞ్ఞిస్సా భిక్ఖునియా పారాజికసఞ్ఞాతం వజ్జం జానం పటిచ్ఛాదేతి, సా **వజ్జపటిచ్ఛాదికా** నామ. సమగ్గేన పన సఙ్ఘేన ఉక్ఖిత్తం భిక్ఖుం యా భిక్ఖునీ యందిట్ఠికో సో హోతి, తస్సా దిట్ఠియా గహణవసేన అనువత్తతి, సా **ఉక్ఖిత్తానువత్తికా** నామ. యా పన కాయసంసగ్గరాగేన తిన్తా తథావిధస్సేవ పురిసస్స హత్థగ్గహణం వా సఙ్ఘాటికణ్ణగ్గహణం వా సాదియతి, కాయసంసగ్గసఞ్ఞాతస్స అసద్ధమ్మస్స పటిసేవనత్థాయ పురిసస్స హత్థపాసే సన్తిట్ఠతి వా, తత్థ ఠత్వా సల్లపతి వా, సఙ్కేతం వా గచ్ఛతి, పురిసస్స ఆగమనం వా సాదియతి, కేనచి వా పటిచ్ఛన్నోకాసం పవిసతి, హత్థపాసే వా ఠత్వా కాయం ఉపసంహరతి, అయం **అట్ఠవత్థుకా** నామాతి వేదితబ్బం.

వత్థువిపన్నాతి పబ్బజ్జుపసమ్పదాయ అవత్థుభావతో వత్థువిపన్నా. నేసఞ్హి "న, భిక్ఖవే, పణ్డకో పబ్బాజేతబ్బో, యో పబ్బాజేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తిఆదినా పబ్బజ్జా ఉపసమ్పదా చ పటిక్ఖిత్తా. తస్మా తే భిక్ఖుభావాయ అభబ్బత్తా పారాజికాపన్నసదిసతాయ "పారాజికా"తి వుత్తా. తబ్భావభావితాయ భిక్ఖుభావో వసతి ఏత్థాతి వత్థు, పుగ్గలానం భిక్ఖుభావారహతా. సా పన పబ్బజ్జక్ఖన్ధకాగతసబ్బదోసవిరహితసమ్పత్తియుత్తతా. తం విపన్నం పణ్డకభావాదియోగేన యేసం తే **వత్థువిపన్నా**. **అహేతుకపటిసన్ధికా**తి ఇమినా తేసం విపాకావరణేన సమన్నాగతభావం దస్సేన్తో మగ్గావరణే కారణమాహ. పారాజికాపన్నసదిసత్తా **పారాజికా**. థేయ్యసంవాసకాదికమ్మం మాతుఘాతాదికం వియ ఆనన్తరియం న హోతీతి ఆహ ''**ఇమేసం తిణ్ణం సగ్గో అవారితో**''తి.

దీఘతాయ లమ్బమానం అఙ్గజాతమేతస్సాతి **లమ్బీ**. సో ఏత్తావతా న పారాజికో, అథ ఖో యదా అనభిరతియా పీళితో అత్తనో అఙ్గజాతం ముఖే వా వచ్చమగ్గే వా పవేసేతి, తదా పారాజికో హోతి. ముదు పిట్ఠి ఏతస్సాతి **ముదుపిట్ఠికో,** కతపరికమ్మాయ ముదుకాయ పిట్ఠియా సమన్నాగతో. సోపి యదా అనభిరతియా పీళితో అత్తనో అఙ్గజాతం అత్తనో ముఖవచ్చమగ్గేసు అఞ్ఞతరం పవేసేతి, తదా పారాజికో హోతి. **పరస్స అఙ్గజాతం అత్తనో ముఖేన గణ్హాతీ**తి యో అనభిరతియా పీళితో పరస్స సుత్తస్స వా పమత్తస్స వా అఙ్గజాతం అత్తనో ముఖేన గణ్హాతి. **పరస్స అఙ్గజాతే అభినిసీదతీ**తి యో అనభిరతియా పీళితో పరస్స అఙ్గజాతం కమ్మనియం దిస్వా అత్తనో వచ్చమగ్గేన తస్సూపరి నిసీదతి, తం అత్తనో వచ్చమగ్గం పవేసేతీతి అత్థో.

ఏత్థాహ – మాతుఘాతకపితుఘాతకఅరహన్తఘాతకా తతియపారాజికం ఆపన్నా, భిక్ఖునీదూసకో లమ్బీఆదయో చత్తారో పఠమపారాజికం ఆపన్నా ఏవాతి కథం చతువీసతీతి? వుచ్చతే – మాతుఘాతకాదయో హి చత్తారో ఇధ అనుపసమ్పన్నా ఏవ అధిప్పేతా, లమ్బీఆదయో చత్తారో కిఞ్చాపి పఠమపారాజికేన సఙ్గహితా, యస్మా పన ఏతేన పరియాయేన మేథునం ధమ్మం అప్పటిసేవినో హోన్తి, తస్మా విసుం వుత్తాతి. **ఏతేన పరియాయేనా**తి ఉభిన్నం రాగపరియుట్ఠానసఙ్ఖాతేన పరియాయేన. దుతియవికప్పే **కచ్చిత్థా**తి ఏత్థ కచ్చి అత్థాతి పదచ్ఛేదో వేదితబ్బో.

నిగమనవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ సారత్థదీపనియం

చతుత్థపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం

౧. సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఇదాని పారాజికసంవణ్ణనాసమనన్తరా యా తేరసకాదిసంవణ్ణనా సమారద్ధా, తస్సాపి –

> అనాకులా అసన్దేహా, పరిపుణ్ణవినిచ్ఛయా;
>
> అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నా, హోతి **సారత్థదీపనీ**.

తేరసకస్సాతి తేరస సిక్ఖాపదాని పరిమాణాని అస్స కణ్డస్సాతి తేరసకం, తస్స తేరసకస్స కణ్డస్సాతి అత్థో.

౨౩౪. అనభిరతోతి అఞ్ఞత్థ గిహిభావం పత్థయమానో వుచ్చతి, ఇధ పన కామరాగవసేన ఉక్కణ్ఠితతాయ విక్ఖిత్తచిత్తతాయ సమన్నాగతో అధిప్పేతోతి ఆహ **విక్ఖిత్తచిత్తోతి**ఆది.

౨౩౬-౨౩౭. సఞ్చేతనికాతి ఏత్థ సం-సద్దో విజ్జమానత్థతాయ సాత్థకోతి దస్సేన్తో ఆహ **సంవిజ్జతి చేతనా అస్సాతి**. తత్థ **చేతనాతి** వీతిక్కమవసప్పవత్తా పుబ్బభాగచేతనా. **అస్సాతి** సుక్కవిస్సట్ఠియా. ఇమస్మిం వికప్పే **ఇక**-సద్దస్స విసుం అత్థో నత్థీతి ఆహ **సఞ్చేతనావ సఞ్చేతనికాతి**. ఇదాని **సం**-సద్దస్స అత్థం అనపేక్ఖిత్వా **ఇక**-సద్దోవ అస్సత్థిఅత్థం పకాసేతీతి దస్సేన్తో **సఞ్చేతనా వా అస్సా అత్థీతి సఞ్చేతనికాతి** దుతియవికప్పమాహ. సంవిజ్జతి చేతనా అస్సాతి పదభాజనే వత్తబ్బే బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా **జానన్తోతి**ఆది వుత్తం. **ఉపక్కమామీతి జానన్తోతి** మోచనత్థం ఉపక్కమామీతి జానన్తో.

ఆసయభేదతోతి పిత్తాదిఆసయభేదతో. బుద్ధపచ్చేకబుద్ధానమ్పి హి రఞ్ఞోపి చక్కవత్తిస్స పిత్తసేమ్హపుబ్బలోహితాసయేసు చతూసు అఞ్ఞతరో ఆసయో హోతియేవ, మన్దపఞ్ఞానం పన చత్తారోపి ఆసయా హోన్తి. **ధాతునానత్తతోతి** పథవీధాతుఆదీనం చతున్నం ధాతూనం, చక్ఖాదీనం వా అట్ఠారసన్నం ధాతూనం, రససోణితాదీనం వా ధాతూనం నానత్తతో.

వత్థిసీసన్తి వత్థిపుటస్స అబ్భన్తరే మత్థకపస్సం. **"రాగ...పే.... అసక్కోన్తో"**తి రాగపరియుట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం. రాజా పన "సమ్భవస్స సకలకాయో ఠాన"న్తి సుతపుబ్బత్తా వీమంసనత్థం ఏవమకాసీతి వదన్తి. **దకసోతన్తి** ముత్తమగ్గం, అఙ్గజాతప్పదేసన్తి వుత్తం హోతి. దకసోతోరోహణతో పట్ఠాయ పన ఉపాదిన్నతో వినిముత్తతాయ సమ్భవే ఉతుసముట్ఠానమేవ రూపం అవసిస్సతి, సేసం తిసముట్ఠానం నత్థీతి వేదితబ్బం. ఆపోధాతుయా సన్తానవసేన పవత్తమానాయ అవత్థావిసేసో సమ్భవో, సో చతుసముట్ఠానికో అట్ఠకథాయం చతుసముట్ఠానికేసు సమ్భవస్స వుత్తత్తా. సో పన సోళసవస్సకాలే ఉప్పజ్జతి, తస్స రాగవసేన ఠానాచావనం హోతీతి వదన్తి, తస్మా యం వుత్తం **కథావత్థుఅట్ఠకథాయం** "సుక్కవిస్సట్ఠి నామ రాగసముట్ఠానా హోతీ"తి, తం సమ్భవస్స ఠానాచావనం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం, న పన సమ్భవో చిత్తసముట్ఠానోయేవాతి దీపేతుం, తేనేవ తత్థ విస్సట్ఠిగ్గహణం కతం. "ఖీణాసవానం పన బ్రహ్మానఞ్చ సమ్భవో నత్థీ"తి **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** వుత్తం, తస్మా యం వుత్తం **కథావత్థుఅట్ఠకథాయం** (కథా॰ అట్ఠ॰ ౩౦౭) "తాసం దేవతానం సుక్కవిస్సట్ఠి నామ నత్థీ"తి, తమ్పి ఠానాచావనం సన్ధాయ వుత్తన్తి గహేతబ్బం, న పన దేవతానం సబ్బసో సమ్భవస్స అభావం సన్ధాయ. ఛన్నమ్పి పన కామావచరదేవతానం కామా పాకతికాయేవ. మనుస్సా వియ హి తే ద్వయంద్వయసమాపత్తివసేనేవ మేథునం పటిసేవన్తి, కేవలం పన నిస్సన్దాభావో తేసం వత్తబ్బో. తఙ్ఖణికపరిళాహవూపసమావహం సమ్ఫస్ససుఖమేవ హి తేసం కామకిచ్చం. కేచి పన "చాతుమహారాజికతావతింసానంయేవ ద్వయంద్వయసమాపత్తియా కామకిచ్చం ఇజ్ఝతి, యామానం అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆలిఙ్గనమత్తేన, తుసితానం హత్థామసనమత్తేన, నిమ్మానరతీనం హసితమత్తేన, పరనిమ్మితవసవత్తీనం ఓలోకితమత్తేన కామకిచ్చం ఇజ్ఝతీ"తి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయం పటిక్ఖిత్తం తాదిసస్స కామేసు విరజ్జనస్స తేసు అభావతో కామానఞ్చ ఉత్తరుత్తరి పణీతతరపణీతతమభావతో.

తథేవాతి "మోచనస్సాదేన నిమిత్తే ఉపక్కమతో"తిఆదిం అతిదిసతి. "విస్సట్ఠీతి ఠానతో చావనా వుచ్చతీ"తి వుత్తత్తా **దకసోతం ఓతిణ్ణమత్తేతి** కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **దకసోతోరోహణఞ్చేత్థాతి**ఆది. **ఏత్థాతి** తీసుపి వాదేసు. **అధివాసేత్వాతి** నిమిత్తే ఉపక్కమిత్వా పున విప్పటిసారే ఉప్పన్నే అధివాసేత్వా. **అన్తరా నివారేతున్తి** ఠానతో చుతం దకసోతం ఓతరితుం అదత్వా అన్తరా నివారేతుం. తేనాహ – **ఠానా చుతఞ్హి అవస్సం దకసోతం ఓతరతీతి** . **ఠానాచావనమత్తేనేవాతి** దకసోతం అనోతిణ్ణేపీతి అధిప్పాయో. ఏత్థ చ "సకలో కాయో ఠాన"న్తి వాదే ఠానాచావనం వదన్తేన సకలసరీరతో చుతస్సపి దకసోతోరోహణతో పుబ్బే అప్పమత్తకస్స అన్తరాళస్స సమ్భవతో వుత్తం. సకలసరీరే వా తస్మిం తస్మిం పదేసే ఠితస్స ఠానా చుతం సన్ధాయ "ఠానాచావనమత్తేనేవా"తి వుత్తం. **నిమిత్తే ఉపక్కమన్తస్సేవాతి** మోచనస్సాదేన ఉపక్కమన్తస్స. హత్థపరికమ్మాదీసు సతిపి మోచనస్సాదే నిమిత్తే ఉపక్కమాభావతో నత్థి ఆపత్తీతి ఆహ **"హత్థపరికమ్మ...పే.... అనాపత్తీ"**తి. **అయం సబ్బాచరియసాధారణవినిచ్ఛయోతి** "దకసోతోరోహణఞ్చేత్థా"తిఆదినా వుత్తో తిణ్ణమ్పి ఆచరియానం సాధారణో వినిచ్ఛయో.

ఖోభకరణపచ్చయో నామ విసభాగభేసజ్జసేనాసనాహారాదిపచ్చయో. **అత్థకామతాయ వా అనత్థకామతాయ వాతి** పసన్నా అత్థకామతాయ, కుద్ధా అనత్థకామతాయ. **అత్థాయ వా అనత్థాయ వాతి** సభావతో భవితబ్బాయ అత్థాయ వా అనత్థాయ వా. **ఉపసంహరన్తీతి** అత్తనో దేవానుభావేన ఉపనేన్తి. **బోధిసత్తమాతా వియ పుత్తపటిలాభనిమిత్తన్తి** తదా కిర పురే పుణ్ణమాయ సత్తమదివసతో పట్ఠాయ విగతసురాపానం మాలాగన్ధాదివిభూతిసమ్పన్నం నక్ఖత్తకీళం అనుభవమానా బోధిసత్తమాతా సత్తమే దివసే పాతోవ ఉట్ఠాయ గన్ధోదకేన న్హాయిత్వా సబ్బాలఙ్కారవిభూసితా వరభోజనం భుఞ్జిత్వా ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ సిరిగబ్భం పవిసిత్వా సిరిసయనే నిపన్నా నిద్దం ఓక్కమమానా ఇమం సుపినం అద్దస – చత్తారో కిర నం మహారాజానో సయనేనేవ సద్ధిం ఉక్ఖిపిత్వా అనోతత్తదహం నేత్వా న్హాపేత్వా దిబ్బవత్థం నివాసేత్వా దిబ్బగన్ధేహి విలిమ్పేత్వా దిబ్బపుప్ఫాని పిళన్ధిత్వా తతో అవిదూరే రజతపబ్బతో, తస్స అన్తో కనకవిమానం అత్థి, తస్మిం పాచీనతో సీసం కత్వా నిపజ్జాపేసుం. అథ బోధిసత్తో సేతవరవారణో హుత్వా తతో అవిదూరే ఏకో సువణ్ణపబ్బతో, తత్థ చరిత్వా తతో ఓరుయ్హ రజతపబ్బతం అభిరుహిత్వా కనకవిమానం పవిసిత్వా మాతరం పదక్ఖిణం కత్వా దక్ఖిణపస్సం ఫాలేత్వా కుచ్ఛిం పవిట్ఠసదిసో అహోసి. ఇమం సుపినం సన్ధాయ ఏతం వుత్తం "బోధిసత్తమాతా వియ పుత్తపటిలాభనిమిత్త"న్తి.

పఞ్చ మహాసుపినేతి (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౫.౧౯౬) మహన్తేహి పురిసేహి పస్సితబ్బతో మహన్తానఞ్చ అత్థానం నిమిత్తభావతో మహాసుపినే. తే పన పఞ్చ మహాసుపినే నేవ లోకియమహాజనో పస్సతి, న మహారాజానో, న చక్కవత్తిరాజానో, న అగ్గసావకా, న పచ్చేకబుద్ధా, న సమ్మాసమ్బుద్ధా, ఏకో సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తోయేవ పస్సతి. తేన వుత్తం "బోధిసత్తో వియ పఞ్చ మహాసుపినే"తి. అమ్హాకఞ్చ పన బోధిసత్తో కదా తే సుపినే పస్సీతి? "స్వే బుద్ధో భవిస్సామీ"తి చాతుద్దసియం పక్ఖస్స రత్తివిభాయనకాలే పస్సి. కాలవసేన హి దివా దిట్ఠో సుపినో న

సమేతి, తథా పఠమయామే మజ్ఝిమయామే చ. పచ్ఛిమయామే బలవపచ్చూసే పన అసితపీతసాయితే సమ్మాపరిణామగతే కాయస్మిం ఓజాయ పతిట్ఠితాయ అరుణే ఉగ్గచ్ఛమానే దిట్ఠసుపినో సమేతి. ఇట్ఠనిమిత్తం సుపినం పస్సన్తో ఇట్ఠం పటిలభతి, అనిట్ఠనిమిత్తం పస్సన్తో అనిట్ఠం, తస్మా బోధిసత్తోపి సుపినం పస్సన్తో రత్తివిభాయనకాలే పస్సి.

కే పన తే పఞ్చ మహాసుపినాతి? తథాగతస్స అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స పుబ్బేవ సమ్బోధా అనభిసమ్బుద్ధస్స బోధిసత్తస్సేవ సతో పఞ్చ మహాసుపినా పాతురహేసుం (అ. ని. ౫.౧౯౬) – అయం మహాపథవీ మహాసయనం అహోసి, హిమవా పబ్బతరాజా బిమ్బోహనం అహోసి, పురత్థిమే సముద్దే వామహత్థో ఓహితో అహోసి, పచ్ఛిమే సముద్దే దక్ఖిణహత్థో ఓహితో అహోసి, దక్ఖిణసముద్దే ఉభో పాదా ఓహితా అహేసుం, అయం పఠమో మహాసుపినో పాతురహోసి.

పున చపరం దబ్బతిణసఙ్ఖాతా తిరియా నామ తిణజాతి నభ్గలమత్తేన రత్తదణ్డేన నాభితో ఉగ్గన్త్వా తస్స పస్సన్తస్సేవ విదత్థిమత్తం రతనమత్తం బ్యామమత్తం యట్ఠిమత్తం గావుతమత్తం అడ్ఢయోజనమత్తం యోజనమత్తన్తి ఏవం ఉగ్గన్త్వా అనేకయోజనసహస్సం నభం ఆహచ్చ ఠితా అహోసి, అయం దుతియో మహాసుపినో పాతురహోసి.

పున చపరం సేతా కిమీ కణ్హసీసా పాదేహి ఉస్సక్కిత్వా యావ జాణుమణ్డలా పటిచ్ఛాదేసుం, అయం తతియో మహాసుపినో పాతురహోసి.

పున చపరం చత్తారో సకుణా నానావణ్ణా చతూహి దిసాహి ఆగన్త్వా పాదమూలే నిపతిత్వా సబ్బసేతా సమ్పజ్జింసు, అయం చతుత్థో మహాసుపినో పాతురహోసి.

పున చపరం బోధిసత్తో మహతో మీళ్హపబ్బతస్స ఉపరూపరి చఙ్కమతి అలిప్పమానో మీళ్హేన, అయం పఞ్చమో మహాసుపినో పాతురహోసి. ఇమే పఞ్చ మహాసుపినా.

తత్థ పఠమో అనుత్తరాయ సమ్మాసమ్బోధియా పుబ్బనిమిత్తం, దుతియో అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్స దేవమనుస్సేసు సుప్పకాసితభావస్స పుబ్బనిమిత్తం, తతియో బహూనం ఓదాతవసనానం గిహీనం భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా సరణగమనస్స పుబ్బనిమిత్తం, చతుత్థో ఖత్తియాదీనం చతున్నం వణ్ణానం తథాగతప్పవేదితే ధమ్మవినయే అగారస్మా అనగారియం పబ్బజిత్వా అనుత్తరవిముత్తిసచ్ఛికిరియాయ పుబ్బనిమిత్తం, పఞ్చమో చతున్నం పచ్చయానం లాభితాయ తేసు చ అనుపలిత్తభావస్స పుబ్బనిమిత్తం.

అపిచ యం నో చక్కవాళమహాపథవిం సిరిసయనభూతం అద్దస, తం బుద్ధభావస్స పుబ్బనిమిత్తం. యం హిమవన్తం పబ్బతరాజానం బిమ్బోహనం అద్దస, తం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణబిమ్బోహనస్స పుబ్బనిమిత్తం. యం చత్తారో హత్థపాదే సముద్దస్స ఉపరూపరిభాగేన గన్త్వా చక్కవాళమత్థకే ఠితే అద్దస, తం ధమ్మచక్కస్స అప్పటివత్తియభావే పుబ్బనిమిత్తం. యం అత్తానం ఉత్తానకం నిపన్నం అద్దస, తం తీసు భవేసు అవకుజ్జానం సత్తానం ఉత్తానముఖభావస్స పుబ్బనిమిత్తం. యం అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా పస్సన్తో వియ అహోసి, తం దిబ్బచక్ఖుపటిలాభస్స పుబ్బనిమిత్తం. యం యావ భవగ్గా ఏకాలోకం అహోసి, తం అనావరణఞాణస్స పుబ్బనిమిత్తం. సేసం వుత్తనయమేవ. ఇతి తంతంవిసేసాధిగమనిమిత్తభూతే పఞ్చ మహాసుపినే పస్సి. తేన వుత్తం "బోధిసత్తో వియ పఞ్చ మహాసుపినే"తి.

కోసలరాజా వియ సోళస సుపినేతి –

> "ఉసభా రుక్ఖా గావియో గవా చ,
> అస్సో కంసో సిఙ్గాలీ చ కుమ్భో;
> పోక్ఖరణీ చ అపాకచన్దనం,
> లాబూని సీదన్తి సిలా ప్లవన్తి.
>
> "మణ్డూకియో కణ్హసప్పే గిలన్తి,
> కాకం సువణ్ణా పరివారయన్తి;
> తసా వకా ఏళకానం భయా హీ"తి. (జా. ౧.౧.౭౭) –

ఇమే సోళస సుపినే పస్సన్తో కోసలరాజా వియ.

౧. ఏకదివసం కిర కోసలరాజా రత్తిం నిద్దూపగతో పచ్ఛిమయామే సోళస సుపినే పస్సి (జా. అట్ఠ. ౧.౧.మహాసుపినజాతకవణ్ణనా). తత్థ చత్తారో అఞ్జనవణ్ణా కాళఉసభా "యుజ్ఝిస్సామా"తి చతూహి దిసాహి రాజఙ్గణం ఆగన్త్వా "ఉసభయుద్ధం పస్సిస్సామా"తి మహాజనే సన్నిపతితే యుజ్ఝనాకారం దస్సేత్వా నదిత్వా గజ్జిత్వా అయుజ్ఝిత్వావ పటిక్కన్తా. ఇమం పఠమం సుపినం అద్దస.

౨. ఖుద్దకా రుక్ఖా చేవ గచ్ఛా చ పథవిం భిన్దిత్వా విదత్థిమత్తమ్పి రతనమత్తమ్పి అనుగ్గన్త్వావ పుప్ఫన్తి చేవ ఫలన్తి చ. ఇమం దుతియం అద్దస.

౩. గావియో తదహుజాతానం వచ్ఛానం ఖీరం పివన్తియో అద్దస. అయం తతియో సుపినో.

౪. ధురవాహే ఆరోహపరిణాహసమ్పన్నే మహాగోణే యుగపరమ్పరాయ అయోజేత్వా తరుణే గోదమ్మే ధురే యోజేన్తే అద్దస, తే ధురం వహితుం అసక్కోన్తా ఛడ్డేత్వా అట్ఠంసు, సకటాని నప్పవత్తింసు. అయం చతుత్థో సుపినో.

౫. ఏకం ఉభతోముఖం అస్సం అద్దస, తస్స ఉభోసు పస్సేసు యవసీసం దేన్తి, సో ద్వీహిపి ముఖేహి ఖాదతి. అయం పఞ్చమో సుపినో.

౬. మహాజనో సతసహస్సగ్ఘనకం సువణ్ణపాతిం సమ్మజ్జిత్వా "ఇధ పస్సావం కరోహీ"తి ఏకస్స జరసిఙ్గాలస్స ఉపనామేసి, తం తత్థ పస్సావం కరోన్తం అద్దస. అయం ఛట్ఠో సుపినో.

౭. ఏకో పురిసో రజ్జుం వట్టేత్వా పాదమూలే నిక్ఖిపతి, తేన నిసిన్నపీఠస్స హేట్ఠా సయితా ఛాతసిఙ్గాలీ తస్స అజానన్తస్సేవ తం ఖాదతి. ఇమం సత్తమం సుపినం అద్దస.

౮. రాజద్వారే బహూహి తుచ్ఛకుమ్భేహి పరివారేత్వా ఠపితం ఏకం మహన్తం పూరితకుమ్భం అద్దస, చత్తారోపి పన వణ్ణా చతూహి దిసాహి చతూహి అనుదిసాహి చ ఘటేహి ఉదకం ఆహరిత్వా పూరితకుమ్భమేవ పూరేన్తి, పూరితపూరితం ఉదకం ఉత్తరిత్వా పలాయతి, తేపి పునప్పునం తత్థేవ ఉదకం ఆసిఞ్చన్తి, తుచ్ఛకుమ్భే ఓలోకేన్తాపి నత్థి. అయం అట్ఠమో సుపినో.

౯. ఏకం పఞ్చపదుమసఞ్ఛన్నం గమ్భీరం సబ్బతోతిత్థం పోక్ఖరణిం అద్దస, సమన్తతో ద్విపదచతుప్పదా ఓతరిత్వా తత్థ పానీయం పివన్తి, తస్సా మజ్ఝే గమ్భీరట్ఠానే ఉదకం ఆవిలం, తీరప్పదేసే ద్విపదచతుప్పదానం అక్కమనట్ఠానే అచ్ఛం విప్పసన్నం అనావిలం. అయం నవమో సుపినో.

౧౦. ఏకిస్సాయేవ చ కుమ్భియా పచ్చమానం ఓదనం అపాకం అద్దస, “అపాక”న్తి విచారేత్వా విభజిత్వా ఠపితం వియ తీహాకారేహి పచ్చమానం ఏకస్మిం పస్సే అతికిలిన్నో హోతి, ఏకస్మిం ఉత్తణ్డులో, ఏకస్మిం సుపక్కోతి. అయం దసమో సుపినో.

౧౧. సతసహస్సగ్ఘనకం చన్దనసారం పూతితక్కేన విక్కిణన్తే అద్దస. అయం ఏకాదసమో సుపినో.

౧౨. తుచ్ఛలాబూని ఉదకే సీదన్తాని అద్దస. అయం ద్వాదసమో సుపినో.

౧౩. మహన్తమహన్తా కూటాగారప్పమాణా ఘనసిలా నావా వియ ఉదకే ప్లవమానా అద్దస. అయం తేరసమో సుపినో.

౧౪. ఖుద్దకమధుకపుప్ఫప్పమాణా మణ్డూకియో మహన్తే కణ్హసప్పే వేగేన అనుబన్ధిత్వా ఉప్పలనాళే వియ ఛిన్దిత్వా మంసం ఖాదిత్వా గిలన్తియో అద్దస. అయం చుద్దసమో సుపినో.

౧౫. దసహి అసద్ధమ్మేహి సమన్నాగతం గామగోచరం కాకం కఞ్చనవణ్ణవణ్ణతాయ “సువణ్ణా”తి లద్ధనామే సువణ్ణరాజహంసే పరివారేన్తే అద్దస. అయం పన్నరసమో సుపినో.

౧౬. పుబ్బే దీపినో ఏళకే ఖాదన్తి, తే పన ఏళకే దీపినో అనుబన్ధిత్వా మురాముర్తి ఖాదన్తే అద్దస, అథఞ్ఞే తసా వకా ఏళకే దూరతోవ దిస్వా తసితా తాసప్పత్తా హుత్వా ఏళకానం భయా పలాయిత్వా గుమ్బగహనాని పవిసిత్వా నిలీయింసు. అయం సోళసమో సుపినో.

౧. తత్థ అధమ్మికానం రాజూనం అధమ్మికానఞ్చ మనుస్సానం కాలే లోకే విపరివత్తమానే కుసలే ఓసన్నే అకుసలే ఉస్సన్నే లోకస్స పరిహీనకాలే దేవో న సమ్మా వస్సిస్సతి, మేఘపాదా ఛిజ్జిస్సన్తి, సస్సాని మిలాయిస్సన్తి, దుబ్భిక్ఖం భవిస్సతి, వస్సితుకామా వియ చతూహి దిసాహి మేఘా ఉట్ఠహిత్వా ఇత్థికాహి ఆతపే పత్థటానం వీహిఆదీనం తేమనభయేన అన్తో పవేసితకాలే పురిసేసు కుదాలపిటకే ఆదాయ ఆళిబన్ధనత్థాయ నిక్ఖన్తేసు వస్సనాకారం దస్సేత్వా గజ్జిత్వా విజ్జులతా నిచ్ఛారేత్వా ఉసభా వియ అయుజ్ఝిత్వా అవస్సిత్వావ పలాయిస్సన్తి. అయం పఠమస్స విపాకో.

౨. లోకస్స పరిహీనకాలే మనుస్సానం పరిత్తాయుకకాలే సత్తా తిబ్బరాగా భవిస్సన్తి, అసమ్పత్తవయావ కుమారియో పురిసన్తరం గన్త్వా ఉతునియో చేవ గబ్భినియో చ హుత్వా పుత్తధీతాహి వడ్ఢిస్సన్తి. ఖుద్దకరుక్ఖానం పుప్ఫం వియ హి తాసం ఉతునిభావో, ఫలం వియ చ పుత్తధీతరో భవిస్సన్తి. అయం దుతియస్స విపాకో.

౩. మనుస్సానం జేట్ఠాపచాయికకమ్మస్స నట్ఠకాలే సత్తా మాతాపితూసు వా సస్సుససురేసు వా లజ్జం అనుపట్ఠపేత్వా సయమేవ కుటుమ్బం సంవిదహన్తావ ఘాసచ్ఛాదనమత్తమ్పి మహల్లకానం దాతుకామా దస్సన్తి, అదాతుకామా న దస్సన్తి, మహల్లకా అనాథా హుత్వా అసయంవసీ దారకే ఆరాధేత్వా జీవిస్సన్తి తదహుజాతానం వచ్ఛానం ఖీరం పివన్తియో మహాగావియో వియ. అయం తతియస్స విపాకో.

౪. అధమ్మికరాజూనం కాలే అధమ్మికరాజానో పణ్డితానం పవేణికుసలానం కమ్మనిత్థరణసమత్థానం మహామత్తానం యసం న దస్సన్తి, ధమ్మసభాయం వినిచ్ఛయట్ఠానేపి పణ్డితే వోహారకుసలే మహల్లకే అమచ్చే న ఠపేస్సన్తి. తబ్బిపరీతానం పన తరుణతరుణానం యసం దస్సన్తి, తథారూపే ఏవ చ వినిచ్ఛయట్ఠానే ఠపేస్సన్తి, తే రాజకమ్మాని చేవ యుత్తాయుత్తఞ్చ అజానన్తా నేవ తం యసం ఉక్ఖిపితుం సక్ఖిస్సన్తి, న రాజకమ్మాని నిత్థరితుం, తే అసక్కోన్తా కమ్మధురం ఛడ్డేస్సన్తి, మహల్లకాపి పణ్డితా అమచ్చా యసం అలభన్తా కిచ్చాని నిత్థరితుం సమత్థాపి “కిం అమ్హాకం ఏతేహి, మయం బాహిరకా జాతా, అబ్భన్తరికా తరుణదారకా జానిస్సన్తీ”తి ఉప్పన్నాని కమ్మాని న కరిస్సన్తి, ఏవం సబ్బథాపి తేసం రాజూనం హానియేవ భవిస్సతి, ధురం వహితుం అసమత్థానం వచ్ఛదమ్మానం ధురే యోజితకాలో వియ, ధురవాహానఞ్చ మహాగోణానం యుగపరమ్పరాయ అయోజితకాలో వియ భవిస్సతి. అయం చతుత్థస్స విపాకో.

౫. అధమ్మికరాజకాలేయేవ అధమ్మికబాలరాజానో అధమ్మికే లోలమనుస్సే వినిచ్ఛయే ఠపేస్సన్తి, తే పాపపుఞ్ఞేసు అనాదరా బాలా సభాయం నిసీదిత్వా వినిచ్ఛయం దేన్తా ఉభిన్నమ్పి అత్థపచ్చత్థికానం హత్థతో లఞ్జం గహేత్వా ఖాదిస్సన్తి అస్సో వియ ద్వీహి ముఖేహి యవసీసం. అయం పఞ్చమస్స విపాకో.

౬. అధమ్మికాయేవ విజాతిరాజానో జాతిసమ్పన్నానం కులపుత్తానం ఆసఙ్కాయ యసం న దస్సన్తి, అకులీనే వడ్ఢేస్సన్తి, ఏవం మహాకులాని దుగ్గతాని భవిస్సన్తి, లామకకులాని ఇస్సరాని. తే చ కులీనా పురిసా జీవితుం అసక్కోన్తా “ఇమే నిస్సాయ జీవిస్సామా”తి అకులీనానం ధీతరో దస్సన్తి, ఇతి తాసం కులధీతానం అకులీనేహి సద్ధిం సంవాసో జరసిఙ్గాలస్స సువణ్ణపాతియం పస్సావకరణసదిసో భవిస్సతి. అయం ఛట్ఠస్స విపాకో.

౭. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే ఇత్థియో పురిసలోలా సురాలోలా అలఙ్కారలోలా విసిఖాలోలా ఆమిసలోలా భవిస్సన్తి దుస్సీలా దురాచారా. తా సామికేహి కసిగోరక్ఖాదీని కమ్మాని కత్వా కిచ్ఛేన కసిరేన సమ్భతం ధనం జారేహి సద్ధిం సురం పివన్తియో మాలాగన్ధవిలేపనం ధారయమానా అన్తోగేహే అచ్చాయికమ్పి కిచ్చం అనోలోకేత్వా గేహపరిక్ఖేపస్స ఉపరిభాగేనపి ఛిద్దట్ఠానేహిపి జారే ఉపధారయమానా స్వే వపితబ్బయుత్తకం బీజమ్పి కోట్టేత్వా యాగుభత్తఖజ్జకాని సజ్జేత్వా ఖాదమానా విలుమ్పిస్సన్తి హేట్ఠాపీఠకనిపన్నకఛాతకసిఙ్గాలీ వియ వట్టేత్వా వట్టేత్వా పాదమూలే నిక్ఖిత్తరజ్జుం. అయం సత్తమస్స విపాకో.

౮. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే లోకో పరిహాయిస్సతి, రట్ఠం నిరోజం భవిస్సతి, రాజానో దుగ్గతా కపణా భవిస్సన్తి. యో ఇస్సరో భవిస్సతి, తస్స భణ్డాగారే సతసహస్సమత్తా కహాపణా భవిస్సన్తి, తే ఏవం దుగ్గతా సబ్బే జనపదే అత్తనో కమ్మం కారయిస్సన్తి, ఉపద్దుతా మనుస్సా సకే కమ్మన్తే ఛడ్డేత్వా రాజూనంయేవ అత్థాయ పుబ్బణ్ణాపరణ్ణాని వపన్తా రక్ఖన్తా లాయన్తా

మద్దన్తా పవేసేన్తా ఉచ్ఛుఖేత్తాని కరోన్తా యన్తాని వాహేన్తా ఫాణితాదీని పచన్తా పుప్ఫారామే ఫలారామే చ కరోన్తా తత్థ తత్థ నిప్ఫన్నాని పుప్ఫఫలాదీని ఆహరిత్వా రఞ్ఞో కోట్ఠాగారమేవ పూరేస్సన్తి, అత్తనో గేహేసు తుచ్ఛకోట్ఠే ఓలోకేన్తాపి న భవిస్సన్తి, తుచ్ఛతుచ్ఛకుమ్భే అనోలోకేత్వా పూరితకుమ్భపూరణసదిసమేవ భవిస్సతి. అయం అట్ఠమస్స విపాకో.

౯. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే రాజానో అధమ్మికా భవిస్సన్తి, ఛన్దాదివసేన అగతిం గచ్ఛన్తా రజ్జం కారేస్సన్తి, ధమ్మేన వినిచ్ఛయం నామ న దస్సన్తి, లఞ్జవిత్తకా భవిస్సన్తి ధనలోలా, రట్ఠవాసికేసు తేసం ఖన్తిమేత్తానుద్దయం నామ న భవిస్సతి, కక్ఖళా ఫరుసా ఉచ్ఛుయన్తే ఉచ్ఛుగణ్ఠికా వియ మనుస్సే పీళేన్తా నానప్పకారం బలిం ఉప్పాదేత్వా ధనం గణ్హిస్సన్తి, మనుస్సా బలిపీళితా కిఞ్చి దాతుం అసక్కోన్తా గామనిగమాదయో ఛడ్డేత్వా పచ్చన్తం గన్త్వా వాసం కప్పేస్సన్తి, మజ్ఝిమజనపదో సుఞ్ఞో భవిస్సతి, పచ్చన్తో ఘనవాసో సేయ్యథాపి పోక్ఖరణియా మజ్ఝే ఉదకం ఆవిలం పరియన్తే విప్పసన్నం. అయం నవమస్స విపాకో.

౧౦. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే రాజానో అధమ్మికా భవిస్సన్తి, తేసు అధమ్మికేసు రాజయుత్తాపి బ్రాహ్మణగహపతికాపి నేగమజానపదాపీతి సమణబ్రాహ్మణే ఉపాదాయ సబ్బే మనుస్సా అధమ్మికా భవిస్సన్తి, తతో తేసం ఆరక్ఖదేవతా బలిపటిగ్గాహికదేవతా రుక్ఖదేవతా ఆకాసట్ఠకదేవతాతి ఏవం దేవతాపి అధమ్మికా భవిస్సన్తి, అధమ్మికరాజానం రజ్జే వాతా విసమా ఖరా వాయిస్సన్తి, తే ఆకాసట్ఠకవిమానాని కమ్పేస్సన్తి, తేసు కమ్పితేసు దేవతా కుపితా దేవం వస్సితుం న దస్సన్తి, వస్సమానోపి సకలరట్ఠే ఏకప్పహారేనేవ న వస్సిస్సతి, వస్సమానోపి సబ్బత్థ కసికమ్మస్స వా వప్పకమ్మస్స వా ఉపకారో హుత్వా న వస్సిస్సతి. యథా చ రట్ఠే, ఏవం జనపదేపి గామేపి ఏకతళాకస్సరేపి ఏకప్పహారేనేవ న వస్సిస్సతి, తళాకస్స ఉపరిభాగే వస్సన్తో హేట్ఠాభాగే న వస్సిస్సతి, హేట్ఠా వస్సన్తో ఉపరి న వస్సిస్సతి, ఏకస్మిం భాగే సస్సం అతివస్సేన నస్సిస్సతి, ఏకస్మిం అవస్సన్తో మిలాయిస్సతి, ఏకస్మిం సమ్మా వస్సమానో సమ్పాదేస్సతి, ఏవం ఏకస్స రఞ్ఞో రజ్జే వుత్తా సస్సా తిప్పకారా భవిస్సన్తి ఏకకుమ్భియా ఓదనో వియ. అయం దసమస్స విపాకో.

౧౧. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే సాసనే పరిహాయన్తే పచ్చయలోలా అలజ్జికా బహూ భిక్ఖూ భవిస్సన్తి, తే భగవతా పచ్చయలోలుప్పం నిమ్మథేత్వా కథితధమ్మదేసనం చీవరాదిచతుపచ్చయహేతు పరేసం దేసేస్సన్తి, పచ్చయేహి ముచ్ఛిత్వా నిరత్థకపక్ఖే ఠితా నిబ్బానాభిముఖం కత్వా దేసేతుం న సక్ఖిస్సన్తి, కేవలం "పదబ్యఞ్జనసమ్పత్తిఞ్చేవ మధురసద్దఞ్చ సుత్వా మహగ్ఘాని చీవరాని దస్సన్తి"ఇచ్చేవం దేసేస్సన్తి. అపరే అన్తరవీథిచతుక్కరాజద్వారాదీసు నిసీదిత్వా కహాపణఅడ్ఢకహాపణపాదమాసకరూపాదీనిపి నిస్సాయ దేసేస్సన్తి. ఇతి భగవతా నిబ్బానగ్ఘనకం కత్వా దేసితం ధమ్మం చతుపచ్చయత్థాయ చేవ కహాపణఅడ్ఢకహాపణాదిఅత్థాయ చ విక్కిణిత్వా దేసేన్తా సతసహస్సగ్ఘనకం చన్దనసారం పూతితక్కేన విక్కిణన్తా వియ భవిస్సన్తి. అయం ఏకాదసమస్స విపాకో.

౧౨. అధమ్మికరాజకాలే లోకే విపరివత్తన్తేయేవ రాజానో జాతిసమ్పన్నానం కులపుత్తానం యసం న దస్సన్తి, అకులీనానఞ్ఞేవ దస్సన్తి, తే ఇస్సరా భవిస్సన్తి, ఇతరే దలిద్దా. రాజసమ్ముఖేపి రాజద్వారేపి అమచ్చసమ్ముఖేపి వినిచ్ఛయట్ఠానేపి తుచ్ఛలాబుసదిసానం అకులీనానంయేవ కథా ఓసీదిత్వా ఠితా వియ నిచ్చలా సుప్పతిట్ఠితా భవిస్సతి, సఙ్ఘసన్నిపాతేపి సఙ్ఘకమ్మగణకమ్మట్ఠానేసు చేవ పత్తచీవరపరివేణాదివినిచ్ఛయట్ఠానేసు చ దుస్సీలానం పాపపుగ్గలానంయేవ కథా నియ్యానికా భవిస్సతి, న లజ్జిభిక్ఖూనన్తి ఏవం సబ్బథాపి తుచ్ఛలాబూనం సీదనకాలో వియ భవిస్సతి. అయం ద్వాదసమస్స విపాకో.

౧౩. తాదిసేయేవ కాలే అధమ్మికరాజానో అకులీనానం యసం దస్సన్తి, తే ఇస్సరా భవిస్సన్తి, కులీనా దుగ్గతా. తేసు న కేచి గారవం కరిస్సన్తి, ఇతరేసుయేవ కరిస్సన్తి, రాజసమ్ముఖే వా అమచ్చసమ్ముఖే వా వినిచ్ఛయట్ఠానే వా వినిచ్ఛయకుసలానం ఘనసిలాసదిసానం కులపుత్తానం కథా న ఓగాహిత్వా పతిట్ఠహిస్సతి. తేసు కథేన్తేసు "కిం ఇమే కథేన్తీ"తి ఇతరే పరిహాసమేవ కరిస్సన్తి, భిక్ఖుసన్నిపాతేపి వుత్తప్పకారేసు ఠానేసు నేవ పేసలే భిక్ఖూ గరుకాతబ్బే మఞ్ఞిస్సన్తి, నాపి నేసం కథా పరియోగాహిత్వా పతిట్ఠహిస్సతి, సిలానం ప్లవకాలో వియ భవిస్సతి. అయం తేరసమస్స విపాకో.

౧౪. లోకే పరిహాయన్తేయేవ మనుస్సా తిబ్బరాగాదిజాతికా కిలేసానువత్తకా హుత్వా తరుణతరుణానం అత్తనో భరియానం వసే వత్తిస్సన్తి, గేహే దాసకమ్మకరాదయోపి గోమహింసాదయోపి హిరఞ్ఞసువణ్ణమ్పి సబ్బం తాసంయేవ ఆయత్తం భవిస్సతి, "అసుకహిరఞ్ఞసువణ్ణం వా పరిచ్ఛేదాదిజాతం వా కహ"న్తి వుత్తే "యత్థ వా తత్థ వా హోతు, కిం తుయ్హిమినా బ్యాపారేన, త్వం మయ్హం ఘరే సన్తం వా అసన్తం వా జానితుకామో జాతో"తి వత్వా నానప్పకారేహి అక్కోసిత్వా ముఖసత్తీహి కోట్టేత్వా దాసచేటకం వియ వసే కత్వా అత్తనో ఇస్సరియం పవత్తేస్సన్తి, ఏవం మధుకపుప్ఫప్పమాణమణ్డూకపోతికానం ఆసీవిసే కణ్హసప్పే గిలనకాలో వియ భవిస్సతి. అయం చుద్దసమస్స విపాకో.

౧౫. దుబ్బలరాజకాలే రాజానో హత్థిసిప్పాదీసు అకుసలా యుద్ధేసు అవిసారదా భవిస్సన్తి, తే అత్తనో రాజాధిపచ్చం ఆసఙ్కమానా సమానజాతికానం కులపుత్తానం ఇస్సరియం అదత్వా అత్తనో పాదమూలికన్హాపకకప్పకాదీనం దస్సన్తి, జాతిగోత్తసమ్పన్నా కులపుత్తా రాజకులే పతిట్ఠం అలభమానా జీవికం కప్పేతుం అసమత్థా హుత్వా ఇస్సరియట్ఠానే జాతిగోత్తహీనే అకులీనే ఉపట్ఠహన్తా విచరిస్సన్తి, సువణ్ణరాజహంసేహి కాకస్స పరివారితకాలో వియ భవిస్సతి. అయం పన్నరసమస్స విపాకో.

౧౬. అధమ్మికరాజకాలేయేవ చ అకులీనావ రాజవల్లభా ఇస్సరా భవిస్సన్తి, కులీనా అప్పఞ్ఞాతా దుగ్గతా. తే రాజవల్లభా రాజానం అత్తనో కథం గాహాపేత్వా వినిచ్ఛయట్ఠానాదీసు బలవన్తో హుత్వా దుబ్బలానం పవేణిఆగతాని ఖేత్తవత్థుఆదీని "అమ్హాకం సన్తకాని ఏతానీ"తి అభియుఞ్జిత్వా తే "న తుమ్హాకం, అమ్హాక"న్తి ఆగన్త్వా వినిచ్ఛయట్ఠానాదీసు వివదన్తే వేత్తలతాదీహి పహరాపేత్వా గీవాయం గహేత్వా అపకడ్ఢాపేత్వా "అత్తనో పమాణం న జానాథ, అమ్హేహి సద్ధిం వివదథ, ఇదాని వో రఞ్ఞో కథేత్వా హత్థపాదచ్ఛేదాదీని కారేస్సామా"తి సన్తజ్జేస్సన్తి, తే తేసం భయేన అత్తనో సన్తకాని ఖేత్తవత్థూని "తుమ్హాకంయేవ తాని, గణ్హథా"తి నియ్యాతేత్వా అత్తనో గేహాని పవిసిత్వా భీతా నిపజ్జిస్సన్తి. పాపభిక్ఖూపి పేసలే భిక్ఖూ యథారుచి విహేఠేస్సన్తి, పేసలా భిక్ఖూ పటిసరణం అలభమానా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గహనట్ఠానేసు నిలీయిస్సన్తి, ఏవం హీనజచ్చేహి చేవ పాపభిక్ఖూహి చ ఉపద్దుతానం జాతిమన్తకులపుత్తానఞ్చేవ పేసలభిక్ఖూనఞ్చ ఏళకానం భయేన తసవకానం పలాయనకాలో వియ భవిస్సతి . అయం సోళసమస్స విపాకో. ఏవం తస్స తస్స అత్థస్స పుబ్బనిమిత్తభూతే సోళస సుపినే పస్సి. తేన వుత్తం – "కోసలరాజా వియ సోళస సుపినే"తి. ఏత్థ చ పుబ్బనిమిత్తతో అత్తనో అత్థానత్థనిమిత్తం సుపినం పస్సన్తో అత్తనో కమ్మానుభావేన పస్సతి, కోసలరాజా వియ లోకస్స అత్థానత్థనిమిత్తం సుపినం పస్సన్తో పన సబ్బసత్తసాధారణకమ్మానుభావేన పస్సతీతి వేదితబ్బం.

కుద్ధా హి దేవతాతి నాగమహావిహారే మహాథేరస్స కుద్ధా దేవతా వియ. రోహణే కిర నాగమహావిహారే మహాథేరో భిక్ఖుసఙ్ఘం అనపలోకేత్వావ ఏకం నాగరుక్ఖం ఛిన్దాపేసి. రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా థేరస్స కుద్ధా పఠమమేవ నం సచ్చసుపినేన పలోభేత్వా పచ్ఛా "ఇతో తే సత్తదివసమత్థకే ఉపట్ఠాకో రాజా మరిస్సతీ"తి సుపినే ఆరోచేసి. థేరో తం కథం ఆహరిత్వా రాజోరోధానం ఆచిక్ఖి. తా ఏకప్పహారేనేవ మహావిరవం విరవింసు. రాజా "కిం ఏత"న్తి పుచ్ఛి. తా 'ఏవం థేరేన వుత్త"న్తి ఆరోచయింసు. రాజా దివసే గణాపేత్వా సత్తాహే వీతివత్తే థేరస్స హత్థపాదే ఛిన్దాపేసి. **ఏకన్తసచ్చమేవ హోతీ**తి ఫలస్స సచ్చభావతో వుత్తం, దస్సనం పన విపల్లత్థమేవ. తేనేవ పహీనవిపల్లాసా పుబ్బనిమిత్తభూతమ్పి సుపినం న పస్సన్తి, ద్వీహి తీహి వా కారణేహి కదాచి సుపినం పస్సన్తీతి ఆహ ''**సంసగ్గభేదతో**''తి. "అసేక్ఖా న పస్సన్తి పహీనవిపల్లాసత్తా"తి వచనతో చతున్నమ్పి కారణానం విపల్లాసో ఏవ మూలకారణన్తి దట్ఠబ్బం.

తన్తి సుపినకాలే పవత్తం భవఙ్గచిత్తం. **రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణన్తి** కమ్మనిమిత్తగతినిమిత్తతో అఞ్ఞం రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణం న హోతి. **ఈదిసానీతి** పచ్చక్ఖతో అనుభూతపుబ్బపరికప్పితరూపాదిఆరమ్మణాని చేవ రాగాదిసమ్పయుత్తాని చ. **సబ్బోహారికచిత్తేనాతి** పకతిచిత్తేన. **ద్వీహి అన్తేహి ముత్తోతి** కుసలాకుసలసఙ్ఖాతేహి ద్వీహి అన్తేహి ముత్తో. **ఆవజ్జనతదారమ్మణక్ఖణేతి** ఇదం యావ తదారమ్మణుప్పత్తి, తావ పవత్తం చిత్తవారం సన్ధాయ వుత్తం. "సుపినేనేవ దిట్ఠం వియ మే, సుతం వియ మేతి కథనకాలే పన అబ్యాకతోయేవ ఆవజ్జనమత్తస్సేవ ఉప్పజ్జనతో"తి వదన్తి. ఏవం వదన్తేహి పఞ్చద్వారే దుతియమోఘవారే వియ మనోద్వారేపి ఆవజ్జనం ద్వత్తిక్ఖత్తుం ఉప్పజ్జిత్వా జవనట్ఠానే ఠత్వా భవఙ్గం ఓతరతీతి అధిప్పేతన్తి దట్ఠబ్బం ఏకచిత్తక్ఖణికస్స ఆవజ్జనస్స ఉప్పత్తియం "దిట్ఠం వియ మే, సుతం వియ మే"తి కప్పనాయ అసమ్భవతో.

ఏత్థ చ "సుపినన్తేపి తదారమ్మణవచనతో పచ్చుప్పన్నవసేన వా అతీతవసేన వా సభావధమ్మాపి సుపినన్తే ఆరమ్మణం హోన్తీ"తి వదన్తి. "యదిపి సుపినన్తే విభూతం హుత్వా ఉపట్ఠితే రూపాదివత్థుమ్హి తదారమ్మణం వుత్తం, తథాపి సుపినన్తే ఉపట్ఠితనిమిత్తస్స పరికప్పవసేన గహేతబ్బతాయ దుబ్బలభావతో దుబ్బలవత్థుకత్తాతి వుత్త"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "కరజకాయస్స నిరుస్సాహసన్తభావప్పత్తితో తన్నిస్సితం హదయవత్థు న సుప్పసన్నం హోతి, తతో తన్నిస్సితాపి చిత్తుప్పత్తి న సుప్పసన్నా అసుప్పసన్నవట్టినిస్సితదీపప్పభా వియ, తస్మా **దుబ్బలవత్థుకత్తాతి** ఏత్థ దుబ్బలహదయవత్థుకత్తా"తి అత్థం వదన్తి, వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

సుపినన్తచేతనాతి మనోద్వారికజవనవసేన పవత్తా సుపినన్తే చేతనా. సుపినఞ్హి పస్సన్తో మనోద్వారికేనేవ జవనేన పస్సతి, న పఞ్చద్వారికేన. పటిబుజ్ఝన్తో చ మనోద్వారికేనేవ పటిబుజ్ఝతి, న పఞ్చద్వారికేన. నిద్దాయన్తస్స హి మహావట్టిం జాలేత్వా దీపే చక్ఖుసమీపం ఉపనీతే పఠమం చక్ఖుద్వారికం ఆవజ్జనం భవఙ్గం న ఆవట్టేతి, మనోద్వారికమేవ ఆవట్టేతి, అథ జవనం జవిత్వా భవఙ్గం ఓతరతి. దుతియవారే చక్ఖుద్వారికం ఆవజ్జనం భవఙ్గం ఆవట్టేతి, తతో చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీని జవనపరియోసానాని పవత్తన్తి, తదనన్తరం భవఙ్గం పవత్తతి. తతియవారే మనోద్వారికఆవజ్జనేన భవఙ్గే ఆవట్టితే మనోద్వారికజవనం జవతి, తేన చిత్తేన "కిం అయం ఇమస్మిం ఠానే ఆలోకో"తి జానాతి. తథా నిద్దాయన్తస్స కణ్ణసమీపే తూరియేసు పగ్గహితేసు ఘానసమీపే సుగన్ధేసు వా దుగ్గన్ధేసు వా పుప్ఫేసు ఉపనీతేసు ముఖే సప్పిమ్హి వా ఫాణితే వా పక్ఖిత్తే పిట్ఠియం పాణినా పహారే దిన్నే పఠమం సోతద్వారికాదీని ఆవజ్జనాని భవఙ్గం న ఆవట్టేన్తి , మనోద్వారికమేవ ఆవట్టేతి, అథ జవనం జవిత్వా భవఙ్గం ఓతరతి. దుతియవారే సోతద్వారికాదీని ఆవజ్జనాని భవఙ్గం ఆవట్టేన్తి, తతో సోతఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞాణాదీని జవనపరియోసానాని పవత్తన్తి, తదనన్తరం భవఙ్గం పవత్తతి. తతియవారే మనోద్వారికఆవజ్జనేన భవఙ్గే ఆవట్టితే మనోద్వారికజవనం జవతి, తేన చిత్తేన ఞత్వా "కిం అయం ఇమస్మిం ఠానే సద్దో, సఙ్ఖసద్దో భేరిసద్దో"తి వా "కిం అయం ఇమస్మిం ఠానే గన్ధో, మూలగన్ధో సారగన్ధో"తి వా "కిం ఇదం మయ్హం ముఖే పక్ఖిత్తం, సప్పి ఫాణిత"న్తి వా "కేనమ్హి పిట్ఠియం పహటో, అతిథద్ధో మే పహారో"తి వా వత్తా హోతి, ఏవం మనోద్వారికజవనేనేవ పటిబుజ్ఝతి, న పఞ్చద్వారికేన. సుపినమ్పి తేనేవ పస్సతి, న పఞ్చద్వారికేన.

అస్సాతి అస్స ఆపత్తినికాయస్స. నను చ అయుత్తోయం నిద్దేసో "సఙ్ఘో ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ ఇచ్ఛితబ్బో అస్సా"తి. న హి ఆపత్తినికాయస్స ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ సఙ్ఘో ఇచ్ఛితో, కిఞ్చరహి వుట్ఠానస్సాతి ఇమం చోదనం మనసి సన్నిధాయ యథా న విరుజ్ఝతి, తథా అధిప్పాయం వివరన్తో **"కిం వుత్తం హోతీ"**తిఆదిమాహ. ఆపత్తితో వుట్ఠానస్స ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ ఇచ్ఛితో సఙ్ఘో ఆపత్తియావ ఇచ్ఛితో నామ హోతీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **ఆపత్తివుట్ఠానన్తి** ఆపత్తితో వుట్ఠానం, అనాపత్తికభావూపగమనన్తి అత్థో. **వచనకారణన్తి** "సఙ్ఘాదిసేసో"తి ఏవం వచనే కారణం. సముదాయే నిరుళ్హో నికాయ-సద్దో తదేకదేసే పవత్తమానోపి తాయ ఏవ రుళ్హియా పవత్తతీతి ఆహ **రుళీసద్దేనాతి**. అథ వా కిఞ్చి నిమిత్తం గహేత్వా సతిపి అఞ్ఞస్మిం తంనిమిత్తయుత్తే కిస్మిఞ్చిదేవ విసయే సమ్ముతియా చిరకాలతావసేన నిమిత్తవిరహేపి పవత్తనిరుళ్హో రుళ్హీ నామ. యథా మహియం సేతీతి మహింసో, గచ్ఛతీతి గోతి, ఏవం నికాయ-సద్దస్సపి రుళ్హీభావో వేదితబ్బో. ఏకస్మిమ్పి విసిట్ఠే సతిపి సామఞ్ఞా వియ సముదాయే పవత్తవోహారో అవయవేపి పవత్తతీతి ఆహ **అవయవే సమూహవోహారేన వాతి. నవమస్స అధిప్పాయస్సాతి** వీమంసాధిప్పాయస్స.

౨౩౮-౨౩౯. లోమా ఏతేసం సన్తీతి **లోమసా,** బహులోమాతి వుత్తం హోతి. **అరోగో భవిస్సామీతి** రాగపరిళాహవూపసమతో నిరోగో భవిస్సామి. **మోచనేనాతి** మోచనత్థాయ ఉపక్కమకరణేన. ఉపక్కమకరణఞ్హేత్థ మోచనన్తి అధిప్పేతం మోచేతి ఏతేనాతి కత్వా. **బీజం భవిస్సతీతి** చోళగ్గహణాదికమ్మం సన్ధాయ వుత్తం.

౨౪౦. ద్వే ఆపత్తిసహస్సానీతి ఖణ్డచక్కాదిభేదం అనామసిత్వా వుత్తం, ఇచ్ఛన్తేన పన ఖణ్డచక్కాదిభేదేనపి ఆపత్తిగణనా కాతబ్బా. **మిస్సకచక్కన్తి** ఉభతోవడ్ఢనకం సన్ధాయ వుత్తం. ఏత్థ చ నీలఞ్చ పీతకఞ్చాతిఆదినా ఏకక్ఖణే అనేకవణ్ణానం మోచనాధిప్పాయవచనం యథాధిప్పాయేన మోచనం భవతు వా మా వా, ఇమినాపి అధిప్పాయేన ఉపక్కమిత్వా మోచేన్తస్స ఆపత్తి హోతీతి దస్సనత్థం. న హి ఏకస్మిం ఖణే నీలాదీనం సబ్బేసమ్పి ముత్తి సమ్భవతి. **అఞ్ఞం వదతీతి** అత్తనో దోసం ఉజుం వత్తుం అసక్కోన్తో పున పుట్ఠో అఞ్ఞం భణతి.

మోచనస్సాదోతి మోచనస్స పుబ్బభాగే పవత్తఅస్సాదో. తేనేవ "మోచేతుం అస్సాదో మోచనస్సాదో"తి వుత్తం. **గేహస్సితపేమన్తి** ఏత్థ **గేహ**-సద్దేన గేహే ఠితా మాతుభగినీఆదయో అజ్ఝత్తికఞాతకా గహితా. తేసు మాతుపేమాదివసేన ఉప్పన్నో సినేహో గేహస్సితపేమం, అఞ్ఞత్థ పన గేహస్సితపేమన్తి పఞ్చకామగుణికరాగో వుచ్చతి. **సమ్పయుత్తఅస్సాదసీసేనాతి** రాగసమ్పయుత్తసుఖవేదనాముఖేన. **ఏకేన పదేనాతి** గేహస్సితపేమ-పదేన.

తథేవాతి మోచనస్సాదచేతనాయ ఏవ. పుబ్బభాగే మోచనస్సాదవసేన కతప్పయోగం అవిజహిత్వావ సయితత్తా **"సచే పన…పే.… సఙ్ఘాదిసేసో"**తి వుత్తం. పున సుద్ధచిత్తే ఉప్పన్నే తస్స పయోగస్స పటిప్పస్సద్ధత్తా **"సుద్ధచిత్తో…పే.… అనాపత్తీ"**తి వుత్తం. **జగ్గనత్థాయాతి** ధోవనత్థాయ. **అనోకాసన్తి** అఙ్గజాతప్పదేసం.

౨౬౩-౨౬౪. గేహస్సితకామవితక్కన్తి పఞ్చకామగుణసన్నిస్సితం కామవితక్కం. **వత్థిం దళ్హం గహేత్వాతి** అఙ్గజాతస్స అగ్గే పస్సావనిగ్గమనట్ఠానే చమ్మం దళ్హం గహేత్వా. నిమిత్తే ఉపక్కమాభావతో "మోచనస్సాదాధిప్పాయస్సపి ముత్తే అనాపత్తీ"తి వుత్తం.

౨౬౫. "ఏహి మే త్వం, ఆవుసో, సామణేరాతి ఆణత్తియా అఞ్ఞేన కతేపి పయోగో అత్తనావ కతో నామ హోతీతి కత్వా ఆపత్తి వుత్తా. యది పన అనాణత్తో సయమేవ కరోతి, అఙ్గపారిపూరియా అభావతో అనాపత్తీ"తి వదన్తి. **సుత్తసామణేరవత్థుస్మిం** అసుచిమ్హి ముత్తేపి అఙ్గజాతస్స గహణపచ్చయా దుక్కటం వుత్తం, న పన ముత్తపచ్చయా.

౨౬౬. కాయత్థమ్భనవత్థుస్మిం చలనవసేన యథా అఙ్గజాతేపి ఉపక్కమో సమ్భవతి, తథాపి విజమ్భితత్తా ఆపత్తి వుత్తా. "పచ్ఛతో వా"తి వచనతో ఉభోసు పస్సేసు కటియం ఊరుప్పదేసోపి గహితోయేవాతి దట్ఠబ్బం, తస్మా ఉభోసుపి పస్సేసు ఠత్వా ఇమస్మిం ఓకాసే నిమిత్తన్తి ఉపనిజ్ఝాయన్తస్సపి ఆపత్తియేవ. "అఙ్గజాత"న్తి వచనతో **నిమిత్తన్తి** పస్సావమగ్గోవ వుత్తో. **ఉమ్మీలననిమీలనవసేన పన న కారేతబ్బోతి** ఉమ్మీలననిమీలనప్పయోగవసఏన ఆపత్తిభేదో న కారేతబ్బోతి అత్థో. అనేకక్ఖత్తుమ్పి ఉమ్మీలేత్వా నిమీలేత్వా ఉపనిజ్ఝాయన్తస్స ఏకమేవ దుక్కటన్తి వుత్తం హోతి. అక్ఖీని అవిప్ఫన్దేత్వా అభిముఖం సమ్పత్తస్స మాతుగామస్స నిమిత్తోలోకనేపి ఆపత్తియేవాతి దట్ఠబ్బం. "దారుధీతలికలేపచిత్తానం అఙ్గజాతుపనిజ్ఝానేపి దుక్కట"న్తి వదన్తి.

౨౬౭. **పుప్ఫావలీ**తి కీళావిసేసస్సాధివచనం. తం కీళన్తా నదీఆదీసు ఛిన్నతటం ఉదకేన చిక్ఖల్లం కత్వా తత్థ ఉభో పాదే పసారేత్వా నిసిన్నా పపతన్తి. “పుప్ఫావలియ”న్తిపి పాఠో. **పవేసేన్తస్సా**తి ద్వికమ్మకత్తా వాలికం అఙ్గజాతన్తి ఉభయత్థాపి ఉపయోగవచనం కతం. **వాలిక**న్తి వాలికాయాతి అత్థో. చేతనా, ఉపక్కమో, ముచ్చనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని వేదితబ్బాని.

సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౯. దుతియే **యేసు వివటేసు అన్ధకారో హోతి, తాని వివరన్తో**తి బ్రాహ్మణియా సద్ధిం కాయసంసగ్గం సమాపజ్జితుకామో ఏవమకాసి. తేన కతస్సపి విప్పకారస్స అత్తని కతత్తా ‘‘**అత్తనో విప్పకార**’’న్తి వుత్తం. **ఉళారత్తతా**తి ఉళారచిత్తతా, పణీతాధిముత్తతాతి వుత్తం హోతి.

౨౭౦. **ఓతిణ్ణో**తి ఇదం కమ్మసాధనం కత్తుసాధనం వా హోతీతి తదుభయవసేన అత్థం దస్సేన్తో ‘‘**యక్ఖాదీహి వియ సత్తా**’’తిఆదిమాహ. **అసమపేక్ఖిత్వా**తి యథాసభావం అనుపపరిక్ఖిత్వా, యథా తే రతిజనకా రూపాదయో విసయా అనిచ్చదుక్ఖాసుభానత్తాకారేన అవట్ఠితా, తథా అపస్సిత్వాతి వుత్తం హోతి.

౨౭౧. **సఞ్ఞమవేల**న్తి సీలమరియాదం. **ఆచారో**తి ఆచరణం హత్థగహణాదికిరియా. **అస్సా**తి “కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా”తి పదస్స.

౨౭౩. **ఏతేసం పదానం వసేనా**తి ఆమసనాదిపదానం వసేన. **ఇతో చితో చ...పే.... సఞ్చోపేతీ**తి అత్తనో హత్థం వా కాయం వా తిరియం ఇతో చితో చ సఞ్చారేతి. ‘‘**కాయతో అమోచేత్వావా**తి వచనతో మత్థకతో పట్ఠాయ హత్థం ఓతారేన్తస్స కాయతో మోచేత్వా నివత్థసాటకూపరి ఓమసన్తస్స థుల్లచ్చయం, సాటకతో ఓతారేత్వా జఙ్ఘతో పట్ఠాయ కాయం ఓమసన్తస్స పున సఙ్ఘాదిసేసో’’తి వదన్తి.

ద్వాదససుపి ఆమసనాదిప్పయోగేసు ఏకేకస్మిం పయోగే కాయతో అమోచితే ఏకేకావ ఆపత్తి హోతీతి ఆహ ‘‘**మూలగ్గహణమేవ పమాణ**’’న్తి. ఇదఞ్చ ఏకేన హత్థేన కాయం గహేత్వా ఇతరేన హత్థేన కాయపరామసనం సన్ధాయ వుత్తం. ఏకేన పన హత్థేన కాయపటిబద్ధం గహేత్వా ఇతరేన తత్థ తత్థ కాయం పరామసతో పయోగగణనాయ ఆపత్తి. అయం పన సఙ్ఘాదిసేసో న కేవలం వత్థువసేనేవ, అపిచ సఞ్ఞావసేనపీతి ఆహ ‘‘**ఇత్థియా ఇత్థిసఞ్ఞిస్స సఙ్ఘాదిసేసో**’’తి. పాళియం **తిరచ్ఛానగతో చ హోతీ**తి ఏత్థ తిరచ్ఛానగతిత్థియా తిరచ్ఛానగతపురిసస్స చ గహణం వేదితబ్బం.

సమసారాగోతి కాయసంసగ్గరాగేన ఏకసదిసరాగో. **పురిమనయేనేవా**తి రజ్జువత్థాదీహి పరిక్ఖిపిత్వా గహణే వుత్తనయేన. పున **పురిమనయేనేవా**తి సమసారాగో వుత్తో. **అనన్తరనయేనేవా**తి కాయపటిబద్ధఆమసననయేన . వేణిగ్గహణేన లోమానమ్పి సఙ్గహితత్తా లోమానం ఫుసనేపి సఙ్ఘాదిసేసో వుత్తో. ఇదాని వుత్తమేవత్థం పకాసేతుకామో ‘‘**ఉపాదిన్నకేన హి**’’తిఆదిమాహ.

యథానిద్దిట్ఠనిద్దేసేతి యథావుత్తకాయసంసగ్గనిద్దేసే. **తేనా**తి తేన యథావుత్తకారణేన. **సఞ్ఞాయ విరాగితమ్హీ**తి సఞ్ఞాయ విరద్ధాయ. లిఙ్గబ్యత్తయేన “విరాగితమ్హీ”తి వుత్తం. **ఇమం నామ వత్థు**న్తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ఆగతం సన్ధాయ వదతి. అఞ్ఞమ్పి యం కిఞ్చి వత్థుం సన్ధాయ వదతీతిపి కేచి. **సారత్త**న్తి కాయసంసగ్గరాగేన సారత్తం. **విరత్త**న్తి కాయసంసగ్గరాగరహితం మాతుభగినీఆదిం సన్ధాయ వదతి. ‘‘**విరత్తం గణ్హిస్సామీ**’’**తి విరత్తం గణ్హి, దుక్కట**న్తి మాతుపేమాదివసేన గహణే దుక్కటం వుత్తం.

ఇమాయ పాళియా సమేతీతి సమ్బన్ధో. కథం సమేతీతి చే? యది హి “ఇత్థియా కాయపటిబద్ధం గణ్హిస్సామీ”తి చిత్తే ఉప్పన్నే ఇత్థిసఞ్ఞా విరాగితా భవేయ్య, కాయపటిబద్ధగ్గహణే థుల్లచ్చయం వదన్తేన భగవతా “ఇత్థీ చ హోతి ఇత్థిసఞ్ఞీ చా”తి న వత్తబ్బం సియా, వుత్తఞ్చ, తస్మా “ఇత్థియా కాయపటిబద్ధం గణ్హిస్సామీ”తి కాయం గణ్హన్తస్స ఇత్థిసఞ్ఞా విరాగితా నామ న హోతీతి “కాయపటిబద్ధం గణ్హిస్సామీతి కాయం గణ్హన్తో యథావత్థుకమేవ ఆపజ్జతీ”తి **మహాసుమత్థేరేన** వుత్తవాదో ఇమాయ పాళియా సమేతి. యో పనేత్థ “సతిపి ఇత్థిసఞ్ఞాయ కాయపటిబద్ధం గణ్హన్తస్స గహణసమయే ‘కాయపటిబద్ధం గణ్హిస్సామీ’తి సఞ్ఞం ఠపేత్వా ‘ఇత్థిం గణ్హామీ’తి సఞ్ఞాయ అభావతో వత్థుసఞ్ఞానం భిన్నత్తా అయుత్త”న్తి వదేయ్య, సో పుచ్ఛితబ్బో “కిం కాయపటిబద్ధం వత్థాదిం గణ్హన్తో ఇత్థియా రాగేన గణ్హాతి, ఉదాహు వత్థాదీసు రాగేనా”తి. యది “వత్థాదీసు రాగేన గణ్హాతీ”తి వదేయ్య, ఇత్థియా కాయపటిబద్ధం అహుత్వా అఞ్ఞత్థ ఠితం వత్థాదిం గణ్హన్తస్సపి థుల్లచ్చయం సియా, తస్మా ఇత్థీ ఇత్థిసఞ్ఞా సారత్తభావో గహణఞ్చాతి అఙ్గపారిపూరిసబ్భావతో **మహాసుమత్థేరవాదోవ** యుత్తవాదో. **అట్ఠకథావినిచ్ఛయేహి చ సమేతీ**తి ఏత్థాపి అయమధిప్పాయో – యది సఞ్ఞావిరాగేన విరాగితం నామ సియా, “సమ్బహులా ఇత్థియో బాహాహి పరిక్ఖిపిత్వా గణ్హామీ”తి ఏవంసఞ్ఞిస్స “మజ్ఝగతిత్థియో కాయపటిబద్ధేన గణ్హామీ”తి ఏవరూపాయ సఞ్ఞాయ అభావతో మజ్ఝగతానం వసేన థుల్లచ్చయం న సియా, ఏవం సన్తేపి అట్ఠకథాయ థుల్లచ్చయస్స వుత్తత్తా సఞ్ఞావిరాగేన విరాగితం నామ న హోతీతి అయమత్థో సిద్ధోయేవాతి. నీలేన దువిఞ్ఞేయ్యసభావతో కాళిత్థీ వుత్తా.

౨౭౯. **సేవనాధిప్పాయో**తి ఫస్ససుఖసేవనాధిప్పాయో. ఇత్థియా కాయేన భిక్ఖుస్స కాయపటిబద్ధామసనవారేపి **ఫస్సం పటివిజానాతీ**తి ఇదం అత్తనో కాయపటిబద్ధామసనేపి కాయసమ్బన్ధసభావతో వుత్తం. **ఏత్థా**తి నిస్సగ్గియేన నిస్సగ్గియవారే. **మోక్ఖాధిప్పాయో**తి ఏత్థ పఠమం కాయసంసగ్గరాగే సతిపి పచ్ఛా మోక్ఖాధిప్పాయస్స అనాపత్తి.

౨౮౧. **పారిపన్థికా**తి విలుమ్పనికా, అన్తరాయికాతి వుత్తం హోతి. **నదీసోతేన వుయ్హమానం మాతర**న్తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం, అఞ్ఞాసుపి పన ఇత్థీసు కారుఞ్ఞాధిప్పాయేన మాతరి వుత్తనయేన పటిపజ్జన్తస్స నేవత్థి దోసోతి వదన్తి. “మాతర”న్తి వుత్తత్తా అఞ్ఞాసం న వట్టతీతి వదన్తాపి అత్థి. **తిణణ్డుపక**న్తి హిరీవేరాదిమూలేహి కతచుమ్బటకం. **తాలపణ్ణముద్దిక**న్తి తాలపణ్ణేహి కతఅఙ్గులిముద్దికం. **పరివత్తేత్వా**తి అత్తనో నివాసనపారుపనభావతో అపనేత్వా, చీవరత్థాయ అపనామేత్వాతి వుత్తం హోతి. **చీవరత్థాయ పాదమూలే ఠపేతి, వట్టతీ**తి ఇదం నిదస్సనమత్తం, పచ్చత్థరణవితానాదిఅత్థమ్పి వట్టతియేవ, పూజాదిఅత్థం తావకాలికమ్పి గహేతుం వట్టతి.

ఇత్థిసణ్ఠానేన కతన్తి ఏత్థ హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదతో పారాజికవత్థుభూతతిరచ్ఛానగతిత్థీనమ్పి అనామాసభావతో తాదిసం ఇత్థిసణ్ఠానేన కతం తిరచ్ఛానగతరూపమ్పి అనామాసన్తి దట్ఠబ్బం. “భిక్ఖునీహి పటిమారూపం ఆమసితుం వట్టతీ”తి వదన్తి ఆచరియా. ఇత్థిరూపాని దస్సేత్వా కతం వత్థఞ్చ పచ్చత్థరణఞ్చ భిత్తిఞ్చ ఇత్థిరూపం అనామసిత్వా గణ్హితుం వట్టతి. **భిన్దిత్వా**తి ఏత్థ హత్థేన అగ్గహేత్వావ కేనచిదేవ దణ్డాదినా భిన్దితబ్బం. ఏత్థ చ “అనామాసమ్పి హత్థేన అపరామసిత్వా దణ్డాదినా కేనచి భిన్దితుం వట్టతీ”తి ఇధ వుత్తత్తా “పంసుకూలం గణ్హన్తేన మాతుగామసరీరేపి సత్థాదీహి వణం కత్వా గహేతబ్బ”న్తి వుత్తత్తా చ గహితమణ్డూకసప్పినిం దణ్డాదీహి నిప్పీళేత్వా మణ్డూకం విస్సజ్జాపేతుం వట్టతి.

మగ్గం అధిట్ఠాయాతి మగ్గే గచ్ఛామీతి ఏవం మగ్గసఞ్ఞీ హుత్వాతి అత్థో. **కీళన్తేనాతి** ఇదం గిహిసన్తకం సన్ధాయ వుత్తం, భిక్ఖుసన్తకం పన యేన కేనచి అధిప్పాయేన అనామసితబ్బమేవ దురుపచిణ్ణభావతో. **తాలపనసాదీనీతి** చేత్థ **ఆది**-సద్దేన నాళికేరలబుజతిపుసఅలాబుకుమ్భణ్డపుస్సఫలఏళాలుకఫలానం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. "యథావుత్తఫలానంయేవ చేత్థ కీళాధిప్పాయేన ఆమసనం న వట్టతీ"తి వుత్తత్తా పాసాణసక్ఖరాదీని కీళాధిప్పాయేనపి ఆమసితుం వట్టతి.

ముత్తాతి హత్థికుమ్భజాదికా అట్ఠవిధా ముత్తా. తథా హి హత్థికుమ్భం, వరాహదాఠం, భుజఙ్గసీసం, వలాహకం, వేళు, మచ్ఛసిరో, సఙ్ఖో, సిప్పీతి అట్ఠ ముత్తాయోనియో. తత్థ **హత్థికుమ్భజా** పీతవణ్ణా పభావిహీనా. **వరాహదాఠజా** వరాహదాఠవణ్ణావ. **భుజఙ్గసీసజా** నీలాదివణ్ణా సువిసుద్ధా వట్టలా. **వలాహకజా** ఆభాసురా దుబ్బిభాగరూపా రత్తిభాగే అన్ధకారం విద్ధమన్తియో తిట్ఠన్తి, దేవూపభోగా ఏవ చ హోన్తి. **వేళుజా** కరకఫలసమానవణ్ణా న ఆభాసురా, తే చ వేళూ అమనుస్సగోచరే ఏవ పదేసే జాయన్తి. **మచ్ఛసిరజా** పాఠీనపిట్ఠిసమానవణ్ణా వట్టలా లఘువో చ హోన్తి పభావిహీనా చ, తే చ మచ్ఛా సముద్దమజ్ఝేయేవ జాయన్తి. **సఙ్ఖజా** సఙ్ఖఉదరచ్ఛవివణ్ణా కోలఫలప్పమాణాపి హోన్తి పభావిహీనావ. **సిప్పిజా** పభావిసేసయుత్తా హోన్తి నానాసణ్ఠానా. ఏవం జాతితో అట్ఠవిధాసు ముత్తాసు యా మచ్ఛసఙ్ఖసిప్పిజా, తా సాముద్దికా. భుజఙ్గజాపి కాచి సాముద్దికా హోన్తి, ఇతరా అసాముద్దికా. యస్మా బహులం సాముద్దికావ ముత్తా లోకే దిస్సన్తి, తత్థాపి సిప్పిజావ, ఇతరా కదాచి కాచి, తస్మా **సమ్మోహవినోదనియం** "ముత్తాతి సాముద్దికా ముత్తా"తి వుత్తం.

మణీతి ఠపేత్వా వేళురియాదికే సేసో జోతిరసాదిభేదో సబ్బోపి మణి. **వేళురియోతి** వంసవణ్ణమణి. **సఙ్ఖోతి** సాముద్దికసఙ్ఖో. **సిలాతి** కాళసిలాపణ్డుసిలాసేతసిలాదిభేదా సబ్బాపి సిలా. **రజతన్తి** కహాపణాదికం వుత్తావసేసం రతనసమ్మతం. **జాతరూపన్తి** సువణ్ణం. **లోహితఙ్కోతి** రత్తమణి. **మసారగల్లన్తి** కబరమణి. **భణ్డమూలత్థాయాతి** పత్తచీవరాదిభణ్డమూలత్థాయ. **కుట్ఠరోగస్సాతి** నిదస్సనమత్తం, తాయ వూపసమేతబ్బస్స యస్స కస్సచి రోగస్సత్థాయపి వట్టతియేవ. "భేసజ్జత్థఞ్చ అధిట్ఠాయేవ ముత్తా వట్టతీ"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **ఆకరముత్తోతి** ఆకరతో ముత్తమత్తో. "భణ్డమూలత్థాయ సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీ"తి ఇమినా చ ఆమసితుమ్పి వట్టతీతి దస్సేతి. **పచిత్వా కతోతి** కాచకారేహి పచిత్వా కతో.

ధోతవిద్ధో చ రతనమిస్సోతి అలఙ్కారత్థం కఞ్చనలతాదిం దస్సేత్వా కతో రతనఖచితో ధోతవిద్ధో అనామాసో. ధోతవిద్ధో చ రతనమిస్సో చాతి విసుం వా పదం సమ్బన్ధితబ్బం. **పానీయసఙ్ఖోతి** ఇమినా చ సఙ్ఖేన కతపానీయభాజనపిధానాదిసమణపరిక్ఖారోపి ఆమసితుం వట్టతీతి సిద్ధం. **సేసన్తి** రతనమిస్సం ఠపేత్వా అవసేసం. ముగ్గవణ్ణంయేవ రతనసమ్మిస్సం కరోన్తి, న అఞ్ఞన్తి ఆహ "**ముగ్గవణ్ణావా**"తి, ముగ్గవణ్ణా రతనమిస్సావ న వట్టతీతి వుత్తం హోతి. **సేసాతి** రతనసమ్మిస్సం ఠపేత్వా అవసేసా ముగ్గవణ్ణా నీలసిలా.

బీజతో పట్ఠాయాతి ధాతుపాసాణతో పట్ఠాయ. **సువణ్ణచేతియన్తి** ధాతుకరణ్డకం. **పటిక్ఖిపీతి** "ధాతుట్ఠపనత్థాయ గణ్హథా"తి అవత్వా "తుమ్హాకం గణ్హథా"తి పేసితత్తా పటిక్ఖిపి. **సువణ్ణబుబ్బుళకన్తి** సువణ్ణతారకం. "**కేళాపయితున్తి** ఇతో చితో చ సఞ్చారణత్థేహి ఆమసితుం వట్టతీ"తి **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తం. **కచవరమేవ హరితుం వట్టతీతి** చేతియగోపకా వా భిక్ఖూ హోన్తు అఞ్ఞే వా, హత్థేనపి పుఞ్ఛిత్వా కచవరం అపనేతుం వట్టతి, మలమ్పి పమజ్జితుం వట్టతియేవ.

ఆరకూటలోహన్తి కిత్తిమలోహం. తీణి హి కిత్తిమలోహాని కంసలోహం, వట్టలోహం, ఆరకూటన్తి. తత్థ తిపుతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **కంసలోహం,** సీసతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **వట్టలోహం,** పకతిరసతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **ఆరకూటం**. తేనేవ తంకరణేన నిబ్బత్తత్తా "కిత్తిమలోహ"న్తి వుచ్చతి. "జాతరూపగతికమేవాతి వుత్తత్తా ఆరకూటం సువణ్ణసదిసమేవ ఆమసితుం న వట్టతి, అఞ్ఞం పన వట్టతీ"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "ఆరకూటం అనామసితబ్బతో జాతరూపగతికమేవాతి వుత్తం, తస్మా ఉభయమ్పి జాతరూపం వియ ఆమసితుం న వట్టతీ"తి వదన్తి. పఠమం వుత్తోయేవ చ అత్థో **గణ్ఠిపదకారేహి** అధిప్పేతో. **పటిజగ్గితుం వట్టతీతి** సేనాసనపటిబద్ధత్తా వుత్తం.

సామికానం పేసేతబ్బన్తి సామికానం సాసనం పేసేతబ్బం. **భిన్దిత్వాతి** హత్థేన అగ్గహేత్వా అఞ్ఞేన యేన కేనచి భిన్దిత్వా. **భేరిసఙ్ఘాటోతి** సఙ్ఘటితచమ్మభేరీ. **వీణాసఙ్ఘాటోతి** సఙ్ఘటితచమ్మవీణా. చమ్మవినద్ధానం భేరివీణానమేతం అధివచనం. **తుచ్ఛపోక్ఖరన్తి** అవినద్ధచమ్మం భేరిపోక్ఖరం వీణాపోక్ఖరఞ్చ. **ఆరోపితచమ్మన్తి** భేరిఆదీనం వినద్ధనత్థాయ ముఖవట్టియం ఆరోపితచమ్మం తతో ఉద్ధరిత్వా విసుం ఠపితచమ్మఞ్చ. **ఓనహితుం వాతి** భేరిపోక్ఖరాదీని చమ్మం ఆరోపేత్వా వినన్ధితుం. **ఓనహాపేతుం వాతి** తథేవ అఞ్ఞేహి వినన్ధాపేతుం. **పారాజికప్పహోనకకాలేతి** అకుథితకాలే.

౨౮౨. సఙ్కమాది భూమిగతికత్తా న కాయపటిబద్ధట్ఠానియన్తి దుక్కటం వుత్తం. **ఏకపదికసఙ్కమోతి** ఖుద్దకసేతు. **సకటమగ్గసఙ్కమోతి** సకటమగ్గభూతో మహాసేతు. **ఠానా చాలేతున్తి** రజ్జుం ఠానా చాలేతుం. **పటిచ్ఛాదేతబ్బాతి** అపనేతబ్బా. మనుస్సిత్థీ, ఇత్థిసఞ్ఞితా, కాయసంసగ్గరాగో, తేన రాగేన వాయామో, హత్థగ్గాహాదిసమాపజ్జనన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౩. తతియే ఉత్తరపదలోపేన ఛిన్నఓత్తప్పా "ఛిన్నికా"తి వుత్తాతి ఆహ "**ఛిన్నికాతి ఛిన్నఓతప్పా**"తి.

౨౮౫. యథా యువా యువతిన్తి ఏతేన ఓభాసనే నిరాసఙ్కభావం దస్సేతి. **మేథునుపసఞ్హితాహీతి** ఇదం దుట్ఠుల్లవాచాయ సిఖాప్పత్తలక్ఖణదస్సనం. **ఇత్థిలక్ఖణేనాతి** వుత్తమత్థం వివరితుం "**సుభలక్ఖణేనా**"తి వుత్తం. **న తావ సీసం ఏతీతి** "ఇత్థిలక్ఖణేన సమన్నాగతాసీ"తిఆదినా వణ్ణభణనం సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిజనకం హుత్వా మత్థకం న పాపుణాతి. వణ్ణభణనఞ్హి యేనాకారేన భణన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసో హోతి, తేనాకారేన భణన్తస్స సిఖాప్పత్తం నామ హోతి. "ఇత్థిలక్ఖణేన సమన్నాగతాసీతిఆదికం పన దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగవసేన భణన్తస్స దుక్కట"న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

ఏకాదసహి పదేహి అఘటితే సీసం న ఏతీతి "అనిమిత్తాసీ"తిఆదీహి ఏకాదసహి పదేహి అఘటితే అవణ్ణభణనం సీసం న ఏతి, అవణ్ణభణనం నామ న హోతీతి వుత్తం హోతి. **ఘటితేపీతి** ఏకాదసహి పదేహి అవణ్ణభణనే ఘటితేపి. **ఇమేహి తీహి ఘటితేయేవ సఙ్ఘాదిసేసోతి** "సిఖరణీ"తిఆదీహి తీహియేవ పదేహి అవణ్ణభణనే ఘటితేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో పస్సావమగ్గస్స నియతవచనత్తా అచ్చోళారికత్తా చ. **అనిమిత్తాసీతిఆదీహి** పన అట్ఠహి పదేహి ఘటితే కేవలం అవణ్ణభణనమేవ సమ్పజ్జతి, న సఙ్ఘాదిసేసో, తస్మా తాని థుల్లచ్చయవత్థూనీతి కేచి. అక్కోసనమత్తత్తా దుక్కటవత్థూనీతి అపరే. పరిబ్బాజికావత్థుస్మిం వియ థుల్లచ్చయమేవేత్థ యుత్తతరం దిస్సతి. **కుఞ్చికపణాలిమత్తన్తి** కుఞ్చికాఛిద్దమత్తం.

౨౮౬-౨౮౭. గరుకాపత్తిన్తి భిక్ఖునియా కాయసంసగ్గే పారాజికాపత్తిం సన్ధాయ వదతి. **హసన్తో హసన్తోతి** సభావదస్సనత్థం వుత్తం. అహసన్తోపి వాచస్సాదరాగేన పునప్పునం వదతి, ఆపత్తియేవ. **కాయచిత్తతోతి** హత్థముద్దాయ ఓభాసన్తస్స కాయచిత్తతో సముట్ఠాతి.

౨౮౮. **తస్మా దుక్కటన్తి** అప్పటివిజాననహేతు దుక్కటం, పటివిజానన్తియా పన అఖేత్తపదత్తా థుల్లచ్చయేన భవితబ్బం. తేనేవ పరిబ్బాజికావత్థుస్మిం పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయం వక్ఖతి.

౨౮౯. **అసద్ధమ్మం సన్ధాయాహా**తి “వాపిత”న్తి ఇమస్స బీజనిక్ఖేపవచనత్తా వుత్తం. **సంసీదతీ**తి వహతి పవత్తతి. అథ వా **సంసీదతీ**తి సంసీదిస్సతి. మనుస్సిత్థీ, ఇత్థిసఞ్ఞితా, దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగో, తేన రాగేన ఓభాసనం, తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౦. చతుత్థే **చీవర**న్తి నివాసనాది యం కిఞ్చి చీవరం. **పిణ్డపాత**న్తి యో కోచి ఆహారో. సో హి పిణ్డోల్యేన భిక్ఖునో పత్తే పతనతో తత్థ తత్థ లద్ధభిక్ఖానం పిణ్డానం పాతో సన్నిపాతోతి వా పిణ్డపాతోతి వుచ్చతి. **సేనాసన**న్తి సయనఞ్చ ఆసనఞ్చ. యత్థ హి విహారాదికే సేతి నిపజ్జతి ఆసతి నిసీదతి, తం సేనాసనం. పతి ఏతి ఏతస్మాతి పచ్చయోతి ఆహ ‘‘**పతికరణట్ఠేన పచ్చయో**’’తి. రోగస్స పతిఅయనట్ఠేన వా పచ్చయో, పచ్చనీకగమనట్ఠేనాతి అత్థో, వూపసమనత్థేనాతి వుత్తం హోతి. ధాతుక్ఖోభలక్ఖణస్స హి తంహేతుకదుక్ఖవేదనాలక్ఖణస్స వా రోగస్స పటిపక్ఖభావో పతిఅయనట్ఠో. **యస్స కస్సచీ**తి సప్పిఆదీసు యస్స కస్సచి. **సప్పాయస్సా**తి హితస్స వికారవూపసమేనాతి అధిప్పాయో. భిసక్కస్స కమ్మం తేన విధాతబ్బతో, తేనాహ ‘‘**అనుఞ్ఞాతత్తా**’’తి. **నగరపరిక్ఖారేహీ**తి నగరం పరివారేత్వా రక్ఖణకేహి. ఆవాటపరిక్ఖేపో పరిఖా ఉద్దాపో పాకారో ఏసికా పలిఘో పాకారమత్థకమణ్డలన్తి సత్త నగరపరిక్ఖారాతి వదన్తి. **సేతపరిక్ఖారో**తి సువిసుద్ధసీలాలఙ్కారో. అరియమగ్గో హి ఇధ “రథో”తి అధిప్పేతో. తస్స చ సమ్మావాచాదయో అలఙ్కారట్ఠేన “పరిక్ఖారో”తి వుత్తా. **చక్కవీరియో**తి వీరియచక్కో. **జీవితపరిక్ఖారా**తి జీవితస్స పవత్తికారణాని. **సముదానేతబ్బా**తి సమ్మా ఉద్ధం ఉద్ధం ఆనేతబ్బా పరియేసితబ్బా. పరివారోపి హోతి అన్తరాయానం పరితో వారణతో, తేనాహ – ‘‘**జీవిత...పే... రక్ఖణతో**’’తి. తత్థ **అన్తర**న్తి వివరం, ఓకాసోతి అత్థో. **రక్ఖణతో**తి వేరికానం అన్తరం అదత్వా అత్తనో సామీనం పరివారేత్వా ఠితసేవకా వియ రక్ఖణతో. **అస్సా**తి జీవితస్స. **కారణభావతో**తి చిరప్పవత్తియా కారణభావతో. రసాయనభూతఞ్హి భేసజ్జం సుచిరమ్పి కాలం జీవితం పవత్తేతియేవ.

౨౯౧. **ఉపచారే**తి యత్థ ఠితో విఞ్ఞాపేతుం సక్కోతి, తాదిసే. కామో చేవ హేతు చ పారిచరియా చ అత్థో. **సేసం బ్యఞ్జన**న్తిఆదీసు పాళియం “అత్తకామ”న్తి పదం ఉద్ధరిత్వా అత్తనో కామం, అత్తనో హేతుం, అత్తనో అధిప్పాయం, అత్తనో పారిచరియన్తి చత్తారో అత్థా పదభాజనే వుత్తా. తేసు పఠమే అత్థవికప్పే కామో చ హేతు చ పారిచరియా చ అత్థో, సేసం అధిప్పాయపదమేకం బ్యఞ్జనం పఠమవిగ్గహే తదత్థస్స అసమ్భవభావతో నిరత్థకత్తా. దుతియే పన అత్థవికప్పే అధిప్పాయో చ పారిచరియా చ అత్థో, కామో చ హేతు చాతి సేసం పదద్వయం బ్యఞ్జనం తేసం తత్థ అత్థాభావతోతి ఏవం చత్తారి పదాని ద్విన్నం విగ్గహానం వసేన యోజితానీతి కేచి వదన్తి. **గణ్ఠిపదే** చ అయమేవత్థో వుత్తో. **చూళమజ్ఝిమమహాగణ్ఠిపదేసు** పన “పఠమస్మిం అత్థవికప్పే కామో చ హేతు చ పారిచరియా చ అధిప్పాయత్థో, సేసం మేథునధమ్మసఙ్ఖాతేన కామేనాతిఆది విగ్గహవాక్యం అక్ఖరవివరణమత్తతో బ్యఞ్జనమత్తం. దుతియే అత్థవికప్పే అధిప్పాయో చ పారిచరియా చ అధిప్పాయత్థో, సేసం అత్తనా కామితా ఇచ్ఛితాతిఆది విగ్గహవాక్యం అక్ఖరవివరణమత్తతో బ్యఞ్జనమత్త”న్తి ఏవమత్థో వుత్తో . “బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా”తి వచనతో అయమేవత్థో ఇధ యుత్తతరోతి విఞ్ఞాయతి. **బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా**తి ఇమినా హి అట్ఠకథాయం వుత్తవిగ్గహవసేన బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వాతి అయమత్థో దీపితో.

ఇదాని యథావుత్తమేవత్థం పదభాజనేన సంసన్దిత్వా దస్సేతుం ‘‘**అత్తనో కామం అత్తనో హేతుం అత్తనో పారిచరియన్తి హి వుత్తే జానిస్సన్తి పణ్డితా**’’తిఆది ఆరద్ధం. ఇదం వుత్తం హోతి – “అత్తనో హేతు”న్తి వుత్తే అత్తనో అత్థాయాతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి. “అత్తనో కామం అత్తనో పారిచరియ”న్తి చ వుత్తే కామేన పారిచరియాతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి. తస్మా అత్తనో కామం అత్తనో హేతుం అత్తనో పారిచరియన్తి ఇమేహి తీహి పదేహి అత్తనో అత్థాయ కామేన పారిచరియా అత్తకామపారిచరియాతి అయమత్థవికప్పో వుత్తోతి విఞ్ఞూ జానిస్సన్తి. “అత్తనో అధిప్పాయ”న్తి వుత్తే పన అధిప్పాయసద్దస్స కామితసద్దేన సమానత్థభావతో అత్తనో పారిచరియన్తి ఇమస్స చ ఉభయవిగ్గహసామఞ్ఞతో అత్తనో ఇచ్ఛితకామితట్ఠేన అత్తకామపారిచరియాతి అయమత్థవికప్పో ద్వీహి పదేహి దస్సితోతి విఞ్ఞూ జానిస్సన్తీతి.

ఏతదగ్గన్తి ఏసా అగ్గా. దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదే కిఞ్చాపి మేథునయాచనం ఆగతం, తథాపి తం దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగవసేన వుత్తం, ఇధ పన అత్తనో మేథునస్సాదరాగవసేనాతి అయం విసేసో. **వినీతవత్థూసు** “తేన హి భగిని అగ్గదానం దేహీ”తి ఇదం అత్తనో అత్థాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. మనుస్సిత్థీ, ఇత్థిసఞ్ఞితా, అత్తకామపారిచరియాయ రాగో, తేన రాగేన వణ్ణభణనం, తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

అత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౬. పఞ్చమే పణ్డితస్స భావో **పణ్డిచ్చం,** ఞాణస్సేతం అధివచనం. **గతిమన్తా**తి ఞాణగతియా సమన్నాగతా. **పణ్డితా**తి ఇమినా సభావఞాణేన సమన్నాగతతా వుత్తా, **బ్యత్తా**తి ఇమినా ఇత్థికత్తబ్బేసు విసారదపఞ్ఞాయ. తేనాహ ‘‘**ఉపాయఞ్ఞూ విసారదా**’’తి. **మేధావినీ**తి ఠానుప్పత్తిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ తస్మిం తస్మిం అత్థకిచ్చే ఉపట్ఠితే ఠానసో తఙ్ఖణే ఏవ ఉప్పజ్జనపఞ్ఞాయ సమన్నాగతా. తేనాహ ‘‘**దిట్ఠం దిట్ఠం కరోతీ**’’తి. **ఛేకా**తి యాగుభత్తసమ్పాదనాదీసు నిపుణా. **ఉట్ఠానవీరియసమ్పన్నా**తి కాయికేన వీరియేన సమన్నాగతా, యథా అఞ్ఞా కుసీతా నిసిన్నట్ఠానే నిసిన్నావ హోన్తి, ఠితట్ఠానే ఠితావ, ఏవం అహుత్వా విప్ఫారికేన చిత్తేన సబ్బకిచ్చం నిప్ఫాదేతీతి వుత్తం హోతి. **కుమారికాయా**తి నిమిత్తత్థే భుమ్మం, హేతుమ్హి వా కరణవచనం. తేనాహ ‘‘**కుమారికాయ కారణా**’’తి. ఆవహనం **ఆవాహో,** పరిగ్గహభావేన దారికాయ గణ్హాపనం, తథా దాపనం **వివాహో**. తేనాహ ‘‘**దారకస్సా**’’తిఆది.

౨౯౭-౨౯౮. భత్తపాచనం సన్ధాయ **రన్ధాపనం** వుత్తం, యస్స కస్సచి పాచనం సన్ధాయ **పచాపనం** వుత్తం. దుట్ఠుం కులం గతా దుగ్గతాతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో ‘‘**యత్థ వా గతా**’’తిఆదిమాహ. ఆహరణం **ఆహారో. న ఉపాహట**న్తి న దిన్నం. **కయో** గహణం, **విక్కయో** దానం. తదుభయం సఙ్గణ్హిత్వా ‘‘**వోహారో**’’తి వుత్తం. **మణ్డితపసాధితో**తి ఏత్థ బాహిరుపకరణేన అలఙ్కరణం **మణ్డనం,** అజ్ఝత్తికానం కేసాదీనంయేవ సణ్ఠపనం **పసాధనం.**

౩౦౦. “అబ్భుతం కాతుం న వట్టతీ”తి ఇమినా దుక్కటం హోతీతి దీపేతి. ‘‘**పరాజితేన దాతబ్బ**’’న్తి వుత్తత్తా అదేన్తో ధురనిక్ఖేపేన కారేతబ్బో. అచిరకాలే అధికారో ఏతస్స అత్థీతి **అచిరకాలాధికారికం,** సఞ్చరిత్తం. “అచిరకాలాచారిక”న్తి వా పాఠో, అచిరకాలే ఆచారో అజ్ఝాచారో ఏతస్సాతి **అచిరకాలాచారికం.**

కిఞ్చాపి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పన్నా చేవ సరణగమనూపసమ్పన్నా చ సఞ్చరిత్తాదిపణ్ణత్తివజ్జం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తి, తేసం పన న సబ్బకాలికత్తా తే వజ్జేత్వా సబ్బకాలానురూపం తన్తిం ఠపేన్తో భగవా ఇధాపి ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నం భిక్ఖుం దస్సేతుం **''తత్ర య్వాయం భిక్ఖు...పే.... అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూ''**తి పదభాజనం ఆహ, న పన నేసం సఞ్చరిత్తాదిఆపజ్జనే అభబ్బభావతో. ఖీణాసవాపి హి అప్పస్సుతా కిఞ్చాపి లోకవజ్జం నాపజ్జన్తి, పణ్ణత్తియం పన అకోవిదత్తా విహారకారం కుటికారం సహాగారం సహసేయ్యన్తి ఏవరూపా కాయద్వారే ఆపత్తియో ఆపజ్జన్తి, సఞ్చరిత్తం పదసోధమ్మం ఉత్తరిఛప్పఞ్చవాచం భూతారోచనన్తి ఏవరూపా వచీద్వారే ఆపత్తియో ఆపజ్జన్తి, ఉపనిక్ఖిత్తసాదియనవసేన మనోద్వారే రూపియపటిగ్గహణాపత్తిం ఆపజ్జన్తి.

౩౦౧. సఞ్చరణం సఞ్చరో, సో ఏతస్స అత్థీతి సఞ్చరీ, తస్స భావో **సఞ్చరిత్తం.** తేనాహ **''సఞ్చరణభావ''**న్తి, ఇత్థిపురిసానం అన్తరే సఞ్చరణభావన్తి అత్థో. **జాయత్తనే జారత్తనే**తి చ నిమిత్తత్థే భుమ్మం, జాయభావత్థం జారభావత్థన్తి వుత్తం హోతి. **జాయభావే**తి భరియభావాయ. **జారభావే**తి సామికభావాయ. కిఞ్చాపి ఇమస్స పదభాజనే "జారీ భవిస్ససీ"తి ఇత్థిలిఙ్గవసేన పదభాజనం వుత్తం, జారత్తనేతి పన నిద్దేసస్స ఉభయలిఙ్గసాధారణత్తా పురిసలిఙ్గవసేనపి యోజేత్వా అత్థం దస్సేన్తో **''ఇత్థియా మతిం పురిసస్స ఆరోచేన్తో జారత్తనే ఆరోచేతీ''**తిఆదిమాహ. ఏత్థ హి "జారో భవిస్ససీ"తి ఇత్థియా మతిం పురిసస్స ఆరోచేన్తో జారత్తనే ఆరోచేతి నామ. పాళియం పన ఇత్థిలిఙ్గవసేనేవ యోజనా కతా, తదనుసారేన పురిసలిఙ్గవసేనపి సక్కా యోజేతున్తి.

ఇదాని పాళియం వుత్తనయేనపి అత్థం దస్సేన్తో **''అపిచా''**తిఆదిమాహ. **పతి భవిస్ససీ**తి వుత్తమేవత్థం "సామికో భవిస్ససీ"తి పరియాయవచనేన విసేసేత్వా దస్సేతి. ఇదఞ్చ జారత్తనేతి నిద్దేసస్స ఉభయలిఙ్గసాధారణత్తా వుత్తం. **ముహుత్తికా భవిస్ససీ**తి అసామికం సన్ధాయ వుత్తం, **జారీ భవిస్ససీ**తి ససామికం సన్ధాయ. **అన్తమసో తఙ్ఖణికాయపీ**తి ఇదం నిదస్సనమత్తన్తి ఆహ **''ఏతేనేవుపాయేనా''**తిఆది.

౩౦౩. **సేరివిహారన్తి** సచ్ఛన్దచారం. **అత్తనో వసన్తి** అత్తనో ఆణం. **గోత్తన్తి** గోతమగోత్తాదికం గోత్తం. **ధమ్మోతి** పణ్డరఙ్గపరిబ్బాజకాదీనం, తేసం తేసం వా కులానం ధమ్మో. గోత్తవన్తేసు గోత్తసద్దో, ధమ్మచారీసు చ ధమ్మసద్దో వత్తతీతి ఆహ **''సగోత్తేహీ''**తిఆది. తత్థ **సగోత్తేహీతి** సమానగోత్తేహి, ఏకవంసజాతేహీతి అత్థో. **సహధమ్మికేహీతి** ఏకస్స సత్థుసాసనే సహచరితబ్బధమ్మేహి, సమానకులధమ్మేహి వా. తేనేవాహ **''ఏకం సత్థార''**న్తిఆది. తత్థ "ఏకం సత్థారం ఉద్దిస్స పబ్బజితేహీ"తి ఇమినా పణ్డరఙ్గపరిబ్బాజకాదయో వుత్తా, **ఏకగణపరియాపన్నేహీతి** మాలాకారాదిఏకగణపరియాపన్నేహి.

ససామికా **సారక్ఖా.** యస్సా గమనే రఞ్ఞా దణ్డో ఠపితో, సా **సపరిదణ్డా. పచ్ఛిమానం ద్విన్నన్తి** సారక్ఖసపరిదణ్డానం మిచ్ఛాచారో హోతి తాసం ససామికభావతో. **న ఇతరాసన్తి** ఇతరాసం మాతురక్ఖితాదీనం అట్ఠన్నం పురిసన్తరగమనే నత్థి మిచ్ఛాచారో తాసం అసామికభావతో. యా హి సామికస్స సన్తకం ఫస్సం థేనేత్వా పరేసం అభిరతిం ఉప్పాదేన్తి, తాసం మిచ్ఛాచారో, న చ మాతాదయో తాసం ఫస్సే ఇస్సరా. మాతాదయో హి న అత్తనా ఫస్సానుభవనత్థం తా రక్ఖన్తి, కేవలం అనాచారం నిసేధేన్తా పురిసన్తరగమనం తాసం వారేన్తి. పురిసస్స పన ఏతాసు అట్ఠసుపి హోతియేవ మిచ్ఛాచారో మాతాదీహి యథా పురిసేన సద్ధిం సంవాసం న కప్పేతి, తథా రక్ఖితత్తా పరేసం రక్ఖితగోపితం ఫస్సం థేనేత్వా ఫుట్ఠభావతో.

ధనేన కీతాతి భరియభావత్థం ధనేన కీతా. తేనాహ **''యస్మా పనా''**తిఆది. **భోగేనాతి** భోగహేతు. భోగత్థఞ్హి వసన్తీ "భోగవాసినీ"తి వుచ్చతి. **లభిత్వాతి** యో నం వాసేతి, తస్స హత్థతో లభిత్వా. ఉదకపత్తం ఆమసిత్వా గహితా **ఓదపత్తకినీ.** తేనాహ **''ఉభిన్న''**న్తిఆది. **ధజేన ఆహటాతి** ఏత్థ ధజయోగతో సేనావ ధజసద్దేన వుత్తా, ఉస్సితద్ధజాయ సేనాయ ఆహటాతి వుత్తం హోతి. తేనాహ **''ఉస్సితద్ధజాయా''**తిఆది.

౩౦౫. **బహిద్ధా విమట్ఠం నామ హోతీతి** అఞ్ఞత్థ ఆరోచితం నామ హోతి. **తం కిరియం సమ్పాదేస్సతీతి** తస్సా ఆరోచేత్వా తం కిచ్చం సమ్పాదేతు వా మా వా, తంకిరియాసమ్పాదనే యోగ్యతం సన్ధాయ వుత్తం. దారకం దారికఞ్చ అజానాపేత్వా తేసం మాతాపితుఆదీహి మాతాపితుఆదీనంయేవ సన్తికం సాసనే పేసితేపి హరణవీమంసనపచ్చాహరణసఙ్ఖాతాయ తివఙ్గసమ్పత్తియా సఙ్ఘాదిసేసో హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం. యం ఉద్దిస్స సాసనం పేసితం, తంయేవ సన్ధాయ తస్సా మాతుఆదీనం ఆరోచితే వత్థునో ఏకత్తా మాతుఆదయోపి ఖేత్తమేవాతి ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణభావం దస్సేతుం **''బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ''**తిఆది ఉదాహటం. **ఇమినా సమేతీతి** ఏత్థాయమధిప్పాయో – యథా సయం అనారోచేత్వా అఞ్ఞేన అన్తేవాసిఆదినా ఆరోచాపేన్తస్స విసఙ్కేతో నత్థి, ఏవం తస్సా సయం అనారోచేత్వా ఆరోచనత్థం మాతుఆదీనం వదన్తస్సపి నత్థి విసఙ్కేతోతి. ఘరం నయతీతి **ఘరణీ. మూలట్ఠానఞ్చ వసేనాతి** ఏత్థ పురిసస్స మాతుఆదయో సాసనపేసనే మూలభూతత్తా "మూలట్ఠా"తి వుచ్చన్తి. **మాతురక్ఖితాయ మాతా భిక్ఖుం పహిణతీతి** ఏత్థ అత్తనో వా ధీతు సన్తికం "ఇత్థన్నామస్స భరియా హోతూ"తి భిక్ఖుం పహిణతి, పురిసస్స వా సన్తికం "మమ ధీతా ఇత్థన్నామస్స భరియా హోతూ"తి పహిణతీతి గహేతబ్బం. ఏస నయో సేసేసుపి. **పుబ్బే వుత్తనయత్తాతి** పఠమసఙ్ఘాదిసేసే వుత్తనయత్తా.

౩౩౮. **ఏత్తోవ పక్కమతీతి** పున ఆగన్త్వా ఆణాపకస్స అనారోచేత్వా తతోయేవ పక్కమతి. **అఞ్ఞేన కరణీయేనాతి** గమనహేతువిసుద్ధిదస్సనత్థం వుత్తం. తేనేవ పన కరణీయేన గన్త్వాపి కిఞ్చి అనారోచేన్తో **న వీమంసతి** నామ. **అనభినన్దిత్వాతి** ఇదం తథా పటిపజ్జమానం సన్ధాయ వుత్తం, సతిపి అభినన్దనే సాసనం అనారోచేన్తో పన **న వీమంసతి** నామ. **తతియపదే వుత్తనయేనాతి** "సో తస్సా వచనం అనభినన్దిత్వా"తిఆదినా వుత్తనయేన. **వత్థుగణనాయాతి** సమ్బహులానం ఇత్థిపురిసానం సమభావే సతి ద్విన్నం ద్విన్నం ఇత్థిపురిసవత్థూనం గణనాయ. సచే పన ఏకతో అధికా హోన్తి, అధికానం గణనాయ ఆపత్తిభేదో వేదితబ్బో.

౩౩౯-౩౪౦. పాళియం చతుత్థవారే అసతిపి "గచ్ఛన్తో న సమ్పాదేతి, ఆగచ్ఛన్తో విసంవాదేతి, అనాపత్తీ"తి ఇదం అత్థతో ఆపన్నమేవాతి కత్వా వుత్తం **''చతుత్థే అనాపత్తీ''**తి. **కారుకానన్తి** వడ్ఢకీఆదీనం. తచ్ఛకఅయోకారతన్తవాయరజకన్హాపితకా పఞ్చ కారవో "కారుకా"తి వుచ్చన్తి. **ఏవరూపేన...పే.... అనాపత్తీతి** తాదిసం గిహివేయ్యావచ్చమ్పి న హోతీతి కత్వా వుత్తం.

కాయతో సముట్ఠాతీతి పణ్ణత్తిం వా అలంవచనీయభావం వా అజానన్తస్స కాయతో సముట్ఠాతి. **వాచతో సముట్ఠాతీతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **కాయవాచతో సముట్ఠాతీతి** పణ్ణత్తిం జానిత్వా అలంవచనీయభావం అజానన్తస్సపి కాయవాచతో సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బం. **అలంవచనీయా హోన్తీతి** దేసచారిత్తవసేన పణ్ణదానాదినా పరిచ్చత్తా హోన్తి. **పణ్ణత్తిం పన జానిత్వాతి** ఏత్థ అలంవచనీయభావం వాతి చ దట్ఠబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "తదుభయం పన జానిత్వా ఏతేహేవ తీహి నయేహి సమాపజ్జన్తస్స తానేవ తీణి తదుభయజాననచిత్తేన సచిత్తకాని హోన్తీ"తి వుత్తం. తస్మా **పణ్ణత్తిజాననచిత్తేనాతి** ఏత్థాపి తదుభయజాననం వత్తబ్బం. భిక్ఖుం అజానాపేత్వా అత్తనో అధిప్పాయం పణ్ణే లిఖిత్వా దిన్నం హరన్తస్సపి ఆపత్తి హోతి, ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స అచిత్తకత్తాతి న గహేతబ్బం. పాళియం పన "ఆరోచేతీ"తి వుత్తత్తా అట్ఠకథాయఞ్చ తత్థ తత్థ ఆరోచనస్సేవ దస్సితత్తా కాయేన వా వాచాయ వా ఆరోచేన్తస్సేవ ఆపత్తి హోతీతి గహేతబ్బం.

౩౪౧. **దుట్ఠుల్లాదీసుపీతి ఆది**-సద్దేన సఞ్చరిత్తమ్పి సఙ్గణ్హాతి. ఏత్థ పన కిఞ్చాపి ఇత్థీ నామ మనుస్సిత్థీ, న యక్ఖీ, న పేతీ, న తిరచ్ఛానగతా, పురిసో నామ మనుస్సపురిసో, న యక్ఖోతిఆది న వుత్తం, తథాపి మనుస్సజాతికావ ఇత్థిపురిసా ఇధ అధిప్పేతా. తస్మా యేసు సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతి, తేసం మనుస్సజాతికతా, న నాలంవచనీయతా, పటిగ్గణ్హనవీమంసనపచ్చాహరణానీతి ఇమానేత్థ పఞ్చఙ్గాని.

సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౨. ఛట్ఠే **ఏత్తకేనాతి** ఏత్తకేన దారుఆదినా. **అపరిచ్ఛిన్నప్పమాణాయోతి** అపరిచ్ఛిన్నదారుఆదిప్పమాణాయో. **మూలచ్ఛేజ్జాయ పురిసం యాచితుం న వట్టతీతి** పరసన్తకభావతో మోచేత్వా అత్తనోయేవ సన్తకం కత్వా యాచితుం న వట్టతి. ఏవం మూలచ్ఛేజ్జాయ అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానతో యాచన్తస్స అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తియా దుక్కటం. దాసం అత్తనో అత్థాయ సాదియన్తస్సాపి దుక్కటమేవ "దాసిదాసపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ"తి (దీ. ని. ౧.౧౦, ౧౯౪) వచనతో. ఞాతకపవారితట్ఠానతో పన దాసం మూలచ్ఛేజ్జాయ యాచన్తస్స సాదియనవసేన దుక్కటం. **సకకమ్మం న యాచితబ్బాతి** పాణాతిపాతసిక్ఖాపదరక్ఖణత్థం వుత్తం. **అనియమేత్వాపి న యాచితబ్బాతి** మనుస్సానం అఞ్ఞథా గాహస్సాపి సమ్భవతో వుత్తం, సుద్ధచిత్తేన పన హత్థకమ్మం యాచన్తస్స ఆపత్తి నామ నత్థి.

సబ్బకప్పియభావదీపనత్థన్తి సబ్బసో కప్పియభావదీపనత్థం. **మూలం దేథాతి వత్తుం వట్టతీతి** యస్మా మూలం దస్సామాతి తేహి పఠమం వుత్తత్తా విఞ్ఞత్తి న హోతి, యస్మా చ మూలన్తి భణితం సామఞ్ఞవచనతో అకప్పియవచనం న హోతి, తస్మా మూలం దేథాతి వత్తుం వట్టతి. **అనజ్ఝావుత్థకన్తి** అపరిగ్గహితం. **అకప్పియకహాపణాది న దాతబ్బన్తి** కిఞ్చాపి అకప్పియకహాపణాదిం అసాదియన్తేన కప్పియవోహారతో దాతుం వట్టతి, తథాపి సారుప్పం న హోతి. మనుస్సా చ ఏతస్స సన్తకం కిఞ్చి అత్థీతి విహేఠేతబ్బం మఞ్ఞన్తీతి అకప్పియకహాపణాదిదానం పటిక్ఖిత్తం. **తథేవ పాచేత్వాతి** హత్థకమ్మవసేనేవ పాచేత్వా. "కిం, భన్తే"తి ఏత్తకేపి పుచ్ఛితే యదత్థాయ పవిట్ఠో, తం కథేతుం వట్టతి పుచ్ఛితపఞ్హత్తా.

వత్తన్తి చారిత్తం, ఆపత్తి పన న హోతీతి అధిప్పాయో. **కప్పియం కారాపేత్వా పటిగ్గహేతబ్బానీతి** సాఖాయ లగ్గరజస్మిం పత్తే పతితేపి సాఖం ఛిన్దిత్వా ఖాదితుకామతాయపి సతి సుఖపరిభోగత్థం వుత్తం. "**నదిం వా...పే.... ఆహరా"తి వత్తుం వట్టతీతి** అపరిగ్గహితత్తా వుత్తం. **గేహతో...పే.... పరిభుఞ్జితబ్బన్తి** పరిగ్గహితఉదకత్తా విఞ్ఞత్తియా దుక్కటం హోతీతి అధిప్పాయో. **అలజ్జీహి...పే.... న కారేతబ్బన్తి** ఇదం ఉత్తరిభఙ్గాధికారత్తా అజ్ఝోహరణీయం సన్ధాయ వుత్తం. బాహిరపరిభోగేసు పన అలజ్జీహిపి హత్థకమ్మం కారేతుం వట్టతీతి.

గోణం పన...పే.... ఆహరాపేతుం న వట్టతీతి అత్తనో అత్థాయ మూలచ్ఛేజ్జవసేన ఆహరాపేతుం న వట్టతి. **ఆహరాపేన్తస్స దుక్కటన్తి** అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తియా దుక్కటం. అత్తనో అత్థాయ సాదియనేపి దుక్కటమేవ "హత్థిగవాస్సవళవపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ"తి (దీ. ని. ౧.౧౦, ౧౯౪) వుత్తత్తా. తేనేవాహ "**ఞాతకపవారితట్ఠానతోపి మూలచ్ఛేజ్జాయ యాచితుం న వట్టతీ**"తి. **రక్ఖిత్వాతి** యథా చోరా న హరన్తి, ఏవం రక్ఖిత్వా. **జగ్గిత్వాతి** తిణదానాదీహి జగ్గిత్వా. **న సమ్పటిచ్ఛితబ్బన్తి** అత్తనో అత్థాయ గోణే సాదియనస్స పటిక్ఖిత్తత్తా వుత్తం.

సకటం దేథాతి...పే.... వట్టతీతి మూలచ్ఛేజ్జవసేన సకటం దేథాతి వత్తుం న వట్టతి. **తావకాలికం వట్టతీతి** తావకాలికం కత్వా సబ్బత్థ యాచితుం వట్టతి. వల్లిఆదీసు చ పరపరిగ్గహితేసు ఏసేవ నయోతి యోజేతబ్బం . **గరుభణ్డప్పహోనకేసుయేవ చ వల్లిఆదీసూతి** ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన వేళుముఞ్జపబ్బజతిణమత్తికానం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. యం పన వత్థువసేన అప్పం హుత్వా అగ్ఘవసేన మహన్తం హరితాలహిఙ్గులకాది, తం గరుభణ్డం అప్పహోన్తమ్పి యాచితుం న వట్టతీతి వదన్తి.

సాతి విఞ్ఞత్తిం పరామసతి. సా చ ఇధ పరికథాదినా యేన కేనచి అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనం విఞ్ఞత్తీతి గహేతబ్బా. తేనాహ "**సబ్బేన సబ్బ**"న్తి, సబ్బప్పకారేనాతి అత్థో. తేన "పరికథాదివసేనపి విఞ్ఞాపనం న వట్టతీ"తి దీపేతి. పరికథోభాసనిమిత్తకమ్మమ్పి హి చీవరపిణ్డపాతేసు ద్వీసు పచ్చయేసు న వట్టతి. ఇదాని సేనాసనపచ్చయే అధిప్పేతం విఞ్ఞత్తిం పరికథాదీహి విసేసేత్వా దస్సేన్తో "**ఆహర దేహీతి విఞ్ఞత్తిమత్తమేవ న వట్టతీ**"తి ఆహ. **పరికథోభాసనిమిత్తకమ్మాని వట్టన్తీతి** ఏత్థ **పరికథా** నామ పరియాయేన కథనం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సేనాసనం సమ్బాధన్తిఆదివచనం. **ఓభాసో** నామ ఉజుకమేవ అకథేత్వా యథా అధిప్పాయో విభూతో హోతి, ఏవం ఓభాసనం, ఉపాసకా, తుమ్హే కుహిం వసథాతి? పాసాదే, భన్తేతి. భిక్ఖూనం పన, ఉపాసకా, పాసాదో న వట్టతీతిఆదివచనం. **నిమిత్తకమ్మం** నామ పచ్చయే ఉద్దిస్స యథా అధిప్పాయో విఞ్ఞాయతి, ఏవం నిమిత్తకమ్మం, సేనాసనత్థం భూమిపరికమ్మాదీని కరోన్తస్స "కిం, భన్తే, కరోసి, కో కారాపేతీ"తి వుత్తే "న కోచీ"తిఆదివచనం.

ఇదాని గిలానపచ్చయే విఞ్ఞత్తిఆదికం సబ్బమ్పి వట్టతీతి దస్సేన్తో ఆహ "**గిలానపచ్చయే పనా**"తిఆది. తథా ఉప్పన్నం పన భేసజ్జం రోగే వూపసన్తే పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, న వట్టతీతి? తత్థ వినయధరా "భగవతా రోగసీసేన పరిభోగస్స ద్వారం దిన్నం, తస్మా అరోగకాలేపి పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, ఆపత్తి న హోతీ"తి వదన్తి. సుత్తన్తికా పన "కిఞ్చాపి ఆపత్తి న హోతి, ఆజీవం పన కోపేతి, తస్మా సల్లేఖప్పటిపత్తియం ఠితస్స న వట్టతి, సల్లేఖం కోపేతీ"తి వదన్తి. **ఉక్కమన్తీతి** అపగచ్ఛన్తి.

౩౪౪. మణి కణ్ఠే అస్సాతి **మణికణ్ఠో**, మణినా ఉపలక్ఖితో వా కణ్ఠో అస్సాతి **మణికణ్ఠోతి** మజ్ఝపదలోపీసమాసో దట్ఠబ్బో. **దేవవణ్ణన్తి** దేవత్తభావం. **పసన్నాకారన్తి** పసన్నేహి కాతబ్బకిచ్చం, కాయవేయ్యావచ్చసఙ్ఖాతం ఉపట్ఠానన్తి వుత్తం హోతి. మణియాచనాయ తస్స అనాగమనేన అత్తనో వడ్ఢి హోతీతి వుత్తం "మణినా మే అత్థో"తి, మన్తపదనీహారేన వా తథా వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

౩౪౭. **వత్తమానసమీపేతి** వత్తమానస్స సమీపే అతీతే. **ఏవం వత్తుం లబ్భతీతి** "ఆగతోసీ"తి వత్తబ్బే వత్తమానసమీపత్తా "ఆగచ్ఛసీ"తి ఏవం వత్తమానవోహారేన వత్తుం లబ్భతి. లక్ఖణం పనేత్థ సద్దసత్థానుసారతో వేదితబ్బం. **సో ఏవ నయోతి** "ఆగతోమ్హీ"తి వత్తబ్బే "ఆగచ్ఛామీ"తి అయమ్పి వత్తమానసమీపే వత్తమానవోహారోతి దస్సేతి.

౩౪౮-౩౪౯. యస్మా పన న సక్కా కేవలం యాచనాయ కిఞ్చి కాతుం, తస్మా "సయం యాచితకేహి ఉపకరణేహీ"తి అధిప్పాయత్థో వుత్తో. ఉద్ధంముఖం లిత్తా **ఉల్లిత్తా**, అధోముఖం లిత్తా **అవలిత్తా**. యస్మా పన ఉద్ధంముఖం లిమ్పన్తా యేభుయ్యేన అన్తో లిమ్పన్తి, అధోముఖం లిమ్పన్తా చ బహి, తస్మా వుత్తం "**ఉల్లిత్తాతి అన్తోలిత్తా, అవలిత్తాతి బహిలిత్తా**"తి. తత్థ **ఉల్లిత్తా** నామ రపేత్వా తులాపిట్ఠసఙ్ఖాతవాతపానధూమచ్ఛిద్దాదిభేదం అలేపోకాసం అవసేసే లేపోకాసే కుట్టేహి సద్ధిం ఘటేత్వా ఛదనస్స అన్తో సుధాయ వా మత్తికాయ వా లిత్తా. **అవలిత్తా** నామ వుత్తనయేనేవ ఛదనస్స బహి లిత్తా. **ఉల్లిత్తావలిత్తా** నామ తథేవ ఛదనస్స అన్తో చ బహి చ లిత్తా.

బ్యఞ్జనం సమేతీతి “కారయమానేనా”తి హేతుకత్తువసేన ఉద్దిట్ఠపదస్స “కారాపేన్తేనా”తి హేతుకత్తువసేనేవ నిద్దేసస్స కతత్తా బ్యఞ్జనం సమేతి. యది ఏవం “కరోన్తో వా కారాపేన్తో వా”తి కస్మా తస్స పదభాజనం వుత్తన్తి ఆహ **“యస్మా పనా”**తిఆది. “అత్తనా విప్పకతం పరేహి పరియోసాపేతీ”తిఆదివచనతో **“కరోన్తేనపి ఇధ వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బ”**న్తి వుత్తం. తత్థ **ఇధ వుత్తనయేనేవాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ. **ఉభోపేతేతి** కారకకారాపకా. **కారయమానేనాతి ఇమినావ పదేన సఙ్గహితాతి** కథం సఙ్గహితా. న హి కారయమానో కరోన్తో నామ హోతి, ఏవం పనేత్థ అధిప్పాయో వేదితబ్బో – యస్మా కరోన్తేనపి కారయమానేనపి ఇధ వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బం, తస్మా కారయమానేన ఏవం పటిపజ్జితబ్బన్తి వుత్తే పగేవ కరోన్తేనాతి ఇదం అత్థతో ఆగతమేవాతి “కారయమానేనా”తి భగవతా వుత్తం. తతో “కారయమానేనా”తి వుత్తే సామత్థియతో లబ్భమానోపి అత్థో తేనేవ సఙ్గహితో నామ హోతీతి. **బ్యఞ్జనం విలోమితం భవేయ్యాతి** యస్మా “కారయమానేనా”తి ఇమస్స “కరోన్తేనా”తి ఇదం పరియాయవచనం న హోతి, తస్మా కరోన్తేన వా కారాపేన్తేన వాతి పదత్థవసేన నిద్దేసే కతే బ్యఞ్జనం విరుద్ధం భవేయ్యాతి అధిప్పాయో. **అత్థమత్తమేవాతి** పదత్థతో సామత్థియతో చ లబ్భమానం అత్థమత్తమేవ.

ఉద్దేసోతి ఉద్దిసితబ్బో. **అబ్బోహారికన్తి** అప్పమాణం. “ఆయామతో చ విత్థారతో చా”తి అవత్వా వికప్పత్థస్స **వా**-సద్దస్స వుత్తత్తా ఏకతోభాగేన వడ్ఢితేపి ఆపత్తియేవాతి దస్సేన్తో **“యో పనా”**తిఆదిమాహ. **తిహత్థాతి** వడ్ఢకీహత్థేన తిహత్థా. **పమాణయుత్తో మఞ్చోతి** పకతివిదత్థియా నవవిదత్థిప్పమాణో మఞ్చో. **పమాణికా కారేతబ్బాతి** ఉక్కట్ఠప్పమాణం సన్ధాయ వుత్తత్తా ఉక్కట్ఠప్పమాణయుత్తావ కుటి అదేసితవత్థుకా న వట్టతి, పమాణతో పన ఊనతరా అదేసితవత్థుకాపి వట్టతీతి కస్సచి సన్దేహో సియాతి తంనివత్తనత్థం **“పమాణతో ఊనతరమ్పీ”**తిఆది వుత్తం. తత్థ **పమాణతో ఊనతరన్తి** పాళియం వుత్తప్పమాణతో ఊనతరం. పచ్ఛిమేన పమాణేన చతుహత్థతో ఊనతరా కుటి నామ న హోతీతి చతుహత్థతో పట్ఠాయ కుటిలక్ఖణప్పత్తం కుటిం దస్సేతుం **“చతుహత్థం పఞ్చహత్థమ్పీ”**తి వుత్తం. **కలలలేపోతి** కేనచి సిలేసేన కతలేపో, తమ్బమత్తికాదికలలలేపో వా. **అలేపో ఏవాతి** అబ్బోహారికాయేవాతి అధిప్పాయో. **పిట్ఠసఙ్ఘాటో** ద్వారబాహా. **ఓలోకేత్వాపీతి** అపలోకేత్వాపి, అపలోకనకమ్మవసేనపి కాతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో.

౩౫౩. యథా సీహాదీనం గోచరాయ పక్కమన్తానం నిబద్ధగమనమగ్గో న వట్టతి, ఏవం హత్థినమ్పి నిబద్ధగమనమగ్గో న వట్టతి. **ఏతేసన్తి** సీహాదీనం. **చారిభూమీతి** గోచరభూమి. **న గహితాతి** న వారితాతి అధిప్పాయో. **ఆరోగ్యత్థాయాతి** నిరుపద్దవత్థాయ. **సేసానీతి** పుబ్బణ్ణనిస్సితాదీని. **పుబ్బణ్ణనిస్సితన్తి** ఏత్థ పుబ్బణ్ణవిరుహనట్ఠానం పుబ్బణ్ణ-సద్దేన గహితం. తేనాహ – **“సత్తన్నం ధఞ్ఞానం...పే.... ఠిత”**న్తి. అభిహనన్తి ఏత్థాతి **అబ్భాఘాతం**. “వేరిఘర”న్తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం **“చోరానం మారణత్థాయ కత”**న్తి వుత్తం. **ధమ్మగన్ధికాతి** హత్థపాదాదిచ్ఛిన్దనగన్ధికా.

ఆవిజ్జితుం న సక్కా హోతీతి ఛిన్నతటాదిసమ్భవతో న సక్కా హోతి ఆవిజ్జితుం. **పాచినన్తి** కుటివత్థుసామన్తా చినితబ్బఅధిట్ఠానం. కిఞ్చాపి ఇధ పుబ్బపయోగసహపయోగానం అదిన్నాదానే వియ విసేసో నత్థి, తథాపి తేసం విభాగేన దస్సనం ఛిన్దిత్వా పున కాతబ్బాతి ఏత్థ కుటియా భేదనపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం కతం. **తదత్థాయాతి** తచ్ఛనత్థాయ. **ఏవం కతన్తి** అదేసితవత్థుం పమాణాతిక్కన్తం వా కతం. దారునా కతం కుట్టం ఏత్థాతి **దారుకుట్టికా**, కుటి. **సిలాకుట్టికన్తిఆదీసుపి** ఏసేవ నయో. **పణ్ణసాలన్తి** బహి పణ్ణేహి ఛాదేతబ్బం ఉల్లిత్తావలిత్తం కుటిమేవ వదతి. తేనేవాహ **“సభిత్తిచ్ఛదనం లిమ్పిస్సామీ”**తి.

అన్తోలేపేనేవ నిట్ఠాపేతుకామం సన్ధాయ **“అన్తోలేపే వా”**తిఆది వుత్తం. **బహిలేపే వాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. తస్మిం ద్వారబద్ధే వా వాతపానే వా ఠపితేతి యోజేతబ్బం. **తస్సోకాసన్తి** తస్స ద్వారబద్ధస్స వా వాతపానస్స వా ఓకాసం. **పున వడ్ఢేత్వా వాతి** పుబ్బే ఠపితోకాసం ఖుద్దకం చే, భేదనేన పున వడ్ఢేత్వా. **లేపో న ఘటియతీతి** పుబ్బే దిన్నలేపో ద్వారబద్ధేన వా వాతపానేన వా సద్ధిం న ఘటియతి, ఏకాబద్ధం హుత్వా న తిట్ఠతీతి వుత్తం హోతి. **తన్తి** ద్వారబద్ధం వా వాతపానం వా. **పఠమమేవ సఙ్ఘాదిసేసోతి** లేపకిచ్చస్స నిట్ఠితత్తా ద్వారబద్ధం వా వాతపానం వా ఠపనతో పుబ్బేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో. **అట్ఠఙ్గులమత్తేన అప్పత్తచ్ఛదనం కత్వాతి** ఏత్థ ఏవం మే ఆపత్తి న సియాతి భిత్తియం వా ఛదనే వా ఏకఙ్గులమత్తమ్పి ఓకాసం లేపేన అఘటేత్వా ఠపేతి, వట్టతీతి వదన్తి. మత్తికాకుట్టమేవ మత్తికాలేపసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి ఆహ – **“సచే మత్తికాయ కుట్టం కరోతి, ఛదనలేపేన సద్ధిం ఘటనే ఆపత్తీ”**తి. **ఉభిన్నం అనాపత్తీతి** పురిమస్స లేపస్స అఘటితత్తా దుతియస్స అత్తుద్దేసికతాసమ్భవతో ఉభిన్నం అనాపత్తి, తస్మా వినాపి వత్తసీసేన తేన అనాణత్తో తస్స కరోమీతి కరోతి, ఉభిన్నం అనాపత్తియేవ. సచే తేన ఆణత్తో కరోతి, మూలట్ఠస్సేవ ఆపత్తి.

౩౫౪. ఛత్తింస చతుక్కాని నామ “భిక్ఖు కుటిం కరోతీ”తిఆదిమ్హి పఠమవారే అదేసితవత్థుకచతుక్కం దేసితవత్థుకచతుక్కం పమాణాతిక్కన్తచతుక్కం పమాణికచతుక్కం అదేసితవత్థుకప్పమాణాతిక్కన్తచతుక్కం దేసితవత్థుకప్పమాణికచతుక్కన్తి ఛ చతుక్కాని, ఏవం సమాదిసతివారాదీసుపి పఞ్చసూతి ఛత్తింస. **ఆపత్తిభేదదస్సనత్థం వుత్తానీతి** “సారమ్భే చే భిక్ఖు వత్థుస్మిం అపరిక్కమనే”తి అవిసేసేన మాతికాయ వుత్తత్తా సారమ్భఅపరిక్కమనేసుపి సఙ్ఘాదిసేసోవ సియాతి మిచ్ఛాగాహనివత్తనత్థం సారమ్భే అపరిక్కమనే చ దుక్కటం, అదేసితవత్థుకతాయ పమాణాతిక్కన్తతాయ చ సఙ్ఘాదిసేసోతి ఏవం ఆపత్తిభేదదస్సనత్థం వుత్తాని.

౩౫౩-౩౬౧. “ద్వీహి సఙ్ఘాదిసేసేహీ”తి వత్తబ్బే విభత్తిబ్యత్తయేన చ వచనబ్యత్తయేన చ **ద్విన్నం సఙ్ఘాదిసేసానాతి** వుత్తన్తి ఆహ **“ద్వీహి సఙ్ఘాదిసేసేహి...పే.... అత్థో వేదితబ్బో”**తి. “అఞ్ఞస్స వా దాతబ్బా”తి వుత్తత్తా విప్పకతం కుటిం లభిత్వా అత్తనో అత్థాయ కరోన్తస్సపి ఆదితో పట్ఠాయ అకతత్తా అనాపత్తియేవాతి వదన్తి. **అపచినితబ్బాతి** విద్ధంసేతబ్బా. **భూమిసమం కత్వాతి** కుటివత్థుసమం కత్వా.

౩౬౪. న హేత్థ లేపో ఘటియతీతి ఛదనలేపస్స అభావతో వుత్తం, విసుంయేవ అనుఞ్ఞాతత్తా పన సచేపి లేణస్స అన్తో ఉపరిభాగే చిత్తకమ్మాదికరణత్థం లేపం దేన్తి, వట్టతియేవ. లేపదానవసేన అకతా ఇట్ఠకాదిగుహా గుహా నామాతి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **తిణేహి వా పణ్ణేహి వా ఛాదితకుటికావ వుత్తాతి** “కుక్కుటచ్ఛికగేహం వట్టతీ”తి వత్వా “ఛదనం దణ్డకేహీ”తిఆదినా పున తం దస్సేన్తేహి తిణపణ్ణచ్ఛదనా కుటికావ వుత్తా. **ఛదనం దణ్డకేహి జాలబన్ధం కత్వాతి** ఛదనం దీఘతో తిరియతో చ ఠపితదణ్డకేహి జాలం వియ బన్ధిత్వా. **ఓగుమ్ఫేత్వాతి** తిణాదిం విద్ధంసేత్వా. **భిత్తిలేపేన సద్ధిం లేపే ఘటితేతి** ఏత్థ ఉల్లిత్తావలిత్తభావస్స ఛదనం సన్ధాయ వుత్తత్తా సచేపి భిత్తిలేపేన అనత్థికో హోతి, ఛదనలేపే సమన్తతో భిత్తియా అప్పమత్తకేనపి ఘటితే భిత్తిలేపేన వినాపి ఆపత్తియేవాతి వదన్తి. ఉపచికామోచనత్థమేవ హేట్ఠా పాసాణకుట్టం కత్వా తం అలిమ్పిత్వా ఉపరి లిమ్పతి, లేపో న ఘటియతి నామ, **అనాపత్తియేవాతి** ఇమినా అట్ఠకథావచనేన తం న సమేతి. తత్థ కేచి వదన్తి “భిత్తిం అలిమ్పితుకామతాయ అభావతో ఛదనలేపే పాసాణకుట్టేన సద్ధిం ఘటితేపి తత్థ అనాపత్తి వుత్తా”తి, తమ్పి న యుత్తం. “ఉపచికామోచనత్థమేవా”తి హి వుత్తత్తా పాసాణకుట్టే పున లిమ్పితుకామతాయ అభావోయేవ విఞ్ఞాయతి, తేనేవ “తం అలిమ్పిత్వా”తి వుత్తం. తస్మా “ఉల్లిత్తాదిభావో...పే.... ఛదనమేవ సన్ధాయ వుత్తో”తి ఇదం సతిపి భిత్తిలేపే ఛదనలేపేన వినా ఆపత్తి న హోతీతి ఛదనలేపస్స పధానభావదస్సనత్థం వుత్తం, న పన భిత్తిలేపేన వినాపి ఆపత్తి హోతీతి దస్సనత్థన్తి వదన్తి, ఇదమేవ చేత్థ యుత్తతరన్తి అమ్హాకం ఖన్తి. ఏత్థాతి తిణకుటికాయ.

ఏత్థ చ తిణకుటికాయ ఏవ సబ్బథా అనాపత్తిభావస్స దస్సనం **పరివారపాళిం** ఆనేత్వా తిణకుటికాయ సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావో సుఖేన సక్కా సాధేతున్తి కతం. తిణకుటికాయ చ సబ్బథా అనాపత్తిభావే సాధితే తేనేవ నయేన లేణగుహాదీసుపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావో సక్కా విఞ్ఞాతున్తి. తేనేవ **"యం పనా"**తిఆది వుత్తం. తథా హి తిణకుటికాయ సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావే సాధితే తేనేవ నయేన అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్సపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావో అత్థతో దస్సితోయేవ హోతి. ఏవఞ్చ సతి భిక్ఖు సమాదిసిత్వా పక్కమతి "కుటిం మే కరోథా"తి, సమాదిసతి చ దేసితవత్థుకా చ హోతు అనారమ్భా చ సపరిక్కమనా చాతి, తస్స కుటిం కరోన్తి అదేసితవత్థుకం సారమ్భం అపరిక్కమనం. "ఆపత్తి కారుకానం తిణ్ణం దుక్కటాన"న్తి పాళియం అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్సపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి దుక్కటం కస్మా వుత్తన్తి ఇమం చోదనం మనసి నిధాయ **"యం పన... పే... అకరణపచ్చయా వుత్త"**న్తి ఇదం వుత్తం. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్సపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తియేవ. "ఆపత్తి కారుకానం తిణ్ణం దుక్కటాన"న్తి ఇదం పన అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్స న సారమ్భాదిపచ్చయా ఆపత్తిదస్సనత్థం వుత్తం, కిఞ్చరహి యథాసమాదిట్ఠాయ అకరణపచ్చయా ఆపత్తిదస్సనత్థన్తి. యస్మా బహూసు పోత్థకేసు సతతోధితసమ్మతే చ పురాణపోత్థకే అయమేవ పాఠక్కమో దిస్సతి, తస్మా యథాదిట్ఠపాఠానుక్కమేనేవేత్థ అత్థో పకాసితో. కత్థచి పోత్థకే పన "కుటిలక్ఖణప్పత్తమ్పి కుటిం...పే... అనాపత్తీ"తి ఇమస్సానన్తరం "యం పనా"తిఆదిపాఠం లిఖన్తి, ఏవఞ్చ సతి తత్థ అధిప్పాయో పాకటోయేవ. **అనాపత్తీతి వత్వాతి** ఉపోసథాగారఞ్చ భవిస్సతి, అహఞ్చ వసిస్సామీతిఆదీసు వాసాగారత్థాయ ఏవ అనియమితత్తా అనాపత్తీతి వత్వా.

పమాణాతిక్కన్తకుటికరణలక్ఖణా కిరియాయేవ, అదేసితవత్థుమూలికాయపి ఆపత్తియా అఙ్గం హోతి పమాణాతిక్కన్తమూలికాయపి, తదుభయం ఏకతో కత్వా "కిరియాకిరియతో"తి వుత్తం. వత్థుం అదేసాపేత్వా పమాణయుత్తం కుటిం కరోన్తస్సపి వత్థుం దేసాపేత్వా అకిరియాయ కుటికరణకిరియాయ చ సముట్ఠానతో కిరియాకిరియతోవ సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బం. **అచిత్తకన్తి** పణ్ణత్తిఅజాననచిత్తేన అచిత్తకం. ఉల్లిత్తాదీనం అఞ్ఞతరతా, హేట్ఠిమప్పమాణసమ్భవో, అదేసితవత్థుతా, పమాణాతిక్కన్తతా, అత్తుద్దేసికతా, వాసాగారతా, లేపఘట్టనాతి ఇమానేత్థ ఛ వా సత్త వా అఙ్గాని.

కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬౫. సత్తమే ఏవంనామకే నగరేతి కోసమ్బీనామకే. తస్స కిర నగరస్స ఆరామపోక్ఖరణీఆదీసు తేసు తేసు ఠానేసు కోసమ్బరుక్ఖావ ఉస్సన్నా అహేసుం, తస్మా కోసమ్బీతి సఙ్ఖ్యం అగమాసి. కుసుమ్బస్స నామ ఇసినో అస్సమతో అవిదూరే మాపితత్తాతి ఏకే. ఇదం వుత్తం హోతి – కుసుమ్బస్స ఇసినో నివాసభూమి కోసమ్బీ, తస్స చ అవిదూరే భవత్తా నగరం కోసమ్బీతి సఙ్ఖ్యం గతన్తి. **ఘోసితనామకేన కిర సేట్ఠినా సో కారితోతి** ఏత్థ కో ఘోసితసేట్ఠి, కథఞ్చానేన సో ఆరామో కారితోతి? పుబ్బే కిర అద్దిలరట్ఠం నామ అహోసి. తతో కోతూహలకో నామ దలిద్దో ఛాతకభయేన సపుత్తదారో సుభిక్ఖం రట్ఠం గచ్ఛన్తో పుత్తం వహితుం అసక్కోన్తో ఛడ్డేత్వా అగమాసి. మాతా నివత్తిత్వా తం గహేత్వా గతా. తే ఏకం గోపాలకగామం పవిసింసు. గోపాలకానఞ్చ తదా బహుపాయాసో పటియత్తో హోతి, తతో పాయాసం లభిత్వా భుఞ్జింసు. అథ సో పురిసో బహుతరం పాయాసం భుత్తో జీరాపేతుం అసక్కోన్తో రత్తిభాగే కాలం కత్వా తత్థేవ సునఖియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గహేత్వా కుక్కురో జాతో, సో గోపాలకస్స పియో అహోసి. గోపాలకో చ పచ్చేకబుద్ధం ఉపట్ఠాతి. పచ్చేకబుద్ధోపి భత్తకిచ్చకాలే కుక్కురస్స ఏకం పిణ్డం దేతి. సో పచ్చేకబుద్ధే సినేహం ఉప్పాదేత్వా గోపాలకేన సద్ధిం పణ్ణసాలమ్పి గచ్ఛతి, గోపాలకే అసన్నిహితే భత్తవేలాయం సయమేవ గన్త్వా కాలారోచనత్థం పణ్ణసాలద్వారే భుస్సతి, అన్తరామగ్గేపి చణ్డమిగే దిస్వా భుస్సిత్వా పలాపేతి. సో పచ్చేకబుద్ధే ముదుకేన చిత్తేన కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి. తత్రాస్స "ఘోసకదేవపుత్తో"త్వేవ నామం అహోసి.

సో దేవలోకతో చవిత్వా కోసమ్బియం ఏకస్మిం కులఘరే నిబ్బత్తి. తం అపుత్తకో కిర సేట్ఠి తస్స మాతాపితూనం ధనం దత్వా పుత్తం కత్వా అగ్గహేసి. అథ అత్తనో పుత్తే జాతే సత్తక్ఖత్తుం ఘాతాపేతుం ఉపక్కమి. సో పుఞ్ఞవన్తతాయ సత్తసుపి ఠానేసు మరణం అప్పత్వా అవసానే ఏకాయ సేట్ఠిధీతాయ వేయ్యత్తియేన లద్ధజీవికో అపరభాగే పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం పత్వా ఘోసితసేట్ఠి నామ జాతో. అఞ్ఞేపి కోసమ్బియం కుక్కుటసేట్ఠి, పావారియసేట్ఠీతి ద్వే సేట్ఠినో అత్థి, ఇమినా సద్ధిం తయో అహేసుం.

తేన చ సమయేన తేసం సహాయకానం సేట్ఠీనం కులూపకా పఞ్చసతా ఇసయో పబ్బతపాదే వసింసు. తే కాలేన కాలం లోణమ్బిలసేవనత్థం మనుస్సపథం ఆగచ్ఛన్తి. అథేకస్మిం వారే గిమ్హసమయే మనుస్సపథం ఆగచ్ఛన్తా నిరుదకం మహాకన్తారం అతిక్కమిత్వా కన్తారపరియోసానే మహన్తం నిగ్రోధరుక్ఖం దిస్వా చిన్తేసుం "యాదిసో అయం రుక్ఖో, అద్ధా ఏత్థ మహేసక్ఖాయ దేవతాయ భవితబ్బం, సాధు వతస్స, సచే నో పానీయం వా పరిభోజనీయం వా దదేయ్యా"తి. దేవతా ఇసీనం అజ్ఝాసయం విదిత్వా "ఇమేసం సఙ్గహం కరిస్సామీ"తి అత్తనో ఆనుభావేన విటపన్తరతో నఙ్గలసీసమత్తం ఉదకధారం పవత్తేసి. ఇసిగణో రజతక్ఖన్ధసదిసం ఉదకవట్టిం దిస్వా అత్తనో భాజనేహి ఉదకం గహేత్వా పరిభోగం కత్వా చిన్తేసి "దేవతాయ అమ్హాకం పరిభోగుదకం దిన్నం, ఇదం పన అగామకం మహారఞ్ఞం, సాధు వతస్స, సచే నో ఆహారమ్పి దదేయ్యా"తి. దేవతా ఇసీనం ఉపకప్పనవసేన దిబ్బాని యాగుఖజ్జకాదీని దత్వా సన్తప్పేసి.

ఇసయో చిన్తయింసు "దేవతాయ అమ్హాకం పరిభోగుదకమ్పి భోజనమ్పి సబ్బం దిన్నం, సాధు వతస్స , సచే నో అత్తానం దస్సేయ్యా"తి. దేవతా తేసం అజ్ఝాసయం విదిత్వా ఉపడ్ఢకాయం దస్సేసి. దేవతే మహతీ తే సమ్పత్తి, కిం కమ్మం కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం అధిగతాసీతి. నాతిమహన్తం పరిత్తకం కమ్మం కత్వాతి. ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మం నిస్సాయ హి దేవతాయ సమ్పత్తి లద్ధా. అనాథపిణ్డికస్స కిర గేహే అయం దేవపుత్తో కమ్మకారో అహోసి. సేట్ఠిస్స హి గేహే ఉపోసథదివసేసు అన్తమసో దాసకమ్మకారే ఉపాదాయ సబ్బో జనో ఉపోసథికో హోతి. ఏకదివసం అయం కమ్మకారో ఏకకోవ పాతో ఉట్ఠాయ కమ్మన్తం గతో. మహాసేట్ఠి నివాపం లభమానమనుస్సే సల్లక్ఖేన్తో ఏతస్సేవేకస్స అరఞ్ఞం గతభావం ఞత్వా అస్స సాయమాసత్థాయ నివాపం అదాసి. భత్తకారదాసీ ఏకస్సేవ భత్తం పచిత్వా అరఞ్ఞతో ఆగతస్స భత్తం వడ్ఢేత్వా అదాసి. కమ్మకారో చిన్తయి "అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇమస్మిం కాలే గేహం ఏకసద్దం అహోసి, అజ్జ అతివియ సన్నిసిన్నం, కిం ను ఖో ఏత"న్తి. తస్స సా ఆచిక్ఖి "అజ్జ ఇమస్మిం గేహే సబ్బే మనుస్సా ఉపోసథికా, మహాసేట్ఠి తుయ్హేవేకస్స నివాపం అదాసీ"తి. ఏవం అమ్మాతి. ఆమ సామీతి. "ఇమస్మిం కాలే ఉపోసథం సమాదిన్నస్స ఉపోసథకమ్మం హోతి, న హోతీ"తి మహాసేట్ఠిం పుచ్ఛ అమ్మాతి. తాయ గన్త్వా పుచ్ఛితో మహాసేట్ఠి ఆహ – "సకలఉపోసథకమ్మం న హోతి, ఉపడ్ఢకమ్మం పన హోతి, ఉపోసథికో హోతీ"తి. కమ్మకారో భత్తం అభుఞ్జిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథికో హుత్వా వసనట్ఠానం గహేత్వా నిపజ్జి. తస్స ఆహారపరిక్ఖీణకాయస్స రత్తిం వాతో కుప్పి. సో పచ్చూససమయే కాలం కత్వా ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మనిస్సన్దేన మహావత్తనిఅటవిద్వారే నిగ్రోధరుక్ఖదేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి.

సో తం పవత్తిం ఇసీనం ఆరోచేసి. ఇసయో పుచ్ఛింసు "తుమ్హేహి మయం 'బుద్ధో ధమ్మో సఙ్ఘో'తి అస్సుతపుబ్బం సావితా, ఉప్పన్నో ను ఖో లోకే బుద్ధో"తి. ఆమ, భన్తే, ఉప్పన్నోతి. ఇదాని కుహిం వసతీతి. సావత్థియం నిస్సాయ జేతవనే, భన్తేతి. ఇసయో "తిట్ఠథ తుమ్హే, మయం సత్థారం పస్సిస్సామా"తి హట్ఠతుట్ఠా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన కోసమ్బీనగరం సమ్పాపుణింసు. మహాసేట్ఠినో "ఇసయో ఆగతా"తి పచ్చుగ్గమనం కత్వా "స్వే అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హథ, భన్తే"తి నిమన్తేత్వా పునదివసే ఇసిగణస్స మహాదానం అదంసు. ఇసయో "భుత్వావ గచ్ఛామా"తి ఆపుచ్ఛింసు. భన్తే, తుమ్హే అఞ్ఞస్మిం కాలే ఏకమ్పి మాసం ద్వేపి తయోపి చత్తారోపి మాసే వసిత్వా గచ్ఛథ, ఇమస్మిం పన వారే హియ్యో ఆగన్త్వా "అజ్జేవ గచ్ఛామా"తి వదథ,

కిం ఇదన్తి. ఆమ గహపతయో బుద్ధో లోకే ఉప్పన్నో, న ఖో పన సక్కా జీవితన్తరాయో జానితుం, తేన మయం తురితా గచ్ఛామాతి . తేన హి, భన్తే, మయమ్పి ఆగచ్ఛామ, అమ్హేహి సద్ధింయేవ గచ్ఛథాతి. “తుమ్హే అగారియా నామ మహాజటా, తిట్ఠథ తుమ్హే, మయం పురేతరం గమిస్సామా”తి నిక్ఖమిత్వా ఏకట్ఠానే ద్వే దివసాని అవసిత్వా తురితగమనేన సావత్థిం పత్వా జేతవనవిహారే సత్థు సన్తికమేవ అగమంసు. తత్థ మధురధమ్మకథం సుత్వా సబ్బేవ పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణింసు.

తేపి తయో సేట్ఠినో పఞ్చహి పఞ్చహి సకటసతేహి సప్పిమధుఫాణితాదీని చేవ పట్టుణ్ణదుకూలాదీని చ ఆదాయ కోసమ్బితో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన సావత్థిం పత్వా జేతవనసామన్తే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తిణ్ణమ్పి సహాయానం మధురధమ్మకథం కథేసి. తే బలవసోమనస్సజాతా సత్థారం నిమన్తేత్వా పునదివసే మహాదానం అదంసు, పున నిమన్తేత్వా పునదివసేతి ఏవం అడ్ఢమాసం దానం దత్వా “భన్తే, అమ్హాకం జనపదం ఆగమనాయ పటిఞ్ఞం దేథా”తి పాదమూలే నిపజ్జింసు. భగవా “సుఞ్ఞాగారే ఖో గహపతయో తథాగతా అభిరమన్తీ”తి ఆహ. “ఏత్తావతా పటిఞ్ఞా దిన్నా నామ హోతీ”తి గహపతయో సల్లక్ఖేత్వా “దిన్నా నో భగవతా పటిఞ్ఞా”తి పాదమూలే నిపజ్జిత్వా దసబలం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే యోజనే యోజనే విహారం కారేత్వా అనుపుబ్బేన కోసమ్బిం పత్వా “లోకే బుద్ధో ఉప్పన్నో”తి కథయింసు. తయో జనా అత్తనో అత్తనో ఆరామే మహన్తం ధనపరిచ్చాగం కత్వా భగవతో విహారే కారాపేసుం. తత్థ కుక్కుటసేట్ఠినా కారితో **కుక్కుటారామో** నామ అహోసి. పావారికసేట్ఠినా అమ్బవనే కారితో **పావారికమ్బవనం** నామ. ఘోసితేన కారితో **ఘోసితారామో** నామ అహోసి. తం సన్ధాయ వుత్తం “ఘోసితనామకేన కిర సేట్ఠినా సో కారితో”తి.

యో అభినిక్ఖమనకాలే సద్ధిం నిక్ఖన్తో, యస్స చ సత్థారా పరినిబ్బానకాలే బ్రహ్మదణ్డో ఆణత్తో, తం సన్ధాయాహ “**బోధిసత్తకాలే ఉపట్ఠాకఛన్నస్సా**”తి. ఇమినా చ యో **మజ్ఝిమనికాయే ఛన్నోవాదసుత్తే** (మ॰ ని॰ ౩.౩౮౯ ఆదయో) గిలానో హుత్వా ధమ్మసేనాపతినా ఓవదియమానోపి మారణన్తికవేదనం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో తిణ్హేన సత్థేన కణ్ఠనాళిం ఛిన్దిత్వా మరణభయే ఉప్పన్నే గతినిమిత్తే చ ఉపట్ఠితే అత్తనో పుథుజ్జనభావం ఞత్వా సంవిగ్గో విపస్సనం పట్ఠపేత్వా సఙ్ఖారే పరిగ్గణ్హన్తో అరహత్తం పత్వా సమసీసీ హుత్వా పరినిబ్బాయి, అయం సో న హోతీతి దస్సేతి. పూజావచనప్పయోగే కత్తరి సామివచనస్సపి ఇచ్ఛితత్తా ఆహ “**గామస్స వా పూజిత**”న్తి. లక్ఖణం పనేత్థ సద్దసత్థానుసారతో వేదితబ్బం. **ఏకేకో కోట్ఠాసో**తి ఏకేకో భాగో.

౩౬౬. కిరియతో సముట్ఠానభావోతి కేవలం కిరియామత్తతో సముట్ఠానభావం పటిక్ఖిపతి, వత్థునో పన అదేసనాయ కుటికరణకిరియాయ చ సముట్ఠానతో కిరియాకిరియతో సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బం . ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే **భిక్ఖూ వా అనభినేయ్యా**తి ఏత్థ **వా**-సద్దో “అయం వా సో మహానాగో”తిఆదీసు వియ అవధారణత్థోతి దట్ఠబ్బో.

విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౦. అట్ఠమే పాకారేన పరిక్ఖిత్తన్తి సమ్బన్ధో. **గోపురట్టాలకయుత్త**న్తి ద్వారపాసాదేన చ తత్థ తత్థ పాకారమత్థకే పతిట్ఠాపితఅట్టాలకేహి చ యుత్తం. వేళూహి పరిక్ఖిత్తత్తా అబ్భన్తరే పుప్ఫూపగఫలూపగరుక్ఖసఞ్ఛన్నత్తా చ **నీలోభాసం**. ఛాయూదకసమ్పత్తియా భూమిభాగసమ్పత్తియా చ **మనోరమం. కాళకవేసనా**తి కలన్దకరూపేన. **నివాప**న్తి భోజనం. **త**న్తి ఉయ్యానం. **దబ్బోతి తస్స థేరస్స నామ**న్తి దబ్బత్థమ్భే పతితత్తా దబ్బోతి తస్స థేరస్స నామం అహోసి.

కస్సపదసబలస్స సాసనోసక్కనకాలే కిర సత్త భిక్ఖూ ఏకచిత్తా హుత్వా అఞ్ఞే సాసనే అగారవం కరోన్తే దిస్వా “ఇధ కిం కరోమ, ఏకమన్తే సమణధమ్మం కత్వా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సామా”తి నిస్సేణిం బన్ధిత్వా ఉచ్చం పబ్బతసిఖరం అభిరుహిత్వా అత్తనో చిత్తబలం జానన్తా “నిస్సేణిం పాతేన్తు, జీవితే సాలయా ఓతరన్తు, మా పచ్ఛానుతప్పినో అహువత్థా”తి వత్వా సబ్బే ఏకచిత్తా హుత్వా నిస్సేణిం పాతేత్వా “అప్పమత్తా హోథ, ఆవుసో”తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఓవదిత్వా చిత్తరుచియేసు ఠానేసు నిసీదిత్వా సమణధమ్మం కాతుం ఆరభింసు.

తత్రేకో థేరో పఞ్చమే దివసే అరహత్తం పత్వా “మమ కిచ్చం నిప్ఫన్నం, అహం ఇమస్మిం ఠానే కిం కరిస్సామీ”తి ఇద్ధియా ఉత్తరకురుతో పిణ్డపాతం ఆహరిత్వా ఆహ – “ఆవుసో, ఇమం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జథ, భిక్ఖాచారకిచ్చం మమాయత్తం హోతు, తుమ్హే అత్తనో కమ్మం కరోథా”తి. కిం ను మయం, ఆవుసో, నిస్సేణిం పాతేన్తా ఏవం అవచుమ్హ “యో పఠమం ధమ్మం సచ్ఛికరోతి, సో భిక్ఖం ఆహరతు, తేనాభతం సేసా పరిభుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరిస్సన్తీ”తి. నత్థి, ఆవుసోతి. తుమ్హే అత్తనో పుబ్బహేతునావ లభిత్థ, మయమ్పి సక్కోన్తా వట్టస్సన్తం కరిస్సామ, గచ్ఛథ తుమ్హేతి. థేరో తే సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తో ఫాసుకట్ఠానే పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా గతో. అపరోపి థేరో సత్తమే దివసే అనాగామిఫలం పత్వా తతో చుతో సుద్ధావాసబ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో, ఇతరే థేరా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా తేసు తేసు కులేసు నిబ్బత్తా. ఏకో గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలనగరే రాజగేహే నిబ్బత్తో, ఏకో పచ్చన్తిమరట్ఠే పరిబ్బాజికాయ కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో, ఏకో బాహియరట్ఠే కుటుమ్బియగేహే నిబ్బత్తో, ఏకో రాజగహే కుటుమ్బియగేహే నిబ్బత్తో.

అయం పన దబ్బత్థేరో మల్లరట్ఠే అనుపియనగరే ఏకస్స మల్లరఞ్ఞో గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స మాతా ఉపవిజఞ్ఞా కాలమకాసి. మతసరీరం సుసానం నేత్వా దారుచితకం ఆరోపేత్వా అగ్గిం అదంసు. అగ్గివేగసన్తత్తం ఉదరపటలం ద్వేధా అహోసి. దారకో అత్తనో పుఞ్ఞబలేన ఉప్పతిత్వా ఏకస్మిం దబ్బత్థమ్భే నిపతి, తం దారకం గహేత్వా అయ్యికాయ అదంసు. సా తస్స నామం గణ్హన్తీ దబ్బత్థమ్భే పతిత్వా లద్ధజీవికత్తా “దబ్బో”తి తస్స నామం అకాసి. తేన వుత్తం “దబ్బోతి తస్స థేరస్స నామ”న్తి.

తస్స సత్తవస్సికకాలే సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో మల్లరట్ఠే చారికం చరమానో అనుపియనిగమం పత్వా అనుపియమ్బవనే విహరతి. దబ్బకుమారో సత్థారం దిస్వా సహ దస్సనేనేవ పసీదిత్వా పబ్బజితుకామో హుత్వా “అహం దసబలస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ”తి అయ్యికం ఆపుచ్ఛి. సా “సాధు తాతా”తి దబ్బకుమారం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, ఇమం కుమారం పబ్బాజేథా”తి ఆహ. సత్థా అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో సఞ్ఞం అదాసి “భిక్ఖు ఇమం దారకం పబ్బాజేహీ”తి. సో థేరో సత్థు వచనం సుత్వా దబ్బకుమారం పబ్బాజేన్తో తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖి. పుబ్బహేతుసమ్పన్నో కతాభినీహారో పఠమకేసవట్టియా వోరోపనక్ఖణేయేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి, దుతియాయ కేసవట్టియా ఓరోపియమానాయ సకదాగామిఫలే, తతియాయ అనాగామిఫలే, సబ్బకేసానం పన ఓరోపనఞ్చ అరహత్తఫలసచ్ఛికిరియా చ అపచ్ఛా అపురే అహోసి. తం సన్ధాయ వుత్తం “**థేరో కిర సత్తవస్సికోవ సంవేగం లభిత్వా పబ్బజితో ఖురగ్గేయేవ అరహత్తం పాపుణీతి వేదితబ్బో**”తి.

సావకేన పత్తబ్బన్తి యథుపనిస్సయం తేన తేన సావకేన పత్తబ్బం. **తిస్సో విజ్జా**తిఆది యథాసమ్భవవసేన వుత్తం. **గుణజాత**న్తి “యఞ్చ కిఞ్చి సావకేన పత్తబ్బ”న్తి నపుంసకలిఙ్గసమ్బన్ధదస్సనత్థం వుత్తం. **చతూసు సచ్చేసు చతూహి మగ్గేహి సోళసవిధస్స కిచ్చస్స కతత్తా**తి దుక్ఖసముదయనిరోధమగ్గసఙ్ఖాతేసు చతూసు సచ్చేసు దుక్ఖపరిఞ్ఞా సముదయప్పహానం నిరోధసచ్ఛికిరియా మగ్గభావనాతి ఏకేకస్స మగ్గస్స చతున్నం చతున్నం కిచ్చానం వసేన సోళసవిధస్స కిచ్చస్స కతత్తా. **తతో తతో పటిక్కమిత్వా**తి తతో తతో కిచ్చతో ఆరమ్మణతో చ పటివత్తిత్వా. **సిలాపట్టకే**తి పాసాణఫలకే. **తేరసాపీ**తి

భత్తుద్దేసకసేనాసనగ్గాహాపకభణ్డాగారికచీవరపటిగ్గాహకచీవరభాజనకయాగుభాజనకఫలభాజనకఖజ్జభాజనకఅప్పమత్తకవిస్సజ్జకసాటియగ్గాహాపకపత్తగ్గాహాపకఆరామికపేసకసామణేరపేసకస వసేన తేరసాపి సమ్ముతియో దాతుం వట్టన్తి.

౩౮౨. **అపిసూతి** ఏత్థ **సూతి** నిపాతమత్తం, **అపి**-సద్దో అట్ఠానప్పయుత్తో "వికాలే"తి ఇమస్స అనన్తరం దట్ఠబ్బో, వికాలేపి ఆగచ్ఛన్తీతి అత్థో. **జానన్తాతి** దూరభావం జానన్తా. **ఏవం సబ్బపదేసూతి** ఏత్థ కతికసణ్ఠానాదీనం నానప్పకారత్తా తస్మిం తస్మిం విహారే కతికవత్తాదీని విసుం విసుం కథాపేతీతి వేదితబ్బం. సబ్బవిహారేసు చ గమనమగ్గే సమప్పమాణే కత్వా అధిట్ఠాతీతి వదన్తి. **అయఞ్హి నిమ్మితానం ధమ్మతాతి** అనియమేత్వా నిమ్మితానం అయం "ఏకస్మిం భాసమానస్మి"న్తిఆది ధమ్మతా. తథా హి యే వణ్ణవయసరీరావయవపరిక్ఖారకిరియావిసేసాదీహి నియమం అకత్వా నిమ్మితా హోన్తి, తే అనియమేత్వా నిమ్మితత్తా ఇద్ధిమతా సదిసావ హోన్తి. ఠాననిసజ్జాదీసు భాసితతుణ్హీభావాదీసు వా యం యం ఇద్ధిమా కరోతి, తం తదేవ కరోన్తి. సచే పన నానప్పకారే కాతుకామో హోతి, కేచి పఠమవయే, కేచి మజ్ఝిమవయే, కేచి పచ్ఛిమవయే, తథా దీఘకేసే, ఉపడ్ఢముణ్డే , మిస్సకకేసే, ఉపడ్ఢరత్తచీవరే, పణ్డుకచీవరే, పదభాణధమ్మకథాసరభఞ్ఞపఞ్హపుచ్ఛనపఞ్హవిస్సజ్జనచీవరసిబ్బనధోవనాదీని కరోన్తే, అపరేపి వా నానప్పకారకే కాతుకామో హోతి, తేన పాదకజ్ఝానతో వుట్ఠాయ "ఏత్తకా భిక్ఖూ పఠమవయా హోన్తూ"తిఆదినా నయేన పరికమ్మం కత్వా పున సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ అధిట్ఠితే అధిట్ఠానచిత్తేన సద్ధిం ఇచ్ఛితిచ్ఛితప్పకారాయేవ హోన్తి. **అవత్థుకవచనం న హోతీతి** నిమ్మితానం "అయం మఞ్చో"తిఆదివచనం అవత్థుకం న హోతి సబ్బత్థ మఞ్చపీఠానం సమ్భవతో.

౩౮౩. **ఏకచారికభత్తన్తి** అతిమనాపత్తా విసుం ఠితికాయ పాపేతబ్బం భత్తం. **తద్ధితవోహారేనాతి** చత్తారి పరిమాణమస్స చతుక్కన్తి ఏవం తద్ధితవోహారేన. ఓదనస్స పుచ్ఛాయ సాధకతమత్తా ఆహ – "**కరణత్థేయేవ కరణవచన**"న్తి, ఓదనేన కరణభూతేన పుచ్ఛన్తీతి వుత్తం హోతి. యే చ ఓదనేన కరణభూతేన పుచ్ఛన్తి, తేసం పుచ్ఛనాకారదస్సనత్థం "**కిం, భన్తే, ఓదనం దేమాతి పుచ్ఛన్తీ**"తి వుత్తం.

భవోతి భవితబ్బో. **అసమన్నాహరిత్వాతి** ఆభోగం అకత్వా. **రత్తిం సమ్మన్తయమానాతి** కఞ్చి కాలం సుపిత్వా వుట్ఠాయ సమ్మన్తయమానా. రత్తియఞ్హి పఠమయామమజ్ఝిమయామేసు సుపిత్వా పబుద్ధానం అజ్జతనకాలేపి అనజ్జతనాభిమానో హోతి, తస్మా తే "హియ్యో"తి ఆహంసు. యే పన రత్తియం కమ్మప్పసుతా జాగరియమనుయుత్తా హోన్తి, తేసం అజ్జతనాభిమానోయేవ, తస్మా తే "అజ్జ"ఇచ్చేవ వోహరన్తి, న "హియ్యో"తి. **పధూపాయన్తాతి** పునప్పునం ఉప్పజ్జనకకోధవసేన పధూపాయన్తా.

౩౮౪. **దబ్బ దబ్బాతి** దుతియో **దబ్బ**-సద్దో పణ్డితాధివచనోతి ఆహ "**దబ్బా పణ్డితా**"తి. ఏవం న నిబ్బేఠేన్తీతి సమ్బన్ధో. **నిబ్బేఠేన్తీతి** అత్తానం దోసతో మోచేన్తి. **వుట్ఠానలక్ఖణం మఞ్ఞమానాతి** వుట్ఠానలక్ఖణన్తి మఞ్ఞమానా. **న ఘటియతీతి** థేరస్స సుసీలపటిఞ్ఞాయ తస్సా దుస్సీలపటిఞ్ఞావచనం న ఘటియతీతి అధిప్పాయో. ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం పరతో ఆవి భవిస్సతి. **నాసేథాతి** సేతకం దత్వా గిహిభావం పాపేథాతి అత్థో. లిఙ్గనాసనా హేత్థ అధిప్పేతా. ఇమమేవ చ దస్సేతుం "**తిస్సో నాసనా**"తిఆది వుత్తం. ఏకకమ్మాదిసంవాసస్స అకరణం **సంవాసనాసనా. దణ్డకమ్మనాసనా** నామ వాలుకాదీని ఓకిరిత్వా యావ ఖమాపేతి, తావ దణ్డకమ్మవసేన నిక్కడ్ఢనం. **చర పిరే వినస్సాతి** నిక్కడ్ఢనాకారదస్సనం. తత్థ **చరాతి** గచ్ఛ, అపేహీతి వుత్తం హోతి. **పిరేతి** పర అమామక, అమ్హాకం అనజ్ఝత్తికభూతాతి అత్థో. **పిరేతి** హి పర-సద్దేన సమానత్థం సమ్బోధనవచనం. అథ వా **పిరేతి** "పరతో"తి ఇమినా సమానత్థం నిపాతపదం, తస్మా **చర పిరేతి** పరతో గచ్ఛ, మా ఇధ తిట్ఠాతి అత్థో. **వినస్సాతి** అదస్సనం గచ్ఛ.

యస్మా తే భిక్ఖూ అత్తానం అప్పకాసేత్వా ఠితా, తస్మా **అనుయుఞ్జథాతి** ఇమస్స **గవేసథ జానాథాతి** అత్థో వుత్తో. **కారకో హోతీతి** "అయ్యేనమ్హి దూసితా"తి పటిఞ్ఞాతత్తా తాయ పటిఞ్ఞాయ యది నాసితా, థేరో కారకో హోతి, సదోసోతి అత్థో. **అకారకో హోతీతి** తాయ కతపటిఞ్ఞం అనపేక్ఖిత్వా యది భగవతా పకతిదుస్సీలభావంయేవ సన్ధాయ సా నాసితా, థేరో అకారకో హోతీతి అధిప్పాయో. "సకాయ పటిఞ్ఞాయ నాసేథా"తి వుత్తే "అయ్యేనమ్హి దూసితా"తి తాయ కతపటిఞ్ఞాయ భూతతా ఆపజ్జతీతి ఆహ – "**భన్తే, తుమ్హాకం వాదే థేరో కారకో హోతి సదోసో**"తి. **భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేతి, దుక్కట**న్తి ఇమినా మహాఅట్ఠకథావాదో దస్సితో. **ముసావాదే పాచిత్తియన్తి వుత్త**న్తి భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేన్తస్స ముసావాదే పాచిత్తియన్తి వుత్తం.

తత్రాతి తేసు దుక్కటపాచిత్తియేసు. ఇతో పట్ఠాయ "తస్మా పాచిత్తియమేవ యుజ్జతీ"తి వచనపరియన్తం ద్వీసుపి అట్ఠకథాసు అధిప్పాయవిభావనం. తత్థ **పురిమనయేతి** "భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేతి, దుక్కట"న్తి వుత్తఅట్ఠకథానయే. దుక్కటమేవ యుజ్జతీతి కస్మా వుత్తన్తి చే? తత్థ కారణం దస్సేన్తో "**యథా**"తిఆదిమాహ. **భిక్ఖునో భిక్ఖుస్మిం సఙ్ఘాదిసేసోతి** భిక్ఖుం అమూలకేన అన్తిమవత్థునా అనుద్ధంసేన్తస్స భిక్ఖునో సఙ్ఘాదిసేసోతి అత్థో. పచ్ఛిమనయేపి "భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేన్తస్స ముసావాదే పాచిత్తియ"న్తి వుత్తం. **కురున్దీ**నయేపి **ముసావాదత్తా పాచిత్తియమేవ యుజ్జతీతి** విసంవాదపురేక్ఖతాయ పాచిత్తియమేవ యుజ్జతీతి అధిప్పాయో. యది ఏవం భిక్ఖుం అమూలకేన అన్తిమవత్థునా అనుద్ధంసేన్తస్స అక్కోసన్తస్స చ ముసావాదత్తా పాచిత్తియేనేవ భవితబ్బన్తి చే? తత్థ సతిపి ముసావాదే వచనప్పమాణతో సఙ్ఘాదిసేసఓమసవాదపాచిత్తియేహేవ భవితబ్బం, న సమ్పజానముసావాదపాచిత్తియేనాతి దస్సేతుం "**వచనప్పమాణతో**"తిఆదిమాహ. తత్థ **వచనప్పమాణతోతి** భగవతా వుత్తపాళివచనప్పమాణతో. ఇదాని తం వచనం దస్సేతుం "**అనుద్ధంసనాధిప్పాయేనా**"తిఆది వుత్తం. **భిక్ఖుస్స పన భిక్ఖునియా దుక్కటన్తి వచనం నత్థీతి** భిక్ఖునియా అనుద్ధంసనే భిక్ఖునో దుక్కటన్తి వచనం నత్థి తథా పాళియం అనాగతత్తా. **సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియన్తి వచనమత్థీతి** సామఞ్ఞతో వుత్తం సమ్పజానముసావాదసిక్ఖాపదం దస్సేతి.

ఇదాని ద్వీసుపి అట్ఠకథావాదేసు అధిప్పాయం విభావేత్వా తేసు పచ్ఛిమవాదే దోసం దస్సేత్వా పురిమవాదం పతిట్ఠపేతుకామో ఆచరియో "**తత్ర పనా**"తిఆదిమాహ. **తత్రాతి** "పాచిత్తియమేవ యుజ్జతీ"తి వుత్తవాదే. **అనుద్ధంసనాధిప్పాయే అసతి పాచిత్తియ**న్తి ఇమినా సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియస్స ఓకాసం దస్సేతి. **విసుం పాచిత్తియం వుత్త**న్తి సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియతో విసుం అఞ్ఞమేవ పాచిత్తియం వుత్తం. **ఏతేహి నాసనా నత్థీతి** సామఞ్ఞతో వుత్తం, ఇమిస్సా పన దుక్కటేన నాసనా నత్థీతి అధిప్పాయో. యది ఏవం కస్మా నం భగవా నాసేతీతి ఆహ "**యస్మా పనా**"తిఆది.

౩౮౫-౩౮౬. **దూసితోతి** దుట్ఠసద్దస్స కమ్మసాధనతం దస్సేతి. దూసయతి పరం వినాసేతీతి **దూసకో**. ఇమినా "దూసయతీతి దోసో"తి దోససద్దస్స కత్తుసాధనతా వుత్తా. **పకతిభావం జహాపితోతి** దుససద్దస్స వికతియం పఠితత్తా వుత్తం, పకతియా సోమ్మభావం జహాపితోతి అత్థో, వికారమాపాదితోతి వుత్తం హోతి. **ఆకారనానత్తేనాతి** దూసితాకారస్స దూసకాకారస్స చ నానత్తేన. **అనభిరద్ధోతి** అతుట్ఠో. యో పన అతుట్ఠో, సో సుఖితో నామ న హోతీతి ఆహ "**న సుఖితో**"తి. "ఆరాధితో రాజా"తిఆదీసు పసాదితోతి అత్థసమ్భవతో "**న వా పసాదితో**"తి వుత్తం. ఖీలసద్దో థద్ధభావవచనో కచవరపరియాయో చ హోతీతి ఆహ – "**చిత్తథద్ధభావచిత్తకచవరసఙ్ఖాతం పటిఘఖీల**"న్తి. ఖీలయతి తేన చిత్తం థద్ధభావం ఆపజ్జతీతి ఖీలం, చిత్తస్స థద్ధభావో. సో చ అత్థతో పటిఘోయేవ. చిత్తస్స థద్ధభావలక్ఖణో హి పటిఘో, తస్మిఞ్చ ఉప్పన్నే చిత్తం ఉక్లాపజాతట్ఠానం వియ అమనుఞ్ఞం హోతి, తస్మా కచవరసదిసత్తాపి పటిఘోవ "ఖీల"న్తి వుత్తో. తేనాహ "**పటిఘఖీల**"న్తి. చిత్తస్స థద్ధభావత్తా కచవరసదిసత్తా చ పటిఘోయేవ ఖీలం **పటిఘఖీలం. నప్పతీతోతి** పీతిసుఖాదీహి న అభిగతో న అనుగతో, న ఉపేతోతి అత్థో. యో చ

పీతిసుఖాదీహి అనుపగతో, నో తేహి వజ్జితో నామ హోతీతి ఆహ “**పీతిసుఖాదీహి వజ్జితో**”తి. యో చ తేహి వజ్జితో, న సో తేన అభిసటో నామ హోతీతి ఆహ “**న అభిసటో**”తి, పీతిసుఖాదీహి న పత్థటోతి అత్థో.

యేనాతి యేన కోపేన. **దుట్ఠో**తి మాతికాయ ఆగతపదం దస్సేతి, **కుపితో**తి పదభాజనే ఆగతపదం. అత్థతో ఏకత్తేపి ఉభిన్నం పదానం వసేన “**ఉభయమ్పి**”తి వుత్తం. ఏవం “తేన చ కోపేన తేన చ దోసేనా”తి ఇమేసం పదానం వసేన “**ద్వీహి**”తి వుత్తం, అత్థతో పన దోసోయేవ. సో చ సఙ్ఖారక్ఖన్ధపరియాపన్నోతి ఆహ “**ఇమేహి ద్వీహి సఙ్ఖారక్ఖన్ధమేవ దస్సేతీ**”తి. “అనత్తమనతా అనభిరద్ధీ”తి వచనేహి దోమనస్సవేదనావ వుత్తాతి ఆహ “**ఇమేహి ద్వీహి వేదనాక్ఖన్ధం దస్సేతీ**”తి.

యదా పన చోదకేన అదిట్ఠం అసుతం అపరిసఙ్కితం వా హోతి, తదా అమూలకం నామ హోతీతి ఆహ “**తం పనస్స...పే.... చోదకవసేన అధిప్పేత**”న్తి. యది చుదితకవసేన అధిప్పేతం సియా, అమూలకం నామ అనజ్ఝాపన్నన్తి పదభాజనం వదేయ్యాతి అధిప్పాయో. **యం పారాజికన్తి** భిక్ఖునో అనురూపేసు ఏకూనవీసతియా పారాజికేసు అఞ్ఞతరం. పదభాజనే పన పాళియం ఆగతానేవ గహేత్వా “చతున్నం అఞ్ఞతరేనా”తి వుత్తం. **ఏతన్తి** చుదితకస్స ఆపన్నానాపన్నత్తం. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే.

తథేవాతి పసాదసోతేన దిబ్బసోతేన వాతి ఇమమత్థం అతిదిసతి. సుత్వావ జానితబ్బతో “**సుతట్ఠానేయేవ తిట్ఠతీ**”తి వుత్తం. పరిసఙ్కనం పరిసఙ్కితం, దిట్ఠానుగతం పరిసఙ్కితం **దిట్ఠపరిసఙ్కితం**. ఏవం సేసేసుపి. **ఇమేసన్తి** కత్తుఅత్థే సామివచనం, ఇమేహీతి అత్థో. **కరిస్సన్తి వాతి** ఏత్థ విభత్తిపరిణామం కత్వా ఇమేతి యోజేతబ్బం. **దిట్ఠం అత్థి సమూలకం, అత్థి అమూలకన్తి** ఇదం అజ్ఝాచారస్స సబ్భావాసబ్భావం సన్ధాయ వుత్తం. **అత్థి సఞ్ఞాసమూలకం, అత్థి సఞ్ఞాఅమూలకన్తి** ఇదం పన దిట్ఠసఞ్ఞాయ సబ్భావాసబ్భావం సన్ధాయ.

సమీపే ఠత్వాతి ద్వాదసహత్థబ్భన్తరే సమీపే ఠత్వాతి వదన్తీతి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. పరతో పన “దూతం వా పణ్ణం వా సాసనం పేసేత్వా చోదేన్తస్స సీసం న ఏతీ”తి పరమ్ముఖాచోదనాయ ఏవ అనాపత్తియా వుత్తత్తా “సమీపే ఠత్వా”తి ఇదం సమ్ముఖభావమత్తదస్సనత్థం వుత్తన్తి అమ్హాకం ఖన్తి . తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా) అఙ్గం దస్సేన్తేన “చావనాధిప్పాయేన సమ్ముఖాచోదనా”తి వుత్తం, న చ సమ్ముఖభావో ద్వాదసహత్థబ్భన్తరేయేవాతి నియమో సక్కా వత్తుం. వినయవినిచ్ఛయఞ్చ పత్వా గరుకేయేవ ఠాతబ్బన్తి వుత్తం, తస్మా ఉపపరిక్ఖిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం. **చోదాపకస్సేవ వాచాయ వాచాయ సఙ్ఘాదిసేసోతి** ఆణత్తస్స వాచాయ వాచాయ చోదాపకస్స సఙ్ఘాదిసేసో. **మయాపి దిట్ఠం సుతం అత్థీతి** ఇదం ఆణత్తస్సపి చోదకభావదస్సనత్థం వుత్తం, ఏవం పన అవత్వాపి “పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నోసీ”తి ఇదమేవ వచనం పరస్స వచనం వియ అకత్వా అనుద్ధంసనాధిప్పాయేన వదన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసోయేవ. సతిపి పన అనుద్ధంసనాధిప్పాయే “అసుకేన ఏవం వుత్త”న్తి దస్సేత్వా వదన్తస్స నత్థి సఙ్ఘాదిసేసోతి వదన్తి.

సమ్బహులా సమ్బహులే సమ్బహులేహి వత్థూహి చోదేన్తీతి ఏత్థ **సమ్బహులేతి** బహుత్తనిద్దేసే కారణం న దిస్సతి. వత్థుచోదకానంయేవ హి ఏకానేకవసేన ఇదం చతుక్కమాగతం, న చుదితకస్సపి ఏకానేకవసేన. తథా హి ఏకస్సేవ చుదితకస్స వసేన ఏకవత్థుఏకచోదకఏకవత్థునానాచోదకనానావత్థుఏకచోదకనానావత్థునానాచోదకప్పభేదం ఇదం చతుక్కమాగతం, తేనేవ చతుత్థచోదనం దస్సేన్తేనపి “**ఇమిస్సా చోదనాయ నానావత్థూని నానాచోదకా**”తి వుత్తం, న పన “నానాచుదితకా”తి, తస్మా “సమ్బహులే”తి బహుత్తనిద్దేసే కారణం న దిస్సతి. అథ వా పఠమం తీసుపి చోదనాసు ఏకత్తేన చుదితకం నిద్దిసిత్వాపి ఇధ బహుత్తేన నిద్దేసో “న కేవలం ఏకస్మింయేవ చుదితకే చోదనా సమ్భవతి, అథ ఖో సమ్బహులేసుపీ”తి ఇమమత్థం దస్సేతుం కతో.

చోదేతుం పన కో లభతి, కో న లభతీతిఆది అనుద్ధంసనాధిప్పాయం వినాపి చోదనాలక్ఖణం దస్సేతుం వుత్తం. **సీలసమ్పన్నోతి** ఇదం దుస్సీలస్స వచనం అప్పమాణన్తి అధిప్పాయేన వుత్తం. భిక్ఖునీనం పన భిక్ఖుం చోదేతుం అనిస్సరత్తా “**భిక్ఖునిమేవా**”తి వుత్తం. సతిపి భిక్ఖునీనం భిక్ఖూసు అనిస్సరభావే తాహి కతచోదనాపి చోదనారుహత్తా చోదనాయేవాతి అధిప్పాయేన “**పఞ్చపి సహధమ్మికా లభన్తీ**”తి వుత్తం. **భిక్ఖుస్స సుత్వా చోదేతీతి**ఆదినా చోదకో యేసం సుత్వా చోదేతి, తేసమ్పి వచనం పమాణమేవాతి సమ్పటిచ్ఛితత్తా తేసం చోదనాపి రుహతేవాతి దస్సేతుం థేరో సుత్తం నిదస్సేసి.

దూతం వా పణ్ణం వా సాసనం వా పేసేత్వాతి “త్వంయేవ గన్త్వా చోదేహీ”తి దూతం వా పేసేత్వా యో తం చోదేతుం సక్కోతి, తస్స ముఖసాసనం వా పణ్ణం వా పేసేత్వా. **సీసం న ఏతీతి** సఙ్ఘాదిసేసో న హోతీతి అధిప్పాయో. కిఞ్చాపి పాళియం “చోదేతి వా చోదాపేతి వా”తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా దూతసాసనాదీహి చోదాపేన్తస్సపి ఆపత్తియేవాతి పఞ్ఞాయతి, “సీసం న ఏతీ”తి ఇదం పన అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహేతబ్బం. **సమయేనాతి** పకతియా సద్దం సుత్వా అత్థవిజాననసమయేన.

గరుకానం ద్విన్నన్తి పారాజికసఙ్ఘాదిసేసానం. **అవసేసానం వసేనాతి** పఞ్చలహుకాపత్తీనం వసేన. “నత్థి దిన్న”న్తిఆది దసవత్థుకా **మిచ్ఛాదిట్ఠి**. “అన్తవా లోకో, అనన్తవా లోకో”తిఆదినయప్పవత్తా దిట్ఠి సస్సతుచ్ఛేదసఙ్ఖాతం అన్తం గణ్హాతీతి **అన్తగ్గాహికా**. **ఆజీవహేతు పఞ్ఞత్తానం ఛన్నం సిక్ఖాపదానం వసేనాతి** ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో అసన్తం అభూతం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఉల్లపతి, ఆపత్తి పారాజికస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా యో తే విహారే వసతి, సో భిక్ఖు అరహాతి భణతి, పటివిజానన్తస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖు పణీతభోజనాని అగిలానో అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖునీ పణీతభోజనాని అగిలానా అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి పాటిదేసనీయస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖు సూపం వా ఓదనం వా అగిలానో అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స, ఆజీవవిపత్తిపచ్చయా ఇమా ఛ ఆపత్తియో ఆపజ్జతీతి ఏవం **పరివారపాళియం** (పరి॰ ౨౮౭) దస్సితానం ఛన్నం సిక్ఖాపదానం వసేన. దిట్ఠివిపత్తిఆజీవవిపత్తీహి చోదేన్తోపి తమ్మూలికాయ ఆపత్తియా ఏవ చోదేతి.

“కస్మా మం న వన్దసీ”తి పుచ్ఛితే “అస్సమణోసి అసక్యపుత్తియోసీ”తి అవన్దనకారణస్స వుత్తత్తా అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో న వన్దితబ్బోతి వదన్తి. చోదేతుకామతాయ ఏవ అవన్దిత్వా అత్తనా వత్తబ్బస్స వుత్తమత్థం ఠపేత్వా అవన్దియభావే తం కారణం న హోతీతి **చూళగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం. అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స అవన్దనీయేసు అవుత్తత్తా తేన సద్ధిం సయన్తస్స సహసేయ్యాపత్తియా అభావతో తస్స చ పటిగ్గహణస్స రుహనతో తదేవ యుత్తతరన్తి విఞ్ఞాయతి. కిఞ్చాపి యావ సో భిక్ఖుభావం పటిజానాతి, తావ వన్దితబ్బో. యదా పన “అస్సమణోమ్హీ”తి పటిజానాతి, తదా న వన్దితబ్బోతి అయమేత్థ విసేసో వేదితబ్బో. అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స హి భిక్ఖుభావం పటిజానన్తస్సేవ భిక్ఖుభావో, న తతో పరం. భిక్ఖుభావం అప్పటిజానన్తో హి అనుపసమ్పన్నపక్ఖం భజతి. యస్మా ఆమిసం దేన్తో అత్తనో ఇచ్ఛితట్ఠానేయేవ దేతి, తస్మా పటిపాటియా నిసిన్నానం యాగుభత్తాదీని దేన్తేన ఏకస్స చోదేతుకామతాయ అదిన్నేపి చోదనా నామ న హోతీతి ఆహ “**న తావతా చోదనా హోతీ**”తి.

తింసానీతి తింస ఏతేసమత్థీతి తింసాని, తింసవన్తానీతి అత్థో, తింసాధికానీతి వుత్తం హోతి. గుణవచనత్తా తద్ధితలోపం కత్వా “తింసానీ”తి వుత్తం. అథ వా తింస చోదనా అధికా ఏతేసూతి తింసాని. తస్మిం అధికమితి డకారపచ్చయే సతి రూపమిదం దట్ఠబ్బం. **నవుతానీతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

ఉబ్బాహికాయ తం అధికరణం వినిచ్ఛినితబ్బన్తి ఉబ్బాహికాయ సమ్మతేహి తం అధికరణం వినిచ్ఛినితబ్బం. అలజ్జుస్సన్నాయ హి పరిసాయ దసహఙ్గేహి సమన్నాగతో భిక్ఖు ఉబ్బాహికాయ సమ్మన్నితబ్బో. "సీలవా హోతి పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో"తిఆదినా **సమథక్ఖన్ధకే** (చూళవ. ౨౩౧) వుత్తదసఙ్గసమ్పత్తియా సమన్నాగతా ద్వే తయో భిక్ఖూ ఉచ్చినిత్వా తత్థేవ వుత్తాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ సమ్మన్నితబ్బా. ఏవం సమ్మతేహి పన తేహి భిక్ఖూహి విసుం వా నిసీదిత్వా తస్సాయేవ వా పరిసాయ "అఞ్ఞేహి న కిఞ్చి కథేతబ్బ"న్తి సావేత్వా తం అధికరణం వినిచ్ఛినితబ్బం. **తుమ్హాకన్తి** చుదితకచోదకే సన్ధాయ వుత్తం.

కిమ్హీతి కిస్మిం వత్థుస్మిం. **కిమ్హి నమ్హి న జానాసీతి** కిమ్హి నన్తి వచనమ్పి న జానాసి. **నాస్స అనుయోగో దాతబ్బోతి** నాస్స పుచ్ఛా పటిపుచ్ఛా దాతబ్బా. "దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా"తిఆదివచనతో "**అలజ్జినిగ్గహత్థాయ...పే.... పఞ్ఞత్త**"న్తి వుత్తం. **ఏహీతీతి** ఆగమిస్సతి. **దిట్ఠసన్తానేనాతి** దిట్ఠసమ్బన్ధేన, దిట్ఠనియామేనాతి వుత్తం హోతి. వివాదవత్థుసఙ్ఖాతే అత్థే పచ్చత్థికా **అత్థపచ్చత్థికా. సఞ్ఞం దత్వాతి** తేసం కథం పచ్ఛిన్దిత్వా అత్తనో వచనం సాధేతుం సఞ్ఞం కత్వా. అసుద్ధసఞ్ఞాయ ఉప్పన్నత్తా "**అననుచ్ఛవికో**"తి ఆహ. **ఏకసమ్భోగపరిభోగాతి** ఇదం అత్తనో సన్తికా తేసం మోచనత్థం వుత్తం, న పన తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞసమ్భోగే యోజనత్థం. **వినిచ్ఛయో న కాతబ్బోతి** "అమ్హాకం వచనే అట్ఠాతబ్బసభావా ఏతే అలజ్జినో"తి జానన్తేన వినిచ్ఛయో న కాతబ్బో.

విరద్ధం హోతీతి అత్తనా కతదోసప్పటిచ్ఛాదనత్థం కిఞ్చి ముసావాదం కత్వా విరద్ధం హోతి. **పటిఞ్ఞం న దేతీతి** సచే మయా కతదోసం వక్ఖామి, మయ్హం అనువత్తకా భిజ్జిస్సన్తీతి "కతం మయా"తి పటిఞ్ఞం న దేతి. **సుద్ధో హోతూతి** తేసం వచనేన సుద్ధో నామ హోతు, తేసం వచనేన ఏకదేవ్వారమస్స వినిచ్ఛయో దాతబ్బోతి అధిప్పాయో. **ఠానే న తిట్ఠతీతి** లజ్జిట్ఠానే న తిట్ఠతి. **వినిచ్ఛయో న దాతబ్బోతి** అలజ్జిభావమాపన్నత్తా న దాతబ్బో.

అమూలకమ్పి సమూలకమ్పి మూలం గహేత్వా వదన్తీతి ఆహ "**ద్వే మూలానీ**"తి. **కాలేన వక్ఖామీతి**ఆదీసు ఏకో ఏకం ఓకాసం కారేత్వా చోదేన్తో **కాలేన వదతి** నామ. సఙ్ఘమజ్ఝే గణమజ్ఝే సలాకగ్గయాగుఅగ్గవితక్కమాళకభిక్ఖాచారమగ్గఆసనసాలాదీసు ఉపట్ఠాకేహి పరివారితక్ఖణే వా చోదేన్తో **అకాలేన వదతి** నామ. తచ్ఛేన వదన్తో **భూతేన వదతి** నామ. "అమ్భో మహల్లక-పరిసావచర-పంసుకూలిక-ధమ్మకథిక-పతిరూపం తవ ఇద"న్తి వదన్తో **ఫరుసేన వదతి** నామ. కారణనిస్సితం పన కత్వా "భన్తే మహల్లకాత్థ, పరిసావచరా పంసుకూలికా ధమ్మకథికాత్థ, పతిరూపం తుమ్హాకం ఇద"న్తి వదన్తో **సణ్హేన వదతి** నామ. కారణనిస్సితం కత్వా వదన్తో **అత్థసఞ్హితేన వదతి** నామ. **మేత్తచిత్తో వక్ఖామి, నో దోసన్తరోతి** మేత్తచిత్తం ఉపట్ఠాపేత్వా వక్ఖామి, న దుట్ఠచిత్తో హుత్వా. **పన్నరససు ధమ్మేసూతి** పరిసుద్ధకాయసమాచారతా, పరిసుద్ధవచీసమాచారతా, సబ్రహ్మచారీసు మేత్తచిత్తతా, బహుస్సుతతా, ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖానం విత్థారేన స్వాగతసువిభత్తసుప్పవత్తసువినిచ్ఛితతా, "కాలేన వక్ఖామీ"తిఆదినా వుత్తపఞ్చధమ్మా, కారుఞ్ఞతా, హితేసితా, అనుకమ్పతా, ఆపత్తివుట్ఠానతా, వినయపురేక్ఖారతాతి ఇమేసు పన్నరససు ధమ్మేసు. తత్థ **కారుఞ్ఞతాతి** కారుణికభావో. ఇమినా కరుణా చ కరుణాపుబ్బభాగో చ దస్సితో. **హితేసితాతి** హితగవేసనతా. **అనుకమ్పతాతి** తేన హితేన సంయోజనా. ద్వీహిపి మేత్తా చ మేత్తాపుబ్బభాగో చ దస్సితో. **ఆపత్తివుట్ఠానతాతి** ఆపత్తితో వుట్ఠాపేత్వా సుద్ధన్తే పతిట్ఠాపనా. వత్థుం చోదేత్వా సారేత్వా పటిఞ్ఞం ఆరోపేత్వా యథాపటిఞ్ఞాయ కమ్మకరణం **వినయపురేక్ఖారతా** నామ. **సచ్చే చ అకుప్పే చాతి** వచీసచ్చే చ అకుప్పతాయ చ. చుదితకేన హి సచ్చఞ్చ వత్తబ్బం, కోపో చ న కాతబ్బో, నేవ అత్తనా కుజ్ఝితబ్బో, న పరో ఘట్టేతబ్బోతి అత్థో.

ధమ్మప్పత్తియాతి ధమ్మవచనే సమ్పత్తే, ధమ్మత్థే ఇదం ఉపయోగవచనన్తి వుత్తం హోతి. అధికరీయన్తి ఏత్థాతి **అధికరణాని**. కే అధికరీయన్తి? సమథా. కథం అధికరీయన్తి? సమనవసేన. అధికరణం సమేన్తి వూపసమేన్తీతి హి **సమథా**. అథ వా సమనత్థాయ పవత్తమానేహి సమథేహి అధికాతబ్బానీతి **అధికరణాని**. యథా హి సమనవసేన సమథానం వివాదాదీసు అధికత్తుభావో, ఏవం వివాదాదీనం తేహి అధికత్తబ్బతాపి. తేనాహ "**సమథేహి అధికరణీయతా**"తి. ఇమినా అధికరణసద్దస్స కమ్మసాధనతా వుత్తా. **గాహన్తి** "అసుకం చోదేస్సామీ"తి మనసా చోదనాయ గహణం. **చేతనన్తి** "చోదేస్సామీ"తి ఉప్పన్నచేతనం. **అక్ఖన్తిన్తి** చుదితకే ఉప్పన్నం అక్ఖన్తిం. **వోహారన్తి** చోదనావసప్పత్తవచనం. **పణ్ణత్తిన్తి** చోదనావసప్పవత్తనామపణ్ణత్తిం. **అత్తాదానం గహేత్వాతి** చోదనం మనసా గహేత్వా. **తం అధికరణన్తి** తం గాహలక్ఖణం అధికరణం.

తస్మా పణ్ణత్తి అధికరణన్తి అట్ఠకథాసు కతసన్నిట్ఠానం దస్సేత్వా ఇదాని తమ్పి న యుత్తన్తి దస్సేతుం "**తం పనేత**"న్తిఆదిమాహ. **తేతి** అట్ఠకథాచరియా. **పారాజికధమ్మోతి** పారాజికాపత్తి. **అచ్చన్తఅకుసలత్తాతి** లోకవజ్జభావతో పారాజికాపత్తియా ఏకన్తఅకుసలత్తా. **యాయ పణ్ణత్తియాతి** నామపణ్ణత్తిం సన్ధాయ వదతి. **అభిలాపేనాతి** తస్సేవ వేవచనం. **పఞ్ఞత్తోతి** వోహారవసేన కథితో. **అధికరణే పవత్తత్తా చ అధికరణన్తి** మఞ్చట్ఠేసు మఞ్చవోహారో వియ. యస్మా అమూలకేన చోదేన్తో చుదితకే పుగ్గలే తం అధికరణం నత్థీతి సల్లక్ఖేతి, తస్మా తస్స వచనం అభిధేయ్యసుఞ్ఞన్తి ఆహ "**సభావతో నత్థీ**"తి. **తఞ్చ ఖో ఇధేవాతి** తఞ్చ యథావుత్తపరియాయేన పణ్ణత్తియా అధికరణభావో ఇధేవ ఇమస్మింయేవ సిక్ఖాపదే. "మాతాపి పుత్తేన వివదతీ"తిఆదినయప్పవత్తస్స వివాదస్స అధికరణభావో న సమ్భవతి సమథేహి అనధికరణీయత్తాతి ఆహ "**ఇధేకచ్చో వివాదో**"తి.

అట్ఠారసభేదకరవత్థూనీతి లక్ఖణవచనమేతం యథా "యది మే బ్యాధితా దహేయ్యుం, దాతబ్బమిదమోసధ"న్తి, తస్మా తేసు అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం నిస్సాయ ఉప్పన్నో వివాదో "అట్ఠారసభేదకరవత్థూని నిస్సాయ ఉప్పన్నో"తి వుచ్చతి. **అనువాదోతి** ఉపవదనా చేవ చోదనా చ. తత్థ ఉపవదనా నామ అక్కోసో. **పఞ్చపి ఆపత్తిక్ఖన్ధాతి** మాతికాయ ఆగతా పఞ్చ ఆపత్తిక్ఖన్ధా. **సత్తాతి** తేయేవ పఞ్చ, విభఙ్గే ఆగతా థుల్లచ్చయదుబ్భాసితాపత్తియో ద్వేతి సత్త. **కిచ్చయతాతి** కత్తబ్బతా. **కరణీయతాతి** తస్సేవ వేవచనం. ఉభయేనపి అపలోకనాదిసఙ్ఘకమ్మంయేవ దస్సేతి, తేనాహ "**అపలోకనకమ్మ**"న్తిఆది.

ఆపత్తాధికరణం ఠపేత్వా సేసాధికరణేహి చోదనాయేవ నత్థీతి ఆహ "**ఇమస్మిం పనత్థే...పే.... ఆపత్తాధికరణమేవ అధిప్పేత**"న్తి. సపదానుక్కమనిద్దేసస్సాతి పదానం అనుక్కమేన నిద్దేసో పదానుక్కమనిద్దేసో, పదభాజనస్సేతం అధివచనం. తేన సహ వత్తమానం సపదానుక్కమనిద్దేసం, సిక్ఖాపదం, తస్స పదానుక్కమనిద్దేససహితస్స సిక్ఖాపదస్సాతి అత్థో, పదభాజనసహితస్సాతి వుత్తం హోతి.

అస్సాతి కత్తుఅత్థే సామివచనం, అనేనాతి అత్థో. తేనాహ "**ఏతేన చోదకేనా**"తిఆది. **ఇధాగతేసూతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ఆగతేసు. **అఞ్ఞత్ర ఆగతేసూతి** ఇతో అఞ్ఞత్ర ఓమసవాదాదిసిక్ఖాపదపాళియం ఆగతేసు. **దుస్సీలోతి** నిస్సీలో సీలవిరహితో. **పాపధమ్మోతి** దుస్సీలత్తా ఏవ హీనజ్ఝాసయతాయ లామకసభావో. **అసుచిసఙ్కస్సరసమాచారోతి** అపరిసుద్ధకాయకమ్మాదితాయ అసుచి హుత్వా సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారో. దుస్సీలో హి కిఞ్చిదేవ అసారుప్పం దిస్వా "ఇదం అసుకేన కతం భవిస్సతీ"తి పరేసం ఆసఙ్కనీయో హోతి, కేనచిదేవ వా కరణీయేన మన్తయన్తే భిక్ఖూ దిస్వా "కచ్చి ను ఖో ఇమే మయా కతకమ్మం జానిత్వా మన్తేన్తీ"తి అత్తనోయేవ సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారో. **పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తోతి** లజ్జితబ్బతాయ పటిచ్ఛాదేతబ్బకమ్మన్తో. **అస్సమణోతి** న సమణో. సలాకగ్గహణాదీసు "అహమ్పి సమణో"తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ సమణపటిఞ్ఞో. అసేట్ఠచారితాయ **అబ్రహ్మచారీ**.

ఉపోసథాదీసు “అహమ్పి బ్రహ్మచారీ”తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞో. పూతినా కమ్మేన సీలవిపత్తియా అన్తో అనుపవిట్ఠత్తా **అన్తోపూతి**. ఛద్వారేహి రాగాదికిలేసానువస్సనేన తిన్తత్తా **అవస్సుతో**. సఞ్జాతరాగాదికచవరత్తా సీలవన్తేహి ఛడ్డేతబ్బత్తా చ **కసమ్బుజాతో**.

ఇధ పాళియన్తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే పాళియం. **జేట్ఠబ్బతికోతి** కలిదేవీవతనియుత్తో. కలిదేవీ కిర సిరీదేవియా జేట్ఠా, తస్మా తస్సా వతధరో “జేట్ఠబ్బతికో”తి వుచ్చతి. తం పన వతం సమాదియిత్వా పూరేన్తో సకలసరీరే మసిం మక్ఖేత్వా కాకపత్తాని ముట్ఠియం కత్వా కలిదేవిం ఫలకే లిఖాపేత్వా తం కాజకోటియం బన్ధిత్వా థోమేన్తో విచరతి. **యదగ్గేనాతి** యత్తకేన. **తదగ్గేనాతి** తత్తకేన. **నో కప్పేతీతిఆది** వేమతికభావదీపనత్థమేవ వుత్తన్తి **మహాపదుమత్థేరస్స** అధిప్పాయో. దుతియత్థేరో పన “నో కప్పేతి, నస్సరతి, పముట్ఠో”తి ఏతేహి వేమతికభావావత్థాయ అదీపనతో అఞ్ఞో వేమతికభావో, అఞ్ఞాని నో కప్పనాదీనీతి చతున్నమ్పి విభాగేన అత్థం దస్సేతి, తస్మా తస్స వాదో యుత్తతరోతి పచ్ఛా వుత్తో. **దస్సనే వేమతికో హోతీతి** పుగ్గలే ఞాతేపి తస్స కిరియాయ సమ్మా అదిట్ఠభావతో చిరకాలాతిక్కమతో వా తం కిరియం కరోన్తో “ఏస మయా దిట్ఠో వా, న వా”తి దస్సనే వేమతికో హోతి. **పుగ్గలే వేమతికో హోతీతి** తేన కతకమ్మే ఞాతేపి తం కమ్మం కరోన్తస్స సమ్మా అదిట్ఠభావతో కాలన్తరభావతో వా “తస్స కమ్మస్స కారకో అయం వా, నో”తి పుగ్గలే వేమతికో హోతి.

౩౮౯. “తజ్జనీయకమ్మాదిసత్తవిధమ్పి కమ్మం కరిస్సామా”తి ఆపత్తియా చోదేన్తస్స అధిప్పాయో **కమ్మాధిప్పాయో**. “ఆపత్తితో వుట్ఠాపేస్సామీ”తి అధిప్పాయో **వుట్ఠానాధిప్పాయో**. **అనుద్ధంసేన్తస్సాతి** ఇమినా చావనాధిప్పాయం దస్సేతి. **అక్కోసాధిప్పాయేన వదన్తస్స పాచిత్తియన్తి** అక్కోసాధిప్పాయేన సత్తహిపి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి సమ్ముఖా వదన్తస్స పాచిత్తియం. **దుక్కటన్తి** అక్కోసాధిప్పాయేన వదన్తస్స దుక్కటం.

“ఏవం సంవద్ధా హి తస్స భగవతో పరిసా యదిదం అఞ్ఞమఞ్ఞవచనేన అఞ్ఞమఞ్ఞవుట్ఠాపనేనా”తి వచనతో **కురున్దట్ఠకథానయం** పతిట్ఠపేన్తో **‘‘కురున్దియం పనా’’**తిఆదిమాహ . **సబ్బత్థేవాతి** సబ్బఅట్ఠకథాసు. **య్య-**కారే సమ్పత్తే **రే-**కారో అతిక్కన్తో నామ హోతీతి ఆహ **‘‘రే-కారే అనతిక్కన్తే’’**తి. ఉపోసథస్స ఇత్థికమ్మభావతో ఇత్థియా సమత్తాయ ఉపోసథో కతో నామ హోతీతి ఆహ **‘‘య్య-కారే సమ్పత్తే న లబ్భతీ’’**తి.

ఇదఞ్చిదఞ్చాతి “పాణాతిపాతం అదిన్నాదాన”న్తిఆదిం. “అసుకో చ అసుకో చ అస్సమణో అనుపాసకో”తి అక్కోసాధిప్పాయేన పరమ్ముఖా వదన్తస్స దుక్కటం, సమ్ముఖా వదన్తస్స పన పాచిత్తియమేవ. యథా “అసూరియం పస్సతి కఞ్ఞా”తి ఏత్థ “సూరియం న పస్సతి కఞ్ఞా”తి అయమత్థో లబ్భతి, ఏవం “అనోకాసం కారాపేత్వా”తి ఏత్థాపి “ఓకాసం అకారాపేత్వా”తి అయమత్థో లబ్భతీతి ఆహ **‘‘యం పనా’’**తిఆది. యం చోదేతి, తస్స ఉపసమ్పన్నోతి సఙ్ఖ్యూపగమనం, తస్మిం సుద్ధసఞ్ఞితా, యేన పారాజికేన చోదేతి, తస్స దిట్ఠాదివసేన అమూలకతా, చావనాధిప్పాయేన సమ్ముఖా చోదనా, తస్స తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

పఠమదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౧. నవమే **దిస్వాతి** అజికాయ విప్పటిపజ్జన్తం ఛగలకం దిస్వా. **మేత్తియం భిక్ఖునిన్తి** తస్సా భిక్ఖునికాలం గహేత్వా భూతపుబ్బవోహారేన వోహరన్తి. **వేళువనేయేవాతి** థేరస్స భిక్ఖాచారవేలం అగ్గహేత్వా తేహి వుత్తభత్తుద్దేసవేలంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. **కచ్చి నోతి** కచ్చి ను. **ఏతమత్థం ఆరోచేసున్తి** అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్స కఞ్చిదేసం లేసమత్తం ఉపాదాయ పారాజికేన ధమ్మేన అనుద్ధంసితభావం ఆరోచేసుం.

అఞ్ఞభాగస్సాతి అఞ్ఞకోట్ఠాసస్స, థేరస్స మనుస్సజాతిభిక్ఖుభావతో అఞ్ఞస్స తిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతస్స కోట్ఠాసస్సాతి వుత్తం హోతి. **ఇదన్తి** సామఞ్ఞతో నపుంసకనిద్దేసేన ఛగలకం నిద్దిసతి, ఇదం ఛగలకజాతన్తి అత్థో, అయం ఛగలకోతి వుత్తం హోతి. అధికరణసద్దాపేక్ఖో వా నపుంసకనిద్దేసో, ఇదం ఛగలకసఙ్ఖాతం అధికరణన్తి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞభాగోతి** యథావుత్తతిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతో అఞ్ఞభాగో, అఞ్ఞకోట్ఠాసోతి అత్థో. **అస్సాతి** ఛగలకస్స. “అఞ్ఞభాగసమ్బన్ధీ అఞ్ఞభాగియ”న్తి పఠమవిగ్గహస్స అత్థో, “అఞ్ఞభాగవన్తం అఞ్ఞభాగియ”న్తి దుతియవిగ్గహస్స. ద్వీహిపి విగ్గహేహి అఞ్ఞభాగియన్తి ఛగలకోవ వుత్తో. తిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావఞ్చ ఠపేత్వా పరమత్థతో విసుం ఛగలకే అసతిపి “పటిమాయ సరీర”న్తిఆదీసు వియ అభేదేపి భేదకప్పనాయ పవత్తలోకవోహారవసేన **‘‘అఞ్ఞభాగస్స ఇదం, అఞ్ఞభాగో వా అస్స అత్థీ’’**తి వుత్తం.

ఇదాని ద్వీహిపి విగ్గహేహి వుత్తమత్థం విత్థారేత్వా దస్సేన్తో **‘‘యో హి సో’’**తిఆదిమాహ. **సోతి** సో ఛగలకో. తస్స “హోతీ”తి ఇమినా సమ్బన్ధో. **తతోతి** తతో మనుస్సజాతితో భిక్ఖుభావతో చ. **సో వా అఞ్ఞభాగోతి** యథావుత్తతిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతో అఞ్ఞభాగో. **అస్సాతి** ఛగలకస్స. సో ఛగలకో అఞ్ఞభాగియసఙ్ఖాతం లభతీతి యోజేతబ్బం. “అధికరణన్తి ఆధారో, వత్థు అధిట్ఠాన”న్తి హేట్ఠా వుత్తమత్థం సరూపతో దస్సేతుం **‘‘యస్మా చా’’**తిఆదిమాహ. **తేసన్తి** మేత్తియభూమజకానం. **ఇమన్తి** ఛగలకం. **నామకరణసఞ్ఞాయాతి** నామకరణసఙ్ఖాతాయ సఞ్ఞాయ సో ఛగలకో అధికరణన్తి వేదితబ్బోతి యోజేతబ్బం. **తఞ్హి సన్ధాయాతి** “అవస్సం తుమ్హేహి లేసో ఓడ్డితో, కిం వదథ, కిం పస్సిత్థా”తి అనుయుత్తేహి తేహి భిక్ఖూహి “ఛగలకస్స విప్పటిపత్తిం దిస్వా దబ్బస్స నామం తస్స కరిమ్హా”తి వుత్తత్తా తస్స నామకరణసఞ్ఞాయ అధిట్ఠానభూతం తం ఛగలకం సన్ధాయ. **తే భిక్ఖూతి** తే అనుయుఞ్జకా భిక్ఖూ. ఆపత్తిలేసమ్పి పుగ్గలస్మింయేవ ఆరోపేత్వా వుత్తత్తా “పుగ్గలానంయేవ లేసా”తి వుత్తం. **పదభాజనే పన…పే… వేదితబ్బన్తి** ఇమినా నామకరణసఞ్ఞాయ ఆధారభూతస్స ఛగలకసఙ్ఖాతస్స అధికరణస్స అవచనే కారణం వుత్తం.

౩౯౨. “అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్సా”తి ఏత్థ పాళిఆగతఅధికరణసద్దపతిరూపకం అఞ్ఞం అధికరణసద్దం పాళిఆగతతదఞ్ఞసాధారణతాయ ఉభయపదత్థం ఉద్ధరిత్వా **‘‘అధికరణం నామ చత్తారి అధికరణానీ’’**తి వుత్తం. అత్థుద్ధారవసేన హి అత్థం దస్సేన్తేన పాళియం ఆగతసద్దపతిరూపకో అఞ్ఞో సద్దో ఉభయపదత్థో ఉద్ధరితబ్బో, న చ అఞ్ఞం ఉద్ధరిత్వా అఞ్ఞస్స అత్థో వత్తబ్బో, తస్మా పాళిఆగతఅధికరణసద్దపతిరూపకో అఞ్ఞోయేవ ఉభయపదత్థసాధారణో అధికరణసద్దో ఉద్ధటోతి దట్ఠబ్బం. తేనేవాహ **‘‘అధికరణన్తి వచనసామఞ్ఞతో అత్థుద్ధారవసేన పవత్తాని చత్తారి అధికరణానీ’’**తి. **యా చ సా అవసానే…పే… చోదనా వుత్తాతి** భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతి, సఙ్ఘాదిసేసే సఙ్ఘాదిసేసదిట్ఠీ హోతి, తఞ్చే పారాజికేన చోదేతీతిఆదిచోదనం సన్ధాయ వదతి.

మేథునవీతిక్కమాపత్తియో వత్థుతో సభాగా, ఇతరాసం పన అదిన్నాదానాదిఆపత్తీనం సమానేపి పారాజికాపత్తిభావే వత్థుతో విసభాగాతి ఆహ **‘‘సభాగవిసభాగవత్థుతో’’**తి. **సభావసరిక్ఖాసరిక్ఖతోతి** సభావేన సదిసాసదిసభావతో. పఠమపారాజికఞ్హి పఠమపారాజికాపత్తియా మేథునరాగేన సభావతో సదిసం, దోససమ్పయుత్తమనుస్సవిగ్గహేన అసదిసం. నను చ

“ఆపత్తాధికరణం ఆపత్తాధికరణస్స సియా తబ్భాగియం, సియా అఞ్ఞభాగియ”న్తి వుత్తత్తా ఉద్దేసానుక్కమేన తబ్భాగియతం అనిద్దిసిత్వా అఞ్ఞభాగియతా పఠమం కస్మా నిద్దిట్ఠాతి ఆహ **“ఆదితో పట్ఠాయా”**తిఆది. **వుత్తనయేనేవాతి** “సభాగవిసభాగవత్థుతో”తిఆదినా వుత్తనయేన.

“సఙ్ఘకమ్మాని నిస్సాయ ఉప్పన్న”న్తి వుత్తత్తా సఙ్ఘకమ్మతో కిచ్చాధికరణం విసుం వియ దిస్సతీతి ఆహ **“కిం పనా”**తిఆది. “కిచ్చమేవ కిచ్చాధికరణ”న్తి వుత్తత్తా **“సఙ్ఘకమ్మానమేవేతం అధివచన”**న్తి వుత్తం. యది ఏవం “సఙ్ఘకమ్మాని నిస్సాయ ఉప్పన్న”న్తి కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **“ఏవం సన్తేపీ”**తిఆది. తస్స తస్స సఙ్ఘకమ్మస్స భగవతా వుత్తం ఇతికత్తబ్బతాలక్ఖణంయేవ తతో సఙ్ఘకమ్మస్స నిప్ఫజ్జనతో ఫలూపచారేన సఙ్ఘకమ్మన్తి వత్తబ్బతం అరహతీతి ఆహ **“యం కమ్మలక్ఖణం మనసి కరోతి, తం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనతో”**తి. పరివాసాదిసఙ్ఘకమ్మం నిస్సాయ మానత్తాదీనం ఉప్పజ్జనతో ఉక్ఖేపనీయకమ్మసీమాసమ్ముతికమ్మాదీని ఇస్సాయ ఓసారణసీమాసమూహననాదికమ్మానం ఉప్పజ్జనతో చ **“పురిమం పురిమం సఙ్ఘకమ్మ”**న్తిఆది వుత్తం.

౩౯౩-౪౦౦. సవత్థుకం కత్వాతి పుగ్గలాధిట్ఠానం కత్వా. **దీఘాదినోతి** దీఘరస్సకాళఓదాతాదినో. **దిట్ఠాదినోతి** దిట్ఠసుతాదినో. **లోహపత్తసదిసోతి** అయోపత్తసదిసో. అఙ్గాని పఠమదుట్ఠదోసే వుత్తసదిసాని, ఇధ పన కఞ్చిదేసం లేసమత్తం ఉపాదియనా అధికా.

దుతియదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పఠమసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౦. దసమే యే దుబ్బలా హోన్తి అప్పథామా, న సక్కోన్తి అరఞ్ఞకాదీని సేవన్తా దుక్ఖస్సన్తం కాతుం, తే సన్ధాయాహ **“బహూనం కులపుత్తానం మగ్గన్తరాయాయ సంవత్తన్తీ”**తి. **అధివాసనఖన్తిసమ్పన్నోతి** “ఖమో హోతి సీతస్సా”తిఆదినా వుత్తసీతుణ్హాదిసహనలక్ఖణాయ ఖన్తియా సమన్నాగతో. బ్యఞ్జనపదమేవ పరమం అస్సాతి **పదపరమో**. యస్స హి పుగ్గలస్స బహుమ్పి సుణతో బహుమ్పి భణతో బహుమ్పి ధారయతో బహుమ్పి వాచయతో న తాయ జాతియా ధమ్మాభిసమయో హోతి , అయం “పదపరమో”తి వుచ్చతి. **అభిసమ్భుణిత్వాతి** నిప్ఫాదేత్వా. **నాభిసమ్భుణాతీతి** న సమ్పాదేతి, అరఞ్ఞవాసం సమ్పాదేతుం న సక్కోతీతి వుత్తం హోతి. ధమ్మతో అపేతం **ఉద్ధమ్మం. అసబ్బఞ్ఞూ అస్సాతి** తేసం అనురూపస్స అజాననతో అసబ్బఞ్ఞూ భవేయ్య. “న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ”న్తి (మహావ. ౨౦౪) వచనతో **“చత్తారో పన…పే… పటిక్ఖిత్తమేవా”**తి వుత్తం. ఇదమేవ వచనం సన్ధాయ పాళియమ్పి “అట్ఠ మాసే ఖో మయా దేవదత్త రుక్ఖమూలసేనాసనం అనుఞ్ఞాత”న్తి వుత్తం.

తీహి కోటీహీతి తీహి ఆకారేహి, తీహి కారణేహీతి అత్థో. **తదుభయవిముత్తపరిసఙ్కితన్తి** దిట్ఠం సుతన్తి ఇదం ఉభయం అనిస్సాయ “కిం ను ఖో ఇదం భిక్ఖుం ఉద్దిస్స వధిత్వా సమ్పాదిత”న్తి కేవలమేవ పరిసఙ్కితం. మచ్ఛబన్ధనం **జాలం, వాగురా** మిగబన్ధనీ. **కప్పతీతి** యది తేసం వచనేన ఆసఙ్కా ఉపచ్ఛిన్నా హోతి, వట్టతి. **పవత్తమంసన్తి** విక్కాయికమంసం. **మఙ్గలాదీనన్తి ఆది**-సద్దేన ఆహునపాహునాదికే సఙ్గణ్హాతి. **భిక్ఖూనంయేవ అత్థాయాతి** ఏత్థ అట్ఠానప్పయుత్తో **ఏవ**-సద్దో, భిక్ఖూనం అత్థాయ అకతమేవాతి సమ్బన్ధితబ్బం. తస్మా “భిక్ఖూనఞ్చ దస్సామ, మఙ్గలాదీనఞ్చ అత్థాయ భవిస్సతీ”తి మిస్సేత్వా కతమ్పి న వట్టతీతి వేదితబ్బం. కేచి పన “భిక్ఖూనంయేవాతి అవధారణేన భిక్ఖూనఞ్చ అఞ్ఞేసఞ్చ అత్థాయ కతం వట్టతీ”తి వదన్తి, తం న సున్దరం. **యత్థ చ నిబ్బేమతికో హోతీతి** భిక్ఖూనం అత్థాయ కతేపి సబ్బేన సబ్బం పరిసఙ్కితాభావమాహ. తమేవత్థం ఆవికాతుం **“సచే పనా”**తిఆది వుత్తం. **ఇతరేసం వట్టతీతి** అజానన్తానం వట్టతి, జానతో ఏవేత్థ ఆపత్తి హోతీతి. **తేయేవాతి** యే ఉద్దిస్స కతం, తేయేవ. ఉద్దిసకతమంసపరిభోగతో అకప్పియమంసపరిభోగస్స విసేసం దస్సేతుం **“అకప్పియమంసం పనా”**తిఆది వుత్తం. పురిమస్మిం సచిత్తకా ఆపత్తి, ఇతరస్మిం అచిత్తకా. తేనాహ **“అకప్పియమంసం అజానిత్వా భుఞ్జన్తస్సపి ఆపత్తియేవా”**తి. “పరిభోగకాలే పుచ్ఛిత్వా పరిభుఞ్జిస్సామీతి వా గహేత్వా పుచ్ఛిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బ”న్తి వచనతో అకప్పియమంసం అజానిత్వా గణ్హన్తస్స పటిగ్గహణేన అనాపత్తి సియా. అజానిత్వాపి భుఞ్జన్తస్సేవ హి ఆపత్తి వుత్తా. **వత్తన్తి వదన్తీతి** ఇమినా ఆపత్తి నత్థీతి దస్సేతి.

సల్లేఖా వుత్తి ఏతేసన్తి **సల్లేఖవుత్తినో. బాహులికోతి** ఏకస్స **ల**-కారస్స లోపం కత్వా వుత్తం. **కప్పన్తి** ఆయుకప్పం. సఙ్ఘభేదకో హి ఏకం కప్పం అసీతిభాగే కత్వా తతో ఏకభాగమత్తం కాలం నిరయే తిట్ఠేయ్యాతి ఆయుకప్పం సన్ధాయ **“కప్పం నిరయమ్హి పచ్చతీ”**తి వుత్తం. కప్పట్ఠకథాయం (విభ. అట్ఠ. ౮౦౯) పన “సణ్ఠహన్తే హి కప్పే కప్పవేమజ్ఝే వా సఙ్ఘభేదం కత్వా కప్పవినాసేయేవ ముచ్చతి. సచేపి హి స్వే కప్పో వినస్సిస్సతీతి అజ్జ సఙ్ఘభేదం కరోతి, స్వేవ ముచ్చతి, ఏకదివసమేవ నిరయే పచ్చతీ”తి వుత్తం. తత్థాపి **కప్పవినాసేయేవాతి** ఆయుకప్పవినాసేయేవాతి అత్థే సతి నత్థి విరోధో. **సణ్ఠహన్తేతి** ఇదమ్పి “స్వే వినస్సిస్సతీ”తి వియ అభూతపరికప్పనవసేన వుత్తం. “ఏకదివసమేవ నిరయే పచ్చతీ”తి ఏత్థాపి తతో పరం కప్పాభావే ఆయుకప్పస్సపి అభావతోతి అవిరోధతో అత్థయోజనా దట్ఠబ్బా. **బ్రహ్మం పుఞ్ఞన్తి** సేట్ఠం పుఞ్ఞం. **కప్పం సగ్గమ్హి మోదతీతి** ఏత్థాపి ఆయుకప్పమేవ.

౪౧౧. లద్ధినానాసంవాసకేనాతి భావప్పధానోయం నిద్దేసో, లద్ధినానాసంవాసకభావేనాతి అత్థో. **కమ్మనానాసంవాసకేనాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. అఞ్ఞథా నానాసంవాసకేన సహితస్స సమానసంవాసకస్సపి సఙ్ఘస్స అసమానసంవాసకత్తం ఆపజ్జేయ్య. తత్థ **లద్ధినానాసంవాసకో** నామ ఉక్ఖిత్తానువత్తకో. సో హి అత్తనో లద్ధియా నానాసంవాసకో జాతోతి “లద్ధినానాసంవాసకో”తి వుచ్చతి. **కమ్మనానాసంవాసకో** నామ ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతో. సో హి ఉక్ఖేపనీయకమ్మవసేన నానాసంవాసకో హోతీతి “కమ్మనానాసంవాసకో”తి వుచ్చతి. **విరహితోతి** విముత్తో. కాయసామగ్గిదానం తేసు తేసు సఙ్ఘకమ్మేసు హత్థపాసూపగమనవసేన వేదితబ్బం.

“భేదాయ పరక్కమేయ్యా”తి విసుం వుత్తత్తా భేదనసంవత్తనికస్స అధికరణస్స సమాదాయ పగ్గణ్హతో పుబ్బేపి పక్ఖపరియేసనాదివసేన సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమన్తస్స సమనుభాసనకమ్మం కాతబ్బన్తి వేదితబ్బం. **ఇమాని వత్థూనీతి** అట్ఠారస భేదకరవత్థూని. **కమ్మేనాతి** అపలోకనాదీసు చతూసు కమ్మేసు అఞ్ఞతరేన కమ్మేన. **ఉద్దేసేనాతి** పఞ్చసు పాతిమోక్ఖుద్దేసేసు అఞ్ఞతరేన ఉద్దేసేన. **వోహారేనాతి** తాహి తాహి ఉపపత్తీహి “అధమ్మం ధమ్మో”తిఆదిఅట్ఠారసభేదకరవత్థుదీపకేన వోహారేన. **అనుస్సావనాయాతి** “నను తుమ్హే జానాథ మయ్హం ఉచ్చాకులా పబ్బజితభావం బహుస్సుతభావఞ్చ, మాదిసో నామ ఉద్ధమ్మం ఉబ్బినయం సత్థుసాసనం గాహేయ్యాతి చిత్తమ్పి ఉప్పాదేతుం తుమ్హాకం యుత్తం, కిం మయ్హం అవీచి నీలుప్పలవనం వియ సీతలో, కిమహం అపాయతో న భాయామీ”తిఆదినా నయేన కణ్ణమూలే వచీభేదం కత్వా అనుస్సావనేన. **సలాకగ్గాహేనాతి** ఏవం అనుస్సావేత్వా తేసం చిత్తం ఉపత్థమ్భేత్వా అనివత్తిధమ్మే కత్వా “గణ్హథ ఇమం సలాక”న్తి సలాకగ్గాహేన. **పఞ్చహి కారణేహి సఙ్ఘభేదో హోతీతి** ఏత్థ కమ్మమేవ ఉద్దేసో వా సఙ్ఘభేదే పధానకారణన్తి వేదితబ్బం. వోహారానుస్సావనసలాకగ్గాహా పన పుబ్బభాగా. అట్ఠారసవత్థుదీపనవసఏన హి వోహరన్తేన తత్థ రుచిజననత్థం అనుస్సావేత్వా సలాకాయ గహితాయపి అభిన్నోవ హోతి సఙ్ఘో. యదా పన ఏవం చత్తారో వా అతిరేకా వా సలాకం గహేత్వా ఆవేణికకమ్మం వా ఉద్దేసం వా కరోన్తి, తదా సఙ్ఘో భిన్నో నామ హోతి. **అబ్భుస్సితన్తి** అబ్భుగ్గతం. **అచ్ఛేయ్యాతి** విహరేయ్య, పవత్తేయ్యాతి అత్థో.

“లజ్జీ రక్ఖిస్సతీ”తి వచనతో ఆపత్తిభయేన ఆరోచనం లజ్జినయేవ భారోతి ఆహ **“లజ్జీహి భిక్ఖూహీ”**తి. అలజ్జిస్సపి అనారోచేన్తస్స ఆపత్తియేవ “యే పస్సన్తి, యే సుణన్తీ”తి వచనతో. **సమాగచ్ఛతూతి** ఏకీ భవతు. ఏకీభావో చ సమానలద్ధివసేన హోతీతి ఆహ **“ఏకలద్ధికో హోతూ”**తి. **సమ్పత్తియాతి** సీలాదిసమ్పత్తియా. పటినిస్సజ్జన్తస్స అనాపత్తిభావతో **“సోత్థిభావో తస్స భిక్ఖునో”**తి వుత్తం. **అప్పటినిస్సజ్జతో దుక్కటన్తి** విసుం విసుం వదన్తానం గణనాయ దుక్కటం. **పహోన్తేనాతి** గన్తుం సమత్థేన అగిలానేన. సఙ్ఘభేదస్స గరుకభావతో అవస్సం కత్తబ్బతాదస్సనత్థం **“దూరేపి భారోయేవా”**తి వుత్తం, ఆపత్తి పన అద్ధయోజనబ్భన్తరే గన్తుం సమత్థస్స అగిలానస్సేవ వేదితబ్బా.

౪౧౬. అసమనుభాసన్తస్సాతి కమ్మకారకే కత్తునిద్దేసోతి ఆహ **“అసమనుభాసియమానస్సా”**తి. తతియకమ్మవాచాయ పటినిస్సజ్జన్తో ఞత్తియా దుక్కటం ద్వీహి కమ్మవాచాహి థుల్లచ్చయే చ ఆపజ్జతియేవాతి ఆహ **“పటినిస్సజ్జన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసేన అనాపత్తీ”**తి. **అస్సాతి** దేవదత్తస్స. **కతేన భవితబ్బన్తి** సమనుభాసనకమ్మేన కతేన భవితబ్బం. **అత్తనో రుచిమత్తేన వదేయ్యాతిఆదికమ్మికత్తా** అప్పటినిస్సజ్జన్తస్సపి అనాపత్తీతి అధిప్పాయేన వదేయ్య. అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే సమనుభాసనకమ్మస్సేవ అభావతో **“న హి పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం వీతిక్కమన్తస్సా”**తి వుత్తం. సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తేనేవ హి సమనుభాసనకమ్మం అనుఞ్ఞాతం. **ఉద్దిస్స అనుఞ్ఞాతతోతి** “అనుజానామి, భిక్ఖవే, రోమన్ధకస్స రోమన్థన”న్తిఆదిం (చూళవ. ౨౭౩) ఉద్దిస్స అనుఞ్ఞాతం సన్ధాయ వదన్తి. **అనాపత్తియన్తి** అనాపత్తివారే. **ఆపత్తిం రోపేతబ్బోతి** అనిస్సజ్జనపచ్చయా ఆపన్నపాచిత్తియాపత్తిం ఉక్ఖేపనీయకమ్మకరణత్థం ఆరోపేతబ్బోతి అత్థో.

ఆపత్తియేవ న జాతాతి సఙ్ఘాదిసేసాపత్తి న జాతాయేవాతి అత్థో. **సా పనేసాతి** సా పన ఏసా అనాపత్తి. **తివఙ్గికన్తి** కాయవాచాచిత్తవసేన తివఙ్గికం, కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠాతీతి వుత్తం హోతి. “నప్పటినిస్సజ్జామీ”తి సఞ్ఞాయ అభావేన ముచ్చనతో **సఞ్ఞావిమోక్ఖం. సచిత్తకన్తి** “నప్పటినిస్సజ్జామీ”తి జాననచిత్తేన సచిత్తకం. భేదాయ పరక్కమనం, ధమ్మకమ్మేన సమనుభాసనం, కమ్మవాచాపరియోసానం, అప్పటినిస్సజ్జనన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

పఠమసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుతియసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౮-౪౧౯. ఏకాదసమే యం వచనం సమగ్గేపి వగ్గే అవయవభూతే కరోతి భిన్దతి, తం కలహకారకవచనం ఇధ వగ్గన్తి వుచ్చతీతి ఆహ **“వగ్గం అసామగ్గిపక్ఖియవచనం వదన్తీ”**తి. అసామగ్గిపక్ఖే భవా అసామగ్గిపక్ఖియా, కలహకా. తేసం వచనం **అసామగ్గిపక్ఖియవచనం,** అసామగ్గిపక్ఖే వా భవం వచనం **అసామగ్గిపక్ఖియవచనం**. యస్మా ఉబ్బాహికాదికమ్మం బహూనమ్పి కాతుం వట్టతి, తస్మా **“న హి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స కమ్మం కరోతీ”**తి ఇదం నిగ్గహవసేన కత్తబ్బకమ్మం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అఙ్గాని పనేత్థ భేదాయ పరక్కమనం పహాయ అనువత్తనం పక్ఖిపిత్వా హేట్ఠా వుత్తసదిసానేవ.

దుతియసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౪. ద్వాదసమే **వమ్భనవచనన్తి** గరహవచనం. **అపసాదేతుకామోతి** ఖిపితుకామో, తజ్జేతుకామో వా, ఘట్టేతుకామోతి వుత్తం హోతి. **సటసద్దో** పతితసద్దేన సమానత్థో. విసేసనస్స చ పరనిపాతం కత్వా తిణకట్ఠపణ్ణసటన్తి వుత్తన్తి ఆహ **“తత్థ తత్థ పతితం తిణకట్ఠపణ్ణ”**న్తి. **కేనాపీతి** వాతసదిసేన నదీసదిసేన చ కేనాపి.

౪౨౫-౪౨౬. వత్తుం అసక్కుణేయ్యోతి కిస్మిఞ్చి వుచ్చమానే అసహనతో ఓవదితుం అసక్కుణేయ్యో. దుక్ఖం వచో ఏతస్మిం విప్పటికూలగ్గాహే విపచ్చనీకవాదే అనాదరే పుగ్గలేతి **దుబ్బచో.** తేనాహ **“దుక్ఖేన కిచ్ఛేన వదితబ్బో”**తిఆది. **దుబ్బచభావకరణీయేహీతి** దుబ్బచభావకారకేహి. కత్తుఅత్థే అనీయసద్దో దట్ఠబ్బో. తేనేవాహ **“యే ధమ్మా దుబ్బచం పుగ్గలం కరోన్తీ”**తిఆది. పాపికా ఇచ్ఛా ఏతస్సాతి పాపిచ్ఛో, తస్స భావో **పాపిచ్ఛతా,** అసన్తగుణసమ్భావనతా పటిగ్గహణే చ అమత్తఞ్ఞుతా పాపిచ్ఛతాతి వేదితబ్బా. అత్తుక్కంసకా చ తే పరవమ్భకా చాతి అత్తుక్కంసకపరవమ్భకా. యే అత్తానం ఉక్కంసన్తి ఉక్ఖిపన్తి ఉచ్చే ఠానే ఠపేన్తి, పరఞ్చ వమ్భేన్తి గరహన్తి నీచే ఠానే ఠపేన్తి, తేసమేతం అధివచనం. తేసం భావో **అత్తుక్కంసకపరవమ్భకతా.** కుజ్ఝనసీలో కోధనో, తస్స భావో **కోధనతా.** కుజ్ఝనలక్ఖణస్స కోధస్సేతం అధివచనం.

పుబ్బకాలే కోధో, అపరకాలే ఉపనాహోతి ఆహ **“కోధహేతు ఉపనాహితా”**తి. తత్థ ఉపనహనసీలో, ఉపనాహో వా ఏతస్స అత్థీతి ఉపనాహీ, తస్స భావో **ఉపనాహితా.** పునప్పునం చిత్తపరియోనద్ధలక్ఖణస్స కోధస్సేతం అధివచనం. సకిఞ్హి ఉప్పన్నో కోధో కోధోయేవ, తతుత్తరి ఉపనాహో. **అభిసఙ్గోతి** దుమ్మోచనీయో బలవఉపనాహో. సో అస్స అత్థీతి అభిసఙ్గీ, తస్స భావో **అభిసఙ్గితా.** దుమ్మోచనీయస్స బలవఉపనాహస్సేతం అధివచనం. **చోదకం పటిప్ఫరణతాతి** చోదకస్స పటివిరుద్ధేన పచ్చనీకేన హుత్వా అవట్ఠానం. **చోదకం అపసాదనతాతి** “కిం ను ఖో తుయ్హం బాలస్స అబ్యత్తస్స భణితేన, త్వమ్పి నామ భణితబ్బం మఞ్ఞిస్ససీ”తి ఏవం చోదకస్స ఘట్టనా. **చోదకస్స పచ్చారోపనతాతి** “త్వమ్పి ఖోసి ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నో, తం తావ పటికరోహీ”తి ఏవం చోదకస్స ఉపరి పటిఆరోపనతా.

అఞ్ఞేన అఞ్ఞం పటిచరణతాతి అఞ్ఞేన కారణేన, వచనేన వా అఞ్ఞస్స కారణస్స, వచనస్స వా పటిచ్ఛాదనవసేన చరణతా. పటిచ్ఛాదనత్థో ఏవ వా **చరసద్దో** అనేకత్థత్తా ధాతూనన్తి పటిచ్ఛాదనతాతి అత్థో. తాయ సమన్నాగతో హి పుగ్గలో యం చోదకేన దోసవిభావనకారణం, వచనం వా వుత్తం, తం తతో అఞ్ఞేనేవ చోదనాయ అమూలికభావదీపనేన కారణేన, తదత్థబోధకేన వచనేన వా పటిచ్ఛాదేతి. “ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ”తి వుత్తే “కో ఆపన్నో, కిం ఆపన్నో, కిస్మిం ఆపన్నో, కం భణథ, కిం భణథా”తి వా వత్వా “ఏవరూపం కిఞ్చి తయా దిట్ఠ”న్తి వుత్తే “న సుణామీ”తి సోతం వా ఉపనామేత్వా విక్ఖేపం కరోన్తోపి అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచ్ఛాదేతి. “ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ”తి పుట్ఠో “పాటలిపుత్తం గతోమ్హీ”తి వత్వా పున “న తవ పాటలిపుత్తగమనం పుచ్ఛామ, ఆపత్తిం పుచ్ఛామా”తి వుత్తే తతో “రాజగహం గతోమ్హీ”తి వత్వా “రాజగహం వా యాహి బ్రాహ్మణగహం వా, ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ”తి వుత్తే “తత్థ మే సూకరమంసం లద్ధ”న్తిఆదీని వత్వా బహిద్ధా కథావిక్ఖిపనమ్పి అత్థతో అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణమేవాతి విసుం న గహితం.

అపదానేనాతి అత్తనో చరియాయ. అపదీయన్తి హి దోసా ఏతేన దక్ఖీయన్తి, లుయన్తి ఛిజ్జన్తీతి వా అపదానం, సత్తానం సమ్మా మిచ్ఛా వా వత్తప్పయోగో. **న సమ్పాయనతాతి** “ఆవుసో, త్వం కుహిం వససి, కం నిస్సాయ వససీ”తి వా “యం త్వం వదేసి ‘మయా ఏస ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో దిట్ఠో’తి, త్వం తస్మిం సమయే కిం కరోసి, అయం కిం కరోతి, కత్థ చ త్వం అహోసి, కత్థ అయ”న్తి వా ఆదినా నయేన చరియం పుట్ఠేన సమ్పాదేత్వా అకథనం.

మక్ఖిపళాసితాతి ఏత్థ పరగుణమక్ఖనలక్ఖణో మక్ఖో, సో ఏతస్స అత్థీతి మక్ఖీ. తాదిసో పుగ్గలో అగారియో అనగారియో వా సమానో పరేసం సుకతకరణం వినాసేతి. అగారియోపి హి కేనచి అనుకమ్పకేన దలిద్దో సమానో ఉచ్చట్ఠానే ఠపితో, అపరేన సమయేన "కిం తయా మయ్హం కత"న్తి తస్స సుకతకరణం వినాసేతి. అనగారియోపి సామణేరకాలతో పభుతి ఆచరియేన వా ఉపజ్ఝాయేన వా చతూహి పచ్చయేహి ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీహి చ అనుగ్గహేత్వా ధమ్మకథానయపకరణకోసల్లాదీని సిక్ఖాపితో, అపరేన సమయేన రాజరాజమహామత్తాదీహి సక్కతో గరుకతో ఆచరియుపజ్ఝాయేసు అచిత్తీకతో చరమానో "అయం అమ్హేహి దహరకాలే ఏవ అనుగ్గహితో సంవద్ధితో చ, అథ చ పనిదాని నిస్సినేహో జాతో"తి వుచ్చమానో "కిం మయ్హం తుమ్హేహి కత"న్తి తేసం సుకతకరణం వినాసేతి.

"బహుస్సుతేపి పుగ్గలే అజ్ఝోత్థరిత్వా ఈదిసస్స చేవ బహుస్సుతస్స అనియతా గతి, తవ వా మమ వా కో విసేసో"తిఆదినా నయేన ఉప్పజ్జమానో యుగగ్గాహలక్ఖణో పళాసో. సో పరగుణేహి అత్తనో గుణానం సమకరణరసో. తథా హేస పరేసం గుణే డంసిత్వా వియ అత్తనో గుణేహి సమే కరోతీతి పళాసోతి వుచ్చతి, సో ఏతస్స అత్థీతి పళాసీ. మక్ఖీ చ పళాసీ చ మక్ఖిపళాసినో, తేసం భావో **మక్ఖిపళాసితా.** అత్థతో పన మక్ఖో చేవ పళాసో చ.

ఇస్సతి పరసమ్పత్తిం న సహతీతి **ఇస్సుకీ.** మచ్ఛరాయతి అత్తనో సమ్పత్తిం నిగూహతి, పరేసం సాధారణభావం న సహతి, మచ్ఛేరం వా ఏతస్స అత్థీతి **మచ్ఛరీ.** సఠయతి న సమ్మా భాసతీతి **సఠో,** అత్తనో అవిజ్జమానగుణప్పకాసనలక్ఖణేన సాఠేయ్యేన సమన్నాగతో కేరాటికపుగ్గలో. కేరాటికో చ ఆనన్దమచ్ఛో వియ హోతి. **ఆనన్దమచ్ఛో** నామ కిర మచ్ఛానం నఙ్గుట్ఠం దస్సేతి, సప్పానం సీసం "తుమ్హేహి సదిసో అహ"న్తి జానాపేతుం, ఏవమేవ కేరాటికో పుగ్గలో యం యం సుత్తన్తికం వా ఆభిధమ్మికం వా ఉపసఙ్కమతి, తం తం ఏవం వదతి "అహం తుమ్హాకం అన్తేవాసీ, తుమ్హే మయ్హం అనుకమ్పకా, నాహం తుమ్హే ముఞ్చామీ"తి "ఏవమేతే 'సగారవో అయం అమ్హేసు సప్పతిస్సో'తి మఞ్ఞిస్సన్తీ"తి. సాఠేయ్యేన హి సమన్నాగతస్స పుగ్గలస్స అసన్తగుణసమ్భావనేన చిత్తానురూపకిరియావిహారతో "ఏవంచిత్తో ఏవంకిరియో"తి దువిఞ్ఞేయ్యత్తా కుచ్ఛిం వా పిట్ఠిం వా జానితుం న సక్కా. యతో సో –

> "వామేన సూకరో హోతి, దక్ఖిణేన అజామిగో;
>
> సరేన నేలకో హోతి, విసాణేన జరగ్గవో"తి. (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౪౯; విభ॰ అట్ఠ॰ ౮౯౪; మహాని॰ అట్ఠ॰ ౧౬౬) –

ఏవం వుత్తయక్ఖసూకరసదిసో హోతి. కతపాపపటిచ్ఛాదనలక్ఖణా మాయా, సా అస్స అత్థీతి **మాయావీ.**

థమ్భసమఙ్గితాయ **థద్ధో.** వాతభరితభస్తాసదిసథద్ధభావపగ్గహితసిరఅనివాతవుత్తికారకరోతి **థమ్భో.** యేన సమన్నాగతో పుగ్గలో గిలితనఙ్గలసదిసో వియ అజగరో, వాతభరితభస్తా వియ చ థద్ధో హుత్వా గరుట్ఠానియే దిస్వా ఓనమితుమ్పి న ఇచ్ఛతి, పరియన్తేనేవ చరతి. అబ్భున్నతిలక్ఖణో అతిమానో, సో ఏతస్స అత్థీతి **అతిమానీ.**

సం అత్తనో దిట్ఠిం పరామసతి సభావం అతిక్కమిత్వా పరతో ఆమసతీతి **సన్దిట్ఠిపరామాసీ.** ఆధానం గణ్హాతీతి **ఆధానగ్గాహీ.** "ఆధాన"న్తి దళ్హం వుచ్చతి, దళ్హగ్గాహీతి అత్థో. యుత్తం కారణం దిస్వావ లద్ధిం పటినిస్సజ్జతీతి పటినిస్సగ్గీ, దుక్ఖేన కిచ్ఛేన కసిరేన బహుమ్పి కారణం దస్సేత్వా న సక్కా పటినిస్సగ్గిం కాతున్తి **దుప్పటినిస్సగ్గీ,** యో అత్తనో దిట్ఠిం "ఇదమేవ సచ్చ"న్తి దళ్హం గణ్హిత్వా అపి బుద్ధాదీహి కారణం దస్సేత్వా వుచ్చమానో న పటినిస్సజ్జతి, తస్సేతం అధివచనం. తాదిసో హి పుగ్గలో యం యదేవ ధమ్మం వా అధమ్మం వా సుణాతి, తం సబ్బం "ఏవం అమ్హాకం ఆచరియేహి కథితం, ఏవం అమ్హేహి సుత"న్తి కుమ్మోవ అఙ్గాని సకే కపాలే అన్తోయేవ సమోదహతి. యథా హి కచ్ఛపో అత్తనో పాదాదికే అఙ్గే కేనచి ఘట్టితే సబ్బాని అఙ్గాని అత్తనో కపాలేయేవ సమోదహతి, న బహి నీహరతి, ఏవమయమ్పి "న సున్దరో తవ గాహో, ఛడ్డేహి న"న్తి వుత్తో తం న విస్సజ్జేతి, అన్తోయేవ అత్తనో హదయే ఏవ ఠపేత్వా విచరతి. యథా కుమ్భీలా గహితం న పటినిస్సజ్జన్తి, ఏవం కుమ్భీలగ్గాహం గణ్హాతి, న విస్సజ్జేతి. మక్ఖిపళాసితాదియుగళత్తయేన దస్సితే మక్ఖపళాసాదయో ఛ ధమ్మే విసుం విసుం గహేత్వా **"ఏకూనవీసతి ధమ్మా"**తి వుత్తం. **అనుమానసుత్తట్ఠకథాయం** (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౮౧) పన మక్ఖపళాసాదయోపి యుగళవసేన ఏకం కత్వా "సోళస ధమ్మా"తి వుత్తం.

పకారేహి ఆవహనం పదక్ఖిణం, తతో పదక్ఖిణతో గహణసీలో పదక్ఖిణగ్గాహీ, న పదక్ఖిణగ్గాహీ **అప్పదక్ఖిణగ్గాహీ.** యో వుచ్చమానో "తుమ్హే మం కస్మా వదథ, అహం అత్తనో కప్పియాకప్పియం సావజ్జానవజ్జం అత్థానత్థం జానామీ"తి వదతి, అయం అనుసాసనిం పదక్ఖిణతో న గణ్హాతి, వామతోవ గణ్హాతి, తస్మా "అప్పదక్ఖిణగ్గాహీ"తి వుచ్చతి, తేనాహ **"యథానుసిట్ఠ"**న్తిఆది.

ఉద్దేసేతి పాతిమోక్ఖుద్దేసే. అథ సబ్బానేవ సిక్ఖాపదాని కథం పాతిమోక్ఖుద్దేసపరియాపన్నానీతి ఆహ **"యస్స సియా ఆపత్తి, సో ఆవికరేయ్యాతి ఏవం సఙ్గహితత్తా"**తి. "యస్స సియా ఆపత్తీ"తి హి ఇమినా సబ్బాపి ఆపత్తియో నిదానుద్దేసే సఙ్గహితాయేవ హోన్తి. **పఞ్చహి సహధమ్మికేహి సిక్ఖితబ్బత్తాతి** లబ్భమానవసేన వుత్తం. సహధమ్మికేన సహకారణేనాతిపి అత్థో దట్ఠబ్బో. **"వచనాయా"**తి నిస్సక్కే సమ్పదానవచనన్తి ఆహ **"తతో మమ వచనతో"**తి. అఙ్గాని చేత్థ పరమసఙ్ఘభేదసదిసాని. అయం పన విసేసో – యథా తత్థ భేదాయ పరక్కమనం, ఏవం ఇధ అవచనీయకరణతా దట్ఠబ్బా.

దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩. కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౧. తేరసమే **కీటాగిరీతి** తస్స నిగమస్స నామం. తఞ్హి సన్ధాయ పరతో "న అస్సజిపునబ్బసుకేహి భిక్ఖూహి కీటాగిరిస్మిం వత్థబ్బ"న్తి వుత్తం. తేన పన యోగతో సో జనపదోపి "కీటాగిరి"ఇచ్చేవ సఙ్ఖ్యం గతోతి ఆహ **"ఏవంనామకే జనపదే"**తి. ఆవాసే నియుత్తా **ఆవాసికా,** నిబద్ధవాసినో. తే అకతం సేనాసనం కరోన్తి, జిణ్ణం పటిసఙ్ఖరోన్తి, కతే ఇస్సరా హోన్తి. తేనాహ **"సో యేసం ఆయత్తో...పే.... తే ఆవాసికా"**తి . నివాసో నివాసమత్తం ఏతేసం అత్థీతి **నేవాసికాతి** ఆహ **"యే పన కేవల"**న్తిఆది. **తేతి** అస్సజిపునబ్బసుకా. **ఛ జనాతి** పణ్డుకో లోహితకో మేత్తియో భూమజకో అస్సజి పునబ్బసుకోతి ఇమే ఛ జనా. **సమ్మాతి** ఆలపనవచనమేతం. **ఆయముఖభూతాతి** ఆయస్స ముఖభూతా. **ధురట్ఠానేతి** సావత్థియా అవిదూరే ఠానే. వస్సానే హేమన్తే చాతి ద్వీసు ఉతూసు వస్సనతో **"ద్వీహి మేఘేహీ"**తి వుత్తం. దియడ్ఢభిక్ఖుసహస్సతో గణాచరియానం ఛన్నం జనానం అధికత్తా **"సమధిక"**న్తి వుత్తం, సాధికన్తి అత్థో. **మ-కారో** పదసన్ధివసేన ఆగతో. **అకతవత్థున్తి** అకతపుబ్బం అభినవవత్థుం.

కణికారాదయో **పుప్ఫరుక్ఖా,** జాతిసుమనాదయో **పుప్ఫగచ్ఛా. కోట్టనన్తి** సయం ఛిన్దనం. **కోట్టాపనన్తి** "ఇమం ఛిన్ద భిన్దా"తి అఞ్ఞేహి ఛేదాపనం. **ఆళియా బన్ధనన్తి** యథా గచ్ఛమూలే ఉదకం సన్తిట్ఠతి, తథా సమన్తతో బన్ధనం. **ఉదకస్సాతి** అకప్పియఉదకస్స. **కప్పియఉదకసిఞ్చనన్తి** ఇమినావ సిఞ్చాపనమ్పి సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. నను "ఉదకస్స సేచనం సేచాపన"న్తి

ఇమినావ సామఞ్ఞతో కప్పియాకప్పియఉదకసిఞ్చనాదిం సక్కా సఙ్గహేతుం, తస్మా కప్పియఉదకసిఞ్చనాది కస్మా విసుం వుత్తన్తి? “ఆరామాదిఅత్థం రోపితే అకప్పియవోహారేసుపి కప్పియఉదకసిఞ్చనాది వట్టతీ”తి వక్ఖమానత్తా ఇధాపి విభాగం కత్వా కప్పియఉదకసిఞ్చనాది విసుం దస్సితం. **హత్థముఖపాదధోవనన్హానోదకసిఞ్చనన్తి** ఇమినాపి పకారన్తరేన కప్పియఉదకసిఞ్చనమేవ దస్సేతి. “అకప్పియవోహారో”తి కోట్టనఖణనాదివసేన సయం కరణస్సపి కథం సఙ్గహోతి? అకప్పియన్తి వోహరీయతీతి అకప్పియవోహారోతి అకప్పియభూతం కరణకారాపనాది సబ్బమేవ సఙ్గహితం, న పన అకప్పియవచనమత్తన్తి దట్ఠబ్బం. కప్పియవోహారేపి ఏసేవ నయో. **సుక్ఖమాతికాయ ఉజుకరణన్తి** ఇమినా పురాణపణ్ణాదిహరణమ్పి సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. కుదాలాదీని భూమియం ఠపేత్వా ఠానతో హత్థేన గహేత్వా ఠానమేవ పాకటతరన్తి **‘‘ఓభాసో’’**తి వుత్తం.

మహాపచ్చరివాదమ్పి పతిట్ఠపేతుకామో పచ్ఛా వదతి. **వనత్థాయాతి** ఇదం కేచి “వతత్థాయా”తి పఠన్తి, తేసం వతిఅత్థాయాతి అత్థో. అకప్పియవోహారేపి ఏకచ్చం వట్టతీతి దస్సేతుం **‘‘న కేవలఞ్చ సేస’’**న్తిఆదిమాహ. **యం కిఞ్చి మాతికన్తి** సుక్ఖమాతికం వా అసుక్ఖమాతికం వా. **‘‘కప్పియఉదకం సిఞ్చితు’’**న్తి ఇమినా “కప్పియఉదకం సిఞ్చథాతి వత్తుమ్పి వట్టతీ”తి దస్సేతి. **సయం రోపేతుమ్పి వట్టతీతి** ఇమినా “రోపేహీతి వత్తుం వట్టతీ”తిపి సిద్ధం. **అఞ్ఞత్థాయ వా కరోన్తస్సాతి** వత్థుపూజాదిఅత్థం కరోన్తస్స. **కస్మా న అనాపత్తీతి** వత్థుపూజనత్థాయ గన్థనాదీసు కస్మా న అనాపత్తి. **అనాపత్తియేవాతి** పటివచనం దత్వా ఇదాని తమేవ అనాపత్తిభావం దస్సేతుం **‘‘యథాహీ’’**తిఆది వుత్తం. **తత్థాతి** ఆరామాదిఅత్థాయ రుక్ఖరోపనే. **తథా వత్థుపూజనత్థాయపి అనాపత్తియేవాతి** రతనత్తయపూజనత్థాయపి కప్పియవోహారేన పరియాయాదీహి చ గన్థాపనే అనాపత్తియేవాతి అత్థో.

“తథా వత్థుపూజనత్థాయా”తి హి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి “యథా హి తత్థ కప్పియవోహారేన పరియాయాదీహి చా”తి వుత్తత్తా కప్పియవోహారాదీహి గన్థాపనే ఏవ అనాపత్తి విఞ్ఞాయతి, న సయం గన్థనే, తేనేవ పరో సయం గన్థనమ్పి కస్మా న వట్టతీతి చోదేన్తో **‘‘ననుచా’’**తిఆదిమాహ. యథా ఆరామాదిఅత్థం కప్పియపథవియం సయం రోపేతుమ్పి వట్టతి, తథా వత్థుపూజనత్థాయ సయం గన్థనేపి కస్మా న వట్టతీతి చోదకస్స అధిప్పాయో. **వుత్తన్తి**ఆది ఆచరియస్స పరిహారో. అథ **‘‘న పన మహాఅట్ఠకథాయ’’**న్తి కస్మా వదతి. **మహాపచ్చరిఆదీసు** వుత్తమ్పి హి పమాణమేవాతి నాయం విరోధో, **మహాఅట్ఠకథాయం** అవుత్తమ్పి తత్థేవ వుత్తేన సంసన్దిత్వా పమాణమేవాతి పతిట్ఠాపేతుం వుత్తత్తా. **తం కథన్తి** మఞ్ఞేయ్యాసీతి సమ్బన్ధో. **మహాఅట్ఠకథాయఞ్చ** కప్పియఉదకసేచనం వుత్తం, తం కథన్తి ఏత్థాయమధిప్పాయో. కిఞ్చాపి **మహాఅట్ఠకథాయం** ఆరామాదిఅత్థాయ కప్పియపథవియం సయం రోపనం న వుత్తం, కప్పియఉదకస్స పన సయం సిఞ్చనం వుత్తమేవ, తస్మా యథా ఆరామాదిఅత్థాయ కప్పియఉదకం సయం సిఞ్చితుమ్పి వట్టతి, తథా వత్థుపూజనత్థాయ సయం గన్థనమ్పి కస్మా న వట్టతీతి. **తమ్పి న విరుజ్ఝతీతి** యదేతం ఆరామాదిఅత్థాయ సయం రోపనం కప్పియఉదకసిఞ్చనఞ్చ వుత్తం, తమ్పి న విరుజ్ఝతి. కథం తం న విరుజ్ఝతీతి ఆహ **‘‘తత్రహీ’’**తిఆది. **ఏతం వుత్తన్తి** మాలావచ్ఛం రోపేన్తిపి రోపాపేన్తిపి సిఞ్చన్తిపి సిఞ్చాపేన్తిపీతి ఏతం వుత్తం. **అఞ్ఞత్ర పన పరియాయో అత్థీతి** “మాలావచ్ఛం రోపేన్తిపి రోపాపేన్తిపి సిఞ్చన్తిపి సిఞ్చాపేన్తిపీ”తి కులసఙ్గహత్థాయ రోపనసిఞ్చనం సన్ధాయ వుత్తత్తా తతో అఞ్ఞత్ర ఆరామాదిఅత్థాయ మాలావచ్ఛరోపనే పరియాయో అత్థి. **తత్థ పరియాయం ఇధ చ పరియాయాభావం ఞత్వాతి** తత్థ “మాలావచ్ఛం రోపేన్తీ”తిఆదీసు “మాలావచ్ఛ”న్తి విసేసవచనసబ్భావతో పరియాయం, ఇధ “గన్థేన్తీ”తిఆదీసు తథావిధవిసేసవచనాభావతో పరియాయాభావఞ్చ ఞత్వా.

ననుచ యథా “గన్థేన్తీ”తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా పరియాయో న లబ్భతీతి యస్స కస్సచి అత్థాయ సయం గన్థనం న వట్టతి, ఏవం “గన్థాపేన్తీ”తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా పరియాయేన గన్థాపనమ్పి న వట్టతీతి ఆపజ్జతి. ఏవఞ్చ సతి పరతో “ఏవం జాన, ఏవం కతే సోభేయ్య, యథా ఏతాని పుప్ఫాని న వికిరియన్తి, తథా కరోహీతిఆదినా కప్పియవచనేన కారేతుం వట్టతీ”తి ఇదం విరుజ్ఝతీతి? న విరుజ్ఝతి, పరియాయేన హి కారాపనం గన్థాపనమేవ న హోతి, తస్మా యథావుత్తనయేన పరియాయతో కారాపనం వట్టతి. **సబ్బం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి** హేట్ఠా వుత్తం వినిచ్ఛయమేవ సఙ్ఖేపతో నిగమేతి. **హరణాదీసు కస్మా అనాపత్తీతి** వత్థుపూజనత్థాయ హరణాదీసు కస్మా అనాపత్తి. **కులిత్థిఆదీనం అత్థాయ హరణతోతి** కులిత్థిఆదీనం హరణస్స తత్థ వుత్తత్తాతి అధిప్పాయో. తేనేవాహ **‘‘హరణాధికారే హీ’’**తిఆది. **మాలన్తి** పుప్ఫదామం. **మఞ్జరీ వియాతి** కుసుమమఞ్జరీ వియ. **హారసదిసన్తి** ముత్తాహారసదిసం.

పాచిత్తియఞ్చేవ దుక్కటఞ్చాతి పథవీఖణనపచ్చయా పాచిత్తియం, కులసఙ్గహపచ్చయా దుక్కటం. **అకప్పియవోహారేనాతి** “ఇదం ఖణ, ఇదం రోపేహీ”తిఆదిఅకప్పియవోహారేన. **దుక్కటమేవాతి** కులసఙ్గహపచ్చయా దుక్కటం. **ఉభయత్థాతి** కప్పియాకప్పియపథవియం. **సబ్బత్థాతి** కులసఙ్గహపరిభోగఆరామాదిఅత్థాయ రోపితే. **దుక్కటమ్పీతి** న కేవలం పాచిత్తియమేవ. **కప్పియేనాతి** కప్పియేన ఉదకేన. **తేసంయేవ ద్విన్నన్తి** కులదూసనపరిభోగానం. **దుక్కటన్తి** కులసఙ్గహత్థాయ సయం సిఞ్చనే కప్పియవోహారేన అకప్పియవోహారేన వా సిఞ్చాపనే చ దుక్కటం, పరిభోగత్థాయ పన సయం సిఞ్చనే అకప్పియవోహారేన సిఞ్చాపనే చ దుక్కటం. **ఆపత్తిబహులతా వేదితబ్బాతి** ఏత్థ సయం సిఞ్చనే ధారాపచ్ఛేదగణనాయ ఆపత్తిగణనా వేదితబ్బా. సిఞ్చాపనే పన పునప్పునం ఆణాపేన్తస్స వాచాయ వాచాయ ఆపత్తి, సకిం ఆణత్తస్స బహూనం సిఞ్చనేపి ఏకావ.

దుక్కటపాచిత్తియానీతి కులసఙ్గహపచ్చయా దుక్కటం, భూతగామపాతబ్యతాయ పాచిత్తియం. **అఞ్ఞత్థాతి** వత్థుపూజాదిఅత్థాయ ఓచిననే. **సకిం ఆణత్తోతి** అకప్పియవోహారేన ఆణత్తో. **పాచిత్తియమేవాతి** అకప్పియవచనేన ఆణత్తత్తా పాచిత్తియం. కప్పియవచనేన పన వత్థుపూజాదిఅత్థాయ ఓచినాపేన్తస్స అనాపత్తియేవ.

గన్థనేన నిబ్బత్తం **గన్థిమం**. ఏస నయో సేసేసుపి. **న వట్టతీతి** కులసఙ్గహత్థాయ వత్థుపూజాదిఅత్థాయ వా వుత్తనయేన కరోన్తస్స చ కారాపేన్తస్స చ దుక్కటన్తి అత్థో. **పురిమనయేనేవాతి** “భిక్ఖుస్స వా”తిఆదినా వుత్తనయేన. ధమ్మాసనవితానే బద్ధకణ్టకేసు పుప్ఫాని విజ్ఝిత్వా ఠపేన్తీతి సమ్బన్ధో. ఉపరూపరి విజ్ఝిత్వా ఛత్తసదిసం కత్వా ఆవుణనతో **‘‘ఛత్తాతిఛత్తం వియా’’**తి వుత్తం. “కదలిక్ఖన్ధమ్హీ”తిఆదినా వుత్తం సబ్బమేవ సన్ధాయ **‘‘తం అతిఓళారికమేవా’’**తి వుత్తం, సయం కరోన్తస్స అకప్పియవచనేనేవ కారాపేన్తస్స చ దుక్కటమేవాతి అత్థో. **పుప్ఫవిజ్ఝనత్థన్తి** వుత్తత్తా పుప్ఫాని విజ్ఝితుంయేవ కణ్టకం బన్ధితుం న వట్టతి, పుప్ఫదామాదిబన్ధనత్థం పన వట్టతి. **కణ్టకమ్పి బన్ధితుం న వట్టతీతి** చ ఇదం అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహేతబ్బం. **పవేసేతుం న వట్టతీతి** వుత్తత్తా పుప్ఫచ్ఛిద్దే అపవేసేత్వా ఉపరూపరి ఠపేతుం వట్టతి. జాలమయం వితానం **జాలవితానం**. **నాగదన్తకమ్పి** సచ్ఛిద్దకంయేవ గహేతబ్బం. **పుప్ఫపటిచ్ఛకం** దణ్డాదీహి కతపుప్ఫాధారణం, తమ్పి సచ్ఛిద్దమేవ ఇధ వుత్తం. **అసోకపిణ్డియాతి** అసోకపుప్ఫమఞ్జరికాయ. **‘‘ధమ్మరజ్జు** నామ చేతియం వా బోధిం వా పుప్ఫపవేసనత్థం ఆవిజ్ఝిత్వా బద్ధరజ్జూ”తి **మహాగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే చ** వుత్తం, తస్మా తథాబద్ధాయ రజ్జుయా చేతియస్స చ అన్తరే పుప్ఫాని పవేసేతుం వట్టతీతి విఞ్ఞాయతి. **గణ్ఠిపదే** పన “ధమ్మరజ్జున్తి సిథిలం వట్టికం రజ్జుం కత్వా బోధిం వా చేతియం వా పరిక్ఖిపిత్వా ధమ్మాసనే వా లమ్బిత్వా తత్థ పుప్ఫాని పవేసేన్తీ”తి వుత్తం, తస్మా సిథిలవట్టికాయ రజ్జుయా అన్తరేపి పుప్ఫాని పవేసేతుం వట్టతీతి విఞ్ఞాయతి, వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం. ఉభయత్థాపి పనేత్థ నేవత్థి విరోధోతి అమ్హాకం ఖన్తి.

మత్థకదామన్తి ధమ్మాసనాదిమత్థకే లమ్బకదామం. **పుప్ఫేహి వేఠేన్తీతి** పుప్ఫదామేన వేఠేన్తి. **తేసంయేవాతి** ఉప్పలాదీనంయేవ. **వాకేన వా దణ్డకేన వాతి** విసుం అచ్ఛిన్నేన పుప్ఫసహితేనేవ వాకేన వా దణ్డకేన వా. **ఖన్ధే ఠపితకాసావస్సాతి** ఖన్ధే ఠపితసఙ్ఘాటిం సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి తథా బన్ధితుం సక్కా భవేయ్య. ఇమినావ అఞ్ఞమ్పి తాదిసం కాసావం వా వత్థం వా వుత్తనయేన బన్ధిత్వా తత్థ పుప్ఫాని పక్ఖిపితుం వట్టతీతి సిద్ధం. అంసభణ్డికం పసిబ్బకే పక్ఖిత్తసదిసత్తా వేఠిమం నామ న జాతం, తస్మా సిథిలబన్ధస్స అన్తరన్తరా పక్ఖిపితుం వట్టతీతి వదన్తి.

పుప్ఫపటే చ దట్ఠబ్బన్తి పుప్ఫపటం కరోన్తస్స దీఘతో పుప్ఫదామస్స హరణపచ్చాహరణవసేన పూరణం సన్ధాయ వుత్తం. తిరియతో హరణం పన వాయిమం నామ హోతి, న పూరిమం. **పురిమట్ఠానం అతిక్కామేతీ**తి ఏత్థ "అఫుసాపేత్వాపి అతిక్కామేన్తస్స ఆపత్తియేవా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. "పురిమట్ఠానం అతిక్కామేతీ"తి అవిసేసేన వుత్తత్తా తం యుత్తం. కేచి పన "అఞ్ఞమఞ్ఞం అఫుసాపేత్వా అనేకక్ఖత్తుం పరిక్ఖిపితుం వట్టతీ"తి వదన్తీతి వుత్తం, తత్థ కారణం న దిస్సతి. **బన్ధితుం వట్టతీ**తి పుప్ఫరహితాయ సుత్తకోటియా వాకకోటియా వా బన్ధితుం వట్టతి. **ఏకవారం హరిత్వా వా పరిక్ఖిపిత్వా వా**తి ఇదం పుబ్బే వుత్తచేతియాదిపరిక్ఖేపం పుప్ఫపటకరణఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం, తస్మా చేతియం వా బోధిం వా పరిక్ఖిపన్తేన ఏకవారం పరిక్ఖిపిత్వా పురిమట్ఠానం సమ్పత్తే అఞ్ఞస్స దాతబ్బం, తేనపి ఏకవారం పరిక్ఖిపిత్వా తథేవ కాతబ్బం. పుప్ఫపటం కరోన్తేన చ ఏకవారం హరిత్వా అఞ్ఞస్స దాతబ్బం, తేనపి తథేవ కాతబ్బం. సచేపి ద్వేయేవ భిక్ఖూ ఉభోసు పస్సేసు ఠత్వా పరియాయేన హరన్తి, వట్టతియేవాతి వదన్తి.

పూరితన్తి దీఘతో పసారణవసేన పూరితం. **వాయితుం న లభతీ**తి దీఘతో పసారితే తిరియతో హరణం వాయనం నామ హోతీతి ఏకవారమ్పి పుప్ఫగుణం తిరియతో హరితుం న వట్టతి. **పుప్ఫాని ఠపేన్తేనా**తి అగన్థితాని పాకతికపుప్ఫాని ఠపేన్తేన. పుప్ఫదామం పన పూజనత్థాయ భూమియం ఠపేన్తేన ఫుసాపేత్వా వా అఫుసాపేత్వా వా దిగుణం కత్వా ఠపేతుం న వట్టతీతి వదన్తి. **ఘటికదామఓలమ్బకో**తి అన్తే ఘటికాకారయుత్తో యమకదామఓలమ్బకో. ఏకేకం పన దామం నిక్ఖన్తసుత్తకోటియావ బన్ధిత్వా ఓలమ్బితుం వట్టతి, పుప్ఫదామద్వయం సఙ్ఘటితుకామేనపి నిక్ఖన్తసుత్తకోటియావ సుత్తకోటిం సఙ్ఘటితుం వట్టతి. **అడ్ఢచన్దాకారేన మాలాగుణపరిక్ఖేపో**తి అడ్ఢచన్దాకారేన మాలాగుణస్స పునప్పునం హరణపచ్చాహరణవసేన పూరేత్వా పరిక్ఖిపనం. తేనేవ తం పూరిమే పవిట్ఠం, తస్మా ఏతమ్పి అడ్ఢచన్దాకారం పునప్పునం హరణపచ్చాహరణవసేన పూరితం న వట్టతి. ఏకవారం పన అడ్ఢచన్దాకారేన మాలాగుణం హరితుం వట్టతీతి వదన్తి. **పుప్ఫదామకరణ**న్తి ఏత్థ సుత్తకోటియం గహేత్వాపి ఏకతో కాతుం న వట్టతీతి వదన్తి. గేణ్డుకఖరపత్తదామానం పటిక్ఖిత్తత్తా చేలాదీహి కతదామమ్పి న వట్టతి అకప్పియానులోమత్తాతి వదన్తి.

"**లాసియనాటకం నాటేన్తీ**"తి వత్వా తమేవ పరియాయన్తరేన దస్సేతుం "**రేచకం దేన్తీ**"తి వుత్తం, అభినయం దస్సేన్తీతి అత్థో, అత్తనో అధిప్పాయం పకాసేత్వా "ఏవం నచ్చితబ్బ"న్తి పఠమం ఉట్ఠహిత్వా నచ్చనాకారం దస్సేన్తీతి వుత్తం హోతి. కేచి పన "ముఖే అఙ్గులియో పక్ఖిపిత్వా సద్దం కరోన్తా చక్కమివ అత్తానం భమయమానా రేచకం దేన్తి నామా"తి వదన్తి. ఏకేకాయ పన్తియా అట్ఠ అట్ఠ పదాని అస్సాతి **అట్ఠపదం**. "అట్ఠాపద"న్తిపి పఠన్తి. దసపదేపి ఏసేవ నయో. **పదానీ**తి చ సారిఆదీనం పతిట్ఠానట్ఠానాని. **దసపదం** నామ ద్వీహి పన్తీహి వీసతియా పదేహి కీళనజూతం. **ఆకాసేయేవ కీళన్తీ**తి "అయం సారీ అసుకపదం మయా నీతా, అయం అసుకపద"న్తి కేవలం ముఖేనేవ వదన్తా ఆకాసేయేవ జూతం కీళన్తి. **జూతఫలకే**తి జూతమణ్డలే. **పాసకకీళాయ కీళన్తీ**తి పాసకం వుచ్చతి ఛసు పస్సేసు ఏకేకం యావ ఛక్కం దస్సేత్వా కతకీళనం, తం వడ్ఢేత్వా యథాలద్ధఏకకాదివసేన సారియో అపనేన్తా ఉపనేన్తా చ కీళన్తి. ఘటేన కీళా **ఘటికా**తి ఏకే.

మఞ్జట్ఠియా వాతి మఞ్జట్ఠిరుక్ఖసారం గహేత్వా పక్కకసావం సన్ధాయ వదతి. **సలాకహత్థ**న్తి తాలహీరాదీనం కలాపస్సేతం అధివచనం. బహూసు సలాకాసు విసేసరహితం ఏకం సలాకం గహేత్వా తాసు పక్ఖిపిత్వా పున తంయేవ ఉద్ధరన్తా సలాకహత్థేన కీళన్తీతి కేచి. పణ్ణేన వంసాకారేన కతా నాళికా **పణ్ణనాళికా**. తేనేవాహ "**తం ధమన్తా**"తి. పుచ్ఛన్తస్స ముఖాగతం అక్ఖరం గహేత్వా నట్ఠముట్ఠిలాభాలాభాదిజాననకీళా **అక్ఖరికా**తిపి వదన్తి. **హత్థిస్మి**న్తి నిమిత్తత్థే భుమ్మం, హత్థినిమిత్తసిప్పేతి అత్థో. **అస్సస్మి**న్తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. "ఉస్సేళేన్తి అప్ఫోటేన్తీ"తి ద్విన్నం పదానం అత్థో పాకటోయేవాతి న వుత్తో. తత్థ **ఉస్సేళేన్తీ**తి ముఖేన ఉస్సేళనసద్దం పముఞ్చన్తి, మహన్తం కత్వా అబ్యత్తసద్దం పవత్తేన్తీతి అత్థో. "అజానం సఞ్ఞం దేన్తా అజపాలకా వియ ముఖేన వాతం నిచ్ఛారేన్తా సుఖుమం అబ్యత్తనాదం పవత్తేన్తీ"తిపి వదన్తి. **అప్ఫోటేన్తీ**తి భుజహత్థసఙ్ఘట్టనసద్దం పవత్తేన్తి, వామహత్థం ఉరే ఠపేత్వా దక్ఖిణేన పాణినా తత్థ తాళనేన సద్దం కరోన్తీతి అత్థో. **ముఖడిణ్డిమ**న్తి ముఖభేరియా ఏతం అధివచనం.

౪౩౨. **పసాదావహేనా**తి పసాదజననకేన. అభిక్కమనం **అభిక్కన్త**న్తి ఆహ "**గమనేనా**"తి. పటిక్కమనం **పటిక్కన్తం**. **నివత్తనేనా**తి నివత్తిమత్తం దస్సేతి. నివత్తేత్వా పన గమనం గమనమేవ. అభిముఖం లోకితం ఆలోకితన్తి ఆహ "**పురతో దస్సనేనా**"తి. **ఇతో చితో చ దస్సనేనా**తి అనుదిసాపేక్ఖనం దస్సేతి. యందిసాభిముఖో గచ్ఛతి తిట్ఠతి నిసీదతి, తదభిముఖం పేక్ఖనం **ఆలోకితం,** తదనుగతదిసాలోకనం "**విలోకిత**"న్తి హి వుచ్చతి. అఞ్ఞానిపి హేట్ఠా ఉపరి పచ్ఛతో పేక్ఖనవసేన **ఓలోకితఉల్లోకితాపలోకితాని** నామ హోన్తి. తాని పన న సమణసారుప్పాని అప్పసాదావహాని, తేనేవేత్థ ఆలోకితవిలోకితానేవ గహితాని. **తేస**న్తి సమాసే గుణీభూతానిపి పబ్బాని పరామసతి. "పబ్బసఙ్కోచనేనా"తి హి వుత్తత్తా పబ్బాని తత్థ గుణీభూతాని సఙ్కోచనస్స పధానత్తా. **సతిసమ్పజఞ్ఞేహీ**తి సాత్థకతాదిపరిగ్గాహికాయ సతియా తథాపవత్తసమ్పజఞ్ఞేన చ సమన్తతో పకారేహి, పకట్ఠం వా సవిసేసం జానాతీతి సమ్పజానో, తస్స భావో **సమ్పజఞ్ఞం**. తథాపవత్తఞాణస్సేతం అధివచనం. **అభిసఙ్ఖతత్తా**తి సమ్మా పవత్తితత్తా. **హేట్ఠాఖిత్తచక్ఖూ**తి ఖన్ధం అనామేత్వావ అధోఖిత్తచక్ఖు. ఖన్ధం నామేత్వా హి హేట్ఠావలోకనం న సమణసారుప్పం. "ఓక్ఖిత్తచక్ఖూ"తి చ ఇమినా యుగమత్తదస్సితా వుత్తా.

బోన్దోతి లోలో మన్దధాతుకోతి అత్థో. **భకుటిం కత్వా**తి భముకభేదం కత్వా. **సాఖల్యేన యుత్తా**తి "తత్థ కతమం సాఖల్యం? యా సా వాచా నేలా కణ్ణసుఖా"తిఆదినా (ధ. స. ౧౩౨౦) నయేన వుత్తసాఖల్యేన సమన్నాగతా, ముదువచనాతి అత్థో. **నేలా**తి ఏలం వుచ్చతి దోసో, నాస్సా ఏలన్తి నేలా, నిద్దోసాతి అత్థో. **కణ్ణసుఖా**తి బ్యఞ్జనమధురతాయ కణ్ణానం సుఖా, సూచినా విజ్ఝనం వియ కణ్ణసూలం న జనేతి. **దాననిబద్ధానీ**తి నిబద్ధదానాని.

"సారిపుత్తమోగ్గల్లానే ఆమన్తేసీ"తి వత్వా "గచ్ఛథ తుమ్హే సారిపుత్తా"తి వచనతో "సారిపుత్తా"తి ఇదం ఏకసేసనయేన వుత్తన్తి అయమత్థో పాకటోయేవాతి న వుత్తో. "సారిపుత్తా"తి హి ఇదం ఏకసేసనయేన వుత్తం విరూపేకసేసస్సపి ఇచ్ఛితత్తా, తేనేవేత్థ బహువచననిద్దేసో కతోతి. **సద్ధస్స పసన్నస్సా**తి రతనత్తయస్స సద్ధాయ సమన్నాగతస్స తతోయేవ చ పసన్నస్స, కమ్మఫలసద్ధాయ వా సమన్నాగతత్తా సద్ధస్స రతనత్తయప్పసాదబహులతాయ పసన్నస్స.

౪౩౩. **ఆపత్తిం రోపేతబ్బా**తి కులదూసకకమ్మేన ఆపన్నాపత్తిం రోపేతబ్బా. **తస్మిం విహారే**తి బహిగామే విహారం సన్ధాయ వుత్తం. అన్తోగామే విహారో పన "**తస్మిం గామే న వసితబ్బ**"న్తి ఇమినావ సఙ్గహితో గామగ్గహణేనేవ గహితత్తా. "తస్మిం విహారే"తి వచనతో తస్స గామస్స సామన్తా అఞ్ఞస్మిం విహారే వసితుం వట్టతి. **సామన్తగామే పిణ్డాయ న చరితబ్బ**న్తి తస్మిం విహారే వాసస్స పటిక్ఖిత్తత్తా యది తత్థ వసతి, తేన సామన్తగామేపి పిణ్డాయ న చరితబ్బన్తి అధిప్పాయో. **తస్మిం గామే పిణ్డాయ న చరితబ్బ**న్తి యస్మిం గామే కులదూసకకమ్మం కతం, తస్మిం గామే న చరితబ్బం. యస్మిఞ్హి గామే వా నిగమే వా కులదూసకకమ్మం కతం, యస్మిఞ్చ విహారే వసతి, నేవ తస్మిం గామే వా నిగమే వా చరితుం లబ్భతి, న విహారే వసితుం. సామన్తవిహారే వసన్తేన పన సామన్తగామే చరితుం వట్టతి తత్థ వాసస్స అప్పటిక్ఖిత్తత్తా.

౪౩౪. **అట్ఠారస వత్తానీ**తి "న ఉపసమ్పాదేతబ్బం, న నిస్సయో దాతబ్బో, న సామణేరో ఉపట్ఠాపేతబ్బో, న భిక్ఖునోవాదకసమ్ముతి సాదితబ్బా, సమ్మతేన భిక్ఖునియో న ఓవదితబ్బా, యాయ ఆపత్తియా సఙ్ఘేన పబ్బాజనీయకమ్మం కతం హోతి, న సా ఆపత్తి ఆపజ్జితబ్బా అఞ్ఞా వా తాదిసికా తతో వా పాపిట్ఠతరా, కమ్మం న గరహితబ్బం, కమ్మికా న గరహితబ్బా, న

పకతత్తస్స భిక్ఖునో ఉపోసథో ఠపేతబ్బో, న పవారణా ఠపేతబ్బా, న సవచనీయం కాతబ్బం, న అనువాదో ఠపేతబ్బో, న ఓకాసో కారేతబ్బో, న చోదేతబ్బో, న సారేతబ్బో, న భిక్ఖూహి సమ్పయోజేతబ్బ”న్తి ఏవమాగతాని అట్ఠారస వత్తాని.

అస్సజిపునబ్బసుకప్పధానా **అస్సజిపునబ్బసుకాతి** వుత్తా సహచరణఞాయేన. **అనులోమపటిపదం అప్పటిపజ్జనతాయాతి** యథాపఞ్ఞత్తసమ్మావత్తసఙ్ఖాతం అనులోమపటిపదం అప్పటిపజ్జనతాయ, యేన వత్తేన చిణ్ణేన సఙ్ఘో అనులోమికో హోతి, తస్మిం అవత్తనతోతి వుత్తం హోతి. **న పన్నలోమా హోన్తీతి** పతితలోమా న హోన్తి, అనుకూలవుత్తినో న హోన్తీతి అత్థో. **నిత్థరణమగ్గం న పటిపజ్జన్తీతి** అనులోమవత్తసఙ్ఖాతం నిత్థరణూపాయం న పటిపజ్జన్తి, యేన వత్తేన చిణ్ణేన సాపత్తికభావతో నిత్తిణ్ణా హోన్తి, తస్మిం నిత్థరణకవత్తస్మిం న వత్తన్తి, ఆపత్తివుట్ఠానత్థం తురితతురితా ఛన్దజాతా న హోన్తీతి వుత్తం హోతి. **దసహి అక్కోసవత్థూహీతి** జాతినామగోత్తకమ్మసిప్పఆబాధలిఙ్గకిలేసఆపత్తిహీనసఙ్ఖాతేహిదసహి అక్కోసకారణేహి. **ఛన్దగామితా పాపేన్తీతిఆదీసు య-**కారో “సయం అభిఞ్ఞా”తిఆదీసు వియ లుత్తనిద్దిట్ఠోతి ఆహ **“ఛన్దగామితాయపి పాపేన్తీ”**తిఆది. **తేసన్తి** అస్సజిపునబ్బసుకానం గణపామోక్ఖానం.

౪౩౬-౪౩౭. నిగమస్స అపాకటత్తా తం దస్సేతుం **“తత్థా”**తిఆదిమాహ. **పరసన్తకం దేతి, దుక్కటమేవాతి** విస్సాసగ్గాహేన పరసన్తకం గహేత్వా దేన్తం సన్ధాయ వుత్తం. **తఞ్చ ఖో వత్థుపూజనత్థాయాతి** మాతాపితూనమ్పి దేన్తేన వత్థుపూజనత్థాయ ఏవ దాతబ్బన్తి దస్సేతి. **“మణ్డనత్థాయ పన సివలిఙ్గాదిపూజనత్థాయాతి** ఏత్తకమేవ వుత్తత్తా ఇమం విక్కిణిత్వా జీవికమ్పి కప్పేస్సన్తీతి మాతుఆదీనం దాతుం వట్టతీ”తి వదన్తి. **కస్సచిపీతి** ఞాతకస్స అఞ్ఞాతకస్స వా కస్సచిపి. **ఞాతిసామణేరేహేవాతి** అనుచ్చవికత్తా వుత్తం. **సమ్పత్తానం సామణేరానం ఉపడ్ఢభాగం దాతుం వట్టతీతి** సఙ్ఘికస్స లాభస్స ఉపచారసీమగతానం సామణేరానమ్పి సన్తకత్తా తేసమ్పి ఉపడ్ఢభాగో లబ్భతేవాతి కత్వా వుత్తం. **చూళకన్తి** ఉపడ్ఢభాగతోపి ఉపడ్ఢం. చతుత్థభాగస్సేతం అధివచనం.

“సామణేరా...పే.... ఠపేన్తీ”తి ఇదం వస్సగ్గేన అభాజియం సన్ధాయ వుత్తం. **తత్థ తత్థాతి** మగ్గే వా చేతియఙ్గణే వా. **దాపేతుం న లభన్తీతి** సామణేరేహి దాపేతుం అననుచ్ఛవికత్తా వుత్తం. న హి తం పుప్ఫదానం నామ సియా. యది హి తథా ఆగతానం తేసం దానం పుప్ఫదానం భవేయ్య, సామణేరేహిపి దాతుం న లబ్భేయ్య. **సయమేవాతి** సామణేరా సయమేవ. **యాగుభత్తాదీని ఆదాయాతి** ఇదం భిక్ఖూనం అత్థాయ యాగుభత్తాదిసమ్పాదనం సన్ధాయ వుత్తత్తా “న వట్టతీ”తి అవిసేసేన వుత్తం.

వుత్తనయేనేవాతి మాతాపితూనం తావ హరిత్వాపి హరాపేత్వాపి పక్కోసిత్వాపి పక్కోసాపేత్వాపి దాతుం వట్టతి, సేసఞాతకానం పక్కోసాపేత్వావ. మాతాపితూనఞ్చ హరాపేన్తేన ఞాతిసామణేరేహేవ హరాపేతబ్బం, ఇతరే పన యది సయమేవ ఇచ్ఛన్తి, వట్టతీతి ఇమం పుప్ఫే వుత్తనయం ఫలేపి అతిదిసతి, తస్మా ఫలమ్పి మాతాపితూనం హరణహరాపనాదినా దాతుం వట్టతి, సేసఞాతీనం పక్కోసాపేత్వావ. ఇదాని “యో హరిత్వా వా హరాపేత్వా వా...పే.... ఇస్సరవతాయ దదతో థుల్లచ్చయ”న్తి ఇమం పుప్ఫే వుత్తనయం ఫలేపి సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో **“కులసఙ్గహత్థాయ పనా”**తిఆదిమాహ. **ఖీణపరిబ్బయానన్తి** ఆగన్తుకే సన్ధాయ వుత్తం. **ఫలపరిచ్ఛేదేన వాతి** “ఏత్తకాని ఫలాని దాతబ్బానీ”తి ఏవం ఫలపరిచ్ఛేదేన వా. **రుక్ఖపరిచ్ఛేదేన వాతి** “ఇమేహి రుక్ఖేహి దాతబ్బానీ”తి ఏవం రుక్ఖపరిచ్ఛేదేన వా. పరిచ్ఛిన్నేసుపి రుక్ఖేసు “ఇధ ఫలాని సున్దరాని, ఇతో గణ్హథా”తి వదన్తేన కులసఙ్గహో కతో నామ హోతీతి ఆహ **“ఏవం పన న వత్తబ్బ”**న్తి.

రుక్ఖచ్ఛల్లీతి రుక్ఖత్తచో. తేసం తేసం గిహీనం గామన్తరదేసన్తరాదీసు సాసనపటిసాసనహరణం **జఙ్ఘపేసనికం.** తేనాహ “గిహీనం దూతేయ్యం సాసనహరణకమ్మ”న్తి. దూతస్స కమ్మం **దూతేయ్యం. పఠమం సాసనం అగ్గహేత్వాపి...పే.... పదే పదే దుక్కటన్తి** ఇదం తస్స సాసనం ఆరోచేస్సామీతి ఇమినా అధిప్పాయేన గమనం సన్ధాయ వుత్తం, తస్స పన సాసనం పటిక్ఖిపిత్వా సయమేవ కారుఞ్ఞేన గన్త్వా అత్తనో పతిరూపం సాసనం ఆరోచేతి, అనాపత్తి. **పుబ్బే వుత్తప్పకారన్తి** “మమ వచనేన భగవతో పాదే వన్దథా”తిఆదినా వుత్తప్పకారం సిక్ఖాపదే పఠమం వుత్తం. **పక్కమతాయస్మాతి** ఇదం పబ్బాజనీయకమ్మవసేన వుత్తం. పున **పక్కమతాయస్మాతి** ఇదం పన పబ్బాజనీయకమ్మకతస్స వత్తవసేన వుత్తం. **పఠమసఙ్ఘభేదసదిసానేవాతి** ఏత్థ అఙ్గేసుపి యథా తత్థ పరక్కమనం, ఏవం ఇధ ఛన్దాదీహి పాపనం దట్ఠబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనవణ్ణనా

౪౪౨. పఠమం ఆపత్తి ఆపజ్జనం ఏతేసన్తి **పఠమాపత్తికా. తత్తకాని అహానీతి** పటిచ్ఛాదితదివసతో పట్ఠాయ యావ ఆరోచితదివసో, తావ దివసపక్ఖమాససంవచ్ఛరవసేన యత్తకో కాలో అతిక్కన్తో, తత్తకం కాలన్తి అత్థో. **అకామేన అవసేనాతి** ఏత్థ అప్పటికమ్మకతాయ ఆపత్తియా సగ్గమోక్ఖావరణభావతో అనిచ్ఛన్తేనపి పరివసితబ్బన్తి అధిప్పాయో. **అవ్హాతబ్బోతి** అబ్భానకమ్మవసేన పక్కోసితబ్బో. **తే చ భిక్ఖూ గారయ్హాతి** ఏత్థ యే ఊనభావం ఞత్వా అబ్భేన్తి, తే భిక్ఖూ చ గరహితబ్బా సాతిసారా సదోసా, దుక్కటం ఆపజ్జన్తీతి అయమత్థో పాకటోయేవాతి న వుత్తో. **సామీచీతి** వత్తం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

తేరసకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. అనియతకణ్డం

౧. పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౪౩. పుత్తసద్దేన సామఞ్ఞనిద్దేసతో ఏకసేసనయేన వా పుత్తీపి గహితాతి ఆహ ‘‘**బహూ ధీతరో చా**’’తి. **దానప్పదానేసూ**తి ఖుద్దకేసు చేవ మహన్తేసు చ దానేసు. ఛణం నామ అత్తనో గేహే కత్తబ్బమఙ్గలన్తి ఆహ ‘‘**ఆవాహవివాహమఙ్గలాదీసూ**’’తి. ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన ఫగ్గుణమాసాదీసు ఉత్తరఫగ్గుణాదిఅభిలక్ఖితదివసేసు సపరిజనానం మనుస్సానం మఙ్గలకరణమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **అన్తరుస్సవేసూ**తి మహుస్సవస్స అన్తరన్తరా పవత్తితఉస్సవేసు. **ఆసాళ్హీపవారణనక్ఖత్తాదీసూ**తి ఏత్థ నక్ఖత్తసద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో. తత్థ **ఆసాళ్హీనక్ఖత్త**న్తి వస్సూపగమనపూజాదివసం సన్ధాయ వుత్తం, **పవారణనక్ఖత్త**న్తి పవారణపూజాదివసం సన్ధాయ. **ఆది**-సద్దేన యస్మిం నక్ఖత్తే గామనిగమవాసినో తయో సత్త వా దివసే నక్ఖత్తఘోసనం కత్వా యథావిభవం అలఙ్కతపటియత్తా భోగే పరిభుఞ్జన్తా నక్ఖత్తకీళం కీళన్తి, తమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **ఇమేపి దారకా**తి అత్తనో దారకే సన్ధాయ వదన్తి. **తదనన్తర**న్తి భిక్ఖూనం భోజనానన్తరం.

౪౪౪-౪౪౫. **తం కమ్మ**న్తి తం అజ్ఝాచారకమ్మం. **భిక్ఖు నిసిన్నే**తి ఏత్థ **భిక్ఖూ**తి భుమ్మత్థే పచ్చత్తవచనం, భుమ్మవచనస్స వా లోపం కత్వా నిద్దేసోతి ఆహ ‘‘**భిక్ఖుమ్హి నిసిన్నే**’’తి. పాళియం ‘‘సోతస్స రహో’’తి ఇదం అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం, ‘‘పటిచ్ఛన్నే ఆసనే’’తి పన వచనతో ‘‘సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు’’న్తి చ వుత్తత్తా చక్ఖుస్స రహో ఇధాధిప్పేతోతి దస్సేతుం ‘‘**కిఞ్చాపీ**’’తిఆది వుత్తం. **పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో**తి రహో నిసజ్జాపత్తియా పరిచ్ఛేదో వవత్థానం వేదితబ్బం. ఇదాని చక్ఖుస్స రహేనేవ ఆపత్తిం పరిచ్ఛిన్దిత్వా దస్సేన్తో ‘‘**సచేపి హీ**’’తిఆదిమాహ. **పిహితకవాటస్సా**తి ఇమినా పటిచ్ఛన్నభావతో చక్ఖుస్స రహోసబ్భావం దస్సేతి. **అపిహితకవాటస్సా**తి ఇమినా అప్పటిచ్ఛన్నభావం దస్సేతి. అప్పటిచ్ఛన్నే చ దుతియసిక్ఖాపదే ఆగతనయేన సోతస్స రహవసేనపి పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బోతి ఆహ ‘‘**అన్తోద్వాదసహత్థేపి ఓకాసే**’’తి . ‘‘అన్తోద్వాదసహత్థే’’తి హి ఇదం సోతస్స రహాభావం సన్ధాయ వుత్తం. యది హి చక్ఖుస్సేవ రహాభావం సన్ధాయ వదేయ్య , ‘‘అన్తోద్వాదసహత్థే’’తి న వదేయ్య అప్పటిచ్ఛన్నే తతో దూరతరే నిసిన్నేపి చక్ఖుస్స రహోసమ్భవతో. యస్మా నిసీదిత్వా నిద్దాయన్తో కపిమిద్ధపరేతో కిఞ్చి కాలం చక్ఖూని ఉమ్మీలేతి, కిఞ్చి కాలం నిమీలేతి, న చ మహానిద్దం ఓక్కమతి, తస్మా ‘‘నిద్దాయన్తోపి అనాపత్తిం కరోతీ’’తి వుత్తం. నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో పన తాదిసో న హోతీతి ఆహ ‘‘**నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో న కరోతీ**’’తి, అనాపత్తిం న కరోతీతి అత్థో.

పటిలద్ధసోతాపత్తిఫలాతి అన్తిమపరిచ్ఛేదతో అరియసావికం దస్సేతి. **పటివిద్ధచతుసచ్చా**తి సోతాపత్తిమగ్గేన పటివిద్ధచతుసచ్చా. **తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరేన కారేతబ్బో**తి నిసజ్జం పటిజానమానస్స తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరసమాయోగో హోతియేవాతి వుత్తం. పారాజికేన పన సఙ్ఘాదిసేసేన చ పాచిత్తియేన చ తేనాకారేన నిసజ్జం పటిజానమానోవ కారేతబ్బో. **న అప్పటిజానమానో**తి అలజ్జీపి అప్పటిజానమానో ఆపత్తియా న కారేతబ్బోతి అవిసేసేన వుత్తం. సో హి యావ న పటిజానాతి, తావ నేవ సుద్ధో, న అసుద్ధోతి వా వత్తబ్బో, వత్తానుసన్ధినా పన కారేతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం –

> ‘‘పటిఞ్ఞా లజ్జీసు కతా, అలజ్జీసు ఏవం న విజ్జతి;

బహూసుమ్పి అలజ్జీ భాసేయ్య, వత్తానుసన్ధితేన కారయే”తి. (పరి॰ ౩౫౯);

యేన వా సా సద్ధేయ్యవచసా ఉపాసికా వదేయ్య, తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బోతి ఏత్థ “పటిజానమానో”తి అవుత్తేపి అధికారత్తా **‘‘పటిజానమానోవ తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బో’’**తి వుత్తం. తథారూపాయ ఉపాసికాయ వచనేన అఞ్ఞథత్తాభావతో **దిట్ఠం నామ తథాపి హోతి, అఞ్ఞథాపి హోతీ**తి దస్సనేన అఞ్ఞథత్తసమ్భవం దస్సేతి. **ఏవం మహిద్ధికా నామ…పే॰… వదాపేథా**తి ఇదం “ఏవం మహిద్ధికాపి తుమ్హే ఏవరూపే ఆసజ్జనీయే ఠానే కస్మా అనుపపరిక్ఖిత్వా నిసిన్నత్థ, తుమ్హాదిసేహి నామ అన్తరఘరే నిసీదన్తేహి ఉపపరిక్ఖిత్వా పతిరూపే ఠానే నిసీదితబ్బ”న్తి థేరం ఓవదన్తో ఆహ, న పన అసద్దహన్తో. థేరో అత్తనో అనుపపరిక్ఖిత్వా అనిసిన్నభావం దస్సేన్తో **‘‘అన్తరఘరస్సేవేసో ఆవుసో దోసో’’**తి ఆహ. **ఏవమకాసి**న్తి అత్తనో నిగూహితబ్బమ్పి గుణం పకాసేన్తో ఏవం వియ ఇద్ధిపాటిహారియం అకాసిం. **రక్ఖేయ్యాసి మ**న్తి “మా మం అఞ్ఞోపి ఏవం జానన్తూ”తి అత్తనో గుణం అజానాపేతుకామో వదతి.

౪౪౬-౪౫౧. మాతుగామస్స మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తోతి ఏత్థ “మగ్గే”తి పాఠసేసో దట్ఠబ్బోతి ఆహ **‘‘మాతుగామస్స మగ్గే’’**తి. రహో నిసజ్జస్సాదస్స అసతిపి మేథునరాగభావే తప్పటిబద్ధకిలేసత్తా వుత్తం **‘‘మేథునధమ్మసన్నిస్సితకిలేసో వుచ్చతీ’’**తి, తేనేవ **సన్నిస్సిత**గ్గహణం కతం. తం సన్ధాయ అగతేపి అసుద్ధచిత్తేన గతత్తా **‘‘అస్సాదే ఉప్పన్నే పాచిత్తియ’’**న్తి వుత్తం. **రహస్సాదో ఉప్పజ్జతి అనాపత్తీ**తి సుద్ధచిత్తేన గన్త్వా నిసిన్నత్తా చిత్తుప్పాదమత్తేనేత్థ ఆపత్తి న హోతీతి వుత్తం. **అయం ధమ్మో అనియతో**తి ఏత్థ తిణ్ణం ఆపత్తీనం యం ఆపత్తిం వా వత్థుం వా పటిజానాతి, తస్స వసేన కారేతబ్బతాయ అనియతోతి అయమత్థో పాకటోయేవాతి న వుత్తో. యం ఆపత్తిం పటిజానాతి, తస్సా వసేనేత్థ అఙ్గభేదో వేదితబ్బో.

పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౨. “ఏకో”తి వుత్తత్తా “నిసజ్జం కప్పేతుం పటిక్ఖిత్త”న్తి ఇమినా సమ్బన్ధో న ఘటతీతి ఆహ **‘‘యం ఏకో…పే॰… సమ్బన్ధో వేదితబ్బో’’**తి. **ఏతం పచ్చత్తవచన**న్తి “ఏకో”తి ఇదం పచ్చత్తవచనం.

౪౫౩. బహి పరిక్ఖిత్తన్తి బహి పాకారాదినా పరిక్ఖిత్తం. **పరివేణఙ్గణ**న్తి పరివేణమాళకం సన్ధాయ వుత్తం. **ఇత్థీపి పురిసోపీ**తి ఏత్థ పఠమే కస్మా ఇత్థిసతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతి, ఇధ ఏకాపి కస్మా అనాపత్తిం కరోతీతి? వుచ్చతే – పఠమసిక్ఖాపదం “సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు”న్తి వుత్తత్తా మేథునధమ్మవసేన ఆగతం, న చ మేథునస్స మాతుగామో దుతియో హోతి. ఇత్థియో హి అఞ్ఞమఞ్ఞిస్సా వజ్జం పటిచ్ఛాదేన్తి, తేనేవ వేసాలియం మహావనే ద్వారం వివరిత్వా నిపన్నే భిక్ఖుమ్హి సమ్బహులా ఇత్థియో యావదత్థం కత్వా పక్కమింసు, తస్మా తత్థ “ఇత్థిసతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతీ”తి వుత్తం. ఇదం పన సిక్ఖాపదం దుట్ఠుల్లవాచావసేన ఆగతం “అలఞ్చ ఖో హోతి మాతుగామం దుట్ఠుల్లాహి వాచాహి ఓభాసితు”న్తి వుత్తత్తా. దుట్ఠుల్లవాచఞ్చ సుత్వా మాతుగామోపి న పటిచ్ఛాదేతి. తేనేవ **దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదే** యా తా ఇత్థియో హిరిమనా, తా నిక్ఖమిత్వా భిక్ఖూ ఉజ్ఝాపేసుం, తస్మా ఇధ “ఇత్థీపి అనాపత్తిం కరోతీ”తి వుత్తం. ఇధ అప్పటిచ్ఛన్నత్తా ఇత్థీపి అనాపత్తిం కరోతి, తత్థ పటిచ్ఛన్నత్తా ఇత్థిసతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతీతి చ వదన్తి.

కాయసంసగ్గవసేన **అనన్ధో** వుత్తో, దుట్ఠుల్లవాచావసేన **అబధిరో**. **అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే**తి సోతస్స రహోభావో వుత్తో, ఏతేన "సోతస్స రహో ద్వాదసహత్థేన పరిచ్ఛిన్దితబ్బో"తి దస్సేతి . తస్మా ద్వాదసహత్థతో బహి నిసిన్నో అనాపత్తిం న కరోతి సతిపి చక్ఖుస్స రహోభావే సోతస్స రహసబ్భావతో. ఇమస్మిఞ్హి సిక్ఖాపదే అప్పటిచ్ఛన్నత్తా సోతస్స రహోయేవ అధిప్పేతో. పాళియం పన "చక్ఖుస్స రహో"తి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం. **కేనచి** పన "ద్వేపి రహా ఇధ అధిప్పేతా"తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బం. న హి అప్పటిచ్ఛన్నే ఓకాసే చక్ఖుస్స రహో సమ్భవతి ద్వాదసహత్థతో బహి దస్సనవిసయే దూరతరే నిసిన్నస్సపి దట్ఠుం సక్కుణేయ్యభావతో. **నిద్దాయన్తోపీ**తి ఇమినా "నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తోపి గహితోయేవా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. "నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తేపి సతిపి చక్ఖుస్స రహే అబధిరత్తా సోతస్స రహో నత్థీ"తి **గణ్ఠిపదకారానం** అధిప్పాయో. యథా పన నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో అన్ధో వియ కిఞ్చి న పస్సతీతి చక్ఖుస్స రహో సమ్భవతి, తథా బధిరో వియ కిఞ్చి సద్దం న సుణాతీతి సోతస్స రహోపి సమ్భవతీతి సక్కా వత్తుం. అట్ఠకథాయఞ్చ **ఠితో వా నిసిన్నో వాతి ఏత్తకమేవ వుత్తం, పఠమసిక్ఖాపదే** వియ "నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తోపి అనాపత్తిం న కరోతీ"తి ఇదం పన న వుత్తం, తస్మా వీమంసిత్వా యథా న విరుజ్ఝతి, తథా గహేతబ్బం.

సోతస్స రహస్సేవ ఇధాధిప్పేతత్తా ''**బధిరో పన చక్ఖుమాపీ**''తి వుత్తం. అన్ధస్స అప్పటిచ్ఛన్నమ్పి పటిచ్ఛన్నపక్ఖం భజతీతి పఠమసిక్ఖాపదస్స విసయత్తా వుత్తం ''**అన్ధో వా అబధిరోపి న కరోతీ**''తి. యథేవ హి తత్థ అపిహితకవాటస్స గబ్భస్స అన్తో సమీపేపి ఠితో అన్ధో అనాపత్తిం న కరోతి, ఏవమయమ్పీతి దట్ఠబ్బం. **ఉభయత్థాపీ**తి ద్వీసుపి అనియతేసు. యస్మా ద్వీహి సిక్ఖాపదేహి ఉదాయిత్థేరం ఆరబ్భ విసుం పఞ్ఞత్తా కాచి ఆపత్తి నామ నత్థి, తస్మా తస్స తస్స సిక్ఖాపదస్స ఆదికమ్మికే సన్ధాయ ఆదికమ్మికానం అనాపత్తి వుత్తా. ఉపనన్దత్థేరాదయో హి రహో నిసజ్జాదీనం ఆదికమ్మికా. భగవతా పన పఠమం పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానియేవ గహేత్వా ఉపనన్దవత్థుస్మిం అనియతక్కమో దస్సితో. యది ఇమేహి సిక్ఖాపదేహి విసుం పఞ్ఞత్తా ఆపత్తి నామ నత్థి, అథ కస్మా భగవతా అనియతద్వయం పఞ్ఞత్తన్తి? ఏవరూపాయపి ఉపాసికాయ వుచ్చమానో పటిజానమానోయేవ ఆపత్తియా కారేతబ్బో, న అప్పటిజానమానోతి దస్సేతేన భగవతా యాయ కాయచి ఆపత్తియా యేన కేనచి చోదితే పటిఞ్ఞాతకరణంయేవ దళ్హం కత్వా వినయవినిచ్ఛయలక్ఖణం ఠపితం. అథ భిక్ఖునీనం అనియతం కస్మా న వుత్తన్తి? ఇదమేవ లక్ఖణం సబ్బత్థ అనుగతన్తి న వుత్తం.

దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

అనియతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. నిస్సగ్గియకణ్డం

౧. చీవరవగ్గో

౧. పఠమకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౯. సమితావినాతి సమితపాపేన. **గోతమకే చేతియే**తి గోతమయక్ఖస్స చేతియట్ఠానే కతవిహారో వుచ్చతి. **పరిభుఞ్జితుం అనుఞ్ఞాతం హోతీ**తి భగవతా గహపతిచీవరే అనుఞ్ఞాతే బహూని చీవరాని లభిత్వా భణ్డికం కత్వా సీసేపి ఖన్ధేపి కటియాపి ఠపేత్వా ఆగచ్ఛన్తే భిక్ఖూ దిస్వా చీవరే సీమం బన్ధన్తేన తిచీవరం పరిభోగత్థాయ అనుఞ్ఞాతం, న పన అధిట్ఠానవసేన. నహాయన్తి ఏత్థాతి **నహానం,** నహానతిత్థం.

౪౬౦. ఏకో కిర బ్రాహ్మణో చిన్తేసి "బుద్ధరతనస్స చ సఙ్ఘరతనస్స చ పూజా పఞ్ఞాయతి, కథం ను ఖో ధమ్మరతనం పూజితం నామ హోతీ"తి. సో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం పుచ్ఛి. భగవా ఆహ "సచేపి బ్రాహ్మణ ధమ్మరతనం పూజేతుకామో, ఏకం బహుస్సుతం పూజేహీ"తి. బహుస్సుతం భన్తే ఆచిక్ఖథాతి. భిక్ఖుసఙ్ఘం పుచ్ఛాతి. సో భిక్ఖూ ఉపసఙ్కమిత్వా "బహుస్సుతం భన్తే ఆచిక్ఖథా"తి ఆహ. ఆనన్దత్థేరో బ్రాహ్మణాతి. బ్రాహ్మణో థేరం సహస్సగ్ఘనకేన చీవరేన పూజేసి. తేన వుత్తం **''పటిలాభవసేన ఉప్పన్న''**న్తి. **ఉప్పన్న**-సద్దో నిప్ఫన్నపరియాయోపి హోతీతి తం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ **''నో నిప్ఫత్తివసేనా''**తి. పఠమమేవ హి తం తన్తవాయకమ్మేన నిప్ఫన్నం.

థేరస్స సన్తికే ఉపజ్ఝం గాహాపేత్వా సయం అనుస్సావనకమ్మం కరోతీతి ఏత్థ సారిపుత్తత్థేరోపి తథేవ కరోతీతి దట్ఠబ్బం. ఏవం ఏకమేకేన అత్తనో పత్తచీవరం దత్వా పబ్బాజేత్వా ఉపజ్ఝం గణ్హాపితాని పఞ్చ పఞ్చ భిక్ఖుసతాని అహేసుం. **ఆయస్మన్తం ఆనన్దం అతివియ మమాయతీ**తి ఆనన్దత్థేరో తావ మమాయతు అఖీణాసవభావతో, సారిపుత్తత్థేరో కథన్తి? న ఇదం మమాయనం గేహస్సితపేమవసేన, అథ ఖో గుణసమ్భావనావసేనాతి నాయం దోసో. **నవమం వా దివసం దసమం వా**తి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం , నవమే వా దసమే వా దివసేతి అత్థో. **సచే భవేయ్యా**తి సచే కస్సచి ఏవం సియా. **వుత్తసదిసమేవా**తి ఏత్థ "వుత్తదివసమేవా"తిపి పఠన్తి. **ధారేతు**న్తి ఏత్థ "ఆహ"తి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో.

౪౬౨-౪౬౩. నిట్ఠితచీవరస్మిన్తి భుమ్మవచనస్స లోపం కత్వా నిద్దేసోతి ఆహ **''నిట్ఠితే చీవరస్మి''**న్తి, చీవరస్స కరణపలిబోధే ఉపచ్ఛిన్నేతి వుత్తం హోతి. పాసపట్టగణ్ఠికపట్టపరియోసానం యం కిఞ్చి కాతబ్బం, తం కత్వాతి యోజేతబ్బం. **సూచియా పటిసామన**న్తి ఇదం సూచికమ్మస్స సమ్మా పరినిట్ఠితభావదస్సనత్థం వుత్తం, సూచికమ్మనిట్ఠానమేవేత్థ పమాణం. **ఏతేసమ్పీ**తి వినట్ఠాదిం పరామసతి.

కథినే చ ఉబ్భతస్మిన్తి యం సఙ్ఘస్స కథినం అత్థతం, తస్మిం కథినే చ ఉబ్భతేతి అత్థో. **దుతియస్స పలిబోధస్స అభావం దస్సేతీ**తి ఆవాసపలిబోధస్స అభావం దస్సేతి. ఏత్థ చ "నిట్ఠితచీవరస్మిం ఉబ్భతస్మిం కథినే"తి ఇమేహి ద్వీహి పదేహి ద్విన్నం పలిబోధానం అభావదస్సనేన అత్థతకథినస్స పఞ్చమాసబ్భన్తరే యావ చీవరపలిబోధో ఆవాసపలిబోధో చ న ఉపచ్ఛిజ్జతి, తావ అనధిట్ఠితం అవికప్పితం అతిరేకచీవరం దసాహతో పరమ్పి ఠపేతుం వట్టతీతి దీపేతి. అత్థతకథినస్స హి యావ కథినస్స ఉబ్భారా అనామన్తచారో అసమాదానచారో యావదత్థచీవరం గణభోజనం యో చ తత్థ చీవరుప్పాదోతి ఇమే

పఞ్హానిసంసా లబ్భన్తి. పక్కమనం అన్తో అస్సాతి **పక్కమనన్తికా**. ఏవం సేసాపి వేదితబ్బా. విత్థారో పనేత్థ ఆగతట్ఠానేయేవ ఆవి భవిస్సతి.

ఖోమన్తి ఖోమసుత్తేహి వాయితం ఖోమపటచీవరం, తథా సేసాని. **సాణ**న్తి సాణవాకసుత్తేహి కతచీవరం. **భఙ్గ**న్తి ఖోమసుత్తాదీని సబ్బాని ఏకచ్చాని వా మిస్సేత్వా కతచీవరం. భఙ్గమ్పి వాకమయమేవాతి కేచి. దుకూలం పట్టుణ్ణం సోమారపటం చీనపటం ఇద్ధిజం దేవదిన్నన్తి ఇమాని పన ఛ చీవరాని ఏతేసంయేవ అనులోమానీతి విసుం న వుత్తాని. **దుకూల**ఞ్హి సాణస్స అనులోమం వాకమయత్తా. పట్టుణ్ణదేసే సఞ్జాతవత్థం **పట్టుణ్ణం**. "పట్టుణ్ణకోసేయ్యవిసేసో"తి హి **అభిధానకోసే** వుత్తం. సోమారదేసే చీనదేసే చ జాతవత్థాని **సోమారచీనపటాని**. పట్టుణ్ణాదీని తీణి కోసేయ్యస్స అనులోమాని పాణకేహి కతసుత్తమయత్తా. **ఇద్ధిజం** ఏహిభిక్ఖూనం పుఞ్ఞిద్ధియా నిబ్బత్తచీవరం, తం ఖోమాదీనం అఞ్ఞతరం హోతీతి తేసం ఏవ అనులోమం. దేవతాహి దిన్నం చీవరం **దేవదిన్నం**, తం కప్పరుక్ఖే నిబ్బత్తం జాలినియా దేవకఞ్ఞాయ అనురుద్ధత్థేరస్స దిన్నవత్థసదిసం, తమ్పి ఖోమాదీనంయేవ అనులోమం హోతి తేసు అఞ్ఞతరభావతో.

మజ్ఝిమస్స పురిసస్స విదత్థిం సన్ధాయ ''**ద్వే విదత్థియో**''తిఆది వుత్తం. ఇమినా దీఘతో వడ్ఢకీహత్థప్పమాణం విత్థారతో తతో ఉపడ్ఢప్పమాణం వికప్పనుపగన్తి దస్సేతి. తథా హి "సుగతవిదత్థి నామ ఇదాని మజ్ఝిమస్స పురిసస్స తిస్సో విదత్థియో, వడ్ఢకీహత్థేన దియడ్ఢో హత్థో హోతీ"తి **కుటికారసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౪౮-౩౪౯) వుత్తం, తస్మా సుగతఙ్గులేన ద్వాదసఙ్గులం వడ్ఢకీహత్థేన దియడ్ఢో హత్థోతి సిద్ధం. ఏవఞ్చ కత్వా సుగతఙ్గులేన అట్ఠఙ్గులం వడ్ఢకీహత్థప్పమాణన్తి ఇదం ఆగతమేవాతి.

తం అతిక్కామయతోతి ఏత్థ **త**న్తి చీవరం కాలం వా పరామసతి. **తస్స యో అరుణో**తి తస్స చీవరుప్పాదదివసస్స యో అతిక్కన్తో అరుణో. **చీవరుప్పాదదివసేన సద్ధి**న్తి చీవరుప్పాదదివసస్స అతిక్కన్తఅరుణేన సద్ధిన్తి అత్థో. **దివససద్దే**న హి తందివసనిస్సితో అరుణో వుత్తో. **బన్ధిత్వా**తి రజ్జుఆదీహి బన్ధిత్వా. **వేఠేత్వా**తి వత్థాదీతి వేఠేత్వా.

వచనీయోతి సఙ్ఘం అపేక్ఖిత్వా వుత్తం. **అఞ్ఞథాపి వత్తబ్బ**న్తి ఏత్థ "యాయ కాయచి భాసాయ పదపటిపాటియా అవత్వాపి అత్థమత్తే వుత్తే వట్టతీ"తి వదన్తి. **తేనా**తి ఆపత్తిం పటిగ్గణ్హన్తేన. పటిగ్గాహకేన ''**పస్ససీ**''తి వుత్తే దేసకేన వత్తబ్బవచనం దస్సేతి ''**ఆమ పస్సామీ**''తి. పున పటిగ్గాహకేన వత్తబ్బవచనమాహ ''**ఆయతిం సంవరేయ్యాసీ**''తి. ఏవం వుత్తే పున దేసకేన వత్తబ్బవచనం ''**సాధు సుట్ఠు సంవరిస్సామీ**''తి. ఇమినా అత్తనో ఆయతిం సంవరే పతిట్ఠితభావం దస్సేతి. **ద్వీసు పన సమ్బహులాసు వా**తి ద్వీసు సమ్బహులాసు వా ఆపత్తీసు పురిమనయేనేవ వచనభేదో వేదితబ్బో. ఇత్థియం **ఆపత్తిం సరతి వివరతీ**తి ఏత్థ ద్వే ఆపత్తియోతి వా సమ్బహులా ఆపత్తియోతి వా వత్తబ్బన్తి అధిప్పాయో. **చీవరదానేపీ**తి నిస్సట్ఠచీవరస్స దానేపి. **వత్థువసేనా**తి చీవరగణనాయ. **గణస్స వుత్తా పాళియేవేత్థ పాళీ**తి ద్వీసు ఇమాహం ఆయస్మన్తానం నిస్సజ్జామీతి వచనే విసేసాభావతో వుత్తం. **ఏవం...పే.... వత్తుం వట్టతీ**తి వత్వా తత్థ కారణమాహ ''**ఇతో గరుకతరానీ**''తిఆది. తత్థ **ఇతో**తి ఇతో నిస్సట్ఠచీవరదానతో. ఞత్తికమ్మతో ఞత్తిదుతియకమ్మం గరుకతరన్తి ఆహ ''**ఇతో గరుకతరానీ**''తి. **ఇమాహం చీవర**న్తి ఏత్థ "ఇమం చీవర"న్తిపి పఠన్తి.

౪౬౮. న ఇధ సఞ్ఞా రక్ఖతీతి ఇదం వేమతికం అనతిక్కన్తసఞ్ఞిఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. **యోపి ఏవంసఞ్ఞీ, తస్సపీ**తి న కేవలం అతిక్కన్తే అతిక్కన్తసఞ్ఞిస్స, అథ ఖో వేమతికస్స అనతిక్కన్తసఞ్ఞిస్సపీతి అత్థో. "న ఇధ సఞ్ఞా రక్ఖతీ"తిఆదినా

వుత్తమత్థం సేసత్తికేపి అతిదిసతి. **ఏస నయో సబ్బత్థా**తి ఏస నయో అవినట్ఠాదీసుపీతి అఞ్ఞేసం చీవరేసు ఉపచికాదీహి ఖాయితేసు "మయ్హమ్పి చీవరం ఖాయిత"న్తి ఏవంసఞ్ఞీ హోతీతిఆదినా యోజేతబ్బన్తి దస్సేతి. అనట్ఠతో అవిలుత్తస్స విసేసమాహ "**పసయ్హావహారవసేనా**"తి. థేయ్యావహారవసేన గహితఞ్హి **నట్ఠ**న్తి అధిప్పేతం, పసయ్హావహారవసేన గహితం **విలుత్త**న్తి. **అనాపత్తి అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ**తి ఇదం నిసీదనసన్థతం సన్ధాయ వుత్తం. యం యేన హి పురాణసన్థతస్స సామన్తా సుగతవిదత్థిం అనాదియిత్వా అఞ్ఞం నవం నిసీదనసన్థతం కతం, తస్స తం నిస్సగ్గియం హోతి. తస్మా "అనాపత్తి అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ"తి ఇదం పరస్స నిస్సగ్గియం అపరస్స పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి ఇమమత్థం సాధేతి. **పరిభోగం సన్ధాయ వుత్త**న్తి అనతిక్కన్తే అతిక్కన్తసఞ్ఞిస్స వేమతికస్స చ పరిభుఞ్జన్తస్సేవ దుక్కటం, న పన అపరిభుఞ్జిత్వా ఠపేన్తస్సాతి అధిప్పాయో.

౪౬౯. **తిచీవరం అధిట్ఠాతు**న్తి నామం వత్వా అధిట్ఠాతుం. **న వికప్పేతు**న్తి నామం వత్వా న వికప్పేతుం. ఏస నయో సబ్బత్థ. తస్మా తిచీవరాదీని అధిట్ఠహన్తేన "ఇమం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీ"తిఆదినా నామం వత్వా అధిట్ఠాతబ్బం. వికప్పేన్తేన పన "ఇమం సఙ్ఘాటి"న్తిఆదినా తస్స తస్స చీవరస్స నామం అగ్గహేత్వావ "ఇమం చీవరం తుయ్హం వికప్పేమీ"తి వికప్పేతబ్బం. తిచీవరం వా హోతు అఞ్ఞం వా, యది తం తం నామం గహేత్వా వికప్పేతి, అవికప్పితం హోతి, అతిరేకచీవరట్ఠానేయేవ తిట్ఠతి. **తతో పరం వికప్పేతు**న్తి "చతుమాసతో పరం వికప్పేత్వా పరిభుఞ్జితుం అనుఞ్ఞాత"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "తతో పరం వికప్పేత్వా యావ ఆగామిసంవచ్ఛరే వస్సానం చాతుమాసం, తావ ఠపేతుం అనుఞ్ఞాత"న్తిపి వదన్తి. "తతో పరం వికప్పేతుం అనుజానామీతి ఏత్తావతా వస్సికసాటికం కణ్డుప్పటిచ్ఛాదిఞ్చ తం తం నామం గహేత్వా వికప్పేతుం అనుఞ్ఞాతన్తి ఏవమత్థో న గహేతబ్బో తతో పరం వస్సికసాటికాదినామస్సేవ అభావతో. తస్మా తతో పరం వికప్పేన్తేనపి నామం గహేత్వా న వికప్పేతబ్బం. ఉభిన్నమ్పి తతో పరం వికప్పేత్వా పరిభోగస్స అనుఞ్ఞాతత్తా తథా వికప్పితం అఞ్ఞనామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బ"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

పచ్చుద్ధరామీతి ఠపేమి, పరిచ్చజామీతి వా అత్థో. **ఇమం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీ**తి ఏత్థ "ఇమం చీవరం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీతి ఏవమ్పి వత్తుం వట్టతీ"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తమ్పి "ఇమం చీవరం పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠామీ"తి ఇమినా సమేతి. **కాయవికారం కరోన్తేనా**తి హత్థేన చీవరం పరామసన్తేన వా చాలేన్తేన వా. **దువిధ**న్తి సమ్ముఖపరమ్ముఖభేదేసు దువిధం. **హత్థపాసే**తి ఇదం ద్వాదసహత్థం సన్ధాయ వుత్తం, తస్మా ద్వాదసహత్థబ్భన్తరే ఠితం "ఇమ"న్తి వత్వా అధిట్ఠాతబ్బం. తతో పరం "ఏత"న్తి వత్వా అధిట్ఠాతబ్బన్తి కేచి వదన్తి. **గణ్ఠిపదేసు** పనేత్థ న కిఞ్చి వుత్తం. పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ సబ్బత్థ "హత్థపాసో"తి అడ్ఢతేయ్యహత్థో వుచ్చతి, తస్మా ఇధ విసేసవికప్పనాయ కారణం గవేసితబ్బం. **సామన్తవిహారో** నామ యత్థ తదహేవ గన్త్వా నివత్తితుం సక్కా. "సామన్తవిహారే"తి ఇదం దేసనాసీసమత్తం, తస్మా ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా దూరే ఠితమ్పి అధిట్ఠాతబ్బన్తి వదన్తి. **ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా**తి చ ఇదం ఠపితట్ఠానసల్లక్ఖణం అనుచ్ఛవికన్తి కత్వా వుత్తం, చీవరసల్లక్ఖణమేవేత్థ పమాణం.

అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహీతి పరిక్ఖారచోళనామేన అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహి. అధిట్ఠానతో పుబ్బే సఙ్ఘాటిఆదివోహారస్స అభావతో "ఇమం పచ్చుద్ధరామీ"తి పరిక్ఖారచోళస్స విసుం పచ్చుద్ధారవిధిం దస్సేతి. పరిక్ఖారచోళనామేన పన అధిట్ఠితత్తా "ఇమం పరిక్ఖారచోళం పచ్చుద్ధరామీ"తి వుత్తేపి నేవత్థి దోసోతి విఞ్ఞాయతి. **పచ్చుద్ధరిత్వా పున అధిట్ఠాతబ్బానీ**తి ఇదఞ్చ సఙ్ఘాటిఆదిచీవరనామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితుకామం సన్ధాయ వుత్తం. పరిక్ఖారచోళనామేనేవ అధిట్ఠహిత్వా

పరిభుఞ్జన్తస్స పన పుబ్బేకతఅధిట్ఠానమేవ అధిట్ఠానం. **అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థీ**తి ఇమినా కప్పబిన్దుదానకిచ్చమ్పి నత్థీతి దస్సేతి. ముట్ఠిపఞ్చకాదితిచీవరప్పమాణయుత్తం సన్ధాయ ''**తిచీవరం పనా**''తిఆది వుత్తం. **పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతు**న్తి పరిక్ఖారచోళం కత్వా అధిట్ఠాతుం. బద్ధసీమాయం అవిప్పవాససీమాసమ్ముతిసబ్భావతో చీవరవిప్పవాసేపి నేవత్థి దోసోతి న తత్థ దుప్పరిహారతాతి ఆహ ''**అబద్ధసీమాయం దుప్పరిహార**''న్తి.

అనతిరిత్తప్పమాణాతి సుగతవిదత్థియా దీఘసో ఛ విదత్థియో తిరియం అడ్ఢతేయ్యవిదత్థిఞ్చ అనతిక్కన్తప్పమాణాతి అత్థో. నను చ వస్సికసాటికా వస్సానాతిక్కమేన, కణ్డుప్పటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేన అధిట్ఠానం విజహతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేనపి, కణ్డుప్పటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేనపి అధిట్ఠానం విజహతీ"తి వుత్తం. తస్మా "తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా"తి కస్మా వుత్తం. సతి హి అధిట్ఠానే పచ్చుద్ధారో యుత్తోతి? ఏత్థ తావ తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** ఇదం వుత్తం "పచ్చుద్ధరిత్వాతి ఇదం పచ్చుద్ధరణం సన్ధాయ న వుత్తం, పచ్చుద్ధరిత్వాతి పన వస్సికసాటికభావతో అపనేత్వాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. తస్మా హేమన్తస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయ అన్తోదసాహే వస్సికసాటికభావతో అపనేత్వా వికప్పేతబ్బాతి ఇమమత్థం దస్సేతుం 'తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా'తి వుత్త"న్తి.

కేచి పన "యథా కథినమాసబ్భన్తరే ఉప్పన్నచీవరం కథినమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి, ఏవమయం వస్సికసాటికాపి వస్సానమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియా హోతి, తస్మా కత్తికపుణ్ణమదివసే పచ్చుద్ధరిత్వా తతో పరం హేమన్తస్స పఠమదివసే వికప్పేతబ్బాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. పచ్చుద్ధరిత్వా తతో పరం వికప్పేతబ్బాతి పదయోజనా వేదితబ్బా"తి చ వదన్తి, తం న యుత్తం. కథినమాసే ఉప్పన్నఞ్హి చీవరం అతిరేకచీవరట్ఠానే ఠితత్తా అవసానదివసే అనధిట్ఠితం కథినమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి. అయం పన వస్సికసాటికా అధిట్ఠహిత్వా ఠపితత్తా న తేన సదిసాతి వస్సానాతిక్కమే కథం నిస్సగ్గియా హోతి. అనధిట్ఠితఅవికప్పితమేవ హి తంతంకాలాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి, తస్మా హేమన్తేపి వస్సికసాటికా దసాహం పరిహారం లభతియేవ. ఏవం కణ్డుప్పటిచ్ఛాదిపి ఆబాధవూపసమేన అధిట్ఠానం విజహతి, తస్మా తతో పరం దసాహం పరిహారం లభతి, దసాహం పన అనతిక్కమిత్వా వికప్పేతబ్బాతి.

కేచి పన "అధిట్ఠానభేదలక్ఖణే అవుత్తత్తా వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేపి, కణ్డుప్పటిచ్ఛాది ఆబాధే వూపసన్తేపి అధిట్ఠానం న విజహతి, తస్మా 'తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా'తి ఇదం వుత్త"న్తి వదన్తి, తం **మాతికాట్ఠకథాయ** న సమేతి, **సమన్తపాసాదికాయ** పన సమేతి. తథా హి "వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేనపి, కణ్డుప్పటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేనపి అధిట్ఠానం విజహతీ"తి ఇదం **సమన్తపాసాదికాయం** నత్థి, **పరివారట్ఠకథాయఞ్చ** "అత్థాపత్తి హేమన్తే ఆపజ్జతి, నో గిమ్హే"తి ఏత్థ ఇదం వుత్తం "కత్తికపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమే పాటిపదదివసే వికప్పేత్వా ఠపితం వస్సికసాటికం నివాసేన్తో హేమన్తే ఆపజ్జతి. **కురున్దియం** పన 'కత్తికపుణ్ణమదివసే అపచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే ఆపజ్జతీ'తి వుత్తం, తమ్పి సువుత్తం. చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం, తతో పరం వికప్పేతున్తి హి వుత్త"న్తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౨౩).

తత్థ **మహాఅట్ఠకథాయం** నివాసనపచ్చయా దుక్కటం వుత్తం, **కురున్దట్ఠకథాయం** పన అపచ్చుద్ధారపచ్చయా. తస్మా **కురున్దియం** వుత్తనయేనేవ వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేపి అధిట్ఠానం న విజహతీతి పఞ్ఞాయతి. **కురున్దియఞ్హి** "వస్సానం చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం, తతో పరం వికప్పేతు"న్తి వచనతో యది కత్తికపుణ్ణమాయం న పచ్చుద్ధరేయ్య, అవిజహితాధిట్ఠానా వస్సికసాటికా హేమన్తం సమ్పత్తా వికప్పనక్ఖేత్తే అధిట్ఠానసబ్భావతో దుక్కటం జనేతి, తస్మా

కత్తికపుణ్ణమాయం ఏవ పచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే వికప్పేతబ్బాతి ఇమినా అధిప్పాయేన "కత్తికపుణ్ణమదివసే అపచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే ఆపజ్జతీ"తి వుత్తం, తస్మా వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

నహానత్థాయ అనుఞ్ఞాతత్తా "**వణ్ణభేదమత్తరత్తాపి చేసా వట్టతీ**"తి వుత్తం. **ద్వే పన న వట్టన్తీ**తి ద్విన్నం అధిట్ఠానాభావతో వుత్తం. "సచే వస్సానే అపరా వస్సికసాటికా ఉప్పన్నా హోతి, పురిమవస్సికసాటికం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేత్వా చ అధిట్ఠాతబ్బా"తి వదన్తి. **పమాణయుత్తన్తి** దీఘసో సుగతవిదత్థియా ద్వే విదత్థియో, విత్థారతో దియడ్ఢా, దసా విదత్థీతి ఇమినా పమాణేన యుత్తం. **పమాణికాతి** సుగతవిదత్థియా దీఘసో చతస్సో విదత్థియో, తిరియం ద్వే విదత్థియోతి ఏవం వుత్తప్పమాణయుత్తా. **పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బాతి** ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా వుత్తమేవ. "సకిం అధిట్ఠితం అధిట్ఠితమేవ హోతి, పున న పచ్చుద్ధరీయతి కాలపరిచ్ఛేదాభావతో"తి వదన్తి. అపరే పన "ఏకవచనేనపి వట్టతీతి దస్సనత్థం 'సకిం అధిట్ఠితం అధిట్ఠితమేవా'తి వుత్త"న్తి వదన్తి. ఉభయత్థాపి అస్స వచనస్స ఇధ వచనే అపుబ్బం పయోజనం న దిస్సతి, తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** ఇమస్మిం ఠానే "సకిం అధిట్ఠితం అధిట్ఠితమేవ హోతీ"తి ఇదం పదం న వుత్తం.

"అత్తనో సన్తకభావతో మోచేత్వా ఠపితం సన్ధాయ మహాపచ్చరియం అనాపత్తి వుత్తా"తి వదన్తి. ఇమినా భేసజ్జం చేతాపేస్సామి, ఇదం మాతుయా దస్సామీతి ఠపేన్తేన అధిట్ఠాతబ్బం, ఇదం భేసజ్జస్స, ఇదం మాతుయాతి విస్సజ్జేత్వా సకసన్తకభావతో మోచితే అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థీతి అధిప్పాయో. **సేనాసనపరిక్ఖారత్థాయ దిన్నపచ్చత్థరణేతి** ఏత్థ "అనివాసేత్వా అపారుపిత్వా చ కేవలం మఞ్చపీఠేసుయేవ అత్థరిత్వా పరిభుఞ్జియమానం పచ్చత్థరణం అత్తనో సన్తకమ్పి అనధిట్ఠాతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. హేట్ఠా పన "పచ్చత్థరణమ్పి అధిట్ఠాతబ్బమేవా"తి అవిసేసేన వుత్తత్తా అత్తనో సన్తకం అధిట్ఠాతబ్బమేవాతి అమ్హాకం ఖన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

"**హీనాయావత్తనేనాతి** సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ గిహిభావూపగమనేనా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం యుత్తం అఞ్ఞస్స దానే వియ చీవరే నిరాలయభావేనేవ పరిచ్చత్తత్తా. కేచి పన "హీనాయావత్తనేనాతి భిక్ఖునియా గిహిభావూపగమనేనా"తి ఏవమత్థం గహేత్వా "భిక్ఖు పన విబ్భమన్తోపి యావ సిక్ఖం న పచ్చక్ఖాతి, తావ భిక్ఖుయేవాతి అధిట్ఠానం న విజహాతీ"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం "భిక్ఖునియా హీనాయావత్తనేనా"తి విసేసేత్వా అవుత్తత్తా. భిక్ఖునియా హి గిహిభావూపగమనే అధిట్ఠానవిజహనం విసుం వత్తబ్బం నత్థి తస్సా విబ్భమనేనేవ అస్సమణీభావతో. **సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేనాతి** పన ఇదం సచే భిక్ఖులిఙ్గే ఠితోవ సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి , తస్స కాయలగ్గమ్పి చీవరం అధిట్ఠానం విజహాతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **కనిట్ఠఙ్గులినఖపిట్ఠేనాతి** హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదం దస్సేతి. **పమాణచీవరస్సాతి** పచ్ఛిమప్పమాణం సన్ధాయ వుత్తం. **ద్వే చీవరాని పారుపన్తస్సాతి** అన్తరఘరప్పవేసనత్థాయ **సుప్పటిచ్ఛన్నసిక్ఖాపదే** వుత్తనయేన సఙ్ఘాటిం ఉత్తరాసఙ్గఞ్చ ఏకతో కత్వా పారుపన్తస్స. **సఙ్ఘరితట్ఠానేతి** ద్వీసుపి అన్తేసు సఙ్ఘరితట్ఠానే. **ఏస నయోతి** ఇమినా పమాణయుత్తేసు యత్థ కత్థచి ఛిద్దం అధిట్ఠానం విజహతి, మహన్తేసు పన తతో పరేన ఛిద్దం అధిట్ఠానం న విజహాతీతి అయమత్థో దస్సితో. **సబ్బేసూతి** తిచీవరాదిభేదేసు సబ్బచీవరేసు.

అఞ్ఞం పచ్ఛిమప్పమాణం నామ నత్థీతి సుత్తే ఆగతం నత్థీతి అధిప్పాయో. ఇదాని తమేవ విభావేతుం "**యఞ్హీ**"తిఆది వుత్తం. "తం అతిక్కమయతో ఛేదనకం పాచిత్తియ"న్తి వుత్తత్తా ఆహ "**తతో ఉత్తరి పటిసిద్ధత్తా**"తి. **తం న సమేతీతి** పరిక్ఖారచోళస్స వికప్పనుపగపచ్ఛిమం పచ్ఛిమప్పమాణన్తి గహేత్వా ఇతరేసం తిచీవరాదీనం ముట్ఠిపఞ్చకాదిభేదం పచ్ఛిమప్పమాణం సన్ధాయ "ఏస నయో"తిఆదివచనం న సమేతి తాదిసస్స పచ్ఛిమప్పమాణస్స సుత్తే అభావతోతి

అధిప్పాయో. **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తవచనం న సమేతీతి ఇమినావ పటిక్ఖేపేన వికప్పనుపగపచ్ఛిమస్స అన్తో యత్థ కత్థచి ఛిద్దం అధిట్ఠానం విజహతీతి అయమ్పి నయో పటిక్ఖిత్తోయేవాతి దట్ఠబ్బం. తిచీవరఞ్హి ఠపేత్వా సేసచీవరేసు ఛిద్దేన అధిట్ఠానవిజహనం నామ నత్థి, తస్మా అధిట్ఠహిత్వా ఠపితేసు సేసచీవరేసు వికప్పనుపగపచ్ఛిమం అప్పహోన్తం కత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్నేసుపి అధిట్ఠానవిజహనం నత్థి. సచే పన అధిట్ఠానతో పుబ్బేయేవ తాదిసం హోతి, అచీవరత్తా అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థి. **ఖుద్దకం చీవరన్తి** ముట్ఠిపఞ్చకాదిభేదప్పమాణతో అనూనమేవ ఖుద్దకచీవరం. **మహన్తం వా ఖుద్దకం కరోతీతి** ఏత్థ తిణ్ణం చీవరానం చతూసు పస్సేసు యస్మిం పదేసే ఛిద్దం అధిట్ఠానం న విజహతి, తస్మిం పదేసే సమన్తతో ఛిన్దిత్వా ఖుద్దకం కరోన్తస్స అధిట్ఠానం న విజహతీతి అధిప్పాయో.

సమ్ముఖావికప్పనా పరమ్ముఖావికప్పనాతి ఏత్థ సమ్ముఖేన వికప్పనా పరమ్ముఖేన వికప్పనాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. **సన్నిహితాసన్నిహితభావన్తి** ఆసన్నదూరభావం. ఆసన్నదూరభావో చ అధిట్ఠానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. **పరిభోగాదయోపి వట్టన్తీతి** ఏత్థ అధిట్ఠానస్సపి అన్తోగధత్తా సచే సఙ్ఘాటిఆదినామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితుకామో హోతి, అధిట్ఠానం కాతబ్బం. నో చే, న కాతబ్బం, వికప్పనమేవ పమాణం, తస్మా అతిరేకచీవరం నామ న హోతి. **మిత్తోతి** దళ్హమిత్తో. **సన్దిట్ఠోతి** దిట్ఠమిత్తో నాతిదళ్హమిత్తో. **వికప్పితవికప్పనా నామేసా వట్టతీతి** అధిట్ఠితఅధిట్ఠానం వియాతి అధిప్పాయో **అవిసేసేన వుత్తవచనన్తి** తిచీవరాదిం అధిట్ఠేతి, వస్సికసాటికం కణ్డుప్పటిచ్ఛాదిఞ్చ వికప్పేతీతి అవత్వా సబ్బచీవరానం అవిసేసేన వికప్పేతీతి వుత్తవచనం. **తిచీవరసఙ్ఖేపేనాతి** తిచీవరనీహారేన, సఙ్ఘాటిఆదిఅధిట్ఠానవసేనాతి వుత్తం హోతి.

తుయ్హం దేమీతిఆదీసు "తస్మిం కాలే న గణ్హితుకామోపి సచే న పటిక్ఖిపతి, పున గణ్హితుకామతాయ సతి గహేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **ఇత్థన్నామస్సాతి** పరమ్ముఖే ఠితం సన్ధాయ వదతి. **''తుయ్హం గణ్హాహీ''తి వుత్తే ''మయ్హం గణ్హామీ''తి వదతి, సుదిన్నం సుగ్గహితఞ్చాతి** ఏత్థ "యథా పరతో 'తవ సన్తకం కరోహీ'తి వుత్తే దుద్దిన్నమ్పి 'సాధు, భన్తే, మయ్హం గణ్హామీ'తి వచనేన 'సుగ్గహితం హోతీ'తి వుత్తం, ఏవమిధాపి 'తుయ్హం గణ్హాహీ'తి వుత్తే సుదిన్నత్తా 'మయ్హం గణ్హామీ'తి అవుత్తేపి 'సుదిన్నమేవా'"తి వదన్తి. **''గణ్హాహీతి** చ ఆణత్తియా గహణస్స తప్పటిబద్ధతాకరణవసేన పవత్తత్తా తదా గణ్హామీతి చిత్తే అనుప్పాదితే పచ్ఛా గహేతుం న లభతీ"తి వదన్తి.

తం న యుజ్జతీతి వినయకమ్మస్స కరణవసేన గహేత్వా దిన్నత్తా వుత్తం. సచే పన పరో సచ్చతోయేవ విస్సాసం గణ్హాతి, పున కేనచి కారణేన తేన దిన్నం తస్స న వట్టతీతి నత్థి. నిస్సగ్గియం పన చీవరం జానిత్వా వా అజానిత్వా వా గణ్హన్తం "మా గణ్హాహీ"తి నివారణత్థం వుత్తం. కాయవాచాహి కత్తబ్బఅధిట్ఠానవికప్పనానం అకతత్తా హోతీతి ఆహ ''**కాయవాచాతో సముట్ఠాతీ**''తి. చీవరస్స అత్తనో సన్తకతా, జాతిప్పమాణయుత్తతా, ఛిన్నపలిబోధభావో, అతిరేకచీవరతా, దసాహాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

పఠమకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౧-౪౭౩. దుతియే అథానన్దత్థేరో కథం ఓకాసం పటిలభతి, కిం కరోన్తో చ ఆహిణ్డతీతి ఆహ ''**థేరో కిరా**''తిఆది. **అవిప్పవాసేతి** నిమిత్తత్థే భుమ్మం, అవిప్పవాసహేతూతి అత్థో, విప్పవాసపచ్చయా యా ఆపత్తి, తదభావత్థన్తి వుత్తం హోతి.

౪౭౩-౪౭౬. ఏవం ఛిన్నపలిబోధోతి ఏవం ఇమేహి చీవరనిట్ఠానకథినుబ్భారేహి ఛిన్నపలిబోధో. **అధిట్ఠితేసూతి** తిచీవరాధిట్ఠాననయేన అధిట్ఠితేసు. **తిచీవరేన విప్పవుత్థో హోతీతి** "రుక్ఖో ఛిన్నో, పటో దడ్ఢో"తిఆదీసు వియ అవయవేపి సముదాయవోహారో లబ్భతీతి వుత్తం.

౪౭౭-౪౭౮. పరిఖాయ వా పరిక్ఖిత్తోతి ఇమినా చ సమన్తా నదీతళాకాదిఉదకేన పరిక్ఖిత్తోపి పరిక్ఖిత్తోయేవాతి దస్సేతి. **ఏత్తావతాతి** "పరిక్ఖిత్తో"తి ఇమినా వచనేన. **ఆకాసే అరుణం ఉట్ఠాపేతీతి** ఘరస్స ఉపరి ఆకాసే అడ్ఢతేయ్యరతనప్పమాణం అతిక్కమిత్వా అరుణం ఉట్ఠాపేతి. ఘరం నివేసనుదోసితాదిలక్ఖణమేవ, న పన పాటియేక్కం ఘరం నామ అత్థీతి ఆహ "**ఏత్థ చా**"తిఆది.

౪౭౯. పాళియం వుత్తనయేన "సభాయే"తి అవత్వా "**సభాయ**"న్తి పచ్చత్తవచనం **సభాయ**-సద్దస్స నపుంసకలిఙ్గతావిభావనత్థం వుత్తం. **సభా**-సద్దపరియాయోపి హి **సభాయ**-సద్దో నపుంసకలిఙ్గయుత్తో ఇధ వుత్తోతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో "**లిఙ్గబ్యత్తయేన సభా వుత్తా**"తి ఆహ. **చీవరహత్థపాసే వసితబ్బం నత్థీతి** చీవరహత్థపాసేయేవ వసితబ్బన్తి నత్థి. **యం తస్సా...పే.... న విజహితబ్బన్తి** ఏత్థ తస్సా వీథియా సమ్ముఖట్ఠానే సభాయద్వారానం గహణేనేవ తత్థ సబ్బానిపి గేహాని సా చ అన్తరవీథి గహితాయేవ హోతి. **అతిహరిత్వా ఘరే నిక్ఖిపతీతి** తం వీథిం ముఞ్చిత్వా ఠితే అఞ్ఞస్మిం ఘరే నిక్ఖిపతి. **పురతో వా పచ్ఛతో వా హత్థపాసేతి** ఘరస్స హత్థపాసం సన్ధాయ వదతి.

నివేసనాదీసు పరిక్ఖిత్తతాయ ఏకూపచారతా, అపరిక్ఖిత్తతాయ నానూపచారతా చ వేదితబ్బాతి దస్సేన్తో "**ఏతేనేవుపాయేనా**"తిఆదిమాహ. నివేసనాదీని గామతో బహి సన్నివిట్ఠాని గహితానీతి వేదితబ్బం. అన్తోగామే ఠితానఞ్హి గామగ్గహణేన గహితత్తా గామపరిహారోయేవాతి. **సబ్బత్థాపీతి** గామాదీసు అజ్ఝోకాసపరియన్తేసు పన్నరససు. **పరిక్ఖేపాదివసేనాతి** ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన అపరిక్ఖేపస్సేవ గహణం వేదితబ్బం, న ఏకకులాదీనమ్పి.

౪౮౦-౪౮౨. ఓవరకో నామ గబ్భస్స అబ్భన్తరే అఞ్ఞో గబ్భోతిపి వదన్తి. **ముణ్డచ్ఛదనపాసాదోతి** చన్దికఙ్గణయుత్తో పాసాదో.

౪౮౯. సత్థోతి జఙ్ఘసత్థో సకటసత్థో వా. **పరియాదియిత్వాతి** వినివిజ్ఝిత్వా. వుత్తమేవత్థం విభావేతి "**అన్తోపవిట్ఠేన...పే.... ఠితో హోతీ**"తి. తత్థ **అన్తోపవిట్ఠేనాతి** గామస్స నదియా వా అన్తోపవిట్ఠేన. **నదీపరిహారో చ లబ్భతీతి** ఏత్థ "విసుం నదీపరిహారస్స అవుత్తత్తా గామాదీహి అఞ్ఞత్థ వియ చీవరహత్థపాసోయేవ నదీపరిహారో"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **విహారసీమన్తి** అవిప్పవాససీమం సన్ధాయాహ. **విహారం గన్త్వా వసితబ్బన్తి** అన్తోసీమాయ యత్థ కత్థచి వసితబ్బం. **సత్థసమీపేయేవాతి** ఇదం యథావుత్తఅబ్భన్తరపరిచ్ఛేదవసేన వుత్తం. పాళియం **నానాకులస్స సత్థో హోతి, సత్థే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా హత్థపాసా న విజహితబ్బన్తి** ఏత్థ **హత్థపాసో** నామ సత్థస్స హత్థపాసోతి వేదితబ్బం.

౪౯౦. ఏకకులస్స ఖేత్తేతి అపరిక్ఖిత్తం సన్ధాయ వదతి. యస్మా "నానాకులస్స పరిక్ఖిత్తే ఖేత్తే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా ఖేత్తద్వారమూలే వా తస్స హత్థపాసే వా వత్థబ్బ"న్తి వుత్తం, తస్మా ద్వారమూలతో అఞ్ఞత్థ అన్తోఖేత్తేపి వసన్తేన చీవరం హత్థపాసే కత్వాయేవ వసితబ్బం.

౪౯౧-౪౯౪. “**విహారో** నామ సపరిక్ఖిత్తో వా అపరిక్ఖిత్తో వా సకలో ఆవాసో”తి వదన్తి. **యస్మిం విహారేతి** ఏత్థ పన ఏకం గేహమేవ వుత్తం. **ఏకకులనానాకులసన్తకతా** చేత్థ కారాపకానం వసేన వేదితబ్బా. **ఛాయాయ ఫుట్ఠోకాసస్స అన్తో ఏవాతి** యదా మహావీథియం ఉజుకమేవ గచ్ఛన్తం సూరియమణ్డలం మజ్ఝన్హికం పాపుణాతి, తదా యం ఓకాసం ఛాయా ఫరతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. **అగమనపథేతి** యం తదహేవ గన్త్వా పున ఆగన్తుం సక్కా న హోతి, తాదిసం సన్ధాయ వుత్తం.

౪౯౫. **నదిం ఓతరతీతి** హత్థపాసం ముఞ్చిత్వా ఓతరతి. **న ఆపజ్జతీతి** పరిభోగపచ్చయా దుక్కటం నాపజ్జతి. తేనాహ “**సో హి**”తిఆది. **అపరిభోగారహత్తాతి** ఇమినావ నిస్సగ్గియచీవరం అనిస్సజ్జేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స దుక్కటం అచిత్తకన్తి సిద్ధం. **ఏకం పారుపిత్వా ఏకం అంసకూటే ఠపేత్వా గన్తబ్బన్తి** ఇదం బహూనం సఞ్చారట్ఠానే ఏవం అకత్వా గమనం న సారుప్పన్తి కత్వా వుత్తం. **బహిగామే ఠపేత్వా...పే.... వినయకమ్మం కాతబ్బన్తి** వుత్తత్తా అధిట్ఠానే వియ పరమ్ముఖా ఠితమ్పి నిస్సగ్గియం చీవరం నిస్సజ్జితుం నిస్సట్ఠచీవరఞ్చ దాతుం వట్టతీతి వేదితబ్బం.

గమనే సఉస్సాహత్తా “**నిస్సయో పన న పటిప్పస్సమ్భతీ**”తి వుత్తం. **ముహుత్తం సయిత్వా...పే.... నిస్సయో చ పటిప్పస్సమ్భతీతి** ఏత్థ “ఉస్సాహే అపరిచ్చత్తేపి గమనస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా పున ఉట్ఠాయ సఉస్సాహం గచ్ఛన్తానమ్పి అన్తరా అరుణే ఉట్ఠితే నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతియేవా”తి వదన్తి. పరతో **ముహుత్తం ఠత్వాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **అఞ్ఞమఞ్ఞస్స వచనం అగ్గహేత్వా గతాతి** ఏత్థ సచే ఏవం గచ్ఛన్తా “పురారుణా అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సిస్సామా”తి ఉస్సాహం వినావ గతా హోన్తి, అరుణుగ్గమనే నిస్సయపటిప్పస్సద్ధి న వత్తబ్బా పఠమతరంయేవ పటిప్పస్సమ్భనతో. అథ “పురారుణా పస్సిస్సామా”తి సఉస్సాహావ గచ్ఛన్తి, నిస్సయపటిప్పస్సద్ధియేవ న వత్తబ్బా. ఏవఞ్చ సతి “**సహ అరుణుగ్గమనా నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతీ**”తి కస్మా వుత్తం? వుచ్చతే – సఉస్సహత్తా పఠమతరం పటిప్పస్సద్ధి న వుత్తా. సతిపి చ ఉస్సాహభావే ఏకతో గమనస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా “ముహుత్తం ఠత్వా”తి ఏత్థ వియ సహ అరుణుగ్గమనా పటిప్పస్సద్ధియేవ వుత్తా.

అన్తోసీమాయం గామన్తి అవిప్పవాససీమాసమ్ముతియా పచ్ఛా పతిట్ఠాపితగామం సన్ధాయ వదతి గామం అన్తో కత్వా అవిప్పవాససీమాసమ్ముతియా అభావతో. **నేవ చీవరాని నిస్సగ్గియాని హోన్తీతి** అవిప్పవాససీమాభావతో వుత్తం, **న నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతీతి** సఉస్సాహభావతో. **అన్తరామగ్గేయేవ చ నేసం అరుణం ఉగ్గచ్ఛతీతి** ధమ్మం సుత్వా ఆగచ్ఛన్తానం అరుణం ఉగ్గచ్ఛతి. **అస్సతియా గచ్ఛతీతి** అస్సతియా అత్తనో చీవరం అపచ్చుద్ధరిత్వా థేరస్స చీవరం అపచ్చుద్ధరాపేత్వా గచ్ఛతి. ఏవం గతే తస్మిం పచ్ఛా థేరేన సరిత్వా పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేతి “**అత్తనో చీవరం పచ్చుద్ధరిత్వా దహరస్స చీవరం విస్సాసేన గహేత్వా ఠపేతబ్బ**”న్తి. **గన్త్వా వత్తబ్బోతి** ఆగతకిచ్చం నిట్ఠపేత్వా విహారం గతేన పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేతి. అనధిట్ఠితచీవరతా, అనత్థతకథినతా, అలద్ధసమ్ముతితా, రత్తివిప్పవాసోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯౭-౪౯౯. తతియే పాళియం **చీవరపచ్చాసా నిక్ఖిపితున్తి** ఏత్థ చీవరపచ్చాసాయ సతియా నిక్ఖిపితున్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. భణ్డికాబద్ధాని భణ్డికబద్ధానీతిపి పఠన్తి, భణ్డికం కత్వా బద్ధానీతి అత్థో. **నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునాతి** ఏత్థ

పురిమసిక్ఖాపదే వియ సామివసేనేవ కరణవచనస్స అత్థో వేదితబ్బో.

౨౦౦. అనత్థతే కథినే చీవరమాసే భిక్ఖునో ఉప్పన్నచీవరం అనధిట్ఠితం అవికప్పితం తస్మిం మాసే ఠపేతుం వట్టతీతి ఆహ **''ఏకం పచ్ఛిమకత్తికమాసం ఠపేత్వా''**తి. కేచి పన "కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవరన్తి వచనతో అనత్థతే కథినే పచ్ఛిమకత్తికమాససఙ్ఖాతే చీవరమాసే ఉప్పన్నచీవరస్సపి పచ్చాసాచీవరే అసతి దసాహపరిహారోయేవ, తతో పరం ఠపేతుం న వట్టతీ"తి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి. తథా హి **అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౪౬-౬౪౯ ఆదయో) "పవారణమాసస్స జుణ్హపక్ఖపఞ్చమియం ఉప్పన్నస్స అచ్చేకచీవరస్స అనత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికా పఞ్చ మాసా పరిహారో"తి వుత్తం. తమేవ చ పరిహారం సన్ధాయ "ఛట్ఠితో పట్ఠాయ పన ఉప్పన్నం అనచ్చేకచీవరమ్పి పచ్చుద్ధరిత్వా ఠపితచీవరమ్పి ఏతం పరిహారం లభతియేవా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౪౬-౬౪౯) వుత్తం. తస్మా చీవరమాసే దసాహతో పరమ్పి అనధిట్ఠితం అవికప్పితమ్పి ఠపేతుం వట్టతి.

యది ఏవం "కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవర"న్తి ఇదం కస్మా వుత్తన్తి చే? అకాలచీవరసామఞ్ఞతో అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం పఠమానియతే సోతస్స రహో వియ. ఏకాదసమాసే సత్తమాసే చ ఉప్పన్నఞ్హి చీవరం వుత్థవస్సేహి సేసేహి చ సమ్ముఖీభూతేహి భాజేతుం లబ్భతీతి అకాలచీవరం నామ జాతం. కాలే పన "సఙ్ఘస్స ఇదం అకాలచీవరం దమ్మీ"తి అనుద్దిసిత్వా "సఙ్ఘస్స దమ్మీ"తి దిన్నం వుత్థవస్సేహియేవ భాజేతబ్బం, న అఞ్ఞేహీతి కాలచీవరన్తి వుచ్చతి. ఆదిస్స దిన్నం పన సమ్ముఖీభూతేహి సబ్బేహియేవ భాజేతబ్బన్తి అకాలచీవరం, తస్మా కాలేపి ఆదిస్స దిన్నస్స వుత్థవస్సేహి సేసేహి చ సమ్పత్తేహి భాజనీయత్తా అకాలచీవరసామఞ్ఞతో "కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవర"న్తి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం. యది ఏవం "ఏకపుగ్గలస్స వా ఇదం తుయ్హం దమ్మీతి దిన్న"న్తి కస్మా వుత్తం. న హి పుగ్గలస్స ఆదిస్స దిన్నం కేనచి భాజనీయం హోతీతి? నాయం విరోధో ఆదిస్స వచనసామఞ్ఞతో లబ్భమానమత్థం దస్సేతుం తథా వుత్తత్తా.

ఏవం పన అవత్వాతి "తతో చే ఉత్తరి"న్తి ఇమస్స "మాసపరమతో ఉత్తరి"న్తి పదభాజనం అవత్వా. **తావ ఉప్పన్నం పచ్చాసాచీవర**న్తి పచ్చత్తవచనం **''అత్తనో గతికం కరోతీ''**తి కరణకిరియాయ కత్తుభావతో. అన్తరా ఉప్పన్నఞ్హి పచ్చాసాచీవరం మాసపరమం మూలచీవరం ఠపేతుం అదత్వా అత్తనో దసాహపరమతాయ ఏవ పరిచ్ఛిన్దతీతి అత్తనో గతికం కరోతి. **తతో ఉద్ధం మూలచీవర**న్తి ఏత్థ పన **మూలచీవర**న్తి పచ్చత్తవచనం. వీసతిమదివసతో ఉద్ధఞ్హి ఉప్పన్నం పచ్చాసాచీవరం దసాహపరమం గన్తుం అదత్వా మూలచీవరం అత్తనా సద్ధిం కరణసమ్బన్ధతామత్తేన సకకాలవసేన పరిచ్ఛిన్దతీతి అత్తనో గతికం కరోతి. పచ్చాసాచీవరే పన లభిత్వా విసుం ఠపేన్తస్స దసాహం అనతిక్కన్తే నత్థి తప్పచ్చయా ఆపత్తి. పాళియం **దసాహా కారేతబ్బ**న్తి ఏత్థ **దసాహా**తి కరణత్థే నిస్సక్కవచనం, దసాహేనాతి అత్థో. **పఞ్చాహుప్పన్నే**తిఆదిం రస్సం కత్వాపి పఠన్తి. **ఏకవీసే ఉప్పన్నే...పే.... నవాహా కారేతబ్బ**న్తిఆది పచ్చాసాచీవరస్స ఉప్పన్నదివసం ఠపేత్వా వుత్తం.

అఞ్ఞం పచ్చాసాచీవరం...పే.... కారేతబ్బన్తి ఇదం సతియా ఏవ పచ్చాసాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. సచే పన "ఇతో పట్ఠాయ చీవరం న లభిస్సామీ"తి పచ్చాసా ఉపచ్ఛిన్నా, మూలచీవరమ్పి దసాహం చే సమ్పత్తం, తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బం. **పచ్చాసాచీవరమ్పి పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతబ్బ**న్తి పఠమతరం ఉప్పన్నం విసభాగపచ్చాసాచీవరం సన్ధాయ వదతి.

అఞ్ఞమఞ్ఞన్తి అఞ్ఞం అఞ్ఞం, అయమేవ వా పాఠో. అఙ్గం పనేత్థ పఠమకథినే వుత్తసదిసమేవ. కేవలఞ్హి తత్థ దసాహాతిక్కమో, ఇధ మాసాతిక్కమోతి అయం విసేసో.

తతియకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

४. పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

૩०३. చతుత్థే **భత్తవిస్సగ్గ**న్తి పాళిపదస్స భత్తకిచ్చన్తి అత్థో వేదితబ్బో, "భత్తసంవిధాన"న్తిపి కేచి. **తత్థ నామ త్వ**న్తి ఇమస్సపి సో నామ త్వన్తి అత్థో వేదితబ్బో, "తాయ నామ త్వ"న్తి కేచి.

૩०૩. పితా చ మాతా చ పితరో, పితూనం పితరో పితామహా, తేసంయేవ యుగో పితామహయుగో, తస్మా **యావ సత్తమా పితామహయుగా** పితామహద్వన్దాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏవఞ్హి పితామహగ్గహణేనేవ మాతామహోపి గహితోతి. "యావ సత్తమా పితామహయుగా"తి వచనతో హేట్ఠా చ ఉద్ధఞ్చ అట్ఠమయుగో ఞాతి నామ న హోతి. **దేసనాముఖమేవ చేత**న్తి **పితామహయుగాతి పితామహ**-గ్గహణం దేసనాముఖం పితామహీమాతామహీఆదీనమ్పి అధిప్పేతత్తా. పితు మాతా **పితామహీ**. మాతు పితా **మాతామహో** . మాతు మాతా **మాతామహీ**. ఏత్థ కిఞ్చాపి పఞ్చసతసాకియానీనం వసేన భిక్ఖుభావే ఠత్వా పరివత్తలిఙ్గాయ భిక్ఖునియా చ వసేన ఏకతోఉపసమ్పన్నా భిక్ఖునీ లబ్భతి, తథాపి పకతినియామేనేవ దస్సేతుం "భిక్ఖునీ నామ ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నా"తి వుత్తం. **''కప్పం కత్వా**తి వచనతో దిన్నకప్పమేవ పాచిత్తియం జనేతీ"తి వదన్తి. "పురాణచీవరం నామ సకిం నివత్థమ్పి సకిం పారుతమ్పీ"తి ఇదం నిదస్సనమత్తన్తి ఆహ **''అన్తమసో పరిభోగసీసేనా''**తిఆది. "కాయేన ఫుసిత్వా పరిభోగోయేవ పరిభోగో నామా"తి **కురున్దియం** అధిప్పాయో.

૩०६. **కాయవికారం కత్వా**తి ఇదం యావ "ఓరతో ఠపేతీ"తి పదం, తావ సబ్బపదేసు సమ్బన్ధితబ్బం. యథా సా "ధోవాపేతుకామో అయ"న్తి జానాతి, ఏవం కాయవికారం కత్వాతి అత్థో. "కాయవికారం కత్వా"తి వచనతో కాయవాచాహి కఞ్చి వికారం అకత్వా హత్థేన హత్థే దేన్తస్సపి అనాపత్తి. **అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే**తి ఇదం విసేసనం యథాసమ్భవం యోజేతబ్బం. తథా హి హత్థేన హత్థే దేన్తస్స పాదమూలే చ ఠపేత్వా దేన్తస్స "అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే"తి ఇదం వత్తబ్బన్తి నత్థి అఞ్ఞథా అసమ్భవతో. సతి హి సమ్భవే బ్యభిచారే చ విసేసనం సాత్థకం హోతి. ఉపరి "ఖిపతీ"తిఆదీని పన సన్ధాయ ఇదం విసేసనం వుత్తం, తస్మా అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే ఠత్వా ఉపరి ఖిపన్తస్స అఞ్ఞస్స హత్థే పేసేన్తస్స చ ఆపత్తి. ఉపచారం పన ముఞ్చిత్వా కాయవాచాహి వికారం కత్వా ఆణాపేన్తస్సపి అనాపత్తి. **ఉపచారే**తి అన్తోద్వాదసహత్థమేవ ఓకాసం వదతి. **ఉపచారం ముఞ్చిత్వా**తి ద్వాదసహత్థూపచారం ముఞ్చిత్వా.

ఏకేన వత్థునాతి పఠమం కత్వా నిట్ఠాపితం సన్ధాయ వుత్తం. **రజనే అనాపత్తీ**తి రజనం పచ్చాసీసన్తస్సపి "ధోవిత్వా ఆనేహీ"తి వుత్తత్తా అనాపత్తి అనాణత్తియా కతత్తా. "అవుత్తా ధోవతీ"తి ఇమినా "అవుత్తా రజతి, అవుత్తా ఆకోటేతీ"తి ఇదమ్పి వుత్తమేవ హోతీతి ఆహ – **''అవుత్తా ధోవతీతి ఇమినా లక్ఖణేన అనాపత్తీ''**తి. **సమ్బహులా ఆపత్తియో ఆపజ్జతీ**తి పాచిత్తియేన సద్ధిం ద్వే దుక్కటాని ఆపజ్జతి. **యథావత్థుకమేవా**తి నిస్సగ్గియమేవాతి అత్థో. పఞ్చ సతాని పరిమాణమేతాసన్తి **పఞ్చసతా**.

౫౦౭. చీవరం ధోవాతి...పే.... ఆణాపేన్తస్సాతి ఏత్థ తాయ ధోవనం పచ్చాసీసన్తస్సపి అనాపత్తి. పురాణచీవరతా, ఉపచారే ఠత్వా అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా ఆణాపనం, తస్సా ధోవనాదీని చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦౮. పఞ్చమే **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి** గణమ్హా ఓహీయనసిక్ఖాపదే అపఞ్ఞత్తే. **విహారవారన్తి** విహారపటిజగ్గనవారం. **కోట్ఠాససమ్పత్తీతి** సకలా అఙ్గపచ్చఙ్గసమ్పత్తి. **సబ్బపరియన్తన్తి** ఛట్ఠస్స అఞ్ఞచీవరస్స అభావా పఞ్చన్నం చీవరానం ఏకమేకం సబ్బేసం పరియన్తన్తి **సబ్బపరియన్తం.** అన్తరవాసకాదీసు హి పఞ్చసు ఏకమేకం అఞ్ఞస్స ఛట్ఠస్స అభావా పఞ్చన్నం అన్తమేవ హోతి. అథవా పఞ్చసు చీవరేసు ఏకమేకం అత్తనో అఞ్ఞస్స దుతియస్స అభావా అన్తమేవ హోతీతి సబ్బమేవ పరియన్తన్తి **సబ్బపరియన్తం,** సబ్బనో వా పరియన్తన్తి **సబ్బపరియన్తం.** తేనాహ – ‘‘**అఞ్ఞం...పే.... నత్థీ**’’తి. **యథా తస్స మనోరథో న పూరతీతి** ‘‘సరీరపారిపూరిం పస్సిస్సామీ’’తి తస్స ఉప్పన్నో మనోరథో యథా న పూరతి. **ఏవం హత్థతలేయేవ దస్సేత్వాతి** సరీరం అదస్సేత్వావ దాతబ్బచీవరం హత్థతలే ‘‘హన్దా’’తి దస్సేత్వా.

౫౧౦. విహత్థతాయాతి విహతహత్థతాయ, అగణతాయ అప్పచ్చయతాయ అప్పటిసరణతాయాతి వుత్తం హోతి. **సమభితున్నత్తాతి** పీళితత్తా. పరివత్తేతబ్బం పరివత్తం, పరివత్తమేవ **పారివత్తకం,** పరివత్తేత్వా దీయమానన్తి అత్థో.

౫౧౨. ఉపచారేతి ద్వాదసహత్థూపచారం సన్ధాయ వదతి. **ఉపచారం వా ముఞ్చిత్వా ఖిపన్తీతి** ద్వాదసహత్థం ముఞ్చిత్వా ఓరతో ఠపేన్తి, న పురిమసిక్ఖాపదే వియ ద్వాదసహత్థబ్భన్తరేయేవాతి అధిప్పాయో. **అఞ్ఞత్ర పారివత్తకాతి** యం అన్తమసో హరీతకఖణ్డమ్పి దత్వా వా దస్సామీతి ఆభోగం కత్వా వా పారివత్తకం గణ్హాతి, తం ఠపేత్వా. **అచిత్తకభావేన న సమేతీతి** యథా అఞ్ఞాతికాయ ఞాతికసఞ్ఞిస్స వేమతికస్స చ గణ్హతో అచిత్తకత్తా ఆపత్తి , ఏవమిధాపి ‘‘భిక్ఖునియా సన్తకం ఇద’’న్తి అజానిత్వా గణ్హతోపి ఆపత్తియేవాతి అధిప్పాయో. **వస్సావాసికం దేతీతి** పుగ్గలికం కత్వా దేతి. పంసుకూలం అత్తనో అత్థాయ ఠపితభావం జానిత్వా గణ్హన్తేనపి అఞ్ఞస్స సన్తకం గహితం నామ న హోతీతి ఆహ – ‘‘**సచే పన సఙ్కారకూటాదీసూ**’’తిఆది. అసామికత్తా **పంసుకూలన్తి** వుచ్చతి. **పంసుకూలం అధిట్ఠహిత్వాతి** ‘‘అసామికం ఇద’’న్తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా. ఏవం పన పంసుకూలసఞ్ఞం అనుప్పాదేత్వా గణ్హితుం న వట్టతి.

౫౧౩. అఞ్ఞాతికాయ అఞ్ఞాతికసఞ్ఞీతి తికపాచిత్తియన్తి ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో ఆదిఅత్థో. తీణి పరిమాణమస్సాతి తికం, తికఞ్చ తం పాచిత్తియఞ్చాతి **తికపాచిత్తియం,** తీణి పాచిత్తియానీతి అత్థో.

౫౧౪. పత్తత్థవికాదిం యంకిఞ్చీతి అనధిట్ఠానుపగం సన్ధాయ వదతి. ‘‘చీవరం నామ ఛన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరం చీవరం వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ’’న్తి హి వుత్తత్తా అధిట్ఠానుపగం యంకిఞ్చి న వట్టతి. తేనేవాహ – ‘‘**వికప్పనుపగపచ్ఛిమచీవరప్పమాణ**’’న్తిఆది. యస్మా భిసిచ్ఛవి మహన్తాపి సేనాసనసఙ్గహితత్తా చీవరసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీతి నేవ అధిట్ఠానుపగా న వికప్పనుపగా చ, తస్మా అనధిట్ఠానుపగసామఞ్ఞతో వుత్తం. సచేపి మఞ్చప్పమాణా భిసిచ్ఛవి హోతి, వట్టతియేవాతి. **కో పన వాదో పత్తత్థవికాదీసూతి** మహతియాపి తావ భిసిచ్ఛవియా అనధిట్ఠానుపగత్తా అనాపత్తి, తతో

ఖుద్దకతరేసు అనధిట్ఠానుపగేసు పత్తత్థవికాదీసు కిమేవ వత్తబ్బన్తి అధిప్పాయో. పటిగ్గహణం **కిరియా**, అపరివత్తనం **అకిరియా**. వికప్పనుపగచీవరతా, పారివత్తకాభావో, అఞ్ఞాతికాయ హత్థతో గహణన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౧౫. ఛట్ఠే **పతికిట్ఠో**తి నిహీనో, లామకోతి అత్థో. **లోలజాతికో**తి లోలసభావో. పటుయేవ **పట్టో**. తేనాహ **''ఛేకో''**తిఆది. **కిస్మిం వియా**తి ఏత్థ "కిస్మిం వియా"తి నిపాతవసేన సమానత్థం "కింసు వియా"తి నిపాతపదన్తి ఆహ **''కింసు వియా''**తి, కిం వియాతి అత్థో, దుక్ఖం వియాతి అధిప్పాయో. తేనాహ **''కిలేసో వియా''**తిఆది. ధమ్మవసేన ఉపచారవసేన నిమన్తనా **ధమ్మనిమన్తనా**తి పాళిపదస్స అత్థో వేదితబ్బో. సచే పన "వదేయ్యాథ, భన్తే, యేనత్థో"తి ఇదం సచ్చమేవ వుత్తం సియా, పవారితోయేవ హోతి. యస్మా పన పవారేత్వాపి అదాతుకామో అప్పవారితట్ఠానేయేవ తిట్ఠతి, తస్మా భగవా పవారితాపవారితభావం అవిచారేత్వా "ఞాతకో తే, ఉపనన్ద, అఞ్ఞాతకో"తి ఞాతకఅఞ్ఞాతకభావంయేవ విచారేసి. **ముసింసూ**తి విలుమ్పింసు.

౫౧౭. అనుపుబ్బకథాతి అనుపుబ్బేన వినిచ్ఛయకథా. సేసపరిక్ఖారానం సద్ధివిహారికేహి గహితత్తా నివాసనపారుపనమత్తమేవ అవసిట్ఠన్తి ఆహ **''నివాసనపారుపనమత్తంయేవ హరిత్వా''**తి. సద్ధివిహారికానం తావ ఆగమనస్స వా అనాగమనస్స వా అజాననతాయ వుత్తం **''థేరేహి నేవ తావ...పే.... భఞ్జితబ్బ''**న్తి. **పరేసమ్పి అత్థాయ లభన్తీ**తి అత్తనో చీవరం దదమానా సయం సాఖాభఙ్గేన పటిచ్ఛాదేన్తీతి తేసం అత్థాయపి భఞ్జితుం లభన్తి. "తిణేన వా పణ్ణేన వా పటిచ్ఛాదేత్వా ఆగన్తబ్బ"న్తి వచనతో ఈదిసేసు భూతగామపాతబ్యతాపి అనుఞ్ఞాతాయేవ హోతీతి ఆహ – **''నేవ భూతగామపాతబ్యతాయ పాచిత్తియం హోతీ''**తి. **న తేసం ధారణే దుక్కట**న్తి తేసం తిత్థియద్ధజానం ధారణేపి దుక్కటం నత్థి.

యాని చ నేసం వత్థాని దేన్తీతి సమ్బన్ధో. థేరానం సయమేవ దిన్నత్తా వుత్తం **''అచ్ఛిన్నచీవరట్ఠానే ఠితత్తా''**తి. యది లద్ధిం గణ్హాతి, తిత్థియపక్కన్తకో నామ హోతి, తస్మా వుత్తం **''లద్ధిం అగ్గహేత్వా''**తి. "నో చే హోతి సఙ్ఘస్స విహారచీవరం వా... పే.... ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఇమినా అన్తరామగ్గే పవిట్ఠవిహారతో నిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞత్థ అత్తనో అభిరుచితట్ఠానం గచ్ఛన్తస్స దుక్కటం వుత్తం. ఇమినా చ "యం ఆవాసం పఠమం ఉపగచ్ఛతీ"తి వుత్తం అన్తరామగ్గే ఠితవిహారమ్పి సచే నగ్గో హుత్వా గచ్ఛతి, దుక్కటమేవాతి వేదితబ్బం. యది ఏవం తత్థ కస్మా న వుత్తన్తి చే? అనోకాసత్తా. తత్థ హి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అచ్ఛిన్నచీవరస్స వా...పే.... చీవరం విఞ్ఞాపేతు"న్తి ఇమినా సమ్బన్ధేన సఙ్ఘికమ్పి చీవరం నివాసేతుం పారుపితుఞ్చ అనుజానన్తో "యం ఆవాసం పఠమం...పే.... గహేత్వా పారుపితు"న్తి ఆహ, తస్మా తత్థ అనోకాసత్తా దుక్కటం న వుత్తం.

విహారచీవరన్తి సేనాసనచీవరం. **చిమిలికాహీ**తి పటపిలోతికాహి. **తస్స ఉపరీ**తి భూమత్థరణస్స ఉపరి. **విదేసగతేనా**తి అఞ్ఞం చీవరం అలభిత్వా విదేసగతేన. **ఏకస్మిం...పే.... ఠపేతబ్బ**న్తి ఏత్థ "లేసేన గహేత్వా అగతత్తా ఠపేన్తేన చ సఙ్ఘికపరిభోగేనేవ ఠపితత్తా అఞ్ఞస్మిం సేనాసనే నియమితమ్పి అఞ్ఞత్థ ఠపేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **పరిభోగేనేవా**తి అఞ్ఞం చీవరం అలభిత్వా పరిభుఞ్జనేన.

౨౫౮-౨౬౧. పరిభోగజిణ్ణన్తి యథా తేన చీవరేన సరీరం పటిచ్ఛాదేతుం న సక్కా, ఏవం జిణ్ణం. **కప్పియవోహారేనాతి** కయవిక్కయాపత్తితో మోచనత్థం వుత్తం. “విఞ్ఞాపేన్తస్సా”తి ఇమస్సేవ అత్థం విభావేతి **“చేతాపేన్తస్స పరివత్తాపేన్తస్సా”**తి. అత్తనో ధనేన హి విఞ్ఞాపనం నామ పరివత్తనమేవాతి అధిప్పాయో. సఙ్ఘవసేన పవారితానం విఞ్ఞాపనే వత్తం దస్సేతి **“పమాణమేవ వట్టతీ”**తి. సఙ్ఘవసేన హి పవారితే సబ్బేసం సాధారణత్తా అధికం విఞ్ఞాపేతుం న వట్టతి. **యం యం పవారేతీతి** యం యం చీవరాదిం దస్సామీతి పవారేతి. **విఞ్ఞాపనకిచ్చం నత్థీతి** వినా విఞ్ఞత్తియా దీయమానత్తా విఞ్ఞాపేత్వా కిం కరిస్సతీతి అధిప్పాయో. **అఞ్ఞస్సత్థాయాతి** ఏత్థాపి “ఞాతకానం పవారితాన”న్తి ఇదం అనువత్తతియేవాతి ఆహ **“అత్తనో ఞాతకపవారితే”**తిఆది. వికప్పనుపగచీవరతా, సమయాభావో, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౨. సత్తమే పాళియం **పగ్గాహికసాలన్తి** దుస్సవాణిజకానం ఆపణం. “పగ్గాహితసాల”న్తిపి పఠన్తి.

౨౬౩-౨౬౪. అభీతి ఉపసగ్గోతి తస్స విసేసత్థాభావం దస్సేతి. తేనాహ **“హరితున్తి అత్థో”**తి. **వర**-సద్దస్స ఇచ్ఛాయం వత్తమానత్తా ఆహ **“ఇచ్ఛాపేయ్యా”**తి. **దట్ఠు ఖేమతోతి** ఏత్థ గాథాబన్ధవసేన అనునాసికలోపో దట్ఠబ్బో. **సఅన్తరన్తి** అన్తరవాసకసహితం. **ఉత్తరన్తి** ఉత్తరాసఙ్గం. **అస్స చీవరస్సాతి** సాదితబ్బచీవరస్స. **అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరేనాతి** అచ్ఛిన్నాని సబ్బాని తీణి చీవరాని అస్సాతి అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరో, తేనాతి అత్థో. యస్స హి అచ్ఛిన్దనసమయే తీణి చీవరాని సన్నిహితాని హోన్తి, తాని సబ్బాని అచ్ఛిన్నానీతి సో “అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరో”తి వుచ్చతి. తేనేవ **“అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరేన తిచీవరకేనా”**తి వుత్తం. **తిచీవరకేనాతి** హి అచ్ఛిన్దనసమయే తిచీవరస్స సన్నిహితభావం సన్ధాయ వుత్తం, న పన వినయతేచీవరికభావం ధుతఙ్గతేచీవరికభావం వా సన్ధాయ. **ఏవం పటిపజ్జితబ్బన్తి** “సన్తరుత్తరపరమం తేన భిక్ఖునా తతో చీవరం సాదితబ్బ”న్తి వుత్తవిధినా పటిపజ్జితబ్బం. **అఞ్ఞేనాతి** అచ్ఛిన్నఅసబ్బచీవరేన. యస్స తీసు చీవరేసు ఏకం వా ద్వే వా చీవరాని అచ్ఛిన్నాని హోన్తి, తేనాతి అత్థో. **అఞ్ఞథాపీతి** “సన్తరుత్తరపరమ”న్తి వుత్తవిధానతో అఞ్ఞథాపి. యస్స హి తీసు ద్వే చీవరాని అచ్ఛిన్నాని హోన్తి, ఏకం సాదితబ్బం. ఏకస్మిం అచ్ఛిన్నే న సాదితబ్బన్తి న తస్స సన్తరుత్తరపరమసాదియనం సమ్భవతి, అయమేవ చ అత్థో పదభాజనేన విభావితో. తేనాహ **“తం విభాగం దస్సేతు”**న్తి.

కేచి పన “తిచీవరకేనాతి వుత్తత్తా తిచీవరం పరిక్ఖారచోళవసేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జతో తస్మిం నట్ఠే బహూనిపి గహేతుం లభతీ”తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. పదభాజనస్స హి అధిప్పాయం దస్సేన్తేన యస్మా పన “అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరేన…పే.… తం విభాగం దస్సేతు”న్తి వుత్తం, పదభాజనే చ న తాదిసో అత్థో ఉపలబ్భతి, తస్మా తం న గహేతబ్బమేవ. యమ్పి **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం “యస్స అధిట్ఠితచీవరస్స తీణి నట్ఠానీ”తి, తత్థాపి అధిట్ఠితగ్గహణం సరూపకథనమత్తన్తి గహేతబ్బం, న పన తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠితచీవరస్సేవాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ తథా అత్థస్స అసమ్భవతో. న హి తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠితచీవరస్సేవ ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి సక్కా విఞ్ఞాతుం. పురిమసిక్ఖాపదేన హి అచ్ఛిన్నచీవరస్స అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తియా అనుఞ్ఞాతత్తా పమాణం అజానిత్వా విఞ్ఞాపనవత్థుస్మిం పమాణతో సాదియనం అనుజానన్తేన భగవతా ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తస్మా

“పరిక్ఖారచోళికస్స బహుమ్పి సాదితుం వట్టతీ”తి అయమత్థో నేవ పాళియా సమేతి, న చ భగవతో అధిప్పాయం అనులోమేతి.

యస్స తీణి నట్ఠాని, తేన ద్వే సాదితబ్బానీతి ఏత్థ యస్స తిచీవరతో అధికమ్పి చీవరం అఞ్ఞత్థ ఠితం అత్థి, తదాతస్స చీవరస్స అలబ్భనీయభావతో తేనపి సాదితుం వట్టతీతి వేదితబ్బం. **పకతియావ సన్తరుత్తరేన చరతీ**తి సాసఙ్కసిక్ఖాపదవసేన వా అవిప్పవాససమ్ముతివసేన వా తతియస్స అలాభేన వా చరతి. “ద్వే నట్ఠానీ”తి అధికారత్తా వుత్తం “**ద్వే సాదితబ్బానీ**”తి. **ఏకం సాదియన్తేనేవ సమో భవిస్సతీ**తి తిణ్ణం చీవరానం ద్వీసు నట్ఠేసు ఏకం సాదియన్తేన సమో భవిస్సతి ఉభిన్నమ్పి సన్తరుత్తరపరమతాయ అవట్ఠానతో. **యస్స ఏకంయేవ హోతీ**తి అఞ్ఞేన కేనచి కారణేన వినట్ఠసేసచీవరం సన్ధాయ వుత్తం.

౫౨౬. “సేసకం తుమ్హేవ హోతూతి దేన్తీ”తి వుత్తత్తా “పమాణయుత్తం గణ్హిస్సామ, సేసకం ఆహరిస్సామా”తి వత్వా గహేత్వా గమనసమయేపి “సేసకమ్పి తుమ్హాకఞ్ఞేవ హోతూ”తి వదన్తి, లద్ధకప్పియమేవ. **పవారితానన్తి** అచ్ఛిన్నకాలతో పుబ్బేయేవ పవారితానం. **పాళియా న సమేతీ**తి సన్తరుత్తరపరమతో ఉత్తరి సాదియనే అనాపత్తిదస్సనత్థం “అనాపత్తి ఞాతకానం పవారితాన”న్తి వుత్తత్తా న సమేతి. సన్తరుత్తరపరమం సాదియన్తస్స హి ఆపత్తిప్పసఙ్గోయేవ నత్థి, సతి చ సిక్ఖాపదేన ఆపత్తిప్పసఙ్గే అనాపత్తి యుత్తా దస్సేతున్తి అధిప్పాయో. కేచి పన “**పమాణమేవ వట్టతీ**తి ఇదం సల్లేఖదస్సనత్థం వుత్త”న్తి వదన్తి.

యస్మా పనిదం...పే.... న వుత్తన్తి ఏత్థాయమధిప్పాయో – “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి వుచ్చమానే అఞ్ఞేసం అత్థాయ పమాణం అతిక్కమిత్వాపి గణ్హితుం వట్టతీతి ఆపజ్జతి, తఞ్చ అఞ్ఞస్సత్థాయ విఞ్ఞాపనవత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తత్తా వత్థునా సంసన్దియమానం న సమేతి. న హి యం వత్థుం నిస్సాయ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తస్మింయేవ అనాపత్తివచనం యుత్తన్తి. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి “ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స అత్తనో సాదియనపటిబద్ధతావసేన పవత్తత్తా ‘అఞ్ఞస్సత్థాయా’తి వత్తుం ఓకాసోయేవ నత్థి, తస్మా న వుత్త”న్తి కథితం. ఇధ “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి అవుత్తత్తా అఞ్ఞేసం అత్థాయ ఞాతకపవారితేసు అధికం విఞ్ఞాపేన్తస్స ఆపత్తీతి చే? న, తత్థ పురిమసిక్ఖాపదేనేవ అనాపత్తిసిద్ధితో. తతుత్తరితా, అచ్ఛిన్నాదికారణతా, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౭. అట్ఠమే **అపి మయ్యా**తి పాఠేపి సోయేవత్థో. అయ్యాతి పన బహువచనేన ఆమన్తనం కతం.

౫౨౮-౫౨౯. **అపదిస్సా**తి “ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దస్సామీ”తి ఏవం అపదిసిత్వా. **పచ్చయం కత్వా**తి కారణం కత్వా. **ఉద్దిస్సాతి ఏత్థ యో కత్తా**తి “ఉద్దిస్సా”తి ఇమినా వుత్తఉద్దిసనకిరియాయ యో కత్తా. చీవరం చేతాపేన్తి పరివత్తేన్తి ఏతేనాతి **చీవరచేతాపన్నం**. న-కారాగమం కత్వా చీవరచేతాపన్నన్తి వుత్తం, “చీవరచేతాపన”న్తిపి పఠన్తి. **పచురవోహారవసేనా**తి యేభుయ్యవోహారవసేన. యేభుయ్యవసేన హి ఘరసామికం దట్ఠుకామా తస్స ఘరం గచ్ఛన్తీతి తథేవ బహులం వోహారో. **బ్యఞ్జనమత్తమేవా**తి అత్థో నేతబ్బో నత్థీతి అధిప్పాయో.

౨౩౧. సమకేపి పన అనాపత్తీతి యదగ్ఘనకం సో దాతుకామో హోతి, తదగ్ఘనకే అనాపత్తి మూలం వడ్ఢేత్వా అధికవిధానం అనాపన్నత్తా. ఏత్థ చ "దాతుకామోమ్హీ"తి అత్తనో సన్తికే అవుత్తేపి దాతుకామతం సుత్వా యదగ్ఘనకం సో దాతుకామో హోతి, తదగ్ఘనకం ఆహరాపేతుం వట్టతి. **అగ్ఘవడ్ఢనకఞ్హి ఇదం సిక్ఖాపద**న్తి ఏత్థ అగ్ఘవడ్ఢనం ఏతస్స అత్థీతి **అగ్ఘవడ్ఢనకం,** అగ్ఘవడ్ఢనం సన్ధాయ ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి అధిప్పాయో. **చీవరం దేహీ**తి సఙ్ఘాటిఆదీసు యంకిఞ్చి చీవరం సన్ధాయ వదతి. చీవరే భియ్యోకమ్యతా, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౩౨. దుతియఉపక్ఖటే వత్తబ్బం నత్థి.

౧౦. రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౭-౨౩౮. రాజసిక్ఖాపదే పన "అజ్జుణ్హో"తి పాఠే "అజ్జుణ్హో"తిపి పఠన్తి. **భోగో**తి భుఞ్జితబ్బో. యం వుత్తం **మాతికాట్ఠకథాయం** "ఇమినా చీవరచేతాపన్నేన చీవరం చేతాపేత్వా ఇత్థన్నామం భిక్ఖుం చీవరేన అచ్ఛాదేహీతి ఇదం ఆగమనసుద్ధిం దస్సేతుం వుత్తం. సచే హి 'ఇదం ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దేహీ'తి పేసేయ్య, ఆగమనస్స అసుద్ధత్తా అకప్పియవత్థుం ఆరబ్భ భిక్ఖునా కప్పియకారకోపి నిద్దిసితబ్బో న భవేయ్యా"తి, తత్థ ఆగమనస్స సుద్ధియా వా అసుద్ధియా వా విసేసప్పయోజనం న దిస్సతి. సతిపి హి ఆగమనస్స అసుద్ధభావే దూతో అత్తనో కుసలతాయ కప్పియవోహారేన వదతి, "కప్పియకారకో న నిద్దిసితబ్బో"తి ఇదం నత్థి, న చ దూతేన కప్పియవోహారవసేన వుత్తే దాయకేన ఇదం కథం పేసితన్తి ఈదిసీ విచారణా ఉపలబ్భతి, అవిచారేత్వా చ తం న సక్కా జానితుం, యది పన ఆగమనస్స అసుద్ధత్తా కప్పియకారకో నిద్దిసితబ్బో న భవేయ్య, చీవరానం అత్థాయ దూతస్స హత్థే అకప్పియవత్థుస్మిం పేసితే సబ్బత్థ దాయకేన కథం పేసితన్తి పుచ్ఛిత్వావ కప్పియకారకో నిద్దిసితబ్బో భవేయ్య. తస్మా అసతిపి ఆగమనసుద్ధియం సచే సో దూతో అత్తనో కుసలతాయ కప్పియవోహారవసేన వదతి, దూతస్సేవ వచనం గహేతబ్బం. యది హి ఆగమనసుద్ధియేవేత్థ పమాణం, మూలసామికేన కప్పియవోహారవసేన పేసితస్స దూతస్స అకప్పియవోహారవసేన వదతోపి కప్పియకారకో నిద్దిసితబ్బో భవేయ్య, తస్మా సబ్బత్థ దూతవచనమేవ పమాణన్తి గహేతబ్బం.

ఇమినా చీవరచేతాపన్నేనాతిఆదినా పన ఇమమత్థం దస్సేతి – కప్పియ వసేన ఆగతమ్పి చీవరమూలం ఈదిసేన దూతవచనేన అకప్పియం హోతి, తస్మా తం పటిక్ఖిపితబ్బన్తి. తేనేవాహ – "తేన భిక్ఖునా సో దూతో ఏవమస్స వచనీయో"తిఆది. సువణ్ణం, రజతం, కహాపణో, మాసకోతి ఇమాని హి చత్తారి నిస్సగ్గియవత్థూని, ముత్తా, మణి, వేళురియో, సఙ్ఖో, సిలా, పవాళం, లోహితఙ్కో, మసారగల్లం, సత్త ధఞ్ఞాని, దాసిదాసం, ఖేత్తం, వత్థు, పుప్ఫారామఫలారామాదయోతి ఇమాని దుక్కటవత్థూని చ అత్తనో వా చేతియసఙ్ఘగణపుగ్గలానం వా అత్థాయ సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టన్తి, తస్మా తం సాదితుం న వట్టతీతి దస్సనత్థం "న ఖో మయం, ఆవుసో, చీవరచేతాపన్నం పటిగ్గణ్హామా"తి వుత్తం, "చీవరఞ్చ ఖో మయం పటిగ్గణ్హామా"తి ఇదం పన అత్తానం ఉద్దిస్స ఆభతత్తా వత్తుం వట్టతి, తస్మా వుత్తం. "వేయ్యావచ్చకరో నిద్దిసితబ్బో"తి ఇదం "అత్థి పనాయస్మతో కోచి వేయ్యావచ్చకరో"తి కప్పియవచనేన వుత్తత్తా అనుఞ్ఞాతం. సచే పన దూతో "కో ఇమం గణ్హాతీ"తి వా "కస్స దేమీ"తి వా వదతి, న నిద్దిసితబ్బో. "ఆరామికో వా ఉపాసకో వా"తి ఇదం సారుప్పతాయ వుత్తం, ఠపేత్వా పన పఞ్చ సహధమ్మికే యో కోచి కప్పియకారకో వట్టతి. "ఏసో ఖో, ఆవుసో,

భిక్ఖూనం వేయ్యావచ్చకరో"తి ఇదం భిక్ఖుస్స కప్పియవచనదస్సనత్థం వుత్తం. ఏవమేవ హి వత్తబ్బం, "ఏతస్స దేహీ"తిఆది న వత్తబ్బం. **సో వా చేతాపేస్సతి వాతి** ఏత్థ ఏకో **వా**-సద్దో పదపూరణో, "సఞ్ఞత్తో సో మయా"తిఆది పన దూతేన ఏవం ఆరోచితేయేవ తం చోదేతుం వట్టతి, నేవాస్స హత్థే దత్వా గతమత్తకారణేనాతి దస్సనత్థం వుత్తం.

ఏతాని హి వచనాని...పే.... న వత్తబ్బోతి ఏత్థ "ఏవం వదన్తో పటిక్ఖిత్తస్స కతత్తా వత్తభేదే దుక్కటం ఆపజ్జతి, చోదనా పన హోతియేవా"తి **మహాగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం. **ఉద్దిట్ఠచోదనాపరిచ్ఛేదం దస్సేత్వాతి** "దుతియమ్పి వత్తబ్బో"తిఆదినా దస్సేత్వా. **పుచ్ఛియమానోతి** ఏత్థ పుచ్ఛియమానేనాతి అత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ **''కరణత్థే పచ్చత్తవచన''**న్తి. **ఆగతకారణం భఞ్జతీతి** ఆగతకారణం వినాసేతి.

ఏత్థ కేచి వదన్తి "ఆగతకారణం నామ చీవరగ్గహణం, తం భఞ్జతీతి వుత్తత్తా పున తం చీవరం యేన కేనచి ఆకారేన గహేతుం న వట్టతీ"తి. కేచి పన "ఆగతకారణం నామ కాయవాచాహి చోదనా, తం భఞ్జతీతి వుత్తత్తా పున తం యేన కేనచి ఆకారేన చోదేతుం న లభతి. సచే సయమేవ దేతి, మూలసామికో వా దాపేతి, గహేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. అపరే పన "ఆగతకారణం నామ ఠానం, తం భఞ్జతీతి వుత్తత్తా యథా 'అత్థో మే, ఆవుసో, చీవరేనా'తి ఏకాయ చోదనాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతి, ఏవమిధాపి సచే ఆసనే నిసీదతి, ఏకాయ నిసజ్జాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. ఆమిసం చే పటిగ్గణ్హాతి, ఏకేన పటిగ్గహణేన ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. ధమ్మం చే భాసతి, ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదే వుత్తపరిచ్ఛేదాయ ఏకాయ వాచాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతీ"తి వదన్తి. ఇమేసం పన సబ్బేసమ్పి వాదం "అయుత్త"న్తి పటిక్ఖిపిత్వా తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** ఇదం వుత్తం "ఆగతకారణం నామ ఠానమేవ, తస్మా 'న కత్తబ్బ'న్తి వారితస్స కతత్తా నిసజ్జాదీసు కతేసు ఛసు ఠానేసు ఏకం ఠానం భఞ్జతీ"తి.

తత్ర తత్ర ఠానే తిట్ఠతీతి ఇదం చోదకస్స ఠితట్ఠానతో అపక్కమ్మ తత్ర తత్ర ఉద్దిస్స ఠానంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. "సామం వా గన్తబ్బం, దూతో వా పాహేతబ్బో"తి ఇదం సభావతో చోదేతుం అనిచ్ఛన్తేనపి కాతబ్బమేవాతి వదన్తి. ముఖం వివరిత్వా సయమేవ కప్పియకారకత్తం ఉపగతోతి **ముఖవేవటికకప్పియకారకో**. **అవిచారేతుకామతాయాతి** ఇమస్మిం పక్ఖే "నత్థమ్హాకం కప్పియకారకో"తి ఇదం "తాదిసం కరోన్తో కప్పియకారకో నత్థీ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన వుత్తం.

''మేణ్డకసిక్ఖాపదే వుత్తనయేన పటిపజ్జితబ్బ''న్తి వత్వా ఇదాని తం మేణ్డకసిక్ఖాపదం దస్సేన్తో **''వుత్తఞ్హేత''**న్తిఆదిమాహ. ఇదమేవ హి "సన్తి, భిక్ఖవే, సద్ధా పసన్నా"తిఆదివచనం భేసజ్జక్ఖన్ధకే మేణ్డకవత్థుస్మిం (మహావ. ౨౯౯) వుత్తత్తా "మేణ్డకసిక్ఖాపద"న్తి వుత్తం. తత్థ హి మేణ్డకేన నామ సేట్ఠినా –

> "సన్తి , భన్తే, మగ్గా కన్తారా అప్పోదకా అప్పభక్ఖా, న సుకరా అపాథేయ్యేన గన్తుం, సాధు, భన్తే, భగవా భిక్ఖూనం పాథేయ్యం అనుజానాతూ"తి –

యాచితేన భగవతా –

> "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పాథేయ్యం పరియేసితుం. తణ్డులో తణ్డులత్థికేన, ముగ్గో ముగ్గత్థికేన, మాసో మాసత్థికేన, లోణం లోణత్థికేన, గుళో గుళత్థికేన, తేలం తేలత్థికేన, సప్పి సప్పిత్థికేనా"తి –

వత్వా ఇదం వుత్తం –

“సన్తి, భిక్ఖవే, మనుస్సా సద్ధా పసన్నా, తే కప్పియకారకానం హత్థే హిరఞ్ఞం ఉపనిక్ఖిపన్తి ‘ఇమినా అయ్యస్స యం కప్పియం, తం దేథా’తి. అనుజానామి, భిక్ఖవే, యం తతో కప్పియం, తం సాదితుం, న త్వేవాహం భిక్ఖవే కేనచి పరియాయేన జాతరూపరజతం సాదితబ్బం పరియేసితబ్బన్తి వదామీ”తి.

హిరఞ్ఞం ఉపనిక్ఖిపన్తీతి ఏత్థాపి భిక్ఖుస్స ఆరోచనం అత్థియేవాతి గహేతబ్బం. అఞ్ఞథా అనిద్దిట్ఠకప్పియకారకత్తం భజతీతి న చోదేతబ్బో సియా. యది మూలం సన్ధాయ చోదేతి, తం సాదితమేవ సియాతి ఆహ **‘‘మూలం అసాదియన్తేనా’’**తి.

‘‘అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బన్తి ఇదం అత్తనా చోదనారానఞ్చ న కాతబ్బన్తి దస్సనత్థం వుత్తం. అఞ్ఞం పన కప్పియకారకం పేసేత్వా లోకచారిత్తవసేన అనుయుఞ్జిత్వాపి కప్పియవత్థుం ఆహరాపేతుం వట్టతి అత్తానం ఉద్దిస్స నిక్ఖిత్తస్స అత్తనో సన్తకత్తా”తి కేచి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయం “అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బం. సచే సయమేవ చీవరం ఆనేత్వా దేన్తి, గహేతబ్బం. నో చే, కిఞ్చి న వత్తబ్బా”తి దళ్హం కత్వా వుత్తత్తా న గహేతబ్బన్తి అమ్హాకం ఖన్తి. న హి అఞ్ఞాతకఅప్పవారితం సయం అవిఞ్ఞాపేత్వా అఞ్ఞేన విఞ్ఞాపేతుం వట్టతి, న చ యత్థ అఞ్ఞం పేసేత్వా ఆహరాపేతుం వట్టతి, తత్థ సయం గన్త్వా న ఆహరాపేతబ్బన్తి సక్కా వత్తుం. యది చేత్థ అఞ్ఞేన ఆహరాపేతుం వట్టతి, “అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బ”న్తిఆదివచనమేవ నిరత్థకం సియా. “దూతేనా”తి ఇమస్స బ్యభిచారం దస్సేతి **‘‘సయం ఆహరిత్వాపీ’’**తి. దదన్తేసూతి ఇమినా సమ్బన్ధో . **పిణ్డపాతాదీనం అత్థాయా**తి ఇమినా పన “చీవరచేతాపన్న”న్తి ఇమస్స బ్యభిచారం దస్సేతి. “ఏసేవ నయో”తి వుత్తత్తా పిణ్డపాతాదీనం అత్థాయ దిన్నేపి ఠానచోదనాది సబ్బం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ కాతబ్బం.

పటిగ్గహణేపి పరిభోగేపి ఆపత్తీతి పటిగ్గహణే పాచిత్తియం, పరిభోగే దుక్కటం. **స్వేవ సాపత్తికో**తి దుక్కటాపత్తిం సన్ధాయ వదతి. ఇదఞ్చ అట్ఠకథాపమాణేనేవ గహేతబ్బం. “పరస్స నిద్దోసభావదస్సనత్థం స్వేవ సాపత్తికో సదోసోతి వుత్తం హోతీ”తిపి వదన్తి. **‘‘చోదేతీ**తి వుత్తత్తా పన ఆపత్తియా చోదేతీతి కత్వా స్వేవ సాపత్తికోతి ఇదం దుక్కటంయేవ సన్ధాయ వత్తుం యుత్త”న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **పటిగ్గహణేపి పరిభోగేపి ఆపత్తియేవా**తి దుక్కటమేవ సన్ధాయ వుత్తం. తళాకస్సపి ఖేత్తసఙ్గహితత్తా తస్స పటిగ్గహణేపి ఆపత్తి వుత్తా. **చత్తారో పచ్చయే సఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూతి దేతీ**తి ఏత్థ “భిక్ఖుసఙ్ఘో చత్తారో పచ్చయే పరిభుఞ్చతు, తళాకం దమ్మీ”తి వా “చతుపచ్చయపరిభోగత్థం తళాకం దమ్మీ”తి వా వదతి, వట్టతియేవ. “ఇతో తళాకతో ఉప్పన్నే చత్తారో పచ్చయే దమ్మీ”తి వుత్తే పన వత్తబ్బమేవ నత్థి.

అమ్హాకం ఏకం కప్పియకారకం ఠపేథాతి వుత్తేతి ఇదం ఈదిసంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. కప్పియక్కమేన సమ్పటిచ్ఛితేసు ఖేత్తతళాకాదీసు పన అవుత్తేపి కప్పియకారకం ఠపేతుం లబ్భతియేవ. యస్మా పరసన్తకం నాసేతుం భిక్ఖూనం న వట్టతి, తస్మా **‘‘న సస్సకాలే’’**తి వుత్తం. **‘‘జనపదస్స సామికో**తి ఇమినావ యో తం జనపదం విచారేతి, తేనపి అచ్ఛిన్దిత్వా దిన్నం వట్టతియేవా”తి వదన్తి. **ఉదకవాహక**న్తి ఉదకమాతికం. **కప్పియవోహారేపీ**తి ఏత్థ “విధానం వక్ఖామా”తి పాఠసేసో. **ఉదకవసేనా**తి ఉదకపరిభోగత్థం. **సుద్ధచిత్తాన**న్తి కేవలం ఉదకపరిభోగత్థమేవాతి అధిప్పాయో. అలజ్జినా కారాపితే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి ఆహ **‘‘లజ్జీభిక్ఖునా’’**తి. **పకతిభాగో** నామ ఇమస్మిం రట్ఠే చతుఅమ్బణమత్తం. అకట్ఠపుబ్బం **నవసస్సం** నామ. **అపరిచ్ఛిన్నభాగే**తి “ఏత్తకే భూమిభాగే ఏత్తకో భాగో దాతబ్బో”తి ఏవం అపరిచ్ఛిన్నభాగే.

రజ్జుయా వా దణ్డేన వాతి ఏత్థ “పాదేహిపి మినితుం న వట్టతీ”తి వదన్తి. **ఖలే వా ఠత్వా రక్ఖతీ**తి ఏత్థ పన ధేనేత్వా గణ్హన్తే దిస్వా “మా గణ్హథా”తి నివారేన్తో రక్ఖతి నామ. సచే పన అవిచారేత్వా కేవలం తుణ్హీభూతోవ రక్ఖణత్థాయ ఓలోకేన్తో తిట్ఠతి,

వట్టతి. సచేపి తస్మిం తుణ్హీభూతే చోరికాయ హరన్తి, “మయం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరోచేస్సామా”తి ఏవం వత్తుం వట్టతీతి వదన్తి. **నీహరాపేతి పటిసామేతీతి** ఏత్థాపి “సచే పరియాయేన వదతి, వట్టతీ”తి వదన్తి. అపుబ్బస్స అనుప్పాదితత్తా అఞ్ఞేసం వట్టతీతి ఆహ **‘‘తస్సేవ తం అకప్పియ’’**న్తి.

నను చ దుబ్బిచారితమత్తేన తస్సేవ తం అకప్పియం, న సబ్బేసం రూపియసంవోహారే చతుత్థపత్తో వియ. వుత్తఞ్హి తత్థ (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౮౯) “యో పన రూపియం అసమ్పటిచ్ఛిత్వా ‘థేరస్స పత్తం కిణిత్వా దేహీ’తి పహితకప్పియకారకేన సద్ధిం కమ్మారకులం గన్త్వా పత్తం దిస్వా ‘ఇమే కహాపణే గహేత్వా ఇమం దేహీ’తి కహాపణే దాపేత్వా గహితో, అయం పత్తో ఏతస్సేవ భిక్ఖునో న వట్టతి దుబ్బిచారితత్తా, అఞ్ఞేసం పన వట్టతి మూలస్స అసమ్పటిచ్ఛితత్తా”తి. తస్మా **యం తే ఆహరన్తి, సబ్బేసం అకప్పియం. కస్మా? కహాపణానం విచారితత్తా**తి ఇదం కస్మా వుత్తన్తి? ఏత్థ కేచి వదన్తి “కహాపణే సాదియిత్వా విచారితం సన్ధాయ ఏవం వుత్త”న్తి. సఙ్ఘికత్తా చ నిస్సజ్జితుం న సక్కా, తస్మా సబ్బేసం న కప్పతీతి తేసం అధిప్పాయో. కేచి పన “అసాదియిత్వాపి కహాపణానం విచారితత్తా రూపియసంవోహారో కతో హోతి, సఙ్ఘికత్తా చ నిస్సజ్జితుం న సక్కా, తస్మా సబ్బేసం న కప్పతీ”తి వదన్తి. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి ఇదం వుత్తం “చతుత్థపత్తో గిహిసన్తకానంయేవ కహాపణానం విచారితత్తా అఞ్ఞేసం కప్పతి, ఇధ పన సఙ్ఘికానం విచారితత్తా సబ్బేసం న కప్పతీ”తి. సబ్బేసమ్పి వాదో తేన తేన పరియాయేన యుజ్జతియేవ.

చతుసాలద్వారేతి భోజనసాలం సన్ధాయ వుత్తం. **పరియాయేన కథితత్తా**తి “గణ్హా”తి అవత్వా “సీమా గతా”తి పరియాయేన కథితత్తా. పకతిభూమికరణత్థం **‘‘హేట్ఠా గహితం పంసు’’**న్తిఆది వుత్తం. **దాసం దమ్మీ**తి ఏత్థ “మనుస్సం దమ్మీతి వుత్తే వట్టతీ”తి వదన్తి. **కుక్కుటసూకరా…పే॰… వట్టతీ**తి ఏత్థ కుక్కుటసూకరేసు దీయమానేసు “ఇమేహి అమ్హాకం అత్థో నత్థి, సుఖం జీవన్తు, అరఞ్ఞే విస్సజ్జేథా”తి వత్తుం వట్టతి. “ఖేత్తవత్థుపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తిఆదివచనతో (దీ॰ ని॰ ౧.౧౦, ౧౯౪) ఖేత్తాదీనం పటిగ్గహణే అయం సబ్బో వినిచ్ఛయో వుత్తో. కప్పియకారకస్స భిక్ఖునా నిద్దిట్ఠభావో, దూతేన అప్పితతా, తతుత్తరి వాయామో, తేన వాయామేన పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో చీవరవగ్గో పఠమో.

౨. కోసియవగ్గో

౧. కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౪౨. పాళియం **‘‘కోసియకారకే’’**తి ఏత్థ కోసం కరోన్తీతి కోసకారకాతి లద్ధవోహారానం పాణకానం కోసతో నిబ్బత్తం కోసియం, తం కరోన్తీతి కోసియకారకా, తన్తవాయా. సంహననం **సఙ్ఘాతో** , వినాసోతి అత్థో. **కోసియమిస్సక**న్తి కోసియతన్తునా మిస్సం. “అవాయిమ”న్తి వుత్తత్తా వాయిత్వా చే కరోన్తి, అనాపత్తి. **అనాపత్తి వితానం వా**తిఆదినా వితానాదీనం అత్థాయ కరణేపి తేనాకారేన పరిభోగేపి అనాపత్తి వుత్తా.

ఏవమ్పి మిస్సేత్వా కతమేవ హోతీతి ఇమినా వాతేన ఆహరిత్వా పాతితేపి అచిత్తకత్తా ఆపత్తియేవాతి దస్సేతి. కోసియమిస్సకతా, అత్తనో అత్థాయ సన్థతస్స కరణం కారాపనం, పటిలాభో చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౪౭. సుద్ధకాళకసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౩. ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౨. ద్వేభాగసిక్ఖాపదే పన **ద్వే భాగా**తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో కాళకానం అధికగ్గహణస్స పటిక్ఖేపవసేన సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా. **తతియం ఓదాతానం చతుత్థం గోచరియాన**న్తి అయం హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదో తేసం అధికగ్గహణే పటిక్ఖేపాభావతో, తస్మా కాళకానం భాగద్వయతో అధికం న వట్టతి, సేసానం పన వుత్తప్పమాణతో అధికమ్పి వట్టతి. ''కాళకానంయేవ చ అధికగ్గహణస్స పటిక్ఖిత్తత్తా కాళకానం ఉపడ్ఢం ఓదాతానం వా గోచరియానం వా ఉపడ్ఢం గహేత్వాపి కాతుం వట్టతీ''తి వదన్తి, ''అనాపత్తి బహుతరం ఓదాతానం బహుతరం గోచరియానం ఆదియిత్వా కరోతి, సుద్ధం ఓదాతానం సుద్ధం గోచరియానం ఆదియిత్వా కరోతీ''తి ఇమినా తం సమేతి. ''కాళకే ఓదాతే చ ఠపేత్వా సేసా గోచరియేసుయేవ సఙ్గహం గచ్ఛన్తీ''తి వదన్తి. **ద్వే కోట్ఠాసా కాళకాన**న్తి ఏత్థ పన ''ఏకస్సపి కాళకలోమస్స అతిరేకభావే నిస్సగ్గియం హోతీ''తి **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, తం ''ధారయిత్వా ద్వే తులా ఆదాతబ్బా''తి వచనతో తులాధారణాయ న సమేతి . న హి లోమే గణేత్వా తులాధారణా కరీయతి, అథ గణేత్వావ ధారయితబ్బం సియా, కిం తులాధారణాయ, తస్మా ఏవమేత్థ అధిప్పాయో యుత్తో సియా – అచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స పుబ్బే తులాయ ధారయిత్వా ఠపితేసు ఏకమ్పి లోమం తత్థ పతేయ్య, నిస్సగ్గియన్తి. అఞ్ఞథా దుబ్బిఞ్ఞేయ్యభావతో ద్వే తులా నాదాతబ్బా, ఊనకతరావ ఆదాతబ్బా సియుం.

ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౭. ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదే పన ''యేసం నో సన్థతే దారకా ఊహదన్తిపి ఉమ్మిహన్తిపి, యేసం నో సన్థతా ఉన్దూరేహిపి ఖజ్జన్తీ''తి ఏవం పాళిపదానం సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **హద** కరీసోస్సగ్గే, **మిహ** సేచనేతి పనిమస్సత్థం సన్ధాయాహ **''వచ్చమ్పి పస్సావమ్పి కరోన్తీ''**తి. పవారణాఉపోసథపాటిపదదివసేసు సన్థతం కరిత్వా పున ఛట్ఠే వస్సే పరిపుణ్ణే పవారణాఉపోసథపాటిపదదివసేసు కరోన్తో **''ఛబ్బస్సాని కరోతీ''**తి వుచ్చతి. దుతియదివసతో పట్ఠాయ కరోన్తో పన **అతిరేకఛబ్బస్సాని కరోతి** నామ.

ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౬౫-౬. నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదే పన **పఞ్ఞాయిస్సతీ**తి సచే సా కతికా మనాపా భవిస్సతి, మనాపతాయ భిక్ఖుసఙ్ఘో సన్దిస్సిస్సతి. సచే అమనాపా, అమనాపతాయ సన్దిస్సిస్సతీతి అధిప్పాయో, ఆరఞ్ఞకఙ్గాదీని తీణి పాళియం పధానఙ్గవసేన

వుత్తాని, సేసానిపి తే సమాదియింసుయేవాతి వేదితబ్బం. తేనేవాహ ''**సన్థతే చతుత్థచీవరసఞ్ఞితాయా**''తి. **ఉజ్ఝిత్వాతి** విస్సజ్జేత్వా.

౫౬౭. నిసీదనసన్థతత్తా నివాసనపారుపనకిచ్చం నత్థీతి ఆహ ''**సకిం నిసిన్నస్సాపి నిపన్నస్సాపి**''తి . **విదత్థిమత్తన్తి** సుగతవిదత్థిం సన్ధాయ వదతి. ఇదఞ్చ హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం. ''వితానాదీనంయేవ అత్థాయ కరణే అనాపత్తివచనతో సచే నిపజ్జనత్థాయ కరోన్తి, ఆపత్తియేవా''తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అకప్పియత్తా పన ''**పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ**''తి వుత్తం. ఇదఞ్చ నిసీదనసన్థతం నామ నిసీదనచీవరమేవ, నాఞ్ఞన్తి వదన్తి. నిసీదనసిక్ఖాపదేపి నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీతి చ అట్ఠకథాయఞ్చస్స ''సన్థతసదిసం సన్థరిత్వా ఏకస్మిం అన్తే సుగతవిదత్థియా విదత్థిమత్తే పదేసే ద్వీసు ఠానేసు ఫాలేత్వా తిస్సో దసా కరీయన్తి, తాహి దసాహి సదసం నామ వుచ్చతీ''తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౫౩౧) వచనతో ఇధాపి ''నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీ''తి చ ''సన్థతే చతుత్థచీవరసఞ్ఞితాయా''తి చ వచనతో తం యుత్తం వియ దిస్సతి. కేచి పన ''నిసీదనసన్థతం ఏళకలోమాని సన్థరిత్వా సన్థతం వియ కరోన్తి, తం అవాయిమం అనధిట్ఠానుపగం, నిసీదనచీవరం పన ఛన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరేన కరోతి అధిట్ఠానుపగం, తం కరోన్తా చ నన్తకాని సన్థరిత్వా సన్థతసదిసం కరోన్తీ''తి వదన్తి, వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౭౧. ఏళలోమసిక్ఖాపదే పన **ఆసుమ్భీతి** ఏత్థ ''అసుమ్భీ''తి పఠన్తి. **కిలన్తాతి** ఇమినా కిలన్తతాయ తే ఓనమిత్వా పాతేతుం న సక్కోన్తీతి దస్సేతి. **అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్సాతి** ఇదం వత్థుమత్తదీపనవసేన పాళియం వుత్తం. యత్థ కత్థచి పన ధమ్మేన లభిత్వా గణ్హితుం వట్టతియేవ. **తియోజనపరమన్తి** చ గహితట్ఠానతో తియోజనప్పమాణం దేసన్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో.

౫౭౨. సహత్థాతి కరణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ ''**సహత్థేనా**''తి. **అసన్తే హారకేతి పాళియం** భిక్ఖునో అనురూపతాదస్సనత్థం వుత్తం, న పన హారకే విజ్జమానే తియోజనబ్భన్తరే సహత్థా హరన్తస్స ఆపత్తిదస్సనత్థం. తియోజనతో బహి **బహితియోజనన్తి** ఆహ ''**తియోజనతో బహి పాతేతీ**''తి. **తేన హరితేపి ఆపత్తియేవాతి** సఉస్సాహత్తా అనాణత్తియా హటత్తా చ. సతిపి హి సఉస్సాహభావే ఆణత్తియా చే హరతి, అనాపత్తి ''అఞ్ఞం హరాపేతీ''తి వచనతో. అఞ్ఞో హరిస్సతీతి అధిప్పాయాభావతో ''**సుద్ధచిత్తేన ఠపిత**''న్తి వుత్తం. **సఉస్సాహత్తాతి** తియోజనాతిక్కమనే సఉస్సాహత్తా. ఇదఞ్చ ''అఞ్ఞో హరిస్సతీ''తి అసుద్ధచిత్తేన ఠపితం సన్ధాయ వుత్తం, **అచిత్తకత్తాతి** ఇదం పన సుద్ధచిత్తేన ఠపితం సన్ధాయ. **అనాపత్తి పాళియా న సమేతీతి** ''తియోజనం హరతీ''తిఆదిపాళియా, విసేసతో ''అఞ్ఞం హరాపేతీ''తి పాళియా చ న సమేతి.

సచే సామికం జానాపేత్వా ఠపేతి, ఆణత్తియా హరాపేతి నామాతి ఆహ ''**సామికస్స అజానన్తస్సేవా**''తి. **అగచ్ఛన్తేపీతి** గమనం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఠితయానేపి. **హేట్ఠా వా గచ్ఛన్తోతి** భూమియం గచ్ఛన్తో. **అఞ్ఞం హరాపేతీతి** ఏత్థ **అఞ్ఞ**-గ్గహణేన సామఞ్ఞతో తిరచ్ఛానగతాపి సఙ్గహితాతి ఆహ – ''**అఞ్ఞం హరాపేతీతి వచనతో అనాపత్తీ**''తి. **సుఙ్కఘాతే ఆపత్తి హోతీతి** అఞ్ఞం హరాపేన్తస్స ఆపత్తి. **తత్థ అనాపత్తీతి** అఞ్ఞవిహితస్స థేయ్యచిత్తాభావతో అనాపత్తి.

౫౭౫. "**తం హరన్తస్సాతి** పున తియోజనం హరన్తస్సా"తి **మహాగణ్ఠిపదే** వుత్తం. తం పన **మాతికాట్ఠకథాయం** అఙ్గేసు "పఠమప్పటిలాభో సతి ఇమినా వచనేన న సమేతి. "పఠమప్పటిలాభో"తి హి ఇదం దుతియప్పటిలాభో ఆపత్తియా అఙ్గం న హోతీతి దీపేతి, తస్మా పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ విసేసాభావతో అచ్ఛిన్నం పటిలభిత్వా హరన్తస్స పున తియోజనాతిక్కమేపి అనాపత్తి వుత్తాతి అమ్హాకం ఖన్తి. అఞ్ఞథా అచ్ఛిన్నం పటిలభిత్వా పున తియోజనం హరతీతి వదేయ్య. వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం. **అనాపత్తి కతభణ్డన్తి** ఏత్థ "కమ్బలకోజవాదికతభణ్డమ్పి. పకతిచీవరే లగ్గలోమాని ఆపత్తిం జనేన్తియేవా"తి వదన్తి. తనుకపత్తత్థవికన్తరే అఘట్టనత్థం పక్ఖిపన్తి. **పక్ఖిత్తన్తి** కణ్ణచ్ఛిద్దే పక్ఖిత్తం. **నిధానముఖం నామాతి** ఇమినా కతభణ్డసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీతి దస్సేతి. ఏళకలోమానం అకతభణ్డతా, పఠమప్పటిలాభో, అత్తనా ఆదాయ వా అఞ్ఞస్స అజానన్తస్స యానే పక్ఖిపిత్వా వా తియోజనాతిక్కమనం, ఆహరణపచ్చాహరణం, అవాసాధిప్పాయతాతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౭౬. ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౮. రూపియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౮౩-౫౮౪. రూపియసిక్ఖాపదే పన **సత్థువణ్ణోతి** సత్థునా సమానవణ్ణో. సత్థునో వణ్ణో సత్థువణ్ణో, సత్థువణ్ణో వియ వణ్ణో అస్సాతి సత్థువణ్ణోతి మజ్ఝపదలోపీసమాసో దట్ఠబ్బో. **పాకతికో** నామ ఏతరహి పకతికహాపణో. **రుక్ఖఫలబీజమయోతి** తిన్తిణికాదిరుక్ఖానం ఫలబీజేన కతో. **ఇచ్చేతం సబ్బమ్పీతి** యథావుత్తభేదం సబ్బమ్పి చతుబ్బిధం నిస్సగ్గియవత్థు హోతీతి సమ్బన్ధో. **జాతరూపమాసకోతి** సువణ్ణకహాపణో.

గణ్హేయ్యాతి అత్తనో అత్థాయ దీయమానం వా కత్థచి ఠితం వా నిప్పరిగ్గహం దిస్వా సయం గణ్హేయ్య. "ఇదం అయ్యస్స హోతూ"తి ఏవం సమ్ముఖా వా "అసుకస్మిం నామ ఠానే మమ హిరఞ్ఞసువణ్ణం అత్థి, తం తుయ్హం హోతూ"తి ఏవం పరమ్ముఖా ఠితం వా కేవలం వాచాయ వా హత్థముద్దాయ వా "తుయ్హ"న్తి వత్వా పరిచ్చత్తస్స కాయవాచాహి అప్పటిక్ఖిపిత్వా చిత్తేన సాదియనం **ఉపనిక్ఖిత్తసాదియనం** నామ. "సాదియతీ"తి వుత్తమేవత్థం విభావేతి "**గణ్హితుకామో హోతీ**"తి. "**ఇదం గుత్తట్ఠాన**"**న్తి ఆచిక్ఖితబ్బన్తి** పచ్చయపరిభోగంయేవ సన్ధాయ ఆచిక్ఖితబ్బం. "ఇధ నిక్ఖిపాహీ"తి వుత్తే "ఉగ్గణ్హాపేయ్య వా"తి వుత్తలక్ఖణేన నిస్సగ్గియం హోతీతి ఆహ – "**ఇధ నిక్ఖిపాహీతి న వత్తబ్బ**"న్తి. పరతో "**ఇమం గణ్హా"తి న వత్తబ్బన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **కప్పియఞ్చ అకప్పియఞ్చ నిస్సాయ ఠితమేవ హోతీతి** యస్మా తతో ఉప్పన్నపచ్చయపరిభోగో కప్పతి, తస్మా కప్పియం నిస్సాయ ఠితం. యస్మా పన దుబ్బిచారణాయ తతో ఉప్పన్నపచ్చయపరిభోగోపి న కప్పతి, తస్మా అకప్పియం నిస్సాయ ఠితన్తి వేదితబ్బం.

న తేన కిఞ్చి కప్పియభణ్డం చేతాపితన్తి ఏత్థ చేతాపితం చే, నత్థి పరిభోగుపాయో, తస్మా ఏవం వుత్తం. అకప్పియఞ్హి నిస్సగ్గియం వత్థుం ఉగ్గణ్హిత్వా తం అనిస్సజ్జిత్వావ చేతాపితం కప్పియభణ్డం సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠమ్పి సబ్బేసం న కప్పతి. కేచి పన "యస్మా నిస్సగ్గియం వత్థుం పటిగ్గహేత్వా చేతాపితం కప్పియభణ్డం సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జామీతి నిస్సట్ఠం వినావ ఉపాయం పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, తస్మా 'న తేన కిఞ్చి కప్పియభణ్డం చేతాపిత'న్తి వుత్త"న్తి వదన్తి. "**ఆరామికానం వా పత్తభాగన్తి** ఇదం గిహీనం హత్థగతోపి సోయేవ భాగోతి కత్వా వుత్తం. సచే పన తేన అఞ్ఞం పరివత్తేత్వా ఆరామికా దేన్తి, పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ"తి

మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే చూళగణ్ఠిపదే చ వుత్తం. **తతో హరిత్వాతి** అఞ్ఞేసం పత్తభాగతో హరిత్వా. **కసిణపరికమ్మన్తి** ఆలోకకసిణపరికమ్మం. **మఞ్చపీఠాదీని వాతి** ఏత్థ "తతో గహితమఞ్చపీఠాదీని పరివత్తేత్వా అఞ్ఞం చే గహితం, వట్టతీ"తి వదన్తి. **ఛాయాపీతి** భోజనసాలాదీనం ఛాయాపి. **పరిచ్ఛేదాతిక్కన్తాతి** గేహపరిచ్ఛేదం అతిక్కన్తా, ఛాయాయ గతగతట్ఠానం గేహం నామ న హోతీతి అధిప్పాయో. **మగ్గేనపీతి** ఏత్థ "సచే అఞ్ఞో మగ్గో నత్థి, మగ్గం అధిట్ఠహిత్వా గన్తుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **కీతాయాతి** తేన వత్థునా కీతాయ. **ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా సఙ్ఘో పచ్చయే పరిభుఞ్జతీతి** సచే ఉపాసకో "అతిబహు ఏతం హిరఞ్ఞం, ఇదం, భన్తే, అజ్జేవ న వినాసేతబ్బ"న్తి వత్వా సయం ఉపనిక్ఖేపం ఠపేతి, అఞ్ఞేన వా ఠపాపేతి, ఏతం ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా తతో ఉదయం పరిభుఞ్జన్తో సఙ్ఘో పచ్చయే పరిభుఞ్జతి, తేన వత్థునా గహితత్తా "**అకప్పియ**"న్తి వుత్తం.

౨౧౮౨. **పతితోకాసం అసమన్నాహరన్తేన పాతేతబ్బన్తి** ఇదం నిరపేక్ఖభావదస్సనపరన్తి వేదితబ్బం, తస్మా పతితట్ఠానే ఞాతేపిస్స గూథం ఛడ్డేన్తస్స వియ నిరపేక్ఖభావోయేవేత్థ పమాణన్తి వేదితబ్బం. **అసన్తసమ్భావనాయాతి** అత్తని అవిజ్జమానఉత్తరిమనుస్సధమ్మారోచనం సన్ధాయ వుత్తం. **థేయ్యపరిభోగో** నామ అనరహస్స పరిభోగో. భగవతా హి అత్తనో సాసనే సీలవతో పచ్చయా అనుఞ్ఞాతా, న దుస్సీలస్స. దాయకానమ్పి సీలవతో ఏవ పరిచ్చాగో, న దుస్సీలస్స అత్తనో కారానం మహప్ఫలభావస్స పచ్చాసీసనతో. ఇతి సత్థారా అననుఞ్ఞాతత్తా దాయకేహి చ అపరిచ్చత్తత్తా దుస్సీలస్స పరిభోగో థేయ్యపరిభోగో. ఇణవసేన పరిభోగో **ఇణపరిభోగో,** పటిగ్గాహకతో దక్ఖిణావిసుద్ధియా అభావతో ఇణం గహేత్వా పరిభోగో వియాతి అత్థో. **తస్మాతి** "సీలవతో"తిఆదినా వుత్తమేవత్థం కారణభావేన పచ్చామసతి. **చీవరం పరిభోగే పరిభోగేతి** కాయతో మోచేత్వా మోచేత్వా పరిభోగే. పురేభత్త...పే.... పచ్ఛిమయామేసు పచ్చవేక్ఖితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. తథా అసక్కోన్తేన యథావుత్తకాలవిసేసవసేన ఏకస్మిం దివసే చతుక్ఖత్తుం తిక్ఖత్తుం ద్విక్ఖత్తుం సకింయేవ వా పచ్చవేక్ఖితబ్బం.

సచస్స అపచ్చవేక్ఖతోవ అరుణో ఉగ్గచ్ఛతి, ఇణపరిభోగట్ఠానే తిట్ఠతీతి ఏత్థ "హియ్యో యం మయా చీవరం పరిభుత్తం, తం యావదేవ సీతస్స పటిఘాతాయ...పే.... హిరికోపీనప్పటిచ్ఛాదనత్థం, హియ్యో యో మయా పిణ్డపాతో పరిభుత్తో, సో నేవ దవాయాతిఆదినా సచే అతీతపరిభోగపచ్చవేక్ఖణం న కరేయ్య, ఇణపరిభోగట్ఠానే తిట్ఠతీ"తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం. **సేనాసనమ్పి పరిభోగే పరిభోగేతి** పవేసే పవేసే. ఏవం పన అసక్కోన్తేన పురేభత్తాదీసు పచ్చవేక్ఖితబ్బం. తం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సక్కా విఞ్ఞాతున్తి ఇధ విసుం న వుత్తం. **సతిపచ్చయతాతి** సతియా పచ్చయభావో, పటిగ్గహణస్స పరిభోగస్స చ పచ్చవేక్ఖణసతియా పచ్చయభావో యుజ్జతి, పచ్చవేక్ఖిత్వావ పటిగ్గహేతబ్బం పరిభుఞ్జితబ్బఞ్చాతి అత్థో. తేనేవాహ "**సతిం కత్వా**"తిఆది. **ఏవం సన్తేపీతి** యదిపి ద్వీసుపి ఠానేసు పచ్చవేక్ఖణా యుత్తా, ఏవం సన్తేపి. అపరే పనాహు "సతిపచ్చయతాతి సతిభేసజ్జపరిభోగస్స పచ్చయభావే పచ్చయేతి అత్థో. ఏవం సన్తేపీతి పచ్చయే సతిపీ"తి, తం తేసం మతిమత్తం. తథా హి పచ్చయసన్నిస్సితసీలం పచ్చవేక్ఖణాయ విసుజ్ఝతి, న పచ్చయసబ్భావమత్తేన.

నను చ "పరిభోగే కరోన్తస్స అనాపత్తీ"తి ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరసీలం వుత్తం, తస్మా పచ్చయసన్నిస్సితసీలస్స పాతిమోక్ఖసంవరసీలస్స చ కో విసేసోతి? వుచ్చతే – పురిమేసు తావ తీసు పచ్చయేసు విసేసో పాకటోయేవ, గిలానపచ్చయే పన యథా వతిం కత్వా రుక్ఖమూలే గోపితే తస్స ఫలానిపి రక్ఖితానియేవ హోన్తి, ఏవమేవ పచ్చవేక్ఖణాయ పచ్చయసన్నిస్సితసీలే రక్ఖితే తప్పటిబద్ధం పాతిమోక్ఖసంవరసీలమ్పి నిప్పన్నం నామ హోతి. గిలానపచ్చయం అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స సీలం భిజ్జమానం పాతిమోక్ఖసంవరసీలమేవ భిజ్జతి, పచ్చయసన్నిస్సితసీలం పన

పచ్ఛాభత్తపురిమయామాదీసు యావ అరుణుగ్గమనా అపచ్చవేక్ఖన్తస్సేవ భిజ్జతి. పురేభత్తఞ్హి అపచ్చవేక్ఖిత్వాపి గిలానపచ్చయం పరిభుఞ్జన్తస్స అనాపత్తి, ఇదమేతేసం నానాకరణం.

ఏవం పచ్చయసన్నిస్సితసీలస్స విసుద్ధిం దస్సేత్వా తేనేవ పసఙ్గేన సబ్బాపి సుద్ధియో దస్సేతుం ''**చతుబ్బిధా హి సుద్ధీ**''తిఆదిమాహ. తత్థ సుజ్ఝతి ఏతాయాతి సుద్ధి, యథాధమ్మం దేసనావ సుద్ధి **దేసనాసుద్ధి**. వుట్ఠానస్సపి చేత్థ దేసనాయ ఏవ సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. ఛిన్నమూలాపత్తీనం పన అభిక్ఖుతాపటిఞ్ఞావ దేసనా. అధిట్ఠానవిసిట్ఠో సంవరోవ సుద్ధి **సంవరసుద్ధి**. ధమ్మేన సమేన పచ్చయానం పరియేట్ఠి ఏవ సుద్ధి **పరియేట్ఠిసుద్ధి**. చతూసు పచ్చయేసు వుత్తవిధినా పచ్చవేక్ఖణావ సుద్ధి **పచ్చవేక్ఖణసుద్ధి**. ఏస తావ సుద్ధీసు సమాసనయో. సుద్ధిమన్తేసు సీలేసు దేసనా సుద్ధి ఏతస్సాతి **దేసనాసుద్ధి**. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **న పున ఏవం కరిస్సామీ**తి ఏత్థ **ఏవ**న్తి సంవరభేదం సన్ధాయాహ. **పహాయా**తి వజ్జేత్వా, అకత్వాతి అత్థో. దాతబ్బట్ఠేన దాయం, తం ఆదియన్తీతి **దాయాదా,** అననుఞ్ఞాతేసు సబ్బేన సబ్బం పరిభోగాభావతో అనుఞ్ఞాతేసుయేవ చ పరిభోగసబ్భావభావతో భిక్ఖూహి పరిభుఞ్జితబ్బపచ్చయా భగవతో సన్తకా. **ధమ్మదాయాదసుత్తఞ్చేత్థ సాధక**న్తి –

> "ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథ, మా ఆమిసదాయాదా. అత్థి మే తుమ్హేసు అనుకమ్పా, 'కిన్తి మే సావకా ధమ్మదాయాదా భవేయ్యుం, నో ఆమిసదాయాదా'"తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౯) –

ఏవం పవత్తం ధమ్మదాయాదసుత్తఞ్చ ఏత్థ ఏతస్మిం అత్థే సాధకం.

అవీతరాగానం తణ్హాపరవసతాయ పచ్చయపరిభోగే సామిభావో నత్థి, తదభావేన వీతరాగానం తత్థ సామిభావో యథారుచి పరిభోగసబ్భావతో. తథా హి తే పటికూలమ్పి అప్పటికూలాకారేన అప్పటికూలమ్పి పటికూలాకారేన తదుభయమ్పి వజ్జేత్వా అజ్ఝుపేక్ఖనాకారేన పచ్చయే పరిభుఞ్జన్తి, దాయకానఞ్చ మనోరథం పరిపూరేన్తి. తేనాహ – ''**తే హి తణ్హాయ దాసబ్యం అతీతత్తా సామినో హుత్వా పరిభుఞ్జన్తీ**''తి. యో పనాయం సీలవతో పచ్చవేక్ఖితపరిభోగో, సో ఇణపరిభోగస్స పచ్చనీకత్తా ఆణణ్యపరిభోగో నామ హోతి. యథా హి ఇణాయికో అత్తనో రుచియా ఇచ్ఛితదేసం గన్తుం న లభతి, ఏవం ఇణపరిభోగయుత్తో లోకతో నిస్సరితుం న లభతీతి తప్పటిపక్ఖత్తా సీలవతో పచ్చవేక్ఖితపరిభోగో ఆణణ్యపరిభోగోతి వుచ్చతి, తస్మా నిప్పరియాయతో చతుపరిభోగవినిముత్తో విసుంయేవాయం పరిభోగోతి వేదితబ్బో. సో ఇధ విసుం న వుత్తో, దాయజ్జపరిభోగేయేవ వా సఙ్గహం గచ్ఛతీతి. సీలవాపి హి ఇమాయ సిక్ఖాయ సమన్నాగతత్తా సేక్ఖోత్వేవ వుచ్చతి. **సబ్బేస**న్తి అరియానం పుథుజ్జనానఞ్చ.

కథం పుథుజ్జనానం ఇమే పరిభోగా సమ్భవన్తీతి? ఉపచారవసేన. యో హి పుథుజ్జనస్సపి సల్లేఖప్పటిపత్తియం ఠితస్స పచ్చయగేధం పహాయ తత్థ అనుపలిత్తేన చిత్తేన పరిభోగో, సో సామిపరిభోగో వియ హోతి. సీలవతో పన పచ్చవేక్ఖితపరిభోగో దాయజ్జపరిభోగో వియ హోతి దాయకానం మనోరథస్స అవిరాధనతో. తేనేవ వుత్తం "దాయజ్జపరిభోగేయేవ వా సఙ్గహం గచ్ఛతీ"తి. కల్యాణపుథుజ్జనస్స పరిభోగే వత్తబ్బమేవ నత్థి తస్స సేక్ఖసఙ్గహతో. సేక్ఖసుత్తఞ్చేతస్స అత్థస్స సాధకం.

లజ్జినా సద్ధిం పరిభోగో నామ లజ్జిస్స సన్తకం గహేత్వా పరిభోగో. **అలజ్జినా సద్ధి**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఆదితో పట్ఠాయ హి అలజ్జీ నామ నత్థీ**తి ఇమినా దిట్ఠదిట్ఠేసుయేవ ఆసఙ్కా న కాతబ్బాతి దస్సేతి. **అత్తనో భారభూతా** సద్ధివిహారికాదయో.

సోపి నివారేతబ్బోతి యో పస్సతి, తేన నివారేతబ్బో. యస్మా అలజ్జీపరిభోగో నామ లజ్జినో వుచ్చతి, తస్మా ఆపత్తి నామ నత్థి ఉభిన్నమ్పి అలజ్జీభావతో, ‘‘అలజ్జీపరిభోగో’’తి ఇదం నామమత్తమేవ న లబ్భతీతి వుత్తం హోతి. ‘‘ఆపత్తి పన అత్థియేవాతి వదన్తీ’’తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

అధమ్మియోతి అనేసనాదీహి ఉప్పన్నో. **ధమ్మియోతి** భిక్ఖాచరియాదీహి ఉప్పన్నో. **సఙ్ఘస్సేవ దేతీ**తి భత్తం అగ్గహేత్వా అత్తనా లద్ధసలాకంయేవ దేతి. **సచే పన లజ్జీ అలజ్జిం పగ్గణ్హాతి...పే.... అన్తరధాపేతీ**తి ఏత్థ కేవలం పగ్గణ్హితుకామతాయ ఏవం కాతుం న వట్టతి, ధమ్మస్స పన సాసనస్స సోతూనఞ్చ అనుగ్గహత్థాయ వట్టతీతి వేదితబ్బం. పురిమనయేన ‘‘సో ఆపత్తియా కారేతబ్బో’’తి వుత్తత్తా ఇమస్స ఆపత్తియేవాతి వదన్తి. ఉద్దేసగ్గహణాదినా ధమ్మస్స పరిభోగో **ధమ్మపరిభోగో**. ధమ్మానుగ్గహేన గణ్హన్తస్స ఆపత్తియా అభావేపి థేరో తస్స అలజ్జిభావంయేవ సన్ధాయ ‘‘**పాపో కిరాయ**’’న్తిఆదిమాహ. **తస్స పన సన్తికే**తి మహారక్ఖితత్థేరస్స సన్తికే.

౫౮౬. **రాజోరోధాదయోతి**ఆది ‘‘ఇదం గణ్హిస్సామీ’’తి చేతనామత్తసమ్భవతో వుత్తం. **అస్సతియా దిన్న**న్తి ఏత్థ అస్సతియా దిన్నం నామ అపరిచ్చత్తం హోతి, తస్మా దసన్తే బద్ధకహాపణాది అస్సతియా దిన్నం భిక్ఖునా వత్థసఞ్ఞాయ పటిగ్గహితఞ్చ, తతో నేవ రూపియం దిన్నం, నాపి పటిగ్గహితఞ్చ హోతీతి ఏత్థ ఆపత్తిదేసనాకిచ్చం నత్థి, తం పన దాయకానమేవ పటిదాతబ్బం. తేన అకప్పియవత్థునా తే చే దాయకా సప్పిఆదీని కిణిత్వాన సఙ్ఘస్స తస్స చ భిక్ఖునో దేన్తి, సబ్బేసం కప్పతి దాయకానంయేవ సన్తకత్తా. అట్ఠకథాయం పన పుఞ్ఞకామేహి పరిచ్చజిత్వా దిన్నమేవ సన్ధాయ ‘‘పుఞ్ఞకామా...పే.... రూపియే అరూపియసఞ్ఞీ రూపియం పటిగ్గణ్హాతీతి వేదితబ్బో’’తి వుత్తం, తస్మా పరిచ్చజిత్వా దిన్నం వత్థసఞ్ఞాయ గణ్హతోపి నిస్సగ్గియమేవ. తేన యది తే దాయకా నో ఆగన్త్వా గణ్హన్తి, దాయకే పుచ్ఛిత్వా అత్తనో అత్థాయ చే పరిచ్చత్తం, సఙ్ఘే నిస్సజ్జిత్వా ఆపత్తి దేసేతబ్బా. **తవ చోళకం పస్సాహీ**హి ఇమినా గిహిసన్తకేపి ‘‘ఇదం గణ్హథా’’తిఆదిఅకప్పియవోహారేన విధానం భిక్ఖునో న కప్పతీతి దీపేతి. **ఏకపరిచ్ఛేదానీ**తి కిరియాకిరియభావతో ఏకపరిచ్ఛేదాని. జాతరూపరజతభావో, అత్తుద్దేసికతా, కహాపణాదీసు అఞ్ఞతరభావోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

రూపియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౮౭. రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదే జాతరూపాదిచతుబ్బిధమ్పి నిస్సగ్గియవత్థు ఇధ రూపియగ్గహణేనేవ గహితన్తి ఆహ ‘‘**జాతరూపరజతపరివత్తన**’’న్తి. **పటిగ్గహితపరివత్తనే**తి సాదితరూపియస్స పరివత్తనే, అసాదియిత్వా వా కప్పియేన గాహేన పటిగ్గహితరూపియపరివత్తనే.

౫౮౯. గ-కారస్స క-కారం కత్వా ‘‘సీసూపక’’న్తి లిఖితం, పదభాజనే **ఘనకత**న్తి పిణ్డం కతం. **సత్థువణ్ణో**తిఆదీసు ‘‘సత్థువణ్ణో చ కహాపణో చ...పే.... యే చ వోహారం గచ్ఛన్తీ’’తి ఏవం సబ్బత్థ సముచ్చయో వేదితబ్బో. **రూపియే రూపియసఞ్ఞీ**తి సకసన్తకం వదతి. **రూపియం చేతాపేతీ**తి పరసన్తకం వదతి. ‘‘**నిస్సగ్గియవత్థునా దుక్కటవత్థుం వా కప్పియవత్థుం వా చేతాపేన్తస్సపి ఏసేవ నయో**’’తి ఇదం కస్మా వుత్తం. న హి ‘‘రూపియే రూపియసఞ్ఞీ అరూపియం చేతాపేతి , నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ’’న్తిఆదిత్తికో పాళియం వుత్తోతి ఆహ ‘‘**యో హీ**’’తిఆది. **తస్సానులోమత్తా**తి

ఏత్థాయమధిప్పాయో – రూపియసంవోహారో నామ న కేవలం రూపియేన రూపియపరివత్తనమేవ, అథ ఖో “అరూపియే రూపియసఞ్ఞీ రూపియం చేతాపేతీ”తి వుత్తత్తా అరూపియేన రూపియచేతాపనమ్పి రూపియసంవోహారో నామ హోతీతి ఏతస్మిం పక్ఖేపి రూపియే సతి రూపియసంవోహారోయేవ హోతీతి అయమత్థో అవుత్తోపి విఞ్ఞాయతీతి. **అరూపియం** నామ దుక్కటవత్థుకప్పియవత్థూని. **ఏకన్తేన రూపియపక్ఖేతి** ఏకేన అన్తేన రూపియపక్ఖేతి అయం అత్థో గహేతబ్బో. “ఏకతో రూపియపక్ఖే”తి వా పాఠో వేదితబ్బో. “ఏకరూపియపక్ఖే”తిపి పఠన్తి, తత్థాపి ఏకతో రూపియపక్ఖేతి అయమేవత్థో గహేతబ్బో.

కప్పియవత్థునా కప్పియవత్థునో కయవిక్కయేపి తావ నిస్సగ్గియం హోతి, దుక్కటవత్థునా దుక్కటవత్థునో కయవిక్కయే కస్మా న హోతీతి **అన్ధకట్ఠకథాయ** అధిప్పాయో. ఇదం సిక్ఖాపదం…పే॰… అరూపియేన చ రూపియచేతాపనం సన్ధాయ వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఇధాతి** ఇమస్మిం రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదే. **తత్థాతి** కయవిక్కయసిక్ఖాపదే. **తేనేవాతి** కప్పియవత్థునాయేవ.

పున కప్పియభావం నేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా ‘‘**మహాఅకప్పియో నామా**’’తి వుత్తం. ‘‘**న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియో కాతు**న్తి ఇదం పఞ్చన్నంయేవ సహధమ్మికానం అన్తరే పరివత్తనం సన్ధాయ వుత్తం, గిహీహి పన గహేత్వా అత్తనో సన్తకం కత్వా దిన్నం సబ్బేసం కప్పతీ”తి వదన్తి. “న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియో కాతు”న్తి పన ఇమినావ పటిగ్గహితరూపియం అనిస్సజ్జిత్వావ తేన చేతాపితం కప్పియభణ్డమ్పి సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీతి సిద్ధం.

యే పన “పటిగ్గహితరూపియం అనిస్సజ్జిత్వాపి తేన పరివత్తితం కప్పియభణ్డం సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ”తి వదన్తి, తేసం “న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియో కాతు”న్తి ఇదం న యుజ్జతి. తే పనేత్థ ఏవం వదన్తి “యస్మా నిస్సజ్జితబ్బవత్థుం అనిస్సజ్జిత్వావ ఉపరూపరి అఞ్ఞం అఞ్ఞంయేవ కతం, తస్మా పరిచ్ఛేదాభావతో ఇధ నిస్సజ్జితుం అవత్వా ‘న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియో కాతు’న్తి వుత్తం, పరిచ్ఛేదాభావతోయేవ ‘మూలే మూలసామికానం , పత్తే చ పత్తసామికానం దిన్నే కప్పియో హోతీ’తి చ న వుత్త”న్తి. యది పటిగ్గహితరూపియం అనిస్సజ్జిత్వా చేతాపితం కప్పియభణ్డమ్పి సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, ఏవం సన్తే ఇధాపి అవసానవత్థుం గహేత్వా సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం కస్మా న వట్టతి, “యో పన రూపియం ఉగ్గణ్హిత్వా…పే॰… పత్తే చ పత్తసామికానం దిన్నే కప్పియో హోతీ”తి ఇమినాపి పటిగ్గహితరూపియం అనిస్సజ్జిత్వా చేతాపితం కప్పియభణ్డమ్పి సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీతి సిద్ధం. యది తం నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం వట్టేయ్య, “మూలే మూలసామికానం, పత్తే చ పత్తసామికానం దిన్నే కప్పియో హోతీ”తి న వదేయ్య. అపరే పనేత్థ ఏవం వదన్తి “యది సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం హోతి, రూపియపటిగ్గాహకస్స న వట్టతి, తస్మా తస్సపి యథా వట్టతి, తథా దస్సనత్థం ‘మూలే మూలసామికాన’న్తిఆది వుత్త”న్తి.

దుతియపత్తసదిసోయేవాతి ఇమినా పఞ్చన్నమ్పి సహధమ్మికానం న కప్పతీతి దస్సేతి. తత్థ కారణమాహ ‘‘**మూలస్స సమ్పటిచ్ఛితత్తా**’’తి. అథ మూలస్స సమ్పటిచ్ఛితత్తా రూపియపటిగ్గాహకస్స తావ అకప్పియో హోతు, సేసానం పన కస్మా న కప్పతీతి మఞ్ఞమానో పుచ్ఛతి ‘‘**కస్మా సేసానం న కప్పతీ**’’తి. కారణమాహ ‘‘**మూలస్స అనిస్సట్ఠత్తా**’’తి. పత్తస్స కప్పియభావేపి సమ్పటిచ్ఛితమూలస్స నిస్సజ్జితబ్బస్స అనిస్సట్ఠత్తా తేన గహితపత్తో సేసానమ్పి న కప్పతి. యది హి తేన సమ్పటిచ్ఛితమూలం సఙ్ఘమజ్ఝే నిస్సట్ఠం సియా, తేన కప్పియేన కమ్మేన ఆరామికాదీహి గహేత్వా దిన్నపత్తో రూపియపటిగ్గాహకం ఠపేత్వా సేసానం వట్టతి. అపరే పన “మూలం సమ్పటిచ్ఛిత్వా గహితపత్తోపి యది సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠో, సేసానం కప్పతీ”తి వదన్తి. ఏవం సన్తే “మూలస్స అనిస్సట్ఠత్తా”తి న వత్తబ్బం, “సఙ్ఘస్స అనిస్సట్ఠత్తా”తి ఏవమేవ వత్తబ్బం.

దుబ్బిచారితత్తాతి ఇమినా రూపియసంవోహారో అనేన కతోతి దస్సేతి. **అఞ్ఞేసం పన వట్టతీతి** యస్మానేన రూపియసంవోహారమత్తమేవ కతం, న మూలం సమ్పటిచ్ఛితం, తస్మా వినయకమ్మవసేన సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠకాలతో పట్ఠాయ అఞ్ఞేసం వట్టతి. ఇమస్మింయేవ చ అత్థే పమాణం దస్సేన్తో **''మహాసుమత్థేరస్స కిరా''**తిఆదిమాహ. అపరే పన "దుబ్బిచారితత్తాతి ఇమినా కేవలం గిహిసన్తకభావేన ఠితే దుబ్బిచారితమత్తం వుత్తం, న రూపియసంవోహారాపజ్జనం, తస్మా రూపియసంవోహారాభావతో నో పత్తో నిస్సజ్జితుం న సక్కాతి తస్స న కప్పతి, అనిస్సట్ఠోపి అఞ్ఞేసం కప్పతి. అనిస్సట్ఠస్సేవ చ అఞ్ఞేసం కప్పియభావదస్సనత్థం 'మహాసుమత్థేరస్స కిరా'తిఆదివత్థూని ఉదాహటాని. **సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జేతి** ఇదఞ్చ అఞ్ఞేసం కప్పియత్తా కేవలం సఙ్ఘస్స పరిచ్చత్తభావం సన్ధాయ వుత్తం, న పన వినయకమ్మవసేన సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠభావం. ఇమస్స చ అత్థస్స **సప్పిస్స పూరేత్వాతి** ఇదం వచనం సాధక"న్తి వదన్తి.

౫౯౧. రూపియపటిగ్గహణరూపియసంవోహారేసు యేన ఏకేకమేవ కతం, తేన తత్థ తత్థ వుత్తనయేనేవ నిస్సజ్జితబ్బం. యేన పన పటిగ్గహితరూపియేనేవ సంవోహారో కతో, తేన కథం నిస్సజ్జితబ్బన్తి? నయిదం దుక్కరం, "అహం, భన్తే, నానప్పకారకం రూపియసంవోహారం సమాపజ్జి"న్తి ఏవమేవ నిస్సజ్జితబ్బం. "ఇమస్మిం సిక్ఖాపదేపి 'అరూపియే రూపియసఞ్ఞీ, ఆపత్తి దుక్కటస్సా'తిఆదిత్తికస్స అవసానపదే అనాపత్తియా వుత్తత్తా కప్పియవత్థువసేనేవ ఇదం తికం వుత్త"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "అరూపియగ్గహణేన కప్పియవత్థుదుక్కటవత్థూనం సఙ్గహోతి పురిమపదద్వయం కప్పియవత్థుదుక్కటవత్థూనం వసేన వుత్తం, అవసానపదమేవ కప్పియవత్థువసేన వుత్త"న్తి వదన్తి, తం న యుజ్జతి అనాపత్తిమిస్సితే అవసానత్తికే సఞ్ఞానానత్తం ఠపేత్వా వత్థునానత్తస్స అభావతో. దుక్కటవత్థునా పన దుక్కటవత్థునో చేతాపనం నేవ ఇధ, న తత్థ పాళియం వుత్తన్తి వచనమేత్థ సాధకం. యం అత్తనో ధనేన పరివత్తతి, తస్స వా ధనస్స వా రూపియభావో చేవ, పరివత్తనఞ్చాతి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౯౩. కయవిక్కయసిక్ఖాపదే పాళియం **జానాహీతి** ఏత్థ ఉపధారేహీతి అత్థో, సుట్ఠు ఉపధారేత్వా గణ్హ, ఇదం న మనాపన్తి పున దాతుం న సక్ఖిస్ససీతి అధిప్పాయో.

౫౯౪-౫౯౫. **కయన్తి** పరభణ్డస్స గహణం. **విక్కయన్తి** అత్తనో భణ్డస్స దానం. తేనాహ **''ఇమినా ఇమం దేహీ''**తిఆది. యస్మా కయితం నామ పరస్స హత్థతో గహితం వుచ్చతి, విక్కీతఞ్చ పరస్స హత్థే దిన్నం, తస్మా **''కయితఞ్చ హోతి పరభణ్డం అత్తనో హత్థగతం కరోన్తేన, విక్కీతఞ్చ అత్తనో భణ్డం పరహత్థగతం కరోన్తేనా''**తి వుత్తం. యది ఏవం పాళియం పఠమం "కయితఞ్చ హోతి విక్కయితఞ్చా"తి వత్వా "అత్తనో భణ్డం పరహత్థగతం పరభణ్డం అత్తనో హత్థగత"న్తి కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **''ఇమినా ఇమన్తిఆదివచనానురూపతో పనా''**తిఆది. **ఇమినాతి** హి సకసన్తకం వుత్తం. తదనురూపతో పాళియం పఠమం అత్తనో భణ్డం దస్సితం, న కయవిక్కయపదానురూపతో. తఞ్హి విపరీతతో పరసన్తకగ్గహణం పురక్ఖత్వా ఠితం.

కామం సేసఞాతకేపి "ఇమం దేహీ"తి వదతో విఞ్ఞత్తి న హోతి, సద్ధాదేయ్యవినిపాతనస్సపి పన అభావం దస్సేతుకామో **''మాతరం పన పితరం వా''**తి ఆహ. **విఞ్ఞత్తి న హోతీతి** ఇదం విసుం విఞ్ఞాపనం సన్ధాయ వుత్తం. అఞ్ఞం కిఞ్చి అవత్వా ఏవం వదన్తో అఞ్ఞాతకం విఞ్ఞాపేతి నామాతి ఆహ – **''అఞ్ఞాతకం 'ఇమం దేహీ'తి వదతో విఞ్ఞత్తీ''**తి. అఞ్ఞం కిఞ్చి అవత్వా "ఇమం

గణ్హాహీ”తి దిన్నం అఞ్ఞాతకస్స దిన్నం నామ హోతీతి వుత్తం ‘‘**సద్ధాదేయ్యవినిపాతన**’’న్తి. **తిస్సో ఆపత్తియోతి** అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసద్ధాదేయ్యవినిపాతనకయవిక్కయాపత్తిసఙ్ఖాతా తిస్సో ఆపత్తియో.

ఇమం నామ కరోహీతి వదతి, వట్టతీతి ఏత్థ భుత్తోసి, ఇదాని కస్మా న కరోసీతి వత్తుమ్పి వట్టతి. “నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ”న్తి కిఞ్చాపి సతియేవ నిస్సగ్గియవత్థుమ్హి పాచిత్తియం వుత్తం, అసతిపి పన తస్మిం పాచిత్తియన్తి ఇదం అట్ఠకథాపమాణేన గహేతబ్బన్తి దస్సేతుం ‘‘**కిఞ్చాపీ**’’తిఆది వుత్తం. **పరిభుత్తే**తి సప్పిఆదిం సన్ధాయ వుత్తం. యం అత్తనో ధనేన పరివత్తేతి, యేన చ పరివత్తేతి, తేసం కప్పియవత్థుతా, అసహధమ్మికతా, కయవిక్కయాపజ్జనఞ్చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో కోసియవగ్గో దుతియో.

౩. పత్తవగ్గో

౧. పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౦౨-౬౦౭. పత్తవగ్గస్స పఠమే **భణ్డ**న్తి విక్కేతబ్బభణ్డం. యస్మా **వణ్ణ**సద్దో సణ్ఠానజాతిరూపాయతనకారణపమాణగుణపసంసాదీసు దిస్సతి. “మహన్తం సప్పరాజవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా”తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౪౭) హి సణ్ఠానం వుచ్చతి. “బ్రాహ్మణోవ సేట్ఠో వణ్ణో, హీనో అఞ్ఞో వణ్ణో”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౪౦౨) జాతి. “పరమాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ సమన్నాగతో”తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౩౦౩) రూపాయతనం.

> “న హరామి న భఞ్జామి, ఆరా సిఙ్ఘామి వారిజం;
> అథ కేన ను వణ్ణేన, గన్ధత్థేనోతి వుచ్చతీ”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౪; జా॰ ౧.౬.౧౧౬) –

ఆదీసు కారణం. “తయో పత్తస్స వణ్ణా”తిఆదీసు (పారా॰ ౬౦౨) పమాణం. “కదా సఞ్ఞూళ్హా పన తే గహపతి ఇమే సమణస్స గోతమస్స వణ్ణా”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౭౭) గుణో. “వణ్ణారహస్స వణ్ణం భాసతీ”తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౩) పసంసా. తస్మా వుత్తం ‘‘**తయో పత్తస్స వణ్ణాతి తీణి పత్తస్స పమాణానీ**’’తి.

అడ్ఢతేరసపలా హోతీతి ఏత్థ “మాసానం అడ్ఢతేరసపలాని గణ్హాతీ”తి వదన్తి. “మగధనాళి నామ ఛపసతా నాళీ”తి కేచి. “అట్ఠపసతా”తి అపరే. తత్థ పురిమానం మతేన తిపసతాయ నాళియా ద్వే నాళియో ఏకా మగధనాళి హోతి, పచ్ఛిమానం చతుపసతాయ నాళియా ద్వే నాళియో ఏకా మగధనాళి. **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** పన “పకతియా చతుముట్ఠికం కుడువం, చతుకుడువం నాళికం, తాయ నాళియా సోళస నాళియో దోణం, తం పన మగధనాళియా ద్వాదస నాళియో హోన్తీ”తి వుత్తం, తస్మా తేన నయేన “మగధనాళి నామ పఞ్చ కుడువాని ఏకఞ్చ ముట్ఠిం ఏకాయ ముట్ఠియా తతియఞ్చ భాగం గణ్హాతీ”తి వేదితబ్బం.

సబ్బసమ్భారసఙ్ఖతోతి జీరకాదిసబ్బసమ్భారేహి సఙ్ఖతో. **ఆలోపస్స ఆలోపస్స అనురూప**న్తి ఏత్థ "బ్యఞ్జనస్స మత్తా నామ ఓదనచతుత్థో భాగో"తి **బ్రహ్మాయుసుత్తస్స అట్ఠకథాయం** (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౭) వుత్తత్తా ఆలోపస్స చతుత్థభాగప్పమాణం బ్యఞ్జనం ఆలోపస్స అనురూపన్తి గహేతబ్బం. ఇధ పన సూపస్సేవ ఓదనచతుత్థభాగప్పమాణతం దస్సేత్వా ఏతస్స లక్ఖణే దస్సితే ఇతరస్సపి దస్సితమేవ హోతీతి బ్యఞ్జనస్స తథా విసేసేత్వా పమాణం న దస్సితం.

మగధనాళియా ఉపడ్ఢప్పమాణో ఇధ పత్థోతి ఆహ **"పత్థోదనన్తి మగధనాళియా ఉపడ్ఢనాళికోదన"**న్తి. ఇమినా చ "పత్థద్వయం మగధనాళీ"తి దస్సితం హోతి. పత్థో చ "చతుపలో కుడువో, చతుకుడువో పత్థో"తి ఇమినా లోకియవోహారేన వేదితబ్బో. **భాజనపరిభోగేనా**తి ఉదకాహరణాదినా భాజనపరిభోగేన.

౬౦౭. ధోతేతి పరిభోగావసానదస్సనత్థం వుత్తం, న పన ధోతేయేవ దుక్కటం ఆపజ్జతి తతో పురేతరం పరిభోగకాలేయేవ ఆపజ్జనతో.

౬౦౮. పఞ్చహి ద్వీహీతి ఇదం "ఏత్తావతా కాళవణ్ణతా సమ్పజ్జతీ"తి దస్సనత్థం వుత్తం. "యది పన ఏకేనపి పాకేన కాళవణ్ణో హోతి, అధిట్ఠానుపగోయేవా"తి వదన్తి. హత్థానాగతస్సపి అధిట్ఠాతబ్బభావదస్సనత్థం **"యదిహీ"**తిఆది వుత్తం. ఇమినా చ దూరే ఠితమ్పి అధిట్ఠాతుం వికప్పేతుఞ్చ లభతి, ఠపితట్ఠానసల్లక్ఖణఞ్చ న పమాణన్తి వేదితబ్బం. **సుత్వా వా**తి పత్తకారకేన పేసితభిక్ఖునా అనాణత్తో కేవలం తస్స కథేన్తస్స వచనమత్తం సుత్వా. **న పమాణ**న్తి తేన అపేసితత్తా. **సామన్తవిహారే**తి ఇదం ఉపచారమత్తం, తతో దూరే ఠితమ్పి అధిట్ఠాతుం వట్టతియేవ. **ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా**తి ఇదమ్పి ఉపచారమత్తం, పత్తసల్లక్ఖణమేవేత్థ పమాణం. **పత్తే వా ఛిద్దం హోతీ**తి ముఖవట్టితో హేట్ఠా ద్వఙ్గులమత్తోకాసతో పట్ఠాయ యత్థ కత్థచి ఛిద్దం హోతి. సేసమేత్థ పఠమకథినే వుత్తనయమేవ.

పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౧౦. దుతియసిక్ఖాపదే **హత్థేసు పిణ్డాయ చరతీ**తి పాళిపదస్స హత్థేసు లభితబ్బపిణ్డత్థాయ చరతీతి అత్థో వేదితబ్బో.

౬౧౨-౬౧౩. "తస్స నో అపత్తోతి వచనతో సో పత్తో అధిట్ఠానమ్పి విజహతి అపత్తత్తా. అపత్తభావతోయేవ హి 'పఞ్చబన్ధనం పత్తం చేతాపేతీ'తి పాళియం న వుత్త"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "అపత్తోతి ఇదం 'అఞ్ఞం పత్తం విఞ్ఞాపేతుం వట్టతీ'తి దస్సనత్థం వుత్తం, సో పన పత్తో అధిట్ఠానం న విజహతీ"తి వదన్తి, తం యుత్తం వియ దిస్సతి "యస్స పఞ్చ ఏకాయేవ వా దసఙ్గులా, సో బద్ధోపి అబద్ధోపి అపత్తోయేవా"తి వక్ఖమానత్తా. న హి ముఖవట్టియా పఞ్చసు ఠానేసు ద్వఙ్గులమత్తాహి రాజీహి అధిట్ఠానం విజహతీతి సక్కా వత్తుం, ఏకాయ పన రాజియా దసఙ్గులాయ సచే తత్థ వుత్తప్పమాణో ఛిద్దో పఞ్ఞాయతి, ఛిద్దేనేవ అధిట్ఠానవిజహనం సియాతి యుత్తం వత్తుం. బన్ధనోకాసే సతి అసతి వా బన్ధనవిరహితో పత్తో **అబన్ధనో**తి వుత్తో, బన్ధనోకాసవిరహితోయేవ పన **అబన్ధనోకాసో**తి వుత్తో.

తిపుసుత్తకేన వా బన్ధిత్వాతి ఏత్థ "బన్ధితబ్బో"తి పాఠో గహేతబ్బో. పురాణపోత్థకేపి హి అయమేవ పాఠో దిస్సతి. **సుద్ధేహి...పే॰... న వట్టతీ**తి ఇదం ఉణ్హభోజనే పక్ఖిత్తే విలీయమానత్తా వుత్తం. **ఫాణితం ఝాపేత్వా పాసాణచుణ్ణేన బన్ధితుం**

వట్టతీతి పాసాణచుణ్ణేన సద్ధిం ఫాణితం పచిత్వా తథాపక్కేన పాసాణచుణ్ణేన బన్ధితుం వట్టతి.

౬౧౫. **అనుకమ్పాయ న గణ్హన్తస్స దుక్కటన్తి** వుత్తత్తా యస్స సో పత్తో న రుచ్చతి, తస్సపి అగణ్హన్తస్స అనాపత్తి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం "సచే థేరస్స పత్తో న రుచ్చతి, అప్పిచ్ఛతాయ వా న గణ్హాతి, వట్టతీ"తి. **పత్తపరియన్తో**తి పరియన్తపత్తో, అవసానపత్తోతి అత్థో. "సఙ్ఘమజ్ఝే పత్తం గాహాపేన్తేన అలజ్జిం అగాహాపేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. "అనుజానామి భిక్ఖవే ఆధారకన్తి వుత్తత్తా పీఠాదీసు యత్థ కత్థచి ఆధారం ఠపేత్వా తత్థ పత్తం ఠపేతుం వట్టతి ఆధారఠపనోకాసస్స అనియమితత్తా"తి వదన్తి. **అపరిభోగేనా**తి అయుత్తపరిభోగేన.

౬౧౬. పాళియం "అబన్ధనేన పత్తేన అబన్ధనం పత్తం. ఏకబన్ధనం పత్తం... ద్విబన్ధనం పత్తం... తిబన్ధనం... చతుబన్ధనం... అబన్ధనోకాసం... ఏక... ద్వి... తి... చతుబన్ధనోకాసం పత్తం చేతాపేతీ"తి ఏవం ఏకేకేన పత్తేన దసధా దసవిధం పత్తం చేతాపనవసేన ఏకనిస్సగ్గియపాచిత్తియసతం వుత్తం. ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే పమాణయుత్తం అగ్గహితకాళవణ్ణమ్పి పత్తం విఞ్ఞాపేన్తస్స ఆపత్తియేవాతి దట్ఠబ్బం. అధిట్ఠానుపగపత్తస్స ఊనపఞ్చబన్ధనతా, అత్తుద్దేసికతా, అకతవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౨౨. తతియసిక్ఖాపదే **యేసం మంసం కప్పతీ**తి ఇదం నిస్సగ్గియవత్థుదస్సనత్థం వుత్తం, న పన యేసం మంసం న కప్పతి, తేసం సప్పిఆదీని న కప్పన్తీతి దస్సనత్థం. మనుస్సఖీరాదీనిపి హి నో న కప్పన్తి, కుతో ససస్స సప్పీతి ఆహ **''యేసఞ్హి ఖీరం అత్థి, సప్పిపి తేసం అత్థియేవా''**తి. "ఇదఞ్చ యేభుయ్యేన వుత్త"న్తి వదన్తి. **ఉగ్గహితకం కత్వా నిక్ఖిత్తన్తి** అప్పటిగ్గహితం సయమేవ గహేత్వా నిక్ఖిత్తం. **సయంకతం నిరామిసమేవ వట్టతీ**తి తదహుపురేభత్తమేవ సన్ధాయ వుత్తం. అథ సయంకతం నిరామిసం భుఞ్జన్తస్స కస్మా సామంపాకో న హోతీతి ఆహ – **''నవనీతం తాపేన్తస్స హి సామంపాకో న హోతీ''**తి. సవత్థుకపటిగ్గహితస్స వత్థుగతికత్తా ఆహ – **''సవత్థుకస్స పటిగ్గహితత్తా''**తి. **పచ్ఛాభత్తం పటిగ్గహితేహీ**తి పచ్ఛాభత్తం పటిగ్గహితఖీరదధీహి. పురేభత్తమ్పి చ ఉగ్గహితకేహి కతం అబ్భఞ్జనాదీసు ఉపనేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఉభయేసమ్పీ**తి పచ్ఛాభత్తం పటిగ్గహితఖీరదధీహి చ పురేభత్తం ఉగ్గహితకేహి చ కతానం. **ఏసేవ నయో**తి నిస్సగ్గియం హోతీతి అత్థో. **అకప్పియమంససప్పిమ్హీ**తి అకప్పియమంససత్తానం సప్పిమ్హి. **కారణపతిరూపకం వత్వా**తి సజాతియానం సప్పిభావతోతి కారణపతిరూపకం వత్వా.

సప్పినయేనేవ వేదితబ్బన్తి నిరామిసమేవ సత్తాహం వట్టతీతి అత్థో. **ఏత్థా**తి నవనీతే. **ధోతం వట్టతీ**తి అధోతం చే, సవత్థుకపటిగ్గహితం హోతి, తస్మా ధోతం పటిగ్గహేత్వా సత్తాహం నిక్ఖిపితుం వట్టతీతి థేరానం అధిప్పాయో. **తక్కతో ఉద్ధటమత్తమేవ ఖాదింసూ**తి ఏత్థ తక్కతో ఉద్ధటమత్తం అధోతమ్పి పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తా ధోవిత్వా పచిత్వా వా పరిభుఞ్జింసూతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. థేరస్స హి దధిగుళికాదిసహితమ్పి పటిగ్గహితం పచ్ఛా ధోవిత్వా పచిత్వా వా పరిభుఞ్జన్తస్స సవత్థుకపటిగ్గహణే దోసో నత్థీతి అధిప్పాయో, తేనేవ థేరస్స అధిప్పాయం దస్సేన్తేన **''తస్మా నవనీతం పరిభుఞ్జన్తేన...పే.... అయమేత్థ అధిప్పాయో''**తి వుత్తం. కేచి పన "తక్కతో ఉద్ధటమత్తమేవ ఖాదింసూ"తి వచనస్స

అధిప్పాయం అజానన్తా “తక్కతో ఉద్ధటమత్తం అధోతమ్పి దధిగుళికాదిసహితం వికాలేపి పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ”తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. న హి దధిగుళికాదిఆమిసేన సంసట్ఠరసం నవనీతం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి సక్కా వత్తుం. **నవనీతం పరిభుఞ్జన్తేనాతి** అధోవిత్వా పటిగ్గహితనవనీతం పరిభుఞ్జన్తేన. దధి ఏవ **దధిగతం** యథా “గూథగతం ముత్తగత”న్తి (మ॰ ని॰ ౨.౧౧౯). **ఖయం గమిస్సతీతి** వచనతో ఖీరం పక్ఖిపిత్వా పక్కసప్పిఆదిపి వికాలే కప్పతీతి వేదితబ్బం. **కుక్కుచ్చాయన్తి కుక్కుచ్చకాతి** ఇమినా అత్తనాపి తత్థ కుక్కుచ్చసబ్భావం దీపేతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “నిబ్బట్టితసప్పి వా నవనీతం వా పచితుం వట్టతీ”తి వుత్తం. **తాని పటిగ్గహేత్వాతి** తాని ఖీరదధీని పటిగ్గహేత్వా.

పటిగ్గహేత్వా ఠపితభేసజ్జేహీతి పటిగ్గహేత్వా ఠపితయావజీవికభేసజ్జేహి. వుత్తనయేన యథా తణ్డులాదీని న పచ్చన్తి, తథా లజ్జీయేవ సమ్పాదేత్వా దేతీతి లజ్జీసామణేరగ్గహణం, అపిచ అలజ్జినా అజ్ఝోహరితబ్బం యం కిఞ్చి అభిసఙ్ఖరాపేతుం న వట్టతి, తస్మాపి ఏవమాహ. **తిలే పటిగ్గహేత్వా కతతేల**న్తి అత్తనా భజ్జనాదీని అకత్వా గహితతేలం. తేనేవ **‘‘సామిసమ్పి వట్టతీ’’**తి వుత్తం. **నిబ్బట్టితత్తాతి** యావకాలికవత్థుతో వివేచితత్తా. **ఉభయమ్పీతి** అత్తనా చ పరేన చ కతం. **యావ అరుణస్స ఉగ్గమనా తిట్ఠతి, నిస్సగ్గియన్తి** సత్తమదివసే కతతేలం సచే యావ అరుణుగ్గమనా తిట్ఠతి, నిస్సగ్గియం.

౬౨౩. అచ్ఛవసన్తి దుక్కటవత్థునో వసాయ అనుఞ్ఞాతత్తా తంసదిసానం దుక్కటవత్థూనంయేవ అకప్పియమంససత్తానం వసా అనుఞ్ఞాతా, న థుల్లచ్చయవత్థూనం మనుస్సానం వసాతి ఆహ **‘‘ఠపేత్వా మనుస్సవస’’**న్తి . **సంసట్ఠ**న్తి పరిస్సావితం. ‘‘కాలే పటిగ్గహితం వికాలే అనుపసమ్పన్నేనపి నిప్పక్కం సంసట్ఠఞ్చ పరిభుఞ్జన్తస్స ద్వేపి దుక్కటాని హోన్తియేవా”తి వదన్తి. యస్మా ఖీరదధిఆదీని పక్ఖిపిత్వా తేలం పచన్తి, తస్మా కసటం న వట్టతి, తేలమేవ వట్టతి. తేన వుత్తం **‘‘పక్కతేలకసటే వియ కుక్కుచ్చాయతీ’’**తి. “సచే వసాయ సద్ధిం పక్కత్తా న వట్టతి, ఇదం కస్మా వట్టతీ”తి పుచ్ఛన్తా **‘‘భన్తే’’**తిఆదిమాహంసు. **ఏతం వట్టతీతి** నను ఏతం దధిగుళికాదీహి పక్కం నవనీతం వట్టతీతి అత్థో.

‘‘మధుకరీహి నామ మధుమక్ఖికాహీతి అయం ఖుద్దకమక్ఖికానం భమరమక్ఖికానఞ్చ సామఞ్ఞనిద్దేసో’’తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన “దణ్డకేసు మధుకరా మధుకరీ మక్ఖికా నామా”తి వత్వా “తాహి మధుకరీఆదీహి తీహి మక్ఖికాహి కతం మధు నామా”తి వదన్తి. **భమరమక్ఖికాహీతి** మహాభమరమక్ఖికాహి. **సిలేససదిస**న్తి ఘనపక్కం వుత్తం. **ఇతర**న్తి తనుకమధు. **మధుపటల**న్తి మధురహితం కేవలం మధుపటలం. “సచే మధుసహితం పటలం పటిగ్గహేత్వా నిక్ఖిపన్తి, పటలస్స భాజనట్ఠానియత్తా మధునో వసేన సత్తాహాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతీ”తి వదన్తి, “మధుమక్ఖితం పన మధుగతికమేవా”తి ఇమినా తం న సమేతి.

“ఫాణితం నామ ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్త”న్తి పాళియం అవిసేసేన వుత్తత్తా అట్ఠకథాయఞ్చ “ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయ…పే.… అవత్థుకా ఉచ్ఛువికతి ‘ఫాణిత’న్తి వేదితబ్బా”తి వచనతో ఉచ్ఛురసోపి నిక్కసటో సత్తాహకాలికోతి వేదితబ్బో. **కేనచి** పన “మధుమ్హి చత్తారో కాలికా యథాసమ్భవం యోజేతబ్బా, ఉచ్ఛుమ్హి చా”తి వత్వా “సమక్ఖికణ్డసేళకం యావకాలికం, అసేళకం ఉదకసమ్భిన్నం యామకాలికం, అసమ్భిన్నం సత్తాహకాలికం, మధుసిత్థం పరిసుద్ధం యావజీవికం, తథా ఉచ్ఛు వా రసో వా సకసటో యావకాలికో, నిక్కసటో ఉదకసమ్భిన్నో యామకాలికో, అసమ్భిన్నో సత్తాహకాలికో, సుద్ధకసటం యావజీవిక”న్తి చ వత్వా ఉత్తరిపి బహుధా పపఞ్చితం. తత్థ “ఉదకసమ్భిన్నం మధు వా ఉచ్ఛురసో వా ఉదకసమ్భిన్నో

యామకాలికో”తి ఇదం నేవ పాళియం, న అట్ఠకథాయం దిస్సతి. “యావకాలికం సమానం గరుతరమ్పి ముద్దికాజాతిరసం అత్తనా సంసట్ఠం లహుకం యామకాలికభావం ఉపనేన్తం ఉదకం లహుతరం సత్తాహకాలికం అత్తనా సంసట్ఠం గరుతరం యామకాలికభావం ఉపనేతీ”తి ఏత్థ కారణం సోయేవ పుచ్ఛితబ్బో, సబ్బత్థ పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ ఉదకసమ్భేదేన గరుతరస్సపి లహుభావోపగమనంయేవ దస్సితం. పాళియమ్పి హి “అనుజానామి, భిక్ఖవే, గిలానస్స గుళం, అగిలానస్స గుళోదక”న్తి (మహావ॰ ౨౮౪) వదన్తేన అగిలానేన పరిభుఞ్జితుం అయుత్తోపి గుళో ఉదకసమ్భిన్నో అగిలానస్సపి వట్టతీతి అనుఞ్ఞాతో.

యమ్పి చ “ఉచ్ఛు చే యావకాలికో, ఉచ్ఛురసో చే యామకాలికో, ఫాణితం చే సత్తాహకాలికం, తచో చే యావజీవికో”తి అట్ఠకథావచనం దస్సేత్వా “ఉచ్ఛురసో ఉదకసమ్భిన్నో యామకాలికో”తి అఞ్ఞేన **కేనచి** వుత్తం, తమ్పి తథావిధస్స అట్ఠకథావచనస్స ఇమిస్సా సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ అభావతో న సారతో పచ్చేతబ్బం. తతోయేవ చ “ఉచ్ఛురసో ఉదకేన సమ్భిన్నోపి అసమ్భిన్నోపి సత్తాహకాలికోయేవా”తి కేచి ఆచరియా వదన్తి. **భేసజ్జక్ఖన్ధకే** చ “అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఉచ్ఛురస”న్తి (మహావ॰ ౩౦౦) ఏత్థ తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** అవిసేసేన వుత్తం “ఉచ్ఛురసో సత్తాహకాలికో”తి.

సయంకతం నిరామిసమేవ వట్టతీతి ఏత్థ అపరిస్సావితం పటిగ్గహితమ్పి కరణసమయే పరిస్సావేత్వా కసటం అపనేత్వావ అత్తనా కతన్తి గహేతబ్బం. **ఝామఉచ్ఛుఫాణిత**న్తి అగ్గినా దడ్ఢే ఉచ్ఛుఖేత్తే ఝామఉచ్ఛునా కతఫాణితం. **కోట్టితఉచ్ఛుఫాణిత**న్తి ఖుద్దానుఖుద్దకం ఛిన్దిత్వా కోట్టేత్వా నిప్పీళేత్వా పక్కం యేభుయ్యేన చ సకసటం ఫాణితం. తాదిసస్స చ కసటస్స అబ్బోహారికత్తా ‘‘**తం యుత్త**’’న్తి వుత్తం. **సీతుదకేన కత**న్తి మధుకపుప్ఫాని సీతోదకే పక్ఖిపిత్వా మద్దిత్వా పుప్ఫరసే ఉదకగతే సతి తం ఉదకం గహేత్వా పచిత్వా కతఫాణితం. **ఖీరం పక్ఖిపిత్వా కతం మధుకఫాణితం యావకాలిక**న్తి ఏత్థ ఖీరం పక్ఖిపిత్వా పక్కతేలం కస్మా వికాలే వట్టతీతి చే? తేలే పక్ఖిత్తఖీరం తేలమేవ హోతి, అఞ్ఞం పన ఖీరం పక్ఖిపిత్వా కతం ఖీరభావం గణ్హాతీతి ఇదమేత్థ కారణం. యది ఏవం ఖణ్డసక్ఖరమ్పి ఖీరం పక్ఖిపిత్వా కరోన్తి, తం కస్మా వట్టతీతి ఆహ ‘‘**ఖణ్డసక్ఖరం పనా**’’తిఆది. తత్థ **ఖీరజల్లిక**న్తి ఖీరఫేణం.

భేసజ్జోదిస్సం దస్సేన్తేన ‘‘**సత్తవిధఞ్హి ఓదిస్సం నామా**’’తిఆదినా ఇతరానిపి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తాని. **వికటానీ**తి అపకతిభేసజ్జత్తా వికటాని, విరూపానీతి అత్థో. దుక్కటవత్థూనమ్పి అకప్పియమంసానం వసాయ అనుఞ్ఞాతత్తా ‘‘**వసోదిస్స**’’న్తి వుత్తం. ఓళారికానమ్పి ఆహారత్థం ఫరితుం సమత్థానం సప్పిఆదీనం భేసజ్జనామేన అనుఞ్ఞాతత్తా ‘‘**భేసజ్జోదిస్స**’’న్తి వుత్తం . ‘‘**పచ్ఛాభత్తతో పట్ఠాయ సతి పచ్చయే**తి వుత్తత్తా పటిగ్గహితభేసజ్జాని దుతియదివసతో పట్ఠాయ పురేభత్తమ్పి సతి పచ్చయే పరిభుఞ్జితబ్బాని, న ఆహారత్థం భేసజ్జత్థాయ పటిగ్గహితత్తా”తి వదన్తి.

౬౨౪. ద్వారవాతపానకవాటేసూతి మహాద్వారస్స వాతపానానఞ్చ కవాటఫలకేసు. కసావే పక్ఖిత్తాని తాని అత్తనో సభావం పరిచ్చజన్తి, తస్మా ‘‘**మక్ఖేతబ్బానీ**’’తి వుత్తం, ఘుణపాణకాదిపరిహారత్థం మక్ఖేతబ్బానీతి అత్థో. **అధిట్ఠేతీ**తి “ఇదాని మయ్హం అజ్ఝోహరణీయం న భవిస్సతి , బాహిరపరిభోగత్థాయ గమిస్సతీ”తి చిత్తం ఉప్పాదేతీతి అత్థో. తేనేవాహ – ‘‘**సప్పిఞ్చ తేలఞ్చ వసఞ్చ ముద్ధని తేలం వా అబ్భఞ్జనం వా**’’తిఆది. “ఏవం అధిట్ఠితఞ్చ పటిగ్గహణం విజహతీ”తి వదన్తి.

౬౨౫. సచే ద్విన్నం సన్తకం ఏకేన పటిగ్గహితం అవిభత్తం హోతి, పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీతి ఏత్థ మజ్ఝే పాఠో పరిహీనో, ఏవం పనేత్థ పాఠో వేదితబ్బో "సచే ద్విన్నం సన్తకం ఏకేన పటిగ్గహితం అవిభత్తం హోతి, సత్తాహాతిక్కమే ద్విన్నమ్పి అనాపత్తి, పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీ"తి. అఞ్ఞథా పన సద్దప్పయోగోపి న సఙ్గచ్ఛతి. **గణ్ఠిపదేపి** చ అయమేవ పాఠో దస్సితో. తత్థ **ద్విన్నమ్పి అనాపత్తీ**తి యథా అఞ్ఞస్స సన్తకం ఏకేన పటిగ్గహితం సత్తాహాతిక్కమేన నిస్సగ్గియం న హోతి పరసన్తకభావతో, ఏవమిదమ్పి అవిభత్తత్తా ఉభయసాధారణమ్పి అవినిబ్భోగభావతో నిస్సగ్గియం న హోతీతి అధిప్పాయో. **పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీ**తి భిక్ఖునా పటిగ్గహితత్తా సత్తాహాతిక్కమే యస్స కస్సచి భిక్ఖునో పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి పటిగ్గహితసప్పిఆదీనం పరిభోగస్స సత్తాహేనేవ పరిచ్ఛిన్నత్తా. "తాని పటిగ్గహేత్వా సత్తాహపరమం సన్నిధికారకం పరిభుఞ్జితబ్బానీ"తి హి వుత్తం. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి ఇధ పాఠస్స పరిహీనభావం అసల్లక్ఖేత్వా "పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీతి ఇదం అన్తోసత్తాహే పరిభోగం సన్ధాయ వుత్తన్తి సఞ్ఞాయ విస్సాసగ్గాహభావతో పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ"తి ఏవమత్థో వుత్తో, సో న గహేతబ్బో.

ఆవుసో, ఇమం తేలం సత్తాహమత్తం పరిభుఞ్జ త్వన్తి ఇమినా యేన పటిగ్గహితం, తేన అన్తోసత్తాహేయేవ పరస్స విస్సజ్జితభావం దస్సేతి. **కస్స ఆపత్తీ**తి పఠమం తావ ఉభిన్నం సాధారణత్తా అనాపత్తి వుత్తా. ఇదాని పన ఏకేన ఇతరస్స విస్సట్ఠభావతో ఉభయసాధారణతా నత్థీతి విభత్తసదిసం హుత్వా ఠితం, తస్మా ఏత్థ పటిగ్గహితస్స సత్తాహాతిక్కమే ఏకస్స ఆపత్తియా భవితబ్బన్తి మఞ్ఞమానో "కిం పటిగ్గహణపచ్చయా పటిగ్గాహకస్స ఆపత్తి, ఉదాహు యస్స సన్తకం జాతం, తస్సా"తి పుచ్ఛతి. నిస్సట్ఠభావతోయేవ చ ఇధ "అవిభత్తభావతో"తి కారణం అవత్వా **"యేన పటిగ్గహితం, తేన విస్సజ్జితత్తా"**తి వుత్తం. ఇదఞ్చ విస్సట్ఠభావతో ఉభయసాధారణతం పహాయ ఏకస్స సన్తకం హోన్తమ్పి యేన పటిగ్గహితం, తతో అఞ్ఞస్స సన్తకం జాతం, తస్మా పరసన్తకపటిగ్గహణే వియ పటిగ్గాహకస్స పటిగ్గహణపచ్చయా నత్థి ఆపత్తీతి దస్సనత్థం వుత్తం, న పన "యేన పటిగ్గహితం, తేన విస్సజ్జితత్తా"తి వచనతో అవిస్సజ్జితే సతి అవిభత్తేపి సత్తాహాతిక్కమే ఆపత్తీతి దస్సనత్థం అవిస్సజ్జితే అవిభత్తభావతోయేవ అనాపత్తియా సిద్ధత్తా. సచే పన ఇతరో యేన పటిగ్గహితం, తస్సేవ అన్తోసత్తాహే అత్తనో భాగమ్పి విస్సజ్జేతి, సత్తాహాతిక్కమే సియా ఆపత్తి యేన పటిగ్గహితం, తస్సేవ సన్తకభావమాపన్నత్తా ఇతరస్స అప్పటిగ్గహితత్తా. ఇమినా తస్స సన్తకభావేపి అఞ్ఞేన పటిగ్గహితసకసన్తకే వియ తేన అప్పటిగ్గహితభావతో అనాపత్తీతి దీపేతి. ఇదం పన అధిప్పాయం అజానిత్వా ఇతో అఞ్ఞథా **గణ్ఠిపదకారాదీహి** పపఞ్చితం, న తం సారతో పచ్చేతబ్బం.

అపరిభోగం హోతీతి కస్సచి అమనుఞ్ఞస్స పతితత్తా పరిభోగారహం న హోతి. **యేన చిత్తేనా**తి యేన పరిచ్చజితుకామతాచిత్తేన. "అన్తోసత్తాహే"తి అధికారత్తా "అన్తోసత్తాహే అనపేక్ఖో దత్వా పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ"తి ఇమం సమ్బన్ధం సన్ధాయ మహాసుమత్థేరేన **"ఏవం అన్తోసత్తాహే దత్వా"**తిఆది వుత్తం. **మహాపదుమత్థేరో** పన యది ఏవం "విస్సజ్జేతీ"తి ఇమినావ తం సిద్ధం, సత్తాహాతిక్కన్తం పన నిస్సట్ఠం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి, తస్మా తస్స పరిభోగముఖదస్సనమిదన్తి ఆహ – **"నయిదం యాచితబ్బ"**న్తిఆది. **అఞ్ఞేన భిక్ఖునా**తి ఏత్థ సుద్ధచిత్తేన దిన్నత్తా సయమ్పి ఆహరాపేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతియేవ. సప్పిఆదీనం పటిగ్గహితభావో, అత్తనో సన్తకతా, సత్తాహాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

៦៣២. చతుత్థే **సిబ్బనరజనకప్పపరియోసానేన నిట్ఠాపేత్వా**తి సూచికమ్మనిట్ఠానేన సకిమ్పి వణ్ణభేదమత్తరజనేన కప్పబిన్దుకరణేన చ నిట్ఠాపేత్వా. **సమయే**తి వస్సానసమయే.

៦៣៣. కుచ్ఛిసమయోతి అన్తోసమయో. "అయమేకో అడ్ఢమాసో పరియేసనక్ఖేత్తఞ్చేవ కరణక్ఖేత్తఞ్చ. ఏతస్మిఞ్హి అన్తరే వస్సికసాటికం అలద్ధం పరియేసితుం లద్ధం కాతుఞ్చ వట్టతి, నివాసేతుం అధిట్ఠాతుఞ్చ న వట్టతీ"తి పోత్థకేసు పాఠో దిస్సతి, సో అపాఠో. ఏవం పనేత్థ పాఠేన భవితబ్బం "అయమేకో అడ్ఢమాసో పరియేసనక్ఖేత్తం. ఏతస్మిఞ్హి అన్తరే వస్సికసాటికం అలద్ధం పరియేసితుం వట్టతి, లద్ధం కాతుం నివాసేతుం అధిట్ఠాతుఞ్చ న వట్టతీ"తి. న హి గిమ్హానం పచ్ఛిమమాసస్స పరమో అడ్ఢమాసో కరణక్ఖేత్తం హోతి. "అడ్ఢమాసో సేసో గిమ్హానన్తి కత్వా నివాసేతబ్బ"న్తి వచనతో పన గిమ్హానం పచ్ఛిమమాసస్స పచ్ఛిమో అడ్ఢమాసో కరణక్ఖేత్తఞ్చేవ నివాసనక్ఖేత్తఞ్చ హోతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వహిసకసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "గిమ్హానం పచ్ఛిమో మాసో పరియేసనక్ఖేత్తం, పచ్ఛిమో అడ్ఢమాసో కరణనివాసనక్ఖేత్తమ్పీ"తి వుత్తం. తస్మా పాళియా మాతికాట్ఠకథాయ చ అవిరోధం ఇచ్ఛన్తేన వుత్తనయేనేవ పాఠో గహేతబ్బో.

"విఞ్ఞత్తిం కత్వా నిప్ఫాదేన్తస్స అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన అనాపత్తీ"తి వదన్తేన "పిట్ఠిసమయత్తా ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తీ"తి దీపితా హోతి. న హి ఞాతకపవారితట్ఠానతో పిట్ఠిసమయే సతుప్పాదకరణమత్తేనపి సమ్భవన్తీ ఆపత్తి తతో గరుకతరాయ విఞ్ఞత్తియా న హోతీతి సక్కా వత్తుం. తేనేవ **భదన్తబుద్ధదత్తాచరియేన** వుత్తం –

> "కత్వా పన సతుప్పాదం, వస్సికసాటిచీవరం;
> నిప్ఫాదేన్తస్స భిక్ఖుస్స, సమయే పిట్ఠిసమ్మతే.
>
> "హోతి నిస్సగ్గియాపత్తి, ఞాతకాఞాతకాదినో;
> తేసుయేవ చ విఞ్ఞత్తిం, కత్వా నిప్ఫాదనే తథా"తి.

కేనస్స హోతి ఆపత్తీతి అస్స మాతరం చీవరం యాచన్తస్స కేన సిక్ఖాపదేన ఆపత్తీతి పుచ్ఛతి. "పరిణతం విఞ్ఞాపేన్తస్స పరిణామనసిక్ఖాపదేన ఆపత్తీ"తి చోదనాభావం దస్సేతి **నో చ సఙ్ఘే పరిణత**న్తి. అథ అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేనాతి చే, ఏతమ్పి నత్థీతి ఆహ **"అనాపత్తి చ ఞాతకే"**తి. "ఞాతకే విఞ్ఞాపేన్తస్సా"తి పాఠసేసో. **ఇమమత్థం సన్ధాయా**తి పిట్ఠిసమయే వస్సికసాటికత్థం ఞాతకపవారితట్ఠానే సతుప్పాదకరణేన ఆపత్తిం, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన అనాపత్తిఞ్చ సన్ధాయ.

అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానతో…పే.… దుక్కటన్తి ఇదం వస్సికసాటికం అదిన్నపుబ్బే సన్ధాయ వుత్తం. తేనేవేత్థ వత్తభేదే దుక్కటం వుత్తం, దిన్నపుబ్బేసు పన వత్తభేదో నత్థి. తేనేవాహ – **"యే మనుస్సా…పే.… వత్తభేదో నత్థీ"**తి. ఇదన్తి యథావుత్తనిస్సగ్గియపాచిత్తియం. **విఞ్ఞత్తిం కత్వా నిప్ఫాదేన్తస్సా**తి అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానతో విఞ్ఞత్తిం కత్వా నిప్ఫాదేన్తస్స. **పకతియా వస్సికసాటికదాయకా** నామ సఙ్ఘవసేన వా పుగ్గలవసేన వా అపవారేత్వా అనుసంవచ్ఛరం వస్సికసాటికానం దాయకా. **అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన అనాపత్తీ**తి ఏత్థ ఇమినాపి సిక్ఖాపదేన అనాపత్తీతి వేదితబ్బం. కుచ్ఛిసమయే హి అత్తనో ఞాతకపవారితట్ఠానతో "దేథ మే వస్సికసాటిక"న్తిఆదినా విఞ్ఞాపేన్తస్సపి అనాపత్తి. తేనేవాహ – **"న వత్తబ్బా దేథ మేతి ఇదఞ్హి పరియేసనకాలే అఞ్ఞాతకఅప్పవారితే ఏవ సన్ధాయ వుత్త"**న్తి. **మాతికాట్ఠకథాయఞ్హి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం "అత్తనో ఞాతకపవారితట్ఠానతో పన 'దేథ మే వస్సికసాటికచీవర'న్తిఆదికాయ విఞ్ఞత్తియాపి పరియేసితబ్బ"న్తి.

౬౨౯. ''**ఆకాసతో పతితఉదకేనేవా**తి వచనతో ఛదనకోటియా పతితఉదకేన నహాయన్తస్స అనాపత్తీ''తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

౬౩౦. **ఛ మాసే పరిహారం లభతీ**తి ఏతేన అన్తోవస్సేపి యావ వస్సానస్స పచ్ఛిమదివసా అకతా పరిహారం లభతీతి దీపితం హోతి. యస్మా మూలచీవరం కరోన్తేన హేమన్తస్స పచ్ఛిముపోసథదివసేయేవ కాతబ్బం, తస్మా గిమ్హానతో ఏకూనతింసదివసే పరిహారం లభతి, ఏవం సన్తేపి అప్పకం ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి కత్వా ''**తతో పరమ్పి... పే.... ఏకమాస**''న్తి వుత్తం. **ఏకాహద్వీహాదివసేన...పే.... లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా**తి ఇమినా ఏకాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ, ద్వీహానాగతాయ...పే.... దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ, అన్తోవస్సే వా లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చాతి అయమత్థో దస్సితో. తత్థ ఆసాళ్హిమాసస్స జుణ్హపక్ఖపుణ్ణమియం లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ వస్సికసాటికా ''ఏకాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా''తి వుచ్చతి. ఏతేనేవ నయేన జుణ్హపక్ఖస్స ఛట్ఠియం లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ ''దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా''తి వుచ్చతి. యావ పఠమకత్తికతేమాసపుణ్ణమీ, తావ అన్తోతేమాసే లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ ''అన్తోవస్సే లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా''తి వుచ్చతి. పఠమకత్తికతేమాసపుణ్ణమితో పరఞ్హి లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ యావ చీవరకాలో నాతిక్కమతి, తావ అనధిట్ఠహిత్వా ఠపేతుం వట్టతీతి న తత్రాయం విచారణా సమ్భవతి.

తస్మింయేవ అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బాతి అవిసేసేన వుత్తేపి వస్సానతో పుబ్బే ఏకాహద్వీహాదివసేన అనాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా తేహి దివసేహి సద్ధిం దసాహం అనతిక్కమన్తేన వస్సూపనాయికదివసతో పట్ఠాయ అధిట్ఠానక్ఖేత్తం సమ్పత్తాయేవ అధిట్ఠాతబ్బా, న తతో పుబ్బే అధిట్ఠానస్స అఖేత్తత్తా. అన్తోవస్సే పన లద్ధా తస్మింయేవ అన్తోవస్సే లద్ధదివసతో పట్ఠాయ దసాహం అనతిక్కామేత్వా అధిట్ఠాతబ్బా.

నను చ వస్సానతో పుబ్బే అనధిట్ఠహిత్వా దసాహం అతిక్కామేతుం వట్టతియేవ, తస్మా అధిట్ఠానస్స అఖేత్తభూతేపి దివసే గహేత్వా ''అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బ''న్తి కస్మా వుత్తం? యథా ''అన్తోవస్సే లద్ధాపి యావ న నిట్ఠాతి, తావ అనధిట్ఠహిత్వా దసాహం అతిక్కామేతుం వట్టతీ''తి అకతాయ అనధిట్ఠానక్ఖేత్తసదిసాపి అతిక్కన్తదివసా దసాహం అతిక్కామేత్వా నిట్ఠితాయ గణనూపగా హోన్తీతి నిట్ఠితదివసేయేవ అధిట్ఠాతబ్బా, ఏవమిధాపి వస్సానతో పుబ్బే అనధిట్ఠానక్ఖేత్తభూతాపి దివసా లద్ధదివసతో పట్ఠాయ గణనూపగా హోన్తీతి దస్సనత్థం వుత్తం. యది ఏవం ''తస్మింయేవ అన్తోదసాహే''తి అవిసేసేన వుత్తత్తా దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ ఛట్ఠియం లద్ధా పుణ్ణమియం అధిట్ఠాతబ్బాతి ఆపజ్జతీతి? నాపజ్జతి ''చాతుమాసం అధిట్ఠాతు''న్తి వచనేనేవ పటిక్ఖిత్తత్తా. ఏవం సన్తే ''దసాహానాగతాయా''తి ఇమినా కిం పయోజనన్తి చే? వస్సానతో పుబ్బేయేవ దసాహే అతిక్కన్తే వస్సూపనాయికదివసే నిట్ఠితా తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బాతి దస్సనత్థం వుత్తన్తి ఇదమేత్థ పయోజనం. తేనేవాహ – ''**దసాహాతిక్కమే నిట్ఠితా తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బా**''తి.

దసాహే అప్పహోన్తే చీవరకాలం నాతిక్కమేతబ్బాతి తేమాసబ్భన్తరే దసాహే అప్పహోన్తే లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ చీవరకాలం నాతిక్కమేతబ్బాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి ''పఠమకత్తికతేమాసపుణ్ణమితో పుబ్బే సత్తమితో పట్ఠాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ వస్సికసాటికా దసాహే అనతిక్కన్తేయేవ చీవరకాలం ఓతిణ్ణత్తా తత్థ అనధిట్ఠహిత్వాపి ఠపేతుం వట్టతీ''తి. ఇమినా చ ఇమం దీపేతి – అకతా చే వస్సికసాటికా, వస్సానం చాతుమాసం అకతత్తాయేవ పరిహారం లభతి, కతాయ పన దసాహపరమసిక్ఖాపదం అవికోపేత్వా పరిహారో వత్తబ్బోతి.

యదా వా తదా వా అధిట్ఠాతుం వట్టతీతి చాతుమాసబ్భన్తరే దసాహే అతిక్కన్తేపి నత్థి దోసోతి అధిప్పాయో. “కదా అధిట్ఠాతబ్బా…పే.… యది నప్పహోతి, యావ కత్తికపుణ్ణమా పరిహారం లభతీ”తి ఇమినాపి **కురున్దివచనేన** అకతాయ వస్సికసాటికాయ చాతుమాసం పరిహారో, కతాయ దసాహమేవ పరిహారోతి అయమత్థో దీపితోయేవాతి ఆహ “**అపిచా**”తిఆది.

పాళియం **అచ్ఛిన్నచీవరస్స నట్ఠచీవరస్సా**తిఆదినా నిస్సగ్గియేన అనాపత్తి వుత్తా, ఉదాహు నగ్గస్స నహాయతో దుక్కటేన అనాపత్తి వుత్తాతి? కిమేత్థ పుచ్ఛితబ్బం. సబ్బసిక్ఖాపదేసు హి యత్థ యత్థ మూలసిక్ఖాపదేన ఆపత్తిప్పసఙ్గో, తత్థ తత్థ అనాపత్తిదస్సనత్థం అనాపత్తివారో ఆరభీయతీతి ఇధాపి నిస్సగ్గియేన అనాపత్తిదస్సనత్థన్తి యుత్తం వత్తుం. న హి మూలాపత్తియా అనాపత్తిం అదస్సేత్వా అన్తరా వుత్తాయ ఏవ ఆపత్తియా అనాపత్తిదస్సనత్థం అనాపత్తివారో ఆరభీయతీతి. తేనేవ తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** ఇదం వుత్తం “అచ్ఛిన్నచీవరస్స నట్ఠచీవరస్స చాతి ఏత్థ అచ్ఛిన్నసేసచీవరస్స నట్ఠసేసచీవరస్స చ అసమయే నివాసేన్తస్స పరియేసన్తస్స చ అనాపత్తి . ఆపదాసూతి ఏత్థ అనివత్థం చోరా హరన్తీతి అసమయే నివాసేన్తస్స అనాపత్తీ”తి. **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం “అచ్ఛిన్నచీవరస్స వా నట్ఠచీవరస్స వా అనివత్థం చోరా హరన్తీతి ఏవం ఆపదాసు వా నివాసయతో ఉమ్మత్తకాదీనఞ్చ అనాపత్తీ”తి. అట్ఠకథాయం పన నగ్గస్స నహాయతో దుక్కటేనేవ అనాపత్తిం సన్ధాయ “అచ్ఛిన్నచీవరస్సాతి ఏతం వస్సికసాటికమేవ సన్ధాయ వుత్తం. తేసఞ్హి నగ్గానం కాయోవస్సాపనే అనాపత్తి. ఏత్థ చ మహగ్ఘవస్సికసాటికం నివాసేత్వా నహాయన్తస్స చోరుపద్దవో ఆపదా నామా”తి యం వుత్తం, తత్థ కారణం పరియేసితబ్బం.

అథ ఉభయేనపి అనాపత్తిదస్సనత్థం “అచ్ఛిన్నచీవరస్సా”తిఆది ఆరద్ధన్తి ఏవమధిప్పాయో సియా, ఏవమ్పి “అచ్ఛిన్నచీవరస్సాతి ఏతం వస్సికసాటికమేవ సన్ధాయ వుత్త”న్తిఆదినా విసేసేత్వా న వత్తబ్బం. ఏవఞ్హి వత్తబ్బం సియా “అచ్ఛిన్నసేసచీవరస్స నట్ఠసేసచీవరస్స వా అసమయే నివాసేన్తస్స పరియేసన్తస్స చ నిస్సగ్గియేన అనాపత్తి, అచ్ఛిన్నవస్సికసాటికస్స నట్ఠవస్సికసాటికస్స వా నగ్గస్స నహాయతో దుక్కటేన అనాపత్తి, ఆపదాసు అనివత్థం చోరా హరన్తీతి అసమయే నివాసయతో నిస్సగ్గియేన అనాపత్తి, మహగ్ఘవస్సికసాటికం నివాసేత్వా నహాయన్తస్స చోరా హరన్తి, నగ్గస్స నహాయతో దుక్కటేన అనాపత్తీ”తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

అఙ్గేసు పన వస్సికసాటికాయ అత్తుద్దేసికతా, అసమయే పరియేసనతా, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమాని తావ పరియేసనాపత్తియా తీణి అఙ్గాని. సచీవరతా, ఆపదాభావో, వస్సికసాటికాయ సకభావో, అసమయే నివాసనన్తి ఇమాని నివాసనాపత్తియా చత్తారి అఙ్గాని.

వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౩౧. పఞ్చమే **యమ్పి త్యాహన్తి** ఏత్థ **యన్తి** కారణవచనం, తస్మా ఏవమేత్థ సమ్బన్ధో వేదితబ్బో – మయా సద్ధిం జనపదచారికం పక్కమిస్సతీతి యం కారణం నిస్సాయ అహం తే, ఆవుసో, చీవరం అదాసిం, తం న కరోసీతి కుపితో

అనత్తమనో అచ్ఛిన్దీతి. **యన్తి** వా చీవరం పరామసతి, తత్థ "మయా సద్ధిం జనపదచారికం పక్కమిస్సతీతి యమ్పి తే అహం చీవరం అదాసిం, తం చీవరం గణ్హిస్సామీతి కుపితో అనత్తమనో అచ్ఛిన్దీ"తి సమ్బన్ధితబ్బం.

౬౩౩. **ఆణత్తో బహూని గణ్హాతి, ఏకం పాచిత్తియ**న్తి "చీవరం గణ్హా"తి ఆణత్తియా ఏకచీవరవిసయత్తా ఏకమేవ పాచిత్తియం. **వాచాయ వాచాయ దుక్కట**న్తి ఏత్థ అచ్ఛిన్నేసు వత్థుగణనాయ పాచిత్తియాని. **ఏకవాచాయ సమ్బహులా ఆపత్తియో**తి ఇదం అచ్ఛిన్నేసు వత్థుగణనాయ ఆపజ్జితబ్బం పాచిత్తియాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. ఆణత్తియా ఆపజ్జితబ్బం పన దుక్కటం ఏకమేవ.

౬౩౪. **ఏవ**న్తి ఇమినా "వత్థుగణనాయ దుక్కటానీ"తి ఇదం పరామసతి. **ఏసేవ నయో**తి సిథిలం గాళ్హఞ్చ పక్ఖిత్తాసు ఆపత్తియా బహుత్తం ఏకత్తఞ్చ అతిదిస్సతి.

౬౩౫. **ఆవుసో, మయ**న్తిఆదీసు గణ్హితుకామతాయ ఏవం వుత్తేపి తేనేవ దిన్నత్తా అనాపత్తి. **అమ్హాకం సన్తికే ఉపజ్ఝం గణ్హిస్సతీ**తి ఇదం సామణేరస్సపి దానం దీపేతి. తస్మా కిఞ్చాపి పాళియం "భిక్ఖుస్స సామం చీవరం దత్వా"తి వుత్తం, తథాపి అనుపసమ్పన్నకాలే దత్వాపి ఉపసమ్పన్నకాలే అచ్ఛిన్దన్తస్స పాచిత్తియమేవాతి వేదితబ్బం. అచ్ఛిన్దనసమయే ఉపసమ్పన్నభావోయేవ హేత్థ పమాణం. **దేతీ**తి తుట్ఠో వా కుపితో వా దేతి. **రున్ధ**తీతి నివారేథ. **ఏవం పన దాతుం న వట్టతీ**తి ఏత్థ ఏవం దిన్నం న తావ తస్స సన్తకన్తి అనధిట్ఠహిత్వావ పరిభుఞ్జితబ్బన్తి వేదితబ్బం. **ఆహరాపేతుం పన వట్టతీ**తి ఏవం దిన్నం భతిసదిసత్తా ఆహరాపేతుం వట్టతి. **చజిత్వా దిన్న**న్తి వుత్తనయేన అదత్వా అనపేక్ఖేన హుత్వా తస్సేవ దిన్నం. **భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో**తి సకసఞ్ఞాయ వినా గణ్హన్తో భణ్డం అగ్ఘాపేత్వా ఆపత్తియా కారేతబ్బో. వికప్పనుపగపచ్ఛిమచీవరతా, సామం దిన్నతా, సకసఞ్ఞితా, ఉపసమ్పన్నతా, కోధవసేన అచ్ఛిన్దనం అచ్ఛిన్దాపనం వాతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౩౬. ఛట్ఠే పాళియం **చీవరకారసమయే**తి ఇమినా వస్సంవుత్థభిక్ఖూనం చీవరకమ్మసమయత్తా చీవరమాసో వుత్తో, అథఞ్ఞోపి పన చీవరకమ్మకాలో చీవరకారసమయోతి వత్తుం వట్టతి.

౬౩౭. **పఞ్చహిపి మిస్సేత్వా**తి ఖోమాదీహి పఞ్చహి మిస్సేత్వా. వీతవీతట్ఠానం యత్థ సంహరిత్వా ఠపేన్తి, తస్స **తురీ**తి అధివచనం. సుత్తం పవేసేత్వా యేన ఆకోటేన్తా ఘనభావం సమ్పాదేన్తి, తం **వేమ**న్తి వుచ్చతి. **యం య**న్తి యం యం పయోగం. తన్తూనం అత్తనో సన్తకత్తా వీతవీతట్ఠానం పటిలద్ధమేవ హోతీతి ఆహ "**దీఘతో…పే॰… వీతే నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ**"న్తి. పాళియమ్పి హి ఇమినావ అధిప్పాయేన "పటిలాభేన నిస్సగ్గియ"న్తి వుత్తం, తస్మా యావ చీవరం వడ్ఢతి, తావ ఇమినా పమాణేన ఆపత్తియో వడ్ఢన్తి.

సేసో కప్పియోతి ఏత్థ హత్థకమ్మయాచనవసేన. **పుబ్బే వుత్తనయేన నిస్సగ్గియ**న్తి దీఘసో విదత్థిమత్తే తిరియం హత్థమత్తే చ వీతే నిస్సగ్గియం. **తేనేవా**తి అకప్పియతన్తవాయేన. **తథేవ దుక్కట**న్తి పరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదే దుక్కటం. **కేదారబద్ధాదీహీతి ఆది**-సద్దేన అచ్ఛిమణ్డలబద్ధాది గహితం. **తన్తే ఠితంయేవ అధిట్ఠాతబ్బ**న్తి ఏత్థ "పచ్ఛా వీతట్ఠానం

అధిట్ఠితగతికమేవ హోతి, పున అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థి. సచే పన పరిచ్ఛేదం దస్సేత్వా అన్తరన్తరా అవీతం హోతి, పున అధిట్ఠాతబ్బ”న్తి వదన్తి. **ఏసేవ నయోతి** వికప్పనుపగప్పమాణమత్తే వీతే తస్తే రితంయేవ అధిట్ఠాతబ్బన్తి అత్థో. చీవరత్థాయ విఞ్ఞాపితసుత్తం, అత్తుద్దేసికతా, అకప్పియతన్తవాయేన వాయాపనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

మాతికాట్ఠకథాయం (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా) పన వాయాపేయ్యాతి ఏత్థ “చీవరం మే, ఆవుసో, వాయథాతి అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా వాయాపేయ్యా”తి అత్థం వత్వా అఙ్గేసుపి “అకప్పియతన్తవాయేన అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా వాయాపన”న్తి విసేసేత్వా వుత్తం, తథావిధం పన విసేసవచనం నేవ పాళియం, న అట్ఠకథాయం ఉపలబ్భతి. పాళియమ్పి “ఞాతకానం పవారితాన”న్తి ఏత్తకమేవ అనాపత్తివారే వుత్తం, అట్ఠకథాయఞ్చ సుత్తతన్తవాయానమేవ కప్పియాకప్పియభావేన బహుధా నయో దస్సితో , న కప్పియాకప్పియవిఞ్ఞత్తివసేనాతి. “అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా వాయాపేయ్యా”తి చ విసేసేత్వా వదన్తేన అయం నామ కప్పియవిఞ్ఞత్తీతి విసుం న దస్సితం, తస్మా వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౪౨. సత్తమే **కిఞ్చిమత్తం అనుపదజ్జేయ్యాతి** ఇదం తస్స కత్తబ్బాకారమత్తదస్సనం, దానం పనేత్థ అఙ్గం న హోతి సుత్తవడ్ఢనవసేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా. తేనేవ పదభాజనేపి “తస్స వచనేన ఆయతం వా విత్థతం వా అప్పితం వా కరోతి, పయోగే దుక్కటం, పటిలాభేన నిస్సగ్గియ”న్తి సుత్తవడ్ఢనాకారమేవ దస్సేత్వా ఆపత్తి వుత్తా. **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం “న భిక్ఖునో పిణ్డపాతదానమత్తేన తం నిస్సగ్గియం హోతి. సచే పన తే తస్స వచనేన చీవరసామికానం హత్థతో సుత్తం గహేత్వా ఈసకమ్పి ఆయతం వా విత్థతం వా అప్పితం వా కరోన్తి, అథ తేసం పయోగే భిక్ఖునో దుక్కటం, పటిలాభేన నిస్సగ్గియం హోతీ”తి. ఆయతాదీసు సత్తసు ఆకారేసు ఆదిమ్హి తయో ఆకారే సుత్తవడ్ఢనేన వినా న సక్కా కాతున్తి ఆహ “**సుత్తవడ్ఢనఆకారమేవ దస్సేతీ**”తి. సువీతాదయో హి ఆకారే వినాపి సుత్తవడ్ఢనేన సక్కా కాతుం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అఞ్ఞాతకఅప్పవారితానం తన్తవాయే ఉపసఙ్కమిత్వా వికప్పమాపజ్జనతా, చీవరస్స అత్తుద్దేసికతా, తస్స వచనేన సుత్తవడ్ఢనం, చీవరస్స పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౪౬. అట్ఠమే **అసమ్మోహత్థన్తి** దసాహానాగతపదే అసమ్మోహత్థం. **పఠమపదస్సాతి** దసాహానాగతపదస్స. **తాని దివసానీతి** తేసు దివసేసు. **ఉప్పజ్జేయ్యాతి** సఙ్ఘతో వా గణతో వా ఞాతకం అత్తనోయేవ వా ఉప్పజ్జేయ్య. **పఞ్చమితోతి** ఏత్థ వస్సం వసన్తస్స సఙ్ఘస్స పఞ్చమితో పుబ్బే ఉప్పన్నం అచ్చేకచీవరం పఞ్చమియం విభజిత్వా గహితం అచ్చేకచీవరపరిహారమేవ లభతి. ఞాతకం అత్తనోయేవ ఉప్పన్నం చే, పఞ్చమియం ఉప్పన్నమేవ అచ్చేకచీవరపరిహారం లభతి, న తతో పుబ్బేతి దట్ఠబ్బం.

సద్ధామత్తకన్తి ధమ్మస్సవనాదీహి తఙ్ఖణుప్పన్నం సద్ధామత్తకం. **ఆరోచితం చీవర**న్తి ఆరోచేత్వా దిన్నచీవరం. ఛట్ఠియం ఉప్పన్నచీవరస్స ఏకాదసమో అరుణో చీవరకాలే ఉట్ఠాతీతి ఆహ **''ఛట్ఠితో పట్ఠాయా''**తిఆది. **ఠపితచీవరమ్పీ**తి పధానచీవరదస్సనముఖేన సబ్బమ్పి అతిరేకచీవరం వుత్తం. అథ "చీవరమాసేపి అతిరేకచీవరం నిక్ఖిపితుం వట్టతీ"తి ఇదం కుతో లద్ధన్తి చే? "విసుం అననుఞ్ఞాతేపి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే 'చీవరకాలసమయో నామ అనత్థతే కథినే వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో, అత్థతే కథినే పఞ్చ మాసా'తి వదన్తేన తతియకథినసిక్ఖాపదే 'అకాలచీవరం నామ అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్నం, అత్థతే కథినే సత్తమాసే ఉప్పన్న'న్తి వదన్తేన చ అనుఞ్ఞాతమేవ హోతీ"తి వదన్తి. "అట్ఠకథావచనప్పమాణేన గహేతబ్బ"న్తి చ కేచి.

౬౩౦. ఇదాని పఠమకథినాదిసిక్ఖాపదేహి తస్స తస్స చీవరస్స లబ్భమానం పరిహారం ఇధేవ ఉపసంహరిత్వా దస్సేన్తో **''ఇతి అతిరేకచీవరస్స దసాహం పరిహారో''**తిఆదిమాహ. "అనత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికా పఞ్చ మాసా"తి అయమేవ పాఠో గహేతబ్బో. కేచి పనేత్థ "కామఞ్చేస 'దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ'న్తి ఇమినావ సిద్ధో, అట్ఠుప్పత్తివసేన పన అపుబ్బం వియ అత్థం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదం ఠపిత"న్తి పాఠం వత్వా "దసదివసాధికో మాసో, దసదివసాధికా పఞ్చ మాసాతి పాఠేన భవితబ్బ"న్తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం తస్స పమాదపాఠత్తా. న హి దసాహేన అసమ్పత్తాయ కత్తికతేమాసికపుణ్ణమాయ చీవరకాలతో పుబ్బే దస దివసా అధికా హోన్తి. ఏవఞ్హి సతి "నవాహానాగతం కత్తికతేమాసికపుణ్ణమ"న్తి వత్తబ్బం.

మాతికాట్ఠకథాయమ్పి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "పవారణమాసస్స జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో పట్ఠాయ ఉప్పన్నస్స చీవరస్స నిధానకాలో దస్సితో హోతీ"తి వత్వా "కామఞ్చేస 'దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ'న్తి ఇమినావ సిద్ధో, అట్ఠుప్పత్తివసేన పన అపుబ్బం వియ అత్థం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదం ఠపిత"న్తి పాఠో దస్సితో, సోపి పమాదపాఠోయేవ. "జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో పట్ఠాయా"తి చ వుత్తత్తా తత్థేవ పుబ్బాపరవిరోధోపి సియా, ఛట్ఠితో పట్ఠాయాతి వత్తబ్బం. ఏవఞ్హి సతి "దసాహపరమసిక్ఖాపదేనేవ సిద్ధ"న్తి సక్కా వత్తుం. ఇమమేవ చ పమాదపాఠం గహేత్వా **భదన్తబుద్ధదత్తాచరియేన** చ –

> "తస్సాచ్చాయికవత్థస్స, కథినే తు అనత్థతే;
> పరిహారేకమాసోవ, దసాహపరమో మతో.
>
> "అత్థతే కథినే తస్స, పఞ్చ మాసా పకాసితా;
> పరిహారో మునిన్దేన, దసాహపరమా పనా"తి. –

వుత్తం.

అచ్చేకచీవరకాలే ఉప్పన్నత్తా **''అచ్చేకచీవరసదిసే''**తి వుత్తం. "పఞ్చమియం ఉప్పన్నం అనచ్చేకచీవరం దసాహం అతిక్కామయతో చీవరకాలతో పుబ్బేయేవ ఆపత్తి హోతి, న చీవరకాలాతిక్కమే, తస్మా చీవరకాలాతిక్కమే పున ఆపజ్జితబ్బాయ ఆపత్తియా అభావం సన్ధాయ 'అనచ్చేకచీవరే అనచ్చేకచీవరసఞ్ఞీ అనాపత్తీ'తి వుత్త"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు**

వుత్తం. వికప్పనుపగపచ్ఛిమప్పమాణస్స అచ్చేకచీవరస్స అత్తనో సన్తకతా, దసాహానాగతాయ కత్తికతేమాసికపుణ్ణమాయ ఉప్పన్నభావో, అనధిట్ఠితఅవికప్పితతా, చీవరకాలాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౨. నవమే **అన్తరఘరే**తి అన్తరే ఘరాని ఏత్థ, ఏతస్సాతి వా అన్తరఘరన్తి లద్ధవోహారే గోచరగామే. తేనాహ **''అన్తోగామే''**తి. పాళియం **విప్పవసన్తీ**తి ఇదం యస్మిం విహారే వసన్తా అన్తరఘరే చీవరం నిక్ఖిపింసు, తతో అఞ్ఞత్థ వసన్తే సన్ధాయ వుత్తం. తస్మిఞ్హి విహారే అన్తరఘరే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా వసితుం అనుఞ్ఞాతత్తా తత్థ వాసో విప్పవాసో నామ న హోతి. దుబ్బలచోళా **దుచ్చోళా** విరూపచోళా వా, దుచ్చోళత్తా ఏవ **లూఖచీవరా**.

౬౫౩. "పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి ఇమస్స **విభఙ్గే** "ఉపసమ్పజ్జా"తి ఉద్ధరితబ్బే "ఉపసమ్పజ్జ"న్తి ఉద్ధరిత్వా "యో పఠమస్స ఝానస్స లాభో పటిలాభో"తిఆది వుత్తం, తం సన్ధాయాహ **''ఉపసమ్పజ్జన్తిఆదీసు వియా''**తి. **ఆది**-సద్దేన "అనాపుచ్ఛం వా పక్కమేయ్యా"తిఆదీనం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. **ఉపగన్త్వా**తి **ఉప**-సద్దస్స అత్థమాహ. **వసిత్వా**తి అఖణ్డం వసిత్వా. "యేన యస్స హి సమ్బన్ధో, దూరట్ఠమ్పి చ తస్స త"న్తి వచనతో **''ఇమస్స...పే.... ఇమినా సమ్బన్ధో''**తి వుత్తం. తత్థ **ఇమస్సా**తి "ఉపవస్స"న్తి పదస్స. **నిక్ఖిపేయ్యా**తి ఠపేయ్య.

ఏత్తావతా చ పురిమికాయ ఉపగన్త్వా అఖణ్డం కత్వా వుత్థవస్సేన ఆరఞ్ఞకేసు సేనాసనేసు విహరన్తేన సకలం కత్తికమాసం తిచీవరేన విప్పవసితుం అనుఞ్ఞాతం హోతి. అనత్థతకథినస్స హి చీవరమాసే విప్పవాసో న వట్టతి అత్థతకథినానంయేవ అసమాదానచారస్స అనుఞ్ఞాతత్తా. కేచి పన "అనత్థతకథినానం చీవరమాసేపి అసమాదానచారో లబ్భతీ"తి వత్వా బహుధా పపఞ్చేన్తి, తం న గహేతబ్బం. **బ్యఞ్జనవిచారణ**న్తి "ఉపవస్స ఉపవస్సిత్వా"తిఆదివిచారణం . **తస్సపీ**తి "వుత్థవస్సాన"న్తి విభఙ్గపదస్స. **వుత్థవస్సాన**న్తి చ నిద్ధారణే సామివచనం. తేనాహ – **''ఏవరూపానం భిక్ఖూనం అబ్భన్తరే''**తి. **సేనాసనేసూ**తి ఏత్థ తథారూపేసూతి సమ్బన్ధితబ్బం.

పరిక్ఖేపారహట్ఠానతోతి ఏత్థ "పరిక్ఖేపారహట్ఠానం నామ ద్వే లేడ్డుపాతా"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. అపరిక్ఖిత్తస్స పన గామస్స పరియన్తే ఠితఘరూపచారతో పట్ఠాయ ఏకో లేడ్డుపాతో పరిక్ఖేపారహట్ఠానన్తి ఇదమేత్థ సన్నిట్ఠానం. తేనేవ **విసుద్ధిమగ్గే**పి (విసుద్ధి. ౧.౩౧) వుత్తం "అపరిక్ఖిత్తస్స పఠమలేడ్డుపాతతో పట్ఠాయా"తి. **సబ్బపఠమ**న్తి గామాభిముఖదిసాభాగతో సబ్బపఠమం. **తం పరిచ్ఛేదం కత్వా**తి తం పఠమసేనాసనాదిం పరిచ్ఛేదం కత్వా. ఇదఞ్చ **వినయధరానం** మతేన వుత్తం, **మజ్ఝిమభాణకానం** మతేన పన "సేనాసనాదీనం ఉపచారే ఠితస్స ఏకలేడ్డుపాతం ముఞ్చిత్వా మినితబ్బ"న్తి **మజ్ఝిమభాణకా** వదన్తి. తేనేవ **మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయం** "విహారస్సపి గామస్సేవ ఉపచారం నీహరిత్వా ఉభిన్నం లేడ్డుపాతానం అన్తరా మినితబ్బ"న్తి వుత్తం. **పఞ్చధనుసతిక**న్తి ఆరోపితేన ఆచరియధనునా పఞ్చధనుసతప్పమాణం. **తతో తతో మగ్గం పిదహతీ**తి తత్థ తత్థ ఖుద్దకమగ్గం పిదహతి. **ధుతఙ్గచోరో**తి ఇమినా ఇమస్సపి సిక్ఖాపదస్స అఙ్గసమ్పత్తియా అభావం దీపేతి.

‘‘సాసఙ్కానీ’’తి సమ్మతానీతి చోరానం నివిట్ఠోకాసాదిదస్సనేన ‘‘సాసఙ్కానీ’’తి సమ్మతాని. **సన్నిహితబలవభయానీ**తి చోరేహి మనుస్సానం హతవిలుత్తాకోటితభావదస్సనతో సన్నిహితబలవభయానీతి అత్థో. **సచే పచ్ఛిమికాయా**తిఆదినా వుత్తమేవత్థం బ్యతిరేకముఖేన విభావేతి. **యత్ర హి పిణ్డాయా**తిఆదినా వుత్తప్పమాణమేవ విసేసేత్వా దస్సేతి. **సాసఙ్కసప్పటిభయమేవా**తి ఏత్థ సాసఙ్కం వా సప్పటిభయం వా హోతు, వట్టతియేవ.

పాళియం ‘‘సియా చ తస్స భిక్ఖునో కోచిదేవ పచ్చయో తేన చీవరేన విప్పవాసాయ, ఛారత్తపరమం తేన భిక్ఖునా తేన చీవరేన విప్పవసితబ్బ’’న్తి ఇమినా అన్తరఘరే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా తస్మిం విహారే వసన్తస్స అఞ్ఞత్థ గమనకిచ్చే సతి విహారతో బహి ఛారత్తం విప్పవాసో అనుఞ్ఞాతో. వసనట్ఠానతో హి అఞ్ఞత్థ ఛారత్తం విప్పవాసో వుత్తో, న తస్మిం విహారే వసన్తస్స. తేన చ **‘‘పున గామసీమం ఓక్కమిత్వాతి ఏత్థ సచే గోచరగామతో పురత్థిమాయ దిసాయ సేనాసనం, అయఞ్చ పచ్ఛిమదిసం గతో హోతీ**’’తిఆది వుత్తం. తతోయేవ చ **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ‘‘తతో చే ఉత్తరి విప్పవసేయ్యా’’తి ఏత్థ ‘‘ఛారత్తతో ఉత్తరి తస్మిం సేనాసనే సత్తమం అరుణం ఉట్ఠాపేయ్యా’’తి అత్థో వుత్తో. **భదన్తబుద్ధదత్తాచరియేన** పన పాకటతరం కత్వా అయమేవత్థో వుత్తో. వుత్తఞ్హి తేన –

‘‘యం గామం గోచరం కత్వా, భిక్ఖు ఆరఞ్ఞకే వసే;
తస్మిం గామే ఠపేతుం తం, మాసమేకన్తు వట్టతి.

‘‘అఞ్ఞత్థేవ వసన్తస్స, ఛారత్తపరమం మతం;
అయమస్స అధిప్పాయో, పటిచ్ఛన్నో పకాసితో’’తి.

‘‘కోసమ్బియం అఞ్ఞతరో భిక్ఖు గిలానో హోతీ’’తి ఆగతత్తా **‘‘కోసమ్బకసమ్ముతి అనుఞ్ఞాతా**’’తి వుత్తం. కోసమ్బకస్స భిక్ఖునో సమ్ముతి **కోసమ్బకసమ్ముతి. సేనాసనం ఆగన్త్వా**తి వుసితవిహారస్సేవ సన్ధాయ వుత్తత్తా తస్మిం గామూపచారేపి అఞ్ఞస్మిం విహారే అరుణం ఉట్ఠాపేతుం న వట్టతి. **వసిత్వా**తి అరుణం ఉట్ఠాపేత్వా. గతట్ఠానస్స అతిదూరత్తా **‘‘ఏవం అసక్కోన్తేనా**’’తి వుత్తం. **తత్థేవా**తి తస్మింయేవ గతట్ఠానే.

సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౭-౬౫౯. దసమే **ఉద్దిస్స ఠపితభాగే**తి అత్తనో ఘరేపి ఉద్దిసిత్వా విసుం ఠపితకోట్ఠాసే. ‘‘ఏకం మయ్హం, ఏకం ఇమస్స దేహీ’’తి ఏవం ఏకవాచాయ ఆపజ్జితబ్బత్తా **‘‘ఆపజ్జేయ్య ఏకతో**’’తి వుత్తం. **తుమ్హాకం సప్పిఆదీని ఆభతానీ**తి తుమ్హాకం అత్థాయ ఆభతాని సప్పిఆదీని. పరిణతభావం జానిత్వాపి వుత్తవిధినా విఞ్ఞాపేన్తేన తేసం సన్తకమేవ విఞ్ఞాపితం నామ హోతీతి ఆహ – **‘‘మయ్హమ్పి దేథాతి వదతి, వట్టతీ**’’తి.

౬౬౦. పుప్ఫమ్పి ఆరోపేతుం న వట్టతీతి ఇదం పరిణతం సన్ధాయ వుత్తం. సచే పన ఏకస్మిం చేతియే పూజితం పుప్ఫం గహేత్వా అఞ్ఞస్మిం చేతియే పూజేతి, వట్టతి. **ఠితం దిస్వా**తి సేసకం గహేత్వా ఠితం దిస్వా. **ఇమస్స సునఖస్స మా దేహి, ఏతస్స దేహీ**తి ఇదం పరిణతేయేవ. తిరచ్ఛానగతస్స పరిచ్చజిత్వా దిన్నే పన తం పలాపేత్వా అఞ్ఞం భుఞ్జాపేతుం వట్టతి.

‘‘**కత్థ దేమా**తిఆదినా ఏకేనాకారేన పాళియం అనాపత్తి దస్సితా, ఏవం పన అపుచ్ఛితేపి అపరిణతం ఇదన్తి జానన్తేన అత్తనో రుచియా యత్థ ఇచ్ఛతి, తత్థ దాపేతుం వట్టతీ’’తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **యత్థ ఇచ్ఛథ, తత్థ దేథా**తి ఏత్థాపి ‘‘తుమ్హాకం రుచియా’’తి వుత్తత్తా యత్థ ఇచ్ఛతి, తత్థ దాపేతుం లభతి. **పాళియం ఆగతనయేనేవా**తి ‘‘యత్థ తుమ్హాకం దేయ్యధమ్మో’’తిఆదినా నయేన. సఙ్ఘపరిణతభావో, తం ఞత్వా అత్తనో పరిణామనం, పటిలాభోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో పత్తవగ్గో తతియో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

నిస్సగ్గియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుతియో భాగో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

వినయపిటకే

సారత్థదీపనీ-టీకా (తతియో భాగో)

౫. పాచిత్తియకణ్డం

౧. ముసావాదవగ్గో

౧. ముసావాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧. ముసావాదవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే **ఖుద్దకానన్తి** ఏత్థ ‘‘**ఖుద్దక**-సద్దో బహు-సద్దపరియాయో . బహుభావతో ఇమాని ఖుద్దకాని నామ జాతానీ’’తి వదన్తి. **తత్థాతి** తేసు నవసు వగ్గేసు, తేసు వా ఖుద్దకేసు. కారణేన కారణన్తరపటిచ్ఛాదనమేవ విభావేతుం ‘‘**రూపం అనిచ్చ**’’న్తిఆదిమాహ. రూపం అనిచ్చన్తి పటిజానిత్వా తత్థ కారణం వదన్తో ‘‘**జానితబ్బతో**’’తి ఆహ. ‘‘యది ఏవం నిబ్బానస్సపి అనిచ్చతా ఆపజ్జతీ’’తి పరేన వుత్తో తం కారణం పటిచ్ఛాదేతుం పున ‘‘**జాతిధమ్మతో**’’తి అఞ్ఞం కారణం వదతి.

‘‘సమ్పజానం ముసా భాసతీ’’తి వత్తబ్బే **సమ్పజాన ముసా భాసతీతి** అనునాసికలోపేన నిద్దేసోతి ఆహ ‘‘**జానన్తో ముసా భాసతీ**’’తి.

౨. జానిత్వా జానన్తస్స చ ముసా భణనేతి పుబ్బభాగేపి జానిత్వా వచనక్ఖణేపి జానన్తస్స ముసా భణనే. భణనఞ్చ నామ ఇధ అభూతస్స వా భూతతం భూతస్స వా అభూతతం కత్వా కాయేన వా వాచాయ వా విఞ్ఞాపనపయోగో. **సమ్పజానముసావాదేతి** చ నిమిత్తత్థే భుమ్మవచనం, తస్మా యో సమ్పజాన ముసా వదతి, తస్స తంనిమిత్తం తంహేతు తప్పచ్చయా పాచిత్తియం హోతీతి ఏవమేత్థ అఞ్ఞేసు చ ఈదిసేసు అత్థో వేదితబ్బో.

౩. విసంవాదేన్తి ఏతేనాతి **విసంవాదనం,** వఞ్చనాధిప్పాయవసప్పవత్తం చిత్తం. తేనాహ ‘‘**విసంవాదనచిత్తం పురతో కత్వా వదన్తస్సా**’’తి. వదతి ఏతాయాతి **వాచా,** వచనసముట్ఠాపికా చేతనా. తేనాహ ‘‘**మిచ్ఛావాచా…పే.… చేతనా**’’తి. **పభేదగతా వాచాతి** అనేకభేదభిన్నా. **ఏవం పఠమపదేన సుద్ధచేతనా…పే.… కథితాతి వేదితబ్బాతి** ఇమినా ఇమం దీపేతి – సుద్ధచేతనా వా సుద్ధసద్దో వా సుద్ధవిఞ్ఞత్తి వా ముసావాదో నామ న హోతి, విఞ్ఞత్తియా సద్దేన చ సహితా తంసముట్ఠాపికా చేతనా ముసావాదోతి. **చక్ఖువసేన అగ్గహితారమ్మణన్తి** చక్ఖుసన్నిస్సితేన విఞ్ఞాణేన అగ్గహితమారమ్మణం. ఘానాదీనం తిణ్ణం ఇన్ద్రియానం సమ్పత్తవిసయగ్గాహకత్తా వుత్తం ‘‘**తీహి ఇన్ద్రియేహి ఏకాబద్ధం వియ కత్వా**’’తి. ‘‘ధనునా విజ్ఝతీ’’తిఆదీసు వియ ‘‘చక్ఖునా దిట్ఠ’’న్తి అయం వోహారో లోకే పాకటోతి ఆహ ‘‘**ఓళారికేనేవ నయేనా**’’తి.

౧౧. **అవీమంసిత్వాతి** అనుపపరిక్ఖిత్వా. **అనుపధారేత్వాతి** అవినిచ్ఛినిత్వా. **జళత్తాతి** అఞ్ఞాణతాయ. **దారుసకటం యోజేత్వా గతోతి** దారుసకటం యోజేత్వా తత్థ నిసీదిత్వా గతోతి అధిప్పాయో. **గతో భవిస్సతీతి** తథేవ సన్నిట్ఠానం కత్వా వుత్తత్తా ముసావాదో జాతో. కేచి పన "కేళిం కురుమానోతి వుత్తత్తా ఏవం వదన్తో దుబ్భాసితం ఆపజ్జతీ"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం . జాతిఆదీహియేవ హి దసహి అక్కోసవత్థూహి దవకమ్యతాయ వదన్తస్స దుబ్భాసితం వుత్తం. వుత్తఞ్హేతం –

> "హీనుక్కట్ఠేహి ఉక్కట్ఠం, హీనం వా జాతిఆదిహి;
> ఉజుం వాఞ్ఞాపదేసేన, వదే దుబ్భాసితం దవా"తి.

చిత్తేన థోకతరభావంయేవ అగ్గహేత్వా బహుభావంయేవ గహేత్వా వుత్తత్తా "గామో ఏకతేలో"తిఆదినాపి ముసావాదో జాతో. **చారేసున్తి** ఉపనేసుం. విసంవాదనపురేక్ఖారతా, విసంవాదనచిత్తేన యమత్థం వత్తుకామో, తస్స పుగ్గలస్స విఞ్ఞాపనపయోగో చాతి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని . ఉత్తరిమనుస్సధమ్మారోచనత్థం ముసా భణన్తస్స పారాజికం, అమూలకేన పారాజికేన అనుద్ధంసనత్థం సఙ్ఘాదిసేసో, సఙ్ఘాదిసేసేన అనుద్ధంసనత్థం పాచిత్తియం, ఆచారవిపత్తియా దుక్కటం, "యో తే విహారే వసతీ"తిఆదిపరియాయేన ఉత్తరిమనుస్సధమ్మారోచనత్థం పటివిజానన్తస్స ముసా భణితే థుల్లచ్చయం, అప్పటివిజానన్తస్స దుక్కటం, కేవలం ముసా భణన్తస్స ఇధ పాచిత్తియం వుత్తం.

ముసావాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨. దుతియే కణ్ణకటుకతాయ అమనాపం వదన్తా కణ్ణేసు విజ్ఝన్తా వియ హోన్తీతి ఆహ "**ఓమసన్తీతి ఓవిజ్ఝన్తీ**"తి. **పధంసేన్తీతి** అభిభవన్తి.

౧౩. **బోధిసత్తో తేన సమయేన హోతీతి** తేన సమయేన బోధిసత్తో నన్దివిసాలో నామ అహోసీతి అత్థో. అతీతత్థే వత్తమానవచనం, కిరియాకాలవచనిచ్ఛాయ వా వత్తమానప్పయోగో సద్దన్తరసన్నిధానేన భూతతావగమో సియాతి. **పచ్చేసీతి** "అమనాపం ఇద"న్తి అఞ్ఞాసి. **హేట్ఠారుక్ఖే దత్వాతి** ఉపత్థమ్భకే దత్వా. **పుబ్బే పతిట్ఠితారప్పదేసం పున అరే పత్తేతి** పుబ్బే ఉజుకం హేట్ఠాముఖం పతిట్ఠితఅరస్స భూమిప్పదేసం పున తస్మింయేవ అరే పరివత్తేత్వా హేట్ఠాముఖభావేన సమ్పత్తే, పఠమం భూమియం పతిట్ఠితనేమిప్పదేసే పరివత్తేత్వా పున భూమియం పతిట్ఠితేతి వుత్తం హోతి. **సిథిలకరణన్తి** సిథిలకిరియా.

౧౫. **పుబ్బేతి** అట్ఠుప్పత్తియం. **తచ్ఛకకమ్మన్తి** వడ్ఢకీకమ్మం. **కోట్టకకమ్మన్తి** వా పాసాణకోట్టకకమ్మం . **హత్థముద్దాగణనాతి** అఙ్గులిసఙ్కోచేనేవ గణనా. పాదసికమిలక్ఖకాదయో వియ నవన్తవసేన గణనా **అచ్ఛిద్దకగణనా. ఆది**-సద్దేన సఙ్కలనపటుప్పాదనవోక్లనభాగహారాదివసేన పవత్తా పిణ్డగణనా గహితా. యస్స సా పగుణా హోతి, సో రుక్ఖమ్పి దిస్వా "ఏత్తకాని ఏత్థ పణ్ణానీ"తి జానాతి. యభ మేథునేతి వచనతో **య**-కార **భ**-కారే ఏకతో యోజితే అసద్ధమ్మవచనం హోతి.

౧౬-౨౬. **ఆపత్తియా కారేతబ్బోతి** పాచిత్తియేన కారేతబ్బో ఉపసగ్గాదిమత్తవిసిట్ఠానం అతిచణ్డాలాదిపదానం పాళియం ఆగతేసుయేవ సఙ్గహితత్తా. **చోరోసీతిఆదీనం** పన కేనచి పరియాయేన పాళియం అనాగతత్తా దుక్కటం వుత్తం. **హసాధిప్పాయతాతి** పురిమపదస్స అత్థవివరణం. పాళియం అవుత్తేపి "జాతిఆదీహి అక్కోసవత్థూహి పరమ్ముఖా అక్కోసన్తస్స వత్థూనం అనఞ్ఞభావతో యథా దుక్కటం, తథా దవకమ్యతాయ పరమ్ముఖా వదన్తస్సపి దుబ్భాసితమేవా"తి ఆచరియా వదన్తి. **సబ్బసత్తాతి** ఏత్థ వచనత్థవిజాననపకతికా తిరచ్ఛానగతాపి గహేతబ్బా.

౩౫. అనుసాసనిపురేక్ఖారతాయ ఠత్వా వదన్తస్స చిత్తస్స లహుపరివత్తిభావతో అన్తరా కోపే ఉప్పన్నేపి అనాపత్తి. యం అక్కోసతి, తస్స ఉపసమ్పన్నతా, అనఞ్ఞాపదేసేన జాతిఆదీహి అక్కోసనం, "మం అక్కోసతీ"తి జాననా, అత్థపురేక్ఖారతాదీనం అభావతాతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬. తతియే భణ్డనం జాతం ఏతేసన్తి **భణ్డనజాతా. సమ్మన్తనన్తి** రహో సంసన్దనం. హత్థపరామాసాదివసేన మత్థకం పత్తో కలహో జాతో ఏతేసన్తి **కలహజాతా**. అనాపత్తిగామికం విరుద్ధవాదభూతం వివాదం ఆపన్నాతి **వివాదాపన్నా**. విగ్గహసంవత్తనికా కథా **విగ్గాహికకథా**. పిసతీతి పిసుణా, వాచా, సమగ్గే సత్తే అవయవభూతే వగ్గే భిన్నే కరోతీతి అత్థో. పిసుణా ఏవ **పేసుఞ్ఞం**. తాయ వాచాయ వా సమన్నాగతో పిసుణో, తస్స కమ్మం **పేసుఞ్ఞం. పియభావస్స సుఞ్ఞకరణవాచన్తి** ఇమినా పన "పియసుఞ్ఞకరణతో పిసుణా"తి నిరుత్తినయేన అత్థం వదతి.

ఇధాపి "దసహాకారేహి పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతీ"తి వచనతో దసవిధఅక్కోసవత్థువసేనేవ పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరన్తస్స పాచిత్తియం. పాళిముత్తకానం చోరోతిఆదీనం వసేన పన దుక్కటమేవాతి వేదితబ్బం . "అనక్కోసవత్థుభూతం పన పేసుఞ్ఞకరం తస్స కిరియం వచనం వా పియకమ్యతాయ ఉపసంహరన్తస్స కిఞ్చాపి ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి న దిస్సతి, తథాపి దుక్కటేనేత్థ భవితబ్బ"న్తి వదన్తి. జాతిఆదీహి అనఞ్ఞాపదేసేన అక్కోసన్తస్స భిక్ఖునో సుత్వా భిక్ఖుస్స ఉపసంహరణం, పియకమ్యతాభేదాధిప్పాయేసు అఞ్ఞతరతా, తస్స విజాననాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పదసోధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫. చతుత్థే **ఏకతోతి** అనుపసమ్పన్నేన సద్ధిం. **పురిమబ్యఞ్జనేన సదిసం పచ్ఛాబ్యఞ్జనన్తి** "రూపం అనిచ్చ"న్తి ఏత్థ అనిచ్చ-సద్దేన సదిసం "వేదనా అనిచ్చా"తి ఏత్థ అనిచ్చ-సద్దం వదతి. **అక్ఖరసమూహోతి** అవిభత్తికో అక్ఖరసమూహో. **అక్ఖరానుబ్యఞ్జనసమూహో పదన్తి** విభత్తిఅన్తం పదమాహ. విభత్తిఅన్తమేవ పదం గహేత్వా "**పఠమపదం పదమేవ, దుతియం అనుపద**"న్తి వుత్తం.

ఏకం పదన్తి గాథాపదం సన్ధాయ వదతి. **పదగణనాయాతి** గాథాపదగణనాయ. **అపాపుణిత్వాతి** సద్ధిం అకథేత్వా. **రున్తి ఓపాతేతీతి** ఏత్థ అనునాసికో ఆగమవసేన వుత్తో, సంయోగపుబ్బస్స రస్సత్తం కతన్తి వేదితబ్బం. తేనాహ "**రూ-**

కారమత్తమేవా’’తి. ఏత్థ చ ‘‘రూపం అనిచ్చన్తి భణ సామణేరా’’తి వుచ్చమానో సచే రూ-కారం అవత్వా రు-ఇతి రస్సం కత్వా వదతి, అఞ్ఞం భణితం నామ హోతి, తస్మా అనాపత్తి. ఏవఞ్చ కత్వా ‘‘వేదనా అనిచ్చా’’తి ఏత్థాపి అనిచ్చ-సద్దమత్తేనేవ ఆపత్తి హోతీతి వేదితబ్బం. **ఏస నయోతి** ఏకమేవక్ఖరం వత్వా ఠానం. ‘‘మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా’’తి వుచ్చమానో హి మ-కారమత్తమేవ వత్వా తిట్ఠతి. ‘‘ఏవం మే సుత’’న్తిఆదిసుత్తం భణాపియమానో ఏ-కారం వత్వా తిట్ఠతి చే, అన్వక్ఖరేన పాచిత్తియం, అపరిపుణ్ణపదం వత్వా ఠితే అనుబ్యఞ్జనేన. పదేసు ఏకం పఠమపదం విరజ్ఝతి, దుతియేన అనుపదేన పాచిత్తియం.

అనఙ్గణసుత్తం (మ॰ ని॰ ౧.౫౭ ఆదయో) **సమ్మాదిట్ఠిసుత్తం** (మ॰ ని॰ ౧.౮౯ ఆదయో) **మహావేదల్లఞ్చ** (మ॰ ని॰ ౧.౪౪౯ ఆదయో) ధమ్మసేనాపతినా భాసితం, **అనుమానసుత్తం** (మ॰ ని॰ ౧.౧౮౧ ఆదయో) మహామోగ్గల్లానత్థేరేన, **చూళవేదల్లసుత్తం** (మ॰ ని॰ ౧.౪౬౦ ఆదయో) ధమ్మదిన్నాయ థేరియా భాసితం. పచ్చేకబుద్ధభాసితమ్పి బుద్ధభాసితేయేవ సఙ్గహం గచ్ఛతి. **అట్ఠకథానిస్సితోతి** పుబ్బే మగధభాసాయ వుత్తం ధమ్మసఙ్గహారుళ్హం అట్ఠకథం సన్ధాయ వదతి. ఇదానిపి ‘‘యథాపి దీపికో నామ, నిలీయిత్వా గణ్హతే మిగే’’తి (మి॰ ప॰ ౬.౧.౫) ఏవమాదికం సఙ్గహారుళ్హం అట్ఠకథావచనం గహేతబ్బన్తి వదన్తి. **పాళినిస్సితోతి** ‘‘మక్కటీ వజ్జిపుత్తా చా’’తిఏవమాదినా (పారా॰ ౬౬) పాళియంయేవ ఆగతో. **వివట్టూపనిస్సితన్తి** నిబ్బానుపనిస్సితం. వివట్టనిస్సితం పన సామఞ్ఞతో గహేతబ్బన్తి ఆహ ‘‘**కిఞ్చాపీ**’’తిఆది. **థేరస్సాతి** నాగసేనత్థేరస్స. **మగ్గకథాదీని** పకరణాని. ‘‘అక్ఖరేన వాచేతి, అక్ఖరక్ఖరే ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా’’తి వత్తబ్బే ‘‘**అక్ఖరాయ వాచేతి, అక్ఖరక్ఖరాయ ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా**’’తి పాళియం వుత్తం.

౪౮. అనుపసమ్పన్నేన సద్ధిం గణ్హన్తస్స అనాపత్తీతి అనుపసమ్పన్నేన సహ నిసీదిత్వా ఉద్దేసం గణ్హన్తస్స అనాపత్తి వుత్తా. **దహరభిక్ఖు నిసిన్నో...పే.... భణతో అనాపత్తీతి** ఏత్థ ద్వీసుపి ఠితేసు నిసిన్నేసు వా ఉపసమ్పన్నస్స భణామీతి భణన్తస్స అనాపత్తియేవ. **ఉపచారం ముఞ్చిత్వాతి** పరిసపరియన్తతో ద్వాదసహత్థం ముఞ్చిత్వా. ‘‘నిసిన్నే వాచేమీ’’తి భణన్తస్సపి ఉపచారం ముఞ్చిత్వా నిసిన్నత్తా అనాపత్తి. సచే పన దూరే నిసిన్నమ్పి వాచేమీతి విసుం సల్లక్ఖేత్వా భణతి, ఆపత్తియేవ. **ఏకో పాదో న ఆగచ్ఛతీతి** పుబ్బే పగుణోయేవ పచ్ఛా అసరన్తస్స న ఆగచ్ఛతి, తం ‘‘ఏవం భణాహీ’’తి ఏకతో భణన్తస్స అనాపత్తి. **ఓపాతేతీతి** సద్ధిం కథేతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అనుపసమ్పన్నతా, వుత్తలక్ఖణధమ్మం పదసో వాచనతా, ఏకతో భణనఞ్చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పదసోధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯-౫౦. పఞ్చమే **వికూజమానాతి** నిత్థునన్తా. **కాకచ్ఛమానాతి** రోదన్తా. తత్రిదం వత్థునిదస్సనం వా. **తేన ను ఖో పాతితన్తి** పుచ్ఛావసేన కథితత్తా నత్థి ముసావాదో. కేచి పన ‘‘సన్దేహవసేన వచనం ముసా నామ న హోతి, తస్మా ఏవం వుత్త’’న్తి వదన్తి. **సన్తికం అగన్త్వాతి** ‘‘యం ఏతేసం న కప్పతి, తం తేసమ్పి న కప్పతీ’’తి అధిప్పాయేన అగన్త్వా.

౫౧. దిరత్తతిరత్తన్తి ఏత్థ వచనసిలిట్ఠతామత్తేన **దిరత్త**-గ్గహణం కతన్తి వేదితబ్బం. తిరత్తఞ్హి సహవాసే లబ్భమానే దిరత్తే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దిరత్తగ్గహణం విసుం న యోజేతి. తేనేవాహ ‘‘**ఉత్తరిదిరత్తతిరత్తన్తి భగవా సామణేరానం సఙ్గహకరణత్థాయ**

తిరత్తపరిహారం అదాసీ''తి. నిరన్తరం తిరత్తదస్సనత్థం వా దిరత్తగ్గహణం కతం. కేవలఞ్హి తిరత్తన్తి వుత్తే అఞ్ఞత్థ వాసేన అన్తరికమ్పి తిరత్తం గణ్హేయ్య, దిరత్తవిసిట్ఠం పన తిరత్తం వుచ్చమానం తేన అనన్తరికమేవ తిరత్తం దీపేతి. సయనం **సేయ్యా,** సయన్తి ఏత్థాతిపి **సేయ్యా**తి ఆహ ''**కాయప్పసారణసఙ్ఖాత**''న్తిఆది. **తస్మా**తి యస్మా ఉభయమ్పి పరిగ్గహితం, తస్మా. **పఞ్చహి ఛదనేహీ**తి ఇట్ఠకసిలాసుధాతిణపణ్ణసఙ్ఖాతేహి పఞ్చహి ఛదనేహి. **వాచుగ్గతవసేనా**తి పగుణవసేన. **దియడ్ఢహత్థుబ్బేధో** వడ్ఢకీహత్థేన గహేతబ్బో. **ఏకూపచారో**తి వళఞ్జనద్వారస్స ఏకత్తం సన్ధాయ వుత్తం. సతగబ్భం వా చతుస్సాలం ఏకూపచారం హోతీతి సమ్బన్ధో.

ఉపరిమతలేన సద్ధిం అసమ్బద్ధభిత్తికస్సాతి ఇదం తులాయ అబ్భన్తరే సయిత్వా పున తేనేవ సుసిరేన నిక్ఖమిత్వా భిత్తిఅన్తరేన హేట్ఠిమతలం పవిసితుం యోగ్గేపి ఉపరిమతలేన అసమ్బద్ధభిత్తికే సేనాసనే అనాపత్తియా వుత్తాయ తథా పవిసితుం అసక్కుణేయ్యే సమ్బద్ధభిత్తికే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి దస్సనత్థం వుత్తం, న పన సమ్బద్ధభిత్తికే ఆపత్తీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **హేట్ఠాపాసాదే సయితభిక్ఖుస్స అనాపత్తీ**తి ఇదమ్పి తాదిసే సేనాసనే హేట్ఠిమతలే సయితస్సేవ ఆపత్తిప్పసఙ్గో సియాతి తంనివారణత్థం వుత్తం, న పన ఉపరిమతలే సయితస్స ఆపత్తీతి దస్సనత్థం. **నానూపచారే**తి యత్థ బహి నిస్సేణిం కత్వా ఉపరిమతలం ఆరోహన్తి, తాదిసం సన్ధాయ వుత్తం. ఉపరిమతలేపి ఆకాసఙ్గణే నిపజ్జన్తస్స ఆపత్తియా అభావతో ''**ఛదనబ్భన్తరే**''తి వుత్తం.

సభాసఙ్ఖేపేనాతి సభాకారేన. **అడ్ఢకుట్టకే సేనాసనే**తి ఏత్థ "అడ్ఢకుట్టకం నామ యత్థ ఏకం పస్సం ముఞ్చిత్వా తీసు పస్సేసు భిత్తియో బద్ధా హోన్తి, యత్థ వా ఏకస్మిం పస్సే భిత్తిం ఉట్ఠాపేత్వా ఉభోసు పస్సేసు ఉపడ్ఢం ఉపడ్ఢం కత్వా భిత్తియో ఉట్ఠాపేన్తి, తాదిసం సేనాసన"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **గణ్ఠిపదే** పన "అడ్ఢకుట్టకేతి ఛదనం అడ్ఢేన అసమ్పత్తకుట్టకే"తి వుత్తం, తమ్పి నో న యుత్తం. ''**వాళసఙ్ఘాటో** నామ థమ్భానం ఉపరి వాళరూపేహి కతసఙ్ఘాటో వుచ్చతీ''తి వదన్తి. **పరిక్ఖేపస్స బహిగతే**తి ఏత్థ యస్మిం పస్సే పరిక్ఖేపో నత్థి, తత్థాపి పరిక్ఖేపారహప్పదేసతో బహిగతే అనాపత్తియేవాతి దట్ఠబ్బం. **అపరిచ్ఛిన్నగబ్భూపచారే**తి ఏత్థ మజ్ఝే వివటఙ్గణవన్తాసు పముఖమహాచతుస్సాలాసు యథా ఆకాసఙ్గణం అనోతరిత్వా పముఖేనేవ గన్త్వా సబ్బగబ్భే పవిసితుం న సక్కా హోతి, ఏవం ఏకేకగబ్భస్స ద్వీసు పస్సేసు కుట్టం నీహరిత్వా కతం **పరిచ్ఛిన్నగబ్భూపచారం** నామ, ఇదం పన తాదిసం న హోతీతి "అపరిచ్ఛిన్నగబ్భూపచారే"తి వుత్తం. **సబ్బగబ్భే పవిసన్తీ**తి గబ్భూపచారస్స అపరిచ్ఛిన్నత్తా ఆకాసఙ్గణం అనోతరిత్వా పముఖేనేవ గన్త్వా తం తం గబ్భం పవిసన్తి. అథ కుతో తస్స పరిక్ఖేపోయేవ సబ్బపరిచ్ఛన్నత్తాతి వుత్తన్తి ఆహ ''**గబ్భపరిక్ఖేపోయేవ హిస్స పరిక్ఖేపో**''తి. ఇదఞ్చ సమన్తా గబ్భభిత్తియో సన్ధాయ వుత్తం. చతుస్సాలవసేన సన్నివిట్ఠేపి సేనాసనే గబ్భపముఖం విసుం అపరిక్ఖిత్తమ్పి సమన్తా ఠితగబ్భభిత్తీనం వసేన పరిక్ఖిత్తం నామ హోతి.

"నను చ 'అపరిక్ఖిత్తే పముఖే అనాపత్తీ'తి అన్ధకట్ఠకథాయం అవిసేసేన వుత్తం, తస్మా చతుస్సాలవసేన సన్నివిట్ఠేపి సేనాసనే విసుం అపరిక్ఖిత్తే పముఖే అనాపత్తియేవా"తి యో వదేయ్య, తస్స వాదపరిమోచనత్థం ఇదం వుత్తం ''**యం పన... పే... పాటేక్కసన్నివేసా ఏకచ్ఛదనా గబ్భపాళియో సన్ధాయ వుత్త**''న్తి. ఇదం వుత్తం హోతి – "అపరిక్ఖిత్తే పముఖే అనాపత్తీతి యం వుత్తం, తం న చతుస్సాలవసేన సన్నివిట్ఠా గబ్భపాళియో సన్ధాయ వుత్తం, కిఞ్చరహి విసుం సన్నివిట్ఠం ఏకమేవ గబ్భపాళిం సన్ధాయ. తాదిసాయ హి గబ్భపాళియా అపరిక్ఖిత్తే పముఖే అనాపత్తి, న చతుస్సాలవసేన సన్నివిట్ఠాయా"తి. ఏకాయ చ గబ్భపాళియా తస్స తస్స గబ్భస్స ఉపచారం పరిచ్ఛిన్దిత్వా అన్తమసో ఉభోసు పస్సేసు ఖుద్దకభిత్తీనం

ఉట్ఠాపనమత్తేనపి పముఖం పరిక్ఖిత్తం నామ హోతి, చతుస్సాలవసేన సన్నివిట్ఠాసు పన గబ్భపాళీసు ఉభోసు పస్సేసు గబ్భభిత్తీనం వసేనపి పముఖం పరిక్ఖిత్తం నామ హోతి. తస్మా యం ఇమినా లక్ఖణేన పరిక్ఖిత్తం పముఖం, తత్థ ఆపత్తి, ఇతరత్థ అనాపత్తీతి ఇదమేత్థ సన్నిట్ఠానం.

ఇదాని “అపరిక్ఖిత్తే పముఖే అనాపత్తీ”తి వత్వా తస్సేవ వచనస్స అధిప్పాయం పకాసేన్తేన యం వుత్తం “భూమియం వినా జగతియా పముఖం సన్ధాయ కథిత”న్తి, తస్స అయుత్తతావిభావనత్థం ‘‘**యఞ్చ తత్థా**’’తిఆది ఆరద్ధం. **భూమియం వినా జగతియా పముఖం సన్ధాయ కథిత**న్తి హి ఇమస్స వచనస్స అయమధిప్పాయో – “అపరిక్ఖిత్తే పముఖే అనాపత్తీ”తి యం వుత్తం, తం వినా వత్థుం భూమియం కతగేహస్స పముఖం సన్ధాయ కథితం. సచే పన ఉచ్చవత్థుకం పముఖం హోతి, పరిక్ఖిత్తసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీతి. తేనేవాహ ‘‘**దసహత్థుబ్బేధాపి హి జగతి పరిక్ఖేపసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీ**’’తి. హేట్ఠాపి ఇదమేవ మనసి సన్నిధాయ వుత్తం “ఉచ్చవత్థుకం చేపి హోతి, పముఖే సయితో గబ్భే సయితానం ఆపత్తిం న కరోతీ”తి. **తత్థాతి** అన్ధకట్ఠకథాయం. **జగతియా పమాణం వత్వాతి** “సచే జగతియా ఓతరిత్వా భూమియం సయితో, జగతియా ఉపరి సయితం న పస్సతీ”తి ఏవం జగతియా ఉబ్బేధేన పమాణం వత్వా. ఏకసాలాదీసు ఉజుకమేవ దీఘం కత్వా సన్నివేసితో పాసాదో **ఏకసాలసన్నివేసో**. ద్విసాలసన్నివేసాదయోపి వుత్తానుసారతో వేదితబ్బా. సాలప్పభేదదీపనమేవ చేత్థ హేట్ఠా వుత్తతో విసేసో.

మజ్ఝేపాకారం కరోన్తీతి ఏత్థాపి పరిక్ఖేపస్స హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన దియడ్ఢహత్థుబ్బేధత్తా దియడ్ఢహత్థం చేపి మజ్ఝే పాకారం కరోన్తి, నానూపచారమేవ హోతీతి వేదితబ్బం. **న హి ఛిద్దేన గేహం ఏకూపచారం నామ హోతీతి** ఏత్థ సచే ఉబ్బేధేన దియడ్ఢహత్థబ్భన్తరే మనుస్సానం సఞ్చారప్పహోనకం ఛిద్దం హోతి, తమ్పి ద్వారమేవాతి ఏకూపచారం హోతి. **కిం పరిక్ఖేపోవిద్ధస్తోతి** పముఖస్స పరిక్ఖేపం సన్ధాయ వదతి. సబ్బత్థ పఞ్చన్నంయేవ ఛదనానం ఆగతత్తా వదతి ‘‘**పఞ్చన్నం అఞ్ఞతరేన ఛదనేన ఛన్నా**’’తి.

౫౩. పాళియం “సేయ్యా నామ సబ్బచ్ఛన్నా సబ్బపరిచ్ఛన్నా యేభుయ్యేనచ్ఛన్నా యేభుయ్యేనపరిచ్ఛన్నా”తి వదన్తేన యేభుయ్యేనచ్ఛన్నయేభుయ్యేనపరిచ్ఛన్నసేనాసనం పాచిత్తియస్స అవసానం వియ కత్వా దస్సితం, “ఉపడ్ఢచ్ఛన్నే ఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నే ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వదన్తేన చ ఉపడ్ఢచ్ఛన్నఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నసేనాసనం దుక్కటస్స ఆదిం కత్వా దస్సితం, ఉభిన్నమన్తరా కేన భవితబ్బం పాచిత్తియేన, ఉదాహు దుక్కటేనాతి? లోకవజ్జసిక్ఖాపదస్సేవ అనవసేసం కత్వా పఞ్ఞాపనతో ఇమస్స చ పణ్ణత్తివజ్జత్తా యేభుయ్యేనచ్ఛన్నయేభుయ్యేనపరిచ్ఛన్నస్స ఉపడ్ఢచ్ఛన్నఉపడ్ఢపరిచ్ఛన్నస్స చ అన్తరా పాచిత్తియం అనివారితమేవ, తస్మా వినయవినిచ్ఛయే చ గరుకేయేవ ఠాతబ్బత్తా అట్ఠకథాయమ్పి పాచిత్తియమేవ దస్సితం. **సత్త పాచిత్తియానీతి** పాళియం వుత్తపాచిత్తియం సామఞ్ఞతో ఏకత్తేన గహేత్వా వుత్తం. విసుం పన గయ్హమానే “సబ్బచ్ఛన్నే సబ్బపరిచ్ఛన్నే పాచిత్తియం, యేభుయ్యేనచ్ఛన్నే యేభుయ్యేనపరిచ్ఛన్నే పాచిత్తియ”న్తి అట్ఠేవ పాచిత్తియాని హోన్తి.

సేనమ్బమణ్డపవణ్ణం హోతీతి సీహళదీపే కిర ఉచ్చవత్థుకో సబ్బచ్ఛన్నో సబ్బఅపరిచ్ఛన్నో ఏవంనామకో సన్నిపాతమణ్డపో అత్థి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. యది జగతిపరిక్ఖేపసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, ఉచ్చవత్థుకత్తా మణ్డపస్స సబ్బఅపరిచ్ఛన్నతా న యుజ్జతీతి ఆహ ‘‘**ఇమినాపేతం వేదితబ్బ**’’న్తిఆది. **చూళకచ్ఛన్నా**దీని చేత్థ ఏవం వేదితబ్బాని – యస్స చతూసు భాగేసు ఏకో ఛన్నో, సేసా అచ్ఛన్నా, ఇదం **చూళకచ్ఛన్నం**. యస్స తీసు భాగేసు ద్వే ఛన్నా, ఏకో

అచ్ఛన్నో, ఇదం **యేభుయ్యేనచ్ఛన్నం**. యస్స ద్వీసు భాగేసు ఏకో ఛన్నో, ఏకో అచ్ఛన్నో, ఇదం **ఉపడ్ఢచ్ఛన్నం** నామ సేనాసనం. **చూళకపరిచ్ఛన్నా**దీనిపి ఇమినావ నయేన వేదితబ్బాని. సేసం ఉత్తానమేవ. పాచిత్తియవత్థుకసేనాసనం, తత్థ తత్థ అనుపసమ్పన్నేన సహ నిపజ్జనం, చతుత్థదివసే సూరియత్థఙ్గమనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

సహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫. ఛట్ఠే ''పఠమసిక్ఖాపదే 'భిక్ఖుం ఠపేత్వా అవసేసో అనుపసమ్పన్నో నామా'తి వుత్తత్తా 'మాతుగామోపి అనుపసమ్పన్నగ్గహణేన గహితోయేవా'తి చతుత్థదివసే మాతుగామేన సద్ధిం సయన్తస్స ద్వీహి సిక్ఖాపదేహి ద్వే పాచిత్తియాని హోన్తీ''తి వదన్తి. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి ''ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే మాతుగామస్స విసుం వుచ్చమానత్తా పఠమసిక్ఖాపదే 'భిక్ఖుం ఠపేత్వా అవసేసో అనుపసమ్పన్నో నామా'తి పురిసస్సేవ గహణం అనుచ్ఛవిక''న్తి వుత్తం, తదేవ చ యుత్తతరం.

యఞ్చ ఇధ ''**పఠమదివసేపీతి పి**-సద్దేన చతుత్థదివసేపీతి వుత్తం హోతీ''తి కారణం వదన్తి, తమ్పి అకారణం **పి**-సద్దో సమ్పిణ్డనత్థోయేవాతి నియమాభావతో అవధారణత్థస్స చ సమ్భవతో. సమ్భావనే వా **పి**-సద్దో దట్ఠబ్బో. తేన ఇధ పఠమదివసేపి తావ ఆపత్తి, దుతియాదిదివసే కిమేవ వత్తబ్బన్తి ఇమమత్థం దీపేతి. సమ్పిణ్డనత్థేపి **పి**-సద్దే గయ్హమానే ఇమినావ సిక్ఖాపదేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తియా అఞ్ఞస్మిమ్పి దివసే ఆపజ్జనం దీపేతి, న పఠమసిక్ఖాపదేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తియాతి అకారణమేవ తన్తి దట్ఠబ్బం. ''మతిత్థీ పారాజికవత్థుభూతాపి అనుపాదిన్నపక్ఖే ఠితత్తా సహసేయ్యాపత్తిం న జనేతీ''తి వదన్తి. ''అత్థఙ్గతే సూరియే మాతుగామే నిపన్నే భిక్ఖు నిపజ్జతీ''తి వచనతో దివా సయన్తస్స సహసేయ్యాపత్తి న హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం. పాచిత్తియవత్థుకసేనాసనం, తత్థ మాతుగామేన సహ నిపజ్జనం, సూరియత్థఙ్గమనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౦-౬౪. సత్తమే ఘరం నయతీతి **ఘరణీ**, ఘరనాయికా. తేనాహ ''**ఘరసామినీ**''తి. **సుణ్హాతి** సుణిసా. **న యక్ఖేనాతి**ఆదీనం ''అఞ్ఞత్రా''తి ఇమినా సమ్బన్ధో. పురిసవిగ్గహం గహేత్వా ఠితేన యక్ఖేన వా పేతేన వా తిరచ్ఛానేన వా సద్ధిం ఠితాయపి దేసేతుం న వట్టతి. **అక్ఖరాయ దేసేతీతి** ఏత్థ ''ఛప్పఞ్చవాచతో ఉత్తరి 'ఇమం పదం భాసిస్సామీ'తి ఏకమ్పి అక్ఖరం వత్వా తిట్ఠతి, ఆపత్తియేవా''తి వదన్తి.

౬౬. ''**ఏకో గాథాపాదో**తి ఇదం గాథాబన్ధమేవ సన్ధాయ వుత్తం, అఞ్ఞత్థ పన విభత్తిఅన్తపదమేవ గహేతబ్బ''న్తి వదన్తి. ''**అట్ఠకథం ధమ్మపదం జాతకాదివత్థుం వా**తి ఇమినాపి పోరాణం సఙ్గీతిఆరుళ్హమేవ అట్ఠకథాది వుత్త''న్తి వదన్తి. అట్ఠకథాదిపాఠం ఠపేత్వా దమిళాదిభాసన్తరేన యథారుచి కథేతుం వట్టతి. **పదసోధమ్మే వుత్తప్పభేదో**తి ఇమినా అఞ్ఞత్థ అనాపత్తీతి దీపేతి. **ఉట్ఠహిత్వా పున నిసీదిత్వా**తి ఇరియాపథపరివత్తననయేన నానాఇరియాపథేనపి అనాపత్తీతి దీపేతి. **సబ్బం చేపి దీఘనికాయం కథేతీ**తి యావ న నిట్ఠాతి, తావ పునదివసేపి కథేతి.

దుతియస్స విఞ్ఞూపురిసస్స అగ్గహణం **అకిరియా**. మాతుగామేన సద్ధిం ఠితస్స చ విఞ్ఞూపురిసస్స చ ఉపచారో అనియతేసు వుత్తనయేనేవ గహేతబ్బో. సేసం ఉత్తానమేవ. వుత్తలక్ఖణస్స ధమ్మస్స ఛన్నం వాచానం ఉపరి దేసనా, వుత్తలక్ఖణో మాతుగామో, ఇరియాపథపఅవత్తనాభావో, విఞ్ఞూపురిసాభావో, అపఞ్హవిస్సజ్జనాతి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. భూతారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౭. అట్ఠమే **అన్తరాతి** పరినిబ్బానసమయతో అఞ్ఞస్మిం కాలే. **అతికడ్ఢియమానేనాతి** “వదథ, భన్తే, కిం తుమ్హేహి అధిగత”న్తి ఏవం నిప్పీళియమానేన. అనతికడ్ఢియమానేనపి పుచ్ఛితే వా అపుచ్ఛితే వా తథారూపే కారణే సతి ఆరోచేతుం వట్టతియేవ. తేనేవ అఞ్ఞతరేన దహరభిక్ఖునా ఉపవదితో అఞ్ఞతరో థేరో “ఆవుసో, ఉపరిమగ్గత్థాయ వాయామం మా అకాసి, ఖీణాసవో తయా ఉపవదితో”తి ఆహ. థేరేన చ “అత్థి తే, ఆవుసో, ఇమస్మిం సాసనే పతిట్ఠా”తి వుత్తో దహరభిక్ఖు “ఆమ, భన్తే, సోతాపన్నో అహ”న్తి అవోచ. “కారకో అయ”న్తి ఇత్థాపి పటిపత్తియా అమోఘభావదస్సనేన సముత్తేజనాయ సమ్పహంసనాయ చ అరియా అత్తానం పకాసేన్తియేవ. **సుతపరియత్తిసీలగుణన్తి** సుతగుణం పరియత్తిగుణం సీలగుణఞ్చ. ఉమ్మత్తకస్స ఇధ అవచనే కారణం వదన్తేన ఖిత్తచిత్తవేదనట్టానమ్పి అవచనే కారణం వుత్తమేవాతి దట్ఠబ్బం. **ఇతి**-సద్దేన వా ఆదిఅత్థేన ఖిత్తచిత్తవేదనట్టే సఙ్గణ్హాతి. తేనేవ వదతి **“చిత్తక్ఖేపస్స వా అభావా”**తి. **దిట్ఠిసమ్పన్నానన్తి** మగ్గఫలదిట్ఠియా సమన్నాగతానం. అరియానమేవ హి ఉమ్మత్తకాదిభావో నత్థి. ఝానలాభినో పన తస్మిం సతి ఝానా పరిహాయన్తి, తస్మా తేసం అభూతారోచనపచ్చయా అనాపత్తి వత్తబ్బా, న భూతారోచనపచ్చయా. తేనేవాహ **“భూతారోచనపచ్చయా అనాపత్తి న వత్తబ్బా”**తి.

పుబ్బే అవుత్తేహీతి చతుత్థపారాజికే అవుత్తేహి. ఇదఞ్చ సిక్ఖాపదం పణ్ణత్తిఅజాననవసేన అచిత్తకసముట్ఠానం హోతి. అరియా చేత్థ పణ్ణత్తిం జానన్తా వీతిక్కమం న కరోన్తి, పుథుజ్జనా పన పణ్ణత్తిం జానిత్వాపి వీతిక్కమం కరోన్తి, తే చ సత్థునో ఆణావీతిక్కమచేతనాయ బలవఅకుసలభావతో ఝానా పరిహాయన్తీతి దట్ఠబ్బం, ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన అరియపుగ్గలే ఏవ సన్ధాయ **“కుసలాబ్యాకతచిత్తేహి ద్విచిత్త”**న్తి వుత్తం. పణ్ణత్తిం అజానన్తా పన ఝానలాభీ పుథుజ్జనా వత్థుమ్హి లోభవసేన అకుసలచిత్తేనపి న ఆరోచేన్తీతి నత్థి. ఇధ దుక్ఖవేదనాయ అభావతో “ద్వివేదన”న్తి ఇమస్స అనురూపం కత్వా **ద్విచిత్తన్తి** ఇదం వుత్తన్తి ఏవం వా ఏత్థ అధిప్పాయో గహేతబ్బో. సేసం ఉత్తానమేవ. ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స భూతతా, అనుపసమ్పన్నస్స ఆరోచనం, తఙ్ఖణవిజాననా, అనఞ్ఞప్పదేసోతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

భూతారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౮. నవమే **దుట్ఠుల్లసద్దత్థదస్సనత్థన్తి** దుట్ఠుల్లసద్దస్స అత్థదస్సనత్థం. అత్థే హి దస్సితే సద్దోపి “అయం ఏతేసు అత్థేసు వత్తతీ”తి దస్సితోయేవ హోతి. “యం యం దుట్ఠుల్లసద్దేన అభిధీయతి, తం సబ్బం దస్సేతుం పారాజికాని వుత్తానీ”తి అయమ్హేత్థ అధిప్పాయో. **తత్రాయం విచారణాతి** తత్ర పాళియం అయం విచారణా, తత్ర పాళిఅట్ఠకథాసు వా అయం విచారణా. **తత్థ భవేయ్యాతి** తత్థ కస్సచి విమతి ఏవం భవేయ్య. అనుపసమ్పన్నస్స దుట్ఠుల్లారోచనే వియ దుక్కటేన భవితబ్బన్తి ఆహ

‘‘**దుక్కటం ఆపజ్జతీ**’’తి. **అక్కోసన్తోపి దుక్కటం ఆపజ్జేయ్యా**తి ఓమసవాదేన దుక్కటం ఆపజ్జేయ్య. అధిప్పాయం అజానన్తేనపి అట్ఠకథాచరియానం వచనేయేవ ఠాతబ్బన్తి దీపనత్థం ‘‘**అట్ఠకథాచరియావ ఏత్థ పమాణ**’’న్తి వుత్తం. పునపి అట్ఠకథావచనమేవ ఉపపత్తితో దళ్హం కత్వా పతిట్ఠపేన్తో ‘‘**ఇమినాపి చేత**’’న్తిఆదిమాహ.

౮౦. ‘‘అఞ్ఞత్ర భిక్ఖుసమ్ముతియా’’తి వుత్తత్తా సమ్ముతి అత్థీతి గహేతబ్బాతి ఆహ ‘‘**ఇధ వుత్తత్తాయేవా**’’తిఆది.

౮౨. ఆదితో పఞ్చ సిక్ఖాపదానీతి పాణాతిపాతాదీని పఞ్చ సిక్ఖాపదాని. ‘‘**సేసానీ**తి వికాలభోజనాదీని పఞ్చా’’తి వదన్తి. కేచి పన ‘‘ఆదితో పట్ఠాయ పఞ్చ సిక్ఖాపదానీతి సుక్కవిస్సట్ఠిఆదీని పఞ్చా’’తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. పాణాతిపాతాదీని హి దసేవ సిక్ఖాపదాని సామణేరానం పఞ్ఞత్తాని. వుత్తఞ్హేతం –

> ‘‘అథ ఖో సామణేరానం ఏతదహోసి ‘కతి ను ఖో అమ్హాకం సిక్ఖాపదాని, కత్థ చ అమ్హేహి సిక్ఖితబ్బ’న్తి? భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. అనుజానామి, భిక్ఖవే, సామణేరానం దస సిక్ఖాపదాని, తేసు చ సామణేరేహి సిక్ఖితుం, పాణాతిపాతా వేరమణీ అదిన్నాదానా వేరమణీ’’తిఆది (మహావ. ౧౦౬).

తేసం పఞ్ఞత్తేసుయేవ సిక్ఖాపదేసు దుట్ఠుల్లాదుట్ఠుల్లవిచారణా కాతబ్బా, న చ సుక్కవిస్సట్ఠిఆదీని విసుం తేసం పఞ్ఞత్తాని అత్థీతి. అథ భిక్ఖునో దుట్ఠుల్లసఙ్ఖాతాని సుక్కవిస్సట్ఠిఆదీని అనుపసమ్పన్నస్స కిం నామ హోన్తీతి ఆహ ‘‘**సుక్కవిస్సట్ఠి...పే.... అజ్ఝాచారో నామాతి వుత్త**’’న్తి. ఇమినాపి చేతం సిద్ధం ‘‘అనుపసమ్పన్నస్స సుక్కవిస్సట్ఠిఆది దుట్ఠుల్లం నామ న హోతీ’’తి. అజ్ఝాచారో నామాతి హి వదన్తో అనుపసమ్పన్నస్స సుక్కవిస్సట్ఠిఆది కేవలం అజ్ఝాచారో నామ హోతి, న పన దుట్ఠుల్లో నామ అజ్ఝాచారోతి దీపేతి. ‘‘అజ్ఝాచారో నామాతి చ అట్ఠకథాయం వుత్తత్తా అకత్తబ్బరూపత్తా చ అనుపసమ్పన్నస్స సుక్కవిస్సట్ఠిఆదీని దణ్డకమ్మవత్థుపక్ఖం భజన్తి, తాని చ అఞ్ఞస్స అనుపసమ్పన్నస్స అవణ్ణకామతాయ ఆరోచేన్తో భిక్ఖు దుక్కటం ఆపజ్జతీ’’తి వదన్తి. ఇధ పన **అనుపసమ్పన్న**గ్గహణేన సామణేరసామణేరీసిక్ఖమానానం గహణం వేదితబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అన్తిమవత్థుం అనజ్ఝాపన్నస్స భిక్ఖునో సవత్థుకో సఙ్ఘాదిసేసో, అనుపసమ్పన్నస్స ఆరోచనం, భిక్ఖుసమ్ముతియా అభావోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పథవీఖణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౪-౮౬. దసమే **ఏకిన్ద్రియ**న్తి ‘‘కాయిన్ద్రియం అత్థీ’’తి మఞ్ఞమానా వదన్తి. **ముట్ఠిప్పమాణా**తి ముట్ఠినా సఙ్గహేతబ్బప్పమాణా. ఏత్థ కిఞ్చాపి యేభుయ్యపంసుం అప్పపంసుఞ్చ పథవిం వత్వా ఉపడ్ఢపంసుకా పథవీ న వుత్తా, తథాపి పణ్ణత్తివజ్జసిక్ఖాపదేసు సావసేసపఞ్ఞత్తియాపి సమ్భవతో ఉపడ్ఢపంసుకాయపి పథవియా పాచిత్తియమేవాతి గహేతబ్బం. కేచి పన ‘‘సబ్బచ్ఛన్నాదీసు ఉపడ్ఢే దుక్కటస్స వుత్తత్తా ఇధాపి దుక్కటం యుత్త’’న్తి వదన్తి, తం న యుత్తం పాచిత్తియవత్థుకఞ్చ అనాపత్తివత్థుకఞ్చ దువిధం పథవిం ఠపేత్వా అఞ్ఞిస్సా దుక్కటవత్థుకాయ తతియాయ పథవియా అభావతో. ద్వేయేవ హి పథవియో వుత్తా ‘‘జాతా చ పథవీ అజాతా చ పథవీ’’తి. తస్మా ద్వీసు అఞ్ఞతరాయ పథవియా భవితబ్బం, వినయవినిచ్ఛయే చ సమ్పత్తే గరుకేయేవ ఠాతబ్బత్తా న సక్కా ఏత్థ అనాపత్తియా భవితుం. సబ్బచ్ఛన్నాదీసు పన ఉపడ్ఢే దుక్కటం యుత్తం తత్థ తాదిసస్స దుక్కటవత్థునో సబ్భావా.

‘‘**పోక్ఖరణిం ఖణా’’తి వదతి, వట్టతీ**తి “ఇమస్మిం ఓకాసే”తి అనియమేత్వా వుత్తత్తా వట్టతి. ‘‘**ఇమం వల్లిం ఖణా**’’తి వుత్తేపి పథవీఖణనం సన్ధాయ పవత్తవోహారత్తా ఇమినావ సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి, న భూతగామపాతబ్యతాయ. **కుటేహీ**తి ఘటేహి. **తనుకకద్దమో**తి ఉదకమిస్సకకద్దమో. సో చ ఉదకగతికత్తా వట్టతి. **ఓమకచాతుమాస**న్తి ఊనచాతుమాసం. **ఓవట్ఠ**న్తి దేవేన ఓవట్ఠం. **అకతపబ్భారే**తి అవళఞ్జనట్ఠానదస్సనత్థం వుత్తం. తాదిసే హి వమ్మికస్స సబ్భావోతి. **మూసికుక్కురం** నామ మూసికాహి ఖణిత్వా బహి కతపంసురాసి. **ఏసేవ నయో**తి ఓమకచాతుమాసఓవట్ఠోయేవ వట్టతీతి అత్థో.

ఏకదివసమ్పి న వట్టతీతి ఓవట్ఠఏకదివసాతిక్కన్తోపి వికోపేతుం న వట్టతి. “హేట్ఠాభూమిసమ్బన్ధేపి చ గోకణ్టకే భూమితో ఛిన్దిత్వా ఉద్ధం ఠితత్తా అచ్చుగ్గతమత్థకతో ఛిన్దిత్వా గహేతుం వట్టతీ”తి వదన్తి. సకట్ఠానే అతిట్ఠమానం కత్వా పాదేహి మద్దిత్వా ఛిన్దిత్వా ఆలోళితకద్దమమ్పి గహేతుం వట్టతి. **తతో**తి తతో పురాణసేనాసనతో. **ఇట్ఠకం గణ్హామీ**తిఆది సుద్ధచిత్తం సన్ధాయ వుత్తం. **ఉదకేనా**తి ఉజుకం ఆకాసతోయేవ పతనకఉదకేన. “సచే పన అఞ్ఞత్థ పహరిత్వా పతితేన ఉదకేన తేమితం హోతి, వట్టతీ”తి వదన్తి. **ఉచ్చాలేత్వా**తి ఉక్ఖిపిత్వా. **తేన అపదేసేనా**తి తేన లేసేన.

౮౭-౮౮. **అవిసయత్తా అనాపత్తీ**తి ఏత్థ సచేపి నిబ్బాపేతుం సక్కా హోతి, పఠమం సుద్ధచిత్తేన దిన్నత్తా “దహతూ”తి సల్లక్ఖేత్వాపి తిట్ఠతి, అనాపత్తి. **ఓవట్ఠం ఛన్న**న్తి పఠమం ఓవట్ఠం పచ్ఛా ఛన్నం. సేసం ఉత్తానమేవ. జాతపథవీ, పథవీసఞ్ఞితా, ఖణనఖణాపనానం అఞ్ఞతరన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పథవీఖణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో ముసావాదవగ్గో పఠమో.

౨. భూతగామవగ్గో

౧. భూతగామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౯. సేనాసనవగ్గస్స పఠమే **నిగ్గహేతుం అసక్కోన్తో**తి సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో. ఇమినా పన వచనేన దారకస్స తత్థ ఉపనీతభావో తేన చ దిట్ఠభావో వుత్తోయేవాతి దట్ఠబ్బం. తేన హి భిక్ఖునా తం రుక్ఖం ఛిన్దితుం ఆరద్ధే తత్థ నిబ్బత్తా ఏకా తరుణపుత్తా దేవధీతా పుత్తం అఙ్కేనాదాయ ఠితా తం యాచి “మా మే సామి విమానం ఛిన్ది, న సక్ఖిస్సామి పుత్తకం ఆదాయ అనావాసా విచరితు”న్తి. సో “అహం అఞ్ఞత్థ ఈదిసం రుక్ఖం న లభిస్సామీ”తి తస్సా వచనం నాదియి. సా “ఇమమ్పి తావ దారకం ఓలోకేత్వా ఓరమిస్సతీ”తి పుత్తం రుక్ఖసాఖాయ ఠపేసి. సో భిక్ఖు ఉక్ఖిత్తం ఫరసుం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో దారకస్స బాహం ఛిన్ది. ఏవఞ్చ సయితో విమానే సయితో నామ హోతీతి కత్వా వుత్తం ‘‘**రుక్ఖట్ఠకదిబ్బవిమానే నిపన్నస్సా**’’తి.

రుక్ఖట్ఠకదిబ్బవిమానేతి చ సాఖట్ఠకవిమానం సన్ధాయ వుత్తం. రుక్ఖస్స ఉపరి నిబ్బత్తఞ్హి విమానం రుక్ఖపటిబద్ధత్తా ‘‘**రుక్ఖట్ఠకవిమాన**’’న్తి వుచ్చతి. సాఖట్ఠకవిమానం పన సబ్బసాఖాసన్నిస్సితం హుత్వా తిట్ఠతి. తత్థ యం రుక్ఖట్ఠకవిమానం హోతి, తం యావ రుక్ఖస్స మూలమత్తమ్పి తిట్ఠతి, తావ న నస్సతి. సాఖట్ఠకవిమానం పన సాఖాసు భిజ్జమానాసు తత్థ

తత్థేవ భిజ్జిత్వా సబ్బసాఖాసు భిన్నాసు సబ్బం భిజ్జతి, ఇదమ్పి చ విమానం సాఖట్ఠకం, తస్మా రుక్ఖే ఛిన్నే తం విమానం సబ్బసో వినట్ఠం, తేనేవ సా దేవతా భగవతో సన్తికా లద్ధే అఞ్ఞస్మిం విమానే వసి. **బాహుం ధనమూలేయేవ ఛిన్దీ**తి అంసేన సద్ధిం బాహం ఛిన్ది. ఇమినా చ రుక్ఖదేవతానం గత్తాని ఛిజ్జన్తి, న చాతుమహారాజికాదీనం వియ అచ్ఛేజ్జానీతి దట్ఠబ్బం. **రుక్ఖధమ్మే**తి రుక్ఖపకతియం, రుక్ఖసభావేతి అత్థో. రుక్ఖానం వియ ఛేదనాదీసు అకుప్పనఞ్హి రుక్ఖధమ్మో నామ.

ఉప్పతితన్తి ఉప్పన్నం. **భన్త**న్తి ధావన్తం. **వారయే**తి నిగ్గణ్హేయ్య. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా నామ ఛేకో సారథి అతివేగేన ధావన్తం రథం నిగ్గహేత్వా యథిచ్ఛకం పేసేతి, ఏవం యో పుగ్గలో ఉప్పన్నం కోధం వారయే నిగ్గణ్హితుం సక్కోతి, తమహం సారథిం బ్రూమి. ఇతరో పన రాజఉపరాజాదీనం రథసారథిజనో రస్మిగ్గాహో నామ హోతి, న ఉత్తమసారథీతి.

దుతియగాథాయ పన అయమత్థో – **యో**తి (సు॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧) యో యాదిసో ఖత్తియకులా వా పబ్బజితో బ్రాహ్మణకులా వా పబ్బజితో నవో వా మజ్ఝిమో వా థేరో వా. **ఉప్పతిత**న్తి ఉద్ధముద్ధం పతితం, గతం పవత్తన్తి అత్థో, ఉప్పన్నన్తి వుత్తం హోతి. **కోధ**న్తి ‘‘అనత్థం మే చరతీతి ఆఘాతో జాయతీ’’తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౦; అ॰ ని॰ ౯.౨౯) నయేన సుత్తే వుత్తానం నవన్నం, ‘‘అత్థం మే న చరతీ’’తిఆదీనఞ్చ తప్పటిపక్ఖతో సిద్ధానం నవన్నమేవాతి అట్ఠారసన్నం ఖాణుకణ్టకాదినా అట్ఠానేన సద్ధిం ఏకూనవీసతియా ఆఘాతవత్థూనం అఞ్ఞతరాఘాతవత్థుసమ్భవం ఆఘాతం. **విసట**న్తి విత్థతం. **సప్పవిస**న్తి సప్పస్స విసం. **ఇవా**తి ఓపమ్మవచనం. **ఇ**-కారలోపం కత్వా వ-ఇచ్చేవ వుత్తం. **ఓసధేహీ**తి అగదేహి. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా విసతికిచ్ఛకో వేజ్జో సప్పేన దట్ఠో సబ్బం కాయం ఫరిత్వా ఠితం విసటం సప్పవిసం మూలఖన్ధతచపత్తపుప్ఫాదీనం అఞ్ఞతరేహి, నానాభేసజ్జేహి పయోజేత్వా కతేహి వా ఓసధేహి ఖిప్పమేవ వినేయ్య, ఏవమేవ యో యథావుత్తేన ఆఘాతవత్థునా ఉప్పతితం చిత్తసన్తానం బ్యాపేత్వా ఠితం కోధం వినయనుపాయేసు తదఙ్గవినయాదీసు యేన కేనచి ఉపాయేన వినేతి నాధివాసేతి పజహతి వినోదేతి బ్యన్తిం కరోతి, సో భిక్ఖు జహాతి ఓరపారం. సో ఏవం కోధం వినేన్తో భిక్ఖు యస్మా కోధో తతియమగ్గేన సబ్బసో పహీయతి, తస్మా ఓరపారసఞ్ఞితాని పఞ్చోరమ్భాగియసంయోజనాని జహాతీతి. అవిసేసేన హి **పార**న్తి తీరస్స నామం, తస్మా ఓరాని చ తాని సంసారసాగరస్స పారభూతాని చాతి కత్వా ‘‘ఓరపార’’న్తి వుచ్చతి.

అథ వా యో ఉప్పతితం వినేతి కోధం విసటం సప్పవిసంవ ఓసధేహి, సో తతియమగ్గేన సబ్బసో కోధం వినేత్వా అనాగామిఫలే ఠితో భిక్ఖు జహాతి ఓరపారం. తత్థ **ఓర**న్తి సకత్తభావో. **పార**న్తి పరత్తభావో. ఓరం వా ఛ అజ్ఝత్తికాని ఆయతనాని, పారం ఛ బాహిరాయతనాని. తథా ఓరం మనుస్సలోకో, పారం దేవలోకో. ఓరం కామధాతు, పారం రూపారూపధాతు. ఓరం కామరూపభవో, పారం అరూపభవో. ఓరం అత్తభావో, పారం అత్తభావసుఖుపకరణాని. ఏవమేతస్మిం ఓరపారే చతుత్థమగ్గేన ఛన్దరాగం పజహన్తో ‘‘జహాతి ఓరపార’’న్తి వుచ్చతి. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి అనాగామినో కామరాగస్స పహీనత్తా ఇధత్తభావాదీసు ఛన్దరాగో ఏవ నత్థి, అపిచ ఖో పనస్స వణ్ణప్పకాసనత్థం సబ్బమేతం ఓరపారభేదం సఙ్గహేత్వా తత్థ ఛన్దరాగప్పహానేన ‘‘జహాతి ఓరపార’’న్తి వుత్తం.

ఇదాని తస్సత్థస్స విభావనత్థాయ ఉపమం ఆహ **‘‘ఉరగో జిణ్ణమివత్తచం పురాణ’’**న్తి. తత్థ ఉరేన గచ్ఛతీతి **ఉరగో,** సప్పస్సేతం అధివచనం. సో దువిధో కామరూపీ చ అకామరూపీ చ. కామరూపీపి దువిధో జలజో థలజో చ. జలజో జలే ఏవ కామరూపం లభతి, న థలే **సఙ్ఖపాలజాతకే** (జా॰ ౨.౧౭.౧౪౩ ఆదయో) సఙ్ఖపాలనాగరాజా వియ. థలజో థలే ఏవ, న

జలే. సో జజ్జరభావేన జిణ్ణం, చిరకాలతాయ పురాణఞ్చాతి సఙ్ఖం గతం తచం జహన్తో చతుబ్బిధేన జహతి సజాతియం రితో జిగుచ్ఛన్తో నిస్సాయ థామేనాతి. సజాతి నామ సప్పజాతి దీఘత్తభావో. ఉరగా హి పఞ్చసు ఠానేసు సజాతిం నాతివత్తన్తి ఉపపత్తియం చుతియం విస్సట్ఠనిద్దోక్కమనే సజాతియా మేథునపటిసేవనే జిణ్ణతచాపనయనే చాతి. తస్మా యదా తచం జహతి, తదా సజాతియంయేవ ఠత్వా జహతి. సజాతియం ఠితోపి చ జిగుచ్ఛన్తో జహతి. జిగుచ్ఛన్తో నామ యదా ఉపడ్ఢట్ఠానే ముత్తో హోతి, ఉపడ్ఢట్ఠానే అముత్తో ఓలమ్బతి, తదా నం అట్టీయన్తో జహతి, ఏవం జిగుచ్ఛన్తోపి చ దణ్డన్తరం వా మూలన్తరం వా పాసాణన్తరం వా నిస్సాయ జహతి. నిస్సాయ జహన్తోపి చ థామం జనేత్వా ఉస్సాహం కరిత్వా వీరియేన వఙ్కం నఙ్గుట్ఠం కత్వా పస్ససన్తోవ ఫణం కరిత్వా జహతి. ఏవం జహిత్వా యేనకామం పక్కమతి.

ఏవమేవ అయమ్పి భిక్ఖు ఓరపారం జహితుకామో చతుబ్బిధేన జహతి సజాతియం ఠితో జిగుచ్ఛన్తో నిస్సాయ థామేనాతి. సజాతి నామ భిక్ఖునో “అరియాయ జాతియా జాతో”తి (మ॰ ని॰ ౨.౩౫౧) వచనతో సీలం. తేనేవాహ “సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో”తి (సం॰ ని॰ ౧.౨౩, ౧౯౨). ఏవమేతిస్సం సజాతియం ఠితో భిక్ఖు తం సకత్తభావాదిభేదం ఓరపారం జిణ్ణపురాణత్తచమివ తం దుక్ఖం జనేన్తం తత్థ తత్థ ఆదీనవదస్సనేన జిగుచ్ఛన్తో కల్యాణమిత్తే నిస్సాయ అధిమత్తసమ్మావాయామసఙ్ఖాతం థామం జనేత్వా “దివసం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేతీ”తి (అ॰ ని॰ ౩.౧౬; ౪.౩౭) వుత్తనయేన రత్తిన్దివం ఛధా విభజిత్వా ఘటేన్తో వాయమన్తో ఉరగో వియ వఙ్కం నఙ్గుట్ఠం పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఉరగో వియ పస్ససన్తో అయమ్పి అసిథిలపరక్కమతాయ వాయమన్తో ఉరగోవ ఫణం కరిత్వా అయమ్పి ఞాణవిప్ఫారం జనేత్వా ఉరగోవ తచం ఓరపారం జహతి, జహిత్వా చ ఉరగో వియ ఓహితతచో యేనకామం పక్కమతి, అయమ్పి ఓహితభారో అనుపాదిసేసనిబ్బానధాతుదిసం పక్కమతీతి.

౯౦. **భవన్తీ**తి ఇమినా విరుళ్హమూలే నీలభావం ఆపజ్జిత్వా వడ్ఢమానకే తరుణగచ్ఛే దస్సేతి. **అహువు**న్తి ఇమినా పన వడ్ఢిత్వా ఠితే మహన్తే రుక్ఖగచ్ఛాదికే దస్సేతి. **భవన్తీ**తి ఇమస్స వివరణం ‘‘**జాయన్తి వడ్ఢన్తీ**’’తి, **అహువు**న్తి ఇమస్స ‘‘**జాతా వడ్ఢితా**’’తి. **రాసీ**తి సుద్ధట్ఠకధమ్మసమూహో. **భూతాన**న్తి తథాలద్ధసమఞ్ఞానం అట్ఠధమ్మానం. “భూతానం గామో”తి వుత్తేపి అవయవవినిముత్తస్స సముదాయస్స అభావతో భూతసఞ్ఞితా తేయేవ తిణరుక్ఖలతాదయో గయ్హన్తి. “భూమియం పతిట్ఠహిత్వా హరితభావమాపన్నా రుక్ఖగచ్ఛాదయో దేవతాహి పరిగ్గయ్హన్తి, తస్మా భూతానం నివాసట్ఠానతాయ భూతానం గామో”తిపి వదన్తి. **రుక్ఖాదీన**న్తి **ఆది**-సద్దేన ఓసధిగచ్ఛలతాదయో వేదితబ్బా.

నను చ రుక్ఖాదయో చిత్తరహితతాయ న జీవా, చిత్తరహితతా చ పరిప్ఫన్దాభావతో ఛిన్నేపి రుహనతో విసదిసజాతికభావతో చతుయోనిఅపరియాపన్నతో చ వేదితబ్బా, వుడ్ఢి పన పవాళసిలాలవణానమ్పి విజ్జతీతి న తేసం జీవభావే కారణం, విసయగ్గహణఞ్చ నేసం పరికప్పనామత్తం సుపనం వియ చిఞ్చాదీనం, తథా దోహళాదయో, తత్థ కస్మా భూతగామస్స ఛేదనాదిపచ్చయా పాచిత్తియం వుత్తన్తి? సమణసారుప్పతో తంనివాససత్తానురక్ఖణతో చ. తేనేవాహ ‘‘**జీవసఞ్ఞినో హి మోఘపురిసా మనుస్సా రుక్ఖస్మి**’’న్తిఆది.

౯౧. “మూలే జాయన్తీ”తిఆదీసు అత్థో ఉపరి అత్తనా వుచ్చమానప్పకారేన సీహళట్ఠకథాయం వుత్తోతి ఆహ ‘‘**ఏవం సన్తేపి...పే.... న సమేన్తీ**’’తి. **విజాత**-సద్దో ఇధ **వి**-సద్దలోపం కత్వా నిద్దిట్ఠోతి ఆహ ‘‘**విజాతానీ**’’తి. **విజాత**-సద్దో చ “విజాతా ఇత్థీ”తిఆదీసు వియ పసూతవచనోతి ఆహ ‘‘**పసూతానీ**’’తి. పసూతి చ నామేత్థ నిబ్బత్తపణ్ణమూలతాతి ఆహ

‘‘**నిబ్బత్తపణ్ణమూలానీ**’’తి. ఇమినా ఇమం దీపేతి “నిబ్బత్తపణ్ణమూలాని బీజాని భూతగామసఙ్ఖమేవ గచ్ఛన్తి, తేసు చ వత్తమానో బీజజాత-సద్దో రుళ్హీవసేన రుక్ఖాదీసుపి వత్తతీ”తి. పురిమస్మిం అత్థవికప్పే పన బీజేహి జాతానం రుక్ఖలతాదీనంయేవ భూతగామతా వుత్తా.

తాని దస్సేన్తోతి తాని బీజాని దస్సేన్తో. **మూలబీజ**న్తిఆదీసు మూలమేవ బీజం మూలబీజం. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **ఫళుబీజ**న్తి పబ్బబీజం. పచ్చయన్తరసమవాయే సదిసఫలుప్పత్తియా విసేసకారణభావతో విరుహనసమత్థే సారఫలే నిరుళ్హో **బీజ**-సద్దో. తదత్థసంసిద్ధియా మూలాదీసుపి కేసుచి పవత్తతీతి మూలాదితో నివత్తనత్థం ఏకేన బీజసద్దేన విసేసేత్వా వుత్తం ‘‘**బీజబీజ**’’న్తి “రూపరూపం, దుక్ఖదుక్ఖ”న్తి చ యథా. **బీజతో నిబ్బత్తేన బీజం దస్సిత**న్తి కారియోపచారేన కారణం దస్సితన్తి దీపేతి.

౯౨. **బీజే బీజసఞ్ఞీ**తి ఏత్థ కారణూపచారేన కారియం వుత్తన్తి దస్సేన్తో ‘‘**తత్థ యథా**’’తిఆదిమాహ. **భూతగామపరిమోచనం కత్వా**తి భూతగామతో మోచేత్వా, వియోజేత్వాతి అత్థో. **యం బీజం భూతగామో నామ హోతీ**తి బీజాని చ తాని జాతాని చాతి వుత్తమత్థం సన్ధాయ వదతి. తత్థ **యం బీజ**న్తి యం నిబ్బత్తపణ్ణమూలం బీజం. **తస్మిం బీజే**తి తస్మిం భూతగామసఞ్ఞితే బీజే. ఏత్థ చ బీజజాత-సద్దస్స వియ రుళ్హీవసేన రుక్ఖాదీసు బీజ-సద్దస్సపి పవత్తి వేదితబ్బా. **యథారుత**న్తి యథాపాళి.

యత్థ కత్థచీతి మూలే అగ్గే మజ్ఝే వా. **సఞ్చిచ్చ ఉక్ఖిపితుం న వట్టతీ**తి ఏత్థ సచేపి సరీరే లగ్గభావం జానన్తోవ ఉదకతో ఉట్ఠహతి, “తం ఉద్ధరిస్సామీ”తి సఞ్ఞాయ అభావతో వట్టతి. **ఉప్పాటితానీ**తి ఉద్ధటాని. **బీజగామే సఙ్గహం గచ్ఛన్తీ**తి భూతగామతో పరిమోచితత్తా వుత్తం. **అనన్తక**-గ్గహణేన సాసపమత్తికా గహితా. నామఞ్హేతం తస్సా సేవాలజాతియా . మూలపణ్ణానం అసమ్పుణ్ణత్తా ‘‘**అసమ్పుణ్ణభూతగామో నామా**’’తి వుత్తం. **అభూతగామమూలత్తా**తి ఏత్థ భూతగామో మూలం కారణం ఏతస్సాతి భూతగామమూలో, భూతగామస్స వా మూలం కారణన్తి భూతగామమూలం. బీజగామో హి నామ భూతగామతో సమ్భవతి, భూతగామస్స చ కారణం హోతి, అయం పన తాదిసో న హోతీతి “అభూతగామమూలత్తా”తి వుత్తం. తత్రట్ఠకత్తా వుత్తం ‘‘**నో బీజగామేన సఙ్గహితో**’’తి. ఇదఞ్చ “అభూతగామమూలత్తా”తి ఏత్థ పఠమం వుత్తఅత్థసమ్భవతో వుత్తం. కిఞ్చాపి హి తాలనాళికేరాదీనం ఖాణు ఉద్ధం అవడ్ఢనతో భూతగామస్స కారణం న హోతి, తథాపి భూతగామసఙ్ఖ్యపగతనిబ్బత్తపణ్ణమూలబీజతో సమ్భూతత్తా భూతగామతో ఉప్పన్నో నామ హోతీతి బీజగామేన సఙ్గహం గచ్ఛతి.

‘‘**అఙ్కురే హరితే**’’తి వత్వా తమేవ విభావేతి ‘‘**నీలపణ్ణవణ్ణే జాతే**’’తి, నీలపణ్ణస్స వణ్ణసదిసే వణ్ణే జాతేతి అత్థో. “నీలవణ్ణే జాతే”తి వా పాఠో గహేతబ్బో. **అమూలకభూతగామే సఙ్గహం గచ్ఛతీ**తి నాళికేరస్స ఆవేణికం కత్వా వదతి. “పానీయఘటాదీనం బహి సేవాలో ఉదకే అట్ఠితత్తా బీజగామానులోమత్తా చ దుక్కటవత్థూ”తి వదన్తి. **కణ్ణకమ్పి అబ్బోహారికమేవా**తి నీలవణ్ణమ్పి అబ్బోహారికమేవ. **సేలేయ్యకం** నామ సిలాయ సమ్భూతా ఏకా సుగన్ధజాతి. ‘‘**రుక్ఖత్తచం వికోపేతీ**తి వుత్తత్తా రుక్ఖే జాతం యం కిఞ్చి ఛత్తకం రుక్ఖత్తచం అవికోపేత్వా మత్థకతో ఛిన్దిత్వా గహేతుం వట్టతీ”తి వదన్తి. **రుక్ఖతో ముచ్చిత్వా తిట్ఠతీ**తి ఏత్థ “యదిపి కిఞ్చిమత్తం రుక్ఖే అల్లీనా హుత్వా తిట్ఠతి, రుక్ఖతో గయ్హమానో పన రుక్ఖచ్ఛవిం న వికోపేతి, వట్టతీ”తి వదన్తి. **అల్లరుక్ఖతో న వట్టతీ**తి ఏత్థాపి రుక్ఖత్తచం అవికోపేత్వా మత్థకతో తచ్ఛేత్వా గహేతుం వట్టతీతి వేదితబ్బం. **హత్థకుక్కుచ్చేనా**తి హత్థానం అసంయతభావేన, హత్థచాపల్లేనాతి వుత్తం హోతి. **పానీయం న వాసేతబ్బ**న్తి ఇదం

అత్తనో అత్థాయ నామితం సన్ధాయ వుత్తం. కేవలం అనుపసమ్పన్నస్స అత్థాయ నామితే పన పచ్ఛా తతో లభిత్వా న వాసేతబ్బన్తి నత్థి. ‘‘**యేసం రుక్ఖానం సాఖా రుహతీ**తి వుత్తత్తా యేసం సాఖా న రుహతి, తత్థ కప్పియకరణకిచ్చం నత్థీ’’తి వదన్తి.

౯౩. పఞ్చహి సమణకప్పేహీతి పఞ్చహి సమణవోహారేహి. కిఞ్చాపి హి బీజానం అగ్గినా ఫుట్ఠమత్తేన నఖాదీహి విలిఖనమత్తేన చ అవిరుళ్హీధమ్మతా న హోతి, తథాపి ఏవం కతేయేవ సమణానం కప్పతీతి అగ్గిపరిజితాదయో సమణవోహారా నామ జాతా, తస్మా తేహి సమణవోహారేహి కరణభూతేహి ఫలం పరిభుఞ్జితుం అనుజానామీతి అధిప్పాయో. అబీజనిబ్బట్టబీజానిపి సమణానం కప్పన్తీతి పఞ్ఞత్తపణ్ణత్తిభావతో సమణవోహారాఇచ్చేవ సఙ్ఖం గతాని. అథ వా అగ్గిపరిజితాదీనం పఞ్చన్నం కప్పియభావతోయేవ పఞ్చహి సమణకప్పియభావసఙ్ఖాతేహి కారణేహి ఫలం పరిభుఞ్జితుం అనుజానామీతి ఏవమేత్థ అధిప్పాయో వేదితబ్బో. **అగ్గిపరిజిత**న్తిఆదీసు ‘‘పరిచిత’’న్తిపి పఠన్తి. **అబీజం** నామ తరుణమ్బఫలాది. **నిబ్బట్టబీజం** నామ అమ్బపనసాది, యం బీజం నిబ్బట్టేత్వా విసుం కత్వా పరిభుఞ్జితుం సక్కా హోతి. ‘‘**కప్పియ’’న్తి వత్వావ కాతబ్బ**న్తి యో కప్పియం కరోతి, తేన కత్తబ్బాకారస్సేవ వుత్తత్తా భిక్ఖునా అవుత్తేపి కాతుం వట్టతీతి న గహేతబ్బం. పున ‘‘కప్పియం కారేతబ్బ’’న్తి కారాపనస్స పఠమమేవ కథితత్తా భిక్ఖునా ‘‘కప్పియం కరోహీ’’తి వుత్తేయేవ అనుపసమ్పన్నేన ‘‘కప్పియ’’న్తి వత్వా అగ్గిపరిజితాది కాతబ్బన్తి గహేతబ్బం. ‘‘కప్పియన్తి వచనం పన యాయ కాయచి భాసాయ వత్తుం వట్టతీ’’తి వదన్తి. ‘‘కప్పియన్తి వత్వావ కాతబ్బ’’న్తి వచనతో పఠమం ‘‘కప్పియ’’న్తి వత్వా పచ్ఛా అగ్గిఆదినా ఫుసనాది కాతబ్బన్తి వేదితబ్బం. ‘‘పఠమం అగ్గిం నిక్ఖిపిత్వా నఖాదినా వా విజ్ఝిత్వా తం అనుద్ధరిత్వావ ‘కప్పియ’న్తి వత్తుమ్పి వట్టతీ’’తి వదన్తి.

ఏకస్మిం బీజే వాతిఆదీసు ‘‘ఏకంయేవ కారేమీతి అధిప్పాయే సతిపి ఏకాబద్ధత్తా సబ్బం కతమేవ హోతీ’’తి వదన్తి. **దారుం విజ్ఝతీ**తి ఏత్థ ‘‘జానిత్వాపి విజ్ఝతి వా విజ్ఝాపేతి వా, వట్టతియేవా’’తి వదన్తి. **భత్తసిత్థే విజ్ఝతీ**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. ‘‘**తం విజ్ఝతి, న వట్టతీ**తి రజ్జుఆదీనం భాజనగతికత్తా’’తి వదన్తి. **మరిచపక్కాదీహి మిస్సేత్వా**తి ఏత్థ భత్తసిత్థసమ్బన్ధవసేన ఏకాబద్ధతా వేదితబ్బా, న ఫలానంయేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్బన్ధవసేన. **భిన్దాపేత్వా కప్పియం కారాపేతబ్బ**న్తి బీజతో ముత్తస్స కటాహస్స భాజనగతికత్తా వుత్తం.

నిక్ఖామేతున్తి తం భిక్ఖుం నిక్ఖామేతుం. ‘‘సచే ఏతస్స అనులోమ’’న్తి సేనాసనరక్ఖణత్థాయ అనుఞ్ఞాతమ్పి పటగ్గిదానాదిం అత్తనాపి కాతుం వట్టతీతి ఏత్తకేనేవ ఇదమ్పి ఏతస్స అనులోమన్తి ఏవమధిప్పాయో సియా. పటగ్గిదానం పరిత్తకరణఞ్చ అత్తనో పరస్స వా సేనాసనరక్ఖణత్థాయ వట్టతియేవ. తస్మా సచే తస్స సుత్తస్స ఏతం అనులోమం సియా, అత్తనో న వట్టతి, అఞ్ఞస్స వట్టతీతి అయం విసేసో కుతో లబ్భతీతి ఆహ ‘‘**అత్తనో న వట్టతి...పే.... న సక్కా లద్ధు**’’న్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. భూతగామో, భూతగామసఞ్ఞితా, వికోపనం వా వికోపాపనం వాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

భూతగామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౪-౯౮. దుతియే **అఞ్ఞం వచన**న్తి యం చోదకేన చుదితకస్స దోసవిభావనవచనం వుత్తం, తం తతో అఞ్ఞేనేవ వచనేన పటిచరతి. అథ వా **అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరతీ**తి అఞ్ఞేన కారణేన అఞ్ఞం కారణం పటిచరతీతి ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో, యం చోదకేన చుదితకస్స దోసవిభావనకారణం వుత్తం, తతో అఞ్ఞేన చోదనాయ అమూలకభావదీపకేన కారణేన పటిచరతీతి వుత్తం హోతి. **పటిచరతీ**తి చ పటిచ్ఛాదనవసేన చరతి, పవత్తతీతి అత్థో. పటిచ్ఛాదనత్థో ఏవ వా **చరతి**-సద్దో అనేకత్థత్తా ధాతూనం. తేనాహ ‘‘**పటిచ్ఛాదేతీ**’’తి. **కో ఆపన్నో**తిఆదినా పాళియం చోదనం అవిస్సజ్జేత్వా విక్ఖేపాపజ్జనవసేన అఞ్ఞేన అఞ్ఞం పటిచరణం దస్సితం. అపరమ్పి పన చోదనం విస్సజ్జేత్వా బహిద్ధా కథాఅపనామవసేన పవత్తం పాళిముత్తకం అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణం వేదితబ్బం. ‘‘ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ’’తి పుట్ఠో ‘‘పాటలిపుత్తం గతోమ్హీ’’తి వత్వా పున ‘‘న తవ పాటలిపుత్తగమనం పుచ్ఛామ, ఆపత్తిం పుచ్ఛామా’’తి వుత్తే ‘‘తతో రాజగహం గతోమ్హీ’’తి వత్వా ‘‘రాజగహం వా యాహి బ్రాహ్మణగహం వా, ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ’’తి వుత్తే ‘‘తత్థ మే సూకరమంసం లద్ధ’’న్తిఆదీని వత్వావ కథం బహిద్ధా విక్ఖిపన్తోపి హి ‘‘అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరతి’’చ్చేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

యదేతం అఞ్ఞేన అఞ్ఞం పటిచరణవసేన పవత్తవచనం, తదేవ పుచ్ఛితమత్థం ఠపేత్వా అఞ్ఞం వదతీతి **అఞ్ఞవాదక**న్తి ఆహ ‘‘**అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణస్సేతం నామ**’’న్తి. **తుణ్హీభూతస్సేతం నామ**న్తి తుణ్హీభావస్సేతం నామం, అయమేవ వా పాఠో. **అఞ్ఞవాదకం ఆరోపేతూ**తి అఞ్ఞవాదకకమ్మం ఆరోపేతు, అఞ్ఞవాదకత్తం వా ఇదాని కరియమానేన కమ్మేన ఆరోపేతూతి అత్థో. **విహేసకం ఆరోపేతూ**తి ఏత్థాపి విహేసకకమ్మం విహేసకభావం వా ఆరోపేతూతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

అనారోపితే అఞ్ఞవాదకే వుత్తదుక్కటం పాళియం ఆగతఅఞ్ఞేనఞ్ఞంపటిచరణవసేన యుజ్జతి . అట్ఠకథాయం ఆగతేన పన పాళిముత్తకఅఞ్ఞేనఞ్ఞంపటిచరణవసేన అనారోపితే అఞ్ఞవాదకే ముసావాదేన పాచిత్తియం, ఆరోపితే ఇమినావ పాచిత్తియన్తి వేదితబ్బం. కేచి పన ‘‘ఆరోపితే అఞ్ఞవాదకే ముసావాదేన ఇమినా చ పాచిత్తియద్వయం హోతీ’’తి వదన్తి, తం వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. యా సా ఆదికమ్మికస్స అనాపత్తి వుత్తా, సాపి పాళియం ఆగతఅఞ్ఞేనఞ్ఞంపటిచరణవసేన వుత్తాతి దట్ఠబ్బా, ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తిదస్సనత్థం వా. సేసం ఉత్తానమేవ. ధమ్మకమ్మేన ఆరోపితతా, ఆపత్తియా వా వత్థునా వా అనుయుఞ్జియమానతా, ఛాదేతుకామతాయ అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణం వా తుణ్హీభావో వాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౩. తతియే ధాతుపాఠే **ఝే**-సద్దో చిన్తాయం పఠితోతి ఆహ ‘‘**లామకతో వా చిన్తాపేన్తీ**’’తిఆది. అయమేవ చ అనేకత్థత్తా ధాతూనం ఓలోకనత్థోపి హోతీతి దట్ఠబ్బం. ‘‘అక్ఖరాయ వాచేతీ’’తిఆదీసు (పాచి. ౪౬) వియ ‘‘ఛన్దాయా’’తి లిఙ్గవిపల్లాసవసేన వుత్తన్తి ఆహ ‘‘**ఛన్దేనా**’’తి.

౧౦౫. **యేన వచనేనా**తి యేన ‘‘ఛన్దాయ ఇత్థన్నామో ఇదం నామ కరోతీ’’తిఆదివచనేన. **యేన చ ఖియ్యన్తీ**తి యేన ‘‘ఛన్దాయ ఇత్థన్నామో’’తిఆదివచనేన తత్థ తత్థ భిక్ఖూనం సవనూపచారే ఠత్వా అవణ్ణం పకాసేన్తి.

౧౦౬. **అఞ్ఞం అనుపసమ్పన్నం ఉజ్ఝాపేతీ**తి అఞ్ఞేన అనుపసమ్పన్నేన ఉజ్ఝాపేతి. **తస్స వా తం సన్తికే ఖియ్యతీ**తి తస్స అనుపసమ్పన్నస్స సన్తికే తం సఙ్ఘేన సమ్మతం ఉపసమ్పన్నం ఖియ్యతి, అవణ్ణం వదన్తో వా పకాసేతి. **అనుపసమ్పన్నం**

సఞ్ఞేన సమ్మతన్తి ఏత్థ సమ్మతపుబ్బో సమ్మతోతి వుత్తో. తేనాహ ''**కిఞ్చాపీ**''తిఆది. యస్మా ఉజ్ఝాపనం ఖియ్యనఞ్చ ముసావాదవసేనేవ పవత్తం, తస్మా ఆదికమ్మికస్స అనాపత్తీతి పాచిత్తియట్ఠానే దుక్కటట్ఠానే చ ఇమినావ అనాపత్తిదస్సనత్థం వుత్తన్తి గహేతబ్బం. ఏవఞ్చ కత్వా ఉజ్ఝాపేన్తస్స ఖియ్యన్తస్స చ ఏకక్ఖణే ద్వే ద్వే ఆపత్తియో హోన్తీతి ఆపన్నం. అథ వా ఈదిసం సిక్ఖాపదం ముసావాదతో పఠమం పఞ్ఞత్తన్తి గహేతబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ధమ్మకమ్మేన సమ్మతతా, ఉపసమ్పన్నతా, అగతిగమనాభావో , తస్స అవణ్ణకామతా, యస్స సన్తికే వదతి, తస్స ఉపసమ్పన్నతా, ఉజ్ఝాపనం వా ఖియ్యనం వాతి ఇమాని పనేత్థ ఛ అఙ్గాని.

ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౮-౧౧౦. చతుత్థే **హిమవస్సేనాతి** హిమమేవ వుత్తం. **అపఞ్ఞాతేతి** అప్పతీతే, అప్పసిద్ధేతి అత్థో. ''మణ్డపే వా రుక్ఖమూలే వాతి వచనతో వివటఙ్గణేపి నిక్ఖిపితుం వట్టతీ''తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **గోచరప్పసుతాతి** గోచరట్ఠానం పటిపన్నా. ''అట్ఠ మాసే''తి ఇమినా వస్సానం చాతుమాసం చేపి దేవో న వస్సతి, పటిక్ఖిత్తమేవాతి ఆహ ''**అట్ఠ మాసేతి వచనతో...పే.... నిక్ఖిపితుం న వట్టతియేవా**''తి. తత్థ **చత్తారో మాసేతి** వస్సానస్స చత్తారో మాసే. **అవస్సికసఙ్కేతేతి** ఇమినా అనుఞ్ఞాతేపి అట్ఠ మాసే యత్థ హేమన్తే దేవో వస్సతి, తత్థ అపరేపి చత్తారో మాసా పటిక్ఖిత్తాతి ఆహ ''**అవస్సికసఙ్కేతేతి వచనతో**''తిఆది. ఇమినా ఇమం దీపేతి ''యస్మిం దేసే హేమన్తే దేవో వస్సతి, తత్థ అట్ఠ మాసే పటిక్ఖిపిత్వా చత్తారో మాసా అనుఞ్ఞాతా. యత్థ పన వస్సానేయేవ వస్సతి, తత్థ చత్తారో మాసే పటిక్ఖిపిత్వా అట్ఠ మాసా అనుఞ్ఞాతా''తి.

ఇమినావ నయేన మజ్ఝిమపదేసే యత్థ హేమన్తే హిమవస్సం వస్సతి, తత్థాపి అట్ఠేవ మాసా పటిక్ఖిత్తాతి వేదితబ్బా. తస్మా వస్సానకాలే పకతిఅజ్ఝోకాసే ఓవస్సకమణ్డపే రుక్ఖమూలే చ సన్థరితుం న వట్టతి, హేమన్తకాలే పకతిఅజ్ఝోకాసే ఓవస్సకమణ్డపాదీసుపి వట్టతి. తఞ్చ ఖో యత్థ హిమవస్సేన సేనాసనం న తేమతి, గిమ్హకాలేపి పకతిఅజ్ఝోకాసాదీసు వట్టతియేవ, తఞ్చ ఖో అకాలమేఘాదస్సనే, కాకాదీనం నిబద్ధవాసరుక్ఖమూలే పన కదాచిపి న వట్టతీతి ఏవమేత్థ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

ఇమఞ్చ పన అత్థవిసేసం గహేత్వా భగవతా పఠమమేవ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి విసుం అనుపఞ్ఞత్తి న వుత్తా. తేనేవ హి **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం ''ఇతి యత్థ చ యదా చ సన్థరితుం న వట్టతి, తం సబ్బమిధ అజ్ఝోకాససఙ్ఖమేవ గత''న్తి. అథ వా అవిసేసేన అజ్ఝోకాసే సన్థరణసన్థరాపనాని పటిక్ఖిపిత్వా ''ఈదిసే కాలే ఈదిసే చ పదేసే ఠపేథా''తి అనుజాననమత్తేనేవ అలన్తి న సిక్ఖాపదే విసుం అనుపఞ్ఞత్తి ఉద్ధటాతి వేదితబ్బా. **పరివారే** (పరి॰ ౬౫-౬౭) పన ఇమస్సేవ సిక్ఖాపదస్స అనురూపవసేన పఞ్ఞత్తత్తా ''ఏకా అనుపఞ్ఞత్తీ''తి వుత్తం.

నవవాయిమో సీఘం న నస్సతీతి ఆహ ''**నవవాయిమో వా**''తి. **ఓనద్ధకోతి** చమ్మేన ఓనద్ధో. **ఉక్కట్ఠఅబ్భోకాసికోతి** ఇదం తస్స పరివితక్కదస్సనమత్తం, ఉక్కట్ఠఅబ్భోకాసికస్స పన చీవరకుటి న వట్టతీతి నత్థి. **కాయానుగతికత్తాతి** భిక్ఖునో తత్థేవ సన్నిహితభావం సన్ధాయ వుత్తం. ఇమినా చ తస్మింయేవ కాలే అనాపత్తి వుత్తా, చీవరకుటితో నిక్ఖమిత్వా పన అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తస్స పిణ్డాయ పవిసన్తస్సపి ఆపత్తియేవ. ''యస్మా పన దాయకేహి దానకాలేయేవ సహస్సగ్ఘనకమ్పి కమ్బలం

‘పాదపుఞ్ఛనిం కత్వా పరిభుఞ్జథా’తి దిన్నం తథేవ పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, తస్మా ‘ఇమం మఞ్చపీఠాదిసేనాసనం అబ్భోకాసేపి యథాసుఖం పరిభుఞ్జథా’తి దాయకేహి దిన్నం చే, సబ్బస్మిమ్పి కాలే అబ్భోకాసే నిక్ఖిపితుం వట్టతీ”తి వదన్తి. **పేసేత్వా గన్తబ్బన్తి** ఏత్థ “యో భిక్ఖు ఇమం ఠానం ఆగన్త్వా వసతి, తస్స దేథా”తి వత్వా పేసేతబ్బం.

వలాహకానం అనుట్ఠితభావం సల్లక్ఖేత్వాతి ఇమినా చ గిమ్హానేపి మేఘే ఉట్ఠితే మఞ్చపీఠాదిం యంకిఞ్చి సేనాసనం అజ్ఝోకాసే నిక్ఖిపితుం న వట్టతీతి దీపితన్తి వేదితబ్బం. **“పాదట్ఠానాభిముఖా**తి నిసీదన్తానం పాదపతనట్ఠానాభిముఖా”న్తి కేచి. “సమ్మజ్జన్తస్స పాదట్ఠానాభిముఖా”న్తి అపరే. “బహి వాలుకాయ అగమననిమిత్తం పాదట్ఠానాభిముఖా వాలికా హరితబ్బాతి వుత్త”న్తి ఏకే . **కచవరం హత్థేహి గహేత్వా బహి ఛట్టేతబ్బ**న్తి ఇమినా కచవరం ఛడ్డేస్సామీతి వాలికా న ఛడ్డేతబ్బాతి దీపేతి.

౧౧౧. **అన్తో సంవేఠేత్వా బద్ధ**న్తి ఏరకపత్తాదీహి వేణిం కత్వా తాయ వేణియా ఉభోసు పస్సేసు విత్థతట్ఠానేసు బహుం వేఠేత్వా తతో పట్ఠాయ యావ మజ్ఝట్ఠానం, తావ అన్తో ఆకడ్ఢనవసేన వేఠేత్వా మజ్ఝే సఙ్ఖిపిత్వా తిరియం తత్థ తత్థ బన్ధిత్వా కతం. **కప్పం లభిత్వా**తి గచ్ఛాతి వుత్తవచనేన కప్పం లభిత్వా. థేరస్స హి ఆణత్తియా గచ్ఛన్తస్స అనాపత్తి. **పురిమనయేనేవా**తి “నిసీదిత్వా సయం గచ్ఛన్తో”తిఆదినా పుబ్బే వుత్తనయేనేవ. **అఞ్ఞత్థ గచ్ఛతీ**తి తం మగ్గం అతిక్కమిత్వా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛతి. లేడ్డుపాతుపచారతో బహి ఠితత్తా **“పాదుద్ధారేన కారేతబ్బో”**తి వుత్తం, అఞ్ఞత్థ గచ్ఛన్తస్స పఠమపాదుద్ధారే దుక్కటం, దుతియపాదుద్ధారే పాచిత్తియన్తి అత్థో. **పాకతికం అకత్వా**తి అప్పటిసామేత్వా. **అన్తరసన్నిపాతే**తి అన్తరన్తరా సన్నిపాతే.

ఆవాసికానంయేవ పలిబోధోతి ఏత్థ ఆగన్తుకేహి ఆగన్త్వా కిఞ్చి అవత్వా తత్థ నిసిన్నేపి ఆవాసికానంయేవ పలిబోధోతి అధిప్పాయో. **మహాపచ్చరివాదే** పన “అఞ్ఞేసు ఆగన్త్వా నిసిన్నేసూ”తి ఇదం అమ్హాకన్తి వత్వా వా అవత్వా వా నిసిన్నేసూతి అధిప్పాయో. **మహాఅట్ఠకథావాదే** “ఆపత్తీ”తి పాచిత్తియమేవ వుత్తం. **మహాపచ్చరియం** పన సన్థరణసన్థరాపనే సతి పాచిత్తియేన భవితబ్బన్తి అనాణత్తియా పఞ్ఞత్తత్తా దుక్కటం వుత్తం. “ఇదం ఉస్సారకస్స, ఇదం ధమ్మకథికస్సా”తి విసుం పఞ్ఞత్తత్తా అనాణత్తియా పఞ్ఞత్తేపి పాచిత్తియేనేవ భవితబ్బన్తి అధిప్పాయేన “తస్మిం ఆగన్త్వా నిసిన్నే తస్స పలిబోధో”తి వుత్తం. కేచి పన వదన్తి “అనాణత్తియా పఞ్ఞత్తేపి ధమ్మకథికస్స అనుట్ఠాపనీయత్తా పాచిత్తియేన భవితబ్బం, ఆగన్తుకస్స పన పచ్ఛా ఆగతేహి వుడ్ఢతరేహి ఉట్ఠాపేతబ్బత్తా దుక్కటం వుత్త”న్తి.

౧౧౨. **భూమియం అత్థరితబ్బా**తి చిమిలికాయ సతి తస్సా ఉపరి, అసతి సుద్ధభూమియం అత్థరితబ్బా. **సీహచమ్మాదీనం పరిహరణేయేవ పటిక్ఖేపో వేదితబ్బో**తి ఇమినా –

> “న , భిక్ఖవే, మహాచమ్మాని ధారేతబ్బాని సీహచమ్మం బ్యగ్ఘచమ్మం దీపిచమ్మం, యో ధారేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (మహావ. ౨౫౫) –

ఏవం వుత్తాయ **ఖన్ధకపాళియా** అధిప్పాయం విభావేతి. ఇదం వుత్తం హోతి – “అన్తోపి మఞ్చే పఞ్ఞత్తాని హోన్తి, బహిపి మఞ్చే పఞ్ఞత్తాని హోన్తీ”తి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా మఞ్చపీఠేసు అత్థరిత్వా పరిభోగోయేవ పటిక్ఖిత్తో, భూమత్థరణవసేన పరిభోగో పన అప్పటిక్ఖిత్తోతి. యది ఏవం “పరిహరణేయేవ పటిక్ఖేపో”తి ఇదం కస్మా వుత్తన్తి? యథా “అనుజానామి, భిక్ఖవే, సబ్బం పాసాదపరిభోగ”న్తి (చూళవ. ౩౨౦) వచనతో పుగ్గలికేపి సేనాసనే సేనాసనపరిభోగవసేన

నియమితం సువణ్ణఘటాదికం పరిభుఞ్జితుం వట్టమానమ్పి కేవలం అత్తనో సన్తకం కత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి, ఏవమిదం భూమత్థరణవసేన పరిభుఞ్జియమానమ్పి అత్తనో సన్తకం కత్వా తం తం విహారం హరిత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీతి దస్సనత్థం "పరిహరణేయేవ పటిక్ఖేపో వేదితబ్బో"తి వుత్తం. **దారుమయపీఠన్తి** ఫలకమయమేవ పీఠం వుత్తం. **పాదకథలికన్తి** అధోతపాదట్ఠపనకం. **అజ్ఝోకాసే రజనం పచిత్వా...పే.... పటిసామేతబ్బన్తి** ఏత్థ థేవే అసతి రజనకమ్మే నిట్ఠితే పటిసామేతబ్బం.

౧౧౩. "**భిక్ఖు వా సామణేరో వా ఆరామికో వా లజ్జీ హోతీతి** వుత్తత్తా అలజ్జిం ఆపుచ్ఛిత్వా గన్తుం న వట్టతీ"తి వదన్తి. **ఓతాపేన్తో గచ్ఛతీతి** ఏత్థ "కిఞ్చాపి 'ఏత్తకం దూరం గన్తబ్బ'న్తి పరిచ్ఛేదో నత్థి, తథాపి లేడ్డుపాతం అతిక్కమ్మ నాతిదూరం గన్తబ్బ"న్తి వదన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. మఞ్చాదీనం సఙ్ఘికతా, వుత్తలక్ఖణే దేసే సన్థరణం వా సన్థరాపనం వా, అపలిబుద్ధతా, ఆపదాయ అభావో, లేడ్డుపాతాతిక్కమోతి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

మాతికాట్ఠకథాయం (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) పన **అనాపుచ్ఛం వా గచ్ఛేయ్యాతి** ఏత్థ "యో భిక్ఖు వా సామణేరో వా ఆరామికో వా లజ్జీ హోతి, అత్తనో పలిబోధం వియ మఞ్ఞతి, తథారూపం అనాపుచ్ఛిత్వా తం సేనాసనం తస్స అనియ్యాతేత్వా నిరపేక్ఖో గచ్ఛతి, థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతం అతిక్కమేయ్య, ఏకేన పాదేన లేడ్డుపాతాతిక్కమే దుక్కటం, దుతియపాదాతిక్కమే పాచిత్తియ"న్తి వత్వా అఙ్గేసుపి నిరపేక్ఖతాయ సద్ధిం ఛ అఙ్గాని వుత్తాని. పాళియం పన అట్ఠకథాయఞ్చ "నిరపేక్ఖో గచ్ఛతీ"తి అయం విసేసో న దిస్సతి. "ఓతాపేన్తో గచ్ఛతీ"తి చ ఓతాపనవిసయే ఏవ సాపేక్ఖగమనే అనాపత్తి వుత్తా. యది అఞ్ఞత్థాపి సాపేక్ఖగమనే అనాపత్తి సియా, "అనాపత్తి సాపేక్ఖో గచ్ఛతీ"తి అవిసేసేన వత్తబ్బం భవేయ్య, తస్మా వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బన్తి.

పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౧౬. దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదే **ఏత్తకమేవ వుత్తన్తి** అట్ఠకథాసు వుత్తం. "ఇదఞ్చ అట్ఠకథాసు తథావుత్తభావదస్సనత్థం వుత్తం, అఞ్ఞమ్పి తాదిసం మఞ్చపీఠేసు అత్థరితం పచ్చత్థరణమేవా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **మాతికాట్ఠకథాయం** పన "పచ్చత్థరణం నామ పావారో కోజవోతి ఏత్తకమేవా"తి నియమేత్వా వుత్తం, తస్మా గణ్ఠిపదేసు వుత్తం ఇమినా న సమేతి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **సేనాసనతోతి** సబ్బపచ్ఛిమసేనాసనతో. **యో కోచీతి** తస్స ఞాతకో వా అఞ్ఞాతకో వా యో కోచి.

౧౧౭. **పరివేణన్తి** ఏకేకస్స విహారస్స పరిక్ఖేపబ్భన్తరం. **కురున్దట్ఠకథాయం** వుత్తమేవత్థం సవిసేసం కత్వా దస్సేతుం "**కిఞ్చాపి వుత్తో**"తిఆది ఆరద్ధం. "అపరిచ్ఛన్నే మణ్డపే"తి విసుం యోజేతబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "అపరిచ్ఛన్నమణ్డపే వా పరిచ్ఛన్నే వాపి బహూనం సన్నిపాతభూతే"తి వుత్తం. భోజనసాలాయమ్పి అయం విసేసో లబ్భతియేవ. **వత్తబ్బం నత్థీతి** విసేసేత్వా కిఞ్చి వత్తబ్బం నత్థి. **పలుజ్జతీతి** వినస్సతి. **నస్సేయ్యాతి** చోరాదీహి వినస్సేయ్య.

౧౧౮. యేన మఞ్చం వా పీఠం వా వినన్తి, తం **మఞ్చపీఠకవానం. సిలుచ్చయలేణన్తి** సిలుచ్చయే లేణం, పబ్బతగుహాతి అత్థో. "సేనాసనం ఉపచికాహి ఖాయిత"న్తి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తత్తా వత్థుఅనురూపవసేన అట్ఠకథాయం

ఉపచికాసఞ్ఞాయ అభావే అనాపత్తి వుత్తా. **వత్తక్ఖన్ధకే** గమికవత్తం పఞ్ఞపేన్తేన "సేనాసనం ఆపుచ్ఛితబ్బ"న్తి వుత్తత్తా కేవలం ఇతికత్తబ్బాకారమత్తదస్సనత్థం "**ఆపుచ్ఛనం పన వత్త**"న్తి వుత్తం, న పన వత్తభేదేన దుక్కటన్తి దస్సనత్థం. తేనేవ **అన్ధకట్ఠకథాయం** "సేనాసనం ఆపుచ్ఛితబ్బ"న్తి ఏత్థ "యం పాసాణపిట్ఠియం వా పాసాణత్థమ్భేసు వా కతసేనాసనం యత్థ ఉపచికా నారోహన్తి, తం అనాపుచ్ఛన్తస్సపి అనాపత్తీ"తి వక్ఖతి, తస్మా యం వుత్తం **గణ్ఠిపదే** "తాదిసే సేనాసనే అనాపుచ్ఛా గచ్ఛన్తస్స పాచిత్తియం నత్థి, గమికవత్తవసేన పన అనాపుచ్ఛా గచ్ఛతో వత్తభేదో హోతి, తస్మా దుక్కటం ఆపజ్జతీ"తి, తం న గహేతబ్బం.

పచ్ఛిమస్స ఆభోగేన ముత్తి నత్థీతి తస్స పచ్ఛతో గచ్ఛన్తస్స అఞ్ఞస్స అభావతో వుత్తం. **ఏకం వా పేసేత్వా ఆపుచ్ఛితబ్బ**న్తి ఏత్థ గమనచిత్తస్స ఉప్పన్నట్ఠానతో అనాపుచ్ఛిత్వా గచ్ఛతో దుతియపాదుద్ధారే పాచిత్తియం. కిఞ్చాపి మఞ్చం వా పీఠం వా అజ్ఝోకాసే నిక్ఖిపిత్వా గచ్ఛన్తస్స ఇధ విసుం ఆపత్తి న వుత్తా, తథాపి అకాలే అజ్ఝోకాసే మఞ్చపీఠాని పఞ్ఞపేత్వా గచ్ఛన్తస్స లేడ్డుపాతాతిక్కమే పురిమసిక్ఖాపదేన పాచిత్తియం, పరిక్ఖేపాతిక్కమే ఇమినా దుక్కటన్తి వేదితబ్బం. "మణ్డపే వా రుక్ఖమూలే వా"తి ఇమినా అజ్ఝోకాసోపి సఙ్గహితోయేవాతి తత్థాపి దుక్కటం ఇధ వుత్తమేవాతి దట్ఠబ్బం. సేయ్యం పన అజ్ఝోకాసే సన్థరిత్వా గచ్ఛన్తస్స ఉభయేనపి దుక్కటమేవ. "సఙ్ఘికే విహారే సఙ్ఘికంయేవ సేయ్యం సన్థరిత్వా పక్కమన్తస్స పాచిత్తియం వుత్తన్తి ఉభోసు ఏకేకస్మిం సఙ్ఘికే దుక్కట"న్తి వదన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. వుత్తలక్ఖణసేయ్యా, తస్సా సఙ్ఘికతా, వుత్తలక్ఖణే విహారే సన్థరణం వా సన్థరాపనం వా, అపలిబుద్ధతా, ఆపదాయ అభావో, అనపేక్ఖస్స దిసాపక్కమనం, ఉపచారసీమాతిక్కమోతి ఇమాని పనేత్థ సత్త అఙ్గాని.

దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౧౯-౧౨౧. ఛట్ఠే **అనుపవిసిత్వా**తి సమీపం పవిసిత్వా. **బహూపకారతం గుణవిసిట్ఠతఞ్చ సల్లక్ఖేన్తో**తి భణ్డాగారికస్స బహూపకారతం ధమ్మకథికాదీనం గుణవిసిట్ఠతఞ్చ సల్లక్ఖేన్తో. **సమన్తా దియడ్ఢో హత్థో**తి మజ్ఝే పఞ్ఞత్తమఞ్చపీఠం సన్ధాయ వుత్తం.

౧౨౨. **ఉపచారం ఠపేత్వా**తి వుత్తలక్ఖణం ఉపచారం ఠపేత్వా. **ఏకవిహారే**తి ఏకస్మిం సేనాసనే. **ఏకపరివేణే**తి తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపబ్భన్తరే. "గిలానో పవిసతీతిఆదీసు అనాపత్తికారణసబ్భావతో గిలానాదితాయ పవిసిస్సామీతి ఉపచారం పవిసన్తస్స సతిపి సమ్బాధేతుకామతాయ అనాపత్తి వుత్తాయేవా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. ఏవఞ్చ సతి అగిలానాదిభావోపి విసుం అఙ్గేసు వత్తబ్బో సియా, **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా) పన "సఙ్ఘికవిహారతా, అనుట్ఠాపనీయభావజాననం, సమ్బాధేతుకామతా, ఉపచారే నిసీదనం వా నిపజ్జనం వాతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గానీ"తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, తస్మా వీమంసితబ్బం.

అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౬. సత్తమే **కోట్ఠకానీ**తి ద్వారకోట్ఠకాని. “నిక్ఖమాతి వచనం సుత్వాపి అత్తనో రుచియా నిక్ఖమతి, అనాపత్తీ”తి వదన్తి.

౧౨౮. **అలజ్జిం నిక్కడ్ఢతీ**తిఆదీసు పఠమం అలజ్జీఆదిభావేన నిక్కడ్ఢిస్సామీతి చిన్తేత్వా నిక్కడ్ఢన్తస్స చిత్తస్స లహుపరివత్తితాయ కోపే ఉప్పన్నేపి అనాపత్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. సఙ్ఘికవిహారో, ఉపసమ్పన్నస్స భణ్డనకారకభావాదివినిముత్తతా, కోపేన నిక్కడ్ఢనం వా నిక్కడ్ఢాపనం వాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. వేహాసకుటిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౯-౧౩౧. అట్ఠమే ఉపరిమతలే పదరానం అసన్థరితత్తా **‘‘ఉపరిఅచ్ఛన్నతలాయా’’**తి వుత్తం. **పుబ్బే వుత్తనయేనేవా**తి అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ. సఙ్ఘికో విహారో , అసీసఘట్టా వేహాసకుటి , హేట్ఠా సపరిభోగతా, అపటాణిదిన్నే ఆహచ్చపాదకే నిసీదనం వా నిపజ్జనం వాతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

వేహాసకుటిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౩౫. నవమే “మహల్లకో నామ విహారో ససామికో”తి వుత్తత్తా సఞ్ఞాచికాయ కుటియా అనాపత్తి. “అడ్ఢతేయ్యహత్థమ్పీ”తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన వుత్తవచనం పాళియా సమేతీతి ఆహ **‘‘తం సువుత్త’’**న్తి. “పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన అడ్ఢతేయ్యహత్థప్పమాణస్స ఓకాసస్స దస్సితత్తా కవాటం అడ్ఢతేయ్యహత్థవిత్థారతో ఊనకం వా హోతు అధికం వా, అడ్ఢతేయ్యహత్థప్పమాణంయేవ ఓకాసో”తి వదన్తి.

యస్స వేమజ్ఝేతి యస్స విహారస్స వేమజ్ఝే. **సా అపరిపూరఉపచారాపి హోతీ**తి వివరియమానం కవాటం యం భిత్తిం ఆహనతి, సా సమన్తా కవాటవిత్థారప్పమాణఉపచారరహితాపి హోతీతి అత్థో. ఆలోకం సన్దేతి పిధేతీతి **ఆలోకసన్ధి**. “పునప్పునం ఛాదాపేసి, పునప్పునం లిమ్పాపేసీతి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం ఉప్పన్నదోసేన సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా లేపం అనుజానన్తేన చ ద్వారబన్ధస్స సమన్తా అడ్ఢతేయ్యహత్థప్పమాణేయేవ పదేసే పునప్పునం లేపస్స అనుఞ్ఞాతత్తా తతో అఞ్ఞత్థ పునప్పునం లిమ్పేన్తస్స వా లిమ్పాపేన్తస్స వా భిత్తియం మత్తికాయ కత్తబ్బకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా పున చతుత్థలేపే దిన్నే పాచిత్తియేన భవితబ్బ”న్తి వదన్తి. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి “పునప్పునం లేపదానస్స వుత్తప్పమాణతో అఞ్ఞత్థ పటిక్ఖిత్తమత్తం ఠపేత్వా పాచిత్తియస్స అవుత్తత్తా దుక్కటం అనురూప”న్తి వుత్తం.

అధిట్ఠాతబ్బన్తి సంవిధాతబ్బం. **అప్పహరితే**తి ఏత్థ **అప్ప**-సద్దో “అప్పిచ్ఛో”తిఆదీసు వియ అభావత్థోతి ఆహ **‘‘అహరితే’’**తి. **పతనోకాసో**తి పతనోకాసత్తా తత్ర ఠితస్స భిక్ఖునో ఉపరి పతేయ్యాతి అధిప్పాయో. **సచే హరితే ఠితో అధిట్ఠేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా**తి వచనేన ఇమమత్థం దీపేతి – సచే విహారస్స సమన్తా వుత్తప్పమాణే పరిచ్ఛేదే పుబ్బణ్ణాదీని న సన్తి, తత్థ విహారో కారేతబ్బో. యత్థ పన సన్తి, తత్థ కారాపేన్తస్స దుక్కటన్తి.

౧౩౬. ఏకేకం మగ్గం ఉజుకమేవ ఉట్ఠపేత్వా ఛాదనం మగ్గేన ఛాదనం నామ హోతీతి దస్సేతుం **''మగ్గేన ఛాదేన్తస్సా''**తి వుత్తం. ఇమినా పన నయేన సబ్బస్మిం విహారే ఏకవారం ఛాదితే తం ఛదనం ఏకమగ్గన్తి గహేత్వా **''ద్వే మగ్గే''**తిఆది వుత్తం. ''పరియాయేన ఛాదనేపి ఇమినావ నయేన యోజేతబ్బ''న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం ''పునప్పునం ఛాదాపేసీ''తి ఇమాయ పాళియా ''సబ్బమ్పి చేతం ఛదనం ఛదనూపరి వేదితబ్బ''న్తి ఇమినా అట్ఠకథావచనేన చ సమేతి, తస్మా **ద్వే మగ్గే అధిట్ఠహిత్వా తతియాయ మగ్గం ఆణాపేత్వా పక్కమితబ్బ**న్తి ఏత్థ ద్వే ఛదనాని అధిట్ఠహిత్వా తతియం ఛదనం ''ఏవం ఛాదేహీ''తి ఆణాపేత్వా పక్కమితబ్బన్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో.

కేచి పన ''పఠమం తావ ఏకవారం అపరిసేసం ఛాదేత్వా పున ఛదనదణ్డకే బన్ధిత్వా దుతియవారం తథేవ ఛాదేతబ్బం, తతియవారచతుత్థవారే సమ్పత్తే ద్వే మగ్గే అధిట్ఠహిత్వా ఆణాపేత్వా పక్కమితబ్బ''న్తి వదన్తి. అపరే పన ''పఠమవారేయేవ తయోపి మగ్గే అధిట్ఠాతుం వట్టతి, చతుత్థతో పట్ఠాయ ఆపత్తి పాచిత్తియ''న్తి వదన్తి. తదుభయమ్పి పాళియా అట్ఠకథాయ చ న సమేతి. **తతియాయ మగ్గ**న్తి ఏత్థ **తతియాయా**తి ఉపయోగత్థే సమ్పదానవచనం, తతియం మగ్గన్తి అత్థో. **తిణ్ణం మగ్గాన**న్తి మగ్గవసేన ఛాదితానం తిణ్ణం ఛదనానం. **తిణ్ణం పరియాయాన**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **చతుత్థే మగ్గే వా పరియాయే వా**తి చ తథా ఛాదేన్తానం చతుత్థం ఛాదనమేవ వుత్తం. సేసం ఉత్తానమేవ. మహల్లకవిహారతా, అత్తనో వాసాగారతా, ఉత్తరి అధిట్ఠానన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౪౦. దసమే ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స ''సిఞ్చేయ్య వా సిఞ్చాపేయ్య వా''తి బాహిరపరిభోగవసేన పఠమం పఞ్ఞత్తత్తా ''సప్పాణకం ఉదకం పరిభుఞ్జేయ్యా''తి సిక్ఖాపదం అత్తనో నహానపానాదిపరిభోగవసేన పఞ్ఞత్తన్తి వేదితబ్బం. తస్మిం వా పఠమం పఞ్ఞత్తేపి అత్తనో పరిభోగవసేనేవ పఞ్ఞత్తత్తా పున ఇమం సిక్ఖాపదం బాహిరపరిభోగవసేనేవ పఞ్ఞత్తన్తి గహేతబ్బం.

సప్పాణకసఞ్ఞిస్స ''పరిభోగేన పాణకా మరిస్సన్తీ''తి పుబ్బభాగే జానన్తస్సపి సిఞ్చనసిఞ్చాపనం ''పదీపే నిపతిత్వా పటఙ్గాదిపాణకా మరిస్సన్తీ''తి జానన్తస్స పదీపుజ్జలనం వియ వినాపి వధకచేతనాయ హోతీతి ఆహ **''పణ్ణత్తివజ్జ''**న్తి. సేసం ఉత్తానత్థమేవ . ఉదకస్స సప్పాణకతా, ''సిఞ్చనేన పాణకా మరిస్సన్తీ''తి జాననం, తాదిసమేవ చ ఉదకం, వినా వధకచేతనాయ కేనచిదేవ కరణీయేన తిణాదీనం సిఞ్చనన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో సేనాసనవగ్గో దుతియో.

భూతగామవగ్గోతిపి ఇమస్సేవ నామం.

౩. ఓవాదవగ్గో

౧. ఓవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౪౪. భిక్ఖునివగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే **కథానుసారేనా**తి "సో థేరో కింసీలో కింసమాచారో కతరకులా పబ్బజితో"తిఆదినా పుచ్ఛన్తానం పుచ్ఛాకథానుసారేన. **కథేతుం వట్టన్తీ**తి నిరామిసేనేవ చిత్తేన కథేతుం వట్టన్తి. అనియ్యానికత్తా సగ్గమోక్ఖమగ్గానం తిరచ్ఛానభూతా కథా **తిరచ్ఛానకథా**తి ఆహ ''**సగ్గమగ్గగమనేపీ**''తిఆది. **అపి**-సద్దేన పగేవ మోక్ఖమగ్గగమనేతి దీపేతి. **తిరచ్ఛానభూత**న్తి తిరోకరణభూతం, బాధికన్తి వుత్తం హోతి. లద్ధాసేవనా హి తిరచ్ఛానకథా సగ్గమోక్ఖానం బాధికావ హోతి. **సమిద్ధో**తి పరిపుణ్ణో. **సహితత్థో**తి యుత్తత్థో. అత్థగమ్భీరతాదియోగతో **గమ్భీరో. బహురసో**తి అత్థరసాదిబహురసో. **లక్ఖణపటివేధసంయుత్తో**తి అనిచ్చాదిలక్ఖణపటివేధరసఆవహనతో లక్ఖణపటివేధసంయుత్తో.

౧౪౫-౧౪౬. పరతోతి పరత్థ, ఉత్తరిన్తి అత్థో. **కరోన్తేవా**తి పరిబాహిరే కరోన్తోయేవ. **పాతిమోక్ఖో**తి చారిత్తవారిత్తప్పభేదం సిక్ఖాపదసీలం . తఞ్హి యో నం పాతి రక్ఖతి, తం మోక్ఖేతి మోచేతి ఆపాయికాదీహి దుక్ఖేహి, తస్మా "పాతిమోక్ఖ"న్తి వుచ్చతి. సంవరణం **సంవరో,** కాయవచీద్వారానం పిదహనం. యేన హి తే సంవుతా పిహితా హోన్తి, సో సంవరో, కాయికవాచసికస్స అవీతిక్కమస్సేతం నామం. **పాతిమోక్ఖసంవరేన సంవుతో**తి పాతిమోక్ఖసంవరేన పిహితకాయవచీద్వారో. తథాభూతో చ యస్మా తేన సమఙ్గీ నామ హోతి, తస్మా వుత్తం ''**సమన్నాగతో**''తి . **వత్తతీ**తి అత్తభావం పవత్తేతి. **విహరతీ**తి ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరసీలే ఠితస్స భిక్ఖునో ఇరియాపథవిహారో దస్సితో.

సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం విత్థారతో పాళియా విభావేతుం ''**వుత్తఞ్హేత**''న్తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **విభఙ్గే**తి ఝానవిభఙ్గే. **సీలం పతిట్ఠా**తిఆదీని పాతిమోక్ఖస్సేవ వేవచనాని. తత్థ (విభ॰ అట్ఠ॰ ౫౧౧) సీలన్తి కామఞ్చేతం సహ కమ్మవాచాపరియోసానేన ఇజ్ఝనకస్స పాతిమోక్ఖస్సేవ వేవచనం, ఏవం సన్తేపి ధమ్మతో ఏతం సీలం నామ పాణాతిపాతాదీహి వా విరమన్తస్స వత్తపటిపత్తిం వా పూరేన్తస్స చేతనాదయో ధమ్మా వేదితబ్బా. యస్మా పన పాతిమోక్ఖసీలేన భిక్ఖు సాసనే పతిట్ఠాతి నామ, తస్మా తం "పతిట్ఠా"తి వుత్తం. పతిట్ఠహతి వా ఏత్థ భిక్ఖు, కుసలధమ్మా ఏవ వా ఏత్థ పతిట్ఠహన్తీతి **పతిట్ఠా**. అయమత్థో "సీలే పతిట్ఠాయ నరో సపఞ్ఞో"తి (సం॰ ని॰ ౧.౨౩, ౧౯౨) చ "పతిట్ఠా, మహారాజ, సీలం సబ్బేసం కుసలానం ధమ్మాన"న్తి (మి॰ ప॰ ౨.౧.౯) చ "సీలే పతిట్ఠితస్స ఖో, మహారాజ, సబ్బే కుసలా ధమ్మా న పరిహాయన్తీ"తి చ ఆదిసుత్తవసేన వేదితబ్బో.

తదేతం పుబ్బుప్పత్తిఅత్థేన **ఆది**. వుత్తమ్పి చేతం –

> "తస్మాతిహ త్వం, ఉత్తియ, ఆదిమేవ విసోధేహి కుసలేసు ధమ్మేసు. కో చాది కుసలానం ధమ్మానం? సీలఞ్చ సువిసుద్ధం దిట్ఠి చ ఉజుకా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౩౮౨).

యథా హి నగరవడ్ఢకీ నగరం మాపేతుకామో పఠమం నగరట్ఠానం సోధేతి, తతో అపరభాగే వీథిచతుక్కసిఙ్ఘాటకాదిపరిచ్ఛేదేన విభజిత్వా నగరం మాపేతి, ఏవమేవ యోగావచరో ఆదిమ్హి సీలం సోధేతి, తతో అపరభాగే సమాధివిపస్సనామగ్గఫలనిబ్బానాని సచ్ఛికరోతి. యథా వా పన రజకో పఠమం తీహి ఖారేహి వత్థం ధోవిత్వా పరిసుద్ధే వత్థే యదిచ్ఛకం రఙ్గజాతం ఉపనేతి, యథా వా పన ఛేకో చిత్తకారో రూపం లిఖితుకామో ఆదితో భిత్తిపరికమ్మం కరోతి, తతో అపరభాగే రూపం సముట్ఠాపేతి, ఏవమేవ యోగావచరో ఆదితోవ సీలం విసోధేత్వా అపరభాగే సమథవిపస్సనాదయో ధమ్మే సచ్ఛికరోతి. తస్మా సీలం "ఆదీ"తి వుత్తం.

తదేతం చరణసరిక్ఖతాయ **చరణం**. "చరణా"తి పాదా వుచ్చన్తి. యథా హి ఛిన్నచరణస్స పురిసస్స దిసంగమనాభిసఙ్ఖారో న జాయతి, పరిపుణ్ణపాదస్సేవ జాయతి, ఏవమేవ యస్స సీలం భిన్నం హోతి ఖణ్డం అపరిపుణ్ణం, తస్స నిబ్బానగమనాయ ఞాణగమనం న సమ్పజ్జతి. యస్స పన తం అభిన్నం హోతి అఖణ్డం పరిపుణ్ణం, తస్స నిబ్బానగమనాయ ఞాణగమనం సమ్పజ్జతి. తస్మా సీలం "చరణ"న్తి వుత్తం.

తదేతం సంయమనవసేన **సంయమో,** సంవరణవసేన **సంవరో**తి ఉభయేనపి సీలసంయమో చేవ సీలసంవరో చ కథితో. వచనత్థో పనేత్థ సంయమేతి వీతిక్కమవిప్ఫన్దనం, పుగ్గలం వా సంయమేతి వీతిక్కమవసేన తస్స విప్ఫన్దితుం న దేతీతి **సంయమో,** వీతిక్కమస్స పవేసనద్వారం సంవరతి పిదహతీతి **సంవరో. మోక్ఖ**న్తి ఉత్తమం ముఖభూతం వా. యథా హి సత్తానం చతుబ్బిధో ఆహారో ముఖేన పవిసిత్వా అఙ్గమఙ్గాని ఫరతి, ఏవం యోగినోపి చతుభూమకకుసలం సీలముఖేన పవిసిత్వా అత్థసిద్ధిం సమ్పాదేతి. తేన వుత్తం "మోక్ఖ"న్తి. పముఖే సాధూతి **పమోక్ఖం,** పుబ్బఙ్గమం సేట్ఠం పధానన్తి అత్థో. **కుసలానం ధమ్మానం సమాపత్తియా**తి చతుభూమకకుసలానం పటిలాభత్థాయ పమోక్ఖం పుబ్బఙ్గమం సేట్ఠం పధానన్తి వేదితబ్బం.

కాయికో అవీతిక్కమోతి తివిధం కాయసుచరితం. **వాచసికో**తి చతుబ్బిధం వచీసుచరితం. **కాయికవాచసికో**తి తదుభయం. ఇమినా ఆజీవట్ఠమకసీలం పరియాదాయ దస్సేతి. **సంవుతో**తి పిహితో, సంవుతిన్ద్రియో పిహితిన్ద్రియోతి అత్థో. యథా హి సంవుతద్వారం గేహం "సంవుతగేహం పిహితగేహ"న్తి వుచ్చతి, ఏవమిధ సంవుతిన్ద్రియో "సంవుతో"తి వుత్తో. **పాతిమోక్ఖసంవరేనా**తి పాతిమోక్ఖసఙ్ఖాతేన సంవరేన. **ఉపేతో**తిఆదీని సబ్బాని అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనాని.

ఇరియతీతిఆదీహి సత్తహిపి పదేహి పాతిమోక్ఖసంవరసీలే ఠితస్స భిక్ఖునో ఇరియాపథవిహారో కథితో. తత్థ **ఇరియతీ**తి చతున్నం ఇరియాపథానం అఞ్ఞతరసమఙ్గిభావతో ఇరియతి. తేహి ఇరియాపథచతుక్కేహి కాయసకటవత్తనేన **వత్తతి**. ఏకం ఇరియాపథదుక్ఖం అపరేన ఇరియాపథేన విచ్ఛిన్దిత్వా చిరట్ఠితిభావేన సరీరరక్ఖణతో **పాలేతి**. ఏకస్మిం ఇరియాపథే అసణ్ఠహిత్వా సబ్బఇరియాపథే వత్తనతో **యపేతి**. తేన తేన ఇరియాపథేన తథా తథా కాయస్స యాపనతో **యాపేతి**. చిరకాలవత్తాపనతో **చరతి**. ఇరియాపథేన ఇరియాపథం విచ్ఛిన్దిత్వా జీవితహరణతో **విహరతి**.

మిచ్ఛాజీవపటిసేధకేనాతి –

> "ఇధేకచ్చో వేళుదానేన వా పత్తదానేన వా పుప్ఫ ఫల సినానదన్తకట్ఠదానేన వా చాటుకమ్యతాయ వా ముగ్గసూప్యతాయ వా పారిభటయతాయ వా జఙ్ఘపేసనికేన వా అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వా బుద్ధపటికుట్ఠేన మిచ్ఛాఆజీవేన జీవికం కప్పేతి, అయం వుచ్చతి అనాచారో"తి (విభ. ౫౧౩) –

ఏవం వుత్తఅనాచారసఙ్ఖాతమిచ్ఛాజీవపటిపక్ఖేన.

న వేళుదానాదినా ఆచారేనాతి –

> "ఇధేకచ్చో న వేళుదానేన న పత్త న పుప్ఫ న ఫల న సినాన న దన్తకట్ఠ న చాటుకమ్యతాయ న ముగ్గసూప్యతాయ న పారిభటయతాయ న జఙ్ఘపేసనికేన న అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన బుద్ధపటికుట్ఠేన మిచ్ఛాఆజీవేన

జీవికం కప్పేతి, అయం వుచ్చతి ఆచారో”తి (విభ. ౫౧౩) –

ఏవం వుత్తేన న వేళుదానాదినా ఆచారేన.

వేసియాదిఅగోచరం పహాయాతి –

“ఇధేకచ్చో వేసియగోచరో వా హోతి విధవ థుల్లకుమారి పణ్డక భిక్ఖుని పానాగారగోచరో వా, సంసట్ఠో విహరతి రాజూహి రాజమహామత్తేహి తిత్థియేహి తిత్థియసావకేహి అననులోమికేన సంసగ్గేన, యాని పన తాని కులాని అస్సద్ధాని అప్పసన్నాని అనోపానభూతాని అక్కోసకపరిభాసకాని అనత్థకామాని అహితకామాని అఫాసుకకామాని అయోగక్ఖేమకామాని భిక్ఖూనం భిక్ఖునీనం ఉపాసకానం ఉపాసికానం, తథారూపాని కులాని సేవతి భజతి పయిరుపాసతి, అయం వుచ్చతి అగోచరో”తి (విభ. ౫౧౪) –

ఏవమాగతం వేసియాదిఅగోచరం పహాయ.

సద్ధాసమ్పన్నకులాదినాతి ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన ఉపనిస్సయగోచరాదిం సఙ్గణ్హాతి. తివిధో హి గోచరో ఉపనిస్సయగోచరో ఆరక్ఖగోచరో ఉపనిబన్ధగోచరోతి. కతమో ఉపనిస్సయగోచరో? దసకథావత్థుగుణసమన్నాగతో కల్యాణమిత్తో, యం నిస్సాయ అసుతం సుణాతి, సుతం పరియోదపేతి, కఙ్ఖం వితరతి, దిట్ఠిం ఉజుం కరోతి, చిత్తం పసాదేతి. యస్స వా పన అనుసిక్ఖమానో సద్ధాయ వడ్ఢతి, సీలేన సుతేన చాగేన పఞ్ఞాయ వడ్ఢతి, అయం **ఉపనిస్సయగోచరో**. కతమో ఆరక్ఖగోచరో? ఇధ భిక్ఖు అన్తరఘరం పవిట్ఠో వీథిం పటిపన్నో ఓక్ఖిత్తచక్ఖు యుగమత్తదస్సావీ సంవుతో గచ్ఛతి, న హత్థిం ఓలోకేన్తో, న అస్సం, న రథం, న పత్తిం, న ఇత్థిం, న పురిసం ఓలోకేన్తో, న ఉద్ధం ఓలోకేన్తో, న అధో ఓలోకేన్తో, న దిసావిదిసం విపేక్ఖమానో గచ్ఛతి, అయం **ఆరక్ఖగోచరో**. కతమో ఉపనిబన్ధగోచరో? చత్తారో సతిపట్ఠానా, యత్థ చిత్తం ఉపనిబన్ధతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా “కో చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో గోచరో సకో పేత్తికో విసయో? యదిదం చత్తారో సతిపట్ఠానా”తి (సం. ని. ౫.౩౭౨), అయం **ఉపనిబన్ధగోచరో**. ఇతి అయం తివిధో గోచరో ఇధ **ఆది**-సద్దేన సఙ్గహితోతి దట్ఠబ్బో.

అప్పమత్తకేసు వజ్జేసూతి అసఞ్చిచ్చ ఆపన్నసేఖియఅకుసలచిత్తుప్పాదాదిభేదేసు వజ్జేసు. **భయతో దస్సనసీలోతి** పరమాణుమత్తం వజ్జం అట్ఠసట్ఠియోజనసతసహస్సుబ్బేధసినేరుపబ్బతసదిసం కత్వా దస్సనసభావో, సబ్బలహుకం వా దుబ్భాసితమత్తం పారాజికసదిసం కత్వా దస్సనసభావో. **సమ్మా ఆదాయాతి** సమ్మదేవ సక్కచ్చం సబ్బసో వా ఆదియిత్వా.

వట్టదుక్ఖనిస్సరణత్థికేహి సోతబ్బతో **సుతం,** పరియత్తిధమ్మో. తం ధారేతీతి **సుతధరో,** సుతస్స ఆధారభూతో. యస్స హి ఇతో గహితం ఏత్తో పలాయతి, ఛిద్దఘటే ఉదకం వియ న తిట్ఠతి, పరిసమజ్ఝే ఏకం సుత్తం వా జాతకం వా కథేతుం వా వాచేతుం వా న సక్కోతి, అయం న సుతధరో నామ. యస్స పన ఉగ్గహితం బుద్ధవచనం ఉగ్గహితకాలసదిసమేవ హోతి, దసపి వీసతిపి వస్సాని సజ్ఝాయం అకరోన్తస్స న నస్సతి, అయం సుతధరో నామ. తేనేవాహ ‘‘**యదస్స త**’’న్తిఆది. ఏకపదమ్పి ఏకక్ఖరమ్పి అవినట్ఠం హుత్వా సన్నిచియతీతి సన్నిచయో, సుతం సన్నిచయో ఏతస్మిన్తి **సుతసన్నిచయోతి** ఆహ ‘‘**సుతం సన్నిచితం అస్మిన్తి సుతసన్నిచయో**’’తి. యస్స హి సుతం హదయమఞ్జూసాయం సన్నిచితం సిలాయ లేఖా

వియ సువణ్ణఘటే పక్ఖిత్తా సీహవసా వియ చ సాధు తిట్ఠతి, అయం సుతసన్నిచయో నామ. తేనాహ ‘‘**ఏతేన…పే.… అవినాసం దస్సేతీ**’’తి.

ధాతాతి పగుణా వాచుగ్గతా. ఏకస్స హి ఉగ్గహితబుద్ధవచనం నిచ్చకాలికం న హోతి, ‘‘అసుకసుత్తం వా జాతకం వా కథేహీ’’తి వుత్తే ‘‘సజ్ఝాయిత్వా అఞ్ఞేహి సంసన్దిత్వా పరిపుచ్ఛావసేన అత్థం ఓగాహిత్వా జానిస్సామీ’’తి వదతి. ఏకస్స పగుణం పబన్ధవిచ్ఛేదాభావతో గఙ్గాసోతసదిసం భవఙ్గసోతసదిసఞ్చ అకిత్తిమం సుఖప్పవత్తి హోతి, ‘‘అసుకసుత్తం వా జాతకం వా కథేహీ’’తి వుత్తే ఉద్ధరిత్వా తమేవ కథేతి. తం సన్ధాయ వుత్తం ‘‘**ధాతా**’’తి. **వాచాయ పగుణా కతాతి** సుత్తదసకవగ్గదసకపణ్ణాసదసకవసేన వాచాయ సజ్ఝాయితా, దస సుత్తాని గతాని, దస వగ్గాని గతానీతిఆదినా సల్లక్ఖేత్వా వాచాయ సజ్ఝాయితాతి అత్థో. సుత్తేకదేసస్స హి సుత్తమత్తస్స చ వచసా పరిచయో ఇధ నాధిప్పేతో, అథ ఖో వగ్గాదివసేనేవ. **మనసా అనుపేక్ఖితాతి** మనసా అను అను పేక్ఖితా, భాగసో నిజ్ఝాయితా చిన్తితాతి అత్థో. **ఆవజ్జన్తస్సాతి** వాచాయ సజ్ఝాయితుం బుద్ధవచనం మనసా చిన్తేన్తస్స. **సుట్ఠు పటివిద్ధాతి** నిజ్జటం నిగ్గుమ్బం కత్వా సుట్ఠు యాథావతో పటివిద్ధా.

ద్వే మాతికాతి భిక్ఖుమాతికా భిక్ఖునీమాతికా చ. **వాచుగ్గతాతి** పురిమస్సేవ వేవచనం. **తిస్సో అనుమోదనాతి** సఙ్ఘభత్తే దానానిసంసపటిసంయుత్తఅనుమోదనా, విహారాదిమఙ్గలే మఙ్గలసుత్తాదిఅనుమోదనా, మతకభత్తాదిఅవమఙ్గలే తిరోకుట్టాదిఅనుమోదనాతి ఇమా తిస్సో అనుమోదనా . **కమ్మాకమ్మవినిచ్ఛయోతి** పరివారావసానే కమ్మవగ్గే వుత్తవినిచ్ఛయో. ‘‘విపస్సనావసేన ఉగ్గణ్హన్తేన చతుధాతువవత్థానముఖేన ఉగ్గహేతబ్బ’’న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. చతూసు దిసాసు అప్పటిహతత్తా చతస్సో దిసా ఏతస్సాతి చతుద్దిసో, చతుద్దిసోయేవ **చాతుద్దిసో,** చతస్సో వా దిసా అరహతి, చతూసు వా దిసాసు సాధూతి **చాతుద్దిసో**.

అభివినయేతి సకలే వినయపిటకే. **వినేతున్తి** సిక్ఖాపేతుం. ‘‘**ద్వే విభఙ్గా పగుణా వాచుగ్గతా కాతబ్బాతి** ఇదం పరిపుచ్ఛావసేన ఉగ్గహణమ్పి సన్ధాయ వుత్త’’న్తి వదన్తి. ఏకస్స పముట్ఠం, ఇతరస్స పగుణం హోతీతి ఆహ ‘‘**తీహి జనేహి సద్ధిం పరివత్తనక్ఖమా కాతబ్బా**’’తి. **అభిధమ్మేతి** నామరూపపరిచ్ఛేదే. **హేట్ఠిమా వా తయో వగ్గాతి** మహావగ్గతో హేట్ఠా సగాథకవగ్గో నిదానవగ్గో ఖన్ధకవగ్గోతి ఇమే తయో వగ్గా. ‘‘ధమ్మపదమ్పి సహ వత్థునా ఉగ్గహేతుం వట్టతీ’’తి **మహాపచ్చరియం** వుత్తత్తా జాతకభాణకేన సాట్ఠకథం జాతకం ఉగ్గహేత్వాపి ధమ్మపదమ్పి సహ వత్థునా ఉగ్గహేతబ్బమేవ.

కల్యాణా సున్దరా పరిమణ్డలపదబ్యఞ్జనా వాచా అస్సాతి **కల్యాణవాచో**. తేనాహ ‘‘**సిథిలధనితాదీనం…పే.… వాచాయ సమన్నాగతో**’’తి. తత్థ **పరిమణ్డలపదబ్యఞ్జనాయాతి** ఠానకరణసమ్పత్తియా సిక్ఖాసమ్పత్తియా చ కత్థచిపి అనూనతాయ పరిమణ్డలపదాని బ్యఞ్జనాని అక్ఖరాని ఏతిస్సాతి పరిమణ్డలపదబ్యఞ్జనా, పదమేవ వా అత్థస్స బ్యఞ్జనతో **పదబ్యఞ్జనం,** తం అక్ఖరపారిపూరిం కత్వా సిథిలధనితాదిదసవిధం బ్యఞ్జనబుద్ధిం అపరిహాపేత్వా వుత్తం **పరిమణ్డలం** నామ హోతి. అక్ఖరపారిపూరియా హి పదబ్యఞ్జనస్స పరిమణ్డలతా. తేన వుత్తం ‘‘**సిథిలధనితాదీనం యథావిధానవచనేనా**’’తి, పరిమణ్డలం పదబ్యఞ్జనం ఏతిస్సాతి **పరిమణ్డలపదబ్యఞ్జనా**. అథ వా పజ్జతి ఞాయతి అత్థో ఏతేనాతి పదం, నామాది. యథాధిప్పేతమత్థం బ్యఞ్జేతీతి బ్యఞ్జనం, వాక్యం. తేసం పరిపుణ్ణతాయ **పరిమణ్డలపదబ్యఞ్జనా**.

అపిచ యో భిక్ఖు పరిసతి ధమ్మం దేసేన్తో సుత్తం వా జాతకం వా నిక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞం ఉపారమ్భకరం సుత్తం ఆహరతి, తస్స ఉపమం కథేతి, తదత్థం ఓతారేతి, ఏవం ఇదం గహేత్వా ఏత్థ ఖిపన్తో ఏకపస్సేనేవ పరిహరన్తో కాలం ఞత్వా వుట్ఠహతి,

నిక్ఖిత్తసుత్తం పన నిక్ఖిత్తమత్తమేవ హోతి, తస్స కథా అపరిమణ్డలా నామ హోతి అత్థస్స అపరిపుణ్ణభావతో. యో పన సుత్తం వా జాతకం వా నిక్ఖిపిత్వా బహి ఏకపదమ్పి అగన్త్వా యథానిక్ఖిత్తస్స సుత్తస్స అత్థసంవణ్ణనావసేనేవ సుత్తన్తరమ్పి ఆనేన్తో పాళియా అనుసన్ధిఞ్చ పుబ్బాపరఞ్చ అపేక్ఖన్తో ఆచరియేహి దిన్ననయే ఠత్వా తులికాయ పరిచ్ఛిన్దన్తో వియ తం తం అత్థం సువవత్థితం కత్వా దస్సేన్తో గమ్భీరమాతికాయ ఉదకం పేసేన్తో వియ గమ్భీరమత్థం గమేన్తో వగ్గిహారిగతియా పదే పదం కోట్టేన్తో సిన్ధవాజానీయో వియ ఏకంయేవ పదం అనేకేహి పరియాయేహి పునప్పునం సంవణ్ణేన్తో గచ్ఛతి, తస్స కథా పరిమణ్డలా నామ హోతి ధమ్మతో అత్థతో అనుసన్ధితో పుబ్బాపరతో ఆచరియుగ్గహతోతి సబ్బసో పరిపుణ్ణభావతో. ఏవరూపమ్పి కథం సన్ధాయ ''**పరిమణ్డలపదబ్యఞ్జనాయా**''తి వుత్తం.

గుణపరిపుణ్ణభావేన పురే భవాతి **పోరీ,** తస్స భిక్ఖునో తేనేతం భాసితబ్బం అత్థస్స గుణపరిపుణ్ణభావేన పురే పుణ్ణభావే భవాతి అత్థో. పురే వా భవత్తా పోరియా నాగరికిత్థియా సుఖుమాలత్తనేన సదిసాతి **పోరీ,** పురే సంవడ్ఢనారీ వియ సుకుమారాతి అత్థో. పురస్స ఏసాతిపి **పోరీ, పురస్స ఏసా**తి నగరవాసీనం కథాతి అత్థో. నగరవాసినో హి యుత్తకథా హోన్తి పితిమత్తం "పితా"తి, భాతిమత్తం "భాతా"తి వదన్తి. ఏవరూపీ హి కథా బహునో జనస్స కన్తా హోతి మనాపా, తాయ పోరియా.

విస్సట్ఠాయాతి పిత్తసేమ్హాదీహి అపలిబుద్ధాయ సన్దిట్ఠవిలమ్బితాదిదోసరహితాయ. అథ వా నాతిసీఘం నాతిసణికం నిరన్తరం ఏకరసఞ్చ కత్వా పరిసాయ అజ్ఝాసయానురూపం ధమ్మం కథేన్తస్స వాచా విస్సట్ఠా నామ. యో హి భిక్ఖు ధమ్మం కథేన్తో సుత్తం వా జాతకం వా ఆరభిత్వా ఆరద్ధకాలతో పట్ఠాయ తురితతురితో అరణిం మన్థేన్తో వియ ఉణ్హఖాదనీయం ఖాదన్తో వియ పాళియా అనుసన్ధిపుబ్బాపరేసు గహితం గహితమేవ, అగ్గహితం అగ్గహితమేవ కత్వా పురాణపణ్ణన్తరేసు చరమానం గోధం ఉట్ఠాపేన్తో వియ తత్థ తత్థ పహరన్తో ఓసాపేత్వా ఉట్ఠాయ గచ్ఛతి . పురాణపణ్ణన్తరేసు హి పరిపాతియమానా గోధా కదాచి దిస్సతి కదాచి న దిస్సతి, ఏవమేకచ్చస్స అత్థవణ్ణనా కత్థచి దిస్సతి కత్థచి న దిస్సతి. యోపి ధమ్మం కథేన్తో కాలేన సీఘం, కాలేన సణికం, కాలేన మన్దం, కాలేన మహాసద్దం, కాలేన ఖుద్దకసద్దం కరోతి, యథా నిజ్ఝామతణ్హికపేతస్స ముఖతో నిచ్ఛరణకఅగ్గి కాలేన జలతి కాలేన నిబ్బాయతి, ఏవం పేతధమ్మకథికో నామ హోతి, పరిసాయ ఉట్ఠాతుకామాయ పున ఆరభతి. యోపి కథేన్తో తత్థ తత్థ విత్థాయతి, అప్పటిభానతాయ ఆపజ్జతి, కేనచి రోగేన నిత్థునన్తో వియ కన్దన్తో వియ కథేతి, ఇమేసం సబ్బేసమ్పి కథా విస్సట్ఠా నామ న హోతి సుఖేన అప్పవత్తభావతో. యో పన సుత్తం ఆహరిత్వా ఆచరియేహి దిన్ననయే ఠితో ఆచరియుగ్గహం అముఞ్చన్తో యథా చ ఆచరియా తం తం సుత్తం సంవణ్ణేసుం, తేనేవ నయేన సంవణ్ణేన్తో నాతిసీఘం నాతిసణికన్తిఆదినా వుత్తనయేన కథాపబన్ధం అవిచ్ఛిన్నం కత్వా నదీసోతో వియ పవత్తేతి, ఆకాసగఙ్గాతో భస్సమానఉదకం వియ నిరన్తరకథం పవత్తేతి, తస్స కథా విస్సట్ఠా నామ హోతి. తం సన్ధాయ వుత్తం "విస్సట్ఠాయా"తి.

అనేలగళాయాతి ఏలగళవిరహితాయ. కస్సచి హి కథేన్తస్స ఏలం గళతి, లాలా పగ్ఘరతి, ఖేళఫుసితాని వా నిక్ఖమన్తి, తస్స వాచా ఏలగళా నామ హోతి, తబ్బిపరీతాయాతి అత్థో. **అత్థస్స విఞ్ఞాపనియా**తి ఆదిమజ్ఝపరియోసానం పాకటం కత్వా భాసితత్థస్స విఞ్ఞాపనసమత్థతాయ అత్థఞాపనే సాధనాయ.

వాచావ కరణన్తి వాక్కరణం, ఉదాహారఘోసో. కల్యాణం మధురం వాక్కరణం అస్సాతి **కల్యాణవాక్కరణో**. తేనేవాహ ''**మధురస్సరో**''తి. **హీళేతీ**తి అవజానాతి. మాతుగామోతి సమ్బన్ధో. మనం అపాయతి వడ్ఢేతీతి **మనాపో**. తేనాహ ''**మనవడ్ఢనకో**''తి. **వట్టభయేన తజ్జేత్వా**తి యోబ్బనమదాదిమత్తా భిక్ఖునియో సంసారభయేన తాసేత్వా. **గిహికాలే**తి అత్తనో

గిహికాలే. భిక్ఖునియా మేథునేన భిక్ఖునీదూసకో హోతీతి భిక్ఖునియా కాయసంసగ్గమేవ వదతి. సిక్ఖమానాసామణేరీసు పన మేథునేనపి భిక్ఖునీదూసకో న హోతీతి ఆహ **''సిక్ఖమానాసామణేరీసు మేథునధమ్మ''**న్తి. "కాసాయవత్థవసనాయా"తి వచనతో దుస్సీలాసు భిక్ఖునీసిక్ఖమానాసామణేరీసు గరుధమ్మం అజ్ఝాపన్నపుబ్బో పటిక్ఖిత్తోయేవాతి దట్ఠబ్బం. తస్సా భిక్ఖునియా అభావేపి యా యా తస్సా వచనం అన్వేసుం, తా తా తథేవ మఞ్ఞన్తీతి ఆహ **''మాతుగామో హీ''**తిఆది.

ఇదాని అట్ఠ అఙ్గాని సమోధానేత్వా దస్సేతుం **''ఏత్థ చా''**తిఆది ఆరద్ధం. ఇమేహి పన అట్ఠహఙ్గేహి అసమన్నాగతం ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన సమ్మన్నేన్తో దుక్కటం ఆపజ్జతి, భిక్ఖు పన సమ్మతోయేవ హోతి.

౧౪౮. గరుకేహీతి గరుకాతబ్బేహి. **ఏకతోఉపసమ్పన్నాయా**తి ఉపయోగత్థే భుమ్మవచనం. "ఓవదతీ"తి వా ఇమస్స "వదతీ"తి అత్థే సతి సమ్పదానవచనమ్పి యుజ్జతి. భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నా నామ పరివత్తలిఙ్గా వా పఞ్చసతసాకియానియో వా.

౧౪౯. ఆసనం పఞ్ఞపేత్వాతి ఏత్థ "సచే భూమి మనాపా హోతి, ఆసనం అపఞ్ఞాపేతుమ్పి వట్టతీ"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **మాతుగామ**గ్గహణేన భిక్ఖునీపి సఙ్గహితాతి ఆహ **''ధమ్మదేసనాపత్తిమోచనత్థ''**న్తి. సమ్మతస్స భిక్ఖునో సన్తికం పాటిపదే ఓవాదత్థాయ సబ్బాహి భిక్ఖునీహి ఆగన్తబ్బతో "సమగ్గాత్థ భగినియో"తి ఇమినా సబ్బాసం ఆగమనం పుచ్ఛతీతి ఆహ **''సబ్బా ఆగతాత్థా''**తి. గిలానాసు అనాగతాసుపి గిలానానం అనాగమనస్స అనుఞ్ఞాతత్తా ఆగన్తుం సమత్థాహి చ సబ్బాహి ఆగతత్తా "సమగ్గామ్హయ్యా"తి వత్తుం వట్టతి. **అన్తోగామే వా**తిఆదీసు యత్థ పఞ్చ అఙ్గాని భూమియం పతిట్ఠాపేత్వా వన్దితుం న సక్కా హోతి, తత్థ ఠితాయ ఏవ కాయం పురతో నామేత్వా "వన్దామి అయ్యా"తి అఞ్జలిం పగ్గయ్హ గన్తుమ్పి వట్టతి. **అన్తరఘర**న్తి కత్థచి నగరద్వారస్స బహిఇన్దఖీలతో పట్ఠాయ అన్తోగామో వుచ్చతి, కత్థచి ఘరుమ్మారతో పట్ఠాయ అన్తోగేహం. ఇధ పన "అన్తోగామే వా"తి విసుం వుత్తత్తా "అన్తరఘరే వా"తి అన్తోగేహం సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. **యత్థ కత్థచీ**తి అన్తోగామాదీసు యత్థ కత్థచి.

వట్టతీతి "వసథ అయ్యే, మయం భిక్ఖూ ఆనేస్సామా"తి వుత్తవచనం సద్దహన్తీహి వసితుం వట్టతి. **న నిమన్తితా హుత్వా గన్తుకామా**తి మనుస్సేహి నిమన్తితా హుత్వా గన్తుకామా న హోన్తీతి అత్థో, తత్థేవ వస్సం ఉపగన్తుకామా హోన్తీతి అధిప్పాయో. **యతో**తి భిక్ఖునుపస్సయతో. **యాచిత్వా**తి "తుమ్హేహి ఆనీతఓవాదేనేవ మయమ్పి వసిస్సామా"తి యాచిత్వా. **తత్థా**తి తస్మిం భిక్ఖునుపస్సయే. **ఆగతానం సన్తికే ఓవాదేన వసితబ్బ**న్తి పచ్ఛిమికాయ వస్సం వసితబ్బం. **అభిక్ఖుకావాసే వసన్తియా ఆపత్తీ**తి చోదనాముఖేన సామఞ్ఞతో ఆపత్తిప్పసఙ్గం వదతి, న పన తస్సా ఆపత్తి. **వస్సచ్ఛేదం కత్వా గచ్ఛన్తియాపి ఆపత్తీ**తి వస్సానుపగమమూలం ఆపత్తిం వదతి. ఇతరాయ ఆపత్తియా అనాపత్తికారణసబ్భావతో **''సా రక్ఖితబ్బా''**తి వుత్తం, సా వస్సానుపగమమూలా ఆపత్తి రక్ఖితబ్బాతి అత్థో, అభిక్ఖుకేపి ఆవాసే ఈదిసాసు ఆపదాసు వస్సం ఉపగన్తబ్బన్తి అధిప్పాయో. తేనాహ **''ఆపదాసు హి…పే.… అనాపత్తి వుత్తా''**తి. ఇతరాయ పన ఆపత్తియా అనాపత్తి, కారణే అసతి పచ్ఛిమికాయపి వస్సం న ఉపగన్తబ్బం. సన్తేసు హి భిక్ఖూసు వస్సం అనుపగచ్ఛన్తియా ఆపత్తి. **తత్థ గన్త్వా పవారేతబ్బ**న్తి ఏత్థ అపవారేన్తీనం ఆపత్తిసమ్భవతో. సచే దూరేపి భిక్ఖూనం వసనట్ఠానం హోతి, సక్కా చ హోతి నవమియం గన్త్వా పవారేతుం, తత్థ గన్త్వా పవారేతబ్బం. సచే పన నవమియం నిక్ఖమిత్వా సమ్పాపుణితుం న సక్కా హోతి, అగచ్ఛన్తీనం అనాపత్తి.

ఉపోసథస్స పుచ్ఛనం ఉపోసథపుచ్ఛా, సాయేవ క-ప్పచ్చయం రస్సత్తఞ్చ కత్వా **ఉపోసథపుచ్ఛక**న్తి వుత్తాతి ఆహ ‘‘**ఉపోసథపుచ్ఛన**’’న్తి. **ఉపోసథో పుచ్ఛితబ్బో**తి “కదా, అయ్య, ఉపోసథో”తి పుచ్ఛితబ్బో. భిక్ఖునాపి “స్వే, భగిని, ఉపోసథో”తి వత్తబ్బం. భిక్ఖూ కదాచి కేనచి కారణేన పన్నరసికం వా చాతుద్దసీఉపోసథం, చాతుద్దసికం వా పన్నరసీఉపోసథం కరోన్తి, యస్మిఞ్చ దివసే భిక్ఖూహి ఉపోసథో కతో, తస్మింయేవ భిక్ఖునీహిపి ఉపోసథో కాతబ్బోతి అధిప్పాయేన ‘‘**పక్ఖస్స తేరసియంయేవ గన్త్వా**’’తిఆది వుత్తం. ఏవం పుచ్ఛితేన భిక్ఖునా సచే చాతుద్దసియం ఉపోసథం కరోన్తి, “చాతుద్దసికో భగినీ”తి వత్తబ్బం. సచే పన పన్నరసియం కరోన్తి, “పన్నరసికో భగినీ”తి ఆచిక్ఖితబ్బం. **ఓవాదత్థాయా**తి ఓవాదయాచనత్థాయ. **పాటిపదదివసతో పన పట్ఠాయ ధమ్మసవనత్థాయ గన్తబ్బ**న్తి పాటిపదదివసే ఓవాదగ్గహణత్థాయ దుతియదివసతో పట్ఠాయ అన్తరన్తరా ధమ్మసవనత్థాయ గన్తబ్బం. ఓవాదగ్గహణమ్పి హి “ధమ్మసవనమేవా”తి అభేదేన వుత్తం. **నిరన్తరం విహారం ఉపసఙ్కమింసూ**తి యేభుయ్యేన ఉపసఙ్కమనం సన్ధాయ వుత్తం. **వుత్తఞ్హేత**న్తిఆదినా యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జిస్సామాతి సబ్బాసంయేవ భిక్ఖునీనం ఉపసఙ్కమనదీపనత్థం పాళి నిదస్సితా. **ఓవాదం గచ్ఛతీ**తి ఓవాదం యాచితుం గచ్ఛతి. **ద్వే తిస్సో**తి ద్వీహి తీహి. కరణత్థే చేతం పచ్చత్తవచనం.

పాసాదికేనాతి పసాదజనకేన నిద్దోసేన కాయకమ్మాదినా. **సమ్పాదేతూ**తి తివిధం సిక్ఖం సమ్పాదేతు. సచే పాతిమోక్ఖుద్దేసకంయేవ దిస్వా తాహి భిక్ఖునీహి ఓవాదో యాచితో భవేయ్య, తేన కిం కాతబ్బన్తి? ఉపోసథగ్గే సన్నిపతితే భిక్ఖుసఙ్ఘే పుబ్బకిచ్చవసేన “అత్థి కాచి భిక్ఖునియో ఓవాదం యాచమానా”తి పుచ్ఛియమానే “ఏవం వదేహీ”తి ఓవాదపటిగ్గాహకేన వత్తబ్బవచనం అఞ్ఞేన భిక్ఖునా కథాపేత్వా పాతిమోక్ఖుద్దేసకేన వత్తబ్బవచనం అత్తనా వత్వా పున సయమేవ గన్త్వా భిక్ఖునీనం ఆరోచేతబ్బం, అఞ్ఞేన వా భిక్ఖునా తస్మిం దివసే పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసాపేతబ్బం. **ఏతం వుత్త**న్తి “తాహీ”తి ఏతం బహువచనం వుత్తం.

ఏకా భిక్ఖునీ వాతి ఇదం బహూహి భిక్ఖునుపస్సయేహి ఏకాయ ఏవ భిక్ఖునియా సాసనపటిగ్గహణం సన్ధాయ వుత్తం, న పన దుతియికాయ అభావం సన్ధాయ. **బహూహి భిక్ఖునుపస్సయేహీ**తి అన్తరామగ్గే వా తస్మింయేవ వా గామే బహూహి భిక్ఖునుపస్సయేహి. “భిక్ఖునిసఙ్ఘో చ అయ్య భిక్ఖునియో చ భిక్ఖునీ చా”తి ఇమినా నానాఉపస్సయేహి సాసనం గహేత్వా ఆగతభిక్ఖునియా వత్తబ్బవచనం దస్సేతి. ఇదఞ్చ ఏకేన పకారేన ముఖమత్తనిదస్సనత్థం వుత్తం, తస్మిం తస్మిం పన భిక్ఖునుపస్సయే భిక్ఖునీనం పమాణం సల్లక్ఖేత్వా తదనురూపేన నయేన వత్తబ్బం. **భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అయ్యానం అయ్యస్సా**తి ఇదం సఙ్ఖిపిత్వా వుత్తం.

పాతిమోక్ఖుద్దేసకేనపీతి ఇదం సఙ్ఘుపోసథవసేనేవ దస్సితం. యత్థ పన తిణ్ణం ద్విన్నం వా వసనట్ఠానే పాతిమోక్ఖుద్దేసో నత్థి, తత్థాపి ఇత్తరపనకేన ఇతరేన వా భిక్ఖునా ఇమినావ నయేన వత్తబ్బం. ఏకపుగ్గలేనపి ఉపోసథదివసే ఓవాదయాచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా పాటిపదే ఆగతానం భిక్ఖునీనం “నత్థి కోచీ”తిఆది వత్తబ్బమేవ. సచే సయమేవ, “సమ్మతో అహ”న్తి వత్తబ్బం. ఇమం విధిం అజానన్తో ఇధ బాలోతి అధిప్పేతో.

౧౫౦. అధమ్మకమ్మే అధమ్మకమ్మసఞ్ఞీ వగ్గం భిక్ఖునిసఙ్ఘం వగ్గసఞ్ఞీ ఓవదతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సాతిఆదీసు విజ్జమానేసుపి వగ్గాదిభావనిమిత్తేసు దుక్కటేసు అధమ్మకమ్మమూలకం పాచిత్తియమేవ పాళియం సబ్బత్థ వుత్తన్తి ఆహ ‘‘**అధమ్మకమ్మే ద్విన్నం నవకానం వసేన అట్ఠారస పాచిత్తియానీ**’’తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అసమ్మతతా, భిక్ఖునియా పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నతా, ఓవాదవసేన అట్ఠగరుధమ్మభణనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఓవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౩. దుతియే **కుసలానం ధమ్మానం సాతచ్చకిరియాయా**తి పుబ్బభాగప్పటిపత్తివసేన వుత్తం. **మునాతీ**తి జానాతి. **తేన ఞాణేనా**తి తేన అరహత్తఫలపఞ్ఞాసఙ్ఖాతేన ఞాణేన. **పథేసూ**తి ఉపాయమగ్గేసు. అరహతో పరినిట్ఠితసిక్ఖత్తా ఆహ **''ఇదఞ్చ...పే.... వుత్త**''న్తి. అథ వా "అప్పమజ్జతో సిక్ఖతో"తి ఇమేసం పదానం హేతుఅత్థతా దట్ఠబ్బా, తస్మా అప్పమజ్జనహేతు సిక్ఖనహేతు చ అధిచేతసోతి అత్థో. **సోకా**తి చిత్తసన్తాపా. ఏత్థ చ **అధిచేతసో**తి ఇమినా అధిచిత్తసిక్ఖా, **అప్పమజ్జతో**తి ఇమినా అధిసీలసిక్ఖా, **మునినో మోనపథేసు సిక్ఖతో**తి ఏతేహి అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా, **మునినో**తి వా ఏతేన అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా, **మోనపథేసు సిక్ఖతో**తి ఏతేన తాసం లోకుత్తరసిక్ఖానం పుబ్బభాగప్పటిపదా, **సోకా న భవన్తీ**తిఆదీహి సిక్ఖాపారిపూరియా ఆనిసంసా పకాసితాతి వేదితబ్బం.

కోకనుదన్తి పదుమవిసేసనం యథా "కోకాసయ"న్తి, తం కిర బహుపత్తం వణ్ణసమ్పన్నం అతివియ సుగన్ధఞ్చ హోతి. "కోకనుదం నామ సేతపదుమ"న్తిపి వదన్తి. **పాతో**తి పగేవ. అయఞ్హేత్థ అత్థో – యథా కోకనుదసఙ్ఖాతం పదుమం పాతో సూరియుగ్గమనవేలాయం ఫుల్లం వికసితం అవీతగన్ధం సియా విరోచమానం, ఏవం సరీరగన్ధేన గుణగన్ధేన చ సుగన్ధం సరదకాలే అన్తలిక్ఖే ఆదిచ్చమివ అత్తనో తేజసా తపన్తం అఙ్గేహి నిచ్ఛరణజుతితాయ అఙ్గీరసం సమ్మాసమ్బుద్ధం పస్సాతి.

అభబ్బోతి పటిపత్తిసారమిదం సాసనం, పటిపత్తి చ పరియత్తిమూలికా, త్వఞ్చ పరియత్తిం ఉగ్గహేతుం అసమత్థో, తస్మా అభబ్బోతి అధిప్పాయో. **సుద్ధం పిలోతికఖణ్డ**న్తి ఇద్ధియా అభిసఙ్ఖతం పరిసుద్ధం చోళఖణ్డం. తదా కిర భగవా "న సజ్ఝాయం కాతుం అసక్కోన్తో మమ సాసనే అభబ్బో నామ హోతి, మా సోచి భిక్ఖూ"తి తం బాహాయం గహేత్వా విహారం పవిసిత్వా ఇద్ధియా పిలోతికఖణ్డం అభినిమ్మినిత్వా "హన్ద, భిక్ఖు, ఇమం పరిమజ్జన్తో 'రజోహరణం రజోహరణ'న్తి పునప్పునం సజ్ఝాయం కరోహీ"తి వత్వా అదాసి తత్థ పుబ్బేకతాధికారత్తా.

సో కిర పుబ్బే రాజా హుత్వా నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో నలాటతో సేదే ముచ్చన్తే పరిసుద్ధేన సాటకేన నలాటం పుఞ్ఛి, సాటకో కిలిట్ఠో అహోసి . సో "ఇమం సరీరం నిస్సాయ ఏవరూపో పరిసుద్ధసాటకో పకతిం జహిత్వా కిలిట్ఠో జాతో, అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా"తి అనిచ్చసఞ్ఞం పటిలభతి, తేన కారణేనస్స రజోహరణమేవ పచ్చయో జాతో. రజం హరతీతి **రజోహరణం. సంవేగం పటిలభిత్వా**తి అసుభసఞ్ఞం అనిచ్చసఞ్ఞఞ్చ ఉపట్ఠపేన్తో సంవేగం పటిలభిత్వా. సో హి యోనిసో ఉమ్మజ్జన్తో "పరిసుద్ధం వత్థం, నత్థేత్థ దోసో, అత్తభావస్స పనాయం దోసో"తి అసుభసఞ్ఞం అనిచ్చసఞ్ఞఞ్చ పటిలభిత్వా నామరూపపరిగ్గహాదినా పఞ్చసు ఖన్ధేసు ఞాణం ఓతారేత్వా కలాపసమ్మసనాదిక్కమేన విపస్సనం వడ్ఢేత్వా ఉదయబ్బయఞాణాదిపటిపాటియా విపస్సనం అనులోమగోత్రభుసమీపం పాపేసి. తం సన్ధాయ వుత్తం **''విపస్సనం ఆరభీ**''తి. **ఓభాసగాథం అభాసీ**తి ఓభాసవిస్సజ్జనపుబ్బకభాసితగాథా ఓభాసగాథా, తం అభాసీతి అత్థో.

ఏత్థ చ "అధిచేతసోతి ఇమం ఓభాసగాథం అభాసీ"తి ఇదేవ వుత్తం. **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి. ౨.౩౮౬) పన **ధమ్మపదట్ఠకథాయం** (ధ. ప. అట్ఠ. ౧.చూళపన్థకత్థేరవత్థు) **థేరగాథాసంవణ్ణనాయఞ్చ** (థేరగా. అట్ఠ. ౨.౫౬౬) –

> "రాగో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి;

రాగస్సేతం అధివచనం రజోతి;

ఏతం రజం విప్పజహిత్వా పణ్డితా;

విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనే.

“దోసో…పే॰… సాసనే.

“మోహో రజో న చ పన రేణు వుచ్చతి;

మోహస్సేతం అధివచనం రజోతి;

ఏతం రజం విప్పజహిత్వా పణ్డితా;

విహరన్తి తే విగతరజస్స సాసనేతి. –

ఇమా తిస్సో ఓభాసగాథా అభాసీ”తి వుత్తం. **అధిచేతసో**తి చ అయం చూళపన్థకత్థేరస్స ఉదానగాథాతి ఇమిస్సాయేవ పాళియా ఆగతం. థేరగాథాయం పన చూళపన్థకత్థేరస్స ఉదానగాథాసు అయం అనారుళ్హా, “ఏకుదానియత్థేరస్స పన అయం ఉదానగాథా”తి (థేరగా॰ అట్ఠ॰ ౧.ఏకుదానియత్థేరగాథావణ్ణనా) తత్థ వుత్తం. ఏవం సన్తేపి ఇమిస్సా పాళియా అట్ఠకథాయ చ ఏవమాగతత్తా చూళపన్థకత్థేరస్సపి అయం ఉదానగాథా ఓభాసగాథావసేన చ భగవతా భాసితాతి గహేతబ్బం. **అరహత్తం పాపుణీ**తి అభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాపరివారం అరహత్తం పాపుణి. **అభబ్బో త్వ**న్తిఆదివచనతో అనుకమ్పావసేన సద్ధివిహారికాదిం సఙ్ఘికవిహారా నిక్కడ్ఢాపేన్తస్స అనాపత్తి వియ దిస్సతి. అభబ్బో హి థేరో సఙ్ఘిచ్చ తం కాతుం, నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదే వా అపఞ్ఞత్తే థేరేన ఏవం కతన్తి గహేతబ్బం.

౧౫౬. ఓవదన్తస్స పాచిత్తియన్తి అత్థఙ్గతే సూరియే గరుధమ్మేహి వా అఞ్ఞేన వా ధమ్మేనేవ ఓవదన్తస్స సమ్మతస్సపి పాచిత్తియం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అత్థఙ్గతసూరియతా, పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నతా, ఓవదనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౬౨. తతియం ఉత్తానత్థమేవ. ఉపస్సయూపగమనం, పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నతా, సమయాభావో, గరుధమ్మేహి ఓవదనన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఆమిససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౬౪. చతుత్థే “ఉపసమ్పన్నం…పే॰… భిక్ఖునోవాదక”న్తి ఇమేసం “మఙ్కుకత్తుకామో”తి ఇమినా సమ్బన్ధో. “అవణ్ణం కత్తుకామో అయసం కత్తుకామో”తి ఇమేసం పన వసేన “ఉపసమ్పన్న”న్తిఆదీసు “ఉపసమ్పన్నస్సా”తి విభత్తివిపరిణామో కాతబ్బోతి ఇమమత్థం సన్ధాయ “**ఉజ్ఝాపనకే వుత్తనయేనేవత్థో వేదితబ్బో**”తి వుత్తం. “చీవరహేతు ఓవదతీ”తిఆదినా భణన్తస్స ఏకేకస్మిం వచనే నిట్ఠితే పాచిత్తియం వేదితబ్బం. “ఉపసమ్పన్నం సఙ్ఘేన అసమ్మత”న్తి పాళివచనతో “సమ్మతేన

వా సఙ్ఘేన వా భారం కత్వా ఠపితో"తి అట్ఠకథావచనతో చ అట్ఠహి అఙ్గేహి సమన్నాగతో సమ్మతేన వా విప్పవసితుకామేన "యావాహం ఆగమిస్సామి, తావ తే భారో హోతూ"తి యాచిత్వా ఠపితో తస్సాభావతో సఙ్ఘేన వా తథేవ భారం కత్వా ఠపితో అట్ఠహి గరుధమ్మేహి అఞ్ఞేన వా ధమ్మేన ఓవదితుం లభతీతి వేదితబ్బం. తస్మా "యో పన, భిక్ఖు, అసమ్మతో భిక్ఖునియో ఓవదేయ్య, పాచిత్తియ"న్తి ఇదం పగేవ భారం కత్వా అట్ఠపితం సన్ధాయ వుత్తన్తి గహేతబ్బం.

౧౬౮. **అనాపత్తి పకతియా చీవరహేతు...పే.... ఓవదన్తం భణతీ**తి ఏత్థ ఆమిసహేతు ఓవదన్తం "ఆమిసహేతు ఓవదతీ"తి సఞ్ఞాయ ఏవం భణన్తస్స అనాపత్తి, "న ఆమిసహేతు ఓవదతీ"తి సఞ్ఞినో పన దుక్కటం, న ఆమిసహేతు ఓవదన్తం పన "ఆమిసహేతు ఓవదతీ"తి సఞ్ఞాయ భణన్తస్సపి అనాపత్తి సచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉపసమ్పన్నతా, ధమ్మేన లద్ధసమ్ముతితా, అనామిసన్తరతా, అవణ్ణకామతాయ ఏవం భణనన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఆమిససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౬౯. పఞ్చమం ఉత్తానత్థమేవ.

౬. చీవరసిబ్బాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౭౦. ఛట్ఠే సచే సా భిక్ఖునీ తం చీవరం ఆదితోవ పారుపేయ్య, అఞ్ఞా భిక్ఖునియో దిస్వా ఉజ్ఝాపేయ్యుం, తతో మహాజనో పస్సితుం న లభతీతి మఞ్ఞమానో "**యథాసంహటం హరిత్వా నిక్ఖిపిత్వా**"తిఆదిమాహ.

౧౭౬. **నీహరతీ**తి సకిం నీహరతి. యేపి తేసం నిస్సితకాతి సమ్బన్ధో. **కథినవత్త**న్తి "సబ్రహ్మచారీనం కాతుం వట్టతీ"తి ఇతికత్తబ్బతావసేన సూచికమ్మకరణం. **ఆచరియుపజ్ఝాయానం దుక్కట**న్తి అకప్పియసమాదానవసేన దుక్కటం. **వఞ్చేత్వా**తి "తవ ఞాతికాయా"తి అవత్వా "ఏకిస్సా భిక్ఖునియా"తి ఏత్తకమేవ వత్వా. "ఏకిస్సా భిక్ఖునియా"తి సుత్వా తే అఞ్ఞాతికసఞ్ఞినో భవేయ్యున్తి ఆహ "**అకప్పియే నియోజితత్తా**"తి . "ఇదం తే మాతు చీవర"న్తిఆదీని అవత్వాపి "ఇదం చీవరం సిబ్బేహీ"తి సుద్ధచిత్తేన సిబ్బాపేన్తస్సపి అనాపత్తి.

౧౭౯. **ఉపాహనత్థవికాదిన్తి ఆది**-సద్దేన యం చీవరం నివాసేతుం వా పారుపితుం వా న సక్కా హోతి, తమ్పి సఙ్గణ్హాతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా సన్తకతా, నివాసనపారుపనూపగతా, వుత్తనయేన సిబ్బనం వా సిబ్బాపనం వాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

చీవరసిబ్బాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సంవిదహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౮౧. సత్తమే "పచ్ఛా గచ్ఛన్తీనం చోరా అచ్ఛిన్దింసూ"తి ఏత్థ "పత్తచీవర"న్తి పాఠసేసోతి ఆహ "**పచ్ఛా గచ్ఛన్తీనం పత్తచీవర**"న్తి. **తా భిక్ఖునియో**తి పచ్ఛా గచ్ఛన్తియో భిక్ఖునియో. "పచ్ఛా గచ్ఛన్తీన"న్తి చ విభత్తివిపరిణామేనేత్థ సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. పాళియం "గచ్ఛామ భగిని, గచ్ఛామ అయ్యా"తి భిక్ఖుపుబ్బకం సంవిధానం వుత్తం, "గచ్ఛామ అయ్య, గచ్ఛామ

భగినీ”తి భిక్ఖునీపుబ్బకం. **ఏకద్ధానమగ్గన్తి** ఏకం అద్ధానసఙ్ఖాతం మగ్గం, ఏకతో వా అద్ధానమగ్గం. **హియ్యోతి** సువే. **పరేతి** తతియదివసే.

౧౮౨-౧౮౩. **ద్విధా వుత్తప్పకారోతి** పాదగమనవసేన పక్ఖగమనవసేన వాతి ద్విధా వుత్తప్పభేదో . చతున్నం మగ్గానం సమ్బన్ధట్ఠానం **చతుక్కం,** తిణ్ణం మగ్గానం సమ్బన్ధట్ఠానం **సిఙ్ఘాటకం.** “గామన్తరే గామన్తరే”తి ఏత్థ అఞ్ఞో గామో గామన్తరన్తి ఆహ **‘‘నిక్ఖమనే అనాపత్తి...పే.... భిక్ఖునో పాచిత్తియ’’**న్తి. “సంవిధాయా”తి పాళియం అవిసేసేన వుత్తత్తా **‘‘నేవ పాళియా సమేతీ’’**తి వుత్తం, “ఏత్థన్తరే సంవిదహితేపి భిక్ఖునో దుక్కట”న్తి వుత్తత్తా **‘‘న సేసఅట్ఠకథాయ సమేతీ’’**తి వుత్తం. **అద్ధయోజనం అతిక్కమన్తస్సాతి** అసతి గామే అద్ధయోజనం అతిక్కమన్తస్స. యత్థ హి అద్ధయోజనబ్భన్తరే అఞ్ఞో గామో న హోతి, తం ఇధ అగామకం అరఞ్ఞన్తి అధిప్పేతం, అద్ధయోజనబ్భన్తరే పన గామే సతి గామన్తరగణనాయ ఏవ ఆపత్తి.

౧౮౫. **రట్ఠభేదేతి** రట్ఠవిలోపే. **చక్కసమారుళ్హాతి** ఇరియాపథచక్కం సకటచక్కం వా సమారుళ్హా. సేసం ఉత్తానమేవ. ద్విన్నమ్పి సంవిదహిత్వా మగ్గప్పటిపత్తి , అవిసఙ్కేతం, సమయాభావో, అనాపదా, గామన్తరోక్కమనం వా అద్ధయోజనాతిక్కమో వాతి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని. ఏకతోఉపసమ్పన్నాదీహి సద్ధిం గచ్ఛన్తస్స పన మాతుగామసిక్ఖాపదేన ఆపత్తి.

సంవిదహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. నావాభిరుహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౮౮. అట్ఠమే **లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసేన కీళాపురేక్ఖారా సంవిదహిత్వాతి** అయం విసేసో “ఏవమిమే...పే.... భిక్ఖునీహి సద్ధిం నావాయ కీళన్తీ”తి ఇమినా “ఉద్ధంగామినిం వా అధోగామినిం వా”తి ఇమినా చ సిద్ధో.

౧౮౯. నదియా కుతో గామన్తరన్తి ఆహ **‘‘యస్సా నదియా’’**తిఆది. **‘‘తస్సా సగామకతీరపస్సేన...పే.... అద్ధయోజనగణనాయాతి** ఏకేకపస్సేనేవ గమనం సన్ధాయ వుత్తత్తా తాదిసికాయ నదియా మజ్ఝేన గచ్ఛన్తస్స గామన్తరగణనాయ అద్ధయోజనగణనాయ చ ఆపత్తీ”తి వదన్తి. **సబ్బఅట్ఠకథాసూతిఆదినా** అత్తనా వుత్తమేవత్థం సమత్థేతి. “కీళాపురేక్ఖారతాయ భిక్ఖునియా సద్ధిం సంవిధాయ నావం అభిరుహన్తస్స నదియంయేవ పాచిత్తియస్స వుత్తత్తా వాపిసముద్దాదీసు కీళాపురేక్ఖారతాయ దుక్కటమేవ, న పాచిత్తియ”న్తి వదన్తి. “లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసేన కీళాపురేక్ఖారా సంవిదహిత్వా”తి వచనతో కేచి “ఇమం సిక్ఖాపదం అకుసలచిత్తం లోకవజ్జ”న్తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. కీళాపురేక్ఖారతాయ హి అభిరుహిత్వాపి గామన్తరోక్కమనే అద్ధయోజనాతిక్కమే వా కుసలాబ్యాకతచిత్తసమఙ్గీపి హుత్వా ఆపత్తిం ఆపజ్జతి . యది హి సో సంవేగం పటిలభిత్వా అరహత్తం వా సచ్ఛికరేయ్య, నిద్దం వా ఓక్కమేయ్య, కమ్మట్ఠానం వా మనసి కరోన్తో గచ్ఛేయ్య, కుతో తస్స అకుసలచిత్తసమఙ్గితా, యేనిదం సిక్ఖాపదం అకుసలచిత్తం లోకవజ్జన్తి వుచ్చతి, తస్మా పణ్ణత్తివజ్జం తిచిత్తన్తి సిద్ధం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

నావాభిరుహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పరిపాచితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౪. నవమే **పటియాదితన్తి** భిక్ఖూనం అత్థాయ సమ్పాదితం. **ఞాతకా వా హోన్తి పవారితా వాతి** ఏత్థ సచేపి భిక్ఖునో అఞ్ఞాతకా అప్పవారితా చ సియుం, భిక్ఖునియా ఞాతకా పవారితా చే, వట్టతి.

౧౯౫. పాపభిక్ఖూనం పక్ఖుపచ్ఛేదాయ ఇదం పఞ్ఞత్తం, తస్మా పఞ్చభోజనేయేవ ఆపత్తి వుత్తా. **పఞ్చ భోజనాని ఠపేత్వా సబ్బత్థ అనాపత్తీ**తి ఇదం పన ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తిదస్సనత్థం వుత్తం. విఞ్ఞత్తియా ఉప్పన్నం పరిభుఞ్జన్తస్స హి అఞ్ఞత్థ వుత్తనయేన దుక్కటం. సేసం ఉత్తానమేవ. భిక్ఖునిపరిపాచితభావో, జాననం, గిహిసమారమ్భాభావో, ఓదనాదీనం అఞ్ఞతరతా, తస్స అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

పరిపాచితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౮. దసమే **ఉపనన్దస్స చతుత్థసిక్ఖాపదేనా**తి అప్పటిచ్ఛన్నే మాతుగామేన సద్ధిం రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదం సన్ధాయ వుత్తం. కిఞ్చాపి తం అచేలకవగ్గే పఞ్చమసిక్ఖాపదం హోతి, ఉపనన్దత్థేరం ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తేసు పన చతుత్థభావతో "ఉపనన్దస్స చతుత్థసిక్ఖాపదేనా"తి వుత్తం. చతుత్థసిక్ఖాపదస్స వత్థుతో ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స వత్థునో పఠమం ఉప్పన్నత్తా ఇదం సిక్ఖాపదం పఠమం పఞ్ఞత్తం. ఇమినా చ సిక్ఖాపదేన కేవలం భిక్ఖునియా ఏవ రహోనిసజ్జాయ ఆపత్తి పఞ్ఞత్తా, ఉపరి మాతుగామేన సద్ధిం రహోనిసజ్జాయ ఆపత్తి విసుం పఞ్ఞత్తాతి దట్ఠబ్బం.

రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో భిక్ఖునివగ్గో తతియో.

౪. భోజనవగ్గో

౧. ఆవసథపిణ్డసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౬. భోజనవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే **అద్ధయోజనం వా యోజనం వా గన్తుం సక్కోతీ**తి ఏత్థ తత్తకం గన్తుం సక్కోన్తస్సపి తావతకం గన్త్వా అలద్ధభిక్ఖస్స ఇతో భుఞ్జితుం వట్టతి. **ఇమేసంయేవాతి** ఇమేసం పాసణ్డానంయేవ. **ఏత్తకానన్తి** ఇమస్మిం పాసణ్డే ఏత్తకానం. **ఏకదివసం భుఞ్జితబ్బన్తి** ఏకదివసం సకింయేవ భుఞ్జితబ్బం. "ఏకదివసం భుఞ్జితబ్బ"న్తి వచనతో పన ఏకస్మిం దివసే పునప్పునం భుఞ్జితుం వట్టతీతి న గహేతబ్బం. **పున ఆదితో పట్ఠాయ భుఞ్జితుం న వట్టతీ**తి ఇమినా పఠమం భుత్తట్ఠానేసు పున ఏకస్మిమ్పి ఠానే భుఞ్జితుం న వట్టతీతి దస్సేతి.

౨౦౮. "**గచ్ఛన్తో వా ఆగచ్ఛన్తో వాతి** ఇదం అద్ధయోజనవసేన గహేతబ్బ"న్తి వదన్తి. **అన్తరామగ్గే గతట్ఠానేతి** ఏకస్సేవ సన్తకం సన్ధాయ వుత్తం. "**ఆగచ్ఛన్తేపి ఏసేవ నయో**"తి సఙ్ఖేపేన వుత్తమేవత్థం విభావేన్తో "**గన్త్వా పచ్చాగచ్ఛన్తో**"తిఆదిమాహ. ఆపత్తిట్ఠానేయేవ పున భుఞ్జన్తస్స అనాపత్తి వత్తబ్బాతి గమనే ఆగమనే చ పఠమం భోజనం అవత్వా అన్తరామగ్గే ఏకదివసం గతట్ఠానే చ ఏకదివసన్తి పునప్పునం భోజనమేవ దస్సితం, గమనదివసే పన ఆగమనదివసే చ "గమిస్సామి ఆగమిస్సామీ"తి భుఞ్జితుం వట్టతియేవ. సుద్ధచిత్తేన పునప్పునం భుఞ్జన్తస్సపి పునప్పునం భోజనే అనాపత్తి.

అఞ్ఞస్సత్థాయ ఉద్దిసిత్వా పఞ్ఞత్తం భిక్ఖునో గహేతుమేవ న వట్టతీతి ఆహ **''భిక్ఖూనంయేవ అత్థాయా''**తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఆవసథపిణ్డతా, అగిలానతా, అనువసిత్వా భోజనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఆవసథపిణ్డసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౯. దుతియే **అభిమారే**తి అభిగన్త్వా భగవతో మారణత్థాయ నియోజితే ధనుద్ధరే. **గుళ్హపటిచ్ఛన్నో**తి అపాకటో. **పవిజ్ఝీ**తి విస్సజ్జేసి. నను **రాజానమ్పి మారాపేసీ**తి వచనతో ఇదం సిక్ఖాపదం అజాతసత్తునో కాలే పఞ్ఞత్తన్తి సిద్ధం, ఏవఞ్చ సతి పరతో అనుపఞ్ఞత్తియం –

> ''తేన ఖో పన సమయేన రఞ్ఞో మాగధస్స సేనియస్స బిమ్బిసారస్స ఞాతిసాలోహితో ఆజీవకేసు పబ్బజితో హోతి. అథ ఖో సో ఆజీవకో యేన రాజా మాగధో సేనియో బిమ్బిసారో తేనుపసఙ్కమి, ఉపసఙ్కమిత్వా రాజానం మాగధం సేనియం బిమ్బిసారం ఏతదవోచ...పే.... కుక్కుచ్చాయన్తా నాధివాసేన్తీ''తి –

ఇదం కస్మా వుత్తన్తి? సో కిర ఆజీవకో తం దానం దేన్తో బిమ్బిసారకాలతో పట్ఠాయ అదాసి, పచ్ఛా అజాతసత్తుకాలే సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తితో పట్ఠాయ భిక్ఖూ కుక్కుచ్చాయన్తా తం దానం న పటిగ్గణ్హింసు, తస్మా ఆదితో పట్ఠాయ తం వత్థు దస్సితన్తి వేదితబ్బం. ''అథ ఖో సో ఆజీవకో భిక్ఖూనం సన్తికే దూతం పాహేసీ''తి ఇదఞ్చ తతో పభుతి సో ఆజీవకో అన్తరన్తరా భిక్ఖూ నిమన్తేత్వా దానం దేన్తో అజాతసత్తుకాలే సిక్ఖాపదే పఞ్ఞత్తే యం భిక్ఖూనం సన్తికే దూతం పాహేసి, తం సన్ధాయ వుత్తం.

౨౧౧. అఞ్ఞమఞ్ఞవిసిట్ఠత్తా విసదిసం రజ్జం విరజ్జం, తతో ఆగతా, తత్థ వా జాతా, భవాతి వా వేరజ్జా, తే ఏవ **వేరజ్జకా**. తే పన యస్మా గోత్తచరణాదివిభాగేన నానప్పకారా, తస్మా వుత్తం **''నానావేరజ్జకే''**తి. అట్ఠకథాయం పన **నానావిధేహి అఞ్ఞరజ్జేహి ఆగతే**తి రజ్జానంయేవ వసేన నానప్పకారతా వుత్తా.

౨౧౭-౨౧౮. ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స విఞ్ఞత్తిం కత్వా భుఞ్జనవత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తత్తా విఞ్ఞత్తితో గణభోజనం వత్థువసేనేవ పాకటన్తి తం అవత్వా ''గణభోజనం నామ యత్థ...పే.... నిమన్తితా భుఞ్జన్తీ''తి నిమన్తనవసేనేవ పదభాజనే గణభోజనం వుత్తం. ''కిఞ్చి పన సిక్ఖాపదం వత్థుఅననురూపమ్పి సియాతి పదభాజనే వుత్తనయేన నిమన్తనవసేనేవ గణభోజనం హోతీతి కేసఞ్చి ఆసఙ్కా భవేయ్యా''తి తంనివత్తనత్థం **''తం పనేతం గణభోజనం ద్వీహాకారేహి పసవతీ''**తి వుత్తం. **పఞ్చన్నం భోజనానం నామం గహేత్వా**తి ఏత్థ ''భోజనం గణ్హథాతి వుత్తేపి గణభోజనం హోతియేవా''తి వదన్తి. ''హేట్ఠా అద్ధానగమనవత్థుస్మిం నావాభిరుహనవత్థుస్మిఞ్చ 'ఇధేవ, భన్తే, భుఞ్జథా'తి వుత్తే యస్మా కుక్కుచ్చాయన్తా న పటిగ్గణ్హింసు, తస్మా 'భుఞ్జథా'తి వుత్తేపి గణభోజనం న హోతియేవా''తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. ''పఞ్చన్నం భోజనానం నామం గహేత్వా నిమన్తేతీ''తి వుత్తత్తా పన ''ఓదనం భుఞ్జథా''తి వా ''భత్తం భుఞ్జథా''తి వా భోజననామం గహేత్వావ వుత్తే గణభోజనం హోతి, న అఞ్ఞథా. ''ఇధేవ, భన్తే, భుఞ్జథా''తి ఏత్థాపి ''ఓదన''న్తి వా ''భత్త''న్తి వా వత్వావ తే ఏవం నిమన్తేసున్తి గహేతబ్బం. గణవసేన వా నిమన్తితత్తా తే భిక్ఖూ అపకతఞ్ఞుతాయ కుక్కుచ్చాయన్తా న పటిగ్గణ్హింసూతి అయం అమ్హాకం ఖన్తి, వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

ఏకతో గణ్హన్తీతి ఏత్థ అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ద్వాదసహత్థం అముఞ్చిత్వా ఠితా ఏకతో గణ్హన్తి నామాతి గహేతబ్బం. "అమ్హాకం చతున్నమ్పి భత్తం దేహీతి వా విఞ్ఞాపేయ్యు"న్తి వచనతో హేట్ఠా "త్వం ఏకస్స భిక్ఖునో భత్తం దేహి, త్వం ద్విన్న"న్తి ఏవం విఞ్ఞాపేత్వా"తి వచనతో చ అత్తనో అత్థాయ అఞ్ఞేహి విఞ్ఞత్తమ్పి సాదియన్తస్స గణభోజనం హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం. **ఏవం విఞ్ఞత్తితో పసవతీ**తి ఏత్థ విఞ్ఞత్తియా సతి గణ్హన్తస్స ఏకతో హుత్వా గహణే ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి, విసుం గహణే పణీతభోజనసూపోదనవిఞ్ఞత్తీహి ఆపత్తి వేదితబ్బా.

విచారేతీతి పఞ్చఖణ్డాదివసేన సంవిదహతి. **ఘట్టేతీ**తి అనువాతం ఛిన్దిత్వా హత్థేన దణ్డకేన వా ఘట్టేతి. **సుత్తం కరోతీ**తి సుత్తం వట్టేతి. **వలేతీ**తి దణ్డకే వా హత్థే వా ఆవట్టేతి. "అభినవస్సేవ చీవరస్స కరణం ఇధ చీవరకమ్మం నామ, పురాణచీవరే సూచికమ్మం నామ న హోతీ"తి వదన్తి. "చతుత్థే ఆగతే న యాపేన్తీతి వచనతో సచే అఞ్ఞో కోచి ఆగచ్ఛన్తో నత్థి, చత్తారోయేవ చ తత్థ నిసిన్నా యాపేతుం న సక్కోన్తి, న వట్టతీ"తి వదన్తి.

౨౨౦. గణభోజనాపత్తిజనకనిమన్తనభావతో **''అకప్పియనిమన్తన''**న్తి వుత్తం. **సమ్పవేసేత్వా**తి నిసీదాపేత్వా. **గణో భిజ్జతీ**తి గణో ఆపత్తిం న ఆపజ్జతీతి అధిప్పాయో. "యత్థ చత్తారో భిక్ఖూ…పే.… భుఞ్జన్తీ"తి ఇమాయ పాళియా సంసన్దనతో **''ఇతరేసం పన గణపూరకో హోతీ''**తి వుత్తం. **అవిసేసేనా**తి "గిలానో వా చీవరకారకో వా"తి అవిసేసేత్వా సబ్బసాధారణవచనేన. **తస్మా**తి అవిసేసితత్తా. **భుత్వా గతేసూ**తి ఏత్థ అగతేసుపి భోజనకిచ్చే నిట్ఠితే గణ్హితుం వట్టతి . **తాని చ తేహి ఏకతో న గహితానీ**తి యేహి భోజనేహి విసఙ్కేతో నత్థి, తాని భోజనాని తేహి భిక్ఖూహి ఏకతో న గహితాని ఏకేన పచ్ఛా గహితత్తా. **మహాథేరే**తి భిక్ఖూ సన్ధాయ వుత్తం. దూతస్స పున పటిపథం ఆగన్త్వా "భత్తం గణ్హథా"తి వచనభయేన **''గామద్వారే అట్ఠత్వావా''**తి వుత్తం. **తత్థ తత్థ గన్త్వా**తి అన్తరవీథిఆదీసు తత్థ తత్థ ఠితానం సన్తికం గన్త్వా. భిక్ఖూనం అత్థాయ ఘరద్వారే ఠపేత్వా దియ్యమానేపి ఏసేవ నయో. **నివత్తథాతి వుత్తపదే నివత్తితుం వట్టతీ**తి "నివత్తథా"తి విచ్ఛిన్దిత్వా పచ్ఛా "భత్తం గణ్హథా"తి వుత్తత్తా వట్టతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. గణభోజనతా, సమయాభావో, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౨౧. తతియే కులపటిపాటియా అబ్బోచ్ఛిన్నం కత్వా నిరన్తరం దియ్యమానత్తా "భత్తపటిపాటి అట్ఠితా హోతీ"తి పాళియం వుత్తం, అన్తరా అట్ఠత్వా నిరన్తరం పవత్తాతి వుత్తం హోతి. **ఉపచారవసేనా**తి వోహారవసేన. న హి సో బదరమత్తమేవ దేతి, ఉపచారవసేన పన ఏవం వదతి. బదరచుణ్ణసక్ఖరాదీహి పయోజితం "బదరసాళవ"న్తి వుచ్చతి.

౨౨౯. వికప్పనావసేనేవ తం భత్తం అసన్తం నామ హోతీతి అనుపఞ్ఞత్తివసేన వికప్పనం అట్ఠపేత్వా యథాపఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదమేవ ఠపితం. **పరివారే** పన వికప్పనాయ అనుజాననమ్పి అనుపఞ్ఞత్తిసమానన్తి కత్వా "చతస్సో అనుపఞ్ఞత్తియో"తి వుత్తం. **మహాపచ్చరిఆదీసు** వుత్తనయం పచ్ఛా వదన్తో పాళియా సంసన్దనతో పరమ్ముఖావికప్పనమేవ పతిట్ఠాపేసి. కేచి పన "తదా అత్తనో సన్తికే ఠపేత్వా భగవన్తం అఞ్ఞస్స అభావతో థేరో సమ్ముఖావికప్పనం నాకాసి, భగవతా చ విసుం సమ్ముఖావికప్పనా న వుత్తా, తథాపి సమ్ముఖావికప్పనాపి వట్టతీ"తి వదన్తి. తేనేవ **మాతికాఅట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰

పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “యో భిక్ఖు పఞ్చసు సహధమ్మికేసు అఞ్ఞతరస్స ‘మయ్హం భత్తపచ్చాసం తుయ్హం దమ్మీ’తి వా ‘వికప్పేమీ’తి వా ఏవం సమ్ముఖా వా ‘ఇత్థన్నామస్స దమ్మీ’తి వా ‘వికప్పేమీ’తి వా ఏవం పరమ్ముఖా వా పఠమనిమన్తనం అవికప్పేత్వా పచ్ఛా నిమన్తితకులే లద్ధభిక్ఖతో ఏకసిత్థమ్పి అజ్ఝోహరతి, పాచిత్తియ”న్తి వుత్తం.

౨౨౯. పఞ్చహి భోజనేహి నిమన్తితస్స యేన యేన పఠమం నిమన్తితో, తస్స తస్స భోజనతో ఉప్పటిపాటియా అవికప్పేత్వా వా పరస్స పరస్స భోజనం **పరమ్పరభోజన**న్తి ఆహ **‘‘సచే పన మూలనిమన్తనం హేట్ఠా హోతి, పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం ఉపరి, తం ఉపరితో పట్ఠాయ భుఞ్జన్తస్స ఆపత్తీ’’**తి. హత్థం అన్తో పవేసేత్వా సబ్బహేట్ఠిమం గణ్హన్తస్స మజ్ఝే ఠితమ్పి అన్తోహత్థగతం హోతీతి ఆహ **‘‘హత్థం పన…పే.… యథా తథా వా భుఞ్జన్తస్స అనాపత్తీ’’**తి. ఖీరస్స రసస్స చ భత్తేన అమిస్సం హుత్వా ఉపరి ఠితత్తా **‘‘ఖీరం వా రసం వా పివతో అనాపత్తీ’’**తి వుత్తం.

మహాఉపాసకోతి గేహసామికో. **‘‘మహాఅట్ఠకథాయం** ‘ఆపత్తీ’తి వచనేన **కురున్దియం** ‘వట్టతీ’తి వచనం విరుద్ధం వియ దిస్సతి, ద్విన్నమ్పి అధిప్పాయో **మహాపచ్చరియం** విభావితో”తి **మహాగణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **సబ్బే నిమన్తేన్తీ**తి అకప్పియనిమన్తనేన నిమన్తేన్తి. “పరమ్పరభోజనం నామ పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన భోజనేన నిమన్తితో, తం ఠపేత్వా అఞ్ఞం పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం భోజనం భుఞ్జతి, ఏతం పరమ్పరభోజనం నామా”తి వుత్తత్తా సతిపి భిక్ఖాచరియాయ పఠమం లద్ధభావే “పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధభత్తం భుఞ్జతి, ఆపత్తీ”తి వుత్తం. అవికప్పవసేన **‘‘వచీకమ్మ’’**న్తి వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. పరమ్పరభోజనతా, సమయాభావో, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౦-౨౩౧. చతుత్థే **కాణాయ మాతా**తి కాణాతి లద్ధనామాయ దారికాయ మాతా. కస్మా పనేసా కాణా నామ జాతాతి ఆహ **‘‘సా కిరస్సా’’**తిఆది. ఇమిస్సా దహరకాలే మాతాపితరో సినేహవసేన “అమ్మ కాణే, అమ్మ కాణే”తి వోహరింసు, సా తదుపాదాయ కాణా నామ జాతా, తస్సా చ మాతా “కాణమాతా”తి పాకటా అహోసీతి ఏవమేత్థ కారణం వదన్తి. **పటియాలోక**న్తి పచ్ఛిమం దిసం, పచ్ఛాదిచ్చన్తి వుత్తం హోతి.

౨౩౩. **పూవగణనాయ పాచిత్తియ**న్తి ముఖవట్టియా హేట్ఠిమలేఖతో ఉపరిట్ఠితపూవగణనాయ పాచిత్తియం. “ద్విత్తిపత్తపూరా పటిగ్గహేతబ్బా”తి హి వచనతో ముఖవట్టియా హేట్ఠిమలేఖం అనతిక్కన్తే ద్వే వా తయో వా పత్తపూరే గహేతుం వట్టతి.

౨౩౪. **అట్ఠకథాసు పన…పే.… వుత్త**న్తి ఇదం అట్ఠకథాసు తథా ఆగతభావమత్తదీపనత్థం వుత్తం, న పన తస్స వాదస్స పతిట్ఠాపనత్థం. అట్ఠకథాసు వుత్తఞ్హి పాళియా న సమేతి. తతుత్తరిగహణే అనాపత్తిదస్సనత్థఞ్హి “ఞాతకానం పవారితాన”న్తి వుత్తం. అఞ్ఞథా “అనాపత్తి ద్విత్తిపత్తపూరే పటిగ్గణ్హాతీ”తి ఇమినావ పమాణయుత్తగ్గహణే అనాపత్తిసిద్ధితో “ఞాతకానం పవారితాన”న్తి విసుం న వత్తబ్బం. యది ఏవం “తం పాళియా న సమేతీ”తి కస్మా న వుత్తన్తి? హేట్ఠా తతుత్తరిసిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ సక్కా విఞ్ఞాతున్తి న వుత్తం. వుత్తఞ్హి తత్థ (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౩౬) “అట్ఠకథాసు పన ఞాతకపవారితట్ఠానే పకతియావ బహుమ్పి వట్టతి, అచ్ఛిన్నకారణా పమాణమేవ వట్టతీతి వుత్తం, తం పాళియా న సమేతీ”తి.

“అపాథేయ్యాదిఅత్థాయ పటియాదిత”న్తి సఞ్ఞాయ గణ్హన్తస్సపి ఆపత్తియేవ అచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స. అత్తనోయేవ గహణత్థం “ఇమస్స హత్థే దేహీ”తి వచనేనపి ఆపజ్జనతో ‘‘**వచీకమ్మ**’’న్తి వుత్తం. సేసం ఉత్తానమేవ . వుత్తలక్ఖణపూవమన్థతా, అసేసకతా, అపటిప్పస్సద్ధగమనతా, న ఞాతకాదితా, అతిరేకపటిగ్గహణన్తి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఠమపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౬. పఞ్చమే **భుత్తావీ**తి భుత్తావినో భుత్తవన్తో, కతభత్తకిచ్చాతి వుత్తం హోతి. **పవారితా**తి ఏత్థ చతూసు పవారణాసు యావదత్థపవారణా పటిక్ఖేపపవారణా చ లబ్భతీతి ఆహ ‘‘**బ్రాహ్మణేన…పే॰… పటిక్ఖేపపవారణాయ పవారితా**’’తి. చతుబ్బిధా హి పవారణా వస్సంవుత్థపవారణా, పచ్చయపవారణా , పటిక్ఖేపపవారణా, యావదత్థపవారణాతి. తత్థ “అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సంవుత్థానం భిక్ఖూనం తీహి ఠానేహి పవారేతు”న్తి (మహావ॰ ౨౦౯) అయం **వస్సంవుత్థపవారణా**. పకారేహి దిట్ఠాదీహి వారేతి సఙ్ఘాదికే భజాపేతి భత్తే కరోతి ఏతాయాతి పవారణా, ఆపత్తివిసోధనాయ అత్తవోస్సగ్గోకాసదానం. సా పన యస్మా యేభుయ్యేన వస్సంవుత్థేహి కాతబ్బా వుత్తా, తస్మా “వస్సంవుత్థపవారణా”తి వుచ్చతి. “ఇచ్ఛామహం, భన్తే, సఙ్ఘం చాతుమాసం భేసజ్జేన పవారేతు”న్తి (పాచి॰ ౩౦౩) చ, “అఞ్ఞత్ర పున పవారణాయ అఞ్ఞత్ర నిచ్చపవారణాయా”తి (పాచి॰ ౩౦౬) చ అయం **పచ్చయపవారణా** పవారేతి పచ్చయే ఇచ్ఛాపేతి ఏతాయాతి కత్వా, చీవరాదీహి ఉపనిమన్తనాయేతం అధివచనం. “పవారితో నామ అసనం పఞ్ఞాయతి, భోజనం పఞ్ఞాయతి, హత్థపాసే ఠితో అభిహరతి, పటిక్ఖేపో పఞ్ఞాయతి, ఏసో పవారితో నామా”తి (పాచి॰ ౨౩౯) అయం **పటిక్ఖేపపవారణా**. విప్పకతభోజనతాదిపఞ్చఙ్గసహితో భోజనపటిక్ఖేపోయేవ హేత్థ పకారయుత్తా వారణాతి పవారణా. “పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన సహత్థా సన్తప్పేసి సమ్పవారేసీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౬౩) అయం **యావదత్థపవారణా**. యావదత్థం భోజనస్స పవారణా యావదత్థపవారణా.

౨౩౭. తి-కారం అవత్వా…పే॰… వత్తుం వట్టతీతి ఇదం వత్తబ్బాకారదస్సనత్థం వుత్తం. “తి-కారే పన వుత్తేపి అకతం నామ న హోతీ”తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

౨౩౮-౨౩౯. పవారితోతి పటిక్ఖేపితో. యో హి భుఞ్జన్తో పరివేసకేన ఉపనీతం భోజనం అనిచ్ఛన్తో పటిక్ఖిపతి, సో తేన పవారితో పటిక్ఖేపితో నామ హోతి. బ్యఞ్జనం పన అనాదియిత్వా అత్థమత్తమేవ దస్సేతుం ‘‘**కతపవారణో కతపటిక్ఖేపో**’’తి వుత్తం. యస్మా “అసన”న్తి ఇమినావ పదేన “భుత్తావీ”తి ఇమస్స అత్థో వుత్తో, తస్మా న తస్స కిఞ్చి పయోజనం విసుం ఉపలబ్భతి. యది హి ఉపలబ్భేయ్య, పవారణా ఛళఙ్గసమన్నాగతా ఆపజ్జేయ్యాతి మనసి కత్వా పఞ్చసమన్నాగతత్తంయేవ దస్సేతుం ‘‘**వుత్తమ్పి చేత**’’న్తిఆదినా పాళిం ఆహరతి. కేచి పన “హత్థపాసే ఠితో అభిహరతీ”తి ఏకమేవ అఙ్గం కత్వా “చతురఙ్గసమన్నాగతా పవారణా”తిపి వదన్తి.

అమ్బిలపాయాసాదీసూతి ఆది-సద్దేన ఖీరపాయాసాదిం సఙ్గణ్హాతి. తత్థ అమ్బిలపాయాసగ్గహణేన తక్కాదిఅమ్బిలసంయుత్తా ఘనయాగు వుత్తా. ఖీరపాయాసగ్గహణేన ఖీరసంయుత్తా యాగు సఙ్గయ్హతి. **పవారణం న జనేతీ**తి అనతిరిత్తభోజనాపత్తినిబన్ధనం పటిక్ఖేపం న సాధేతి. కతోపి పటిక్ఖేపో అనతిరిత్తభోజనాపత్తినిబన్ధనో న హోతీతి అకతట్ఠానేయేవ తిట్ఠతీతి ఆహ ‘‘**పవారణం న జనేతీ**’’తి. ‘‘**యాగు**-సద్దస్స పవారణజనకయాగుయాపి సాధారణత్తా ‘యాగుం

గణ్హథా’తి వుత్తేపి పవారణా హోతీతి పవారణం జనేతియేవాతి వుత్త”న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం పరతో తత్థేవ “భత్తమిస్సకం యాగుం ఆహరిత్వా”తి ఏత్థ వుత్తకారణేన న సమేతి. వుత్తఞ్హి తత్థ “హేట్ఠా అయాగుకే నిమన్తనే ఉదకకఞ్జికఖీరాదీహి సద్ధిం మద్దితం భత్తమేవ సన్ధాయ ‘యాగుం గణ్హథా’తి వుత్తత్తా పవారణా హోతి, ‘భత్తమిస్సకం యాగుం ఆహరిత్వా’తి ఏత్థ పన విసుం యాగుయా విజ్జమానత్తా పవారణా న హోతీ”తి. తస్మా తత్థ వుత్తనయేనేవ ఖీరాదీహి సంమద్దితం భత్తమేవ సన్ధాయ “యాగుం గణ్హథా”తి వుత్తత్తా యాగుయా చ తత్థ అభావతో పవారణా హోతీతి ఏవమేత్థ కారణం వత్తబ్బం. ఏవఞ్హి సతి పరతో “యేనాపుచ్ఛితో, తస్స అత్థితాయా”తి అట్ఠకథాయం వుత్తకారణేనపి సంసన్దతి, అఞ్ఞథా గణ్ఠిపదేసుయేవ పుబ్బాపరవిరోధో ఆపజ్జతి. అట్ఠకథావచనేన చ న సమేతి. **సచే…పే.… పఞ్ఞాయతీ**తి ఇమినా వుత్తప్పమాణస్స మచ్ఛమంసఖణ్డస్స నహారునో వా సబ్భావమత్తం దస్సేతి. **తాహీ**తి పుథుకాహి.

సాలివీహియవేహి కతసత్తూతి యేభుయ్యనయేన వుత్తం, సత్త ధఞ్ఞాని పన భజ్జిత్వా కతోపి సత్తుయేవ. తేనేవాహ “**కఙ్గువరక…పే.… సత్తుసఙ్గహమేవ గచ్ఛతీ**”తి. **సత్తుమోదకో**తి సత్తుయో పిణ్డేత్వా కతో అపక్కో సత్తుగుళో. పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరవసేన విప్పకతభోజనభావస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా “**ముఖే సాసపమత్తమ్పి…పే.… న పవారేతీ**”తి వుత్తం. “**అకప్పియమంసం పటిక్ఖిపతి, న పవారేతీ**”తి వచనతో సచే సఙ్ఘికం లాభం అత్తనో అపాపుణన్తం జానిత్వా వా అజానిత్వా వా పటిక్ఖిపతి, న పవారేతి పటిక్ఖిపితబ్బస్సేవ పటిక్ఖిత్తత్తా. అలజ్జిసన్తకం పటిక్ఖిపన్తోపి న పవారేతి. **అవత్థుతాయా**తి అనతిరిత్తాపత్తిసాధికాయ పవారణాయ అవత్థుభావతో. ఏతేన పటిక్ఖిపితబ్బస్సేవ పటిక్ఖిత్తభావం దీపేతి . యఞ్హి పటిక్ఖిపితబ్బం హోతి, తస్స పటిక్ఖేపో ఆపత్తిఅఙ్గం న హోతీతి తం “పవారణాయ అవత్థూ”తి వుచ్చతి.

ఉపనామేతీతి ఇమినా కాయాభిహారం దస్సేతి. హత్థపాసతో బహి ఠితస్స సతిపి దాతుకామాభిహారే పటిక్ఖిపన్తస్స దూరభావేనేవ పవారణాయ అభావతో థేరస్సపి దూరభావమత్తం గహేత్వా పవారణాయ అభావం దస్సేన్తో “**థేరస్స దూరభావతో**”తి ఆహ, న పన థేరస్స అభిహారసబ్భావతో. సచేపి గహేత్వా గతో హత్థపాసే ఠితో హోతి, కిఞ్చి పన అవత్వా ఆధారకట్ఠానే ఠితత్తా అభిహారో నామ న హోతీతి “**దూతస్స చ అనభిహరణతో**”తి వుత్తం. “గహేత్వా గతేన ‘భత్తం గణ్హథా’తి వుత్తే అభిహారో నామ హోతీతి ‘**సచే పన గహేత్వా ఆగతో భిక్ఖు…పే.… పవారణా హోతీ**’తి వుత్త”న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన “పత్తం కిఞ్చి ఉపనామేత్వా ‘ఇమం భత్తం గణ్హథా’తి వుత్తన్తి గహేతబ్బ”న్తి వదన్తి, తం యుత్తం వియ దిస్సతి వాచాభిహారస్స ఇధ అనధిప్పేతత్తా.

పరివేసనాయాతి భత్తగ్గే. **అభిహటావ హోతీ**తి పరివేసకేనేవ అభిహటా హోతి. **తతో దాతుకామతాయ గణ్హన్తం పటిక్ఖిపన్తస్స పవారణా హోతీ**తి ఏత్థ అగణ్హన్తమ్పి పటిక్ఖిపతో పవారణా హోతియేవ. కస్మా? దాతుకామతాయ అభిహటత్తా. “తస్మా సా అభిహటావ హోతీ”తి హి వుత్తం. తేనేవ తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** “దాతుకామాభిహారే సతి కేవలం ‘దస్సామీ’తి గహణమేవ అభిహారో నామ న హోతి, ‘దస్సామీ’తి గణ్హన్తేపి అగణ్హన్తేపి దాతుకామాభిహారోవ అభిహారో నామ హోతి, తస్మా గహణసమయే వా అగ్గహణసమయే వా తం పటిక్ఖిపతో పవారణా హోతీ”తి వుత్తం. ఇదాని అసతి తస్స దాతుకామాభిహారే గహణసమయేపి పటిక్ఖిపతో పవారణా న హోతీతి దస్సేతుం “**సచే పనా**”తిఆది వుత్తం.

“**రసం గణ్హథా**”తి అపవారణజనకస్స నామం గహేత్వా వుత్తత్తా “**తం సుత్వా పటిక్ఖిపతో పవారణా నత్థీ**”తి వుత్తం. **మచ్ఛరసం మంసరస**న్తి ఏత్థ పన న కేవలం మచ్ఛస్స రసం మచ్ఛరసమిచ్చేవ విఞ్ఞాయతి, అథ ఖో మచ్ఛో చ

మచ్ఛరసఞ్చ మచ్ఛరసన్తి ఏవం పవారణజనకసాధారణనామవసేనపి విఞ్ఞాయమానత్తా తం పటిక్ఖిపతో పవారణావ హోతి. పరతో **మచ్ఛసూపన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. ''**ఇదం గణ్హథా''తి వుత్తేపీతి** ఏత్థ ఏవం అవత్వాపి పవారణపహోనకం యంకిఞ్చి అభిహటం పటిక్ఖిపతో పవారణా హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం. **కరమ్బకోతి** మిస్సకాధివచనమేతం. యఞ్హి అఞ్ఞేనఞ్ఞేన మిస్సేత్వా కరోన్తి, సో "కరమ్బకో"తి వుచ్చతి. సో సచేపి మంసేన మిస్సేత్వా కతోవ హోతి, "కరమ్బకం గణ్హథా"తి అపవారణారహస్స నామేన వుత్తత్తా పటిక్ఖిపతో పవారణా న హోతి. "మంసకరమ్బకం గణ్హథా"తి వుత్తే పన మంసమిస్సకం గణ్హథాతి వుత్తం హోతి, తస్మా పవారణావ హోతి.

''**ఉద్దిస్సకత''న్తి మఞ్ఞమానోతి** ఏత్థ "వత్థునో కప్పియత్తా అకప్పియసఞ్ఞాయ పటిక్ఖిపతోపి అచిత్తకత్తా ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స పవారణా హోతీ"తి వదన్తి. ''హేట్ఠా అయాగుకే నిమన్తనే ఉదకకఞ్జికఖీరాదీహి సద్ధిం మద్దితం భత్తమేవ సన్ధాయ 'యాగుం గణ్హథా'తి వుత్తత్తా పవారణా హోతి, 'భత్తమిస్సకం యాగుం ఆహరిత్వా'తి ఏత్థ పన విసుం యాగుయా విజ్జమానత్తా పవారణా న హోతీ"తి వదన్తి. **అయమేత్థ అధిప్పాయోతి** "యేనాపుచ్ఛితో"తిఆదినా వుత్తమేవత్థం సన్ధాయ వదతి. **కారణం పనేత్థ దుద్దసన్తి** ఏత్థ ఏకే తావ వదన్తి "యస్మా యాగుమిస్సకం నామ భత్తమేవ న హోతి, ఖీరాదికమ్పి హోతియేవ, తస్మా కరమ్బకే వియ పవారణాయ న భవితబ్బం. ఏవఞ్చ సతి యాగు బహుతరా వా హోతి సమసమా వా, న పవారేతి. 'యాగు మన్దా, భత్తం బహుతరం, పవారేతీ'తి ఏత్థ కారణం దుద్దస"న్తి. కేచి పన వదన్తి "యాగుమిస్సకం నామ భత్తం, తస్మా తం పటిక్ఖిపతో పవారణాయ ఏవ భవితబ్బం. ఏవఞ్చ సతి 'ఇధ పవారణా హోతి న హోతీ'తి ఏత్థ కారణం దుద్దస"న్తి.

యథా చేత్థ కారణం దుద్దసం, ఏవం పరతో "మిస్సకం గణ్హథా"తి ఏత్థాపి కారణం దుద్దసమేవాతి వేదితబ్బం. న హి పవారణప్పహోనకస్స అప్పబహుభావో పవారణాయ భావాభావనిమిత్తం, కిఞ్చరహి పవారణజనకస్స నామగ్గహణమేవేత్థ పమాణం, తస్మా "ఇదఞ్చ కరమ్బకేన న సమానేతబ్బ"న్తిఆదినా యమ్పి కారణం వుత్తం, తమ్పి పుబ్బే వుత్తేన సంసన్దియమానం న సమేతి. యది హి "మిస్సక"న్తి భత్తమిస్సకేయేవ రుళ్హం సియా, ఏవం సతి యథా "భత్తమిస్సకం గణ్హథా"తి వుత్తే భత్తం బహుతరం వా సమం వా అప్పతరం వా హోతి, పవారేతియేవ, ఏవం "మిస్సకం గణ్హథా"తి వుత్తేపి అప్పతరేపి భత్తే పవారణాయ భవితబ్బం **మిస్సకన్తి** భత్తమిస్సకేయేవ రుళ్హత్తా. తథా హి "మిస్సకన్తి భత్తమిస్సకేయేవ రుళ్హవోహారత్తా ఇదం పన 'భత్తమిస్సకమేవా'తి వుత్త"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అథ "మిస్సక"న్తి భత్తమిస్సకే రుళ్హం న హోతి, మిస్సకభత్తం పన సన్ధాయ "మిస్సకం గణ్హథా"తి వుత్తన్తి. ఏవమ్పి యథా అయాగుకే నిమన్తనే ఖీరాదీహి సద్ధిం మద్దితం భత్తమేవ సన్ధాయ "యాగుం గణ్హథా"తి వుత్తే పవారణా హోతి, ఏవమిధాపి మిస్సకభత్తమేవ సన్ధాయ "మిస్సకం గణ్హథా"తి వుత్తే భత్తం అప్పం వా హోతు బహు వా, పవారణా ఏవ సియా. తస్మా "మిస్సక"న్తి భత్తమిస్సకే రుళ్హం వా హోతు సన్ధాయభాసితం వా, ఉభయత్థాపి పుబ్బేనాపరం న సమేతీతి కిమేత్థ కారణచిన్తాయ, ఈదిసేసు పన ఠానేసు అట్ఠకథాపమాణేనేవ గన్తబ్బన్తి అయం అమ్హాకం ఖన్తి.

''**విసుం కత్వా దేతీతి** భత్తస్స ఉపరి ఠితం రసాదిం విసుం గహేత్వా దేతీ"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **కేనచి** పన "యథా భత్తసిత్థం న పతతి, తథా గాళ్హం హత్థేన పీళేత్వా పరిస్సావేత్వా దేతీ"తి వుత్తం. తథాపి కారణం న దిస్సతి. యథా హి భత్తమిస్సకం యాగుం ఆహరిత్వా "యాగుం గణ్హథా"తి వత్వా యాగుమిస్సకం భత్తమ్పి దేన్తం పటిక్ఖిపతో పవారణా న హోతి, ఏవమిధాపి బహుఖీరరసాదీసు భత్తేసు "ఖీరం గణ్హథా"తిఆదీని వత్వా ఖీరాదీని వా దేతు ఖీరాదిమిస్సకభత్తం వా, ఉభయథాపి పవారణాయ న భవితబ్బం, తస్మా "విసుం కత్వా దేతీ"తి తేనాకారేన దేన్తం సన్ధాయ వుత్తం, న పన

భత్తమిస్సకం కత్వా దియ్యమానం పటిక్ఖిపతో పవారణా హోతీతి దస్సనత్థన్తి గహేతబ్బం. యది పన భత్తమిస్సకం కత్వా దియ్యమానే పవారణా హోతీతి అధిప్పాయేన అట్ఠకథాయం “విసుం కత్వా దేతీ”తి వుత్తం, ఏవం సతి అట్ఠకథాయేవేత్థ పమాణన్తి గహేతబ్బం, న పన కారణన్తరం గవేసితబ్బం.

సచే ఉక్కుటికం నిసిన్నో పాదే అముఞ్చిత్వాపి భూమియం నిసీదతి, ఇరియాపథం వికోపేన్తో నామ హోతీతి ఉక్కుటికాసనం అవికోపేత్వావ సుఖేన నిసీదితుం **‘‘తస్స పన హేట్ఠా...పే.... నిసీదనకం దాతబ్బ’’**న్తి వుత్తం. **‘‘ఆసనం అచాలేత్వా**తి పీఠే ఫుట్ఠోకాసతో ఆనిసదమంసం అమోచేత్వా, అనుట్ఠహిత్వాతి వుత్తం హోతి, అదిన్నాదానే వియ ఠానాచావనం న గహేతబ్బ’’న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

అకప్పియకతన్తి ఏత్థ అకప్పియకతస్సేవ అనతిరిత్తభావతో కప్పియం అకారాపేత్వా తస్మిం పత్తే పక్ఖిత్తమూలఫలాదియేవ అతిరిత్తం న హోతి, సేసం పన పత్తపరియాపన్నం అతిరిత్తమేవ హోతి, పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. తం పన మూలఫలాదిం పరిభుఞ్జితుకామేన తతో నీహరిత్వా కప్పియం కారాపేత్వా అఞ్ఞస్మిం భాజనే ఠపేత్వా అతిరిత్తం కారాపేత్వా భుఞ్జితబ్బం.

సో పున కాతుం న లభతీతి తస్మింయేవ భాజనే కరియమానం పఠమం కతేన సద్ధిం కతం హోతీతి పున సోయేవ కాతుం న లభతి, అఞ్ఞో లభతి. అఞ్ఞస్మిం పన భాజనే తేన వా అఞ్ఞేన వా కాతుం వట్టతి. తేనాహ **‘‘యేన అకతం, తేన కాతబ్బం. యఞ్చ అకతం, తం కాతబ్బ’’**న్తి. **తేనపీ**తి ఏత్థ **పి**-సద్దో న కేవలం అఞ్ఞేన వాతి ఇమమత్థం దీపేతి. **ఏవం కత**న్తి అఞ్ఞస్మిం భాజనే కతం. **పేసేత్వా**తి అనుపసమ్పన్నస్స హత్థే పేసేత్వా. ఇమస్స వినయకమ్మభావతో **‘‘అనుపసమ్పన్నస్స హత్థే ఠితం న కారేతబ్బ’’**న్తి వుత్తం.

సచే పన ఆమిససంసట్ఠానీతి ఏత్థ సచే ముఖగతేనపి అనతిరిత్తేన ఆమిసేన సంసట్ఠాని హోన్తి , పాచిత్తియమేవాతి వేదితబ్బం. తస్మా పవారితేన భోజనం అతిరిత్తం కారాపేత్వా భుఞ్జన్తేనపి యథా అకతేన మిస్సం న హోతి, ఏవం ముఖఞ్చ హత్థఞ్చ సుద్ధం కత్వా భుఞ్జితబ్బం. కిఞ్చాపి అప్పవారితస్స పురేభత్తం యామకాలికాదీని ఆహారత్థాయ పరిభుఞ్జతోపి అనాపత్తి, పవారితస్స పన పవారణమూలకం దుక్కటం హోతియేవాతి “యామకాలికం...పే.... అజ్ఝోహారే ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి పాళియం వుత్తం.

౨౪౧. కాయేన భుఞ్జనతో వాచాయ ఆణాపేత్వా అతిరిత్తం అకారాపనతో చ ఆపజ్జతీతి **‘‘కాయవాచతో’’**తి వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. పవారితభావో, ఆమిసస్స అనతిరిత్తతా, కాలే అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పఠమపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౪౩. ఛట్ఠే **సాధారణమేవా**తి “హన్ద భిక్ఖు ఖాద వా”తిఆదినా వుత్తపవారణాయ సాధారణం. “భుత్తస్మిం పాచిత్తియ”న్తి మాతికాయం వుత్తత్తా భోజనపరియోసానే ఆపత్తి, న అజ్ఝోహారే అజ్ఝోహారే. **అభిహట్ఠుం పవారేతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా**తి

ఇదఞ్చ భోజనపరియోసానంయేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. పవారితతా, పవారితసఞ్ఞితా, ఆసాదనాపేక్ఖతా, అనతిరిత్తేన అభిహట్ఠుం పవారణా, భోజనపరియోసానన్తి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

దుతియపవారణాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౪౭. సత్తమే **అగ్గసమజ్జో**తి ఉత్తమం నచ్చం. తం కిర పబ్బతమత్థకే ఠత్వా ఏకం దేవతం ఉద్దిస్స కరోన్తి. నటానం నాటకాని **నటనాటకాని,** సీతాహరణాదీని. **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే**తి ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదే అపఞ్ఞత్తే. **అదంసూ**తి “విహారం నేత్వా ఖాదిస్సథా”తి అదంసు.

౨౪౮-౨౪౯. మూలకమూలాదీని ఉపదేసతోయేవ వేదితబ్బాని. న హి తాని పరియాయన్తరేన వుచ్చమానానిపి సక్కా విఞ్ఞాతుం. పరియాయన్తరేపి హి వుచ్చమానే తం తం నామం అజానన్తానం సమ్మోహోయేవ సియా, తస్మా తత్థ న కిఞ్చి వక్ఖామ. **ఖాదనీయత్థ**న్తి ఖాదనీయేన కత్తబ్బకిచ్చం. **నేవ ఫరన్తీ**తి న నిప్ఫాదేన్తి. **తేసు తేసు జనపదేసూ**తి ఏత్థ “ఏకస్మిం జనపదే ఆహారకిచ్చం సాధేన్తం సేసజనపదేసుపి న కప్పతీ”తి వదన్తి. **రుక్ఖవల్లిఆదీన**న్తి హేట్ఠా వుత్తమేవ సమ్పిణ్డేత్వా వుత్తం. **అన్తోపథవీగతో**తి సాలకల్యాణీఖన్ధం సన్ధాయ వుత్తం. **సబ్బకప్పియానీ**తి మూలఖన్ధతచపత్తాదివసేన సబ్బసో కప్పియాని. తేసమ్పి నామవసేన న సక్కా పరియన్తం దస్సేతున్తి సమ్బన్ధో. అచ్ఛివాదీనం అపరిపక్కానేవ ఫలాని యావజీవికానీతి దస్సేతుం “**అపరిపక్కానీ**”తి వుత్తం.

హరీతకాదీనం అట్ఠీనీతి ఏత్థ మిఞ్జం పటిచ్ఛాదేత్వా ఠితకపాలాని యావజీవికానీతి ఆచరియా. మిఞ్జమ్పి యావజీవికన్తి ఏకే. **హిఙ్గు**తి హిఙ్గురుక్ఖతో పగ్ఘరితనియ్యాసో. హిఙ్గుజతుఆదయోపి హిఙ్గువికతియో ఏవ. తత్థ **హిఙ్గుజతు** నామ హిఙ్గురుక్ఖస్స దణ్డపత్తాని పచిత్వా కతనియ్యాసో, **హిఙ్గుసిపాటికం** నామ హిఙ్గుపత్తాని పచిత్వా కతనియ్యాసో. “అఞ్ఞేన మిస్సేత్వా కతో”తిపి వదన్తి. **తక**న్తి అగ్గకోటియా నిక్ఖన్తసిలేసో. **తకపత్తి**న్తి పత్తతో నిక్ఖన్తసిలేసో. **తకపణ్ణి**న్తి పలాసే భజ్జిత్వా కతసిలేసో. “దణ్డతో నిక్ఖన్తసిలేసో తిపి వదన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. వికాలతా, యావకాలికతా, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౫౨-౩. అట్ఠమే **తాదిస**న్తి అసూపబ్యఞ్జనం. **యంకిఞ్చి యావకాలికం వా యామకాలికం వా**తి ఏత్థ “యామకాలిక”న్తి ఇమినా న కేవలం యావకాలికే ఏవ సన్నిధిపచ్చయా పాచిత్తియం, అథ ఖో యామకాలికేపీతి దస్సేతి. నను చ యామకాలికం నేవ ఖాదనీయేసు అన్తోగధం, న భోజనీయేసు. తేనేవ పదభాజనీయే “ఖాదనీయం నామ పఞ్చ భోజనాని యామకాలికం సత్తాహకాలికం యావజీవికం ఠపేత్వా అవసేసం ఖాదనీయం నామ. భోజనీయం నామ పఞ్చ భోజనానీ”తి వుత్తం, “యో పన భిక్ఖు సన్నిధికారకం ఖాదనీయం వా భోజనీయం వా ఖాదేయ్య వా భుఞ్జేయ్య వా, పాచిత్తియ”న్తి చ వుత్తం, తస్మా యామకాలికే పాచిత్తియేన భవితబ్బన్తి కథం విఞ్ఞాయతీతి? వుచ్చతే – పదభాజనే **ఖాదనీయ**-సద్దస్స అత్థదస్సనత్థం “యామకాలికం ఠపేత్వా”తి వుత్తం, న పన సన్నిధిపచ్చయా అనాపత్తిదస్సనత్థం. ఖాదితబ్బఞ్హి యంకిఞ్చి

ఖాదనీయన్తి అధిప్పేతం, న చ యామకాలికేసు కిఞ్చి ఖాదితబ్బం అత్థి పాతబ్బభావతో. తస్మా కిఞ్చాపి యామకాలికం ఖాదనీయభోజనీయేహి న సఙ్గహితం, తథాపి అనాపత్తిం దస్సేన్తేన "అనాపత్తి యామకాలికం యామే నిదహిత్వా భుఞ్జతీ"తి వచనతో యామాతిక్కమే సన్నిధిపచ్చయా పాచిత్తియేన భవితబ్బన్తి విఞ్ఞాయతి. "యామకాలికేన, భిక్ఖవే, సత్తాహకాలికం యావజీవికం తదహుపటిగ్గహితం యామే కప్పతి, యామాతిక్కన్తే న కప్పతీ"తి (మహావ. ౩౦౫) ఇమినాపి చాయమత్థో సిద్ధో. తేనేవ భగవతో అధిప్పాయఞ్ఞూహి అట్ఠకథాచరియేహి యామకాలికే పాచిత్తియమేవ వుత్తం.

పటిగ్గహణేతి గహణమేవ సన్ధాయ వుత్తం. పటిగ్గహితమేవ హి తం, పున పటిగ్గహణకిచ్చం నత్థి. తేనేవ "**అజ్ఝోహరితుకామతాయ గణ్హన్తస్స పటిగ్గహణే**"తి వుత్తం. **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా) పన "అజ్ఝోహరిస్సామీతి గణ్హన్తస్స పటిగ్గహణే"ఇచ్చేవ వుత్తం. **యన్తి** యం పత్తం. **సన్దిస్సతీ**తి యాగుయా ఉపరి సన్దిస్సతి. తేలవణ్ణే పత్తే సతిపి నిస్నేహభావే అఙ్గులియా ఘంసన్తస్స వణ్ణవసేనేవ లేఖా పఞ్ఞాయతి, తస్మా తత్థ అనాపత్తీతి దస్సనత్థం "**సా అబ్బోహారికా**"తి వుత్తం. **సయం పటిగ్గహేత్వా అపరిచ్చత్తమేవ హి దుతియదివసే న వట్టతీ**తి ఏత్థ పటిగ్గహణే అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేన అనుపసమ్పన్నస్స నిరపేక్ఖదానేన వా విజహితపటిగ్గహణం పరిచ్చత్తమేవ హోతీతి "అపరిచ్చత్త"న్తి ఇమినా ఉభయథాపి అవిజహితపటిగ్గహణమేవ వుత్తం. తస్మా యం పరస్స పరిచ్చజిత్వా అదిన్నమ్పి సచే పటిగ్గహణే నిరపేక్ఖవిస్సజ్జనేన విజహితపటిగ్గహణం హోతి, తమ్పి దుతియదివసే వట్టతీతి వేదితబ్బం.

యది ఏవం "పత్తో దుద్ధోతో హోతీ"తిఆదీసు కస్మా ఆపత్తి వుత్తాతి? "పటిగ్గహణం అవిస్సజ్జేత్వావ సయం వా అఞ్ఞేన వా తుచ్ఛం కత్వా న సమ్మా ధోవిత్వా నిట్ఠాపితే పత్తే లగ్గమ్పి అవిజహితపటిగ్గహణమేవ హోతీతి తత్థ ఆపత్తీ"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "సామణేరానం పరిచ్చజన్తీతి ఇమస్మిం అధికారే ఠత్వా 'అపరిచ్చత్తమేవా'తి వుత్తత్తా అనుపసమ్పన్నస్స పరిచ్చత్తమేవ వట్టతి, అపరిచ్చత్తం న వట్టతీతి ఆపన్నం, తస్మా నిరాలయభావేన పటిగ్గహణే విజహితేపి అనుపసమ్పన్నస్స అపరిచ్చత్తం న వట్టతీ"తి వదన్తి, తం యుత్తం వియ న దిస్సతి. యదగ్గేన హి పటిగ్గహణం విజహతి, తదగ్గేన సన్నిధిమ్పి న కరోతి విజహితపటిగ్గహణస్స అప్పటిగ్గహితసదిసత్తా. పటిగ్గహేత్వా నిదహితేయేవ చ సన్నిధిపచ్చయా ఆపత్తి వుత్తా. "పటిగ్గహేత్వా ఏకరత్తం వీతినామితస్సేతం అధివచన"న్తి హి వుత్తం.

పాళియం "సత్తాహకాలికం యావజీవికం ఆహారత్థాయ పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తిఆదినా సన్నిహితేసు సత్తాహకాలికయావజీవికేసు పురేభత్తమ్పి ఆహారత్థాయ అజ్ఝోహరణేపి దుక్కటస్స వుత్తత్తా యామకాలికేపి ఆహారత్థాయ అజ్ఝోహరణే విసుం దుక్కటేనపి భవితబ్బన్తి ఆహ "**ఆహారత్థాయ అజ్ఝోహరతో దుక్కటేన సద్ధిం పాచిత్తియ**"న్తి. **పకతిఆమిసే**తి ఓదనాదికప్పియామిసే. **యామకాలికం సతి పచ్చయే సామిసేన ముఖేన అజ్ఝోహరతో ద్వే**తి హియ్యో పటిగ్గహితయామకాలికం అజ్జ పురేభత్తం సామిసేన ముఖేన భుఞ్జతో సన్నిహితయామకాలికపచ్చయా ఏకం పాచిత్తియం, సన్నిహితేన సంసట్ఠఆమిసపచ్చయా ఏకన్తి ద్వే పాచిత్తియాని. **వికప్పద్వయేపీ**తి సామిసేన నిరామిసేనాతి వుత్తవిధానద్వయే. **దుక్కటం వడ్ఢతీ**తి ఆహారత్థాయ అజ్ఝోహరణపచ్చయా దుక్కటం వడ్ఢతి. **థుల్లచ్చయఞ్చ దుక్కటఞ్చ వడ్ఢతీ**తి మనుస్సమంసే థుల్లచ్చయం, సేసఅకప్పియమంసేసు దుక్కటం వడ్ఢతి.

౨౫౫. పటిగ్గహణపచ్చయా తావ దుక్కటన్తి ఏత్థ సన్నిహితత్తా పురేభత్తమ్పి దుక్కటమేవ. సతి పచ్చయే పన సన్నిహితమ్పి సత్తాహకాలికం యావజీవికం భేసజ్జత్థాయ గణ్హన్తస్స పరిభుఞ్జన్తస్స చ అనాపత్తియేవ. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. యావకాలికయామకాలికతా, సన్నిధిభావో, తస్స అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౫౭-౨౫౯. నవమే పణీతసంసట్ఠాని భోజనాని **పణీతభోజనాని**. యథా హి ఆజఞ్ఞయుత్తో రథో "ఆజఞ్ఞరథో"తి వుచ్చతి, ఏవమిధాపి పణీతసంసట్ఠాని సత్తధఞ్ఞనిబ్బత్తాని భోజనాని "పణీతభోజనానీ"తి వుత్తాని. యేహి పన పణీతేహి సంసట్ఠాని, తాని "పణీతభోజనానీ"తి వుచ్చన్తి, తేసం పభేదదస్సనత్థం "సేయ్యథిదం, సప్పి నవనీత"న్తిఆది పాళియం వుత్తం. "యేసం మంసం కప్పతీ"తి ఇదఞ్చ పాచిత్తియవత్థుపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం, న పన కప్పియవత్థుపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం. న హి అకప్పియమంససత్తానం సప్పిఆదీని న కప్పన్తి. ఏకఞ్హి మనుస్సవసాతేలం ఠపేత్వా సబ్బేసం ఖీరసప్పినవనీతవసాతేలేసు అకప్పియం నామ నత్థి. **సప్పిభత్త**న్తి ఏత్థ కిఞ్చాపి సప్పిసంసట్ఠం భత్తం సప్పిభత్తం, సప్పి చ భత్తఞ్చ సప్పిభత్తన్తిపి విఞ్ఞాయతి, అట్ఠకథాసు పన "సాలిభత్తం వియ సప్పిభత్తం నామ నత్థీ"తి కారణం వత్వా దుక్కటస్సేవ దళ్హతరం కత్వా వుత్తత్తా న సక్కా అఞ్ఞం వత్తుం. అట్ఠకథాచరియా ఏవ హి ఈదిసేసు ఠానేసు పమాణం.

మూలన్తి కప్పియభణ్డం సన్ధాయ వుత్తం. **అనాపత్తీ**తి విసఙ్కేతత్తా సబ్బాహియేవ ఆపత్తీహి అనాపత్తి. కేచి పన "పాచిత్తియేనేవ అనాపత్తి వుత్తా, సూపోదనవిఞ్ఞత్తిదుక్కటం పన హోతియేవా"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. **కప్పియసప్పినా అకప్పియసప్పినా**తి చ ఇదం కప్పియాకప్పియమంసానం వసేన వుత్తం, తస్మా కప్పియమంససప్పినా అకప్పియమంససప్పినాతి ఏవమేత్థ అత్థో గహేతబ్బో. **నానావత్థుకానీ**తి సప్పినవనీతాదీనం వసేన వుత్తం.

౨౬౧. మహానామసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బోతి ఏత్థ –

> "అగిలానేన భిక్ఖునా చతుమాసపచ్చయపవారణా సాదితబ్బా అఞ్ఞత్ర పునపవారణాయ అఞ్ఞత్ర నిచ్చపవారణాయ, తతో చే ఉత్తరి సాదియేయ్య, పాచిత్తియ"న్తి (పాచి. ౩౦౬) –

ఇదం మహానామసిక్ఖాపదం నామ. ఇమినా చ సిక్ఖాపదేన సఙ్ఘవసేన గిలానపచ్చయపవారణాయ పవారితట్ఠానే సచే తత్థ రత్తీహి వా భేసజ్జేహి వా పరిచ్ఛేదో కతో హోతి, ఏత్తకాయేవ రత్తియో ఏత్తకాని వా భేసజ్జాని విఞ్ఞాపేతబ్బానీతి. అథ తతో రత్తిపరియన్తతో వా భేసజ్జపరియన్తతో వా ఉత్తరి న భేసజ్జకరణీయేన వా భేసజ్జం అఞ్ఞభేసజ్జకరణీయేన వా అఞ్ఞం భేసజ్జం విఞ్ఞాపేన్తస్స పాచిత్తియం వుత్తం. తస్మా అగిలానో గిలానసఞ్ఞీ హుత్వా పఞ్చ భేసజ్జాని విఞ్ఞాపేన్తో న భేసజ్జకరణీయేన భేసజ్జం విఞ్ఞాపేన్తో నామ హోతీతి "మహానామసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బో"తి వుత్తం. **ఏతాని పాటిదేసనీయవత్థూనీ**తి పాళియం ఆగతసప్పిఆదీని సన్ధాయ వుత్తం. పాళియం అనాగతాని పన అకప్పియసప్పిఆదీని భిక్ఖునీనమ్పి దుక్కటవత్థూనీతి వేదితబ్బం. **సూపోదనవిఞ్ఞత్తియ**న్తి భిక్ఖూనం పాచిత్తియవత్థూని భిక్ఖునీనం పాటిదేసనీయవత్థూని చ ఠపేత్వా అవసేసవిఞ్ఞత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. పణీతభోజనతా, అగిలానతా, అకతవిఞ్ఞత్తియా పటిలాభో, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౩. దసమే **అయ్యవోసాటితకానీ**తి పితుపిణ్డస్సేతం అధివచనం. **ఉమ్మారే**తి సుసానే కతగేహస్స అత్తనో గేహస్స వా ఉమ్మారే. **ఘనబద్ధో**తి ఘనమంసేన సమ్బద్ధో, కథినసంహతసరీరోతి వుత్తం హోతి.

౨౬౪. ముఖద్వారన్తి గలనాళికం. **ఆహార**న్తి అజ్ఝోహరితబ్బం యంకిఞ్చి యావకాలికాదిం. **ఆహరేయ్యా**తి ముఖద్వారం పవేసేయ్య. ముఖేన వా పవిట్ఠం హోతు నాసికాయ వా, గలేన అజ్ఝోహరణీయత్తా సబ్బమ్పి తం ముఖద్వారం పవేసితమేవ హోతి. యస్మా పన తే భిక్ఖూ అనాహారేపి ఉదకే ఆహారసఞ్ఞాయ దన్తపోనే చ ముఖద్వారం ఆహటం ఇదన్తి సఞ్ఞాయ కుక్కుచ్చాయింసు, తస్మా వుత్తం **''తే భిక్ఖూ అదిన్నం…పే.… సమ్మా అత్థం అసల్లక్ఖేత్వా కుక్కుచ్చాయింసూ''**తి. ఉదకఞ్హి యథాసుఖం పాతుం దన్తకట్ఠఞ్చ దన్తపోనపరిభోగేన పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, తస్స పన రసం గిలితుం న వట్టతి. సచేపి దన్తకట్ఠరసో అజానన్తస్స అన్తో పవిసతి, పాచిత్తియమేవ. అనజ్ఝోహరన్తేన పన దన్తకట్ఠం వా హోతు అఞ్ఞం వా, కిఞ్చి ముఖే పక్ఖిపితుం వట్టతి.

౨౬౫. అకల్లకోతి గిలానో సహత్థా పరిభుఞ్జితుం అసక్కోన్తో ముఖేన పటిగ్గణ్హాతి. **ఉచ్చారణమత్త**న్తి ఉక్ఖిపనమత్తం. **ఏకదేసేనపీ**తి అఙ్గులియాపి ఫుట్ఠమత్తేన. **తం చే పటిగ్గణ్హాతి, సబ్బం పటిగ్గహితమేవా**తి వేణుకోటియా బన్ధిత్వా ఠపితత్తా. సచేపి భూమియం ఠితమేవ ఘటం దాయకేన హత్థపాసే ఠత్వా ఘటం దస్సామీతి దిన్నవేణుకోటిగ్గహణవసేన పటిగ్గణ్హాతి, ఉభయకోటిబద్ధం సబ్బమ్పి పటిగ్గహితమేవ హోతి. భిక్ఖుస్స అత్థాయ అపీళేత్వా పకతియా పీళియమానఉచ్ఛురసం సన్ధాయ ''గణ్హథా''తి వుత్తత్తా **''అభిహారో న పఞ్ఞాయతీ''**తి వుత్తం. హత్థపాసే ఠితస్స పన భిక్ఖుస్స అత్థాయ పీళియమానా ఉచ్ఛుతో పగ్ఘరన్తం రసం గణ్హితుం వట్టతి, దోణికాయ సయం పగ్ఘరన్తం ఉచ్ఛురసం మజ్ఝే ఆవరిత్వా ఆవరిత్వా విస్సజ్జితమ్పి గణ్హితుం వట్టతి. **కత్థచి** అట్ఠకథాసు.

అసంహారిమేతి థామమజ్ఝిమేన పురిసేన అసంహారియే. **''తిన్తిణికాదిపణ్ణేసూ''**తి వచనతో సాఖాసు పటిగ్గహణం రుహతీతి దట్ఠబ్బం. **పుఞ్ఛిత్వా పటిగ్గహేత్వా**తి ఏత్థ ''పుఞ్ఛితే పటిగ్గహణకిచ్చం నత్థి, తస్మా పుఞ్ఛిత్వా గహేత్వాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో''తి వదన్తి. పుఞ్ఛిత్వా పటిగ్గహేత్వా వాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. పత్తే పతితరజనచుణ్ణఞ్హి అబ్భన్తరపరిభోగత్థాయ అపరిహటభావతో పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. పుబ్బాభోగస్స అనురూపేన **''అనుపసమ్పన్నస్స దత్వా…పే.… వట్టతీ''**తి వుత్తం. యస్మా పన తం ''అఞ్ఞస్స దస్సామీ''తి చిత్తుప్పాదమత్తేన పరసన్తకం నామ న హోతి, తస్మా తస్స అదత్వాపి పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి.

భిక్ఖుస్స దేతీతి అఞ్ఞస్స భిక్ఖుస్స దేతి. **కఞ్జిక**న్తి ఖీరరసాదిం యంకిఞ్చి ద్రవం సన్ధాయ వుత్తం. హత్థతో మోచేత్వా పున గణ్హాతి, ఉగ్గహితకం హోతీతి ఆహ **''హత్థతో అమోచేన్తేనేవా''**తి. **ఆలులేన్తాన**న్తి ఆలోళేన్తానం, అయమేవ వా పాఠో. ఆహరిత్వా భూమియం ఠపితత్తా అభిహారో నత్థీతి ఆహ **''పత్తో పటిగ్గహేతబ్బో''**తి. **పరమతరం ఉళుఙ్కతో థేవా పత్తే పతన్తీ**తి ఏత్థ ''యథా పరమతరం పతితథేవే దోసో నత్థి, తథా ఆకిరిత్వా అపనేన్తానం పచ్ఛా పతితథేవేపి అభిహటత్తా నేవత్థి దోసో''తి వదన్తి. **చరుకేనా**తి ఖుద్దకభాజనేన. **ముఖవట్టియాపి గహేతుం వట్టతీ**తి ముఖవట్టిం ఉక్ఖిపిత్వా హత్థే ఫుసాపితే గణ్హితుం వట్టతి. **కేచీ**తి అభయగిరివాసినో. **ఏస నయో**తి కాయపటిబద్ధపటిబద్ధమ్పి కాయపటిబద్ధమేవాతి అయం నయో. తథా చ తత్థ కాయపటిబద్ధే తంపటిబద్ధే చ థుల్లచ్చయమేవ వుత్తం.

తేనాతి యస్స భిక్ఖునో సన్తికం గతం, తేన. **తస్మాతి** యస్మా మూలట్ఠస్సేవ పరిభోగో అనుఞ్ఞాతో, తస్మా. తం దివసం హత్థేన గహేత్వా దుతియదివసే పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స ఉగ్గహితకపటిగ్గహితం హోతీతి ఆహ “**అనామసిత్వా**”తి. అప్పటిగ్గహితత్తా “**సన్నిధిపచ్చయా అనాపత్తీ**”తి వుత్తం. అప్పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స అదిన్నముఖద్వారాపత్తి హోతీతి ఆహ “**పటిగ్గహేత్వా పన పరిభుఞ్జితబ్బ**”న్తి. “**తం దివసం...పే.... న తతో పర**”న్తి వచనతో తం దివసం హత్థేన గహేత్వా వా అగ్గహేత్వా వా ఠపితం దుతియదివసే అప్పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స అదిన్నముఖద్వారాపత్తి హోతి, హత్థేన గహేత్వా ఠపితం దుతియదివసే పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స పన ఉగ్గహితకపటిగ్గహితం హోతి. అప్పటిగ్గహితమేవ హి హత్థేన గహేత్వా ఠపితం. “**సామం గహేత్వా పరిభుఞ్జితు**”న్తి హి వచనతో అప్పటిగ్గహితస్సేవ తస్మిం దివసే పరిభోగో అనుఞ్ఞాతో. తస్మా యం వుత్తం **గణ్ఠిపదే** “**తం దియ్యమానం పతతీ**తి ఏత్థ యథా గణభోజనాదీసు గిలానాదీనం కుక్కుచ్చాయన్తానం గణభోజనం అనుఞ్ఞాతం, ఏవమిధాపి భగవతా పటిగ్గహితమేవ కుక్కుచ్చవినోదనత్థం అనుఞ్ఞాత”న్తి, తం న గహేతబ్బం. “తం దియ్యమానం పతతీ”తి అవిసేసేన వుత్తత్తా చతూసుపి కాలికేసు అయం నయో వేదితబ్బో.

సత్థకేనాతి పటిగ్గహితసత్థకేన. కస్మా పనేత్థ ఉగ్గహితపచ్చయా సన్నిధిపచ్చయా వా దోసో న సియాతి ఆహ “**న హి తం పరిభోగత్థాయ పరిహరన్తీ**”తి. ఇమినావ బాహిరపరిభోగత్థం సామం గహేత్వా అనుపసమ్పన్నేన దిన్నం వా గహేత్వా పరిహరితుం వట్టతీతి దీపేతి. తస్మా పత్తసమ్మక్ఖనాదిఅత్థం సామం గహేత్వా పరిహటతేలాదిం సచే పరిభుఞ్జితుకామో హోతి, పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స అనాపత్తి. అబ్భన్తరపరిభోగత్థం పన సామం గహితం పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స ఉగ్గహితకపటిగ్గహితం హోతి, అప్పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స అదిన్నముఖద్వారాపత్తి హోతి, అబ్భన్తరపరిభోగత్థమేవ అనుపసమ్పన్నేన దిన్నం గహేత్వా పరిహరన్తస్స సిఙ్గీలోణకప్పో వియ సన్నిధిపచ్చయా ఆపత్తి హోతి. కేచి పన “థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స ఉచ్చారణమత్తం హోతీతిఆదినా వుత్తపఞ్చఙ్గసమ్పత్తియా పటిగ్గహణస్స రుహనతో బాహిరపరిభోగత్థమ్పి సచే అనుపసమ్పన్నేన దిన్నం గణ్హాతి, పటిగ్గహితమేవా”తి వదన్తి. ఏవం సతి ఇధ బాహిరపరిభోగత్థం అనుపసమ్పన్నేన దిన్నం గహేత్వా పరిహరన్తస్స సన్నిధిపచ్చయా ఆపత్తి వత్తబ్బా సియా, “న హి తం పరిభోగత్థాయ పరిహరన్తీ”తి చ న వత్తబ్బం, తస్మా బాహిరపరిభోగత్థం గహితం పటిగ్గహితం నామ న హోతీతి వేదితబ్బం. యది ఏవం పఞ్చసు పటిగ్గహణఙ్గేసు “పరిభోగత్థాయా”తి విసేసనం వత్తబ్బన్తి? న వత్తబ్బం. పటిగ్గహణఞ్హి పరిభోగత్థమేవ హోతీతి “పరిభోగత్థాయా”తి విసుం అవత్వా “తఞ్చే భిక్ఖు కాయేన వా కాయపటిబద్ధేన వా పటిగ్గణ్హాతీ”తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. అపరే పన “సతిపి పటిగ్గహణే ‘న హి తం పరిభోగత్థాయ పరిహరన్తీ’తి ఇధ అపరిభోగత్థాయ పరిహరణే అనాపత్తి వుత్తా”తి వదన్తి. **ఉదుక్ఖలముసలాని ఖియ్యన్తీతి** ఏత్థ ఉదుక్ఖలముసలానం ఖయేన పిసితకోట్టితభేసజ్జేసు సచే ఆగన్తుకవణ్ణో పఞ్ఞాయతి, న వట్టతి.

సుద్ధం ఉదకం హోతీతి రుక్ఖసాఖాదీహి గళిత్వా పతనఉదకం సన్ధాయ వుత్తం. **పత్తో వాస్స పటిగ్గహేతబ్బో**తి ఏత్థాపి పత్తగతం ఛుపిత్వా దేన్తస్స హత్థలగ్గేన ఆమిసేన దోసాభావత్థం పత్తపటిగ్గహణన్తి అబ్భన్తరపరిభోగత్థమేవ పటిగ్గహణం వేదితబ్బం. **యం సామణేరస్స పత్తే పతతి...పే.... పటిగ్గహణం న విజహతీ**తి ఏత్థ పునప్పునం గణ్హన్తస్స అత్తనో పత్తే పక్ఖిత్తమేవ “అత్తనో సన్తక”న్తి సన్నిట్ఠానకరణతో హత్థగతం పటిగ్గహణం న విజహతి, పరిచ్ఛిన్దిత్వా దిన్నం పన గణ్హన్తస్స గహణసమయేయేవ “అత్తనో సన్తక”న్తి సన్నిట్ఠానస్స కతత్తా హత్థగతం పటిగ్గహణం విజహతి. **కేసఞ్చి అత్థాయ ఓదనం పక్ఖిపతీ**తి ఏత్థ అనుపసమ్పన్నస్స అత్థాయ పక్ఖిపన్తేపి “ఆగన్త్వా గణ్హిస్సతీ”తి సయమేవ పక్ఖిపిత్వా ఠపనతో పటిగ్గహణం న

విజహతి, అనుపసమ్పన్నస్స హత్థే పక్ఖిత్తం పన అనుపసమ్పన్నేనేవ ఠపితం నామ హోతీతి పటిగ్గహణం విజహాతి పరిచ్చత్తభావతో. తేన వుత్తం "**సామణేర...పే.... పరిచ్చత్తత్తా**"తి.

పటిగ్గహణూపగం భారం నామ థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స ఉక్ఖేపారహం. కిఞ్చాపి అవిస్సజ్జేత్వావ అఞ్ఞేన హత్థేన పిదహన్తస్స దోసో నత్థి, తథాపి న పిదహితబ్బన్తి అట్ఠకథాపమాణేనేవ గహేతబ్బం. **మచ్ఛికవారణత్థన్తి** ఏత్థ "సచేపి సాఖాయ లగ్గరజం పత్తే పతతి, సుఖేన పరిభుఞ్జితుం సక్కాతి సాఖాయ పటిగ్గహితత్తా అబ్భన్తరపరిభోగత్థమేవిధ పటిగ్గహణన్తి మూలపటిగ్గహణమేవ వట్టతీ"తి వుత్తం. అపరే పన "మచ్ఛికవారణత్థన్తి ఏత్థ వచనమత్తం గహేత్వా బాహిరపరిభోగత్థం గహిత"న్తి వదన్తి. **తస్మిమ్పి అసతీ**తి చాటియా వా కుణ్డకే వా అసతి. **అనుపసమ్పన్నం గాహాపేత్వా**తి తంయేవ అజ్ఝోహరణీయభణ్డం అనుపసమ్పన్నేన గాహాపేత్వా. **థేరస్స పత్తం అనుథేరస్సా**తి థేరస్స పత్తం అత్తనా గహేత్వా అనుథేరస్స దేతి. **తుయ్హం యాగుం మయ్హం దేహీ**తి ఏత్థ ఏవం వత్వా సామణేరస్స పత్తం గహేత్వా అత్తనోపి పత్తం తస్స దేతి. **ఏత్థ పనా**తి పణ్డితో సామణేరోతిఆదిపత్తపరివత్తనకథాయ. **కారణం ఉపపరిక్ఖితబ్బన్తి** యథా మాతుఆదీనం తేలాదీని హరన్తో తథారూపే కిచ్చే అనుపసమ్పన్నేన అపరివత్తేత్వావ పరిభుఞ్జితుం లభతి, ఏవమిధ పత్తపరివత్తనం అకత్వా పరిభుఞ్జితుం న లభతీతి ఏత్థ కారణం వీమంసితబ్బన్తి అత్థో.

ఏత్థ పన "సామణేరేహి గహితతణ్డులేసు పరిక్ఖీణేసు అవస్సం అమ్హాకం సామణేరా సఙ్గహం కరోన్తీతి వితక్కుప్పత్తి సమ్భవతి, తస్మా తం పరివత్తేత్వావ పరిభుఞ్జితబ్బం. మాతాపితూనం అత్థాయ పన ఛాయత్థాయ వా గహణే పరిభోగాసా నత్థి, తస్మా తం వట్టతీ"తి కారణం వదన్తి. తేనేవ **ఆచరియబుద్ధదత్తత్థేరేన**పి వుత్తం –

> "మాతాపితూనమత్థాయ, తేలాదిహరతోపి చ;
> సాఖం ఛాయాదిఅత్థాయ, ఇమేసం న విసేసతి.
>
> "తస్మా హిస్స విసేసస్స, చిన్తేతబ్బం తు కారణం;
> తస్స సాలయభావం తు, విసేసం తక్కయామ త"న్తి.

ఇదమేవేత్థ యుత్తతరం అవస్సం తథావిధవితక్కుప్పత్తియా సమ్భవతో. న సక్కా హి ఏత్థ వితక్కం సోధేతున్తి. మాతాదీనం అత్థాయ హరణే పన నావస్సం తథావిధవితక్కుప్పత్తీతి సక్కా వితక్కం సోధేతుం. యత్థ హి వితక్కం సోధేతుం సక్కా, తత్థ నేవత్థి దోసో. తేనేవ వక్ఖతి "సచే పన సక్కోతి వితక్కం సోధేతుం, తతో లద్ధం ఖాదితుమ్పి వట్టతీ"తి.

నిచ్చాలేతుం న సక్కోతీతి నిచ్చాలేత్వా సక్ఖరా అపనేతుం న సక్కోతి. **ఆధారకే పత్తో ఠపితో హోతీ**తి పటిగ్గహేతబ్బపత్తం సన్ధాయ వుత్తం. **చాలేతీ**తి వినా కారణం చాలేతి. సతిపి కారణే భిక్ఖూనం పరిభోగారహం చాలేతుం న వట్టతి. కిఞ్చాపి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అమనుస్సికాబాధే ఆమకమంసం ఆమకలోహిత"న్తి (మహావ. ౨౬౪) తాదిసే ఆబాధే అత్తనో అత్థాయ ఆమకమంసపటిగ్గహణం అనుఞ్ఞాతం, "ఆమకమంసపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ"తి చ సామఞ్ఞతో పటిక్ఖిత్తం, తథాపి అత్తనో అఞ్ఞస్స వా భిక్ఖునో అత్థాయ అగ్గహితత్తా "**సీహవిఘాసాదిం...పే.... వట్టతీ**"తి వుత్తం. **సక్కోతి వితక్కం సోధేతు**న్తి మయ్హమ్పి దేతీతి వితక్కస్స అనుప్పన్నభావం సల్లక్ఖేతుం సక్కోతి, సామణేరస్స దస్సామీతి సుద్ధచిత్తేన మయా గహితన్తి వా సల్లక్ఖేతుం సక్కోతి.

సచే పన మూలేపి పటిగ్గహితం హోతీతి ఏత్థ "గహేత్వా గతే మయ్హమ్పి దదేయ్యున్తి సఞ్ఞాయ సచే పటిగ్గహితం హోతీ"తి వదన్తి. **కోట్ఠాసే కరోతీ**తి భిక్ఖుసామణేరా చ అత్తనో అత్తనో అభిరుచితం కోట్ఠాసం గణ్హన్తూతి సబ్బేసం సమకే కోట్ఠాసే కరోతి. **గహితావసేసన్తి** సామణేరేహి గహితకోట్ఠాసతో అవసేసం. **గణ్హిత్వా**తి "మయ్హం ఇదం గణ్హిస్సామీ"తి గహేత్వా. ఇధ గహితావసేసం నామ తేన గణ్హిత్వా పున ఠపితం. **పటిగ్గహేత్వా**తి తదహు పటిగ్గహేత్వా. తేనేవ "**యావకాలికేన యావజీవికసంసగ్గే దోసో నత్థీ**"తి వుత్తం. సచే పన పురిమదివసే పటిగ్గహేత్వా ఠపితా హోతి, సామిసేన ముఖేన తస్సా వట్టియా ధూమం పివితుం న వట్టతి. **సముద్దోదకేనా**తి అప్పటిగ్గహితసముద్దోదకేన. యస్మా కతకట్ఠి ఉదకం పసాదేత్వా విసుం తిట్ఠతి, తస్మా "**అబ్బోహారిక**"న్తి వుత్తం. **లగ్గతీ**తి ముఖే హత్థే చ ఉదకే సుక్ఖే సేతవణ్ణం దస్సేన్తం లగ్గతి. **పానీయం గహేత్వా**తి అత్తనోయేవ అత్థాయ గహేత్వా. సచే పన పీతావసేసం తత్థేవ ఆకిరిస్సామీతి గణ్హాతి, పున పటిగ్గహణకిచ్చం నత్థి. **విక్ఖమ్భేత్వా**తి వియూహిత్వా, అపనేత్వాతి అత్థో.

మహాభూతేసూతి సరీరనిస్సితేసు మహాభూతేసు. **పతతీ**తి విచ్ఛిన్దిత్వా పతతి. విచ్ఛిన్దిత్వా పతితమేవ హి పటిగ్గహేతబ్బం, న ఇతరం. **అల్లదారుం రుక్ఖతో ఛిన్దిత్వాపి కాతుం వట్టతీ**తి ఏత్థ మత్తికత్థాయ పథవిం ఖణితుమ్పి వట్టతీతి వేదితబ్బం. **సప్పదట్ఠక్ఖణేయేవ వట్టతీ**తి అసతి కప్పియకారకే సామం గహేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, అఞ్ఞదా పటిగ్గహాపేత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అప్పటిగ్గహితతా, అననుఞ్ఞాతతా, ధూమాదిఅబ్బోహారికాభావో, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో భోజనవగ్గో చతుత్థో.

౫. అచేలకవగ్గో

౧. అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౭౩. అచేలకవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే **తేసన్తి** తిత్థియానం. **తత్థా**తి భాజనే. **ఇతో**తి పత్తతో. **సచే తిత్థియో వదతీ**తి "పఠమమేవ మం సన్ధాయ అభిహరిత్వా ఠపితం మయ్హం సన్తకం హోతి, ఇమస్మిం భాజనే ఆకిరథా"తి వదతి, వట్టతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అఞ్ఞతిత్థియతా, అజ్ఝోహరణీయతా , అజ్ఝోహరణత్థాయ సహత్థా అనిక్ఖిత్తభాజనే దానన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౭౪. దుతియం ఉత్తానత్థమేవ. అనాచారం ఆచరితుకామతా, తదత్థమేవ ఉపసమ్పన్నస్స ఉయ్యోజనా, ఏవం ఉయ్యోజేన్తస్స ఉపచారాతిక్కమోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౦. తతియే **పిట్ఠసఙ్ఘాటో**తి ద్వారబాహాయేతం అధివచనం. ఖుద్దకం నామ సయనిఘరం విత్థారతో పఞ్చహత్థప్పమాణం హోతి, తస్స చ మజ్ఝిమట్ఠానం పిట్ఠసఙ్ఘాటతో అడ్ఢతేయ్యహత్థప్పమాణమేవ హోతి, తస్మా తాదిసే సయనిఘరే పిట్ఠసఙ్ఘాటతో హత్థపాసం విజహిత్వా నిసిన్నో పిట్ఠివంసం అతిక్కమిత్వా నిసిన్నో నామ హోతి. ఏవం నిసిన్నో చ మజ్ఝం అతిక్కమిత్వా నిసిన్నో నామ హోతీతి ఆహ ‘‘**ఇమినా మజ్ఝాతిక్కమం దస్సేతీ**’’తి. **యథా వా తథా వా కతస్సా**తి పిట్ఠివంసం ఆరోపేత్వా వా అనారోపేత్వా వా కతస్స. **సచిత్తక**న్తి అనుపవిసిత్వా నిసీదనచిత్తేన సచిత్తకం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. పరియుట్ఠితరాగజాయమ్పతికానం సన్నిహితతా, సయనిఘరతా, దుతియస్స భిక్ఖునో అభావో, అనుపఖజ్జ నిసీదనన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౮౪-౨౮౯. చతుత్థపఞ్చమేసు నత్థి కిఞ్చి వత్తబ్బం.

౬. చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౮. ఛట్ఠే **పకతివచనేనా**తి ఏత్థ యం ద్వాదసహత్థబ్భన్తరే ఠితేన సోతుం సక్కా భవేయ్య, తం పకతివచనం నామ. **ఆపుచ్ఛితబ్బో**తి ‘‘అహం ఇత్థన్నామస్స ఘరం గచ్ఛామీ’’తి వా ‘‘చారిత్తం ఆపజ్జామీ’’తి వా ఈదిసేన వచనేన ఆపుచ్ఛితబ్బో. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన నిమన్తనసాదియనం, సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛనా, భత్తియఘరతో అఞ్ఞఘరప్పవేసనం, మజ్ఝన్హికానతిక్కమో, సమయస్స వా ఆపదానం వా అభావోతి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౦౩. సత్తమే **మహానామో నామా**తి అనురుద్ధత్థేరస్స భాతా భగవతో చూళపితు పుత్తో. సుద్ధోదనో సక్కోదనో సుక్కోదనో ధోతోదనో అమితోదనోతి ఇమే హి పఞ్చ జనా భాతరో. అమితా నామ దేవీ తేసం భగినీ, తిస్సత్థేరో తస్సా పుత్తో. తథాగతో చ నన్దత్థేరో చ సుద్ధోదనస్స పుత్తా, మహానామో చ అనురుద్ధత్థేరో చ సుక్కోదనస్స, ఆనన్దత్థేరో అమితోదనస్స. సో భగవతో కనిట్ఠో, మహానామో మహల్లకతరో సకదాగామీ అరియసావకో. తేన వుత్తం ‘‘**మహానామో నామ…పే.… అరియసావకో**’’తి.

౩౦౫-౩౦౬. పాళియం **అజ్జణ్హో**తి అజ్జ ఏకదివసన్తి అత్థో, ‘‘అజ్జనో’’తి వా అత్థో గహేతబ్బో, నో అమ్హాకం. **కాలం ఆహరిస్సథా**తి స్వే హరిస్సథ. **తతో చే ఉత్తరి సాదియేయ్యా**తి సచే తత్థ రత్తీహి వా భేసజ్జేహి వా పరిచ్ఛేదో కతో హోతి ‘‘ఏత్తకాయేవ వా రత్తియో ఏత్తకాని వా భేసజ్జాని విఞ్ఞాపేతబ్బానీ’’తి, తతో రత్తిపరియన్తతో వా భేసజ్జపరియన్తతో వా ఉత్తరి విఞ్ఞాపేన్తో సాదియేయ్య. ‘‘ఇమేహి తయా భేసజ్జేహి పవారితమ్హా, అమ్హాకఞ్చ ఇమినావ భేసజ్జేన అత్థో’’తి ఆచిక్ఖిత్వా విఞ్ఞాపేతుమ్పి గిలానోవ లభతి.

౩౧౦. యస్మా సఙ్ఘపవారణాయమేవాయం విధి, తస్మా ‘‘**యే అత్తనో పుగ్గలికాయ పవారణాయ పవారితా**’’తి వుత్తం. సేసం ఉత్తానమేవ. సఙ్ఘపవారణతా , భేసజ్జవిఞ్ఞత్తి, అగిలానతా, పరియన్తాతిక్కమోతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౧౧. అట్ఠమం ఉత్తానత్థమేవ. ఉయ్యుత్తసేనా, దస్సనత్థాయ గమనం, అనుఞ్ఞాతోకాసతో అఞ్ఞత్ర దస్సనం, తథారూపపచ్చయస్స ఆపదాయ వా అభావోతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౧౭. నవమసిక్ఖాపదమ్పి ఉత్తానమేవ. తిరత్తాతిక్కమో, సేనాయ సూరియస్స అత్థఙ్గమో, గిలానతాదీనం అభావోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౨౨. దసమే **కతి తే లక్ఖాని లద్ధానీ**తి తవ సరప్పహారస్స లక్ఖణభూతా కిత్తకా జనా తయా లద్ధాతి అత్థో, కిత్తకా తయా విద్ధాతి వుత్తం హోతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉయ్యోధికాదిదస్సనత్థాయ గమనం, అనుఞ్ఞాతోకాసతో అఞ్ఞత్ర దస్సనం, తథారూపపచ్చయస్స ఆపదాయ వా అభావోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో అచేలకవగ్గో పఞ్చమో.

౬. సురాపానవగ్గో

౧. సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౨౬-౩౨౮. సురాపానవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే **వతియా**తి గామపరిక్ఖేపవతియా. పాళియం పిట్ఠసురాదీసు పిట్ఠం భాజనే పక్ఖిపిత్వా తజ్జం ఉదకం దత్వా మద్దిత్వా కతా **పిట్ఠసురా**. ఏవం పూవే ఓదనే చ భాజనే పక్ఖిపిత్వా తజ్జం ఉదకం దత్వా మద్దిత్వా కతా **పూవసురా ఓదనసురా**తి చ వుచ్చతి. ‘‘కిణ్ణా’’తి పన తస్సా సురాయ బీజం వుచ్చతి. యే సురామోదకాతిపి వుచ్చన్తి, తే పక్ఖిపిత్వా కతా **కిణ్ణపక్ఖిత్తా**. హరీతకీసాసపాదినానాసమ్భారేహి సంయోజితా **సమ్భారసంయుత్తా**.

మధుకతాలనాళికేరాదిపుప్ఫరసో చిరపరివాసితో **పుప్ఫాసవో**. పనసాదిఫలరసో **ఫలాసవో**. ముద్దికారసో **మధ్వాసవో**. ఉచ్ఛురసో **గుళాసవో**. హరీతకామలకకటుకభణ్డాదినానాసమ్భారానం రసో చిరపరివాసితో **సమ్భారసంయుత్తో. బీజతో పట్ఠాయా**తి సమ్భారే పటియాదేత్వా చాటియం పక్ఖిత్తకాలతో, తాలనాళికేరాదీనం పుప్ఫరసస్స గహితఅభినవకాలతోయేవ చ పట్ఠాయ.

౩౨౯. లోణసోవీరకం సుత్తఞ్చ అనేకేహి భేసజ్జేహి అభిసఙ్ఖతో అమజ్జభూతో ఆసవవిసేసో. **వాసగ్గాహాపనత్థన్తి** సుగన్ధిభావగ్గాహాపనత్థం. **అచిత్తకం లోకవజ్జన్తి** ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం పఠమపారాజికవణ్ణనాయం వుత్తనయేన వేదితబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. మజ్జభావో, తస్స పానఞ్చాతి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౦. దుతియే **భిక్ఖునీపి అనుపసమ్పన్నట్ఠానే ఠితా**తి ఏత్థ భిక్ఖుపి భిక్ఖునియా అనుపసమ్పన్నట్ఠానే ఠితోతి వేదితబ్బో. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. హసాధిప్పాయతా, ఉపసమ్పన్నస్స కాయేన కాయామసనన్తి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౫. తతియం ఉత్తానత్థమేవ. ఉపరిగోప్ఫకతా, హసాధిప్పాయేన కీళనన్తి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౪. చతుత్థే **గారయ్హో ఆచరియుగ్గహో న గహేతబ్బో**తి యస్మా ఉచ్ఛురసో సత్తాహకాలికో, తస్స కసటో యావజీవికో, ద్విన్నంయేవ సమవాయో ఉచ్ఛుయట్ఠి, తస్మా వికాలే ఉచ్ఛుయట్ఠిం ఖాదితుం వట్టతి గుళహరీతకం వియాతి ఏవమాదికో గారయ్హాచరియవాదో న గహేతబ్బో. **లోకవజ్జే ఆచరియుగ్గహో న వట్టతీ**తి లోకవజ్జసిక్ఖాపదే ఆపత్తిట్ఠానే యో ఆచరియవాదో, సో న గహేతబ్బో, లోకవజ్జం అతిక్కమిత్వా "ఇదం అమ్హాకం ఆచరియుగ్గహో"తి వదన్తస్స ఉగ్గహో న వట్టతీతి అధిప్పాయో. **సుత్తానులోమం** నామ అట్ఠకథా. **పవేణియా ఆగతసమోధానం గచ్ఛతీ**తి "పవేణియా ఆగతో ఆచరియుగ్గహోవ గహేతబ్బో"తి ఏవం వుత్తే మహాఅట్ఠకథావాదేయేవ సఙ్గహం గచ్ఛతీతి అధిప్పాయో. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉపసమ్పన్నస్స పఞ్ఞత్తేన వచనం, అనాదరియకరణన్తి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. భింసాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౩. పఞ్చమం ఉత్తానత్థమేవ. ఉపసమ్పన్నతా, తస్స దస్సనసవనవిసయే భింసాపేతుకామతాయ వాయమనన్తి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

భింసాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౫౦. ఛట్ఠే భగ్గా నామ జనపదినో రాజకుమారా, తేసం నివాసో ఏకోపి జనపదో రుళ్హీసద్దేన "భగ్గా"తి వుచ్చతి. తేన వుత్తం **''భగ్గాతి జనపదస్స నామ''**న్తి. **సుసుమారగిరేతి** ఏవంనామకే నగరే. తస్స కిర నగరస్స మాపనత్థం వత్థువిజ్జాచరియేన నగరట్ఠానస్స పరిగ్గణ్హనదివసే అవిదూరే సుసుమారో సద్దమకాసి గిరం నిచ్ఛారేసి. అథ అనన్తరాయేన నగరే మాపితే తమేవ సుసుమారగిరణం సుభనిమిత్తం కత్వా సుసుమారగిరంత్వేవస్స నామం అకంసు. కేచి పన "సుసుమారసణ్ఠానత్తా సుసుమారో నామ ఏకో గిరి, సో తస్స నగరస్స సమీపే, తస్మా తం సుసుమారగిరి ఏతస్స అత్థీతి 'సుసుమారగిరీ'తి వుచ్చతీ"తి వదన్తి. తథా వా హోతు అఞ్ఞథా వా, నామమేతం తస్స నగరస్సాతి ఆహ **''సుసుమారగిరన్తి నగరస్స నామ''**న్తి. **భేసకళాతి** ఘమ్పణ్డనామకో గచ్ఛవిసేసో. కేచి "సేతరుక్ఖో"తిపి వదన్తి. తేసం బహులతాయ పన తం వనం భేసకళావనన్త్వేవ పఞ్ఞాయిత్థ. "భేసగళావనే"తిపి పాఠో. "భేసో నామ ఏకో యక్ఖో అయుత్తకారీ, తస్స తతో గళితట్ఠానతాయ తం వనం భేసగళావనం నామ జాత"న్తి హి కేచి.

౩౫౨. **జోతికరణేతి** అగ్గికరణే. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అగిలానతా, అనుఞ్ఞాతకరణాభావో, విసిబ్బేతుకామతా, సమాదహనన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నహానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౫౭. సత్తమసిక్ఖాపదస్స పాళియం **అసమ్భిన్నేనాతి** అమక్ఖితేన, అనట్ఠేనాతి అత్థో. **ఓరేనద్ధమాసం నహాయేయ్యాతి** నహాతదివసతో పట్ఠాయ అద్ధమాసే అపరిపుణ్ణే నహాయేయ్య. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. మజ్ఝిమదేసో, ఊనకద్ధమాసే నహానం, సమయానం వా నదీపారగమనస్స వా ఆపదానం వా అభావోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

నహానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬౮. అట్ఠమే **''చమ్మకారనీలం** నామ పకతినీల"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **గణ్ఠిపదే** పన "చమ్మకారా ఉదకే తిపుమలం అయగూథఞ్చ పక్ఖిపిత్వా చమ్మం కాళం కరోన్తి, తం చమ్మకారనీల"న్తి వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. వుత్తప్పకారస్స చీవరస్స అకతకప్పతా, అనట్ఠచీవరాదితా, నివాసనం వా పారుపనం వాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౭౪. నవమే **అపచ్చుద్ధారణన్తి** "మయ్హం సన్తకం పరిభుఞ్జ వా విస్సజ్జేహి వా"తిఆదినా అకతపచ్చుద్ధారం. **యేన వినయకమ్మం కతన్తి** యేన సద్ధిం వినయకమ్మం కతం. **తింసకవణ్ణనాయన్తి** నిస్సగ్గియవణ్ణనాయం. పరిభోగేన **కాయకమ్మం,** అపచ్చుద్ధారాపనేన **వచీకమ్మం.** సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. సామం వికప్పితస్స అపచ్చుద్ధారో, వికప్పనుపగచీవరతా, పరిభోగోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. చీవరఅపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౭౭. దసమం ఉత్తానత్థమేవ. ఉపసమ్పన్నస్స సన్తకానం పత్తాదీనం అపనిధానం, విహేసేతుకామతా వా హసాధిప్పాయతా వాతి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

చీవరఅపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో సురాపానవగ్గో ఛట్ఠో.

౭. సప్పాణకవగ్గో

౧. సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౨. సప్పాణకవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే ఉసుం సరం అస్సతి ఖిపతీతి **ఇస్సాసో,** ధనుసిప్పకుసలోతి ఆహ "**ధనుగ్గహాచరియో**"తి. పటిసత్తువిధమనత్థం ధనుం గణ్హన్తీతి ధనుగ్గహా, తేసం ఆచరియో **ధనుగ్గహాచరియో. అప్పమత్తేన వత్తం కాతబ్బన్తి** యథా తే పాణా న మరన్తి, ఏవం సూపట్ఠితస్సతినా సేనాసనే వత్తం కాతబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అఙ్గానిపి మనుస్సవిగ్గహే వుత్తనయేన వేదితబ్బానీతి.

సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౭. దుతియే **ఉదకసణ్ఠానకప్పదేసేతి** యత్థ భూమిభాగే ఉదకం నిక్ఖిత్తం సన్తిట్ఠతి, న సహసా పరిక్ఖయం గచ్ఛతి, తాదిసే పదేసే. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అఙ్గాని సిఞ్చనసిక్ఖాపదే వుత్తనయానేవ.

సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉక్కోటనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౨. తతియే **యథాపతిట్ఠితభావేన పతిట్ఠాతుం న దేన్తీ**తి తేసం పవత్తిఆకారదస్సనత్థం వుత్తం. యం పన ధమ్మేన అధికరణం నిహతం, తం సునిహతమేవ. సచే విప్పకతే కమ్మే పటిక్కోసతి, తం సఞ్ఞాపేత్వావ కాతబ్బం. ఇతరథా కమ్మఞ్చ కుప్పతి, కారకానఞ్చ ఆపత్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. యథాధమ్మం నిహతభావో, జాననా, ఉక్కోటనాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఉక్కోటనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౯. చతుత్థే **తస్సేవా**తి యో ఆపన్నో, తస్సేవ. **ఆరోచేతీ**తి పటిచ్ఛాదనత్థమేవ మా కస్సచి ఆరోచేసీతి వదతి. **వత్థుపుగ్గలో**తి ఆపన్నపుగ్గలో. **యేనస్స ఆరోచిత**న్తి యేన దుతియేన అస్స తతియస్స ఆరోచితం. **కోటి ఛిన్నా హోతీ**తి యస్మా పటిచ్ఛాదనపచ్చయా ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వావ దుతియేన తతియస్స ఆరోచితం, తస్మా తప్పచ్చయా పున తేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తియా అభావతో ఆపత్తియా కోటి ఛిన్నా నామ హోతి.

౪౦౦. **''అనుపసమ్పన్నస్స సుక్కవిస్సట్ఠి చ కాయసంసగ్గో చాతి అయం దుట్ఠుల్లఅజ్ఝాచారో నామా''**తి ఇదం దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదట్ఠకథాయ న సమేతి. వుత్తఞ్హి తత్థ (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౮౨) ''అనుపసమ్పన్నస్స దుట్ఠుల్లం వా అదుట్ఠుల్లం వా అజ్ఝాచారన్తి ఏత్థ ఆదితో పఞ్చ సిక్ఖాపదాని దుట్ఠుల్లో నామ అజ్ఝాచారో, సేసాని అదుట్ఠుల్లో, సుక్కవిస్సట్ఠికాయసంసగ్గదుట్ఠుల్లఅత్తకామా పనస్స అజ్ఝాచారో నామా''తి. ''ఆరోచనే అనుపసమ్పన్నస్స దుట్ఠుల్లం అఞ్ఞథా అధిప్పేతం, పటిచ్ఛాదనే అఞ్ఞథా''తి ఏత్థాపి విసేసకారణం న దిస్సతి, తస్మా అట్ఠకథాయ పుబ్బేనాపరం న సమేతి. అవిరోధం ఇచ్ఛన్తేన పన వీమంసితబ్బమేత్థ కారణం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉపసమ్పన్నస్స దుట్ఠుల్లాపత్తిజాననం, పటిచ్ఛాదేతుకామతాయ నారోచేస్సామీతి ధురనిక్ఖేపోతి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౦౨. పఞ్చమే **రూపసుత్త**న్తి హేరఞ్ఞికానం సుత్తం. **దురుత్తాన**న్తి అక్కోసవసేన దురుత్తానం, దురుత్తత్తాయేవ **దురాగతానం. వచనపథాన**న్తి ఏత్థ వచనమేవ తదత్థం ఞాతుకామానం ఞాపేతుకామానఞ్చ పథోతి వచనపథో. **దుక్ఖమాన**న్తి దుక్ఖేన ఖమితబ్బానం.

౪౦౪. గబ్భే సయితకాలేన సద్ధిం వీసతిమం వస్సం అస్సాతి **గబ్భవీసో. హాయనవడ్ఢన**న్తి గబ్భమాసేసు అధికేసు ఉత్తరిహాయనం, ఊనేసు వడ్ఢనన్తి వేదితబ్బం. **ఏకూనవీసతివస్స**న్తి ద్వాదసమాసే మాతుకుచ్ఛిస్మిం వసిత్వా మహాపవారణాయ జాతకాలతో పట్ఠాయ ఏకూనవీసతివస్సం. **పాటిపదదివసే**తి పచ్ఛిమికాయ వస్సూపగమనదివసే. ''తింసరత్తిదివో మాసో''తి (అ॰ ని॰ ౩.౭౧; ౮.౪౩; విభ॰ ౧౦౨౩) వచనతో **''చత్తారో మాసా పరిహాయన్తీ''**తి వుత్తం. **వస్సం ఉక్కడ్ఢన్తీ**తి వస్సం ఉద్ధం కడ్ఢన్తి, తతియే సంవచ్ఛరే ఏకమాసం అధికమాసవసేన పరిచ్చజన్తా వస్సం ఉద్ధం కడ్ఢన్తీతి అత్థో, తస్మా తతియో సంవచ్ఛరో తేరసమాసికో హోతి, సంవచ్ఛరస్స పన ద్వాదసమాసికత్తా అట్ఠారససు వస్సేసు అధికమాసే

విసుం గహేత్వా ‘‘**ఛ మాసా వడ్ఢన్తీ**’’తి వుత్తం. **తతోతి** ఛమాసతో. **నిక్కఙ్ఖా హుత్వాతి** అధికమాసేహి సద్ధిం పరిపుణ్ణవీసతివస్సత్తా నిబ్బేమతికా హుత్వా. యం పన వుత్తం తీసు **గణ్ఠిపదేసు** “అట్ఠారసన్నంయేవ వస్సానం అధికమాసే గహేత్వా గణితత్తా సేసవస్సద్వయస్సపి అధికాని దివసాని హోన్తేవ, తాని అధికదివసాని సన్ధాయ ‘నిక్కఙ్ఖా హుత్వా’తి వుత్త”న్తి, తం న గహేతబ్బం. న హి ద్వీసు వస్సేసు అధికదివసాని నామ విసుం ఉపలబ్భన్తి తతియే వస్సే వస్సుక్కడ్ఢనవసేన అధికమాసే పరిచ్చత్తేయేవ అతిరేకమాససమ్భవతో. తస్మా ద్వీసు వస్సేసు అతిరేకదివసాని నామ విసుం న సమ్భవన్తి.

నను చ “తే ద్వే మాసే గహేత్వా వీసతివస్సాని పరిపుణ్ణాని హోన్తీ”తి కస్మా వుత్తం, ఏకూనవీసతివస్సమ్హి పున అపరస్మిం వస్సే పక్ఖిత్తే వీసతివస్సాని పరిపుణ్ణాని హోన్తీతి ఆహ ‘‘**ఏత్థ పన...పే.... వుత్త**’’న్తి. అనేకత్థత్తా నిపాతానం **పన**-సద్దో హి-సద్దత్థే, ఏత్థ హీతి వుత్తం హోతి. ఇదఞ్హి వుత్తస్సేవత్థస్స సమత్థనవసేన వుత్తం. ఇమినా చ ఇమం దీపేతి “యం వుత్తం ‘ఏకూనవీసతివస్సం సామణేరం నిక్ఖమనీయపుణ్ణమాసిం అతిక్కమ్మ పాటిపదదివసే ఉపసమ్పాదేన్తీ’తి, తత్థ గబ్భమాసేపి అగ్గహేత్వా ద్వీహి మాసేహి అపరిపుణ్ణవీసతివస్సం సన్ధాయ ‘ఏకూనవీసతివస్స’న్తి వుత్తం, తస్మా అధికమాసేసు ద్వీసు గహితేసు వీసతివస్సాని పరిపుణ్ణాని నామ హోన్తీ”తి. **తస్మాతి** యస్మా గబ్భమాసాపి గణనూపగా హోన్తి, తస్మా. **ఏకవీసతివస్సో హోతీతి** జాతదివసతో పట్ఠాయ వీసతివస్సో సమానో గబ్భమాసేహి సద్ధిం ఏకవీసతివస్సో హోతి.

౪౦౬. అఞ్ఞం ఉపసమ్పాదేతీతి ఉపజ్ఝాయో కమ్మవాచాచరియో వా హుత్వా ఉపసమ్పాదేతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఊనవీసతివస్సతా, ఊనకసఞ్ఞితా, ఉపసమ్పాదనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౦౭. ఛట్ఠసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ. థేయ్యసత్థకభావో, జాననం, సంవిధానం, అవిసఙ్కేతేన గమనన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪౧౨. సత్తమే నత్థి కిఞ్చి వత్తబ్బం.

౮. అరిట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౭. అట్ఠమే **బాధయింసూతి** హనింసు. తంతంసమ్పత్తియా విబన్ధనవసేన సత్తసన్తానస్స అన్తరే వేమజ్ఝే ఏతి ఆగచ్ఛతీతి అన్తరాయో, దిట్ఠధమ్మికాదిఅనత్థో. అనతిక్కమనట్ఠేన తస్మిం అన్తరాయే నియుత్తా, అన్తరాయం వా ఫలం అరహన్తి, అన్తరాయస్స వా కరణసీలాతి **అన్తరాయికా**. తేనాహ ‘‘**అన్తరాయం కరోన్తీతి అన్తరాయికా**’’తి. **ఆనన్తరియధమ్మాతి** ఆనన్తరికసభావా చేతనాధమ్మా. తత్రాయం వచనత్థో – చుతిఅనన్తరఫలం అనన్తరం నామ, తస్మిం అనన్తరే నియుత్తా, తంనిబ్బత్తనేన అనన్తరకరణసీలా, అనన్తరప్పయోజనాతి వా ఆనన్తరికా, తే ఏవ **ఆనన్తరియాతి** వుత్తా. కమ్మాని ఏవ అన్తరాయికాతి **కమ్మన్తరాయికా. మోక్ఖస్సేవ అన్తరాయం కరోతి, న సగ్గస్సాతి** మిచ్ఛాచారలక్ఖణాభావతో వుత్తం. న హి

భిక్ఖునియా ధమ్మరక్ఖితభావో అత్థి. పాకతికభిక్ఖునీవసేన చేతం వుత్తం. అరియాయ పన పవత్తం అపాయసంవత్తనికమేవ, నన్దమాణవకో చేత్థ నిదస్సనం. ఉభిన్నం సమానచ్ఛన్దతావసేన వా న సగ్గన్తరాయికతా , మోక్ఖన్తరాయికతా పన మోక్ఖత్థాయ పటిపత్తియా విదూసనతో. అభిభవిత్వా పన పవత్తియం సగ్గన్తరాయికతాపి న సక్కా నివారేతున్తి.

అహేతుకదిట్ఠిఅకిరియదిట్ఠినత్థికదిట్ఠియోవ నియతభావం పత్తా **నియతమిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మా**. **పటిసన్ధిధమ్మా**తి పటిసన్ధిచిత్తుప్పాదమాహ. పణ్డకాదిగ్గహణఞ్చేత్థ నిదస్సనమత్తం సబ్బాయపి అహేతుకపటిసన్ధియా విపాకన్తరాయికభావతో. యాహి అరియే ఉపవదతి, తా చేతనా **అరియూపవాదా** జాతా. **తతో పర**న్తి ఖమాపనతో ఉపరి. యం పనేత్థ వత్తబ్బం, తం దిబ్బచక్ఖుకథాయం వుత్తమేవ. **సఞ్చిచ్చ ఆపన్నా ఆపత్తియో**తి సఞ్చిచ్చ వీతిక్కన్తా సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా. సఞ్చిచ్చ వీతిక్కన్తఞ్హి అన్తమసో దుక్కటదుబ్భాసితమ్పి సగ్గమగ్గఫలానం అన్తరాయం కరోతి. **యావ భిక్ఖుభావం పటిజానాతి** పారాజికం ఆపన్నో, **న వుట్ఠాతి** సేసగరుకాపత్తిం ఆపన్నో, **న దేసేతి** లహుకాపత్తిం ఆపన్నో.

అయం భిక్ఖూతి అరిట్ఠో భిక్ఖు. **రసేన రసం సంసన్దిత్వా**తి అనవజ్జేన పచ్చయపరిభుఞ్జనరసేన సావజ్జకామగుణపరిభోగరసం సమానేత్వా. యోనిసో పచ్చవేక్ఖణేన నత్థి ఏత్థ ఛన్దరాగోతి **నిచ్ఛన్దరాగో,** పచ్చయపరిభోగో. **ఉపనేన్తో వియా**తి బన్ధనం ఉపనేన్తో వియ. "ఘటేన్తో వియా"తిపి పాఠో. **ఉపసంహరన్తో వియా**తి సదిసతం ఉపసంహరన్తో వియ ఏకన్తసావజ్జే అనవజ్జభావపక్ఖేపనతో. **పాపక**న్తి లామకట్ఠేన దుగ్గతిసమ్పాపనట్ఠేన చ పాపకం. **మహాసముద్దం బన్ధన్తేన వియా**తి సేతుకరణవసేన మహాసాగరం బన్ధన్తేన వియ. **సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం పటివిరుజ్ఝన్తో**తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన "సావజ్జ"న్తి దిట్ఠం "అనవజ్జ"న్తి గహణేన తేన సహ పటివిరుజ్ఝన్తో. **ఆణాచక్కే**తి పఠమపారాజికసిక్ఖాపదసఙ్ఖాతే, "అబ్రహ్మచరియం పహాయా"తిఆదిదేసనాసఙ్ఖాతే చ ఆణాచక్కే.

అట్ఠికఙ్కలం నామ ఉరట్ఠి వా పిట్ఠికణ్టకం వా సీసట్ఠి వా. తఞ్హి నిమ్మంసత్తా "కఙ్కల"న్తి వుచ్చతి. విగతమంసాయ హి అట్ఠిసఙ్ఖలికాయ ఏకట్ఠిమ్హి వా **కఙ్కల**-సద్దో నిరుళ్హో. **అనుదహనట్ఠేనా**తి అనుపాయపటిపత్తియా సమ్పతి ఆయతిఞ్చ అనుదహనట్ఠేన. **మహాభితాపనట్ఠేన** అనవట్ఠితసభావతాయ, **ఇత్తరపచ్చుపట్ఠానట్ఠేన** ముహుత్తకరణీయతాయ, **తావకాలికట్ఠేన** పరేహి అభిభవనతాయ, **సబ్బఙ్గపచ్చఙ్గపలిభఞ్జనట్ఠేన** భేదనాదిఅధికరణభావేన, ఉగ్ఘాటసదిసతాయ **అధికుట్టనట్ఠేన,** అవణే వణం ఉప్పాదేత్వా అన్తో అనుపవిసనభావతాయ **వినివిజ్ఝనట్ఠేన,** దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికఅనత్థనిమిత్తతాయ **సాసఙ్కసప్పటిభయట్ఠేన**.

పాళియం "థామసా పరామాసా"తిఆదీసు ఏవమత్థో వేదితబ్బో. **థామసా**తి దిట్ఠిథామేన, తస్సా దిట్ఠియా థామగతభావేనాతి అత్థో. **పరామాసా**తి దిట్ఠిపరామాసేన, దిట్ఠిసఙ్ఖాతపరామాసేనాతి అత్థో. దిట్ఠియేవ హి ధమ్మసభావం అతిక్కమిత్వా పరతో ఆమసనేన పరామాసో. **అభినివిస్సా**తి తణ్హాభినివేసపుబ్బఙ్గమేన దిట్ఠాభినివేసేన "ఇదమేత్థ సచ్చ"న్తి అభినివిసిత్వా. **వోహరతీ**తి కథేతి. **యతో చ ఖో తే భిక్ఖూ**తి యదా తే భిక్ఖూ. **ఏవంబ్యాఖో అహం, భన్తే, భగవతా**తి ఇదం ఏస అత్తనో లద్ధిం నిగూహితుకామతాయ నత్థీతి వత్తుకామోపి భగవతో ఆనుభావేన సమ్పటిచ్ఛతి. బుద్ధానం కిర సమ్ముఖా ద్వే కథా కథేతుం సమత్థో నామ నత్థి. **కస్స ను ఖో నామ త్వం మోఘపురిసా**తి త్వం మోఘపురిస కస్స ఖత్తియస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా వేస్సస్స వా సుద్దస్స వా గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా దేవస్స వా మనుస్సస్స వా మయా ఏవం ధమ్మం దేసితం ఆజానాసి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ధమ్మకమ్మతా, సమనుభాసనా, అప్పటినిస్సజ్జనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

అరిట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౪. నవమే **పయోగగణనాయాతి** దానగ్గహణప్పయోగగణనాయ. సంవాసే కమ్మపరియోసానవసేన, సహసేయ్యాయ ఏకస్మిం నిపన్నే ఇతరస్స నిపజ్జనపయోగవసేన ఆపత్తిపరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో. ఏత్థ చ పదభాజనే ‘‘ఏకచ్ఛన్నే’’తి అవిసేసేన వుత్తత్తా నానూపచారేపి ఏకచ్ఛన్నే నిపజ్జన్తస్స ఆపత్తి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం ‘‘సహ వా సేయ్యం కప్పేయ్యాతి నానూపచారేపి ఏకచ్ఛన్నే నిపజ్జేయ్యా’’తి. పణ్ణత్తిం అజానన్తేన అరహతాపి కిరియాబ్యాకతచిత్తేన ఆపజ్జితబ్బత్తా **‘‘తిచిత్త’’**న్తి వుత్తం. యం పన **కేనచి** వుత్తం ‘‘తిచిత్తన్తి ఏత్థ విపాకాబ్యాకతచిత్తేన సహ వా సేయ్యం కప్పేయ్యాతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో, అఞ్ఞథా సచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స కిరియాబ్యాకతం సన్ధాయ న యుజ్జతీ’’తి, తం న గహేతబ్బం. న హి సచిత్తకసిక్ఖాపదవీతిక్కమో అరహతో న సమ్భవతి. తేనేవ పథవీఖణనాదీసు సచిత్తకసిక్ఖాపదేసు తిచిత్తమేవ వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అకతానుధమ్మతా, జాననా, సమ్భోగాదికరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౮. దసమే **పిరేతి** నిపాతపదం. సమ్బోధనే వత్తమానం పర-సద్దేన సమానత్థం వదన్తీతి ఆహ **‘‘పర అమామకా’’**తి, అమ్హాకం అనజ్ఝత్తికభూతాతి అత్థో. **పిరేతి** వా ‘‘పరతో’’తి ఇమినా సమానత్థం నిపాతపదం, తస్మా **చర పిరేతి** పరతో గచ్ఛ, మా ఇధ తిట్ఠాతి ఏవమ్పేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. సేసమేత్థ పురిమసిక్ఖాపదద్వయే వుత్తనయమేవ.

కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో సప్పాణకవగ్గో సత్తమో.

౮. సహధమ్మికవగ్గో

౧. సహధమ్మికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౪. సహధమ్మికవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే **వాచాయ వాచాయ ఆపత్తీ**తి అనాదరియభయా లేసేన ఏవం వదన్తస్స ఆపత్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉపసమ్పన్నస్స పఞ్ఞత్తేన వచనం, అసిక్ఖితుకామతాయ ఏవం వచనన్తి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

సహధమ్మికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. విలేఖనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౮. దుతియే వినయస్స పరియాపుణనం **వినయపరియత్తీ**తి ఆహ ‘‘**వినయం పరియాపుణన్తాన**’’న్తిఆది. **సుగుత్తో**తి యథా కరణ్డకే పక్ఖిత్తమణిక్ఖన్ధో వియ న నస్సతి విపత్తిం న పాపుణాతి, ఏవం సుట్ఠు గోపితో. **సురక్ఖితో**తి తస్సేవ పరియాయవచనం. యథా హి కిలేసచోరేహి అవిలుమ్పనీయో హోతి, ఏవం సబ్బదా సూపట్ఠితస్సతితాయ సుట్ఠు రక్ఖితో. **కుక్కుచ్చపకతాన**న్తి కప్పియాకప్పియం నిస్సాయ ఉప్పన్నకుక్కుచ్చేన అభిభూతానం. సారజ్జనం సారదో, బ్యామోహభయం. విగతో సారదో ఏతస్సాతి **విసారదో. సహధమ్మే**నాతి సకారణేన వచనేన. **సునిగ్గహితం నిగ్గణ్హాతీ**తి యథా న పున సీసం ఉక్ఖిపన్తి, అథ ఖో అప్పటిభానా మఙ్కుభూతాయేవ హోన్తి, ఏవం సుట్ఠు నిగ్గణ్హాతి.

అలజ్జితాతి య-కారలోపేన నిద్దేసో, అలజ్జితాయాతి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞాణతా**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **మన్దో మోమూహో**తి అఞ్ఞాణభావేన **మన్దో,** అవిసయతో **మోమూహో,** మహామూళ్హోతి అత్థో.

అత్తపచ్చత్థికాతి అత్తనో పచ్చత్థికా. **వజ్జిపుత్తకా** దసవత్థుదీపకా. **పరూపహారఅఞ్ఞాణకఙ్ఖాపరవితారణాదివాదా**తి ఏత్థ యే అరహత్తం పటిజానన్తానం అప్పత్తే పత్తసఞ్ఞీనం అధిమానికానం కుహకానం వా అరహత్తం పటిజానన్తానం సుక్కవిస్సట్ఠిం దిస్వా మారకాయికా దేవతా “అరహతో అసుచిం ఉపసంహరన్తీ”తి మఞ్ఞన్తి సేయ్యథాపి పుబ్బసేలియా అపరసేలియా చ, తే **పరూపహారవాదా**. యేసం పన అరహతో ఇత్థిపురిసాదీనం నామగోత్తాదీసు ఞాణప్పవత్తియా అభావేన అత్థి అరహతో **అఞ్ఞాణం,** తత్థేవ సన్నిట్ఠానాభావేన అత్థి అరహతో **కఙ్ఖా,** యస్మా చస్స తాని వత్థూని పరే వితారేన్తి పకాసేన్తి ఆచిక్ఖన్తి, తస్మా అత్థి అరహతో **పరవితారణా**తి ఇమా తిస్సో లద్ధియో సేయ్యథాపి ఏతరహి పుబ్బసేలియానం, తే అఞ్ఞాణకఙ్ఖాపరవితారణవాదా. నిగ్గహో పన నేసం కథావత్థుప్పకరణే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

చత్తారో మగ్గా చ ఫలాని చాతి ఉక్కట్ఠనిద్దేసవసేన వుత్తం, చతస్సో పటిసమ్భిదా తిస్సో విజ్జా ఛ అభిఞ్ఞాతి అయమ్పి అధిగమసద్ధమ్మోయేవ. **చ**-కారో వా అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థో దట్ఠబ్బో. **కేచి థేరా**తి ధమ్మకథికా. **ఆహంసూ**తి పంసుకూలికత్థేరా ఏవం ఆహంసు.

కదా పనాయం కథా ఉదపాదీతి? అయఞ్హేత్థ అనుపుబ్బికథా (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧౩౦) – ఇమస్మిం కిర దీపే చణ్డాలతిస్సమహాభయే సక్కో దేవరాజా మహాఉళుమ్పం మాపేత్వా భిక్ఖూనం ఆరోచాపేసి “మహన్తం భయం భవిస్సతి, న సమ్మా దేవో వస్సిస్సతి, భిక్ఖూ పచ్చయేహి కిలమన్తా పరియత్తిం సన్ధారేతుం న సక్ఖిస్సన్తి, పరతీరం గన్త్వా అయ్యేహి జీవితం రక్ఖితుం వట్టతి. ఇమం మహాఉళుమ్పం ఆరుయ్హ గచ్ఛథ భన్తే, యేసం ఏత్థ నిసజ్జట్ఠానం నప్పహోతి, తే కట్ఠఖణ్డేపి ఉరం ఠపేత్వా గచ్ఛన్తు, సబ్బేసం భయం న భవిస్సతీ”తి. తదా సముద్దతీరం పత్వా సట్ఠి భిక్ఖూ కతికం కత్వా “అమ్హాకం ఏత్థ గమనకిచ్చం నత్థి, మయం ఇధేవ హుత్వా తేపిటకం రక్ఖిస్సామా”తి తతో నివత్తిత్వా దక్ఖిణమలయజనపదం గన్త్వా కన్దమూలపణ్ణేహి జీవికం కప్పేన్తా వసింసు, కాయే వహన్తే నిసీదిత్వా సజ్ఝాయం కరోన్తి, అవహన్తే వాలికం ఉస్సారేత్వా పరివారేత్వా సీసాని ఏకట్ఠానే కత్వా పరియత్తిం సమ్మసన్తి. ఇమినా నియామేన ద్వాదస సంవచ్ఛరాని సాట్ఠకథం తేపిటకం పరిపుణ్ణం కత్వా ధారయింసు.

భయే వూపసన్తే సత్తసతా భిక్ఖూ అత్తనో గతట్ఠానే సాట్ఠకథే తేపిటకే ఏకక్ఖరమ్పి ఏకబ్యఞ్జనమ్పి అవినాసేత్వా ఇమమేవ దీపమాగమ్మ కల్లగామజనపదే మణ్డలారామవిహారం పవిసింసు. థేరానం ఆగతపవత్తిం సుత్వా ఇమస్మిం దీపే ఓహీనా సట్ఠి భిక్ఖూ “థేరే పస్సిస్సామా”తి గన్త్వా థేరేహి సద్ధిం తేపిటకం సోధేన్తా ఏకక్ఖరమ్పి ఏకబ్యఞ్జనమ్పి అసమేన్తం నామ న

పస్సింసు. తస్మిం ఠానే థేరానం అయం కథా ఉదపాది “పరియత్తి ను ఖో సాసనస్స మూలం, ఉదాహు పటిపత్తీ”తి. పంసుకూలికత్థేరా “పటిపత్తి మూల”న్తి ఆహంసు, ధమ్మకథికా “పరియత్తీ”తి . అథ తే థేరా “తుమ్హాకం ద్విన్నమ్పి జనానం వచనమత్తేనేవ న సక్కా విఞ్ఞాతుం, జినభాసితం సుత్తం ఆహరథా”తి ఆహంసు. సుత్తం ఆహరితుం న భారోతి –

> “ఇమే చ, సుభద్ద, భిక్ఖూ సమ్మా విహరేయ్యుం, అసుఞ్ఞో లోకో అరహన్తేహి అస్సా”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౨౧౪).
> “పటిపత్తిమూలకం, మహారాజ, సత్థుసాసనం , పటిపత్తిసారకం, మహారాజ, సత్థుసాసనం, పటిపత్తి తిట్ఠన్తీ తిట్ఠతీ”తి (మి॰ ప॰ ౪.౧.౭) –

సుత్తం ఆహరింసు.

ఇమం సుత్తం సుత్వా ధమ్మకథికా అత్తనో వాదట్ఠపనత్థాయ ఇమం సుత్తం ఆహరింసు –

> “యావ తిట్ఠన్తి సుత్తన్తా, వినయో యావ దిప్పతి;
> తావ దక్ఖన్తి ఆలోకం, సూరియే అబ్భుట్ఠితే యథా.
>
> “సుత్తన్తేసు అసన్తేసు, పముట్ఠే వినయమ్హి చ;
> తమో భవిస్సతి లోకే, సూరియే అత్థఙ్గతే యథా.
>
> “సుత్తన్తే రక్ఖితే సన్తే, పటిపత్తి హోతి రక్ఖితా;
> పటిపత్తియం ఠితో ధీరో, యోగక్ఖేమా న ధంసతీ”తి.

ఇమస్మిం సుత్తే ఆహటే పంసుకూలికత్థేరా తుణ్హీ అహేసుం. ధమ్మకథికత్థేరానంయేవ వచనం పురతో అహోసి. యథా హి గవసతస్స గవసహస్సస్స వా అన్తరే పవేణిపాలికాయ ధేనుయా అసతి సో వంసో సా పవేణీ న ఘటీయతి, ఏవమేవ ఆరద్ధవిపస్సకానం భిక్ఖూనం సతేపి సహస్సేపి విజ్జమానే పరియత్తియా అసతి అరియమగ్గపటివేధో నామ న హోతి. యథా చ నిధికుమ్భియా జాననత్థాయ పాసాణపిట్ఠే అక్ఖరేసు ఉపనిబద్ధేసు యావ అక్ఖరాని ధరన్తి, తావ నిధికుమ్భీ నట్ఠా నామ న హోతి, ఏవమేవ పరియత్తియా ధరమానాయ సాసనం అన్తరహితం నామ న హోతీతి. **తస్సాధేయ్యోతి** తస్సాయత్తో.

౪౩౮. సో పనాతి సో పాతిమోక్ఖో. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. గరహితుకామతా, ఉపసమ్పన్నస్స సన్తికే సిక్ఖాపదవివణ్ణనఞ్చాతి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

విలేఖనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. మోహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౪౩. తతియం ఉత్తానమేవ. మోహారోపనం, మోహేతుకామతా, వుత్తనయేన సుతభావో, మోహనన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

మోహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౨. చతుత్థే **రత్తచిత్తో**తి కాయసంసగ్గరాగేన రత్తచిత్తో. సచే పన మేథునరాగేన రత్తో పహారం దేతి, దుక్కటమేవ. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. కుపితతా, న మోక్ఖాధిప్పాయతా, ఉపసమ్పన్నస్స పహారదానన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౭. పఞ్చమే **న పహరితుకామతాయ దిన్నత్తా దుక్కట**న్తి ఏత్థ పహరితుకామతాయ పహటే పురిమసిక్ఖాపదేన పాచిత్తియం, ఉచ్చారేతుకామతాయ కేవలం ఉగ్గిరణమత్తే కతే ఇమినా పాచిత్తియం. ఇమినా పన విరజ్ఝిత్వా పహారో దిన్నో, తస్మా దుక్కటం. కిమిదం దుక్కటం పహారపచ్చయా, ఉదాహు ఉగ్గిరణపచ్చయాతి? తత్థ కేచి తావ వదన్తి "పహారపచ్చయా ఏవ దుక్కటం, ఉగ్గిరణపచ్చయా పాచిత్తియన్తి సదుక్కటం పాచిత్తియం యుజ్జతి. పురిమఞ్హి ఉగ్గిరణం, పచ్ఛా పహారో, న చ పచ్ఛా పహారం నిస్సాయ పురిమం ఉగ్గిరణం అనాపత్తివత్థుకం భవితుమరహతీ"తి.

మయం పనేత్థ ఏవం తక్కయామ "ఉగ్గిరణస్స అత్తనో సభావేనేవ అసణ్ఠితత్తా తప్పచ్చయా పాచిత్తియేన న భవితబ్బం, అసుద్ధచిత్తేన కతపయోగత్తా పన న సక్కా ఏత్థ అనాపత్తియా భవితున్తి దుక్కటం వుత్తం. 'న పహరితుకామతాయ దిన్నత్తా'తి ఇమినా చ పహారపచ్చయా పురిమసిక్ఖాపదేన పాచిత్తియాసమ్భవే కారణం వుత్తం, న పన పహారపచ్చయా దుక్కటసమ్భవే. న హి అపహరితుకామతాయ పహారే దిన్నే పురిమసిక్ఖాపదేన పహారపచ్చయా పాచిత్తియేన దుక్కటేన వా భవితుం యుత్త"న్తి. "తిరచ్ఛానాదీనం అసుచికరణాదిం దిస్వా కుజ్ఝిత్వాపి ఉగ్గిరన్తస్స మోక్ఖాధిప్పాయో ఏవా"తి వదన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. కుపితతా, న మోక్ఖాధిప్పాయతా, ఉపసమ్పన్నస్స తలసత్తిఉగ్గిరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అమూలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౯. ఛట్ఠం ఉత్తానత్థమేవ. ఉపసమ్పన్నతా, సఙ్ఘాదిసేసస్స అమూలకతా, అనుద్ధంసనా, తఙ్ఖణవిజాననాతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అమూలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౬౪. సత్తమమ్పి ఉత్తానత్థమేవ. ఉపసమ్పన్నతా, అఫాసుకామతా, కుక్కుచ్చుప్పాదనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౧. అట్ఠమే **సుతిసమీప**న్తి సద్దసమీపం. సుయ్యతీతి హి సుతి, సద్దస్సేతం అధివచనం. తస్స సమీపం **ఉపస్సుతి,** సద్దసమీపన్తి వుత్తం హోతి. **గణ్ఠిపదేసు** చ సుయ్యతీతి సుతీతి సద్దోవ వుత్తో. యత్థ పన ఠితేన సక్కా హోతి సద్దం సోతుం, తత్థ తిట్ఠన్తో సద్దసమీపే ఠితో నామ హోతీతి ఆహ **''యత్థ ఠత్వా''**తిఆది. కేచి పన ''సుణాతి ఏత్థాతి సుతి. యత్థ ఠితో సుణాతి, తస్స ఠానస్సేతం నామం. తస్స సమీపం ఉపస్సుతీ''తి వదన్తి, ఏవం పన గయ్హమానే యస్మిం ఠానే ఠితో సుణాతి, తస్స ఆసన్నే అఞ్ఞస్మిం పదేసే తిట్ఠతీతి ఆపజ్జతి. అట్ఠకథాయఞ్చ **ఉపస్సుతి**-సద్దస్సేవ అత్థం దస్సేతుం ''యత్థ ఠత్వా సక్కా హోతి, తేసం వచనం సోతు''న్తి వుత్తం, న **సుతి**-సద్దస్స. తస్మా పుబ్బనయోవేత్థ పసత్థతరో. అథ వా ఉపేచ్చ సుయ్యతి ఏత్థాతి **ఉపస్సుతి,** ఠానం. యం ఠానం ఉపగతేన సక్కా హోతి కథేన్తానం సద్దం సోతుం, తత్థాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. **మన్తేన్త**న్తి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ **''మన్తయమానే''**తి.

౪౭౩. **ఏకపరిచ్ఛేదానీ**తి ''సియా కిరియం, సియా అకిరియ''న్తి ఇమినా నయేన ఏకపరిచ్ఛేదాని. ఇమాని హి తీణి సిక్ఖాపదాని కదాచి కిరియతో సముట్ఠహన్తి, కదాచి అకిరియతో, న ఏకక్ఖణేయేవ కిరియాకిరియతో సముట్ఠహన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉపసమ్పన్నతా, చోదనాధిప్పాయో, సవనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. కమ్మపటిబాహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౪. నవమం ఉత్తానత్థమేవ. ధమ్మకమ్మతా, ధమ్మకమ్మన్తి సఞ్ఞా, ఛన్దం దత్వా ఖియ్యనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

కమ్మపటిబాహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ఛన్దం అదత్వా గమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౯. దసమం ఉత్తానత్థమేవ. వినిచ్ఛయకథాయ పవత్తమానతా, ధమ్మకమ్మతా, ధమ్మకమ్మసఞ్ఞితా, సమానసీమాయం ఠితతా, సమానసంవాసకతా, కోపేతుకామతాయ హత్థపాసవిజహనన్తి ఇమాని పనేత్థ ఛ అఙ్గాని.

ఛన్దం అదత్వా గమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౮౪. ఏకాదసమమ్పి ఉత్తానత్థమేవ. ఉపసమ్పన్నతా, ధమ్మేన లద్ధసమ్ముతితా, సఙ్ఘేన సద్ధిం వికప్పనుపగచీవరదానం, పచ్ఛా ఖీయితుకామతాయ ఖియ్యనాతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪౮౯. ద్వాదసమే నత్థి కిఞ్చి వత్తబ్బం.

నిట్ఠితో సహధమ్మికవగ్గో అట్ఠమో.

౯. రాజవగ్గో

౧. అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯౭-౪౯౯. రాజవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదే అట్ఠకథాయం సబ్బం ఉత్తానత్థమేవ. పాళియం పన అయమనుత్తానపదత్థో. **కతం వా కరిస్సన్తి వా**తి మేథునవీతిక్కమనం కతం వా కరిస్సన్తి వా. **ఇమే**సన్తి పదం విభత్తివిపరిణామం కత్వా ఉభయత్థ యోజేతబ్బం "ఇమేహి కతం ఇమే కరిస్సన్తీ"తి. **రతన**న్తి మణిరతనాదీసు యంకిఞ్చి. **ఉభతో**తి ద్వీహి పక్ఖేహి. "ఉభతో సుజాతో"తి ఏత్తకే వుత్తే యేహి కేహిచి ద్వీహి భాగేహి సుజాతతా విఞ్ఞాయేయ్య, **సుజాత**-సద్దో చ "సుజాతో చారుదస్సనో"తిఆదీసు ఆరోహసమ్పత్తిపరియాయోతి జాతివసేనేవ సుజాతతం విభావేతుం **''మాతితో చ పితితో చా''**తి వుత్తం. అనోరసపుత్తవసేనపి లోకే మాతుపితుసమఞ్ఞా దిస్సతి, ఇధ పన సా ఓరసపుత్తవసేనేవ ఇచ్ఛితాతి దస్సేతుం **''సంసుద్ధగహణికో''**తి వుత్తం. గబ్భం గణ్హాతి ధారేతీతి గహణీ, గబ్భాసయసఞ్ఞితో మాతుకుచ్ఛిప్పదేసో. సంసుద్ధా గహణీ అస్సాతి **సంసుద్ధగహణికో,** సంసుద్ధా తస్స మాతుకుచ్ఛీతి వుత్తం హోతి. "సమవేపాకినియా గహణియా"తి ఏత్థ పన యథాభుత్తస్స ఆహారస్స విపాచనవసేన గణ్హనతో అఛడ్డనతో కమ్మజతేజోధాతు "గహణీ"తి వుచ్చతి.

యావ సత్తమా పితామహయుగాతి ఏత్థ పితు పితా పితామహో, పితామహస్స యుగం పితామహయుగం. "యుగ"న్తి ఆయుప్పమాణం వుచ్చతి. అభిలాపమత్తమేవ చేతం, అత్థతో పన పితామహోయేవ పితామహయుగం. పితా చ మాతా చ పితరో, పితూనం పితరో పితామహా, తేసం యుగో పితామహయుగో, తస్మా యావ సత్తమా పితామహయుగా, పితామహద్వన్దాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏవఞ్హి పితామహగ్గహణేనేవ మాతామహోపి గహితో హోతి. **యుగ**-సద్దో చేత్థ ఏకసేసేన దట్ఠబ్బో యుగో చ యుగో చ యుగోతి. ఏవఞ్హి తత్థ తత్థ ద్వన్దం గహితమేవ హోతి, తస్మా తతో ఉద్ధం సబ్బేపి పుబ్బపురిసా పితామహయుగగ్గహణేనేవ గహితా. ఏవం యావ సత్తమో పితామహయుగో, తావ సంసుద్ధగహణికో.

అక్ఖిత్తోతి "అపనేథ ఏతం, కిం ఇమినా"తి ఏవం అక్ఖిత్తో అనవక్ఖిత్తో. **అనుపకుట్ఠో**తి న ఉపకుట్ఠో, న అక్కోసం వా నిన్దం వా పత్తపుబ్బో. కేన కారణేనాతి ఆహ **''జాతివాదేనా''**తి. ఏత్థ చ "ఉభతో…పే.… పితామహయుగా"తి ఏతేన తస్స యోనిదోసాభావో దస్సితో సంసుద్ధగహణికభావకిత్తనతో, "అక్ఖిత్తో"తి ఇమినా కిరియాపరాధాభావో. కిరియాపరాధేన హి సత్తా ఖేపం పాపుణన్తి. "అనుపకుట్ఠో"తి ఇమినా అయుత్తసంసగ్గాభావో. అయుత్తసంసగ్గఞ్హి పటిచ్చ సత్తా అక్కోసం లభన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఖత్తియతా, అభిసిత్తతా, ఉభిన్నమ్పి సయనిఘరతో అనిక్ఖన్తతా, అప్పటిసంవిదితతా, ఇన్దఖీలాతిక్కమోతి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౨. దుతియే **మహాలతం నామాతి** పతికులం గచ్ఛన్తియా కిర తస్సా పితా మహాలతాపిళన్ధనం నామ కారాపేసి. తస్మిం పిళన్ధనే చతస్సో వజిరనాళియో తత్థ తత్థ అప్పేతబ్బట్ఠానే అప్పనవసేన వినియోగం అగమంసు, ముత్తానం ఏకాదస నాళియో, పవాళస్స ద్వావీసతి నాళియో, మణీనం తేత్తింస నాళియో. ఇతి ఏతేహి చ అఞ్ఞేహి చ వేళురియలోహితఙ్కమసారగల్లాదీహి సత్తవణ్ణేహి చ రతనేహి నిట్ఠానం అగమాసి . తం సీసే పటిముక్కం యావ పాదపిట్ఠియా భస్సతి, పఞ్చన్నం హత్థీనం బలం ధారయమానావ ఇత్థీ నం ధారేతుం సక్కోతి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

౨౦౬. ఆవసథస్స పన సుప్పపాతో వా ముసలపాతో వా ఉపచారో నామాతి యోజేతబ్బం. **ఆవసథోతి** చేత్థ అన్తోఆరామే వా హోతు అఞ్ఞత్థ వా, అత్తనో వసనట్ఠానం వుచ్చతి. **ఛన్దేనపి భయేనపీతి** వడ్ఢకీఆదీసు ఛన్దేన, రాజవల్లభేసు భయేన. **తమేవ భిక్ఖుం ఆసఙ్కన్తీతి** విస్సరిత్వా గమనకాలే అత్తనో పచ్ఛతో అఞ్ఞస్సాభావా ఆసఙ్కన్తి. **పతిరూపం** నామ రతనసమ్మతే పంసుకూలగ్గహణం వా రతనే నిరుస్సుక్కగమనం వా. యది హి తం రతనసమ్మతం ఆమాసం చే, “నత్థి ఏతస్స సామీ”తి పంసుకూలం గహేస్సతి. అనామాసం చే, “నత్థి ఏతస్స సామీ”తి పంసుకూలఛిన్నపలిబోధో నిరపేక్ఖో గమిస్సతి. **సమాదపేత్వాతి** అఞ్ఞం సమాదపేత్వా, “ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తి, ఏసా అరియానయాచనా”తి (జా. ౧.౭.౭౯) వుత్తనయేన యాచిత్వాతి అత్థో. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అననుఞ్ఞాతకరణం, పరసన్తకతా, విస్సాసగ్గాహపంసుకూలసఞ్ఞానం అభావో, ఉగ్గహణం వా ఉగ్గహాపనం వాతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. వికాలగామప్పవిసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౮. తతియే **అరియమగ్గస్సాతి** ఏత్థ సగ్గమగ్గోపి సఙ్గహేతబ్బో. అనియ్యానికత్తా సగ్గమోక్ఖమగ్గానం తిరచ్ఛానభూతా హి కథా **తిరచ్ఛానకథా. తిరచ్ఛానభూతన్తి** తిరోకరణభూతం విబన్ధనభూతం. **రాజపటిసంయుత్తం కథన్తి** (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౭; మ. ని. అట్ఠ. ౨.౨౨౩; సం. ని. అట్ఠ. ౩.౫.౧౦౮౦; అ. ని. అట్ఠ. ౩.౧౦.౬౯-౭౦) రాజానం ఆరబ్భ “మహాసమ్మతో మన్ధాతా ధమ్మాసోకో ఏవంమహానుభావో”తిఆదినా నయేన పవత్తకథం. ఏత్థ చ “అసుకో రాజా అభిరూపో దస్సనీయో”తిఆదినా నయేన గేహస్సితకథావ తిరచ్ఛానకథా హోతి. “సోపి నామ ఏవంమహానుభావో ఖయం గతో”తి ఏవం పవత్తా పన అనిచ్చతాపటిసంయుత్తా కమ్మట్ఠానభావే తిట్ఠతి. **చోరేసుపి** “మూలదేవో ఏవంమహానుభావో, మేఘమాలో ఏవంమహానుభావో”తి తేసం కమ్మం పటిచ్చ “అహో సూరా”తి గేహస్సితకథావ తిరచ్ఛానకథా. **యుద్ధేపి** భరతయుద్ధాదీసు “అసుకేన అసుకో ఏవం మారితో ఏవం విద్ధో”తి కామస్సాదవసేనేవ కథా తిరచ్ఛానకథా. “తేపి నామ ఖయం గతా”తి ఏవం పవత్తా పన సబ్బత్థ కమ్మట్ఠానమేవ హోతి.

అపిచ **అన్నాదీసు** “ఏవం వణ్ణవన్తం గన్ధవన్తం రసవన్తం ఫస్ససమ్పన్నం ఖాదిమ్హ భుఞ్జిమ్హ పివిమ్హ పరిభుఞ్జిమ్హా”తి కామస్సాదవసేన కథేతుం న వట్టతి, సాత్థకం పన కత్వా “పుబ్బే ఏవం వణ్ణాదిసమ్పన్నం అన్నం పానం వత్థం సయనం మాలాగన్ధం సీలవన్తానం అదమ్హ, చేతియపూజం అకరిమ్హా”తి కథేతుం వట్టతి. **ఞాతికథాదీసుపి** “అమ్హాకం ఞాతకా సూరా సమత్థా”తి వా “పుబ్బే మయం ఏవం విచిత్రేహి యానేహి విచరిమ్హా”తి వా అస్సాదవసేన వత్తుం న వట్టతి, సాత్థకం పన కత్వా “తేపి నో ఞాతకా ఖయం గతా”తి వా “పుబ్బే మయం ఏవరూపా ఉపాహనా సఙ్ఘస్స అదమ్హా”తి వా కథేతబ్బం. **గామకథాపి** సునివిట్ఠదున్నివిట్ఠసుభిక్ఖదుబ్భిక్ఖాదివసేన వా “అసుకగామవాసినో సూరా సమత్థా”తి వా ఏవం అస్సాదవసేన

న వట్టతి, సాత్థకం పన కత్వా “సద్ధా పసన్నా”తి వా “ఖయవయం గతా”తి వా వత్తుం వట్టతి. **నిగమనగరజనపదకథాసుపి** ఏసేవ నయో.

ఇత్థికథాపి వణ్ణసణ్ఠానాదీని పటిచ్చ అస్సాదవసేన న వట్టతి, “సద్ధా పసన్నా, ఖయం గతా”తి ఏవం వత్తుం వట్టతి. **సూరకథాపి** “నన్దిమిత్తో నామ యోధో సూరో అహోసీ”తి అస్సాదవసేన న వట్టతి, “సద్ధో అహోసి, ఖయం గతో”తి ఏవమేవ వట్టతి. **విసిఖాకథాపి** “అసుకా విసిఖా సునివిట్ఠా దున్నివిట్ఠా సూరా సమత్థా”తి అస్సాదవసేనేవ న వట్టతి, “సద్ధా పసన్నా, ఖయం గతా”ఇచ్చేవ వట్టతి.

కుమ్భట్ఠానకథాతి కుటట్ఠానకథా ఉదకతిత్థకథా వుచ్చతి, కుమ్భదాసీకథా వా. సాపి “పాసాదికా నచ్చితుం గాయితుం ఛేకా”తి అస్సాదవసేన న వట్టతి, “సద్ధా పసన్నా”తిఆదినా నయేనేవ వట్టతి. **పుబ్బపేతకథాతి** అతీతఞాతికథా. తత్థ వత్తమానఞాతికథాసదిసోవ వినిచ్ఛయో.

నానత్తకథాతి పురిమపచ్ఛిమకథావిముత్తా అవసేసా నానాసభావా నిరత్థకకథా. **లోకక్ఖాయికాతి** “అయం లోకో కేన నిమ్మితో, అసుకేన పజాపతినా బ్రహ్మునా ఇస్సరేన వా నిమ్మితో, కాకో సేతో అట్ఠీనం సేతత్తా, బకా రత్తా లోహితస్స రత్తత్తా”తి ఏవమాదికా లోకాయతవితణ్డసల్లాపకథా. ఉప్పత్తిఠితిసంహారాదివసేన లోకం అక్ఖాయతీతి **లోకక్ఖాయికా**. **సముద్దక్ఖాయికా** నామ కస్మా సముద్దో సాగరో, సాగరస్స రఞ్ఞో పుత్తేహి ఖతత్తా సాగరో. ఖతో అమ్హేహీతి హత్థముద్దాయ నివేదితత్తా సముద్దోతి ఏవమాదికా నిరత్థకా సముద్దక్ఖాయికకథా.

ఇతి భవో ఇతి అభవోతి యం వా తం వా నిరత్థకకారణం వత్వా పవత్తితకథా **ఇతిభవాభవకథా**. ఏత్థ చ **భవోతి** సస్సతం, **అభవోతి** ఉచ్ఛేదం. **భవోతి** వుద్ధి, **అభవోతి** హాని . **భవోతి** కామసుఖం, **అభవోతి** అత్తకిలమథో. ఇతి ఇమాయ ఛబ్బిధాయ ఇతిభవాభవకథాయ సద్ధిం బాత్తింస తిరచ్ఛానకథా నామ హోతి. అథ వా పాళియం సరూపతో అనాగతాపి అరఞ్ఞపబ్బతనదీదీపకథా **ఇతి**-సద్దేన సఙ్గహేత్వా ఛత్తింస తిరచ్ఛానకథాతి వుచ్చతి. **ఇతి వాతి** హి ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో పకారత్థే, **వా**-సద్దో వికప్పత్థే. ఇదం వుత్తం హోతి – “ఏవంపకారం ఇతో అఞ్ఞం వా తాదిసం నిరత్థకకథం కథేన్తీ”తి. ఆదిఅత్థే వా **ఇతి**-సద్దో “ఇతి వా ఇతి ఏవరూపా నచ్చగీతవాదితవిసూకదస్సనా పటివిరతో”తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౧౦, ౧౯౪) వియ, ఏవమాదిం అఞ్ఞమ్పి తాదిసం కథం కథేన్తీతి అత్థో.

౨౧౨. అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో అదిన్నాదానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి ఇమినా దుతియలేడ్డుపాతో ఇధ ఉపచారోతి దస్సేతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛనా, అనుఞ్ఞాతకారణాభావో, వికాలే గామప్పవిసనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

వికాలగామప్పవిసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౧౪. చతుత్థే **తం అస్స అత్థీతి** పఠమం భిన్దిత్వా పచ్ఛా దేసేతబ్బత్తా తం భేదనకం తస్స పాచిత్తియస్స అత్థీతి **భేదనకం,** పాచిత్తియం. అస్సత్థిఅత్థే అ-కారపచ్చయో దట్ఠబ్బో. **వాసిజటేతి** వాసిదణ్డకే. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. సూచిఘరతా,

అట్ఠిమయాదితా, అత్తనో అత్థాయ కరణం వా కారాపేత్వా వా పటిలాభోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. మఞ్చపీఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౨. పఞ్చమే **ఛేదనకం వుత్తనయమేవాతి** ఛేదనమేవ ఛేదనకం, తం తస్స అత్థీతి **ఛేదనకన్తి** ఇమమత్థం అతిదిస్సతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. పమాణాతిక్కన్తమఞ్చపీఠతా, అత్తనో అత్థాయ కరణం వా కారాపేత్వా వా పటిలాభోతి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

మఞ్చపీఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౬. ఛట్ఠే **తూలం పక్ఖిపిత్వాతి** హేట్ఠా చిమిలికం పత్థరిత్వా తస్స ఉపరి తూలం పక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. **పోటకితూలన్తి** ఏరకతూలాది యంకిఞ్చి తిణజాతీనం తూలం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. తూలోనద్ధమఞ్చపీఠతా, అత్తనో అత్థాయ కరణం వా కారాపేత్వా వా పటిలాభోతి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని. అత్తనా కారాపితస్స హి పటిలాభమత్తేనేవ పాచిత్తియం. తేనేవ పదభాజనే "పటిలాభేన ఉద్దాలేత్వా పాచిత్తియం దేసేతబ్బ"న్తి వుత్తం. **కేనచి** పన "పటిలాభేన ఉద్దాలేత్వా పాచిత్తియం దేసేతబ్బన్తి ఏత్థ కిఞ్చాపి పటిలాభమత్తేనేవ పాచిత్తియం వియ దిస్సతి, పరిభోగేయేవ ఆపత్తి దట్ఠబ్బా. 'అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా'తి వచనం ఏత్థ సాధక"న్తి వుత్తం, తం తస్స మతిమత్తం. న హి "అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఇదం అత్తనా కారాపితం సన్ధాయ వుత్తం, కరణకారాపనపచ్చయా చ ఇమినా సిక్ఖాపదేన పాచిత్తియం వుత్తం, న పరిభోగపచ్చయా. "న, భిక్ఖవే, తూలోనద్ధం మఞ్చం వా పీఠం వా పరిభుఞ్జితబ్బం, యో పరిభుఞ్జేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి హి ఖన్ధకే వుత్తత్తా అత్తనా వా కతం హోతు అఞ్ఞేన వా, పరిభుఞ్జన్తస్స పరిభోగపచ్చయా దుక్కటమేవ, న పాచిత్తియం.

తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౩౧. సత్తమే యం వత్తబ్బం, తం నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదే వుత్తమేవ. నిసీదనస్స పమాణాతిక్కన్తతా, అత్తనో అత్థాయ కరణం వా కారాపేత్వా వా పటిలాభోతి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౩౭-౫౪౨. అట్ఠమనవమదసమేసు నత్థి వత్తబ్బం, అఙ్గానిపి సత్తమేవ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బాని.

నిట్ఠితో రాజవగ్గో నవమో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

ఖుద్దకవణ్ణనా సమత్తా.

పాచిత్తియకణ్డం నిట్ఠితం.

౬. పాటిదేసనీయకణ్డం

పాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౨. పాటిదేసనీయేసు పఠమే ‘‘**గారయ్హం ఆవుసోతిఆది పటిదేసేతబ్బాకారదస్సన**’’న్తి వచనతో పాళియం ఆగతనయేనేవ ఆపత్తి దేసేతబ్బా. **అసప్పాయ**న్తి సగ్గమోక్ఖానం అహితం అననుకూలం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నతా, అఞ్ఞాతికతా, అన్తరఘరే ఠితాయ హత్థతో సహత్థా పటిగ్గహణం, యావకాలికతా, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

౫౫౮-౫౬౨. దుతియతతియచతుత్థేసు నత్థి వత్తబ్బం, అఙ్గేసు పన దుతియే పరిపుణ్ణూపసమ్పన్నతా, పఞ్చభోజనతా, అన్తరఘరే ఠితాయ అనుఞ్ఞాతప్పకారతో అఞ్ఞథా వోసాసనా, అనివారణా, అజ్ఝోహారోతి ఇమాని పఞ్చ అఙ్గాని.

తతియే సేక్ఖసమ్మతతా, పుబ్బే అనిమన్తితతా, అగిలానతా, ఘరూపచారోక్కమనం, ఠపేత్వా నిచ్చభత్తాదీని అఞ్ఞం ఆమిసం గహేత్వా భుఞ్జనన్తి ఇమాని పఞ్చ అఙ్గాని.

చతుత్థే యథావుత్తఆరఞ్ఞకసేనాసనతా, యావకాలికస్స అతత్థజాతకతా, అగిలానతా, అగిలానావసేసకతా, అప్పటిసంవిదితతా, అజ్ఝారామే పటిగ్గహణం, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని సత్త అఙ్గాని.

పాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాటిదేసనీయకణ్డం నిట్ఠితం.

౭. సేఖియకణ్డం

౧. పరిమణ్డలవగ్గవణ్ణనా

సేఖియేసు **సిక్ఖితసిక్ఖేనాతి** చతూహి మగ్గేహి తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖిత్వా ఠితేన, సబ్బసో పరినిట్ఠితకిచ్చేనాతి వుత్తం హోతి. **తాదినాతి** అట్ఠహి లోకధమ్మేహి అకమ్పియట్ఠేన తాదినా.

౫౭౬. సిక్ఖా కరణీయాతి ''ఏవం నివాసేస్సామీ''తి ఆరామేపి అన్తరఘరేపి సబ్బత్థ సిక్ఖా కత్తబ్బా. ఏత్థ చ యస్మా వత్తక్ఖన్ధకే వుత్తవత్తానిపి సిక్ఖితబ్బత్తా సేఖియానేవ హోన్తి, తస్మా పారాజికాదీసు వియ పరిచ్ఛేదో న కతో, చారిత్తనయదస్సనత్థఞ్చ ''యో పన భిక్ఖు ఓలమ్బేన్తో నివాసేయ్య, దుక్కట''న్తి ఏవం ఆపత్తినామేన అవత్వా ''సిక్ఖా కరణీయా''తి ఏవం సబ్బసిక్ఖాపదేసు పాళి ఆరోపితా. పదభాజనే పన ''ఆపత్తి దుక్కటస్సా''తి వుత్తత్తా సబ్బత్థ అనాదరియకరణే దుక్కటం వేదితబ్బం. **వుత్త**న్తి మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తం. యస్మా అట్ఠఙ్గులమత్తం ఓతారేత్వా నివత్థమేవ నిసిన్నస్స చతురఙ్గులమత్తం హోతి, తస్మా ఉభోపేతే అట్ఠకథావాదా ఏకపరిచ్ఛేదా. **తే సబ్బేతి** నివాసనదోసా.

తం పనాతి తం అనాదరియం. కిఞ్చాపి కురున్దివాదం పచ్ఛా వదన్తేన ''పరిమణ్డలం నివాసేతుం అజానన్తస్స అనాపత్తీ''తి అయమత్థో పతిట్ఠాపితో, తథాపి నివాసనవత్తం సాధుకం ఉగ్గహేతబ్బమేవ. సఞ్చిచ్చ అనుగ్గణ్హన్తస్స అనాదరియం సియా. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పరిమణ్డలసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం ''అజానన్తస్సాతి పరిమణ్డలం నివాసేతుం అజానన్తస్స అనాపత్తి, అపిచ నివాసనవత్తం ఉగ్గహేతబ్బ''న్తి.

సచిత్తకన్తి వత్థువిజాననచిత్తేన పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేన చ సచిత్తకం ''అనాదరియం పటిచ్చా''తి వుత్తత్తా. ''పాణాతిపాతాది వియ నివాసనదోసో లోకగరహితో న హోతీతి పణ్ణత్తివజ్జ''న్తి **ఫుస్సదేవత్థేరో** ఆహ. **ఉపతిస్సత్థేరో** పన ''యస్మా అనాదరియవసేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా కేవలం అకుసలమేవ, తఞ్చ పకతియా వజ్జం, సఞ్చిచ్చ వీతిక్కమనఞ్చ దోమనస్సితస్సేవ హోతి, తస్మా లోకవజ్జం అకుసలచిత్తం దుక్ఖవేదన''న్తి ఆహ. అనాదరియం, అనాపత్తికారణాభావో, అపరిమణ్డలనివాసనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని. యథా చేత్థ, ఏవం సబ్బత్థ పురిమాని ద్వే తత్థ తత్థ వుత్తపటిపక్ఖకరణఞ్చాతి తీణియేవ హోన్తి.

౫౭౭. దుతియాదీసు **అనేకప్పకారం గిహిపారుత**న్తి సేతపటపారుతం పరిబ్బాజకపారుతం ఏకసాటకపారుతన్తిఆది అనేకప్పభేదం గిహిపారుతం. తస్సత్థో ఖన్ధకేయేవ ఆవి భవిస్సతి. **విహారేపీతి** బుద్ధుపట్ఠానాదికాలం సన్ధాయ వుత్తం.

౫౭౮. ''సుప్పటిచ్ఛన్నో''తి వుత్తత్తా ''ససీసం పారుతో సబ్బథా సుప్పటిచ్ఛన్నత్తా సుప్పటిచ్ఛన్నో నామ హోతీ''తి యస్స సియా, తం సన్ధాయాహ **''న ససీసం పారుతేనా''**తిఆది.

౫౮౨. ఏకస్మిం పన ఠానే ఠత్వాతి ఏత్థ ''గచ్ఛన్తోపి పరిస్సయాభావం ఓలోకేతుం లభతియేవ, తథా గామే పూజ''న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

పరిమణ్డలవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉజ్జగ్ఘికవగ్గవణ్ణనా

౨౮౬. దుతియవగ్గే **హసనీయస్మిం వత్థుస్మి**న్తి హాసజనకే కారణే.

ఉజ్జగ్ఘికవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఖమ్భకతవగ్గవణ్ణనా

౬౦౩. తతియవగ్గే పత్తే సఞ్ఞా పత్తసఞ్ఞా, సా అస్స అత్థీతి **పత్తసఞ్ఞీ**, అత్తనో భాజనే ఉపనిబన్ధసఞ్ఞీ హుత్వాతి అత్థో. బ్యఞ్జనం పన అనాదియిత్వా అత్థమత్తమేవ దస్సేతుం ‘‘**పత్తే సఞ్ఞం కత్వా**’’తి వుత్తం.

౬౦౪. **ఓలోణీ**తి ఏకా బ్యఞ్జనవికతి. “యో కోచి సుద్ధో కఞ్జికతక్కాదిరసట”తి కేచి. **సాకసూపేయ్య**-గ్గహణేన యా కాచి సూపేయ్యసాకేహి కతా బ్యఞ్జనవికతి వుత్తా. **మంసరసాదీనీతి ఆది**-సద్దేన అవసేసా సబ్బాపి బ్యఞ్జనవికతి సఙ్గహితాతి దట్ఠబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సమసూపకపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం “ఠపేత్వా పన సూపం అవసేసా సబ్బాపి సూపేయ్యా బ్యఞ్జనవికతి రసరసో నామ హోతీ”తి.

౬౦౫. **సమపుణ్ణ**న్తి అధిట్ఠానుపగస్స పత్తస్స అన్తోముఖవట్టిలేఖం అనతిక్కామేత్వా రచితం. **సమభరిత**న్తి తస్సేవ వేవచనం. **ఫలాఫలాదీతి ఆది**-సద్దేన ఓదనాదిమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **హేట్ఠా ఓరోహతీ**తి సమన్తా ఓకాససబ్భావతో చాలియమానం హేట్ఠా భస్సతి. మత్థకే థూపీకతం పూవమేవ వటంసకసదిసత్తా ‘‘**పూవవటంసక**’’న్తి వుత్తం. **పుప్ఫవటంసకాదీ**సుపి ఏసేవ నయో.

యస్మా “సమతిత్తికో పిణ్డపాతో పటిగ్గహేతబ్బో”తి వచనం పిణ్డపాతో సమ్పుణ్ణో పటిగ్గహేతబ్బోతి దీపేతి, తస్మా అత్తనో హత్థగతే పత్తే పిణ్డపాతో దియ్యమానో థూపీకతోపి చే హోతి, వట్టతీతి దీపేతి. “థూపీకతం పిణ్డపాతం పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి హి వచనం పఠమం థూపీకతం పిణ్డపాతం పచ్ఛా పటిగ్గణ్హతో ఆపత్తీతి దీపేతి. “పత్తే పటిగ్గణ్హతో చ థూపీకతం హోతి, వట్టతి అథూపీకతస్స పటిగ్గహితత్తా, పయోగో పన నత్థి అఞ్ఞత్ర పుబ్బదేసా”తి **కేనచి** వుత్తం, తం న సారతో పచ్చేతబ్బం. “న థూపీకతం పిణ్డపాతం పటిగ్గణ్హాతీ”తి వచనం పఠమం థూపీకతస్సేవ పచ్ఛా పటిగ్గణ్హనం దీపేతి. న హి హత్థగతేపి పత్తే దియ్యమానం థూపీకతం గణ్హన్తో థూపీకతం పిణ్డపాతం పటిగ్గణ్హన్తో నామ న హోతి, న చ తేన సమతిత్తికో పిణ్డపాతో పటిగ్గహితోతి సక్కా విఞ్ఞాతుం. “థూపీకత”న్తి చ భావనపుంసకనిద్దేసే గయ్హమానే అయమత్థో సుట్ఠుతరం పాకటోయేవాతి.

ఖమ్భకతవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సక్కచ్చవగ్గవణ్ణనా

౬౦౮. చతుత్థవగ్గే **సపదాన**న్తి ఏత్థ దానం వుచ్చతి అవఖణ్డనం, అపేతం దానతో అపదానం, అనవఖణ్డనన్తి అత్థో. సహ అపదానేన సపదానం, అవఖణ్డనవిరహితం , అనుపటిపాటియాతి వుత్తం హోతి. తేనాహ ‘‘**తత్థ తత్థ ఓధిం అకత్వా అనుపటిపాటియా**’’తి.

౬౧౧. యస్మిం సమయే “పాణో న హన్తబ్బో”తి రాజానో భేరిం చరాపేన్తి, అయం **మాఘాతసమయో** నామ. ఇధ అనాపత్తియం గిలానో న ఆగతో, తస్మా గిలానస్సపి ఆపత్తి. సూపోదనవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదే **అసఞ్చిచ్చ అస్సతియాతి** ఏత్థ “ముఖే పక్ఖిపిత్వా పున విప్పటిసారీ హుత్వా ఛడ్డేన్తస్స అరుచియా పవిసన్తే ‘అసఞ్చిచ్చా’తి వుచ్చతి, విఞ్ఞత్తిమ్పి అవిఞ్ఞత్తిమ్పి ఏతస్మిం ఠానే ఠితం సహసా గహేత్వా భుఞ్జన్తే ‘అస్సతియా’తి వుచ్చతీ”తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

౬౧౪-౬౧౫. ఉజ్ఝానే సఞ్ఞా ఉజ్ఝానసఞ్ఞా, సా అస్స అత్థీతి **ఉజ్ఝానసఞ్ఞీ**. “మయూరణ్డం అతిమహన్త”న్తి వచనతో మయూరణ్డప్పమాణో కబళో న వట్టతి. కేచి పన “మయూరణ్డతో మహన్తో న వట్టతీ”తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం, “నాతిమహన్త”న్తి చ అతిమహన్తస్సేవ పటిక్ఖిత్తత్తా ఖుద్దకే ఆపత్తి న దిస్సతి. “మయూరణ్డం అతిమహన్తం, కుక్కుటణ్డం అతిఖుద్దకం, తేసం వేమజ్ఝప్పమాణో”తి ఇమినా పన సారుప్పవసేన ఖుద్దకమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా పరిచ్ఛేదో న దస్సితోతి వేదితబ్బం.

సక్కచ్చవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. కబళవగ్గవణ్ణనా

౬౧౮. పఞ్చమవగ్గే **సబ్బం హత్థ**న్తి ఏత్థ **హత్థ**-సద్దో తదేకదేసేసు అఙ్గులీసు దట్ఠబ్బో “హత్థముద్దా”తిఆదీసు వియ, సముదాయే పవత్తవోహారస్స అవయవేపి వత్తనతో ఏకఙ్గులిమ్పి ముఖే పక్ఖిపితుం న వట్టతి.

కబళవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సురుసురువగ్గవణ్ణనా

౬౨౭. ఛట్ఠవగ్గే **సీతీకతో**తి సీతట్టో, సీతపీళితోతి వుత్తం హోతి. **సిలకబుద్ధో**తి పరిహాసవచనమేతం. సిలకఞ్హి కఞ్చి దిస్వా “బుద్ధో అయ”న్తి వోహరన్తి.

౬౩౪. **విలీవచ్ఛత్త**న్తి వేణువిలీవేహి కతం ఛత్తం. **తత్థజాతకదణ్డకేన కత**న్తి తాలపణ్ణం సహ దణ్డకేన ఛిన్దిత్వా తమేవ ఛత్తదణ్డం కరోన్తి గోపాలకాదయో వియ, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **ఛత్తపాదుకాయ వా ఠితం హోతీ**తి ఏత్థ ఛత్తపాదుకా వుచ్చతి ఛత్తాధారో. యస్మిం ఛత్తం అపతమానం కత్వా ఠపేన్తి, తాదిసికాయ ఛత్తపాదుకాయ ఠితం ఛత్తం “ఛత్త”న్తి అజ్ఝాహరితబ్బం. “ఛత్తం ఛత్తపాదుకాయ ఠిత”న్తిపి పఠన్తి, తత్థాపి అయమేవత్థో.

౬౩౭. **చాపో**తి మజ్ఝే వఙ్కా కాచదణ్డసదిసా ధనువికతి. **కోదణ్డో**తి వట్టలదణ్డా ధనువికతి. **పటిముక్క**న్తి పవేసితం లగ్గితం.

సురుసురువగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. పాదుకవగ్గవణ్ణనా

౬౪౭. సత్తమవగ్గే **పటిచ్ఛన్నో హుత్వా**తి సో కిర రత్తిభాగే ఉయ్యానం గన్త్వా అమ్బం అభిరుహిత్వా సాఖాయ సాఖం అమ్బం ఓలోకేన్తో విచరి. తస్స తథా కరోన్తస్సేవ రత్తి విభాయి. సో చిన్తేసి "సచే ఇదాని ఓతరిత్వా గమిస్సామి, దిస్వా మం చోరోతి గహేస్సన్తి, రత్తిభాగే గమిస్సామీ"తి. అథేకం విటపం అభిరుహిత్వా నిలీనో అచ్ఛి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. సో రుక్ఖతో ఓతరన్తో ఏకం ఓలమ్బినిసాఖం గహేత్వా తేసం ఉభిన్నమ్పి అన్తరే పతిట్ఠాసి. తం సన్ధాయ వుత్తం ''**తేసం ద్విన్నమ్పి అన్తరా రుక్ఖతో పతితో**''తి. **పాళియా అత్థం న జానన్తీ**తి అత్తనో గహణస్స అత్థం న జానన్తి.

జాతకపాళియం (జా. ౧.౪.౩౩) పన అయం గాథా –

"సబ్బమిదం చరిమం కతం, ఉభో ధమ్మం న పస్సరే;
ఉభో పకతియా చుతా, యో చాయం మన్తేజ్ఝాపేతి;
యో చ మన్తం అధీయతీ"తి. –

ఏవమాగతా. తస్సాయమత్థో (జా. అట్ఠ. ౩.౪.౩౩) – **సబ్బమిదం చరిమం కత**న్తి యం అమ్హేహి తీహి జనేహి కతం, సబ్బమిదం కిచ్చం లామకం నిమ్మరియాదం అధమ్మికం. ఏవం అత్తనో చోరభావం తేసఞ్చ మన్తేసు అగారవం గరహిత్వా పున ఇతరే ద్వేయేవ గరహన్తో ''**ఉభో ధమ్మం న పస్సరే**''తిఆదిమాహ. తత్థ **ఉభో**తి ఇమే ద్వేపి జనా గరుకారారహం పోరాణకధమ్మం న పస్సన్తి, తతోవ ధమ్మపకతితో చుతా. ధమ్మో హి పఠముప్పత్తివసేన **పకతి** నామ. వుత్తమ్పి చేతం –

"ధమ్మో హవే పాతురహోసి పుబ్బే,
పచ్ఛా అధమ్మో ఉదపాది లోకే"తి. (జా. ౧.౧౧.౨౮);

యో చాయన్తి యో చ అయం నీచే నిసీదిత్వా మన్తే అజ్ఝాపేతి, యో చ ఉచ్చే నిసీదిత్వా అధీయతీతి.

సాలీనన్తి అయం గాథాపి –

"సాలీనం ఓదనం భుఞ్జే, సుచిం మంసూపసేచనం;
తస్మా ఏతం న సేవామి, ధమ్మం ఇసీహి సేవిత"న్తి. (జా. ౧.౪.౩౪) –

ఏవం జాతకే ఆగతా. తత్థ **సుచి**న్తి పణ్డరం పరిసుద్ధం. **మంసూపసేచన**న్తి నానప్పకారాయ మంసవికతియా సిత్తం భుఞ్జే, భుఞ్జామీతి అత్థో. సేసం పాకటమేవ.

ధిరత్థూతి ధి అత్థు, నిన్దా భవతూతి అత్థో, గరహామ తం మయన్తి వుత్తం హోతి. **లద్ధలాభో**తి ధనలాభం యసలాభఞ్చ సన్ధాయ వదతి. **వినిపాతనహేతునా**తి వినిపాతనస్స హేతుభావేన. **వుత్తి నామ హోతీ**తి యథావుత్తో దువిధోపి లాభో అపాయసంవత్తనికతాయ సమ్పరాయే వినిపాతనహేతుభావేన పవత్తనతో సమ్పతి అధమ్మచరణేన పవత్తనతో చ వుత్తి నామ హోతీతి అత్థో. **ఏవరూపా యా వుత్తీ**తి ఏవరూపా ధనలాభయసలాభసఙ్ఖాతా యా వుత్తి. **అధమ్మచరణేన వా**తి వా-సద్దో సమ్పిణ్డనత్థో. **త్వ**న్తి ఉపయోగత్థే పచ్చత్తవచనం, తం ఇచ్చేవ వా పాఠో. **అస్మా**తి పాసాణాధివచనమేతం.

పాదుకవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేసం ఉత్తానమేవ.

సేఖియకణ్డం నిట్ఠితం.

అధికరణసమథేసు యం వత్తబ్బం, తం అట్ఠకథాయం ఆగతట్ఠానేయేవ దస్సయిస్సామ.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

భిక్ఖువిభఙ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మహావిభఙ్గో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా

౧. పారాజికకణ్డం (భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా)

౧. పఠమపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౬. భిక్ఖునీవిభఙ్గే **యోతి** యో భిక్ఖునీనం విభఙ్గో. **మిగారనత్తాతి** మజ్ఝపదలోపేనేతం వుత్తన్తి ఆహ **''మిగారమాతుయా పన నత్తా హోతీ''**తి. **మిగారమాతాతి** విసాఖాయేతం అధివచనం. **నవకమ్మాధిట్ఠాయికన్తి** నవకమ్మసంవిధాయికం. బ్యఞ్జనానం పటివిజ్ఝితబ్బో ఆకారో నాతిగమ్భీరో, యథాసుతం ధారణమేవ తత్థ కరణీయన్తి సతియా బ్యాపారో అధికో, పఞ్ఞా తత్థ గుణీభూతాతి వుత్తం **''సతిపుబ్బఙ్గమాయ పఞ్ఞాయా''**తి. సతి పుబ్బఙ్గమా ఏతిస్సాతి **సతిపుబ్బఙ్గమా**. పుబ్బఙ్గమతా చేత్థ పధానభావో ''మనోపుబ్బఙ్గమా''తిఆదీసు వియ. అత్థగ్గహణే పన పఞ్ఞాయ బ్యాపారో అధికో పటివిజ్ఝితబ్బస్స అత్థస్స అతిగమ్భీరత్తాతి ఆహ **''పఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమాయ సతియా''**తి. **ఆలసియవిరహితాతి** కోసజ్జరహితా. యథా అఞ్ఞా కుసీతా నిసిన్నట్ఠానే నిసిన్నావ హోన్తి, ఠితట్ఠానే ఠితావ, ఏవం అహుత్వా విప్ఫారికేన చిత్తేన సబ్బకిచ్చం నిప్ఫాదేతి.

సబ్బా భిక్ఖునియో సత్థులద్ధూపసమ్పదా సఙ్ఘతో లద్ధూపసమ్పదాతి దువిధా. గరుధమ్మపటిగ్గహణేన హి లద్ధూపసమ్పదా మహాపజాపతిగోతమీ సత్థుసన్తికావ లద్ధూపసమ్పదత్తా **సత్థులద్ధూపసమ్పదా** నామ. సేసా సబ్బాపి **సఙ్ఘతో లద్ధూపసమ్పదా**. తాపి ఏకతోఉపసమ్పన్నా ఉభతోఉపసమ్పన్నాతి దువిధా. తత్థ యా తా మహాపజాపతిగోతమియా సద్ధిం నిక్ఖన్తా పఞ్చసతా సాకియానియో, తా **ఏకతోఉపసమ్పన్నా** భిక్ఖుసఙ్ఘతో ఏవ లద్ధూపసమ్పదత్తా, ఇతరా **ఉభతోఉపసమ్పన్నా** ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నత్తా. ఏహిభిక్ఖునీభావేన ఉపసమ్పన్నా పన భిక్ఖునియో న సన్తి తాసం తథా ఉపసమ్పదాయ అభావతో. యది ఏవం ''ఏహి భిక్ఖునీ''తి ఇధ కస్మా వుత్తన్తి? దేసనాయ సోతపతితభావతో. అయఞ్హి సోతపతితతా నామ కత్థచి లబ్భమానస్సపి అగ్గహణేన హోతి, యథా అభిధమ్మే మనోధాతునిద్దేసే (ధ॰ స॰ ౧౬౦-౧౬౧) లబ్భమానమ్పి ఝానఙ్గం పఞ్చవిఞ్ఞాణసోతే పతితాయ న ఉద్ధటం కత్థచి దేసనాయ అసమ్భవతో, యథా తత్థేవ వత్థునిద్దేసే (ధ॰ స॰ ౯౮౪ ఆదయో) హదయవత్థు. కత్థచి అలబ్భమానస్సపి గహణవసేన యథాఠితకప్పీనిద్దేసే. యథాహ –

> ''కతమో చ పుగ్గలో ఠితకప్పీ? అయఞ్చ పుగ్గలో సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ పటిపన్నో అస్స, కప్పస్స చ ఉడ్డయ్హనవేలా అస్స, నేవ తావ కప్పో ఉడ్డయ్హేయ్య, యావాయం పుగ్గలో న సోతాపత్తిఫలం సచ్ఛికరేయ్యా''తి (పు॰ ప॰ ౧౭).

ఏవమిధాపి అలబ్భమానగహణవసేన వేదితబ్బం. పరికప్పవచనఞ్హేతం ''సచే భగవా భిక్ఖునీభావయోగ్యం కఞ్చి మాతుగామం 'ఏహి భిక్ఖునీ'తి వదేయ్య, ఏవం భిక్ఖునీభావో సియా''తి.

కస్మా పన భగవా ఏవం న కథేసీతి? తథా కతాధికారానం అభావతో. యే పన ''అనాసన్నాసన్నిహితభావతో''తి కారణం వత్వా ''భిక్ఖూ ఏవ హి సత్థు ఆసన్నచారినో సదా సన్నిహితా చ హోన్తి, తస్మా తే ఏవ 'ఏహిభిక్ఖూ'తి వత్తబ్బతం

అరహన్తి, న భిక్ఖునియో”తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తం సత్థు ఆసన్నదూరభావస్స భబ్బాభబ్బభావసిద్ధత్తా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> “సఙ్ఘాటికణ్ణే చేపి మే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు గహేత్వా పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధో అస్స పాదే పాదం నిక్ఖిపన్తో, సో చ హోతి అభిజ్ఝాలు కామేసు తిబ్బసారాగో బ్యాపన్నచిత్తో పదుట్ఠమనసఙ్కప్పో ముట్ఠస్సతి అసమ్పజానో అసమాహితో విబ్భన్తచిత్తో పాకతిన్ద్రియో, అథ ఖో సో ఆరకావ మయ్హం, అహఞ్చ తస్స. తం కిస్స హేతు? ధమ్మఞ్హి సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు న పస్సతి, ధమ్మం అపస్సన్తో న మం పస్సతి. యోజనసతే చేపి సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు విహరేయ్య, సో చ హోతి అనభిజ్ఝాలు కామేసు న తిబ్బసారాగో అబ్యాపన్నచిత్తో అప్పదుట్ఠమనసఙ్కప్పో ఉపట్ఠితస్సతి సమ్పజానో సమాహితో ఏకగ్గచిత్తో సంవుతిన్ద్రియో, అథ ఖో సో సన్తికేవ మయ్హం, అహఞ్చ తస్స. తం కిస్స హేతు? ధమ్మఞ్హి సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పస్సతి, ధమ్మం పస్సన్తో మం పస్సతీ”తి (ఇతివు. ౯౨).

తస్మా అకారణం దేసతో సత్థు ఆసన్నానాసన్నతా. అకతాధికారతాయ పన భిక్ఖునీనం ఏహిభిక్ఖునూపసమ్పదాయ అయోగ్యతా వేదితబ్బా.

యది ఏవం యం తం థేరీగాథాసు భద్దాయ కుణ్డలకేసాయ వుత్తం –

> “నిహచ్చ జాణుం వన్దిత్వా, సమ్ముఖా అఞ్జలిం అకం;
>
> ఏహి భద్దేతి మం అవచ, సా మే ఆసూపసమ్పదా”తి. (థేరీగా. ౧౦౯);

తథా **అపదానేపి** –

> “ఆయాచితో తదా ఆహ, ఏహి భద్దేతి నాయకో;
>
> తదాహం ఉపసమ్పన్నా, పరిత్తం తోయమద్దస”న్తి. (అప. థేరీ ౨.౩.౪౪);

తం కథన్తి? నయిదం ఏహిభిక్ఖునీభావేన ఉపసమ్పదం సన్ధాయ వుత్తం, ఉపసమ్పదాయ పన హేతుభావతో “యా సత్థు ఆణత్తి, సా మే ఆసూపసమ్పదా”తి వుత్తా. తథా హి వుత్తం **అట్ఠకథాయం** (థేరీగా. అట్ఠ. ౧౧౧) “ఏహి భద్దే భిక్ఖునుపస్సయం గన్త్వా భిక్ఖునీనం సన్తికే పబ్బజ ఉపసమ్పజ్జస్సూతి మం అవచ ఆణాపేసి, సా సత్థు ఆణా మయ్హం ఉపసమ్పదాయ కారణత్తా ఉపసమ్పదా ఆసి అహోసీ”తి. **అపదానగాథాయమ్పి** ఏవమేవ అత్థో గహేతబ్బో. తస్మా భిక్ఖునీనం ఏహిభిక్ఖునూపసమ్పదా నత్థియేవాతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. యథా చేతం సోతపతితవసేన “ఏహి భిక్ఖునీ”తి వుత్తం, ఏవం “తీహి సరణగమనేహి ఉపసమ్పన్నాతి భిక్ఖునీ”తి ఇదమ్పి సోతపతితవసేనేవ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం సరణగమనూపసమ్పదాయపి భిక్ఖునీనం అసమ్భవతో.

౬౫౯. భిక్ఖువిభఙ్గే “కాయసంసగ్గం సాదియేయ్యా”తి అవత్వా “సమాపజ్జేయ్యా”తి వుత్తత్తా **“భిక్ఖు ఆపత్తియా న కారేతబ్బో”**తి వుత్తం. **తబ్బహులనయేనా**తి కిరియాసముట్ఠానస్సేవ బహులభావతో. దిస్సతి హి తబ్బహులనయేన తబ్బోహారో యథా “బ్రాహ్మణగామో”తి. బ్రాహ్మణగామేపి హి అన్తమసో రజకాదీని పఞ్చ కులాని సన్తి. **సాతి** కిరియాసముట్ఠానతా.

౬౬౨. తథేవాతి కాయసంసగ్గరాగేన అవస్సుతోయేవాతి అత్థో. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

పఠమపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౬౬. దుతియే “కిస్స పన త్వం అయ్యే జానం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్న”న్తి వచనతో “ఉద్దిట్ఠా ఖో అయ్యాయో అట్ఠ పారాజికా ధమ్మా”తిఆదివచనతో చ భిక్ఖునీవిభఙ్గం పత్వా సాధారణాని సిక్ఖాపదాని భిక్ఖూనం ఉప్పన్నవత్థుస్మింయేవ “యా పన భిక్ఖునీ ఛన్దసో మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్య, అన్తమసో తిరచ్ఛానగతేనపి, పారాజికా హోతి అసంవాసా”తిఆదినా నయేన సవిసేసమ్పి అవిసేసమ్పి మాతికం ఠపేత్వా అనుక్కమేన పదభాజనం ఆపత్తిభేదం తికచ్ఛేదం అనాపత్తివారఞ్చ అనవసేసం వత్వా విత్థారేసి. సఙ్గీతికారకేహి పన అసాధారణపఞ్ఞత్తియోయేవ ఇధ విత్థారితాతి వేదితబ్బా.

అథ ఉపరిమేసు ద్వీసు అపఞ్ఞత్తేసు అట్ఠన్నం పారాజికానం అఞ్ఞతరన్తి ఇదం వచనం న యుజ్జతీతి ఆహ ‘‘**ఇదఞ్చ పారాజికం పచ్ఛా పఞ్ఞత్త**’’న్తిఆది. యది ఏవం ఇమస్మిం ఓకాసే కస్మా ఠపితన్తి ఆహ ‘‘**పురిమేన పన సద్ధిం యుగళత్తా**’’తిఆది, పురిమేన సద్ధిం ఏకసమ్బన్ధభావతో ఇధ వుత్తన్తి అధిప్పాయో. “అట్ఠన్నం పారాజికానం అఞ్ఞతర”న్తి వచనతో చ వజ్జపటిచ్ఛాదికం యా పటిచ్ఛాదేతి, సాపి వజ్జపటిచ్ఛాదికాయేవాతి దట్ఠబ్బం. కిఞ్చాపి వజ్జపటిచ్ఛాదనం పేమవసేన హోతి, తథాపి సిక్ఖాపదవీతిక్కమచిత్తం దోమనస్సితమేవ హోతీతి కత్వా ‘‘**దుక్ఖవేదన**’’న్తి వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

దుతియపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬౬౮. తతియం ఉత్తానత్థమేవ.

౪. చతుత్థపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౭౫. చతుత్థే **లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసేనాతి** లోకస్సాదసఙ్ఖాతస్స మిత్తసన్థవస్స వసేన. వుత్తమేవత్థం పరియాయన్తరేన విభావేతుం ‘‘**కాయసంసగ్గరాగేనా**’’తి వుత్తం.

తిస్సిత్థియో మేథునం తం న సేవేతి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౮౧) యా తిస్సో ఇత్థియో వుత్తా, తాసుపి యం తం మేథునం నామ, తం న సేవతి. **తయో పురిసేతి** తయో పురిసేపి ఉపగన్త్వా మేథునం న సేవతి. **తయో చ అనరియపణ్డకేతి** ఉభతోబ్యఞ్జనసఙ్ఖాతే తయో అనరియే, తయో చ పణ్డకేతి ఇమేపి ఛ జనే ఉపగన్త్వా మేథునం న సేవతి. **న చాచరే మేథునం బ్యఞ్జనస్మిన్తి** అనులోమపారాజికవసేనపి అత్తనో నిమిత్తే మేథునం నాచరతి. **ఛేజ్జం సియా మేథునధమ్మపచ్చయాతి** సియా మేథునధమ్మపచ్చయా పారాజికన్తి అయం పఞ్హో అట్ఠవత్థుకంవ సన్ధాయ వుత్తో. తస్సా హి మేథునధమ్మస్స పుబ్బభాగకాయసంసగ్గం ఆపజ్జితుం వాయమన్తియా మేథునధమ్మపచ్చయా ఛేజ్జం హోతి. ఛేదోయేవ ఛేజ్జం.

మేథునధమ్మస్స పుబ్బభాగత్తాతి ఇమినా మేథునధమ్మస్స పుబ్బభాగభూతో కాయసంసగ్గోయేవ తత్థ **మేథునధమ్మ-**సద్దేన వుత్తో, న ద్వయంద్వయసమాపత్తీతి దీపేతి. **వణ్ణావణ్ణోతి** ద్వీహి సుక్కవిస్సట్ఠి వుత్తా. **గమనుప్పాదనన్తి** సఞ్చరిత్తం.

సబ్బపదేసూతి “సఙ్ఘాటికణ్ణగ్గహణం సాదియేయ్యా”తిఆదీసు. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. కాయసంసగ్గరాగో, సఉస్సాహతా, అట్ఠమస్స వత్థుస్స పూరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

చతుత్థపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖునీవిభఙ్గే పారాజికకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికకణ్డం నిట్ఠితం.

౨. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం (భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా)

౧. పఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౭౯. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డస్స పఠమసిక్ఖాపదే **ద్వీసు జనేసూతి** అడ్డకారకేసు ద్వీసు జనేసు. **యో కోచీతి** తేసుయేవ ద్వీసు యో కోచి, అఞ్ఞో వా తేహి ఆణత్తో. **దుతియస్స ఆరోచేతీతి** ఏత్థాపి ద్వీసు జనేసు యస్స కస్సచి దుతియస్స కథం యో కోచి ఆరోచేతీతి ఏవమత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ ''**దుతియస్స ఆరోచేతీతి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో**''తి. **గతిగతన్తి** చిరకాలపవత్తం.

ఆపత్తీతి ఆపజ్జనం. **సహ వత్థుజ్ఝాచారాతి** వత్థువీతిక్కమేన సహ. సహయోగే కరణవచనప్పసఙ్గే ఇదం నిస్సక్కవచనం. **యన్తి** యం ధమ్మం. **నిస్సారేతీతి** ఆపన్నం భిక్ఖునిసఙ్ఘమ్హా నిస్సారేతి. హేతుమ్హి చాయం కత్తువోహారో. నిస్సారణహేతుభూతో హి ధమ్మో **నిస్సారణీయోతి** వుత్తో. గీవాయేవ హోతి, న పారాజికం అనాణత్తియా గహితత్తా. యథా దాసదాసీవాపీఆదీని సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టతి, ఏవం తేసం అత్థాయ అడ్డకరణమ్పి న వట్టతీతి ఆహ ''**అయం అకప్పియఅడ్డో నామ, న వట్టతీ**''తి.

ఏత్థ చ సచే అధికరణట్ఠానం గన్త్వా ''అమ్హాకం ఏసో దాసో, దాసీ, వాపీ, ఖేత్తం, ఆరామో, ఆరామవత్థు, గావో, అజా, కుక్కుటా''తిఆదినా వోహరతి, అకప్పియం. ''అయం అమ్హాకం ఆరామికో, అయం వాపీ ఇత్థన్నామేన సఙ్ఘస్స భణ్డధోవనత్థాయ దిన్నా, ఇతో ఖేత్తతో ఆరామతో ఉప్పజ్జనకచతుపచ్చయా ఇతో గావితో మహింసితో అజాతో ఉప్పజ్జనకగోరసా ఇత్థన్నామేన సఙ్ఘస్స దిన్నా''తి పుచ్ఛితే వా అపుచ్ఛితే వా వత్తుం వట్టతీ''తి వదన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అనాకడ్ఢితాయ అడ్డకరణం, అడ్డపరియోసానన్తి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

పఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౮౩. దుతియే **మల్లగణభటిపుత్తగణాదికన్తిఆదీసు మల్లగణో** నామ నారాయనభత్తికో తత్థ తత్థ పానీయట్ఠపనపోక్ఖరణీఖణనాదిపుఞ్ఞకమ్మకారకో గణో, **భటిపుత్తగణో** నామ కుమారభత్తికగణో. **ధమ్మగణోతి** సాసనభత్తిగణో అనేకప్పకారపుఞ్ఞకమ్మకారకగణో వుచ్చతి. **గన్ధికసేణీతి** అనేకప్పకారసుగన్ధివికతికారకో గణో. **దుస్సికసేణీతి** పేసకారకగణో. **కప్పగతికన్తి** కప్పియభావం గతం.

వుట్ఠాపేన్తియాతి ఉపసమ్పాదేన్తియా. ''చోరిం వుత్తనయేన అనాపుచ్ఛా పబ్బాజేన్తియా దుక్కట''న్తి వదన్తి. పణ్ణత్తిం అజానన్తా అరియాపి వుట్ఠాపేన్తీతి వా కమ్మవాచాపరియోసానే ఆపత్తిక్ఖణే విపాకాబ్యాకతసమఙ్గితావసేన వా ''**తిచిత్త**''న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. చోరితా, చోరిసఞ్ఞా, అఞ్ఞత్ర అనుఞ్ఞాతకారణా వుట్ఠాపనన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

దుతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౮౨. తతియే **పరిక్ఖేపం అతిక్కామేన్తియా**తి సకగామతో అఞ్ఞస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కామేన్తియా. ‘‘గామన్తరం గచ్ఛేయ్యా’’తి హి వచనతో అఞ్ఞస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కామేన్తియా ఏవ ఆపత్తి, న సకగామస్స. అఞ్ఞో హి గామో గామన్తరం. **అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారన్తి** ఏత్థ **ఉపచార**-సద్దేన ఘరూపచారతో పఠమలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతం పరిక్ఖేపారహట్ఠానం గహితం, న తతో దుతియలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతో ఉపచారోతి ఆహ **‘‘పరిక్ఖేపారహట్ఠాన’’**న్తి. తేనేవ పాళియం ‘‘ఉపచారం అతిక్కామేన్తియా’’తి వుత్తం. అఞ్ఞథా యథా వికాలగామప్పవిసనసిక్ఖాపదే ‘‘పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్సా’’తి (పాచి॰ ౫౧౩) వుత్తం, ఏవమిధాపి ‘‘పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కామేన్తియా అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తియా’’తి వదేయ్య. సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం విభజిత్వా దస్సేన్తో **‘‘అపిచేత్థా’’**తిఆదిమాహ. **విహారస్స చతుగామసాధారణత్తా**తి ఇమినా ‘‘విహారతో ఏకం గామం గన్తుం వట్టతీ’’తి ఏత్థ కారణమాహ. విహారస్స చతుగామసాధారణత్తాయేవ హి చతూసు గామేసు యంకిఞ్చి ఏకం గామం గన్తుం వట్టతి.

యత్థాతి యస్సం నదియం. ‘‘పఠమం పాదం ఉత్తారేన్తియా ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స, దుతియం పాదం ఉత్తారేన్తియా ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా’’తి వచనతో నదిం ఓతరిత్వా పదసా ఉత్తరన్తియా ఏవ ఆపత్తీతి ఆహ **‘‘సేతునా గచ్ఛతి, అనాపత్తీ’’**తిఆది. **పరతీరమేవ అక్కమన్తియా అనాపత్తీ**తి నదిం అనోతరిత్వా యాననావాదీసు అఞ్ఞతరేన గన్త్వా పరతీరమేవ అక్కమన్తియా అనాపత్తి. **ఉభయతీరేసు విచరన్తి, వట్టతీ**తి ఇదం అసతిపి నదీపారగమనే ఉపరి వక్ఖమానస్స వినిచ్ఛయస్స ఫలమత్తదస్సనత్థం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **ఓరిమతీరమేవ ఆగచ్ఛతి, ఆపత్తీ**తి పరతీరం గన్తుకామతాయ ఓతిణ్ణత్తా వుత్తం. **తమేవ తీర**న్తి తమేవ ఓరిమతీరం. **అనాపత్తీ**తి పరతీరం గన్తుకామతాయ అభావతో అనాపత్తి.

తాదిసే అరఞ్ఞేతి ‘‘బహిఇన్దఖీలా సబ్బమేతం అరఞ్ఞ’’న్తి (విభ॰ ౫౨౯) ఏవం వుత్తలక్ఖణే అరఞ్ఞే. అథ తాదిసస్సేవ అరఞ్ఞస్స గహితభావో కథం విఞ్ఞాయతీతి ఆహ **‘‘తేనేవా’’**తిఆది. ఇమినా హి అట్ఠకథావచనేన ఈదిసేపి గామసమీపే దస్సనూపచారే విజహితే సతిపి సవనూపచారే ఆపత్తి హోతీతి విఞ్ఞాయతి. మగ్గమూళ్హా ఉచ్చాసద్దం కరోన్తీతి ఆహ **‘‘మగ్గమూళ్హసద్దేన వియా’’**తి. **సద్దాయన్తియా**తి సద్దం కరోన్తియా. **పురిమాయో**తి పురేతరం గచ్ఛన్తియో. **అఞ్ఞం మగ్గం గణ్హాతీ**తి మగ్గమూళ్హత్తా, న ఓహాతుం, తస్మా ద్విన్నమ్పి అనాపత్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అనన్తరాయేన ఏకభావో, గామన్తరగమనాదీసు అఞ్ఞతరతాపజ్జనం, ఆపదాయ అభావోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

తతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౮౪. చతుత్థే **కారకగణస్సా**తి ఉక్ఖేపనీయకమ్మకారకగణస్స. తేచత్తాలీసప్పభేదం వత్తం ఖన్ధకే ఆవి భవిస్సతి. **నేత్థారవత్తే**తి నిత్థరణహేతుమ్హి వత్తే. సేసం ఉత్తానమేవ. ధమ్మేన కమ్మేన ఉక్ఖిత్తతా, అఞ్ఞత్ర అనుఞ్ఞాతకారణా ఓసారణన్తి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

చతుత్థసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

၅. పఞ్చమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౦౧. పఞ్చమే **ఏతం న వుత్తన్తి** ''భిక్ఖునియా అవస్సుతభావో దట్ఠబ్బో''తి ఏతం నియమనం న వుత్తం. **తన్తి** తం నియమేత్వా అవచనం. **పాళియా సమేతీతి** ''ఏకతో అవస్సుతే''తి అవిసేసేత్వా వుత్తపాళియా ''అనవస్సుతోతి జానన్తీ పటిగ్గణ్హాతీ''తి ఇమాయ చ పాళియా సమేతి. యది హి పుగ్గలస్స అవస్సుతభావో నప్పమాణం, కిం ''అనవస్సుతోతి జానన్తీ''తి ఇమినా వచనేన, ''అనాపత్తి ఉభతోఅనవస్సుతా హోన్తి, అనవస్సుతా పటిగ్గణ్హాతీ''తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం సియా. **''ఉభతోఅనవస్సుతా హోన్తి, అనవస్సుతోతి జానన్తీ పటిగ్గణ్హాతీ''**తి ఇమస్స చ అనాపత్తివారస్స అయమత్థో. ఉభో చే అనవస్సుతా, సబ్బథాపి అనాపత్తి. అథ భిక్ఖునీ అనవస్సుతా సమానా అవస్సుతమ్పి ''అనవస్సుతో''తి సఞ్ఞాయ తస్స హత్థతో పటిగ్గణ్హాతి, ఏవమ్పి అనాపత్తి. అథ సయం అనవస్సుతాపి అఞ్ఞం అనవస్సుతం వా అవస్సుతం వా ''అవస్సుతో''తి జానాతి, దుక్కటమేవ. వుత్తఞ్హేతం అనన్తరసిక్ఖాపదే ''కిస్స త్వం అయ్యే న పటిగ్గణ్హాసీతి. అవస్సుతా అయ్యేతి. త్వం పన అయ్యే అవస్సుతాతి. నాహం అయ్యే అవస్సుతా''తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉదకదన్తపోనతో అఞ్ఞం అజ్ఝోహరణీయం, ఉభతోఅవస్సుతతా, సహత్థా గహణం, అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

పఞ్చమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఛట్ఠసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౦౫. ఛట్ఠే పరివారగాథాయ అయమత్థో. **న దేతి న పటిగ్గణ్హాతీతి** (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౮౧) న ఉయ్యోజికా దేతి, నాపి ఉయ్యోజితా తస్సా హత్థతో గణ్హాతి . **పటిగ్గహో తేన న విజ్జతీ**తి తేనేవ కారణేన ఉయ్యోజికాయ హత్థతో ఉయ్యోజితాయ పటిగ్గహో న విజ్జతి. **ఆపజ్జతి గరుకన్తి** ఏవం సన్తేపి అవస్సుతస్స హత్థతో పిణ్డగ్గహణే ఉయ్యోజేన్తీ సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిం ఆపజ్జతి. **తఞ్చ పరిభోగపచ్చయాతి** తఞ్చ పన ఆపత్తిం ఆపజ్జమానా తస్సా ఉయ్యోజితాయ పరిభోగపచ్చయా ఆపజ్జతి. తస్సా హి భోజనపరియోసానే ఉయ్యోజికాయ సఙ్ఘాదిసేసో హోతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. మనుస్సపురిసతా, అఞ్ఞత్ర అనుఞ్ఞాతకారణా ఖాదనీయం భోజనీయం గహేత్వా భుఞ్జాతి ఉయ్యోజనా, తేన వచనేన గహేత్వా ఇతరిస్సా భోజనపరియోసానన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

ఛట్ఠసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సత్తమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౦౯. సత్తమే **కిన్నుమావ సమణియోతి** కిం ను ఇమా ఏవ సమణియో. **తాసాహన్తి** తాసం అహం. సేసం ఉత్తానమేవ.

సత్తమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭౧౫. అట్ఠమం ఉత్తానత్థమేవ.

౯. నవమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౨౧. నవమే **వజ్జప్పటిచ్ఛాదికాతి** ఖుద్దానుఖుద్దకవజ్జస్స పటిచ్ఛాదికా. సమనుభాసనకమ్మకాలే చేత్థ ద్వే తిస్సో ఏకతో సమనుభాసితబ్బా.

నవమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭౨౨. దసమం ఉత్తానత్థమేవ.

భిక్ఖునీవిభఙ్గే సఙ్ఘాదిసేసవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం నిట్ఠితం.

౩. నిస్సగ్గియకణ్డం (భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా)

౭౩౩. నిస్సగ్గియేసు పఠమం ఉత్తానమేవ.

౭౪౦. దుతియే ‘‘**అయ్యాయ దమ్మీతి ఏవం పటిలద్ధ**న్తి నిస్సట్ఠపటిలద్ధం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** ‘‘నిస్సట్ఠం పటిలభిత్వాపి యథాదానేయేవ ఉపనేతబ్బ’’న్తి వుత్తం. **యథాదానేయేవ ఉపనేతబ్బ**న్తి యథా దాయకేన దిన్నం, తథా ఉపనేతబ్బం, అకాలచీవరపక్ఖేయేవ ఠపేతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. ఏత్థ చ భాజాపితాయ లద్ధచీవరమేవ నిస్సగ్గియం హోతి, తం వినయకమ్మం కత్వాపి అత్తనా న లభతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అకాలచీవరతా, తథాసఞ్ఞితా, కాలచీవరన్తి అధిట్ఠాయ లేసేన భాజాపనం, పటిలాభోతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

౭౪౩. తతియే **మేత**న్తి మే ఏతం. సకసఞ్ఞాయ గహితత్తా పాచిత్తియం దుక్కటఞ్చ వుత్తం. ఇతరథా భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బం. ఉపసమ్పన్నతా, పరివత్తితచీవరస్స వికప్పనుపగతా, సకసఞ్ఞాయ అచ్ఛిన్దనం వా అచ్ఛిన్దాపనం వాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

౭౪౮-౭౫౨. చతుత్థే **ఆహటసప్పిం దత్వా**తి అత్తనో దత్వా. **యమకం పచితబ్బ**న్తి సప్పిఞ్చ తేలఞ్చ ఏకతో కత్వా పచితబ్బం. లేసేన గహేతుకామతా, అఞ్ఞస్స విఞ్ఞాపనం, పటిలాభోతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

౭౫౩. పఞ్చమే **సా**తి థుల్లనన్దా. **అయ**న్తి అయం సిక్ఖమానా. **చేతాపేత్వాతి జానాపేత్వా ఇచ్చేవ అత్థో**తి ఇధ వుత్తం, **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అఞ్ఞచేతాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) పన ‘‘అఞ్ఞం చేతాపేత్వాతి అత్తనో కప్పియభణ్డేన ఇదం నామ ఆహరాతి అఞ్ఞం పరివత్తాపేత్వా’’తి వుత్తం, తస్మా ‘‘చేతాపేత్వా’’తి ఇమస్స పరివత్తాపేత్వాతిపి అత్థో దట్ఠబ్బో. **అఞ్ఞం చేతాపేయ్యా**తి ‘‘ఏవం మే ఇదం దత్వా అఞ్ఞమ్పి ఆహరిస్సతీ’’తి మఞ్ఞమానా ‘‘న మే ఇమినా అత్థో, ఇదం నామ మే ఆహరా’’తి తతో అఞ్ఞం చేతాపేయ్య.

౭౫౮. ఛట్ఠే **ధమ్మకిచ్చ**న్తి పుఞ్ఞకమ్మం. **పావారికస్సా**తి దుస్సవాణిజకస్స. యాయ చేతాపితం, తస్సాయేవ నిస్సగ్గియం నిస్సట్ఠపటిలాభో చ, తస్మా తాయ భిక్ఖునియా నిస్సట్ఠం పటిలభిత్వా యథాదానే ఉపనేతబ్బం, న అత్తనా గహేతబ్బం. **అఞ్ఞస్సత్థాయా**తి చీవరాదీసు అఞ్ఞతరస్సత్థాయ. **అఞ్ఞుద్దిసికేనా**తి పురిమస్సేవత్థదీపనం. **పరిక్ఖారేనా**తి కప్పియభణ్డేన.

౭౬౪. సత్తమే **సయం యాచితకేనా**తి సయం యాచితకేనాపీతి అత్థో. తేనేవ పాళియం ‘‘తేన చ పరిక్ఖారేన సయమ్పి యాచిత్వా’’తి వుత్తం, తతోయేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** ‘‘సఞ్ఞాచికేనాతి సయం యాచితకేనాపీ’’తి అత్థో వుత్తో.

౭౬౮-౭౭౩. అట్ఠమనవమదసమాని ఉత్తానత్థానేవ.

౭౮౪. ఏకాదసమే యస్మా పవారితట్ఠానే విఞ్ఞత్తి నామ న పటిసేధేతబ్బా, తస్మా భగవా ధమ్మనిమన్తనవసేన పవారితట్ఠానే ‘‘వదేయ్యాసి యేనత్థో’’తి వుత్తాయ ‘‘చతుక్కంసపరమం విఞ్ఞాపేతబ్బ’’న్తి పరిచ్ఛేదం దస్సేతీతి వేదితబ్బం.

తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ గరుపావురణసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “చేతాపేతబ్బన్తి ఠపేత్వా సహధమ్మికే చ ఞాతకపవారితే చ అఞ్ఞేన కిస్మిఞ్చిదేవ గుణే పరితుట్ఠేన వదేయ్యాసి యేనత్థోతి వుత్తాయ విఞ్ఞాపేతబ్బ”న్తి వుత్తం.

౭౮౮. ద్వాదసమం ఉత్తానత్థమేవ.

భిక్ఖునీవిభఙ్గే నిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సగ్గియకణ్డం నిట్ఠితం.

౪. పాచిత్తియకణ్డం (భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా)

౧. లసుణవగ్గవణ్ణనా

౭౯౩-౭౯౭. పాచిత్తియేసు లసుణవగ్గస్స పఠమే జాతిం సరతీతి **జాతిస్సరో. సభావేనేవా**తి సూపసమ్పాకాదిం వినావ. **బదరసాళవం** నామ బదరఫలాని సుక్ఖాపేత్వా చుణ్ణేత్వా కత్తబ్బా ఖాదనీయవికతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఆమకలసుణఞ్చేవ అజ్ఝోహరణఞ్చాతి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

౭౯౮-౮౦౨. దుతియతతియచతుత్థాని ఉత్తానత్థానేవ.

౮౧౨. పఞ్చమే **ద్విన్నం పబ్బానం ఉపరీ**తి ఏత్థ ద్విన్నం అఙ్గులీనం సహ పవేసనే ఏకేకాయ అఙ్గులియా ఏకేకం పబ్బం కత్వా ద్విన్నం పబ్బానం ఉపరి. ఏకఙ్గులిపవేసనే ద్విన్నం పబ్బానం ఉపరి న వట్టతీతి వేదితబ్బం. **మహాపచ్చరియమ్పి** అయమేవ నయో దస్సితో. ఉదకసుద్ధిపచ్చయేన పన సతిపి ఫస్ససాదియనే యథావుత్తపరిచ్ఛేదే అనాపత్తి.

౮౧౫-౮౧౭. ఛట్ఠే **ఆసుమ్భిత్వా**తి పాతేత్వా. **దధిమత్థూ**తి దధిమణ్డం దధిమ్హి పసన్నోదకం. భుఞ్జన్తస్స భిక్ఖునో హత్థపాసే ఠానం, పానీయస్స వా విధూపనస్స వా గహణన్తి ఇమాని పనేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

౮౨౨. సత్తమే "పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఇదం పుబ్బపయోగదుక్కటస్స నిదస్సనమత్తన్తి ఆహ "**న కేవలం పటిగ్గహణేయేవ హోతీ**"తిఆది. **పమాణన్తి** పాచిత్తియాపత్తియా పమాణం. ఇమేహియేవ ద్వీహి పాచిత్తియం హోతి, నాఞ్ఞేహి భజ్జనాదీహీతి అత్థో. వుత్తమేవత్థం విత్థారతో దస్సేతుం "**తస్మా**"తిఆదిమాహ. **తం పుబ్బాపరవిరుద్ధన్తి** పునపి వుత్తన్తి వుత్తవాదం సన్ధాయాహ. అఞ్ఞాయ విఞ్ఞత్తియా లద్ధమ్పి హి అనాణత్తియా విఞ్ఞత్తియా ఇమిస్సా అవిఞ్ఞత్తియా లద్ధపక్ఖం భజతి, తస్మా హేట్ఠా అవిఞ్ఞత్తియా లద్ధే కరణకారాపనేసు విసేసం అవత్వా ఇధ విసేసవచనం పుబ్బాపరవిరుద్ధం. యది చేత్థ కరణే పాచిత్తియం, కారాపనేపి పాచిత్తియేనేవ భవితబ్బం. అథ కారాపనే దుక్కటం, కరణేపి దుక్కటేనేవ భవితబ్బం. న హి కరణే వా కారాపనే వా విసేసో అత్థి, తస్మా అఞ్ఞాయ విఞ్ఞత్తియా లద్ధం సయం భజ్జనాదీని కత్వాపి కారాపేత్వాపి భుఞ్జన్తియా దుక్కటమేవాతి ఇదమేత్థ సన్నిట్ఠానం. **అవిసేసేన వుత్తన్తి** కరణకారాపనానం సామఞ్ఞతో వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. సత్తన్నం ధఞ్ఞానం అఞ్ఞతరస్స విఞ్ఞాపనం వా విఞ్ఞాపాపనం వా, పటిలాభో, భజ్జనాదీని కత్వా వా కారేత్వా వా అజ్ఝోహరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

౮౨౪. అట్ఠమే **నిబ్బిట్ఠో**తి పతిట్ఠాపితో. **కేణీ**తి రఞ్ఞో దాతబ్బస్స ఆయస్సేతం అధివచనం. **ఠానన్తరన్తి** గామజనపదాదిఠానన్తరం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. ఉచ్చారాదిభావో, అనవలోకనం, వళఞ్జనట్ఠానం, తిరోకుట్టపాకారతా, ఛడ్డనం వా ఛడ్డాపనం వాతి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

౮౩౦. నవమే **సబ్బేసన్తి** భిక్ఖుస్స భిక్ఖునియా చ. ఇధ ఖేత్తపాలకా ఆరామాదిగోపకా చ **సామికా** ఏవ.

౮౩౬. దసమే **ఏకపయోగేనా**తి ఏకదిసావలోకనపయోగేన. **తేసంయేవా**తి యేసం నచ్చం పస్సతి. కిఞ్చాపి సయం నచ్చనాదీసు పాచిత్తియం పాళియం న వుత్తం, తథాపి అట్ఠకథాపమాణేన గహేతబ్బన్తి దస్సేతుం "**సబ్బఅట్ఠకథాసు వుత్త**"న్తి

ఆహ. ‘‘**ఆరామే ఠత్వా**తి న కేవలం ఠత్వా, తతో తతో గన్త్వాపి సబ్బిరియాపథేహి లభతి, ‘ఆరామే ఠితా’తి పన ఆరామపరియాపన్నభావదస్సనత్థం వుత్తం. ఇతరథా నిసిన్నాపి న లభేయ్యా’’తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. నచ్చాదీనం అఞ్ఞతరతా, అఞ్ఞత్ర అనుఞ్ఞాతకారణా గమనం, దస్సనం వా సవనం వాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

లసుణవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అన్ధకారవగ్గవణ్ణనా

౮౪౧. అన్ధకారవగ్గస్స పఠమే **దానే వా పూజాయ వా**తి దాననిమిత్తం వా పూజానిమిత్తం వా. **మన్తేతీ**తి కథేతి. రత్తన్ధకారతా, పురిసస్స హత్థపాసే ఠానం వా సల్లపనం వా, సహాయాభావో, రహోపేక్ఖతాతి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

౮౪౨-౮౪౬. దుతియతతియచతుత్థాని ఉత్తానత్థానేవ.

౮౫౬-౮౫౭. పఞ్చమే **అనోవస్సకం అతిక్కామేన్తియా**తి ఛన్నస్స అన్తో నిసీదిత్వా పక్కమన్తిం సన్ధాయ వుత్తం. “ఉపచారో ద్వాదసహత్థో”తి వదన్తి. **పల్లఙ్కస్స అనోకాసే**తి ఊరుబద్ధాసనస్స అనోకాసే అప్పహోన్తే. పురేభత్తతా, అన్తరఘరే నిసజ్జా, ఆసనస్స పల్లఙ్కోకాసతా, అఞ్ఞత్ర అనుఞ్ఞాతకారణా అనాపుచ్ఛనం, వుత్తపరిచ్ఛేదాతిక్కమోతి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

౮౫౯-౮౬౪. ఛట్ఠసత్తమాదీని ఉత్తానత్థానేవ.

అన్ధకారవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. నగ్గవగ్గవణ్ణనా

౮౮౩-౮౮౭. నగ్గవగ్గస్స పఠమదుతియాని ఉత్తానత్థానేవ.

౮౯౩. తతియే **విసిబ్బేత్వా**తి దుస్సిబ్బితం పున సిబ్బనత్థాయ విసిబ్బేత్వా విజటేత్వా. **అఞ్ఞత్ర చతూహపఞ్చాహా**తి విసిబ్బితదివసతో పఞ్చ దివసే అతిక్కమిత్వా. నివాసనపావురణూపగచీవరతా, ఉపసమ్పన్నాయ సన్తకతా, సిబ్బనత్థాయ విసిబ్బనం వా విసిబ్బాపనం వా, అఞ్ఞత్ర అనుఞ్ఞాతకారణా పఞ్చాహాతిక్కమో, ధురనిక్ఖేపోతి ఇమాని పనేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

౮౯౮. చతుత్థే **పఞ్చన్నం చీవరానన్తి** తిచీవరం ఉదకసాటికా సఙ్కచ్చికాతి ఇమేసం పఞ్చన్నం చీవరానం. పఞ్చన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరతా, పఞ్చాహాతిక్కమో, అనుఞ్ఞాతకారణాభావో, అపరివత్తనన్తి ఇమాని పనేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

౯౦౨. పఞ్చమం ఉత్తానత్థమేవ.

౯౦౭. ఛట్ఠే **చీవరలాభన్తి** లభితబ్బచీవరం. వికప్పనుపగపచ్ఛిమతా, సఙ్ఘస్స పరిణతభావో, వినా ఆనిసంసదస్సనేన అన్తరాయకరణన్తి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

౯౧౧. సత్తమం ఉత్తానత్థమేవ.

౯౧౬. అట్ఠమే **కుమ్భథూణం** నామ కుమ్భసద్దో, తేన చరన్తి కీళన్తి, తం వా సిప్పం ఏతేసన్తి **కుమ్భథూణికా**. తేనాహ ‘‘**ఘటకేన కీళనకా**’’తి. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౩) పన ‘‘కుమ్భథూణం నామ చతురస్సఅమ్బణకతాళ’’న్తి వుత్తం. **చతురస్సఅమ్బణకతాళం** నామ రుక్ఖసారదన్తాదీసు యేన కేనచి చతురస్సఅమ్బణం కత్వా చతూసు పస్సేసు చమ్మేన ఓనన్ధిత్వా కతవాదితభణ్డం. **బిమ్బిసక**న్తిపి తస్సేవ వేవచనం, తం వాదేన్తి, తం వా సిప్పం ఏతేసన్తి **కుమ్భథూణికా**. తేనాహ ‘‘**బిమ్బిసకవాదకాతిపి వదన్తీ**’’తి. సమణచీవరతా, ఠపేత్వా సహధమ్మికే మాతాపితరో చ అఞ్ఞేసం దానం, అతావకాలికతాతి ఇమాని పనేత్థ తీణి అఙ్గాని.

౯౨౦. నవమం ఉత్తానత్థమేవ.

౯౨౔. దసమే **ధమ్మికం కథినుద్ధార**న్తి సబ్బాసం భిక్ఖునీనం అకాలచీవరం దాతుకామేన ఉపాసకేన యత్తకో అత్థారమూలకో ఆనిసంసో, తతో అధికం వా సమకం వా దత్వా యాచితకేన సమగ్గేన భిక్ఖునిసఙ్ఘేన యం కథినం ఞత్తిదుతియేన కమ్మేన అన్తరా ఉద్ధరీయతి, తస్స సో ఉద్ధారో ధమ్మికోతి వుచ్చతి, ఏవరూపం కథినుద్ధారన్తి అత్థో. సేసం ఉత్తానత్థమేవ.

నగ్గవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯౩౨. తువట్టవగ్గే సబ్బం ఉత్తానమేవ.

౫. చిత్తాగారవగ్గవణ్ణనా

౯౭౮. చిత్తాగారవగ్గస్స పఠమే **కీళనఉపవన**న్తి అన్తోనగరే ఠితం సన్ధాయ వుత్తం, **కీళనుయ్యాన**న్తి బహినగరే ఠితం సన్ధాయ. **పాటేక్కా ఆపత్తియో**తి గీవాయ పరివట్టనప్పయోగగణనాయ ఆపత్తియో, న ఉమ్మీలనగణనాయ. ‘‘**అజ్ఝారామే రాజాగారాదీని కరోన్తి , తాని పస్సన్తియా అనాపత్తీ**’’తి వచనతో ‘‘అన్తోఆరామే తత్థ తత్థ గన్త్వా నచ్చాదీని పస్సితుం లభతీ’’తిపి సిద్ధం.

౯౮౨. దుతియాదీని ఉత్తానత్థానేవ.

౧౦౧౫. నవమే హత్థిఆదీసు **సిప్ప**-సద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో, తథా ఆథబ్బణాదీసు **మన్త**-సద్దో. తత్థ **ఆథబ్బణమన్తో** నామ ఆథబ్బణవేదవిహితో పరూపఘాతకరో మన్తో, **ఖీలనమన్తో** నామ దారుసారఖీలం మన్తేత్వా పథవియం పవేసేత్వా మారణమన్తో, **అగదప్పయోగో** విసయోజనం. **నాగమణ్డల**న్తి సప్పానం పవేసనివారణత్థం మణ్డలబద్ధమన్తో.

౧౦౧౮. దసమం ఉత్తానత్థమేవ.

చిత్తాగారవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦౨౧. ఆరామవగ్గే సబ్బం ఉత్తానత్థమేవ.

౧౦౬౭. గబ్భినివగ్గేపి సబ్బం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

౮. కుమారిభూతవగ్గవణ్ణనా

౧౧౧౯. కుమారిభూతవగ్గస్స పఠమే **సబ్బపఠమా ద్వే మహాసిక్ఖమానాతి** గబ్భినివగ్గే సబ్బపఠమం వుత్తా ద్వే సిక్ఖమానా. **సిక్ఖమానా ఇచ్చేవ వత్తబ్బాతి** సమ్ముతికమ్మాదీసు ఏవం వత్తబ్బా. **గిహిగతాతి వా కుమారిభూతాతి వా న వత్తబ్బాతి** సచే వదన్తి, కమ్మం కుప్పతీతి అధిప్పాయో. ఇతో పరం నవమపరియోసానం ఉత్తానత్థమేవ.

౧౧౬౩. దసమే **అపుబ్బసముట్ఠానసీసన్తి** పఠమపారాజికసముట్ఠానాదీసు తేరససు సముట్ఠానేసు అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి ఇతో పుబ్బే తాదిసస్స సముట్ఠానసీసస్స అనాగతత్తా "అపుబ్బసముట్ఠానసీస"న్తి వుత్తం.

౧౧౬౬. ఏకాదసమాదీని ఉత్తానత్థానేవ.

కుమారిభూతవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఛత్తుపాహనవగ్గవణ్ణనా

౧౨౧౪. ఛత్తుపాహనవగ్గస్స ఏకాదసమే **ఉపచారం సన్ధాయాతి** సమన్తా ద్వాదసహత్థుపచారం సన్ధాయ. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవ.

ఛత్తుపాహనవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

గిరగ్గసమజ్జాదీని అచిత్తకాని లోకవజ్జానీతి వుత్తత్తా నచ్చన్తి వా వణ్ణకన్తి వా అజానిత్వావ పస్సన్తియా వా నహాయన్తియా వా ఆపత్తిసమ్భవతో వత్థుఅజాననచిత్తేన **అచిత్తకాని,** నచ్చన్తి వా వణ్ణకన్తి వా జానిత్వా పస్సన్తియా వా నహాయన్తియా వా అకుసలేనేవ ఆపజ్జనతో **లోకవజ్జానీ**తి వేదితబ్బాని. చోరీవుట్ఠాపనాదీని **చోరీ**తిఆదినా వత్థుం జానిత్వా కరణే ఏవ ఆపత్తిసమ్భవతో **సచిత్తకాని,** ఉపసమ్పదాదీనం ఏకన్తఅకుసలచిత్తేనేవ అకత్తబ్బత్తా **పణ్ణత్తివజ్జాని**. "ఇధ సచిత్తకాచిత్తకతా పణ్ణత్తిజాననాజాననతాయ అగ్గహేత్వా వత్థుజాననాజాననతాయ గహేతబ్బా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

భిక్ఖునీవిభఙ్గే ఖుద్దకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియకణ్డం నిట్ఠితం.

౫. పాటిదేసనీయకణ్డం (భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా)

పాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౨౮. పాటిదేసనీయా నామ యే అట్ఠ ధమ్మా సఙ్ఖేపేనేవ సఙ్గహం ఆరుళ్హాతి సమ్బన్ధో. **పాళివినిముత్తకేసూతి** పాళియం అనాగతేసు సప్పిఆదీసు.

పాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాటిదేసనీయకణ్డం నిట్ఠితం.

యే పన పఞ్చసత్తతి సేఖియా ధమ్మా ఉద్దిట్ఠా, యే చ తేసం అనన్తరా సత్తాధికరణథ్వయా ధమ్మా ఉద్దిట్ఠాతి సమ్బన్ధో. తత్థ **తేసన్తి** తేసం సేఖియానం. **సత్తాధికరణథ్వయాతి** సత్తాధికరణసమథసఙ్ఖాతా. తం అత్థవినిచ్ఛయం తాదిసంయేవ యస్మా విదూ వదన్తీతి అత్థో.

యథా నిట్ఠితాతి సమ్బన్ధో. **సబ్బాసవపహం మగ్గన్తి** సబ్బాసవవిఘాతకం అరహత్తమగ్గం **పత్వా** ససన్తానే ఉప్పాదేత్వా. **పస్సన్తు నిబ్బుతిన్తి** మగ్గఞాణలోచనేన నిబ్బానం సచ్ఛికరోన్తు, పప్పోన్తూతి వా పాఠో. తత్థ **నిబ్బుతిన్తి** ఖన్ధపరినిబ్బానం గహేతబ్బం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం.

భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉభతోవిభఙ్గట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

మహావగ్గ-టీకా

౧. మహాఖన్ధకం

బోధికథావణ్ణనా

ఇదాని ఉభతోవిభఙ్గానన్తరం సఙ్గహమారోపితస్స మహావగ్గచూళవగ్గసఙ్గహితస్స ఖన్ధకస్స అత్థసంవణ్ణనం ఆరభితుకామో ‘‘**ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖాన**’’న్తిఆదిమాహ. తత్థ **ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖాన**న్తి ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖవిభఙ్గానం. పాతిమోక్ఖగ్గహణేన హేత్థ తేసం విభఙ్గో అభేదేన గహితో. యం ఖన్ధకం సఙ్గాయింసూతి సమ్బన్ధో. ఖన్ధానం సమూహో **ఖన్ధకో,** ఖన్ధానం వా పకాసనతో దీపనతో **ఖన్ధకో**. ‘‘ఖన్ధా’’తి చేత్థ పబ్బజ్జూపసమ్పదాదివినయకమ్మసఙ్ఖాతా చారిత్తవారిత్తసిక్ఖాపదసఙ్ఖాతా చ పఞ్ఞత్తియో అధిప్పేతా. పబ్బజ్జాదీని హి భగవతా పఞ్ఞత్తత్తా ‘‘పఞ్ఞత్తియో’’తి వుచ్చన్తి. పఞ్ఞత్తియఞ్చ ఖన్ధసద్దో దిస్సతి ‘‘దారుక్ఖన్ధో అగ్గిక్ఖన్ధో’’తిఆదీసు వియ. అపిచ భాగరాసట్ఠతాపేత్థ యుజ్జతియేవ తాసం పఞ్ఞత్తీనం భాగతో రాసితో చ విభత్తత్తా. **ఖన్ధకోవిదా**తి పఞ్ఞత్తిభాగరాసట్ఠవసేన ఖన్ధట్ఠే కోవిదా.

పదభాజనీయే యేసం పదానం అత్థా యేహి అట్ఠకథానయేహి పకాసితాతి యోజేతబ్బం. **తే చే పున వదేయ్యామా**తి తే చే అట్ఠకథానయే పునపి వదేయ్యామ. అథ వా పదభాజనీయే యేసం పదానం యే అత్థా హేట్ఠా పకాసితా, తే చే అత్థే పున వదేయ్యామాతి యోజేతబ్బం. ఇమస్మిం పక్ఖే హి-సద్దో పదపూరణే దట్ఠబ్బో. **పరియోసాన**న్తి సంవణ్ణనాపరియోసానం. **ఉత్తానా చేవ యే అత్థా**తి యే అత్థా పుబ్బే అపకాసితాపి ఉత్తానా అగమ్భీరా.

౧. **విసేసకారణం నత్థీ**తి ‘‘యేన సమయేన ఆయస్మతో సారిపుత్తత్థేరస్స సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియాచనహేతుభూతో పరివితక్కో ఉదపాది, తేన సమయేనా’’తిఆదినా వుత్తకారణం వియ ఇధ విసేసకారణం నత్థి. **అయమభిలాపో**తి ‘‘తేన సమయేనా’’తి అయమభిలాపో. **కిం పనేతస్స వచనే పయోజన**న్తి యది విసేసకారణం నత్థి, ఏతస్స వచనే కిం పయోజనన్తి అధిప్పాయో. నిదానదస్సనం పయోజనన్తి యోజేతబ్బం. తమేవ విభావేతుం ‘‘**యా హి భగవతా**’’తిఆది వుత్తం.

మహావేలా వియ **మహావేలా,** విపులవాలుకపుఞ్జతాయ మహన్తో వేలాతటో వియాతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**మహన్తే వాలికరాసిమ్హీతి అత్థో**’’తి. ఉరు మరు సికతా వాలుకా వణ్ణు వాలికాతి ఇమే సద్దా సమానత్థా, బ్యఞ్జనమేవ నానం. తేనాహ ‘‘**ఉరూతి వాలికా వుచ్చతీ**’’తి.

ఇతో పట్ఠాయ చ –

> యస్మా సుత్తన్తపాళీనం, అత్థో సఙ్ఖేపవణ్ణితో;
> తస్మా మయం కరిస్సామ, తాసం అత్థస్స దీపనం.

నజ్జాతి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౧) నదతి సన్దతీతి నదీ, తస్సా నజ్జా, నదియా నిన్నగాయాతి అత్థో. **నేరఞ్జరాయా**తి ‘‘నేలఞ్జలాయా’’తి వత్తబ్బే ల-కారస్స ర-కారం కత్వా ‘‘నేరఞ్జరాయా’’తి వుత్తం, కద్దమసేవాలపణకాదిదోసరహితసలిలాయాతి అత్థో. కేచి ‘‘నీలంజలాయాతి వత్తబ్బే నేరఞ్జరాయాతి వుత్త’’న్తి వదన్తి, నామమేవ వా ఏతం తస్సా నదియాతి వేదితబ్బం. తస్సా నదియా తీరే యత్థ భగవా విహాసి, తం దస్సేతుం ‘‘**బోధిరుక్ఖమూలే**’’తి వుత్తం. ‘‘బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు

ఞాణ"న్తి (చూళని॰ ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేస ౧౨౧) ఏత్థ మగ్గఞాణం బోధీతి వుత్తం, "పప్పోతి బోధిం వరభూరిమేధసో"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౨౧౭) ఏత్థ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం. తదుభయమ్పి బోధిం భగవా ఏత్థ పత్తోతి రుక్ఖోపి "బోధిరుక్ఖో"త్వేవ నామం లభి. అథ వా సత్త బోజ్ఝఙ్గే బుజ్ఝతీతి భగవా **బోధి**. తేన బుజ్ఝన్తేన సన్నిస్సితత్తా సో రుక్ఖో "బోధిరుక్ఖో"తి నామం లభి. అట్ఠకథాయం పన ఏకదేసేనేవ అత్థం దస్సేతుం "**బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణ**"న్తిఆది వుత్తం. **మూలే**తి సమీపే. **పఠమాభిసమ్బుద్ధో**తి అనునాసికలోపేనాయం నిద్దేసోతి ఆహ "**పఠమం అభిసమ్బుద్ధో**"తి. **పఠమ**న్తి చ భావనపుంసకనిద్దేసో, తస్మా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా సబ్బపఠమం బోధిరుక్ఖమూలే విహరతీతి ఏవమేత్థ సమ్బన్ధో వేదితబ్బో.

అథ ఖో భగవాతి ఏత్థ **అథా**తి తస్మిం సమయేతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో అనేకత్థత్తా నిపాతానం, యస్మిం సమయే అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా బోధిరుక్ఖమూలే విహరతి, తస్మిం సమయేతి అత్థో. తేనేవ **ఉదానపాళియం** (ఉదా॰ ౧) "తేన ఖో పన సమయేన భగవా సత్తాహం ఏకపల్లఙ్కేన నిసిన్నో హోతి విముత్తిసుఖపటిసంవేదీ"తి వుత్తం. **అథా**తి వా పచ్ఛాతి ఇమస్మిం అత్థే నిపాతో, తస్మా అభిసమ్బోధితో పచ్ఛాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. **ఖో**తి పదపూరణే నిపాతో. సత్త అహాని **సత్తాహం.** అచ్చన్తసంయోగే చేతం ఉపయోగవచనం. యస్మా భగవా తం సత్తాహం నిరన్తరతాయ అచ్చన్తమేవ ఫలసమాపత్తిసుఖేన విహాసి, తస్మా "సత్తాహ"న్తి అచ్చన్తసంయోగవసేన ఉపయోగవచనం వుత్తం. **ఏకపల్లఙ్కేనా**తి విసాఖపుణ్ణమాయ అనత్థఙ్గతేయేవ సూరియే అపరాజితపల్లఙ్కవసేన వజిరాసనే నిసిన్నకాలతో పట్ఠాయ సకిమ్పి అనుట్ఠహిత్వా యథాభుజితేన ఏకేనేవ పల్లఙ్కేన.

విముత్తిసుఖపటిసంవేదీతి ఏత్థ తదఙ్గవిక్ఖమ్భనసముచ్ఛేదపటిప్పస్సద్ధినిస్సరణవిముత్తీసు పఞ్చసు పటిప్పస్సద్ధివిముత్తిసఙ్ఖాతా భగవతో ఫలవిముత్తి అధిప్పేతాతి ఆహ "**విముత్తిసుఖం ఫలసమాపత్తిసుఖం పటిసంవేదయమానో**"తి. **విముత్తీ**తి చ ఉపక్కిలేసేహి పటిప్పస్సద్ధివసేన చిత్తస్స విముత్తభావో, చిత్తమేవ వా తథా విముత్తం వేదితబ్బం. తాయ విముత్తియా జాతం, సమ్పయుత్తం వా సుఖం విముత్తిసుఖం. "యాయం, భన్తే, ఉపేక్ఖా సన్తే సుఖే వుత్తా భగవతా"తి (మ॰ ని॰ ౨.౮౮) వచనతో ఉపేక్ఖాపి చేత్థ సుఖమిచ్చేవ వేదితబ్బా. తథా హి వుత్తం **సమ్మోహవినోదనియం** (విభ॰ అట్ఠ॰ ౨౩౨) "ఉపేక్ఖా పన సన్తత్తా, సుఖమిచ్చేవ భాసితా"తి. భగవా హి చతుత్థజ్ఝానికం అరహత్తఫలసమాపత్తిం సమాపజ్జతి, న ఇతరం. అథ వా "తేసం వూపసమో సుఖో"తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౨౨౧, ౨౭౨) యథా సఙ్ఖారదుక్ఖవూపసమో "సుఖో"తి వుచ్చతి, ఏవం సకలకిలేసదుక్ఖూపసమభావతో అగ్గఫలే లబ్భమానా పటిప్పస్సద్ధివిముత్తి ఏవ ఇధ "సుఖ"న్తి వేదితబ్బా.

అథాతి అధికారత్థే నిపాతో, **ఖో**తి పదపూరణే. తేసు అధికారత్థేన "అథా"తి ఇమినా విముత్తిసుఖపటిసంవేదనతో అఞ్ఞం అధికారం దస్సేతి. కో పనేసోతి? పటిచ్చసముప్పాదమనసికారో. **రత్తియా**తి అవయవసమ్బన్ధే సామివచనం. **పఠమ**న్తి అచ్చన్తసంయోగత్థే ఉపయోగవచనం . భగవా హి తస్సా రత్తియా సకలమ్పి పఠమం యామం తేనేవ మనసికారేన యుత్తో అహోసీతి.

పచ్చయాకారన్తి అవిజ్జాదిపచ్చయధమ్మం. **పటిచ్చా**తి పటిముఖం గన్త్వా, కారణసామగ్గిం అపటిక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. పటిముఖగమనఞ్చ పచ్చయస్స కారణసామగ్గియా అఙ్గభావేన ఫలస్స ఉప్పాదనమేవ. **అపటిక్ఖిపిత్వా**తి పన వినా తాయ కారణసామగ్గియా అఙ్గభావం అగన్త్వా సయమేవ న ఉప్పాదేతీతి అత్థో. ఏతేన కారణబహుతా దస్సితా.

అవిజ్జాదిఏకేకహేతుసీసేన హి హేతుసమూహో నిద్దిట్ఠో. **సహితే**తి సముదితే, అవినిబ్భుత్తేతి అత్థో. అవిజ్జాదికో హి పచ్చయధమ్మో సహితేయేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం అవినిబ్భోగవుత్తిధమ్మే ఉప్పాదేతి. ఇమినా పచ్చయుప్పన్నధమ్మబహుతా దస్సితా. ఉభయేనపి "ఏకం న ఏకతో"తిఆదినయో (విభ. అట్ఠ. ౨౨౬ సఙ్ఖారపదనిద్దేస; విసుద్ధి. ౨.౬౧౭) దీపితో హోతి. ఏకతో హి కారణతో న ఇధ కిఞ్చి ఏకం ఫలమత్థి, న అనేకం, నాపి అనేకేహి కారణేహి ఏకం, అనేకేహి పన కారణేహి అనేకమేవ హోతి. తథా హి అనేకేహి ఉతుపథవీబీజసలిలసఙ్ఖాతేహి కారణేహి అనేకమేవ రూపగన్ధరసాదిఅఙ్కురసఙ్ఖాతం ఫలముప్పజ్జమానం దిస్సతి. యం పనేతం "అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా, సఙ్ఖారపచ్చయా విఞ్ఞాణ"న్తి ఏకేకహేతుఫలదీపనం కతం, తత్థ పయోజనం న విజ్జతి.

భగవా హి కత్థచి పధానత్తా కత్థచి పాకటత్తా కత్థచి అసాధారణత్తా దేసనావిలాసస్స చ వేనేయ్యానఞ్చ అనురూపతో ఏకమేవ హేతుం వా ఫలం వా దీపేతి. "ఫస్సపచ్చయా వేదనా"తి హి ఏకమేవ హేతుం ఫలఞ్చాహ. ఫస్సో హి వేదనాయ పధానహేతు యథాఫస్సం వేదనావవత్థానతో. వేదనా చ ఫస్సస్స పధానఫలం యథావేదనం ఫస్సవవత్థానతో. "సేమ్హసముట్ఠానా ఆబాధా"తి (మహాని. ౫) పాకటత్తా ఏకం హేతుం ఆహ. పాకటో హి ఏత్థ సేమ్హో, న కమ్మాదయో. "యే కేచి, భిక్ఖవే, అకుసలా ధమ్మా, సబ్బేతే అయోనిసోమనసికారమూలకా"తి అసాధారణత్తా ఏకం హేతుం ఆహ. అసాధారణో హి అయోనిసోమనసికారో అకుసలానం, సాధారణాని వత్థారమ్మణాదీనీతి. తస్మా అవిజ్జా తావేత్థ విజ్జమానేసుపి అఞ్ఞేసు వత్థారమ్మణసహజాతధమ్మాదీసు సఙ్ఖారకారణేసు "అస్సాదానుపస్సినో తణ్హా పవడ్ఢతీ"తి (సం. ని. ౨.౫౨) చ "అవిజ్జాసముదయా ఆసవసముదయో"తి (మ. ని. ౧.౧౦౪) చ వచనతో అఞ్ఞేసమ్పి తణ్హాదీనం సఙ్ఖారహేతూనం హేతూతి పధానత్తా, "అవిద్వా, భిక్ఖవే, అవిజ్జాగతో పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారమ్పి అభిసఙ్ఖరోతీ"తి పాకటత్తా అసాధారణత్తా చ సఙ్ఖారానం హేతుభావేన దీపితాతి వేదితబ్బా. ఏవం సబ్బత్థ ఏకేకహేతుఫలదీపనే యథాసమ్భవం నయో నేతబ్బో. తేనాహు పోరాణా –

"ఏకం న ఏకతో ఇధ, నానేకమనేకతోపి నో ఏకం;
ఫలమత్థి అత్థి పన ఏక-హేతుఫలదీపనే అత్థో"తి.

పచ్చేతుమరహతీతి **పటిచ్చో**. యో హి నం పచ్చేతి అభిసమేతి, తస్స అచ్చన్తమేవ దుక్ఖవూపసమాయ సంవత్తతి. సమ్మా సహ చ ఉప్పాదేతీతి **సముప్పాదో**. పచ్చయధమ్మో హి అత్తనో ఫలం ఉప్పాదేన్తో సమ్పుణ్ణమేవ ఉప్పాదేతి, న వికలం. యే చ ధమ్మే ఉప్పాదేతి, తే సబ్బే సహేవ ఉప్పాదేతి, న ఏకేకం. ఇతి పటిచ్చో చ సో సముప్పాదో చాతి **పటిచ్చసముప్పాదో**తి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **విత్థారో**తి పటిచ్చసముప్పాదపదవణ్ణనాపపఞ్చో. మయమ్పి తం అతిపపఞ్చభయా ఇధ న దస్సయిస్సామ, ఏవం పరతో వక్ఖమానమ్పి విత్థారం. **అనులోమపటిలోమ**న్తి భావనపుంసకనిద్దేసో "విసమం చన్దిమసూరియా పరివత్తన్తీ"తిఆదీసు (అ. ని. ౪.౭౦) వియ. **స్వేవా**తి సో ఏవ పచ్చయాకారో. **పురిమనయేన వా వుత్తో**తి "అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా"తిఆదినా నయేన వుత్తో పచ్చయాకారో. **పవత్తియా**తి సంసారప్పవత్తియా. **మనసి అకాసీ**తి యో యో పచ్చయధమ్మో యస్స యస్స పచ్చయుప్పన్నధమ్మస్స యథా యథా హేతుపచ్చయాదినా పచ్చయభావేన పచ్చయో హోతి, తం సబ్బం అవిపరీతం అపరిహాపేత్వా అనవసేసతో పచ్చవేక్ఖణవసేన చిత్తే అకాసీతి అత్థో.

అవిజ్జాపచ్చయాతిఆదీసు (విభ॰ అట్ఠ॰ ౨౨౫; విసుద్ధి॰ ౨.౫౮౬-౫౮౭; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౧) అవిన్దియం కాయదుచ్చరితాదిం విన్దతీతి **అవిజ్జా,** విన్దియం కాయసుచరితాదిం న విన్దతీతి అవిజ్జా, ధమ్మానం అవిపరీతసభావం అవిదితం కరోతీతి అవిజ్జా, అన్తవిరహితే సంసారే భవాదీసు సత్తే జవాపేతీతి అవిజ్జా, అవిజ్జమానేసు జవతి, విజ్జమానేసు న జవతీతి అవిజ్జా, విజ్జాపటిపక్ఖాతి వా అవిజ్జా. సా "దుక్ఖే అఞ్ఞాణ"న్తిఆదినా చతుబ్బిధా వేదితబ్బా. పటిచ్చ నం న వినా ఫలం ఏతి ఉప్పజ్జతి చేవ పవత్తతి చాతి **పచ్చయో,** ఉపకారట్ఠో వా పచ్చయో. అవిజ్జా చ సా పచ్చయో చాతి అవిజ్జాపచ్చయో , తస్మా **అవిజ్జాపచ్చయా**. సఙ్ఖరోన్తీతి **సఙ్ఖారా,** లోకియా కుసలాకుసలచేతనా. తే పుఞ్ఞాపుఞ్ఞానేఞ్జాభిసఙ్ఖారవసేన తివిధా వేదితబ్బా. విజానాతీతి **విఞ్ఞాణం,** తం లోకియవిపాకవిఞ్ఞాణవసేన బాత్తింసవిధం. నమతీతి **నామం,** వేదనాదిక్ఖన్ధత్తయం. రుప్పతీతి **రూపం,** భూతరూపం చక్ఖాదిఉపాదారూపఞ్చ. ఆయతన్తి, ఆయతఞ్చ సంసారదుక్ఖం నయతీతి **ఆయతనం** . ఫుసతీతి **ఫస్సో**. వేదయతీతి **వేదనా**. ఇదమ్పి ద్వయం ద్వారవసేన ఛబ్బిధం, విపాకవసేన గహణే బాత్తింసవిధం. తస్సతి పరితస్సతీతి **తణ్హా,** సా కామతణ్హాదివసేన సఙ్ఖేపతో తివిధా, విత్థారతో అట్ఠసతవిధా చ. ఉపాదియతీతి **ఉపాదానం,** తం కాముపాదానాదివసఏన చతుబ్బిధం.

భవతి భావయతి చాతి **భవో,** సో కమ్మోపపత్తిభేదతో దువిధో. జననం **జాతి**. జీరణం **జరా**. మరన్తి తేనాతి **మరణం**. సోచనం **సోకో**. పరిదేవనం **పరిదేవో**. దుక్ఖయతీతి **దుక్ఖం**. ఉప్పాదట్ఠితివసేన ద్వేధా ఖనతీతి వా **దుక్ఖం**. దుమ్మనస్స భావో **దోమనస్సం**. భుసో ఆయాసో **ఉపాయాసో**. **సమ్భవన్తీ**తి నిబ్బత్తన్తి. న కేవలఞ్చ సోకాదీహేవ, అథ ఖో సబ్బపదేహి "సమ్భవన్తీ"తి పదస్స యోజనా కాతబ్బా. ఏవఞ్హి అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా సమ్భవన్తీతి పచ్చయపచ్చయుప్పన్నవవత్థానం దస్సితం హోతి. తేనేవాహ "**అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా సమ్భవన్తీతి ఇమినా నయేన సబ్బపదేసు అత్థో వేదితబ్బో**"తి. **ఏవమేతస్స...పే॰... సముదయో హోతీ**తి ఏత్థ పన అయమత్థో. **ఏవ**న్తి నిద్దిట్ఠనయనిదస్సనం. తేన అవిజ్జాదీహేవ కారణేహి, న ఇస్సరనిమ్మానాదీహీతి దస్సేతి. **ఏతస్సా**తి యథావుత్తస్స. **కేవలస్సా**తి అసమ్మిస్సస్స, సకలస్స వా. **దుక్ఖక్ఖన్ధస్సా**తి దుక్ఖసమూహస్స, న సత్తస్స నాపి సుభసుఖాదీనం. **సముదయో హోతీ**తి నిబ్బత్తి సమ్భవతి.

అచ్చన్తమేవ సఙ్ఖారేహి విరజ్జతి ఏతేనాతి **విరాగో,** అరియమగ్గోతి ఆహ "**విరాగసఙ్ఖాతేన మగ్గేనా**"తి. అసేసం నిరోధా **అసేసనిరోధా,** అసేసేత్వా నిస్సేసేత్వా నిరోధా సముచ్ఛిన్దనా అనుసయప్పహానవసేన అగ్గమగ్గేన అవిజ్జాయ అచ్చన్తసముగ్ఘాతతోతి అత్థో. యదిపి హేట్ఠిమమగ్గేహిపి పహీయమానా అవిజ్జా అచ్చన్తసముగ్ఘాతవసేనేవ పహీయతి, తథాపి న అనవసేసతో పహీయతి. అపాయగమనీయా హి అవిజ్జా పఠమమగ్గేన పహీయతి, తథా సకిదేవ ఇమస్మిం లోకే సబ్బత్థ చ అనరియభూమియం ఉపపత్తియా పచ్చయభూతా అవిజ్జా యథాక్కమం దుతియతతియమగ్గేహి పహీయతి, న ఇతరాతి, అరహత్తమగ్గేనేవ పన సా అనవసేసం పహీయతీతి. **అనుప్పాదనిరోధో హోతీ**తి సబ్బేసం సఙ్ఖారానం అనవసేసం అనుప్పాదనిరోధో హోతి. హేట్ఠిమేన హి మగ్గత్తయేన కేచి సఙ్ఖారా నిరుజ్ఝన్తి, కేచి న నిరుజ్ఝన్తి అవిజ్జాయ సావసేసనిరోధా, అగ్గమగ్గేన పనస్సా అనవసేసనిరోధా న కేచి సఙ్ఖారా న నిరుజ్ఝన్తీతి. **ఏవం నిరుద్ధాన**న్తి ఏవం అనుప్పాదనిరోధేన నిరుద్ధానం. **కేవల**-సద్దో నిరవసేసవాచకో చ హోతి "కేవలా అఙ్గమగధా"తిఆదీసు. అసమ్మిస్సవాచకో చ "కేవలా సాలయో"తిఆదీసు. తస్మా ఉభయథాపి అత్థం వదతి "**సకలస్స, సుద్ధస్స వా**"తి. తత్థ **సకలస్సా**తి అనవసేసస్స సబ్బభవాదిగతస్స. **సత్తవిరహితస్సా**తి పరపరికప్పితజీవరహితస్స.

అపిచేత్థ కిఞ్చాపి “అవిజ్జానిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో, సఙ్ఖారనిరోధా విఞ్ఞాణనిరోధో”తి ఏత్తావతాపి సకలస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స అనవసేసతో నిరోధో వుత్తో హోతి, తథాపి యథా అనులోమే యస్స యస్స పచ్చయధమ్మస్స అత్థితాయ యో యో పచ్చయుప్పన్నధమ్మో న నిరుజ్ఝతి పవత్తతి ఏవాతి ఇమస్స అత్థస్స దస్సనత్థం “అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా…పే…. సముదయో హోతీ”తి వుత్తం. ఏవం తప్పటిపక్ఖతో తస్స తస్స పచ్చయస్స అభావే సో సో పచ్చయుప్పన్నధమ్మో నిరుజ్ఝతి న పవత్తతీతి దస్సనత్థం ఇధ “అవిజ్జానిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో, సఙ్ఖారనిరోధా విఞ్ఞాణనిరోధో, విఞ్ఞాణనిరోధా నామరూపనిరోధో… పే…. దుక్ఖక్ఖన్ధస్స నిరోధో హోతీ”తి వుత్తం, న పన అనులోమే వియ కాలత్తయపరియాపన్నస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స నిరోధదస్సనత్థం. అనాగతస్సేవ హి అరియమగ్గభావనాయ అసతి ఉప్పజ్జనారహస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స అరియమగ్గభావనాయ నిరోధో ఇచ్ఛితోతి అయమ్పి విసేసో వేదితబ్బో.

యదా హవేతి ఏత్థ **హవే**తి బ్యత్తన్తి ఇమస్మిం అత్థే నిపాతో. కేచి పన “హవేతి ఆహవే యుద్ధే”తి అత్థం వదన్తి, “యోధేథ మారం పఞ్ఞావుధేనా”తి (ధ॰ ప॰ ౪౦) హి వచనతో కిలేసమారేన యుజ్ఝనసమయేతి తేసం అధిప్పాయో. **ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానలక్ఖణేనా**తి ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానసభావేన. **లక్ఖణూపనిజ్ఝానలక్ఖణేనా**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. తత్థ ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానం నామ అట్ఠ సమాపత్తియో కసిణారమ్మణస్స ఉపనిజ్ఝాయనతో. లక్ఖణూపనిజ్ఝానం నామ విపస్సనామగ్గఫలాని. విపస్సనా హి తీణి లక్ఖణాని ఉపనిజ్ఝాయతీతి **లక్ఖణూపనిజ్ఝానం,** మగ్గో విపస్సనాయ ఆగతకిచ్చం సాధేతీతి **లక్ఖణూపనిజ్ఝానం,** ఫలం తథలక్ఖణం నిరోధసచ్చం ఉపనిజ్ఝాయతీతి **లక్ఖణూపనిజ్ఝానం. నో కల్లో పఞ్హో**తి అయుత్తో పఞ్హో, దుప్పఞ్హో ఏసోతి అత్థో. **ఆది**సద్దేన –

> “ఫుసతీతి అహం న వదామి. ఫుసతీతి చాహం వదేయ్యం, తత్రస్స కల్లో పఞ్హో ‘కో ను ఖో, భన్తే, ఫుసతీ’తి? ఏవఞ్చాహం న వదామి, ఏవం మం అవదన్తం యో ఏవం పుచ్ఛేయ్య ‘కింపచ్చయా ను ఖో, భన్తే, ఫస్సో’తి, ఏస కల్లో పఞ్హో. తత్ర కల్లం వేయ్యాకరణం ‘సళాయతనపచ్చయా ఫస్సో, ఫస్సపచ్చయా వేదనా’తి. కో ను ఖో, భన్తే, వేదయతీతి? నో కల్లో పఞ్హోతి భగవా అవోచ, వేదయతీతి అహం న వదామి, వేదయతీతి చాహం వదేయ్యం, తత్రస్స కల్లో పఞ్హో ‘కో ను ఖో, భన్తే, వేదయతీ’తి? ఏవఞ్చాహం న వదామి. ఏవం మం అవదన్తం యో ఏవం పుచ్ఛేయ్య ‘కింపచ్చయా ను ఖో, భన్తే, వేదనా’తి, ఏస కల్లో పఞ్హో. తత్ర కల్లం వేయ్యాకరణం ‘ఫస్సపచ్చయా వేదనా, వేదనాపచ్చయా తణ్హా’”తి (సం॰ ని॰ ౨.౧౨) –

ఏవమాదిం పాళిసేసం సఙ్గణ్హాతి.

ఆదినా చ నయేనాతి ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన పన “కతమా ను ఖో, భన్తే, జాతి, కస్స చ పనాయం జాతీతి. ‘నో కల్లో పఞ్హో’తి భగవా అవోచా”తి ఏవమాదిం సఙ్గణ్హాతి. నను చేత్థ “కతమం ను ఖో, భన్తే, జరామరణ”న్తి (సం॰ ని॰ ౨.౩౫) ఇదం సుపుచ్ఛితన్తి? కిఞ్చాపి సుపుచ్ఛితం, యథా పన సతసహస్సగ్ఘనకే సువణ్ణథాలకే వడ్ఢితస్స సుభోజనస్స మత్థకే ఆమలకమత్తే గూథపిణ్డే ఠపితే సబ్బం భోజనం దుబ్భోజనం హోతి ఛడ్డేతబ్బం, ఏవమేవ “కస్స చ పనిదం జరామరణ”న్తి ఇమినా సత్తూపలద్ధివాదపదేన గూథపిణ్డేన తం భోజనం దుబ్భోజనం వియ అయమ్పి సబ్బో దుప్పఞ్హో జాతోతి.

సోళస కఙ్ఖాతి “అహోసిం ను ఖో అహం అతీతమద్ధానం, న ను ఖో అహోసిం, కిం ను ఖో అహోసిం, కథం ను ఖో అహోసిం, కిం హుత్వా కిం అహోసిం ను ఖో అహం అతీతమద్ధానం, భవిస్సామి ను ఖో అహం అనాగతమద్ధానం, న ను ఖో

భవిస్సామి, కిం ను ఖో భవిస్సామి, కథం ను ఖో భవిస్సామి, కిం హుత్వా కిం భవిస్సామి ను ఖో అహం అనాగతమద్ధానం, అహం ను ఖోస్మి, నో ను ఖోస్మి, కిం ను ఖోస్మి, కథం ను ఖోస్మి, అయం ను ఖో సత్తో కుతో ఆగతో, సో కుహిం గామీ భవిస్సతీ”తి (సం॰ ని॰ ౨.౨౦; మ॰ ని॰ ౧.౧౮) ఏవమాగతా అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నవిసయా సోళసవిధా కఙ్ఖా.

తత్థ (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౮; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౨౦) **అహోసిం ను ఖో, న ను ఖో**తి సస్సతాకారఞ్చ అధిచ్చసముప్పత్తిఆకారఞ్చ నిస్సాయ అతీతే అత్తనో విజ్జమానతఞ్చ అవిజ్జమానతఞ్చ కఙ్ఖతి, కిం కారణన్తి న వత్తబ్బం. ఉమ్మత్తకో వియ హి బాలపుథుజ్జనో యథా తథా వా పవత్తతి. అపిచ అయోనిసోమనసికారోయేవేత్థ కారణం. ఏవం అయోనిసోమనసికారస్స పన కిం కారణన్తి? స్వేవ పుథుజ్జనభావో అరియానం అదస్సనాదీని వా. నను చ పుథుజ్జనోపి యోనిసో మనసి కరోతీతి. కో వా ఏవమాహ “న మనసి కరోతీ”తి. న పన తత్థ పుథుజ్జనభావో కారణం, సద్ధమ్మసవనకల్యాణమిత్తాదీని తత్థ కారణాని . న హి మచ్ఛమంసాదీని అత్తనో పకతియా సుగన్ధాని, అభిసఙ్ఖారపచ్చయా పన సుగన్ధానిపి హోన్తి.

కిం ను ఖో అహోసిన్తి జాతిలిఙ్గుపపత్తియో నిస్సాయ “ఖత్తియో ను ఖో అహోసిం, బ్రాహ్మణవేస్ససుద్దగహట్ఠపబ్బజితదేవమనుస్సానం అఞ్ఞతరో”తి కఙ్ఖతి.

కథం ను ఖోతి సణ్ఠానాకారం నిస్సాయ “దీఘో ను ఖో అహోసిం, రస్సఓదాతకణ్హప్పమాణికఅప్పమాణికాదీనం అఞ్ఞతరో”తి కఙ్ఖతి. కేచి పన “ఇస్సరనిమ్మానాదిం నిస్సాయ ‘కేన ను ఖో కారణేన అహోసి’న్తి హేతుతో కఙ్ఖతీ”తి వదన్తి.

కిం హుత్వా కిం అహోసిన్తి జాతిఆదీని నిస్సాయ “ఖత్తియో హుత్వా ను ఖో బ్రాహ్మణో అహోసిం…పే॰… దేవో హుత్వా మనుస్సో”తి అత్తనో పరమ్పరం కఙ్ఖతి. సబ్బత్థేవ పన అద్ధానన్తి కాలాధివచనమేతం, తఞ్చ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం దట్ఠబ్బం.

భవిస్సామి ను ఖో, న ను ఖోతి సస్సతాకారఞ్చ ఉచ్ఛేదాకారఞ్చ నిస్సాయ అనాగతే అత్తనో విజ్జమానతఞ్చ అవిజ్జమానతఞ్చ కఙ్ఖతి. సేసమేత్థ వుత్తనయమేవ.

అహం ను ఖోస్మీతి అత్తనో అత్థిభావం కఙ్ఖతి. యుత్తం పనేతన్తి? యుత్తం అయుత్తన్తి కా ఏత్థ చిన్తా. అపిచేత్థ ఇదం వత్థుమ్పి ఉదాహరన్తి, చూళమాతాయ కిర పుత్తో ముణ్డో, మహామాతాయ పుత్తో అముణ్డో. తం సుత్తం ముణ్డేసుం. సో ఉట్ఠాయ “అహం ను ఖో చూళమాతాయ పుత్తో”తి చిన్తేసి. ఏవం “అహం ను ఖోస్మీ”తి కఙ్ఖా హోతి.

నో ను ఖోస్మీతి అత్తనో నత్థిభావం కఙ్ఖతి. తత్రాపి ఇదం వత్థు – ఏకో కిర మచ్ఛే గణ్హన్తో ఉదకే చిరట్ఠానేన సీతిభూతం అత్తనో ఊరుం “మచ్ఛో”తి చిన్తేత్వా పహరి. అపరో సుసానపస్సే ఖేత్తం రక్ఖన్తో భీతో సఙ్కుటితో సయి. సో పటిబుజ్ఝిత్వా అత్తనో జణ్ణుకాని “ద్వే యక్ఖా”తి చిన్తేత్వా పహరి, ఏవం “నో ను ఖోస్మీ”తి కఙ్ఖతి.

కిం ను ఖోస్మీతి ఖత్తియోవ సమానో అత్తనో ఖత్తియభావం కఙ్ఖతి కణ్ణో వియ సూతపుత్తసఞ్ఞీ. ఏస నయో సేసేసు. దేవో పన సమానో దేవభావం అజానన్తో నామ నత్థి. సోపి పన “అహం రూపీ ను ఖో అరూపీ ను ఖో”తిఆదినా నయేన కఙ్ఖతి. ఖత్తియాదయో కస్మా న జానన్తీతి చే? అప్పచ్చక్ఖా తేసం తత్థ తత్థ కులే ఉప్పత్తి. గహట్ఠాపి చ పాతలికాదయో

పబ్బజితసఞ్ఞినో. పబ్బజితాపి “కుప్పం ను ఖో మే కమ్మ”న్తిఆదినా నయేన గహట్ఠసఞ్ఞినో. మనుస్సాపి చ ఏకచ్చే రాజానో వియ అత్తని దేవసఞ్ఞినో హోన్తి.

కథం ను ఖోస్మీతి వుత్తనయమేవ. కేవలఞ్హేత్థ అబ్భన్తరే జీవో నామ అత్థీతి గహేత్వా తస్స సణ్ఠానాకారం నిస్సాయ “దీఘో ను ఖోస్మి, రస్సచతురస్సఛళంసఅట్ఠంససోళసంసాదీనం అఞ్ఞతరప్పకారో”తి కఙ్ఖన్తో “కథం ను ఖోస్మీ”తి కఙ్ఖతీతి వేదితబ్బో. సరీరసణ్ఠానం పన పచ్చుప్పన్నం అజానన్తో నామ నత్థి.

కుతో ఆగతో, సో కుహిం గామీ భవిస్సతీతి అత్తభావస్స ఆగతిగతిట్ఠానం కఙ్ఖతి.

వపయన్తీతి విఅపయన్తి, ఇకారలోపేనాయం నిద్దేసో. బ్యపయన్తీతి వుత్తం హోతి. తేనాహ ‘‘**వపయన్తి అపగచ్ఛన్తీ**’’తి. అపగమనఞ్చ అనుప్పత్తినిరోధవసేనాతి ఆహ ‘‘**నిరుజ్ఝన్తీ**’’తి.

౩. కదా పనస్స బోధిపక్ఖియధమ్మా చతుసచ్చధమ్మా వా పాతుభవన్తి ఉప్పజ్జన్తి పకాసన్తీతి? విపస్సనామగ్గఞాణేసు పవత్తమానేసు. తత్థ **విపస్సనాఞాణే** తావ విపస్సనాఞాణసమ్పయుత్తా సతిఆదయో విపస్సనాఞాణఞ్చ యథారహం అత్తనో అత్తనో విసయేసు తదఙ్గప్పహానవసేన సుభసఞ్ఞాదికే పజహన్తా కాయానుపస్సనాదివసేన విసుం విసుం ఉప్పజ్జన్తి. **మగ్గక్ఖణే** పన తే నిబ్బానమాలమ్బిత్వా సముచ్ఛేదవసేన పటిపక్ఖే పజహన్తా చతూసుపి అరియసచ్చేసు అసమ్మోహపటివేధసాధనవసేన సకిదేవ ఉప్పజ్జన్తి. ఏవం తావేత్థ బోధిపక్ఖియధమ్మానం ఉప్పజ్జనట్ఠేన పాతుభావో వేదితబ్బో. అరియసచ్చధమ్మానం పన లోకియానం **విపస్సనాక్ఖణే** విపస్సనాయ ఆరమ్మణకరణవసేన లోకుత్తరానం తదధిముత్తతావసేన **మగ్గక్ఖణే** నిరోధసచ్చస్స ఆరమ్మణాభిసమయవసేన సబ్బేసమ్పి కిచ్చాభిసమయవసేన పాకటభావతో పకాసనట్ఠేన పాతుభావో వేదితబ్బో.

ఇతి భగవా సతిపి సబ్బాకారేన సబ్బధమ్మానం అత్తనో ఞాణస్స పాకటభావే పటిచ్చసముప్పాదముఖేన విపస్సనాభినివేసస్స కతత్తా నిపుణగమ్భీరసుదుద్దసతాయ పచ్చయాకారస్స తం పచ్చవేక్ఖిత్వా ఉప్పన్నబలవసోమనస్సో పటిపక్ఖసముచ్ఛేదవిభావనేన సద్ధిం అత్తనో తదభిసమయానుభావదీపకమేవేత్థ ఉదానం ఉదానేసి.

‘‘కామా తే పఠమా సేనా’’తిఆదినా నయేన వుత్తప్పకారం మారసేనన్తి –

> “కామా తే పఠమా సేనా, దుతియా అరతి వుచ్చతి;
> తతియా ఖుప్పిపాసా తే, చతుత్థీ తణ్హా పవుచ్చతి.
>
> “పఞ్చమీ థినమిద్ధం తే, ఛట్ఠా భీరూ పవుచ్చతి;
> సత్తమీ విచికిచ్ఛా తే, మక్ఖో థమ్భో చ అట్ఠమా.
>
> “లాభో సిలోకో సక్కారో, మిచ్ఛాలద్ధో చ యో యసో;
> యో చత్తానం సముక్కంసే, పరే చ అవజానతి.
>
> “ఏసా నముచి తే సేనా, కణ్హస్సాభిప్పహారినీ;

న నం అసూరో జినాతి, జేత్వా చ లభతే సుఖ”న్తి. (సు. ని. ౪౩౮-౪౪౧; మహాని. ౨౮) –

ఇమినా నయేన వుత్తప్పకారం మారసేనం.

తత్థ (సు. ని. అట్ఠ. ౨.౪౩౬-౪౧; మహాని. అట్ఠ. ౨౮) యస్మా ఆదితోవ అగారియభూతే సత్తే వత్థుకామేసు కిలేసకామా మోహయన్తి, తే అభిభుయ్య అనగారియభావం ఉపగతానం పన్తేసు వా సేనాసనేసు అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేసు వా అధికుసలేసు ధమ్మేసు **అరతి** ఉప్పజ్జతి. వుత్తమ్పి చేతం “పబ్బజితేన ఖో, ఆవుసో, అభిరతి దుక్కరా”తి (సం. ని. ౪.౩౩౧). తతో తే పరపటిబద్ధజీవికత్తా **ఖుప్పిపాసా** బాధతి, తాయ బాధితానం పరియేసన **తణ్హా** చిత్తం కిలమయతి, అథ నేసం కిలన్తచిత్తానం **థినమిద్ధం** ఓక్కమతి, తతో విసేసమనధిగచ్ఛన్తానం దురభిసమ్భవేసు అరఞ్ఞవనపత్థేసు సేనాసనేసు విహరతం ఉత్రాససఞ్ఞితా **భీరు** జాయతి, తేసం ఉస్సఙ్కితపరిసఙ్కితానం దీఘరత్తం వివేకరసమనస్సాదయమానానం విహరతం “న సియా ను ఖో ఏస మగ్గో”తి పటిపత్తియం **విచికిచ్ఛా** ఉప్పజ్జతి, తం వినోదేత్వా విహరతం అప్పమత్తకేన విసేసాధిగమేన **మానమక్ఖథమ్భా** జాయన్తి, తేపి వినోదేత్వా విహరతం తతో అధికతరం విసేసాధిగమం నిస్సాయ **లాభసక్కారసిలోకా** ఉప్పజ్జన్తి, లాభాదిముచ్ఛితా ధమ్మపతిరూపకాని పకాసేన్తా **మిచ్ఛాయసం** అధిగన్త్వా తత్థ ఠితా జాతిఆదీహి **అత్తానం ఉక్కంసేన్తి పరం వమ్భేన్తి,** తస్మా కామాదీనం పఠమసేనాదిభావో వేదితబ్బో.

ఏవమేతం దసవిధం సేనం ఉద్దిసిత్వా యస్మా సా కణ్హధమ్మసమన్నాగతత్తా కణ్హస్స నముచినో ఉపకారాయ సంవత్తతి, తస్మా నం “తవ సేనా”తి నిద్దిసన్తేన “ఏసా నముచి తే సేనా, కణ్హస్సాభిప్పహారినీ”తి వుత్తం. తత్థ **అభిప్పహారినీ**తి సమణబ్రాహ్మణానం ఘాతనీ నిప్పోథనీ, అన్తరాయకరీతి అత్థో. **న నం అసూరో జినాతి, జేత్వా చ లభతే సుఖ**న్తి ఏవం తవ సేనం అసూరో కాయే చ జీవితే చ సాపేక్ఖో పురిసో న జినాతి, సూరో పన జినాతి, జేత్వా చ మగ్గసుఖం ఫలసుఖఞ్చ అధిగచ్ఛతీతి అత్థో. **సోపి బ్రాహ్మణో**తి సోపి ఖీణాసవబ్రాహ్మణో.

ఇదాని “తేన ఖో పన సమయేన భగవా సత్తాహం ఏకపల్లఙ్కేన నిసిన్నో హోతి విముత్తిసుఖపటిసంవేదీ. అథ ఖో భగవా తస్స సత్తాహస్స అచ్చయేన తమ్హా సమాధిమ్హా వుట్ఠహిత్వా రత్తియా పఠమం యామం పటిచ్చసముప్పాదం అనులోమం సాధుకం మనసాకాసి. రత్తియా మజ్ఝిమం యామం పటిచ్చసముప్పాదం పటిలోమం సాధుకం మనసాకాసి. రత్తియా పచ్ఛిమం యామం పటిచ్చసముప్పాదం అనులోమపటిలోమం సాధుకం మనసాకాసీ”తి ఏవం వుత్తాయ ఉదానపాళియా (ఉదా. ౧) ఇమిస్సా చ ఖన్ధకపాళియా అవిరోధం దస్సేతుం **‘‘ఉదానే పనా’’**తిఆది ఆరద్ధం. ఏత్థ **తస్స వసేనా**తి తస్స పచ్చయాకారపజాననస్స పచ్చయక్ఖయాధిగమస్స చ వసేన. **ఏకేకమేవ కోట్ఠాస**న్తి అనులోమపటిలోమేసు ఏకేకమేవ కోట్ఠాసం. **పాటిపదరత్తియా ఏవం మనసాకాసీ**తి రత్తియా తీసుపి యామేసు అనులోమపటిలోమంయేవ మనసాకాసి. భగవా కిర ఠపేత్వా రతనఘరసత్తాహం సేసేసు ఛసు సత్తాహేసు అన్తరన్తరా ధమ్మం పచ్చవేక్ఖిత్వా యేభుయ్యేన విముత్తిసుఖపటిసంవేదీ విహాసి, రతనఘరసత్తాహే పన అభిధమ్మపవిచయవసేనేవ విహాసి. తస్మా అన్తరన్తరా ధమ్మపచ్చవేక్ఖణవసేన ఉప్పాదితమనసికారేసు పాటిపదరత్తియా ఉప్పాదితం మనసికారం సన్ధాయ ఇమిస్సం ఖన్ధకపాళియం ఏవం వుత్తన్తి అధిప్పాయో.

బోధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అజపాలకథావణ్ణనా

౪. **తస్స సత్తాహస్స అచ్చయేనా**తి పల్లఙ్కసత్తాహస్స అపగమనేన. **తమ్హా సమాధిమ్హా వుట్ఠహిత్వా**తి తతో అరహత్తఫలసమాపత్తిసమాధితో యథాకాలపరిచ్ఛేదం వుట్ఠహిత్వా. **అఞ్ఞేపి బుద్ధత్తకరా**తి విసాఖపుణ్ణమితో పట్ఠాయ రత్తిన్దివం ఏవం నిచ్చసమాహితభావహేతుభూతానం బుద్ధగుణానం ఉపరి అఞ్ఞేపి బుద్ధత్తసాధకా. "అయం బుద్ధో"తి బుద్ధభావస్స పరేసం విభావనా ధమ్మా కిం ను ఖో సన్తీతి యోజనా. **ఏకచ్చానం దేవతాన**న్తి యా అధిగతమగ్గా సచ్ఛికతనిరోధా ఏకపదేసేన బుద్ధగుణే జానన్తి, తా ఠపేత్వా తదఞ్ఞాసం దేవతానం. **అనిమిసేహీ**తి ధమ్మపీతివిప్ఫారవసేన పసాదవిభావనిచ్చలదలతాయ నిమేసరహితేహి. **రతనచఙ్కమే**తి దేవతాహి మాపితే రతనమయచఙ్కమే. "రతనభూతానం సత్తన్నం పకరణానం తత్థ చ అనుత్తరస్స ధమ్మరతనస్స సమ్మసనేన తం ఠానం రతనఘరచేతియం నామ జాత"న్తిపి వదన్తి. తేనేవ **అట్ఠసాలినియం** (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా) "రతనఘరం నామ న రతనమయం గేహం, సత్తన్నం పన పకరణానం సమ్మసితట్ఠానం రతనఘరన్తి వేదితబ్బ"న్తి వుత్తం.

కస్మా పనాయం అజపాలనిగ్రోధో నామ జాతోతి ఆహ **''తస్స కిర''**తిఆది. కేచి పన "యస్మా తత్థ వేదే సజ్ఝాయితుం అసమత్థా మహల్లకబ్రాహ్మణా పాకారపరిక్ఖేపయుత్తాని నివేసనాని కత్వా సబ్బే వసింసు, తస్మాస్స 'అజపాలనిగ్రోధో'తి నామం జాత"న్తి వదన్తి. తత్రాయం వచనత్థో – న జపన్తీతి అజపా, మన్తానం అనజ్ఝాయకాతి అత్థో. అజపా లన్తి ఆదియన్తి నివాసం ఏత్థాతి **అజపాలో**తి. అపరే పన వదన్తి "యస్మా మజ్ఝన్హికే సమయే అన్తో పవిట్ఠే అజే అత్తనో ఛాయాయ పాలేతి రక్ఖతి, తస్మా 'అజపాలో'తిస్స నామం రుళ్హ"న్తి. సబ్బథాపి నామమేతం తస్స రుక్ఖస్స.

విముత్తిసుఖం పటిసంవేదేన్తోతి ధమ్మం విచినన్తోయేవ అన్తరన్తరా విముత్తిసుఖఞ్చ పటిసంవేదేన్తో. "ధమ్మం విచినన్తో విముత్తిసుఖఞ్చ పటిసంవేదేన్తో"తి ఏవం వా ఏత్థ పాఠో గహేతబ్బో. ఉదానట్ఠకథాయమ్పి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౪) హి అయమేవ పాఠో. ధమ్మం విచినన్తో చేత్థ ఏవం అభిధమ్మే నయమగ్గం సమ్మసి పఠమం ధమ్మసఙ్గణీపకరణం నామ, తతో విభఙ్గప్పకరణం, ధాతుకథాపకరణం, పుగ్గలపఞ్ఞత్తిప్పకరణం, కథావత్థుం నామ, యమకం నామ, తతో మహాపకరణం పట్ఠానం నామాతి. తత్థస్స సణ్హసుఖుమట్ఠానమ్హి చిత్తే ఓతిణ్ణే పీతి ఉప్పజ్జి, పీతియా ఉప్పన్నాయ లోహితం పసీది, లోహితే పసన్నే ఛవి పసీది, ఛవియా పసన్నాయ పురత్థిమకాయతో కూటాగారాదిప్పమాణా రస్మియో ఉట్ఠహిత్వా ఆకాసే పక్ఖన్దం ఛద్దన్తనాగకులం వియ పాచీనదిసాయ అనన్తాని చక్కవాళాని పక్ఖన్దా. పచ్ఛిమకాయతో ఉట్ఠహిత్వా పచ్ఛిమదిసాయ, దక్ఖిణంసకూటతో ఉట్ఠహిత్వా దక్ఖిణదిసాయ, వామంసకూటతో ఉట్ఠహిత్వా ఉత్తరదిసాయ అనన్తాని చక్కవాళాని పక్ఖన్దా. పాదతలేహి పవాళఙ్కురవణ్ణా రస్మియో నిక్ఖమిత్వా మహాపథవిం వినివిజ్ఝ ఉదకం ద్విధా భిన్దిత్వా వాతక్ఖన్ధం పదాలేత్వా అజటాకాసం పక్ఖన్దా. సీసతో సంపరివత్తియమానం మణిదామం వియ నీలవణ్ణరస్మివట్టి ఉట్ఠహిత్వా ఛ దేవలోకే వినివిజ్ఝిత్వా నవ బ్రహ్మలోకే అతిక్కమ్మ అజటాకాసం పక్ఖన్దా. తస్మిం దివసే అపరిమాణేసు చక్కవాళేసు అపరిమాణా సత్తా సబ్బే సువణ్ణవణ్ణావ అహేసుం. తం దివసఞ్చ పన భగవతో సరీరా నిక్ఖన్తా యావజ్జదివసాపి కిర తా రస్మియో అనన్తలోకధాతుయో గచ్ఛన్తియేవ. న కేవలఞ్చ ఇమస్మింయేవ సత్తాహే ధమ్మం విచినన్తస్స సరీరతో రస్మియో నిక్ఖమింసు, అథ ఖో రతనఘరసత్తాహేపి పట్ఠానం సమ్మసన్తస్స ఏవమేవ సరీరతో రస్మియో నిక్ఖన్తా ఏవాతి వేదితబ్బం.

వుత్తఞ్హేతం **అట్ఠసాలినియం** (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా) –

“ఇమేసు చ ఏకవీసతియా దివసేసు ఏకదివసేపి సత్థు సరీరతో రస్మియో న నిక్ఖన్తా, చతుత్థే పన సత్తాహే పచ్ఛిముత్తరాయ దిసాయ రతనఘరే నిసీది. తత్థ ధమ్మసఙ్గణిం సమ్మసన్తస్సపి సరీరతో రస్మియో న నిక్ఖన్తా. విభఙ్గప్పకరణం, ధాతుకథం, పుగ్గలపఞ్ఞత్తిం, కథావత్థుప్పకరణం, యమకప్పకరణం సమ్మసన్తస్సపి రస్మియో న నిక్ఖన్తా. యదా పన మహాపకరణం ఓరుయ్హ ‘హేతుపచ్చయో ఆరమ్మణపచ్చయో…పే.… అవిగతపచ్చయో’తి సమ్మసనం ఆరభి, అథస్స చతువీసతిసమన్తపట్ఠానం సమ్మసన్తస్స ఏకన్తతో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం మహాపకరణే ఓకాసం లభి. యథా హి తిమిరపిఙ్గలమహామచ్ఛో చతురాసీతియోజనసహస్సగమ్భీరే మహాసముద్దేయేవ ఓకాసం లభతి, ఏవమేవ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం ఏకన్తతో మహాపకరణేయేవ ఓకాసం లభి.

“సత్థు ఏవం లద్ధోకాసేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన యథాసుఖం సణ్హసుఖుమధమ్మం సమ్మసన్తస్స సరీరతో నీలపీతలోహితోదాతమఞ్జిట్ఠపభస్సరవసేన ఛబ్బణ్ణరస్మియో నిక్ఖమింసు. కేసమస్సూహి చేవ అక్ఖీనఞ్చ నీలట్ఠానేహి **నీలరస్మియో** నిక్ఖమింసు, యాసం వసేన గగనతలం అఞ్జనచుణ్ణసమోకిణ్ణం వియ ఉమాపుప్ఫనీలుప్పలదలసఞ్ఛన్నం వియ వీతిపతన్తమణితాలవణ్టం వియ సమ్పసారితమేచకపటం వియ చ అహోసి. ఛవితో చేవ అక్ఖీనఞ్చ పీతట్ఠానేహి **పీతరస్మియో** నిక్ఖమింసు, యాసం వసేన దిసాభాగా సువణ్ణరసనిసిఞ్చమానా వియ సువణ్ణపటపసారితా వియ కుఙ్కుమచుణ్ణకణికారపుప్ఫసమ్పరికిణ్ణా వియ చ విరోచింసు. మంసలోహితేహి చేవ అక్ఖీనఞ్చ రత్తట్ఠానేహి **లోహితరస్మియో** నిక్ఖమింసు, యాసం వసేన దిసాభాగా చీనపిట్ఠచుణ్ణరఞ్జితా వియ సుపక్కలాఖారసనిసిఞ్చమానా వియ రత్తకమ్బలపరిక్ఖిత్తా వియ జయసుమనపారిబద్ధకబన్ధుజీవకకుసుమసమ్పరికిణ్ణా వియ చ విరోచింసు. అట్ఠీహి చేవ దన్తేహి చ అక్ఖీనఞ్చ సేతట్ఠానేహి **ఓదాతరస్మియో** నిక్ఖమింసు, యాసం వసేన దిసాభాగా రజతకుటేహి ఆసిఞ్చమానఖీరధారాసమ్పరికిణ్ణా వియ పసారితరజతపటవితానా వియ వీతిపతన్తరజతతాలవణ్టా వియ కున్దకుముదసిన్ధువారసుమనమల్లికాదికుసుమసఞ్ఛన్నా వియ చ విరోచింసు. **మఞ్జిట్ఠపభస్సరా** పన తమ్హా తమ్హా సరీరప్పదేసా నిక్ఖమింసు. ఇతి తా ఛబ్బణ్ణరస్మియో నిక్ఖమిత్వా ఘనమహాపథవిం గణ్హింసు.

“చతునహుతాధికద్వియోజనసతసహస్సబహలా మహాపథవీ నిద్ధన్తసువణ్ణపిణ్డి వియ అహోసి. పథవిం భిన్దిత్వా హేట్ఠా ఉదకం గణ్హింసు. పథవీసన్ధారకం అట్ఠనహుతాధికచతుయోజనసతసహస్సబహలం ఉదకం సువణ్ణకలసేహి ఆసిఞ్చమానవిలీనసువణ్ణం వియ అహోసి. ఉదకం వినివిజ్ఝిత్వా వాతం అగ్గహేసుం. ఛన్నవుతాధికనవయోజనసతసహస్సబహలో వాతో సముస్సితసువణ్ణక్ఖన్ధో వియ అహోసి. వాతం వినివిజ్ఝిత్వా హేట్ఠా అజటాకాసం పక్ఖన్దింసు. ఉపరిభాగేన ఉగ్గన్త్వాపి చతుమహారాజికే గణ్హింసు. తే వినివిజ్ఝిత్వా తావతింసే, తతో యామే, తతో తుసితే, తతో నిమ్మానరతీ, తతో పరనిమ్మితవసవత్తీ, తతో నవ బ్రహ్మలోకే, తతో వేహప్ఫలే, తతో పఞ్చ సుద్ధావాసే వినివిజ్ఝిత్వా చత్తారో ఆరుప్పే గణ్హింసు. చత్తారో చ ఆరుప్పే వినివిజ్ఝిత్వా అజటాకాసం పక్ఖన్దింసు.

“తిరియభాగేహి అనన్తా లోకధాతుయో పక్ఖన్దింసు, ఏత్తకే ఠానే చన్దమ్హి చన్దప్పభా నత్థి, సూరియే సూరియప్పభా నత్థి, తారకరూపేసు తారకరూపప్పభా నత్థి, దేవతానం ఉయ్యానవిమానకప్పరుక్ఖేసు సరీరే ఆభరణేసూతి సబ్బత్థ పభా నత్థి. తిసహస్సిమహాసహస్సిలోకధాతుయా ఆలోకఫరణసమత్థో మహాబ్రహ్మాపి సూరియుగ్గమనే ఖజ్జోపనకో వియ అహోసి, చన్దసూరియతారకరూపదేవతుయ్యానవిమానకప్పరుక్ఖానం

పరిచ్ఛేదమత్తకమేవ పఞ్ఞాయిత్థ. ఏత్తకం ఠానం బుద్ధరస్మీహియేవ అజ్ఝోత్థటం అహోసి. అయఞ్చ నేవ బుద్ధానం అధిట్ఠానిద్ధి, న భావనామయిద్ధి. సణ్హసుఖుమధమ్మం పన సమ్మసతో లోకనాథస్స లోహితం పసీది, వత్థురూపం పసీది, ఛవివణ్ణో పసీది. చిత్తసముట్ఠానా వణ్ణధాతు సమన్తా అసీతిహత్థమత్తే పదేసే నిచ్చలా అట్ఠాసీ”తి.

ఏవం నిసిన్నేతి తమ్హా సమాధిమ్హా వుట్ఠహిత్వా నిసిన్నే. **ఏకో బ్రాహ్మణో**తి నామగోత్తవసేన అనభిఞ్ఞాతో అపాకటో ఏకో బ్రాహ్మణో. **‘‘హుం హు’’న్తి కరోన్తో విచరతీ**తి సబ్బం అచోక్ఖజాతికం పస్సిత్వా జిగుచ్ఛన్తో “హుం హు”న్తి కరోన్తో విచరతి. **ఏతదవోచా**తి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౪) ఏతం ఇదాని వత్తబ్బం “కిత్తావతా ను ఖో”తిఆదివచనం అవోచ. తత్థ **కిత్తావతా**తి కిత్తకేన పమాణేన. **ను**-తి సంసయత్థే నిపాతో, **ఖో**-తి పదపూరణే. **భో**-తి బ్రాహ్మణానం జాతిసముదాగతం ఆలపనం. తథా హి వుత్తం “భోవాది నామ సో హోతి, సచే హోతి సకిఞ్చనో”తి (ధ॰ ప॰ ౩౯౬; సు॰ ని॰ ౬౨౫). **గోతమా**తి భగవన్తం గోత్తేన ఆలపతి. కథం పనాయం బ్రాహ్మణో సమ్పతి సమాగతో భగవతో గోత్తం జానాతీతి? నాయం సమ్పతి సమాగతో, ఛబ్బస్సాని పధానకరణకాలే ఉపట్ఠహన్తేహి పఞ్చవగ్గియేహి సద్ధిం చరమానో అపరభాగే తం వతం ఛడ్డేత్వా ఉరువేలాయం సేననిగమే ఏకో అదుతియో హుత్వా పిణ్డాయ చరమానోపి తేన బ్రాహ్మణేన దిట్ఠపుబ్బో చేవ సల్లపితపుబ్బో చ, తేన సో పుబ్బే పఞ్చవగ్గియేహి గయ్హమానం భగవతో గోత్తం అనుస్సరన్తో “భో గోతమా”తి భగవన్తం గోత్తేన ఆలపతి. యతో పట్ఠాయ వా భగవా మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో అనోమానదీతీరే పబ్బజి, తతో పభుతి “సమణో గోతమో”తి చన్దో వియ సూరియో వియ పాకటో పఞ్ఞాతో హోతి, న చ తస్స గోత్తజాననే కారణం గవేసితబ్బం. **బ్రాహ్మణకరణా**తి బ్రాహ్మణం కరోన్తీతి బ్రాహ్మణకరణా, బ్రాహ్మణభావకరాతి అత్థో. ఏత్థ చ “కిత్తావతా”తి ఏతేన యేహి ధమ్మేహి బ్రాహ్మణో హోతి, తేసం ధమ్మానం పరిమాణం పుచ్ఛతి. **‘‘కతమే’’**తి పన ఇమినా తేసం సరూపం పుచ్ఛతి.

ఉదానం ఉదానేసీతి “యో బ్రాహ్మణో”తిఆదికం ఉదానం ఉదానేసి, న పన తస్స బ్రాహ్మణస్స ధమ్మం దేసేసి. కస్మా? ధమ్మదేసనాయ అభాజనభావతో. తథా హి తస్స బ్రాహ్మణస్స ఇమం గాథం సుత్వా న సచ్చాభిసమయో అహోసి. యథా చ ఇమస్స, ఏవం ఉపకస్స ఆజీవకస్స బుద్ధగుణప్పకాసనం సుత్వా. ధమ్మచక్కప్పవత్తనతో హి పుబ్బభాగే భగవతా భాసితం పరేసం సుణన్తానమ్పి తపుస్సభల్లికానం సరణదానం వియ వాసనాభాగియమేవ జాతం, న అసేక్ఖభాగియం వా నిబ్బేధభాగియం వా. ఏసా హి ధమ్మతాతి. **వేదేహి వా అన్త**న్తి ఏత్థ **అన్తం** నామ సబ్బసఙ్ఖారపరియోసానం నిబ్బానం. **ఇమే ఉస్సదా నత్థీ**తి సబ్బసో ఇమే పహీనత్తా న సన్తి.

అజపాలకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ముచలిన్దకథావణ్ణనా

౧౧. ముచలిన్దమూలేతి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౧౧) ఏత్థ **ముచలిన్దో** వుచ్చతి నీపరుక్ఖో, యో “నిచులో”తిపి వుచ్చతి, తస్స సమీపేతి అత్థో. కేచి పన “ముచలోతి తస్స రుక్ఖస్స నామం, వనజేట్ఠకతాయ పన ముచలిన్దోతి వుత్త”న్తి వదన్తి. **ఉదపాదీ**తి సకలచక్కవాళగబ్భం పూరేన్తో మహామేఘో ఉదపాది. ఏవరూపో కిర మేఘో ద్వీసుయేవ కాలేసు వస్సతి చక్కవత్తిమ్హి వా ఉప్పన్నే బుద్ధే వా, ఇధ బుద్ధుప్పాదకాలే ఉదపాది. **పోక్ఖరణియా నిబ్బత్తో**తి పోక్ఖరణియా హేట్ఠా నాగభవనం అత్థి, తత్థ నిబ్బత్తో. **సకభవనా**తి అత్తనో నాగభవనతో. **ఏవం భోగేహి పరిక్ఖిపిత్వా**తి సత్త వారే అత్తనో సరీరభోగేహి భగవతో కాయం

పరివారేత్వా. **ఉపరిముద్ధని మహన్తం ఫణం విహచ్చాతి** భగవతో ముద్ధప్పదేసస్స ఉపరి అత్తనో మహన్తం ఫణం పసారేత్వా. "ఫణం కరిత్వా"తిపి పాఠో, సోయేవత్థో.

తస్స కిర నాగరాజస్స ఏతదహోసి "భగవా చ మయ్హం భవనసమీపే రుక్ఖమూలే నిసిన్నో, అయఞ్చ సత్తాహవద్దలికా వత్తతి, వాసాగారమస్స లద్ధుం వట్టతీ"తి. సో సత్తరతనమయం పాసాదం నిమ్మినితుం సక్కోన్తోపి "ఏవం కతే కాయసారో గహితో న భవిస్సతి, దసబలస్స కాయవేయ్యావచ్చం కరిస్సామీ"తి మహన్తం అత్తభావం కత్వా సత్థారం సత్తక్ఖత్తుం భోగేహి పరిక్ఖిపిత్వా ఉపరి ఫణం ధారేసి. "తస్స పరిక్ఖేపబ్భన్తరం లోహపాసాదే భణ్డాగారగబ్భప్పమాణం అహోసీ"తి ఇధ వుత్తం. **మజ్ఝిమట్ఠకథాయం** (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౮౪) పన –

> "పరిక్ఖేపస్స అన్తో ఓకాసో హేట్ఠా లోహపాసాదప్పమాణో అహోసి, 'ఇచ్ఛితిచ్ఛితేన ఇరియాపథేన సత్థా విహరిస్సతీ'తి నాగరాజస్స అజ్ఝాసయో అహోసి, తస్మా ఏవం మహన్తం ఓకాసం పరిక్ఖిపి, మజ్ఝే రతనపల్లఙ్కో పఞ్ఞత్తో హోతి, ఉపరి సువణ్ణతారకవిచిత్తం సమోసరితగన్ధదామకుసుమచేలవితానం అహోసి, చతూసు కోణేసు గన్ధతేలేన దీపా జలితా, చతూసు దిసాసు వివరిత్వా చన్దనకరణ్డకా ఠపితా"తి –

వుత్తం. **ఇచ్ఛితిచ్ఛితేన ఇరియాపథేన విహరిస్సతీ**తి చ నాగరాజస్స అజ్ఝాసయమత్తమేతం, భగవా పన యథానిసిన్నోవ సత్తాహం వీతినామేసి.

కిఞ్చాపి...పే॰... చిన్తేతుం యుత్తన్తి ఏత్థ కేచి వదన్తి "ఉణ్హగ్గహణం భోగపరిక్ఖేపస్స విపులభావకరణే కారణకిత్తనం. ఖుద్దకే హి తస్మిం భగవన్తం నాగరాజస్స సరీరసమ్భూతా ఉస్మా బాధేయ్య, విపులభావకరణేన పన తాదిసం మా ఉణ్హం బాధయిత్థా"తి. సఉపసగ్గపదస్స అత్థో ఉపసగ్గేన వినాపి విఞ్ఞాయతీతి ఆహ "**విద్ధన్తి ఉబ్బిద్ధ**"న్తి, సా చస్స ఉబ్బిద్ధతా ఉపక్కిలేసవిగమేన దూరభావేన ఉపట్ఠానన్తి ఆహ "**మేఘవిగమేన దూరీభూత**"న్తి. ఇన్దనీలమణి వియ దిబ్బతి జోతతీతి **దేవో,** ఆకాసో. **విదిత్వా**తి "ఇదాని విగతవలాహకో ఆకాసో, నత్థి భగవతో సీతాదిఉపద్దవో"తి ఞత్వా. **వినివేఠేత్వా**తి అపనేత్వా. **అత్తనో రూప**న్తి అత్తనో నాగరూపం. **పటిసంహరిత్వా**తి అన్తరధాపేత్వా. **మాణవకవణ్ణ**న్తి కుమారకరూపం.

ఏతమత్థం విదిత్వాతి "వివేకసుఖపటిసంవేదినో యత్థ కత్థచి సుఖమేవ హోతీ"తి ఏతం అత్థం సబ్బాకారేన జానిత్వా. **ఇమం ఉదాన**న్తి ఇమం వివేకసుఖానుభావదీపకం ఉదానం ఉదానేసి. **సుతధమ్మస్సా**తి విస్సుతధమ్మస్స. తేనాహ "**పకాసితధమ్మస్సా**"తి. **అకుప్పనభావో**తి అకుప్పనసభావో.

ముచలిన్దకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాజాయతనకథావణ్ణనా

౬. ఓసధహరీతకం ఉపనేసీతి న కేవలం ఓసధహరీతకమేవ, దన్తకట్ఠమ్పి ఉపనేసి. **పచ్చగ్ఘే**తి ఏత్థ పురిమం అత్థవికప్పం కేచి న ఇచ్ఛన్తి, తేనేవ **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** వుత్తం "పచ్చగ్ఘేతి అభినవే. పచ్చేకం మహగ్ఘతాయ పచ్చగ్ఘేతి కేచి, తం న సున్దరం. న హి బుద్ధా భగవన్తో మహగ్ఘం పటిగ్గణ్హన్తి పరిభుఞ్జన్తి వా"తి.

రాజాయతనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

బ్రహ్మయాచనకథావణ్ణనా

౭. **ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణో**తి ఆచరితో చేవ ఆచరన్తేహి చ సమ్మదేవ ఆచరితోతి అత్థో. ఏతేన అయం పరివితక్కో సబ్బబుద్ధానం పఠమాభిసమ్బోధియం ఉప్పజ్జతేవాతి అయమేత్థ ధమ్మతాతి దస్సేతి. గమ్భీరోపి ధమ్మో పటిపక్ఖవిధమనేన సుపాకటో భవేయ్య, పటిపక్ఖవిధమనం పన సమ్మాపటిపత్తిపటిబద్ధం, సా సద్ధమ్మసవనాధీనా, తం సత్థరి ధమ్మే చ పసాదాయత్తం. సో విసేసతో లోకే సమ్భావనీయస్స గరుకాతబ్బస్స అభిపత్థనాహేతుకోతి పరమ్పరాయ సత్తానం ధమ్మసమ్పటిపత్తియా బ్రహ్మునో యాచనానిమిత్తన్తి తం దస్సేన్తో ''**బ్రహ్మునా యాచితే దేసేతుకామతాయా**''తిఆదిమాహ.

అధిగతోతి పటివిద్ధో, సయమ్భూఞాణేన "ఇదం దుక్ఖ"న్తిఆదినా యథాభూతం అవబుద్ధోతి అత్థో. **ధమ్మో**తి చతుసచ్చధమ్మో తబ్బినిముత్తస్స పటివిజ్ఝితబ్బధమ్మస్స అభావతో. **గమ్భీరో**తి మహాసముద్దో వియ మకసతుణ్డసూచియా అఞ్ఞత్ర సముపచితపరిపక్కఞాణసమ్భారేహి అఞ్ఞేసం ఞాణేన అలబ్భనేయ్యపతిట్ఠో. గమ్భీరత్తావ **దుద్దసో** దుక్ఖేన దట్ఠబ్బో, న సక్కా సుఖేన దట్ఠుం. యో హి అలబ్భనేయ్యపతిట్ఠో, సో ఓగాహితుం అసక్కుణేయ్యతాయ సరూపతో చ విసేసతో చ సుఖేన పస్సితుం న సక్కా, అథ ఖో కిచ్ఛేన కేనచి కదాచిదేవ దట్ఠబ్బో. దుద్దసత్తావ **దురనుబోధో** దుక్ఖేన అవబుజ్ఝితబ్బో, న సక్కా సుఖేన అవబుజ్ఝితుం. యఞ్హి దట్ఠుమేవ న సక్కా, తస్స ఓగాహేత్వా అనుబుజ్ఝనే కథా ఏవ నత్థి అవబోధస్స దుక్కరభావతో. ఇమస్మిం ఠానే "తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, కతమం ను ఖో దుక్కరతరం వా దురభిసమ్భవతరం వా"తి (సం. ని. ౫.౧౧౧౫) **సుత్తపదం** వత్తబ్బం.

సన్తోతి అనుపసన్తసభావానం కిలేసానం సఙ్ఖారానఞ్చ అభావతో వూపసన్తసబ్బపరిళాహతాయ సన్తో నిబ్బుతో, సన్తారమ్మణతాయ వా సన్తో. ఏత్థ చ నిరోధసచ్చం సన్తం ఆరమ్మణన్తి సన్తారమ్మణం, మగ్గసచ్చం సన్తం సన్తారమ్మణఞ్చాతి సన్తారమ్మణం. పధానభావం నీతోతి **పణీతో**. అథ వా **పణీతో**తి అతిత్తికరణట్ఠేన అతప్పకో సాదురసభోజనం వియ. సన్తపణీతభావేనేవ చేత్థ అసేచనకతాయ అతప్పకతా దట్ఠబ్బా. ఇదఞ్హి ద్వయం లోకుత్తరమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **అతక్కావచరో**తి ఉత్తమఞాణవిసయత్తా తక్కేన అవచరితబ్బో ఓగాహితబ్బో న హోతి, ఞాణేనేవ అవచరితబ్బో. తతో ఏవ నిపుణఞాణగోచరతాయ సణ్హసుఖుమసభావత్తా చ **నిపుణో సణ్హో**. **పణ్డితవేదనీయో**తి బాలానం అవిసయత్తా సమ్మాపటిపదం పటిపన్నేహి పణ్డితేహి ఏవ వేదితబ్బో.

అల్లీయన్తి అభిరమితబ్బట్ఠేన సేవియన్తీతి **ఆలయా**, పఞ్చ కామగుణాతి ఆహ ''**సత్తా పఞ్చకామగుణే అల్లీయన్తి, తస్మా తే ఆలయాతి వుచ్చన్తీ**''తి. తత్థ **పఞ్చకామగుణే అల్లీయన్తీ**తి పఞ్చకామగుణే సేవన్తీతి అత్థో. **తే**తి పఞ్చ కామగుణా. **రమన్తీ**తి రతిం విన్దన్తి కీళన్తి లళన్తి. ఆలీయన్తి అభిరమణవసేన సేవన్తీతి ఆలయా, అట్ఠసతం తణ్హావిచరితాని, తేహి ఆలయేహి రమన్తీతి **ఆలయరామా**తి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఇమే హి సత్తా యథా కామగుణే, ఏవం రాగమ్పి అస్సాదేన్తి అభినన్దన్తియేవ. యథేవ హి సుసజ్జితపుప్ఫఫలభరితరుక్ఖాదిసమ్పన్నం ఉయ్యానం పవిట్ఠో రాజా తాయ తాయ సమ్పత్తియా రమతి, సమ్ముదితో ఆమోదితపమోదితో హోతి, న ఉక్కణ్ఠతి, సాయమ్పి నిక్ఖమితుం న ఇచ్ఛతి, ఏవమిమేహి కామాలయతణ్హాలయేహి సత్తా రమన్తి, సంసారవట్టే సమ్మోదితా అనుక్కణ్ఠితా వసన్తి. తేన నేసం భగవా దువిధమ్పి

ఆలయం ఉయ్యానభూమిం వియ దస్సేన్తో "**ఆలయరామా**"తిఆదిమాహ. **రతాతి** నిరతా. **సుట్ఠు ముదితాతి** అతివియ ముదితా అనుక్కణ్ఠనతో.

ఠానం సన్ధాయాతి ఠానసద్దం సన్ధాయ. అత్థతో పన **ఠాన**న్తి చ పటిచ్చసముప్పాదో ఏవ అధిప్పేతో . తిట్ఠతి ఏత్థ ఫలం తదాయత్తవుత్తితాయాతి **ఠానం,** సఙ్ఖారాదీనం పచ్చయభూతా అవిజ్జాదయో. ఇమేసం సఙ్ఖారాదీనం పచ్చయాతి ఇదప్పచ్చయా, అవిజ్జాదయోవ. ఇదప్పచ్చయా ఏవ **ఇదప్పచ్చయతా** యథా దేవో ఏవ దేవతా. ఇదప్పచ్చయానం వా అవిజ్జాదీనం అత్తనో ఫలం పటిచ్చ పచ్చయభావో ఉప్పాదనసమత్థతా **ఇదప్పచ్చయతా.** తేన సమత్థపచ్చయలక్ఖణో పటిచ్చసముప్పాదో దస్సితో హోతి. పటిచ్చ సముప్పజ్జతి ఫలం ఏతస్మాతి **పటిచ్చసముప్పాదో**. పదద్వయేనపి ధమ్మానం పచ్చయట్ఠో ఏవ విభావితో. సఙ్ఖారాదిపచ్చయానఞ్హి అవిజ్జాదీనం ఏతం అధివచనం ఇదప్పచ్చయతాపటిచ్చసముప్పాదోతి. **సబ్బసఙ్ఖారసమథోతి**ఆది సబ్బం అత్థతో నిబ్బానమేవ. యస్మా హి తం ఆగమ్మ పటిచ్చ అరియమగ్గస్స ఆరమ్మణపచ్చయభావహేతు సబ్బసఙ్ఖారవిప్ఫన్దితాని సమ్మన్తి వూపసమ్మన్తి, తస్మా "సబ్బసఙ్ఖారసమథో"తి వుచ్చతి. సబ్బసఙ్ఖతవిసంయుత్తే హి నిబ్బానే సఙ్ఖారవూపసమపరియాయో ఞాయాగతోయేవాతి. ఇదం పనేత్థ నిబ్బచనం – సబ్బే సఙ్ఖారా సమ్మన్తి ఏత్థాతి **సబ్బసఙ్ఖారసమథోతి.**

యస్మా చ తం ఆగమ్మ సబ్బే ఉపధయో పటినిస్సట్ఠా సముచ్ఛేదవసేన పరిచ్చత్తా హోన్తి, అట్ఠసతప్పభేదా సబ్బాపి తణ్హా ఖీయన్తి, సబ్బే కిలేసరాగా విరజ్జన్తి, జరామరణాదిభేదం సబ్బం వట్టదుక్ఖం నిరుజ్ఝతి, తస్మా "**సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హాక్ఖయో విరాగో నిరోధో**"తి వుచ్చతి, యా పనేసా తణ్హా తేన తేన భవేన భవన్తరం భవనికన్తిభావేన వినతి సంసిబ్బతి, ఫలేన వా సద్ధిం కమ్మం వినతి సంసిబ్బతీతి కత్వా వానన్తి వుచ్చతి, తతో నిక్ఖన్తం వానతోతి **నిబ్బానం. కిలమథోతి** కాయకిలమథో. విహేసాపి కాయవిహేసాయేవ, చిత్తే పన ఉభయమ్పేతం బుద్ధానం నత్థి బోధిమూలేయేవ సముచ్ఛిన్నత్తా. ఏత్థ చ చిరనిసజ్జాచిరభాసనేహి పిట్ఠిఆగిలాయనతాలుగలసోసాదివసేన కాయకిలమథో చేవ కాయవిహేసా చ వేదితబ్బా, సా చ ఖో దేసనాయ అత్థం అజానన్తానఞ్చ అప్పటిపజ్జన్తానఞ్చ వసేన. జానన్తానం పన పటిపజ్జన్తానఞ్చ దేసనాయ కాయపరిస్సమోపి సత్థు అపరిస్సమోవ, తేనాహ భగవా "న చ మం ధమ్మాధికరణం విహేసేతీ"తి. తేనేవ వుత్తం "**యా అజానన్తానం దేసనా నామ, సో మమ కిలమథో అస్సా**"తి.

అపిస్సూతి సమ్పిణ్డనత్థే నిపాతో. సో న కేవలం ఏతదహోసి, ఇమాపి గాథా పటిభంసూతి దీపేతి. **భగవన్త**న్తి పటిసద్దయోగేన సామిఅత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ "**భగవతో**"తి. వుద్ధిప్పత్తా అచ్ఛరియా వా **అనచ్ఛరియా**. వుద్ధిఅత్థోపి హి అ-కారో హోతి యథా "అసేక్ఖా ధమ్మా"తి. కప్పానం చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని సతసహస్సఞ్చ సదేవకస్స లోకస్స ధమ్మసంవిభాగకరణత్థమేవ పారమియో పూరేత్వా ఇదాని సమధిగతధమ్మరజ్జస్స తత్థ అప్పోస్సుక్కతాపత్తిదీపనత్తా గాథాత్థస్స అనుఅచ్ఛరియతా తస్స వుద్ధిప్పత్తి చ వేదితబ్బా. అత్థద్వారేన హి గాథానం అనచ్ఛరియతా. **గోచరా అహేసున్తి** ఉపట్ఠహంసు, ఉపట్ఠానఞ్చ వితక్కయితబ్బతాతి ఆహ "**పరివితక్కయితబ్బభావం పాపుణింసూ**"తి.

కిచ్ఛేనాతి న దుక్ఖప్పటిపదాయ. బుద్ధానఞ్హి చత్తారోపి మగ్గా సుఖప్పటిపదావ హోన్తి. పారమీపూరణకాలే పన సరాగసదోససమోహస్సేవ సతో ఆగతాగతానం యాచకానం అలఙ్కతప్పటియత్తం సీసం కన్తిత్వా గలలోహితం నీహరిత్వా సుఅఞ్జితాని అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా కులవంసప్పదీపం పుత్తం మనాపచారినిం భరియన్తి ఏవమాదీని దేన్తస్స అఞ్ఞాని చ ఖన్తివాదిసదిసేసు అత్తభావేసు ఛేజ్జభేజ్జాదీని పాపుణన్తస్స ఆగమనీయపటిపదం సన్ధాయేతం వుత్తం. **హ**-ఇతి వా బ్యత్తన్తి

ఏతస్మిం అత్థే నిపాతో. ఏకంసత్థేతి కేచి. **హ** బ్యత్తం ఏకంసేన వా **అలం** నిప్పయోజనం ఏవం కిచ్ఛేన అధిగతం ధమ్మం దేసేతున్తి యోజనా. **హలన్తి** వా అలన్తి ఇమినా సమానత్థం పదం "హలన్తి వదామీ"తిఆదీసు వియ. "పకాసిత"న్తిపి పఠన్తి, దేసితన్తి అత్థో. ఏవం కిచ్ఛేన అధిగతస్స ధమ్మస్స అలం దేసితం పరియత్తం దేసితం, కో అత్థో దేసితేనాతి వుత్తం హోతి. **రాగదోసపరేతేహీ**తి రాగదోసఫుట్ఠేహి, ఫుట్ఠవిసేన వియ సప్పేన రాగేన దోసేన చ సమ్ఫుట్ఠేహి అభిభూతేహీతి అత్థో. అథ వా **రాగదోసపరేతేహీ**తి రాగదోసానుగతేహి, రాగేన చ దోసేన చ అనుబన్ధేహీతి అత్థో.

పటిసోతగామిన్తి (దీ. ని. అట్ఠ. ౨.౬౫; మ. ని. అట్ఠ. ౧.౨౮౧; సం. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౧౭౨) నిచ్చగాహాదీనం పటిసోతం అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తా అసుభన్తి ఏవం గతం పవత్తం చతుసచ్చధమ్మన్తి అత్థో. **రాగరత్తా**తి కామరాగేన భవరాగేన దిట్ఠిరాగేన చ రత్తా. **న దక్ఖన్తీ**తి అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తా అసుభన్తి ఇమినా సభావేన న పస్సిస్సన్తి, తే అపస్సన్తే కో సక్ఖిస్సతి అనిచ్చన్తిఆదినా సభావేన యాథావతో ధమ్మం జానాపేతున్తి అధిప్పాయో. రాగదోసపరేతతాపి నేసం సమ్మూళ్హభావేనేవాతి ఆహ "**తమోఖన్ధేన ఆవుటా**"తి, అవిజ్జారాసినా అజ్ఝోత్థటాతి అత్థో.

అప్పోస్సుక్కతాయ చిత్తం నమతీతి కస్మా పనస్స ఏవం చిత్తం నమి, నను ఏస "ముత్తోహం మోచేస్సామి, తిణ్ణోహం తారేస్సామి,

> కిం మే అఞ్ఞాతవేసేన, ధమ్మం సచ్ఛికతేనిధ;
>
> సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణిత్వా, తారయిస్సం సదేవక"న్తి. (బు. వం. ౨.౫౫) –

పత్థనం కత్వా పారమియో పూరేత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తోతి? సచ్చమేవ, తదేవ పచ్చవేక్ఖణానుభావేన పనస్స ఏవం చిత్తం నమి. తస్స హి సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా సత్తానం కిలేసగహనతం ధమ్మస్స చ గమ్భీరతం పచ్చవేక్ఖన్తస్స సత్తానం కిలేసగహనతా చ ధమ్మగమ్భీరతా చ సబ్బాకారేన పాకటా జాతా. అథస్స "ఇమే సత్తా కఞ్జియపుణ్ణలాబు వియ తక్కభరితచాటి వియ వసాతేలపీతపిలోతికా వియ అఞ్జనమక్ఖితహత్థో వియ చ కిలేసభరితా అతిసంకిలిట్ఠా రాగరత్తా దోసదుట్ఠా మోహమూళ్హా, తే కిం నామ పటివిజ్ఝిస్సన్తీ"తి చిన్తయతో కిలేసగహనపచ్చవేక్ఖణానుభావేనపి ఏవం చిత్తం నమి.

"అయం ధమ్మో పథవీసన్ధారకఉదకక్ఖన్ధో వియ **గమ్భీరో,** పబ్బతేన పటిచ్ఛాదేత్వా ఠపితో సాసపో వియ **దుద్దసో,** సతధా భిన్నస్స వాలస్స కోటి వియ **అణు**. మయా హి ఇమం ధమ్మం పటివిజ్ఝితుం వాయమన్తేన అదిన్నం దానం నామ నత్థి, అరక్ఖితం సీలం నామ నత్థి, అపరిపూరితా కాచి పారమీ నామ నత్థి, తస్స మే నిరుస్సాహం వియ మారబలం విధమన్తస్సపి పథవీ న కమ్పిత్థ, పఠమయామే పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తస్సపి న కమ్పిత్థ, మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేన్తస్సపి న కమ్పిత్థ, పచ్ఛిమయామే పన పటిచ్చసముప్పాదం పటివిజ్ఝన్తస్సేవ మే దససహస్సిలోకధాతు కమ్పిత్థ. ఇతి మాదిసేనపి తిక్ఖఞాణేన కిచ్ఛేనేవాయం ధమ్మో పటివిద్ధో, తం లోకియమహాజనా కథం పటివిజ్ఝిస్సన్తీ"తి ధమ్మగమ్భీరతాయ పచ్చవేక్ఖణానుభావేనపి ఏవం చిత్తం నమీతి వేదితబ్బం.

అపిచ బ్రహ్మునా యాచితే దేసేతుకామతాయపిస్స ఏవం చిత్తం నమి. జానాతి హి భగవా "మమ అప్పోస్సుక్కతాయ చిత్తే నమమానే మహాబ్రహ్మా ధమ్మదేసనం యాచిస్సతి, ఇమే చ సత్తా బ్రహ్మగరుకా, తే 'సత్థా కిర ధమ్మం న దేసేతుకామో

అహోసి, అథ నం మహాబ్రహ్మా యాచిత్వా దేసాపేతి, సన్తో వత భో ధమ్మో పణీతో'తి మఞ్ఞమానా సుస్సూసిస్సన్తీ"తి. ఇదమ్పిస్స కారణం పటిచ్చ అప్పోస్సుక్కతాయ చిత్తం నమి, నో ధమ్మదేసనాయాతి వేదితబ్బం.

౮. **సహమ్పతిస్సా**తి సో కిర కస్సపస్స భగవతో సాసనే సహకో నామ థేరో పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా పఠమజ్ఝానభూమియం కప్పాయుకబ్రహ్మా హుత్వా నిబ్బత్తో, తత్ర నం సహమ్పతి బ్రహ్మాతి సఞ్జానన్తి. తం సన్ధాయాహ "**బ్రహ్మునో సహమ్పతిస్సా**"తి. **నస్సతి వతా**తి సో కిర ఇమం సద్దం తథా నిచ్ఛారేతి, యథా దససహస్సిలోకధాతుబ్రహ్మానో సుత్వా సబ్బే సన్నిపతింసు. **అప్పరజక్ఖజాతికా**తి పఞ్ఞామయే అక్ఖిమ్హి అప్పం పరిత్తం రాగదోసమోహరజం ఏతేసం ఏవంసభావాతి అప్పరజక్ఖజాతికా. అప్పం రాగాదిరజం యేసం తే సభావా అప్పరజక్ఖజాతికాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **అస్సవనతా**తి "సయం అభిఞ్ఞా"తిఆదీసు వియ కరణత్థే పచ్చత్తవచనం, అస్సవనతాయాతి అత్థో. **భవిస్సన్తీ**తి పురిమబుద్ధేసు దసపుఞ్ఞకిరియవసేన కతాధికారా పరిపాకగతపదుమాని వియ సూరియరస్మిసమ్ఫస్సం ధమ్మదేసనంయేవ ఆకఙ్ఖమానా చతుప్పదికగాథావసానే అరియభూమిం ఓక్కమనారహా న ఏకో, న ద్వే, అనేకసతసహస్సా ధమ్మస్స అఞ్ఞాతారో భవిస్సన్తీతి దస్సేతి.

పాతురహోసీతి పాతుభవి. **సమలేహి చిన్తితో**తి సమలేహి పూరణకస్సపాదీహి ఛహి సత్థారేహి చిన్తితో. తే హి పురేతరం ఉప్పజ్జిత్వా సకలజమ్బుదీపే కణ్టకే పత్థరమానా వియ విసం సిఞ్చమానా వియ చ సమలం మిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మం దేసయింసు. తే కిర బుద్ధకోలాహలానుస్సవేన సఞ్జాతకుతూహలా లోకం వఞ్చేత్వా కోహఞ్ఞే ఠత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పటిజానన్తా యం కిఞ్చి అధమ్మంయేవ ధమ్మోతి దీపేసుం. **అపాపురేత**న్తి వివర ఏతం. **అమతస్స ద్వార**న్తి అమతస్స నిబ్బానస్స ద్వారభూతం అరియమగ్గం. ఇదం వుత్తం హోతి – ఏతం కస్సపస్స భగవతో సాసనన్తరధానతో పభుతి పిహితం నిబ్బాననగరస్స మహాద్వారం అరియమగ్గం సద్ధమ్మదేసనాహత్థేన అపాపుర వివర ఉగ్ఘాటేహీతి. **సుణన్తు ధమ్మం విమలేనానుబుద్ధ**న్తి ఇమే సత్తా రాగాదిమలానం అభావతో విమలేన సమ్మాసమ్బుద్ధేన అనుబుద్ధం చతుసచ్చధమ్మం సుణన్తు తావ భగవాతి యాచతి.

సేలపబ్బతో ఉచ్చో హోతి థిరో చ, న పంసుపబ్బతో మిస్సకపబ్బతో వాతి ఆహ "**సేలే యథా పబ్బతముద్ధనిట్ఠితో**"తి. తస్సత్థో "సేలమయే ఏకగ్ఘనే పబ్బతముద్ధని యథాఠితోవ. న హి తత్థ ఠితస్స దస్సనత్థం గీవుక్ఖిపనపసారణాదికిచ్చం అత్థీ"తి. **తథూపమ**న్తి తప్పటిభాగం సేలపబ్బతూపమం. **ధమ్మమయం పాసాద**న్తి లోకుత్తరధమ్మమాహ. సో హి సబ్బసో పసాదావహో సబ్బధమ్మే అతిక్కమ్మ అబ్భుగ్గతట్ఠేన పాసాదసదిసో చ, పఞ్ఞాపరియాయో వా ఇధ ధమ్మ-సద్దో. పఞ్ఞా హి అబ్భుగ్గతట్ఠేన పాసాదోతి అభిధమ్మే నిద్దిట్ఠా. తథా చాహ –

"పఞ్ఞాపాసాదమారుయ్హ, అసోకో సోకినిం పజం;
పబ్బతట్ఠోవ భూమట్ఠే, ధీరో బాలే అవేక్ఖతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౨౮);

అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – యథా సేలపబ్బతముద్ధని యథాఠితోవ చక్ఖుమా పురిసో సమన్తతో జనతం పస్సేయ్య, తథా త్వమ్పి సుమేధ సున్దరపఞ్ఞ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సమన్తచక్ఖు భగవా ధమ్మమయం పఞ్ఞామయం పాసాదమారుయ్హ సయం అపేతసోకో సోకావతిణ్ణం జాతిజరాభిభూతం జనతం అవేక్ఖస్సు ఉపధారయ ఉపపరిక్ఖాతి. అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – యథా హి పబ్బతపాదే సమన్తా మహన్తం ఖేత్తం కత్వా తత్థ కేదారపాళీసు కుటికాయో కత్వా రత్తిం అగ్గిం జాలేయ్యుం,

చతురఙ్గసమన్నాగతఞ్చ అన్ధకారం అస్స, అథ తస్స పబ్బతస్స మత్థకే ఠత్వా చక్ఖుమతో పురిసస్స భూమిం ఓలోకయతో నేవ ఖేత్తం, న కేదారపాళియో, న కుటియో, న తత్థ సయితమనుస్సా పఞ్ఞాయేయ్యుం అనుజ్జలభావతో, కుటికాసు పన అగ్గిజాలామత్తమేవ పఞ్ఞాయేయ్య ఉజ్జలభావతో, ఏవం ధమ్మపాసాదం ఆరుయ్హ సత్తనికాయం ఓలోకయతో తథాగతస్స యే తే అకతకల్యాణా సత్తా, తే ఏకవిహారే దక్ఖిణజాణుపస్సే నిసిన్నాపి బుద్ధచక్ఖుస్స ఆపాథం నాగచ్ఛన్తి ఞాణగ్గినా అనుజ్జలభావతో అనుళారభావతో చ, రత్తిం ఖిత్తా సరా వియ హోన్తి. యే పన కతకల్యాణా వేనేయ్యపుగ్గలా, తే ఏవస్స దూరేపి ఠితా ఆపాథమాగచ్ఛన్తి పరిపక్కఞాణగ్గితాయ సముజ్జలభావతో ఉళారసన్తానతాయ చ, సో అగ్గి వియ హిమవన్తపబ్బతో వియ చ. వుత్తమ్పి చేతం –

> “దూరే సన్తో పకాసేన్తి, హిమవన్తోవ పబ్బతో;
>
> అసన్తేత్థ న దిస్సన్తి, రత్తిం ఖిత్తా యథా సరా”తి. (ధ॰ ప॰ ౩౦౪);

ఉట్ఠేహీతి భగవతో ధమ్మదేసనత్థం చారికచరణం యాచన్తో భణతి. **ఉట్ఠేహీ**తి వా ధమ్మదేసనాయ అప్పోస్సుక్కతాసఙ్ఖాతసఙ్కోచాపత్తితో కిలాసుభావతో ఉట్ఠహ. **వీరా**తిఆదీసు భగవా సాతిసయచతుబ్బిధసమ్మప్పధానవీరియవన్తతాయ **వీరో,** దేవపుత్తమచ్చుకిలేసాభిసఙ్ఖారానం విజితత్తా **విజితసఙ్గామో,** జాతికన్తారాదితో వేనేయ్యసత్థం వాహనసమత్థతాయ నిబ్బానసఙ్ఖాతం ఖేమప్పదేసం సమ్పాపనసమత్థతాయ **సత్థవాహో,** కామచ్ఛన్దఇణస్స అభావతో **అణణో**తి వేదితబ్బో. యో హి పరేసం ఇణం గహేత్వా వినాసేతి, సో తేహి “ఇణం దేహీ”తి తజ్జమానోపి ఫరుసం వుచ్చమానోపి వమ్భమానోపి వధియమానోపి కిఞ్చి పటిప్పహరితుం న సక్కోతి, సబ్బం తితిక్ఖతి. తితిక్ఖకారణఞ్హిస్స తం ఇణం హోతి, ఏవమేవ యో యమ్హి కామచ్ఛన్దేన రజ్జతి, తణ్హాగహణేన తం వత్థుం గణ్హాతి, సో తేన ఫరుసం వుచ్చమానోపి వమ్భమానోపి వధియమానోపి కిఞ్చి పటిప్పహరితుం న సక్కోతి, సబ్బం తితిక్ఖతి. తితిక్ఖకారణఞ్హిస్స సో కామచ్ఛన్దో హోతి ఘరసామికేహి విహేఠియమానానం ఇత్థీనం వియ. కస్మా? ఇణసదిసత్తా కామచ్ఛన్దస్స.

౯. **అజ్ఝేసనన్తి** గరుట్ఠానీయం పయిరుపాసిత్వా గరుతరం పయోజనం ఉద్దిస్స అభిపత్థనా అజ్ఝేసనా, సాపి అత్థతో యాచనా ఏవ. **బుద్ధచక్ఖునా**తి ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణేన చ ఆసయానుసయఞాణేన చ. ఇమేసఞ్హి ద్విన్నం ఞాణానం **బుద్ధచక్ఖూ**తి నామం, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స **సమన్తచక్ఖూ**తి . హేట్ఠిమానం తిణ్ణం మగ్గఞాణానం **ధమ్మచక్ఖూ**తి. **అప్పరజక్ఖే**తిఆదీసు యేసం వుత్తనయేనేవ పఞ్ఞాచక్ఖుమ్హి రాగాదిరజం అప్పం, తే **అప్పరజక్ఖా**. యేసం తం మహన్తం, తే **మహారజక్ఖా**. యేసం సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని తిక్ఖాని, తే **తిక్ఖిన్ద్రియా**. యేసం తాని ముదూని, తే **ముదిన్ద్రియా**. యేసం తేయేవ సద్ధాదయో ఆకారా సున్దరా, తే **స్వాకారా**. యే కథితకారణం సల్లక్ఖేన్తి, సుఖేన సక్కా హోన్తి విఞ్ఞాపేతుం, తే **సువిఞ్ఞాపయా**. యే పరలోకఞ్చేవ వజ్జఞ్చ భయతో పస్సన్తి, తే **పరలోకవజ్జభయదస్సావినో** నామ.

ఉప్పలాని ఏత్థ సన్తీతి ఉప్పలినీ, గచ్ఛోపి జలాసయోపి, ఇధ పన జలాసయో అధిప్పేతో, తస్మా **ఉప్పలినియన్తి** ఉప్పలవనేతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. ఇతో పరేసుపి ఏసేవ నయో. **అన్తోనిముగ్గపోసీనీ**తి యాని ఉదకస్స అన్తో నిముగ్గానేవ హుత్వా పుస్సన్తి వడ్ఢన్తి, తాని అన్తోనిముగ్గపోసీని. **ఉదకం అచ్చుగ్గమ్మ తిట్ఠన్తీ**తి ఉదకం అతిక్కమిత్వా తిట్ఠన్తి. తత్థ యాని అచ్చుగ్గమ్మ ఠితాని సూరియరస్మిసమ్ఫస్సం ఆగమయమానాని, తాని అజ్జ పుప్ఫనకాని. యాని సమోదకం ఠితాని, తాని స్వే పుప్ఫనకాని. యాని ఉదకా అనుగ్గతాని అన్తోనిముగ్గపోసీని, తాని తతియదివసే పుప్ఫనకాని. ఉదకా పన అనుగ్గతాని అఞ్ఞానిపి సరోగఉప్పలాదీని నామ అత్థి, యాని నేవ పుప్ఫిస్సన్తి మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖానేవ భవిస్సన్తి, తాని పాళిం నారుళ్హాని,

ఆహరిత్వా పన దీపేతబ్బానీతి అట్ఠకథాయం పకాసితాని. యథేవ హి తాని చతుబ్బిధాని పుప్ఫాని, ఏవమేవ ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ విపఞ్చితఞ్ఞూ నేయ్యో పదపరమోతి చత్తారో పుగ్గలా.

తత్థ యస్స పుగ్గలస్స సహ ఉదాహటవేలాయ ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం "చత్తారో సతిపట్ఠానా"తిఆదినా నయేన సఙ్ఖిత్తేన మాతికాయ ఠపియమానాయ దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా అరహత్తం గణ్హితుం సమత్థో పుగ్గలో **ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ**తి వుచ్చతి. యస్స పుగ్గలస్స సఙ్ఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థే విభజియమానే ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **విపఞ్చితఞ్ఞూ**. యస్స పుగ్గలస్స ఉద్దేసతో పరిపుచ్ఛతో యోనిసో మనసికరోతో కల్యాణమిత్తే సేవతో భజతో పయిరుపాసతో అనుపుబ్బేన ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **నేయ్యో**. యస్స పుగ్గలస్స బహుమ్పి సుణతో బహుమ్పి భణతో బహుమ్పి ధారయతో బహుమ్పి వాచయతో న తాయ జాతియా ధమ్మాభిసమయో హోతి, తేన అత్తభావేన మగ్గం వా ఫలం వా అన్తమసో ఝానం వా విపస్సనం వా నిబ్బత్తేతుం న సక్కోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **పదపరమో**. తత్థ భగవా ఉప్పలవనాదిసదిసం దససహస్సిలోకధాతుం ఓలోకేన్తో అజ్జ పుప్ఫనకాని వియ ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ, స్వే పుప్ఫనకాని వియ విపఞ్చితఞ్ఞూ, తతియదివసే పుప్ఫనకాని వియ నేయ్యే, మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖపుప్ఫాని వియ పదపరమే చ అద్దస, పస్సన్తో చ "ఏత్తకా అప్పరజక్ఖా, ఏత్తకా మహారజక్ఖా, తత్రాపి ఏత్తకా ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ"తి ఏవం సబ్బాకారతోవ అద్దస.

తత్థ తిణ్ణం పుగ్గలానం ఇమస్మింయేవ అత్తభావే భగవతో ధమ్మదేసనా అత్థం సాధేతి. పదపరమానం అనాగతత్థాయ వాసనా హోతి. అథ భగవా ఇమేసం చతున్నం పుగ్గలానం అత్థావహం ధమ్మదేసనం విదిత్వా దేసేతుకమ్యతం ఉప్పాదేత్వా పున సబ్బేపి తీసు భవేసు సత్తే భబ్బాభబ్బవసేన ద్వే కోట్ఠాసే అకాసి. యే సన్ధాయ వుత్తం "యే తే సత్తా కమ్మావరణేన సమన్నాగతా విపాకావరణేన సమన్నాగతా కిలేసావరణేన సమన్నాగతా అస్సద్ధా అచ్ఛన్దికా దుప్పఞ్ఞా అభబ్బా నియామం ఓక్కమితుం కుసలేసు ధమ్మేసు సమ్మత్తం, ఇమే తే సత్తా అభబ్బా. కతమే తే సత్తా భబ్బా? యే తే సత్తా న కమ్మావరణేన...పే.... ఇమే తే సత్తా భబ్బా"తి (విభ. ౮౨౬-౮౨౭). తత్థ సబ్బేపి అభబ్బపుగ్గలే పహాయ భబ్బపుగ్గలేయేవ ఞాణేన పరిగ్గహేత్వా "ఏత్తకా రాగచరితా, ఏత్తకా దోస, మోహ, వితక్క, సద్ధా, బుద్ధిచరితా"తి ఛ కోట్ఠాసే అకాసి, ఏవం కత్వా ధమ్మం దేసేస్సామీతి చిన్తేసి. ఏత్థ చ అప్పరజక్ఖాదిభబ్బాదివసేన ఆవజ్జేన్తస్స భగవతో తే సత్తా పుఞ్జపుఞ్జావ హుత్వా ఉపట్ఠహన్తి, న ఏకేకాతి దట్ఠబ్బం.

పచ్చభాసీతి పతిఅభాసి. **అపారుతా**తి వివటా. **అమతస్స ద్వారా**తి అరియమగ్గో. సో హి అమతసఙ్ఖాతస్స నిబ్బానస్స ద్వారం, సో మయా వివరిత్వా ఠపితో మహాకరుణూపనిస్సయేన సయమ్భుఞాణేన అధిగతత్తాతి దస్సేతి. "అపారుతం తేసం అమతస్స ద్వార"న్తి కేచి పఠన్తి. **పముఞ్చన్తు సద్ధ**న్తి సబ్బే అత్తనో సద్ధం ముఞ్చన్తు విస్సజ్జేన్తు పవేదేన్తు, మయా దేసితే ధమ్మే మయి చ అత్తనో సద్దహనాకారం ఉట్ఠాపేన్తూతి అత్థో. పచ్ఛిమపదద్వయే అయమత్థో – అహఞ్హి అత్తనో పగుణం సుప్పవత్తితమ్పి ఇమం పణీతం ఉత్తమం ధమ్మం కాయవాచాకిలమథసఞ్ఞీ హుత్వా న భాసిం, న భాసిస్సామీతి చిన్తేసిం, ఇదాని పన సబ్బో జనో సద్ధాభాజనం ఉపనేతు, పూరేస్సామి నేసం సఙ్కప్పన్తి. **అన్తరధాయీ**తి సత్థారం గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా అన్తరహితో, సకట్ఠానమేవ గతోతి అత్థో. సత్థుసన్తికఞ్హి ఉపగతానం దేవానం బ్రహ్మానఞ్చ తస్స పురతో అన్తరధానం నామ సకట్ఠానగమనమేవ.

బ్రహ్మయాచనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చవగ్గియకథావణ్ణనా

౧౦. ఏతదహోసీతి ఏతం అహోసి, “కస్స ను ఖో అహం పఠమం ధమ్మం దేసేయ్య”న్తి అయం ధమ్మదేసనాపటిసంయుత్తో వితక్కో ఉదపాదీతి అత్థో. **ఆళారోతి** తస్స నామం. దీఘపిఙ్గలో కిరేస. సో హి తుఙ్గసరీరతాయ దీఘో, పిఙ్గలచక్ఖుతాయ పిఙ్గలో, తేనస్స “ఆళారో”తి నామం అహోసి. **కాలామోతి** గోత్తం. **పణ్డితోతి** (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౮౪) పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతో, సమాపత్తిపటిలాభసంసిద్ధేన అధిగమబాహుసచ్చసఙ్ఖాతేన పణ్డితభావేన సమన్నాగతోతి అత్థో. **బ్యత్తో**తి వేయ్యత్తియేన సమన్నాగతో, సమాపత్తిపటిలాభపచ్చయేన పారిహారికపఞ్ఞాసఙ్ఖాతేన బ్యత్తభావేన సమన్నాగతోతి అత్థో. **మేధావీతి** ఠానుప్పత్తియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో. అథ వా **మేధావీతి** తిహేతుకపటిసన్ధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ తంతంఇతికత్తబ్బతాపఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ చ మేధాయ సమన్నాగతోతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **అప్పరజక్ఖజాతికోతి** సమాపత్తియా విక్ఖమ్భితత్తా నిక్కిలేసజాతికో విసుద్ధసత్తో. **ఆజానిస్సతీతి** సల్లక్ఖేస్సతి పటివిజ్ఝిస్సతి.

భగవతోపి ఖో ఞాణం ఉదపాదీతి భగవతోపి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం ఉప్పజ్జి. భగవా కిర దేవతాయ కథితేనేవ నిట్ఠం అగన్త్వా సయమ్పి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన ఓలోకేన్తో ఇతో సత్తమదివసమత్థకే కాలం కత్వా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తోతి అద్దస. తం సన్ధాయాహ “భగవతోపి ఖో ఞాణం ఉదపాదీ”తి. **మహాజానియోతి** సత్తదివసబ్భన్తరే పత్తబ్బమగ్గఫలతో పరిహీనత్తా మహతీ జాని పరిహాని అస్సాతి మహాజానియో. అక్ఖణే నిబ్బత్తత్తా ఇధ ధమ్మదేసనట్ఠానం ఆగమనపాదాపి నత్థి, అథాహం తత్థ గచ్ఛేయ్యం, గన్త్వా దేసియమానం ధమ్మమ్పిస్స సోతుం సోతపసాదోపి నత్థి, ఏవం మహాజానియో జాతోతి దస్సేతి. కిం పన భగవతా తం అత్తనో బుద్ధానుభావేన ధమ్మం ఞాపేతుం న సక్కాతి? ఆమ న సక్కా, న హి పరతోఘోససమన్తరేన సావకానం ధమ్మాభిసమయో సమ్భవతి, అఞ్ఞథా ఇతరపచ్చయరహితస్సపి ధమ్మాభిసమయేన భవితబ్బం, న చ తం అత్థి. వుత్తఞ్హేతం – “ద్వేమే, భిక్ఖవే, పచ్చయా సమ్మాదిట్ఠియా ఉప్పాదాయ పరతో చ ఘోసో అజ్ఝత్తఞ్చ యోనిసోమనసికారో”తి (అ॰ ని॰ ౨.౧౨౭).

ఉదకోతి తస్స నామం, రామస్స పన పుత్తతాయ **రామపుత్తో. అభిదోసకాలకతోతి** అడ్ఢరత్తే కాలకతో. **భగవతోపి ఖో ఞాణం ఉదపాదీతి** ఇధాపి కిర భగవా దేవతాయ కథితవచనేన సన్నిట్ఠానం అకత్వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన ఓలోకేన్తో “హియ్యో అడ్ఢరత్తే కాలం కత్వా ఉదకో రామపుత్తో నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తో”తి అద్దస, తస్మా ఏవం వుత్తం. సేసం పురిమసదిసమేవ.

బహూపకారాతి బహుఉపకారా. **పధానపహితత్తం ఉపట్ఠహింసూతి** పధానత్థాయ పేసితత్తభావం వసనట్ఠానే పరివేణసమ్మజ్జనేన పత్తచీవరం గహేత్వా అనుబన్ధనేన ముఖోదకదన్తకట్ఠదానాదినా చ ఉపట్ఠహింసు. కే పనేతే పఞ్చవగ్గియా నామ? యే తే –

> రామో ధజో లక్ఖణో చాపి మన్తీ;
> కోణ్డఞ్ఞో చ భోజో సుయామో సుదత్తో;
> ఏతే తదా అట్ఠ అహేసుం బ్రాహ్మణా;
> ఛళఙ్గవా మన్తం వియాకరింసూతి. (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౮౪; జా॰ అట్ఠ॰ ౧.నిదానకథా; అప॰ అట్ఠ॰ ౧.అవిదూరేనిదానకథా);

బోధిసత్తస్స జాతకాలే సుపినపటిగ్గాహకా చేవ లక్ఖణపటిగ్గాహకా చ అట్ఠ బ్రాహ్మణా. తేసు తయో ద్వేధా బ్యాకరింసు "ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతో అగారం అజ్ఝావసమానో రాజా హోతి చక్కవత్తీ, పబ్బజమానో బుద్ధో"తి. పఞ్చ బ్రాహ్మణా ఏకంసబ్యాకరణా అహేసుం "ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతో అగారే న తిట్ఠతి, బుద్ధోవ హోతీ"తి. తేసు పురిమా తయో యథామన్తపదం గతా. ఏతే హి లక్ఖణమన్తసఙ్ఖాతవేదవచనానురూపం పటిపన్నా ద్వే గతియో భవన్తి అనఞ్ఞాతి వుత్తనియామేన నిచ్ఛినితుం అసక్కోన్తా వుత్తమేవ పటిపజ్జింసు, న మహాపురిసస్స బుద్ధభావప్పత్తిం పచ్చాసీసింసు. ఇమే పన కోణ్డఞ్ఞాదయో పఞ్చ "ఏకంసతో బుద్ధో భవిస్సతీ"తి జాతనిచ్ఛయత్తా మన్తపదం అతిక్కన్తా. తే అత్తనా లద్ధం తుట్ఠిదానం ఞాతకానం విస్సజ్జేత్వా "అయం మహాపురిసో అగారే న అజ్ఝావసిస్సతి, ఏకన్తేన బుద్ధో భవిస్సతీ"తి నిబ్బేమతికా బోధిసత్తం ఉద్దిస్స సమణపబ్బజ్జం పబ్బజితా, తేసం పుత్తాతిపి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయం పటిక్ఖిత్తం. ఏతే కిర దహరకాలేవ బహూ మన్తే జానింసు, తస్మా నే బ్రాహ్మణా ఆచరియట్ఠానే ఠపయింసు. తే "పచ్ఛా అమ్హేహి పుత్తదారజటం ఛిన్దిత్వా న సక్కా భవిస్సతి పబ్బజితు"న్తి దహరకాలేయేవ పబ్బజిత్వా రమణీయాని సేనాసనాని పరిభుఞ్జన్తా విచరింసు. కాలేన కాలం పన "కిం భో మహాపురిసో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో"తి పుచ్ఛన్తి. మనుస్సా "కుహిం తుమ్హే మహాపురిసం పస్సిస్సథ, తీసు పాసాదేసు వివిధనాటకమజ్ఝే దేవో వియ సమ్పత్తిం అనుభోతీ"తి వదన్తి. తే సుత్వా "న తావ మహాపురిసస్స ఞాణం పరిపాకం గచ్ఛతీ"తి అప్పోస్సుక్కా విహరింసుయేవ.

కస్మా పనేత్థ భగవా "బహుకారా ఖో మే పఞ్చవగ్గియా"తి ఆహ. కిం ఉపకారకానంయేవ ఏస ధమ్మం దేసేతి, అనుపకారకానం న దేసేతీతి? నో న దేసేతి. పరిచయవసేన హేస ఆళారఞ్చేవ కాలామం ఉదకఞ్చ రామపుత్తం ఓలోకేసి. ఏతస్మిం పన బుద్ధక్ఖేత్తే ఠపేత్వా అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞం అఞ్ఞో పఠమం ధమ్మం సచ్ఛికాతుం సమత్థో నామ నత్థి. కస్మా? తథావిధఉపనిస్సయత్తా. పుబ్బే కిర పుఞ్ఞకరణకాలే ద్వే భాతరో అహేసుం. తే చ ఏకతో సస్సం అకంసు. తత్థ జేట్ఠస్స "ఏకస్మిం సస్సే నవ వారే అగ్గసస్సదానం మయా దాతబ్బ"న్తి అహోసి. సో వప్పకాలే బీజగ్గం నామ దత్వా గబ్భకాలే కనిట్ఠేన సద్ధిం మన్తేసి "గబ్భకాలే గబ్భం ఫాలేత్వా దస్సామీ"తి. కనిట్ఠో "తరుణసస్సం నాసేతుకామోసీ"తి ఆహ. జేట్ఠో కనిట్ఠస్స అననువత్తనభావం ఞత్వా ఖేత్తం విభజిత్వా అత్తనో కోట్ఠాసతో గబ్భం ఫాలేత్వా ఖీరం నీహరిత్వా సప్పిఫాణితేన యోజేత్వా అదాసి, పుథుకకాలే పుథుకం కారేత్వా అదాసి , లాయనే లాయనగ్గం, వేణికరణే వేణగ్గం, వేణియో పురిసభారవసేన బన్ధిత్వా కలాపకరణే కలాపగ్గం, ఖలే కలాపానం ఠపనదివసే ఖలగ్గం, మద్దిత్వా వీహీనం రాసికరణదివసే ఖలభణ్డగ్గం, కోట్ఠాగారే ధఞ్ఞస్స పక్ఖిపనదివసే కోట్ఠగ్గన్తి ఏవం ఏకస్మిం సస్సే నవ వారే అగ్గదానం అదాసి. కనిట్ఠో పన ఖలతో ధఞ్ఞం ఉద్ధరిత్వా గహణదివసే అదాసి. తేసు జేట్ఠో అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరో జాతో, కనిట్ఠో సుభద్దపరిబ్బాజకో. ఇతి ఏకస్మిం సస్సే నవన్నం అగ్గదానానం దిన్నత్తా ఠపేత్వా థేరం అఞ్ఞో పఠమం ధమ్మం సచ్ఛికాతుం సమత్థో నామ నత్థి. "నవన్నం అగ్గదానానం దిన్నత్తా"తి ఇదఞ్చ తస్స రత్తఞ్ఞూనం అగ్గభావత్థాయ కతాభినీహారానురూపం పవత్తితసావకపారమియా చిణ్ణన్తే పవత్తితత్తా వుత్తం. తిణ్ణమ్పి హి బోధిసత్తానం తంతంపారమియా సిఖాప్పత్తకాలే పవత్తితం పుఞ్ఞం అపుఞ్ఞం వా గరుతరవిపాకమేవ హోతి, ధమ్మస్స చ సబ్బపఠమం సచ్ఛికిరియాయ వినా కథం రత్తఞ్ఞూనం అగ్గభావసిద్ధీతి? "బహుకారా ఖో మే పఞ్చవగ్గియా"తి ఇదం పన ఉపకారానుస్సరణమత్తకేనేవ వుత్తం.

ఇసిపతనే మిగదాయేతి తస్మిం కిర పదేసే అనుప్పన్నే బుద్ధే పచ్చేకసమ్బుద్ధా గన్ధమాదనపబ్బతే సత్తాహం నిరోధసమాపత్తియా వీతినామేత్వా నిరోధా వుట్ఠాయ నాగలతాదన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా అనోతత్తదహే ముఖం ధోవిత్వా పత్తచీవరమాదాయ ఆకాసేన ఆగన్త్వా నిపతన్తి. తత్థ చీవరం పారుపిత్వా నగరే పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చా గమనకాలేపి

తతోయేవ ఉప్పతిత్వా గచ్ఛన్తి. ఇతి ఇసయో ఏత్థ నిపతన్తి ఉప్పతన్తి చాతి తం ఠానం "ఇసిపతన"న్తి సఙ్ఖం గతం, మిగానం పన అభయత్థాయ దిన్నత్తా "మిగదాయో"తి వుచ్చతి. తేన వుత్తం "ఇసిపతనే మిగదాయే"తి. అఞ్ఞే బుద్ధా పఠమం ధమ్మదేసనత్థాయ గచ్ఛన్తా ఆకాసేన గన్త్వా తత్థేవ ఓతరన్తి, అమ్హాకం పన భగవా ఉపకస్స ఆజీవకస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా "ఉపకో ఇమం అద్ధానం పటిపన్నో, సో మం దిస్వా సల్లపిత్వా గమిస్సతి, అథ పున నిబ్బిన్నో ఆగమ్మ అరహత్తం సచ్ఛికరిస్సతీ"తి ఞత్వా అట్ఠారసయోజనం మగ్గం పదసావ అగమాసి. తేన వుత్తం "యేన బారాణసీ, తేన చారికం పక్కామీ"తి.

౧౧. **అన్తరా చ గయం అన్తరా చ బోధి**న్తి గయాయ చ బోధిస్స చ వివరే తిగావుతన్తరే ఠానే. బోధిమణ్డతో హి గయా తీణి గావుతాని, బారాణసీ అట్ఠారస యోజనాని. ఉపకో బోధిమణ్డస్స చ గయాయ చ అన్తరే భగవన్తం అద్దస. అన్తరా-సద్దేన పన యుత్తత్తా ఉపయోగవచనం కతం. ఈదిసేసు చ ఠానేసు అక్ఖరచిన్తకా "అన్తరా గామఞ్చ నదిఞ్చ యాతీ"తి ఏవం ఏకమేవ అన్తరా-సద్దం పయుజ్జన్తి, సో దుతియపదేనపి యోజేతబ్బో హోతి, అయోజియమానే ఉపయోగవచనం న పాపుణాతి సామివచనస్స పసఙ్గే అన్తరా-సద్దయోగేన ఉపయోగవచనస్స ఇచ్ఛితత్తా. ఇధ పన యోజేత్వా ఏవ వుత్తో. **అద్ధానమగ్గ**న్తి అద్ధానసఙ్ఖాతం మగ్గం, దీఘమగ్గన్తి అత్థో. అద్ధానగమనసమయస్స విభఙ్గే "అడ్ఢయోజనం గచ్ఛిస్సామీతి భుఞ్జితబ్బ"న్తిఆదివచనతో (పాచి॰ ౨౧౮) అడ్ఢయోజనమ్పి అద్ధానమగ్గో హోతి. బోధిమణ్డతో పన గయా తిగావుతం. **విప్పసన్నానీ**తి సుట్ఠు పసన్నాని. **ఇన్ద్రియానీ**తి మనచ్ఛట్ఠాని ఇన్ద్రియాని. **పరిసుద్ధో**తి నిద్దోసో. **పరియోదాతో**తి తస్సేవ వేవచనం. నిరుపక్కిలేసతాయేవ హి ఏస "పరియోదాతో"తి వుత్తో, న సేతభావేన. ఏతస్స పరియోదాతతం దిస్వావ ఇన్ద్రియానం విప్పసన్నతం అఞ్ఞాసి, నయగ్గాహీపఞ్ఞా కిరేసా తస్స ఆజీవకస్స.

సబ్బాభిభూతి సబ్బం తేభూమకధమ్మం అభిభవిత్వా ఠితో. **సబ్బవిదూ**తి సబ్బం చతుభూమకధమ్మం అవేదిం అఞ్ఞాసిం సబ్బసో ఞేయ్యావరణస్స పహీనత్తా. **సబ్బేసు ధమ్మేసు అనూపలిత్తో**తి సబ్బేసు తేభూమకధమ్మేసు రజ్జనదుస్సనముయ్హనాదినా కిలేసలేపేన అలిత్తో. **సబ్బఞ్జహో**తి సబ్బం తేభూమకధమ్మం జహిత్వా ఠితో. అప్పహాతబ్బమ్పి హి కుసలాబ్యాకతం తప్పటిబద్ధకిలేసప్పహానేన పహీనత్తా న హోతీతి జహితమేవ హోతి. **తణ్హక్ఖయే విముత్తో**తి తణ్హక్ఖయే నిబ్బానే ఆరమ్మణకరణవసేన విముత్తో. **సయం అభిఞ్ఞాయా**తి సబ్బం చతుభూమకధమ్మం అత్తనావ జానిత్వా. **కముద్దిసేయ్య**న్తి కం అఞ్ఞం "అయం మే ఆచరియో"తి ఉద్దిసేయ్యం.

న మే ఆచరియో అత్థీతి లోకుత్తరధమ్మే మయ్హం ఆచరియో నామ నత్థి. కిఞ్చాపి హి లోకియధమ్మానమ్పి యాదిసో లోకనాథస్స అధిగమో, న తాదిసో అధిగమో పరూపదేసో అత్థి, లోకుత్తరధమ్మే పనస్స లేసోపి నత్థి. **నత్థి మే పటిపుగ్గలో**తి మయ్హం సీలాదీహి గుణేహి పటినిధిభూతో పుగ్గలో నామ నత్థి. **సమ్మాసమ్బుద్ధో**తి హేతునా నయేన చత్తారి సచ్చాని సయం బుద్ధో . **సీతిభూతో**తి సబ్బకిలేసగ్గినిబ్బాపనేన సీతిభూతో, కిలేసానం యేవ నిబ్బుతత్తా **నిబ్బుతో**.

కాసినం పురన్తి కాసిరట్ఠే నగరం. **ఆహఞ్ఛ**న్తి ఆహనిస్సామి. **అమతదున్దుభి**న్తి వేనేయ్యానం అమతాధిగమాయ ఉగ్ఘోసనాదిం కత్వా సత్థు ధమ్మదేసనా "అమతదున్దుభీ"తి వుత్తా, ధమ్మచక్కపటిలాభాయ తం అమతభేరిం పహరిస్సామీతి గచ్ఛామీతి వుత్తం హోతి.

అరహసి అనన్తజినోతి అనన్తజినోపి భవితుం యుత్తోతి అత్థో. అనన్తఞాణో జితకిలేసోతి **అనన్తజినో. హుపేయ్యాపావుసోతి** ఆవుసో ఏవమ్పి నామ భవేయ్య, ఏవంవిధే నామ రూపరతనే ఈదిసేన ఞాణేన భవితబ్బన్తి అధిప్పాయో. అయఞ్హిస్స పబ్బజ్జాయ పచ్చయో జాతో. కతాధికారో హేస. తథా హి భగవా తేన సమాగమనత్థం పదసావ తం మగ్గం పటిపజ్జి. **పక్కామీ**తి వఙ్కహారజనపదం నామ అగమాసి.

తత్థేకం మిగలుద్దకగామకం నిస్సాయ వాసం కప్పేసి, జేట్ఠకలుద్దకో తం ఉపట్ఠాసి. తస్మిఞ్చ జనపదే చణ్డా మక్ఖికా హోన్తి. అథ నం ఏకాయ చాటియా వసాపేసుం. మిగలుద్దకో దూరం మిగవం గచ్ఛన్తో "అమ్హాకం అరహన్తే మా పమజ్జీ"తి చాపం నామ ధీతరం ఆణాపేత్వా అగమాసి సద్ధిం పుత్తభాతుకేహి. సా చస్స ధీతా దస్సనీయా హోతి కోట్ఠాససమ్పన్నా. దుతియదివసే ఉపకో ఘరం ఆగతో తం దారికం సబ్బం ఉపచారం కత్వా పరివిసితుం ఉపగతం దిస్వా రాగేన అభిభూతో భుఞ్జితుమ్పి అసక్కోన్తో భాజనేన భత్తం ఆదాయ వసనట్ఠానం గన్త్వా భత్తం ఏకమన్తం నిక్ఖిపిత్వా "సచే చాపం లభామి, జీవామి. నో చే, మరామీ"తి నిరాహారో సయి. సత్తమే దివసే మాగవికో ఆగన్త్వా ధీతరం ఉపకస్స పవత్తిం పుచ్ఛి. సా "ఏకదివసమేవ ఆగన్త్వా పున నాగతపుబ్బో"తి ఆహ.

మాగవికో ఆగతవేసేనేవ నం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛిస్సామీతి తఙ్ఖణంయేవ గన్త్వా "కిం, భన్తే, అఫాసుక"న్తి పాదే పరామసన్తో పుచ్ఛి. ఉపకో నిత్థునన్తో పరివత్తతియేవ. సో "వద భన్తే, యం మయా సక్కా కాతుం, సబ్బం కరిస్సామీ"తి ఆహ. ఉపకో "సచే చాపం లభామి, జీవామి, నో చే, మయ్హమేవ మరణం సేయ్యో"తి ఆహ. జానాసి కిర, భన్తే, కిఞ్చి సిప్పన్తి? న జానామీతి. న, భన్తే, కిఞ్చి సిప్పం అజానన్తేన సక్కా ఘరావాసం అధిట్ఠాతున్తి. సో ఆహ "నాహం కిఞ్చి సిప్పం జానామి, అపిచ తుమ్హాకం మంసహారకో భవిస్సామి, మంసఞ్చ విక్కిణిస్సామీ"తి. మాగవికో "అమ్హాకమ్పి ఏతదేవ రుచ్చతీ"తి ఉత్తరసాటకం దత్వా ఘరం ఆనేత్వా ధీతరం అదాసి. తేసం సంవాసమన్వాయ పుత్తో విజాయి, "సుభద్దో"తిస్స నామం అకంసు. చాపా తస్స రోదనకాలే "మంసహారకస్స పుత్త మిగలుద్దకస్స పుత్త మా రోది మా రోదీ"తిఆదీని వదమానా పుత్తతోసనగీతేన ఉపకం ఉప్పణ్డేసి. "భద్దే త్వం మం అనాథోతి మఞ్ఞసి, అత్థి మే అనన్తజినో నామ సహాయో, తస్సాహం సన్తికం గమిస్సామీ"తి ఆహ. చాపా "ఏవమయం అట్టీయతీ"తి ఞత్వా పునప్పునం కథేసి. సో ఏకదివసం అనారోచేత్వావ మజ్ఝిమదేసాభిముఖో పక్కామి.

భగవా చ తేన సమయేన సావత్థియం విహరతి జేతవనే, అథ ఖో భగవా పటికచ్చేవ భిక్ఖూ ఆణాపేసి "యో, భిక్ఖవే, అనన్తజినోతి పుచ్ఛమానో ఆగచ్ఛతి, తస్స మం దస్సేయ్యాథా"తి. ఉపకోపి ఖో "కుహిం అనన్తజినో వసతీ"తి పుచ్ఛన్తో అనుపుబ్బేన సావత్థిం ఆగన్త్వా విహారమజ్ఝే ఠత్వా "కుహిం అనన్తజినో"తి పుచ్ఛి. తం భిక్ఖూ భగవతో సన్తికం నయింసు. సో చ భగవన్తం దిస్వా "సఞ్జానాథ మం భగవా"తి ఆహ. ఆమ ఉపక సఞ్జానామి, కుహిం పన త్వం వసిత్థాతి. వఙ్కహారజనపదే, భన్తేతి. ఉపక మహల్లకోసి జాతో, పబ్బజితుం సక్ఖిస్ససీతి. పబ్బజిస్సామి, భన్తేతి. భగవా పబ్బాజేత్వా తస్స కమ్మట్ఠానం అదాసి. సో కమ్మట్ఠానే కమ్మం కరోన్తో అనాగామిఫలే పతిట్ఠాయ కాలం కత్వా అవిహేసు నిబ్బత్తో, నిబ్బత్తిక్ఖణేయేవ చ అరహత్తం పాపుణి. అవిహే నిబ్బత్తమత్తా హి సత్త జనా అరహత్తం పాపుణింసు, తేసం సో అఞ్ఞతరో. వుత్తఞ్హేతం –

"అవిహం ఉపపన్నాసే, విముత్తా సత్త భిక్ఖవో;
రాగదోసపరిక్ఖీణా, తిణ్ణా లోకే విసత్తికం.

“ఉపకో పలగణ్డో చ, పుక్కుసాతి చ తే తయో;

భద్దియో ఖణ్డదేవో చ, బాహురగ్గి చ సఙ్గియో;

తే హిత్వా మానుసం దేహం, దిబ్బయోగం ఉపచ్చగు”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౫౦, ౧౦౫);

౧౨. సణ్ఠపేసున్తి “నేవ అభివాదేతబ్బో”తిఆదినా కతికం అకంసు. **బాహుల్లికోతి** చీవరబాహుల్లాదీనం అత్థాయ పటిపన్నో. **పధానవిబ్భన్తోతి** పధానతో పుబ్బే అనుట్ఠితదుక్కరచరణతో విబ్భన్తో భట్ఠో పరిహీనో. **ఆవత్తో బాహుల్లాయాతి** చీవరాదిబహుభావత్థాయ ఆవత్తో. **అపిచ ఖో ఆసనం ఠపేతబ్బన్తి** అపిచ ఖో పనస్స ఉచ్చకులే నిబ్బత్తస్స ఆసనమత్తం ఠపేతబ్బన్తి వదింసు. **అసణ్ఠహన్తాతి** బుద్ధానుభావేన బుద్ధతేజేన అభిభూతా అత్తనో కతికాయ ఠాతుం అసక్కోన్తా. **నామేన చ ఆవుసోవాదేన చ సముదాచరన్తీతి** “గోతమా”తి చ “ఆవుసో”తి చ వదన్తి, “ఆవుసో గోతమ, మయం ఉరువేలాయం పధానకాలే తుయ్హం పత్తచీవరం గహేత్వా విచరిమ్హ, ముఖోదకం దన్తకట్ఠం అదమ్హ, వుత్థపరివేణం సమ్మజ్జిమ్హ, పచ్ఛా తే కో వత్తపటిపత్తిం అకాసి, కచ్చి అమ్హేసు పక్కన్తేసు న చిన్తయిత్థా”తి ఏవరూపం కథం కథేన్తీతి అత్థో.

న చిరస్సేవాతి అచిరేనేవ. **కులపుత్తాతి** దువిధా కులపుత్తా జాతికులపుత్తా ఆచారకులపుత్తా చ, ఏతే పన ఉభయథాపి కులపుత్తాయేవ. **అగారస్మాతి** ఘరా. అగారాయ హితం అగారియం, కసిగోరక్ఖాది కుటుమ్బపోసనకమ్మం వుచ్చతి. నత్థి ఏత్థ అగారియన్తి **అనగారియం**. పబ్బజ్జాయేతం అధివచనం. **పబ్బజన్తీతి** ఉపగచ్ఛన్తి ఉపసఙ్కమన్తి. **తదనుత్తరన్తి** తం అనుత్తరం. **బ్రహ్మచరియపరియోసానన్తి** మగ్గబ్రహ్మచరియస్స పరియోసానం, అరహత్తఫలన్తి వుత్తం హోతి. తస్స హి అత్థాయ కులపుత్తా పబ్బజన్తి. **దిట్ఠేవ ధమ్మేతి** తస్మింయేవ అత్తభావే. **సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వాతి** అత్తనోయేవ పఞ్ఞాయ పచ్చక్ఖం కత్వా, అపరప్పచ్చయం కత్వాతి అత్థో. **ఉపసమ్పజ్జ విహరిస్సథాతి** పాపుణిత్వా సమ్పాదేత్వా విహరిస్సథ.

ఇరియాయాతి దుక్కరఇరియాయ. **పటిపదాయాతి** దుక్కరపటిపత్తియా. **దుక్కరకారికాయాతి** పసతపసతముగ్గయూసాదిఆహరణాదినా దుక్కరకరణేన. **ఉత్తరి మనుస్సధమ్మాతి** మనుస్సధమ్మతో ఉపరి. అలం అరియం కాతున్తి అలమరియో, అరియభావాయ సమత్థోతి వుత్తం హోతి, ఞాణదస్సనమేవ ఞాణదస్సనవిసేసో, అలమరియో చ సో ఞాణదస్సనవిసేసో చాతి **అలమరియఞాణదస్సనవిసేసో. ఞాణదస్సనన్తి** చ దిబ్బచక్ఖుపి విపస్సనాపి మగ్గోపి ఫలమ్పి పచ్చవేక్ఖణఞాణమ్పి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమ్పి వుచ్చతి. “అప్పమత్తో సమానో ఞాణదస్సనం ఆరాధేతీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౧౧) హి ఏత్థ దిబ్బచక్ఖు ఞాణదస్సనం నామ. “ఞాణదస్సనాయ చిత్తం అభినీహరతి అభినిన్నామేతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౩౫) ఏత్థ విపస్సనాఞాణం. “అభబ్బా తే ఞాణదస్సనాయ అనుత్తరాయ సమ్బోధాయా”తి (అ॰ ని॰ ౪.౧౯౬) ఏత్థ మగ్గో. “అయమఞ్ఞో ఉత్తరిమనుస్సధమ్మా అలమరియఞాణదస్సనవిసేసో అధిగతో ఫాసువిహారో”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౨౮) ఏత్థ ఫలం. “ఞాణఞ్చ పన మే దస్సనం ఉదపాది ‘అకుప్పా మే చేతోవిముత్తి, అయమన్తిమా జాతి, నత్థి దాని పునబ్భవో’”తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౮౧; మహావ॰ ౧౬) ఏత్థ పచ్చవేక్ఖణఞాణం. “ఞాణఞ్చ పన మే దస్సనం ఉదపాది ‘సత్తాహకాలకతో ఆళారో కాలామో’”తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౮౪; ౨.౩౪౦; మహావ॰ ౧౦) ఏత్థ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం. ఇధ పన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణపదట్ఠానో అరియమగ్గో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమేవ వా అధిప్పేతం.

అభిజానాథ మే నోతి అభిజానాథ ను మే. **ఏవరూపం పభావితమేతన్తి** ఏత్థ ఏవరూపం వాక్యభేదన్తి అత్థో, అపి ను అహం ఉరువేలాయం పధానే తుమ్హాకం సఙ్గణ్హనత్థం అనుక్కణ్ఠనత్థం రత్తిం వా దివా వా ఆగన్త్వా “ఆవుసో, మయం యత్థ

కత్థచి గమిస్సామాతి మా వితక్కయిత్థ, మయ్హం ఓభాసో వా కమ్మట్ఠాననిమిత్తం వా పఞ్ఞాయతీ”తి ఏవరూపం కఞ్చి వచనభేదం అకాసిన్తి అధిప్పాయో. తే ఏకపదేనేవ సతిం లభిత్వా ఉప్పన్నగారవా “అద్ధా ఏస బుద్ధో జాతో”తి సద్దహిత్వా “నో హేతం భన్తే”తి ఆహంసు. **అసక్ఖి ఖో భగవా పఞ్చవగ్గియే భిక్ఖూ సఞ్ఞాపేతు**న్తి భగవా పఞ్చవగ్గియే భిక్ఖూ “బుద్ధో అహ”న్తి జానాపేతుం అసక్ఖి. **అఞ్ఞా చిత్తం ఉపట్ఠాపేసు**న్తి అఞ్ఞాయ అరహత్తప్పత్తియా చిత్తం ఉపట్ఠపేసుం అభినీహరింసు.

ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తవణ్ణనా

౧౩. **ద్వేమే, భిక్ఖవే, అన్తా**తి ద్వే ఇమే, భిక్ఖవే, కోట్ఠాసా, ద్వే భాగాతి అత్థో. భాగవచనో హేత్థ అన్త-సద్దో “పుబ్బన్తే ఞాణం అపరన్తే ఞాణ”న్తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౧౦౬౩) వియ. ఇమస్స పన పదస్స ఉచ్చారణసమకాలం పవత్తనిగ్ఘోసో బుద్ధానుభావేన హేట్ఠా అవీచిం ఉపరి భవగ్గం పత్వా దససహస్సిలోకధాతుం ఫరిత్వా అట్ఠాసి. తస్మింయేవ సమయే పరిపక్కకుసలమూలా సచ్చాభిసమ్బోధాయ కతాధికారా అట్ఠారసకోటిసఙ్ఖా బ్రహ్మానో సమాగచ్ఛింసు. పచ్ఛిమదిసాయ సూరియో అత్థమేతి, పాచీనదిసాయ ఆసాళ్హనక్ఖత్తేన యుత్తో పుణ్ణచన్దో ఉగ్గచ్ఛతి. తస్మిం సమయే భగవా ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తం ఆరభన్తో “ద్వేమే, భిక్ఖవే, అన్తా”తిఆదిమాహ.

తత్థ **పబ్బజితేనా**తి గిహిబన్ధనం ఛేత్వా పబ్బజ్జుపగతేన. **న సేవితబ్బా**తి న వళఞ్జేతబ్బా నానుయుఞ్జితబ్బా. **యో చాయం కామేసు కామసుఖల్లికానుయోగో**తి యో చ అయం వత్థుకామేసు కిలేసకామసుఖస్స అనుయోగో, కిలేసకామసంయుత్తస్స సుఖస్స అనుగతోతి అత్థో. **హీనో**తి లామకో. **గమ్మో**తి గామవాసీనం సన్తకో తేహి సేవితబ్బతాయ. **పోథుజ్జనికో**తి పుథుజ్జనేన అన్ధబాలజనేన ఆచిణ్ణో. **అనరియో**తి న అరియో న విసుద్ధో న ఉత్తమో, న వా అరియానం సన్తకో. **అనత్థసంహితో**తి న అత్థసంహితో, హితసుఖావహకారణం అనిస్సితోతి అత్థో. **అత్తకిలమథానుయోగో**తి అత్తనో కిలమథస్స అనుయోగో, దుక్ఖకరణం దుక్ఖుప్పాదనన్తి అత్థో. **దుక్ఖో**తి కణ్టకాపస్సయసేయ్యాదీహి అత్తబాధనేహి దుక్ఖావహో. **మజ్ఝిమా పటిపదా**తి అరియమగ్గం సన్ధాయ వుత్తం. మగ్గో హి కామసుఖల్లికానుయోగో ఏకో అన్తో, అత్తకిలమథానుయోగో ఏకో అన్తో, ఏతే ద్వే అన్తే న ఉపేతి న ఉపగచ్ఛతి, విముత్తో ఏతేహి అన్తేహి, తస్మా “మజ్ఝిమా పటిపదా”తి వుచ్చతి. ఏతేసం మజ్ఝే భవత్తా **మజ్ఝిమా,** వట్టదుక్ఖనిస్సరణత్థికేహి పటిపజ్జితబ్బతో చ **పటిపదా**తి, తథా లోభో ఏకో అన్తో, దోసో ఏకో అన్తో. సస్సతం ఏకం అన్తం, ఉచ్ఛేదో ఏకో అన్తోతి పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం.

చక్ఖుకరణీతిఆదీహి తమేవ పటిపదం థోమేతి. పఞ్ఞాచక్ఖుం కరోతీతి చక్ఖుకరణీ. సా హి చతున్నం సచ్చానం దస్సనాయ సంవత్తతి పరిఞ్ఞాభిసమయాదిభేదస్స దస్సనస్స పవత్తనట్ఠేనాతి “చక్ఖుకరణీ”తి వుచ్చతి. తయిదం సతిపి పటిపదాయ అనఞ్ఞత్తే అవయవవసేన సిజ్ఝమానో అత్థో సముదాయేన కతో నామ హోతీతి ఉపచారవసేన వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. దుతియపదం తస్సేవ వేవచనం. **ఉపసమాయా**తి కిలేసుపసమత్థాయ. **అభిఞ్ఞాయా**తి చతున్నం సచ్చానం అభిజాననత్థాయ. **సమ్బోధాయా**తి తేసంయేవ సమ్బుజ్ఝనత్థాయ. **నిబ్బానాయా**తి నిబ్బానసచ్ఛికిరియాయ. అథ వా **నిబ్బానాయా**తి అనుపాదిసేసనిబ్బానాయ. “ఉపసమాయా”తి హి ఇమినా సఉపాదిసేసనిబ్బానం గహితం.

ఇదాని తం మజ్ఝిమప్పటిపదం సరూపతో దస్సేతుకామో “కతమా చ సా”తి పుచ్ఛిత్వా “అయమేవా”తిఆదినా నయేన విస్సజ్జేసి. తత్థ **అయమేవా**తి అవధారణవచనం అఞ్ఞస్స నిబ్బానగామిమగ్గస్స అత్థిభావపటిసేధనత్థం. సత్తాపటిక్ఖేపో హి ఇధ పటిసేధనం అలబ్భమానత్తా అఞ్ఞస్స మగ్గస్స. **అరియో**తి కిలేసానం ఆరకత్తా అరియో నిరుత్తినయేన. అరిపహానాయ

సంవత్తతీతిపి **అరియో** అరయో పాపధమ్మా యన్తి అపగచ్ఛన్తి ఏతేనాతి కత్వా. అరియేన భగవతా దేసితత్తా అరియస్స అయన్తిపి **అరియో**, అరియభావప్పటిలాభాయ సంవత్తతీతిపి **అరియో**. ఏత్థ పన అరియకరో అరియోతిపి ఉత్తరపదలోపేన అరియ-సద్దసిద్ధి వేదితబ్బా. అట్ఠహి అఙ్గేహి ఉపేతత్తా **అట్ఠఙ్గికో**. మగ్గఙ్గసముదాయే హి మగ్గవోహారో, సముదాయో చ సముదాయీహి సమన్నాగతో నామ హోతి. అయం పనేత్థ వచనత్థో – అత్తనో అవయవభూతాని అట్ఠఙ్గాని ఏతస్స సన్తీతి అట్ఠఙ్గికోతి. పరమత్థతో పన అఙ్గానియేవ మగ్గో పఞ్చఙ్గికతూరియాదీని వియ, న చ అఙ్గవినిముత్తో ఛళఙ్గో వేదో వియ. కిలేసే మారేన్తో గచ్ఛతీతి **మగ్గో** నిరుత్తినయేన, నిబ్బానం మగ్గతి గవేసతీతి వా **మగ్గో**. అరియమగ్గో హి నిబ్బానం ఆరమ్మణం కరోన్తో గవేసన్తో వియ హోతి. నిబ్బానత్థికేహి మగ్గీయతీతి వా **మగ్గో** వివట్టూపనిస్సయపుఞ్ఞకరణతో పట్ఠాయ తదత్థపటిపత్తితో. గమ్మతి వా తేహి పటిపజ్జీయతీతి **మగ్గో**. ఏత్థ పన ఆదిఅన్తవిపరియాయేన సద్దసిద్ధి వేదితబ్బా.

సేయ్యథిదన్తి నిపాతో, తస్స కతమో సో ఇతి చేతి అత్థో, కతమాని వా తాని అట్ఠఙ్గానీతి. సబ్బలిఙ్గవిభత్తివచనసాధారణో హి అయం నిపాతో. ఏకమేకమ్పి అఙ్గం మగ్గోయేవ. యథాహ "సమ్మాదిట్ఠి మగ్గో చేవ హేతు చా"తి (ధ॰ స॰ ౧౦౩౯). పోరాణాపి భణన్తి "దస్సనమగ్గో సమ్మాదిట్ఠి, అభినిరోపనమగ్గో సమ్మాసఙ్కప్పో…పే॰… అవిక్ఖేపమగ్గో సమ్మాసమాధీ"తి. నను చ అఙ్గాని సముదితాని మగ్గో అన్తమసో సత్తఙ్గవికలస్స అరియమగ్గస్స అభావతోతి? సచ్చమేతం సచ్చసమ్పటివేధే, మగ్గప్పచ్చయతాయ పన యథాసకం కిచ్చకరణేన పచ్చేకమ్పి తాని మగ్గోయేవ, అఞ్ఞథా సముదితానమ్పి తేసం మగ్గకిచ్చం న సమ్భవేయ్యాతి. సమ్మాదిట్ఠిఆదీసు సమ్మా పస్సతీతి **సమ్మాదిట్ఠి**, సమ్మా సఙ్కప్పేతి సమ్పయుత్తధమ్మే నిబ్బానసఙ్ఖాతే ఆరమ్మణే అభినిరోపేతీతి **సమ్మాసఙ్కప్పో**, సమ్మా వదతి ఏతాయాతి **సమ్మావాచా**, సమ్మా కరోతి ఏతేనాతి సమ్మాకమ్మం, తదేవ **సమ్మాకమ్మన్తో**, సమ్మా ఆజీవతి ఏతేనాతి **సమ్మాఆజీవో**, సమ్మా వాయమతి ఉస్సహతీతి **సమ్మావాయామో**, సమ్మా సరతి అనుస్సరతీతి **సమ్మాసతి**, సమ్మా సమాధియతి చిత్తం ఏతేనాతి **సమ్మాసమాధీ**తి ఏవం నిబ్బచనం వేదితబ్బం. ఇదాని **అయం ఖో సా భిక్ఖవే**తి తమేవ పటిపదం నిగమేన్తో ఆహ. తస్సత్థో – య్వాయం చత్తారోపి లోకుత్తరమగ్గే ఏకతో కత్వా కథితో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో, అయం ఖో సా భిక్ఖవే…పే॰… నిబ్బానాయ సంవత్తతీతి.

౧౪. ఏవం మజ్ఝిమపటిపదం సరూపతో దస్సేత్వా ఇదాని చత్తారి అరియసచ్చాని దస్సేతుం **''ఇదం ఖో పన, భిక్ఖవే''**తిఆదిమాహ. తత్థ (విసుద్ధి॰ ౨.౫౩౦) **దుక్ఖ**న్తి ఏత్థ **దు**-ఇతి అయం సద్దో కుచ్ఛితే దిస్సతి. కుచ్ఛితఞ్హి పుత్తం "దుపుత్తో"తి వదన్తి, **ఖం**-సద్దో పన తుచ్ఛే. తుచ్ఛఞ్హి ఆకాసం "ఖ"న్తి వుచ్చతి. ఇదఞ్చ పఠమసచ్చం కుచ్ఛితం అనేకఉపద్దవాధిట్ఠానతో, తుచ్ఛం బాలజనపరికప్పితధువసుభసుఖత్తభావవిరహితతో, తస్మా కుచ్ఛితత్తా తుచ్ఛత్తా చ "దుక్ఖ"న్తి వుచ్చతి. యస్మా పనేతం బుద్ధాదయో అరియా పటివిజ్ఝన్తి, తస్మా **''అరియసచ్చ''**న్తి వుచ్చతి. అరియపటివిజ్ఝితబ్బఞ్హి సచ్చం పురిమపదే ఉత్తరపదలోపేన **''అరియసచ్చ''**న్తి వుత్తం. అరియస్స తథాగతస్స సచ్చన్తిపి అరియసచ్చం. తథాగతేన హి సయం అధిగతత్తా పవేదితత్తా తతో ఏవ చ అఞ్ఞేహి అధిగమనీయత్తా తం తస్స హోతీతి. అథ వా ఏతస్స అభిసమ్బుద్ధత్తా అరియభావసిద్ధితో అరియసాధకం సచ్చన్తిపి **అరియసచ్చం** పుబ్బే వియ ఉత్తరపదలోపేన . అవితథభావేన వా అరణీయత్తా అధిగన్తబ్బత్తా అరియం సచ్చన్తిపి **అరియసచ్చం**. సచ్చత్థం పన చతున్నమ్పి సచ్చానం పరతో ఏకజ్ఝం దస్సయిస్సామ.

ఇదాని తం దుక్ఖం అరియసచ్చం సరూపతో దస్సేతుం **''జాతిపి దుక్ఖా''**తిఆదిమాహ. తత్రాయం **జాతి**-సద్దో అనేకత్థో. తథా హేస "ఏకమ్పి జాతిం ద్వేపి జాతియో"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౩౧; మ॰ ని॰ ౧.౧౪౮) ఏత్థ భవే ఆగతో. "అత్థి, విసాఖే, నిగణ్ఠా

నామ సమణజాతీ”తి (అ॰ ని॰ ౩.౭౧) ఏత్థ నికాయే. “జాతి ద్వీహి ఖన్ధేహి సఙ్గహితా”తి (ధాతు॰ ౭౧) ఏత్థ సఙ్ఖతలక్ఖణే. “యం మాతుకుచ్ఛిస్మిం పఠమం చిత్తం ఉప్పన్నం పఠమం విఞ్ఞాణం పాతుభూతం, తదుపాదాయ సావస్స జాతీ”తి (మహావ॰ ౧౨౪) ఏత్థ పటిసన్ధియం. “సమ్పతిజాతో, ఆనన్ద, బోధిసత్తో”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧; మ॰ ని॰ ౩.౨౦౭) ఏత్థ పసూతియం. “అక్ఖిత్తో అనుపకుట్ఠో జాతివాదేనా”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౩౦౩) ఏత్థ కులే. స్వాయమిధ గబ్భసేయ్యకానం పటిసన్ధితో పట్ఠాయ యావ మాతుకుచ్ఛిమ్హా నిక్ఖమనం, తావ పవత్తేసు ఖన్ధేసు, ఇతరేసం పటిసన్ధిక్ఖణేస్వేవాతి దట్ఠబ్బో. అయమ్పి చ పరియాయకథావ, నిప్పరియాయతో పన తత్థ తత్థ నిబ్బత్తమానానం సత్తానం యే ఖన్ధా పాతుభవన్తి, తేసం పఠమపాతుభావో జాతి నామ.

కస్మా పనేసా దుక్ఖాతి చే? అనేకేసం దుక్ఖానం వత్థుభావతో. అనేకాని హి దుక్ఖాని. సేయ్యథిదం – దుక్ఖదుక్ఖం విపరిణామదుక్ఖం సఙ్ఖారదుక్ఖం పటిచ్ఛన్నదుక్ఖం అప్పటిచ్ఛన్నదుక్ఖం పరియాయదుక్ఖం నిప్పరియాయదుక్ఖన్తి. తత్థ కాయికచేతసికా దుక్ఖా వేదనా సభావతో చ నామతో చ దుక్ఖత్తా **దుక్ఖదుక్ఖన్తి** వుచ్చతి. సుఖా వేదనా విపరిణామదుక్ఖుప్పత్తిహేతుతో **విపరిణామదుక్ఖం**. ఉపేక్ఖా వేదనా చేవ సేసా చ తేభూమకా సఙ్ఖారా ఉదయబ్బయపీళితత్తా **సఙ్ఖారదుక్ఖం**. కణ్ణసూలదన్తసూలరాగజపరిళాహదోసజపరిళాహాదికాయికచేతసికా ఆబాధా పుచ్ఛిత్వా జానితబ్బతో ఉపక్కమస్స చ అపాకటభావతో **పటిచ్ఛన్నదుక్ఖం**. ద్వత్తింసకమ్మకారణాదిసముట్ఠానో ఆబాధో అపుచ్ఛిత్వావ జానితబ్బతో ఉపక్కమస్స చ పాకటభావతో **అప్పటిచ్ఛన్నదుక్ఖం**. ఠపేత్వా దుక్ఖదుక్ఖం సేసదుక్ఖం సచ్చవిభఙ్గే ఆగతం జాతిఆది సబ్బమ్పి తస్స తస్స దుక్ఖస్స వత్థుభావతో **పరియాయదుక్ఖం**. దుక్ఖదుక్ఖం పన **నిప్పరియాయదుక్ఖన్తి** వుచ్చతి. తత్రాయం జాతి యం తం **బాలపణ్డితసుత్తా**దీసు (మ॰ ని॰ ౩.౨౪౬ ఆదయో) భగవతాపి ఉపమావసేన పకాసితం ఆపాయికం దుక్ఖం, యఞ్చ సుగతియమ్పి మనుస్సలోకే గబ్భోక్కన్తిమూలకాదిభేదం దుక్ఖం ఉప్పజ్జతి, తస్స వత్థుభావతో దుక్ఖా. తేనాహు పోరాణా –

“జాయేథ నో చే నరకేసు సత్తో;
తత్థగ్గిదాహాదికమప్పసయ్హం;
లభేథ దుక్ఖం న కుహిం పతిట్ఠం;
ఇచ్చాహ దుక్ఖాతి మునీధ జాతిం.

“దుక్ఖం తిరచ్ఛేసు కసాపతోద-
దణ్డాభిఘాతాదిభవం అనేకం;
యం తం కథం తత్థ భవేయ్య జాతిం;
వినా తహిం జాతి తతోపి దుక్ఖా.

“పేతేసు దుక్ఖం పన ఖుప్పిపాసా-
వాతాతపాదిప్పభవం విచిత్తం;
యస్మా అజాతస్స న తత్థ అత్థి;
తస్మాపి దుక్ఖం ముని జాతిమాహ.

“తిబ్బన్ధకారే చ అసయ్హసీతే;

లోకన్తరే యం అసురేసు దుక్ఖం;
న తం భవే తత్థ న చస్స జాతి;
యతో అయం జాతి తతోపి దుక్ఖా.

“యఞ్చాపి గూథనరకే వియ మాతు గబ్భే;
సత్తో వసం చిరమతో బహి నిక్ఖమఞ్చ;
పప్పోతి దుక్ఖమతిఘోరమిదమ్పి నత్థి;
జాతిం వినా ఇతిపి జాతి అయఞ్హి దుక్ఖా.

“కిం భాసితేన బహునా నను యం కుహిఞ్చి;
అత్థీధ కిఞ్చిదపి దుక్ఖమిదం కదాచి;
నేవత్థి జాతివిరహేన యతో మహేసి;
దుక్ఖాతి సబ్బపఠమం ఇమమాహ జాతి”న్తి. (విసుద్ధి. ౨.౫౪౧; విభ. అట్ఠ. ౧౯౧; మహాని. అట్ఠ. ౫; పటి. మ. అట్ఠ. ౧.౧.౩౨-౩౩);

జరాపి దుక్ఖాతి ఏత్థ పన దువిధా జరా సఙ్ఖతలక్ఖణఞ్చ ఖణ్డిచ్చాదిసమ్మతో సన్తతియం ఏకభవపరియాపన్నక్ఖన్ధపురాణభావో చ, సా ఇధ అధిప్పేతా. సా పనేసా జరా సఙ్ఖారదుక్ఖభావతో చేవ దుక్ఖవత్థుతో చ దుక్ఖా. యఞ్హి అఙ్గపచ్చఙ్గసిథిలభావఇన్ద్రియవికారవిరూపతాయోబ్బనవినాసవీరియావిసాదసతిమతివిప్పవాసపరపరిభవాదిఅనేకపచ్చయం కాయికచేతసికం దుక్ఖముప్పజ్జతి, జరా తస్స వత్థు. తేనాహు పోరాణా –

“అఙ్గానం సిథిలీభావా, ఇన్ద్రియానం వికారతో;
యోబ్బనస్స వినాసేన, బలస్స ఉపఘాతతో.

“విప్పవాసా సతాదీనం, పుత్తదారేహి అత్తనో;
అప్పసాదనీయతో చేవ, భియ్యో బాలత్తపత్తియా.

“పప్పోతి దుక్ఖం యం మచ్చో, కాయికం మానసం తథా;
సబ్బమేతం జరాహేతు, యస్మా తస్మా జరా దుఖా”తి. (విసుద్ధి. ౨.౫౪౨; విభ. అట్ఠ. ౧౯౨; మహాని. అట్ఠ. ౫; పటి. మ. అట్ఠ. ౧.౧.౩౨-౩౩);

బ్యాధిపి దుక్ఖోతి ఇదం పదం విభఙ్గే దుక్ఖసచ్చనిద్దేసపాళియం న ఆగతం, తేనేవ **విసుద్ధిమగ్గేపి** దుక్ఖసచ్చనిద్దేసే తం న ఉద్ధటం, **ధమ్మచక్కపవత్తన**సుత్తన్తపాళియంయేవ పన ఉపలబ్భతి, తస్మా తత్థేవిమస్స వచనే అఞ్ఞత్థ చ అవచనే కారణం వీమంసితబ్బం.

మరణమ్పి దుక్ఖన్తి ఏత్థాపి దువిధం మరణం సఙ్ఖతలక్ఖణఞ్చ. యం సన్ధాయ వుత్తం "జరామరణం ద్వీహి ఖన్ధేహి సఙ్గహిత"న్తి (ధాతు. ౭౧). ఏకభవపరియాపన్నజీవితిన్ద్రియప్పబన్ధవిచ్ఛేదో చ. యం సన్ధాయ వుత్తం "నిచ్చం మరణతో భయ"న్తి (సు. ని. ౫౮౧; జా. ౧.౧౧.౮౮), తం ఇధ అధిప్పేతం. జాతిపచ్చయమరణం ఉపక్కమమరణం సరసమరణం ఆయుక్ఖయమరణం పుఞ్ఞక్ఖయమరణన్తిపి తస్సేవ నామం. తయిదం దుక్ఖస్స వత్థుభావతో దుక్ఖన్తి వేదితబ్బం. తేనాహు పోరాణా –

"పాపస్స పాపకమ్మాది-నిమిత్తమనుపస్సతో;
భద్దస్సాపసహన్తస్స, వియోగం పియవత్థుకం;
మీయమానస్స యం దుక్ఖం, మానసం అవిసేసతో.

"సబ్బేసఞ్చాపి యం సన్ధి-బన్ధనచ్ఛేదనాదికం;
వితుజ్జమానమమ్మానం, హోతి దుక్ఖం సరీరజం.

"అసయ్హమప్పటికారం, దుక్ఖస్సేతస్సిదం యతో;
మరణం వత్థు తేనేతం, దుక్ఖమిచ్చేవ భాసిత"న్తి. (విసుద్ధి. ౨.౫౪౩; విభ. అట్ఠ. ౧౯౩; మహాని. అట్ఠ. ౫; పటి. మ. అట్ఠ. ౧.౧.౩౨-౩౩);

ఇమస్మిఞ్చ ఠానే "సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసాపి దుక్ఖా"తి విభఙ్గే దుక్ఖసచ్చనిద్దేసే ఆగతం, ఇధ పన తం నత్థి, తత్థాపి కారణం పరియేసితబ్బం.

అప్పియేహి సమ్పయోగో దుక్ఖోతి ఏత్థ అప్పియసమ్పయోగో నామ అమనాపేహి సత్తసఙ్ఖారేహి సమోధానం. సోపి దుక్ఖవత్థుతో దుక్ఖో. తేనాహు పోరాణా –

"దిస్వావ అప్పియే దుక్ఖం, పఠమం హోతి చేతసి;
తదుపక్కమసమ్భూత-మథ కాయే యతో ఇధ.

"తతో దుక్ఖద్వయస్సాపి, వత్థుతో సో మహేసినా;
దుక్ఖో వుత్తోతి విఞ్ఞేయ్యో, అప్పియేహి సమాగమో"తి.

పియేహి విప్పయోగో దుక్ఖోతి ఏత్థ పన పియవిప్పయోగో నామ మనాపేహి సత్తసఙ్ఖారేహి వినాభావో. సోపి సోకదుక్ఖస్స వత్థుతో దుక్ఖో. తేనాహు పోరాణా –

"ఞాతిధనాదివియోగా;
సోకసరసమప్పితా వితుజ్జన్తి;
బాలా యతో తతోయం;
దుక్ఖోతి మతో పియవిప్పయోగో"తి.

యమ్పిచ్ఛం న లభతీతి ఏత్థ “అహో వత మయం న జాతిధమ్మా అస్సామా”తిఆదీసు అలబ్భనేయ్యవత్థూసు ఇచ్ఛావ “యమ్పిచ్ఛం న లభతి, తమ్పి దుక్ఖ”న్తి వుత్తా, సాపి దుక్ఖవత్థుతో దుక్ఖా. తేనాహు పోరాణా –

“తం తం పత్థయమానానం, తస్స తస్స అలాభతో;
యం విఘాతమయం దుక్ఖం, సత్తానం ఇధ జాయతి.

“అలబ్భనేయ్యవత్థూనం, పత్థనా తస్స కారణం;
యస్మా తస్మా జినో దుక్ఖం, ఇచ్ఛితాలాభమబ్రవీ”తి.

సంఖిత్తేన పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా దుక్ఖాతి ఏత్థ పన యస్మా ఇన్ధనమివ పావకో, లక్ఖమివ పహరణాని, గోరూపం వియ డంసమకసాదయో, ఖేత్తమివ లాయకా, గామం వియ గామఘాతకా, ఉపాదానక్ఖన్ధపఞ్చకమేవ జాతిఆదయో నానప్పకారేహి విబాధేన్తా తిణలతాదీని వియ భూమియం, పుప్ఫఫలపల్లవాని వియ రుక్ఖేసు ఉపాదానక్ఖన్ధేసుయేవ నిబ్బత్తన్తి, ఉపాదానక్ఖన్ధానఞ్చ ఆదిదుక్ఖం జాతి, మజ్ఝేదుక్ఖం జరా, పరియోసానదుక్ఖం మరణం, మనోరథవిఘాతప్పత్తానఞ్చ ఇచ్ఛావిఘాతదుక్ఖం ఇచ్ఛితాలాభోతి ఏవం నానప్పకారతో ఉపపరిక్ఖియమానా ఉపాదానక్ఖన్ధావ దుక్ఖాతి యదేతం ఏకమేకం దస్సేత్వా వుచ్చమానం అనేకేహిపి కప్పేహి న సక్కా అనవసేసతో వత్తుం, తస్మా తం సబ్బమ్పి దుక్ఖం ఏకజలబిన్దుమ్హి సకలసముద్దజలరసం వియ యేసు కేసుచి పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధేసు సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేతుం “సంఖిత్తేన పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా దుక్ఖా”తి భగవా అవోచ. తేనాహు పోరాణా –

“జాతిప్పభుతికం దుక్ఖం, యం వుత్తమిధ తాదినా;
అవుత్తం యఞ్చ తం సబ్బం, వినా ఏతే న విజ్జతి.

“యస్మా తస్మా ఉపాదాన-క్ఖన్ధా సఙ్ఖేపతో ఇమే;
దుక్ఖాతి వుత్తా దుక్ఖన్త-దేసకేన మహేసినా”తి.

ఏవం సరూపతో దుక్ఖసచ్చం దస్సేత్వా ఇదాని సముదయసచ్చం దస్సేతుం ‘‘**ఇదం ఖో పన, భిక్ఖవే, దుక్ఖసముదయ**’’న్తిఆదిమాహ. తత్థ **సం**-ఇతి అయం సద్దో “సమాగమో సమేత”న్తిఆదీసు సంయోగం దీపేతి, **ఉ**-ఇతి అయం “ఉప్పన్నం ఉదిత”న్తిఆదీసు ఉప్పత్తిం. **అయ**-సద్దో పన కారణం దీపేతి. ఇదఞ్చాపి దుతియసచ్చం అవసేసపచ్చయసమాయోగే సతి దుక్ఖస్సుప్పత్తికారణన్తి దుక్ఖస్స సంయోగే ఉప్పత్తికారణత్తా “దుక్ఖసముదయ”న్తి వుచ్చతి. **యాయం తణ్హా**తి యా అయం తణ్హా. **పోనోబ్భవికా**తి పునబ్భవకరణం పునబ్భవో ఉత్తరపదలోపేన, పునబ్భవో సీలమేతిస్సాతి పోనోబ్భవికా. నన్దీరాగేన సహగతాతి **నన్దీరాగసహగతా**. ఇదం వుత్తం హోతి “నన్దనతో రజ్జనతో చ నన్దీరాగభావం సబ్బాసు అవత్థాసు అప్పచ్చక్ఖాయ వుత్తియా నన్దీరాగసహగతా”తి. **తత్రతత్రాభినన్దినీ**తి యత్ర యత్ర అత్తభావో నిబ్బత్తతి, తత్రతత్రాభినన్దినీ.

సేయ్యథిదన్తి నిపాతో, తస్స సా కతమాతి చేతి అయమత్థో. రూపతణ్హాదిభేదేన ఛబ్బిధాయేవ తణ్హా పవత్తిఆకారభేదతో కామతణ్హాదివసేన తివిధా వుత్తా. రూపతణ్హాయేవ హి యదా చక్ఖుస్స ఆపాథమాగతం రూపారమ్మణం కామస్సాదవసేన అస్సాదయమానా పవత్తతి, తదా **కామతణ్హా** నామ హోతి. యదా తదేవారమ్మణం ధువం సస్సతన్తి పవత్తాయ

సస్సతదిట్ఠియా సద్ధిం పవత్తతి, తదా **భవతణ్హా** నామ హోతి. సస్సతదిట్ఠిసహగతో హి రాగో "భవతణ్హా"తి వుచ్చతి. యదా పన తదేవారమ్మణం ఉచ్ఛిజ్జతి వినస్సతీతి పవత్తాయ ఉచ్ఛేదదిట్ఠియా సద్ధిం పవత్తతి, తదా **విభవతణ్హా** నామ హోతి. ఉచ్ఛేదదిట్ఠిసహగతో హి రాగో "విభవతణ్హా"తి వుచ్చతి. ఏస నయో సద్దతణ్హాదీసుపి.

కస్మా పనేత్థ తణ్హావ సముదయసచ్చం వుత్తాతి? విసేసహేతుభావతో. అవిజ్జా హి భవేసు ఆదీనవం పటిచ్ఛాదేన్తీ దిట్ఠిఆదిఉపాదానఞ్చ తత్థ తత్థ అభినివిసమానం తణ్హం అభివడ్ఢేతి, దోసాదయోపి కమ్మస్స కారణం హోన్తి, తణ్హా పన తంతంభవయోనిగతివిఞ్ఞాణట్ఠితిసత్తాఆవాససత్తనికాయకులభోగిస్సరియాదివిచిత్తతం అభిపత్థేన్తీ కమ్మవిచిత్తతాయ ఉపనిస్సయతం కమ్మస్స చ సహాయభావం ఉపగచ్ఛన్తీ భవాదివిచిత్తతం నియమేతి, తస్మా దుక్ఖస్స విసేసహేతుభావతో అఞ్ఞేసుపి అవిజ్జాఉపాదానకమ్మాదీసు సుత్తే అభిధమ్మే చ అవసేసకిలేసాకుసలమూలాదీసు వుత్తేసు దుక్ఖహేతూసు విజ్జమానేసు తణ్హావ "సముదయసచ్చ"న్తి వుత్తాతి వేదితబ్బం.

ఇదాని దుక్ఖనిరోధం అరియసచ్చం దస్సేతుం ''**ఇదం ఖో పన, భిక్ఖవే, దుక్ఖనిరోధ**''న్తిఆదిమాహ. తత్థ యస్మా **ని**-సద్దో అభావం, **రోధ**-సద్దో చ చారకం దీపేతి, తస్మా అభావో ఏత్థ సంసారచారకసఙ్ఖాతస్స దుక్ఖరోధస్స సబ్బగతిసుఞ్ఞత్తా, సమధిగతే వా తస్మిం సంసారచారకసఙ్ఖాతస్స దుక్ఖరోధస్స అభావో హోతి తప్పటిపక్ఖత్తాతిపి "దుక్ఖనిరోధ"న్తి వుచ్చతి. దుక్ఖస్స వా అనుప్పాదనిరోధపచ్చయత్తా **దుక్ఖనిరోధం**. దుక్ఖనిరోధం దస్సేన్తేన చేత్థ ''**యో తస్సాయేవ తణ్హాయా**''తిఆదినా నయేన సముదయనిరోధో వుత్తో, సో కస్మా వుత్తోతి చే? సముదయనిరోధేన దుక్ఖనిరోధో. బ్యాధినిమిత్తవూపసమేన బ్యాధివూపసమో వియ హి హేతునిరోధేన ఫలనిరోధో, తస్మా సముదయనిరోధేనేవ దుక్ఖం నిరుజ్ఝతి, న అఞ్ఞథా. తేనాహ –

> "యథాపి మూలే అనుపద్దవే దళ్హే;
> ఛిన్నోపి రుక్ఖో పునరేవ రూహతి;
> ఏవమ్పి తణ్హానుసయే అనూహతే;
> నిబ్బత్తతీ దుక్ఖమిదం పునప్పున"న్తి. (ధ. ప. ౩౩౮);

ఇతి యస్మా సముదయనిరోధేనేవ దుక్ఖం నిరుజ్ఝతి, తస్మా భగవా దుక్ఖనిరోధం దస్సేన్తో సముదయనిరోధేన దేసేసి. సీహసమానవుత్తినో హి తథాగతా. తే దుక్ఖం నిరోధేన్తా దుక్ఖనిరోధఞ్చ దేసేన్తా హేతుమ్హి పటిపజ్జన్తి, న ఫలే. యథా హి సీహో యేనత్తని సరో ఖిత్తో, తత్థేవ అత్తనో బలం దస్సేతి, న సరే, తథా బుద్ధానం కారణే పటిపత్తి, న ఫలే. తిత్థియా పన సువానవుత్తినో. తే దుక్ఖం నిరోధేన్తా దుక్ఖనిరోధఞ్చ దేసేన్తా అత్తకిలమథానుయోగదేసనాదీహి ఫలే పటిపజ్జన్తి, న హేతుమ్హి. యథా హి సునఖా కేనచి లేడ్డుప్పహారే దిన్నే భుస్సన్తా లేడ్డుం ఖాదన్తి, న పహారదాయకే ఉట్ఠహన్తి, ఏవం అఞ్ఞతిత్థియా దుక్ఖం నిరోధేతుకామా కాయఖేదమనుయుజ్జన్తి, న కిలేసనిరోధనం, ఏవం తావ దుక్ఖనిరోధస్స సముదయనిరోధవసేన దేసనాయ పయోజనం వేదితబ్బం.

అయం పనేత్థ అత్థో. **తస్సాయేవ తణ్హాయా**తి తస్సా "పోనోబ్భవికా"తి వత్వా కామతణ్హాదివసేన విభత్తతణ్హాయ. విరాగో వుచ్చతి మగ్గో. "విరాగా విముచ్చతీ"తి (మ. ని. ౧.౨౪౫; సం. ని. ౩.౧౨, ౨౮) హి వుత్తం. విరాగేన నిరోధో విరాగనిరోధో, అనుసయసముగ్ఘాతతో అసేసో విరాగనిరోధో **అసేసవిరాగనిరోధో**. అథ వా విరాగోతి పహానం వుచ్చతి, తస్మా అనుసయసముగ్ఘాతతో అసేసో విరాగో అసేసో నిరోధోతి ఏవమ్పేత్థ యోజనా దట్ఠబ్బా, అత్థతో పన సబ్బానేవ ఏతాని

నిబ్బానస్స వేవచనాని. పరమత్థతో హి దుక్ఖనిరోధో అరియసచ్చన్తి నిబ్బానం వుచ్చతి. యస్మా పన తం ఆగమ్మ తణ్హా విరజ్జతి చేవ నిరుజ్ఝతి చ, తస్మా "విరాగో"తి చ "నిరోధో"తి చ వుచ్చతి. యస్మా చ తదేవ ఆగమ్మ తస్సా చాగాదయో హోన్తి, కామగుణాలయాదీసు చేత్థ ఏకోపి ఆలయో నత్థి, తస్మా **చాగో పటినిస్సగ్గో ముత్తి అనాలయో**తి వుచ్చతి.

ఇదాని దుక్ఖనిరోధగామినిపటిపదాఅరియసచ్చం దస్సేతుం "**ఇదం ఖో పన, భిక్ఖవే, దుక్ఖనిరోధగామినీ**"తిఆదిమాహ. యస్మా పనేతం అరియసచ్చం దుక్ఖనిరోధం గచ్ఛతి ఆరమ్మణవసఏన తదభిముఖభూతత్తా, పటిపదా చ హోతి దుక్ఖనిరోధప్పత్తియా, తస్మా "దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా"తి వుచ్చతి. సేసమేత్థ వుత్తనయమేవ. కో పన నేసం దుక్ఖాదీనం సచ్చట్ఠోతి? యో పఞ్ఞాచక్ఖునా ఉపపరిక్ఖియమానానం మాయావ విపరీతో, మరీచివ విసంవాదకో, తిత్థియానం అత్తా వియ అనుపలబ్భసభావో చ న హోతి, అథ ఖో బాధనప్పభవసన్తినియ్యానప్పకారేన తచ్ఛావిపరీతభూతభావేన అరియఞాణస్స గోచరో హోతియేవ, ఏస అగ్గిలక్ఖణం వియ లోకపకతి వియ చ తచ్ఛావిపరీతభూతభావో సచ్చట్ఠోతి వేదితబ్బో. ఏత్థ చ అగ్గిలక్ఖణం నామ ఉణ్హత్తం. తఞ్హి కత్థచి కట్ఠాదిఉపాదానభేదే విసంవాదకం విపరీతం అభూతం వా కదాచిపి న హోతి, "జాతిధమ్మా జరాధమ్మా, అథో మరణధమ్మినో"తి (అ॰ ని॰ ౫.౫౭) ఏవం వుత్తజాతిఆదికా లోకపకతీతి వేదితబ్బా. "ఏకచ్చానం తిరచ్ఛానానం తిరియం దీఘతా, మనుస్సాదీనం ఉద్ధం దీఘతా, వుద్ధినిట్ఠప్పత్తానం పున అవడ్ఢనన్తి ఏవమాదికా చ లోకపకతీ"తి వదన్తి.

అపిచ –

నాబాధకం యతో దుక్ఖం, దుక్ఖా అఞ్ఞం న బాధకం;
బాధకత్తనియామేన, తతో సచ్చమిదం మతం.

తం వినా నాఞ్ఞతో దుక్ఖం, న హోతి న చ తం తతో;
దుక్ఖహేతునియామేన, ఇతి సచ్చం విసత్తికా.

నాఞ్ఞా నిబ్బానతో సన్తి, సన్తం న చ న తం యతో;
సన్తభావనియామేన, తతో సచ్చమిదం మతం.

మగ్గా అఞ్ఞం న నియ్యానం, అనియ్యానో న చాపి సో;
తచ్ఛనియ్యానభావత్తా, ఇతి సో సచ్చసమ్మతో.

ఇతి తచ్ఛావిపల్లాస-భూతభావం చతూసుపి;
దుక్ఖాదీస్వవిసేసేన, సచ్చట్ఠం ఆహు పణ్డితాతి. (విభ॰ అట్ఠ॰ ౧౮౯);

౧౫. పుబ్బే అననుస్సుతేసూతి ఇతో పుబ్బే "ఇదం దుక్ఖ"న్తిఆదినా న అనుస్సుతేసు అస్సుతపుబ్బేసు చతుసచ్చధమ్మేసు. **చక్ఖు**న్తిఆదీని ఞాణవేవచనానేవ. ఞాణమేవ హేత్థ పచ్చక్ఖతో దస్సనట్ఠేన చక్ఖు వియాతి **చక్ఖు,** ఞాణట్ఠేన **ఞాణం,** పకారతో జాననట్ఠేన **పఞ్ఞా,** పటివిజ్ఝనట్ఠేన **విజ్జా,** సచ్చప్పటిచ్ఛాదకస్స మోహన్ధకారస్స విధమనతో ఓభాసనట్ఠేన **ఆలోకో**తి వుత్తం. తం పనేతం చతూసు సచ్చేసు లోకియలోకుత్తరమిస్సకం నిద్దిట్ఠన్తి వేదితబ్బం.

౧౬. యావకీవఞ్చాతి యత్తకం కాలం. **తిపరివట్టన్తి** సచ్చఞాణకిచ్చఞాణకతఞాణసఙ్ఖాతానం తిణ్ణం పరివట్టానం వసేన తిపరివట్టం. సచ్చఞాణాదివసేన హి తయో పరివట్టా ఏతస్సాతి తిపరివట్టన్తి వుచ్చతి ఞాణదస్సనం. ఏత్థ చ "ఇదం దుక్ఖం అరియసచ్చం, ఇదం దుక్ఖసముదయ"న్తి ఏవం చతూసు సచ్చేసు యథాభూతఞాణం **సచ్చఞాణం** నామ. తేసుయేవ "పరిఞ్ఞేయ్యం పహాతబ్బం సచ్ఛికాతబ్బం భావేతబ్బ"న్తి ఏవం కత్తబ్బకిచ్చజాననఞాణం **కిచ్చఞాణం** నామ. "పరిఞ్ఞాతం పహీనం సచ్ఛికతం భావిత"న్తి ఏవం తస్స కతభావజాననఞాణం **కతఞాణం** నామ. **ద్వాదసాకారన్తి** తేసంయేవ ఏకేకస్మిం సచ్చే తిణ్ణం తిణ్ణం ఆకారానం వసేన ద్వాదసాకారం. **ఞాణదస్సనన్తి** ఏతేసం తిపరివట్టానం ద్వాదసన్నం ఆకారానం వసేన ఉప్పన్నఞాణసఙ్ఖాతం దస్సనం.

అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిన్తి ఉత్తరవిరహితం సబ్బసేట్ఠం సమ్మా సామఞ్చ బోధిం. అథ వా పసత్థం సున్దరఞ్చ బోధిం. **బోధీతి** చ భగవతో అరహత్తమగ్గో ఇధాధిప్పేతో. సావకానం అరహత్తమగ్గో అనుత్తరా బోధి హోతి, న హోతీతి? న హోతి. కస్మా? అసబ్బగుణదాయకత్తా. తేసఞ్హి కస్సచి అరహత్తమగ్గో అరహత్తఫలమేవ దేతి, కస్సచి తిస్సో విజ్జా, కస్సచి ఛ అభిఞ్ఞా, కస్సచి చతస్సో పటిసమ్భిదా, కస్సచి సావకపారమీఞాణం. పచ్చేకబుద్ధానమ్పి పచ్చేకబోధిఞాణమేవ దేతి, బుద్ధానం పన సబ్బగుణసమ్పత్తిం దేతి అభిసేకో వియ రఞ్ఞో సబ్బలోకిస్సరియభావం. తస్మా అఞ్ఞస్స కస్సచిపి అనుత్తరా బోధి న హోతీతి. **అభిసమ్బుద్ధోతి పచ్చఞ్ఞాసిన్తి** అభిసమ్బుద్ధో అహం పత్తో పటివిజ్ఝిత్వా ఠితోతి ఏవం పటిజానిం. **ఞాణఞ్చ పన మే దస్సనం ఉదపాదీతి** అధిగతగుణానం యాథావతో దస్సనసమత్థం పచ్చవేక్ఖణఞాణఞ్చ పన మే ఉదపాది. **అకుప్పా మే విముత్తీతి** అయం మయ్హం అరహత్తఫలవిముత్తి అకుప్పా పటిపక్ఖేహి న కోపేతబ్బాతి ఏవం ఞాణం ఉదపాది. తత్థ ద్వీహాకారేహి అకుప్పతా వేదితబ్బా మగ్గసఙ్ఖాతకారణతో చ ఆరమ్మణతో చ. సా హి చతూహి మగ్గేహి సముచ్ఛిన్నకిలేసానం పున అనివత్తనతాయ **కారణతోపి** అకుప్పా, అకుప్పధమ్మం నిబ్బానం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తతాయ **ఆరమ్మణతోపి** అకుప్పా అనాకుప్పారమ్మణానం లోకియసమాపత్తీనం తదభావతో. **అన్తిమాతి** పచ్ఛిమా. **నత్థి దాని పునబ్భవోతి** ఇదాని పున అఞ్ఞో భవో నామ నత్థీతి.

ఇమస్మిఞ్చ పన వేయ్యాకరణస్మిన్తి ఇమస్మిం నిగ్గాథకే సుత్తే. నిగ్గాథకఞ్హి సుత్తం పుచ్ఛావిస్సజ్జనసహితం "వేయ్యాకరణ"న్తి వుచ్చతి. **భఞ్ఞమానేతి** భణియమానే, దేసియమానేతి అత్థో. **విరజన్తి** అపాయగమనీయరాగరజాదీనం విగమేన విరజం. **వీతమలన్తి** అనవసేసదిట్ఠివిచికిచ్ఛామలాపగమేన వీతమలం . పఠమమగ్గవజ్ఝకిలేసరజాభావేన వా **విరజం,** పఞ్చవిధదుస్సీల్యమలాపగమేన **వీతమలం. ధమ్మచక్ఖున్తి బ్రహ్మాయుసుత్తే** (మ॰ ని॰ ౨.౩౯౫ ఆదయో) హేట్ఠిమా తయో మగ్గా వుత్తా, **చూళరాహులోవాదే** (మ॰ ని॰ ౩.౪౧౬ ఆదయో) ఆసవక్ఖయో, ఇధ పన సోతాపత్తిమగ్గో అధిప్పేతో. చతుసచ్చసఙ్ఖాతేసు ధమ్మేసు తేసం దస్సనట్ఠేన చక్ఖూతి **ధమ్మచక్ఖు,** హేట్ఠిమేసు వా తీసు మగ్గధమ్మేసు ఏకం సోతాపత్తిమగ్గసఙ్ఖాతం చక్ఖూతి **ధమ్మచక్ఖు,** సమథవిపస్సనాధమ్మనిబ్బత్తతాయ సీలాదితివిధధమ్మక్ఖన్ధభూతతాయ వా ధమ్మమయం చక్ఖూతిపి **ధమ్మచక్ఖు,** తస్స ఉప్పత్తిఆకారదస్సనత్థం **''యం కిఞ్చి సముదయధమ్మం, సబ్బం తం నిరోధధమ్మ''న్తి** ఆహ. నను చ మగ్గఞాణం అసఙ్ఖతధమ్మారమ్మణం, న సఙ్ఖతధమ్మారమ్మణన్తి? సచ్చమేతం, యస్మా తం నిరోధం ఆరమ్మణం కత్వా కిచ్చవసేన సబ్బసఙ్ఖతం అసమ్మోహప్పటివేధవసేన పటివిజ్ఝన్తం ఉప్పజ్జతి, తస్మా తథా వుత్తం.

౧౭. ధమ్మచక్కేతి పటివేధఞాణఞ్చేవ దేసనాఞాణఞ్చ పవత్తనట్ఠేన చక్కన్తి ధమ్మచక్కం. బోధిపల్లఙ్కే నిసిన్నస్స హి చతూసు సచ్చేసు ఉప్పన్నం ద్వాదసాకారం పటివేధఞాణమ్పి, ఇసిపతనే నిసిన్నస్స ద్వాదసాకారాయ సచ్చదేసనాయ

పవత్తకం దేసనాఞాణమ్పి ధమ్మచక్కం నామ. ఉభయమ్పి హేతం దసబలస్స ఉరే పవత్తఞాణమేవ. తదుభయం ఇమాయ దేసనాయ పకాసేన్తేన భగవతా ధమ్మచక్కం పవత్తితం నామ. తం పనేతం ధమ్మచక్కం యావ అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరో అట్ఠారసహి బ్రహ్మకోటీహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాతి, తావ భగవా **పవత్తేతి** నామ పవత్తనకిచ్చస్స అనిట్ఠితత్తా. పతిట్ఠితే **పవత్తితం** నామ కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధస్స సాసనన్తరధానతో పట్ఠాయ యావ బుద్ధుప్పాదో, ఏత్తకం కాలం అప్పవత్తపుబ్బస్స పవత్తితత్తా. తం సన్ధాయ "పవత్తితే చ పన భగవతా ధమ్మచక్కే భుమ్మా దేవా సద్దమనుస్సావేసు"న్తిఆది వుత్తం. తత్థ **భుమ్మా**తి భూమట్ఠకదేవతా. **సద్దమనుస్సావేసు**న్తి ఏకప్పహారేనేవ సాధుకారం దత్వా "ఏతం భగవతా"తిఆదీని వదన్తా అనుస్సావయింసు. **ఓభాసో**తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణానుభావేన పవత్తో చిత్తపచ్చయఉతుసముట్ఠానో ఓభాసో. సో హి తదా దేవానం దేవానుభావం అతిక్కమిత్వా విరోచిత్థ. **అఞ్ఞాసి వత భో కోణ్డఞ్ఞో**తి ఇమస్సపి ఉదానస్స ఉదాహరణఘోసో దససహస్సిలోకధాతుం ఫరిత్వా అట్ఠాసి. భగవతో హి ధమ్మచక్కప్పవత్తనస్స ఆరమ్భే వియ పరిసమాపనేపి అతివియ ఉళారతమం పీతిసోమనస్సం ఉదపాది.

౧౮. దిట్ఠో అరియసచ్చధమ్మో ఏతేనాతి **దిట్ఠధమ్మో**. ఏస నయో సేసపదేసుపి. ఏత్థ చ దస్సనం నామ ఞాణదస్సనతో అఞ్ఞమ్పి అత్థీతి తంనివత్తనత్థం **''పత్తధమ్మో''**తి వుత్తం. పత్తి చ ఞాణసమ్పత్తితో అఞ్ఞాపి విజ్జతీతి తతో విసేసనత్థం **''విదితధమ్మో''**తి వుత్తం. సా పనేసా విదితధమ్మతా ఏకదేసతోపి హోతీతి నిప్పదేసతో విదితభావం దస్సేతుం **''పరియోగాళ్హధమ్మో''**తి వుత్తం. తేనస్స సచ్చాభిసమ్బోధింయేవ దీపేతి. మగ్గఞాణఞ్హి ఏకాభిసమయవసేన పరిఞ్ఞాదికిచ్చం సాధేన్తం నిప్పదేసేన చతుసచ్చధమ్మం సమన్తతో ఓగాళ్హం నామ హోతి. సప్పటిభయకన్తారసదిసా సోళసవత్థుకా అట్ఠవత్థుకా చ తిణ్ణా విచికిచ్ఛా అనేనాతి **తిణ్ణవిచికిచ్ఛో**. పవత్తిఆదీసు "ఏవం నుఖో న నుఖో"తి ఏవం పవత్తికా విగతా సముచ్ఛిన్నా కథంకథా అస్సాతి **విగతకథంకథో**. **వేసారజ్జప్పత్తో**తి సారజ్జకరానం పాపధమ్మానం పహీనత్తా తప్పటిపక్ఖేసు చ సీలాదీసు గుణేసు సుప్పతిట్ఠితత్తా విసారదభావం వేయ్యత్తియం పత్తో అధిగతో. స్వాయం వేసారజ్జప్పత్తిసుప్పతిట్ఠితభావో కత్థాతి ఆహ **''సత్థుసాసనే''**తి. అత్తనా పచ్చక్ఖతో అధిగతత్తా న పరం పచ్చేతి, పరస్స సద్ధాయ ఏత్థ నప్పవత్తతి, న తస్స పరో పచ్చేతబ్బో అత్థీతి **అపరప్పచ్చయో**.

లభేయ్యాహన్తి లభేయ్యం అహం, ఆయాచనవచనమేతం. **ఏహీ**తి ఆయాచితానం పబ్బజ్జూపసమ్పదానం అనుమతభావప్పకాసనవచనం, తస్మా ఏహి సమ్పటిచ్ఛాహి యథాయాచితం పబ్బజ్జూపసమ్పదవిసేసన్తి అత్థో. **ఇతి**-సద్దో తస్స ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాపటిలాభనిమిత్తవచనపరియోసానదస్సనో. తదవసానో హి తస్స భిక్ఖుభావో. తేనేవాహ **''ఏహి భిక్ఖూతి భగవతో వచనేన అభినిప్ఫన్నా సావ తస్స ఆయస్మతో ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా అహోసీ''**తి. **చర బ్రహ్మచరియన్తి** ఉపరిమగ్గత్తయసఙ్ఖాతం బ్రహ్మచరియం సమధిగచ్ఛ. కిమత్థం? **సమ్మా దుక్ఖస్స అన్తకిరియాయ**. ఇధాపి "అవోచా"తి సమ్బన్ధితబ్బం. "నవ కోటిసహస్సానీ"తిఆదినా (విసుద్ధి. ౧.౨౦; పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౩౭) వుత్తప్పభేదానం అనేకసహస్సానం సంవరవినయానం సమాదియిత్వా వత్తనేన ఉపరిభూతా అగ్గభూతా సమ్పదాతి **ఉపసమ్పదా**.

౧౯. **నీహారభత్తో**తి నీహటభత్తో, గామతో భిక్ఖం నీహరిత్వా భిక్ఖూహి దిన్నభత్తోతి అత్థో . భగవా హి దహరకుమారకే వియ తే భిక్ఖూ పరిహరన్తో పాటిపదదివసతో పట్ఠాయ పిణ్డపాతత్థాయపి గామం అపవిసిత్వా అన్తోవిహారేయేవ వసి.

ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనత్తలక్ఖణసుత్తవణ్ణనా

౨౦. **ఆమన్తేసీ**తి ఆసాళ్హీపుణ్ణమదివసే ధమ్మచక్కప్పవత్తనతో పట్ఠాయ అనుక్కమేన సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితే అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞప్పముఖే పఞ్చవగ్గియే "ఇదాని తేసం ఆసవక్ఖయాయ ధమ్మం దేసేస్సామీ"తి పఞ్చమియా పక్ఖస్స ఆమన్తేసి. **అనత్తా**తి అవసవత్తనట్ఠేన అసామికట్ఠేన సుఞ్ఞతట్ఠేన అత్తపటిక్ఖేపట్ఠేనాతి ఏవం చతూహి కారణేహి అనత్తా. తత్థ "ఉప్పన్నం రూపం ఠితిం మా పాపుణాతు, ఠానప్పత్తం మా జీరతు, జరప్పత్తం మా భిజ్జతు, ఉదయబ్బయేహి మా కిలమయతూ"తి న ఏత్థ కస్సచి వసీభావో అత్థి, స్వాయమస్స **అవసవత్తనట్ఠో**. సామిభూతస్స కస్సచి అభావో **అసామికట్ఠో**. నివాసీకారకవేదకఅధిట్ఠాయకవిరహేన తతో సుఞ్ఞతా **సుఞ్ఞతట్ఠో**. పరపరికప్పితఅత్తసభావాభావో ఏవ **అత్తపటిక్ఖేపట్ఠో**. ఇదాని అనత్తతంయేవ విభావేతుం ''**రూపఞ్చ హిదం భిక్ఖవే**''తిఆదిమాహ. తత్థ **అత్తా అభవిస్సా**తి కారకో వేదకో సయంవసీతి ఏవంభూతో అత్తా అభవిస్సాతి అధిప్పాయో. ఏవఞ్హి సతి రూపస్స ఆబాధాయ సంవత్తనం అయుజ్జమానకం సియా. కామఞ్చేత్థ "యస్మా చ ఖో, భిక్ఖవే, రూపం అనత్తా, తస్మా రూపం ఆబాధాయ సంవత్తతీ"తి రూపస్స అనత్తతాయ దుక్ఖతా విభావితా వియ దిస్సతి, తథాపి "యస్మా రూపం ఆబాధాయ సంవత్తతి, తస్మా అనత్తా"తి పాకటాయ సాబాధతాయ రూపస్స అత్తసారాభావో విభావితో, తతో ఏవ చ "న చ లబ్భతి రూపే 'ఏవం మే రూపం హోతు, ఏవం మే రూపం మా అహోసీ'తి" రూపే కస్సచి అనిస్సరతా తస్స చ అవసవత్తనాకారో దస్సితో. **వేదనా**దీసుపి ఏసేవ నయో.

౨౧. **తం కింమఞ్ఞథ భిక్ఖవే**తి ఇదం కస్మా ఆరద్ధం? ఏత్తకేన ఠానేన అనత్తలక్ఖణమేవ కథితం, న అనిచ్చదుక్ఖలక్ఖణాని, ఇదాని తాని దస్సేత్వా సమోధానేత్వా తీణిపి లక్ఖణాని దస్సేతుం ఇదమారద్ధన్తి వేదితబ్బం. **అనిచ్చం భన్తే**తి భన్తే యస్మా హుత్వా న హోతి, తస్మా అనిచ్చం. యస్మా పుబ్బే అసన్తం పచ్చయసమవాయేన హుత్వా ఉప్పజ్జిత్వా పున భఙ్గుపగమనేన న హోతి, తస్మా న నిచ్చన్తి అనిచ్చం, అద్ధువన్తి అధిప్పాయో. అథ వా ఉప్పాదవయవన్తతాయ తావకాలికతాయ విపరిణామకోటియా నిచ్చప్పటిక్ఖేపతోతి ఇమేహిపి కారణేహి **అనిచ్చం**. ఏత్థ ఖణే ఖణే ఉప్పజ్జనవసేన నిరుజ్ఝనవసేన చ పవత్తనతో **ఉప్పాదవయవన్తతా**. తఙ్ఖణికతాయ **తావకాలికతా**. విపరిణామవన్తతాయ **విపరిణామకోటి**. రూపఞ్హి ఉప్పాదాదివికారాపజ్జనేన విపరిణామన్తం వినాసం పాపుణాతి. నిచ్చసభావాభావో ఏవ **నిచ్చపటిక్ఖేపో**. అనిచ్చా హి ధమ్మా, తేనేవ అత్తనో అనిచ్చభావేన అత్థతో నిచ్చతం పటిక్ఖిపన్తి నామ.

దుక్ఖం భన్తేతి భన్తే పటిపీళనాకారేన దుక్ఖం. ఉప్పాదజరాభఙ్గవసేన హి రూపస్స నిరన్తరం బాధతి, పటిపీళనాకారేనస్స దుక్ఖతా. అథ వా సన్తాపట్ఠేన దుక్ఖమట్ఠేన దుక్ఖవత్థుకట్ఠేన సుఖపటిక్ఖేపట్ఠేన చాతి చతూహి కారణేహి దుక్ఖం. ఏత్థ చ **సన్తాపో** నామ దుక్ఖదుక్ఖతాదివసేన సన్తాపనం పరిదహనం. తతో ఏవస్స దుస్సహతాయ **దుక్ఖమతా**. తిస్సన్నం దుక్ఖతానం సంసారదుక్ఖస్స చ అధిట్ఠానతాయ **దుక్ఖవత్థుకతా**. సుఖసభావాభావో ఏవ **సుఖపటిక్ఖేపో**. **విపరిణామధమ్మ**న్తి జరాయ మరణేన చ విపరిణామసభావం. **కల్లం నూ**తి యుత్తం ను. **త**న్తి ఏవం అనిచ్చం దుక్ఖం విపరిణామధమ్మం రూపం. **ఏతం మమా**తి తణ్హాగాహో మమఙ్కారభావతో. **ఏసోహమస్మీ**తి మానగాహో అహఙ్కారభావతో. **ఏసో మే అత్తా**తి దిట్ఠిగాహో అత్తభావవిపల్లాసగ్గాహతో. **తణ్హాగాహో** చేత్థ అట్ఠసతతణ్హావిచరితవసేన, **మానగాహో** నవవిధమానవసేన, **దిట్ఠిగాహో** ద్వాసట్ఠిదిట్ఠివసేన వేదితబ్బో. ఇమేసం తిణ్ణం తణ్హామానదిట్ఠిగాహానం వసేన యుత్తం ను తం సమనుపస్సితున్తి వుత్తం హోతి.

ఇతి భగవా అనిచ్చదుక్ఖవసేన అనత్తలక్ఖణంయేవ దస్సేసి. భగవా హి కత్థచి అనిచ్చవసేన అనత్తతం దస్సేతి, కత్థచి దుక్ఖవసేన, కత్థచి ఉభయవసేన. తథా హి "చక్ఖు అత్తాతి యో వదేయ్య, తం న ఉపపజ్జతి, చక్ఖుస్స ఉప్పాదోపి వయోపి పఞ్ఞాయతి. యస్స ఖో పన ఉప్పాదోపి వయోపి పఞ్ఞాయతి, 'అత్తా మే ఉప్పజ్జతి చేవ వేతి చా'తి ఇచ్చస్స ఏవమాగతం హోతి, తస్మా తం న ఉపపజ్జతి. 'చక్ఖు అత్తా'తి యో వదేయ్య, ఇతి చక్ఖు అనత్తా"తి ఇమస్మిఞ్చ **ఛఛక్కసుత్తే** (మ॰ ని॰ ౩.౪౨౨) అనిచ్చవసేన అనత్తతం దస్సేసి. "రూపఞ్చ హిదం, భిక్ఖవే, అత్తా అభవిస్స...పే॰... ఏవం మే రూపం మా అహోసీ"తి ఇమస్మింయేవ అనత్తలక్ఖణసుత్తే దుక్ఖవసేన అనత్తతం దస్సేసి. "రూపం, భిక్ఖవే, అనిచ్చం, యదనిచ్చం తం దుక్ఖం, యం దుక్ఖం తదనత్తా, యదనత్తా, తం 'నేతం మమ, నేసోహమస్మి, న మే సో అత్తా'తి ఏవమేతం యథాభూతం సమ్మప్పఞ్ఞాయ దట్ఠబ్బ"న్తి ఇమస్మిం **అరహన్తసుత్తే** (సం॰ ని॰ ౩.౭౬-౭౭) ఉభయవసేన అనత్తతం దస్సేసి. కస్మా? అనిచ్చం దుక్ఖఞ్చ పాకటం, అనత్తా అపాకటం. పరిభోగభాజనాదీసు హి భిన్నేసు "అహో అనిచ్చ"న్తి వదన్తి, "అహో అనత్తా"తి పన వత్తా నామ నత్థి. సరీరే గణ్డపిళకాసు వా ఉట్ఠితాసు కణ్టకేన వా విద్ధా "అహో దుక్ఖ"న్తి వదన్తి, "అహో అనత్తా"తి పన వత్తా నామ నత్థి. కస్మా? ఇదఞ్హి అనత్తలక్ఖణం నామ అవిభూతం దుద్దసం దుప్పఞ్ఞాపనం. తథా హి సరభఙ్గాదయోపి సత్థారో నాద్దసంసు, కుతో పఞ్ఞాపనా, తేన నం భగవా అనిచ్చవసేన వా దుక్ఖవసేన వా ఉభయవసేన వా దస్సేసి. తయిదం ఇమస్మిమ్పి తేపరివట్టే అనిచ్చదుక్ఖవసేనేవ దస్సితం. **వేదనా**దీసుపి ఏసేవ నయో.

౨౨. తస్మాతిహాతి తస్మా ఇచ్చేవ వుత్తం. **తి**-కార **హ**-కారా నిపాతా, యస్మా ఇమే పఞ్చక్ఖన్ధా అనిచ్చా దుక్ఖా అనత్తా, తస్మాతి అత్థో. **యం కిఞ్చీ**తి అనవసేసపరియాదానమేతం. **య**న్తి హి సామఞ్ఞేన అనియమదస్సనం, **కిఞ్చీ**తి పకారతో భేదం ఆమసిత్వా అనియమదస్సనం. ఉభయేనపి అతీతం వా...పే॰... సన్తికే వా అప్పం వా బహుం వా యాదిసం వా తాదిసం వా నపుంసకనిద్దేసారహం సబ్బం బ్యాపేత్వా సఙ్గణ్హాతి, తస్మా అనవసేసపరియాదానమేతం "యం కిఞ్చీ"తి. ఏవఞ్చ సతి అఞ్ఞేసుపి నపుంసకనిద్దేసారహేసు పసఙ్గం దిస్వా తత్థ అధిప్పేతత్థం అధిచ్చ పవత్తనతో అతిప్పసఙ్గస్స నియమనత్థం "**రూప**"న్తి వుత్తం. ఏవం పదద్వయేనపి రూపస్స అసేసపరిగ్గహో కతో హోతి. అథస్స అతీతాదివిభాగం ఆరభతి "**అతీతానాగతపచ్చుప్పన్న**"న్తిఆదినా. తఞ్హి కిఞ్చి అతీతం కిఞ్చి అనాగతాదిభేదన్తి. ఏస నయో **వేదనా**దీసుపి.

తత్థ రూపం తావ అద్ధాసన్తతిసమయఖణవసేన చతుధా అతీతం నామ హోతి, తథా అనాగతపచ్చుప్పన్నం. తత్థ **అద్ధావసేన** తావ ఏకస్స ఏకస్మిం భవే పటిసన్ధితో పుబ్బే అతీతం, చుతితో ఉద్ధమనాగతం, ఉభిన్నమన్తరే పచ్చుప్పన్నం. **సన్తతివసేన** సభాగేకఉతుసముట్ఠానఏకాహారసముట్ఠానఞ్చ పుబ్బాపరియవసేన వత్తమానమ్పి పచ్చుప్పన్నం, తతో పుబ్బే విసభాగఉతుఆహారసముట్ఠానం అతీతం, పచ్ఛా అనాగతం. చిత్తజం ఏకవీథిఏకజవనఏకసమాపత్తిసముట్ఠానం పచ్చుప్పన్నం, తతో పుబ్బే అతీతం, పచ్ఛా అనాగతం. కమ్మసముట్ఠానస్స పాటియేక్కం సన్తతివసేన అతీతాదిభేదో నత్థి. తేసంయేవ పన ఉతుఆహారచిత్తసముట్ఠానానం ఉపత్థమ్భకవసేన తస్స అతీతాదిభావో వేదితబ్బో. **సమయవసేన** ఏకముహుత్తపుబ్బణ్హసాయన్హరత్తిదివాదీసు సమయేసు సన్తానవసేన పవత్తమానం తంతంసమయవన్తం రూపం పచ్చుప్పన్నం నామ, తతో పుబ్బే అతీతం, పచ్ఛా అనాగతం. **ఖణవసేన** ఉప్పాదాదిక్ఖణత్తయపరియాపన్నం పచ్చుప్పన్నం, తతో పుబ్బే అతీతం, పచ్ఛా అనాగతం, ఇదమేవేత్థ నిప్పరియాయం, సేసా పరియాయకథా.

అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వాతి చక్ఖాదిపఞ్చవిధం రూపం అత్తభావం అధికిచ్చ పవత్తత్తా అజ్ఝత్తం, సేసం తతో బాహిరత్తా బహిద్ధా. అపిచ నియకజ్ఝత్తమ్పి ఇధ అజ్ఝత్తం, పరపుగ్గలికమ్పి చ బహిద్ధాతి వేదితబ్బం. **ఓళారికం వా సుఖుమం వా**తి

చక్ఖాదీని నవ, ఆపోధాతువజ్జా తిస్సో ధాతుయో చాతి ద్వాదసవిధం రూపం ఘట్టనవసేన గహేతబ్బతో ఓళారికం, సేసం తతో విపరీతత్తా సుఖుమం. **హీనం వా పణీతం వా**తి ఏత్థ హీనపణీతభావో పరియాయతో నిప్పరియాయతో చ. తత్థ అకనిట్ఠానం రూపతో సుదస్సీనం రూపం హీనం, తదేవ సుదస్సానం రూపతో పణీతం. ఏవం యావ నరకసత్తానం రూపం, తావ పరియాయతో హీనపణీతతా వేదితబ్బా. నిప్పరియాయతో పన యం ఆరమ్మణం కత్వా అకుసలవిపాకవిఞ్ఞాణం ఉప్పజ్జతి, తం హీనం అనిట్ఠభావతో. యం పన ఆరమ్మణం కత్వా కుసలవిపాకవిఞ్ఞాణం ఉప్పజ్జతి, తం పణీతం ఇట్ఠభావతో. యథా హి అకుసలవిపాకో సయం అనిట్ఠో అనిట్ఠే ఏవ ఉప్పజ్జతి, న ఇట్ఠే, ఏవం కుసలవిపాకోపి సయం ఇట్ఠో ఇట్ఠేయేవ ఉప్పజ్జతి, న అనిట్ఠే. **యం దూరే సన్తికే వా**తి యం సుఖుమం, తదేవ దుప్పటివిజ్ఝసభావత్తా దూరే, ఇతరం సుప్పటివిజ్ఝసభావత్తా సన్తికే. అపిచేత్థ ఓకాసతోపి ఉపాదాయుపాదాయ దూరసన్తికతా వేదితబ్బా. **తం సబ్బ**న్తి తం అతీతాదీహి పదేహి విసుం నిద్దిట్ఠం సబ్బం రూపం. **సమ్మప్పఞ్ఞాయ దట్ఠబ్బ**న్తి సహవిపస్సనాయ మగ్గపఞ్ఞాయ దట్ఠబ్బం.

యా కాచి వేదనాతిఆదీసు పన సన్తతివసేన చ ఖణవసేన చ వేదనాయ అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నభావో వేదితబ్బో. తత్థ (విసుద్ధి॰ ౨.౪౯౭ ఆదయో) **సన్తతివసేన** ఏకవీథిఏకజవనఏకసమాపత్తిపరియాపన్నా ఏకవిధవిసయసమాయోగప్పవత్తా చ దివసమ్పి బుద్ధరూపం పస్సన్తస్స ధమ్మం సుణన్తస్స పవత్తసద్ధాదిసహితవేదనా పచ్చుప్పన్నా, తతో పుబ్బే అతీతా, పచ్ఛా అనాగతా. **ఖణవసేన** ఖణత్తయపరియాపన్నా పచ్చుప్పన్నా, తతో పుబ్బే అతీతా, పచ్ఛా అనాగతా. అజ్ఝత్తబహిద్ధాభేదో నియకజ్ఝత్తవసేన వేదితబ్బో. ఓళారికసుఖుమభేదో "అకుసలా వేదనా ఓళారికా, కుసలాబ్యాకతా వేదనా సుఖుమా"తిఆదినా నయేన **విభఙ్గే** (విభ॰ ౧౧) వుత్తేన జాతిసభావపుగ్గలలోకియలోకుత్తరవసేన వేదితబ్బో. **జాతివసేన** తావ అకుసలవేదనా సావజ్జకిరియహేతుతో కిలేససన్తాపసభావతో చ అవూపసన్తవుత్తీతి కుసలవేదనాయ ఓళారికా, సబ్యాపారతో సఉస్సాహతో సవిపాకతో కిలేససన్తాపసభావతో సావజ్జతో చ విపాకాబ్యాకతాయ ఓళారికా, సవిపాకతో కిలేససన్తాపసభావతో సబ్యాపజ్జతో సావజ్జతో చ కిరియాబ్యాకతాయ ఓళారికా, కుసలాబ్యాకతా పన వుత్తవిపరియాయతో అకుసలాయ సుఖుమా. ద్వేపి కుసలాకుసలవేదనా సబ్యాపారతో సఉస్సాహతో సవిపాకతో చ యథాయోగం దువిధాయపి అబ్యాకతాయ ఓళారికా, వుత్తవిపరియాయేన దువిధాపి అబ్యాకతా తాహి సుఖుమా. ఏవం తావ జాతివసేన ఓళారికసుఖుమతా వేదితబ్బా.

సభావవసేన పన దుక్ఖవేదనా నిరస్సాదతో సవిప్ఫారతో ఉబ్బేజనీయతో అభిభవనతో చ ఇతరాహి ద్వీహి ఓళారికా, ఇతరా పన ద్వే సాతతో సన్తతో పణీతతో మనాపతో మజ్ఝత్తతో చ యథాయోగం దుక్ఖాయ సుఖుమా. ఉభో పన సుఖదుక్ఖా సవిప్ఫారతో ఖోభకరణతో పాకటతో చ అదుక్ఖమసుఖాయ ఓళారికా, సా వుత్తవిపరియాయేన తదుభయతో సుఖుమా. ఏవం సభావవసేన ఓళారికసుఖుమతా వేదితబ్బా. **పుగ్గలవసేన** పన అసమాపన్నస్స వేదనా నానారమ్మణవిక్ఖిత్తభావతో సమాపన్నస్స వేదనాయ ఓళారికా, విపరియాయేన ఇతరా సుఖుమా. ఏవం పుగ్గలవసేన ఓళారికసుఖుమతా వేదితబ్బా. **లోకియలోకుత్తరవసేన** పన సాసవా వేదనా లోకియా. సా ఆసవుప్పత్తిహేతుతో ఓఘనియతో యోగనియతో గన్థనియతో నీవరణియతో ఉపాదానియతో సంకిలేసికతో పుథుజ్జనసాధారణతో చ అనాసవాయ ఓళారికా, సా విపరియాయేన సాసవాయ సుఖుమా. ఏవం లోకియలోకుత్తరవసేన ఓళారికసుఖుమతా వేదితబ్బా.

తత్థ జాతిఆదివసేన సమ్భేదో పరిహరితబ్బో. అకుసలవిపాకకాయవిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తా హి వేదనా జాతివసేన అబ్యాకతత్తా సుఖుమాపి సమానా సభావాదివసేన ఓళారికా హోతి. వుత్తఞ్హేతం "అబ్యాకతా వేదనా సుఖుమా, దుక్ఖా వేదనా

ఓళారికా. అసమాపన్నస్స వేదనా ఓళారికా, సాసవా వేదనా ఓళారికా"తి (విభం ౧౧). యథా చ దుక్ఖవేదనా, ఏవం సుఖాదయోపి జాతివసేన ఓళారికా, సభావాదివసేన సుఖుమా హోన్తి. తస్మా యథా జాతిఆదివసేన సమ్భేదో న హోతి, తథా వేదనానం ఓళారికసుఖుమతా వేదితబ్బా. సేయ్యథిదం – అబ్యాకతా జాతివసేన కుసలాకుసలాహి సుఖుమా. న తత్థ "కతమా అబ్యాకతా, కిం దుక్ఖా, కిం సుఖా, కిం సమాపన్నస్స, కిం అసమాపన్నస్స, కిం సాసవా, కిం అనాసవా"తి ఏవం సభావాదిభేదో పరామసితబ్బో. ఏస నయో సబ్బత్థ.

అపిచ "తం తం వా పన వేదనం ఉపాదాయుపాదాయ వేదనా ఓళారికా సుఖుమా దట్ఠబ్బా"తి వచనతో అకుసలాదీసుపి లోభసహగతాయ దోససహగతవేదనా అగ్గి వియ అత్తనో నిస్సయదహనతో ఓళారికా, లోభసహగతా సుఖుమా. దోససహగతాపి నియతా ఓళారికా, అనియతా సుఖుమా. నియతాపి కప్పట్ఠితికా ఓళారికా, ఇతరా సుఖుమా. కప్పట్ఠితికాసుపి అసఙ్ఖారికా ఓళారికా, ఇతరా సుఖుమా. లోభసహగతా పన దిట్ఠిసమ్పయుత్తా ఓళారికా, ఇతరా సుఖుమా. సాపి నియతా కప్పట్ఠితికా అసఙ్ఖారికా ఓళారికా, ఇతరా సుఖుమా, అవిసేసేన అకుసలా బహువిపాకా ఓళారికా, అప్పవిపాకా సుఖుమా. కుసలా పన అప్పవిపాకా ఓళారికా, బహువిపాకా సుఖుమా.

అపిచ కామావచరకుసలా ఓళారికా, రూపావచరా సుఖుమా, తతో అరూపావచరా, తతో లోకుత్తరా. కామావచరా చ దానమయా ఓళారికా, సీలమయా సుఖుమా, తతో భావనామయా. భావనామయాపి దుహేతుకా ఓళారికా , తిహేతుకా సుఖుమా. తిహేతుకాపి ససఙ్ఖారికా ఓళారికా, అసఙ్ఖారికా సుఖుమా. రూపావచరా పఠమజ్ఝానికా ఓళారికా…పే॰… పఞ్చమజ్ఝానికా సుఖుమావ. అరూపావచరా ఆకాసానఞ్చాయతనసమ్పయుత్తా ఓళారికా…పే॰… నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమ్పయుత్తా సుఖుమావ. లోకుత్తరా చ సోతాపత్తిమగ్గసమ్పయుత్తా ఓళారికా…పే॰… అరహత్తమగ్గసమ్పయుత్తా సుఖుమావ. ఏస నయో తంతంభూమివిపాకకిరియవేదనాసు దుక్ఖాదిఅసమాపన్నాదిసాసవాదివసేన వుత్తవేదనాసు చ.

ఓకాసవసేన చాపి నిరయే దుక్ఖా ఓళారికా, తిరచ్ఛానయోనియం సుఖుమా…పే॰… పరనిమ్మితవసవత్తీ సుఖుమావ. యథా చ దుక్ఖా, ఏవం సుఖాపి సబ్బత్థ యథానురూపం యోజేతబ్బా. **వత్థువసేన** చాపి హీనవత్థుకా యా కాచి వేదనా ఓళారికా, పణీతవత్థుకా సుఖుమా. హీనప్పణీతభేదే యా ఓళారికా, సా హీనా. యా చ సుఖుమా, సా పణీతాతి వేదితబ్బా. దూరపదం పన అకుసలా వేదనా కుసలాబ్యాకతాహి వేదనాహి దూరే, సన్తికపదం అకుసలా వేదనా అకుసలాయ వేదనాయ సన్తికేతిఆదినా నయేన విభత్తం. తస్మా అకుసలా వేదనా విసభాగతో అసంసట్ఠతో అసరిక్ఖతో చ కుసలాబ్యాకతాహి దూరే, తథా కుసలాబ్యాకతా అకుసలాయ. ఏస నయో సబ్బవారేసు. అకుసలా పన వేదనా సభాగతో చ సంసట్ఠతో చ సరిక్ఖతో చ అకుసలాయ సన్తికేతి. తంతంవేదనాసమ్పయుత్తానం పన సఞ్ఞాదీనమ్పి ఏవమేవ వేదితబ్బం.

౨౩. సుతవాతి ఆగమాధిగమసఙ్ఖాతేన బాహుసచ్చేన సమన్నాగతత్తా సుతవా. **నిబ్బిన్దతీతి** ఉక్కణ్ఠతి. ఏత్థ చ **నిబ్బిదాతి** వుట్ఠానగామినీవిపస్సనా అధిప్పేతా. **నిబ్బిన్దం విరజ్జతీతి** ఏత్థ విరాగవసేన చత్తారో మగ్గా కథితా. **విరాగా విముచ్చతీతి** విరాగేన మగ్గేనేవ హేతుభూతేన పటిప్పస్సద్ధివిముత్తివసేన విముచ్చతి. ఇమినా చత్తారి సామఞ్ఞఫలాని కథితాని. **విముత్తస్మిం విముత్తమితి ఞాణం హోతీతి** ఇమినా పన పచ్చవేక్ఖణఞాణం కథితం. **ఖీణా జాతీతిఆదీహి** తస్స భూమి. తేన హి ఞాణేన అరియసావకో పచ్చవేక్ఖన్తో "ఖీణా జాతీ"తిఆదీని పజానాతి. కతమా పనస్స జాతి ఖీణా, కథఞ్చ నం

పజానాతీతి? న తావస్స అతీతా జాతి ఖీణా పుబ్బేవ ఖీణత్తా, న అనాగతా అనాగతే వాయామాభావతో, న పచ్చుప్పన్నా. యా పన మగ్గస్స అభావితత్తా ఉప్పజ్జేయ్య ఏకచతుపఞ్చవోకారభవేసు ఏకచతుపఞ్చక్ఖన్ధప్పభేదా జాతి, సా మగ్గస్స భావితత్తా అనుప్పాదధమ్మతం ఆపజ్జనేన ఖీణా, తం సో మగ్గభావనాయ పహీనకిలేసే పచ్చవేక్ఖిత్వా కిలేసాభావే విజ్జమానమ్పి కమ్మం ఆయతిం అప్పటిసన్ధికం హోతీతి జానన్తో పజానాతి.

వుసితన్తి వుత్థం పరివుత్థం, కతం చరితం నిట్ఠితన్తి అత్థో. **బ్రహ్మచరియ**న్తి మగ్గబ్రహ్మచరియం. పుథుజ్జనకల్యాణకేన హి సద్ధిం సత్త సేక్ఖా మగ్గబ్రహ్మచరియం వసన్తి నామ, ఖీణాసవో వుత్థవాసో, తస్మా అరియసావకో అత్తనో బ్రహ్మచరియవాసం పచ్చవేక్ఖన్తో "వుసితం బ్రహ్మచరియ"న్తి పజానాతి. **కతం కరణీయ**న్తి చతూసు సచ్చేసు చతూహి మగ్గేహి పరిఞ్ఞాపహానసచ్ఛికిరియాభావనావసేన సోళసవిధమ్పి కిచ్చం నిట్ఠాపితన్తి అత్థో. పుథుజ్జనకల్యాణకాదయో హి తం కిచ్చం కరోన్తి, ఖీణాసవో కతకరణీయో. తస్మా అరియసావకో అత్తనో కరణీయం పచ్చవేక్ఖన్తో "కతం కరణీయ"న్తి పజానాతి. **నాపరం ఇత్థత్తాయా**తి ఇదాని పున ఇత్థభావాయ ఏవంసోళసకిచ్చభావాయ, కిలేసక్ఖయాయ వా మగ్గభావనాకిచ్చం మే నత్థీతి పజానాతి. అథ వా **ఇత్థత్తాయా**తి ఇత్థభావా ఇమస్మా ఏవంపకారా ఇదాని వత్తమానక్ఖన్ధసన్తానా అపరం ఖన్ధసన్తానం మయ్హం నత్థి, ఇమే పన పఞ్చక్ఖన్ధా పరిఞ్ఞాతా తిట్ఠన్తి ఛిన్నమూలకా రుక్ఖా వియ. తే చరిమకవిఞ్ఞాణనిరోధేన అనుపాదానో వియ జాతవేదో నిబ్బాయిస్సన్తీతి పజానాతి.

౨౪. **అత్తమనా తే భిక్ఖూ భగవతో భాసితం అభినన్దు**న్తి తే భిక్ఖూ సకమనా తుట్ఠమనా, పీతిసోమనస్సేహి వా సమత్తమనా హుత్వా కరవీకరుతమఞ్జునా కణ్ణసుఖేన పణ్డితజనహదయానం అమతాభిసేకసదిసేన బ్రహ్మస్సరేన భాసతో భగవతో వచనం సుకథితం సులపితం "ఏవమేతం భగవా, ఏవమేతం సుగతా"తి మత్థకేన సమ్పటిచ్ఛన్తా అనుమోదింసు చేవ సమ్పటిచ్ఛింసు చాతి అత్థో. అయఞ్హి **అభినన్ద**-సద్దో "అభినన్దతి అభివదతీ"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౩.౫; ౪.౧౧౪, ౧౧౮) తణ్హాయపి ఆగతో. "అన్నమేవాభినన్దన్తి, ఉభయే దేవమానుసా"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౪౩) ఉపగమనేపి.

> "చిరప్పవాసిం పురిసం, దూరతో సోత్థిమాగతం;
>
> ఞాతిమిత్తా సుహజ్జా చ, అభినన్దన్తి ఆగత"న్తి. (ధ॰ ప॰ ౨౧౯; వి॰ వ॰ ౮౬౧) –

ఆదీసు సమ్పటిచ్ఛనేపి. "అభినన్దిత్వా అనుమోదిత్వా"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౦౫) అనుమోదనేపి. స్వాయమిధ అనుమోదనసమ్పటిచ్ఛనేసు యుజ్జతి. తేన వుత్తం "అనుమోదింసు చేవ సమ్పటిచ్ఛింసు చా"తి. **అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తాని విముచ్చింసూ**తి అనుప్పాదనిరోధేన నిరుజ్ఝమానేహి ఆసవేహి అనుపాదాయ అగ్గహేత్వా కఞ్చి ధమ్మం "అహం మమా"తి అనాదియిత్వావ చిత్తాని విముచ్చింసు. **ఛ అరహన్తో**తి భగవతా సద్ధిం ఛ జనా అరహన్తో. అఞ్ఞేసం పన దేవబ్రహ్మానమ్పి అరహత్తప్పత్తిసమ్భవతో ఇదం మనుస్సఅరహన్తేయేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ "**ఛ మనుస్సా అరహన్తో హోన్తీ**"తి.

అనత్తలక్ఖణసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చవగ్గియకథా నిట్ఠితా.

యససస్స పబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౨౫. ఇదాని యససస్స పబ్బజ్జం దస్సేతుం "**తేన ఖో పన సమయేనా**"తిఆది ఆరద్ధం. తత్రాయం అనుత్తానపదవణ్ణనా – **హేమన్తికో**తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౨; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩.౩౮) యత్థ సుఖం హోతి హేమన్తకాలే వసితుం, అయం హేమన్తికో. ఇతరేసుపి ఏసేవ నయో. అయం పనేత్థ వచనత్థో – హేమన్తే వాసో హేమన్తం ఉత్తరపదలోపేన, హేమన్తం అరహతీతి **హేమన్తికో**. ఇతరేసుపి ఏసేవ నయో. తత్థ వస్సికో పాసాదో నాతిఉచ్చో హోతి నాతినీచో, ద్వారవాతపానానిపిస్స నాతిబహూని నాతితనూని, భూమత్థరణపచ్చత్థరణఖజ్జభోజ్జానిపేత్థ మిస్సకానేవ వట్టన్తి. హేమన్తికే థమ్భాపి భిత్తియోపి నీచా హోన్తి, ద్వారవాతపానాని తనుకాని సుఖుమచ్ఛిద్దాని, ఉణ్హప్పవేసనత్థాయ భిత్తినియ్యూహాని హరియన్తి, భూమత్థరణపచ్చత్థరణనివాసనపారుపనాని పనేత్థ ఉణ్హవికిరియాని కమ్బలాదీని వట్టన్తి, ఖజ్జభోజ్జం సినిద్ధం కటుకసన్నిస్సితఞ్చ. గిమ్హికే థమ్భాపి భిత్తియోపి ఉచ్చా హోన్తి, ద్వారవాతపానాని పనేత్థ బహూని విపులజాతాని హోన్తి, భూమత్థరణాని సీతవికిరియాని దుకూలమయాని వట్టన్తి, ఖజ్జభోజ్జాని మధురరససీతవికిరియాని, వాతపానసమీపేసు చేత్థ నవా చాటియో ఠపేత్వా ఉదకస్స పూరేత్వా నీలుప్పలాదీహి సఞ్ఛాదేన్తి, తేసు తేసు పదేసేసు ఉదకయన్తాని కరోన్తి, యేహి దేవే వస్సన్తే వియ ఉదకధారా నిక్ఖమన్తి.

నిప్పురిసేహీతి పురిసవిరహితేహి. న కేవలఞ్చేత్థ తూరియానేవ నిప్పురిసాని, సబ్బట్ఠానానిపి నిప్పురిసానేవ. దోవారికాపి ఇత్థియోవ, నహాపనాదిపరికమ్మకరాపి ఇత్థియోవ. పితా కిర "తథారూపం ఇస్సరియసుఖసమ్పత్తిం అనుభవమానస్స పురిసం దిస్వా పరిసఙ్కా ఉప్పజ్జతి, సా మే పుత్తస్స మా అహోసీ"తి సబ్బకిచ్చేసు ఇత్థియోవ ఠపేసి. **పఞ్చహి కామగుణేహీ**తి రూపసద్దాదీహి పఞ్చహి కామకోట్ఠాసేహి. **సమప్పితస్సా**తి సమ్మా అప్పితస్స, ఉపేతస్సాతి అత్థో. **సమఙ్గీభూతస్సా**తి తస్సేవ వేవచనం. **పరిచారయమానస్సా**తి పరితో చారయమానస్స, తస్మిం తస్మిం కామగుణే ఇన్ద్రియాని చారయమానస్సాతి అత్థో. **ఆళమ్బర**న్తి పణవం. **వికేసిక**న్తి ముత్తకేసం, విప్పకిణ్ణకేసన్తి అత్థో. **విక్ఖేళిక**న్తి విస్సన్దమానలాలం. **విప్పలపన్తియో**తి విరుద్ధం పలపన్తియో వా రుదన్తియో వా. **సుసానం మఞ్ఞే**తి ఆమకసుసానం వియ అద్దస సకం పరిజనన్తి సమ్బన్ధో. **ఉదానం ఉదానేసీ**తి సంవేగవసేన ఉదానం ఉదానేసి, సంవేగవసప్పవత్తం వాచం నిచ్ఛారేసీతి అత్థో.

౨౬. ఇదం ఖో యసాతి భగవా నిబ్బానం సన్ధాయాహ. తఞ్హి తణ్హాదీహి కిలేసేహి అనుపద్దుతం అనుపస్సట్ఠఞ్చ. **అనుపుబ్బిం కథ**న్తి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౭౫; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౯) దానానన్తరం సీలం, సీలానన్తరం సగ్గం, సగ్గానన్తరం మగ్గన్తి ఏవమనుపటిపాటికథం. తత్థ **దానకథా** నామ "ఇదం దానం నామ సుఖానం నిదానం, సమ్పత్తీనం మూలం, భోగానం పతిట్ఠా, విసమగతస్స తాణం లేణం గతి పరాయణం, ఇధలోకపరలోకేసు దానసదిసో అవస్సయో పతిట్ఠా ఆరమ్మణం తాణం లేణం గతి పరాయణం నత్థి. ఇదఞ్హి అవస్సయట్ఠేన రతనమయసీహాసనసదిసం, పతిట్ఠానట్ఠేన మహాపథవీసదిసం, ఆరమ్మణట్ఠేన ఆలమ్బనరజ్జుసదిసం, ఇదఞ్హి దుక్ఖనిత్థరణట్ఠేన నావా, సమస్సాసనట్ఠేన సఙ్గామసూరో, భయపరిత్తాణట్ఠేన సుసఙ్ఖతనగరం, మచ్ఛేరమలాదీహి అనుపలిత్తట్ఠేన పదుమం, తేసం నిదహనట్ఠేన అగ్గి, దురాసదట్ఠేన ఆసీవిసో, అసన్తాసనట్ఠేన సీహో, బలవన్తట్ఠేన హత్థీ, అభిమఙ్గలసమ్మతట్ఠేన సేతఉసభో, ఖేమన్తభూమిసమ్పాపనట్ఠేన వలాహకో అస్సరాజా. దానం నామేతం మయా గతమగ్గో, మయ్హేవేసో వంసో, మయా దస పారమియో పూరేన్తేన వేలామమహాయఞ్ఞో మహాగోవిన్దమహాయఞ్ఞో మహాసుదస్సనమహాయఞ్ఞో వేస్సన్తరమహాయఞ్ఞోతి అనేకే మహాయఞ్ఞా పవత్తితా, ససభూతేన జలితే అగ్గిక్ఖన్ధే అత్తానం నియ్యాతేన్తేన సమ్పత్తయాచకానం చిత్తం గహితం. దానఞ్హి లోకే సక్కసమ్పత్తిం దేతి, మారసమ్పత్తిం

బ్రహ్మసమ్పత్తిం చక్కవత్తిసమ్పత్తిం సావకపారమిఞాణం పచ్చేకబోధిఞాణం అభిసమ్బోధిఞాణం దేతీ"తి ఏవమాదినా దానగుణప్పటిసంయుత్తకథా.

యస్మా పన దానం దదన్తో సీలం సమాదాతుం సక్కోతి, తస్మా తదనన్తరం సీలకథం కథేసి. దానఞ్హి నామ దక్ఖిణేయ్యేసు హితజ్ఝాసయేన పూజనజ్ఝాసయేన వా అత్తనో సన్తకస్స పరేసం పరిచ్చజనం, తస్మా దాయకో సత్తేసు ఏకన్తహితజ్ఝాసయో పురిసపుగ్గలో, పరేసం వా సన్తకం హరతీతి అట్ఠానమేతం. తస్మా దానం దదన్తో సీలం సమాదాతుం సక్కోతీతి దానానన్తరం సీలం వుత్తం. అపిచ **దానకథా** తావ పచురజనేసుపి పవత్తియా సబ్బసాధారణత్తా సుకరత్తా సీలే పతిట్ఠానస్స ఉపాయభావతో చ ఆదితో కథితా. పరిచ్చాగసీలో హి పుగ్గలో పరిగ్గహవత్థూసు నిస్సఙ్గభావతో సుఖేనేవ సీలాని సమాదియతి, తత్థ చ సుప్పతిట్ఠితో హోతి. సీలేన దాయకపటిగ్గాహకవిసుద్ధితో పరానుగ్గహం వత్వా పరపీళానివత్తివచనతో కిరియధమ్మం వత్వా అకిరియధమ్మవచనతో భోగయససమ్పత్తిహేతుం వత్వా భవసమ్పత్తిహేతువచనతో చ దానకథానన్తరం సీలకథా కథితా.

సీలకథా నామ "సీలం నామేతం అవస్సయో పతిట్ఠా ఆరమ్మణం తాణం లేణం గతి పరాయణం. సీలం నామేతం మమ వంసో, అహం సఙ్ఖపాలనాగరాజకాలే భూరిదత్తనాగరాజకాలే చమ్పేయ్యనాగరాజకాలే సీలవరాజకాలే మాతుపోసకహత్థిరాజకాలే ఛద్దన్తహత్థిరాజకాలేతి అనన్తేసు అత్తభావేసు సీలం పరిపూరేసిం. ఇధలోకపరలోకసమ్పత్తీనఞ్హి సీలసదిసో అవస్సయో సీలసదిసా పతిట్ఠా ఆరమ్మణం తాణం లేణం గతి పరాయణం నత్థి, సీలాలఙ్కారసదిసో అలఙ్కారో నత్థి, సీలపుప్ఫసదిసం పుప్ఫం నత్థి, సీలగన్ధసదిసో గన్ధో నత్థి. సీలాలఙ్కారేన హి అలఙ్కతం సీలకుసుమపిళన్ధనం సీలగన్ధానులిత్తం సదేవకోపి లోకో ఓలోకేన్తో తిత్తిం న గచ్ఛతీ"తి ఏవమాదిసీలగుణప్పటిసంయుత్తకథా.

ఇదం పన సీలం నిస్సాయ అయం సగ్గో లబ్భతీతి దస్సనత్థం సీలానన్తరం సగ్గకథం కథేసి. **సగ్గకథా** నామ "అయం సగ్గో నామ ఇట్ఠో కన్తో మనాపో , నిచ్చమేత్థ కీళా, నిచ్చం సమ్పత్తియో లబ్భన్తి, చాతుమహారాజికా దేవా నవుతివస్ససతసహస్సాని దిబ్బసుఖం దిబ్బసమ్పత్తిం పటిలభన్తి, తావతింసా తిస్సో చ వస్సకోటియో సట్ఠి చ వస్ససతసహస్సానీ"తి ఏవమాదిసగ్గగుణపటిసంయుత్తకథా. సగ్గసమ్పత్తిం కథయన్తానఞ్హి బుద్ధానం ముఖం నప్పహోతి. వుత్తమ్పి చేతం "అనేకపరియాయేన ఖో అహం, భిక్ఖవే, సగ్గకథం కథేయ్య"న్తిఆది.

ఏవం సగ్గకథాయ పలోభేత్వా పున హత్థిం అలఙ్కరిత్వా తస్స సోణ్డం ఛిన్దన్తో వియ అయమ్పి సగ్గో అనిచ్చో అద్ధువో, న ఏత్థ ఛన్దరాగో కాతబ్బోతి దస్సనత్థం "అప్పస్సాదా కామా బహుదుక్ఖా బహుపాయాసా, ఆదీనవో ఏత్థ భియ్యో"తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౧౭౭; పాచి॰ ౪౧౭) నయేన కామానం ఆదీనవం ఓకారం సంకిలేసం కథేసి. తత్థ **ఆదీనవో**తి దోసో, అనిచ్చతాదినా అప్పస్సాదతాదినా చ దూసితభావోతి అత్థో. అథ వా ఆదీనం వాతి పవత్తతీతి **ఆదీనవో,** పరమకపణతా. తథా చ కామా యథాభూతం పచ్చవేక్ఖన్తానం పచ్చుపతిట్ఠన్తి. **ఓకారో**తి లామకభావో నిహీనభావో అసేట్ఠేహి సేవితబ్బతా సేట్ఠేహి న సేవితబ్బతా చ. **సంకిలేసో**తి తేహి సత్తానం సంకిలిస్సనం, విబాధేతబ్బతా ఉపతాపేతబ్బతాతి అత్థో.

ఏవం కామాదీనవేన తజ్జేత్వా **నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసం పకాసేసి**. యత్తకా చ కామేసు ఆదీనవా, పటిపక్ఖతో తత్తకావ నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసా. అపిచ "నేక్ఖమ్మం నామేతం అసమ్బాధం అసంకిలిట్ఠం, నిక్ఖన్తం కామేహి, నిక్ఖన్తం కామసఞ్ఞాయ, నిక్ఖన్తం కామవితక్కేహి, నిక్ఖన్తం కామపరిళాహేహి, నిక్ఖన్తం బ్యాపారతో"తిఆదినా నయేన నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసం పకాసేసి, పబ్బజ్జాయ

ఝానాదీసు చ గుణే విభావేసి వణ్ణేసి. ఏత్థ చ సగ్గం కథేత్వా స్వాయం సగ్గో రాగాదీహి ఉపక్కిలిట్ఠో, సబ్బథాపి అనుపక్కిలిట్ఠో అరియమగ్గోతి దస్సనత్థం సగ్గానన్తరం మగ్గో కథేతబ్బో. మగ్గఞ్చ కథేన్తేన తదధిగముపాయసన్దస్సనత్థం సగ్గపరియాపన్నాపి పగేవ ఇతరే సబ్బేపి కామా నామ బహ్వాదీనవా అనిచ్చా అద్ధువా విపరిణామధమ్మాతి కామానం ఆదీనవో, హీనా గమ్మా పోథుజ్జనికా అనరియా అనత్థసఞ్హితాతి తేసం ఓకారో లామకభావో, సబ్బేపి భవా కిలేసానం వత్థుభూతాతి తత్థ సంకిలేసో, సబ్బసంకిలేసవిప్పముత్తం నిబ్బానన్తి నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసో చ కథేతబ్బోతి కామేసు ఆదీనవో ఓకారో సంకిలేసో నేక్ఖమ్మే చ ఆనిసంసో పకాసితోతి దట్ఠబ్బం.

కల్లచిత్తన్తి కమ్మనియచిత్తం, హేట్ఠా పవత్తితదేసనాయ అస్సద్ధియాదీనం చిత్తదోసానం విగతత్తా ఉపరిదేసనాయ భాజనభావూపగమనేన కమ్మక్ఖమచిత్తన్తి అత్థో. అస్సద్ధియాదయో వా యస్మా చిత్తస్స రోగభూతా తదా తస్స విగతా, తస్మా కల్లచిత్తం అరోగచిత్తన్తి అత్థో. దిట్ఠిమానాదికిలేసవిగమేన **ముదుచిత్తం,** కామచ్ఛన్దాదివిగమేన **వినీవరణచిత్తం,** సమ్మాపటిపత్తియం ఉళారపీతిపామోజ్జయోగేన **ఉదగ్గచిత్తం**. తత్థ సద్ధాసమ్పత్తియా పసన్నచిత్తం యదా భగవా అఞ్ఞాసీతి సమ్బన్ధో. అథ వా **కల్లచిత్త**న్తి కామచ్ఛన్దవిగమేన అరోగచిత్తం. **ముదుచిత్త**న్తి బ్యాపాదవిగమేన మేత్తావసేన అకఠినచిత్తం. **వినీవరణచిత్త**న్తి ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చవిగమేన విక్ఖేపస్స విగతత్తా తేన అపిహితచిత్తం. **ఉదగ్గచిత్త**న్తి థినమిద్ధవిగమేన సమ్పగ్గహవసేన అలీనచిత్తం. **పసన్నచిత్త**న్తి విచికిచ్ఛావిగమేన సమ్మాపటిపత్తియం అధిముత్తచిత్తన్తి ఏవమ్పేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. **సాముక్కంసికా**తి సామం ఉక్కంసికా, అత్తనాయేవ ఉద్ధరిత్వా గహితా, సయమ్భుఞాణేన దిట్ఠా అసాధారణా అఞ్ఞేసన్తి అత్థో. కా చ పన సాతి? అరియసచ్చదేసనా. తేనేవాహ "దుక్ఖం సముదయం నిరోధం మగ్గ"న్తి.

సేయ్యథాపీతిఆదినా ఉపమావసేన తస్స కిలేసప్పహానం అరియమగ్గుప్పాదఞ్చ దస్సేతి. **అపగతకాళక**న్తి విగతకాళకం. **సమ్మదేవా**తి సుట్ఠు ఏవ. **రజన**న్తి నీలపీతాదిరఙ్గజాతం. **పటిగ్గణ్హేయ్యా**తి గణ్హేయ్య, పభస్సరం భవేయ్య. **తస్మింయేవ ఆసనే**తి తస్సంయేవ నిసజ్జాయం. ఏతేనస్స లహువిపస్సకతా తిక్ఖపఞ్ఞతా సుఖపటిపదఖిప్పాభిఞ్ఞతా చ దస్సితా హోతి. **విరజ**న్తిఆది వుత్తనయమేవ. తత్రిదం ఉపమాసంసన్దనం – వత్థం వియ చిత్తం, వత్థస్స ఆగన్తుకమలేహి కిలిట్ఠభావో వియ చిత్తస్స రాగాదిమలేహి సంకిలిట్ఠభావో, ధోవనసిలా వియ అనుపుబ్బికథా, ఉదకం వియ సద్ధా, ఉదకేన తేమేత్వా తేమేత్వా ఊసగోమయఛారికఖారకేహి కాళకపదేసే సమ్మద్దిత్వా వత్థస్స ధోవనపయోగో వియ సద్ధాసినేహేన తేమేత్వా తేమేత్వా సతిసమాధిపఞ్ఞాహి దోసే సిథిలే కత్వా సీలసుతాదివిధినా చిత్తస్స సోధనే వీరియారమ్భో, తేన పయోగేన వత్థే కాళకాపగమో వియ వీరియారమ్భేన కిలేసవిక్ఖమ్భనం, రఙ్గజాతం వియ అరియమగ్గో, తేన సుద్ధస్స వత్థస్స పభస్సరభావో వియ విక్ఖమ్భితకిలేసస్స చిత్తస్స మగ్గేన పరియోదపనన్తి.

౨౭. అస్సదూతేతి ఆరుళ్హఅస్సే దూతే. **ఇద్ధాభిసఙ్ఖార**న్తి ఇద్ధికిరియం. **అభిసఙ్ఖరేసీ**తి అభిసఙ్ఖరి, అకాసీతి అత్థో. కిమత్థన్తి చే? ఉభిన్నం పటిలభితబ్బవిసేసన్తరాయనిసేధనత్థం. యది హి సో పుత్తం పస్సేయ్య, పుత్తస్సపి అరహత్తప్పత్తి సేట్ఠిస్సపి ధమ్మచక్ఖుపటిలాభో న సియా. అదిట్ఠసచ్చోపి హి "దేహి తే మాతుయా జీవిత"న్తి యాచన్తో కథఞ్హి నామ విక్ఖేపం పటిబాహిత్వా భగవతో ధమ్మదేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా ధమ్మచక్ఖుం పటిలభేయ్య, యసో చ ఏవం తేన యాచియమానో కథం తం విక్ఖేపం పటిబాహిత్వా అరహత్తే పతిట్ఠహేయ్య.

ఏతదవోచాతి భగవతో ధమ్మదేసనం అబ్భనుమోదమానో ఏతం "అభిక్కన్తం భన్తే"తిఆదివచనం అవోచ. **అభిక్కన్త**-సద్దో చాయమిధ అబ్భనుమోదనే, తస్మా సాధు సాధు భన్తేతి వుత్తం హోతి.

“భయే కోధే పసంసాయం, తురితే కోతూహలచ్ఛరే;

హాసే సోకే పసాదే చ, కరే ఆమేడితం బుధో”తి. –

ఇమినావ లక్ఖణేన ఇధ పసాదవసేన పసంసావసేన చాయం ద్విక్ఖత్తుం వుత్తోతి వేదితబ్బో. **సేయ్యథాపీతి**ఆదినా చతూహి ఉపమాహి భగవతో దేసనం థోమేతి. తత్థ **నిక్కుజ్జితన్తి** అధోముఖఠపితం, హేట్ఠాముఖజాతం వా. **ఉక్కుజ్జేయ్యాతి** ఉపరిముఖం కరేయ్య. **పటిచ్ఛన్నన్తి** తిణపణ్ణాదిఛాదితం. **వివరేయ్యాతి** ఉగ్ఘాటేయ్య. **మూళ్హస్సాతి** దిసామూళ్హస్స. **మగ్గం ఆచిక్ఖేయ్యాతి** హత్థే గహేత్వా “ఏస మగ్గో”తి వదేయ్య. **అన్ధకారేతి** కాళపక్ఖచాతుద్దసీ అడ్ఢరత్తి ఘనవనసణ్డమేఘపటలేహి చతురఙ్గతమే.

ఏవం దేసనం థోమేత్వా ఇమాయ దేసనాయ రతనత్తయే పసన్నచిత్తో పసన్నాకారం కరోన్తో **“ఏసాహ”**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **ఏసాహన్తి** ఏసో అహం. **ఉపాసకం మం భగవా ధారేతూతి** మం భగవా “ఉపాసకో అయ”న్తి ఏవం ధారేతు, జానాతూతి అత్థో. **అజ్జతగ్గేతి** ఏత్థాయం **అగ్గ**-సద్దో ఆదిఅత్థే, తస్మా **అజ్జతగ్గేతి** అజ్జతం ఆదిం కత్వాతి ఏవమత్థో వేదితబ్బో. అజ్జతన్తి అజ్జభావం. “అజ్జదగ్గే”తి వా పాఠో, **ద**-కారో పదసన్ధికరో, అజ్జ అగ్గం కత్వాతి అత్థో. **పాణుపేతన్తి** పాణేహి ఉపేతం. యావ మే జీవితం పవత్తతి, తావ ఉపేతం, అనఞ్ఞసత్థుకం తీహి సరణగమనేహి సరణం గతం ఉపాసకం కప్పియకారకం మం భగవా ధారేతు జానాతు. అహఞ్హి సచేపి మే తిఖిణేన అసినా సీసం ఛిన్దేయ్య, నేవ బుద్ధం “న బుద్ధో”తి వా, ధమ్మం “న ధమ్మో”తి వా, సఙ్ఘం “న సఙ్ఘో”తి వా వదేయ్యన్తి ఏవం అత్తసన్నియ్యాతనేన సరణం అగమాసి. ఏవం “అభిక్కన్త”న్తిఆదీనం అనుత్తానపదత్థో వేదితబ్బో, విత్థారో పన హేట్ఠా వేరఞ్జకణ్డవణ్ణనాయం ఆగతోయేవాతి ఇధ న దస్సితో.

౨౮. **భూమిం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాతి** అత్తనా దిట్ఠమత్థం పచ్చవేక్ఖన్తస్స. **ఇద్ధాభిసఙ్ఖారం పటిప్పస్సమ్భేసీతి** యథా తం సేట్ఠి గహపతి తత్థ నిసిన్నోవ యసం కులపుత్తం పస్సతి, తథా అధిట్ఠాసీతి అత్థో. **అధివాసేతూతి** సమ్పటిచ్ఛతు. **అజ్జతనాయాతి** యం మే తుమ్హేసు సక్కారం కరోతో అజ్జ భవిస్సతి పుఞ్ఞఞ్చ పీతిపామోజ్జఞ్చ, తదత్థాయ. **అధివాసేసి భగవా తుణ్హీభావేనాతి** భగవా కాయఙ్గం వా వాచఙ్గం వా అచోపేత్వా అబ్భన్తరేయేవ ఖన్తిం కరోన్తో తుణ్హీభావేన అధివాసేసి, సేట్ఠిస్స అనుగ్గహత్థం మనసావ సమ్పటిచ్ఛీతి వుత్తం హోతి. **“ఏహి భిక్ఖూ”తి భగవా అవోచాతి** తస్స కిర ఇద్ధిమయపత్తచీవరస్స ఉపనిస్సయం ఓలోకేన్తో అనేకాసు జాతీసు చీవరాదిఅట్ఠపరిక్ఖారదానం దిస్వా “ఏహి భిక్ఖూ”తి అవోచ. సో తావదేవ భణ్డు కాసావవసనో అట్ఠహి భిక్ఖుపరిక్ఖారేహి సరీరే పటిముక్కేహేవ వస్ససట్ఠికత్థేరో వియ భగవన్తం నమస్సమానోవ నిసీది. యో హి చీవరాదికే అట్ఠ పరిక్ఖారే పత్తచీవరమేవ వా సోతాపన్నాదిఅరియస్స పుథుజ్జనస్సేవ వా సీలసమ్పన్నస్స దత్వా “ఇదం పరిక్ఖారదానం అనాగతే ఏహిభిక్ఖుభావాయ పచ్చయో హోతూ”తి పత్థనం పట్ఠపేతి, తస్స తం సతి అధికారసమ్పత్తియం బుద్ధానం సమ్ముఖీభావే ఇద్ధిమయపరిక్ఖారలాభాయ సంవత్తతీతి వేదితబ్బం.

౨౯. **పణీతేనాతి** ఉత్తమేన. **సహత్థాతి** సహత్థేన. **సన్తప్పేత్వాతి** సుట్ఠు తప్పేత్వా, పరిపుణ్ణం సుహితం యావదత్థం కత్వా. **సమ్పవారేత్వాతి** సుట్ఠు పవారేత్వా, అలం అలన్తి హత్థసఞ్ఞాయ పటిక్ఖిపాపేత్వా. **భుత్తావిన్తి** భుత్తవన్తం . **ఓనీతపత్తపాణిన్తి** పత్తతో ఓనీతపాణిం, అపనీతహత్థన్తి వుత్తం హోతి. “ఓనిత్తపత్తపాణి”న్తిపి పాఠో, తస్సత్థో – ఓనిత్తం నానాభూతం వినాభూతం పత్తం పాణితో అస్సాతి ఓనిత్తపత్తపాణి, తం **ఓనిత్తపత్తపాణిం,** హత్థే చ పత్తఞ్చ ధోవిత్వా ఏకమన్తం పత్తం నిక్ఖిపిత్వా నిసిన్నన్తి అత్థో. **ఏకమన్తం నిసీదింసూతి** భగవన్తం ఏవంభూతం ఞత్వా ఏకస్మిం ఓకాసే నిసీదింసూతి అత్థో. **ధమ్మియా కథాయాతి**ఆదీసు తఙ్ఖణానురూపాయ ధమ్మియా కథాయ దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికఅత్థం **సన్దస్సేత్వా** కుసలే చ

ధమ్మే **సమాదపేత్వా** తత్థ చ నం **సముత్తేజేత్వా** సఉస్సాహం కత్వా తాయ చ సఉస్సాహతాయ అఞ్ఞేహి చ విజ్జమానగుణేహి **సమ్పహంసేత్వా** ధమ్మరతనవస్సం వస్సిత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి.

యసస్స పబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుగిహిసహాయపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౩౦. ఇదాని తస్స సహాయానం పబ్బజ్జం దస్సేన్తో ''**అస్సోసుం ఖో**''తిఆదిమాహ. తత్రాయం అనుత్తానపదవణ్ణనా – సేట్ఠినో చ అనుసేట్ఠినో చ యేసం కులానం తాని సేట్ఠానుసేట్ఠీని కులాని, తేసం **సేట్ఠానుసేట్ఠీనం కులానం,** పవేణివసేన ఆగతేహి సేట్ఠీహి చ అనుసేట్ఠీహి చ సమన్నాగతానం కులానన్తి అత్థో. **విమలో**తిఆదీని తేసం పుత్తానం నామాని. **కేసమస్సుం ఓహారేత్వా**తి కేసఞ్చ మస్సుఞ్చ ఓరోపేత్వా. **కాసాయాని వత్థానీ**తి కసాయరసపీతాని బ్రహ్మచరియం చరన్తానం అనుచ్ఛవికాని వత్థాని. **ఓరకో**తి ఊనకో లామకో. సేసమేత్థ వుత్తనయమేవ.

చతుగిహిసహాయపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్ఞాసగిహిసహాయపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౩౧. పఞ్ఞాసమత్తానం గిహిసహాయానం పబ్బజ్జాయపి యం వత్తబ్బం, తం వుత్తమేవ. ఇమేసం పన సబ్బేసం పుబ్బయోగో వత్తబ్బోతి తం దస్సేతుం ''**యసఆదీనం కులపుత్తానం అయం పుబ్బయోగో**''తిఆదిమాహ. తత్థ **వగ్గబన్ధనేనా**తి గణబన్ధనేన, ఏకీభూతాతి వుత్తం హోతి. **అనాథసరీరానీ**తి అనాథాని మతకళేవరాని. **పటిజగ్గన్తా**తి బహి నీహరిత్వా ఝాపేన్తా.

పఞ్ఞాసగిహిసహాయపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

మారకథావణ్ణనా

౩౨. ఇదాని సరణగమనూపసమ్పదం దస్సేతుం ''**అథ ఖో భగవా**''తిఆది ఆరద్ధం. తత్రాయం అనుపుబ్బపదవణ్ణనా (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧౪౧) – **ముత్తాహన్తి** ముత్తో అహం. **చారికన్తి** అనుపుబ్బగమనచారికం, గామనిగమరాజధానీసు అనుక్కమేన గమనసఙ్ఖాతం చారికన్తి అత్థో. **చరథా**తి దివసం యోజనపరమం గచ్ఛన్తా చరథ. **మా ఏకేన ద్వే అగమిత్థా**తి ఏకేన మగ్గేన ద్వీసు గతేసు ఏకస్మిం ధమ్మం దేసేన్తే ఏకేన తుణ్హీభూతేన ఠాతబ్బం హోతి, తస్మా ఏవమాహ. **ఆదికల్యాణన్తి** ఆదిమ్హి కల్యాణం సున్దరం భద్దకం, తథా **మజ్ఝపరియోసానేసు.** ఆదిమజ్ఝపరియోసానఞ్చ నామేతం సాసనస్స చ దేసనాయ చ వసేన దుబ్బిధం. తత్థ సాసనస్స సీలం ఆది, సమథవిపస్సనామగ్గా మజ్ఝం, ఫలనిబ్బానాని పరియోసానం. సీలసమాధయో వా ఆది, విపస్సనామగ్గా మజ్ఝం, ఫలనిబ్బానాని పరియోసానం. సీలసమాధివిపస్సనా వా ఆది, మగ్గో మజ్ఝం, ఫలనిబ్బానాని పరియోసానం. దేసనాయ పన చతుప్పదికగాథాయ తావ పఠమపాదో ఆది, దుతియతతియా మజ్ఝం, చతుత్థో పరియోసానం. పఞ్చపదఛప్పదానం పఠమపాదో ఆది, అవసానపాదో పరియోసానం, సేసా మజ్ఝం. ఏకానుసన్ధికస్స సుత్తస్స నిదానం ఆది, ఇదమవోచాతి పరియోసానం, సేసం మజ్ఝం. అనేకానుసన్ధికస్స సుత్తస్స మజ్ఝే బహుకమ్పి అనుసన్ధి మజ్ఝమేవ, నిదానం ఆది, ఇదమవోచాతి పరియోసానం. **సాత్థన్తి** సాత్థకం కత్వా దేసేథ. **సబ్యఞ్జనన్తి**

బ్యఞ్జనేహి చేవ పదేహి చ పరిపూరం కత్వా దేసేథ. **కేవలపరిపుణ్ణన్తి** సకలపరిపుణ్ణం. **పరిసుద్ధన్తి** నిరుపక్కిలేసం. **బ్రహ్మచరియన్తి** సిక్ఖత్తయసఙ్గహం సాసనబ్రహ్మచరియం. **పకాసేథాతి** ఆవి కరోథ.

అప్పరజక్ఖజాతికాతి పఞ్ఞాచక్ఖుమ్హి అప్పకిలేసరజసభావా, దుకూలసాణియా పటిచ్ఛన్నా వియ చతుప్పదికగాథాపరియోసానే అరహత్తం పత్తుం సమత్థా సత్తా సన్తీతి అత్థో. **పరిహాయన్తీతి** అలాభపరిహానియా ధమ్మతో పరిహాయన్తి. తేనేవాహ ''**అనధిగతం నాధిగచ్ఛన్తా విసేసాధిగమతో పరిహాయన్తీ**''తి. **సేనానిగమోతి** సేనాయ నిగమో. పఠమకప్పికానం కిర తస్మిం ఠానే సేనానివేసో అహోసి, తస్మా సో పదేసో "సేనానిగమో"తి వుచ్చతి. "సేనానిగామో"తిపి పాఠో, సేనాని నామ సుజాతాయ పితా, తస్స గామోతి అత్థో. **తేనుపసఙ్కమిస్సామీతి** నాహం తుమ్హే ఉయ్యోజేత్వా పరివేణాదీని కారేత్వా ఉపట్ఠాకాదీహి పరిచరియమానో విహరిస్సామి, తిణ్ణం పన జటిలానం అడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సాని దస్సేత్వా ధమ్మమేవ దేసేతుం ఉపసఙ్కమిస్సామి.

౩౩. **మారో పాపిమాతి** అత్తనో విసయం అతిక్కమితుం పటిపన్నే సత్తే మారేతీతి **మారో,** పరే పాపే నియోజేతి, సయం వా పాపే నియుత్తోతి **పాపిమా.** అఞ్ఞానిపిస్స కణ్హో అధిపతి వసవత్తీ అన్తకో నముచి పమత్తబన్ధూతిఆదీని బహూని నామాని, ఇధ పన నామద్వయమేవ గహితం. **ఉపసఙ్కమీతి** "అయం సమణో గోతమో మహాయుద్ధం విచారేన్తో వియ 'మా ఏకేన ద్వే అగమిత్థ, ధమ్మం దేసేథా'తి సట్ఠి జనే ఉయ్యోజేతి, ఇమస్మిం పన ఏకస్మిమ్పి ధమ్మం దేసేన్తే మయ్హం చిత్తస్స సాతం నత్థి, ఏవం బహూసు దేసేన్తేసు కుతో భవిస్సతి, పటిబాహామి న"న్తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమి.

సబ్బపాసేహీతి సబ్బేహి కిలేసపాసేహి. **యే దిబ్బా యే చ మానుసాతి** యే దిబ్బకామగుణసఙ్ఖాతా మానుసకకామగుణసఙ్ఖాతా చ కిలేసపాసా నామ అత్థి, సబ్బేహి తేహి త్వం బద్ధోతి వదతి. **మహాబన్ధనబద్ధోతి** మహతా కిలేసబన్ధనేన బద్ధో, మహతి వా బన్ధనే బద్ధో, కిలేసబన్ధనస్స ఠానభూతే భవచారకే బద్ధోతి అత్థో. **న మే సమణ మోక్ఖసీతి** సమణ త్వం మమ విసయతో న ముచ్చిస్ససి. "న మే సమణ మోక్ఖసీ"తి చ ఇదం మారో "ముత్తాహం, భిక్ఖవే, సబ్బపాసేహీ"తి భగవతో వచనం అసద్దహన్తో వదతి, సద్దహన్తోపి వా "ఏవమయం పరేసం సత్తానం మోక్ఖాయ ఉస్సాహం న కరేయ్యా"తి సన్తజ్జేన్తో కోహఞ్ఞే ఠత్వా వదతి.

నిహతోతి త్వం మయా నిహతో, నిబ్బిసేవనభావం గమితో పరాజితోతి అత్థో. అన్తలిక్ఖే చరన్తే పఞ్చాభిఞ్ఞేపి బన్ధతీతి **అన్తలిక్ఖచరో**. రాగపాసో హి అన్తలిక్ఖచరేసుపి కిచ్చసాధనతో "అన్తలిక్ఖచరో"తి వుచ్చతి, తేనేవ నం మారోపి అన్తలిక్ఖచరోతి మఞ్ఞతి. మనసి జాతోతి **మానసో,** మనసమ్పయుత్తోతి అత్థో. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

మారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పబ్బజ్జూపసమ్పదాకథావణ్ణనా

౩౪. "అనుజానామి భిక్ఖవే"తిఆదికాయ పన పాళియా యో పబ్బజ్జూపసమ్పదావినిచ్ఛయో వత్తబ్బో, తం విత్థారతో దస్సేతుం ''**పబ్బజ్జాపేక్ఖం కులపుత్తం పబ్బాజేన్తేనా**''తిఆదిమాహ. తత్థ యే పుగ్గలా పటిక్ఖిత్తాతి సమ్బన్ధో. **సయం పబ్బాజేతబ్బోతి** కేసచ్ఛేదనాదీని సయం కరోన్తేన పబ్బాజేతబ్బో. కేసచ్ఛేదనం కాసాయచ్ఛాదనం సరణదానన్తి హి ఇమాని తీణి కరోన్తో ''**పబ్బాజేతీ**''తి వుచ్చతి. ఏతేసు ఏకం ద్వే వాపి కరోన్తో తథా వోహరీయతియేవ, తస్మా **ఏతం పబ్బాజేహీతి**

కేసచ్ఛేదనం కాసాయచ్ఛాదనఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. **ఉపజ్ఝాయం ఉద్దిస్స పబ్బాజేతీ**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఖణ్డసీమం నేత్వా**తి భణ్డుకమ్మారోచనపరిహరణత్థం వుత్తం. తేన సభిక్ఖుకే విహారే అఞ్ఞమ్పి "ఏతస్స కేసే ఛిన్దా"తి వత్తుం న వట్టతి. **పబ్బాజేత్వా**తి కేసచ్ఛేదనం సన్ధాయ వదతి. **భిక్ఖుతో అఞ్ఞో పబ్బాజేతుం న లభతీ**తి సరణదానం సన్ధాయ వుత్తం. తేనేవాహ "**సామణేరో పనా**"తిఆది. **భబ్బరూపో**తి భబ్బసభావో. తమేవత్థం పరియాయన్తరేన విభావేతి "**సహేతుకో**"తి. **ఞాతో**తి పాకటో. **యసస్సీ**తి పరివారసమ్పత్తియా సమన్నాగతో.

వణ్ణసణ్ఠానగన్ధాసయోకాసవసేన అసుచిజేగుచ్ఛపటికూలభావం పాకటం కరోన్తేనాతి సమ్బన్ధో. తత్థ **కేసా** నామేతే వణ్ణతోపి పటికూలా, సణ్ఠానతోపి గన్ధతోపి ఆసయతోపి ఓకాసతోపి పటికూలా. మనుఞ్ఞేపి (విసుద్ధి. ౧.౧౮౩; విభ. అట్ఠ. ౩౫౬; సారత్థ. టీ. పారాజికకణ్డ ౨.౧౬౨) హి యాగుపత్తే వా భత్తపత్తే వా కేసవణ్ణం కిఞ్చి దిస్వా "కేసమిస్సకమిదం, హరథ న"న్తి జిగుచ్ఛన్తి, ఏవం కేసా **వణ్ణతో** పటికూలా. రత్తిం భుఞ్జన్తాపి కేససణ్ఠానం అక్కవాకం వా మకచివాకం వా ఛుపిత్వా తథేవ జిగుచ్ఛన్తి, ఏవం **సణ్ఠానతో** పటికూలా. తేలమక్ఖనపుప్ఫధూమాదిసఙ్ఖారవిరహితానఞ్చ కేసానం గన్ధో పరమజేగుచ్ఛో హోతి, తతో జేగుచ్ఛతరో అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తానం. కేసా హి వణ్ణసణ్ఠానతో అప్పటికూలాపి సియుం, **గన్ధేన** పన పటికూలాయేవ. యథా హి దహరస్స కుమారకస్స వచ్చం వణ్ణతో హలిద్దివణ్ణం, సణ్ఠానతోపి హలిద్దిపిణ్డిసణ్ఠానం. సఙ్కారట్ఠానే ఛడ్డితఞ్చ ఉద్ధుమాతకకాళసునఖసరీరం వణ్ణతో తాలపక్కవణ్ణం, సణ్ఠానతో వట్టేత్వా విస్సట్ఠముదిఙ్గసణ్ఠానం, దాఠాపిస్స సుమనమకుళసదిసా, తం ఉభయమ్పి వణ్ణసణ్ఠానతో సియా అప్పటికూలం, గన్ధేన పన పటికూలమేవ, ఏవం కేసాపి సియుం వణ్ణసణ్ఠానతో అప్పటికూలా, గన్ధేన పన పటికూలాయేవాతి. యథా పన అసుచిట్ఠానే గామనిస్సన్దేన జాతాని సూపేయ్యపణ్ణాని నాగరికమనుస్సానం జేగుచ్ఛాని హోన్తి అపరిభోగాని, ఏవం కేసాపి పుబ్బలోహితముత్తకరీసపిత్తసేమ్హాదినిస్సన్దేన జాతత్తా పరమజేగుచ్ఛాతి ఏవం **ఆసయతో** పటికూలా. ఇమే చ కేసా నామ గూథరాసిమ్హి ఉట్ఠితకణ్ణకం వియ ఏకతింసకోట్ఠాసరాసిమ్హి జాతా, తే సుసానసఙ్కారట్ఠానాదీసు జాతసాకం వియ పరిఖాదీసు జాతకమలకువలయాదిపుప్ఫం వియ చ అసుచిట్ఠానే జాతత్తా పరమజేగుచ్ఛాతి ఏవం **ఓకాసతో** పటికూలాతిఆదినా నయేన తచపఞ్చకస్స వణ్ణాదివసేన పటికూలభావం పకాసేన్తేనాతి అత్థో.

నిజ్జీవనిస్సత్తభావం వా పాకటం కరోన్తేనాతి ఇమే కేసా నామ సీసకటాహపలివేఠనచమ్మే జాతా. తత్థ యథా వమ్మికమత్థకే జాతేసు కున్ఠతిణేసు న వమ్మికమత్థకో జానాతి "మయి కున్ఠతిణాని జాతానీ"తి, నాపి కున్ఠతిణాని జానన్తి "మయం వమ్మికమత్థకే జాతానీ"తి, ఏవమేవ న సీసకటాహపలివేఠనచమ్మం జానాతి "మయి కేసా జాతా"తి, నాపి కేసా జానన్తి "మయం సీసకటాహపలివేఠనచమ్మే జాతా"తి. అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆభోగపచ్చవేక్ఖణరహితా ఏతే ధమ్మా. ఇతి కేసా నామ ఇమస్మిం సరీరే పాటియేక్కో కోట్ఠాసో అచేతనో అబ్యాకతో సుఞ్ఞో నిస్సత్తో థద్ధో పథవీధాతూతిఆదినా నయేన నిజ్జీవనిస్సత్తభావం పకాసేన్తేన. **పుబ్బే**తి పురిమబుద్ధానం సన్తికే. **మద్దితసఙ్ఖారో**తి నామరూపవవత్థానేన చేవ పచ్చయపరిగ్గహవసేన చ ఞాణేన పరిమద్దితసఙ్ఖారో. **భావితభావనో**తి కలాపసమ్మసనాదినా సబ్బసో కుసలభావనాయ పూరణేన భావితభావనో.

అదిన్నం న వట్టతీతి ఏత్థ పబ్బజ్జా న రుహతీతి వదన్తి. **అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదా**తి ఞత్తిచతుత్థకమ్మేన అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదా. **ఠానకరణసమ్పదన్తి** ఏత్థ ఉరాదీని ఠానాని, సంవుతాదీని కరణానీతి వేదితబ్బాని. అనునాసికన్తం కత్వా దానకాలే అన్తరా విచ్ఛేదం అకత్వా దాతబ్బానీతి దస్సేతుం "**ఏకసమ్బన్ధానీ**"తి వుత్తం. **విచ్ఛిన్దిత్వా**తి మ-కారన్తం

కత్వా దానసమయే విచ్ఛేదం కత్వా. **సబ్బమస్స కప్పియాకప్పియం ఆచిక్ఖితబ్బ**న్తి దససిక్ఖాపదవినిముత్తం పరామాసాపరామాసాదిభేదం కప్పియాకప్పియం ఆచిక్ఖితబ్బం. **ఆభిసమాచారికేసు వినేతబ్బో**తి ఇమినా సేఖియఉపజ్ఝాయవత్తాదిఆభిసమాచారికసీలమసేన పూరేతబ్బం, తత్థ చ కత్తబ్బస్స అకరణే అకత్తబ్బస్స చ కరణే దణ్డకమ్మారహో హోతీతి దీపేతి.

పబ్బజ్జూపసమ్పదాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుతియమారకథావణ్ణనా

౩౫. అథ ఖో భగవా వస్సంవుట్ఠోతిఆదికాయ పన పాళియా అయం అపుబ్బపదవణ్ణనా. **యోనిసోమనసికారా**తి ఉపాయమనసికారేన, అనిచ్చాదీసు అనిచ్చాదితో మనసికరణేనాతి అత్థో. **యోనిసో సమ్మప్పధానా**తి ఉపాయవీరియేన, అనుప్పన్నాకుసలానుప్పాదనాదివిధినా పవత్తవీరియేనాతి అత్థో. **విముత్తీ**తి ఉక్కట్ఠనిద్దేసేన అరహత్తఫలవిముత్తి వుత్తా. **అజ్ఝభాసీ**తి "అయం అత్తనా వీరియం కత్వా అరహత్తం పత్వాపి న తుస్సతి, ఇదాని అఞ్ఞేసమ్పి 'పాపుణాథా'తి ఉస్సాహం కరోతి, పటిబాహిస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా అభాసి. **మారపాసేనా**తి కిలేసపాసేన. సేసమేత్థ వుత్తనయమేవ.

దుతియమారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భద్దవగ్గియకథావణ్ణనా

౩౬. తింసభద్దవగ్గియవత్థుమ్హి **యథాభిరన్తం విహరిత్వా**తి యథాఅజ్ఝాసయం విహరిత్వా. బుద్ధానఞ్హి ఏకస్మిం ఠానే వసన్తానం ఛాయూదకాదీనం విపత్తిం వా అఫాసుకసేనాసనం వా మనుస్సానం అస్సద్ధాదిభావం వా ఆగమ్మ అనభిరతి నామ నత్థి, తేసం సమ్పత్తియా "ఇధ ఫాసుం విహరామా"తి అభిరమిత్వా చిరవిహారోపి నత్థి. యత్థ పన తథాగతే విహరన్తే సత్తా సరణేసు వా తీసు పతిట్ఠహన్తి, సీలాని వా సమాదియన్తి, పబ్బజన్తి వా, సోతాపత్తిమగ్గాదీనం వా పరేసం ఉపనిస్సయో హోతి, తత్థ బుద్ధా సత్తే తాసు సమ్పత్తీసు పతిట్ఠాపనఅజ్ఝాసయేన వసన్తి, తాసం అభావే పక్కమన్తి. తేన వుత్తం **"యథాఅజ్ఝాసయం విహరిత్వా"**తి. **అజ్ఝోగాహేత్వా**తి పవిసిత్వా. **తింసమత్తా**తి తింసపమాణా. సేసమేత్థ వుత్తనయమేవ.

భద్దవగ్గియకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉరువేలపాటిహారియకథావణ్ణనా

౩౭-౩౮. ఉరువేలకస్సపవత్థుమ్హి **జటిలో**తి జటాధరో. జటా అస్స అత్థీతి హి **జటిలో**. నేతీతి **నాయకో,** సామం వినేతి అత్తనో లద్ధిం సిక్ఖాపేతీతి **వినాయకో. సచే తే కస్సప అగరూ**తి కస్సప సచే తుయ్హం భారియం అఫాసుకం కిఞ్చి నత్థి. **అగ్యాగారే**తి అగ్గిసాలాయం. **ఉభిన్నం సజోతిభూతాన**న్తి ఉభోసు సజోతిభూతేసు పజ్జలితేసు. **యత్ర హి నామా**తి యో నామ.

౩౯. అజ్జణ్హోతి అజ్జ ఏకదివసం. **అగ్గిసాలమ్హీ**తి అగ్యాగారే. **సుమనమనసో**తి సున్దరచిత్తసఙ్ఖాతమనో. **తేజోధాతూసు కుసలో**తి తేజోకసిణసమాపత్తీసు కుసలో. **ఉదిచ్ఛరే**తి ఉల్లోకేసుం, పరివారేసున్తి వా అత్థో. **పత్తమ్హి ఓదహిత్వా**తి పత్తే పక్ఖిపిత్వా. **ధువభత్తేనా**తి నిచ్చభత్తేన.

౪౦. అభిక్కన్తాయ రత్తియాతి ఏత్థ **అభిక్కన్త**-సద్దో ఖయే వత్తతి, తేన పరిక్ఖీణాయరత్తియాతి అత్థో. ఏతే హి చత్తారో మహారాజానో మజ్ఝిమయామసమనన్తరే ఆగతా. నియామో కిరేస దేవతానం, యదిదం బుద్ధానం వా బుద్ధసావకానం వా ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే ఆగచ్ఛన్తి. **అభిక్కన్తవణ్ణాతి** అభిరూపఛవివణ్ణా, ఇట్ఠవణ్ణా మనాపవణ్ణాతి వుత్తం హోతి. దేవతా హి మనుస్సలోకం ఆగచ్ఛమానా పకతివణ్ణం పకతిఇద్ధిం జహిత్వా ఓళారికం అత్తభావం కత్వా అతిరేకవణ్ణవత్థాలఙ్కారకాయాదీహి ఓభాసం ముఞ్చమానాదివసేన చ దిబ్బం ఇద్ధానుభావఞ్చ నిమ్మినిత్వా నటసమజ్జాదీని గచ్ఛన్తా మనుస్సా వియ అభిసఙ్ఖతేన కాయేన ఆగచ్ఛన్తి. తత్థ కామావచరా అనభిసఙ్ఖతేనపి ఆగన్తుం సక్కోన్తి ఓళారికరూపత్తా. తథా హి తే కబళీకారాహారభక్ఖా, రూపావచరా పన అనభిసఙ్ఖతేన కాయేన ఆగన్తుం న సక్కోన్తి సుఖుమతరరూపత్తా. తేసఞ్హి అతిసుఖుమోవ అత్తభావో, న తేన ఇరియాపథకప్పనం హోతి. తస్మా బ్రహ్మలోకేపి బ్రహ్మానో యేభుయ్యేన నిమ్మితరూపేనేవ పవత్తన్తి. మూలపటిసన్ధిరూపఞ్హి నేసం అతివియ సుఖుమమహారూపం, కేవలం తం చిత్తుప్పాదస్స నిస్సయాధిట్ఠానభూతం సణ్ఠానవన్తం హుత్వా తిట్ఠతి.

కేవలకప్పన్తి ఏత్థ **కేవల**-సద్దస్స అనవసేసత్తం అత్థో, **కప్ప**-సద్దస్స సమన్తభావో, తస్మా **కేవలకప్పం వనసణ్డన్తి** అనవసేసం సమన్తతో వనసణ్డన్తి అత్థో. అనవసేసం ఫరితుం సమత్థస్సపి హి ఓభాసస్స కేనచి కారణేన ఏకదేసఫరణమ్పి సియా, అయం పన సబ్బసో ఫరతీతి దస్సేతుం సమన్తత్థో కప్ప-సద్దో గహితో. అథ వా ఈసం అసమత్థం కేవలకప్పం. భగవతో పభాయ అనోభాసితమేవ హి పదేసం దేవతా అత్తనో పభాయ ఓభాసేన్తి. న హి భగవతో పభా కాయచి పభాయ అభిభూయతి, సూరియాదీనమ్పి పన పభం సా అభిభుయ్య తిట్ఠతీతి. **ఓభాసేత్వాతి** వత్థాలఙ్కారసరీరసముట్ఠితాయ ఆభాయ ఫరిత్వా, చన్దో వియ సూరియో వియ చ ఏకోభాసం ఏకపజ్జోతం కరిత్వాతి అత్థో. దేవతానఞ్హి సరీరాభా దసద్వాదసయోజనమత్తట్ఠానం తతో భియ్యోపి ఫరిత్వా తిట్ఠతి, తథా వత్థాభరణాదీసు సముట్ఠితా పభా. **చతుద్దిసాతి** చతూసు దిసాసు. **యత్ర హి నామాతి** యం నామ.

౪౩. అఙ్గమగధాతి ఉభో అఙ్గమగధరట్ఠవాసినో. **ఇద్ధిపాటిహారియన్తి** ఇద్ధిభూతం పాటిహారియం, న ఆదేసనానుసాసనీపాటిహారియన్తి అత్థో. తివిధఞ్హి పాటిహారియం ఇద్ధిపాటిహారియం ఆదేసనాపాటిహారియం అనుసాసనీపాటిహారియన్తి. తత్థ "ఇధ భిక్ఖు ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతి, బహుధాపి హుత్వా ఏకో హోతి ఆవిభావం తిరోభావ"న్తిఆదినయప్పవత్తం (దీ॰ ని॰ ౧.౨౩౮-౨౩౯; మ॰ ని॰ ౧.౧౪౭; సం॰ ని॰ ౨.౭౦; ౫.౮౩౪) ఇద్ధివిధమేవ **ఇద్ధిపాటిహారియం.** "ఇధ భిక్ఖు పరసత్తానం పరపుగ్గలానం చిత్తమ్పి ఆదిసతి, చేతసికమ్పి ఆదిసతి, వితక్కితమ్పి ఆదిసతి, విచారితమ్పి ఆదిసతి 'ఏవమ్పి తే మనో, ఇత్థమ్పి తే మనో'"తిఆదినయప్పవత్తం (పటి॰ మ॰ ౩.౩౦) పరస్స చిత్తం ఞత్వా కథనం **ఆదేసనాపాటిహారియం.** "ఇధ భిక్ఖు ఏవమనుసాసతి 'ఏవం వితక్కేథ, మా ఏవం వితక్కయిత్థ, ఏవం మనసి కరోథ, మా ఏవం మానసా కరిత్థ, ఇదం పజహథ, ఇదం ఉపసమ్పజ్జ విహరథా'"తి (పటి॰ మ॰ ౩.౩౦) ఏవమాదినయప్పవత్తా సావకానం బుద్ధానఞ్చ సబ్బకాలం దేసేతబ్బధమ్మదేసనా **అనుసాసనీపాటిహారియం.**

తత్థ (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౧) పాటిహారియపదస్స వచనత్థం పటిపక్ఖహరణతో రాగాదికిలేసాపనయనతో **పాటిహారియన్తి** వదన్తి. భగవతో పన పటిపక్ఖా రాగాదయో న సన్తి యే హరితబ్బా, పుథుజ్జనానమ్పి విగతూపక్కిలేసే అట్ఠగుణసమన్నాగతే చిత్తే హతపటిపక్ఖే ఇద్ధివిధం వత్తతి, తస్మా తత్థ పవత్తవోహారేన చ న సక్కా ఇధ పాటిహారియన్తి వత్తుం. సచే పన మహాకారుణికస్స భగవతో వేనేయ్యగతా చ కిలేసా పటిపక్ఖా, తేసం హరణతో **పాటిహారియన్తి** వుత్తం, ఏవం సతి

యుత్తమేతం. అథ వా భగవతో చ సాసనస్స చ పటిపక్ఖా తిత్థియా, తేసం హరణతో **పాటిహారియం**. తే హి దిట్ఠిహరణవసేన దిట్ఠిప్పకాసనే అసమత్థభావేన చ ఇద్ధిఆదేసనానుసాసనీహి హరితా అపనీతా హోన్తీతి. **పటీ**తి వా అయం సద్దో పచ్ఛాతి ఏతస్స అత్థం బోధేతి "తస్మిం పటిపవిట్ఠమ్హి, అఞ్ఞో ఆగఞ్ఛి బ్రాహ్మణో"తిఆదీసు (చూళని. వత్థుగాథా ౪) వియ, తస్మా సమాహితే చిత్తే విగతూపక్కిలేసేన కతకిచ్చేన పచ్ఛా హరితబ్బం పవత్తేతబ్బన్తి పటిహారియం, అత్తనో వా ఉపక్కిలేసేసు చతుత్థజ్ఝానమగ్గేహి హరితేసు పచ్ఛా హరణం పటిహారియం, ఇద్ధిఆదేసనానుసాసనియో చ విగతూపక్కిలేసేన కతకిచ్చేన సత్తహితత్థం పున పవత్తేతబ్బా, హరితేసు చ అత్తనో ఉపక్కిలేసేసు పరసత్తానం ఉపక్కిలేసహరణాని హోన్తీతి పటిహారియాని భవన్తి, పటిహారియమేవ **పాటిహారియం**. పటిహారియే వా ఇద్ధిఆదేసనానుసాసనీసముదాయే భవం ఏకేకం **పాటిహారియ**న్తి వుచ్చతి. పటిహారియం వా చతుత్థజ్ఝానం మగ్గో చ పటిపక్ఖహరణతో, తత్థ జాతం నిమిత్తభూతే, తతో వా ఆగతన్తి **పాటిహారియం. స్వాతనాయా**తి స్వే దాతబ్బస్స అత్థాయ.

౪౪. పంసుకూలం ఉప్పన్నం హోతీతి పరియేసమానస్స పటిలాభవసేన ఉప్పన్నం హోతి. విచిత్తపాటిహారియదస్సనత్థావ సా పరియేసనా. యస్మా పాణినా ఫుట్ఠమత్తే సా పోక్ఖరణీ నిమ్మితా అహోసి, తస్మా వుత్తం "**పాణినా పోక్ఖరణిం ఖణిత్వా**"తి.

౪౬-౪౯. జటిలాతి తాపసా. తే హి జటాధారితాయ ఇధ "జటిలా"తి వుత్తా. **అన్తరట్ఠకాసు హిమపాతసమయే**తి హేమన్తస్స ఉతునో అబ్భన్తరభూతే మాఘమాసస్స అవసానే చతస్సో, ఫగ్గుణమాసస్స ఆదిమ్హి చతస్సోతి ఏవం ఉభిన్నమన్తరే అట్ఠరత్తీసు హిమపతనకాలే. **నేరఞ్జరాయ ఉమ్ముజ్జన్తీ**తి కేచి తస్మిం తిత్థసమ్మతే ఉదకే పఠమం నిముగ్గసకలసరీరా తతో ఉమ్ముజ్జన్తా వుట్ఠహన్తి ఉప్పిలవన్తి. **నిముజ్జన్తీ**తి ససీసం ఉదకే ఓసీదన్తి. **ఉమ్ముజ్జననిముజ్జనమ్పి కరోన్తీ**తి పునప్పునం ఉమ్ముజ్జననిముజ్జనానిపి కరోన్తి. తత్థ హి కేచి "ఏకుమ్ముజ్జనేనేవ పాపసుద్ధి హోతీ"తి ఏవందిట్ఠికా, తే ఉమ్ముజ్జనమేవ కత్వా గచ్ఛన్తి. ఉమ్ముజ్జనం పన నిముజ్జనమన్తరేన నత్థీతి అవినాభావతో నిముజ్జనమ్పి తే కరోన్తియేవ. యేపి "ఏకనిముజ్జనేనేవ పాపసుద్ధి హోతీ"తి ఏవందిట్ఠికా, తేపి ఏకవారమేవ నిముజ్జిత్వా వుత్తనయేనేవ అవినాభావతో ఉమ్ముజ్జనమ్పి కత్వా పక్కమన్తి. అపరే "పునప్పునం ఉమ్ముజ్జననిముజ్జనాని కత్వా నహాతే పాపసుద్ధి హోతీ"తి ఏవందిట్ఠికా, తే కాలేన కాలం ఉమ్ముజ్జననిముజ్జనాని కరోన్తి. తే సబ్బేపి సన్ధాయ వుత్తం "ఉమ్ముజ్జన్తిపి నిముజ్జన్తిపి ఉమ్ముజ్జననిముజ్జనమ్పి కరోన్తీ"తి. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి నిముజ్జనపుబ్బకం ఉమ్ముజ్జనం, నిముజ్జనమేవ పన కరోన్తా కతిపయా, ఉమ్ముజ్జనం తదుభయఞ్చ కరోన్తా బహూతి తేసం యేభుయ్యభావదస్సనత్థం ఉమ్ముజ్జనం పఠమం వుత్తం.

౫౦-౫౧. ఉదకవాహకోతి ఉదకోఘో. **రేణుహతాయా**తి రజోగతాయ, రజోకిణ్ణాయాతి వుత్తం హోతి. **నేవ చ ఖో త్వం కస్సప అరహా**తి ఏతేన తదా కస్సపస్స అసేక్ఖభావం పటిక్ఖిపతి, **నాపి అరహత్తమగ్గసమాపన్నో**తి ఏతేన సేక్ఖభావం. ఉభయేనపిస్స అనరియభావమేవ దీపేతి. **సాపి తే పటిపదా నత్థి, యాయ త్వం అరహా వా అస్ససి అరహత్తమగ్గం వా సమాపన్నో**తి ఇమినా పనస్స కల్యాణపుథుజ్జనభావమ్పి పటిక్ఖిపతి. తత్థ **పటిపదా**తి సీలవిసుద్ధిఆదయో ఛ విసుద్ధియో. పటిపజ్జతి ఏతాయ అరియమగ్గోతి **పటిపదా. అస్ససీ**తి భవేయ్యాసి. **చిరపటికా**తి చిరకాలతో పట్ఠాయ, నాగదమనతో పట్ఠాయాతి అత్థో. **ఖారికాజమిస్స**న్తి ఏత్థ **ఖారీ**తి అరణీకమణ్డలుసూచిఆదయో తాపసపరిక్ఖారా, తం హరణకాజం **ఖారికాజం. అగ్గిహుతమిస్స**న్తి దబ్బిఆదిఅగ్గిపూజోపకరణం.

౨౨-౨౩. **ఉపసగ్గో**తి ఉపద్దవో. ఇదాని అడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సాని ఏకతో గణేత్వా దస్సేతుం ''**భగవతో అధిట్ఠానేన పఞ్చ కట్ఠసతాని న ఫాలియింసూ**''తిఆది ఆరద్ధం. నాగదమనాదీని పన సోళస పాటిహారియాని ఇధ న గణితాని, తేహి సద్ధిం సోళసాతిరేకఅడ్ఢుడ్ఢపాటిహారియసహస్సానీతి వేదితబ్బం.

ఆదిత్తపరియాయసుత్తవణ్ణనా

౨౪. ఇదాని తస్స భిక్ఖుసహస్సస్స ఆదిత్తపరియాయదేసనాయ అరహత్తప్పత్తిం దస్సేతుం ''**అథ ఖో భగవా**''తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **గయాయం విహరతి గయాసీసే**తి గయానామికాయ నదియా అవిదూరే భవత్తా గామో గయా నామ, తస్సం గయాయం విహరతి. సమీపత్థే చేతం భుమ్మవచనం. గయాగామస్స హి అవిదూరే గయాతి ఏకా పోక్ఖరణీపి అత్థి నదీపి గయాసీసనామకో హత్థికుమ్భసదిసో పిట్ఠిపాసాణోపి. యత్థ భిక్ఖుసహస్సస్స ఓకాసో పహోతి, భగవా తత్థ విహరతి. తేన వుత్తం ''**గయాసీసే**''తి, గయాగామస్స ఆసన్నే గయాసీసనామకే పిట్ఠిపాసాణే విహరతీతి వుత్తం హోతి. **భిక్ఖూ ఆమన్తేసీ**తి తేసం సప్పాయధమ్మదేసనం విచినిత్వా తం దేసేస్సామీతి ఆమన్తేసి. భగవా హి తం ఇద్ధిమయపత్తచీవరధరం సమణసహస్సం ఆదాయ గయాసీసం గన్త్వా తేన పరివారితో నిసీదిత్వా "కతరా ను ఖో ఏతేసం ధమ్మకథా సప్పాయా"తి చిన్తేన్తో "ఇమే సాయం పాతం అగ్గిం పరిచరన్తి, ఇమేసం ద్వాదసాయతనాని ఆదిత్తాని సమ్పజ్జలితాని వియ కత్వా దస్సేస్సామి, ఏవం ఇమే అరహత్తం పాపుణితుం సక్ఖిస్సన్తీ"తి సన్నిట్ఠానమకాసి. అథ నేసం తథా దేసేతుం "సబ్బం, భిక్ఖవే, ఆదిత్త"న్తిఆదినా ఇమం ఆదిత్తపరియాయం అభాసి.

తత్థ (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౪.౨౩) సబ్బం నామ చతుబ్బిధం సబ్బసబ్బం ఆయతనసబ్బం సక్కాయసబ్బం పదేససబ్బన్తి. తత్థ –

> "న తస్స అద్దిట్ఠమిధత్థి కిఞ్చి;
> అథో అవిఞ్ఞాతమజానితబ్బం;
> సబ్బం అభిఞ్ఞాసి యదత్థి నేయ్యం;
> తథాగతో తేన సమన్తచక్ఖూ"తి (మహాని॰ ౧౫౬; చూళని॰ ధోతకమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౩౨; పటి॰ మ॰ ౧.౧౨౧) –

ఇదం **సబ్బసబ్బం** నామ. "సబ్బం వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామి, తం సుణాథా"తి (సం॰ ని॰ ౪.౨౩) ఇదం **ఆయతనసబ్బం** నామ. "సబ్బధమ్మమూలపరియాయం వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧) ఇదం **సక్కాయసబ్బం** నామ. "సబ్బధమ్మేసు వా పఠమసమన్నాహారో ఉప్పజ్జతి చిత్తం మనో మానసం తజ్జా మనోవిఞ్ఞాణధాతూ"తి ఇదం **పదేససబ్బం** నామ. ఇతి పఞ్చారమ్మణమత్తం పదేససబ్బం, తేభూమకా ధమ్మా సక్కాయసబ్బం, చతుభూమకా ధమ్మా ఆయతనసబ్బం, యం కిఞ్చి నేయ్యం సబ్బసబ్బం. పదేససబ్బం సక్కాయసబ్బం న పాపుణాతి తస్స తేభూమకధమ్మేసుపి ఏకదేసస్స అసఙ్గణ్హనతో. సక్కాయసబ్బం ఆయతనసబ్బం న పాపుణాతి లోకుత్తరధమ్మానం అసఙ్గణ్హనతో. ఆయతనసబ్బం సబ్బసబ్బం న పాపుణాతి. కస్మా? యస్మా ఆయతనసబ్బేన చతుభూమకధమ్మావ పరిగ్గహితా , న లక్ఖణపఞ్ఞత్తియోతి. ఇమస్మిం పన సుత్తే ఆయతనసబ్బం అధిప్పేతం, తత్థాపి ఇధ విపస్సనుపగధమ్మావ గహేతబ్బా.

చక్ఖూతి (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ ౫౯౬; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౪.౧) ద్వే చక్ఖూని ఞాణచక్ఖు చేవ మంసచక్ఖు చ. తత్థ ఞాణచక్ఖు పఞ్చవిధం బుద్ధచక్ఖు ధమ్మచక్ఖు సమన్తచక్ఖు దిబ్బచక్ఖు పఞ్ఞాచక్ఖూతి. తేసు **బుద్ధచక్ఖు** నామ ఆసయానుసయఞాణఞ్చేవ ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణఞ్చ, యం "బుద్ధచక్ఖునా లోకం వోలోకేన్తో"తి (దీ॰ ని॰ ౨.౬౯; మ॰ ని॰ ౧.౨౮౩) ఆగతం. **ధమ్మచక్ఖు** నామ హేట్ఠిమా తయో మగ్గా తీణి చ ఫలాని, యం "విరజం వీతమలం ధమ్మచక్ఖుం ఉదపాదీ"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౩౫౫; సం॰ ని॰ ౫.౧౦౮౧) ఆగతం. **సమన్తచక్ఖు** నామ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం, యం "పాసాదమారుయ్హ సమన్తచక్ఖూ"తి (దీ॰ ని॰ ౨.౭౦; మ॰ ని॰ ౧.౨౮౨) ఆగతం. **దిబ్బచక్ఖు** నామ ఆలోకవడ్ఢనేన ఉప్పన్నఞాణం, యం "దిబ్బేన చక్ఖునా విసుద్ధేనా"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౪౮, ౨౮౪) ఆగతం. **పఞ్ఞాచక్ఖు** నామ చతుసచ్చపరిచ్ఛేదకఞాణం, యం "చక్ఖుం ఉదపాదీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౮౧; మహావ॰ ౧౫) ఆగతం. మంసచక్ఖుపి దువిధం ససమ్భారచక్ఖు పసాదచక్ఖూతి. తేసు య్వాయం అక్ఖికూపకే అక్ఖిపటలేహి పరివారితో మంసపిణ్డో, యత్థ చతస్సో ధాతుయో వణ్ణగన్ధరసోజా సమ్భవో జీవితం భావో చక్ఖుప్పసాదో కాయప్పసాదోతి సఙ్ఖేపతో తేరస సమ్భారా హోన్తి, విత్థారతో పన చతస్సో ధాతుయో వణ్ణగన్ధరసోజా సమ్భవోతి ఇమే నవ చతుసముట్ఠానవసేన ఛత్తింస, జీవితం భావో చక్ఖుప్పసాదో కాయప్పసాదోతి ఇమే కమ్మసముట్ఠానా తావ చత్తారోతి చత్తాలీస సమ్భారా హోన్తి, ఇదం **ససమ్భారచక్ఖు** నామ. యం పనేత్థ సేతమణ్డలపరిచ్ఛిన్నేన కణ్హమణ్డలేన పరివారితే దిట్ఠిమణ్డలే సన్నివిట్ఠం రూపదస్సనసమత్థం పసాదమత్తం, ఇదం **పసాదచక్ఖు** నామ. తస్స తతో పరేసఞ్చ సోతాదీనం విత్థారకథా **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౨.౪౩౬) వుత్తావ.

తత్థ యదిదం పసాదచక్ఖు, తఞ్చ గహేత్వా భగవా "**చక్ఖు ఆదిత్త**"న్తిఆదిమాహ. తత్థ **ఆదిత్త**న్తి పదిత్తం, సమ్పజ్జలితం ఏకాదసహి అగ్గీహి ఏకజాలీభూతన్తి అత్థో. చక్ఖుసన్నిస్సితం విఞ్ఞాణం **చక్ఖువిఞ్ఞాణం**, చక్ఖుస్స వా కారణభూతస్స విఞ్ఞాణం **చక్ఖువిఞ్ఞాణం**. కామం రూపాలోకమనసికారాదయోపి తస్స విఞ్ఞాణస్స కారణం, తే పన సాధారణకారణం, చక్ఖు అసాధారణన్తి అసాధారణకారణేనాయం నిద్దేసో యథా "యవఙ్కురో"తి. **సోతవిఞ్ఞాణా**దీసుపి ఏసేవ నయో. చక్ఖుసన్నిస్సితో ఫస్సో **చక్ఖుసమ్ఫస్సో**, చక్ఖువిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తఫస్సస్సేతం అధివచనం. **సోతసమ్ఫస్సా**దీసుపి ఏసేవ నయో. **చక్ఖుసమ్ఫస్సపచ్చయా ఉప్పజ్జతి వేదయిత**న్తి చక్ఖుసమ్ఫస్సం మూలపచ్చయం కత్వా ఉప్పన్నా సమ్పటిచ్ఛనసన్తీరణవోట్ఠబ్బనజవనవేదనా. చక్ఖువిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తాయ పన వేదనాయ చక్ఖుసమ్ఫస్సస్స పచ్చయభావే వత్తబ్బమేవ నత్థి. చక్ఖుసమ్ఫస్సో హి సహజాతాయ వేదనాయ సహజాతాదివసేన, అసహజాతాయ ఉపనిస్సయాదివసేన పచ్చయో హోతి. తేనేవ "చక్ఖుసమ్ఫస్సపచ్చయా ఉప్పజ్జతి వేదయితం సుఖం వా దుక్ఖం వా అదుక్ఖమసుఖం వా"తి వుత్తం. **సోతద్వారవేదనా**దీసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ పన **మనో**తి భవఙ్గచిత్తం మనోద్వారస్స అధిప్పేతత్తా. **ధమ్మా**తి ధమ్మారమ్మణం. **మనోవిఞ్ఞాణ**న్తి సహావజ్జనకం జవనం. **మనోసమ్ఫస్సో**తి భవఙ్గసహజాతో ఫస్సో. **వేదయిత**న్తి ఆవజ్జనవేదనాయ సద్ధిం జవనవేదనా. భవఙ్గసమ్పయుత్తాయ పన వేదనాయ గహణే వత్తబ్బమేవ నత్థి. ఆవజ్జనం వా భవఙ్గతో అమోచేత్వా **మనో**తి సావజ్జనం భవఙ్గం దట్ఠబ్బం. **ధమ్మా**తి ధమ్మారమ్మణమేవ. **మనోవిఞ్ఞాణ**న్తి జవనవిఞ్ఞాణం. **మనోసమ్ఫస్సో**తి భవఙ్గావజ్జనసహజాతో ఫస్సో. **వేదయిత**న్తి జవనసహజాతా వేదనా, భవఙ్గావజ్జనసహజాతాపి వట్టతియేవ.

రాగగ్గినాతిఆదీసు రాగోవ అనుదహనట్ఠేన అగ్గీతి **రాగగ్గి**. రాగో హి తిఖిణం హుత్వా ఉప్పజ్జమానో సత్తే అనుదహతి ఝాపేతి, తస్మా "అగ్గీ"తి వుచ్చతి. ఇతరేసుపి ద్వీసు ఏసేవ నయో. తత్రిమాని వత్థూని (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౩౦౫; విభ॰ అట్ఠ॰ ౯౨౪) – ఏకా దహరభిక్ఖునీ చిత్తలపబ్బతవిహారే ఉపోసథాగారం గన్త్వా ద్వారపాలరూపం ఓలోకయమానా ఠితా. అథస్సా

అన్తో రాగో తిఖిణతరో హుత్వా ఉప్పన్నో, తస్మా తంసముట్ఠానా తేజోధాతు అతివియ తిఖిణభావేన సద్ధిం అత్తనా సహజాతధమ్మేహి హదయపదేసం ఝాపేసి యథా తం బాహిరా తేజోధాతు సన్నిస్సయం, తేన సా భిక్ఖునీ ఝాయిత్వా కాలమకాసి. భిక్ఖునియో గచ్ఛమానా "అయం దహరా రితా, పక్కోసథ న"న్తి ఆహంసు. ఏకా గన్త్వా "కస్మా రితాసీ"తి హత్థే గణ్హి. గహితమత్తా పరివత్తిత్వా పపతా. ఇదం తావ రాగస్స అనుదహనతాయ వత్థు.

దోసస్స పన అనుదహనతాయ మనోపదోసికా దేవా దట్ఠబ్బా. తేసు (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౭-౪౮) కిర ఏకో దేవపుత్తో "నక్ఖత్తం కీళిస్సామీ"తి సపరివారో రథేన వీథిం పటిపజ్జతి. అథఞ్ఞో నిక్ఖమన్తో తం పురతో గచ్ఛన్తం దిస్వా "భో అయం కపణో అదిట్ఠపుబ్బం వియ ఏతం దిస్వా పీతియా ఉద్ధుమాతో వియ భిజ్జమానో వియ చ గచ్ఛతీ"తి కుజ్ఝతి. పురతో గచ్ఛన్తోపి నివత్తిత్వా తం కుద్ధం దిస్వా కుద్ధా నామ సువిజానా హోన్తీతి కుద్ధభావమస్స ఞత్వా "త్వం కుద్ధో మయ్హం కిం కరిస్ససి, అయం సమ్పత్తి మయా దానసీలాదీనం వసేన లద్ధా, న తుయ్హం వసేనా"తి పటికుజ్ఝతి. ఏకస్మిఞ్హి కుద్ధే ఇతరో అకుద్ధో రక్ఖతి. కుద్ధస్స హి సో కోధో ఇతరస్మిం అకుజ్ఝన్తే అనుపాదానో ఏకవారమేవ ఉప్పత్తియా అనాసేవనో చావేతుం న సక్కోతి, ఉదకం పత్వా అగ్గి వియ నిబ్బాయతి, తస్మా అకుద్ధో తం చవనతో రక్ఖతి. ఉభోసు పన కుద్ధేసు ఏకస్స కోధో ఇతరస్స పచ్చయో హోతి, తస్సపి కోధో ఇతరస్స పచ్చయో హోతీతి ఉభో కన్దన్తానంయేవ ఓరోధానం చవన్తి. ఉభోసు హి కుద్ధేసు భియ్యో భియ్యో అఞ్ఞమఞ్ఞమ్హి పరివడ్ఢనవసేన తిఖిణసముదాచారో నిస్సయదహనరసో కోధో ఉప్పజ్జమానో హదయవత్థుం నిద్దహన్తో అచ్చన్తసుఖుమాలం కరజకాయం వినాసేతి, తతో సకలోపి అత్తభావో అన్తరధాయతి. ఇదం దోసస్స అనుదహనతాయ వత్థు.

మోహస్స పన అనుదహనతాయ ఖిడ్డాపదోసికా దేవా దట్ఠబ్బా. మోహవసేన హి తేసం సతిసమ్మోసో హోతి, తస్మా ఖిడ్డావసేన ఆహారకాలం అతివత్తేత్వా కాలం కరోన్తి. తే (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౫-౪౬) కిర పుఞ్ఞవిసేసాధిగతేన మహన్తేన అత్తనో సిరివిభవేన నక్ఖత్తం కీళన్తా తాయ సమ్పత్తిమహన్తతాయ "ఆహారం పరిభుఞ్జిమ్హ, న పరిభుఞ్జిమ్హా"తిపి న జానన్తి. అథ ఏకాహారాతిక్కమనతో పట్ఠాయ నిరన్తరం ఖాదన్తాపి పివన్తాపి చవన్తియేవ న తిట్ఠన్తి. కస్మా? కమ్మజతేజస్స బలవతాయ. మనుస్సానఞ్హి కమ్మజతేజో మన్దో, కరజకాయో బలవా. తేసం తేజస్స మన్దతాయ కరజకాయస్స బలవతాయ సత్తాహమ్పి అతిక్కమిత్వా ఉణ్హోదకఅచ్ఛయాగుఆదీహి సక్కా వత్థుం ఉపత్థమ్భేతుం. దేవానం పన తేజో బలవా హోతి ఉళారపుఞ్ఞనిబ్బత్తత్తా ఉళారగరుసినిద్ధసుధాహారజీరణతో చ, కరజం మన్దం ముదుసుఖుమాలభావతో. తేనేవ హి భగవా ఇన్దసాలగుహాయం పకతిపథవియం పతిట్ఠాతుం అసక్కోన్తం సక్కం దేవరాజానం "ఓళారికకాయం అధిట్ఠాహీ"తి ఆహ, తస్మా తే ఏకం ఆహారవేలం అతిక్కమిత్వా సణ్ఠాతుం న సక్కోన్తి. యథా నామ గిమ్హానం మజ్ఝన్హికే తత్తపాసాణే ఠపితం పదుమం వా ఉప్పలం వా సాయన్హసమయే ఘటసతేనపి సిఞ్చియమానం పాకతికం న హోతి వినస్సతియేవ, ఏవమేవ పచ్ఛా నిరన్తరం ఖాదన్తాపి పివన్తాపి చవన్తియేవ న తిట్ఠన్తి.

కో పన తేసం ఆహారో, కా ఆహారవేలాతి? సబ్బేసమ్పి కామావచరదేవానం సుధా ఆహారో, సో హేట్ఠిమేహి హేట్ఠిమేహి ఉపరిమానం ఉపరిమానం పణీతతమో హోతి. తం యథాసకం దివసవసేన దివసే దివసే భుఞ్జన్తి. కేచి పన "బిళారపదప్పమాణం సుధాహారం భుఞ్జన్తి. సో జివ్హాయ ఠపితమత్తో యావ కేసగ్గనఖగ్గా కాయం ఫరతి, తేసంయేవ దివసవసేన సత్తదివసం యాపనసమత్థోవ హోతీ"తి వదన్తి.

కే పన తే ఖిడ్డాపదోసికా నామ దేవాతి? ఇమే నామాతి అట్ఠకథాయం విచారణా నత్థి, “కమ్మజతేజో బలవా హోతి, కరజం మన్ద”న్తి అవిసేసేన వుత్తత్తా పన యే కేచి కబళీకారాహారూపజీవినో ఏవం కరోన్తి, తే ఏవం చవన్తీతి వేదితబ్బా. కేచి పనాహు “నిమ్మానరతిపరనిమ్మితవసవత్తినో తే దేవా. ఖిడ్డాయ పదుస్సనమత్తేనేవ హేతే ఖిడ్డాపదోసికాతి వుత్తా”తి. మనోపదోసికా పన చాతుమహారాజికాతి అట్ఠకథాయమేవ వుత్తం. కేచి పన “ఖిడ్డాపదోసికాపి చాతుమహారాజికాయేవా”తి వదన్తి. ఏవం తావ రాగాదయో తయో అనుదహనట్ఠేన “అగ్గీ”తి వేదితబ్బా. జాతిఆదిత్తయం పన నానప్పకారదుక్ఖవత్థుభావేన అనుదహనతో అగ్గి. సోకాదీనం అనుదహనతా పాకటాయేవ. సేసమేత్థ వుత్తనయమేవ. ఇతి ఇమస్మిం సుత్తే దుక్ఖలక్ఖణం కథితం చక్ఖాదీనం ఏకాదసహి అగ్గీహి ఆదిత్తభావేన దుక్ఖమతాయ దుక్ఖభావస్స కథితత్తా.

ఆదిత్తపరియాయసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉరువేలపాటిహారియకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

బిమ్బిసారసమాగమకథావణ్ణనా

౫౫. ఇదాని “అథ ఖో భగవా గయాసీసే యథాభిరన్తం విహరిత్వా”తిఆదీసు యా సా అనుత్తానపదవణ్ణనా, తం దస్సేతుం **‘‘లట్ఠివనేతి తాలుయ్యానే’’**తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **తాలుయ్యానే**తి తాలరుక్ఖానం బహుభావతో ఏవంలద్ధనామే ఉయ్యానే. **అప్పేకచ్చే యేన భగవా తేనఞ్జలిం పణామేత్వా**తిఆదీసు **అఞ్జలిం పణామేత్వా**తి యే ఉభతోపక్ఖికా, తే సన్ధాయేతం వుత్తం. తే కిర ఏవం చిన్తయింసు “సచే నో మిచ్ఛాదిట్ఠికా చోదేస్సన్తి ‘కస్మా తుమ్హే సమణం గోతమం వన్దిత్థా’తి, తేసం ‘కిం అఞ్జలిమత్తకరణేనపి వన్దితం హోతీ’తి వక్ఖామ. సచే నో సమ్మాదిట్ఠికా చోదేస్సన్తి ‘కస్మా భగవన్తం న వన్దిత్థా’తి, ‘కిం సీసేన భూమిం పహరన్తేనేవ వన్దితం హోతి, నను అఞ్జలికమ్మమ్పి వన్దనా ఏవా’తి వక్ఖామా”తి. **నామగోత్తం సావేత్వా**తి “భో గోతమ, అహం అసుకస్స పుత్తో దత్తో నామ మిత్తో నామ ఇధ ఆగతో”తి వదన్తా నామం సావేన్తి నామ, “భో గోతమ, అహం వాసేట్ఠో నామ కచ్చానో నామ ఇధాగతో”తి వదన్తా గోత్తం సావేన్తి నామ. ఏతే కిర దలిద్దా జిణ్ణకులపుత్తా పరిసమజ్ఝే నామగోత్తవసేన పాకటా భవిస్సామాతి ఏవం అకంసు. యే పన తుణ్హీభూతా నిసీదింసు, తే కేరాటికా చేవ అన్ధబాలా చ. తత్థ కేరాటికా “ఏకం ద్వే కథాసల్లాపే కరోన్తే విస్సాసికో హోతి, అథ విస్సాసే సతి ఏకం ద్వే భిక్ఖా అదాతుం న యుత్త”న్తి తతో అత్తానం మోచేన్తా తుణ్హీ నిసీదన్తి. అన్ధబాలా అఞ్ఞాణతాయేవ అవక్ఖిత్తా మత్తికాపిణ్డో వియ యత్థ కత్థచి తుణ్హీభూతా నిసీదన్తి.

కిసకోవదానోతి ఏత్థ కిసకానం ఓవదానో **కిసకోవదానో**తి ఇమం తావ అత్థవికప్పం దస్సేతుం **‘‘తాపసచరియాయ కిససరీరత్తా’’**తిఆది వుత్తం. **అగ్గిహుత్త**న్తి అగ్గిపరిచరణం. రూపాదయోవ ఇధ కామనీయట్ఠేన “కామా”తి వుత్తాతి ఆహ **‘‘ఏతే రూపాదయో కామే’’**తి. **యఞ్ఞా అభివదన్తీ**తి యాగహేతు ఇజ్ఝన్తీతి వదన్తి. **ఉపధీసూ**తి ఏత్థ చత్తారో ఉపధీ కాముపధి ఖన్ధుపధి కిలేసుపధి అభిసఙ్ఖారుపధీతి. కామాపి హి “యం పఞ్చ కామగుణే పటిచ్చ ఉప్పజ్జతి సుఖం సోమనస్సం, అయం కామానం అస్సాదో”తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౬౬) ఏవం వుత్తస్స సుఖస్స అధిట్ఠానభావతో ఉపధీయతి ఏత్థ సుఖన్తి ఇమినా వచనత్థేన “ఉపధీ”తి వుచ్చన్తి. ఖన్ధాపి ఖన్ధమూలకస్స దుక్ఖస్స అధిట్ఠానభావతో, కిలేసాపి అపాయదుక్ఖస్స అధిట్ఠానభావతో, అభిసఙ్ఖారాపి భవదుక్ఖస్స అధిట్ఠానభావతో “ఉపధీ”తి వుచ్చన్తి, తేసు ఖన్ధుపధి ఇధాధిప్పేతోతి ఆహ **‘‘ఖన్ధుపధీసు మలన్తి ఇత్వా’’**తి. **యఞ్ఞా మలమేవ వదన్తీ**తి యాగహేతు మలమేవ ఇజ్ఝతీతి వదన్తి. **యిట్ఠే**తి మహాయాగే. **హుతే**తి దివసే దివసే కత్తబ్బఅగ్గిపరిచరణే. **కామభవే అసత్త**న్తి కామభవే అలగ్గం, తబ్బినిముత్తన్తి వుత్తం హోతి.

౨౭-౨౮. ఆసీసనాతి పత్థనా. దిబ్బసువణ్ణేసుపి సిఙ్గీసువణ్ణస్స సబ్బసేట్ఠత్తా "**సిఙ్గీనిక్ఖసవణ్ణో**"తి వుత్తం. యథేవ హి మనుస్సపరిభోగే సువణ్ణే యుత్తికతం హీనం, తతో రసవిద్ధం సేట్ఠం, రసవిద్ధతో ఆకరుప్పన్నం, తతో యం కిఞ్చి దిబ్బం సేట్ఠం, ఏవం దిబ్బసువణ్ణేసుపి చామీకరతో సాతకుమ్భం, సాతకుమ్భతో జమ్బునదం, జమ్బునదతో సిఙ్గీసువణ్ణం, తస్మా తం సబ్బసేట్ఠం. **సిఙ్గీనిక్ఖన్తి** చ నిక్ఖపరిమాణేన సిఙ్గీసువణ్ణేన కతం సువణ్ణపట్టం. ఊనకనిక్ఖేన కతఞ్హి ఘట్టనమజ్జనక్ఖమం న హోతి, అతిరేకేన కతం ఘట్టనమజ్జనం ఖమతి, వణ్ణవన్తం పన న హోతి, ఫరుసధాతుకం ఖాయతి, నిక్ఖేన కతం ఘట్టనమజ్జనఞ్చేవ ఖమతి వణ్ణవన్తఞ్చ హోతి. నిక్ఖం పన వీసతిసువణ్ణన్తి కేచి . పఞ్చవీసతిసువణ్ణన్తి అపరే. **మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయం** పన "నిక్ఖం నామ పఞ్చసువణ్ణా"తి వుత్తం. **సువణ్ణో** నామ చతుధరణన్తి వదన్తి.

దససు అరియవాసేసు వుత్థవానోతి –

"ఇధ, (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౮; అ॰ ని॰ ౧౦.౨౦) భిక్ఖవే, భిక్ఖు పఞ్చఙ్గవిప్పహీనో హోతి ఛళఙ్గసమన్నాగతో ఏకారక్ఖో చతురాపస్సేనో పనుణ్ణపచ్చేకసచ్చో సమవయసట్ఠేసనో అనావిలసఙ్కప్పో పస్సద్ధకాయసఙ్ఖారో సువిముత్తచిత్తో సువిముత్తపఞ్ఞో.

"కథఞ్చ , భిక్ఖవే, భిక్ఖు పఞ్చఙ్గవిప్పహీనో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో కామచ్ఛన్దో పహీనో హోతి, బ్యాపాదో పహీనో హోతి, థినమిద్ధం పహీనం హోతి, ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం పహీనం హోతి, విచికిచ్ఛా పహీనా హోతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పఞ్చఙ్గవిప్పహీనో హోతి.

"కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఛళఙ్గసమన్నాగతో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు చక్ఖునా రూపం దిస్వా నేవ సుమనో హోతి న దుమ్మనో, ఉపేక్ఖకో విహరతి సతో సమ్పజానో. సోతేన సద్దం సుత్వా…పే॰… ఘానేన గన్ధం ఘాయిత్వా… జివ్హాయ రసం సాయిత్వా… కాయేన ఫోట్ఠబ్బం ఫుసిత్వా… మనసా ధమ్మం విఞ్ఞాయ నేవ సుమనో హోతి న దుమ్మనో, ఉపేక్ఖకో విహరతి సతో సమ్పజానో. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఛళఙ్గసమన్నాగతో హోతి.

"కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఏకారక్ఖో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సతారక్ఖేన చేతసా సమన్నాగతో హోతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఏకారక్ఖో హోతి.

"కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు చతురాపస్సేనో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సఙ్ఖాయేకం పటిసేవతి, సఙ్ఖాయేకం అధివాసేతి, సఙ్ఖాయేకం పరివజ్జేతి, సఙ్ఖాయేకం వినోదేతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు చతురాపస్సేనో హోతి.

"కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పనుణ్ణపచ్చేకసచ్చో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు యాని తాని పుథుసమణబ్రాహ్మణానం పుథుపచ్చేకసచ్చాని , సబ్బాని తాని నుణ్ణాని హోన్తి పనుణ్ణాని చత్తాని వన్తాని ముత్తాని పహీనాని పటినిస్సట్ఠాని. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పనుణ్ణపచ్చేకసచ్చో హోతి.

"కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సమవయసట్ఠేసనో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో కామేసనా పహీనా హోతి, భవేసనా పహీనా హోతి, బ్రహ్మచరియేసనా పటిప్పస్సద్ధా. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సమవయసట్ఠేసనో హోతి.

“కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు అనావిలసఙ్కప్పో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో కామసఙ్కప్పో పహీనో హోతి, బ్యాపాదసఙ్కప్పో పహీనో హోతి, విహింసాసఙ్కప్పో పహీనో హోతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు అనావిలసఙ్కప్పో హోతి.

“కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పస్సద్ధకాయసఙ్ఖారో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సుఖస్స చ పహానా దుక్ఖస్స చ పహానా పుబ్బేవ సోమనస్సదోమనస్సానం అత్థఙ్గమా అదుక్ఖమసుఖం ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధిం చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పస్సద్ధకాయసఙ్ఖారో హోతి.

“కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సువిముత్తచిత్తో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో రాగాచిత్తం విముత్తం హోతి, దోసా చిత్తం విముత్తం హోతి, మోహా చిత్తం విముత్తం హోతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సువిముత్తచిత్తో హోతి.

“కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సువిముత్తపఞ్ఞో హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ‘రాగో మే పహీనో ఉచ్ఛిన్నమూలో తాలావత్థుకతో అనభావంకతో ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మో’తి పజానాతి, ‘దోసో మే పహీనో…పే.… మోహో మే పహీనో ఉచ్ఛిన్నమూలో తాలావత్థుకతో అనభావంకతో ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మో’తి పజానాతి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సువిముత్తపఞ్ఞో హోతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౮; అ॰ ని॰ ౧౦.౨౦) –

ఏవమాగతేసు దససు అరియవాసేసు వుత్థవాసో.

తత్థ వసన్తి ఏత్థాతి వాసా, అరియానం ఏవ వాసాతి **అరియవాసా** అనరియానం తాదిసానం వాసానం అసమ్భవతో. అరియాతి చేత్థ ఉక్కట్ఠనిద్దేసేన ఖీణాసవా గహితా. **ఏకారక్ఖో**తి ఏకా సతిసఙ్ఖాతా ఆరక్ఖా ఏతస్సాతి ఏకారక్ఖో. ఖీణాసవస్స (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౩౪౮; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౧౦.౨౦) హి తీసు ద్వారేసు సబ్బకాలే సతి ఆరక్ఖకిచ్చం సాధేతి. తేనేవస్స చరతో చ తిట్ఠతో చ సుత్తస్స చ జాగరస్స చ సతతం సమితం ఞాణదస్సనం పచ్చుపట్ఠితం హోతీతి వుచ్చతి.

చతురాపస్సేనోతి చత్తారి అపస్సేనాని అపస్సయా ఏతస్సాతి చతురాపస్సేనో. **సఙ్ఖాయా**తి ఞాణేన (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౩౦౮). **పటిసేవతీ**తి ఞాణేన ఞత్వా సేవితబ్బయుత్తకమేవ సేవతి. తస్స విత్థారో “పటిసఙ్ఖా యోనిసో చీవరం పరిభుఞ్జతీ”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౩; అ॰ ని॰ ౬.౫౮) నయేన వేదితబ్బో. **సఙ్ఖాయేకం అధివాసేతీ**తి ఞాణేన ఞత్వా అధివాసేతబ్బయుత్తకమేవ అధివాసేతి. విత్థారో పనేత్థ “పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఖమో హోతి సీతస్సా”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౪) నయేన వేదితబ్బో. **పరివజ్జేతీ**తి ఞాణేన ఞత్వా పరివజ్జేతబ్బయుత్తకమేవ పరివజ్జేతి. తస్స విత్థారో “పటిసఙ్ఖా యోనిసో చణ్డం హత్థిం పరివజ్జేతీ”తిఆదినా నయేన వేదితబ్బో. **వినోదేతీ**తి ఞాణేన ఞత్వా వినోదేతబ్బమేవ వినోదేతి నుదతి నీహరతి అన్తో వసితుం న దేతి. తస్స విత్థారో “ఉప్పన్నం కామవితక్కం నాధివాసేతీ”తిఆదినా నయేన వేదితబ్బో.

పనుణ్ణపచ్చేకసచ్చోతి (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪.౩౮; దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౩౪౮) “ఇదమేవ దస్సనం సచ్చం, ఇదమేవ సచ్చ”న్తి ఏవం పాటియేక్కం గహితత్తా పచ్చేకసఙ్ఖాతాని దిట్ఠిసచ్చాని పనుణ్ణాని నీహటాని పహీనాని అస్సాతి పనుణ్ణపచ్చేకసచ్చో. **పుథుసమణబ్రాహ్మణానన్తి** బహూనం సమణబ్రాహ్మణానం. ఏత్థ చ **సమణా**తి పబ్బజ్జుపగతా. **బ్రాహ్మణా**తి భోవాదినో. **పుథుపచ్చేకసచ్చానీ**తి బహూని పాటేక్కసచ్చాని, “ఇదమేవ దస్సనం సచ్చం, ఇదమేవ సచ్చ”న్తి పాటియేక్కం గహితాని బహూని సచ్చానీతి అత్థో. **నుణ్ణానీ**తి నీహటాని. **పనుణ్ణానీ**తి సుట్ఠు నీహతాని. **చత్తానీ**తి విస్సట్ఠాని. **వన్తానీ**తి వమితాని.

ముత్తానీతి ఛిన్నబన్ధనాని కతాని. **పహీనానీ**తి పజహితాని. **పటినిస్సట్ఠానీ**తి యథా న పున చిత్తం ఆరోహన్తి, ఏవం పటివిస్సజ్జితాని. సబ్బానేవ చేతాని అరియమగ్గాధిగమతో పుబ్బే గహితస్స దిట్ఠిగ్గాహస్స విస్సట్ఠభావవేవచనాని.

సమవయసట్ఠేసనోతి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౩౪౮; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౧౦.౨౦) ఏత్థ **అవయా**తి అనూనా. **సట్ఠా**తి నిస్సట్ఠా. సమ్మా అవయా సట్ఠా ఏసనా అస్సాతి **సమవయసట్ఠేసనో,** సమ్మా విస్సట్ఠసబ్బఏసనోతి అత్థో. ‘‘**రాగా చిత్తం విముత్త**’’న్తిఆదీహి మగ్గస్స కిచ్చనిప్ఫత్తి కథితా రాగాదీనం పహీనభావదీపనతో. ‘‘**రాగో మే పహీనో**’’తిఆదీహి పచ్చవేక్ఖణాముఖేన అరియఫలం కథితం. అధిగతే హి అగ్గఫలే సబ్బసో రాగాదీనం అనుప్పాదధమ్మతం పజానాతి, తఞ్చ పజాననం పచ్చవేక్ఖణఞాణన్తి. తత్థ పఞ్చఙ్గవిప్పహానపచ్చేకసచ్చాపనోదనఏసనాసమవయసజ్జనాని ‘‘సఙ్ఖాయేకం పటిసేవతి అధివాసేతి పరివజ్జేతి వినోదేతీ’’తి వుత్తేసు అపస్సేనేసు వినోదనా చ మగ్గకిచ్చానేవ, ఇతరే చ మగ్గేనేవ సమిజ్ఝన్తి.

దసబలోతి కాయబలసఙ్ఖాతాని ఞాణబలసఙ్ఖాతాని చ దస బలాని ఏతస్సాతి దసబలో. దువిధఞ్హి తథాగతస్స బలం కాయబలం ఞాణబలఞ్చ. తేసు కాయబలం హత్థికులానుసారేన వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హేతం పోరాణేహి –

> ‘‘కాళావకఞ్చ గఙ్గేయ్యం, పణ్డరం తమ్బపిఙ్గలం;
> గన్ధమఙ్గలహేమఞ్చ, ఉపోసథఛద్దన్తిమే దసా’’తి. (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౪౮; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౨౨; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౧౦.౨౧; విభ॰ అట్ఠ ౭౬; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౭౫; బు॰ వం॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౯; పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౪౪; చూళని॰ అట్ఠ॰ ౮౧);

ఇమాని హి దస హత్థికులాని. తత్థ **కాళావక**న్తి పకతిహత్థికులం దట్ఠబ్బం. యం దసన్నం పురిసానం కాయబలం, తం ఏకస్స కాళావకస్స హత్థినో. యం దసన్నం కాళావకానం బలం, తం ఏకస్స గఙ్గేయ్యస్స. యం దసన్నం గఙ్గేయ్యానం, తం ఏకస్స పణ్డరస్స. యం దసన్నం పణ్డరానం, తం ఏకస్స తమ్బస్స. యం దసన్నం తమ్బానం, తం ఏకస్స పిఙ్గలస్స. యం దసన్నం పిఙ్గలానం, తం ఏకస్స గన్ధహత్థినో. యం దసన్నం గన్ధహత్థీనం, తం ఏకస్స మఙ్గలస్స. యం దసన్నం మఙ్గలానం, తం ఏకస్స హేమవతస్స. యం దసన్నం హేమవతానం, తం ఏకస్స ఉపోసథస్స. యం దసన్నం ఉపోసథానం, తం ఏకస్స ఛద్దన్తస్స. యం దసన్నం ఛద్దన్తానం, తం ఏకస్స తథాగతస్స కాయబలం. నారాయనసఙ్ఖాతబలన్తిపి ఇదమేవ వుచ్చతి. తత్థ నారా వుచ్చన్తి రస్మియో, తా బహూ నానావిధా తతో ఉప్పజ్జన్తీతి **నారాయనం,** వజిరం, తస్మా వజిరసఙ్ఖాతబలన్తి అత్థో. తదేతం పకతిహత్థిగణనాయ హత్థీనం కోటిసహస్సానం, పురిసగణనాయ దసన్నం పురిసకోటిసహస్సానం బలం హోతి. ఇదం తావ తథాగతస్స **కాయబలం.**

ఞాణబలం పన పాళియం ఆగతమేవ. తత్రాయం పాళి (మ॰ ని॰ ౧.౧౪౮; అ॰ ని॰ ౧౦.౨౧) –

> ‘‘దస ఖో పనిమాని, సారిపుత్త, తథాగతస్స తథాగతబలాని, యేహి బలేహి సమన్నాగతో తథాగతో ఆసభం ఠానం పటిజానాతి, పరిసాసు సీహనాదం నదతి, బ్రహ్మచక్కం పవత్తేతి. కతమాని దస? ఇధ, సారిపుత్త, తథాగతో ఠానఞ్చ ఠానతో అట్ఠానఞ్చ అట్ఠానతో యథాభూతం పజానాతి, యమ్పి, సారిపుత్త, తథాగతో ఠానఞ్చ ఠానతో అట్ఠానఞ్చ అట్ఠానతో యథాభూతం పజానాతి. ఇదమ్పి, సారిపుత్త, తథాగతస్స తథాగతబలం హోతి, యం బలం ఆగమ్మ తథాగతో ఆసభం ఠానం పటిజానాతి, పరిసాసు సీహనాదం నదతి, బ్రహ్మచక్కం పవత్తేతి. (౧)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నానం కమ్మసమాదానానం ఠానసో హేతుసో విపాకం యథాభూతం పజానాతి…పే॰…. (౨)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో సబ్బత్థగామినిం పటిపదం యథాభూతం పజానాతి…పే॰…. (౩)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో అనేకధాతుం నానాధాతుం లోకం యథాభూతం పజానాతి…పే॰…. (౪)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో సత్తానం నానాధిముత్తికతం యథాభూతం పజానాతి…పే॰…. (౫)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో పరసత్తానం పరపుగ్గలానం ఇన్ద్రియపరోపరియత్తం యథాభూతం పజానాతి…పే॰…. (౬)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తీనం సంకిలేసం వోదానం వుట్ఠానం యథాభూతం పజానాతి…పే॰…. (౭)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో అనేకవిహితం పుబ్బేనివాసం అనుస్సరతి. సేయ్యథిదం? ఏకమ్పి జాతిం ద్వేపి జాతియో…పే॰… ఇతి సాకారం సఉద్దేసం అనేకవిహితం పుబ్బేనివాసం అనుస్సరతి…పే॰…. (౮)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో దిబ్బేన చక్ఖునా విసుద్ధేన అతిక్కన్తమానుసకేన సత్తే పస్సతి చవమానే ఉపపజ్జమానే హీనే పణీతే సువణ్ణే దుబ్బణ్ణే సుగతే దుగ్గతే, యథాకమ్మూపగే సత్తే పజానాతి…పే॰…. (౯)

“పున చపరం, సారిపుత్త, తథాగతో ఆసవానం ఖయా అనాసవం చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిం దిట్ఠేవ ధమ్మే సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా ఉపసమ్పజ్జ విహరతి…పే॰… ఇదమ్పి, సారిపుత్త, తథాగతస్స తథాగతబలం హోతి, యం బలం ఆగమ్మ తథాగతో ఆసభం ఠానం పటిజానాతి, పరిసాసు సీహనాదం నదతి, బ్రహ్మచక్కం పవత్తేతి. ఇమాని ఖో, సారిపుత్త, దస తథాగతస్స తథాగతబలానీ”తి. (౧౦)

తత్థ (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౪౮; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౧౦.౨౧; విభ॰ అట్ఠ॰ ౭౬౦) **ఠానఞ్చ ఠానతో**తి కారణఞ్చ కారణతో. “యే యే ధమ్మా యేసం యేసం ధమ్మానం హేతూ పచ్చయా ఉప్పాదాయ, తం తం ఠానం. యే యే ధమ్మా యేసం యేసం ధమ్మానం న హేతూ న పచ్చయా ఉప్పాదాయ, తం తం అట్ఠాన”న్తి పజానన్తో ఠానఞ్చ ఠానతో అట్ఠానఞ్చ అట్ఠానతో యథాభూతం పజానాతి. **యమ్పీ**తి యేన ఞాణేన.

కమ్మసమాదానానన్తి సమాదియిత్వా కతానం కుసలాకుసలకమ్మానం, కమ్మమేవ వా కమ్మసమాదానం. **ఠానసో హేతుసో**తి పచ్చయతో చేవ హేతుతో చ. తత్థ గతిఉపధికాలపయోగా విపాకస్స ఠానం, కమ్మం హేతు.

సబ్బత్థగామినిన్తి సబ్బగతిగామినిఞ్చ అగతిగామినిఞ్చ. **పటిపద**న్తి మగ్గం. **యథాభూతం పజానాతీ**తి బహూసుపి మనుస్సేసు ఏకమేవ పాణం ఘాతేన్తేసు కామం సబ్బేసమ్పి చేతనా తస్సేవేకస్స జీవితిన్ద్రియారమ్మణా, తం పన కమ్మం

తేసం నానాకారం. తేసు హి ఏకో ఆదరేన ఛన్దజాతో కరోతి, ఏకో "ఏహి త్వమ్పి కరోహీ"తి పరేహి నిప్పీళితో కరోతి, ఏకో సమానచ్ఛన్దో వియ హుత్వా అప్పటిబాహియమానో విచరతి, తస్మా తేసు ఏకో తేనేవ కమ్మేన నిరయే నిబ్బత్తతి, ఏకో తిరచ్ఛానయోనియం, ఏకో పేత్తివిసయే. తం తథాగతో ఆయూహనక్ఖణేయేవ "ఇమినా నీహారేన ఆయూహితత్తా ఏస నిరయే నిబ్బత్తిస్సతి, ఏస తిరచ్ఛానయోనియం, ఏస పేత్తివిసయే"తి జానాతి. నిరయే నిబ్బత్తమానమ్పి "ఏస మహానిరయే నిబ్బత్తిస్సతి, ఏస ఉస్సదనిరయే"తి జానాతి. తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తమానమ్పి "ఏస అపాదకో భవిస్సతి, ఏస ద్విపాదకో, ఏస చతుప్పాదో, ఏస బహుప్పాదో"తి జానాతి. పేత్తివిసయే నిబ్బత్తమానమ్పి "ఏస నిజ్ఝామతణ్హికో భవిస్సతి, ఏస ఖుప్పిపాసికో, ఏస పరదత్తూపజీవీ"తి జానాతి. తేసు చ కమ్మేసు "ఇదం కమ్మం పటిసన్ధిం ఆకడ్ఢిస్సతి, ఏతం అఞ్ఞేన దిన్నాయ పటిసన్ధియా ఉపధివేపక్కం భవిస్సతీ"తి జానాతి.

తథా సకలగామవాసికేసు ఏకతో పిణ్డపాతం దదమానేసు కామం సబ్బేసమ్పి చేతనా పిణ్డపాతారమ్మణావ, తం పన కమ్మం తేసం నానాకారం. తేసు హి ఏకో ఆదరేన కరోతీతి సబ్బం పురిమసదిసం. తస్మా తేసు చ కేచి దేవలోకే నిబ్బత్తన్తి, కేచి మనుస్సలోకే. తం తథాగతో ఆయూహనక్ఖణేయేవ జానాతి. "ఇమినా నీహారేన ఆయూహితత్తా ఏస మనుస్సలోకే నిబ్బత్తిస్సతి, ఏస దేవలోకే, తత్థాపి ఏస ఖత్తియకులే, ఏస బ్రాహ్మణకులే, ఏస వేస్సకులే, ఏస సుద్దకులే, ఏస పరనిమ్మితవసవత్తీసు, ఏస నిమ్మానరతీసు, ఏస తుసితేసు, ఏస యామేసు, ఏస తావతింసేసు, ఏస చాతుమహారాజికేసు, ఏస భుమ్మదేవేసూ"తిఆదినా తత్థ తత్థ హీనపణీతసువణ్ణదుబ్బణ్ణఅప్పపరివారమహాపరివారతాదిభేదం తం తం విసేసం ఆయూహనక్ఖణేయేవ జానాతి.

తథా విపస్సనం పట్ఠపేన్తేసుయేవ "ఇమినా నీహారేన ఏస కిఞ్చి సల్లక్ఖేతుం న సక్ఖిస్సతి, ఏస మహాభూతమత్తమేవ వవత్థపేస్సతి, ఏస రూపపరిగ్గహే ఏవ ఠస్సతి, ఏస అరూపపరిగ్గహేయేవ, ఏస నామరూపపరిగ్గహేయేవ, ఏస పచ్చయపరిగ్గహేయేవ, ఏస లక్ఖణారమ్మణికవిపస్సనాయమేవ, ఏస పఠమఫలేయేవ, ఏస దుతియఫలే ఏవ, ఏస తతియఫలే ఏవ, ఏస అరహత్తం పాపుణిస్సతీ"తి జానాతి. కసిణపరికమ్మం కరోన్తేసుపి "ఇమస్స పరికమ్మమత్తమేవ భవిస్సతి, ఏస నిమిత్తం ఉప్పాదేస్సతి, ఏస అప్పనం ఏవ పాపుణిస్సతి, ఏస ఝానం పాదకం కత్వా విపస్సనం పట్ఠపేత్వా అరహత్తం గణ్హిస్సతీ"తి జానాతి.

అనేకధాతున్తి చక్ఖుధాతుఆదీహి, కామధాతుఆదీహి వా ధాతూహి బహుధాతుం. **నానాధాతు**న్తి తాసంయేవ ధాతూనం విలక్ఖణత్తా నానప్పకారధాతుం. **లోక**న్తి ఖన్ధాయతనధాతులోకం. **యథాభూతం పజానాతీ**తి తాసం ధాతూనం అవిపరీతతో సభావం పటివిజ్ఝతి.

నానాధిముత్తికతన్తి హీనాదీహి అధిముత్తీహి నానాధిముత్తికభావం. **పరసత్తాన**న్తి పధానసత్తానం. **పరపుగ్గలాన**న్తి తతో పరేసం హీనసత్తానం. ఏకత్థమేవ వా ఏతం పదద్వయం, వేనేయ్యవసేన పన ద్వేధా వుత్తం. **ఇన్ద్రియపరోపరియత్త**న్తి సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం పరభావఞ్చ అపరభావఞ్చ, వుద్ధిఞ్చ హానిఞ్చాతి అత్థో.

ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తీనన్తి పఠమాదీనం చతున్నం ఝానానం, "రూపీ రూపాని పస్సతీ"తిఆదీనం అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం, సవితక్కసవిచారాదీనం తిణ్ణం సమాధీనం, పఠమజ్ఝానసమాపత్తిఆదీనఞ్చ నవన్నం అనుపుబ్బసమాపత్తీనం. **సంకిలేస**న్తి హానభాగియధమ్మం. **వోదాన**న్తి విసేసభాగియధమ్మం. **వుట్ఠాన**న్తి "వోదానమ్పి వుట్ఠానం, తమ్హా తమ్హా

సమాధిమ్హా వుట్ఠానమ్పి వుట్ఠాన”న్తి (విభ. ౮౨౮) ఏవం వుత్తం పగుణజ్ఝానఞ్చేవ భవఙ్గఫలసమాపత్తియో చ. హేట్ఠిమం హేట్ఠిమఞ్హి పగుణజ్ఝానం ఉపరిమస్స ఉపరిమస్స పదట్ఠానం హోతి, తస్మా “వోదానమ్పి వుట్ఠాన”న్తి వుత్తం. భవఙ్గేన సబ్బఝానేహి వుట్ఠానం హోతి, ఫలసమాపత్తియా నిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠానం హోతి. తమేతం సన్ధాయ “తమ్హా తమ్హా సమాధిమ్హా వుట్ఠానమ్పి వుట్ఠాన”న్తి వుత్తం. సబ్బఞాణానఞ్చ విత్థారకథాయ వినిచ్ఛయో **సమ్మోహవినోదనియం విభఙ్గట్ఠకథాయం** (విభ. అట్ఠ. ౭౬౦) వుత్తో. పుబ్బేనివాసానుస్సతిదిబ్బచక్ఖుఆసవక్ఖయఞాణకథా పన **వేరఞ్జకణ్డే** (పారా. ౧౨) విత్థారితాయేవ.

ఇమాని ఖో సారిపుత్తాతి యాని పుబ్బే “దస ఖో పనిమాని, సారిపుత్త, తథాగతస్స తథాగతబలానీ”తి అవోచం, ఇమాని తానీతి అప్పనం కరోతి. తత్థ పరవాదికథా హోతి “దసబలఞాణం నామ పాటియేక్కం నత్థి, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్సేవాయం పభేదో”తి, తం న తథా దట్ఠబ్బం. అఞ్ఞమేవ హి దసబలఞాణం, అఞ్ఞం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం. దసబలఞాణం సకసకకిచ్చమేవ జానాతి, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం తమ్పి తతో అవసేసమ్పి పజానాతి. దసబలఞాణేసు హి పఠమం కారణాకారణమేవ జానాతి, దుతియం కమ్మన్తరవిపాకన్తరమేవ, తతియం కమ్మపరిచ్ఛేదమేవ, చతుత్థం ధాతునానత్తకారణమేవ , పఞ్చమం సత్తానం అజ్ఝాసయాధిముత్తిమేవ, ఛట్ఠం ఇన్ద్రియానం తిక్ఖముదుభావమేవ, సత్తమం ఝానాదీహి సద్ధిం తేసం సంకిలేసాదిమేవ, అట్ఠమం పుబ్బేనివుత్థక్ఖన్ధసన్తతిమేవ, నవమం సత్తానం చుతిపటిసన్ధిమేవ, దసమం సచ్చపరిచ్ఛేదమేవ. సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పన ఏతేహి జానితబ్బఞ్చ తతో ఉత్తరిఞ్చ పజానాతి, ఏతేసం పన కిచ్చం న సబ్బం కరోతి. తఞ్హి ఝానం హుత్వా అప్పేతుం న సక్కోతి, ఇద్ధి హుత్వా వికుబ్బితుం న సక్కోతి, మగ్గో హుత్వా కిలేసే ఖేపేతుం న సక్కోతి. ఇతి యథావుత్తకాయబలేన చేవ ఞాణబలేన చ సమన్నాగతత్తా భగవా “దసబలో”తి వుచ్చతి.

దసహి అసేక్ఖేహి అఙ్గేహి ఉపేతోతి “అసేక్ఖా సమ్మాదిట్ఠి, అసేక్ఖో సమ్మాసఙ్కప్పో, అసేక్ఖా సమ్మావాచా, అసేక్ఖో సమ్మాకమ్మన్తో, అసేక్ఖో సమ్మాఆజీవో, అసేక్ఖో సమ్మావాయామో, అసేక్ఖా సమ్మాసతి, అసేక్ఖో సమ్మాసమాధి, అసేక్ఖం సమ్మాఞాణం, అసేక్ఖా సమ్మావిముత్తీ”తి (దీ. ని. ౩.౩౪౮, ౩౬౦) ఏవం వుత్తేహి దసహి అసేక్ఖధమ్మేహి సమన్నాగతో. అసేక్ఖా సమ్మాదిట్ఠిఆదయో చ సబ్బే ఫలసమ్పయుత్తధమ్మా ఏవ. ఏత్థ చ **సమ్మాదిట్ఠి సమ్మాఞాణన్తి** ద్వీసు ఠానేసు పఞ్ఞావ కథితా “సమ్మా దస్సనట్ఠేన సమ్మాదిట్ఠి, సమ్మా పజాననట్ఠేన సమ్మాఞాణ”న్తి. అత్థి హి దస్సనజాననానం విసయే పవత్తిఆకారవిసేసో. **సమ్మావిముత్తీతి** ఇమినా పన పదేన వుత్తావసేసా ఫలసమాపత్తిసహగతధమ్మా సఙ్గహితాతి వేదితబ్బా . అరియఫలసమ్పయుత్తధమ్మాపి హి సబ్బసో పటిపక్ఖతో విముత్తతం ఉపాదాయ విముత్తీతి వత్తబ్బతం లభన్తి.

౩౯. **వచనసద్దేన అప్పసద్దన్తి** ఆరాముపచారేన గచ్ఛతో అద్ధికజనస్సపి వచనసద్దేన అప్పసద్దం. **నగరనిగ్ఘోససద్దేనాతి** అవిభావితత్థేన నగరే మనుస్సానం నిగ్ఘోససద్దేన. మనుస్సేహి సమాగమ్మ ఏకజ్ఝం పవత్తితసద్దో హి నిగ్ఘోసో. **అనుసఞ్చరణజనస్సాతి** అన్తోసఞ్చారినో జనస్స. **మనుస్సానం రహస్సకిరియట్ఠానియన్తి** మనుస్సానం రహస్సకరణస్స యుత్తం అనుచ్ఛవికం. **వివేకానురూపన్తి** ఏకీభావస్స అనురూపం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

బిమ్బిసారసమాగమకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సారిపుత్తమోగ్గల్లానపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౬౦. ఇదాని "తేన ఖో పన సమయేన సఞ్చయో పరిబ్బాజకో"తిఆదీసు అపుబ్బపదవణ్ణనం దస్సేన్తో **"సారిపుత్తమోగ్గల్లానా"**తిఆదిమాహ. తత్థ సారీబ్రాహ్మణియా పుత్తో **సారిపుత్తో**, మోగ్గలీబ్రాహ్మణియా పుత్తో **మోగ్గల్లానో**. అమ్హాకం కిర (అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౧౮౯-౧౯౦; ధ. ప. అట్ఠ. ౧.౧౦ సారిపుత్తత్థేరవత్థు) భగవతో నిబ్బత్తితో పురేతరమేవ సారిపుత్తో రాజగహనగరస్స అవిదూరే ఉపతిస్సగామే సారీబ్రాహ్మణియా నామ కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. తందివసమేవస్స సహాయోపి రాజగహస్సేవ అవిదూరే కోలితగామే మోగ్గలీబ్రాహ్మణియా కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. తాని కిర ద్వేపి కులాని యావ సత్తమా కులపరివట్టా ఆబద్ధపటిబద్ధసహాయానేవ. తేసం ద్విన్నం ఏకదివసమేవ గబ్భపరిహారం అదంసు. దసమాసచ్చయేన జాతానమ్పి తేసం ఛసట్ఠి ధాతియో ఉపనయింసు. నామగ్గహణదివసే సారీబ్రాహ్మణియా పుత్తస్స ఉపతిస్సగామే జేట్ఠకులస్స పుత్తత్తా "ఉపతిస్సో"తి నామం అకంసు, ఇతరస్స కోలితగామే జేట్ఠకులస్స పుత్తత్తా "కోలితో"తి నామం అకంసు. తేన వుత్తం **"గిహికాలే ఉపతిస్సో కోలితోతి ఏవం పఞ్ఞాయమాననామా"**తి.

అడ్ఢతేయ్యసతమాణవకపరివారాతి ఏత్థ పఞ్చపఞ్చసతమాణవకపరివారాతిపి వదన్తి. వుత్తఞ్హేతం **అఙ్గుత్తరనికాయట్ఠకథాయం** (అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౧౮౯-౧౯౦) –

> "ఉపతిస్సమాణవకస్స కీళనత్థాయ నదిం వా ఉయ్యానం వా గమనకాలే పఞ్చ సువణ్ణసివికాసతాని పరివారాని హోన్తి, కోలితమాణవకస్స పఞ్చ ఆజఞ్ఞరథసతాని. ద్వేపి జనా పఞ్చపఞ్చమాణవకసతపరివారా హోన్తీ"తి.

రాజగహే చ అనుసంవచ్ఛరం గిరగ్గసమజ్జం నామ హోతి. తేసం ద్విన్నమ్పి ఏకట్ఠానేయేవ మఞ్చకం బన్ధన్తి. ద్వేపి ఏకతోవ నిసీదిత్వా సమజ్జం పస్సిత్వా హసితబ్బట్ఠానే హసన్తి, సంవేగట్ఠానే సంవిజ్జన్తి, దాయం దాతుం యుత్తట్ఠానే దాయం దేన్తి. తేసం ఇమినావ నియామేన ఏకదివసం సమజ్జం పస్సన్తానం పరిపాకగతత్తా ఞాణస్స పురిమదివసేసు వియ హసితబ్బట్ఠానే హాసో వా సంవేగట్ఠానే సంవిజ్జనం వా దాయం దాతుం యుత్తట్ఠానే దాయదానం వా నాహోసి. ద్వేపి పన జనా ఏవం చిన్తయింసు "కిం ఏత్థ ఓలోకేతబ్బం అత్థి, సబ్బేపిమే అప్పత్తే వస్ససతే అపణ్ణత్తికభావం గమిస్సన్తి, అమ్హేహి పన ఏకం మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం వట్టతీ"తి ఆరమ్మణం గహేత్వా నిసీదింసు. తతో కోలితో ఉపతిస్సం ఆహ "సమ్మ ఉపతిస్స, న త్వం అఞ్ఞదివసేసు వియ హట్ఠపహట్ఠో, అనత్తమనధాతుకోసి, కిం తే సల్లక్ఖిత"న్తి. "సమ్మ కోలిత, ఏతేసం ఓలోకనే సారో నత్థి, నిరత్థకమేతం, అత్తనో మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం వట్టతీ"తి ఇదం చిన్తయన్తో నిసిన్నోమ్హీతి. త్వం పన కస్మా అనత్తమనోతి. సోపి తథేవ ఆహ. అథస్స అత్తనా సద్ధిం ఏకజ్ఝాసయతం ఞత్వా ఉపతిస్సో ఏవమాహ "అమ్హాకం ఉభిన్నం సుచిన్తితం, మోక్ఖధమ్మం పన గవేసన్తేహి ఏకా పబ్బజ్జా లద్ధుం వట్టతి, కస్స సన్తికే పబ్బజామా"తి.

తేన ఖో పన సమయేన సఞ్చయో పరిబ్బాజకో రాజగహే పటివసతి మహతియా పరిబ్బాజకపరిసాయ సద్ధిం. తే "తస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామా"తి పఞ్చహి మాణవకసతేహి సద్ధిం సఞ్చయస్స సన్తికే పబ్బజింసు. తేసం పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ సఞ్చయో అతిరేకలాభగ్గయసగ్గప్పత్తో అహోసి. తే కతిపాహేనేవ సబ్బం సఞ్చయస్స సమయం పరిమద్దిత్వా "ఆచరియ, తుమ్హాకం జాననసమయో ఏత్తకోవ, ఉదాహు ఉత్తరిపి అత్థీ"తి పుచ్ఛింసు. సఞ్చయో "ఏత్తకోవ, సబ్బం తుమ్హేహి ఞాత"న్తి ఆహ. తస్స కథం సుత్వా చిన్తయింసు "ఏవం సతి ఇమస్స సన్తికే బ్రహ్మచరియవాసో నిరత్థకో, మయం మోక్ఖధమ్మం గవేసితుం నిక్ఖన్తా, సో ఇమస్స సన్తికే ఉప్పాదేతుం న సక్కా, మహా ఖో పన జమ్బుదీపో, గామనిగమరాజధానియో చరన్తా అవస్సం మోక్ఖధమ్మదేసకం ఆచరియం లభిస్సామా"తి. తే తతో పట్ఠాయ "యత్థ యత్థ

పణ్డితా సమణబ్రాహ్మణా అత్థీ”తి సుణన్తి, తత్థ తత్థ గన్త్వా పఞ్హసాకచ్ఛం కరోన్తి, తేహి పుట్ఠం పఞ్హం అఞ్ఞో కథేతుం సమత్థో నామ నత్థి, తే పన తేసం పఞ్హం విస్సజ్జేన్తి. ఏవం సకలజమ్బుదీపం పరిగ్గణ్హిత్వా నివత్తిత్వా సకట్ఠానమేవ ఆగన్త్వా “సమ్మ కోలిత, యో పఠమం అమతం అధిగచ్ఛతి , సో ఆరోచేతూ”తి కతికం అకంసు. ఇమమేవ వత్థుం సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో **“తత్ర నేసం మహాజనం దిస్వా...పే.... కతికం అకంసూ”**తి ఆహ.

తత్థ **ఛన్నపరిబ్బాజకస్సా**తి సేతపటధరస్స పరిబ్బాజకస్స. తేన నాయం నగ్గపరిబ్బాజకోతి దస్సేతి. **పాసాదికేన అభిక్కన్తేనాతిఆదీసు పాసాదికేనా**తి పసాదావహేన సారుప్పేన సమణానుచ్ఛవికేన. **అభిక్కన్తేనా**తి గమనేన. **పటిక్కన్తేనా**తి నివత్తనేన. **ఆలోకితేనా**తి పురతో దస్సనేన. **విలోకితేనా**తి ఇతో చితో దస్సనేన. **సమిఞ్జితేనా**తి పబ్బసఙ్కోచనేన. **పసారితేనా**తి తేసంయేవ పసారణేన. సబ్బత్థ ఇత్థమ్భూతలక్ఖణే కరణవచనం, తస్మా సతిసమ్పజఞ్ఞకేహి వభిసఙ్ఖతత్తా పాసాదికఅభిక్కన్తపటిక్కన్తఆలోకితవిలోకితసమిఞ్జితపసారితో హుత్వాతి వుత్తం హోతి. **ఓక్ఖిత్తచక్ఖూ**తి హేట్ఠాఖిత్తచక్ఖు. **ఇరియాపథసమ్పన్నో**తి తాయ పాసాదికఅభిక్కన్తాదితాయ సమ్పన్నఇరియాపథో. **అత్థికేహి ఉపఞ్ఞాత**న్తి “మరణే సతి అమతేనపి భవితబ్బ”న్తి ఏవం అనుమానఞాణేన “అత్థీ”తి ఉపగతం నిబ్బానం నామ, తం మగ్గన్తో పరియేసన్తో యన్నూనాహం ఇమం భిక్ఖుం పిట్ఠితో పిట్ఠితో అనుబన్ధేయ్యన్తి సమ్బన్ధో. **సుదిన్నకణ్డే వుత్తప్పకార**న్తి “దానపతీనం ఘరేసు సాలా హోన్తి, ఆసనాని చేత్థ పఞ్ఞత్తాని హోన్తి, ఉపట్ఠాపితం ఉదకకఞ్జియం, తత్థ పబ్బజితా పిణ్డాయ చరిత్వా నిసీదిత్వా భుఞ్జన్తి. సచే ఇచ్ఛన్తి, దానపతీనమ్పి సన్తకం గణ్హన్తి, తస్మా తమ్పి అఞ్ఞతరస్స కులస్స ఈదిసాయ సాలాయ అఞ్ఞతరం కుట్టమూలన్తి వేదితబ్బ”న్తి ఏవం వుత్తప్పకారం.

అప్పం వా బహుం వా భాసస్సూతి పరిబ్బాజకో “అహం ఉపతిస్సో నామ, త్వం యథాసత్తియా అప్పం వా బహుం వా పావద, ఏతం నయసతేన నయసహస్సేన పటివిజ్ఝితుం మయ్హం భారో”తి చిన్తేత్వా ఏవమాహ. నిరోధో చ నిరోధుపాయో చ ఏకదేససరూపేకసేసనయేన “నిరోధో”తి వుత్తోతి దస్సేన్తో **“అథ వా”**తిఆదిమాహ. **పటిపాదేన్తో**తి నిగమేన్తో. **ఇమం ధమ్మపరియాయం సుత్వా విరజం వీతమలం ధమ్మచక్ఖుం ఉదపాదీ**తి ఏత్థ పరిబ్బాజకో పఠమపదద్వయమేవ సుత్వా సహస్సనయసమ్పన్నే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. ఇతరపదద్వయం సోతాపన్నకాలే నిట్ఠాసీతి వేదితబ్బం.

బహుకేహి కప్పనహుతేహీతి ఏత్థ దస దసకాని సతం, దస సతాని సహస్సం, సహస్సానం సతం సతసహస్సం, సతసహస్సానం సతం కోటి, కోటిసతసహస్సానం సతం పకోటి, పకోటిసతసహస్సానం సతం కోటిపకోటి, కోటిపకోటిసతసహస్సానం సతం ఏకనహుతన్తి వేదితబ్బం.

౬౧. అథ ఖో సారిపుత్తో పరిబ్బాజకో యేన మోగ్గల్లానో పరిబ్బాజకో తేనుపసఙ్కమీతి (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧౮౮-౧౮౦; ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౦ సారిపుత్తత్థేరవత్థు) సోతాపన్నో హుత్వా ఉపరివిసేసే అప్పవత్తన్తే “భవిస్సతి ఏత్థ కారణ”న్తి సల్లక్ఖేత్వా థేరం ఆహ “భన్తే, మా ఉపరి ధమ్మదేసనం వడ్ఢయిత్థ, ఏత్తకమేవ హోతు, కహం అమ్హాకం సత్థా వసతీ”తి. వేళువనే పరిబ్బాజకాతి. “భన్తే, తుమ్హే పురతో యాథ, మయ్హం ఏకో సహాయకో అత్థి, అమ్హేహి చ అఞ్ఞమఞ్ఞం కతికా కతా ‘యో పఠమం అమతం అధిగచ్ఛతి, సో ఆరోచేతూ’తి, అహం తం పటిఞ్ఞం మోచేత్వా సహాయకం గహేత్వా తుమ్హాకం గతమగ్గేనేవ సత్థు సన్తికం ఆగమిస్సామీ”తి పఞ్చపతిట్ఠితేన థేరస్స పాదేసు నిపతిత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా థేరం ఉయ్యోజేత్వా పరిబ్బాజకారామాభిముఖో అగమాసి.

౬౨. సారిపుత్తం పరిబ్బాజకం ఏతదవోచాతి "అజ్జ మయ్హం సహాయస్స ముఖవణ్ణో న అఞ్ఞదివసేసు వియ, అద్ధా అనేన అమతం అధిగతం భవిస్సతీ"తి అమతాధిగమం పుచ్ఛన్తో ఏతదవోచ. సోపిస్స "ఆమావుసో, అమతం అధిగత"న్తి పటిజానిత్వా సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేత్వా తమేవ గాథం అభాసి. గాథాపరియోసానే మోగ్గల్లానో పరిబ్బాజకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తేన వుత్తం **''అథ ఖో మోగ్గల్లానస్స పరిబ్బాజకస్స...పే.... ధమ్మచక్ఖుం ఉదపాదీ''**తి. **గచ్ఛామ మయం, ఆవుసో, భగవతో సన్తికేతి** "కహం సమ్మ సత్థా వసతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "వేళువనే కిర సమ్మ, ఏవం నో ఆచరియేన అస్సజిత్థేరేన కథిత"న్తి వుత్తే ఏవమాహ.

సారిపుత్తత్థేరో చ నామేస సదాపి ఆచరియపూజకోవ, తస్మా సహాయం మోగ్గల్లానం పరిబ్బాజకం ఏవమాహ "అమ్హేహి అధిగతం అమతం అమ్హాకం ఆచరియస్స సఞ్చయపరిబ్బాజకస్సపి కథేస్సామ, బుజ్ఝమానో పటివిజ్ఝిస్సతి, అప్పటివిజ్ఝన్తో అమ్హాకం సద్దహిత్వా సత్థు సన్తికం గమిస్సతి, బుద్ధానం దేసనం సుత్వా మగ్గఫలప్పటివేధం కరిస్సతీ"తి. తతో ద్వేపి జనా సఞ్చయస్స సన్తికం అగమంసు. తేన వుత్తం **''అథ ఖో సారిపుత్తమోగ్గల్లానా యేన సఞ్చయో పరిబ్బాజకో తేనుపసఙ్కమింసూ''**తి. ఉపసఙ్కమిత్వా చ "ఆచరియ, త్వం కిం కరోసి, లోకే బుద్ధో ఉప్పన్నో, స్వాక్ఖాతో ధమ్మో, సుప్పటిపన్నో సఙ్ఘో, ఆయామ దసబలం పస్సిస్సామా"తి. సో "కిం వదథ తాతా"తి తేపి వారేత్వా లాభగ్గయసగ్గప్పవత్తిమేవ నేసం దీపేతి. తే "అమ్హాకం ఏవరూపో అన్తేవాసికవాసో నిచ్చమేవ హోతు, తుమ్హాకం పన గమనం వా అగమనం వా జానాథా"తి ఆహంసు. సఞ్చయో "ఇమే ఏత్తకం జానన్తా మమ వచనం న కరిస్సన్తీ"తి ఞత్వా "గచ్ఛథ తుమ్హే తాతా, అహం మహల్లకకాలే అన్తేవాసికవాసం వసితుం న సక్కోమీ"తి ఆహ. తే అనేకేహిపి కారణసతేహి తం బోధేతుం అసక్కోన్తా అత్తనో ఓవాదే వత్తమానం జనం ఆదాయ వేళువనం అగమంసు. పఞ్చసు అన్తేవాసికసతేసు అడ్ఢతేయ్యసతా నివత్తింసు, అడ్ఢతేయ్యసతా తేహి సద్ధిం అగమంసు. తేన వుత్తం **''అథ ఖో సారిపుత్తమోగ్గల్లానా తాని అడ్ఢతేయ్యాని పరిబ్బాజకసతాని ఆదాయ యేన వేళువనం తేనుపసఙ్కమింసూ''**తి.

విముత్తేతి యథావుత్తలక్ఖణే నిబ్బానే తదారమ్మణాయ ఫలవిముత్తియా అధిముత్తే నే సారిపుత్తమోగ్గల్లానే బ్యాకాసీతి సమ్బన్ధో.

ఏవం బ్యాకరిత్వా చ సత్థా చతుపరిసమజ్ఝే ధమ్మం దేసేన్తో నేసం పరిసాయ చరియవసేన ధమ్మదేసనం వడ్ఢేసి, ఠపేత్వా ద్వే అగ్గసావకే సబ్బేపి అడ్ఢతేయ్యసతా పరిబ్బాజకా అరహత్తం పాపుణింసు. సత్థా "ఏథ భిక్ఖవో"తి హత్థం పసారేసి, సబ్బేసం కేసమస్సు అన్తరధాయి, ఇద్ధిమయపత్తచీవరం కాయపటిబద్ధం అహోసి. అగ్గసావకానమ్పి ఇద్ధిమయపత్తచీవరం ఆగతం, ఉపరిమగ్గత్తయకిచ్చం పన న నిట్ఠాతి. కస్మా? సావకపారమీఞాణస్స మహన్తతాయ. అథాయస్మా మహామోగ్గల్లానో పబ్బజితదివసతో సత్తమే దివసే మగధరట్ఠే కల్లవాళగామకం ఉపనిస్సాయ సమణధమ్మం కరోన్తో థినమిద్ధం ఓక్కమన్తో సత్థారా సంవేజితో థినమిద్ధం వినోదేత్వా తథాగతేన దిన్నం ధాతుకమ్మట్ఠానం సుణన్తోవ ఉపరిమగ్గత్తయకిచ్చం నిట్ఠాపేత్వా సావకపారమీఞాణస్స మత్థకం పత్తో. సారిపుత్తత్థేరోపి పబ్బజితదివసతో అద్ధమాసం అతిక్కమిత్వా సత్థారా సద్ధిం తమేవ రాజగహం ఉపనిస్సాయ సూకరఖతలేణే విహరన్తో అత్తనో భాగినేయ్యస్స దీఘనఖపరిబ్బాజకస్స వేదనాపరిగ్గహసుత్తన్తే దేసియమానే సుత్తానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా పరస్స వడ్ఢితభత్తం భుఞ్జన్తో వియ సావకపారమీఞాణస్స మత్థకం పత్తో. తేనేవాహ **''మహామోగ్గల్లానత్థేరో సత్తహి దివసేహి అరహత్తే పతిట్ఠితో, సారిపుత్తత్థేరో అద్ధమాసేనా''**తి.

యదిపి మహామోగ్గల్లానత్థేరో న చిరస్సేవ అరహత్తం పత్తో, ధమ్మసేనాపతి తతో చిరేన, ఏవం సన్తేపి సారిపుత్తత్థేరోవ మహాపఞ్ఞతరో. మహామోగ్గల్లానత్థేరో హి సావకానం సమ్మసనచారం యట్ఠికోటియా ఉప్పీళేన్తో వియ ఏకదేసమేవ సమ్మసన్తో సత్త దివసే వాయమిత్వా అరహత్తం పత్తో. సారిపుత్తత్థేరో ఠపేత్వా బుద్ధానం పచ్చేకబుద్ధానఞ్చ సమ్మసనచారం సావకానం సమ్మసనచారం నిప్పదేసం సమ్మసి, ఏవం సమ్మసన్తో అద్ధమాసం వాయమి. ఉక్కంసగతస్స సావకానం సమ్మసనచారస్స నిప్పదేసేన పవత్తియమానత్తా సావకపారమీఞాణస్స చ తథా పరిపాచేతబ్బత్తా. యథా హి పురిసో "వేణుయట్ఠిం గణ్హిస్సామీ"తి మహాజటం వేణుం దిస్వా "జటం ఛిన్దన్తస్స పపఞ్చో భవిస్సతీ"తి అన్తరేన హత్థం పవేసేత్వా సమ్పత్తమేవ యట్ఠిం మూలే చ అగ్గే చ ఛిన్దిత్వా ఆదాయ పక్కమేయ్య, సో కిఞ్చాపి పఠమతరం గచ్ఛతి, యట్ఠిం పన సారం వా ఉజుం వా న లభతి. అపరో తథారూపమేవ వేణుం దిస్వా సచే సమ్పత్తయట్ఠిం గణ్హిస్సామి, సారం వా ఉజుం వా న లభిస్సామీతి కచ్ఛం బన్ధిత్వా మహన్తేన సత్థేన వేణుజటం ఛిన్దిత్వా సారా చేవ ఉజూ చ యట్ఠియో ఉచ్చినిత్వా ఆదాయ పక్కమేయ్య, అయం కిఞ్చాపి పచ్ఛా గచ్ఛతి, యట్ఠియో పన సారా చేవ ఉజూ చ లభతి, ఏవంసమ్పదమిదం ఇమేసం ద్విన్నం థేరానం పధానం.

సమ్మసనచారో చ నామేత్థ విపస్సనాభూమి వేదితబ్బా సమ్మసనం చరతి ఏత్థాతి సమ్మసనచారోతి కత్వా. తత్థ బుద్ధానం సమ్మసనచారో దససహస్సిలోకధాతుయం సత్తసన్తానగతా అనిన్ద్రియబద్ధా చ సఙ్ఖారాతి వదన్తి. కోటిసతసహస్సచక్కవాళేసూతి అపరే. తథా హి అత్తనియవసేన పటిచ్చసముప్పాదనయం ఓతరిత్వా ఛత్తింసకోటిసతసహస్సముఖేన బుద్ధానం మహావజిరఞాణం పవత్తం. పచ్చేకబుద్ధానం ససన్తానగతేహి సద్ధిం మజ్ఝిమదేసవాసీసత్తసన్తానగతా అనిన్ద్రియబద్ధా చ సఙ్ఖారా సమ్మసనచారోతి వదన్తి. జమ్బుదీపవాసీసన్తానగతాతి కేచి. ససన్తానగతే సబ్బధమ్మే పరసన్తానగతే చ సన్తానవిభాగం అకత్వా బహిద్ధాభావసామఞ్ఞతో సమ్మసనం, అయం సావకానం సమ్మసనచారో. మోగ్గల్లానత్థేరో పన బహిద్ధా ధమ్మేపి ససన్తానవిభాగేన కేచి కేచి ఉద్ధరిత్వా సమ్మసి, తఞ్చ ఖో ఞాణేన ఫుట్ఠమత్తం కత్వా. తేన వుత్తం "యట్ఠికోటియా ఉప్పీళేన్తో వియ ఏకదేసమేవ సమ్మసన్తో"తి. తత్థ ఞాణేన నామ యావతా నేయ్యం వత్తితబ్బం, తావతా అవత్తనతో "యట్ఠికోటియా ఉప్పీళేన్తో వియా"తి వుత్తం, అనుపదధమ్మవిపస్సనాయ అభావతో "ఏకదేసమేవ సమ్మసన్తో"తి వుత్తం. ధమ్మసేనాపతినోపి యథావుత్తసావకానం విపస్సనాయ భూమియేవ సమ్మసనచారో. తత్థ పన థేరో సాతిసయం నిరవసేసం అనుపదఞ్చ సమ్మా విపస్సి. తేన వుత్తం "సావకానం సమ్మసనచారం నిప్పదేసం సమ్మసీ"తి.

ఏత్థ చ సుక్ఖవిపస్సకా లోకియాభిఞ్ఞప్పత్తా పకతిసావకా మహాసావకా అగ్గసావకా పచ్చేకబుద్ధా సమ్మాసమ్బుద్ధాతి ఛసు జనేసు సుక్ఖవిపస్సకానం ఝానాభిఞ్ఞాహి అనధిగతపఞ్ఞానేపుఞ్ఞత్తా అన్ధానం వియ ఇచ్ఛితపదేసోక్కమనం విపస్సనాకాలే ఇచ్ఛితిచ్ఛితధమ్మభావనా నత్థి, తే యథాపరిగ్గహితధమ్మమత్తేయేవ విపస్సనం వడ్ఢేన్తి. లోకియాభిఞ్ఞప్పత్తా పన పకతిసావకా యేన ముఖేన విపస్సనం ఆరభన్తి, తతో అఞ్ఞేనపి విపస్సనం విత్థారికం కాతుం సక్కోన్తి విపులఞాణత్తా. మహాసావకా అభినీహారసమ్పన్నత్తా తతో సాతిసయం విపస్సనం విత్థారికం కాతుం సక్కోన్తి. అగ్గసావకేసు దుతియో అభినీహారసమ్పత్తియా సమాధానస్స సాతిసయత్తా విపస్సనం తతోపి విత్థారికం కరోతి. పఠమో పన తతోపి మహాపఞ్ఞతాయ సావకేహి అసాధారణం కత్వా విపస్సనం విత్థారికం కరోతి. పచ్చేకబుద్ధా తేహిపి మహాభినీహారతాయ అత్తనో అభినీహారానురూపం తతోపి విత్థారికం విపస్సనం కరోన్తి. బుద్ధానం సమ్మదేవ పరిపూరితపఞ్ఞాపారమీపభావితా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణాధిగమస్స అనురూపా యథా నామ కతవాలవేధపరిచయేన సరభఙ్గసదిసేన ధనుగ్గహేన ఖిత్తో సరో అన్తరా

రుక్ఖలతాదీసు అసజ్జమానో లక్ఖేయేవ పతతి, న సజ్జతి న విరజ్జతి, ఏవం అన్తరా అసజ్జమానా అవిరజ్జమానా విపస్సనా సమ్మసనీయధమ్మేసు యాథావతో నానానయేహి పవత్తతి, యం "మహావజిరఞాణ"న్తి వుచ్చతి.

ఏతేసు చ సుక్ఖవిపస్సకానం విపస్సనాచారో ఖజ్జోతప్పభాసదిసో, అభిఞ్ఞప్పత్తపకతిసావకానం దీపప్పభాసదిసో, మహాసావకానం ఉక్కాప్పభాసదిసో, అగ్గసావకానం ఓసధితారకప్పభాసదిసో, పచ్చేకబుద్ధానం చన్దప్పభాసదిసో, సమ్మాసమ్బుద్ధానం రస్మిసహస్సపటిమణ్డితసరదసూరియమణ్డలసదిసో హుత్వా ఉపట్ఠాతి. తథా సుక్ఖవిపస్సకానం విపస్సనాచారో అన్ధానం యట్ఠికోటియా గమనసదిసో, లోకియాభిఞ్ఞప్పత్తపకతిసావకానం దణ్డకసేతుగమనసదిసో, మహాసావకానం జఙ్ఘసేతుగమనసదిసో, అగ్గసావకానం సకటసేతుగమనసదిసో, పచ్చేకబుద్ధానం మహాజఙ్ఘమగ్గగమనసదిసో, సమ్మాసమ్బుద్ధానం మహాసకటమగ్గగమనసదిసో. తథా బుద్ధానం పచ్చేకబుద్ధానఞ్చ విపస్సనా చిన్తామయఞాణసంవడ్ఢితత్తా సయమ్భుఞాణభూతా, ఇతరేసం సుతమయఞాణసంవడ్ఢితత్తా పరోపదేససమ్భూతాతి వేదితబ్బా.

ఇదాని ఉభిన్నమ్పి థేరానం పుబ్బయోగం దస్సేతుం "**అతీతే కిర**"తిఆదిమాహ. తం సబ్బం ఉత్తానత్థమేవ.

౬౩. **గిరిబ్బజనగర**న్తి సమన్తా పబ్బతపరిక్ఖిత్తం వజసదిసం హుత్వా తిట్ఠతీతి గిరిబ్బజన్తి ఏవంలద్ధనామం రాజగహనగరం. ఉసూయనకిరియాయ కమ్మభావం సన్ధాయ "**ఉపయోగత్థే వా**"తి వుత్తం.

సారిపుత్తమోగ్గల్లానపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపజ్ఝాయవత్తకథావణ్ణనా

౬౪. వజ్జావజ్జం ఉపనిజ్ఝాయతీతి ఉపజ్ఝాయో, నత్థి ఉపజ్ఝాయో ఏతేసన్తి **అనుపజ్ఝాయకా**. తేనాహ "**వజ్జావజ్జం ఉపనిజ్ఝాయకేన గరునా విరహితా**"తి. తత్థ **వజ్జావజ్జ**న్తి ఖుద్దకం మహన్తఞ్చ వజ్జం. వుద్ధిఅత్థో హి అయమకారో "ఫలాఫల"న్తిఆదీసు వియ. **ఉత్తిట్ఠపత్త**న్తి ఏత్థ ఉచ్ఛిట్ఠ-సద్దసమానత్థో **ఉత్తిట్ఠ**-సద్దో. తేనేవాహ "**తస్మిఞ్హి మనుస్సా ఉచ్ఛిట్ఠసఞ్ఞినో, తస్మా ఉత్తిట్ఠపత్తన్తి వుత్త**"న్తి. **పిణ్డాయ చరణకపత్త**న్తి ఇమినా పన పత్తస్స సరూపదస్సనముఖేన ఉచ్ఛిట్ఠకప్పనాయ కారణం విభావితం. **తస్మి**న్తి తస్మిం పిణ్డాయ చరణకపత్తే.

౬౫. **సగారవా సప్పతిస్సా**తి ఏత్థ గరుభావో గారవం, పాసాణచ్ఛత్తం వియ గరుకరణీయతా. సహ గారవేనాతి సగారవా. గరునా కిస్మిఞ్చి వుత్తే గారవవసేన పతిస్సవనం పతిస్సో, పతిస్సవభూతం తంసభాగఞ్చ యంకిఞ్చి గారవన్తి అత్థో. సహ పతిస్సేనాతి సప్పతిస్సా, ఓవాదం సమ్పటిచ్ఛన్తాతి అత్థో . పతిస్సీయతీతి వా పతిస్సో, గరుకాతబ్బో. తేన సహ పతిస్సేనాతి **సప్పతిస్సా**. అట్ఠకథాయం పన బ్యఞ్జనవిచారం అకత్వా అత్థమత్తమేవ దస్సేతుం "**గరుకభావఞ్చేవ జేట్ఠకభావఞ్చ ఉపట్ఠపేత్వా**"తి వుత్తం. **సాహూ**తి సాధు. **లహూ**తి అగరు, మమ తుయ్హం ఉపజ్ఝాయభావే భారియం నామ నత్థీతి అత్థో. **ఓపాయిక**న్తి ఉపాయపటిసంయుత్తం తే ఉపజ్ఝాయగ్గహణం ఇమినా ఉపాయేన త్వం మే ఇతో పట్ఠాయ భారో జాతోసీతి వుత్తం హోతి. **పతిరూప**న్తి అనురూపం తవ ఉపజ్ఝాయగ్గహణన్తి అత్థో. **పాసాదికేనా**తి పసాదావహేన కాయవచీపయోగేన. **సమ్పాదేహీ**తి తివిధసిక్ఖం నిప్ఫాదేహీతి అత్థో. **కాయేన వా**తి హత్థముద్దాదిం దస్సేన్తో కాయేన వా విఞ్ఞాపేతి. **గహితో తయా... పే.... విఞ్ఞాపేతీ**తి "సాహూ"తిఆదీసు ఏకం వదన్తోయేవ ఇమమత్థం విఞ్ఞాపేతీతి వుచ్చతి. తేనేవాహ "**ఇదమేవ హీ**"తిఆది.

సాధూతి సమ్పటిచ్ఛనం సన్ధాయాతి ఉపజ్ఝాయేన “సాహూ”తి వుత్తే సద్ధివిహారికస్స “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛనవచనం సన్ధాయ. కస్మా నప్పమాణన్తి ఆహ “**ఆయాచనదానమత్తేన హీ**”తిఆది, సద్ధివిహారికస్స “ఉపజ్ఝాయో మే, భన్తే, హోహీ”తి ఆయాచనమత్తేన, ఉపజ్ఝాయస్స చ “సాహూ”తిఆదినా దానవచనమత్తేనాతి అత్థో. **న ఏత్థ సమ్పటిచ్ఛనం అఙ్గన్తి** సద్ధివిహారికస్స సమ్పటిచ్ఛనవచనం ఏత్థ ఉపజ్ఝాయగ్గహణే అఙ్గం న హోతి.

౬౬. **సమ్మావత్తనాతి** సమ్మాపవత్తి. **అస్సాతి** సద్ధివిహారికస్స. **తాదిసమేవ ముఖధోవనోదకం దాతబ్బన్తి** ఉతుమ్హి సరీరసభావే చ ఏకాకారే తాదిసమేవ దాతబ్బం. **ద్వే చీవరానీతి** పారుపనం సఙ్ఘాటిఞ్చ సన్ధాయ వదతి. యది ఏవం “సఙ్ఘాటియో”తి కస్మా వుత్తన్తి ఆహ “**సబ్బఞ్హి చీవరం సఙ్ఘటితత్తా సఙ్ఘాటీతి వుచ్చతీ**”తి. **పదవీతిహారేహీతి** ఏత్థ పదం వీతిహరతి ఏత్థాతి **పదవీతిహారో,** పదవీతిహరణట్ఠానం దూతవిలమ్బితం అకత్వా సమగమనే ద్విన్నం పదానం అన్తరే ముట్ఠిరతనమత్తం. పదానం వా వీతిహరణం అభిముఖం హరిత్వా నిక్ఖేపో **పదవీతిహారో**తి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **ఇతో పట్ఠాయాతి** “న ఉపజ్ఝాయస్స భణమానస్సా”తి ఏత్థ వుత్త **న**-కారతో పట్ఠాయ. **సబ్బత్థ దుక్కటాపత్తి వేదితబ్బాతి** “ఈదిసేసు గిలానోపి న ముచ్చతీ”తి దస్సనత్థం వుత్తం. అఞ్ఞమ్పి హి యథావుత్తం ఉపజ్ఝాయవత్తం అనాదరియేన అకరోన్తస్స అగిలానస్స వత్తభేదే సబ్బత్థ దుక్కటమేవ. తేనేవ వక్ఖతి “అగిలానేన హి సద్ధివిహారికేన సట్ఠివస్సేనపి సబ్బం ఉపజ్ఝాయవత్తం కాతబ్బం, అనాదరేన అకరోన్తస్స వత్తభేదే దుక్కటం. న-కారపటిసంయుత్తేసు పన పదేసు గిలానస్సపి పటిక్ఖిత్తకిరియం కరోన్తస్స దుక్కటమేవా”తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౬౪). **ఆపత్తియా ఆసన్నవాచన్తి** ఆపత్తిజనకమేవ వచనం సన్ధాయ వదతి. యాయ హి వాచాయ ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, సా వాచా తస్సా ఆపత్తియా ఆసన్నాతి వుచ్చతి.

చీవరేన పత్తం వేఠేత్వాతి ఏత్థ “ఉత్తరాసఙ్గస్స ఏకేన కణ్ణేన వేఠేత్వా”తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **గామేతి** గామపరియాపన్నే తాదిసే కిస్మిఞ్చి పదేసే. **అన్తరఘరేతి** అన్తోగేహే. **పటిక్కమనేతి** ఆసనసాలాయం. **తిక్ఖత్తుం పానీయేన పుచ్ఛితబ్బోతి** సమ్బన్ధో, ఆదిమ్హి మజ్ఝే అన్తేతి ఏవం తిక్ఖత్తుం పుచ్ఛితబ్బోతి అత్థో. **ఉపకట్ఠోతి** ఆసన్నో. **ధోతవాలికాయాతి** నిరజాయ పరిసుద్ధవాలికాయ. **సచే పహోతీతి** వుత్తమేవత్థం విభావేతి “**న కేనచి గేలఞ్ఞేన అభిభూతో హోతీ**”తి. **పరివేణం గన్త్వాతి** ఉపజ్ఝాయస్స పరివేణం గన్త్వా.

ఉపజ్ఝాయవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬౭. సద్ధివిహారికవత్తకథా ఉత్తానత్థాయేవ.

నసమ్మావత్తనాదికథావణ్ణనా

౬౮. నసమ్మావత్తనాదికథాయం **గేహస్సితపేమన్తి** “పితా మే అయ”న్తి ఏవం ఉప్పన్నపేమం. ఉపజ్ఝాయమ్హి పితుచిత్తుపట్ఠానమేవ హి ఇధ గేహస్సితపేమం నామ. న హి ఇదం అకుసలపక్ఖియం గేహస్సితపేమం సన్ధాయ వుత్తం పటివిద్ధసచ్చానం పహీనానుగేధానం తదసమ్భవతో, న చ భగవా భిక్ఖూ సంకిలేసే నియోజేతి, గేహస్సితపేమసదిసత్తా పన పేమముఖేన మేత్తాసినేహో ఇధ వుత్తోతి వేదితబ్బం. “తేసు ఏకో వత్తసమ్పన్నో భిక్ఖు…పే॰… తేసం అనాపత్తీ”తి వచనతో సచే ఏకో వత్తసమ్పన్నో భిక్ఖు “భన్తే, తుమ్హే అప్పోస్సుక్కా హోథ, అహం తుమ్హాకం సద్ధివిహారికం అన్తేవాసికం వా గిలానం ఉపట్ఠహిస్సామి, ఓవదితబ్బం ఓవదిస్సామి, ఇతి కరణీయేసు ఉస్సుక్కం ఆపజ్జిస్సామీ”తి వదతి, తే ఏవ వా

సద్ధివిహారికాదయో “భన్తే, తుమ్హే కేవలం అప్పోస్సుక్కా హోథా”తి వదన్తి, వత్తం వా న సాదియన్తి , తతో పట్ఠాయ ఆచరియుపజ్ఝాయానం అనాపత్తీతి వదన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

నసమ్మావత్తనాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాధబ్రాహ్మణవత్థుకథావణ్ణనా

౬౯. రాధబ్రాహ్మణవత్థుమ్హి **కిసో అహోసీ**తి ఖాదితుం వా భుఞ్జితుం వా అసక్కోన్తో తనుకో అహోసి అప్పమంసలోహితో. **ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో**తి సఞ్జాతుప్పణ్డుప్పణ్డుకభావో పణ్డుపలాసప్పటిభాగో. **ధమనిసన్థతగత్తో**తి పరియాదిన్నమంసలోహితత్తా సిరాజాలేనేవ సన్థరితగత్తో. **అధికారన్తి** అధికిరియం, సక్కారన్తి వుత్తం హోతి. కతం జానన్తీతి **కతఞ్ఞునో,** కతం పాకటం కత్వా జానన్తీతి **కతవేదినో**. కిం పన థేరో భగవతా బారాణసియం తీహి సరణగమనేహి అనుఞ్ఞాతం పబ్బజ్జం ఉపసమ్పదఞ్చ న జానాతీతి? నో న జానాతి. యది ఏవం “కథాహం, భన్తే, తం బ్రాహ్మణం పబ్బాజేమి ఉపసమ్పాదేమీ”తి కస్మా ఆహాతి ఇమం అనుయోగం సన్ధాయాహ **‘‘కిఞ్చాపి ఆయస్మా సారిపుత్తో’’**తిఆది. **పరిమణ్డలేహీ**తి పరిపుణ్ణేహి. **అఞ్ఞథా వా వత్తబ్బం అఞ్ఞథా వదతీ**తి “భన్తే”తి వత్తబ్బం “బన్ధే”తి వదతి.

౭౧-౭౩. సమనన్తరాతి అనన్తరం. **పణ్ణత్తివీతిక్కమం కరోతీ**తి సిక్ఖాపదవీతిక్కమం కరోతి. అత్తభావపరిహారణత్థం నిస్సీయన్తీతి **నిస్సయా,** పిణ్డియాలోపభోజనాదికా చత్తారో పచ్చయా. తత్థ **పిణ్డియాలోపభోజన**న్తి జఙ్ఘపిణ్డియబలేన చరిత్వా ఆలోపమత్తం లద్ధభోజనం. **అతిరేకలాభో**తి “పిణ్డియాలోపభోజనం నిస్సాయా”తి ఏవం వుత్తభిక్ఖాహారలాభతో అధికలాభో సఙ్ఘభత్తాది. తత్థ సకలస్స సఙ్ఘస్స దాతబ్బభత్తం **సఙ్ఘభత్తం**. కతిపయే భిక్ఖూ ఉద్దిసిత్వా దాతబ్బభత్తం **ఉద్దేసభత్తం**. నిమన్తేత్వా దాతబ్బభత్తం **నిమన్తనం**. సలాకం గాహాపేత్వా దాతబ్బభత్తం **సలాకభత్తం**. ఏకస్మిం పక్ఖే ఏకదివసం దాతబ్బభత్తం **పక్ఖికం**. ఉపోసథే దాతబ్బభత్తం **ఉపోసథికం**. పాటిపదదివసే దాతబ్బభత్తం **పాటిపదికం**. విత్థారకథా నేసం సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం ఆవి భవిస్సతి.

విహారోతి పాకారపరిచ్ఛిన్నో సకలో ఆవాసో. **అడ్ఢయోగో**తి

దీఘపాసాదో. గరుళసణ్ఠానపాసాదోతిపి వదన్తి. **పాసాదో**తి చతురస్సపాసాదో. **హమ్మియ**న్తి ముణ్డచ్ఛదనపాసాదో. అపరే పన భణన్తి “విహారో నామ దీఘముఖపాసాదో, అడ్ఢయోగో ఏకపస్సచ్ఛదనకసేనాసనం , తస్స కిర ఏకపస్సే భిత్తి ఉచ్చతరా హోతి, ఇతరపస్సే నీచా, తేన తం ఏకపస్సచ్ఛదనకం హోతి, పాసాదో ఆయతచతురస్సపాసాదో, హమ్మియం ముణ్డచ్ఛదనం చన్దికఙ్గణయుత్త”న్తి. **గుహా**తి పబ్బతగుహా. **పూతిముత్త**న్తి యం కిఞ్చి ముత్తం. యథా సువణ్ణవణ్ణోపి కాయో “పూతికాయో”తి వుచ్చతి, ఏవం అభినవమ్పి ముత్తం పూతిముత్తమేవ. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

రాధబ్రాహ్మణవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆచరియవత్తకథావణ్ణనా

౭౫. ఉపసేనవత్థుమ్హి **అచిణ్ణ**న్తి చరితం వత్తం అనుధమ్మతా. **కచ్చి భిక్ఖు ఖమనీయ**న్తి భిక్ఖు కచ్చి తుయ్హం ఇదం చతుచక్కం నవద్వారం సరీరయన్తం ఖమనీయం సక్కా ఖమితుం సహితుం పరిహరితుం, న కిఞ్చి దుక్ఖం ఉప్పాదేతీతి.

కచ్చి యాపనీయన్తి కచ్చి సబ్బకిచ్చేసు యాపేతుం సక్కా, న కిఞ్చి అన్తరాయం దస్సేతీతి. **జానన్తాపి తథాగతాతి**ఏవమాది యం పరతో "కతి వస్సోసి త్వం భిక్ఖూ"తిఆదినా పుచ్ఛి, తస్స పరిహారదస్సనత్థం వుత్తం. తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – తథాగతా నామ జానన్తాపి సచే తాదిసం పుచ్ఛాకారణం హోతి, పుచ్ఛన్తి. సచే పన తాదిసం పుచ్ఛాకారణం నత్థి, జానన్తాపి న పుచ్ఛన్తి. యస్మా పన బుద్ధానం అజాననం నామ నత్థి, తస్మా "అజానన్తాపీ"తి న వుత్తం. **కాలం విదిత్వా పుచ్ఛన్తీ**తి సచే తస్సా పుచ్ఛాయ సో కాలో హోతి, ఏవం తం కాలం విదిత్వా పుచ్ఛన్తి. సచే న హోతి, ఏవమ్పి కాలం విదిత్వావ న పుచ్ఛన్తి. ఏవం పుచ్ఛన్తాపి చ అత్థసంహితం తథాగతా పుచ్ఛన్తి, యం అత్థనిస్సితం కారణనిస్సితం, తదేవ పుచ్ఛన్తి, నో అనత్థసంహితం. కస్మా? యస్మా **అనత్థసంహితే సేతుఘాతో తథాగతానం. సేతు** వుచ్చతి మగ్గో, మగ్గేనేవ తాదిసస్స వచనస్స ఘాతో సముచ్ఛేదోతి వుత్తం హోతి.

ఇదాని **అత్థసంహితన్తి** ఏత్థ యం అత్థనిస్సితం వచనం తథాగతా పుచ్ఛన్తి, తం దస్సేన్తో **"ద్వీహి ఆకారేహీ"**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఆకారేహీ**తి కారణేహి . **ధమ్మం వా దేసేస్సామా**తి అట్ఠుప్పత్తియుత్తం సుత్తం వా పుబ్బచరితకారణయుత్తం జాతకం వా కథయిస్సామ. **సావకానం వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేస్సామా**తి సావకానం వా తాయ పుచ్ఛాయ వీతిక్కమం పాకటం కత్వా గరుకం వా లహుకం వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేస్సామ ఆణం ఠపేస్సామ. **అతిలహున్తి** అతిసీఘం.

౨౬. అఞ్ఞతిత్థియవత్థుమ్హి **అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో**తి పుబ్బే అఞ్ఞతిత్థియో భూతోతి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో. ఏత్థ (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩.౬౨) చ తిత్థం జానితబ్బం, తిత్థకరో జానితబ్బో , తిత్థియా జానితబ్బా, తిత్థియసావకా జానితబ్బా. తత్థ **తిత్థం** నామ ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో. ఏత్థ హి సత్తా తరన్తి ఉప్పిలవన్తి ఉమ్ముజ్జనిముజ్జం కరోన్తి, తస్మా "తిత్థ"న్తి వుచ్చన్తి. తాసం దిట్ఠీనం ఉప్పాదేతా **తిత్థకరో** నామ పూరణకస్సపాదికో. తస్స లద్ధిం గహేత్వా పబ్బజితా **తిత్థియా** నామ. తే హి తిత్థే జాతాతి తిత్థియా, యథావుత్తం వా దిట్ఠిగతసఙ్ఖాతం తిత్థం ఏతేసం అత్థీతి తిత్థికా, తిత్థికా ఏవ తిత్థియా. తేసం పచ్చయదాయకా **తిత్థియసావకాతి** వేదితబ్బా. **సహధమ్మికం వుచ్చమానో**తి సహధమ్మికేన వుచ్చమానో, కరణత్థే ఉపయోగవచనం. పఞ్చహి సహధమ్మికేహి సిక్ఖితబ్బత్తా, తేసం వా సన్తకత్తా "సహధమ్మిక"న్తి లద్ధనామేన బుద్ధపఞ్ఞత్తేన సిక్ఖాపదేన వుచ్చమానోతి అత్థో. **పసూరో**తి తస్స నామం. **పరిబ్బాజకో**తి గిహిబన్ధనం పహాయ పబ్బజ్జుపగతో.

తంయేవ తిత్థాయతనన్తి ఏత్థ ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిసఙ్ఖాతం తిత్థమేవ ఆయతనన్తి తిత్థాయతనం, తిత్థం వా ఏతేసం అత్థీతి తిత్థినో, తిత్థియా, తేసం ఆయతనన్తిపి **తిత్థాయతనం. ఆయతనన్తి** చ "అస్సానం కమ్బోజో ఆయతనం, గున్నం దక్ఖిణపథో ఆయతన"న్తి ఏత్థ సఞ్జాతిట్ఠానం ఆయతనం నామ.

> "మనోరమే ఆయతనే, సేవన్తి నం విహఙ్గమా;
>
> ఛాయం ఛాయత్థినో యన్తి, ఫలత్థం ఫలభోజినో"తి. (అ॰ ని॰ ౫.౩౮) –

ఏత్థ సమోసరణట్ఠానం. "పఞ్చిమాని, భిక్ఖవే, విముత్తాయతనానీ"తి (అ॰ ని॰ ౫.౨౬) ఏత్థ కారణం, తం ఇధ సబ్బమ్పి లబ్భతి. సబ్బేపి హి దిట్ఠిగతికా సఞ్జాయమానా ఇమాసుయేవ ద్వాసట్ఠియా దిట్ఠీసు సఞ్జాయన్తి, సమోసరమానాపి ఏతాసుయేవ సమోసరన్తి సన్నిపతన్తి, దిట్ఠిగతికభావే చ నేసం ఇమాయేవ ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో కారణం, తస్మా యథావుత్తం తిత్థమేవ సఞ్జాతిఆదినా అత్థేన ఆయతనన్తి తిత్థాయతనం, తేనేవత్థేన తిత్థీనం ఆయతనన్తిపి తిత్థాయతనం.

ఆయస్మతో నిస్సాయ వచ్ఛామీతి ఏత్థ **ఆయస్మతోతి** ఉపయోగత్థే సామివచనం, ఆయస్మన్తం నిస్సాయ వసిస్సామీతి అత్థో. **బ్యత్తో...పే.... వుత్తలక్ఖణోయేవాతి** పరిసుపట్ఠాపకబహుస్సుతం సన్ధాయ వదతి. **పఞ్చహుపాలి అఙ్గేహీతిఆదీసు** యం వత్తబ్బం, తం పరతో ఆవి భవిస్సతి.

ఆచరియవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పణామనాఖమాపనాకథావణ్ణనా

౮౦. యం పుబ్బే లక్ఖణం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో, "తేనేవ లక్ఖణేన నిస్సయన్తేవాసికస్స ఆపత్తి వేదితబ్బా"తి పోత్థకేసు పాఠో దిస్సతి, "న తేనేవ లక్ఖణేన నిస్సయన్తేవాసికస్స ఆపత్తి వేదితబ్బా"తి ఏవం పనేత్థ పాఠో వేదితబ్బో. సద్ధివిహారికస్స వుత్తలక్ఖణేన నిస్సయన్తేవాసికస్స ఆపత్తి న వేదితబ్బాతి ఏవం పనేత్థ అత్థోపి వేదితబ్బో. అఞ్ఞథా "నిస్సయన్తేవాసికేన హి యావ ఆచరియం నిస్సాయ వసతి, తావ సబ్బం ఆచరియవత్తం కాతబ్బ"న్తి ఇదం విరుజ్ఝేయ్య. ఇదఞ్హి వచనం నిస్సయన్తేవాసికస్స అముత్తనిస్సయస్సేవ వత్తం అకరోన్తస్స ఆపత్తీతి దీపేతి. తస్మా సద్ధివిహారికస్స యథావుత్తవత్తం అకరోన్తస్స నిస్సయముత్తకస్స అముత్తకస్సపి ఆపత్తి, నిస్సయన్తేవాసికస్స పన అముత్తనిస్సయస్సేవ ఆపత్తీతి గహేతబ్బం. తేనేవ **విసుద్ధిమగ్గేపి** (విసుద్ధి. ౧.౪౧) **ఞాతిపలిబోధకథాయం** –

> "ఞాతీతి విహారే ఆచరియుపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకసమానాచరియకా, ఘరే మాతా పితా భగినీ భాతాతి ఏవమాదికా. తే గిలానా ఇమస్స పలిబోధా హోన్తి, తస్మా సో పలిబోధో ఉపట్ఠహిత్వా తేసం పాకతికకరణేన ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో. తత్థ ఉపజ్ఝాయో తావ గిలానో సచే లహుం న వుట్ఠాతి, యావజీవం పటిజగ్గితబ్బో. తథా పబ్బజ్జాచరియో ఉపసమ్పదాచరియో సద్ధివిహారికో ఉపసమ్పాదితపబ్బాజితఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకా చ. నిస్సయాచరియ ఉద్దేసాచరియ నిస్సయన్తేవాసిక ఉద్దేసన్తేవాసికసమానాచరియకా పన యావ నిస్సయఉద్దేసా అనుపచ్ఛిన్నా, తావ పటిజగ్గితబ్బా"తి –

విభాగేన వుత్తం. అయఞ్చ విభాగో "తేనేవ లక్ఖణేన నిస్సయన్తేవాసికస్స ఆపత్తి వేదితబ్బా"తి ఏవం పాఠే సతి న యుజ్జేయ్య. అయఞ్హి పాఠో సద్ధివిహారికస్స వియ నిస్సయన్తేవాసికస్సపి యథావుత్తవత్తం అకరోన్తస్స నిస్సయముత్తకస్స అముత్తకస్సపి ఆపత్తీతి ఇమమత్థం దీపేతి, తస్మా వుత్తనయేనేవేత్థ పాఠో గహేతబ్బో.

పబ్బజ్జఉపసమ్పదధమ్మన్తేవాసికేహి పన...పే.... తావ వత్తం కాతబ్బన్తి

పబ్బజ్జాచరియఉపసమ్పదాచరియధమ్మాచరియానం

ఏతేహి యథావుత్తవత్తం కాతబ్బం. తత్థ యేన సిక్ఖాపదాని దిన్నాని, అయం **పబ్బజ్జాచరియో**. యేన ఉపసమ్పదకమ్మవాచా వుత్తా, అయం **ఉపసమ్పదాచరియో**. యో ఉద్దేసం పరిపుచ్ఛం వా దేతి, అయం **ధమ్మాచరియోతి** వేదితబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

పణామనాఖమాపనాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథావణ్ణనా

౮౩. నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథాయం **దిసం గతోతి** పున ఆగన్తుకామో అనాగన్తుకామో వా హుత్వా వాసత్థాయ కఞ్చి దిసం గతో. **భిక్ఖునో సభాగతన్తి** పేసలభావం. **ఓలోకేత్వాతి** ఉపపరిక్ఖిత్వా. **విబ్భన్తే…పే॰… తత్థ గన్తబ్బన్తి** ఏత్థ సచే కేనచి కరణీయేన తదహేవ గన్తుం అసక్కోన్తో కతిపాహేన గమిస్సామీతి గమనే సఉస్సాహో హోతి, రక్ఖతీతి వదన్తి. **మా ఇధ పటిక్కమీతి** మా ఇధ పవిసి. **తత్రేవ వసితబ్బన్తి** తత్థేవ నిస్సయం గహేత్వా వసితబ్బం. **తంయేవ విహారం…పే॰… వసితుం వట్టతీతి** ఏత్థ ఉపజ్ఝాయేన పరిచ్చత్తత్తా ఉపజ్ఝాయసమోధానపరిహారో నత్థి, తస్మా ఉపజ్ఝాయేన సమోధానగతస్సపి ఆచరియస్స సన్తికే గహితనిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతి.

ఆచరియమ్హా నిస్సయపటిప్పస్సద్ధీసు ఆచరియో పక్కన్తో వా హోతీతి ఏత్థ “పక్కన్తోతి దిసం గతో”తిఆదినా ఉపజ్ఝాయస్స పక్కమనే యో వినిచ్ఛయో వుత్తో, సో తత్థ వుత్తనయేనేవ ఇధాపి సక్కా విఞ్ఞాతున్తి తం అవత్వా “కోచి ఆచరియో ఆపుచ్ఛిత్వా పక్కమతీ”తిఆదినా అఞ్ఞోయేవ నయో ఆరద్ధో, అయఞ్చ నయో ఉపజ్ఝాయపక్కమనేపి వేదితబ్బోయేవ. ఈదిసేసు హి ఠానేసు ఏకత్థ వుత్తలక్ఖణం అఞ్ఞత్థాపి దట్ఠబ్బం. **సచే ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా నివత్తతి, పటిప్పస్సద్ధో హోతీతి** ఏత్థ ఏత్తావతా దిసాపక్కన్తో నామ హోతీతి అన్తేవాసికే అనిక్ఖిత్తధురేపి నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతి. **ఆచరియుపజ్ఝాయా ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమ్మ అఞ్ఞస్మిం విహారే వసన్తీతి** బహిఉపచారసీమాయం అన్తేవాసికసద్ధివిహారికానం వసనట్ఠానతో ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమ్మ అఞ్ఞస్మిం సేనాసనే వసన్తి, అన్తోఉపచారసీమాయం పన ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వాపి వసతో నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతి. “సచేపి ఆచరియో ముఞ్చితుకామోవ హుత్వా నిస్సయపణామనాయ పణామేతీ”తిఆది సబ్బం ఉపజ్ఝాయస్స ఆణత్తియమ్పి వేదితబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపసమ్పాదేతబ్బపఞ్చకకథావణ్ణనా

౮౪. పఞ్చహి , భిక్ఖవే, అఙ్గేహి సమన్నాగతేనాతిఆదీసు న సామణేరో ఉపట్ఠాపేతబ్బోతి ఉపజ్ఝాయేన హుత్వా సామణేరో న గహేతబ్బో. అయమత్థో **అఙ్గుత్తరనికాయట్ఠకథాయం** (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౫.౨౫౧-౨౫౩) వుత్తోయేవ.

> “అత్తానమేవ పఠమం, పతిరూపే నివేసయే;
>
> అథఞ్ఞమనుసాసేయ్య, న కిలిస్సేయ్య పణ్డితో”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౫౮) –

ఇమస్స అనురూపవసేన పఠమం తావ అత్తసమ్పత్తియం నియోజేతుం ‘‘**న అసేక్ఖేన సీలక్ఖన్ధేనా**’’తిఆది వుత్తం, న ఆపత్తిఅఙ్గవసేన. తత్థ **అసేక్ఖేన సీలక్ఖన్ధేనాతి** అసేక్ఖస్స సీలక్ఖన్ధో అసేక్ఖో సీలక్ఖన్ధో నామ. అసేక్ఖస్స అయన్తి హి అసేక్ఖో, సీలక్ఖన్ధో. ఏవం సబ్బత్థ. ఏవఞ్చ కత్వా విముత్తిఞాణదస్సనసఙ్ఖాతస్స పచ్చవేక్ఖణఞాణస్సపి అసేక్ఖతా ఉపపన్నా. **అసేక్ఖసీలన్తి** చ న మగ్గఫలమేవ అధిప్పేతం, అథ ఖో యంకిఞ్చి అసేక్ఖసన్తానే పవత్తసీలం లోకియలోకుత్తరమిస్సకస్స సీలస్స ఇధాధిప్పేతత్తా. సమాధిక్ఖన్ధాదీసుపి విముత్తిక్ఖన్ధపరియోసానేసు అయమేవ నయో. తస్మా యథా సీలసమాధిపఞ్ఞాక్ఖన్ధా మిస్సకా అధిప్పేతా, ఏవం విముత్తిక్ఖన్ధోపీతి తదఙ్గవిముత్తిఆదయోపి వేదితబ్బా, న పటిప్పస్సద్ధివిముత్తి ఏవ. విముత్తిఞాణదస్సనం పన

లోకియమేవ. తేనేవ **సంయుత్తనికాయట్ఠకథాయం** (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧౩౦) వుత్తం “పురిమేహి చతూహి పదేహి లోకియలోకుత్తరసీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తియో కథితా, విముత్తిఞాణదస్సనం పచ్చవేక్ఖణఞాణం హోతి, తం లోకియమేవా”తి.

అస్సద్ధోతిఆదీసు తీసు వత్థూసు సద్ధా ఏతస్స నత్థీతి **అస్సద్ధో**. సుక్కపక్ఖే సద్దహతీతి **సద్ధో**, సద్ధా వా ఏతస్స అత్థీతిపి సద్ధో. నత్థి ఏతస్స హిరీతి **అహిరికో**, అకుసలసమాపత్తియా అజిగుచ్ఛమానస్సేతం అధివచనం. హిరీ ఏతస్స అత్థీతి **హిరిమా**. న ఓత్తప్పతీతి **అనోత్తప్పీ**, అకుసలసమాపత్తియా న భాయతీతి వుత్తం హోతి. తబ్బిపరీతో **ఓత్తప్పీ**. కుచ్ఛితం సీదతీతి **కుసీతో**, హీనవీరియస్సేతం అధివచనం. ఆరద్ధం వీరియం ఏతస్సాతి **ఆరద్ధవీరియో**, సమ్మప్పధానయుత్తస్సేతం అధివచనం. ముట్ఠా సతి ఏతస్సాతి **ముట్ఠస్సతి**, నట్ఠస్సతీతి వుత్తం హోతి. ఉపట్ఠితా సతి ఏతస్సాతి **ఉపట్ఠితస్సతి**, నిచ్చం ఆరమ్మణాభిముఖప్పవత్తసతిస్సేతం అధివచనం.

అధిసీలే సీలవిపన్నో చ **అజ్ఝాచారే ఆచారవిపన్నో** చ ఆపజ్జిత్వా అవుట్ఠితో. సస్సతుచ్ఛేదసఙ్ఖాతం అన్తం గణ్హాతి గాహయతీతి వా **అన్తగ్గాహికా**, మిచ్ఛాదిట్ఠి. **పురిమాని ద్వే పదానీ**తి “న పటిబలో హోతి అన్తేవాసిం వా సద్ధివిహారిం వా గిలానం ఉపట్ఠాతుం వా ఉపట్ఠాపేతుం వా, అనభిరతం వూపకాసేతుం వా వూపకాసాపేతుం వా”తి ఇమాని ద్వే పదాని.

అభివిసిట్ఠో ఉత్తమో సమాచారోతి అభిసమాచారో, అభిసమాచారోవ సిక్ఖితబ్బతో సిక్ఖాతి **ఆభిసమాచారికా సిక్ఖా**, అభిసమాచారం వా ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తా సిక్ఖా **ఆభిసమాచారికా**. మగ్గబ్రహ్మచరియస్స ఆదిభూతాతి **ఆదిబ్రహ్మచరియకా**, ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నసిక్ఖాయేతం అధివచనం. తేనేవ “ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నం ఆదిబ్రహ్మచరియకం, ఖన్ధకవత్తపరియాపన్నం ఆభిసమాచారిక”న్తి **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౧౧) వుత్తం. తస్మా **సేక్ఖపణ్ణత్తియ**న్తి ఏత్థ సిక్ఖితబ్బతో సబ్బాపి ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నా పణ్ణత్తీతి గహేతబ్బా. తేనేవ **గణ్ఠిపదే**పి వుత్తం “సేక్ఖపణ్ణత్తియన్తి పారాజికమాదిం కత్వా సిక్ఖితబ్బసిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియ”న్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

ఉపసమ్పాదేతబ్బపఞ్చకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బవత్థుకథావణ్ణనా

౮౬. అఞ్ఞతిత్థియవత్థుమ్హి ఆజీవకో అచేలకోతి దువిధో నగ్గపరిబ్బాజకోతి ఆహ ‘‘**నగ్గపరిబ్బాజకస్సేవ ఆజీవకస్స వా**’’తిఆది. తత్థ **ఆజీవకో** ఉపరి ఏకమేవ వత్థం ఉపకచ్ఛకే పవేసేత్వా పరిదహతి, హేట్ఠా నగ్గో. **అచేలకో** సబ్బేన సబ్బం నగ్గోయేవ.

౮౭. **ఆమిసకిఞ్చిక్ఖసమ్పదానం** నామ అప్పమత్తకస్సేవ దేయ్యధమ్మస్స అనుప్పదానం. **రూపూపజీవికాతి** అత్తనో రూపంయేవ నిస్సాయ జీవన్తియో. వేసియా గోచరో మిత్తసన్థవవసేన ఉపసఙ్కమితబ్బట్ఠానం అస్సాతి **వేసియాగోచరో**. ఏస నయో సబ్బత్థ. **యోబ్బనప్పత్తా యోబ్బనాతీతా వా**తి ఉభయేనపి మహల్లికా అనివిద్ధకుమారియోవ వదతి. **భిక్ఖునియో** నామ ఉస్సన్నబ్రహ్మచరియా, తథా **భిక్ఖూపి**. తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞవిసభాగవత్థుభావతో సన్థవవసేన ఉపసఙ్కమనే కతిపాహేనేవ బ్రహ్మచరియన్తరాయో సియాతి ఆహ ‘‘**తాహి సద్ధిం ఖిప్పమేవ విస్సాసో హోతి, తతో సీలం భిజ్జతీ**’’తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చాబాధవత్థుకథావణ్ణనా

౮౮. పఞ్చాబాధవత్థుమ్హి **నఖపిట్ఠిప్పమాణన్తి** ఏత్థ "కనిట్ఠఙ్గులినఖపిట్ఠి అధిప్పేతా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. "**తఞ్చే నఖపిట్ఠిప్పమాణమ్పి వడ్ఢనకపక్ఖే ఠితం హోతి, న పబ్బాజేతబ్బో**"తి ఇమినా సామఞ్ఞతో లక్ఖణం దస్సితం, తస్మా యత్థ కత్థచి సరీరావయవేసు నఖపిట్ఠిప్పమాణం వడ్ఢనకపక్ఖే ఠితఞ్చే, న వట్టతీతి సిద్ధం. ఏవఞ్చ సతి నఖపిట్ఠిప్పమాణమ్పి అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితఞ్చే, సబ్బత్థ వట్టతీతి ఆపన్నం, తఞ్చ న సామఞ్ఞతో అధిప్పేతన్తి పదేసవిసేసేయేవ నియమేత్వా దస్సేన్తో "**సచే పన**"తిఆదిమాహ. సచే హి అవిసేసేన నఖపిట్ఠిప్పమాణం అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితం వట్టేయ్య, "నివాసనపారుపనేహి పకతిపటిచ్ఛన్నే ఠానే"తి పదేసనియమం న కరేయ్య, తస్మా నివాసనపారుపనేహి పకతిపటిచ్ఛన్నట్ఠానతో అఞ్ఞత్థ నఖపిట్ఠిప్పమాణం అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితమ్పి న వట్టతీతి సిద్ధం, నఖపిట్ఠిప్పమాణతో ఖుద్దకతరం పన అవడ్ఢనకపక్ఖే వడ్ఢనకపక్ఖే వా ఠితం హోతు, వట్టతి నఖపిట్ఠిప్పమాణతో ఖుద్దకతరస్స వడ్ఢనకపక్ఖే అవడ్ఢనకపక్ఖే వా ఠితస్స ముఖాదీసుయేవ పటిక్ఖిత్తత్తా.

గణ్డేపి ఇమినావ నయేన వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. తత్థ పన ముఖాదీసు కోలట్ఠిమత్తతో ఖుద్దకతరోపి గణ్డో న వట్టతీతి విసుం న దస్సితో. "ముఖాదికే అప్పటిచ్ఛన్నట్ఠానే అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితోపి న వట్టతీ"తి ఏత్తకమేవ హి తత్థ వుత్తం, తథాపి కుట్ఠే వుత్తనయేన ముఖాదీసు కోలట్ఠిప్పమాణతో ఖుద్దకతరోపి గణ్డో న వట్టతీతి విఞ్ఞాయతి, తస్మా **అవడ్ఢనకపక్ఖే ఠితోపీతి** ఏత్థ **పి**-సద్దో అవుత్తసమ్పిణ్డనత్థో. తేన కోలట్ఠిమత్తతో ఖుద్దకతరోపి న వట్టతీతి అయమత్థో దస్సితోయేవాతి అయమమ్హాకం ఖన్తి. **పకతివణ్ణే జాతేతి** రోగహేతుకస్స వికారవణ్ణస్స అభావం సన్ధాయ వుత్తం. **కోలట్ఠిమత్తకోతి** బదరట్ఠిప్పమాణో. **సుఛవిం కారేత్వాతి** సఞ్జాతఛవిం కారేత్వా. "సఞ్ఛవిం కారేత్వా"తిపి పాఠో, విజ్జమానఛవిం కారేత్వాతి అత్థో. **పదుమపుణ్డరీకపత్తవణ్ణన్తి** రత్తపదుమసేతపదుమవసేన పదుమపత్తవణ్ణం. **సోసబ్యాధీతి** ఖయరోగో.

పఞ్చాబాధవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాజభటాదివత్థుకథావణ్ణనా

౯౦-౯౬. రాజభటాదివత్థూసు **ఆహంసూతి** మనుస్సా వదింసు. **తస్మా...పే.... ఏవమాహాతి** యస్మా సయం ధమ్మస్సామీ, తస్మా భిక్ఖూహి అపబ్బాజితబ్బం చోరం అఙ్గులిమాలం పబ్బాజేత్వా ఆయతిం అకరణత్థాయ భిక్ఖూనం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తో "న, భిక్ఖవే, ధజబన్ధో చోరో పబ్బాజేతబ్బో, యో పబ్బాజేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఆహ. **ఉపరమన్తీతి** విరమన్తి నివత్తన్తి. **భిన్దిత్వాతి** అన్దుబన్ధనం భిన్దిత్వా. **ఛిన్దిత్వాతి** సఙ్ఖలికబన్ధనం ఛిన్దిత్వా. **ముఞ్చిత్వాతి** రజ్జుబన్ధనం ముఞ్చిత్వా. **వివరిత్వాతి** గామబన్ధనాదీసు గామద్వారాదీని వివరిత్వా. **అపస్సమానానం వా పలాయతీతి** పురిసగుత్తియం పురిసానం అపస్సమానానం పలాయతి. **ఉపడ్ఢుపడ్ఢన్తి** థోకం థోకం.

౯౭. అభిసేకాదీసు బన్ధనాగారాదీని సోధేన్తి, తం సన్ధాయాహ "**సబ్బసాధారణేన వా నయేనా**"తి. **సచే సయమేవ పణ్ణం ఆరోపేన్తి, న వట్టతీతి** తా భుజిస్సిత్థియో "మయమ్పి దాసియో హోమా"తి సయమేవ దాసిపణ్ణం లిఖాపేన్తి, న వట్టతి. **తక్కం సీసే ఆసిత్తకసదిసావ హోన్తీతి** యథా అదాసే కరోన్తా తక్కేన సీసం ధోవిత్వా అదాసం కరోన్తి, ఏవం ఆరామికవచనేన దిన్నత్తా

అదాసావ తేతి అధిప్పాయో. తక్కాసిఞ్చనం పన సీహళదీపే చారిత్తన్తి వదన్తి. **నేవ పబ్బాజేతబ్బోతి వుత్త**న్తి కప్పియవచనేన దిన్నేపి సఙ్ఘస్స ఆరామికదాసత్తా ఏవం వుత్తం. **నిస్సామికదాసో** నామ యస్స సామికా సపుత్తదారాదయో మతా హోన్తి, న కోచి తస్స పరిగ్గాహకో, సోపి పబ్బాజేతుం న వట్టతి, తం పన అత్తనాపి భుజిస్సం కాతుం వట్టతి. యే వా పన తస్మిం రట్ఠే సామినో, తేహిపి కారాపేతుం వట్టతి. "దేవదాసిపుత్తం పబ్బాజేతుం వట్టతీ"తి **తీసు గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. దాసస్స పబ్బజిత్వా అత్తనో సామికే దిస్వా పలాయన్తస్స ఆపత్తి నత్థీతి వదన్తి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవ.

రాజభటాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సయముచ్చనకకథావణ్ణనా

౧౦౩. నిస్సయముచ్చనకస్స వత్తేసు పఞ్చకఛక్కేసు పన **ఉభయాని ఖో పన...పే.... అనుబ్యఞ్జనసోతి** ఏత్థ "సబ్బోపి చాయం పభేదో మాతికాట్ఠకథాయం ఞాతాయం ఞాతో హోతీ"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **ఆపత్తిం జానాతీ**తిఆదీసు చ "పాళే అవత్తమానేపి 'ఇదం నామ కత్వా ఇదం ఆపజ్జతీ'తి జానాతి చే, వట్టతీ"తి తత్థేవ వుత్తం. తఞ్చ ఖో పుబ్బే పాళే పగుణే కతేతి గహేతబ్బన్తి చ ఆచరియుపజ్ఝాయానమ్పి ఏసేవ నయోతి చ కేచి వదన్తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

నిస్సయముచ్చనకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాహులవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౫. రాహులవత్థుమ్హి **తత్థేవ విహరింసూతి** సబ్బేపి తే అరహత్తం పత్తకాలతో పట్ఠాయ అరియా నామ మజ్ఝత్తావ హోన్తీతి రఞ్ఞో పహితసాసనం దసబలస్స అనారోచేత్వావ తత్థ విహరింసు. **ఏకదివసం జాతం కాళుదాయిం నామ అమచ్చన్తి** అయం కిర (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౨౫) పదుముత్తరబుద్ధకాలే హంసవతీనగరే కులగేహే నిబ్బత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుణన్తో సత్థారం ఏకం భిక్ఖుం కులప్పసాదకానం అగ్గట్ఠానే ఠపేన్తం దిస్వా అధికారకమ్మం కత్వా తం ఠానన్తరం పత్థేసి. సో యావజీవం కుసలం కత్వా దేవమనుస్సేసు సంసరన్తో అమ్హాకం బోధిసత్తస్స మాతుకుచ్ఛియం పటిసన్ధిగ్గహణదివసే కపిలవత్థుస్మింయేవ అమచ్చగేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. జాతదివసే బోధిసత్తేన సద్ధింయేవ జాతోతి తం దివసంయేవ దుకూలచుమ్బటకే నిపజ్జాపేత్వా బోధిసత్తస్స ఉపట్ఠానత్థాయ నయింసు. బోధిసత్తేన హి సద్ధిం బోధిరుక్ఖో రాహులమాతా చతస్సో నిధికుమ్భియో ఆరోహనియహత్థీ కణ్డకో ఛన్నో కాళుదాయీతి ఇమే సత్త ఏకదివసే జాతత్తా సహజాతా నామ అహేసుం. అథస్స నామగ్గహణదివసే సకలనగరస్స ఉదగ్గచిత్తదివసే జాతోతి ఉదాయీత్వేవ నామం అకంసు. థోకం కాళధాతుకత్తా పన కాళుదాయీ నామ జాతో. సో బోధిసత్తేన సద్ధిం కుమారకీళం కీళన్తో వుద్ధిం అగమాసి.

సట్ఠిమత్తాహి గాథాహీతి –

"అఙ్గారినో దాని దుమా భదన్తే;
ఫలేసినో ఛదనం విప్పహాయ;
తే అచ్చిమన్తోవ పభాసయన్తి;
సమయో మహావీర భాగీరసానం. (థేరగా॰ ౫౨౭)

"నాతిసీతం నాతిఉణ్హం, నాతిదుబ్భిక్ఖఛాతకం;

సద్దలా హరితా భూమి, ఏస కాలో మహామునీ"తి. –

ఆదికాహి సట్ఠిమత్తాహి గాథాహి. "**పోక్ఖరవస్స**న్తి పోక్ఖరపత్తవణ్ణముదక"న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. పోక్ఖరపత్తప్పమాణం మజ్ఝే ఉట్ఠహిత్వా అనుక్కమేన సతపటలం సహస్సపటలం హుత్వా వస్సనకవస్సన్తిపి వదన్తి. తస్మిం కిర వస్సన్తే తేమేతుకామావ తేమేన్తి, న ఇతరే. **ఏకోపి రాజా వా...పే.... గతో నత్థీ**తి ధమ్మదేసనం సుత్వా పక్కన్తేసు ఞాతీసు ఏకోపి రాజా వా రాజమహామత్తో వా "స్వే అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హథా"తి నిమన్తేత్వా గతో నత్థి. పితాపిస్స సుద్ధోదనమహారాజా "మయ్హం పుత్తో మమ గేహం అనాగన్త్వా కహం గమిస్సతీ"తి అనిమన్తేత్వావ అగమాసి, గన్త్వా పన గేహే వీసతియా భిక్ఖుసహస్సానం యాగుఆదీని పటియాదాపేత్వా ఆసనాని పఞ్ఞాపేసి.

కులనగరేతి ఞాతికులస్స నగరే. **ఉణ్హీసతో పట్ఠాయా**తి సీసతో పట్ఠాయ. **ఉణ్హీస**న్తి హి ఉణ్హీససదిసత్తా భగవతో పరిపుణ్ణనలాటస్స పరిపుణ్ణసీసస్స చ ఏతం అధివచనం. భగవతో హి దక్ఖిణకణ్ణచూళికతో పట్ఠాయ మంసపటలం ఉట్ఠహిత్వా సకలనలాటం ఛాదయమానం పూరయమానం గన్త్వా వామకణ్ణచూళికాయ పతిట్ఠితం సణ్హతమతాయ సువణ్ణవణ్ణతాయ పభస్సరతాయ పరిపుణ్ణతాయ చ రఞ్ఞో బద్ధఉణ్హీసపట్టో వియ విరోచతి. భగవతో కిర ఇమం లక్ఖణం దిస్వా రాజూనం ఉణ్హీసపట్టం అకంసు. అఞ్ఞే పన జనా అపరిపుణ్ణసీసా హోన్తి, కేచి కప్పసీసా, కేచి ఫలసీసా, కేచి అట్ఠిసీసా, కేచి తుమ్బసీసా, కేచి కుమ్భసీసా, కేచి పబ్భారసీసా, భగవతో పన ఆరగ్గేన వట్టేత్వా ఠపితం వియ సుపరిపుణ్ణం ఉదకపుబ్బుళసదిసమ్పి హోతి. తేనేవ ఉణ్హీసవేఠితసీససదిసత్తా ఉణ్హీసం వియ సబ్బత్థ పరిమణ్డలసీసత్తా చ ఉణ్హీససీసోతి భగవా వుచ్చతి.

నరసీహగాథాహి నామ అట్ఠహి గాథాహీతి –

"సినిద్ధనీలముదుకుఞ్చితకేసో;

సూరియనిమ్మలతలాభినలాటో;

యుత్తతుఙ్గముదుకాయతనాసో;

రంసిజాలవితతో నరసీహో"తి. (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.సన్తికేనిదానకథా; అప॰ అట్ఠ॰ ౧.సన్తికేనిదానకథా) –

ఏవమాదికాహి అట్ఠహి గాథాహి. **గణ్ఠిపదేసు** పన –

"చక్కవరఙ్కితరత్తసుపాదో;

లక్ఖణమణ్డితఆయతపణ్హి;

చామరఛత్తవిభూసితపాదో;

ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

"సక్యకుమారవరో సుఖుమాలో;

లక్ఖణచిత్తికపుణ్ణసరీరో;

లోకహితాయ గతో నరవీరో;

ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“పుణ్ణససఙ్కనిభో ముఖవణ్ణో;
దేవనరాన పియో నరనాగో;
మత్తగజిన్దవిలాసితగామీ;
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“ఖత్తియసమ్భవఅగ్గకులీనో;
దేవమనుస్సనమస్సితపాదో;
సీలసమాధిపతిట్ఠితచిత్తో;
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“ఆయతయుత్తసుసణ్ఠితనాసో;
గోపఖుమో అభినీలసునేత్తో;
ఇన్దధనూఅభినీలభమూకో;
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“వట్టసువట్టసుసణ్ఠితగీవో ;
సీహహనూ మిగరాజసరీరో;
కఞ్చనసుచ్ఛవిఉత్తమవణ్ణో;
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“సినిద్ధసుగమ్భీరమఞ్జుసఘోసో;
హిఙ్గులబన్ధుకరత్తసుజివ్హో;
వీసతివీసతిసేతసుదన్తో;
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“అఞ్జనవణ్ణసునీలసుకేసో ;
కఞ్చనపట్టవిసుద్ధనలాటో;
ఓసధిపణ్డరసుద్ధసుఉణ్ణో;
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“గచ్ఛతినిలపథే వియ చన్దో;
తారగణాపరివేఠితరూపో;
సావకమజ్ఝగతో సమణిన్దో;
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో”తి. (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.సన్తికేనిదానకథా) –

ఇమా నవ గాథాయోపి ఏత్థ దిస్సితా, తా పన “అట్ఠహి గాథాహీ”తి వచనేన న సమేన్తి. ఉణ్హీసతో పట్ఠాయ యావ పాదతలాతి వుత్తానుక్కమోపి తత్థ న దిస్సతి. భిక్ఖాయ చరతీతి **భిక్ఖాచారో**.

ఉత్తిట్ఠేతి ఉత్తిట్ఠిత్వా పరేసం ఘరద్వారే ఠత్వా గహేతబ్బపిణ్డే. **నప్పమజ్జేయ్యా**తి పిణ్డచారికవత్తం హాపేత్వా పణీతభోజనాని పరియేసన్తో ఉత్తిట్ఠే పమజ్జతి నామ, సపదానం పిణ్డాయ చరన్తో పన నప్పమజ్జతి నామ, ఏవం కరోన్తో ఉత్తిట్ఠే నప్పమజ్జేయ్య. **ధమ్మ**న్తి అనేసనం పహాయ సపదానం చరన్తో తమేవ భిక్ఖాచరియధమ్మం సుచరితం చరే. **సుఖం సేతీ**తి దేసనామత్తమేతం, ఏవం పనేతం భిక్ఖాయ చరియధమ్మం చరన్తో ధమ్మచారీ ఇధలోకే చ పరలోకే చ చతూహిపి ఇరియాపథేహి సుఖం విహరతీతి అత్థో.

దుతియగాథాయ **న నం దుచ్చరిత**న్తి వేసియాదిభేదే అగోచరే చరన్తో నం భిక్ఖాచరియధమ్మం దుచ్చరితం చరతి నామ, ఏవం అచరిత్వా తం ధమ్మం చరే సుచరితం, న నం దుచ్చరితం చరే. సేసమేత్థ వుత్తత్థమేవ. ఇమం పన దుతియగాథం పితు నివేసనం గన్త్వా అభాసీతి వేదితబ్బం. తేనేవ **థేరగాథాసంవణ్ణనాయం** (థేరగా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౫౭ నన్దత్థేరగాథావణ్ణనా) **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** వుత్తం “దుతియదివసే పిణ్డాయ పవిట్ఠో ‘ఉత్తిట్ఠే నప్పమజ్జేయ్యా’తి గాథాయ పితరం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేత్వా నివేసనం గన్త్వా ‘ధమ్మం చరే సుచరిత’న్తి గాథాయ మహాపజాపతిం సోతాపత్తిఫలే రాజానఞ్చ సకదాగామిఫలే పతిట్ఠాపేసీ”తి. **ధమ్మపదట్ఠకథాయమ్పి** (ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౨ నన్దత్థేరవత్థు) వుత్తం “పునదివసే పిణ్డాయ పవిట్ఠో ‘ఉత్తిట్ఠే నప్పమజ్జేయ్యా’తి గాథాయ పితరం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేత్వా ‘ధమ్మం చరే’తి గాథాయ మహాపజాపతిం సోతాపత్తిఫలే రాజానఞ్చ సకదాగామిఫలే పతిట్ఠాపేసీ”తి.

ధమ్మపాలజాతకం సుత్వా అనాగామిఫలే పతిట్ఠాసీతి పునేకదివసం రాజనివేసనే కతపాతరాసో ఏకమన్తం నిసిన్నేన రఞ్ఞా “భన్తే, తుమ్హాకం దుక్కరకారికకాలే ఏకా దేవతా మం ఉపసఙ్కమిత్వా ‘పుత్తో తే కాలకతో’తి ఆహ. అహం తస్సా వచనం అసద్దహన్తో ‘న మయ్హం పుత్తో బోధిం అప్పత్వా కాలం కరోతీ’తి పటిక్ఖిపిన్తి వుత్తే ఇదాని కథం సద్దహిస్సథ, పుబ్బేపి అట్ఠికాని దస్సేత్వా ‘పుత్తో తే మతో’తి వుత్తే న సద్దహిత్థా”తి ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా మహాధమ్మపాలజాతకం కథేసి. తం సుత్వా రాజా అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి.

కేసవిస్సజ్జనన్తి కులమరియాదవసేన కేసోరోపనం. **పట్టబన్ధో**తి యువరాజపట్టబన్ధో. అభినవఘరప్పవేసనమహో **ఘరమఙ్గలం,** వివాహకరణమహో **ఆవాహమఙ్గలం. ఛత్తమఙ్గల**న్తి యువరాజఛత్తమఙ్గలం. **జనపదకల్యాణీ**తి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౨౨) జనపదమ్హి కల్యాణీ ఉత్తమా ఛసరీరదోసరహితా పఞ్చకల్యాణసమన్నాగతా. సా హి యస్మా నాతిదీఘా నాతిరస్సా నాతికిసా నాతిథూలా నాతికాళా నాచ్చోదాతాతి అతిక్కన్తా మానుసం వణ్ణం, అప్పత్తా దిబ్బం వణ్ణం, తస్మా ఛసరీరదోసరహితా. ఛవికల్యాణం మంసకల్యాణం నహారుకల్యాణం అట్ఠికల్యాణం వయకల్యాణన్తి ఇమేహి పన పఞ్చహి కల్యాణేహి సమన్నాగతత్తా పఞ్చకల్యాణసమన్నాగతా నామ. తస్సా హి ఆగన్తుకోభాసకిచ్చం నత్థి. అత్తనో సరీరోభాసేనేవ ద్వాదసహత్థట్ఠానే ఆలోకం కరోతి, పియఙ్గుసామా వా హోతి సువణ్ణసామా వా, అయమస్సా **ఛవికల్యాణతా**. చత్తారో పనస్సా హత్థపాదా ముఖపరియోసానఞ్చ లాఖారసపరికమ్మకతం వియ రత్తపవాళరత్తకమ్బలసదిసం హోతి, అయమస్సా **మంసకల్యాణతా**. వీసతి పన నఖపత్తాని మంసతో అముత్తట్ఠానే లాఖారసపూరితాని వియ ముత్తట్ఠానే ఖీరధారాసదిసాని హోన్తి, అయమస్సా **నహారుకల్యాణతా**. ద్వత్తింస దన్తా సుఫుసితా సుధోతవజిరపన్తి వియ ఖాయన్తి, అయమస్సా

అట్ఠికల్యాణతా. వీసతివస్ససతికాపి సమానా సోళసవస్సుద్దేసికా వియ హోతి నివలిపలితా, అయమస్సా **వయకల్యాణతా**. ఇతి ఇమేహి పఞ్చహి కల్యాణేహి సమన్నాగతత్తా జనపదకల్యాణీతి వుచ్చతి.

తువటన్తి సీఘం. సోపి భగవన్తం "పత్తం గణ్హథా"తి వత్తుం అవిసహమానో విహారంయేవ అగమాసీతి. సో కిర తథాగతే గారవేన "పత్తం వో భన్తే గణ్హథా"తి వత్తుం నాసక్ఖి. ఏవం పన చిన్తేసి "సోపానసీసే పత్తం గణ్హిస్సతీ"తి. సత్థా తస్మిమ్పి ఠానే న గణ్హి. ఇతరో "సోపానపాదమూలే గణ్హిస్సతీ"తి చిన్తేసి. సత్థా తత్థాపి న గణ్హి. ఇతరో "రాజఙ్గణే గణ్హిస్సతీ"తి చిన్తేసి. సత్థా తత్థాపి న గణ్హి. కుమారో నివత్తితుకామో అరుచియా గచ్ఛన్తో సత్థు గారవేన "పత్తం గణ్హథా"తి వత్తుమ్పి అసక్కోన్తో "ఇధ గణ్హిస్సతి, ఏత్థ గణ్హిస్సతీ"తి చిన్తేన్తో గచ్ఛతి. జనపదకల్యాణియా చ వుత్తవచనం తస్స హదయే తిరియం పతిత్వా వియ ఠితం. నన్దకుమారఞ్హి అభిసేకమఙ్గలం న తథా పీళేసి, యథా జనపదకల్యాణియా వుత్తవచనం, తేనస్స చిత్తసన్తాపో బలవా అహోసి. అథ నం "ఇమస్మిం ఠానే నివత్తిస్సతి, ఇమస్మిం ఠానే నివత్తిస్సతీ"తి చిన్తేన్తమేవ సత్థా విహారం నేత్వా "పబ్బజిస్ససి నన్దా"తి ఆహ. సో బుద్ధగారవేన "న పబ్బజిస్సామీ"తి అవత్వా "ఆమ పబ్బజిస్సామీ"తి ఆహ. సత్థా "తేన హి నన్దం పబ్బాజేథా"తి వత్వా పబ్బాజేసి. తేన వుత్తం "**అనిచ్ఛమానంయేవ భగవా పబ్బాజేసీ**"తి. "సత్థా కపిలపురం గన్త్వా తతియదివసే నన్దం పబ్బాజేసీ"తి **ధమ్మపదట్ఠకథాయం** (ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౨ నన్దత్థేరవత్థు) వుత్తం, **అఙ్గుత్తరనికాయట్ఠకథాయం** (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౩౦) పన –

> "మహాసత్తోపి సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో లోకానుగ్గహం కరోన్తో రాజగహతో కపిలవత్థుం గన్త్వా పఠమదస్సనేనేవ పితరం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసి, పునదివసే పితు నివేసనం గన్త్వా రాహులమాతాయ ఓవాదం కత్వా సేసజనస్సపి ధమ్మం కథేసి, పునదివసే నన్దకుమారస్స అభిసేకగేహప్పవేసనఆవాహమఙ్గలేసు వత్తమానేసు తస్స నివేసనం గన్త్వా కుమారం పత్తం గాహాపేత్వా పబ్బాజేతుం విహారాభిముఖో పాయాసీ"తి –

వుత్తం, ఇధ పన "భగవా కపిలపురం ఆగన్త్వా దుతియదివసే నన్దం పబ్బాజేసీ"తి వుత్తం, సబ్బమ్పేతం ఆచరియేన తంతంభాణకానం తథా తథా అనుస్సవవసేన పరిహరిత్వా ఆగతభావతో తత్థ తత్థ తథా తథా వుత్తన్తి నత్థేత్థ ఆచరియవచనే పుబ్బాపరవిరోధో.

బ్రహ్మరూపవణ్ణన్తి బ్రహ్మరూపసమానరూపం. **త్యస్సాతి** తే అస్స. **వట్టానుగత**న్తి వట్టపరియాపన్నం. **సవిఘాత**న్తి దుక్ఖసహితత్తా సవిఘాతం, సదుక్ఖన్తి అత్థో. **సత్తవిధం అరియధన**న్తి –

> "సద్ధాధనం సీలధనం, హిరిఓత్తప్పియం ధనం;
>
> సుతధనఞ్చ చాగో చ, పఞ్ఞా వే సత్తమం ధన"న్తి. (అ॰ ని॰ ౭.౫-౬) –

ఏవం వుత్తం సత్తవిధం అరియధనం. **ఉఞ్ఛాచరియాయా**తి భిక్ఖాచరియాయ. పుత్తసినేహో ఉప్పజ్జమానో సకలసరీరం ఖోభేత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ తిట్ఠతీతి ఆహ "**పుత్తపేమం భన్తే...పే.... అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ తిట్ఠతీ**"తి. పుత్తసినేహో హి బలవభావతో సహజాతపీతివేగస్స సవిప్ఫారతాయ తంసముట్ఠానరూపధమ్మేహి ఫరణవసేన సకలసరీరం ఆలోళేత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ తిట్ఠతి. **యత్ర హి నామా**తి యో నామ. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

రాహులవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సిక్ఖాపదదణ్డకమ్మవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౬. అనుజానామి, భిక్ఖవే, సామణేరానం దస సిక్ఖాపదానీతిఆదీసు సిక్ఖితబ్బాని పదాని **సిక్ఖాపదాని,** సిక్ఖాకోట్ఠాసాతి అత్థో. సిక్ఖాయ వా పదాని సిక్ఖాపదాని, అధిసీలఅధిచిత్తఅధిపఞ్ఞాసిక్ఖాయ అధిగముపాయాతి అత్థో. అత్థతో పన కామావచరకుసలచిత్తసమ్పయుత్తా విరతియో, తంసమ్పయుత్తధమ్మా పనేత్థ తగ్గహణేనేవ గహేతబ్బా. సరసేనేవ పతనసభావస్స అన్తరా ఏవ అతిపాతనం అతిపాతో, సణికం పతితుం అదత్వా సీఘం పాతనన్తి అత్థో. అతిక్కమ్మ వా సత్థాదీహి అభిభవిత్వా పాతనం అతిపాతో, పాణస్స అతిపాతో **పాణాతిపాతో,** పాణవధో పాణఘాతోతి వుత్తం హోతి. **పాణో**తి చేత్థ వోహారతో సత్తో, పరమత్థతో జీవితిన్ద్రియం. తస్మిం పన పాణే పాణసఞ్ఞినో జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకఉపక్కమసముట్ఠాపికా కాయవచీద్వారానం అఞ్ఞతరప్పవత్తా వధకచేతనా పాణాతిపాతో, తతో **పాణాతిపాతా**.

వేరమణీతి వేరహేతుతాయ వేరసఞ్ఞితం పాణాతిపాతాదిపాపధమ్మం మణతి, "మయి ఇధ ఠితాయ కథమాగచ్ఛసీ"తి వా తజ్జేన్తీ వియ నీహరతీతి వేరమణీ. విరమతి ఏతాయాతి వా విరమణీతి వత్తబ్బే నిరుత్తినయేన "వేరమణీ"తి వుత్తం. అత్థతో పన **వేరమణీ**తి కామావచరకుసలచిత్తసమ్పయుత్తా విరతియో. సా "పాణాతిపాతాదిం విరమన్తస్స యా తస్మిం సమయే పాణాతిపాతా ఆరతి విరతి పటివిరతి వేరమణీ అకిరియా అకరణం అనజ్ఝాపత్తి వేలానతిక్కమో సేతుఘాతో"తి ఏవమాదినా నయేన **విభఙ్గే** (విభ॰ ౭౦౪) వుత్తా. కామఞ్చేసా వేరమణీ నామ లోకుత్తరాపి అత్థి, ఇధ పన సమాదానవసప్పవత్తా విరతి అధిప్పేతాతి లోకుత్తరాయ విరతియా సమాదానవసేన పవత్తిఅసమ్భవతో కామావచరకుసలచిత్తసమ్పయుత్తా విరతియో గహేతబ్బా.

అదిన్నాదానా వేరమణీతిఆదీసు అదిన్నస్స ఆదానం **అదిన్నాదానం,** పరస్సహరణం, థేయ్యం చోరికాతి వుత్తం హోతి. తత్థ **అదిన్న**న్తి పరపరిగ్గహితం. యత్థ పరో యథాకామకారితం ఆపజ్జన్తో అదణ్డారహో అనుపవజ్జో చ హోతి, తస్మిం పన పరపరిగ్గహితే పరపరిగ్గహితసఞ్ఞినో తదాదాయకఉపక్కమసముట్ఠాపికా థేయ్యచేతనా అదిన్నాదానం.

అబ్రహ్మచరియం నామ అసేట్ఠచరియం ద్వయంద్వయసమాపత్తి. సా హి "అప్పస్సాదా కామా బహుదుక్ఖా బహుపాయాసా, ఆదీనవో ఏత్థ భియ్యో"తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౧౭౭; ౨.౪౨) హీళితత్తా అసేట్ఠా అప్పసత్థా చరియాతి వా అసేట్ఠానం నిహీనానం ఇత్థిపురిసానం చరియాతి వా అసేట్ఠచరియం, అసేట్ఠచరియత్తా అబ్రహ్మచరియన్తి చ వుచ్చతి , అత్థతో పన అసద్ధమ్మసేవనాధిప్పాయేన కాయద్వారప్పవత్తా మగ్గేనమగ్గప్పటిపత్తిసముట్ఠాపికా చేతనా అబ్రహ్మచరియం.

ముసాతి అభూతం అతచ్ఛం వత్థు, **వాదో**తి తస్స భూతతో తచ్ఛతో విఞ్ఞాపనం. లక్ఖణతో పన అతథం వత్థుం తథతో పరం విఞ్ఞాపేతుకామస్స తథావిఞ్ఞత్తిసముట్ఠాపికా చేతనా **ముసావాదో** ముసా వదీయతి వుచ్చతి ఏతాయాతి కత్వా.

సురామేరయమజ్జప్పమాదట్ఠానాతి ఏత్థ **సురా**తి పూవసురా పిట్ఠసురా ఓదనసురా కిణ్ణపక్ఖిత్తా సమ్భారసంయుత్తాతి పఞ్చ సురా. **మేరయ**న్తి పుప్ఫాసవో ఫలాసవో మధ్వాసవో గుళాసవో సమ్భారసంయుత్తోతి పఞ్చ ఆసవా. తత్థ పూవే భాజనే పక్ఖిపిత్వా తజ్జం ఉదకం దత్వా మద్దిత్వా కతా **పూవసురా**. ఏవం సేససురాపి. **కిణ్ణా**తి పన తస్సా సురాయ బీజం వుచ్చతి, యే సురామోదకాతి వుచ్చన్తి, తే పక్ఖిపిత్వా కతా **కిణ్ణపక్ఖిత్తా**. హరీతకీసాసపాదినానాసమ్భారేహి సంయోజితా

సమ్భారసంయుత్తా. మధుకతాలనాళికేరాదిపుప్ఫరసో చిరపరివాసితో **పుప్ఫాసవో**. పనసాదిఫలరసో **ఫలాసవో**. ముద్దికారసో **మధ్వాసవో**. ఉచ్ఛురసో **గుళాసవో**. హరీతకఆమలకకటుకభణ్డాదినానాసమ్భారానం రసో చిరపరివాసితో **సమ్భారసంయుత్తో**. తం సబ్బమ్పి మదకరణవసేన **మజ్జం** పివన్తం మదయతీతి కత్వా. **పమాదట్ఠాన**న్తి పమాదకారణం. యాయ చేతనాయ తం మజ్జం పివన్తి, తస్సా ఏతం అధివచనం. సురామేరయమజ్జే పమాదట్ఠానం సురామేరయమజ్జప్పమాదట్ఠానం, తస్మా **సురామేరయమజ్జప్పమాదట్ఠానా**.

వికాలభోజనాతి అరుణుగ్గమనతో పట్ఠాయ యావ మజ్ఝన్హికా. అయం బుద్ధాదీనం అరియానం ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణో భోజనస్స కాలో నామ, తదఞ్ఞో వికాలో. భుఞ్జితబ్బట్ఠేన భోజనం, యాగుభత్తాది సబ్బం యావకాలికవత్థు. యథా చ "రత్తూపరతో"తి (దీ. ౧.౧౦, ౧౯౪; మ. ని. ౧.౨౯౩; ౩.౧౪) ఏత్థ రత్తియా భోజనం రత్తీతి ఉత్తరపదలోపేన వుచ్చతి, ఏవమేత్థ భోజనజ్ఝోహరణం భోజనన్తి. వికాలే భోజనం వికాలభోజనం, తతో **వికాలభోజనా,** వికాలే యావకాలికవత్థుస్స అజ్ఝోహరణాతి అత్థో. అథ వా న ఏత్థ కమ్మసాధనో భుఞ్జితబ్బత్థవాచకో భోజనసద్దో, అథ ఖో భావసాధనో అజ్ఝోహరణత్థవాచకో గహేతబ్బో , తస్మా వికాలే భోజనం అజ్ఝోహరణం వికాలభోజనం. కస్స పన అజ్ఝోహరణన్తి? యామకాలికాదీనం అనుఞ్ఞాతత్తా వికాలభోజన-సద్దస్స వా యావకాలికజ్ఝోహరణే నిరుళ్హత్తా యావకాలికస్సాతి విఞ్ఞాయతి, అత్థతో పన కాయద్వారప్పవత్తా వికాలే యావకాలికజ్ఝోహరణచేతనా "వికాలభోజన"న్తి వేదితబ్బా.

నచ్చగీతవాదితవిసూకదస్సనాతి ఏత్థ సాసనస్స అననులోమత్తా విసూకం పటాణీభూతం దస్సనన్తి విసూకదస్సనం. నచ్చాదీనఞ్హి దస్సనం సఛన్దరాగప్పవత్తితో సజ్ఝేపతో "సబ్బపాపస్స అకరణ"న్తిఆదినయప్పవత్తం (దీ. ని. ౨.౯౦; ధ. ప. ౧౮౩) భగవతో సాసనం న అనులోమేతి. నచ్చఞ్చ గీతఞ్చ వాదితఞ్చ విసూకదస్సనఞ్చ **నచ్చగీతవాదితవిసూకదస్సనం**. అత్తనా పయోజియమానం పరేహి పయోజాపియమానఞ్చేత్థ నచ్చం నచ్చభావసామఞ్ఞతో పాళియం ఏకేనేవ నచ్చ-సద్దేన గహితం, తథా గీతవాదిత-సద్దేహి గాయనగాయాపనవాదనవాదాపనాని, తస్మా అత్తనా నచ్చననచ్చాపనాదివసేన నచ్చా చ గీతా చ వాదితా చ అన్తమసో మయూరనచ్చాదివసేనపి పవత్తానం నచ్చాదీనం విసూకభూతా దస్సనా చ వేరమణీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. నచ్చాదీని అత్తనా పయోజేతుం వా పరేహి పయోజాపేతుం వా పయుత్తాని పస్సితుం వా నేవ భిక్ఖూనం న భిక్ఖునీనం వట్టతి. దస్సనేన చేత్థ సవనమ్పి సఙ్గహితం విరూపేకసేసనయేన. యథా సకం విసయఆలోచనసభావతాయ వా పఞ్చన్నం విఞ్ఞాణానం సవనకిరియాయపి దస్సనసఙ్ఖేపసమ్భవతో "దస్సనా" ఇచ్చేవ వుత్తం. తేనేవ వుత్తం "పఞ్చహి విఞ్ఞాణేహి న కఞ్చి ధమ్మం పటివిజానాతి అఞ్ఞత్ర అభినిపాతమత్తా"తి. దస్సనకమ్యతాయ ఉపసఙ్కమిత్వా పస్సతో ఏవ చేత్థ వీతిక్కమో హోతి, ఠితనిసిన్నసయనోకాసే పన ఆగతం గచ్ఛన్తస్స వా ఆపాథగతం పస్సతో సియా సంకిలేసో, న వీతిక్కమో.

మాలాగన్ధవిలేపనధారణమణ్డనవిభూసనట్ఠానాతి ఏత్థ **మాలా**తి యం కిఞ్చి పుప్ఫం. కిఞ్చాపి హి మాలా-సద్దో లోకే బద్ధమాలవాచకో, సాసనే పన రుళ్హియా పుప్ఫేసుపి వుత్తో, తస్మా యం కిఞ్చి పుప్ఫం బద్ధమబద్ధం వా, తం సబ్బం "మాలా"తి దట్ఠబ్బం. **గన్ధ**న్తి వాసచుణ్ణధూమాదికం విలేపనతో అఞ్ఞం యం కిఞ్చి గన్ధజాతం. **విలేపన**న్తి విలేపనత్థం పిసిత్వా పటియత్తం యం కిఞ్చి ఛవిరాగకరణం. పిళన్ధనం **ధారణం,** ఊనట్ఠానపూరణం **మణ్డనం,** గన్ధవసేన ఛవిరాగవసేన చ సాదియనం **విభూసనం**. తేనేవ **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౦) **మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయఞ్చ** (మ. ని. అట్ఠ. ౧.౨౯౩) "పిళన్ధన్తో ధారేతి నామ, ఊనట్ఠానం పూరేన్తో మణ్డేతి నామ, గన్ధవసేన ఛవిరాగవసేన చ సాదియన్తో విభూసేతి

నామా”తి వుత్తం. **పరమత్థజోతికాయం** పన **ఖుద్దకట్ఠకథాయం** (ఖు॰ పా॰ అట్ఠ॰ ౨.పచ్ఛిమపఞ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “మాలాదీసు ధారణాదీని యథాసఙ్ఖ్యం యోజేతబ్బానీ”తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. **ఠానం** వుచ్చతి కారణం, తస్మా యాయ దుస్సీల్యచేతనాయ తాని మాలాధారణాదీని మహాజనో కరోతి, సా ధారణమణ్డనవిభూసనట్ఠానం.

ఉచ్చాసయనమహాసయనాతి ఏత్థ **ఉచ్చా**తి ఉచ్చ-సద్దేన సమానత్థం ఏకం సద్దన్తరం. సేతి ఏత్థాతి సయనం, ఉచ్చాసయనఞ్చ మహాసయనఞ్చ **ఉచ్చాసయనమహాసయనం. ఉచ్చాసయనం** వుచ్చతి పమాణాతిక్కన్తం మఞ్చాది. **మహాసయనం** అకప్పియత్థరణేహి అత్థతం ఆసన్దాది. ఆసనఞ్చేత్థ సయనేనేవ సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. యస్మా పన ఆధారే పటిక్ఖిత్తే తదాధారా కిరియా పటిక్ఖిత్తావ హోతి, తస్మా “ఉచ్చాసయనమహాసయనా” ఇచ్చేవ వుత్తం, అత్థతో పన తదుపభోగభూతనిసజ్జానిపజ్జనేహి విరతి దస్సితాతి దట్ఠబ్బా. అథ వా ఉచ్చాసయనమహాసయనసయనాతి ఏతస్మిం అత్థే ఏకసేసనయేన అయం నిద్దేసో కతో యథా “నామరూపపచ్చయా సళాయతన”న్తి, ఆసనకిరియాపుబ్బకత్తా సయనకిరియాయ సయనగ్గహణేనేవ ఆసనమ్పి గహితన్తి వేదితబ్బం.

జాతరూపరజతపటిగ్గహణాతి ఏత్థ **జాతరూప**న్తి సువణ్ణం. **రజత**న్తి కహాపణో లోహమాసకో జతుమాసకో దారుమాసకోతి యే వోహారం గచ్ఛన్తి, తస్స ఉభయస్సపి పటిగ్గహణం జాతరూపరజతపటిగ్గహణం. తివిధఞ్చేత్థ పటిగ్గహణం కాయేన వాచాయ మనసాతి. తత్థ కాయేన పటిగ్గహణం ఉగ్గణ్హనం, వాచాయ పటిగ్గహణం ఉగ్గహాపనం, మనసా పటిగ్గహణం సాదియనం. తివిధమ్పి పటిగ్గహణం సామఞ్ఞనిద్దేసేన ఏకసేసనయేన వా గహేత్వా “పటిగ్గహణా”తి వుత్తం, తస్మా నేవ ఉగ్గహేతుం న ఉగ్గహాపేతుం న ఉపనిక్ఖిత్తం వా సాదితుం వట్టతి. ఇమాని పన దస సిక్ఖాపదాని గహట్ఠానమ్పి సాధారణాని. వుత్తఞ్హేతం **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧౩) “ఉపాసకఉపాసికానం నిచ్చసీలవసేన పఞ్చ సిక్ఖాపదాని, సతి వా ఉస్సాహే దస, ఉపోసథఙ్గవసేన అట్ఠాతి ఇదం గహట్ఠసీల”న్తి. ఏత్థ హి **దసా**తి సామణేరేహి రక్ఖితబ్బసీలమాహ ఘటికారాదీనం వియ. **పరమత్థజోతికాయం** పన **ఖుద్దకట్ఠకథాయం** (ఖు॰ పా॰ అట్ఠ॰ ౨.సాధారణవిసేసవవత్థాన) “ఆదితో ద్వే చతుత్థపఞ్చమాని ఉపాసకానం సామణేరానఞ్చ సాధారణాని నిచ్చసీలవసేన, ఉపోసథసీలవసేన పన ఉపాసకానం సత్తమట్ఠమం చేకం అఙ్గం కత్వా సబ్బపచ్ఛిమవజ్జాని సబ్బానిపి సామణేరేహి సాధారణాని, పచ్ఛిమం పన సామణేరానమేవ విసేసభూత”న్తి వుత్తం, తం “సతి వా ఉస్సాహే దసా”తి ఇమినా న సమేతి. **నాసనవత్థూ**తి లిఙ్గనాసనాయ వత్థు, అధిట్ఠానం కారణన్తి వుత్తం హోతి.

౧౦౭. కిన్తీతి కేన ను ఖో ఉపాయేన. “**అత్తనో పరివేణ**న్తి ఇదం పుగ్గలికం సన్ధాయ వుత్త”న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అయమేత్థ గణ్ఠిపదకారానం అధిప్పాయో – “వస్సగ్గేన పత్తసేనాసన”న్తి ఇమినా తస్స వస్సగ్గేన పత్తం సఙ్ఘికసేనాసనం వుత్తం, “అత్తనో పరివేణ”న్తి ఇమినాపి తస్సేవ పుగ్గలికసేనాసనం వుత్తన్తి. అయం పనేత్థ అమ్హాకం ఖన్తి – “యత్థ వా వసతీ”తి ఇమినా సఙ్ఘికం వా హోతు పుగ్గలికం వా, తస్స నిబద్ధవసనకసేనాసనం వుత్తం. “యత్థ వా పటిక్కమతీ”తి ఇమినా పన యం ఆచరియస్స ఉపజ్ఝాయస్స వా వసనట్ఠానం ఉపట్ఠానాదినిమిత్తం నిబద్ధం పవిసతి, తం ఆచరియుపజ్ఝాయానం వసనట్ఠానం వుత్తం. తస్మా తదుభయం దస్సేతుం “**ఉభయేనపి అత్తనో పరివేణఞ్చ వస్సగ్గేన పత్తసేనాసనఞ్చ వుత్త**”న్తి ఆహ. తత్థ **అత్తనో పరివేణ**న్తి ఇమినా ఆచరియుపజ్ఝాయానం వసనట్ఠానం దస్సితం, **వస్సగ్గేన పత్తసేనాసన**న్తి ఇమినా పన తస్స వసనట్ఠానం. తదుభయమ్పి సఙ్ఘికం వా హోతు పుగ్గలికం వా, ఆవరణం కాతబ్బమేవాతి. **ముఖద్వారిక**న్తి ముఖద్వారేన భుఞ్జితబ్బం. **దణ్డకమ్మం కత్వా**తి దణ్డకమ్మం యోజేత్వా. దణ్డేన్తి వినేన్తి ఏతేనాతి దణ్డో, సోయేవ కాతబ్బత్తా కమ్మన్తి **దణ్డకమ్మం,** ఆవరణాది.

సిక్ఖాపదదణ్డకమ్మవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనాపుచ్ఛావరణవత్థుఆదికథావణ్ణనా

౧౦౮. దణ్డకమ్మమస్స కరోథాతి అస్స దణ్డకమ్మం యోజేథ ఆణాపేథ. **దణ్డకమ్మన్తి** వా నిగ్గహకమ్మం, తస్మా నిగ్గహమస్స కరోథాతి వుత్తం హోతి. ఏస నయో సబ్బత్థ ఈదిసేసు ఠానేసు. **సేనాసనగ్గాహో చ పటిప్పస్సమ్భతీతి** ఇమినా చ ఛిన్నవస్సో చ హోతీతి దీపేతి. **సచే ఆకిణ్ణదోసోవ హోతి, ఆయతిం సంవరే న తిట్ఠతి, నిక్కడ్ఢితబ్బోతి** ఏత్థ సచే యావతతియం వుచ్చమానో న ఓరమతి, సఙ్ఘం అపలోకేత్వా నాసేతబ్బో. పున పబ్బజ్జం యాచమానోపి అపలోకేత్వా పబ్బాజేతబ్బోతి వదన్తి. **పచ్ఛిమికాయ వస్సావాసికం లచ్ఛతీతి** పచ్ఛిమికాయ పున వస్సం ఉపగతత్తా లచ్ఛతి. **అపలోకేత్వా లాభో దాతబ్బోతి** ఛిన్నవస్సతాయ వుత్తం. **ఇతరాని పఞ్చ సిక్ఖాపదానీతి** వికాలభోజనాదీని పఞ్చ. **అచ్చయం దేసాపేతబ్బోతి** "అచ్చయో మం, భన్తే, అచ్చగమా"తిఆదినా నయేన దేసాపేతబ్బో.

అనాపుచ్ఛావరణవత్థుఆదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పణ్డకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౯. పణ్డకవత్థుమ్హి "యో కాళపక్ఖే ఇత్థీ హోతి, జుణ్హపక్ఖే పురిసో, అయం **పక్ఖపణ్డకో**"తి కేచి వదన్తి, అట్ఠకథాయం పన "కాళపక్ఖే పణ్డకో హోతి, జుణ్హపక్ఖే పనస్స పరిళాహో వూపసమ్మతీ"తి అపణ్డకపక్ఖే పరిళాహవూపసమస్సేవ వుత్తత్తా పణ్డకపక్ఖే ఉస్సన్నపరిళాహతా పణ్డకభావాపత్తీతి విఞ్ఞాయతి, తస్మా ఇదమేవేత్థ సారతో పచ్చేతబ్బం. ఇత్థిభావో పుమ్భావో వా నత్థి ఏతస్సాతి **అభావకో. తస్మిం యేవస్స పక్ఖే పబ్బజ్జా వారితాతి** ఏత్థ "అపణ్డకపక్ఖే పబ్బాజేత్వా పణ్డకపక్ఖే నాసేతబ్బో"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "అపణ్డకపక్ఖే పబ్బజితో సచే కిలేసక్ఖయం పాపుణాతి, న నాసేతబ్బో"తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తం పణ్డకస్స కిలేసక్ఖయాసమ్భవతో ఖీణకిలేసస్స చ పణ్డకభావానుపపత్తితో. అహేతుకపటిసన్ధికథాయఞ్హి అవిసేసేన పణ్డకస్స అహేతుకపటిసన్ధితా వుత్తా. ఆసిత్తఉసూయపక్ఖపణ్డకానఞ్చ పటిసన్ధితో పట్ఠాయేవ పణ్డకసభావో, న పవత్తియంయేవాతి వదన్తి. తేనేవ అహేతుకపటిసన్ధినిద్దేసే జచ్చన్ధబధిరాదయో వియ పణ్డకో జాతిసద్దేన విసేసేత్వా న నిద్దిట్ఠో. ఇధాపి చతుత్థపారాజికసంవణ్ణనాయం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౩౩) "అభబ్బపుగ్గలే దస్సేన్తేన పణ్డకతిరచ్ఛానగతఉభతోబ్యఞ్జనకా తయో వత్థువిపన్నా అహేతుకపటిసన్ధికా, తేసం సగ్గో అవారితో, మగ్గో పన వారితో"తి అవిసేసేన వుత్తం.

పణ్డకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

థేయ్యసంవాసకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౦. థేయ్యసంవాసకవత్థుమ్హి **కోలఞ్ఞాతి** మాతువంసే పితువంసే చ జాతా మాతాపితుప్పభుతిసబ్బఞాతయో. థేయ్యాయ సంవాసో ఏతస్సాతి **థేయ్యసంవాసకో**. సో చ న సంవాసమత్తస్సేవ థేనకో ఇధాధిప్పేతో, అథ ఖో లిఙ్గస్స తదుభయస్స చ థేనకోపీతి ఆహ "**తయో థేయ్యసంవాసకా**"తిఆది. **న యథావుడ్ఢం వన్దనం సాదియతీతి** యథావుడ్ఢం భిక్ఖూనం వా సామణేరానం వా వన్దనం న సాదియతి. **యథావుడ్ఢం వన్దనం సాదియతీతి** అత్తనా ముసావాదం కత్వా

దస్సితవస్సానురూపం యథావుడ్ఢం వన్దనం సాదియతి. **భిక్ఖువస్సగణనాదికో**తి ఇమినా న ఏకకమ్మాదికోవ ఇధ సంవాసో నామాతి దస్సేతి.

రాజ...పే.... భయేనాతి ఏత్థ **భయ**-సద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో "రాజభయేన దుబ్భిక్ఖభయేనా"తిఆదినా . **సంవాసం నాధివాసేతి, యావ సో సుద్ధమానసో**తి రాజభయాదీహి గహితలిఙ్గతాయ సో సుద్ధమానసో యావ సంవాసం నాధివాసేతీతి అత్థో. యో హి రాజభయాదిం వినా కేవలం భిక్ఖూ వఞ్చేత్వా తేహి సద్ధిం సంవసితుకామతాయ లిఙ్గం గణ్హాతి, సో అసుద్ధచిత్తతాయ లిఙ్గగ్గహణేనేవ థేయ్యసంవాసకో నామ హోతి. అయం పన తాదిసేన అసుద్ధచిత్తేన భిక్ఖూ వఞ్చేతుకామతాయ అభావతో యావ సంవాసం నాధివాసేతి, తావ థేయ్యసంవాసకో నామ న హోతి. తేనేవ "రాజభయాదీహి గహితలిఙ్గానం 'గిహీ మం సమణోతి జానన్తూ'తి వఞ్చనాచిత్తే సతిపి భిక్ఖూనం వఞ్చేతుకామతాయ అభావా దోసో న జాతో"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "వూపసన్తభయతా ఇధ సుద్ధచిత్తతా"తి వదన్తి, ఏవఞ్చ సతి సో వూపసన్తభయో యావ సంవాసం నాధివాసేతి, తావ థేయ్యసంవాసకో న హోతీతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి. ఇమస్మిఞ్చ అత్థే విఞ్ఞాయమానే అవూపసన్తభయస్స సంవాససాదియనేపి థేయ్యసంవాసకతా న హోతీతి ఆపజ్జేయ్య, న చ అట్ఠకథాయం అవూపసన్తభయస్స సంవాససాదియనేపి అథేయ్యసంవాసకతా దస్సితా. **సబ్బపాసణ్డియభత్తాని భుఞ్జన్తో**తి చ ఇమినా అవూపసన్తతయేనపి సంవాసం అసాదియన్తేనేవ వసితబ్బన్తి దీపేతి. తేనేవ **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం "యస్మా విహారం ఆగన్త్వా సఙ్ఘికం గణ్హన్తస్స సంవాసం పరిహరితుం దుక్కరం, తస్మా సబ్బపాసణ్డియభత్తాని భుఞ్జన్తోతి ఇదం వుత్త"న్తి, తస్మా రాజభయాదీహి గహితలిఙ్గతాయేవేత్థ సుద్ధచిత్తతాతి గహేతబ్బం.

సబ్బపాసణ్డియభత్తానీతి సబ్బసామయికానం సాధారణం కత్వా వీథిచతుక్కాదీసు ఠపేత్వా దాతబ్బభత్తాని. **కాయపరిహారియానీ**తి కాయేన పరిహరితబ్బాని. **అబ్భుగ్గచ్ఛన్తీ**తి అభిముఖం గచ్ఛన్తి. **కమ్మన్తానుట్ఠానేనా**తి కసిగోరక్ఖాదికమ్మకరణేన. **తదేవ పత్తచీవరం ఆదాయ విహారం గచ్ఛతీ**తి చీవరాని నివాసనపారుపనవసేన ఆదాయ పత్తఞ్చ అంసకూటే లగ్గేత్వా విహారం గచ్ఛతి. **నాపి సయం జానాతీ**తి "యో ఏవం పబ్బజతి, సో థేయ్యసంవాసకో నామ హోతీ"తి వా "ఏవం కాతుం న లభతీ"తి వా "ఏవం పబ్బజితో సమణో న హోతీ"తి వా న జానాతి. **యో ఏవం పబ్బజతి, సో థేయ్యసంవాసకో నామ హోతీ**తి ఇదం పన నిదస్సనమత్తం. **అనుపసమ్పన్నకాలేయేవా**తి ఇమినా ఉపసమ్పన్నకాలే సుత్వా సచేపి నారోచేతి, థేయ్యసంవాసకో న హోతీతి దీపేతి.

సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ...పే.... థేయ్యసంవాసకో న హోతీతి ఇదం భిక్ఖూహి దిన్నలిఙ్గస్స అపరిచ్చత్తత్తా న లిఙ్గథేనకో హోతి, లిఙ్గానురూపస్స సంవాసస్స సాదితత్తా నాపి సంవాసథేనకో హోతీతి వుత్తం. **ఏకో భిక్ఖు కాసాయే సఉస్సాహోవ ఓదాతం నివాసేత్వా**తి ఏత్థాపి ఇదమేవ కారణం దట్ఠబ్బం. పరతో **సామణేరో సలిఙ్గే ఠితో**తిఆదినా సామణేరస్స వుత్తవిధానేసుపి అథేయ్యసంవాసకపక్ఖే అయమేవ నయో. **భిక్ఖునియాపి ఏసేవ నయో**తి వుత్తమేవత్థం "**సాపి హి గిహిభావం పత్థయమానా**"తిఆదినా విభావేతి. **యో కోచి వుడ్ఢపబ్బజితో**తి సామణేరం సన్ధాయ వుత్తం. **మహాపేళాదీసూ**తి ఏతేన గిహిసన్తకం దస్సితం. **సయం సామణేరోవ...పే.... థేయ్యసంవాసకో న హోతీ**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి థేయ్యసంవాసకో న హోతి, పారాజికం పన ఆపజ్జతియేవ. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

థేయ్యసంవాసకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

తిత్థియపక్కన్తకకథావణ్ణనా

తిత్థియపక్కన్తకకథాయం **తేసం లిఙ్గే ఆదిన్నమత్తే తిత్థియపక్కన్తకో హోతీ**తి "తిత్థియో భవిస్సామీ"తి గతస్స లిఙ్గగ్గహణేనేవ తేసం లద్ధిపి గహితాయేవ హోతీతి కత్వా వుత్తం. **కేనచి** పన "తేసం లిఙ్గే ఆదిన్నమత్తే లద్ధియా గహితాయపి అగ్గహితాయపి తిత్థియపక్కన్తకో హోతీ"తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బం. న హి "తిత్థియో భవిస్సామీ"తి గతస్స లిఙ్గసమ్పటిచ్ఛనతో అఞ్ఞం లద్ధిగ్గహణం నామ అత్థి. లిఙ్గసమ్పటిచ్ఛనేనేవ హి సో గహితలద్ధికో హోతి. తేనేవ "**వీమంసనత్థం కుసచీరాదీని...పే.... యావ న సమ్పటిచ్ఛతి, తావ తం లద్ధి రక్ఖతి. సమ్పటిచ్ఛితమత్తే తిత్థియపక్కన్తకో హోతీ**"తి వుత్తం. **నగ్గోవ ఆజీవకానం ఉపస్సయం గచ్ఛతి, పదవారే పదవారే దుక్కట**న్తి "ఆజీవకో భవిస్స"న్తి అసుద్ధచిత్తేన గమనపచ్చయా దుక్కటం వుత్తం. నగ్గేన హుత్వా గమనపచ్చయాపి దుక్కటా న ముచ్చతియేవ. **కూటవస్సం గణేన్తో**తి కూటవస్సం గణేత్వా సంవాసం సాదియన్తోతి అధిప్పాయో.

తిత్థియపక్కన్తకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧౧. తిరచ్ఛానగతవత్థు ఉత్తానమేవ.

మాతుఘాతకాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౨. మాతుఘాతకాదివత్థూసు **అపవాహన**న్తి అపగమనం, పతికరణన్తి అత్థో. యథా సమానజాతికస్స వికోపనే కమ్మం గరుతరం, న తథా విజాతికస్సాతి ఆహ "**మనుస్సిత్థిభూతా**"తి . పుత్తసమ్బన్ధేన మాతుపితుసమఞ్ఞా , దత్తకిత్తిమాదివసేనపి పుత్తవోహారో లోకే దిస్సతి, సో చ ఖో పరియాయతోతి నిప్పరియాయసిద్ధతం దస్సేతుం "**జనికా మాతా**"తి వుత్తం. యథా మనుస్సత్తభావే ఠితస్సేవ కుసలధమ్మానం తిక్ఖవిసదసూరభావాపత్తి యథా తం తిణ్ణమ్పి బోధిసత్తానం బోధిత్తయనిబ్బత్తియం, ఏవం మనుస్సత్తభావే ఠితస్సేవ అకుసలధమ్మానమ్పి తిక్ఖవిసదసూరభావాపత్తీతి ఆహ "**సయమ్పి మనుస్సజాతికేనేవా**"తి. చుతిఅనన్తరం ఫలం అనన్తరం నామ, తస్మిం అనన్తరే నియుత్తం, తంనిబ్బత్తనేన అనన్తరకరణసీలం, అనన్తరపయోజనం వా ఆనన్తరియం, తేన **ఆనన్తరియేన మాతుఘాతకకమ్మేన**. పితుఘాతకేపి యేన మనుస్సభూతో జనకో పితా సయమ్పి మనుస్సజాతికేనేవ సతా సఞ్చిచ్చ జీవితా వోరోపితో, అయం ఆనన్తరియేన పితుఘాతకకమ్మేన పితుఘాతకోతిఆదినా సబ్బం వేదితబ్బన్తి ఆహ "**పితుఘాతకేపి ఏసేవ నయో**"తి.

పరివత్తితలిఙ్గమ్పి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౧౨౮; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౭౫; విభ॰ అట్ఠ॰ ౮౦౯) మాతరం పితరం వా జీవితా వోరోపేన్తస్స ఆనన్తరియకమ్మం హోతియేవ. సతిపి హి లిఙ్గపరివత్తే సో ఏవ ఏకకమ్మనిబ్బత్తో భవఙ్గప్పబన్ధో జీవితిన్ద్రియప్పబన్ధో చ, నాఞ్ఞోతి. యో పన సయం మనుస్సో తిరచ్ఛానభూతం మాతరం వా పితరం వా, సయం వా తిరచ్ఛానభూతో మనుస్సభూతం, తిరచ్ఛానభూతోయేవ వా తిరచ్ఛానభూతం జీవితా వోరోపేతి, తస్స కమ్మం ఆనన్తరియం న హోతి, భారియం పన హోతి, ఆనన్తరియం ఆహచ్చేవ తిట్ఠతి. ఏళకచతుక్కం సఙ్గామచతుక్కం చోరచతుక్కఞ్చేత్థ కథేతబ్బం. "ఏళకం మారేమీ"తి అభిసన్ధినాపి హి ఏళకట్ఠానే ఠితం మనుస్సో మనుస్సభూతం మాతరం వా పితరం వా మారేన్తో ఆనన్తరియం ఫుసతి మరణాధిప్పాయేనేవ ఆనన్తరియవత్థునో వికోపితత్తా. ఏళకాభిసన్ధినా పన మాతాపితిఅభిసన్ధినా వా ఏళకం మారేన్తో ఆనన్తరియం న ఫుసతి ఆనన్తరియవత్థుఅభావతో. మాతాపితిఅభిసన్ధినా

మాతాపితరో మారేన్తో ఘుసతేవ. ఏస నయో ఇతరస్మిమ్పి చతుక్కద్వయే. యథా చ మాతాపితూసు, ఏవం అరహన్తేపి ఏతాని చతుక్కాని వేదితబ్బాని. సబ్బత్థ హి పురిమం అభిసన్ధిచిత్తం అప్పమాణం, వధకచిత్తం పన తదారమ్మణం జీవితిన్ద్రియఞ్చ ఆనన్తరియానానన్తరభావే పమాణం. కతానన్తరియకమ్మో చ "తస్స కమ్మస్స విపాకం పటిబాహిస్సామీ"తి సకలచక్కవాళం మహాచేతియప్పమాణేహి కఞ్చనథూపేహి పూరేత్వాపి సకలచక్కవాళం పూరేత్వా నిసిన్నస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వాపి బుద్ధస్స భగవతో సఙ్ఘాటికణ్ణం అముఞ్చన్తో విచరిత్వాపి కాయస్స భేదా నిరయమేవ ఉపపజ్జతి, పబ్బజ్జఞ్చ న లభతి.

౧౧౫. **ఇచ్ఛమానన్తి** ఓదాతవత్థవసనం ఇచ్ఛమానం. తేనేవాహ "**గిహిభావే సమ్పటిచ్ఛితమత్తేయేవా**"తి. సఙ్ఘభేదకకథావిత్థారో పరతో ఆవి భవిస్సతి. **చతున్నం కమ్మానన్తి** అపలోకనాదీనం చతున్నం కమ్మానం. **దుట్ఠచిత్తేనాతి** వుత్తమేవత్థం విభావేతి "**వధకచిత్తేనా**"తి. వధకచేతనాయ హి దూసితచిత్తం ఇధ దుట్ఠచిత్తం నామ. **లోహితం ఉప్పాదేతీతి** ఏత్థ తథాగతస్స అభేజ్జకాయతాయ పరూపక్కమేన చమ్మచ్ఛేదం కత్వా లోహితపగ్ఘరణం నామ నత్థి, సరీరస్స పన అన్తోయేవ ఏకస్మిం ఠానే లోహితం సమోసరతి, ఆఘాతేన పకుప్పమానం సఞ్చితం హోతి. దేవదత్తేన పవిద్ధసిలతో భిజ్జిత్వా గతసక్ఖలికాపి తథాగతస్స పాదన్తం పహరి, ఫరసునా పహటో వియ పాదో అన్తోలోహితోయేవ అహోసి. జీవకో పన తథాగతస్స రుచియా సత్థకేన చమ్మం ఛిన్దిత్వా తమ్హా ఠానా దుట్ఠలోహితం నీహరిత్వా ఫాసుమకాసి, తేనస్స పుఞ్ఞకమ్మమేవ అహోసి. తేనాహ "**జీవకో వియా**"తిఆది.

అథ యే పరినిబ్బుతే తథాగతే చేతియం భిన్దన్తి, బోధిం ఛిన్దన్తి, ధాతుమ్హి ఉపక్కమన్తి, తేసం కిం హోతీతి? భారియం కమ్మం హోతి ఆనన్తరియసదిసం. సధాతుకం పన థూపం వా పటిమం వా బాధమానం బోధిసాఖం ఛిన్దితుం వట్టతి. సచేపి తత్థ నిలీనా సకుణా చేతియే వచ్చం పాతేన్తి, ఛిన్దితుం వట్టతియేవ. పరిభోగచేతియతో హి సరీరచేతియం గరుతరం. చేతియవత్థుం భిన్దిత్వా గచ్ఛన్తే బోధిమూలేపి ఛిన్దిత్వా హరితుం వట్టతి. యా పన బోధిసాఖా బోధిఘరం బాధతి, తం గేహరక్ఖణత్థం ఛిన్దితుం న లభతి. బోధిఅత్థఞ్హి గేహం, న గేహత్థాయ బోధి. ఆసనఘరేపి ఏసేవ నయో. యస్మిం పన ఆసనఘరే ధాతు నిహితా హోతి, తస్స రక్ఖణత్థాయ బోధిసాఖం ఛిన్దితుం వట్టతి. బోధిజగ్గనత్థం ఓజోహరణసాఖం వా పూతిట్ఠానం వా ఛిన్దితుం వట్టతియేవ, సత్థు రూపకాయపటిజగ్గనే వియ పుఞ్ఞమ్పి హోతి.

మాతుఘాతకాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉభతోబ్యఞ్జనకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౬. **ఉభతో బ్యఞ్జనమస్స అత్థీతి ఉభతోబ్యఞ్జనకోతి** ఇమినా అసమానాధికరణవిసయో బాహిరత్థసమాసోయం, పురిమపదే చ విభత్తిఅలోపోతి దస్సేతి. **బ్యఞ్జనన్తి** చేత్థ ఇత్థినిమిత్తం పురిసనిమిత్తఞ్చ అధిప్పేతం. అథ ఉభతోబ్యఞ్జనకస్స ఏకమేవ ఇన్ద్రియం, ఉదాహు ద్వేతి? ఏకమేవ "యస్స ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి, తస్స పురిసిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి? నో. యస్స వా పన పురిసిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి, తస్స ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి? నో"తి (యమ॰ ౩.ఇన్ద్రియయమక.౧౮౮) ఏకస్మిం సన్తానే ఇన్ద్రియద్వయస్స పటిసిద్ధత్తా, తఞ్చ ఖో ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకస్స ఇత్థిన్ద్రియం, పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్స పురిసిన్ద్రియం. యది ఏవం దుతియబ్యఞ్జనకస్స అభావో ఆపజ్జతి. ఇన్ద్రియఞ్హి బ్యఞ్జనకారణం వుత్తం, తఞ్చ తస్స నత్థీతి? వుచ్చతే – న తస్స ఇన్ద్రియం దుతియబ్యఞ్జనకారణం. కస్మా? సదా అభావతో. ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకస్స హి యదా ఇత్థియా రాగచిత్తం ఉప్పజ్జతి,

తదా పురిసబ్యఞ్జనం పాకటం హోతి, ఇత్థిబ్యఞ్జనం పటిచ్ఛన్నం గుళ్హం హోతి, తథా ఇతరస్స ఇతరం. యది చ తేసం ఇన్ద్రియం దుతియబ్యఞ్జనకారణం భవేయ్య, సదాపి బ్యఞ్జనద్వయం తిట్ఠేయ్య, న పన తిట్ఠతి, తస్మా వేదితబ్బమేతం "న తస్స తం బ్యఞ్జనకారణం, కమ్మసహాయం పన రాగచిత్తమేవేత్థ కారణ"న్తి.

యస్మా చస్స ఏకమేవ ఇన్ద్రియం హోతి, తస్మా ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకో సయమ్పి గబ్భం గణ్హాతి, పరమ్పి గణ్హాపేతి. పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకో పరం గణ్హాపేతి, సయం పన న గణ్హాతి. యది పటిసన్ధియం పురిసలిఙ్గం, యది పటిసన్ధియం ఇత్థిలిఙ్గన్తి చ పటిసన్ధియం లిఙ్గసబ్భావో **కురున్దియం**వుత్తో, సో చ అయుత్తో. పవత్తియంయేవ హి ఇత్థిలిఙ్గాదీని సముట్ఠహన్తి, న పటిసన్ధియం. పటిసన్ధియం పన ఇన్ద్రియమేవ సముట్ఠాతి, న లిఙ్గాదీని. న చ ఇన్ద్రియమేవ లిఙ్గన్తి సక్కా వత్తుం ఇన్ద్రియలిఙ్గానం భిన్నసభావత్తా. వుత్తఞ్హేతం **అట్ఠసాలినియం** (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ ౬౩౨) –

> "ఇత్థత్తం ఇత్థిభావోతి ఉభయం ఏకత్థం, ఇత్థిసభావోతి అత్థో. అయం కమ్మజో పటిసన్ధిసముట్ఠితో. ఇత్థిలిఙ్గాది పన ఇత్థిన్ద్రియం పటిచ్చ పవత్తే సముట్ఠితం. యథా బీజే సతి బీజం పటిచ్చ బీజపచ్చయా రుక్ఖో వడ్ఢిత్వా సాఖావిటపసమ్పన్నో హుత్వా ఆకాసం పూరేత్వా తిట్ఠతి, ఏవమేవ ఇత్థిభావసఙ్ఖాతే ఇత్థిన్ద్రియే సతి ఇత్థిలిఙ్గాదీని హోన్తి. బీజం వియ హి ఇత్థిన్ద్రియం, బీజం పటిచ్చ వడ్ఢిత్వా ఆకాసం పూరేత్వా ఠితరుక్ఖో వియ ఇత్థిన్ద్రియం పటిచ్చ ఇత్థిలిఙ్గాదీని పవత్తే సముట్ఠహన్తి. తత్థ ఇత్థిన్ద్రియం న చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యం, మనోవిఞ్ఞేయ్యమేవ. ఇత్థిలిఙ్గాదీని చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యానిపి మనోవిఞ్ఞేయ్యానిపీ"తి.

తేనేవాహ "**తత్థ విచారణక్కమో విత్థారతో అట్ఠసాలినియా ధమ్మసఙ్గహట్ఠకథాయ వేదితబ్బో**"తి.

ఉభతోబ్యఞ్జనకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనుపజ్ఝాయకాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౭. సిక్ఖాపదం అపఞ్ఞత్తం హోతీతి ఇదేవ పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం సన్ధాయ వుత్తం. **ఉపజ్ఝం అగ్గాహాపేత్వా**తి "ఉపజ్ఝాయో మే, భన్తే, హోహీ"తి ఏవం ఉపజ్ఝం అగ్గాహాపేత్వా. కమ్మవాచాయ పన ఉపజ్ఝాయకిత్తనం కతంయేవాతి దట్ఠబ్బం. అఞ్ఞథా "పుగ్గలం న పరామసతీ"తి వుత్తకమ్మవిపత్తిసమ్భవతో కమ్మం కుప్పేయ్య, తేనేవ "ఉపజ్ఝాయం అకిత్తేత్వా"తి అవత్వా "ఉపజ్ఝం అగ్గాహాపేత్వా"ఇచ్చేవ వుత్తం. యథా చ అపరిపుణ్ణపత్తచీవరస్స ఉపసమ్పాదనకాలే కమ్మవాచాయ "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి అసన్తవత్థుం కిత్తేత్వా కమ్మవాచాయ కతాయపి ఉపసమ్పదా రుహతి, ఏవం "అయం బుద్ధరక్ఖితో ఆయస్మతో ధమ్మరక్ఖితస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి అసన్తం పుగ్గలం కిత్తేత్వా కేవలం సన్తపదనీహారేన కమ్మవాచాయ కతాయ ఉపసమ్పదా రుహతియేవాతి దట్ఠబ్బం. తేనేవాహ "**కమ్మం పన న కుప్పతీ**"తి. "న, భిక్ఖవే, అనుపజ్ఝాయకో ఉపసమ్పాదేతబ్బో, యో ఉపసమ్పాదేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఏత్తకమేవ వత్వా "సో చ పుగ్గలో అనుపసమ్పన్నో"తి అవుత్తత్తా కమ్మవిపత్తిలక్ఖణస్స చ అసమ్భవతో "**తం న గహేతబ్బ**"న్తి వుత్తం. "పఞ్చవగ్గకరణఞ్చే, భిక్ఖవే, కమ్మం పణ్డకపఞ్చమో కమ్మం కరేయ్య, అకమ్మం న చ కరణీయ"న్తిఆదివచనతో (మహావ॰ ౩౯౦) పణ్డకాదీనమ్పి ఉభతోబ్యఞ్జనకపరియన్తానం గణపూరకభావేయేవ కమ్మం కుప్పతి, న అఞ్ఞథాతి ఆహ "**ఉభతోబ్యఞ్జనకుపజ్ఝాయపరియోసానేసుపి ఏసేవ నయో**"తి.

అనుపజ్ఝాయకాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అపత్తకాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౮. అఞ్ఞో వా భిక్ఖూ దాతుకామా హోన్తీతి సమ్బన్ధో. **అనామట్ఠపిణ్డపాత**న్తి అగ్గహితఅగ్గం పిణ్డపాతం. **సామణేరభాగసమకో ఆమిసభాగో**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి సామణేరానం ఆమిసభాగస్స సమకమేవ దియ్యమానత్తా విసుం సామణేరభాగో నామ నత్థి, హేట్ఠా గచ్ఛన్తం పన భత్తం కదాచి మన్దం భవేయ్య, తస్మా ఉపరి అగ్గహేత్వా సామణేరపాళియావ గహేత్వా దాతబ్బోతి అధిప్పాయో. నియతపబ్బజ్జస్సేవ చాయం భాగో దీయతి. తేనేవ ''**అపక్కం పత్త**''న్తిఆది వుత్తం.

అపత్తకాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౯. **అజపదకే**తి అజపదసణ్ఠానే పదేసే. **బ్రహ్ముజుగత్తో**తి బ్రహ్మా వియ ఉజుగత్తో. **అవసేసో సత్తో**తి ఇమినా లక్ఖణేన రహితసత్తో. ఏతేన ఠపేత్వా మహాపురిసం చక్కవత్తిఞ్చ ఇతరే సత్తా ఖుజ్జపక్ఖికాతి దస్సేతి. యేభుయ్యేన హి సత్తా ఖన్ధే కటియం జాణూసూతి తీసు ఠానేసు నమన్తి. తే కటియం నమన్తా పచ్ఛతో నమన్తి, ఇతరేసు ద్వీసు ఠానేసు నమన్తా పురతో నమన్తి. దీఘసరీరా పన ఏకేన పస్సేన వఙ్కా హోన్తి, ఏకే ముఖం ఉన్నామేత్వా నక్ఖత్తాని గణయన్తా వియ చరన్తి, ఏకే అప్పమంసలోహితా సూలసదిసా హోన్తి, ఏకే పురతో పబ్భారా హోన్తి, పవేధమానా గచ్ఛన్తి. **పరివటుమో**తి సమన్తతో వట్టలో.

అట్ఠిసిరాచమ్మసరీరోతి అట్ఠిసిరాచమ్మమత్తసరీరో. **కప్పసీసో**తి ద్విధాభూతసీసో. **కేకరో**తి తిరియం పస్సన్తో. ''**ఉదకతారకా** నామ ఉదకపుబ్బుళా''న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **అక్ఖితారకా**తి అక్ఖిభణ్డకా. **నిప్పఖుమక్ఖీ**తి అక్ఖిదలలోమేహి విరహితఅక్ఖికో. పఖుమ-సద్దో హి లోకే అక్ఖిదలలోమేసు నిరుళ్హో. **పటఙ్గమణ్డూకో** నామ మహాముఖమణ్డూకో. **ఏళముఖో**తి నిచ్చపగ్ఘరణకలాలముఖో. **సబ్బఞ్చేత**న్తి ''కచ్ఛుగత్తో వా''తిఆదిం సన్ధాయ వదతి. **వాతణ్డికో**తి అణ్డకేసు వుద్ధిరోగేన సమన్నాగతో. **వికటో**తి తిరియం గమనపాదేహి సమన్నాగతో, యస్స చ చఙ్కమతో జాణుకా బహి గచ్ఛన్తి. **పణ్హో**తి పచ్ఛతో పరివత్తపాదేహి సమన్నాగతో, యస్స చఙ్కమతో జాణుకా అన్తో పవిసన్తి.

కుదణ్డపాదతాయ కారణం విభావేతి ''**మజ్ఝే సఙ్కుటితపాదత్తా**''తి. **అగ్గే సఙ్కుటితపాదత్తా**తి కుణ్డపాదతాయ కారణనిదస్సనం. కుణ్డపాదస్సేవ గమనసభావం విభావేతి ''**పిట్ఠిపాదగ్గేన చఙ్కమన్తో**''తి. **మమ్మన**న్తి ఖలితవచనం. యో ఏకమేవ అక్ఖరం చతుపఞ్చక్ఖత్తుం వదతి, తస్సేతం అధివచనం.

హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అలజ్జీనిస్సయవత్థుకథావణ్ణనా

౧౨౦. నిస్సయపటిసంయుత్తవత్థూసు భిక్ఖూహి సమానో సీలాదిగుణభాగో అస్సాతి భిక్ఖుసభాగో, తస్స భావో **భిక్ఖుసభాగతా. ద్వే తీణి దివసాని వసిత్వా గన్తుకామేన అనిస్సితేన వసితబ్బ**న్తి ఏత్థ ''యావ భిక్ఖుసభాగతం జానామీ''తి ఆభోగం వినాపి అనిస్సితేన వసితుం వట్టతీతి అధిప్పాయో. భిక్ఖుసభాగతం పన జానన్తో ''స్వే గమిస్సామి, కిం మే నిస్సయేనా''తి అరుణం ఉట్ఠపేతుం న లభతి. ''పురారుణా ఉట్ఠహిత్వావ గమిస్సామీ''తి ఆభోగేన సయన్తస్స సచే అరుణో ఉగ్గచ్ఛతి, వట్టతి. ''**సత్తాహం వసిస్సామీ''తి ఆలయం కరోన్తేన పన నిస్సయో గహేతబ్బో**తి ''సత్తాహమత్తం వసిస్సామి, కిం

భిక్ఖుసభాగతాజాననేనా"తి జాననే ధురం నిక్ఖిపిత్వా వసితుం న లభతి, భిక్ఖుసభాగతం ఉపపరిక్ఖిత్వా నిస్సయో గహేతబ్బోతి అత్థో.

గమికాదినిస్సయవత్థుకథావణ్ణనా

౧౨౧. **అన్తరామగ్గే విస్సమన్తో వా...పే.... అనాపత్తీతి** అసతి నిస్సయదాయకే అనాపత్తి. **తస్స నిస్సాయాతి** పాళిఅనురూపతో వుత్తం, తం నిస్సాయాతి అత్థో. **సచే పన ఆసాళ్హీమాసే...పే.... తత్థ గన్తబ్బన్తి** ఏత్థ సచే సో వస్సూపనాయికాయ ఆసన్నాయ గన్తుకామో సుణాతి "అసుకో మహాథేరో ఆగమిస్సతీ"తి, తఞ్చే ఆగమేతి, వట్టతి. ఆగమేన్తస్సేవ చే వస్సూపనాయికదివసో హోతి, హోతు, గన్తబ్బం తత్థ, యత్థ నిస్సయదాయకం లభతి. కేచి పన "సచే సో గచ్ఛన్తో జీవితన్తరాయం బ్రహ్మచరియన్తరాయం వా పస్సతి, తత్థేవ వసితబ్బ"న్తి వదన్తి.

గోత్తేన అనుస్సావనానుజాననకథావణ్ణనా

౧౨౨. "ఇత్థన్నామో ఇత్థన్నామస్స ఆయస్మతో"తి నామకిత్తనస్స అనుస్సావనాయ ఆగతత్తా "**నాహం ఉస్సహామి థేరస్స నామం గహేతు**"న్తి వుత్తం, "ఆయస్మతో పిప్పలిస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి ఏవం నామం గహేతుం న ఉస్సహామీతి అత్థో. "గోత్తేనపి అనుస్సావేతు"న్తి వచనతో యేన వోహారేన వోహరతి, తేన వట్టతీతి సిద్ధం. "కోనామో తే ఉపజ్ఝాయో"తి పుట్ఠేనపి గోత్తమేవ నామం కత్వా వత్తబ్బన్తి సిద్ధం హోతి, తస్మా చతుబ్బిధేసు నామేసు యేన కేనచి నామేన అనుస్సావనా కాతబ్బాతి వదన్తి. ఏకస్స బహూని నామాని హోన్తి, తత్థ ఏకం నామం ఇత్తియా, ఏకం అనుస్సావనాయ కాతుం న వట్టతి, అత్థతో బ్యఞ్జనతో చ అభిన్నాహి అనుస్సావనాహి భవితబ్బన్తి. కిఞ్చాపి "ఇత్థన్నామో ఇత్థన్నామస్స ఆయస్మతో"తి పాళియం "ఆయస్మతో"తి పదం పచ్ఛా వుత్తం, కమ్మవాచాపాళియం పన "అయం బుద్ధరక్ఖితో ఆయస్మతో ధమ్మరక్ఖితస్సా"తి పఠమం లిఖితన్తి తం ఉప్పటిపాటియా వుత్తన్తి న పచ్చేతబ్బం. పాళియఞ్హి "ఇత్థన్నామో ఇత్థన్నామస్స ఆయస్మతో"తి అత్థమత్తం దస్సితం, తస్మా పాళియం అవుత్తోపి "అయం బుద్ధరక్ఖితో ఆయస్మతో ధమ్మరక్ఖితస్సా"తి కమ్మవాచాపాళియం పయోగో దస్సితో. "న మే దిట్ఠో ఇతో పుబ్బే ఇచ్చాయస్మా సారిపుత్తో"తి చ "ఆయస్మా సారిపుత్తో అత్థకుసలో"తి చ పఠమం "ఆయస్మా"తి పయోగస్స దస్సనతోతి వదన్తి. కత్థచి "ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితత్థేరస్సా"తి వత్వా కత్థచి కేవలం "బుద్ధరక్ఖితస్సా"తి సావేతి, సావనం హాపేతీతి న వుచ్చతి నామస్స అహాపితత్తాతి ఏకే. సచే కత్థచి "ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితస్సా"తి వత్వా కత్థచి "బుద్ధరఅఖితస్సాయస్మతో"తి సావేతి, పాఠానురూపత్తా ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణన్తిపి ఏకే. బ్యఞ్జనభేదప్పసఙ్గతో అనుస్సావనానం తం న వట్టతీతి వదన్తి. సచే పన సబ్బట్ఠానేపి ఏతేనేవ పకారేన వదతి, వట్టతి.

ద్వేఉపసమ్పదాపేక్ఖాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౨౩. **ఏకానుస్సావనేతి** ఏత్థ ఏకతో అనుస్సావనం ఏతేసన్తి **ఏకానుస్సావనాతి** అసమానాధికరణవిసయో బాహిరత్థసమాసోతి దట్ఠబ్బం. తేనేవాహ "**ద్వే ఏకతోఅనుస్సావనే**"తి. తత్థ **ఏకతోతి** ఏకక్ఖణేతి అత్థో, విభత్తిఅలోపేన చాయం నిద్దేసో. **పురిమనయేనేవ ఏకతోఅనుస్సావనే కాతున్తి** "ఏకేన ఏకస్స, అఞ్ఞేన ఇతరస్సా"తిఆదినా పుబ్బే వుత్తనయేన ద్వీహి వా తీహి వా ఆచరియేహి ఏకేన వా ఏకతోఅనుస్సావనే కాతుం.

ఉపసమ్పదావిధికథావణ్ణనా

౧౨౯. వజ్జావజ్జం ఉపనిజ్ఝాయతీతి ఉపజ్ఝాతి ఇమినా ఉపజ్ఝాయసద్దసమానత్థో ఉపజ్ఝాసద్దోపీతి దస్సేతి.

చత్తారోనిస్సయాదికథావణ్ణనా

౧౩౦. సమ్భోగేతి ధమ్మసమ్భోగే ఆమిససమ్భోగే చ. **అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసేతి** ఏత్థ చ అయమధిప్పాయో – యస్మా అయం ఓసారణకమ్మస్స కతత్తా పకతత్తట్ఠానే ఠితో, తస్మా న ఉక్ఖిత్తకేన సద్ధిం సమ్భోగాదిపచ్చయా పాచిత్తియం, నాపి అలజ్జినా సద్ధిం పరిభోగపచ్చయా దుక్కటం అలజ్జీలక్ఖణానుపపత్తితో. యో హి ఉచ్ఛురసకసటానం సత్తాహకాలికయావజీవికత్తా వట్టతి వికాలే ఉచ్ఛు ఖాదితున్తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా తం ఖాదిత్వా తప్పచ్చయా పాచిత్తియం న పస్సతి “వట్టతీ”తి తథాసఞ్ఞితాయ, యో వా పన ఆపత్తిమాపన్నభావం పటిజానిత్వా “న పటికరోమీ”తి అభినివిసతి, అయం –

> “సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, ఆపత్తిం పరిగూహతి;
>
> అగతిగమనఞ్చ గచ్ఛతి, ఏదిసో వుచ్చతి అలజ్జీపుగ్గలో”తి. (పరి॰ ౩౫౯) –

వుత్తలక్ఖణే అపతనతో అలజ్జీ నామ న హోతి. తస్మా యథా పుబ్బే యావ ఉక్ఖేపనీయకమ్మం కతం, తావ తేన సద్ధిం సమ్భోగే సంవాసే చ అనాపత్తి, ఏవమిధాపీతి సబ్బథా అనాపత్తిట్ఠానేయేవ అనాపత్తి వుత్తాతి వేదితబ్బం . న హి భగవా అలజ్జినా సద్ధిం సమ్భోగపచ్చయా ఆపత్తిసమ్భవే సతి “అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసే”తి వదతి. తతో యమేత్థ కేనచి “అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసే”తి ఇమినా పాచిత్తియేన అనాపత్తి వుత్తా, “అలజ్జీపరిభోగపచ్చయా దుక్కటం పన ఆపజ్జతియేవా”తి వత్వా బహుధా పపఞ్చితం, న తం సారతో పచ్చేతబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

మహాఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉపోసథక్ఖన్ధకం

సన్నిపాతానుజాననాదికథావణ్ణనా

౧౩౨. ఉపోసథక్ఖన్ధకే తరన్తి ప్లవన్తి ఏత్థ బాలాతి **తిత్థం. ఇతోతి** ఇమస్మిం సాసనే లద్ధితో. **తం కథేన్తీతి** "ఇమస్మిం నామ దివసే ముహుత్తే వా ఇదం కత్తబ్బ"న్తిఆదినా కథేన్తి.

౧౩౪. "సుణాతు మే భన్తే"తిఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) విత్థారతో ఆగతమేవాతి న ఇధ విత్థారయిస్సామ, అత్థికేహి పన తతోయేవ గహేతబ్బం.

౧౩౫. ఆపజ్జిత్వా వా వుట్ఠితోతి ఏత్థ ఆరోచితాపి ఆపత్తి అసన్తీ నామ హోతీతి వేదితబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) వుత్తం "యస్స పన ఏవం అనాపన్నా వా ఆపత్తి ఆపజ్జిత్వా చ పన వుట్ఠితా వా దేసితా వా ఆరోచితా వా, తస్స సా ఆపత్తి అసన్తీ నామ హోతీ"తి. ముసావాదో నామ వచీభేదపచ్చయా హోతీతి ఆహ **"న ముసావాదలక్ఖణేనా"**తి. **భగవతో పన వచనేనాతి** సమ్పజానముసావాదే కిం హోతి? "దుక్కటం హోతీ"తి ఇమినా వచనేన. **వచీద్వారే అకిరియసముట్ఠానా ఆపత్తి హోతీతి** యస్మా యస్స భిక్ఖునో అధమ్మికాయ పటిఞ్ఞాయ తుణ్హీభూతస్స నిసిన్నస్స మనోద్వారే ఆపత్తి నామ నత్థి, యస్మా పన ఆవి కాతబ్బం న ఆవి అకాసి, తేనస్స వచీద్వారే అకిరియసముట్ఠానా ఆపత్తి హోతి.

వాచాతి వాచాయ, య-కారలోపేనాయం నిద్దేసో. కేనచి మనుజేన వాచాయ అనాలపన్తోతి యోజేతబ్బం. **గిరం నో చ పరే భణేయ్యాతి** "ఇమే సోస్సన్తీ"తి పరపుగ్గలే సన్ధాయ సద్దమ్పి న నిచ్ఛారేయ్య. **ఆపజ్జేయ్య వాచసికన్తి** వాచతో సముట్ఠితం ఆపత్తిం ఆపజ్జేయ్య.

అన్తరాయకరోతి విప్పటిసారవత్థుతాయ పామోజ్జాదిసమ్భవం నివారేత్వా పఠమజ్ఝానాదీనం అధిగమాయ అన్తరాయకరో. **తస్స భిక్ఖునో ఫాసు హోతీతి** అవిప్పటిసారమూలకానం పామోజ్జాదీనం వసేన తస్స భిక్ఖునో సుఖా పటిపదా సమ్పజ్జతీతి అత్థో.

సన్నిపాతానుజాననాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సీమానుజాననకథావణ్ణనా

౧౩౮. ఇతరోపీతి సుద్ధపంసుపబ్బతాదిం సన్ధాయ వదతి. **హత్థిప్పమాణో నామ పబ్బతో** హేట్ఠిమకోటియా అడ్ఢట్ఠమరతనుబ్బేధో. **తస్మాతి** యస్మా ఏకేన న వట్టతి, తస్మా. **ద్వత్తింసపలగుళపిణ్డప్పమాణతా** థూలతాయ గహేతబ్బా, న తులగణనాయ. **అన్తోసారమిస్సకానన్తి** అన్తోసారరుక్ఖేహి మిస్సకానం. **సూచిదణ్డకప్పమాణోతి** సీహళదీపే లేఖనదణ్డప్పమాణోతి వదన్తి, సో చ కనిట్ఠఙ్గులిపరిమాణోతి దట్ఠబ్బం. **ఏతన్తి** నవమూలసాఖానిగ్గమనం. **పరభాగే కిత్తేతుం వట్టతీతి** బహి నిక్ఖమిత్వా ఠితేసు అట్ఠసు మగ్గేసు ఏకిస్సా దిసాయ ఏకం, అపరాయ ఏకన్తి ఏవం చతూసు ఠానేసు కిత్తేతుం వట్టతి.

యత్థ కత్థచి ఉత్తరన్తియా భిక్ఖునియా అన్తరవాసకో తేమియతీతి సిక్ఖాకరణీయం ఆగతలక్ఖణేన తిమణ్డలం పటిచ్ఛాదేత్వా అన్తరవాసకం అనుక్ఖిపిత్వా తిత్థేన వా అతిత్థేన వా ఉత్తరన్తియా భిక్ఖునియా ఏకద్వఙ్గులమత్తమ్పి అన్తరవాసకో తేమియతి. భిక్ఖునియా ఏవ గహణఞ్చేత్థ భిక్ఖునీవిభఙ్గే భిక్ఖునియా వసేన నదీలక్ఖణస్స పాళియం ఆగతత్తా తేనేవ నయేన దస్సనత్థం కతం. **సీమం బన్ధన్తానం నిమిత్తం హోతీ**తి అయం వుత్తలక్ఖణా నదీ సముద్దం వా పవిసతు తళాకం వా, పభవతో పట్ఠాయ నిమిత్తం హోతి. **అజ్ఝోత్థరిత్వా ఆవరణం పవత్తతియేవాతి** ఆవరణం అజ్ఝోత్థరిత్వా సన్దతియేవ. **అప్పవత్తమానాతి** అసన్దమానుదకా. ఆవరణఞ్హి పత్వా నదియా యత్తకే పదేసే ఉదకం అసన్దమానం సన్తిట్ఠతి, తత్థ నదీనిమిత్తం కాతుం న వట్టతి. ఉపరి సన్దమానట్ఠానేయేవ వట్టతి, అసన్దమానట్ఠానే పన ఉదకనిమిత్తం కాతుం వట్టతి. ఠితమేవ హి ఉదకనిమిత్తే వట్టతి, న సన్దమానం. తేనేవాహ ‘‘**పవత్తనట్ఠానే నదీనిమిత్తం, అప్పవత్తనట్ఠానే ఉదకనిమిత్తం కాతుం వట్టతీ**’’తి. **నదిం భిన్దిత్వా**తి మాతికాముఖద్వారేన నదీకూలం భిన్దిత్వా. **ఉక్ఖేపిమన్తి** కూపతో వియ ఉక్ఖిపిత్వా గహేతబ్బం.

సిఙ్ఘాటకసణ్ఠానాతి తికోణరచ్ఛాసణ్ఠానా. **ముదిఙ్గసణ్ఠానాతి** ముదిఙ్గభేరీ వియ మజ్ఝే విత్థతా ఉభోసు కోటీసు సఙ్కోటితా హోతి. **ఉపచారం ఠపేత్వాతి** పచ్ఛా సీమం బన్ధన్తానం సీమాయ ఓకాసం ఠపేత్వా. **అన్తోనిమిత్తగతేహి పనాతి** ఏకస్స గామస్స ఉపడ్ఢం అన్తో కత్తుకామతాయ సతి సబ్బేసం ఆగమనే పయోజనం నత్థీతి కత్వా వుత్తం. **ఆగన్తబ్బన్తి** చ సామీచివసేన వుత్తం, నాయం నియమో ‘‘ఆగన్తబ్బమేవా’’తి. తేనేవాహ ‘‘**ఆగమనమ్పి అనాగమనమ్పి వట్టతీ**’’తి. అబద్ధాయ హి సీమాయ నానాగామఖేత్తానం నానాసీమసభావత్తా తేసం అనాగమనేపి వగ్గకమ్మం న హోతి, తస్మా అనాగమనమ్పి వట్టతి. బద్ధాయ పన సీమాయ ఏకసీమభావతో పున అఞ్ఞస్మిం కమ్మే కరియమానే అన్తో సీమగతేహి ఆగన్తబ్బమేవాతి ఆహ ‘‘**అవిప్పవాససీమా...పే.... ఆగన్తబ్బ**’’న్తి. నిమిత్తకిత్తనకాలే అసోధితాయపి సీమాయ నేవత్థి దోసో నిమిత్తకిత్తనస్స అపలోకనాదీసు అఞ్ఞతరాభావతో.

భణ్డుకమ్మాపుచ్ఛనం సన్ధాయ **పబ్బజ్జా**-గహణం. **సుఖకరణత్థన్తి** సబ్బేసం సన్నిపాతనపరిస్సమం పహాయ అప్పతరేహి సుఖకరణత్థం. **ఏకవీసతి భిక్ఖూ గణ్హాతీ**తి వీసతివగ్గకరణీయపరమత్తా సఙ్ఘకమ్మస్స కమ్మారహేన సద్ధిం ఏకవీసతి భిక్ఖూ గణ్హాతి. ఇదఞ్చ నిసిన్నానం వసేన వుత్తం. హేట్ఠిమన్తతో హి యత్థ ఏకవీసతి భిక్ఖూ నిసీదితుం సక్కోన్తి, తత్తకే పదేసే సీమం బన్ధితుం వట్టతి. **న సక్ఖిస్సన్తీ**తి అవిప్పవాససీమాయ బద్ధభావం అసల్లక్ఖేత్వా ‘‘సమానసంవాసకమేవ సమూహనిస్సామా’’తి వాయమన్తా న సక్ఖిస్సన్తి. బద్ధాయ హి అవిప్పవాససీమాయ తం అసమూహనిత్వా ‘‘సమానసంవాసకసీమం సమూహనిస్సామా’’తి కతాయపి కమ్మవాచాయ అసమూహతావ హోతి సీమా. పఠమఞ్హి అవిప్పవాసం సమూహనిత్వా పచ్ఛా సీమా సమూహనితబ్బా. ఏకరతనప్పమాణా సువిఞ్ఞేయ్యతరా హోతీతి కత్వా వుత్తం ‘‘**ఏకరతనప్పమాణా వట్టతీ**’’తి. ఏకఙ్గులమత్తాపి సీమన్తరికా వట్టతియేవ. తత్తకేనపి హి సీమా అసమ్భిన్నావ హోతి.

అవసేసనిమిత్తానీతి మహాసీమాయ బాహిరపస్సే నిమిత్తాని. ఖణ్డసీమతో పట్ఠాయ బన్ధనం ఆచిణ్ణం, ఆచిణ్ణకరణేనేవ చ సమ్మోహో న హోతీతి ఆహ ‘‘**ఖణ్డసీమతోవ పట్ఠాయ బన్ధితబ్బా**’’తి. **కుటిగేహేతి** కుటిఘరే, భూమిఘరేతి అత్థో. **ఉదుక్ఖలన్తి** ఖుద్దకావాటం. **నిమిత్తం న కాతబ్బన్తి** తం రాజిం వా ఉదుక్ఖలం వా నిమిత్తం న కాతబ్బం.

హేట్ఠా న ఓతరతీతి భిత్తితో ఓరం నిమిత్తాని ఠపేత్వా కిత్తితత్తా హేట్ఠా ఆకాసప్పదేసం న ఓతరతి. **హేట్ఠాపి ఓతరతీ**తి సచే హేట్ఠా అన్తోభిత్తియం ఏకవీసతియా భిక్ఖూనం ఓకాసో హోతి, ఓతరతి. ఓతరమానా చ ఉపరిసీమప్పమాణేన న ఓతరతి, సమన్తా భిత్తిప్పమాణేన ఓతరతి. **ఓతరణానోతరణం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి** సచే హేట్ఠా ఏకవీసతియా భిక్ఖూనం ఓకాసో

హోతి, ఓతరతి. నో చే, న ఓతరతీతి అధిప్పాయో. **సబ్బో పాసాదో సీమట్ఠో హోతీ**తి ఉపరిమతలేన సద్ధిం ఏకాబద్ధభిత్తికో వా హోతు మా వా, సబ్బోపి పాసాదో సీమట్ఠోవ హోతి.

తాలమూలకపబ్బతేతి తాలమూలసదిసే పబ్బతే. సో చ హేట్ఠా మహన్తో హుత్వా అనుపుబ్బేన తనుకో హోతీతి దట్ఠబ్బం. **పణవసణ్ఠానో** మజ్ఝే తనుకో హోతి మూలే అగ్గే చ విత్థతో. **హేట్ఠా వా మజ్ఝే వా**తి ముదిఙ్గసణ్ఠానస్స హేట్ఠా పణవసణ్ఠానస్స మజ్ఝే. **ఆకాసపబ్భార**న్తి భిత్తియా అపరిక్ఖిత్తపబ్భారం. **అన్తోలేణం హోతీ**తి పబ్బతస్స అన్తో లేణం హోతి. **సీమామాళకే**తి ఖణ్డసీమామాళకే. **మహాసీమం సోధేత్వా వా కమ్మం కాతబ్బ**న్తి మహాసీమగతా భిక్ఖూ హత్థపాసం వా ఆనేతబ్బా, సీమతో వా బహి కాతబ్బాతి అధిప్పాయో. **గణ్ఠిపదేసు** పన "మహాసీమగతేహి భిక్ఖూహి తం సాఖం వా పారోహం వా అనామసిత్వా ఠాతబ్బన్తి అధిప్పాయో"తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బం. **పురిమనయేపీ**తి ఖణ్డసీమాయ ఉట్ఠహిత్వా మహాసీమాయ ఓణతరుక్ఖేపి. **ఉక్ఖిపాపేత్వా కాతుం న వట్టతీ**తి ఖణ్డసీమాయ అన్తో ఠితత్తా రుక్ఖస్స తత్థ ఠితో హత్థపాసంయేవ ఆనేతబ్బోతి ఉక్ఖిపాపేత్వా కాతుం న వట్టతి.

౧౪౦. **పారయతీ**తి అజ్ఝోత్థరతి. **పారా**తి సీమాపేక్ఖో ఇత్థిలిఙ్గనిద్దేసో. **అస్సా**తి భవేయ్య. ఇధాధిప్పేతనావాయ పమాణం దస్సేన్తో ఆహ "**యా సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన...పే.... తయో జనే వహతీ**"తి. ఇమినా చ వుత్తప్పమాణతో ఖుద్దకా నావా విజ్జమానాపి ఇధ అసన్తపక్ఖం భజతీతి దీపేతి. అవస్సం లబ్భనేయ్యా ధువనావావ హోతీతి సమ్బన్ధో. రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా కతోతి పాఠసేసో. **పరతీరే సమ్ముఖట్ఠానే**తి ఓరిమతీరే సబ్బపరియన్తనిమిత్తస్స సమ్ముఖట్ఠానే. **సబ్బనిమిత్తానం అన్తో ఠితే భిక్ఖూ హత్థపాసగతే కత్వా**తి ఏత్థ సచే ఏకం గామఖేత్తం హోతి, ఉభోసు తీరేసు సబ్బనిమిత్తానం అన్తో ఠితే భిక్ఖూ హత్థపాసగతే కత్వా సమ్మన్నితబ్బా. నానాగామక్ఖేత్తం చే, సమానసంవాసకసీమాబన్ధనకాలే అనాగన్తుమ్పి వట్టతి.
అవిప్పవాససీమాసమ్ముతియం పన ఆగన్తబ్బమేవ. యస్మా ఉభోసు తీరేసు నిమిత్తకిత్తనమత్తేన దీపకో సఙ్గహితో నామ న హోతి, తస్మా దీపకేపి నిమిత్తాని విసుం కిత్తేతబ్బానేవాతి ఆహ "**దీపకస్స ఓరిమన్తే చ పారిమన్తే చ నిమిత్తం కిత్తేతబ్బ**"న్తి. **దీపకసిఖర**న్తి దీపకమత్థకం. **పబ్బతసణ్ఠానా**తి దీపకస్స ఏకతో అధికతరత్తా వుత్తం.

సీమానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపోసథాగారాదికథావణ్ణనా

౧౪౨. **వత్థువసేన వుత్త**న్తి "మయఞ్చమ్హా అసమ్మతాయ భూమియా నిసిన్నా పాతిమోక్ఖం అస్సుమ్హా"తి వత్థుమ్హి పాతిమోక్ఖసవనస్స ఆగతత్తా వుత్తం. **ఉపోసథప్పముఖం** నామ ఉపోసథాగారస్స సమ్ముఖట్ఠానం. పాళియం "పఠమం నిమిత్తా కిత్తేతబ్బా"తి ఏత్తకమేవ వత్వా సీమాసమ్ముతియం వియ "పబ్బతనిమిత్తం పాసాణనిమిత్త"న్తిఆదినా విసేసేత్వా నిమిత్తానం అదస్సితత్తా "**ఖుద్దకాని వా...పే.... యాని కానిచి నిమిత్తానీ**"తి వుత్తం. కిత్తేతుం వట్టతీతి ఇమినా సమ్బన్ధో.

అవిప్పవాససీమానుజాననకథావణ్ణనా

౧౪౪. **అస్సా**తి భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స. **ద్వేపి సీమాయో**తి పఠమం వుత్తా అవిప్పవాససీమా సమానసంవాసకసీమా చ. **న కమ్మవాచం వగ్గం కరోన్తీ**తి కమ్మవాచం న భిన్దన్తి, కమ్మం న కోపేన్తీతి అధిప్పాయో. **ఏత్థా**తి "ఠపేత్వా గామఞ్చ గాముపచారఞ్చా"తి ఏత్థ. **గామఞ్చ గాముపచారఞ్చ న ఓత్థరతీ**తి "ఠపేత్వా గామఞ్చ గాముపచారఞ్చా"తి వుత్తత్తా.

సీమాసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి అవిప్పవాససీమాసఙ్ఖం గచ్ఛతి. **ఏకమ్పి కులం పవిట్ఠం వా**తి అభినవకతగేహేసు సబ్బపఠమం ఏకమ్పి కులం పవిట్ఠం అత్థి. **అగతం వా**తి పోరాణకగామే అఞ్ఞేసు గేహాని ఛడ్డేత్వా గతేసు ఏకమ్పి కులం అగతం అత్థి.

అవిప్పవాససీమా న సమూహన్తబ్బాతి మహాసీమం సన్ధాయ వదతి. **నిరాసఙ్కట్ఠానేసు ఠత్వా**తి చేతియఙ్గణాదీనం ఖణ్డసీమాయ అనోకాసత్తా వుత్తం. ఖణ్డసీమఞ్హి బన్ధన్తా తాదిసం ఠానం పహాయ అఞ్ఞస్మిం వివిత్తే ఓకాసే బన్ధన్తి . **అప్పేవ నామ సమూహనితుం సక్ఖిస్సన్తీ**తి అవిప్పవాససీమంయేవ సమూహనితుం సక్ఖిస్సన్తి, న ఖణ్డసీమం. **పటిబన్ధితుం పన న సక్ఖిస్సన్తేవా**తి ఖణ్డసీమాయ అఞ్ఞాతత్తా న సక్ఖిస్సన్తి. **న సమూహనితబ్బా**తి ఖణ్డసీమం అజానన్తేహి న సమూహనితబ్బా. ఉపోసథస్స విసుం గహితత్తా అవసేసకమ్మవసేన సమానసంవాసతా వేదితబ్బా.

గామసీమాదికథావణ్ణనా

౧౪౭. **అపరిచ్ఛిన్నాయా**తి బద్ధసీమావసేన అకతపరిచ్ఛేదాయ. **యేన కేనచి ఖణిత్వా అకతో**తి అన్తమసో తిరచ్ఛానేనపి ఖణిత్వా అకతో. **తస్స అన్తోహత్థపాసం విజహిత్వా ఠితో కమ్మం కోపేతీ**తి ఇమినా బహిపరిచ్ఛేదతో యత్థ కత్థచి ఠితో కమ్మం న కోపేతీతి దీపేతి. యం పన వుత్తం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) “పరిచ్ఛేదబ్భన్తరే హత్థపాసం విజహిత్వా ఠితోపి పరిచ్ఛేదతో బహి అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపి కమ్మం కోపేతి, ఇదం సబ్బఅట్ఠకథాసు సన్నిట్ఠాన”న్తి, తత్థ “అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదం అనతిక్కమిత్వా ఠితోపి కమ్మం కోపేతీ”తి ఇదం నేవ పాళియం, న అట్ఠకథాయం ఉపలబ్భతి. యది చేతం ద్విన్నం సఙ్ఘానం విసుం ఉపోసథాదికమ్మకరణాధికారే వుత్తత్తా ఉదకుక్ఖేపతో బహి అఞ్ఞం ఉదకుక్ఖేపం అనతిక్కమిత్వా ఉపోసథాదికరణత్థం ఠితో సఙ్ఘో సీమాసమ్భేదసమ్భవతో కమ్మం కోపేతీతి ఇమినా అధిప్పాయేన వుత్తం సియా, ఏవం సతి యుజ్జేయ్య. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయ లీనత్థప్పకాసనియం** వుత్తం “అఞ్ఞం తత్తకంయేవ పరిచ్ఛేదన్తి దుతియం ఉదకుక్ఖేపం అనతిక్కన్తోపి కోపేతి. కస్మా? అత్తనో ఉదకుక్ఖేపసీమాయ పరేసం ఉదకుక్ఖేపసీమాయ అజ్ఝోత్థటత్తా సీమాసమ్భేదో హోతి, తస్మా కోపేతీ”తి. “ఇదం సబ్బఅట్ఠకథాసు సన్నిట్ఠాన”న్తి చ ఇమినా అధిప్పాయేన వుత్తన్తి గహేతబ్బం సబ్బాసుపి అట్ఠకథాసు సీమాసమ్భేదస్స అనిచ్ఛితత్తా. తేనేవ హి “అత్తనో చ అఞ్ఞేసఞ్చ ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదస్స అన్తరా అఞ్ఞో ఉదకుక్ఖేపో సీమన్తరికత్థాయ ఠపేతబ్బో”తి వుత్తం. అఞ్ఞే పనేత్థ అఞ్ఞథాపి పపఞ్చేన్తి, తం న గహేతబ్బం.

సబ్బత్థ సఙ్ఘో నిసీదతీతి హత్థపాసం అవిజహిత్వా నిసీదతి. **ఉదకుక్ఖేపసీమాకమ్మం నత్థీ**తి యస్మా సబ్బోపి నదీపదేసో భిక్ఖూహి అజ్ఝోత్థటో , తస్మా సమన్తతో నదియా అభావా ఉదకుక్ఖేపే పయోజనం నత్థి. ఉదకుక్ఖేపప్పమాణా సీమన్తరికా సువిఞ్ఞేయ్యతరా హోతి, సీమాసమ్భేదసఙ్కా న చ సియాతి సామీచిదస్సనత్థం **“అఞ్ఞో ఉదకుక్ఖేపో సీమన్తరికత్థాయ ఠపేతబ్బో”**తి వుత్తం. యత్తకేన పన సీమాసమ్భేదో న హోతి, తత్తకం ఠపేతుం వట్టతియేవ. తేనేవాహు పోరాణా “యత్తకేన సీమాసఙ్కరో న హోతి, తత్తకమ్పి ఠపేతుం వట్టతీ”తి. **ఊనకం పన న వట్టతీ**తి ఇదమ్పి ఉదకుక్ఖేపసీమాయ పరిసవసేన వడ్ఢనతో సీమాసమ్భేదసఙ్కా సియాతి తంనివారణత్థమేవ వుత్తం.

గచ్ఛన్తియా పన నావాయ కాతుం న వట్టతీతి ఏత్థ ఉదకుక్ఖేపమనతిక్కమిత్వా పరివత్తమానాయ కాతుం వట్టతీతి వేదితబ్బం. **సీమం వా సోధేత్వా**తి ఏత్థ **సీమసోధనం** నామ గామసీమాదీసు ఠితానం హత్థపాసానయనాది. **“నదిం వినాసేత్వా తళాకం కరోన్తీ”**తి వుత్తమేవత్థం విభావేతి **“హేట్ఠా పాళి బద్ధా”**తి, హేట్ఠానదిం ఆవరిత్వా పాళి బద్ధాతి అత్థో.

ఛడ్డితమోదకన్తి తళాకరక్ఖణత్థం ఏకమన్తేన ఛడ్డితముదకం. **దేవే అవస్సన్తేతి** దుబ్బుట్ఠికాలే వస్సానేపి దేవే అవస్సన్తే. **ఉప్పతిత్వాతి** ఉత్తరిత్వా. **గామనిగమసీమం ఓత్థరిత్వా పవత్తతీతి** వుత్తప్పకారే వస్సకాలే చత్తారో మాసే అబ్బోచ్ఛిన్నా పవత్తతి. **విహారసీమన్తి** బద్ధసీమం సన్ధాయ వదతి.

అగమనపథేతి యత్థ తదహేవ గన్త్వా పచ్చాగన్తుం న సక్కా హోతి, తాదిసే పదేసే అరఞ్ఞసీమాసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతీతి సత్తబ్భన్తరసీమం సన్ధాయ వదతి. **తేసన్తి** మచ్ఛబన్ధానం. **గమనపరియన్తస్స ఓరతోతి** గమనపరియన్తస్స ఓరిమభాగే దీపకం పబ్బతఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం, న సముద్దప్పదేసం.

౧౪౮. **సంసట్ఠవిటపాతి** ఇమినా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఆసన్నతం దీపేతి. **బద్ధా హోతీతి** పచ్ఛిమదిసాభాగే సీమం సన్ధాయ వుత్తం. **తస్సా పదేసన్తి** యత్థ ఠత్వా భిక్ఖూహి కమ్మం కాతుం సక్కా హోతి, తాదిసం పదేసం. యత్థ పన ఠితేహి కమ్మం కాతుం న సక్కా హోతి, తాదిసం పదేసం అన్తోకరిత్వా బన్ధన్తా సీమాయ సీమం సమ్భిన్దన్తి నామ. **ద్విన్నం సీమానం నిమిత్తం హోతీతి** నిమిత్తస్స సీమతో బాహిరత్తా సీమాసమ్భేదో న హోతీతి వుత్తం. **సీమాసఙ్కరం కరోతీతి** వడ్ఢిత్వా సీమప్పదేసం పవిట్ఠే ద్విన్నం సీమానం గతట్ఠానస్స దువిఞ్ఞేయ్యత్తా వుత్తం, న పన తత్థ కమ్మం కాతుం న వట్టతీతి దస్సనత్థం. న హి సీమా తత్తకేన అసీమా హోతి, ద్వే పన సీమా పచ్ఛా వడ్ఢితేన రుక్ఖేన అజ్ఝోత్థటత్తా ఏకాబద్ధా హోన్తి, తస్మా ఏకత్థ ఠత్వా కమ్మం కరోన్తేహి ఇతరం సోధేత్వా కాతబ్బం.

గామసీమాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపోసథభేదాదికథావణ్ణనా

౧౪౯. **అధమ్మేన వగ్గం ఉపోసథకమ్మన్తి** ఏత్థ యత్థ చత్తారో వసన్తి, తత్థ పాతిమోక్ఖుద్దేసో అనుఞ్ఞాతో. యత్థ ద్వే వా తయో వా వసన్తి, తత్థ పారిసుద్ధిఉపోసథో. ఇధ పన తథా అకత్వా చతున్నం వసనట్ఠానే పారిసుద్ధిఉపోసథస్స కతత్తా తిణ్ణం వసనట్ఠానే చ పాతిమోక్ఖస్స ఉద్దిట్ఠత్తా “అధమ్మేనా”తి వుత్తం. యస్మా సబ్బేవ న సన్నిపతింసు, ఛన్దపారిసుద్ధి చ సఙ్ఘమజ్ఝంయేవ ఆగచ్ఛతి, న గణమజ్ఝం, తస్మా “వగ్గ”న్తి వుత్తం.

పాతిమోక్ఖుద్దేసకథావణ్ణనా

౧౫౦. **ఏవమేతం ధారయామీతి** “సుతా ఖో పనాయస్మన్తేహీ”తి ఏత్థ “ఏవమేతం ధారయామీ”తి వత్వా “ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదానం, సుతా ఖో పనాయస్మన్తేహి చత్తారో పారాజికా ధమ్మా”తి వత్తబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) “తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామి కచ్చిత్థ పరిసుద్ధా, దుతియమ్పి పుచ్ఛామి…పే॰… తస్మా తుణ్హీ, ఏవమేతం ధారయామీతి వత్వా ‘ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదాన’న్తిఆదినా నయేన అవసేసే సుతేన సావితే ఉద్దిట్ఠో హోతీ”తి వుత్తం. **సుతేనాతి** సుతపదేన. **సవరభయన్తి** వనచరకభయం. తేనాహ ‘‘**అటవిమనుస్సభయ**’’న్తి. “అవసేసం సుతేన సావేతబ్బ”న్తి వచనతో నిదానుద్దేసే అనిట్ఠితే సుతేన సావేతబ్బం నామ నత్థీతి ఆహ ‘‘**దుతియాదీసు ఉద్దేసేసూ**’’తి. ఉద్దిట్ఠఉద్దేసాపేక్ఖఞ్హి అవసేసగ్గహణం, తస్మా నిదానే ఉద్దిట్ఠే పారాజికుద్దేసాదీసు యస్మిం విప్పకతే అన్తరాయో ఉప్పజ్జతి, తేన సద్ధిం అవసేసం సుతేన సావేతబ్బం.

తీహిపి విధీహీతి ఓసారణకథనసరభఞ్ఞేహి. ఏత్థ చ అత్థం భణితుకామతాయ సుత్తస్స ఓసారణా **ఓసారణం** నామ. తస్సేవ అత్థప్పకాసనా **కథనం** నామ. సుత్తస్స తదత్థస్స వా సరేన భణనం **సరభఞ్ఞం** నామ. **సజ్ఝాయం అధిట్ఠహిత్వా**తి "సజ్ఝాయం కరోమీ"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా. **ఓసారేత్వా పన కథేన్తేనా**తి పఠమం ఉస్సారేత్వా పచ్ఛా అత్థం కథేన్తేన. **మనుస్సానం పన ''భణాహీ''తి వత్తుం వట్టతీ**తి ఏత్థ ఉచ్చతరే నిసిన్నేనపి మనుస్సానం భణాహీతి విసేసేత్వాయేవ వత్తుం వట్టతి, అవిసేసేత్వా పన న వట్టతి. **సజ్ఝాయం కరోన్తేనా**తి యత్థ కత్థచి నిసీదిత్వా సజ్ఝాయం కరోన్తేన. **థేరో**తి యో కోచి అత్తనా వుడ్ఢతరో. **ఏకం ఆపుచ్ఛిత్వా**తి ఏకం వుడ్ఢతరం ఆపుచ్ఛిత్వా. **అపరో ఆగచ్ఛతీ**తి అపరో తతోపి వుడ్ఢతరో ఆగచ్ఛతి.

పాతిమోక్ఖుద్దేసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాతిమోక్ఖుద్దేసకఅజ్ఝేసనాదికథావణ్ణనా

౧౫౫. **చోదనావత్థు** నామ ఏకం నగరం. **సఙ్ఘఉపోసథాదిభేదేన నవవిధ**న్తి సఙ్ఘే ఉపోసథో గణే ఉపోసథో పుగ్గలే ఉపోసథోతి ఏవం కారకవసేన తయో, సుత్తుద్దేసో పారిసుద్ధిఉపోసథో అధిట్ఠానుపోసథోతి ఏవం కత్తబ్బాకారవసేన తయో, చాతుద్దసికో పన్నరసికో సామగ్గీఉపోసథోతి ఏవం దివసవసేన తయోతి నవవిధం. **చతుబ్బిధం ఉపోసథకమ్మ**న్తి అధమ్మేన వగ్గం ఉపోసథకమ్మం, అధమ్మేన సమగ్గం ఉపోసథకమ్మం, ధమ్మేన వగ్గం ఉపోసథకమ్మం, ధమ్మేన సమగ్గం ఉపోసథకమ్మన్తి ఏవం చతుబ్బిధమ్పి ఉపోసథకమ్మం. **దువిధం పాతిమోక్ఖ**న్తి భిక్ఖుపాతిమోక్ఖం భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖన్తి దువిధం పాతిమోక్ఖం. **నవవిధం పాతిమోక్ఖుద్దేస**న్తి భిక్ఖూనం పఞ్చ ఉద్దేసా, భిక్ఖునీనం ఠపేత్వా అనియతుద్దేసం అవసేసా చత్తారోతి నవవిధం పాతిమోక్ఖుద్దేసం.

పక్ఖగణనాదిఉగ్గహణానుజాననకథావణ్ణనా

౧౫౮-౧౬౧. **సమన్నాహరథా**తి సల్లక్ఖేథ. **పరియేసితబ్బానీ**తి భిక్ఖాచారేన పరియేసితబ్బాని.

దిసంగమికాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౬౩. **ఉతువస్సేయేవా**తి హేమన్తగిమ్హేసుయేవ.

పారిసుద్ధిదానకథావణ్ణనా

౧౬౪. **యేన కేనచి అఙ్గపచ్చఙ్గేన విఞ్ఞాపేతీ**తి మనసా చిన్తేత్వా హత్థప్పయోగాదినా యేన కేనచి విఞ్ఞాపేతి. **సఙ్ఘో నప్పహోతీ**తి ద్విన్నం ద్విన్నం అన్తరా హత్థపాసం అవిజహిత్వా పటిపాటియా ఠాతుం నప్పహోతి. **ఇతరా పన బిళాలసఙ్ఖలికపారిసుద్ధి నామా**తి ఏత్థ కేచి వదన్తి "బిళాలసఙ్ఖలికా బద్ధావ హోతి అన్తోగేహే ఏవ సమ్పయోజనత్తా, యథా సా న కత్థచి గచ్ఛతి, తథా సాపి న గచ్ఛతీతి అధిప్పాయో. ఇతరథా విసేసనం నిరత్థకం హోతీ"తి. అపరే పన "యథా బహూహి మనుస్సేహి ఏకస్స బిళాలస్స అత్తనో అత్తనో సఙ్ఖలికా గీవాయ ఆబద్ధా బిళాలే గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తి ఆబద్ధత్తా, న అఞ్ఞస్మిం బిళాలే గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తి అనాబద్ధత్తా, ఏవమేవస్స భిక్ఖుస్స బహూహి సఙ్ఖలికసదిసా ఛన్దపారిసుద్ధి దిన్నా, సా తస్మిం భిక్ఖుస్మిం గచ్ఛన్తే గచ్ఛతి తస్మిం సఙ్ఖలికా వియ ఆబద్ధత్తా, న అఞ్ఞస్మిం అనాబద్ధత్తా"తి వదన్తి. సబ్బమ్పేతం న సారతో పచ్చేతబ్బం. అయం పనేత్థ సారో – యథా సఙ్ఖలికాయ పఠమవలయం దుతియంయేవ వలయం పాపుణాతి, న తతియం,

ఏవమయమ్పి పారిసుద్ధిదాయకేన యస్స దిన్నా, తతో అఞ్ఞత్థ న గచ్ఛతీతి సఙ్ఖలికసదిసత్తా “బిళాలసఙ్ఖలికా”తి వుత్తా. బిళాలసఙ్ఖలికగహణఞ్చేత్థ యాసం కాసఞ్చి సఙ్ఖలికానం ఉపలక్ఖణమత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

ఛన్దదానకథావణ్ణనా

౧౬౫. “సన్తి సఙ్ఘస్స కరణీయానీ”తి వత్తబ్బే వచనవిపల్లాసేన “కరణీయ”న్తి వుత్తం. తస్స సమ్ముతిదానకిచ్చం నత్థి. “హత్థపాసం ఆనేతబ్బోయేవా”తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

సఙ్ఘుపోసథాదికథావణ్ణనా

౧౬౮. సఙ్ఘసన్నిపాతతో పఠమం కాతబ్బం **పుబ్బకరణ**న్తి వుత్తం, పుబ్బకరణతో పచ్ఛా కాతబ్బమ్పి ఉపోసథకమ్మతో పఠమం కాతబ్బత్తా **పుబ్బకిచ్చ**న్తి వుత్తం. ఉభయమ్పి చేతం ఉపోసథకమ్మతో పఠమం కత్తబ్బత్తా కత్థచి **పుబ్బకిచ్చ**మిచ్చేవ వోహరీయతి “కిం సఙ్ఘస్స పుబ్బకిచ్చ”న్తిఆదీసు వియ.

ఉపోసథోతి తీసు ఉపోసథదివసేసు అఞ్ఞతరదివసో. తస్మిఞ్హి సతి ఇదం సఙ్ఘస్స ఉపోసథకమ్మం పత్తకల్లం నామ హోతి, నాసతి. యథాహ “న చ, భిక్ఖవే, అనుపోసథే ఉపోసథో కాతబ్బో”తి (మహావ. ౧౮౩). **యావతికా చ భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తాతి** యత్తకా భిక్ఖూ తస్స ఉపోసథకమ్మస్స పత్తా యుత్తా అనురూపా సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన చత్తారో భిక్ఖూ పకతత్తా, తే చ ఖో హత్థపాసం అవిజహిత్వా ఏకసీమాయం ఠితా. **సభాగాపత్తియో చ న విజ్జన్తీ**తి ఏత్థ యం సబ్బో సఙ్ఘో వికాలభోజనాదినా సభాగవత్థునా లహుకాపత్తిం ఆపజ్జతి, ఏవరూపా “**వత్థుసభాగా**”తి వుచ్చన్తి. ఏతాసు హి అవిజ్జమానాసు విసభాగాసు విజ్జమానాసుపి **పత్తకల్లం** హోతియేవ.

వజ్జనీయా చ పుగ్గలా తస్మిం న హోన్తీతి “న, భిక్ఖవే, సగహట్ఠాయ పరిసాయా”తి (మహావ. ౧౫౪) వచనతో గహట్ఠో, “న, భిక్ఖవే, భిక్ఖునియా నిసిన్నపరిసాయ పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితబ్బ”న్తిఆదినా (మహావ. ౧౮౩) నయేన వుత్తా భిక్ఖునీ సిక్ఖమానా సామణేరో సామణేరీ సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నకో ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖిత్తకో ఆపత్తియా అప్పటికమ్మే ఉక్ఖిత్తకో పాపికాయ దిట్ఠియా అప్పటినిస్సగ్గే ఉక్ఖిత్తకో పణ్డకో థేయ్యసంవాసకో తిత్థియపక్కన్తకో తిరచ్ఛానగతో మాతుఘాతకో పితుఘాతకో అరహన్తఘాతకో భిక్ఖునీదూసకో సఙ్ఘభేదకో లోహితుప్పాదకో ఉభతోబ్యఞ్జనకోతి ఇమే వీసతి చాతి ఏకవీసతి పుగ్గలా వజ్జనీయా నామ, తే హత్థపాసతో బహికరణవసేన వజ్జేతబ్బా. ఏతేసు హి తివిధే ఉక్ఖిత్తకే సతి ఉపోసథం కరోన్తో సఙ్ఘో పాచిత్తియం ఆపజ్జతి, సేసేసు దుక్కటం. ఏత్థ చ **తిరచ్ఛానగతోతి** యస్స ఉపసమ్పదా పటిక్ఖిత్తా, సోవ అధిప్పేతో, తిత్థియా గహట్ఠేనేవ సఙ్గహితా. ఏతేపి హి వజ్జనీయా. ఏవం పత్తకల్లం ఇమేహి చతూహి అఙ్గేహి సఙ్గహితన్తి వేదితబ్బం.

అజ్జ మే ఉపోసథో పన్నరసోతిపీతి పి-సద్దేన పాళియం ఆగతనయేనేవ “అజ్జ మే ఉపోసథో”తిపి వత్తుం వట్టతీతి దీపేతి. **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా. అట్ఠ. నిదానవణ్ణనా) పన “అజ్జ మే ఉపోసథో చాతుద్దసోతి వా పన్నరసోతి వా వత్వా అధిట్ఠామీతి వత్తబ్బ”న్తి వుత్తం.

సఙ్ఘుపోసథాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపత్తిపటికమ్మవిధికథావణ్ణనా

౧౬౯. నను చ "న, భిక్ఖవే, సాపత్తికేన ఉపోసథో కాతబ్బో, యో కరేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఏవం సాపత్తికస్స ఉపోసథకరణే విసుం పఞ్ఞత్తా ఆపత్తి న దిస్సతి, తస్మా భగవతా పఞ్ఞత్తం "న సాపత్తికేన ఉపోసథో కాతబ్బో"తి ఇదం కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **"యస్స సియా ఆపత్తి...పే.... పఞ్ఞత్తం హోతీతి వేదితబ్బ"**న్తి. కిఞ్చాపి విసుం పఞ్ఞత్తా ఆపత్తి న దిస్సతి, అథ ఖో "యస్స సియా ఆపత్తి, సో ఆవికరేయ్యా"తిఆదిం వదన్తేన అత్థతో పఞ్ఞత్తాయేవాతి అధిప్పాయో.

పారిసుద్ధిదానపఞ్ఞాపనేన చాతి ఇమినావ "సాపత్తికేన పారిసుద్ధిపి న దాతబ్బా"తి దీపితం హోతి. న హి సాపత్తికో సమానో "పారిసుద్ధిం దమ్మి, పారిసుద్ధిం మే హర, పారిసుద్ధిం మే ఆరోచేహీ"తి వత్తుమరహతి. తస్మా పారిసుద్ధిం దేన్తేన పఠమం సన్తీ ఆపత్తి దేసేతబ్బా "అహం, ఆవుసో, ఇత్థన్నామాయ ఆపత్తియా వేమతికో, యదా నిబ్బేమతికో భవిస్సామి, తదా తం ఆపత్తిం పటికరిస్సామీ"తి వత్వా ఉపోసథో కాతబ్బో. "పాతిమోక్ఖం సోతబ్బ"న్తి వచనతో యావ నిబ్బేమతికో న హోతి, తావ సభాగాపత్తిం పటిగ్గహేతుం న లభతి, అఞ్ఞేసఞ్చ కమ్మానం పరిసుద్ధో నామ హోతి. "పున నిబ్బేమతికో హుత్వా దేసేతబ్బం న చా"తి నేవ పాళియం న అట్ఠకథాయం అత్థి, దేసితే పన దోసో నత్థి. "ఇతో వుట్ఠహిత్వా పటికరిస్సామీతి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. యథా సబ్బో సఙ్ఘో సభాగాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా "సుణాతు మే భన్తే, సఙ్ఘో...పే.... పటికరిస్సతీ"తి ఞత్తిం ఠపేత్వా ఉపోసథం కాతుం లభతి, ఏవం తీహి "సుణన్తు మే ఆయస్మన్తా, ఇమే భిక్ఖూ సభాగం ఆపత్తిం ఆపన్నా. యదా అఞ్ఞం భిక్ఖుం సుద్ధం అనాపత్తికం పస్సిస్సన్తి, తదా తస్స సన్తికే తం ఆపత్తిం పటికరిస్సన్తీ"తి గణఞత్తిం ఠపేత్వా, ద్వీహి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆరోచేత్వా ఉపోసథం కాతుం వట్టతి. ఏకేనపి "పరిసుద్ధం లభిత్వా పటికరిస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా కాతుం వట్టతీతి చ వదన్తి.

ఆపత్తిపటికమ్మవిధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

లిఙ్గాదిదస్సనకథావణ్ణనా

౧౭౯. ఆచారసణ్ఠానన్తి ఆచారసణ్ఠితి. ఆకరీయతి పకాసీయతి ఏతేనాతి **ఆకారో**. లీనం గమయతి బోధేతీతి **లిఙ్గం**. నిమియన్తి పరిచ్ఛిజ్జ ఞాయన్తి ఏతేనాతి **నిమిత్తం**. ఉద్దిసీయన్తి అపదిసీయన్తి ఏతేనాతి **ఉద్దేసో**. "అమ్హాకం ఇద"న్తి అఞ్ఞాతం అవిదితన్తి **అఞ్ఞాతకం**. తఞ్చ అత్థతో పరసన్తకంయేవాతి ఆహ **"అఞ్ఞేసం సన్తక"**న్తి.

౧౮౦. నానాసంవాసకభావన్తి లద్ధినానాసంవాసకభావం. తస్స అభిభవో నామ తేసం లద్ధివిస్సజ్జాపనన్తి ఆహ **"తం దిట్ఠిం న నిస్సజ్జాపేన్తీతి అత్థో"**తి.

నగన్తబ్బగన్తబ్బవారకథావణ్ణనా

౧౮౧. ఉపోసథాధిట్ఠానత్థం సీమాపి నదీపి న గన్తబ్బాతి గరుకం పాతిమోక్ఖుద్దేసం విస్సజ్జేత్వా లహుకస్స అకత్తబ్బత్తా వుత్తం. **ఆరఞ్ఞకేనాపి భిక్ఖునాతి** ఏకచారికేన ఆరఞ్ఞకభిక్ఖునా, యత్థ వా సఙ్ఘపహోనకా భిక్ఖూ న సన్తి, తాదిసే అరఞ్ఞే వసన్తేన. **తత్థ ఉపోసథం కత్వావ గన్తబ్బ**న్తి తస్స వసనట్ఠానే సఙ్ఘుపోసథస్స అప్పవత్తనతో వుత్తం. **ఉపోసథన్తరాయోతి** అత్తనో ఉపోసథన్తరాయో.

వజ్జనీయపుగ్గలసన్దస్సనకథావణ్ణనా

౧౮౩. హత్థపాసుపగమనమేవ పమాణన్తి భిక్ఖునీఆదయో ఠితా వా హోన్తు నిసిన్నా వా, తేసం హత్థపాసుపగమనమేవ ఆపత్తియా పమాణన్తి అధిప్పాయో, తస్మా ఏకసీమాయమ్పి హత్థపాసం జహాపేత్వా ఉపోసథం కాతుం వట్టతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

ఉపోసథక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకం

వస్సూపనాయికానుజాననకథావణ్ణనా

౧౮౪. వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకే **ఇధ-సద్దో నిపాతమత్తో**తి ఓకాసపరిదీపనస్సపి అసమ్భవతో అత్థన్తరస్స అబోధనతో వుత్తం. **అపరజ్జుగతాయ అస్సా**తి ఇమినా అసమానాధికరణవిసయో బాహిరత్థసమాసోయన్తి దస్సేతి. **అపరజ్జూ**తి ఆసాళ్హీపుణ్ణమితో అపరం దినం, పాటిపదన్తి అత్థో. **అస్సా**తి ఆసాళ్హీపుణ్ణమియా.

వస్సానే చారికాపటిక్ఖేపాదికథావణ్ణనా

౧౮౫. **అనపేక్ఖగమనేన వా అఞ్ఞత్థ అరుణం ఉట్ఠాపనేన వా ఆపత్తి వేదితబ్బా**తి ఏత్థ అనపేక్ఖగమనేన ఉపచారాతిక్కమే ఆపత్తి వేదితబ్బా, సాపేక్ఖగమనేన అఞ్ఞత్థ అరుణుట్ఠాపనేన ఆపత్తి వేదితబ్బా.

సత్తాహకరణీయానుజాననకథావణ్ణనా

౧౮౭-౧౮౮. **తీణి పరిహీనానీ**తి భిక్ఖునీనం వచ్చకుటిఆదీనం పటిక్ఖిత్తత్తా పహీనాని. **వారేయ్య**న్తి ఆవాహవివాహమఙ్గలం. **సుత్తన్తో**తి అత్తనో పగుణసుత్తన్తో. **న పలుజ్జతీ**తి న వినస్సతి న అన్తరధాయతి.

పహితేయేవ అనుజాననకథావణ్ణనా

౧౯౯. **భిక్ఖుగతికో**తి భిక్ఖునిస్సితకో. సో పన యస్మా భిక్ఖూహి సద్ధిం వసతి, తస్మా వుత్తం "**భిక్ఖూహి సద్ధిం వసనకపురిసో**"తి. సత్తాహకరణీయేన గన్త్వా బహిద్ధా అరుణుట్ఠాపనం **రత్తిచ్ఛేదో. అనిమన్తితేన గన్తుం న వట్టతీ**తి ఏత్థ అనిమన్తితత్తా సత్తాహకిచ్చం అధిట్ఠహిత్వా గచ్ఛన్తస్సపి వస్సచ్ఛేదో చేవ దుక్కటఞ్చ హోతీతి వేదితబ్బం. యథావుత్తఞ్హి రత్తిచ్ఛేదకారణం వినా తిరోవిహారే వసిత్వా ఆగచ్ఛిస్సామీతి గచ్ఛతోపి వస్సచ్ఛేదం వదన్తి. **గన్తుం వట్టతీ**తి సత్తాహకరణీయేన గన్తుం వట్టతి. ఏవం గచ్ఛన్తేన చ అన్తోఉపచారసీమాయం ఠితేనేవ "అన్తోసత్తాహే ఆగచ్ఛిస్సామీ"తి ఆభోగం కత్వా గన్తబ్బం. సచే ఆభోగం అకత్వా ఉపచారసీమం అతిక్కమతి, ఛిన్నవస్సోవ హోతీతి వదన్తి. **భణ్డక**న్తి చీవరం సన్ధాయ వుత్తం. **పహిణన్తీ**తి చీవరధోవనాదికమ్మేన పహిణన్తి. **సమ్పాపుణితుం న సక్కోతి, వట్టతీ**తి ఏత్థ "అజ్జేవ ఆగమిస్సామీ"తి సామన్తవిహారం గన్త్వా పున ఆగచ్ఛన్తస్స అన్తరామగ్గే సచే అరుణుగ్గమనం హోతి, వస్సచ్ఛేదోపి న హోతి, రత్తిచ్ఛేదదుక్కటఞ్చ నత్థీతి వదన్తి. **"ఆచరియం పస్సిస్సామీ"తి పన గన్తుం లభతీ**తి "అగిలానమ్పి ఆచరియం ఉపజ్ఝాయం వా పస్సిస్సామీ"తి సత్తాహకరణీయేన గన్తుం లభతి. **సచే పన నం ఆచరియో "అజ్జ మా గచ్ఛా"తి వదతి, వట్టతీ**తి ఏవం సత్తాహకరణీయేన గతం అన్తోసత్తాహేయేవ పున ఆగచ్ఛన్తం సచే ఆచరియో ఉపజ్ఝాయో వా "అజ్జ మా గచ్ఛా"తి వదతి, వట్టతి, సత్తాహాతిక్కమేపి అనాపత్తీతి అధిప్పాయో, వస్సచ్ఛేదో పన హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం సత్తాహస్స బహిద్ధా వీతినామితత్తా.

అన్తరాయే అనాపత్తివస్సచ్ఛేదకథావణ్ణనా

౨౦౧. సచే దూరం గతో హోతి, సత్తాహవారేన అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బోతి ఇమినా వస్సచ్ఛేదకారణే సతి సత్తాహకరణీయేన గన్తుం వట్టతీతి దీపేతి.

వజాదీసు వస్సూపగమనకథావణ్ణనా

౨౦౩. ''ఇధ వస్సం ఉపేమీ''తి తిక్ఖత్తుం వత్తబ్బన్తి సత్థస్సావిహారత్తా "ఇమస్మిం విహారే"తి అవత్వా "ఇధ వస్సం ఉపేమీ"తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం. **సత్థే పన వస్సం ఉపగన్తుం న వట్టతీ**తి కుటికాదీనం అభావే "ఇధ వస్సం ఉపేమీ"తి వచీభేదం కత్వా ఉపగన్తుం న వట్టతి, ఆలయకరణమత్తేనేవ వట్టతీతి అధిప్పాయో. **విప్పకిరతీ**తి విసుం విసుం గచ్ఛతి. **తీసు ఠానేసు నత్థి వస్సచ్ఛేదే ఆపత్తీ**తి తేహి సద్ధిం గచ్ఛన్తస్సేవ నత్థి ఆపత్తి, తేహి వియుజ్జిత్వా గమనే పన ఆపత్తియేవ, పవారేతుఞ్చ న లభతి.

వస్సం అనుపగన్తబ్బట్ఠానకథావణ్ణనా

౨౦౪. సేయ్యథాపి పిసాచిల్లికాతి ఏత్థ పిసాచా ఏవ **పిసాచిల్లికా,** పిసాచదారకాతిపి వదన్తి. **పవిసనద్వారం యోజేత్వా**తి సకవాటబద్ధమేవ యోజేత్వా. **పఞ్చన్నం ఛదనాన**న్తి తిణపణ్ణఇట్ఠకసిలాసుధాసఙ్ఖాతానం పఞ్చన్నం ఛదనానం. ఇదఞ్చ యేభుయ్యేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం రుక్ఖాదీసు పదరచ్ఛదనాయపి కుటికాయ వస్సూపగమనస్స వుత్తత్తా. **న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ**న్తి వచీభేదం కత్వా వస్సూపగమనం సన్ధాయేవ పటిక్ఖేపో, న ఆలయకరణవసేన ఉపగమనం సన్ధాయాతి వదన్తి. పాళియం పన అవిసేసేన వుత్తత్తా అట్ఠకథాయఞ్చ దుతియపారాజికసంవణ్ణనాయం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౮౪) "వస్సం ఉపగచ్ఛన్తేన హి నాలకపటిపదం పటిపన్నేనపి పఞ్చన్నం ఛదనానం అఞ్ఞతరేన ఛన్నేయేవ సద్వారబన్ధే సేనాసనే ఉపగన్తబ్బం. తస్మా వస్సకాలే సచే సేనాసనం లభతి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే లభతి, హత్థకమ్మం పరియేసిత్వాపి కాతబ్బం. హత్థకమ్మం అలభన్తేన సామమ్పి కాతబ్బం, న త్వేవ అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ"న్తి దళ్హం కత్వా వుత్తత్తా అసేనాసనికస్స నావాదిం వినా అఞ్ఞత్థ ఆలయో న వట్టతీతి అమ్హాకం ఖన్తి. నావాసత్థవజేసుయేవ హి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, నావాయ వస్సం ఉపగన్తు"న్తిఆదినా సతి అసతి వా సేనాసనే వస్సూపగమనస్స విసుం అనుఞ్ఞాతత్తా "న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ"న్తి అయం పటిక్ఖేపో తత్థ న లబ్భతీతి అసతి సేనాసనే ఆలయవసేనపి నావాదీసు ఉపగమనం వుత్తం. **టఙ్కితమఞ్చో** నామ దీఘే మఞ్చపాదే మజ్ఝే విజ్ఝిత్వా అటనియో పవేసేత్వా కతో మఞ్చో. తస్స ఇదం ఉపరి ఇదం హేట్ఠాతి నత్థి, పరివత్తేత్వా అత్థతోపి తాదిసోవ హోతి, తం సుసానే దేవట్ఠానే చ ఠపేన్తి, చతున్నం పాసాణానం ఉపరి పాసాణం అత్థరిత్వా కతం గేహమ్పి "టఙ్కితమఞ్చో"తి వుచ్చతి.

వస్సం అనుపగన్తబ్బట్ఠానకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధమ్మికకతికకథావణ్ణనా

౨౦౫. తస్సా లక్ఖణం మహావిభఙ్గే వుత్తన్తి చతుత్థపారాజికసంవణ్ణనాయం "యో ఇమమ్హా ఆవాసా పఠమం పక్కమిస్సతి, తం మయం అరహాతి జానిస్సామా"తి (పారా॰ ౨౨౮) ఏత్థ దస్సితం అధమ్మికకతికవత్తలక్ఖణం సన్ధాయ వదతి, పరతోపి సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం అధమ్మికం కతికవత్తం ఆవి భవిస్సతియేవ.

పటిస్సవదుక్కటాపత్తికథావణ్ణనా

౨౦౭. యస్మా నానాసీమాయం ద్వీసు ఆవాసేసు వస్సం వసన్తస్స దుతియే “వసామీ”తి చిత్తే ఉప్పన్నే పఠమసేనాసనగ్గాహో పటిప్పస్సమ్భతి, పున పఠమేయేవ “వసామీ”తి చిత్తే ఉప్పన్నే దుతియో పటిప్పస్సమ్భతి, తస్మా **“తస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతీ”**తి వుత్తం. పటిస్సవస్స విసంవాదనపచ్చయా హోన్తమ్పి దుక్కటం సతియేవ పటిస్సవే హోతీతి ఆహ **“తస్స తస్స పటిస్సవే దుక్కట”**న్తి. తేనేవాహ **“తఞ్చ ఖో…పే.… పచ్ఛా విసంవాదనపచ్చయా”**తి.

అకరణీయోతి సత్తాహకరణీయేన అకరణీయో. **సకరణీయోతి** సత్తాహకరణీయేనేవ సకరణీయో. యది ఏవం “సత్తాహకరణీయేన అకరణీయో సకరణీయో”తి చ కస్మా న వుత్తన్తి? “అకరణీయో”తి వుత్తేపి సత్తాహకరణీయేన సకరణీయాకరణీయతా విఞ్ఞాయతీతి కత్వా న వుత్తం. యది ఏవం పరతో “సత్తాహకరణీయేన పక్కమతీ”తి వారద్వయేపి “సకరణీయో పక్కమతీ”తి ఏత్తకమేవ కస్మా న వుత్తన్తి? వుచ్చతే – తత్థ “సత్తాహకరణీయేనా”తి అవత్వా “సకరణీయో పక్కమతీ”తి వుత్తే నో తం సత్తాహం బహిద్ధా వీతినామేతీతి న సక్కా వత్తున్తి “సత్తాహకరణీయేన పక్కమతీ”తి వుత్తం. ఏవఞ్హి వుత్తే సత్తాహస్స అధికతత్తా నో తం సత్తాహం బహి వీతినామేతీతి సక్కా వత్తుం.

ఏత్థ చ ఆదిమ్హి చత్తారో వారా నిరపేక్ఖగమనం సన్ధాయ వుత్తా, తత్థాపి పురిమా ద్వే వారా వస్సం అనుపగతస్స వసేన వుత్తా, పచ్ఛిమా పన ద్వే వారా వస్సం ఉపగతస్స వసేన, తతో పరం ద్వే వారా సాపేక్ఖగమనం సన్ధాయ వుత్తా, తత్థాపి పఠమవారో సాపేక్ఖస్సాపి సత్తాహకరణీయేన గన్త్వా తం సత్తాహం బహిద్ధా వీతినామేన్తస్స వస్సచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తో, ఇతరో వుత్తనయేనేవ గన్త్వా అన్తోసత్తాహే నివత్తన్తస్స వస్సచ్ఛేదాభావదస్సనత్థం. “నో సత్తాహం అనాగతాయ పవారణాయ సకరణీయో పక్కమతీ”తి అయం పన వారో నవమితో పట్ఠాయ గన్త్వా సత్తాహం బహిద్ధా వీతినామేన్తస్సాపి వస్సచ్ఛేదాభావదస్సనత్థం వుత్తో. ఏత్థ చ “అకరణీయో పక్కమతీ”తి దుతియవారస్స అనాగతత్తా నవమితో పట్ఠాయ గచ్ఛన్తేనపి సతియేవ కరణీయే గన్తబ్బం, నాసతీతి దట్ఠబ్బం. ఇమే చ సత్త వారా బహిద్ధా కతఉపోసథికస్స వసేన ఆగతా, అపరే సత్త అన్తోవిహారం గన్త్వా కతఉపోసథస్స వసేనాతి ఏవం పురిమికాయ వసేన చుద్దస వారా వుత్తా, తతో పరం పచ్ఛిమికాయ వసేన తేయేవ చుద్దస వారా వుత్తాతి ఏవమేతేసం నానాకరణం వేదితబ్బం.

ఇమేహి పన సబ్బవారేహి వుత్తమత్థం సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేతుం **“నో తదహేవ అకరణీయోతిఆదీసూ”**తిఆది ఆరద్ధం. **కో పన వాదో ద్వీహతీహం వసిత్వా అన్తోసత్తాహే నివత్తన్తస్సాతి** వస్సం ఉపగన్త్వా ద్వీహతీహం వసిత్వా సత్తాహకరణీయేన గన్త్వా అన్తోసత్తాహే నివత్తన్తస్స కో పన వాదో, కథా ఏవ నత్థీతి అధిప్పాయో. **అసతియా పన వస్సం న ఉపేతీతి** “ఇమస్మిం విహారే ఇమం తేమాసం వస్సం ఉపేమీ”తి వచీభేదం కత్వా న ఉపేతి.

కోముదియా చాతుమాసినియాతి పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమాయం. సా హి కుముదానం అత్థితాయ కోముదీ, చతున్నం వస్సికానం మాసానం పరియోసానత్తా “చాతుమాసినీ”తి వుచ్చతి. తదా హి కుముదాని సుపుప్ఫితాని హోన్తి, తస్మా కుముదానం సమూహో, కుముదాని ఏవ వా **కోముదా,** తే ఏత్థ అత్థీతి **“కోముదీ”**తి వుచ్చతి, కుముదవతీతి వుత్తం హోతి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

పటిస్సవదుక్కటాపత్తికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

৪. పవారణక్ఖన్ధకం

అఫాసుకవిహారకథావణ్ణనా

౨౦౯. పవారణక్ఖన్ధకే ఆదితో లాపో **ఆలాపో**, వచనపటివచనవసేన సమం లాపో **సల్లాపో**. **పిణ్డాయ పటిక్కమేయ్యాతి** గామే పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్చాగచ్ఛేయ్య. **అవక్కారపాతిం ధోవిత్వా ఉపట్ఠాపేయ్యాతి** అతిరేకపిణ్డపాతం అపనేత్వా ఠపనత్థాయ ఏకం సముగ్గపాతిం ధోవిత్వా ఠపేయ్య. **సముగ్గపాతి** నామ సముగ్గపుటసదిసా పాతి. **అప్పహరితేతి** అపరూళ్హహరితే, యస్మిం ఠానే పిణ్డపాతజ్ఝోత్థరణేన వినస్సనధమ్మాని తిణాని నత్థి, తస్మిన్తి అత్థో. తేన నిత్తిణఞ్చ మహాతిణగహనఞ్చ యత్థ సకటేనపి ఛడ్డితే పిణ్డపాతే తిణాని న వినస్సన్తి, తఞ్చ ఠానం పరిగ్గహితం హోతి. భూతగామసిక్ఖాపదస్స హి అవికోపనత్థమేతం వుత్తం. **అప్పాణకేతి** నిప్పాణకే, పిణ్డపాతజ్ఝోత్థరణేన మరితబ్బపాణకరహితే వా మహాఉదకక్ఖన్ధే. పరిత్తోదకే ఏవ హి భత్తపక్ఖేపేన ఆలులితే సుఖుమపాణకా మరన్తి, న మహాతళాకాదీసూతి. పాణకానురక్ఖణత్థఞ్హి ఏతం వుత్తం. **ఓపిలాపేయ్యాతి** నిముజ్జాపేయ్య.

వచ్చఘటన్తి ఆచమనకుమ్భిం. **రిత్త**న్తి రిత్తకం. **తుచ్ఛ**న్తి తస్సేవ వేవచనం. **అవిసయ్హ**న్తి ఉక్ఖిపితుం అసక్కుణేయ్యం అతిభారికం. **హత్థవికారేనాతి** హత్థసఞ్ఞాయ. హత్థేహి ఉక్ఖిపనం హత్థవిలఙ్ఘనం. తేనాహ **''హత్థుక్ఖేపకేనా''**తి. అథ వా విలఙ్ఘేతి దేసన్తరం పాపేతి ఏతేనాతి విలఙ్ఘకో, హత్థో ఏవ విలఙ్ఘకో హత్థవిలఙ్ఘకో, తేన **హత్థవిలఙ్ఘకేన**, అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసిబ్బితహత్థేనాతి వుత్తం హోతి. ద్వే హి జనా హత్థేన హత్థం సంసిబ్బేత్వా ద్వీసు హత్థేసు ఠపేత్వా ఉట్ఠపేన్తా హత్థవిలఙ్ఘకేన ఉట్ఠపేన్తి నామ. **తిత్థియసమాదాన**న్తి తిత్థియేహి సమాదాతబ్బం.

అఫాసుకవిహారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పవారణాభేదకథావణ్ణనా

౨౧౨. ద్వేమా , భిక్ఖవే, పవారణా చాతుద్దసికా చ పన్నరసికా చాతి ఏత్థ పురిమవస్సంవుట్ఠానం పుబ్బకత్తికపుణ్ణమా, తేసంయేవ సచే భణ్డనకారకేహి ఉపద్దుతా పవారణం పచ్చుక్కడ్ఢన్తి, అథ కత్తికమాసస్స కాళపక్ఖచాతుద్దసో వా పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమా వా, పచ్ఛిమవస్సంవుట్ఠానఞ్చ పచ్ఛిమకత్తికపుణ్ణమా ఏవ వాతి ఇమే తయో పవారణదివసాతి వేదితబ్బా. ఇదఞ్చ పకతిచారిత్తవసేన వుత్తం, తథారూపపచ్చయే పన సతి ద్విన్నం కత్తికపుణ్ణమానం పురిమేసు చాతుద్దసేసుపి పవారణం కాతుం వట్టతి, తేనేవ మహావిహారే భిక్ఖూ చాతుద్దసియా పవారేత్వా పన్నరసియా కాయసామగ్గిం దేన్తి, చేతియగిరిమహదస్సనత్థమ్పి అట్ఠమియా గచ్ఛన్తి, తమ్పి చాతుద్దసియం పవారేతుకామానఞ్ఞేవ హోతి.

పవారణాదానానుజాననకథావణ్ణనా

౨౧౩. సచే పన వుడ్ఢతరో హోతీతి సచే పవారణదాయకో భిక్ఖు వుడ్ఢతరో హోతి. **తేన చ భిక్ఖునాతి** పవారణదాయకేన భిక్ఖునా.

అనాపత్తిపన్నరసకకథావణ్ణనా

౨౨౨. పన్నరసకేసు **పవారితమత్తే**తి పవారితసమనన్తరం. **అవుట్ఠితాయ పరిసాయా**తి పవారేత్వా పచ్ఛా అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేన్తియా. **ఏకచ్చాయ వుట్ఠితాయా**తి ఏకచ్చేసు యథానిసిన్నేసు ఏకచ్చేసు సకసకట్ఠానం గతేసు. **పున పవారితబ్బ**న్తి పునపి సబ్బేహి సమాగన్త్వా పవారేతబ్బం. **ఆగచ్ఛన్తి సమసమా, తేసం సన్తికే పవారేతబ్బ**న్తి గతే అనానేత్వా నిసిన్నానఞ్ఞేవ సన్తికే పవారేతబ్బం. **సబ్బాయ వుట్ఠితాయ పరిసాయ ఆగచ్ఛన్తి సమసమా, తేసం సన్తికే పవారేతబ్బ**న్తి యది సబ్బే వుట్ఠహిత్వా గతా సన్నిపాతేతుఞ్చ న సక్కా, ఏకచ్చే సన్నిపాతేత్వా పవారేతుం వట్టతి, ఞత్తిం ఠపేత్వా కత్తబ్బసఙ్ఘకమ్మాభావా వగ్గం న హోతి. ఉపోసథేపి ఏసేవ నయో.

పవారణాఠపనకథావణ్ణనా

౨౩౮. ‘‘నత్థి దిన్న’’న్తిఆదినయప్పవత్తా దసవత్థుకా **మిచ్ఛాదిట్ఠి**. ‘‘హోతి తథాగతో పరం మరణా , న హోతి తథాగతో పరం మరణా’’తిఆదినా సస్సతుచ్ఛేదసఙ్ఖాతం అన్తం గణ్హాతీతి **అన్తగ్గాహికా**.

భణ్డనకారకవత్థుకథావణ్ణనా

౨౪౦. చతుత్థే కతే సుణన్తీతి చతుత్థే పన్నరసికుపోసథే కతే అమ్హాకం పవారణం ఠపేస్సన్తీతి సుణన్తి. **ఏవమ్పి ద్వే చాతుద్దసికా హోన్తీ**తి తతియేన సద్ధిం ద్వే చాతుద్దసికా హోన్తి.

పవారణాసఙ్గహకథావణ్ణనా

౨౪౧. అయం పవారణాసఙ్గహో ఏకస్స దిన్నోపి సబ్బేసం దిన్నోవ హోతీతి ఆహ ‘‘**ఏకస్సపి వసేన దాతబ్బో**’’తి. **ఆగన్తుకా తేసం సేనాసనం గహేతుం న లభన్తీ**తి సచేపి సట్ఠివస్సభిక్ఖూ ఆగచ్ఛన్తి, తేసం సేనాసనం గహేతుం న లభన్తి. **పవారేత్వా పన అన్తరాపి చారికం పక్కమితుం లభన్తీ**తి పవారణాసఙ్గహే కతే అన్తరా పక్కమితుకామా సఙ్ఘం సన్నిపాతాపేత్వా పవారేతుం లభన్తి. సేసమేత్థ పాళితో అట్ఠకథాతో చ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

పవారణక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చమ్మక్ఖన్ధకం

సోణకోళివిసవత్థుకథావణ్ణనా

౨౪౨. చమ్మక్ఖన్ధకే **ఉణ్ణపావారణన్తి** ఉణ్ణామయం పావారణం. **విహారపచ్ఛాయాయన్తి** విహారపచ్ఛన్తే ఛాయాయం. విహారస్స వడ్ఢమానచ్ఛాయాయన్తిపి వదన్తి.

సోణస్స పబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౨౪౩. సుత్తత్థో పన సుత్తవణ్ణనాతోయేవ గహేతబ్బోతి ఏత్థాయం సుత్తవణ్ణనా. **సీతవనేతి** (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౬.౫౫) ఏవంనామకే వనే. తస్మిం కిర పటిపాటియా పఞ్చ చఙ్కమనసతాని మాపితాని, తేసు థేరో అత్తనో సప్పాయం చఙ్కమనం గహేత్వా సమణధమ్మం కరోతి. తస్స ఆరద్ధవీరియస్స హుత్వా చఙ్కమతో పాదతలాని భిజ్జింసు, జాణూహి చఙ్కమతో జాణుకానిపి హత్థతలానిపి భిజ్జింసు, ఛిద్దాని అహేసుం. ఏవం ఆరద్ధవీరియో విహరన్తో ఓభాసనిమిత్తమత్తకమ్పి దస్సేతుం నాసక్ఖి. తస్స వీరియేన కిలమితకాయస్స చఙ్కమనకోటియం పాసాణఫలకే నిసిన్నస్స యో వితక్కో ఉదపాది, తం దస్సేతుం **''అథ ఖో ఆయస్మతో''**తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఆరద్ధవీరియాతి** పరిపుణ్ణపగ్గహితవీరియా. **న అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముచ్చతీతి** ''సచే అహం ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ వా విపఞ్చితఞ్ఞూ వా నేయ్యో వా, న మే చిత్తం న విముచ్చేయ్య, అద్ధా పన పదపరమో, యేన మే చిత్తం న ముచ్చతీ''తి సన్నిట్ఠానం కత్వా **''సంవిజ్జన్తి ఖో పనా''**తిఆదీని చిన్తేసి. తత్థ **భోగాతి** ఉపయోగత్థే పచ్చత్తం.

పాతురహోసీతి థేరస్స చిత్తాచారం ఞత్వా ''అయం సోణో అజ్జ సీతవనే పధానభూమియం నిసిన్నో ఇమం వితక్కం వితక్కేతి, గన్త్వాస్స వితక్కం సహోడ్ఢం గణ్హిత్వా వీణోపమకమ్మట్ఠానం కథేస్సామీ''తి సీతవనే పాతురహోసి. **పఞ్ఞత్తే ఆసనేతి** పధానికభిక్ఖూ అత్తనో వసనట్ఠానే ఓవదితుం ఆగతస్స బుద్ధస్స భగవతో నిసీదనత్థం యథాలాభేన ఆసనమ్పి పఞ్ఞపేత్వావ పధానం కరోన్తి , అఞ్ఞం అలభమానా పురాణపణ్ణాని సన్థరిత్వా ఉపరి సఙ్ఘాటిం పఞ్ఞపేన్తి. థేరోపి ఆసనం పఞ్ఞపేత్వావ పధానం అకాసి, తం సన్ధాయ వుత్తం ''పఞ్ఞత్తే ఆసనే''తి.

తం కిం మఞ్ఞసీతి సత్థా ''ఇమస్స భిక్ఖునో అవసేసకమ్మట్ఠానేన అత్థో నత్థి, అయం గన్ధబ్బసిప్పే ఛేకో చిణ్ణవసీ, అత్తనో విసయే కథియమానే ఖిప్పమేవ సల్లక్ఖేస్సతీ''తి వీణోపమం కథేతుం ''తం కిం మఞ్ఞసీ''తిఆదిమాహ. **వీణాయ తన్తిస్సరే కుసలతా** నామ వీణాయ వాదనకుసలతా, సో చ తత్థ కుసలో. మాతాపితరో హిస్స ''అమ్హాకం పుత్తో అఞ్ఞం సిప్పం సిక్ఖన్తో కాయేన కిలమిస్సతి, ఇదం పన ఆసనే నిసిన్నేనేవ సక్కా ఉగ్గణ్హితు''న్తి గన్ధబ్బసిప్పమేవ ఉగ్గణ్హాపేసుం. తస్స –

> ''సత్త సరా తయో గామా, ముచ్ఛనా ఏకవీసతి;
> ఠానా ఏకూనపఞ్ఞాస, ఇచ్చేతే సరమణ్డలా''తి. –

ఆదికం గన్ధబ్బసిప్పం సబ్బమేవ పగుణం అహోసి. **అచ్చాయతాతి** అతిఆయతా ఖరముచ్ఛనా. **సరవతీతి** సరసమ్పన్నా. **కమ్మఞ్ఞాతి** కమ్మక్ఖమా కమ్మయోగ్గా. **అతిసిథిలాతి** మన్దముచ్ఛనా. **సమే గుణే పతిట్ఠితాతి** మజ్ఝిమే సరే ఠపేత్వా ముచ్ఛితా.

అచ్చారద్ధన్తి అతిగాళ్హం. **ఉద్ధచ్చాయ సంవత్తతీతి** ఉద్ధతభావాయ సంవత్తతి. **అతిలీనన్తి** అతిసిథిలం. **కోసజ్జాయాతి** కుసీతభావత్థాయ. **వీరియసమథం అధిట్ఠాహీతి** వీరియసమ్పయుత్తం సమథం అధిట్ఠాహి, వీరియం సమథేన యోజేహీతి అత్థో. **ఇన్ద్రియానఞ్చ సమతం అధిట్ఠాహీతి** సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం సమతం సమభావం అధిట్ఠాహి. తత్థ సద్ధం పఞ్ఞాయ, పఞ్ఞఞ్చ సద్ధాయ, వీరియం సమాధినా, సమాధిఞ్చ వీరియేన యోజయతా ఇన్ద్రియానం సమతా అధిట్ఠితా నామ హోతి. సతి పన సబ్బత్థికా, సా సదాపి బలవతీయేవ వట్టతి. తఞ్చ పన నేసం యోజనావిధానం **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౬౦-౬౨) ఆగతనయేన వేదితబ్బం. **తత్థ చ నిమిత్తం గణ్హాహీతి** తస్మిఞ్చ సమభావే సతి యేన ఆదాసే ముఖబిమ్బేనేవ నిమిత్తేన ఉప్పజ్జితబ్బం, తం సమథనిమిత్తం విపస్సనానిమిత్తం మగ్గనిమిత్తం ఫలనిమిత్తఞ్చ గణ్హ నిబ్బత్తేహీతి ఏవమస్స సత్థా అరహత్తే పక్ఖిపిత్వా కమ్మట్ఠానం కథేసి.

తత్థ చ నిమిత్తం అగ్గహేసీతి సమథనిమిత్తఞ్చ విపస్సనానిమిత్తఞ్చ అగ్గహేసి. **ఏకోతి** అసహాయో. **వూపకట్ఠోతి** వత్థుకామేహి చ కిలేసకామేహి చ కాయేన చేవ చిత్తేన చ వూపకట్ఠో. **అప్పమత్తోతి** కమ్మట్ఠానే సతిం అవిజహన్తో. **ఆతాపీతి** కాయికచేతసికవీరియాతాపేన ఆతాపో. ఆతప్పతి కిలేసేహీతి ఆతాపో, వీరియం. **పహితత్తోతి** కాయే చ జీవితే చ అనపేక్ఖతాయ పేసితత్తో విస్సట్ఠఅత్తభావో, నిబ్బానే వా పేసితచిత్తో. **న చిరస్సేవాతి** కమ్మట్ఠానారమ్భతో న చిరేనేవ. **అఞ్ఞతరోతి** ఏకో. **అరహతన్తి** భగవతో సావకానం అరహన్తానం అబ్భన్తరో ఏకో మహాసావకో అహోసీతి అత్థో.

౨౪౪. **వుసితవాతి** వుత్థబ్రహ్మచరియవాసో. **కతకరణీయోతి** చతూహి మగ్గేహి కత్తబ్బం కత్వా ఠితో. **ఓహితభారోతి** ఖన్ధభారం కిలేసభారం అభిసఙ్ఖారభారఞ్చ ఓతారేత్వా ఠితో. **అనుప్పత్తసదత్థోతి** సదత్థో వుచ్చతి అరహత్తం, తం పత్తోతి అత్థో. **పరిక్ఖీణభవసంయోజనోతి** ఖీణభవబన్ధనో. **సమ్మదఞ్ఞా విముత్తోతి** సమ్మా హేతునా కారణేన జానిత్వా విముత్తో. **ఛ ఠానానీతి** ఛ కారణాని. **అధిముత్తో హోతీతి** పటివిజ్ఝిత్వా పచ్చక్ఖం కత్వా ఠితో హోతి. **నేక్ఖమ్మాధిముత్తోతిఆది** సబ్బం అరహత్తవసేన వుత్తం. అరహత్తఞ్హి సబ్బకిలేసేహి నిక్ఖన్తత్తా **నేక్ఖమ్మం,** తేహేవ పవివిత్తత్తా **పవివేకో,** బ్యాపజ్జాభావతో **అబ్యాపజ్జం,** ఉపాదానస్స ఖయన్తే ఉప్పన్నత్తా **ఉపాదానక్ఖయో,** తణ్హాయ ఖయన్తే ఉప్పన్నత్తా **తణ్హక్ఖయో,** సమ్మోహాభావతో **అసమ్మోహోతి** చ వుచ్చతి.

కేవలం సద్ధామత్తకన్తి పటివేధరహితం కేవలం పటివేధపఞ్ఞాయ అసమ్మిస్సం సద్ధామత్తకం. **పటిచయన్తి** పునప్పునం కరణేన వడ్ఢిం. **వీతరాగత్తాతి** మగ్గపటివేధేన రాగస్స విహతత్తాయేవ నేక్ఖమ్మసఙ్ఖాతం అరహత్తం పటివిజ్ఝిత్వా సచ్ఛికత్వా ఠితో హోతి, ఫలసమాపత్తివిహారేన విహరతి, తన్నిన్నమానసోయేవ హోతీతి అత్థో. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో.

లాభసక్కారసిలోకన్తి చతుపచ్చయలాభఞ్చ తేసంయేవ సుకతభావఞ్చ వణ్ణభణనఞ్చ. **నికామయమానోతి** ఇచ్ఛమానో పత్థయమానో. **పవివేకాధిముత్తోతి** "పవివేకే అధిముత్తో అహ"న్తి ఏవం అరహత్తం బ్యాకరోతీతి అత్థో.

సీలబ్బతపరామాసన్తి సీలఞ్చ వతఞ్చ పరామసిత్వా గహితగ్గహణమత్తం. **సారతో పచ్చాగచ్ఛన్తోతి** సారభావేన జానన్తో. **అబ్యాపజ్జాధిముత్తోతి** అబ్యాపజ్జం అరహత్తం బ్యాకరోతి. ఇమినావ నయేన సబ్బవారేసు అత్థో దట్ఠబ్బో. అపిచేత్థ "నేక్ఖమ్మాధిముత్తోతి ఇమస్మింయేవ అరహత్తం కథితం, సేసేసు పఞ్చసు నిబ్బాన"న్తి ఏకే వదన్తి. అపరే "అసమ్మోహాధిముత్తోతి ఏత్థేవ నిబ్బానం కథితం, సేసేసు అరహత్త"న్తి వదన్తి. అయం పనేత్థ సారో – "సబ్బేస్వేవేతేసు అరహత్తమ్పి నిబ్బానమ్పి కథితమేవా"తి.

భుసాతి బలవన్తో దిబ్బరూపసదిసా. **నేవస్స చిత్తం పరియాదియన్తీ**తి ఏతస్స ఖీణాసవస్స చిత్తం గహేత్వా ఠాతుం న సక్కోన్తి. కిలేసా హి ఉప్పజ్జమానా చిత్తం గణ్హన్తి నామ. **అమిస్సీకత**న్తి అమిస్సకతం. కిలేసా హి ఆరమ్మణేన సద్ధిం చిత్తం మిస్సం కరోన్తి, తేసం అభావా అమిస్సీకతం. **ఠిత**న్తి పతిట్ఠితం. **ఆనేఞ్జప్పత్త**న్తి అచలనప్పత్తం. **వయఞ్చస్సానుపస్సతీ**తి తస్స చేస చిత్తస్స ఉప్పాదమ్పి వయమ్పి పస్సతి. **భుసా వాతవుట్ఠీ**తి బలవా వాతక్ఖన్ధో. **నేవ నం సఙ్కమ్పేయ్యా**తి ఏకభాగేన చాలేతుం న సక్కుణేయ్య. **న సమ్పకమ్పేయ్యా**తి థూణం వియ సబ్బభాగతో కమ్పేతుం న సక్కుణేయ్య. **న సమ్పవేధేయ్యా**తి వేధేత్వా పవేధేత్వా పాతేతుం న సక్కుణేయ్య.

నేక్ఖమ్మం అధిముత్తస్సాతి అరహత్తం పటివిజ్ఝిత్వా ఠితస్స. సేసపదేసుపి అరహత్తమేవ కథితం. **ఉపాదానక్ఖయస్స చా**తి ఉపయోగత్థే సామివచనం. **అసమ్మోహఞ్చ చేతసో**తి చిత్తస్స చ అసమ్మోహం అధిముత్తస్స. **దిస్వా ఆయతనుప్పాద**న్తి ఆయతనానం ఉప్పాదఞ్చ వయఞ్చ దిస్వా. **సమ్మా చిత్తం విముచ్చతీ**తి సమ్మా హేతునా నయేన ఇమాయ విపస్సనాయ పటిపత్తియా ఫలసమాపత్తివసేన చిత్తం విముచ్చతి, నిబ్బానారమ్మణే అధిముచ్చతి. అథ వా ఇమినా ఖీణాసవస్స పుబ్బభాగపటిపదా కథితా. తస్స హి ఆయతనుప్పాదం దిస్వా ఇమాయ విపస్సనాయ అధిగతస్స అరియమగ్గస్స ఆనుభావేన సబ్బకిలేసేహి సమ్మా చిత్తం విముచ్చతి. ఏవం **తస్స సమ్మా విముత్తస్స...పే.... న విజ్జతి**. తత్థ **సన్తచిత్తస్సా**తి నిబ్బుతచిత్తస్స. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

సోణస్స పబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సబ్బనీలికాదిపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౪౬. అద్దారిట్ఠకవణ్ణాతి అభినవారిట్ఠఫలవణ్ణా. ఉదకేన తిన్తకాకపత్తవణ్ణాతిపి వదన్తి.

అజ్ఝారామే ఉపాహనపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౪౮. అభిజీవన్తి ఏతేనాతి **అభిజీవనికం**. కిన్తం? సిప్పం. తేనాహ ‘‘**యేన సిప్పేనా**’’తిఆది.

కట్ఠపాదుకాదిపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౫౧. ఉణ్ణాహి కతపాదుకాతి ఉణ్ణాలోమమయకమ్బలేహి, ఉణ్ణాలోమేహి ఏవ వా కతపాదుకా. **న, భిక్ఖవే, గావీనం విసాణేసు గహేతబ్బ**న్తిఆదీసు ‘‘మోక్ఖాధిప్పాయేన విసాణాదీసు గహేతుం వట్టతీ’’తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

యానాదిపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౫౩. అనుజానామి, భిక్ఖవే, పురిసయుత్తం హత్థవట్టకన్తి ఏత్థ ‘‘అనుజానామి, భిక్ఖవే, పురిసయుత్తం, అనుజానామి, భిక్ఖవే, హత్థవట్టక’’న్తి ఏవం పచ్చేకవాక్యపరిసమాపనం అధిప్పేతన్తి ఆహ ‘‘**పురిసయుత్తం ఇత్థిసారథి వా...పే.... పురిసా వా, వట్టతియేవా**’’తి. **పీఠకసివిక**న్తి పీఠకయానం. **పాటఙ్కి**న్తి అన్దోలికాయేతం అధివచనం.

ఉచ్చాసయనమహాసయనపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౫౪. **వాళరూపానీ**తి ఆహరిమాని వాళరూపాని. “అకప్పియరూపాకులో అకప్పియమఞ్చో పల్లఙ్కో”తి **సారసమాసే** వుత్తం. ‘‘**దీఘలోమకో మహాకోజవో**తి చతురఙ్గులాధికలోమో కాళకోజవో. “చతురఙ్గులాధికాని కిర తస్స లోమానీ”తి వచనతో చతురఙ్గులతో హేట్ఠా వట్టతీతి వదన్తి. **వానచిత్రో ఉణ్ణామయత్థరణో**తి భిత్తిచ్ఛేదాదివసేన విచిత్రో ఉణ్ణామయత్థరణో. **ఘనపుప్ఫకో ఉణ్ణామయత్థరణో**తి ఉణ్ణామయలోహితత్థరణో. **పకతితూలికా**తి రుక్ఖతూలలతాతూలపోటకీతూలసఙ్ఖాతానం తిణ్ణం తూలానం అఞ్ఞతరపుణ్ణా తూలికా. ‘‘**ఉద్దలోమీ**తి ఉభతోదసం ఉణ్ణామయత్థరణం. **ఏకన్తలోమీ**తి ఏకతోదసం ఉణ్ణామయత్థరణ”న్తి **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౫) వుత్తం, **సారసమాసే** పన “ఉద్దలోమీతి ఏకతో ఉగ్గతపుప్ఫం. ఏకన్తలోమీతి ఉభతో ఉగ్గతపుప్ఫ”న్తి వుత్తం. ‘‘**కోసేయ్యకట్టిస్సమయ**న్తి కోసేయ్యకసటమయ”న్తి **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** వుత్తం. **సుద్ధకోసేయ్య**న్తి రతనపరిసిబ్బనరహితం. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** పనేత్థ “ఠపేత్వా తూలికం సబ్బానేవ గోనకాదీని రతనపరిసిబ్బితాని వట్టన్తీ”తి వుత్తం. తత్థ “ఠపేత్వా తూలిక”న్తి ఏతేన రతనపరిసిబ్బనరహితాపి తూలికా న వట్టతీతి దీపేతి. “రతనపరిసిబ్బితాని వట్టన్తీ”తి ఇమినా పన యాని రతనపరిసిబ్బితాని, తాని భూమత్థరణవసేన యథానురూపం మఞ్చాదీసు చ ఉపనేతుం వట్టతీతి దీపితన్తి వేదితబ్బం. ఏత్థ చ వినయపరియాయం పత్వా గరుకే ఠాతబ్బత్తా ఇధ వుత్తనయేనేవేత్థ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో. సుత్తన్తికదేసనాయం పన గహట్ఠానమ్పి వసేన వుత్తత్తా తేసం సఙ్గణ్హనత్థం “ఠపేత్వా తూలికం…పే॰… వట్టన్తీ”తి వుత్తన్తి అపరే.

అజినచమ్మేహీతి అజినమిగచమ్మేహి. తాని కిర చమ్మాని సుఖుమతరాని, తస్మా దుపట్టతిపట్టాని కత్వా సిబ్బన్తి. తేన వుత్తం ‘‘**అజినపవేణీ**’’తి. ఉత్తరం ఉపరిభాగం ఛాదేతీతి **ఉత్తరచ్ఛదో,** వితానం, తఞ్చ లోహితవితానం ఇధాధిప్పేతన్తి ఆహ ‘‘**ఉపరిబద్ధేన రత్తవితానేనా**’’తి. “రత్తవితానేసు చ కాసావం వట్టతి, కుసుమ్భాదిరత్తమేవ న వట్టతీ”తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **మహాఉపధాన**న్తి పమాణాతిక్కన్తం ఉపధానం. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని అట్ఠ॰ ౧.౧౫) “అలోహితకాని ద్వేపి వట్టన్తియేవ, తతో ఉత్తరి లభిత్వా అఞ్ఞేసం దాతబ్బాని, దాతుం అసక్కోన్తో మఞ్చే తిరియం అత్థరిత్వా ఉపరి పచ్చత్థరణం దత్వా నిపజ్జితుమ్పి లభతీ”తి అవిసేసేన వుత్తం, **సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం** (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౯౭) పన “అగిలానస్స సీసుపధానఞ్చ పాదుపధానఞ్చాతి ద్వయమేవ వట్టతి, గిలానస్స బిమ్బోహనాని సన్థరిత్వా ఉపరి పచ్చత్థరణం దత్వా నిపజ్జితుమ్పి వట్టతీ”తి వుత్తత్తా గిలానోయేవ మఞ్చే తిరియం అత్థరిత్వా నిపజ్జితుం లభతీతి వేదితబ్బం.

ఉచ్చాసయనమహాసయనపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

గిహివికతానుఞ్ఞాతాదికథావణ్ణనా

౨౫౬. **అభినిస్సాయ నిసీదితు**న్తి అపస్సాయ నిసీదితుం.

సోణకుటికణ్ణవత్థుకథావణ్ణనా

౨౫౭. **పపతకే పబ్బతే**తి ఏత్థ “పవత్తే పబ్బతే”తిపి పఠన్తి, పవత్తనామకే పబ్బతేతి అత్థో. **సోణో ఉపాసకో**తిఆదీసు (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ४६) నామేన సోణో నామ, తీహి సరణగమనేహి ఉపాసకత్తపటివేదనేన ఉపాసకో, కోటిఅగ్ఘనకస్స కణ్ణపిళన్ధనస్స ధారణేన “కోటికణ్ణో”తి చ వత్తబ్బే “కుటికణ్ణో”తి ఏవం అభిఞ్ఞాతో, న సుకుమారసోణోతి అధిప్పాయో. అయఞ్హి

ఆయస్మతో మహాకచ్చానస్స సన్తికే ధమ్మం సుత్వా సాసనే అభిప్పసన్నో సరణేసు చ సీలేసు చ పతిట్ఠితో పపతకే పబ్బతే ఛాయూదకసమ్పన్నే ఠానే విహారం కారేత్వా థేరం తత్థ వసాపేత్వా చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠాతి. తేన వుత్తం "**ఆయస్మతో మహాకచ్చానస్స ఉపట్ఠాకో హోతీ**"తి.

సో కాలేన కాలం థేరస్స ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి, థేరో చస్స ధమ్మం దేసేతి, తేన సంవేగబహులో ధమ్మచరియాయం ఉస్సాహజాతో విహరతి. సో ఏకదా సత్థేన సద్ధిం వాణిజ్జత్థాయ ఉజ్జేనిం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే అటవియం సత్థే నివిట్ఠే రత్తియం జనసమ్బాధభయేన ఏకమన్తం అపక్కమ్మ నిద్దం ఉపగఞ్ఛి. సత్థో పచ్చూసవేలాయం ఉట్ఠాయ గతో, న ఏకోపి సోణం పబోధేసి, సబ్బే విస్సరిత్వా అగమింసు. సో పభాతాయ రత్తియా పబుజ్ఝిత్వా ఉట్ఠాయ కఞ్చి అపస్సన్తో సత్థేన గతమగ్గం గహేత్వా సీఘం సీఘం గచ్ఛన్తో ఏకం వటరుక్ఖం ఉపగఞ్ఛి. తత్థ అద్దస ఏకం మహాకాయం విరూపదస్సనం బీభచ్ఛం పురిసం అట్ఠితో ముత్తాని అత్తనో మంసాని సయమేవ ఖాదన్తం, దిస్వాన "కోసి త్వ"న్తి పుచ్ఛి. పేతోస్మి, భన్తేతి. కస్మా ఏవం కరోసీతి? అత్తనో పుబ్బకమ్మేనాతి. కిం పన తం కమ్మన్తి? అహం పుబ్బే భారుకచ్ఛనగరవాసీ కూటవాణిజో హుత్వా పరేసం సన్తకం వఞ్చేత్వా ఖాదిం, సమణే చ భిక్ఖాయ ఉపగతే "తుమ్హాకం మంసం ఖాదథా"తి అక్కోసిం, తేన కమ్మేన ఏతరహి ఇమం దుక్ఖం అనుభవామీతి. తం సుత్వా సోణో అతివియ సంవేగం పటిలభి.

తతో పరం గచ్ఛన్తో ముఖతో పగ్ఘరితకాళలోహితే ద్వే పేతదారకే పస్సిత్వా తథేవ పుచ్ఛి, తేపిస్స అత్తనో కమ్మం కథేసుం. తే కిర భారుకచ్ఛనగరే దారకకాలే గన్ధవాణిజ్జాయ జీవికం కప్పేన్తా అత్తనో మాతరి ఖీణాసవే నిమన్తేత్వా భోజేన్తియా గేహం గన్త్వా "అమ్హాకం సన్తకం కస్మా సమణానం దేసి, తయా దిన్నం భోజనం భుఞ్జనకసమణానం ముఖతో కాళలోహితం పగ్ఘరతూ"తి అక్కోసింసు. తే తేన కమ్మేన నిరయే పచ్చిత్వా తస్స విపాకావసేసేన పేతయోనియం నిబ్బత్తిత్వా తదా ఇమం దుక్ఖం అనుభవన్తి. తమ్పి సుత్వా సోణో అతివియ సంవేగజాతో అహోసి.

సో ఉజ్జేనిం గన్త్వా తం కరణీయం తీరేత్వా కురరఘరం పచ్చాగతో థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా కతపటిసన్థారో తమత్థం ఆరోచేసి. థేరోపిస్స పవత్తినివత్తీసు ఆదీనవానిసంసే విభావేన్తో ధమ్మం దేసేసి. సో థేరం వన్దిత్వా గేహం గతో సాయమాసం భుఞ్జిత్వా సయనం ఉపగతో థోకంయేవ నిద్దాయిత్వా పబుజ్ఝిత్వా సయనతలే నిసజ్జ యథాసుతం ధమ్మం పచ్చవేక్ఖితుం ఆరద్ధో. తస్స తం ధమ్మం పచ్చవేక్ఖతో తే చ పేతత్తభావే అనుస్సరతో సంసారదుక్ఖం అతివియ భయానకం హుత్వా ఉపట్ఠాసి, పబ్బజ్జాయ చిత్తం నమి. సో విభాతాయ రత్తియా సరీరపటిజగ్గనం కత్వా థేరం ఉపగన్త్వా అత్తనో అజ్ఝాసయం ఆరోచేత్వా పబ్బజ్జం యాచి. తేన వుత్తం "**అథ ఖో సోణో ఉపాసకో...పే.... పబ్బాజేతు మం, భన్తే, అయ్యో మహాకచ్చానో**"తి.

తత్థ **యథా యథా**తిఆదిపదానం అయం సఙ్ఖేపత్థో – యేన యేన ఆకారేన అయ్యో మహాకచ్చానో ధమ్మం దేసేతి ఆచిక్ఖతి పఞ్ఞపేతి పట్ఠపేతి వివరతి విభజతి ఉత్తానిం కరోతి పకాసేతి, తేన తేన మే ఉపపరిక్ఖతో ఏవం హోతి "యదేతం సిక్ఖత్తయబ్రహ్మచరియం ఏకమ్పి దివసం అఖణ్డం కత్వా చరిమకచిత్తం పాపేతబ్బతాయ **ఏకన్తపరిపుణ్ణం,** ఏకదివసమ్పి కిలేసమలేన అమలీనం కత్వా చరిమకచిత్తం పాపేతబ్బతాయ **ఏకన్తపరిసుద్ధం, సఙ్ఖలిఖితం** లిఖితసఙ్ఖసదిసం ధోతసఙ్ఖసప్పటిభాగం చరితబ్బం, ఇదం న సుకరం అగారం అజ్ఝావసతా అగారమజ్ఝే వసన్తేన ఏకన్తపరిపుణ్ణం...పే.... చరితు"న్తి.

ఏవం అత్తనో పరివితక్కితం సోణో ఉపాసకో థేరస్స ఆరోచేత్వా తం పటిపజ్జితుకామో ''**ఇచ్ఛామహం భన్తే**''తిఆదిమాహ. థేరో పన "న తావస్స ఞాణం పరిపాకం గత"న్తి ఉపధారేత్వా ఞాణపరిపాకం ఆగమయమానో ''**దుక్కరం ఖో**''తిఆదినా పబ్బజ్జాఛన్దం నివారేసి. తత్థ **ఏకసేయ్య**న్తి అదుతియసేయ్యం. ఏత్థ చ సేయ్యాసీసేన "ఏకో తిట్ఠతి, ఏకో గచ్ఛతి, ఏకో నిసీదతీ"తిఆదినా నయేన వుత్తం చతూసు ఇరియాపథేసు కాయవివేకం దీపేతి, న ఏకికా హుత్వా సయనమత్తం. **ఏకభత్త**న్తి "ఏకభత్తికో హోతి రత్తూపరతో విరతో వికాలభోజనా"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౦, ౧౯౪; మ॰ ని॰ ౧.౨౯౩ అ॰ ని॰ ౩.౭౧) ఏవం వుత్తం వికాలభోజనా విరతిం సన్ధాయ వదతి. **బ్రహ్మచరియ**న్తి మేథునవిరతిబ్రహ్మచరియం, సిక్ఖత్తయానుయోగసఙ్ఖాతం సాసనబ్రహ్మచరియం వా. **ఇఙ్ఘా**తి చోదనత్థే నిపాతో. **తత్థేవా**తి గేహేయేవ. **బుద్ధానం సాసనం అనుయుఞ్జా**తి నిచ్చసీలఉపోసథసీలనియమాదిభేదం పఞ్చఙ్గం అట్ఠఙ్గం దసఙ్గఞ్చ సీలం తదనురూపఞ్చ సమాధిపఞ్ఞాభావనం అనుయుఞ్జ. ఏతఞ్హి ఉపాసకేన పుబ్బభాగే అనుయుఞ్జితబ్బం బుద్ధసాసనం నామ. తేనాహ ''**కాలయుత్తం ఏకసేయ్యం ఏకభత్తం బ్రహ్మచరియ**''న్తి.

తత్థ **కాలయుత్త**న్తి చాతుద్దసీపఞ్చదసీఅట్ఠమీపాటిహారికపక్ఖసఙ్ఖాతేన కాలేన యుత్తం, యథావుత్తకాలే వా తువ్హం అనుయుఞ్జన్తస్స యుత్తం పతిరూపం సక్కుణేయ్యం, న సబ్బకాలం సబ్బన్తి అధిప్పాయో . సబ్బమేతం ఞాణస్స అపరిపక్కత్తా తస్స కామానం దుప్పహానతాయ సమ్మా పటిపత్తియం యోగ్యం కారాపేతుం వదతి, న పబ్బజ్జాఛన్దం నివారేతుం. **పబ్బజ్జాభిసఙ్ఖారో**తి పబ్బజితుం ఆరమ్భో ఉస్సాహో. **పటిప్పస్సమ్భీ**తి ఇన్ద్రియానం అపరిపక్కత్తా సంవేగస్స చ నాతితిక్ఖభావతో వూపసమి. కిఞ్చాపి పటిప్పస్సమ్భి, థేరేన వుత్తవిధిం పన అనుతిట్ఠన్తో కాలేన కాలం థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా పయిరుపాసన్తో ధమ్మం సుణాతి. తస్స వుత్తనయేనేవ దుతియమ్పి పబ్బజ్జాయ చిత్తం ఉప్పజ్జి, థేరస్స చ ఆరోచేసి, దుతియమ్పి థేరో పటిక్ఖిపి. తతియవారే పన ఞాణస్స పరిపక్కభావం ఞత్వా "ఇదాని నం పబ్బాజేతుం కాలో"తి థేరో పబ్బాజేసి, పబ్బజితఞ్చ తం తీణి సంవచ్ఛరాని అతిక్కమిత్వా గణం పరియేసిత్వా ఉపసమ్పాదేసి. తం సన్ధాయ వుత్తం ''**దుతియమ్పి ఖో సోణో...పే॰... ఉపసమ్పాదేసీ**''తి.

తత్థ **అప్పభిక్ఖుకో**తి కతిపయభిక్ఖుకో. తదా కిర భిక్ఖూ యేభుయ్యేన మజ్ఝిమదేసేయేవ వసింసు, తస్మా తత్థ కతిపయా ఏవ అహేసుం . తే చ ఏకస్మిం గామే ఏకో, ఏకస్మిం నిగమే ద్వేతి ఏవం విసుం విసుం వసింసు. **కిచ్ఛేనా**తి దుక్ఖేన. **కసిరేనా**తి ఆయాసేన. **తతో తతో**తి తస్మా తస్మా గామనిగమాదితో. థేరేన హి కతిపయే భిక్ఖూ ఆనేత్వా అఞ్ఞేసు ఆనీయమానేసు పుబ్బే ఆనీతా కేనచిదేవ కరణీయేన పక్కమింసు, కఞ్చి కాలం ఆగమేత్వా పున తేసు ఆనీయమానేసు ఇతరే పక్కమింసు. ఏవం పునప్పునం ఆనయనేన సన్నిపాతో చిరేనేవ అహోసి. థేరోపి తదా ఏకవిహారీ అహోసి. తేన వుత్తం ''**తిణ్ణం వస్సానం...పే॰... సన్నిపాతాపేత్వా**''తి.

వస్సంవుత్థస్సాతి వస్సం ఉపగన్త్వా వుసితవతో. **ఏదిసో చ ఏదిసో చా**తి ఏవరూపో చ ఏవరూపో చ. "ఏవరూపాయ నామ రూపకాయసమ్పత్తియా సమన్నాగతో, ఏవరూపాయ ధమ్మకాయసమ్పత్తియా సమన్నాగతో"తి **సుతోయేవ మే సో భగవా. న చ మయా సమ్ముఖా దిట్ఠో**తి ఏత్థ పన పుథుజ్జనసద్ధాయ ఏవ ఆయస్మా సోణో భగవన్తం దట్ఠుకామో అహోసి. అపరభాగే పన సత్థారా సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వసిత్వా పచ్చూససమయం అజ్ఝిట్ఠో సోళస అట్ఠకవగ్గియాని సత్థు సమ్ముఖా అట్ఠిం కత్వా మనసి కత్వా సబ్బం చేతసా సమన్నాహరిత్వా అత్థధమ్మపటిసంవేదీ హుత్వా భణన్తో

ధమ్మం పసన్నోతిపామోజ్జాదిముఖేన సమాహితో సరభఞ్ఞపరియోసానే విపస్సనం పట్ఠపేత్వా సఙ్ఖారే సమ్మసన్తో అనుపుబ్బేన అరహత్తం పాపుణి. ఏతదత్థమేవ హిస్స భగవతా అత్తనా సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియం వాసో ఆణత్తోతి వదన్తి.

కేచి పనాహు "న చ మయా సమ్ముఖా దిట్ఠోతి ఇదం రూపకాయదస్సనమేవ సన్ధాయ వుత్తం. ఆయస్మా హి సోణో పబ్బజిత్వా థేరస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఘటేన్తో వాయమన్తో అనుపసమ్పన్నోవ సోతాపన్నో హుత్వా ఉపసమ్పజ్జిత్వా 'ఉపాసకాపి సోతాపన్నా హోన్తి, అహమ్పి సోతాపన్నో, కిమేత్థ చిత్త'న్తి ఉపరిమగ్గత్థాయ విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అన్తోవస్సేయేవ ఛళభిఞ్ఞో హుత్వా విసుద్ధిపవారణాయ పవారేసి. అరియసచ్చదస్సనేన భగవతో ధమ్మకాయో దిట్ఠో నామ హోతి. వుత్తఞ్హేతం 'యో ఖో, వక్కలి, ధమ్మం పస్సతి, సో మం పస్సతీ'తి (సం॰ ని॰ ౩.౮౭). తస్మాస్స ధమ్మకాయదస్సనం పగేవ సిద్ధం, పవారేత్వా పన రూపకాయం దట్ఠుకామో అహోసీ"తి.

పాసాదికన్తిఆదిపదానం అత్థో అట్ఠకథాయమేవ వుత్తో. తత్థ **విసూకాయికవిప్ఫన్దితాన**న్తి పటిపక్ఖభూతానం దిట్ఠిచిత్తవిప్ఫన్దితానన్తి అత్థో. **పాసాదిక**న్తి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౧౦) వా ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణఅసీతిఅనుబ్యఞ్జనబ్యామప్పభాకేతుమాలాలఙ్కతాయ సమన్తపాసాదికాయ అత్తనో సరీరప్పభాయ సమ్పత్తియా రూపకాయదస్సనబ్యావటస్స జనస్స సబ్బభాగతో పసాదావహం. **పసాదనీయ**న్తి దసబలచతువేసారజ్జఛఅసాధారణఞాణఅట్ఠారసఆవేణికబుద్ధధమ్మప్పభుతిఅపరిమాణగుణగణసమన్నాగతాయ ధమ్మకాయసమ్పత్తియా పరిక్ఖకజనస్స పసాదనీయం పసీదితబ్బయుత్తం పసాదకం వా. **సన్తిన్ద్రియ**న్తి చక్ఖాదిపఞ్చిన్ద్రియలోలతావిగమేన వూపసన్తపఞ్చిన్ద్రియం. **సన్తమానస**న్తి ఛట్ఠస్స మనిన్ద్రియస్స నిబ్బిసేవనభావూపగమనేన వూపసన్తమానసం. **ఉత్తమదమథసమథం అనుప్పత్త**న్తి లోకుత్తరపఞ్ఞావిముత్తిచేతోవిముత్తిసఙ్ఖాతం ఉత్తమం దమథం సమథఞ్చ అనుప్పత్వా అధిగన్త్వా ఠితం. **దన్త**న్తి సుపరిసుద్ధకాయసమాచారతాయ హత్థపాదకుక్కుచ్చాభావతో దవాదిఅభావతో చ కాయేన దన్తం. **గుత్త**న్తి సుపరిసుద్ధవచీసమాచారతాయ నిరత్థకవాచాభావతో రవాదిఅభావతో చ వాచాయ గుత్తం. **యతిన్ద్రియ**న్తి సుపరిసుద్ధమనోసమాచారతాయ అరియిద్ధియోగేన అబ్యావటఅప్పటిసఙ్ఖుపేక్ఖాభావతో చ మనిన్ద్రియవసేన యతిన్ద్రియం. **నాగ**న్తి ఛన్దాదివసేన అగమనతో, పహీనానం రాగాదికిలేసానం అపునాగమనతో అపచ్చాగమనతో కస్సచిపి ఆగుస్స సబ్బథాపి అకరణతో, పునబ్భవస్స చ అగమనతోతి ఇమేహి కారణేహి నాగం. ఏత్థ చ "పాసాదిక"న్తి ఇమినా రూపకాయేన భగవతో పమాణభూతతం దీపేతి, "పసాదనీయ"న్తి ఇమినా ధమ్మకాయేన. "సన్తిన్ద్రియ"న్తిఆదినా సేసేహి పమాణభూతతం దీపేతి, తేన చతుప్పమాణికే లోకసన్నివాసే అనవసేసతో సత్తానం భగవతో పమాణభావో పకాసితోతి వేదితబ్బో. **ఏకవిహారే**తి ఏకగన్ధకుటియం. గన్ధకుటి హి ఇధ "విహారో"తి అధిప్పేతో. **వత్థు**న్తి వసితుం.

౨౫౮. **అజ్ఝోకాసే వీతినామేత్వా**తి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౪౬) అజ్ఝోకాసే నిసజ్జాయ వీతినామేత్వా. "యస్మా భగవా ఆయస్మతో సోణస్స సమాపత్తిసమాపజ్జనేన పటిసన్థారం కరోన్తో సావకసాధారణా సబ్బా సమాపత్తియో అనులోమపటిలోమం సమాపజ్జన్తో బహుదేవ రత్తిం అజ్ఝోకాసే నిసజ్జాయ వీతినామేత్వా పాదే పక్ఖాలేత్వా విహారం పావిసి, తస్మా ఆయస్మాపి సోణో భగవతో అధిప్పాయం ఞత్వా తదనురూపం సబ్బా తా సమాపత్తియో సమాపజ్జన్తో బహుదేవ రత్తిం అజ్ఝోకాసే నిసజ్జాయ వీతినామేత్వా పాదే పక్ఖాలేత్వా విహారం పావిసీ"తి కేచి వదన్తి. పవిసిత్వా చ భగవతా అనుఞ్ఞాతో చీవరం తిరోకరణీయం

కత్వాపి భగవతో పాదపస్సే నిసజ్జాయ వీతినామేసి. **అజ్ఝేసీతి** ఆణాపేసి. **పటిభాతు తం భిక్ఖు ధమ్మో భాసితున్తి** భిక్ఖు తుయ్హం ధమ్మో భాసితుం ఉపట్ఠాతు ఞాణముఖం ఆగచ్ఛతు, యథాసుతం యథాపరియత్తం ధమ్మం భణాహీతి అత్థో.

సబ్బానేవ అట్ఠకవగ్గికానీతి అట్ఠకవగ్గభూతాని **కామసుత్తా**దీని (మహాని॰ ౧) సోళస సుత్తాని. **సరేన అభాసీతి** సుత్తుస్సారణసరేన అభాసి, సరభఞ్ఞవసేన కథేసీతి అత్థో. **సరభఞ్ఞపరియోసానేతి** ఉస్సారణావసానే. **సుగ్గహితానీతి** సమ్మా ఉగ్గహితాని. **సుమనసికతానీతి** సుట్ఠు మనసి కతాని. ఏకచ్చో ఉగ్గహణకాలే సమ్మా ఉగ్గహేత్వాపి పచ్ఛా సజ్ఝాయాదివసేన మనసికరణకాలే బ్యఞ్జనాని వా మిచ్ఛా రోపేతి, పదపచ్ఛాభట్ఠం వా కరోతి, న ఏవమయం. ఇమినా పన సమ్మదేవ యథుగ్గహితం మనసి కతాని. తేన వుత్తం “సుమనసికతానీతి సుట్ఠు మనసి కతానీ”తి. **సూపధారితానీతి** అత్థతోపి సుట్ఠు ఉపధారితాని. అత్థే హి సుట్ఠు ఉపధారితే సక్కా పాళి సమ్మా ఉస్సారేతుం. **కల్యాణియాపి వాచాయ సమన్నాగతోతి** సిథిలధనితాదీనం యథావిధానం వచనేన పరిమణ్డలపదబ్యఞ్జనాయ పోరియా వాచాయ సమన్నాగతో. **విస్సట్ఠాయాతి** విముత్తాయ. ఏతేనస్స విముత్తవాదితం దస్సేతి. **అనేలగలాయాతి** ఏలం వుచ్చతి దోసో, తం న పగ్ఘరతీతి అనేలగలా, తాయ నిద్దోసాయాతి అత్థో. అథ వా **అనేలగలాయాతి** అనేలాయ చ అగలాయ చ, నిద్దోసాయ అగలితపదబ్యఞ్జనాయ అపరిహీనపదబ్యఞ్జనాయాతి అత్థో. తథా హి నం భగవా “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం కల్యాణవాక్కరణానం యదిదం సోణో కుటికణ్ణో”తి (అ॰ ని॰ ౧.౧౯౮, ౨౦౬) ఏతదగ్గే ఠపేసి. **అత్థస్స విఞ్ఞాపనియాతి** యథాధిప్పేతం అత్థం ఞాపేతుం సమత్థాయ.

కతివస్సోతి సో కిర మజ్ఝిమవయస్స తతియే కోట్ఠాసే ఠితో ఆకప్పసమ్పన్నో చ పరేసం చిరతరపబ్బజితో వియ ఖాయతి. తం సన్ధాయ భగవా పుచ్ఛతి కేచి, తం అకారణం. ఏవం సన్తం సమాధిసుఖం అనుభవితుం యుత్తో, ఏత్తకం కాలం కస్మా పమాదం ఆపన్నోసీతి పన అనుయుఞ్జితుం సత్థా “కతివస్సోసీ”తి తం పుచ్ఛి. తేనేవాహ “**కిస్స పన త్వం భిక్ఖు ఏవం చిరం అకాసీ**”తి. తత్థ **కిస్సాతి** కింకారణా. **ఏవం చిరం అకాసీతి** ఏవం చిరాయి, కేన కారణేన ఏవం చిరకాలం పబ్బజ్జం అనుపగన్త్వా అగారమజ్ఝే వసీతి అత్థో. **చిరం దిట్ఠో మేతి** చిరేన చిరకాలేన మయా దిట్ఠో. **కామేసూతి** వత్థుకామేసు కిలేసకామేసు చ. **ఆదీనవోతి** దోసో. **అపిచాతి** కామేసు ఆదీనవే కేనచి పకారేన దిట్ఠేపి న తావాహం ఘరావాసతో నిక్ఖమితుం అసక్ఖిం. కస్మా? **సమ్బాధో ఘరావాసో,** ఉచ్చావచేహి కిచ్చకరణీయేహి సముపబ్యూళ్హో అగారియభావో. తేనేవాహ “**బహుకిచ్చో బహుకరణీయో**”తి.

ఏతమత్థం విదిత్వాతి కామేసు యథాభూతం ఆదీనవదస్సినో చిత్తం చిరాయిత్వాపి ఘరావాసే న పక్ఖన్దతి, అఞ్ఞదత్థు పదుమపలాసే ఉదకబిన్దు వియ వినివత్తతియేవాతి ఏతమత్థం సబ్బాకారతో విదిత్వా. **ఇమం ఉదానన్తి** పవత్తిం నివత్తిఞ్చ సమ్మదేవ జానన్తో పవత్తియం తంనిమిత్తే చ న కదాచిపి రమతీతి ఇదమత్థదీపకం ఇమం ఉదానం ఉదానేసి.

తత్థ **దిస్వా ఆదీనవం లోకేతి** సబ్బస్మిమ్పి సఙ్ఖారలోకే “అనిచ్చో దుక్ఖో విపరిణామధమ్మో”తిఆదీనవం దోసం పఞ్ఞాచక్ఖునా పస్సిత్వా. ఏతేన విపస్సనాచారో కథితో. **ఞత్వా ధమ్మం నిరూపధిన్తి** సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గత్తా నిరుపధిం నిబ్బానధమ్మం యథాభూతం ఞత్వా, నిస్సరణవివేకాసఙ్ఖతామతసభావతో మగ్గఞాణేన పటివిజ్ఝిత్వా. “దిస్వా ఞత్వా”తి ఇమేసం పదానం “ఘతం పివిత్వా బలం హోతి, సీహం దిస్వా భయం హోతి, పఞ్ఞాయ చస్స దిస్వా ఆసవా పరిక్ఖీణా హోన్తీ”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౭౧) వియ హేతుఅత్థతా దట్ఠబ్బా. **అరియో న రమతీ పాపేతి** కిలేసేహి ఆరకత్తా అరియో

సప్పురిసో అణుమత్తేపి పాపే న రమతి. కస్మా? **పాపే న రమతీ సుచీ**తి సువిసుద్ధకాయసమాచారాదితాయ సుచి సుద్ధపుగ్గలో రాజహంసో వియ ఉచ్చారట్ఠానే పాపే సంకిలిట్ఠధమ్మే న రమతి నాభినన్దతి. “పాపో న రమతీ సుచి”న్తిపి పాఠో, తస్సత్థో – పాపో పుగ్గలో సుచిం అనవజ్జం వోదానధమ్మం న రమతి, అఞ్ఞదత్థు గామసూకరాదయో వియ ఉచ్చారట్ఠానం అసుచిం సంకిలేసధమ్మంయేవ రమతీతి పటిపక్ఖతో దేసనం పరివత్తేతి.

సోణకుటికణ్ణవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౧౯. **కాళసీహో**తి కాళముఖవానరజాతి. సేసమేత్థ పాళితో అట్ఠకథాతో చ సువిఞ్ఞేయ్యమేవాతి.

చమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. భేసజ్జక్ఖన్ధకం

పఞ్చభేసజ్జాదికథావణ్ణనా

౨౬౧. భేసజ్జక్ఖన్ధకే **నచ్ఛాదేన్తీ**తి రుచిం న ఉప్పాదేన్తి.

౨౬౨. సుసుకాతి సముద్దే భవా ఏకా మచ్ఛజాతి. కుమ్భీలాతిపి వదన్తి. **సంసట్ఠ**న్తి పరిస్సావితం. **తేలపరిభోగేనా**తి సత్తాహకాలికపరిభోగం సన్ధాయ వుత్తం.

౨౬౩. పిట్ఠేహీతి పిసితేహి. **ఉబ్భిదం** నామ ఊసరపంసుమయం.

౨౬౪. ఛకణన్తి గోమయం. **పాకతికచుణ్ణం** నామ అపక్కకసావచుణ్ణం. తేన ఠపేత్వా గన్ధచుణ్ణం సబ్బం వట్టతీతి వదన్తి.

౨౬౫. సువణ్ణగేరుకోతి సువణ్ణతుత్థాది. **అఞ్జనూపపిసన**న్తి అఞ్జనత్థాయ ఉపపిసితబ్బం యం కిఞ్చి చుణ్ణజాతం.

౨౬౭. సామం గహేత్వాతి ఏత్థ సప్పదట్ఠస్స అత్థాయ అఞ్ఞేన భిక్ఖునా గహితమ్పి సామం గహితసఙ్ఖమేవ గచ్ఛతీతి వేదితబ్బం.

౨౬౮. ఘరదిన్నకాబాధో నామ వసీకరణత్థాయ ఘరణియా దిన్నభేసజ్జసముట్ఠితో ఆబాధో. తేనాహ ‘‘**వసీకరణపాణకసముట్ఠితరోగో**’’తి. ఘర-సద్దో చేత్థ అభేదేన ఘరణియా వత్తమానో అధిప్పేతో. ‘‘**అకటయూసేనా**తి అనభిసఙ్ఖతేన ముగ్గయూసేన. **కటాకటేనా**తి ముగ్గే పచిత్వా అచాలేత్వావ పరిస్సావితేన ముగ్గసూపేనా’’తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

గుళాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౨౭౨. గుళకరణన్తి గుళకరణట్ఠానం, ఉచ్ఛుసాలన్తి వుత్తం హోతి.

౨౭౪. అవిస్సత్థాతి సాసఙ్కా.

౨౭౬. అప్పమత్తకేపి పవారేన్తీతి అప్పమత్తకేపి గహితే పవారేన్తి, ‘‘బహుమ్హి గహితే అఞ్ఞేసం నప్పహోతీ’’తి మఞ్ఞమానా అప్పమత్తకం గహేత్వా పవారేన్తీతి అధిప్పాయో. **పటిసఙ్ఖాపి పటిక్ఖిపన్తీ**తి ‘‘దివా భోజనత్థాయ భవిస్సతీ’’తి సల్లక్ఖేత్వాపి పటిక్ఖిపన్తి.

౨౭౮. సమ్బాధే దహనకమ్మం పటిక్ఖేపాభావో వట్టతి.

౨౮౦. ఉభతోపసన్నాతి ఉభయతో పసన్నా. **మాఘాతో**తి ‘‘మా ఘాతేథ పాణినో’’తి ఏవం మాఘాతఘోసితదివసో.

యాగుమధుగోళకాదికథావణ్ణనా

౨౮౨. **మధుగోళకన్తి** సక్కరాదిసంయుత్తపూవం. **ఆయుం దేతీతి** ఆయుదానం దేతి. **వణ్ణన్తి** సరీరవణ్ణం. **సుఖన్తి** కాయికచేతసికసుఖం. **బలన్తి** సరీరథామం. **పటిభానన్తి** యుత్తముత్తపటిభానం. **వాతం అనులోమేతీతి** వాతం అనులోమేత్వా హరతి. **వత్థిం సోధేతీతి** ధమనియో సుద్ధం కరోతి. **ఆమావసేసం పాచేతీతి** సచే ఆమావసేసకం హోతి, తం పాచేతి. **అనుప్పవేచ్ఛతీతి** దేతి. వాతఞ్చ బ్యపనేతీతి సమ్బన్ధితబ్బం.

౨౮౩. నను చ "పరమ్పరభోజనేన కారేతబ్బో"తి కస్మా వుత్తం. పరమ్పరభోజనఞ్హి పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన నిమన్తితస్స తం ఠపేత్వా అఞ్ఞం పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం భుఞ్జన్తస్స హోతి, ఇమే చ భిక్ఖూ భోజ్జయాగుం పరిభుఞ్జింసు, పఞ్చసు భోజనేసు అఞ్ఞతరన్తి ఆహ "**భోజ్జయాగుయా హి పవారణా హోతీ**"తి. యస్మా పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం పటిక్ఖిపన్తస్స వుత్తా పవారణా భోజ్జయాగుం పటిక్ఖిపన్తస్సపి హోతియేవ, తస్మా భోజ్జయాగుపి ఓదనగతికాయేవాతి అధిప్పాయో.

౨౮౪. **సుఖుమోజం పక్ఖిపింసూతి** "భగవా పరిభుఞ్జిస్సతీ"తి మఞ్ఞమానా పక్ఖిపింసు.

పాటలిగామవత్థుకథావణ్ణనా

౨౮౫. **పాటలిగామోతి** (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౭౬) ఏవంనామకో మగధరట్ఠే ఏకో గామో. తస్స కిర గామస్స మాపనదివసే గామఙ్గణట్ఠానే ద్వే తయో పాటలఙ్కురా పథవితో ఉబ్భిజ్జిత్వా నిక్ఖమింసు. తేన తం "పాటలిగామో"త్వేవ వోహరింసు. **తదవసరీతి** తం పాటలిగామం అవసరి అనుపాపుణి. **పాటలిగామికాతి** పాటలిగామవాసినో. **ఉపాసకాతి** తే కిర భగవతో పఠమదస్సనేన కేచి సరణేసు చ సీలేసు చ పతిట్ఠితా. తేన వుత్తం "ఉపాసకా"తి. **యేన భగవా తేనుపసఙ్కమింసూతి** పాటలిగామే కిర అజాతసత్తునో లిచ్ఛవిరాజూనఞ్చ మనుస్సా కాలేన కాలం గన్త్వా గేహసామికే గేహతో నీహరిత్వా మాసమ్పి అడ్ఢమాసమ్పి వసన్తి. తేన పాటలిగామవాసినో మనుస్సా నిచ్చుపద్దుతా "ఏతేసఞ్చేవ ఆగతకాలే వసనట్ఠానం భవిస్సతీతి ఏకపస్సే ఇస్సరానం భణ్డపటిసామనట్ఠానం, ఏకపస్సే వసనట్ఠానం, ఏకపస్సే ఆగన్తుకానం అద్ధికమనుస్సానం, ఏకపస్సే దలిద్దానం కపణమనుస్సానం, ఏకపస్సే గిలానానం వసనట్ఠానం భవిస్సతీ"తి సబ్బేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం అఘట్టేత్వా వసనప్పహోనకం నగరమజ్ఝే మహతిం సాలం కారేసుం, తస్స నామం **ఆవసథాగారన్తి**. ఆగన్త్వా వసన్తి ఏత్థ ఆగన్తుకాతి ఆవసథో, తదేవ ఆగారం **ఆవసథాగారం.**

తం దివసఞ్చ తం నిట్ఠానం అగమాసి. తే తత్థ గన్త్వా ఇట్ఠకకమ్మసుధాకమ్మచిత్తకమ్మాదివసేన సుపరినిట్ఠితం సుసజ్జితం దేవవిమానసదిసం ద్వారకోట్ఠకతో పట్ఠాయ ఓలోకేత్వా "ఇదం ఆవసథాగారం అతివియ మనోరమం సస్సిరికం, కేన ను ఖో పఠమం పరిభుత్తం అమ్హాకం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ అస్సా"తి చిన్తేసుం, తస్మింయేవ చ ఖణే "భగవా తం గామం అనుప్పత్తో"తి అస్సోసుం, తేన తే ఉప్పన్నపీతిసోమనస్సా "అమ్హేహి భగవా గన్త్వాపి ఆనేతబ్బో సియా, సో సయమేవ అమ్హాకం వసనట్ఠానం సమ్పత్తో, అజ్జ మయం భగవన్తం ఇధ వసాపేత్వా పఠమం పరిభుఞ్జాపేస్సామ, తథా భిక్ఖుసఙ్ఘం, భిక్ఖుసఙ్ఘే ఆగతే తేపిటకం బుద్ధవచనం ఆగతమేవ భవిస్సతి, సత్థారం మఙ్గలం వదాపేస్సామ, ధమ్మం కథాపేస్సామ, ఇతి తీహి రతనేహి పరిభుత్తే పచ్ఛా అమ్హాకం పరేసఞ్చ పరిభోగో భవిస్సతి, ఏవం నో దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతీ"తి సన్నిట్ఠానం కత్వా ఏతదత్థమేవ భగవన్తం ఉపసఙ్కమింసు. తస్మా ఏవమాహంసు "**అధివాసేతు నో, భన్తే, భగవా ఆవసథాగార**"న్తి. **తేనుపసఙ్కమింసూతి** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౨౭౬-౨౭౮; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౨) కిఞ్చాపి తం

దివసమేవ పరినిట్ఠితత్తా దేవవిమానం వియ సుసజ్జితం సుపటిజగ్గితం, బుద్ధారహం పన కత్వా న పఞ్ఞత్తం. బుద్ధా హి నామ అరఞ్ఞజ్ఝాసయా అరఞ్ఞారామా, అన్తోగామే వసేయ్యుం వా నో వా, తస్మా భగవతో రుచిం జానిత్వావ పఞ్ఞపేస్సామాతి చిన్తేత్వా తే భగవన్తం ఉపసఙ్కమింసు, ఇదాని భగవతో రుచిం జానిత్వా తథా పఞ్ఞాపేతుకామా యేనావసథాగారం తేనుపసఙ్కమింసు. **సబ్బసన్థరిం ఆవసథాగారం సన్థరిత్వా**తి ఏత్థ సన్థరణం సన్థరి, సబ్బం సకలో సన్థరి ఏత్థాతి **సబ్బసన్థరి**. అథ వా సన్థతన్తి సన్థరి, సబ్బం సన్థరి సబ్బసన్థరి, తం **సబ్బసన్థరిం**. భావనపుంసకనిద్దేసోవాయం, యథా సబ్బమేవ సన్థతం హోతి, ఏవం సన్థరిత్వాతి అత్థో. సబ్బపఠమం తావ “గోమయం నామ సబ్బమఙ్గలేసు వట్టతీ”తి సుధాపరికమ్మకతమ్పి భూమిం అల్లగోమయేన ఓపుఞ్జాపేత్వా పరిసుక్ఖభావం ఞత్వా యథా అక్కన్తట్ఠానే పదం పఞ్ఞాయతి, ఏవం చాతుజ్జాతియగన్ధేహి లిమ్పేత్వా ఉపరి నానావణ్ణకటసారకే సన్థరిత్వా తేసం ఉపరి మహాపిట్ఠికకోజవే ఆదిం కత్వా హత్థత్థరణాదీహి నానావణ్ణేహి అత్థరణేహి సన్థరితబ్బయుత్తకం సబ్బోకాసం సన్థరాపేసుం. తేన వుత్తం “సబ్బసన్థరిం ఆవసథాగారం సన్థరిత్వా”తి.

ఆసనానీతి మజ్ఝట్ఠానే తావ మఙ్గలత్థమ్భం నిస్సాయ మహారహం బుద్ధాసనం పఞ్ఞపేత్వా తత్థ యం యం ముదుకఞ్చ మనోరమఞ్చ పచ్చత్థరణం, తం తం అత్థరిత్వా ఉభతోలోహితకం మనుఞ్ఞదస్సనం ఉపధానం ఉపదహిత్వా ఉపరి సువణ్ణరజతతారకవిచిత్తవితానం బన్ధిత్వా గన్ధదామపుప్ఫదామపత్తాదామాదీహి అలఙ్కరిత్వా సమన్తా ద్వాదసహత్థే ఠానే పుప్ఫజాలం కారేత్వా తింసహత్థమత్తం ఠానం పటసాణియా పరిక్ఖిపాపేత్వా పచ్ఛిమభిత్తిం నిస్సాయ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పల్లఙ్కపీఠఅపస్సయపీఠముణ్డపీఠాదీని పఞ్ఞాపాపేత్వా ఉపరి సేతపచ్చత్థరణేహి పచ్చత్థరాపేత్వా సాలాయ పాచీనపస్సం అత్తనో నిసజ్జాయోగ్గం కారేసుం. తం సన్ధాయ వుత్తం “ఆసనాని పఞ్ఞపేత్వా”తి.

ఉదకమణికన్తి మహాకుచ్ఛికం సమేఖలం ఉదకచాటిం. ఏవం భగవా భిక్ఖుసఙ్ఘో చ యథారుచియా హత్థపాదే ధోవిస్సన్తి, ముఖం విక్ఖాలేస్సన్తీతి తేసు తేసు ఠానేసు మణివణ్ణస్స ఉదకస్స పూరేత్వా వాసత్థాయ నానాపుప్ఫాని చేవ ఉదకవాసచుణ్ణాని చ పక్ఖిపిత్వా కదలిపణ్ణేహి పిదహిత్వా పతిట్ఠపేసుం. తేన వుత్తం “ఉదకమణికం పతిట్ఠాపేత్వా”తి.

తేలపదీపం ఆరోపేత్వాతి రజతసువణ్ణాదిమయదణ్డాసు దణ్డదీపికాసు యోనకరూపకాదీనం హత్థే ఠపితసువణ్ణరజతాదిమయకపల్లికాసు చ తేలపదీపే జలయిత్వా. **యేన భగవా తేనుపసఙ్కమింసూ**తి ఏత్థ పన తే పాటలిగామికఉపాసకా న కేవలం ఆవసథాగారమేవ, అథ ఖో సకలస్మిమ్పి గామే వీథియో సజ్జాపేత్వా ధజే ఉస్సాపేత్వా గేహద్వారేసు పుణ్ణఘటే చ కదలిఆదయో చ ఠపాపేత్వా సకలగామం దీపమాలాహి విప్పకిణ్ణతారకం వియ కత్వా “ఖీరపకే దారకే ఖీరం పాయేథ, దహరకుమారే లహుం లహుం భోజేత్వా సయాపేథ, ఉచ్చాసద్దం మా కరిత్థ, అజ్జ ఏకరత్తిం సత్థా అన్తోగామే వసిస్సతి, బుద్ధా నామ అప్పసద్దకామా హోన్తీ”తి భేరిం చరాపేత్వా సయం దణ్డదీపికా ఆదాయ యేన భగవా తేనుపసఙ్కమింసు.

అథ ఖో భగవా నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన యేన ఆవసథాగారం తేనుపసఙ్కమీతి “యస్స దాని, భన్తే, భగవా కాలం మఞ్ఞతీ”తి ఏవం కిర తేహి కాలే ఆరోచితే భగవా లాఖారసేన తిన్తరత్తకోవిళారపుప్ఫవణ్ణం సురత్తం దుపట్టం కత్తరియా పదుమం కన్తేన్తో వియ, సంవిధాయ తిమణ్డలం పటిచ్ఛాదేన్తో నివాసేత్వా సువణ్ణపామఙ్గేన పదుమకలాపం పరిక్ఖిపన్తో వియ, విజ్జులతాసస్సిరికం కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా రత్తకమ్బలేన గజకుమ్భం పరియోనన్ధన్తో వియ, రతనసతుబ్బేధే సువణ్ణగ్ఘికే పవాళజాలం ఖిపమానో వియ, మహతి సువణ్ణచేతియే రత్తకమ్బలకఞ్చుకం

పటిముఞ్చన్తో వియ, గచ్ఛన్తం పుణ్ణచన్దం రత్తవలాహకేన పటిచ్ఛాదయమానో వియ, కఞ్చనగిరిమత్థకే సుపక్కలాఖారసం పరిసిఞ్చన్తో వియ, చిత్తకూటపబ్బతమత్థకం విజ్జులతాజాలేన పరిక్ఖిపన్తో వియ చ సచక్కవాళసినేరుయుగన్ధరమహాపథవిం చాలేత్వా గహితనిగ్రోధపల్లవసమానవణ్ణం రత్తవరపంసుకూలం పారుపిత్వా వనగహనతో కేసరసీహో వియ, ఉదయపబ్బతకూటతో పుణ్ణచన్దో వియ, బాలసూరియో వియ చ అత్తనా నిసిన్నతరుసణ్డతో నిక్ఖమి.

అథస్స కాయతో మేఘముఖతో విజ్జుకలాపా వియ రస్మియో నిక్ఖమిత్వా సువణ్ణరసధారాపరిసేకపిఞ్జరపత్తపుప్ఫఫలసాఖావిటపే వియ సమన్తతో రుక్ఖే కరింసు. తావదేవ అత్తనో అత్తనో పత్తచీవరమాదాయ మహాభిక్ఖుసఙ్ఘో భగవన్తం పరివారేసి. తే చ నం పరివారేత్వా ఠితభిక్ఖూ ఏవరూపా అహేసుం అప్పిచ్ఛా సన్తుట్ఠా పవివిత్తా అసంసట్ఠా ఆరద్ధవీరియా వత్తారో వచనక్ఖమా చోదకా పాపగరహినో సీలసమ్పన్నా సమాధిసమ్పన్నా పఞ్ఞాసమ్పన్నా విముత్తిసమ్పన్నా విముత్తిఞాణదస్సనసమ్పన్నా. తేహి పరివారితో భగవా రత్తకమ్బలపరిక్ఖిత్తో వియ సువణ్ణక్ఖన్ధో, రత్తపదుమసణ్డమజ్ఝగతా వియ సువణ్ణనావా, పవాళవేదికాపరిక్ఖిత్తో వియ సువణ్ణపాసాదో విరోచిత్థ. మహాకస్సపప్పముఖా పన మహాథేరా మేఘవణ్ణం పంసుకూలచీవరం పారుపిత్వా మణివమ్మవమ్మితా వియ మహానాగా పరివారయింసు వీతరాగా భిన్నకిలేసా విజటితజటా ఛిన్నబన్ధనా కులే వా గణే వా అలగ్గా.

ఇతి భగవా సయం వీతరాగో వీతరాగేహి, వీతదోసో వీతదోసేహి, వీతమోహో వీతమోహేహి , నిత్తణ్హో నిత్తణ్హేహి, నిక్కిలేసో నిక్కిలేసేహి, సయం బుద్ధో అనుబుద్ధేహి పరివారితో పత్తపరివారితం వియ కేసరం, కేసరపరివారితా వియ కణ్ణికా, అట్ఠనాగసహస్సపరివారితో వియ ఛద్దన్తో నాగరాజా, నవుతిహంససహస్సపరివారితో వియ ధతరట్ఠో హంసరాజా, సేనఙ్గపరివారితో వియ చక్కవత్తీ, మరుగణపరివారితో వియ సక్కో దేవరాజా, బ్రహ్మగణపరివారితో వియ హారితమహాబ్రహ్మా, తారాగణపరివుతో వియ పుణ్ణచన్దో అసమేన బుద్ధవేసేన అపరిమాణేన బుద్ధవిలాసేన పాటలిగామీనం మగ్గం పటిపజ్జి.

అథస్స పురత్థిమకాయతో సువణ్ణవణ్ణా ఘనబుద్ధరస్మియో ఉట్ఠహిత్వా అసీతిహత్థం ఠానం అగ్గహేసుం, పచ్ఛిమకాయతో దక్ఖిణపస్సతో వామపస్సతో సువణ్ణవణ్ణా ఘనరస్మియో ఉట్ఠహిత్వా అసీతిహత్థం ఠానం అగ్గహేసుం, ఉపరికేసన్తతో పట్ఠాయ సబ్బకేసావత్తేహి మోరగీవవణ్ణా ఘనబుద్ధరస్మియో ఉట్ఠహిత్వా గగనతలే అసీతిహత్థం ఠానం అగ్గహేసుం, హేట్ఠాపాదతలేహి పవాళవణ్ణా రస్మియో ఉట్ఠహిత్వా ఘనపథవియం అసీతిహత్థం ఠానం అగ్గహేసుం, దన్తతో అక్ఖీనం సేతట్ఠానతో, నఖానఞ్చ మంసవినిముత్తట్ఠానతో ఓదాతా ఘనబుద్ధరస్మియో ఉట్ఠహిత్వా అసీతిహత్థం ఠానం అగ్గహేసుం, రత్తపీతవణ్ణానం సమ్భిన్నట్ఠానతో మఞ్జిట్ఠవణ్ణా రస్మియో ఉట్ఠహిత్వా అసీతిహత్థం ఠానం అగ్గహేసుం, సబ్బత్థకమేవ పభస్సరా రస్మియో ఉట్ఠహింసు. ఏవం సమన్తా అసీతిహత్థమత్తం ఠానం ఛబ్బణ్ణా బుద్ధరస్మియో విజ్జోతమానా విప్ఫన్దమానా విధావమానా కఞ్చనదణ్డదీపికాహి నిచ్ఛరిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్దమానా మహాపదీపజాలా వియ, చాతుద్దీపికమహామేఘతో నిక్ఖన్తవిజ్జులతా వియ చ దిసోదిసం పక్ఖన్దింసు. యాహి సబ్బదిసాభాగా సువణ్ణచమ్పకపుప్ఫేహి వికిరియమానా వియ, సువణ్ణఘటతో నిక్ఖన్తసువణ్ణరసధారాహి ఆసిఞ్చియమానా వియ, పసారితసువణ్ణపట్టపరిక్ఖిత్తా వియ, వేరమ్బవాతసముద్ధతకింసుకకణికారకికిరాతపుప్ఫచుణ్ణసమోకిణ్ణా వియ చీనపిట్ఠచుణ్ణసమ్పరిరఞ్జితా వియ చ విరోచింసు.

భగవతోపి అసీతిఅనుబ్యఞ్జనబ్యామప్పభాపరిక్ఖేపసముజ్జలం ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణపటిమణ్డితం సరీరం అబ్భమహికాదిఉపక్కిలేసవిముత్తం సముజ్జలతారకపభాసితం వియ గగనతలం, వికసితం వియ పదుమవనం, సబ్బపాలిఫుల్లో వియ యోజనసతికో పారిచ్ఛత్తకో, పటిపాటియా ఠపితానం ద్వత్తింసచన్దానం ద్వత్తింససూరియానం

ద్వత్తింసచక్కవత్తీనం ద్వత్తింసదేవరాజానం ద్వత్తింసమహాబ్రహ్మానం సిరియా సిరిం అభిభవమానం వియ విరోచిత్థ, యథా తం దసహి పారమీహి దసహి ఉపపారమీహి దసహి పరమత్థపారమీహీతి సమ్మదేవ పరిపూరితాహి సమతింసాయ పారమీహి అలఙ్కతం కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని దిన్నేన దానేన రక్ఖితేన సీలేన కతేన కల్యాణకమ్మేన ఏకస్మిం అత్తభావే సమోసరిత్వా విపాకం దాతుం ఓకాసం అలభమానేన సమ్బాధప్పత్తేన వియ నిబ్బత్తితం నావాసహస్సస్స భణ్డం ఏకం నావం ఆరోపనకాలో వియ, సకటసహస్సస్స భణ్డం ఏకం సకటం ఆరోపనకాలో వియ, పఞ్చవీసతియా గఙ్గానం సమ్భిజ్జ ముఖద్వారే ఏకతో రాసీభూతకాలో వియ చ అహోసి.

ఇమాయ బుద్ధరస్మియా ఓభాసమానస్సపి భగవతో పురతో అనేకాని దణ్డదీపికాసహస్సాని ఉక్ఖిపింసు, తథా పచ్ఛతో వామపస్సే దక్ఖిణపస్సే. జాతిసుమనచమ్పకవనమాలికారత్తుప్పలనీలుప్పలబకులసిన్దువారాదిపుప్ఫాని చేవ నీలపీతాదివణ్ణసుగన్ధగన్ధచుణ్ణాని చ చాతుద్దీపికమహామేఘవిస్సట్ఠా సలిలవుట్ఠియో వియ విప్పకిరింసు. పఞ్చఙ్గికతూరియనిగ్ఘోసా చేవ బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణపటిసంయుత్తా థుతిఘోసా చ సబ్బా దిసా పూరయమానా ముఖరా వియ అకంసు. దేవసుపణ్ణనాగయక్ఖగన్ధబ్బమనుస్సానం అక్ఖీని అమతపానం వియ లభింసు. ఇమస్మిం పన ఠానే ఠత్వా పదసహస్సేహి గమనవణ్ణం వత్తుం వట్టతి. తత్రిదం ముఖమత్తం (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౨; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౭౬) –

“ఏవం సబ్బఙ్గసమ్పన్నో, కమ్పయన్తో వసున్ధరం;
అహేఠయన్తో పాణాని, యాతి లోకవినాయకో.

“దక్ఖిణం పఠమం పాదం, ఉద్ధరన్తో నరాసభో;
గచ్ఛన్తో సిరిసమ్పన్నో, సోభతే ద్విపదుత్తమో.

“గచ్ఛతో బుద్ధసేట్ఠస్స, హేట్ఠాపాదతలం ముదు;
సమం సమ్ఫుసతే భూమిం, రజసానుపలిమ్పతి.

“నిన్నం ఠానం ఉన్నమతి, గచ్ఛన్తే లోకనాయకే;
ఉన్నతఞ్చ సమం హోతి, పథవీ చ అచేతనా.

“పాసాణా సక్ఖరా చేవ, కథలా ఖాణుకణ్టకా;
సబ్బే మగ్గా వివజ్జన్తి, గచ్ఛన్తే లోకనాయకే.

“నాతిదూరే ఉద్ధరతి, నాచ్చాసన్నే చ నిక్ఖిపం;
అఘట్టయన్తో నియ్యాతి, ఉభో జాణూ చ గోప్ఫకే.

“నాతిసీఘం పక్కమతి, సమ్పన్నచరణో ముని;
న చాతిసణికం యాతి, గచ్ఛమానో సమాహితో.

“ఉద్ధం అధో తిరియఞ్చ, దిసఞ్చ విదిసం తథా;
న పేక్ఖమానో సో యాతి, యుగమత్తఞ్హి పేక్ఖతి.

“నాగవిక్కన్తచారో సో, గమనే సోభతే జినో;
చారు గచ్ఛతి లోకగ్గో, హాసయన్తో సదేవకే.

“ఉసభరాజావ సోభన్తో, చాతుచారీవ కేసరీ;
తోసయన్తో బహూ సత్తే, గామసేట్ఠం ఉపాగమీ”తి. (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౨; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౭౬);

వణ్ణకాలో నామ కిరేస. ఏవంవిధేసు కాలేసు భగవతో సరీరవణ్ణే వా గుణవణ్ణే వా ధమ్మకథికస్స థామోయేవ పమాణం. చుణ్ణియపదేహి గాథాబన్ధేహి వా యత్తకం సక్కోతి, తత్తకం వత్తబ్బం, “దుక్కథిత”న్తి వా “అతిత్థేన పక్ఖన్దో”తి వా న వత్తబ్బో. అపరిమాణవణ్ణా హి బుద్ధా భగవన్తో, తేసం బుద్ధాపి అనవసేసతో వణ్ణం వత్తుం అసమత్థా. సకలమ్పి హి కప్పం వదన్తా పరియోసాపేతుం న సక్కోన్తి, పగేవ ఇతరా పజాతి. ఇమినా సిరివిలాసేన అలఙ్కతపటియత్తం పాటలిగామం పవిసిత్వా భగవా పసన్నచిత్తేన జనేన పుప్ఫగన్ధధూమవాసచుణ్ణాదీహి పూజియమానో ఆవసథాగారం పావిసి. తేన వుత్తం “అథ ఖో భగవా నివాసేత్వా పత్తచీవరమాదాయ సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన యేన ఆవసథాగారం తేనుపసఙ్కమీ”తి.

పాదే పక్ఖాలేత్వాతి యదిపి భగవతో పాదే రజోజల్లం న ఉపలిమ్పతి, తేసం పన ఉపాసకానం కుసలాభివుద్ధిం ఆకఙ్ఖన్తో పరేసం దిట్ఠానుగతిం ఆపజ్జనత్థం భగవా పాదే పక్ఖాలేసి. అపిచ ఉపాదిన్నకసరీరం నామ సీతికాతబ్బమ్పి హోతీతి తదత్థమ్పి భగవా నహానపాదధోవనాని కరోతియేవ. **భగవన్తంయేవ పురక్ఖత్వా**తి భగవన్తం పురతో కత్వా. తత్థ భగవా భిక్ఖూనఞ్చేవ ఉపాసకానఞ్చ మజ్ఝే నిసిన్నో గన్ధోదకేన నహాపేత్వా దుకూలచుమ్బటేన వోదకం కత్వా జాతిహిఙ్గులకేన మజ్జిత్వా రత్తకమ్బలపలివేఠితే పీఠే ఠపితా రత్తసువణ్ణఘనపటిమా వియ అతివియ విరోచిత్థ. అయం పనేత్థ పోరాణానం వణ్ణభణనమగ్గో –

“గన్త్వాన మణ్డలమాళం, నాగవిక్కన్తచారణో;
ఓభాసయన్తో లోకగ్గో, నిసీది వరమాసనే.

“తహిం నిసిన్నో నరదమ్మసారథి,
దేవాతిదేవో సతపుఞ్ఞలక్ఖణో;
బుద్ధాసనే మజ్ఝగతో విరోచతి,
సువణ్ణనేక్ఖం వియ పణ్డుకమ్బలే.

“నేక్ఖం జమ్బోనదస్సేవ, నిక్ఖిత్తం పణ్డుకమ్బలే;
విరోచతి వీతమలో, మణి వేరోచనో యథా.

“మహాసాలోవ సమ్ఫుల్లో, మేరురాజావలఙ్కతో;
సువణ్ణయూపసఙ్కాసో, పదుమో కోకనదో యథా.

“జలన్తో దీపరుక్ఖోవ, పబ్బతగ్గే యథా సిఖీ;
దేవానం పారిచ్ఛత్తోవ, సబ్బఫుల్లో విరోచథా”తి. (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౨; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౭౬);

పాటలిగామికే ఉపాసకే ఆమన్తేసీతి యస్మా తేసు ఉపాసకేసు బహూ జనా సీలే పతిట్ఠితా, తస్మా పఠమం తావ సీలవిపత్తియా ఆదీనవం పకాసేత్వా పచ్ఛా సీలసమ్పదాయ ఆనిసంసం దస్సేతుం **''పఞ్చిమే గహపతయో''**తిఆదినా ధమ్మదేసనత్థం ఆమన్తేసి. తత్థ **దుస్సీలో**తి నిస్సీలో (దీ. ని. అట్ఠ. ౨.౧౪౯; అ. ని. అట్ఠ. ౩.౫.౨౧౩; ఉదా. అట్ఠ. ౭౬). అభావత్థో హేత్థ **దు**-సద్దో "దుప్పఞ్ఞో"తిఆదీసు వియ. **సీలవిపన్నో**తి విపన్నసీలో భిన్నసంవరో. ఏత్థ చ "దుస్సీలో"తి పదేన పుగ్గలస్స సీలాభావో వుత్తో. సో పనస్స సీలాభావో దువిధో అసమాదానేన వా సమాదిన్నస్స భేదేన వాతి. తేసు పురిమో న తథా సావజ్జో, యథా దుతియో సావజ్జతరో. యథాధిప్పేతాదీనవనిమిత్తం సీలాభావం పుగ్గలాధిట్ఠానాయ దేసనాయ దస్సేతుం **''సీలవిపన్నో''**తి వుత్తం, తేన "దుస్సీలో"తి పదస్స అత్థం దస్సేతి. **పమాదాధికరణ**న్తి పమాదకారణా. ఇదఞ్చ సుత్తం గహట్ఠానం వసేన ఆగతం, పబ్బజితానమ్పి పన లబ్భతేవ. గహట్ఠో హి యేన యేన సిప్పట్ఠానేన జీవికం కప్పేతి యది కసియా యది వణిజ్జాయ యది గోరక్ఖేన. పాణాతిపాతాదివసేన పమత్తో తం తం యథాకాలం సమ్పాదేతుం న సక్కోతి, అథస్స కమ్మం వినస్సతి. మాఘాతకాలే పాణాతిపాతం పన అదిన్నాదానాదీని చ కరోన్తో దణ్డవసేన మహతిం భోగజానిం నిగచ్ఛతి. పబ్బజితో దుస్సీలో పమాదకారణా సీలతో బుద్ధవచనతో ఝానతో సత్తఅరియధనతో చ జానిం నిగచ్ఛతి.

పాపకో కిత్తిసద్దోతి గహట్ఠస్స "అసుకో అసుకకులే జాతో దుస్సీలో పాపధమ్మో పరిచ్చత్తఇధలోకపరలోకో సలాకభత్తమత్తమ్పి న దేతీ"తి చతుపరిసమజ్ఝే పాపకో కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గచ్ఛతి. పబ్బజితస్స "అసుకో నామ సత్థుసాసనే పబ్బజిత్వా నాసక్ఖి సీలాని రక్ఖితుం, న బుద్ధవచనం ఉగ్గహేతుం, వేజ్జకమ్మాదీహి జీవతి, ఛహి అగారవేహి సమన్నాగతో"తి ఏవం పాపకో కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గచ్ఛతి.

అవిసారదోతి గహట్ఠో తావ "అవస్సం బహూనం సన్నిపాతట్ఠానే కోచి మమ కమ్మం జానిస్సతి, అథ మం నిగ్గణ్హిస్సన్తీ"తి వా, "రాజకులస్స వా దస్సన్తీ"తి సభయో ఉపసఙ్కమతి, మఙ్కుభూతో పత్తక్ఖన్ధో అధోముఖో నిసీదతి, విసారదో హుత్వా కథేతుం న సక్కోతి. పబ్బజితోపి "బహూ భిక్ఖూ సన్నిపతితా, అవస్సం కోచి మమ కమ్మం జానిస్సతి, అథ మే ఉపోసథమ్పి పవారణమ్పి ఠపేత్వా సామఞ్ఞతో చావేత్వా నిక్కడ్ఢిస్సన్తీ"తి సభయో ఉపసఙ్కమతి, విసారదో హుత్వా కథేతుం న సక్కోతి. ఏకచ్చో పన దుస్సీలోపి సమానో దప్పితో వియ వదతి, సోపి అజ్ఝాసయేన మఙ్కు హోతియేవ విప్పటిసారీభావతో.

సమ్మూళ్హో కాలం కరోతీతి దుస్సీలస్స హి మరణమఞ్చే నిపన్నస్స దుస్సీల్యకమ్మానం సమాదాయ వత్తితట్ఠానాని ఆపాథమాగచ్ఛన్తి. సో ఉమ్మీలేత్వా అత్తనో పుత్తదారాదిదస్సనవసేన ఇధలోకం పస్సతి, నిమీలేత్వా గతినిమిత్తుపట్ఠానవసేన పరలోకం పస్సతి, తస్స చత్తారో అపాయా కమ్మానురూపం ఉపట్ఠహన్తి. సత్తిసతేన పహరియమానో వియ అగ్గిజాలాయ ఆలిఙ్గియమానో వియ చ హోతి. సో "వారేథ వారేథా"తి విరవన్తోవ మరతి. తేన వుత్తం "సమ్మూళ్హో కాలం కరోతీ"తి.

కాయస్స భేదాతి ఉపాదిన్నక్ఖన్ధపరిచ్చాగా. **పరం మరణా**తి తదనన్తరం అభినిబ్బత్తక్ఖన్ధగ్గహణే. అథ వా **కాయస్స భేదా**తి జీవితిన్ద్రియస్స ఉపచ్ఛేదా. **పరం మరణా**తి చుతితో ఉద్ధం. **అపాయ**న్తిఆది సబ్బం నిరయవేవచనం. నిరయో హి సగ్గమోక్ఖహేతుభూతా పుఞ్ఞసఙ్ఖాతా అయా అపేతత్తా, సుఖానం వా ఆయస్స ఆగమనస్స అభావా అపాయో. దుక్ఖస్స గతి పటిసరణన్తి **దుగ్గతి,** దోసబహులతాయ వా దుట్ఠేన కమ్మునా నిబ్బత్తా గతీతి **దుగ్గతి.** వివసా నిపతన్తి ఏత్థ దుక్కటకారినోతి **వినిపాతో,** వినస్సన్తా వా ఏత్థ నిపతన్తి సంభిజ్జమానఙ్గపచ్చఙ్గాతి **వినిపాతో**. నత్థి ఏత్థ అస్సాదసఞ్ఞితో అయోతి **నిరయో**.

అథ వా అపాయగ్గహణేన తిరచ్ఛానయోనిం దీపేతి. తిరచ్ఛానయోని హి అపాయో సుగతితో అపేతత్తా, న దుగ్గతి మహేసక్ఖానం నాగరాజాదీనం సమ్భవతో. దుగ్గతిగ్గహణేన పేత్తివిసయం దీపేతి. సో హి అపాయో చేవ దుగ్గతి చ సుగతితో అపేతత్తా దుక్ఖస్స చ గతిభూతత్తా, న తు వినిపాతో అసురసదిసం అవినిపతితత్తా. పేతమహిద్ధికానం విమానానిపి నిబ్బత్తన్తి. వినిపాతగ్గహణేన అసురకాయం దీపేతి. సో హి యథావుత్తేనత్థేన అపాయో చేవ దుగ్గతి చ సబ్బసమ్పత్తిసముస్సయేహి వినిపాతత్తా వినిపాతోతి చ వుచ్చతి. నిరయగ్గహణేన పన అవీచిఆదికం అనేకప్పకారం నిరయమేవ దీపేతి. **ఉపపజ్జతీతి** నిబ్బత్తతి.

ఆనిసంసకథా వుత్తవిపరియాయేన వేదితబ్బా. అయం పన విసేసో – **సీలవాతి** సమాదానవసేన సీలవా. **సీలసమ్పన్నోతి** పరిసుద్ధం పరిపుణ్ణఞ్చ కత్వా సీలస్స సమ్పాదనేన సీలసమ్పన్నో. **భోగక్ఖన్ధన్తి** భోగరాసిం. **సుగతిం సగ్గం లోకన్తి** ఏత్థ సుగతిగ్గహణేన మనుస్సగతిపి సఙ్గయ్హతి, సగ్గగ్గహణేన దేవగతి ఏవ. తత్థ సున్దరా గతీతి **సుగతి,** రూపాదీహి విసయేహి సుట్ఠు అగ్గోతి **సగ్గో,** సో సబ్బోపి లుజ్జనపలుజ్జనట్ఠేన **లోకోతి.**

పాటలిగామికే ఉపాసకే బహుదేవ రత్తిం ధమ్మియా కథాయాతి అఞ్ఞాయపి పాళిముత్తాయ ధమ్మకథాయ చేవ ఆవసథానుమోదనకథాయ చ. తదా హి భగవా యస్మా అజాతసత్తునా తత్థ పాటలిపుత్తనగరం మాపేన్తేన అఞ్ఞాసు గామనిగమరాజధానీసు యే సీలాచారసమ్పన్నా కుటుమ్బికా, తే ఆనేత్వా ధనధఞ్ఞాని ఘరవత్థుఖేత్తవత్థాదీని చేవ పరిహారఞ్చ దాపేత్వా నివేసియన్తి, తస్మా పాటలిగామికా ఉపాసకా ఆనిసంసదస్సావితాయ విసేసతో సీలగరుకాతి సబ్బగుణానఞ్చ సీలస్స అధిట్ఠానభావతో తేసం పఠమం సీలానిసంసే పకాసేత్వా తతో పరం ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తో వియ పథవోజం ఆకడ్ఢన్తో వియ మహాజమ్బుం మత్థకే గహేత్వా చాలేన్తో వియ యోజనప్పమాణం మహామధుం చక్కయన్తేన పీళేత్వా సుమధురరసం పాయమానో వియ చ పాటలిగామికానం ఉపాసకానం హితసుఖావహం పకిణ్ణకకథం కథేన్తోపి “ఆవాసదానం నామేతం గహపతయో మహన్తం పుఞ్ఞం, తుమ్హాకం ఆవాసో మయా పరిభుత్తో, భిక్ఖుసఙ్ఘేన పరిభుత్తో, మయా చ భిక్ఖుసఙ్ఘేన చ పరిభుత్తే ధమ్మరతనేనపి పరిభుత్తోయేవ హోతి, ఏవం తీహి రతనేహి పరిభుత్తే అపరిమేయ్యోవ విపాకో, అపిచ ఆవాసదానస్మిం దిన్నే సబ్బదానం దిన్నమేవ హోతి, భూమట్ఠకపణ్ణసాలాయ వా సాఖామణ్డపస్స వా సఙ్ఘం ఉద్దిస్స కతస్స ఆనిసంసో పరిచ్ఛిన్దితుం న సక్కా. ఆవాసదానానుభావేన హి భవే నిబ్బత్తమానస్సపి సమ్పీళితగబ్భవాసో నామ న హోతి, ద్వాదసహత్థో ఓవరకో వియస్స మాతుకుచ్ఛి అసమ్బాధోవ హోతీ”తి ఏవం నానానయవిచిత్తం బహుం ధమ్మకథం కథేత్వా –

“సీతం ఉణ్హం పటిహన్తి, తతో వాళమిగాని చ;
సరీసపే చ మకసే, సిసిరే చాపి వుట్ఠియో.

“తతో వాతాతపో ఘోరో, సఞ్జాతో పటిహఞ్ఞతి;
లేణత్థఞ్చ సుఖత్థఞ్చ, ఝాయితుఞ్చ విపస్సితుం.

“విహారదానం సఙ్ఘస్స, అగ్గం బుద్ధేన వణ్ణితం;
తస్మా హి పణ్డితో పోసో, సమ్పస్సం అత్థమత్తనో.

“విహారే కారయే రమ్మే, వాసయేత్థ బహుస్సుతే;

తేసం అన్నఞ్చ పానఞ్చ, వత్థసేనాసనాని చ.

“దదేయ్య ఉజుభూతేసు, విప్పసన్నేన చేతసా;

తే తస్స ధమ్మం దేసేన్తి, సబ్బదుక్ఖాపనూదనం;

యం సో ధమ్మం ఇధఞ్ఞాయ, పరినిబ్బాతి అనాసవో”తి. (చూళవ॰ ౨౯౫, ౩౧౫) –

ఏవం అయమ్పి ఆవాసదానే ఆనిసంసో అయమ్పి ఆవాసదానే ఆనిసంసోతి బహుదేవ రత్తిం అతిరేకదియడ్ఢయామం ఆవాసదానానిసంసం కథేసి. తత్థ ఇమా గాథావ సఙ్గహం ఆరుళ్హా, పకిణ్ణకధమ్మదేసనా పన సఙ్గహం న ఆరోహతి. **సన్దస్సేత్వా**తిఆదీని వుత్తత్థానేవ.

అభిక్కన్తాతి అతిక్కన్తా ద్వే యామా గతా. **యస్సదాని తుమ్హే కాలం మఞ్ఞథా**తి యస్స గమనస్స తుమ్హే కాలం మఞ్ఞథ, గమనకాలో తుమ్హాకం, గచ్ఛథాతి వుత్తం హోతి. కస్మా పన భగవా తే ఉయ్యోజేసీతి? అనుకమ్పాయ. తియామరత్తిఞ్హి నిసీదిత్వా వీతినామేన్తానం తేసం సరీరే ఆబాధో ఉప్పజ్జేయ్య, భిక్ఖుసఙ్ఘోపి చ మహా, తస్స సయననిసజ్జానం ఓకాసం లద్ధుం వట్టతి, ఇతి ఉభయానుకమ్పాయ ఉయ్యోజేసి.

సుఞ్ఞాగారన్తి పాటియేక్కం సుఞ్ఞాగారం నామ తత్థ నత్థి. తే కిర గహపతయో తస్సేవ ఆవసథాగారస్స ఏకపస్సే పటసాణిం పరిక్ఖిపాపేత్వా కప్పియమఞ్చం పఞ్ఞపేత్వా తత్థ కప్పియపచ్చత్థరణాని అత్థరిత్వా ఉపరి సువణ్ణరజతతారకగన్ధమాలాదిదామపటిమణ్డితం వితానం బన్ధిత్వా గన్ధతేలపదీపం ఆరోపయింసు “అప్పేవ నామ సత్థా ధమ్మాసనతో వుట్ఠాయ థోకం విస్సమేతుకామో ఇధ నిపజ్జేయ్య, ఏవం నో ఇదం ఆవసథాగారం భగవతా చతూహి ఇరియాపథేహి పరిభుత్తం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతీ”తి. సత్థాపి తదేవ సన్ధాయ తత్థ సఙ్ఘాటిం పఞ్ఞపేత్వా సీహసేయ్యం కప్పేసి. తం సన్ధాయ వుత్తం “సుఞ్ఞాగారం పావిసీ”తి. తత్థ పాదధోవనట్ఠానతో పట్ఠాయ యావ ధమ్మాసనా అగమాసి, ఏత్తకే ఠానే గమనం నిప్ఫన్నం. ధమ్మాసనం పత్వా థోకం అట్ఠాసి, ఇదం తత్థ ఠానం. ద్వే యామే ధమ్మాసనే నిసీది, ఏత్తకే ఠానే నిసజ్జా నిప్ఫన్నా. ఉపాసకే ఉయ్యోజేత్వా ధమ్మాసనతో ఓరుయ్హ యథావుత్తే ఠానే సీహసేయ్యం కప్పేసి . ఏతం ఠానం భగవతా చతూహి ఇరియాపథేహి పరిభుత్తం అహోసీతి.

పాటలిగామవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సునిధవస్సకారవత్థుకథావణ్ణనా

౨౮౬. సునిధవస్సకారాతి (దీ॰ ని॰ ౨.౧౫౩; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౭౬) సునిధో చ వస్సకారో చ ద్వే బ్రాహ్మణా. **మగధమహామత్తా**తి మగధరఞ్ఞో మహాఅమచ్చా, మగధరట్ఠే వా మహామత్తా, మహతియా ఇస్సరియమత్తాయ సమన్నాగతాతి మగధమహామత్తా. **పాటలిగామే నగరం మాపేన్తీ**తి పాటలిగామన్తసఙ్ఖాతే భూమిప్పదేసే నగరం మాపేన్తి, పుబ్బే “పాటలిగామో”తి లద్ధనామం ఠానం ఇదాని నగరం కత్వా మాపేన్తీతి అత్థో. **వజ్జీనం పటిబాహాయా**తి లిచ్ఛవిరాజూనం ఆయముఖపచ్ఛిన్దనత్థం. **వత్థూనీ**తి ఘరవత్థూని ఘరపతిట్ఠాపనట్ఠానాని. **చిత్తాని నమన్తి నివేసనాని మాపేతు**న్తి రఞ్ఞో రాజమహామత్తానఞ్చ నివేసనాని మాపేతుం వత్థువిజ్జాపాఠకానం చిత్తాని నమన్తి. తే కిర అత్తనో సిప్పానుభావేన హేట్ఠాపథవియం తింసహత్థమత్తే ఠానే “ఇధ నాగానం నివాసపరిగ్గహో, ఇధ యక్ఖానం, ఇధ భూతానం నివాసపరిగ్గహో, ఇధ

పాసాణో వా ఖాణుకో వా అత్థీ”తి జానన్తి, తే తదా సిప్పం జప్పిత్వా తాదిసం సారమ్భట్ఠానం పరిహరిత్వా అనారమ్భే ఠానే తాహి వత్థుపరిగ్గాహికాహి దేవతాహి సద్ధిం మన్తయమానా వియ తంతంగేహాని మాపేన్తి.

అథ వా నేసం సరీరే దేవతా అధిముచ్చిత్వా తత్థ తత్థ నివేసనాని మాపేతుం చిత్తం నామేన్తి. తా చతూసు కోణేసు ఖాణుకే కోట్టేత్వా వత్థుమ్హి గహితమత్తే పటివిగచ్ఛన్తి. సద్ధానం కులానం సద్ధా దేవతా తథా కరోన్తి, అస్సద్ధానం కులానం అస్సద్ధా దేవతా చ. కిం కారణా? సద్ధానఞ్హి ఏవం హోతి “ఇధ మనుస్సా నివేసనం మాపేన్తా పఠమం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా మఙ్గలం వదాపేస్సన్తి, అథ మయం సీలవన్తానం దస్సనం ధమ్మకథం పఞ్హావిస్సజ్జనం అనుమోదనఞ్చ సోతుం లభిస్సామ, మనుస్సాదానం దత్వా అమ్హాకం పత్తిం దస్సన్తీ”తి. అస్సద్ధా దేవతాపి “అత్తనో ఇచ్ఛానురూపం తేసం పటిపత్తిం పస్సితుం కథఞ్చ సోతుం లభిస్సామా”తి తథా కరోన్తి.

తావతింసేహీతి యథా హి ఏకస్మిం కులే ఏకం పణ్డితం మనుస్సం, ఏకస్మిఞ్చ విహారే ఏకం బహుస్సుతం భిక్ఖుం ఉపాదాయ “అసుకకులే మనుస్సా పణ్డితా, అసుకవిహారే భిక్ఖూ బహుస్సుతా”తి సద్దో అబ్భుగ్గచ్ఛతి, ఏవమేవం సక్కం దేవరాజానం విస్సకమ్మఞ్చ దేవపుత్తం ఉపాదాయ “తావతింసా పణ్డితా”తి సద్దో అబ్భుగ్గతో. తేనాహ “తావతింసేహీ”తి. **సేయ్యథాపీ**తిఆదినా దేవేహి తావతింసేహి సద్ధిం మన్తేత్వా వియ సునిధవస్సకారా నగరం మాపేన్తీతి దస్సేతి.

యావతా అరియం ఆయతనన్తి యత్తకం అరియమనుస్సానం ఓసరణట్ఠానం నామ అత్థి. **యావతా వణిప్పథో**తి యత్తకం వాణిజానం ఆహటభణ్డస్స రాసివసేనేవ కయవిక్కయట్ఠానం నామ, వాణిజానం వసనట్ఠానం వా అత్థి. **ఇదం అగ్గనగర**న్తి తేసం అరియాయతనవణిప్పథానం ఇదం నగరం అగ్గం భవిస్సతి జేట్ఠకం పామోక్ఖం. **పుటభేదన**న్తి భణ్డపుటభేదనట్ఠానం, భణ్డగన్థికానం మోచనట్ఠానన్తి వుత్తం హోతి. సకలజమ్బుదీపే అలద్ధభణ్డమ్పి హి ఇధేవ లభిస్సతి, అఞ్ఞత్థ విక్కయం అగచ్ఛన్తమ్పి ఇధ విక్కయం గచ్ఛిస్సతి, తస్మా ఇధేవ పుటం భిన్దిస్సతీతి అత్థో. ఆయన్తి యాని చతూసు ద్వారేసు చత్తారి, సభాయం ఏకన్తి ఏవం దివసే దివసే పఞ్చసతసహస్సాని తత్థ ఉట్ఠహిస్సన్తి, తానిస్స భావీని ఆయాని దస్సేతి. **అగ్గితో వా**తిఆదీసు చ-కారత్థో **వా**-సద్దో, అగ్గినా చ ఉదకేన చ మిథుభేదేన చ నస్సిస్సతీతి అత్థో. తస్స హి ఏకో కోట్ఠాసో అగ్గినా నస్సిస్సతి, నిబ్బాపేతుమ్పి నం న సక్ఖిస్సతి, ఏకం కోట్ఠాసం గఙ్గా గహేత్వా గమిస్సతి, ఏకో ఇమినా అకథితం అముస్స, అమునా అకథితం ఇమస్స వదన్తానం పిసుణవాచానం వసేన భిన్నానం మనుస్సానం అఞ్ఞమఞ్ఞభేదేన వినస్సిస్సతి.

ఏవం వత్వా భగవా పచ్చూసకాలే గఙ్గాతీరం గన్త్వా కతముఖధోవనో భిక్ఖాచారకాలం ఆగమయమానో నిసీది. సునిధవస్సకారాపి “అమ్హాకం రాజా సమణస్స గోతమస్స ఉపట్ఠాకో, సో అమ్హే ఉపగతే పుచ్ఛిస్సతి ‘సత్థా కిర పాటలిగామం అగమాసి, కిం తస్స సన్తికం ఉపసఙ్కమిత్థ, న ఉపసఙ్కమిత్థా’తి, ‘ఉపసఙ్కమిమ్హా’తి చ వుత్తే ‘నిమన్తయిత్థ, న నిమన్తయిత్థా’తి పుచ్ఛిస్సతి, ‘న నిమన్తయిమ్హా’తి చ వుత్తే అమ్హాకం దోసం ఆరోపేత్వా నిగ్గణ్హిస్సతి, ఇదఞ్చాపి మయం అకతట్ఠానే నగరం మాపేమ, సమణస్స ఖో పన గోతమస్స గతగతట్ఠానే కాళకణ్ణిసత్తా పటిక్కమన్తి, తం మయం నగరమఙ్గలం వాచాపేస్సామా”తి చిన్తేత్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా నిమన్తయింసు. తేన వుత్తం **“అథ ఖో సునిధవస్సకారా”**తిఆది. **పుబ్బణ్హసమయ**న్తి పుబ్బణ్హకాలే. **నివాసేత్వా**తి గామప్పవేసననీహారేన నివాసనం నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా. **పత్తచీవరమాదాయా**తి పత్తఞ్చ చీవరఞ్చ ఆదియిత్వా కాయపటిబద్ధం కత్వా, చీవరం పారుపిత్వా పత్తం హత్థేన గహేత్వాతి అత్థో.

సీలవన్తేత్థాతి సీలవన్తే ఏత్థ అత్తనో వసనట్ఠానే. **సఞ్ఞతే**తి కాయవాచాచిత్తేహి సఞ్ఞతే. **తాసం దక్ఖిణమాదిసే**తి సఙ్ఘస్స దిన్నే చత్తారో పచ్చయే తాసం ఘరదేవతానం ఆదిసేయ్యపత్తిం దదేయ్య. **పూజితా పూజయన్తీ**తి "ఇమే మనుస్సా అమ్హాకం ఞాతకాపి న హోన్తి, తథాపి నో పత్తిం దేన్తీతి ఆరక్ఖం సుసంవిహితం కరోథా"తి సుట్ఠు ఆరక్ఖం కరోన్తి. **మానితా మానయన్తీ**తి కాలానుకాలం బలికమ్మకరణేన మానితా "ఏతే మనుస్సా అమ్హాకం ఞాతకాపి న హోన్తి, తథాపి చతుమాసఛమాసన్తరే నో బలికమ్మం కరోన్తీ"తి మానేన్తి ఉప్పన్నపరిస్సయం హరన్తి. **తతో న**న్తి తతో నం పణ్డితజాతికం మనుస్సం. **ఓరస**న్తి ఉరే ఠపేత్వా సంవడ్ఢితం, యథా మాతా ఓరసం పుత్తం అనుకమ్పతి, ఉప్పన్నపరిస్సయహరణత్థమేవస్స వాయమతి, ఏవం అనుకమ్పన్తీతి అత్థో. **భద్రాని పస్సతీ**తి సున్దరాని పస్సతి.

అనుమోదిత్వాతి తేహి తదా పసుతపుఞ్ఞస్స అనుమోదనవసేన తేసం ధమ్మకథం కత్వా. సునిధవస్సకారాపి "యా తత్థ దేవతా ఆసుం, తాసం దక్ఖిణమాదిసే"తి భగవతో వచనం సుత్వా దేవతానం పత్తిం అదంసు. **తం గోతమద్వారం నామ అహోసీ**తి తస్స నగరస్స యేన ద్వారేన భగవా నిక్ఖమి, తం గోతమద్వారం నామ అహోసి. గఙ్గాయ పన ఉత్తరణత్థం అనోతిణ్ణత్తా గోతమతిత్థం నామ నాహోసి. **పూరా**తి పుణ్ణా. **సమతిత్తికా**తి తీరసమం ఉదకస్స తిత్తా భరితా. **కాకపేయ్యా**తి తీరే ఠితకాకేహి పాతుం సక్కుణేయ్యఉదకా. తీహిపి పదేహి ఉభతోకూలసమం పరిపుణ్ణభావమేవ వదతి. **ఉళుమ్ప**న్తి పారగమనత్థాయ లహుకే దారుదణ్డే గహేత్వా కవాటఫలకే వియ అఞ్ఞమఞ్ఞసమ్బన్ధే కాతుం ఆణియో కోట్టేత్వా నావాసఙ్ఖేపేన కతం. **కుల్ల**న్తి వేళునళాదికే సఙ్ఘరిత్వా వల్లిఆదీహి కలాపవసేన బన్ధిత్వా కతం.

ఏతమత్థం విదిత్వాతి ఏతం మహాజనస్స గఙ్గాదకమత్తస్సపి కేవలం తరితుం అసమత్థతం, అత్తనో పన భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ అతిగమ్భీరవిత్థతం సంసారమహణ్ణవం తరిత్వా ఠితభావఞ్చ సబ్బాకారతో విదిత్వా తదత్థపరిదీపనం ఇమం ఉదానం ఉదానేసి. ఉదానగాథాయ అత్థో పన అట్ఠకథాయం దస్సితోయేవ. తత్థ **ఉదకట్ఠానస్సేతం అధివచన**న్తి యథావుత్తస్స యస్స కస్సచి ఉదకట్ఠానస్స ఏతం అణ్ణవన్తి అధివచనం, న సముద్దస్సేవాతి అధిప్పాయో. **సర**న్తి ఇధ నదీ అధిప్పేతా సరతి సన్దతీతి కత్వా. **గమ్భీరం విత్థత**న్తి అగాధట్ఠేన గమ్భీరం, సకలలోకత్తయబ్యాపితాయ విత్థతం. **విసజ్జా**తి అనాసజ్జ అప్పత్వా ఏవ పల్లలాని తేసం అతరణతో. **కుల్లఞ్హి జనో బన్ధతీ**తి కుల్లం బన్ధితుం ఆయాసం ఆపజ్జతి. **వినా ఏవ కుల్లేనా**తి ఈదిసం ఉదకం కుల్లేన ఈదిసేన వినా ఏవ. **తిణ్ణా మేధావినో జనా**తి అరియమగ్గఞాణసఙ్ఖాతాయ మేధాయ సమన్నాగతత్తా మేధావినో బుద్ధా చ బుద్ధసావకా చ తిణ్ణా పరతీరే పతిట్ఠితా.

సునిధవస్సకారవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కోటిగామే సచ్చకథావణ్ణనా

౨౦౭. కోటిగామోతి మహాపనాదస్స రఞ్ఞో పాసాదకోటియం కతగామో, పతితస్స పాసాదస్స థుపికాయ పతిట్ఠితట్ఠానే నివిట్ఠగామోతి అత్థో. **అరియసచ్చాన**న్తి యే పటివిజ్ఝన్తి, తేసం అరియభావకరానం సచ్చానం. **అననుబోధా**తి అబుజ్ఝనేన అజాననేన. **అప్పటివేధా**తి అప్పటివిజ్ఝనేన. **అనుబోధో** చేత్థ పుబ్బభాగియఞాణం, **పటివేధో** మగ్గఞాణేన అభిసమయో. తత్థ యస్మా అనుబోధపుబ్బకో పటివేధో అనుబోధేన వినా న హోతి, అనుబోధోపి ఏకచ్చో పటివేధసమ్బన్ధో తదుభయాభావహేతుకఞ్చ వట్టే సంసరణం, తస్మా వుత్తం "అననుబోధా…పే… తుమ్హాకఞ్చా"తి. తత్థ **సన్ధావిత**న్తి పటిసన్ధిగ్గహణవసేన భవతో భవన్తరుపగమనేన సన్ధావితం. **సంసరిత**న్తి అపరాపరం చవనుపపజ్జనవసేన సంసరితం.

మమఞ్చేవ తుమ్హాకఞ్చాతి మయా చ తుమ్హేహి చ. అథ వా **సన్ధావితం సంసరిత**న్తి సన్ధావనం సంసరణం మమఞ్చేవ తుమ్హాకఞ్చ అహోసీతి ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

సంసితన్తి సంసరితం. **భవనేత్తి సమూహతాతి** దీఘరజ్జుయా బద్ధసకుణం వియ రజ్జుహత్థో పురిసో దేసన్తరం, తణ్హారజ్జుయా బద్ధసత్తసన్తానం అభిసఙ్ఖారో భవన్తరం నేతి ఏతాయాతి భవనేత్తి, సా భవతో భవం నయనసమత్థా తణ్హారజ్జు అరియమగ్గసత్థేన సుట్ఠు హతా ఛిన్నా అప్పవత్తికతాతి భవనేత్తి సమూహతా.

అమ్బపాలీవత్థుకథావణ్ణనా

౨౮౮. యానస్స భూమీతి యత్థ సక్కా హోతి యానం ఆరుయ్హ యానేన గన్తుం, అయం యానస్స భూమి నామ. **యానా పచ్చోరోహిత్వాతి** విహారస్స బహిద్వారకోట్ఠకే యానతో ఓరోహిత్వా.

లిచ్ఛవీవత్థుకథావణ్ణనా

౨౮౯. నీలాతి ఇదం సబ్బసఙ్గాహకవచనం. **నీలవణ్ణాతి**ఆది తస్సేవ విభాగదస్సనత్థం. తత్థ న తేసం పకతివణ్ణో నీలో, నీలవిలేపనవిలిత్తత్తా పనేతం వుత్తం. **నీలవత్థాతి** పటదుకూలకోసేయ్యాదీనిపి నేసం నీలానేవ హోన్తి. **నీలాలఙ్కారాతి** నీలమణిఅలఙ్కారేహి నీలపుప్ఫేహి చ అలఙ్కతా. తే కిర అలఙ్కారా సువణ్ణవిచిత్తాపి ఇన్దనీలమణిఓభాసేహి ఏకనీలా వియ ఖాయన్తి, రథాపి నేసం నీలమణిఖచితా నీలవత్థపరిక్ఖిత్తా నీలధజనీలవమ్మికేహి నీలాభరణేహి నీలఅస్సేహి యుత్తా, పతోదయట్ఠియోపి నీలాయేవాతి ఇమినా నయేన సబ్బపదేసు అత్థో వేదితబ్బో. **పటివట్టేసీతి** పహరి. **కిస్స జే అమ్బపాలీతి** **జే**-తి ఆలపనం, భోతి అమ్బపాలి కింకారణాతి వుత్తం హోతి. **సాహారన్తి** ఏత్థ ఆహరన్తి ఇమస్మా రాజపురిసా బలిన్తి **ఆహారో,** తబ్బుత్తజనపదో. తేన సహితం సాహారం, సజనపదన్తి అత్థో. **అఙ్గులిం ఫోటేసున్తి** అఙ్గులిం చాలేసుం. **అమ్బకాయాతి** మాతుగామేన. ఉపచారవచనఞ్హేతం, ఇత్థీసు యదిదం అమ్బకా మాతుగామో జననికాతి. **ఓలోకేథాతి** పస్సథ. **అపలోకేథాతి** అపవత్తిత్వా ఓలోకేథ, పునప్పునం పస్సథాతి అత్థో. **ఉపసంహరథాతి** ఉపనేథ, ఇమం లిచ్ఛవీపరిసం తుమ్హాకం చిత్తేన తావతింససదిసం ఉపసంహరథ ఉపనేథ అల్లీయాపేథ. యథేవ తావతింసా అభిరూపా పాసాదికా నీలాదినానావణ్ణా, ఏవమిమే లిచ్ఛవీరాజానోపీతి తావతింసేహి సమకే కత్వా పస్సథాతి అత్థో.

కస్మా పన భగవా అనేకసతేహి సుత్తేహి చక్ఖాదీనం రూపాదీసు నిమిత్తగ్గాహం పటిసేధేత్వా ఇధ మహన్తేన ఉస్సాహేన నిమిత్తగ్గాహే నియోజేతీతి? హితకామతాయ తేసం భిక్ఖూనం యథా ఆయస్మతో నన్దస్స హితకామతాయ సగ్గసమ్పత్తిదస్సనత్థం. తత్ర కిర ఏకచ్చే భిక్ఖూ ఓసన్నవీరియా, తే సమ్పత్తియా పలోభేన్తో "అప్పమాదేన సమణధమ్మం కరోన్తానం ఏవరూపా ఇస్సరియసమ్పత్తి సులభా"తి సమణధమ్మే ఉస్సాహజననత్థం ఆహ. అథ వా నయిదం నిమిత్తగ్గాహే నియోజనం, కేవలం పన "దిబ్బసమ్పత్తిసదిసా ఏతేసం రాజూనం ఇస్సరియసమ్పత్తీ"తి అనుపుబ్బికథాయ సమ్పత్తికథనం వియ దట్ఠబ్బం. అనిచ్చలక్ఖణవిభావనత్థఞ్చాపి ఏవమాహ. న చిరస్సేవ హి సబ్బేపిమే అజాతసత్తుస్స వసేన వినాసం పాపుణిస్సన్తి, అథ నేసం రజ్జసిరిసమ్పత్తిం దిస్వా ఠితభిక్ఖూ "తథారూపాయపి నామ సిరిసమ్పత్తియా వినాసో పఞ్ఞాయిస్సతీ"తి అనిచ్చలక్ఖణం భావేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణిస్సన్తీతి అనిచ్చలక్ఖణవిభావనత్థం ఆహ.

అధివాసేతూతి అమ్బపాలియా నిమన్తితభావం ఞత్వాపి కస్మా నిమన్తేన్తీతి? అసద్దహనతాయ చ వత్తసీసేన చ. సా హి ధుత్తా ఇత్థీ అనిమన్తేత్వాపి “నిమన్తేసి”న్తి వదేయ్యాతి తేసం అహోసి. ధమ్మం సుత్వా గమనకాలే చ నిమన్తేత్వా గమనం నామ మనుస్సానం వత్తమేవ.

లిచ్ఛవీవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సీహసేనాపతివత్థుకథావణ్ణనా

౨౯౦. అభిఞ్ఞాతాతి (అం. నిం. అట్ఠం. ౩.౮.౧౨) ఞాతా పఞ్ఞాతా పాకటా. **సన్థాగారే**తి మహాజనస్స సన్థమ్భనాగారే విస్సమనత్థాయ కతే అగారే. సా కిర సన్థాగారసాలా నగరమజ్ఝే అహోసి, చతూసు ద్వారేసు ఠితానం పఞ్ఞాయతి, చతూహి దిసాహి ఆగతమనుస్సా పఠమం తత్థ విస్సమిత్వా పచ్ఛా అత్తనో అత్తనో ఫాసుకట్ఠానం గచ్ఛన్తి. రాజకులానం రజ్జకిచ్చసన్థరణత్థం కతం అగారన్తిపి వదన్తియేవ. తత్థ హి నిసీదిత్వా లిచ్ఛవీరాజానో రజ్జకిచ్చం సన్థరన్తి కరోన్తి విచారేన్తి. **సన్నిసిన్నా**తి తేసం నిసీదనత్థంయేవ పఞ్ఞత్తేసు మహారహపచ్చత్థరణేసు సముస్సితసేతచ్ఛత్తేసు ఆసనేసు సన్నిసిన్నా. **అనేకపరియాయేన బుద్ధస్స వణ్ణం భాసన్తీ**తి రాజకులకిచ్చఞ్చేవ లోకత్థకిరియఞ్చ విచారేత్వా అనేకేహి కారణేహి బుద్ధస్స వణ్ణం భాసన్తి. పణ్డితా హి తే రాజానో సద్ధాసమ్పన్నా సోతాపన్నాపి సకదాగామినోపి అనాగామినోపి అరియసావకా, తే సబ్బేపి లోకియజటం భిన్దిత్వా బుద్ధాదీనం తిణ్ణం రతనానం వణ్ణం భాసన్తి.

తత్థ తివిధో బుద్ధవణ్ణో నామ చరియవణ్ణో సరీరవణ్ణో గుణవణ్ణోతి. తత్రిమే రాజానో చరియాయ వణ్ణం ఆరభింసు – “దుక్కరం వత కతం సమ్మాసమ్బుద్ధేన కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని దస పారమియో దస ఉపపారమియో దస పరమత్థపారమియోతి సమతింస పారమియో పూరేన్తేన ఞాతత్థచరియం లోకత్థచరియం బుద్ధత్థచరియం మత్థకం పాపేత్వా పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజన్తేనా”తి అడ్ఢచ్ఛక్కేహి జాతకసతేహి బుద్ధవణ్ణం కథేన్తా తుసితభవనం పాపేత్వా ఠపయింసు. ధమ్మస్స వణ్ణం భాసన్తా పనేతే “భగవతా ధమ్మో దేసితో, నికాయతో పఞ్చ నికాయా హోన్తి, పిటకతో తీణి పిటకాని, అఙ్గతో నవ అఙ్గాని, ఖన్ధతో చతురాసీతిధమ్మక్ఖన్ధసహస్సానీ”తి కోట్ఠాసవసేన ధమ్మగుణం కథయింసు. సఙ్ఘస్స వణ్ణం భాసన్తా “సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పటిలద్ధసద్ధా కులపుత్తా భోగక్ఖన్ధఞ్చేవ ఞాతిపరివట్టఞ్చ పహాయ సేతచ్ఛత్తఉపరజ్జసేనాపతిసేట్ఠిభణ్డాగారికట్ఠానన్తరాదీని అగణయిత్వా నిక్ఖమ్మ సత్థు వరసాసనే పబ్బజన్తి, సేతచ్ఛత్తం పహాయ పబ్బజితానం భద్దియమహారాజమహాకప్పినపుక్కుసాతిఆదిరాజపబ్బజితానంయేవ బుద్ధకాలే అసీతి సహస్సాని అహేసుం, అనేకకోటిధనం పహాయ పబ్బజితానం పన యసకులపుత్తసోణసేట్ఠిపుత్తరట్ఠపాలపుత్తాదీనం పరిచ్ఛేదో నత్థి, ఏవరూపా చ ఏవరూపా చ కులపుత్తా సత్థు సాసనే పబ్బజన్తీ”తి పబ్బజ్జాసఙ్ఖేపవసేన సఙ్ఘగుణం కథయింసు.

సీహో సేనాపతీతి ఏవంనామకో సేనాయ అధిపతి. వేసాలియఞ్హి సత్త సహస్సాని సత్త సతాని సత్త చ రాజానో, తే సబ్బేపి సన్నిపతిత్వా సబ్బేసం మనం గహేత్వా “రట్ఠం విచారేతుం సమత్థం ఏకం విచినథా”తి విచినన్తా సీహరాజకుమారం దిస్వా “అయం సక్ఖిస్సతీ”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా తస్స రత్తమణివణ్ణకమ్బలపరియోనద్ధం సేనాపతిచ్ఛత్తం అదంసు. తం సన్ధాయ వుత్తం “సీహో సేనాపతీ”తి. **నిగణ్ఠసావకో**తి నిగణ్ఠస్స నాటపుత్తస్స పచ్చయదాయకో ఉపట్ఠాకో. జమ్బుదీపతలస్మిఞ్హి తయో జనా నిగణ్ఠానం అగ్గుపట్ఠాకా – నాళన్దాయం ఉపాలి గహపతి, కపిలపురే వప్పో సక్కో, వేసాలియం అయం సీహో సేనాపతీతి. **నిసిన్నో హోతీ**తి సేసరాజూనమ్పి పరిసాయ అన్తరే ఆసనాని పఞ్ఞాపయింసు, సీహస్స

పన మజ్ఝే రానేతి తస్మిం పణ్ణత్తే మహారహే రాజాసనే నిసిన్నో హోతి. **నిస్సంసయన్తి** నిబ్బిచికిచ్ఛం అద్ధా ఏకంసేన. న హేతే యస్స వా తస్స వా అప్పేసక్ఖస్స ఏవం అనేకసతేహి కారణేహి వణ్ణం భాసన్తి.

యేన నిగణ్ఠో నాటపుత్తో తేనుపసఙ్కమీతి నిగణ్ఠో కిర నాటపుత్తో "సచాయం సీహో కస్సచిదేవ సమణస్స గోతమస్స వణ్ణం కథేన్తస్స సుత్వా సమణం గోతమం దస్సనాయ ఉపసఙ్కమిస్సతి, మయ్హం పరిహాని భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా పఠమతరంయేవ సీహం సేనాపతిం ఏతదవోచ "సేనాపతి ఇమస్మిం లోకే 'అహం బుద్ధో అహం బుద్ధో'తి బహూ వదన్తి, సచే త్వం కఞ్చి దస్సనాయ ఉపసఙ్కమితుకామో అహోసి, మం పుచ్ఛేయ్యాసి, అహం తే యుత్తట్ఠానఞ్ఞేవ పేసేస్సామి, అయుత్తట్ఠానతో నివారేస్సామీ"తి. సో తం కథం అనుస్సరిత్వా "సచే మం పేసేస్సతి, గమిస్సామి. నో చే, న గమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా యేన నిగణ్ఠో నాటపుత్తో తేనుపసఙ్కమి.

అథస్స వచనం సుత్వా నిగణ్ఠో మహాపబ్బతేన వియ బలవసోకేన ఓత్థటో "యత్థ దానిస్సాహం గమనం న ఇచ్ఛామి, తత్థేవ గన్తుకామో జాతో, హతోహమస్మీ"తి అనత్తమనో హుత్వా "పటిబాహనుపాయమస్స కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా **"కిం పన త్వ"**న్తిఆదిమాహ. ఏవం వదన్తో చరన్తం గోణం తుణ్డే పహరన్తో వియ జలమానం పదీపం నిబ్బాపేన్తో వియ భత్తభరితం పత్తం నికుజ్జన్తో వియ చ సీహస్స ఉప్పన్నం పీతిం వినాసేసి. **గమికాభిసఙ్ఖారో**తి హత్థియానాదీనం యోజాపనగన్ధమాలాదిగ్గహణవసేన పవత్తో పయోగో. **సో పటిప్పస్సమ్భీ**తి సో వూపసన్తో.

దుతియమ్పి ఖోతి దుతియవారమ్పి. ఇమస్మిఞ్చ వారే బుద్ధస్స వణ్ణం భాసన్తా తుసితభవనతో పట్ఠాయ యావ మహాబోధిపల్లఙ్కా దసబలస్స హేట్ఠా పాదతలేహి ఉపరి కేసగ్గేహి పరిచ్ఛిన్దిత్వా ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణఅసీతిఅనుబ్యఞ్జనబ్యామప్పభావసేన సరీరవణ్ణం కథయింసు. ధమ్మస్స వణ్ణం భాసన్తా "ఏకపదేపి ఏకబ్యఞ్జనేపి అవక్ఖలితం నామ నత్థీ"తి సుకథితవసేనేవ ధమ్మగుణం కథయింసు. సఙ్ఘస్స వణ్ణం భాసన్తా "ఏవరూపం యససిరివిభవం పహాయ సత్థు సాసనే పబ్బజితా న కోసజ్జపకతికా హోన్తి, తేరససు పన ధుతగుణేసు పరిపూరకారినో హుత్వా సత్తసు అనుపస్సనాసు కమ్మం కరోన్తి, అట్ఠతింస ఆరమ్మణవిభత్తియో వళఞ్జేన్తీ"తి పటిపదావసేన సఙ్ఘగుణే కథయింసు.

తతియవారే పన బుద్ధస్స వణ్ణం భాసమానా "ఇతిపి సో భగవా"తి సుత్తన్తపరియాయేనేవ బుద్ధగుణే కథయింసు, "స్వాక్ఖాతో భగవతా ధమ్మో"తిఆదినా సుత్తన్తపరియాయేనేవ ధమ్మగుణే, "సుప్పటిపన్నో భగవతో సావకసఙ్ఘో"తిఆదినా సుత్తన్తపరియాయేనేవ సఙ్ఘగుణే చ కథయింసు. తతో సీహో చిన్తేసి "ఇమేసం లిచ్ఛవీరాజకులానం తతియదివసతో పట్ఠాయ బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణే కథేన్తానం ముఖం నప్పహోతి, అద్ధా అనోమగుణసమన్నాగతో సో భగవా, ఇమం దాని ఉప్పన్నం పీతిం అవిజహిత్వావ అహం అజ్జ సమ్మాసమ్బుద్ధం పస్సిస్సామీ"తి. అథస్స "కిఞ్హి మే కరిస్సన్తి నిగణ్ఠా"తి వితక్కో ఉదపాది. తత్థ **కిఞ్హి మే కరిస్సన్తీ**తి కిం నామ మయ్హం నిగణ్ఠా కరిస్సన్తి. **అపలోకితా వా అనపలోకితా వా**తి ఆపుచ్ఛితా వా అనాపుచ్ఛితా వా. న హి మే తే ఆపుచ్ఛితా యానవాహనసమ్పత్తిఇస్సరియయసవిసేసం దస్సన్తి, నాపి అనాపుచ్ఛితా మారేస్సన్తి, అఫలం ఏతేసం ఆపుచ్ఛనన్తి అధిప్పాయో.

దివా దివస్సాతి దివస్స దివా మజ్ఝన్హికే అతిక్కన్తమత్తే. **వేసాలియా నియ్యాసీ**తి యథా హి గిమ్హకాలే దేవే వుట్ఠే ఉదకం సన్దమానం నదిం ఓతరిత్వా థోకమేవ గన్త్వా తిట్ఠతి నప్పవత్తతి, ఏవం సీహస్స పఠమదివసే "దసబలం పస్సిస్సామీ"తి

ఉప్పన్నాయ పీతియా నిగణ్ఠేన పటిబాహితకాలో, యథా దుతియదివసే దేవే వుట్ఠే ఉదకం సన్దమానం నదిం ఓతరిత్వా థోకం గన్త్వా వాలికాపుఞ్జం పహరిత్వా అప్పవత్తం హోతి, ఏవం సీహస్స దుతియదివసే "దసబలం పస్సిస్సామీ"తి ఉప్పన్నాయ పీతియా నిగణ్ఠేన పటిబాహితకాలో, యథా తతియదివసే దేవే వుట్ఠే ఉదకం సన్దమానం నదిం ఓతరిత్వా పురాణపణ్ణసుక్ఖదణ్డకనళకచవరాదీని పరికడ్ఢన్తం వాలికాపుఞ్జం భిన్దిత్వా సముద్దనిన్నమేవ హోతి, ఏవం సీహో తతియదివసే తిణ్ణం వత్థూనం గుణకథం సుత్వా ఉప్పన్నే పీతిపామోజ్జే "అఫలా నిగణ్ఠా, నిప్ఫలా నిగణ్ఠా, కిం మే ఇమే కరిస్సన్తి, గమిస్సామహం సత్థు సన్తిక"న్తి గమనం అభినీహరిత్వా వేసాలియా నియ్యాసి. నియ్యన్తో చ "చిరస్సాహం దసబలస్స సన్తికం గన్తుకామో జాతో, న ఖో పన మే యుత్తం అఞ్ఞాతకవేసేన గన్తు"న్తి "యే కేచి దసబలస్స సన్తికం గన్తుకామా, సబ్బే నిక్ఖమన్తూ"తి ఘోసనం కారేత్వా పఞ్చ రథసతాని యోజాపేత్వా ఉత్తమరథే ఠితో తేహి చేవ పఞ్చహి రథసతేహి మహతియా చ పరిసాయ పరివుతో గన్ధపుప్ఫచుణ్ణవాసాదీని గాహాపేత్వా నియ్యాసి.

యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీతి ఆరామం పవిసన్తో దూరతోవ అసీతిఅనుబ్యఞ్జనబ్యామప్పభాద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణాని ఛబ్బణ్ణా ఘనబుద్ధరస్మియో దిస్వా "ఏవరూపం నామ పురిసం ఏవం ఆసన్నే వసన్తం ఏత్తకం కాలం నాద్దసం, వఞ్చితో వతమ్హి, అలాభా వత మే"తి చిన్తేత్వా మహానిధిం దిస్వా దలిద్దపురిసో వియ సఞ్జాతపీతిపామోజ్జో యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి. **ధమ్మస్స చానుధమ్మం బ్యాకరోన్తీ**తి భోతా గోతమేన వుత్తకారణస్స అనుకారణం కథేన్తి. కారణవచనో హేత్థ **ధమ్మ**-సద్దో "హేతుమ్హి ఞాణం ధమ్మపటిసమ్భిదా"తిఆదీసు (విభ. ౭౨౦) వియ. **కారణ**న్తి చేత్థ తథాపవత్తస్స సద్దస్స అత్థో అధిప్పేతో తస్స పవత్తిహేతుభావతో. అత్థప్పయుత్తో హి సద్దప్పయోగో. **అనుకారణ**న్తి చ సో ఏవం పరేహి తథా వుచ్చమానో. **సహధమ్మికో వాదానువాదో**తి పరేహి వుత్తకారణేన సకారణో హుత్వా తుమ్హాకం వాదో వా తతో పరం తస్స అనువాదో వా కోచి అప్పమత్తకోపి విఞ్ఞూహి గరహితబ్బం ఠానం కారణం న ఆగచ్ఛతి. ఇదం వుత్తం హోతి – కిం సబ్బాకారేనపి తవ వాదే గారయ్హకారణం నత్థీతి. **అనబ్భక్ఖాతుకామా**తి న అభూతేన వత్తుకామా.

౨౯౧-౨౯౨. **అత్థి సీహ పరియాయో**తిఆదీనం అత్థో వేరఞ్జకణ్డే ఆగతనయేనేవ వేదితబ్బో. **పరమేన అస్సాసేనా**తి చతుమగ్గచతుఫలసఙ్ఖాతేన ఉత్తమఅస్సాసేన. **అస్సాసాయ ధమ్మం దేసేతీ**తి అస్సాసనత్థాయ సన్ధమ్భనత్థాయ ధమ్మం దేసేతి. ఇతి భగవా అట్ఠహఙ్గేహి సీహసేనాపతిస్స ధమ్మం దేసేతి.

౨౯౩. **అనువిచ్చకార**న్తి అనువిదిత్వా చిన్తేత్వా తులయిత్వా కాతబ్బం కరోహీతి వుత్తం హోతి. **సాధు హోతీ**తి సున్దరో హోతి. తుమ్హాదిసస్మిఞ్హి మం దిస్వా మం సరణం గచ్ఛన్తే నిగణ్ఠం దిస్వా నిగణ్ఠం సరణం గచ్ఛన్తే "కిం అయం సీహో దిట్ఠదిట్ఠమేవ సరణం గచ్ఛతీ"తి గరహా ఉప్పజ్జతి, తస్మా అనువిచ్చకారో తుమ్హాదిసానం సాధూతి దస్సేతి. **పటాకం పరిహరేయ్యు**న్తి తే కిర ఏవరూపం సావకం లభిత్వా "అసుకో నామ రాజా వా రాజమహామత్తో వా సేట్ఠి వా అమ్హాకం సరణం గతో సావకో జాతో"తి పటాకం ఉక్ఖిపిత్వా నగరే ఘోసేన్తా ఆహిణ్డన్తి. కస్మా? "ఏవం నో మహన్తభావో ఆవి భవిస్సతీ"తి చ, సచే పనస్స "కిమహం ఏతే సరణం గతో"తి విప్పటిసారో ఉప్పజ్జేయ్య, తమ్పి సో "ఏతేసం మే సరణగతభావం బహూ జానన్తి, దుక్కరం దాని పటినివత్తితు"న్తి వినోదేత్వా న పటిక్కమిస్సతీతి చ. తేనాహ "పటాకం పరిహరేయ్యు"న్తి. **ఓపానభూత**న్తి పటియత్తఉదపానో వియ ఠితం. **కుల**న్తి తవ నివేసనం. **దాతబ్బం మఞ్ఞేయ్యాసీ**తి పుబ్బేపి దసపి వీసతిపి సట్ఠిపి జనే ఆగతే దిస్వా నత్థీతి అవత్వా దేసి, ఇదాని మం సరణం గతకారణమత్తేనేవ మా ఇమేసం దేయ్యధమ్మం ఉపచ్ఛిన్దిత్థ, సమ్పత్తానఞ్హి

దాతబ్బమేవాతి ఓవదతి. **సుతం మే తం భన్తే**తి కుతో సుతం? నిగణ్ఠానం సన్తికా. తే కిర కులఘరేసు ఏవం పకాసేన్తి "మయం యస్స కస్సచి సమ్పత్తస్స దాతబ్బన్తి వదామ, సమణో పన గోతమో 'మయ్హమేవ దానం దాతబ్బం...పే.... న అఞ్ఞేసం సావకానం దిన్నం మహప్ఫల'న్తి ఏవం వదతీ"తి. తం సన్ధాయ అయం "సుతం మే త"న్తిఆదిమాహ.

౨౯౪. పవత్తమంసన్తి పకతియా పవత్తం కప్పియమంసం, మూలం గహేత్వా అన్తరాపణే పరియేసాహీతి అధిప్పాయో. **సమ్బహులా నిగణ్ఠా**తి పఞ్చసతమత్తా నిగణ్ఠా. **థూలం పసు**న్తి థూలం మహాసరీరం గోకణ్ణమహింససూకరసఙ్ఖాతం పసుం. **ఉద్దిస్సకత**న్తి అత్తానం ఉద్దిసిత్వా కతం, మారితన్తి అత్థో. **పటిచ్చకమ్మ**న్తి ఏత్థ **కమ్మ**-సద్దో కమ్మసాధనో అతీతకాలికోతి ఆహ "**అత్తానం పటిచ్చ కత**"న్తి. నిమిత్తకమ్మస్సేతం అధివచనం "పటిచ్చ కమ్మం ఫుసతీ"తిఆదీసు (జా॰ ౧.౪.౭౫) వియ. **నిమిత్తకమ్మస్సా**తి నిమిత్తభావేన లద్ధబ్బకమ్మస్స, న కరణకారాపనవసేన. **పటిచ్చకమ్మం ఏత్థ అత్థీ**తి మంసం పటిచ్చకమ్మం యథా "బుద్ధం ఏతస్స అత్థీతి బుద్ధో"తి. అథ వా పటిచ్చ కమ్మం ఫుసతీతి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో, స్వాయం ఏతం మంసం పటిచ్చ తం పాణవధకకమ్మం ఫుసతీతి అత్థో. తఞ్హి అకుసలం ఉపడ్ఢం దాయకస్స, ఉపడ్ఢం పటిగ్గాహకస్స హోతీతి నేసం లద్ధి. **ఉపకణ్ణకే**తి కణ్ణమూలే. **అల**న్తి పటిక్ఖేపవచనం, హోతు కిం ఇమినాతి అత్థో. **న చ పన తే**తి ఏతే ఆయస్మన్తా దీఘరత్తం అవణ్ణకామా హుత్వా అవణ్ణం భాసన్తాపి అబ్భాచిక్ఖన్తా న జిరిదన్తి, అబ్భక్ఖానస్స అన్తం న గచ్ఛన్తీతి అత్థో. అథ వా లజ్జనత్థే ఇదం **జిరిదన్తీ**తి పదం దట్ఠబ్బం, న లజ్జన్తీతి అత్థో.

సీహసేనాపతివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కప్పియభూమిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౨౯౫. అభిలాపమత్తన్తి దేసనామత్తం. **ఆమిసఖాదనత్థాయా**తి తత్థ తత్థ ఛడ్డితస్స ఆమిసస్స ఖాదనత్థాయ. **అనుప్పగేయేవా**తి పాతోయేవ. **ఓరవసద్ద**న్తి మహాసద్దం. **తం పన అవత్వాపీ**తి **అన్ధకట్ఠకథాయం**వుత్తనయేన అవత్వాపి. **పి**-సద్దేన తథా వచనమ్పి అనుజానాతి. **అట్ఠకథాసు వుత్తనయేనా**తి సేసఅట్ఠకథాసు వుత్తనయేన. "కప్పియకుటిం కరోమా'తి వా, 'కప్పియకుటీ'తి వా వుత్తే సాధారణలక్ఖణ"న్తి సబ్బఅట్ఠకథాసు వుత్తఉస్సావనన్తికాకుటికరణలక్ఖణం. **చయ**న్తి అధిట్ఠానం. **యతో పట్ఠాయా**తి యతో ఇట్ఠకతో సిలతో మత్తికాపిణ్డతో వా పట్ఠాయ. **పఠమిట్ఠకాదీనం హేట్ఠా న వట్టన్తీ**తి భిత్తియా పఠమిట్ఠకాదీనం హేట్ఠా భూమియం పతిట్ఠాపియమానా ఇట్ఠకాదయో భూమిగతికత్తా "కప్పియకుటిం కరోమా"తి వత్వా పతిట్ఠాపేతుం న వట్టన్తి. యది ఏవం భూమియం నిఖణిత్వా పతిట్ఠాపియమానా థమ్భా కస్మా తథా వత్వా పతిట్ఠాపేతుం వట్టన్తీతి ఆహ "**థమ్భా పన...పే.... వట్టన్తీ**"తి. **సఙ్ఘసన్తకమేవా**తి వాసత్థాయ కతం సఙ్ఘికసేనాసనం సన్ధాయ వదతి. **భిక్ఖుసన్తక**న్తి వాసత్థాయ ఏవ కతం భిక్ఖుస్స పుగ్గలికసేనాసనం. **ముఖసన్నిధీ**తి ఇమినా అన్తోవుత్థదుక్కటమేవ దీపితం.

కప్పియభూమిఅనుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కేణియజటిలవత్థుకథావణ్ణనా

౩౦౦. యేన ఆపణం తదవసరీతిఆదీసు **ఆపణ**న్తి ఏకస్స నిగమస్సేతం అధివచనం. తస్మిం కిర నిగమే వీసతి ఆపణముఖసహస్సాని విభత్తాని అహేసుం. ఇతి సో ఆపణానం ఉస్సన్నత్తా "ఆపణ"న్త్వేవ సఙ్ఖం గతో. తస్స పన నిగమస్స అవిదూరే నదీతీరే ఘనచ్ఛాయో రమణీయభూమిభాగో మహావనసణ్డో, తస్మిం భగవా విహరతి. **కేణియో**తి తస్స నామం.

జటిలోతి ఆహరిమజటాధరో తాపసో. సో కిర బ్రాహ్మణమహాసాలో, ధనరక్ఖణత్థాయ పన తాపసపబ్బజ్జం సమాదాయ రఞ్ఞో పణ్ణాకారం దత్వా భూమిభాగం గహేత్వా తత్థ అస్సమం కారేత్వా పఞ్చహి సకటసతేహి వణిజ్జం పయోజేత్వా కులసహస్సస్స నిస్సయో హుత్వా వసతి. అస్సమేపి చస్స ఏకో తాలరుక్ఖో దివసే దివసే ఏకం సోవణ్ణమయం ఫలం ముఞ్చతీతి వదన్తి. సో దివా కాసావాని ధారేతి, జటా చ బన్ధతి, రత్తిం కామసమ్పత్తిం అనుభవతి.

పవత్తారోతి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౮౫; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౨౭; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౫.౧౯౨) పవత్తయితారో , పావచనవసేన వత్తారోతి అత్థో. **యేస**న్తి యేసం సన్తకం. **మన్తపద**న్తి మన్తసద్దే బహికత్వా రహో భాసితబ్బట్ఠేన మన్తా ఏవ తంతంఅత్థపటిపత్తిహేతుతాయ పదన్తి మన్తపదం, వేదవచనం. **గీత**న్తి అట్ఠకాదీహి దసహి పోరాణబ్రాహ్మణేహి ఉదాత్తానుదాత్తాదిసరసమ్పత్తివసేన సజ్ఝాయితం. **పవుత్త**న్తి పావచనవసేన అఞ్ఞేసం వుత్తం, వాచితన్తి అత్థో. **సమిహిత**న్తి సముపబ్యూళ్హం రాసికతం, ఇరువేదయజువేదసామవేదాదివసేన తత్థాపి పచ్చేకం మన్తబ్రాహ్మణాదివసేన సజ్ఝాయనవాచకాదివసేన చ పిణ్డం కత్వా ఠపితన్తి అత్థో. **తదనుగాయన్తీ**తి ఏతరహి బ్రాహ్మణా తం తేహి పుబ్బే గీతం అనుగాయన్తి అనుసజ్ఝాయన్తి. **తదనుభాసన్తీ**తి తం అనుభాసన్తి, ఇదం పురిమస్సేవ వేవచనం. **భాసితమనుభాసన్తీ**తి తేహి భాసితం సజ్ఝాయితం అనుసజ్ఝాయన్తి. **వాచితమనువాచేన్తీ**తి తేహి అఞ్ఞేసం వాచితం అనువాచేన్తి. **సేయ్యథిద**న్తి తే కతమేతి అత్థో. **అట్ఠకో**తిఆదీని తేసం నామాని. తే కిర దిబ్బచక్ఖుపరిభణ్డేన యథాకమ్మూపగఞాణేన సత్తానం కమ్మస్సకతాదిం పుబ్బేనివాసఞాణేన అతీతకప్పే బ్రాహ్మణానం మన్తజ్ఝేనవిధిఞ్చ ఓలోకేత్వా పరూపఘాతం అకత్వా కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధస్స భగవతో వట్టసన్నిస్సితేన వచనేన సహ సంసన్దిత్వా మన్తే గన్థేసుం. అపరాపరే పన ఓక్కాకరాజకాలాదీసు ఉప్పన్నబ్రాహ్మణా పాణాతిపాతాదీని పక్ఖిపిత్వా తయో వేదే భిన్దిత్వా బుద్ధవచనేన సద్ధిం విరుద్ధే అకంసు. రత్తిభోజనం రత్తి, తతో ఉపరతాతి **రత్తూపరతా**. అతిక్కన్తే మజ్ఝన్హికే యావ సూరియత్థఙ్గమనా భోజనం వికాలభోజనం నామ, తతో విరతత్తా **విరతా వికాలభోజనా. పటియాదాపేత్వా**తి సప్పిమధుసక్కరాదీహి చేవ మరిచేహి చ సుసఙ్ఖతం పానం పటియాదాపేత్వా.

‘‘**మహా ఖో కేణియ భిక్ఖుసఙ్ఘో**’’తి కస్మా భగవా పునప్పునం పటిక్ఖిపి? తిత్థియానం పటిక్ఖేపపసన్నతాయ. తిత్థియా హి “అహో వతాయం అప్పిచ్ఛో, యో నిమన్తియమానోపి న సాదియతీ”తి ఉపనిమన్తియమానస్స పటిక్ఖేపే పసీదన్తీతి కేచి, అకారణఞ్చేతం. నత్థి బుద్ధానం పచ్చయహేతు ఏవరూపం కోహఞ్ఞం, అయం పన అడ్ఢతేలసాని భిక్ఖుసతాని దిస్వా ఏత్తకానంయేవ భిక్ఖం పటియాదేస్సతి, స్వేవ సేలో బ్రాహ్మణో తీహి పురిససతేహి సద్ధిం పబ్బజిస్సతి, అయుత్తం ఖో పన నవకే అఞ్ఞతో పేసేత్వా ఇమేహేవ సద్ధిం గన్తుం, ఇమే వా అఞ్ఞతో పేసేత్వా నవకేహి సద్ధిం గన్తుం. అథాపి సబ్బేవ గహేత్వా గమిస్సామి, భిక్ఖాహారో నప్పహోస్సతి. తతో భిక్ఖూసు పిణ్డాయ చరన్తేసు మనుస్సా ఉజ్ఝాయిస్సన్తి “చిరస్సమ్పి కేణియో సమణం గోతమం నిమన్తేత్వా యాపనమత్తం దాతుం నాసక్ఖీ”తి, సయఞ్చ విప్పటిసారీ భవిస్సతి. పటిక్ఖేపే పన కతే “సమణో గోతమో పునప్పునం ‘త్వఞ్చ బ్రాహ్మణేసు అభిప్పసన్నో’తి బ్రాహ్మణానం నామం గణ్హాతీ”తి చిన్తేత్వా బ్రాహ్మణేపి నిమన్తేతుకామో భవిస్సతి, తతో బ్రాహ్మణే పాటియేక్కం నిమన్తేస్సతి, తే తేన నిమన్తితా భిక్ఖూ హుత్వా భుఞ్జిస్సన్తి, ఏవమస్స సద్ధా అనురక్ఖితా భవిస్సతీతి పునప్పునం పటిక్ఖిపి. **కిఞ్చాపి ఖో భో గోతమా**తి ఇమినా ఇదం దీపేతి “భో గోతమ, కిం జాతం, యది అహం బ్రాహ్మణేసు అభిప్పసన్నో, అధివాసేతు భవం గోతమో, అహం బ్రాహ్మణానమ్పి దాతుం సక్కోమి తుమ్హాకమ్పీ”తి. **ఠపేత్వా ధఞ్ఞఫలరస**న్తి ఏత్థ తణ్డులధోవనోదకమ్పి ధఞ్ఞరసోయేవాతి వదన్తి. **అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఉచ్ఛురస**న్తి ఏత్థ నిక్కసటో ఉచ్ఛురసో సత్తాహకాలికోతి వేదితబ్బం.

ఇమాహి గాథాహీతి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౦౦) ఇమాహి కేణియస్స చిత్తానుకూలాహి గాథాహి. తత్థ అగ్గిపరిచరియం వినా బ్రాహ్మణానం యఞ్ఞాభావతో **"అగ్గిహుత్తముఖా యఞ్ఞా"**తి వుత్తం, అగ్గిహుత్తసేట్ఠా అగ్గిజుహనప్పధానాతి అత్థో. బ్రాహ్మణా హి "అగ్గిముఖా దేవా"తి అగ్గిజుహనపుబ్బకం యఞ్ఞం విదహన్తి. వేదే సజ్ఝాయన్తేహి పఠమం సజ్ఝాయితబ్బతో సావిత్తీ "ఛన్దసో ముఖ"న్తి వుత్తా, సావిత్తీ వేదస్స పుబ్బఙ్గమాతి అత్థో తంపుబ్బకత్తా వేదసవనస్స. మనుస్సానం సేట్ఠభావతో రాజా "ముఖ"న్తి వుత్తో. ఓగాహన్తీనం నదీనం ఆధారభావతో గన్తబ్బట్ఠానభావేన పటిసరణతో చ సాగరో "ముఖ"న్తి వుత్తో. చన్దసమాయోగేన "అజ్జ కత్తికా, అజ్జ రోహిణీ"తి సఞ్జాయనతో నక్ఖత్తాని అభిభవిత్వా ఆలోకకరణతో నక్ఖత్తేహి అతివిసేససోమ్మభావతో చ "నక్ఖత్తానం ముఖం చన్దో"తి వుత్తం. "దీపసిఖా అగ్గిజాలా అసనివిచక్క"న్తి ఏవమాదీనం తపన్తానం విజ్జులతానం అగ్గత్తా ఆదిచ్చో "తపతం ముఖ"న్తి వుత్తో. దక్ఖిణేయ్యానం పన అగ్గత్తా విసేసేన తస్మిం సమయే బుద్ధప్పముఖం సఙ్ఘం సన్ధాయ "పుఞ్ఞం ఆకఙ్ఖమానానం, సఙ్ఘో వే యజతం ముఖ"న్తి వుత్తం. తేన సఙ్ఘో పుఞ్ఞస్స ఆయముఖం అగ్గదక్ఖిణేయ్యభావేనాతి దస్సేతి.

కేణియజటిలవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రోజమల్లవత్థుకథావణ్ణనా

౩౦౧. రోజవత్థుమ్హి **విహారో**తి గన్ధకుటిం సన్ధాయ ఆహంసు. **అతరమానో**తి అతురన్తో, సణికం పదప్పమాణట్ఠానే పదం నిక్ఖిపన్తో వత్తం కత్వా సుసమ్మట్ఠం ముత్తాదలసిన్దువారసన్థరసదిసం వాలికం అవినాసేన్తోతి అత్థో. **ఆళిన్ద**న్తి పముఖం. **ఉక్కాసిత్వా**తి ఉక్కాసితసద్దం కత్వా. **అగ్గళ**న్తి కవాటం. **ఆకోటేహీ**తి అగ్గనఖేన ఈసకం కుఞ్చికఛిద్దసమీపే కోటేహీతి వుత్తం హోతి. ద్వారం కిర అతిఉపరి అమనుస్సా, అతిహేట్ఠా తిరచ్ఛానజాతికా కోటేన్తి, తథా అకోటేత్వా మజ్ఝే ఛిద్దసమీపే మనుస్సా కోటేన్తి, ఇదం ద్వారకోటకవత్తన్తి దీపేన్తా వదన్తి. **వివరి భగవా ద్వార**న్తి న భగవా ఉట్ఠాయ ద్వారం వివరి, వివరతూతి పన హత్థం పసారేసి. తతో "భగవా తుమ్హేహి అనేకాసు కప్పకోటీసు దానం దదమానేహి న సహత్థా ద్వారవివరణకమ్మం కత"న్తి సయమేవ ద్వారం వివటం. తం పన యస్మా భగవతో మనేన వివటం, తస్మా "వివరి భగవా ద్వార"న్తి వుత్తం.

రోజమల్లవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వుడ్ఢపబ్బజితవత్థుకథావణ్ణనా

౩౦౩. ఆతుమావత్థుమ్హి **అఞ్ఞతరో వుడ్ఢపబ్బజితో**తి సుభద్దో నామ అఞ్ఞతరో భిక్ఖు వుడ్ఢకాలే పబ్బజితత్తా "వుడ్ఢపబ్బజితో"తి వుత్తో. **ద్వే దారకా**తి సామణేరభూమియం ఠితా ద్వే పుత్తా. **నాళియావాపకేనా**తి నాళియా చేవ థవికాయ చ. **సంహరింసూ**తి యస్మా మనుస్సా తే దారకే మఞ్జుభాణినే పటిభానవన్తే దిస్వా కారేతుకామాపి అకారేతుకామాపి కారేన్తియేవ, కతకాలే చ "కిం గణ్హిస్సథ తాతా"తి పుచ్ఛన్తి. తే వదన్తి "న అమ్హాకం అఞ్ఞేన కేనచి అత్థో, పితా పన నో భగవతో ఆగతకాలే యాగుదానం కాతుకామో"తి. తం సుత్వా మనుస్సా అపరిగణేత్వావ యం తే సక్కోన్తి హరితుం, సబ్బం దేన్తి. యమ్పి న సక్కోన్తి, మనుస్సేహి పేసేన్తి. తస్మా తే దారకా బహుం లోణమ్పి తేలమ్పి సప్పిమ్పి తణ్డులమ్పి ఖాదనీయమ్పి సంహరింసు.

ఆతుమాయం విహరతీతి ఆతుమం నిస్సాయ విహరతి. **భుసాగారే**తి భుసమయే అగారకే. తత్థ కిర మహన్తం పలాలపుఞ్జం అబ్భన్తరతో పలాలం నిక్కడ్ఢిత్వా సాలాసదిసం పబ్బజితానం వసనయోగ్గట్ఠానసదిసం కతం, తదా భగవా తత్థ వసి. అథ భగవతి ఆతుమం ఆగన్త్వా భుసాగారకం పవిట్ఠే సుభద్దో సాయన్హసమయం గామద్వారం గన్త్వా మనుస్సే ఆమన్తేసి "ఉపాసకా నాహం తుమ్హాకం సన్తికా అఞ్ఞం కిఞ్చి పచ్చాసీసామి, మయ్హం దారకేహి ఆనీతతేలాదీనియేవ సఙ్ఘస్స పహోన్తి, హత్థకమ్మమత్తం మే దేథా"తి. కిం, భన్తే, కరోమాతి? "ఇదఞ్చిదఞ్చ గణ్హథా"తి సబ్బూపకరణాని గాహేత్వా విహారే ఉద్ధనాని కారేత్వా ఏకం కాళకం కాసావం నివాసేత్వా తాదిసమేవ పారుపిత్వా "ఇదం కరోథ, ఇదం కరోథా"తి సబ్బరత్తిం విచారేన్తో సతసహస్సం విస్సజ్జేత్వా భోజ్జయాగుఞ్చ మధుగోళకఞ్చ పటియాదాపేసి. **భోజ్జయాగు** నామ పఠమం భుఞ్జిత్వా పాతబ్బయాగు, తత్థ సప్పిమధుఫాణితమచ్ఛమంసపుప్ఫఫలరసాది యంకిఞ్చి ఖాదనీయం నామ, సబ్బం పవిసతి, కీళితుకామానం సీసమక్ఖనయోగ్గా హోతి సుగన్ధగన్ధా.

అథ భగవా కాలస్సేవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో పిణ్డాయ చరితుం ఆతుమగామనగరాభిముఖో పాయాసి. మనుస్సా తస్స ఆరోచేసుం "భగవా పిణ్డాయ గామం పవిసతి, తయా కస్స యాగు పటియాదితా"తి. సో యథానివత్థపారుతేహేవ తేహి కాళకకాసావేహి ఏకేన హత్థేన దబ్బిఞ్చ కటచ్ఛుఞ్చ గహేత్వా బ్రహ్మా వియ దక్ఖిణజాణుమణ్డలం భూమియం పతిట్ఠాపేత్వా వన్దిత్వా "పటిగ్గణ్హాతు మే, భన్తే, భగవా యాగు"న్తి ఆహ. తేన వుత్తం "**అథ ఖో సో వుడ్ఢపబ్బజితో తస్సా రత్తియా అచ్చయేన బహుతరం యాగుం పటియాదాపేత్వా భగవతో ఉపనామేసీ**"తి. **జానన్తాపి తథాగతా పుచ్ఛన్తీ**తిఆది వుత్తనయమేవ. **కుతాయన్తి** కుతో అయం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

౩౦౮. దసభాగం దత్వాతి దసమభాగం దత్వా. తేనేవాహ "**దస కోట్ఠాసే కత్వా ఏకో కోట్ఠాసో భూమిసామికానం దాతబ్బో**"తి.

వుడ్ఢపబ్బజితవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుమహాపదేసకథావణ్ణనా

౩౦౯. పరిమద్దన్తాతి ఉపపరిక్ఖన్తా. పత్తుణ్ణదేసే సఞ్జాతవత్థం **పత్తుణ్ణం**. కోసేయ్యవిసేసోతి హి అభిధానకోసే వుత్తం. చీనదేసే సోమారదేసే చ సఞ్జాతవత్థాని **చీనసోమారపటాని**. పత్తుణ్ణాదీని తీణి కోసేయ్యస్స అనులోమాని పాణకేహి కతసుత్తమయత్తా. **ఇద్ధిమయికం** ఏహిభిక్ఖూనం పుఞ్ఞిద్ధియా నిబ్బత్తచీవరం. తం ఖోమాదీనం అఞ్ఞతరం హోతీతి తేసంయేవ అనులోమం. దేవతాహి దిన్నచీవరం **దేవదత్తియం**. తం కప్పరుక్ఖే నిబ్బత్తం జాలినీదేవకఞ్ఞాయ అనురుద్ధత్థేరస్స దిన్నవత్థసదిసం. తమ్పి ఖోమాదీనఞ్ఞేవ అనులోమం హోతి తేసు అఞ్ఞతరభావతో. **ద్వే పటా దేసనామేనేవ వుత్తా**తి తేసం సరూపదస్సనపరమేతం, నాఞ్ఞం నివత్తనపరం పత్తుణ్ణపటస్సపి దేసనామేనేవ వుత్తత్తా. **తుమ్బా**తి భాజనాని . **ఫలతుమ్బో**తి లాబుఆది. **ఉదకతుమ్బో**తి ఉదకుక్ఖిపనకకుటకో. **కిలఞ్జచ్ఛత్త**న్తి వేళువిలీవేహి వాయిత్వా కతఛత్తం. **సమ్భిన్నరస**న్తి సమ్మిస్సితరసం. **పానకం పటిగ్గహితం హోతీ**తి అమ్బపానాదిపానకం పటిగ్గహితం హోతి, తం వికాలేపి కప్పతి అసమ్భిన్నరసత్తా. **తేన తదహుపటిగ్గహితేన సద్ధి**న్తి తేన సత్తాహకాలికేన తదహుపటిగ్గహితేన సద్ధిం. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

చతుమహాపదేసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భేసజ్జక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. కథినక్ఖన్ధకం

కథినానుజాననకథావణ్ణనా

౩౦౬. కథినక్ఖన్ధకే **సీసవసేనాతి** పధానఙ్గవసేన. ‘‘**కథినన్తి** పఞ్చానిసంసే అన్తోకరణసమత్థతాయ థిరన్తి అత్థో’’తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. ‘‘**సో నేసం భవిస్సతీ’’తి యుజ్జతీతి** ‘‘సో తుమ్హాక’’న్తి అవత్వా ‘‘నేస’’న్తి వచనం యుజ్జతి. **యే అత్థతకథినాతి** న కేవలం తుమ్హాకమేవ, యే అఞ్ఞేపి అత్థతకథినా, తేసమ్పి భవిస్సతీతి అత్థో. **అనామన్తేత్వా చరణన్తి** చారిత్తసిక్ఖాపదే వుత్తనయేన అనాపుచ్ఛిత్వా కులేసు చరణం. **మతకచీవరన్తి** మతస్స సన్తకం చీవరం. **తత్రుప్పాదేన ఆభతన్తి** విహారసన్తకేన ఖేత్తవత్థుఆదినా ఆనీతం.

పఠమపవారణాయ పవారితాతి ఇదం వస్సచ్ఛేదం అకత్వా వస్సంవుత్థభావసన్దస్సనత్థం వుత్తం అన్తరాయేన అప్పవారితానమ్పి వుత్థవస్సానం కథినత్థారసమ్భవతో. తేనేవ ‘‘అప్పవారితా వా’’తి అవత్వా ‘‘ఛిన్నవస్సా వా పచ్ఛిమికాయ ఉపగతా వా న లభన్తీ’’తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. **అఞ్ఞస్మిం విహారే వుత్థవస్సాపి న లభన్తీతి** నానాసీమాయ అఞ్ఞస్మిం విహారే వుత్థవస్సా ఇమస్మిం విహారే కథినత్థారం న లభన్తీతి అత్థో. **ఖలిమక్ఖితసాటకోతి** అహతవత్థం సన్ధాయ వుత్తం. **దానకమ్మవాచాతి** కథినదుస్సదానకమ్మవాచా. **అకాతుం న లబ్భతీతి** ఇమినా అనాదరియేన అకరోన్తస్స దుక్కటన్తి దీపేతి. **కమ్మవాచా పన ఏకాయేవ వట్టతీతి** కథినత్థారసాటకస్స దానకాలే వుత్తా ఏకాయేవ కమ్మవాచా వట్టతి. పున తస్స అఞ్ఞస్మిం వత్థే దియ్యమానే కమ్మవాచాయ దాతబ్బకిచ్చం నత్థి, అపలోకనమేవ అలన్తి అధిప్పాయో.

౩౦౮. మహాభూమికన్తి మహావిసయం, చతువీసతిఆకారవన్తతాయ మహావిత్థారికన్తి వుత్తం హోతి. **పఞ్చకన్తి** పఞ్చఖణ్డం. ఏస నయో సేసేసుపి. **పఠమచిమిలికాతి** కథినవత్థతో అఞ్ఞా అత్తనో పకతిచిమిలికా. ‘‘**కుచ్ఛిచిమిలికం కత్వా సిబ్బితమత్తేనాతి** థిరజిణ్ణానం చిమిలికానం ఏకతో కత్వా సిబ్బనస్సేతం అధివచన’’న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **మహాపచ్చరియం కురున్దియఞ్చ** ‘‘వుత్తవచననిదస్సనం బ్యఞ్జనే ఏవ భేదో, అత్థే నత్థీతి దస్సనత్థం కత’’న్తి వదన్తి. **పిట్ఠిఅనువాతారోపనమత్తేనాతి** దీఘతో అనువాతస్స ఆరోపనమత్తేన. **కుచ్ఛిఅనువాతారోపనమత్తేనాతి** పుథులతో అనువాతస్స ఆరోపనమత్తేన. **సారుప్పం హోతీతి** సమణసారుప్పం హోతి. **రత్తినిస్సగ్గియేనాతి** రత్తిఅతిక్కన్తేన.

కథినానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆదాయసత్తకాదికథావణ్ణనా

౩౧౧. అయన్తి ఆసావచ్ఛేదికో కథినుద్ధారో. **ఇధ న వుత్తోతి** పాళియం మాతికాపదభాజనే సవనన్తికానన్తరం న వుత్తో. **తత్థాతి** తస్మిం సీమాతిక్కన్తికే కథినుద్ధారే. ‘‘సీమాతిక్కన్తికో నామ చీవరకాలసీమాతిక్కన్తికో’’తి **కేనచి** వుత్తం. ‘‘బహిసీమాయం చీవరకాలసమయస్స అతిక్కన్తత్తా సీమాతిక్కన్తికో’’తి అయం అమ్హాకం ఖన్తి. సహుబ్భారే ‘‘సో కతచీవరో’’తి పాఠో దిస్సతి, ఏవఞ్చ సతి చీవరపలిబోధో పఠమం ఛిజ్జతీతి విఞ్ఞాయతి, ఇధ పన పరివారపాళియఞ్చ ‘‘ద్వే పలిబోధా అపుబ్బం అచరిమం ఛిజ్జన్తీ’’తి (పరి॰ ౪౧౫) వచనతో తం న సమేతి, తస్మా వీమంసితబ్బమేత్థ కారణం.

౩౧౨. “సమాదాయవారో ఆదాయవారసదిసో, ఉపసగ్గమత్తమేత్థ విసేసో”తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన “సబ్బం అత్తనో పరిక్ఖారం అనవసేసేత్వా పక్కమన్తో ‘సమాదాయ పక్కమతీ’తి వుచ్చతీ”తి వదన్తి. పున సమాదాయవారేపి తేయేవ దస్సితాతి సమ్బన్ధో. విప్పకతచీవరే పక్కమనన్తికస్స కథినుద్ధారస్స అసమ్భవతో **“యథాసమ్భవ”**న్తి వుత్తం. పక్కమనన్తికో హి కథినుద్ధారో నిట్ఠితచీవరస్సేవ వసేన వుత్తో “భిక్ఖు అత్థతకథినో కతచీవరం ఆదాయ పక్కమతీ”తి వుత్తత్తా, తస్మా సో విప్పకతచీవరో న సమ్భవతీతి ఛళేవ ఉబ్భారా తత్థ దస్సితా.

తత్రాయం ఆదితో పట్ఠాయ వారవిభావనా – ఆదాయవారా సత్త, తథా సమాదాయవారాతి ద్వే సత్తకవారా, తతో పక్కమనన్తికం వజ్జేత్వా విప్పకతచీవరస్స ఆదాయసమాదాయవారవసేన ద్వే ఛక్కవారా, తతో పరం నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనన్తికానం వసేన తీణి తికాని దస్సితాని. తత్థ పఠమత్తికం అన్తోసీమాయం “పచ్చేస్సం న పచ్చేస్స”న్తి ఇమం విధిం అనామసిత్వా బహిసీమాయమేవ “న పచ్చేస్స”న్తి పవత్తం, తస్మా పక్కమనన్తికసీమాతిక్కన్తికసఉబ్భారా తత్థ న యుజ్జన్తి. దుతియత్తికం అన్తోసీమాయం “న పచ్చేస్స”న్తి పవత్తం. తతియత్తికం **అనధిట్ఠిత**-పదేన విసేసేత్వా పవత్తం, అత్థతో పఠమత్తికేన సమేతి. **అనధిట్ఠితేనా**తి చ “పచ్చేస్సం న పచ్చేస్స”న్తి ఏవం అనధిట్ఠితేన, అనియమితేనాతి అత్థో. తతియత్తికానన్తరం చతుత్థత్తికం సమ్భవన్తం అన్తోసీమాయం “పచ్చేస్స”న్తి వచనవిసేసేన సమ్భవతి. తథా చ యోజియమానం ఇతరేహి సవనన్తికాదీహి అవిరుద్ధం హోతీతి చతుత్థత్తికం అహుత్వా ఛక్కం జాతన్తి వేదితబ్బం. ఏవం తీణి తికాని ఏకం ఛక్కఞ్చాతి పఠమం పన్నరసకం వేదితబ్బం.

౩౧౬-౩౨౦. తతో ఇదమేవ పన్నరసకం ఉపసగ్గవిసేసేన దుతియం సమాదాయపన్నరసకం నామ కతం. పున “విప్పకతచీవరం ఆదాయా”తి తతియం పన్నరసకం, “సమాదాయా”తి చతుత్థం పన్నరసకం దస్సితన్తి ఏవం చత్తారి పన్నరసకాని వేదితబ్బాని. తత్థ పఠమదుతియేసు పన్నరసకేసు సబ్బేన సబ్బం అకతచీవరం అధిప్పేతం, ఇతరేసు ద్వీసు విప్పకతన్తి వేదితబ్బం. తతో పరం “చీవరాసాయ పక్కమతీ”తిఆదినా నయేన నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనఆసావచ్ఛేదికవసేన ఏకో వారోతి ఇదమేకం చతుక్కం జాతం, తస్మా పుబ్బే వుత్తాని తికాని ఆసావచ్ఛేదికాని తీణి చ తికానీతి ఏతం అనాసాయద్వాదసకన్తి వేదితబ్బం. తదనన్తరే ఆసాయద్వాదసకే కిఞ్చాపి పఠమం ద్వాదసకం లబ్భతి, తథాపి తం నిబ్బిసేసన్తి తమేకం ద్వాదసకం అవుత్తసిద్ధం కత్వా విసేసతో దస్సేతుం ఆదితో పట్ఠాయ “అన్తోసీమాయం పచ్చేస్స”న్తి వుత్తం. తం దుతియచతుక్కే “సో బహిసీమగతో సుణాతీ”తిఆదివచనస్స తతియచతుక్కే సవనన్తికాదీనఞ్చ ఓకాసకరణత్థన్తి వేదితబ్బం. ఇదం పన ద్వాదసకం అనాసాయవసేనపి లబ్భమానం ఇమినా అవుత్తసిద్ధం కత్వా న దస్సితన్తి వేదితబ్బం. ఏవమేత్థ ద్వే ద్వాదసకాని ఉద్ధరితబ్బాని. కరణీయద్వాదసకేపి యథాదస్సితం అనాసాయద్వాదసకం అవుత్తసిద్ధం ఆసాయద్వాదసకఞ్చాతి ద్వే ద్వాదసకాని ఉద్ధరితబ్బాని.

౩౨౧-౩౨౨. యస్మా దిసంగమికనవకే “దిసంగమికో పక్కమతీ”తి వచనేనేవ “న పచ్చేస్స”న్తి ఇదం అవుత్తసిద్ధమేవ, తస్మా తం న వుత్తం. ఏత్తావతా చ ఆవాసపలిబోధాభావో దస్సితో. **చీవరపటివీసం అపవిలాయమానో**తి ఇమినా చీవరపలిబోధసమఙ్గితమస్స దస్సేతి. తత్థ **చీవరపటివీస**న్తి అత్తనో పత్తబ్బచీవరభాగం. **అపవిలాయమానో**తి ఆకఙ్ఖమానో. తస్స చీవరలాభే సతి వస్సంవుత్థావాసే నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనన్తికానం వసేన ఏకం తికం, తేసంయేవ వసేన అన్తరామగ్గే ఏకం, గతట్ఠానే ఏకన్తి తిణ్ణం తికానం వసేన ఏకం నవకం వేదితబ్బం.

౩౨౪. తతో పరం నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనన్తికసీమాతిక్కన్తికసఉబ్భారానం వసేన ఫాసువిహారపఞ్చకం వుత్తం. సేసమేత్థ పాళితో అట్ఠకథాతో చ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఆదాయసత్తకాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కథినక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. చీవరక్ఖన్ధకం

జీవకవత్థుకథావణ్ణనా

౩౨౯-౩౩౦. చీవరక్ఖన్ధకే **కమ్మవిపాకన్తి** కమ్మజరోగం. **సంయమస్సాతి** అనిసంసస్స, ఉపయోగత్థే చేతం సామివచనం.

పజ్జోతరాజవత్థుకథాదివణ్ణనా

౩౩౪-౩౩౬. విచ్ఛికస్స జాతోతి తస్స కిర మాతుయా ఉతుసమయే సయనగతాయ విచ్ఛికో నాభిప్పదేసం ఆరుళ్హో, సా తస్స సమ్ఫస్సేన గబ్భం గణ్హి. తం సన్ధాయ వుత్తం ''విచ్ఛికస్స జాతో''తి. **ఉస్సన్నదోసోతి** సఞ్చితపిత్తాదిదోసో.

వరయాచనకథావణ్ణనా

౩౩౭. ఇతరీతరేనాతి ఇతరేన ఇతరేన. **ఇతర**-సద్దో పన అనియమవచనో ద్విక్ఖత్తుం వుచ్చమానో యంకిఞ్చి-సద్దేహి సమానత్థో హోతీతి వుత్తం ''**అప్పగ్ఘేనపి మహగ్ఘేనపి యేన కేనచీ**''తి. **మహాపిట్ఠియకోజవన్తి** హత్థిపిట్ఠీసు అత్థరితబ్బతాయ మహాపిట్ఠియన్తి లద్ధసమఞ్ఞం చతురఙ్గులపుప్ఫం కోజవం.

కమ్బలానుజాననాదికథావణ్ణనా

౩౪౦. ఉపచారేతి సుసానస్స ఆసన్నే పదేసే. **ఛడ్డేత్వా గతాతి** కిఞ్చి అవత్వాయేవ ఛడ్డేత్వా గతా. **నో ఏవ సామీతి** అకతాయ కతికాయ యేన గహితం, సోవ సామీ.

చీవరపటిగ్గాహకసమ్ముతిఆదికథావణ్ణనా

౩౪౨-౩౪౩. ధురవిహారట్ఠానేతి విహారద్వారస్స సమ్ముఖట్ఠానే. **విహారమజ్ఝేయేవ సమ్మన్నితబ్బన్తి** సబ్బేసం జాననత్థాయ విహారమజ్ఝేయేవ నిసిన్నేహి సమ్మన్నితబ్బం. **తులాభూతోతి** తులాసదిసో. **వణ్ణావణ్ణం కత్వాతి** సబ్బకోట్ఠాసే అగ్ఘతో సమకే కత్వా. తేనేవాహ ''**సమే పటివీసే ఠపేత్వా**''తి. **ఇదన్తి** సామణేరానం ఉపడ్ఢపటివీసస్స దానం. **ఫాతికమ్మన్తి** సమ్ముఞ్జనీబన్ధనాదిహత్థకమ్మం . **ఉక్కుట్ఠిం కరోన్తీతి** మహాసద్దం కరోన్తి. **సమపటివీసో దాతబ్బోతి** కరిస్సామాతి యాచన్తానం పటిఞ్ఞామత్తేనపి సమకోట్ఠాసో దాతబ్బో.

చీవరరజనకథావణ్ణనా

౩౪౪. రజనకుమ్భియా మజ్ఝే ఠపేత్వాతి అన్తోరజనకుమ్భియా మజ్ఝే ఠపేత్వా ఏవం వట్టాధారకే అన్తోరజనకుమ్భియా పక్ఖిత్తే మజ్ఝే ఉదకం తిట్ఠతి, వట్టాధారకతో బహి సమన్తా అన్తోకుమ్భియం రజనచ్ఛల్లి. **రజనం పక్ఖిపితున్తి** రజనచ్ఛల్లిం పక్ఖిపితుం.

తిచీవరానుజాననకథావణ్ణనా

౩౪౬. ఉద్ధస్తే అరుణేతి ఉగ్గతే అరుణసీసే. **నన్దిముఖియాతి** తుట్ఠముఖియా.

అతిరేకచీవరాదికథావణ్ణనా

౩౪౭. అచ్ఛుపేయ్యన్తి పతిట్ఠపేయ్యం. **హతవత్థకానన్తి** కాలాతీతవత్థానం. **ఉద్ధరిత్వా అల్లీయాపనఖణ్డన్తి** దుబ్బలట్ఠానం అపనేత్వా అల్లీయాపనవత్థఖణ్డం.

విసాఖావత్థుకథావణ్ణనా

౩౪౯-౩౫౧. విసాఖావత్థుమ్హి **కల్లకాయాతి** అకిలన్తకాయా పీతిసోమనస్సేహి ఫుటసరీరా. **గతీతి** ఞాణగతి ఞాణాధిగమో. **అభిసమ్పరాయోతి** ఞాణాభిసమ్పరాయో ఞాణసహితో పేచ్చభావో.

తం భగవా బ్యాకరిస్సతీతి "సో భిక్ఖు సోతాపన్నో సకదాగామీ"తిఆదినా తస్స తం ఞాణగతిం, తతో పరం "నియతో సమ్బోధిపరాయణో సకిదేవ ఇమం లోకం ఆగన్త్వా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సతీ"తిఆదినా (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౦౪) ఞాణాభిసమ్పరాయఞ్చ ఆవి కరిస్సతి. **సోవగ్గికన్తి** సగ్గసంవత్తనికం. సోకం నుదతి వినోదేతీతి **సోకనుదం.**

నిసీదనాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౩౫౩. దుక్ఖం సుపతీతి నానావిధసుపినం పస్సన్తో దుక్ఖం సుపతి. **దుక్ఖం పటిబుజ్ఝతీతి** పటిబుజ్ఝన్తోపి ఉత్తసిత్వా సలోమహంసో దుక్ఖం పటిబుజ్ఝతి.

పచ్ఛిమవికప్పనుపగచీవరాదికథావణ్ణనా

౩౫౮-౩౬౨. అట్ఠపదకచ్ఛన్నేన పత్తముఖం సిబ్బేతున్తి అట్ఠపదఫలకాకారేన పత్తముఖే తత్థ తత్థ గబ్భం దస్సేత్వా సిబ్బేతుం. **అగ్గళగుత్తియేవ పమాణన్తి** ఇమేహి చతూహి నిక్ఖేపకారణేహి ఠపేన్తేనపి అగ్గళగుత్తివిహారేయేవ ఠపేతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో.

సఙ్ఘికచీవరుప్పాదకథావణ్ణనా

౩౬౩. పఞ్చ మాసేతి అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం. **వడ్ఢిం పయోజేత్వా ఠపితఉపనిక్ఖేపతోతి** వస్సావాసికత్థాయ వేయ్యావచ్చకరేహి వడ్ఢిం పయోజేత్వా ఠపితఉపనిక్ఖేపతో. **తత్రుప్పాదతోతి** నాళికేరఆరామాదితత్రుప్పాదతో. "వస్సావాసికలాభవసేన వా మతకచీవరవసేన వా తత్రుప్పాదవసేన వా అఞ్ఞేన వా కేనచి ఆకారేన సఙ్ఘం ఉద్దిస్స ఉప్పన్నచీవరం, సబ్బం తస్సేవ అత్థతకథినస్స పఞ్చ మాసే, అనత్థతకథినస్స ఏకం చీవరమాసం పాపుణాతీ"తి అవిసేసతో వత్వాపి పున వస్సావాసికలాభవసేన ఉప్పన్నే లబ్భమానవిసేసం దస్సేతుం **''యం పన ఇధ''**న్తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **ఇధాతి** అభిలాపమత్తమేతం. "వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్స దేమా"తి వుత్తేపి సోయేవ నయో. **అనత్థతకథినస్సపి పఞ్చ మాసే పాపుణాతీతి** వస్సావాసికలాభవసేన ఉప్పన్నత్తా అనత్థతకథినస్సపి వుత్థవస్సస్స పఞ్చ మాసే పాపుణాతి. **కేనచి** పన "ఇధ-సద్దేన నియమితత్తా"తి కారణం వుత్తం, తం అకారణం. తథా హి ఇధ-సద్దేన అనియమేత్వాపి "వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్స దేమా"తి వా

“వస్సావాసికం దేమా”తి వా అన్తోహేమన్తే వస్సావాసికలాభవసేన దిన్నం చీవరం అనత్థతకథినస్సపి వుత్థవస్సస్స పఞ్చ మాసే పాపుణాతి, తేనేవ పరతో అట్ఠసు మాతికాసు “వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్స దేతీ”తి ఇమస్స మాతికాపదస్స వినిచ్ఛయే (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯) “చీవరమాసతో పట్ఠాయ యావ హేమన్తస్స పచ్ఛిమో దివసో, తావ వస్సావాసికం దేమాతి వుత్తే కథినం అత్థతం వా హోతు అనత్థతం వా, అతీతవస్సంవుత్థానమేవ పాపుణాతీ”తి వుత్తం. **తతో పర**న్తి పఞ్చమాసతో పరం, గిమ్హానస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయాతి అత్థో.

“కస్మా? పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా”తి ఇదం “ఉదాహు అనాగతవస్సే”తి ఇమస్సానన్తరం దట్ఠబ్బం. గిమ్హానస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయ ఉప్పన్నమేవ హి పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా “కిం అతీతవస్సే ఇదం వస్సావాసిక”న్తిఆదినా పుచ్ఛితబ్బం, తేనేవ పరతోపి వక్ఖతి “గిమ్హానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ వుత్తే పన మాతికా ఆరోపేతబ్బా ‘అతీతవస్సావాసస్స పఞ్చ మాసా అతిక్కన్తా, అనాగతో చాతుమాసచ్చయేన భవిస్సతి, కతరవస్సావాసస్స దేసీ’తి. సచే ‘అతీతవస్సంవుత్థానం దమ్మీ’తి వదతి, తంఅన్తోవస్సంవుత్థానమేవ పాపుణాతీ”తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯). పోత్థకేసు పన “అనత్థతకథినస్సపి పఞ్చ మాసే పాపుణాతీ”తి ఇమస్సానన్తరం “కస్మా? పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా”తి ఇదం లిఖన్తి, తం న యుజ్జతి. న హి పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నం సన్ధాయ “అనత్థతకథినస్సపి పఞ్చ మాసే పాపుణాతీ”తి వుత్తం, న చ పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నం వుత్థవస్సస్సేవ పాపుణాతి, సమ్ముఖీభూతానం సబ్బేసం పాపుణాతి, తేనేవ పరతో వక్ఖతి “అసుకవిహారే వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్సాతి వదతి, తత్ర వస్సంవుత్థానమేవ యావ కథినస్సుబ్భారా పాపుణాతి. సచే పన గిమ్హానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ ఏవం వదతి, తత్ర సమ్ముఖీభూతానం సబ్బేసం పాపుణాతి. కస్మా? పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా”తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౭౯).

ఠితికా పన న తిట్ఠతీతి ఏత్థ అట్ఠితాయ ఠితికాయ పున అఞ్ఞస్మిం చీవరే ఉప్పన్నే సచే ఏకో భిక్ఖు ఆగచ్ఛతి, మజ్ఝే ఛిన్దిత్వా ద్వీహిపి గహేతబ్బం. ఠితాయ పన ఠితికాయ పున అఞ్ఞస్మిం చీవరే ఉప్పన్నే సచే నవకతరో ఆగచ్ఛతి, ఠితికా హేట్ఠా గచ్ఛతి. సచే వుడ్ఢతరో ఆగచ్ఛతి, ఠితికా ఉద్ధమారోహతి. అథ అఞ్ఞో నత్థి, పున అత్తనో పాపేత్వా గహేతబ్బం. **దుగ్గహితాని హోన్తీ**తి ఏత్థ సఙ్ఘికానేవ హోన్తీతి అధిప్పాయో. **గహితమేవ నామా**తి “ఇమస్స ఇదం పత్త”న్తి కిఞ్చాపి న విదితం, తే పన భాగా అత్థతో తేసం పత్తాయేవాతి అధిప్పాయో. **ఇతోవా**తి థేరానం దాతబ్బతోయేవ.

సఙ్ఘికచీవరుప్పాదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపనన్దసక్యపుత్తవత్థుకథావణ్ణనా

౩౬౪. **సత్తాహవారేన అరుణమేవ ఉట్ఠాపేతీ**తి ఏతం వచనమత్తమేవ ఏకస్మిం విహారే సత్తాహకిచ్చాభావతో. **ఇదన్తి** ఏకాధిప్పాయదానం. **నానాలాభేహీ**తిఆదీసు నానా విసుం విసుం లాభో ఏతేసూతి నానాలాభా, ద్వే విహారా, తేహి **నానాలాభేహి**. నానా విసుం విసుం పాకారాదీహి పరిచ్ఛిన్నో ఉపచారో ఏతేసన్తి నానూపచారా, తేహి **నానూపచారేహి. ఏకసీమవిహారేహీ**తి ఏకూపచారసీమాయం ద్వీహి విహారేహి.

గిలానవత్థుకథావణ్ణనా

౩౬౫. **పలిపన్నో**తి నిముగ్గో, మక్ఖితోతి అత్థో. **ఉచ్చారేత్వా**తి ఉక్ఖిపిత్వా. **సమానాచరియకో**తి ఏత్థ సచేపి ఏకస్స ఆచరియస్స ఏకో అన్తేవాసికో హోతి, ఏకో సద్ధివిహారికో, ఏతేపి అఞ్ఞమఞ్ఞం సమానాచరియకా ఏవాతి వదన్తి.

౩౬౬. **భేసజ్జం యోజేతుం అసమత్థో హోతీ**తి వేజ్జేన ''ఇదఞ్చిదఞ్చ భేసజ్జం గహేత్వా ఇమినా యోజేత్వా దాతబ్బ''న్తి వుత్తే తథా కాతుం అసమత్థోతి అత్థో. **నీహాతు**న్తి నీహరితుం, ఛడ్డేతున్తి అత్థో.

మతసన్తకకథావణ్ణనా

౩౬౭-౩౬౯. **భిక్ఖుస్స కాలకతే**తి ఏత్థ **కాలకత**-సద్దో భావసాధనోతి ఆహ **''కాలకిరియాయా''**తి. **తత్థ తత్థ సఙ్ఘస్సా**తి తస్మిం తస్మిం విహారే సఙ్ఘస్స.

సఙ్ఘే భిన్నే చీవరుప్పాదకథావణ్ణనా

౩౭౬. **యత్థ పన దక్ఖిణోదకం పమాణ**న్తి భిక్ఖూ యస్మిం రట్ఠే దక్ఖిణోదకపటిగ్గహణమత్తేనపి దేయ్యధమ్మస్స సామినో హోన్తీతి అధిప్పాయో. **పరసముద్దే**తి జమ్బుదీపే.

౩౭౭. **మతకచీవరం అధిట్ఠాతీ**తి ఏత్థ మగ్గం గచ్ఛన్తో తస్స కాలకిరియం సుత్వా అవిహారట్ఠానే చే ద్వాదసరతనబ్భన్తరే అఞ్ఞేసం భిక్ఖూనం అభావం ఞత్వా ''ఇదం చీవరం మయ్హం పాపుణాతీ''తి అధిట్ఠాతి, స్వాధిట్ఠితం.

అట్ఠచీవరమాతికాకథావణ్ణనా

౩౭౯. **పుగ్గలాధిట్ఠాననయేన వుత్త**న్తి ''సీమాయదాన''న్తిఆదినా వత్తబ్బే ''సీమాయ దేతీ''తిఆది పుగ్గలాధిట్ఠాననయేన వుత్తం. **పరిక్ఖేపారహట్ఠానేన పరిచ్ఛిన్నా**తి ఇమినా అపరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స ధువసన్నిపాతట్ఠానాదితో పఠమలేడ్డుపాతస్స అన్తో ఉపచారసీమాతి దస్సేతి. ఇదాని దుతియలేడ్డుపాతస్స అన్తోపి ఉపచారసీమాయేవాతి దస్సేతుం **''అపిచా''**తిఆది ఆరద్ధం. ధువసన్నిపాతట్ఠానమ్పి పరియన్తగతమేవ గహేతబ్బం. భిక్ఖునీనం ఆరామప్పవేసనసేనాసనాపుచ్ఛనాది పరివాసమానత్తారోచనవస్సచ్ఛేదనిస్సయసేనాసనగ్గాహాది విధానన్తి ఇదం సబ్బం ఇమిస్సాయేవ ఉపచారసీమాయ వసేన వేదితబ్బం. లాభత్థాయ ఠపితసీమా **లాభసీమా**. సమానసంవాసఅవిప్పవాససీమాసు దిన్నస్స ఇదం నానత్తం – ''అవిప్పవాససీమాయ దమ్మీ''తి దిన్నం గామట్ఠానం న పాపుణాతి. కస్మా? ''ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా''తి వుత్తత్తా. ''సమానసంవాసకసీమాయ దమ్మీ''తి దిన్నం పన గామే ఠితానమ్పి పాపుణాతీతి.

బుద్ధాధివుత్థోతి బుద్ధేన భగవతా అధివుత్థో. **ఏకస్మి**న్తి ఏకస్మిం విహారే. **పాకవట్ట**న్తి దానవట్టం. **వత్తతీ**తి పవత్తతి. **పంసుకూలికానమ్పి వట్టతీ**తి ''తుయ్హం దేమా''తి అవత్వా ''భిక్ఖూనం దేమ, థేరానం దేమా''తి వుత్తత్తా పంసుకూలికానం వట్టతి. **విచారితమేవా**తి ఉపాహనత్థవికాదీనమత్థాయ విచారితమేవ.

ఉపడ్ఢం దాతబ్బన్తి యం ఉభతోసఙ్ఘస్స దిన్నం, తతో ఉపడ్ఢం భిక్ఖూనం, ఉపడ్ఢం భిక్ఖునీనం దాతబ్బం. సచేపి ఏకో భిక్ఖు హోతి ఏకా వా భిక్ఖునీ, అన్తమసో అనుపసమ్పన్నస్సపి ఉపడ్ఢమేవ దాతబ్బం. **''భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ భిక్ఖునీనఞ్చ తుయ్హఞ్చా''తి వుత్తే పన పుగ్గలో విసుం న లభతీ**తి ఇదం అట్ఠకథాపమాణేనేవ గహేతబ్బం. న హేత్థ విసేసకారణం ఉపలబ్భతి. తథా హి

“ఉభతోసఙ్ఘస్స చ తుయ్హఞ్చ దమ్మీ”తి వుత్తే సామఞ్ఞవిసేసవచనేహి సఙ్గహితత్తా యథా పుగ్గలో విసుం లభతి, ఏవమిధాపి “భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ తుయ్హఞ్చా”తి సామఞ్ఞవిసేసవచనసబ్భావతో భవితబ్బమేవ విసుం పుగ్గలపటివీసేనాతి విఞ్ఞాయతి, తస్మా అట్ఠకథావచనమేవేత్థ పమాణం. **పాపుణనట్ఠానతో ఏకమేవ లభతీ**తి అత్తనో వస్సగ్గేన పత్తట్ఠానతో ఏకమేవ కోట్ఠాసం లభతి. తత్థ కారణమాహ ‘‘**కస్మా? భిక్ఖుసఙ్ఘగ్గహణేన గహితత్తా**’’తి, భిక్ఖుసఙ్ఘగ్గహణేనేవ పుగ్గలస్సపి గహితత్తాతి అధిప్పాయో. **భిక్ఖుసఙ్ఘస్స హరాతి వుత్తేపి హరితబ్బ**న్తి ఈదిసం గిహివేయ్యావచ్చం న హోతీతి కత్వా వుత్తం.

లక్ఖణఞ్ఞూ వదన్తీతి ఇదం సన్నిట్ఠానవచనం, అట్ఠకథాసు అనాగతత్తా పన ఏవం వుత్తం. **బహిఉపచారసీమాయం...పే.... సబ్బేసం పాపుణాతీ**తి యత్థ కత్థచి వుత్థవస్సానం సబ్బేసం పాపుణాతీతి అధిప్పాయో. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా. అట్ఠ. అకాలచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “సచే పన బహిఉపచారసీమాయం ఠితో ‘వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్సా’తి వదతి, యత్థ కత్థచి వుత్థవస్సానం సబ్బేసం సమ్పత్తానం పాపుణాతీ”తి వుత్తం. **గణ్ఠిపదేసు** పన “వస్సావాసస్స అననురూపే పదేసే ఠత్వా వుత్తత్తా వస్సంవుత్థానం అవుత్థానఞ్చ సబ్బేసం పాపుణాతీ”తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బం. న హి “వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్స దమ్మీ”తి వుత్తే అవుత్థవస్సానం పాపుణాతి. **ఏవం వదతీ**తి “వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్స దమ్మీ”తి వదతి. **ఉద్దేసం గహేతుం ఆగతో**తి తస్స సన్తికే ఉద్దేసం అగహితపుబ్బస్సపి ఉద్దేసం గణ్హిస్సామీతి ఆగతకాలతో పట్ఠాయ అన్తేవాసికభావూపగమనతో వుత్తం. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

అట్ఠచీవరమాతికాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చీవరక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకం

కస్సపగోత్తభిక్ఖువత్థుకథావణ్ణనా

౩౮౦. చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే **చమ్పాయన్తి** ఏవంనామకే నగరే. తస్స హి నగరస్స ఆరామపోక్ఖరణీఆదీసు తేసు తేసు ఠానేసు చమ్పకరుక్ఖావ ఉస్సన్నా అహేసుం, తస్మా "చమ్పా"తి సఙ్ఖం అగమాసి. **గగ్గరాయ పోక్ఖరణియా తీరేతి** తస్స చమ్పానగరస్స అవిదూరే గగ్గరాయ నామ రాజమహేసియా ఖణితత్తా "గగ్గరా"తి లద్ధవోహారా పోక్ఖరణీ అత్థి, తస్సా తీరే సమన్తతో నీలాదిపఞ్చవణ్ణకుసుమపటిమణ్డితం మహన్తం చమ్పకవనం, తస్మిం భగవా కుసుమగన్ధసుగన్ధే చమ్పకవనే విహరతి. తం సన్ధాయ "గగ్గరాయ పోక్ఖరణియా తీరే"తి వుత్తం. **తన్తిబద్ధోతి తన్తి** వుచ్చతి బ్యాపారో, తత్థ బద్ధో పసుతో ఉస్సుక్కం ఆపన్నోతి అత్థో, తస్మిం ఆవాసే అకతం సేనాసనం కరోతి, జిణ్ణం పటిసఙ్ఖరోతి, కతే ఇస్సరో హోతీతి అధిప్పాయో. తేనాహ "**తస్మిం ఆవాసే కత్తబ్బతా తన్తిపటిబద్ధో**"తి, కత్తబ్బకమ్మే ఉస్సాహమాపన్నోతి అత్థో.

ఞత్తివిపన్నకమ్మాదికథావణ్ణనా

౩౮౪-౩౮౭. పటిక్కోసన్తేసూతి నివారేన్తేసు. **హాపనం వా అఞ్ఞథా కరణం వా నత్థీతి** ఞత్తికమ్మస్స ఏకాయ ఏవ ఞత్తియా కత్తబ్బత్తా తతో హాపనం న సమ్భవతి, అనుస్సావనాయ అభావతో పచ్ఛా ఞత్తిఠపనవసేన ద్వీహి ఞత్తీహి కరణవసేన చ అఞ్ఞథా కరణం నత్థి.

చతువగ్గకరణాదికథావణ్ణనా

౩౮౯. ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతో **కమ్మనానాసంవాసకో,** ఉక్ఖిత్తానువత్తకో **లద్ధినానాసంవాసకో.**

ద్వేనిస్సారణాదికథావణ్ణనా

౩౯౫. అప్పత్తో నిస్సారణన్తి ఏత్థ **నిస్సారణకమ్మం** నామ కులదూసకానఞ్ఞేవ అనుఞ్ఞాతం, అయఞ్చ "బాలో హోతి అబ్యత్తో"తిఆదినా నిద్దిట్ఠో కులదూసకో న హోతి, తస్మా "అప్పత్తో"తి వుత్తో . యది ఏవం కథం సునిస్సారితో హోతీతి? బాలఅబ్యత్తతాదియుత్తస్సపి కమ్మక్ఖన్ధకే "ఆకఙ్ఖమానో సఙ్ఘో పబ్బాజనీయకమ్మం కరేయ్యా"తి (చూళవ. ౨౭) వుత్తత్తా. తేనేవాహ "**తఞ్చేస...పే.... తస్మా సునిస్సారితో హోతీ**"తి. తత్థ **తన్తి** పబ్బాజనీయకమ్మం. **ఏసోతి** "బాలో"తిఆదినా నిద్దిట్ఠో. **ఆవేణికేన లక్ఖణేనాతి** పబ్బాజనీయకమ్మస్స ఆవేణికభూతేన కులదూసకభావలక్ఖణేన.

తఞ్చే సఙ్ఘో నిస్సారేతి, సునిస్సారితోతి ఏత్థ అధిప్పేతస్స పబ్బాజనీయకమ్మస్స వసేన అత్థం దస్సేత్వా ఇదాని యది "తఞ్చే సఙ్ఘో నిస్సారేతీ"తి తజ్జనీయాదికమ్మవసేన నిస్సారణా అధిప్పేతా, తదా నిస్సారణం సమ్పత్తోయేవ తజ్జనీయాదివసేన సునిస్సారితోతి బ్యతిరేకముఖేన అత్థం దస్సేతుం పున "**తఞ్చే సఙ్ఘో నిస్సారేతీ**"తి ఉల్లిఙ్గేత్వా అత్థో కథితో. నత్థి ఏతస్స అపదానం అవఖణ్డనం ఆపత్తిపరియన్తోతి **అనపదానో. ఏకేకేనపి అఙ్గేన నిస్సారణా అనుఞ్ఞాతాతి** కమ్మక్ఖన్ధకే అనుఞ్ఞాతా. సేసమేత్థ పాళితో అట్ఠకథాతో చ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ద్వేనిస్సారణాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చమ్మేయ్యక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కోసమ్బకక్ఖన్ధకం

కోసమ్బకవివాదకథావణ్ణనా

౪౫౧. కోసమ్బకక్ఖన్ధకే **సచే హోతి, దేసస్సామీ**తి సుబ్బచతాయ సిక్ఖాకామతాయ చ ఆపత్తిం పస్సి. **నత్థి ఆపత్తీ**తి అనాపత్తిపక్ఖోపి ఏత్థ సమ్భవతీతి అధిప్పాయేనాహ. సా పనాపత్తి ఏవ. తేనాహ ''**సో తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి అహోసీ**''తి.

౪౫౩-౪౫౪. సమ్భమఅత్థవసేనాతి తురితత్థవసేన. ''**అకారణే తుమ్హేహి నో భిక్ఖు ఉక్ఖిత్తో**''**తి వదేయ్యా**తి యస్మా పుబ్బే వినయధరస్స వచనేన "సచే ఆపత్తి హోతి, దేసస్సామీ"తి అనేన పటిఞ్ఞాతం, ఇదానిపి తస్సేవ వచనేన "అసఞ్చిచ్చ అస్సతియా కతత్తా నత్థేత్థ ఆపత్తీ"తి అనాపత్తిసఞ్ఞీ, తస్మా "అకారణే తుమ్హేహి నో భిక్ఖు ఉక్ఖిత్తో"తి ఉక్ఖేపకే భిక్ఖూ యది వదేయ్యాతి అధిప్పాయో. **ఉక్ఖిత్తానువత్తకే వా ''తుమ్హే ఆపత్తిం ఆపన్నా''తి వదేయ్యా**తి యస్మా వత్థుజాననచిత్తేనాయం సచిత్తకా ఆపత్తి, అయఞ్చ ఉదకావసేసే ఉదకావసేససఞ్ఞీ, తస్మా సాపత్తికస్సేవ "తుమ్హే ఛన్దాగతిం గచ్ఛథా"తి అధిప్పాయేన "తుమ్హే ఆపత్తిం ఆపన్నా"తి ఉక్ఖిత్తానువత్తకే వదేయ్య.

౪౫౫-౪౫౬. కమ్మం కోపేతీతి "నానాసంవాసకచతుత్థో చే, భిక్ఖవే, కమ్మం కరేయ్య, అకమ్మం న చ కరణీయ"న్తిఆదివచనతో (మహావ. ౩౮౯) సచే సఙ్ఘో తం గణపూరకం కత్వా కమ్మం కరేయ్య, అయం తత్థ నిసిన్నోపి తం కమ్మం కోపేతీతి అధిప్పాయో. **ఉపచారం ముఞ్చిత్వా**తి ఏత్థ **ఉపచారో** నామ అఞ్ఞమఞ్ఞం హత్థేన పాపుణనట్ఠానం.

౪౫౭. భణ్డనజాతాతిఆదీసు కలహస్స పుబ్బభాగో భణ్డనం నామ, తం జాతం ఏతేసన్తి **భణ్డనజాతా,** హత్థపరామాసాదివసేన మత్థకం పత్తో కలహో జాతో ఏతేసన్తి **కలహజాతా,** విరుద్ధవాదభూతం వాదం ఆపన్నాతి **వివాదాపన్నా. ముఖసత్తీహీ**తి వాచాసత్తీహి. **వితుదన్తా**తి విజ్ఝన్తా . **భగవన్తం ఏతదవోచా**తి "ఇధ, భన్తే, కోసమ్బియం భిక్ఖూ భణ్డనజాతా"తిఆదివచనం అవోచ, తఞ్చ ఖో నేవ పియకమ్యతాయ, న భేదాధిప్పాయేన, అథ ఖో అత్థకామతాయ హితకామతాయ. సామగ్గికారకో కిరేస భిక్ఖు, తస్మాస్స ఏతదహోసి "యథా ఇమే భిక్ఖూ వివాదం ఆరద్ధా, న సక్కా మయా, నాపి అఞ్ఞేన భిక్ఖునా సమగ్గే కాతుం, అప్పేవ నామ సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలో భగవా సయం వా గన్త్వా అత్తనో వా సన్తికం పక్కోసాపేత్వా ఏతేసం భిక్ఖూనం ఖన్తిమేత్తాపటిసంయుత్తం సారణీయధమ్మదేసనం కథేత్వా సామగ్గిం కరేయ్యా"తి అత్థకామతాయ హితకామతాయ గన్త్వా అవోచ. **తస్మా ఏవమాహా**తి అత్థకామత్తా ఏవమాహ, న భగవతో వచనం అనాదియన్తో. యే పన తదా సత్థు వచనం న గణ్హింసు, తే కిఞ్చి అవత్వా తుణ్హీభూతా మఙ్కుభూతా అట్ఠంసు, తస్మా ఉభయేసమ్పి సత్థరి అగారవపటిపత్తి నాహోసి.

కోసమ్బకవివాదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దీఘావువత్థుకథావణ్ణనా

౪౫౮. **అథ ఖో భగవా భిక్ఖూ ఆమన్తేసీ**తిఆదీసు **భూతపుబ్బ**న్తి ఇదం భగవా పథవీగతం నిధిం ఉద్ధరిత్వా పురతో రాసిం కరోన్తో వియ భవపటిచ్ఛన్నం పురావుత్థం దస్సేన్తో ఆహ. **అడ్ఢో**తి ఇస్సరో. యో కోచి అత్తనో సన్తకేన విభవేన అడ్ఢో హోతి, అయం పన న కేవలం అడ్ఢోయేవ, మహద్ధనో మహతా అపరిమాణసఙ్ఖేన ధనేన సమన్నాగతోతి ఆహ ‘‘**మహద్ధనో**’’తి. భుఞ్జితబ్బతో పరిభుఞ్జితబ్బతో విసేసతో కామా భోగా నామ, తస్మా పఞ్చకామగుణవసేన మహన్తా ఉళారా భోగా అస్సాతి **మహాభోగో**. మహన్తం సేనాబలఞ్చేవ థామబలఞ్చ ఏతస్సాతి **మహబ్బలో**. మహన్తో హత్థిఅస్సాదివాహనో ఏతస్సాతి **మహావాహనో**. మహన్తం విజితం రట్ఠం ఏతస్సాతి **మహావిజితో. పరిపుణ్ణకోసకోట్ఠాగారో**తి **కోసో** వుచ్చతి భణ్డాగారసారగబ్భో, **కోట్ఠం** వుచ్చతి ధఞ్ఞస్స ఆఠపనట్ఠానం, కోట్ఠభూతం అగారం **కోట్ఠాగారం,** నిదహిత్వా ఠపితేన ధనేన పరిపుణ్ణకోసో ధఞ్ఞానఞ్చ పరిపుణ్ణకోట్ఠాగారోతి అత్థో.

అథ వా చతుబ్బిధో కోసో హత్థీ అస్సా రథా పత్తీతి. యథా హి అసినో తిక్ఖభావపరిపాలకో పరిచ్ఛదో ‘‘కోసో’’తి వుచ్చతి, ఏవం రఞ్ఞో తిక్ఖభావపరిపాలకత్తా చతురఙ్గినీ సేనా ‘‘కోసో’’తి వుచ్చతి. తివిధం కోట్ఠాగారం ధనకోట్ఠాగారం ధఞ్ఞకోట్ఠాగారం వత్థకోట్ఠాగారన్తి. తం సబ్బమ్పి పరిపుణ్ణమస్సాతి **పరిపుణ్ణకోసకోట్ఠాగారో. చతురఙ్గినిం సేన**న్తి హత్థిఅస్సరథపత్తిసఙ్ఖాతేహి చతూహి అఙ్గేహి సమన్నాగతం సేనం. **సన్నయ్హిత్వా**తి చమ్మపటిముఞ్చనాదీహి సన్నాహం కారేత్వా. **అబ్భుయ్యాసీ**తి అభిఉయ్యాసి, అభిముఖో హుత్వా నిక్ఖమీతి అత్థో. **ఏకసఙ్ఘాతమ్పీ**తి ఏకప్పహారమ్పి. **ధోవన**న్తి ధోవనుదకం. **పరినేత్వా**తి నీహరిత్వా. ‘‘అనత్థదో’’తి వత్తబ్బే ద-కారస్స త-కారం కత్వా ‘‘అనత్థతో’’తి వుత్తన్తి ఆహ ‘‘**అథ వా**’’తిఆది.

౪౬౪. వగ్గభావేన వా పుథు నానా సద్దో అస్సాతి **పుథుసద్దో. సమజనో**తి భణ్డనే సమఙ్గీసయో జనో. **తత్థా**తి తస్మిం జనకాయే. **అహం బాలోతి న మఞ్ఞిత్థా**తి బాలలక్ఖణే ఠితోపి ‘‘అహం బాలో’’తి న మఞ్ఞి. **భియ్యో చా**తి అత్తనో బాలభావస్స అజాననతో భియ్యో చ భణ్డనస్స ఉపరిభోటో వియ సఙ్ఘభేదస్స అత్తనో కారణభావమ్పి ఉప్పజ్జమానం న మఞ్ఞిత్థ నాఞ్ఞాసి.

కలహవసేన పవత్తవాచాయేవ గోచరా ఏతేసన్తి **వాచాగోచరా. ముఖాయామ**న్తి వివదనవసేన ముఖం ఆయామేత్వా భాణినో. **న తం జానన్తీ**తి తం కలహం న జానన్తి. కలహం కరోన్తో చ తం న జానన్తో నామ నత్థి. యథా పన న జానన్తి, తం దస్సేతుం ఆహ ‘‘**ఏవం సాదీనవో అయ**’’న్తి, అయం కలహో నామ అత్తనో పరేసఞ్చ అత్థహాపనతో అనత్థుప్పాదనతో దిట్ఠేవ ధమ్మే సమ్పరాయే చ సాదీనవో సదోసోతి అత్థో. **తం న జానన్తీ**తి తం కలహం న జానన్తి. కథం న జానన్తీతి ఆహ ‘‘**ఏవం సాదీనవో అయ**’’న్తి, ‘‘ఏవం సాదీనవో అయం కలహో’’తి ఏవం తం కలహం న జానన్తీతి అత్థో.

అక్కోచ్ఛి మన్తిఆదీసు **అక్కోచ్ఛీ**తి అక్కోసి. **అవధీ**తి పహరి. **అజినీ**తి కూటసక్ఖిఓతారణేన వా వాదపటివాదేన వా కరణుత్తరియకరణేన వా అజేసి. **అహాసీ**తి మమ సన్తకం పత్తాదీసు కిఞ్చిదేవ అవహరి . **యే చ త**న్తి యే కేచి దేవా వా మనుస్సా వా గహట్ఠా వా పబ్బజితా వా తం ‘‘అక్కోచ్ఛి మ’’న్తిఆదివత్థుకం కోధం సకటధురం వియ నద్ధినా పూతిమచ్ఛాదీని వియ చ కుసాదీహి పునప్పునం వేఠేన్తా **ఉపనయ్హన్తి** ఉపనాహవసేన అనుబన్ధన్తి, తేసం సకిం ఉప్పన్నం వేరం న సమ్మతీతి అత్థో.

యే చ తం నుపనయ్హన్తీతి అస్సతియా అమనసికారవసేన వా కమ్మపచ్చవేక్ఖణాదివసేన వా యే తం అక్కోసాదివత్థుకం కోధం ‘‘తయాపి కోచి నిద్దోసో పురిమభవే అక్కుట్ఠో భవిస్సతి, పహటో భవిస్సతి, కూటసక్ఖిం ఓతారేత్వా

జితో భవిస్సతి, కస్సచి తే పసయ్హ కిఞ్చి అచ్ఛిన్నం భవిస్సతి, తస్మా నిద్దోసో హుత్వాపి అక్కోసాదీని పాపుణాసీ"తి ఏవం న ఉపనయ్హన్తి , తేసు పమాదేన ఉప్పన్నమ్పి వేరం ఇమినా అనుపనయ్హనేన నిరిన్ధనో వియ జాతవేదో ఉపసమ్మతి.

న హి వేరేన వేరానీతి యథా హి ఖేళసిఙ్ఘాణికాదిఅసుచిమక్ఖితం ఠానం తేహేవ అసుచీహి ధోవన్తో సుద్ధం నిగ్గన్ధం కాతుం న సక్కోతి, అథ ఖో తం ఠానం భియ్యోసో మత్తాయ అసుద్ధతరఞ్చ దుగ్గన్ధతరఞ్చ హోతి, ఏవమేవ అక్కోసన్తం పచ్చక్కోసన్తో పహరన్తం పటిపహరన్తో వేరేన వేరం వూపసమేతుం న సక్కోతి, అథ ఖో భియ్యో వేరమేవ కరోతి. ఇతి వేరాని నామ వేరేన కిస్మిఞ్చిపి కాలే న సమ్మన్తి, అథ ఖో వడ్ఢన్తియేవ. **అవేరేన చ సమ్మన్తీ**తి యథా పన తాని ఖేళాదీని అసుచీని విప్పసన్నేన ఉదకేన ధోవియమానాని నస్సన్తి, తం ఠానం సుద్ధం హోతి నిగ్గన్ధం, ఏవమేవ అవేరేన ఖన్తిమేత్తోదకేన యోనిసోమనసికారేన పటిసఙ్ఖానేన పచ్చవేక్ఖణేన వేరాని వూపసమ్మన్తి పటిప్పస్సమ్భన్తి అభావం గచ్ఛన్తి. **ఏస ధమ్మో సనన్తనో**తి ఏస అవేరేన వేరూపసమనసఙ్ఖాతో పోరాణకో ధమ్మో సబ్బేసం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఖీణాసవానం గతమగ్గో.

న జానన్తీతి అనిచ్చసఞ్ఞం న పచ్చుపట్ఠాపేన్తీతి అధిప్పాయో. **తతో సమ్మన్తి మేధగా**తి తతో తస్మా కారణా మేధగా కలహా సమ్మన్తి వూపసమం గచ్ఛన్తి. కథం తే సమ్మన్తీతి ఆహ "**ఏవఞ్హీ**"తిఆది. తత్థ **ఏవఞ్హి తే జానన్తా**తి తే పణ్డితా "మయం మచ్చుసమీపం గచ్ఛామా"తి ఏవం జానన్తా యోనిసోమనసికారం ఉప్పాదేత్వా మేధగానం కలహానం వూపసమాయ పటిపజ్జన్తి, అథ నేసం తాయ పటిపత్తియా తే మేధగా సమ్మన్తీతి అధిప్పాయో.

తేసమ్పి హోతి సఙ్గతీతి యే మాతాపితూనం అట్ఠీని ఛిన్దన్తి, పాణే హరన్తి, గవాదీని చ పసయ్హ గణ్హన్తి, ఏవం రట్ఠం విలుమ్పమానానం తేసమ్పి సఙ్గతి హోతి, కిమఙ్గం పన తుమ్హాకం న సియాతి అధిప్పాయో.

వణ్ణావణ్ణదీపనత్థం వుత్తాతి "బాలసహాయతాయ ఇమే భిక్ఖూ కలహపసుతా, పణ్డితసహాయానం పన ఇదం న సియా"తి పణ్డితసహాయస్స బాలసహాయస్స చ వణ్ణావణ్ణదీపనత్థం వుత్తా. **నిపక**న్తి నేపక్కపఞ్ఞాయ సమన్నాగతం. **సాధువిహారి ధీర**న్తి భద్దకవిహారిం పణ్డితం. **పాకటపరిస్సయే చ పటిచ్ఛన్నపరిస్సయే చ అభిభవిత్వా**తి సీహబ్యగ్ఘాదయో పాకటపరిస్సయే చ రాగభయదోసభయాదయో పటిచ్ఛన్నపరిస్సయే చాతి సబ్బేవ పరిస్సయే అభిభవిత్వా.

ఏకకా చరింసూతి "ఇదం రజ్జం నామ మహన్తం పమాదట్ఠానం, కిం అమ్హాకం రజ్జేన కారితేనా"తి రట్ఠం పహాయ తతో మహాఅరఞ్ఞం పవిసిత్వా తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా చతూసు ఇరియాపథేసు ఏకకా చరింసూతి అత్థో.

ఏకస్స చరితం సేయ్యోతి పబ్బజితస్స పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ ఏకీభావాభిరతస్స ఏకకస్సేవ చరితం సేయ్యోతి అత్థో. **నత్థి బాలే సహాయతా**తి చూళసీలం మజ్ఝిమసీలం మహాసీలం దస కథావత్థూని తేరస ధుతగుణా విపస్సనాఞాణం చత్తారో మగ్గా చత్తారి ఫలాని తిస్సో విజ్జా ఛ అభిఞ్ఞా అమతమహానిబ్బానన్తి అయం సహాయతా నామ, సా బాలం నిస్సాయ అధిగన్తుం న సక్కాతి నత్థి బాలే సహాయతా. మాతఙ్గో అరఞ్ఞే **మాతఙ్గరఞ్ఞే**తి సరలోపేన సన్ధి. "మాతఙ్గరఞ్ఞో"తిపి పాఠో, అరఞ్ఞకో మాతఙ్గో వియాతి అత్థో. **మాతఙ్గ**-సద్దేనేవ హత్థిభావస్స వుత్తత్తా నాగవచనం తస్స మహత్తవిభావనత్థన్తి ఆహ "**నాగోతి మహన్తాధివచనమేత**"న్తి. మహన్తపరియాయో హి **నాగ**-సద్దో హోతి "ఏతం నాగస్స నాగేన, ఈసాదన్తస్స హత్థినో"తిఆదీసు (ఉదా॰ ౩౫).

దీఘావువత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

బాలకలోణకగమనకథావణ్ణనా

౪౬౫. **బాలకలోణకారగామోతి** ఉపాలిగహపతిస్స ఏవంనామకో భోగగామో. **తేనుపసఙ్కమీతి** ధమ్మసేనాపతిమహామోగ్గల్లానత్థేరేసు వా అసీతిమహాసావకేసు వా అన్తమసో ధమ్మభణ్డాగారికం ఆనన్దత్థేరమ్పి కఞ్చి అనామన్తేత్వా సయమేవ పత్తచీవరమాదాయ అనీకనిస్సటో హత్థీ వియ యూథనిస్సటో కాళసీహో వియ వాతచ్ఛిన్నో వలాహకో వియ చ ఏకకోవ ఉపసఙ్కమి. కస్మా ఉపసఙ్కమి? గణే కిరస్స ఆదీనవం దిస్వా ఏకవిహారిం భిక్ఖుం పస్సితుకామతా ఉదపాది, తస్మా సీతాదిపీళితో ఉణ్హాదిం పత్థయమానో వియ ఉపసఙ్కమి. అథ వా భగవతా సో ఆదీనవో పగేవ పరిఞ్ఞాతో, న తేన సత్థా నిబ్బిన్నో, తస్మిం పన అన్తోవస్సే కేచి బుద్ధవేనేయ్యా నాహేసుం, తేన అఞ్ఞత్థ గమనం తేసం భిక్ఖూనం దమనుపాయోతి పాలిలేయ్యకం ఉద్దిస్స గచ్ఛన్తో ఏకవిహారిం ఆయస్మన్తం భగుం సమ్పహంసేతుం తత్థ గతో. ఏవం గతే చ సత్థరి పఞ్చసతా భిక్ఖూ ఆయస్మన్తం ఆనన్దం ఆహంసు "ఆవుసో ఆనన్ద సత్థా ఏకకోవ గతో, మయం అనుబన్ధిస్సామా"తి. "ఆవుసో, యదా భగవా సామం సేనాసనం సంసామేత్వా పత్తచీవరమాదాయ అనామన్తేత్వా ఉపట్ఠాకే అనపలోకేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం అదుతియో గచ్ఛతి, తదా ఏకచారికం చరితుం భగవతో అజ్ఝాసయో, సావకేన నామ సత్థు అజ్ఝాసయానురూపం పటిపజ్జితబ్బం, తస్మా న ఇమేసు దివసేసు భగవా అనుగన్తబ్బో"తి నివారేసి, సయమ్పి నానుగఞ్ఛి. **ధమ్మియా కథాయాతి** ఏకీభావే ఆనిసంసపటిసంయుత్తాయ ధమ్మకథాయ.

బాలకలోణకగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచీనవంసదాయగమనకథావణ్ణనా

౪౬౬. **యేన పాచీనవంసదాయోతి** తత్థ కస్మా ఉపసఙ్కమి? యథా నామ జిఘచ్ఛితస్స భోజనే, పిపాసితస్స పానీయే, సీతేన ఫుట్ఠస్స ఉణ్హే, ఉణ్హేన ఫుట్ఠస్స సీతే, దుక్ఖితస్స సుఖే అభిరుచి ఉప్పజ్జతి, ఏవమేవ భగవతో కోసమ్బకే భిక్ఖూ అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదాపన్నే అసమగ్గవాసం వసన్తే, సమగ్గవాసం వసన్తే ఆవజ్జేన్తస్స ఇమే తయో కులపుత్తా ఆపాథమాగమింసు, అథ నేసం పగ్గణ్హితుకామో ఉపసఙ్కమి "ఏవాయం పటిపత్తిఅనుక్కమేన కోసమ్బకానం భిక్ఖూనం వినయనూపాయో హోతీ"తి. **విహరన్తీతి** సామగ్గిరసం అనుభవమానా విహరన్తి.

దాయపాలోతి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౨౫) అరఞ్ఞపాలో. సో అరఞ్ఞం యథా ఇచ్ఛితిచ్ఛితప్పదేసేన మనుస్సా పవిసిత్వా తత్థ పుప్ఫం వా ఫలం వా నియ్యాసం వా దబ్బసమ్భారం వా న హరన్తి, ఏవం వతియా పరిక్ఖిత్తస్స అరఞ్ఞస్స యోజితే ద్వారే నిసీదిత్వా అరఞ్ఞం రక్ఖతి, తస్మా "దాయపాలో"తి వుత్తో. **అత్తకామరూపా విహరన్తీతి** అత్తనో హితం కామయమానసభావా హుత్వా విహరన్తి. యో హి ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజిత్వాపి వేజ్జకమ్మదూతకమ్మపహిణగమనాదీనం వసేన ఏకవీసతిఅనేసనాహి జీవికం కప్పేతి, అయం న అత్తకామరూపో నామ. యో పన ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజిత్వా ఏకవీసతిఅనేసనం పహాయ చతుపారిసుద్ధిసీలే పతిట్ఠాయ బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా సప్పాయధుతఙ్గం అధిట్ఠాయ అట్ఠతింసాయ ఆరమ్మణేసు చిత్తరుచియం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా గామన్తం పహాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా విపస్సనాయ కమ్మం కురుమానో విచరతి, అయం అత్తకామో నామ. తేపి తయో కులపుత్తా ఏవరూపా అహేసుం. తేన వుత్తం "అత్తకామరూపా విహరన్తీ"తి.

మా తేసం అఫాసుమకాసీతి తేసం అఫాసుకం మా అకాసీతి భగవన్తం వారేసి. ఏవం కిరస్స అహోసి "ఇమే కులపుత్తా సమగ్గా విహరన్తి, ఏకచ్చస్స చ గతట్ఠానే భణ్డనకలహవివాదా వత్తన్తి, తిఖిణసిఙ్గో చణ్డగోణో వియ ఓవిజ్ఝన్తో విచరతి, అథేకమగ్గేన ద్విన్నం గమనం న హోతి, కదాచి అయమ్పి ఏవం కరోన్తో ఇమేసం కులపుత్తానం సమగ్గవాసం భిన్దేయ్య, పాసాదికో చ పనేస సువణ్ణవణ్ణో రసగిద్ధో మఞ్ఞే, గతకాలతో పట్ఠాయ పణీతదాయకానం అత్తనో ఉపట్ఠాకానం వణ్ణకథనాదీహి ఇమేసం కులపుత్తానం అప్పమాదవిహారం భిన్దేయ్య, వసనట్ఠానాని చాపి ఏతేసం కులపుత్తానం నిబద్ధాని పరిచ్ఛిన్నాని తిస్సోవ పణ్ణసాలా తయో చఙ్కమా తీణి దివాట్ఠానాని తీణి మఞ్చపీఠాని, అయం పన సమణో మహాకాయో వుడ్ఢతరో మఞ్ఞే భవిస్సతి, సో అకాలే ఇమే కులపుత్తే సేనాసనా వుట్ఠాపేస్సతి, ఏవం సబ్బథాపి ఏతేసం అఫాసు భవిస్సతీ"తి. తం అనిచ్ఛన్తో "మా తేసం అఫాసుమకాసీ"తి భగవన్తం వారేతి.

కిం పనేస జానన్తో వారేసి అజానన్తోతి? అజానన్తో. సమ్మాసమ్బుద్ధో హి నామ యదా అనేకభిక్ఖుసహస్సపరివారో బ్యామప్పభాయ అసీతిఅనుబ్యఞ్జనేహి ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణసిరియా చ బుద్ధానుభావం దస్సేన్తో విచరతి, తదా "కో ఏసో"తి అపుచ్ఛిత్వావ జానితబ్బో హోతి. తదా పన భగవా "మాస్సు కోచి మమ బుద్ధానుభావం అఞ్ఞాసీ"తి తథారూపేన ఇద్ధాభిసఙ్ఖారేన సబ్బమ్పి తం బుద్ధానుభావం చీవరగబ్భేన వియ పటిచ్ఛాదేత్వా వలాహకగబ్భేన పటిచ్ఛన్నో పుణ్ణచన్దో వియ సయమేవ పత్తచీవరమాదాయ అఞ్ఞాతకవేసేన అగమాసి. ఇతి తం అజానన్తోవ దాయపాలో వారేసి.

ఏతదవోచాతి థేరో కిర "మా సమణా"తి దాయపాలస్స కథం సుత్వా చిన్తేసి "మయం తయో జనా ఇధ విహరామ, అఞ్ఞో పబ్బజితో నామ నత్థి, అయఞ్చ దాయపాలో పబ్బజితేన వియ సద్ధిం కథేతి, కో ను ఖో భవిస్సతీ"తి దివాట్ఠానతో ఉట్ఠాయ ద్వారే ఠత్వా మగ్గం ఓలోకేన్తో భగవన్తం అద్దస. భగవాపి థేరస్స సహ దస్సనేనేవ సరీరోభాసం ముఞ్చి, అసీతిఅనుబ్యఞ్జనవిరాజితా బ్యామప్పభా పసారితసువణ్ణపటో వియ విరోచిత్థ. థేరో "అయం దాయపాలో ఫణకతఆసీవిసం గీవాయ గహేతుం హత్థం పసారేన్తో వియ లోకే అగ్గపుగ్గలేన సద్ధిం కథేన్తోవ న జానాతి, అఞ్ఞతరభిక్ఖునా వియ సద్ధిం కథేతీ"తి నివారేన్తో ఏతం "మావుసో, దాయపాలా"తిఆదివచనం అవోచ.

తేనుపసఙ్కమీతి కస్మా భగవతో పచ్చుగ్గమనం అకత్వావ ఉపసఙ్కమి? ఏవం కిరస్స అహోసి "మయం తయో జనా సమగ్గవాసం వసామ, సచాహం ఏకకోవ పచ్చుగ్గమనం కరిస్సామి, సమగ్గవాసో నామ న భవిస్సతి, పియమిత్తే గహేత్వావ పచ్చుగ్గమనం కరిస్సామి. యథా చ భగవా మయ్హం పియో, ఏవం సహాయానమ్పి మే పియో"తి తేహి సద్ధిం పచ్చుగ్గమనం కాతుకామో సయం అకత్వా ఉపసఙ్కమి. కేచి పన "తేసం థేరానం పణ్ణసాలద్వారే చఙ్కమనకోటియా భగవతో ఆగమనమగ్గో హోతి, తస్మా థేరో తేసం సఞ్ఞం దదమానోవ గతో"తి వదన్తి. **అభిక్కమథాతి** ఇతో ఆగచ్ఛథ. **పాదే పక్ఖాలేసీతి** వికసితపదుమసన్నిభేహి జాలహత్థేహి మణివణ్ణం ఉదకం గహేత్వా సువణ్ణవణ్ణేసు పిట్ఠిపాదేసు ఉదకం ఆసిఞ్చిత్వా పాదేన పాదం ఘంసన్తో పక్ఖాలేసి. బుద్ధానం కాయే రజోజల్లం నామ న ఉపలిమ్పతి, కస్మా పక్ఖాలేసీతి? సరీరస్స ఉతుగ్గహణత్థం తేసఞ్చ చిత్తసమ్పహంసనత్థం. అప్పేహి అభిహటేన ఉదకేన భగవా పాదే పక్ఖాలేసి, పరిభోగం అకాసీతి తేసం భిక్ఖూనం బలవసోమనస్సవసేన చిత్తం పీణితం హోతి, తస్మా పక్ఖాలేసి.

ఆయస్మన్తం అనురుద్ధం భగవా ఏతదవోచాతి సో కిర తేసం వుడ్ఢతరో, తస్స సఙ్గహే కతే సేసానం కతోవ హోతీతి థేరఞ్ఞేవ ఏతం "కచ్చి వో అనురుద్ధా"తిఆదివచనం అవోచ. **అనురుద్ధాతి** వా ఏకసేసనయేన వుత్తం విరూపేకసేసస్సపి ఇచ్ఛితబ్బత్తా, ఏవఞ్చ కత్వా బహువచననిద్దేసో చ సమత్థితో హోతి. **కచ్చీతి** పుచ్ఛనత్థే నిపాతో. **వోతి** సామివచనం. ఇదం

వుత్తం హోతి – కచ్చి అనురుద్ధా తుమ్హాకం ఖమనీయం, ఇరియాపథో వో ఖమతి, కచ్చి యాపనీయం, కచ్చి వో జీవితం యాపేతి ఘటియతి, కచ్చి పిణ్డకేన న కిలమథ, కచ్చి తుమ్హాకం సులభపిణ్డం, సమ్పత్తే వో దిస్వా మనుస్సా ఉళుఙ్కయాగుం వా కటచ్ఛుభిక్ఖం వా దాతబ్బం మఞ్ఞన్తీతి భిక్ఖాచారవత్తం పుచ్ఛతి. కస్మా? యస్మా పచ్చయేన అకిలమన్తేన సక్కా సమణధమ్మో కాతుం, వత్తమేవ వా ఏతం పబ్బజితానం.

అథ తేన పటివచనే దిన్నే “అనురుద్ధా తుమ్హే రాజపబ్బజితా మహాపుఞ్ఞా, మనుస్సా తుమ్హాకం అరఞ్ఞే వసన్తానం అదత్వా కస్స అఞ్ఞస్స దాతబ్బం మఞ్ఞిస్సన్తి, తుమ్హే పన ఏతం భుఞ్జిత్వా కిం ను ఖో మిగపోతకా వియ అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘట్టేన్తా విహరథ, ఉదాహు సామగ్గిభావో వో అత్థీ”తి సామగ్గిరసం పుచ్ఛన్తో “**కచ్చి పన వో అనురుద్ధా సమగ్గా**”తిఆదిమాహ. తత్థ **ఖీరోదకీభూతా**తి యథా ఖీరఞ్చ ఉదకఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసన్దతి, విసుం న హోతి, ఏకత్తం వియ ఉపేతి, కచ్చి ఏవం సామగ్గివసేన ఏకత్తుపగతచిత్తుప్పాదా విహరథాతి పుచ్ఛతి. **పియచక్ఖూహీ**తి మేత్తచిత్తం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా ఓలోకనతో పియభావదీపకాని చక్ఖూని పియచక్ఖూని నామ, “కచ్చి తథారూపేహి చక్ఖూహి అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సన్తా విహరథా”తి పుచ్ఛతి. **తగ్ఘా**తి ఏకంసత్థే నిపాతో, ఏకంసేన మయం భన్తేతి వుత్తం హోతి. **యథా కథం పనా**తి ఏత్థ **యథా**తి నిపాతమత్తం, **కథ**న్తి కారణపుచ్ఛా, కథం పన తుమ్హే ఏవం విహరథ, కేన కారణేన విహరథ, తం మే కారణం బ్రూహీతి వుత్తం హోతి.

మేత్తం కాయకమ్మన్తి మేత్తచిత్తవసేన పవత్తం కాయకమ్మం. **ఆవి చేవ రహో చా**తి సమ్ముఖా చేవ పరమ్ముఖా చ. ఇతరేసుపి ఏసేవ నయో. తత్థ సమ్ముఖా కాయవచీకమ్మాని సహవాసే లబ్భన్తి, ఇతరాని విప్పవాసే, మనోకమ్మం సబ్బత్థ లబ్భతి. యఞ్హి సహేవ వసన్తేసు ఏకేన మఞ్చపీఠం వా దారుభణ్డం వా మత్తికాభణ్డం వా బహి దున్నిక్ఖిత్తం హోతి, తం దిస్వా “కేనిదం వళఞ్జిత”న్తి అవఞ్ఞం అకత్వా అత్తనా దున్నిక్ఖిత్తం వియ గహేత్వా పటిసామేన్తస్స పటిజగ్గితబ్బయుత్తం వా పన ఠానం పటిజగ్గన్తస్స సమ్ముఖా మేత్తం కాయకమ్మం నామ హోతి. ఏకస్మిం పక్కన్తే తేన దున్నిక్ఖిత్తం సేనాసనపరిక్ఖారం తథేవ నిక్ఖిపన్తస్స పటిజగ్గితబ్బయుత్తం వా పన ఠానం పటిజగ్గన్తస్స పరమ్ముఖా మేత్తం కాయకమ్మం నామ హోతి. సహవసన్తస్స పన థేరేహి సద్ధిం మధురం సమ్మోదనీయకథం పటిసన్థారకథం సారణీయకథం ధమ్మకథం సరభఞ్ఞం సాకచ్ఛం పఞ్హపుచ్ఛనం పఞ్హవిస్సజ్జనన్తి ఏవమాదికరణే సమ్ముఖా మేత్తం వచీకమ్మం నామ హోతి. థేరేసు పన పక్కన్తేసు “మయ్హం పియసహాయో నన్దియత్థేరో కిమిలత్థేరో ఏవం సీలసమ్పన్నో ఏవం ఆచారసమ్పన్నో”తిఆదిగుణకథనే పరమ్ముఖా మేత్తం వచీకమ్మం నామ హోతి. “మయ్హం పియమిత్తో నన్దియత్థేరో కిమిలత్థేరో అవేరో హోతు అబ్యాపజ్జో సుఖీ”తి ఏవం సమన్నాహరతో పన సమ్ముఖాపి పరమ్ముఖాపి మేత్తం మనోకమ్మం హోతియేవ.

నానా హి ఖో నో భన్తే కాయాతి అయఞ్హి కాయో పిట్ఠం వియ మత్తికా వియ చ ఓమద్దిత్వా ఏకతో కాతుం న సక్కా. **ఏకఞ్చ పన మఞ్ఞే చిత్త**న్తి చిత్తం పన నో అత్తనో వియ అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హితభావేన అవిరోధభావేన భేదాభావేన సమగ్గభావేన ఏకమేవాతి దస్సేతి. కథం పనేతే సకం చిత్తం నిక్ఖిపిత్వా ఇతరేసం చిత్తవసేన వత్తింసూతి? ఏకస్స పత్తే మలం ఉట్ఠహతి, ఏకస్స చీవరం కిలిట్ఠం హోతి, ఏకస్స పరిభణ్డకమ్మం హోతి. తత్థ యస్స పత్తే మలం ఉట్ఠితం, తేన “మమావుసో పత్తే మలం ఉట్ఠితం, పచితుం వట్టతీ”తి వుత్తే ఇతరే “మయ్హం చీవరం కిలిట్ఠం ధోవితబ్బం, మయ్హం పరిభణ్డం కాతబ్బ”న్తి అవత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా దారూని ఆహరిత్వా భిన్దిత్వా పత్తకటాహే బహలతనుమత్తికాహి లేపం కత్వా పత్తం పచిత్వా తతో పరం చీవరం వా ధోవన్తి, పరిభణ్డం వా కరోన్తి. “మమావుసో చీవరం కిలిట్ఠం, ధోవితుం వట్టతీ”తి “మమ పణ్ణసాలా ఉక్లాపా, పరిభణ్డం కాతుం వట్టతీ”తి పఠమతరం ఆరోచితేపి ఏసేవ నయో.

ఇదాని తేసం అప్పమాదలక్ఖణం పుచ్ఛన్తో ‘‘**కచ్చి పన వో అనురుద్ధా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **వో**తి నిపాతమత్తం, పచ్చత్తవచనం వా, కచ్చి తుమ్హేతి అత్థో. **అమ్హాకన్తి** అమ్హేసు తీసు జనేసు. **పిణ్డాయ పటిక్కమతీ**తి గామే పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్చాగచ్ఛతి. **అవక్కారపాతిన్తి** అతిరేకపిణ్డపాతం అపనేత్వా ఠపనత్థాయ ఏకం సముగ్గపాతిం ధోవిత్వా ఠపేతి. **యో పచ్ఛా**తి తే కిర థేరా న ఏకతోవ భిక్ఖాచారం పవిసన్తి. ఫలసమాపత్తిరతా హేతే పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా వత్తపటిపత్తిం పూరేత్వా సేనాసనం పవిసిత్వా కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా నిసీదన్తి. తేసు యో పఠమతరం నిసిన్నో అత్తనో కాలపరిచ్ఛేదవసేన పఠమతరం ఉట్ఠాతి, సో పిణ్డాయ చరిత్వా పటినివత్తో భత్తకిచ్చట్ఠానం ఆగన్త్వా జానాతి ‘‘ద్వే భిక్ఖూ పచ్ఛతో, అహం పఠమతరం ఆగతో’’తి. అథ పత్తం పిదహిత్వా ఆసనపఞ్ఞాపనాదీని కత్వా యది పత్తే పటివీసమత్తమేవ హోతి, నిసీదిత్వా భుఞ్జతి, యది అతిరేకం హోతి, అవక్కారపాతియం పక్ఖిపిత్వా పాతిం పిధాయ భుఞ్జతి, కతభత్తకిచ్చో పత్తం ధోవిత్వా వోదకం కత్వా థవికాయ ఓసాపేత్వా పత్తచీవరం గహేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం పవిసతి.

దుతియోపి ఆగన్త్వావ జానాతి ‘‘ఏకో పఠమం ఆగతో, ఏకో పచ్ఛతో’’తి. సో సచే పత్తే భత్తం పమాణమేవ హోతి, భుఞ్జతి. సచే మన్దం, అవక్కారపాతితో గహేత్వా భుఞ్జతి. సచే అతిరేకం హోతి, అవక్కారపాతియం పక్ఖిపిత్వా పమాణమేవ భుఞ్జిత్వా పురిమత్థేరో వియ వసనట్ఠానం పవిసతి. తతియోపి ఆగన్త్వావ జానాతి ‘‘ద్వే పఠమం ఆగతా, అహం పచ్ఛిమో’’తి. సోపి దుతియత్థేరో వియ భుఞ్జిత్వా కతభత్తకిచ్చో పత్తం ధోవిత్వా వోదకం కత్వా థవికాయ ఓసాపేత్వా ఆసనాని ఉక్ఖిపిత్వా పటిసామేతి, పానీయఘటే వా పరిభోజనీయఘటే వా అవసేసఉదకం ఛడ్డేత్వా ఘటే నికుజ్జిత్వా అవక్కారపాతియం సచే అవసేసభత్తం హోతి, తం వుత్తనయేన జహిత్వా పాతిం ధోవిత్వా పటిసామేతి, భత్తగ్గం సమ్మజ్జతి, సో కచవరం ఛడ్డేత్వా సమ్మజ్జనిం ఉక్ఖిపిత్వా ఉపచికాహి ముత్తట్ఠానే ఠపేత్వా పత్తచీవరమాదాయ వసనట్ఠానం పవిసతి. ఇదం థేరానం బహివిహారే అరఞ్ఞే భత్తకిచ్చకరణట్ఠానే భోజనసాలాయ వత్తం. ఇదం సన్ధాయ ‘‘యో పచ్ఛా’’తిఆది వుత్తం.

యో పస్సతీతిఆది పన నేసం అన్తోవిహారే వత్తన్తి వేదితబ్బం. తత్థ **వచ్చఘటన్తి** ఆచమనకుమ్భిం. **రిత్తన్తి** రిత్తకం. **తుచ్ఛన్తి** తస్సేవ వేవచనం. **అవిసయ్హన్తి** ఉక్ఖిపితుం అసక్కుణేయ్యం అతిభారియం. **హత్థవికారేనా**తి హత్థసఞ్ఞాయ. తే కిర పానీయఘటాదీసు యంకిఞ్చి తుచ్ఛకం గహేత్వా పోక్ఖరణిం గన్త్వా అన్తో చ బహి చ ధోవిత్వా ఉదకం పరిస్సావేత్వా తీరే ఠపేత్వా అఞ్ఞం భిక్ఖుం హత్థవికారేన ఆమన్తేన్తి, ఓదిస్స వా అనోదిస్స వా సద్దం న కరోన్తి. కస్మా ఓదిస్స న కరోన్తి? తఞ్హి భిక్ఖుం సద్దో బాధేయ్యాతి. కస్మా అనోదిస్స న కరోన్తి? అనోదిస్స సద్దే దిన్నే ‘‘అహం పురే, అహం పురే’’తి ద్వేపి నిక్ఖమేయ్యుం. తతో ద్వీహి కత్తబ్బకమ్మే తతియస్స కమ్మచ్ఛేదో భవేయ్య. సంయతపదసద్దో పన హుత్వా అపరస్స భిక్ఖునో దివాట్ఠానసన్తికం గన్త్వా తేన దిట్ఠభావం ఞత్వా హత్థసఞ్ఞం కరోతి, తాయ సఞ్ఞాయ ఇతరో ఆగచ్ఛతి, తతో ద్వే జనా హత్థేన హత్థం సంసిబ్బన్తా ద్వీసు హత్థేసు ఠపేత్వా ఉట్ఠాపేన్తి. తం సన్ధాయాహ ‘‘**హత్థవికారేన దుతియం ఆమన్తేత్వా హత్థవిలఙ్ఘకేన ఉపట్ఠాపేమా**’’తి.

పఞ్చాహికం ఖో పనాతి చాతుద్దసే పన్నరసే అట్ఠమియన్తి ఇదం తావ పకతిధమ్మస్సవనమేవ, తం అఖణ్డం కత్వా పఞ్చమే పఞ్చమే దివసే ద్వే థేరా నాతివికాలే నహాయిత్వా అనురుద్ధత్థేరస్స వసనట్ఠానం గచ్ఛన్తి. తత్థ తయోపి నిసీదిత్వా తిణ్ణం పిటకానం అఞ్ఞతరస్మిం అఞ్ఞమఞ్ఞం పఞ్హం పుచ్ఛన్తి, అఞ్ఞమఞ్ఞం విస్సజ్జేన్తి. తేసం ఏవం కరోన్తానంయేవ అరుణం ఉగ్గచ్ఛతి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. ఏత్తావతా థేరేన భగవతా అప్పమాదలక్ఖణం పుచ్ఛితేన పమాదట్ఠానేసుయేవ అప్పమాదలక్ఖణం విస్సజ్జితం హోతి. అఞ్ఞేసఞ్హి భిక్ఖూనం భిక్ఖాచారపవిసనకాలో నిక్ఖమనకాలో నివాసనపరివత్తనం

చీవరపారుపనం అన్తోగామే పిణ్డాయ చరణం ధమ్మకథనం అనుమోదనం అన్తోగామతో నిక్ఖమిత్వా భత్తకిచ్చకరణం పత్తధోవనం పత్తఓసాపనం పత్తచీవరపటిసామనన్తి పపఞ్చకరణట్ఠానాని ఏతాని. తస్మా థేరో "అమ్హాకం ఏత్తకం ఠానం ముఞ్చిత్వా విస్సట్ఠకథాపవత్తనేన కమ్మట్ఠానే పమజ్జనట్ఠానాని, తత్థాపి మయం, భన్తే, కమ్మట్ఠానవిరుద్ధం న పటిపజ్జామా"తి అఞ్ఞేసం పమాదట్ఠానేసుయేవ సిఖాప్పత్తం అత్తనో అప్పమాదలక్ఖణం విస్సజ్జేసి. ఇమినావ ఏతాని ఠానాని ముఞ్చిత్వా అఞ్ఞత్థ విహారసమాపత్తీనం అవళఞ్జనవసేన పమాదకాలో నామ అమ్హాకం నత్థీతి దీపేతి.

పాచీనవంసదాయగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాలిలేయ్యకగమనకథావణ్ణనా

౪౬౭. **ధమ్మియా కథాయా**తి సమగ్గవాసే ఆనిసంసపటిసంయుత్తాయ ధమ్మకథాయ. **అనుపుబ్బేన** (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౩౫) **చారికం చరమానో**తి అనుక్కమేన గామనిగమపటిపాటియా చారికం చరమానో. **యేన పాలిలేయ్యకం తదవసరీ**తి ఏకకోవ యేన పాలిలేయ్యకగామో, తం అవసరి. పాలిలేయ్యకగామవాసినోపి పచ్చుగ్గన్త్వా భగవతో దానం దత్వా పాలిలేయ్యకగామస్స అవిదూరే రక్ఖితవనసణ్డో నామ అత్థి, తత్థ భగవతో పణ్ణసాలం కత్వా "ఏత్థ భగవా వసతూ"తి యాచిత్వా వాసయింసు. **భద్దసాలో**తి పన తత్థేకో మనాపో లట్ఠికో సాలరుక్ఖో. భగవా తం గామం ఉపనిస్సాయ వనసణ్డే పణ్ణసాలాయ సమీపే తస్మిం రుక్ఖమూలే విహాసి. తేన వుత్తం "**పాలిలేయ్యకే విహరతి రక్ఖితవనసణ్డే భద్దసాలమూలే**"తి.

అథ ఖో భగవతో రహోగతస్సాతిఆది భగవతో వివేకసుఖపచ్చవేక్ఖణదస్సనం. **ఆకిణ్ణో న ఫాసు విహాసి**న్తి సమ్బాధప్పత్తో ఆకిణ్ణో విహాసిం. కిం పన భగవతో సమ్బాధో అత్థి సంసగ్గో వాతి? నత్థి. న హి కోచి భగవన్తం అనిచ్ఛాయ ఉపసఙ్కమితుం సక్కోతి. దురాసదా హి బుద్ధా భగవన్తో సబ్బత్థ చ అనుపలిత్తా, హితేసితాయ పన సత్తేసు అనుకమ్పం ఉపాదాయ "ముత్తో మోచేస్సామీ"తి పటిఞ్ఞానురూపం చతురోఘనిత్థరణత్థం అట్ఠన్నం పరిసానం అత్తనో సన్తికం కాలేన కాలం ఉపసఙ్కమనం అధివాసేతి, సయఞ్చ మహాకరుణాసముస్సాహితో కాలఞ్ఞూ హుత్వా తత్థ ఉపసఙ్కమీతి ఇదం సబ్బబుద్ధానం ఆచిణ్ణం. నాయమిధ ఆకిణ్ణవిహారో అధిప్పేతో, ఇధ పన తేహి కలహకారకేహి కోసమ్బకభిక్ఖూహి సద్ధిం ఏకవిహారే వాసం విహాసి, తదా వినేతబ్బాభావతో ఆకిణ్ణవిహారం కత్వా వుత్తం "అహం ఖో పుబ్బే ఆకిణ్ణో న ఫాసు విహాసి"న్తి. తేనేవాహ "**తేహి కోసమ్బకేహి భిక్ఖూహి భణ్డనకారకేహీ**"తిఆది.

దహరపోతకేహీతి దహరేహి హత్థిపోతకేహి, యే భిఙ్కాతిపి వుచ్చన్తి. **తేహీ**తి హత్థిఆదీహి. **కద్దమోదకానీ**తి కద్దమమిస్సాని ఉదకాని. **ఓగాహా**తి ఏత్థ "ఓగాహ"న్తిపి పాళి. **అస్సా**తి హత్థినాగస్స. **ఉపనిఘంసన్తియో**తి ఘట్టేన్తియో. ఉపనిఘంసియమానోపి అత్తనో ఉళారభావేన న కుజ్ఝతి, తేన తా ఘంసన్తియేవ. **వూపకట్ఠో**తి వూపకట్ఠో దూరీభూతో.

యూథాతి హత్థిఘటాయ. **యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీ**తి సో కిర హత్థినాగో యూథవాసే ఉక్కణ్ఠితో తం వనసణ్డం పవిట్ఠో. తత్థ భగవన్తం దిస్వా ఘటసహస్సేన నిబ్బాపితసన్తాపో వియ నిబ్బుతో హుత్వా పసన్నచిత్తో భగవతో సన్తికే అట్ఠాసి, తతో పట్ఠాయ వత్తసీసే ఠత్వా భద్దసాలస్స పణ్ణసాలాయ చ సమన్తతో అప్పహరితం కత్వా సాఖాభఙ్గేన సమ్మజ్జతి, భగవతో ముఖధోవనం దేతి, నహానోదకం ఆహరతి, దన్తకట్ఠం దేతి, అరఞ్ఞతో మధురాని ఫలాఫలాని ఆహరిత్వా సత్థు ఉపనేతి. సత్థా తాని పరిభుఞ్జతి. తేన వుత్తం "**సోణ్డాయ భగవతో పానీయం పరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేతీ**"తిఆది. సో కిర సోణ్డాయ దారూని

ఆహరిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఘంసిత్వా అగ్గిం ఉట్ఠాపేత్వా దారూని జాలాపేత్వా తత్థ పాసాణఖణ్డాని తాపేత్వా తాని దణ్డకేహి వట్టేత్వా సోణ్డియం ఖిపిత్వా ఉదకస్స తత్తభావం ఇత్వా భగవతో సన్తికం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతి. భగవా "హత్థినాగో మమ నహానం ఇచ్ఛతీ"తి తత్థ గన్త్వా నహానకిచ్చం కరోతి. పానీయేపి ఏసేవ నయో. తస్మిం పన సీతలే జాతే ఉపసఙ్కమతి. తం సన్ధాయ వుత్తం **"సోణ్డాయ భగవతో పానీయం పరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేతీ"**తి.

అత్తనో చ పవివేకం విదిత్వాతి కేహిచి అనాకిణ్ణభావలద్ధం కాయవివేకం జానిత్వా. ఇతరే పన వివేకా భగవతో సబ్బకాలం విజ్జన్తియేవ. **ఇమం ఉదానం ఉదానేసీ**తి ఇమం అత్తనో హత్థినాగస్స చ వివేకాభిరతియా సమానజ్ఝాసయభావదీపనం ఉదానం ఉదానేసి.

గాథాయ పన ఏవమత్థయోజనా వేదితబ్బా (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౩౫) – **ఏతం ఈసాదన్తస్స** రథఈసాసదిసదన్తస్స హత్థినాగస్స **చిత్తం నాగేన** బుద్ధనాగస్స **చిత్తేన సమేతి** సంసన్దతి. కథం సమేతి చే? **యదేకో రమతీ వనే,** యస్మా బుద్ధనాగో "అహం ఖో పుబ్బే ఆకిణ్ణో విహాసి"న్తి పురిమం ఆకిణ్ణవిహారం జిగుచ్ఛిత్వా వివేకం ఉపబ్రూహయమానో ఇదాని యథా **ఏకో** అదుతియో **వనే** అరఞ్ఞే **రమతి** అభిరమతి, ఏవం అయమ్పి హత్థినాగో పుబ్బే అత్తనో హత్థిఆదీహి ఆకిణ్ణవిహారం జిగుచ్ఛిత్వా ఇదాని **ఏకో** అసహాయో వనే ఏకవిహారం **రమతి** అభినన్దతి, తస్మాస్స **చిత్తం నాగేన సమేతి,** తస్స చిత్తేన సమేతీతి కత్వా ఏకీభావరతియా ఏకసదిసం హోతీతి అత్థో.

పాలిలేయ్యకగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అట్ఠారసవత్థుకథావణ్ణనా

౪౭౩. యో పటిబాహేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి ఏత్థ యో సేనాసనారహస్స సేనాసనం పటిబాహతి, తస్సేవ ఆపత్తి. కలహకారకాదీనం పనేత్థ "ఓకాసో నత్థీ"తిఆదికం సఙ్ఘస్స కతికం ఆరోచేత్వా న పఞ్ఞపేన్తస్స "అహం వుడ్ఢో"తి పసయ్హ అత్తనావ అత్తనో పఞ్ఞపేత్వా గణ్హన్తం "యుత్తియా గణ్హథా"తి వత్వా వారేన్తస్స చ నత్థి ఆపత్తి. "భణ్డనకారకం నిక్కడ్ఢతీతి వచనతో కులదూసకస్స పబ్బాజనీయకమ్మానుఞ్ఞాయ చ ఇధ కలహవూపసమనత్థం ఆగతానం కోసమ్బకానమ్పి 'యథావుడ్ఢ'న్తి అవత్వా 'వివిత్తే అసతి వివిత్తం కత్వాపి దాతబ్బ'న్తి వుత్తత్తా వివిత్తం కత్వా దేన్తం పటిబాహన్తస్సేవ ఆపత్తీ"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

ఉపాలిసఙ్ఘసామగ్గీపుచ్ఛావణ్ణనా

౪౭౬. న మూలా మూలం గన్త్వాతి మూలతో మూలం అగన్త్వా. **అత్థతో అపగతా**తి సామగ్గిసఙ్ఖాతఅత్థతో అపగతా.

౪౭౭. యేన నం పచ్చత్థికా వదేయ్యుం, తం న హి హోతీతి సమ్బన్ధో. **అనపగత**న్తి కారణతో అనపేతం, సకారణన్తి వుత్తం హోతి.

ఉసూయాయాతి ఇమినా దోసాగతిగమనస్స సఙ్గహితత్తా **"అగతిగమనేనా"**తి అవసేసఅగతిగమనం దస్సితన్తి వేదితబ్బం. **అట్ఠహి దూతఙ్గేహీ**తి "సోతా చ హోతి సావేతా చ ఉగ్గహేతా చ ధారేతా చ విఞ్ఞాపేతా చ కుసలో చ

సహితాసహితదస్సనో చ అకలహకారకో చా’’తి ఏవం వుత్తేహి అట్ఠహి దూతఙ్గేహి. సేసమేత్థ పాళితో అట్ఠకథాతో చ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

కోసమ్బకక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

మహావగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

చూళవగ్గ-టీకా

౧. కమ్మక్ఖన్ధకం

తజ్జనీయకమ్మకథావణ్ణనా

౧. చూళవగ్గస్స పఠమే కమ్మక్ఖన్ధకే తావ “యట్ఠిం పవేసయ, కున్తే పవేసయా”తిఆదీసు వియ సహచరణఞాయేన “మఞ్చా ఉక్కుట్ఠిం కరోన్తీ”తిఆదీసు వియ నిస్సితేసు నిస్సయవోహారవసేన వా పణ్డుకలోహితకనిస్సితా పణ్డుకలోహితకసద్దేన వుత్తాతి ఆహ **“తేసం నిస్సితకాపి పణ్డుకలోహితకాత్వేవ పఞ్ఞాయన్తీ”**తి. **పటివదథా**తి పటివచనం దేథ.

అధమ్మకమ్మద్వాదసకకథావణ్ణనా

౪. **తీహి అఙ్గేహి సమన్నాగత**న్తి పచ్చేకం సముదితేహి వా తీహి అఙ్గేహి సమన్నాగతం. న హి తిణ్ణం ఏవ అఙ్గానం సమోధానేన అధమ్మకమ్మం హోతి, ఏకేనపి హోతియేవ. “అప్పటిఞ్ఞాయ కతం హోతీతి లజ్జిం సన్ధాయ వుత్త”న్తి **గణ్ఠిపదేసు** కథితం.

నను చ “అదేసనాగామినియా ఆపత్తియా కతం హోతీ”తి ఇదం పరతో “తీహి, భిక్ఖవే, అఙ్గేహి సమన్నాగతస్స భిక్ఖునో ఆకఙ్ఖమానో సఙ్ఘో తజ్జనీయకమ్మం కరేయ్య, అధిసీలే సీలవిపన్నో హోతీ”తి ఇమినా విరుజ్ఝతి. అదేసనాగామినిం ఆపన్నో హి “అధిసీలే సీలవిపన్నో”తి వుచ్చతీతి? తత్థ కేచి వదన్తి “తజ్జనీయకమ్మస్స హి విసేసేన భణ్డనకారకత్తం అఙ్గ'న్తి అట్ఠకథాయం వుత్తం, తం పాళియా ఆగతనిదానేన సమేతి, తస్మా సబ్బతికేసుపి భణ్డనం ఆరోపేత్వా భణ్డనపచ్చయా ఆపన్నాపత్తివసేన ఇదం కమ్మం కాతబ్బం. తస్మా 'అధిసీలే సీలవిపన్నో'తి ఏత్థాపి పుబ్బభాగే వా పరభాగే వా చోదనాసారణాదికాలే భణ్డనపచ్చయా ఆపన్నాపత్తివసేనేవ కాతబ్బం, న కేవలం సఙ్ఘాదిసేసపచ్చయా కాతబ్బ”న్తి. అపరే పన వదన్తి “అదేసనాగామినియాతి ఇదం పారాజికాపత్తింయేవ సన్ధాయ వుత్తం, న సఙ్ఘాదిసేసం. అట్ఠకథాయం పన 'అదేసనాగామినియాతి పారాజికాపత్తియా వా సఙ్ఘాదిసేసాపత్తియా వా'తి వుత్తం. తత్థ సఙ్ఘాదిసేసాపత్తియా వాతి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం, 'అధిసీలే సీలవిపన్నో'తి చ ఇదం సఙ్ఘాదిసేసంయేవ సన్ధాయ వుత్తం, న పారాజికం. తస్మా పారాజికాపత్తిపచ్చయా న తజ్జనీయకమ్మం కాతబ్బం పయోజనాభావా, సఙ్ఘాదిసేసపచ్చయా కాతబ్బన్తి అయమత్థో సిద్ధో హోతి. సుక్కపక్ఖే 'దేసనాగామినియా ఆపత్తియా కతం హోతీ'తి ఇమినా విరుజ్ఝతీతి చే? న ఏకేన పరియాయేన సఙ్ఘాదిసేసస్సపి దేసనాగామినీవోహారసమ్భవతో”తి, తం యుత్తం వియ దిస్సతి.

నప్పటిప్పస్సమ్భేతబ్బఅట్ఠారసకకథావణ్ణనా

౮. **లోమం పాతేన్తీ**తిఆది సమ్మావత్తనాయ పరియాయవచనం.

నియస్సకమ్మకథావణ్ణనా

౧౧. నియస్సకమ్మే **“నిస్సాయ తే వత్థబ్బ**న్తి గరునిస్సయం సన్ధాయ వుత్తం, న ఇతర”న్తి **కేనచి** లిఖితం. **గణ్ఠిపదే** పన “నియస్సకమ్మం యస్మా బాలవసేన కరీయతి, తస్మా నిస్సాయ వత్థబ్బన్తి నిస్సయం గాహాపేతబ్బో”తి వుత్తం, వీమంసిత్వా

యుత్తతరం గహేతబ్బం. **అపిస్సూతి** ఏత్థ **సు**ఇతి నిపాతమత్తం, భిక్ఖూ అపి నిచ్చబ్యావటా హోన్తీతి వుత్తం హోతి.

పబ్బాజనీయకమ్మకథావణ్ణనా

౨౮. పబ్బాజనీయకమ్మే **తేన హి, భిక్ఖవే, సఙ్ఘో పబ్బాజనీయకమ్మం పటిప్పస్సమ్భేతూతి** ఇదం తేసు విబ్భమన్తేసుపి పక్కమన్తేసుపి సమ్మావత్తన్తేయేవ సన్ధాయ వుత్తం.

పటిసారణీయకమ్మకథావణ్ణనా

౩౩. సుధమ్మవత్థుస్మిం **మచ్ఛికాసణ్డేతి** ఏవంనామకే నగరే. తత్థ కిర (ధ. ప. అట్ఠ. ౧.౭౩ చిత్తగహపతివత్థు) చిత్తో గహపతి పఞ్చవగ్గియానం అబ్భన్తరం మహానామత్థేరం పిణ్డాయ చరమానం దిస్వా తస్స ఇరియాపథే పసీదిత్వా పత్తం ఆదాయ గేహం పవేసేత్వా భోజేత్వా భత్తకిచ్చావసానే ధమ్మకథం సుణన్తో సోతాపత్తిఫలం పత్వా అచలసద్ధో హుత్వా అమ్బాటకవనం నామ అత్తనో ఉయ్యానం సఙ్ఘారామం కాతుకామో థేరస్స హత్థే ఉదకం పాతేత్వా నియ్యాతేసి. తస్మిం ఖణే “పతిట్ఠితం బుద్ధసాసన”న్తి ఉదకపరియన్తం కత్వా మహాపథవీ కమ్పి, మహాసేట్ఠి ఉయ్యానే మహావిహారం కారేసి. తత్థాయం సుధమ్మో భిక్ఖు ఆవాసికో అహోసి. తం సన్ధాయ వుత్తం **‘‘ఆయస్మా సుధమ్మో మచ్ఛికాసణ్డే చిత్తస్స గహపతినో ఆవాసికో హోతీ’’**తిఆది. తత్థ **ధువభత్తికోతి** నిచ్చభత్తికో.

అపరేన సమయేన చిత్తస్స గుణకథం సుత్వా భిక్ఖుసహస్సేన సద్ధిం ద్వే అగ్గసావకా తస్స సఙ్గహం కత్తుకామా మచ్ఛికాసణ్డం అగమంసు. తం సన్ధాయ వుత్తం **‘‘తేన ఖో పన సమయేన సమ్బహులా థేరా’’**తిఆది. చిత్తో గహపతి తేసం ఆగమనం సుత్వా అద్ధయోజనమత్తం పచ్చుగ్గన్త్వా తే ఆదాయ అత్తనో విహారం పవేసేత్వా ఆగన్తుకవత్తం కత్వా “భన్తే, థోకం ధమ్మకథం సోతుకామోమ్హీ”తి ధమ్మసేనాపతిం యాచి. అథ నం థేరో “ఉపాసక, అద్ధానేనామ్హా కిలన్తరూపా, అపిచ థోకం సుణాహీ”తి తస్స ధమ్మకథం కథేసి. తేన వుత్తం **‘‘ఏకమన్తం నిసిన్నం ఖో చిత్తం గహపతిం ఆయస్మా సారిపుత్తో ధమ్మియా కథాయ సన్దస్సేసీ’’**తిఆది. సో థేరస్స ధమ్మకథం సుణన్తోవ అనాగామిఫలం పాపుణి.

౪౧. **నాసక్ఖి చిత్తం గహపతిం ఖమాపేతున్తి** సో తత్థ గన్త్వా “గహపతి, మయ్హమేవ సో దోసో , ఖమాహి మే”తి వత్వాపి “నాహం ఖమామీ”తి తేన పటిక్ఖిత్తో మఙ్కుభూతో తం ఖమాపేతుం నాసక్ఖి. పునదేవ సత్థు సన్తికం పచ్చాగమాసి. సత్థా “నాస్స ఉపాసకో ఖమిస్సతీ”తి జానన్తోపి “మానథద్ధో ఏస తింసయోజనం గన్త్వావ పచ్చాగచ్ఛతూ”తి ఖమనుపాయం అనాచిక్ఖిత్వావ ఉయ్యోజేసి. అథస్స పున ఆగతకాలే నిహతమానస్స అనుదూతం దత్వా “గచ్ఛ, ఇమినా సద్ధిం గన్త్వా ఉపాసకం ఖమాపేహీ”తి వత్వా “సమణేన నామ ‘మయ్హం విహారో, మయ్హం నివాసట్ఠానం, మయ్హం ఉపాసకో, మయ్హం ఉపాసికా’తి మానం వా ఇస్సం వా కాతుం న వట్టతి. ఏవం కరోన్తస్స హి ఇచ్ఛామానాదయో కిలేసా వడ్ఢన్తీ”తి ఓవదన్తో –

> “అసన్తం భావనమిచ్ఛేయ్య, పురేక్ఖారఞ్చ భిక్ఖుసు;
> ఆవాసేసు చ ఇస్సరియం, పూజా పరకులేసు చ.
>
> “మమేవ కత మఞ్ఞన్తు, గిహీ పబ్బజితా ఉభో;
> మమేవాతివసా అస్సు, కిచ్చాకిచ్చేసు కిస్మిచి;

ఇతి బాలస్స సఙ్కప్పో, ఇచ్ఛా మానో చ వడ్ఢతీ"తి. (ధ॰ ప॰ ౭౩-౭౪) –

ధమ్మపదే ఇమా గాథా అభాసి.

సుధమ్మత్థేరోపి ఇమం ఓవాదం సుత్వా సత్థారం వన్దిత్వా ఉట్ఠాయాసనా పదక్ఖిణం కత్వా తేన అనుదూతేన భిక్ఖునా సద్ధిం గన్త్వా ఉపాసకస్స చక్ఖుపథే ఆపత్తిం పటికరిత్వా ఉపాసకం ఖమాపేసి. సో ఉపాసకేన "ఖమామహం భన్తే, సచే మయ్హం దోసో అత్థి, ఖమథ మే"తి పటిఖమాపితో సత్థారా దిన్నఓవాదే ఠత్వా కతిపాహేనేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి.

ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖేపనీయకమ్మకథావణ్ణనా

౫౦. తస్సా అదస్సనేయేవ కమ్మం కాతబ్బన్తి తస్సా అదస్సనేయేవ ఉక్ఖేపనీయకమ్మం కాతబ్బం. తజ్జనీయాదికమ్మం పన ఆపత్తిం ఆరోపేత్వా తస్సా అదస్సనే అప్పటికమ్మే వా భణ్డనకారకాదిఅఙ్గేహి కాతబ్బం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

కమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. పారివాసికక్ఖన్ధకం

పారివాసికవత్తకథావణ్ణనా

౭౫. పారివాసికక్ఖన్ధకే **నవకతరం పారివాసిక**న్తి అత్తనో నవకతరం పారివాసికం. పారివాసికస్స హి అత్తనో నవకతరం పారివాసికం ఠపేత్వా అఞ్ఞో మూలాయపటికస్సనారహమానత్తారహమానత్తచారికఅబ్భానారహోపి పకతత్తట్ఠానేయేవ తిట్ఠన్తి. తేనాహ ''**అన్తమసో మూలాయపటికస్సనారహాదీనమ్పీ**''తి. పాదే ఘంసన్తి ఏతేనాతి **పాదఘంసనం,** సక్ఖరకథలాది. ''అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిస్సో పాదఘంసనియో సక్ఖరం కథలం సముద్దఫేణక''న్తి (చూళవ. ౨౬౯) హి వుత్తం. **సద్ధివిహారికాదీనమ్పి సాదియన్తస్సాతి** సద్ధివిహారికానమ్పి అభివాదనాదిం సాదియన్తస్స. ''మా మం గామప్పవేసనం ఆపుచ్ఛథా''తి వుత్తే అనాపుచ్ఛాపి గామం పవిసితుం వట్టతి. **యో యో వుడ్ఢో**తి పారివాసికేసు భిక్ఖూసు యో యో వుడ్ఢో. **నవకతరస్స సాదితు**న్తి పారివాసికనవకతరస్స అభివాదనాదిం సాదితుం.

తత్థేవాతి సబ్బనవకట్ఠానేయేవ. **అత్తనో పాళియా పవారేతబ్బ**న్తి అత్తనో వస్సగ్గేన పత్తపాళియా పవారేతబ్బం, న పన సబ్బేసు పవారితేసూతి అత్థో. **యది పన న గణ్హాతి న విస్సజ్జేతీ**తి యది పురిమదివసే అత్తనో న గణ్హాతి గహేత్వా చ న విస్సజ్జేతి. **చతుస్సాలభత్త**న్తి భోజనసాలాయం పటిపాటియా దియ్యమానభత్తం. **హత్థపాసే ఠితేనా**తి దాయకస్స హత్థపాసే ఠితేన.

౭౬. అఞ్ఞో సామణేరో న గహేతబ్బోతి ఉపజ్ఝాయేన హుత్వా అఞ్ఞో సామణేరో న గహేతబ్బో. **ఉపజ్ఝం దత్వా గహితసామణేరాపీ**తి పకతత్తకాలే ఉపజ్ఝం దత్వా గహితసామణేరాపి. లద్ధసమ్ముతికేన ఆణత్తోపి గరుధమ్మేహి అఞ్ఞేహి వా ఓవదితుం లభతీతి ఆహ ''**పటిబలస్స వా భిక్ఖుస్స భారో కాతబ్బో**''తి. ఆగతా భిక్ఖునియో వత్తబ్బాతి సమ్బన్ధో. **సవచనీయ**న్తి సదోసం . **జేట్ఠకట్ఠానం న కాతబ్బ**న్తి పధానట్ఠానం న కాతబ్బం. కిం తన్తి ఆహ ''**పాతిమోక్ఖుద్దేసకేన వా**''తిఆది.

రజేహి హతా ఉపహతా భూమి ఏతిస్సాతి **రజోహతభూమి,** రజోకిణ్ణభూమీతి అత్థో. **పచ్చయ**న్తి వస్సావాసికలాభం సన్ధాయ వుత్తం. **ఏకపస్సే ఠత్వా**తి పాళిం విహాయ భిక్ఖూనం పచ్ఛతో ఠత్వా. **సేనాసనం న లభతీ**తి సేయ్యాపరియన్తభాగితాయ వస్సగ్గేన గణ్హితుం న లభతి. **అస్సా**తి భవేయ్య. ''ఆగన్తుకేన ఆరోచేతబ్బం, ఆగన్తుకస్స ఆరోచేతబ్బ''న్తి అవిసేసేన వుత్తత్తా సచే ద్వే పారివాసికా గతట్ఠానే అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సన్తి, ఉభోహిపి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఆరోచేతబ్బం. యథా బహి దిస్వా ఆరోచితస్స భిక్ఖునో విహారం ఆగతే పున ఆరోచనకిచ్చం నత్థి, ఏవం అఞ్ఞం విహారం గతేనపి తత్థ పుబ్బే ఆరోచితస్స పున ఆరోచనకిచ్చం నత్థీతి వదన్తి.

౮౧. అవిసేసేనాతి పారివాసికస్స ఉక్ఖిత్తకస్స చ అవిసేసేన. **ఓబద్ధ**న్తి పలిబుద్ధం.

౮౩. సహవాసోతి వుత్తప్పకారే ఛన్నే పకతత్తేన భిక్ఖునా సద్ధిం సయనమేవ అధిప్పేతం, న సేసఇరియాపథకప్పనం. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

పారివాసికక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. సముచ్చయక్ఖన్ధకం

సుక్కవిస్సట్ఠికథావణ్ణనా

౯౭. సముచ్చయక్ఖన్ధకే **వుత్తనయేన వత్తం సమాదాతబ్బన్తి** పారివాసికక్ఖన్ధకవణ్ణనాయం వుత్తనయేన ద్వీహి పదేహి ఏకేన వా సమాదాతబ్బం. **వేదియామీతి** చిత్తేన సమ్పటిచ్ఛిత్వా సుఖం అనుభవామి, న తప్పచ్చయా అహం దుక్ఖితోతి అధిప్పాయో. **వుత్తనయేనేవ సఙ్ఘమజ్ఝే నిక్ఖిపితబ్బన్తి** పారివాసికక్ఖన్ధకే వుత్తనయేన "మానత్తం నిక్ఖిపామి, వత్తం నిక్ఖిపామీ"తి ఇమేహి ద్వీహి ఏకేన వా నిక్ఖిపితబ్బం. **తస్స ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బన్తి** అనారోచనేన వత్తభేదదుక్కటపరిమోచనత్థం వుత్తం. **ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వాతి** భిక్ఖూనం సజ్ఝాయనసద్దసవనూపచారవిజహనత్థం వుత్తం, **మహామగ్గతో ఓక్కమ్మాతి** మగ్గప్పటిపన్నభిక్ఖూనం ఉపచారవిజహనత్థం, **గుమ్బేన వా వతియా వా పటిచ్ఛన్నట్ఠానేతి** దస్సనూపచారవిజహనత్థం. అనిక్ఖిత్తవత్తేన అన్తోఉపచారగతానం సబ్బేసమ్పి ఆరోచేతబ్బత్తా **"అయం నిక్ఖిత్తవత్తస్స పరిహారో"**తి వుత్తం. తత్థ **నిక్ఖిత్తవత్తస్సాతి** వత్తం నిక్ఖిపిత్వా పరివసన్తస్సాతి అత్థో. అయం పనేత్థ థేరస్స అధిప్పాయో – వత్తం నిక్ఖిపిత్వా పరివసన్తస్స ఉపచారగతానం సబ్బేసం ఆరోచనకిచ్చం నత్థి, దిట్ఠరూపానం సుతసద్దానం ఆరోచేతబ్బం, అదిట్ఠఅసుతానమ్పి అన్తోద్వాదసహత్థగతానం ఆరోచేతబ్బం. ఇదం వత్తం నిక్ఖిపిత్వా పరివసన్తస్స లక్ఖణన్తి.

పరివాసకథావణ్ణనా

౧౦౨. "సతియేవ అన్తరాయే అన్తరాయికసఞ్ఞీ ఛాదేతి, అచ్ఛన్నా హోతి. అన్తరాయికస్స పన అనన్తరాయికసఞ్ఞాయ ఛాదయతో అచ్ఛన్నావా"తిపి పాఠో. **అవేరీతి** హితకామో. **ఉద్ధస్తే అరుణేతి** ఉట్ఠితే అరుణే. **సుద్ధస్స సన్తికేతి** సభాగసఙ్ఘాదిసేసం అనాపన్నస్స సన్తికే. **వత్థున్తి** అసుచిమోచనాదివీతిక్కమం.

సుక్కవిస్సట్ఠీతి వత్థు చేవ గోత్తఞ్చాతి సుక్కవిస్సట్ఠీతి ఇదం అసుచిమోచనలక్ఖణస్స వీతిక్కమస్స పకాసనతో వత్థు చేవ హోతి, సజాతియసాధారణవిజాతియవినివత్తసభావాయ సుక్కవిస్సట్ఠియా ఏవ పకాసనతో గోత్తఞ్చ హోతీతి అత్థో. గం తాయతీతి హి గోత్తం. **సఙ్ఘాదిసేసోతి నామఞ్చేవ ఆపత్తి చాతి సఙ్ఘాదిసేసోతి** తేన తేన వీతిక్కమేన ఆపన్నస్స ఆపత్తినికాయస్స నామప్పకాసనతో నామఞ్చేవ హోతి ఆపత్తిసభాగత్తా ఆపత్తి చ.

తదనురూపం కమ్మవాచం కత్వా మానత్తం దాతబ్బన్తి –

> "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అయం ఇత్థన్నామో భిక్ఖు ఏకం ఆపత్తిం ఆపజ్జి సఞ్చేతనికం సుక్కవిస్సట్ఠిం ఏకాహపటిచ్ఛన్నం, సో సఙ్ఘం ఏకిస్సా ఆపత్తియా సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిస్సట్ఠియా ఏకాహపటిచ్ఛన్నాయ ఏకాహపరివాసం యాచి. సఙ్ఘో ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో ఏకిస్సా ఆపత్తియా సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిస్సట్ఠియా ఏకాహపటిచ్ఛన్నాయ ఏకాహపరివాసం అదాసి. సో పరివుత్థపరివాసో. అయం ఇత్థన్నామో భిక్ఖు ఏకం ఆపత్తిం ఆపజ్జి సఞ్చేతనికం సుక్కవిస్సట్ఠిం అప్పటిచ్ఛన్నం, సో సఙ్ఘం తాసం ఆపత్తీనం సఞ్చేతనికానం సుక్కవిస్సట్ఠీనం పటిచ్ఛన్నాయ చ అప్పటిచ్ఛన్నాయ చ ఛారత్తం మానత్తం యాచతి. యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్లం, సఙ్ఘో ఇత్థన్నామస్స

భిక్ఖునో ద్విన్నం ఆపత్తీనం సఞ్చేతనికానం సుక్కవిస్సట్ఠీనం పటిచ్ఛన్నాయ చ అప్పటిచ్ఛన్నాయ చ ఛారత్తం మానత్తం దదేయ్య, ఏసా ఞత్తి.

సుణాతు మే, భన్తే…పే॰… సో పరివుత్థపరివాసో. అయం ఇత్థన్నామో భిక్ఖు ఏకం ఆపత్తిం ఆపజ్జి సఞ్చేతనికం సుక్కవిస్సట్ఠిం అప్పటిచ్ఛన్నం, సో సఙ్ఘం తాసం…పే॰… యాచతి. సఙ్ఘో ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో ద్విన్నం ఆపత్తీనం సఞ్చేతనికానం సుక్కవిస్సట్ఠీనం పటిచ్ఛన్నాయ చ అప్పటిచ్ఛన్నాయ చ ఛారత్తం మానత్తం దేతి. యస్సాయస్మతో ఖమతి ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో ద్విన్నం ఆపత్తీనం సఞ్చేతనికానం సుక్కవిస్సట్ఠీనం పటిచ్ఛన్నాయ చ అప్పటిచ్ఛన్నాయ చ ఛారత్తం మానత్తస్స దానం, సో తుణ్హస్స. యస్స నక్ఖమతి, సో భాసేయ్య.

దుతియమ్పి ఏతమత్థం వదామి…పే॰… తతియమ్పి ఏతమత్థం వదామి…పే॰…

దిన్నం సఙ్ఘేన ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో ద్విన్నం ఆపత్తీనం సఞ్చేతనికానం సుక్కవిస్సట్ఠీనం పటిచ్ఛన్నాయ చ అప్పటిచ్ఛన్నాయ చ ఛారత్తం మానత్తం, ఖమతి సఙ్ఘస్స, తస్మా తుణ్హీ. ఏవమేతం ధారయామీతి –

ఏవం కమ్మవాచం కత్వా మానత్తం దాతబ్బం. చిణ్ణమానత్తస్స చ ఇమినావ నయేన కమ్మవాచం యోజేత్వా అబ్భానం కాతబ్బం.

అఞ్ఞస్మిన్తి సుద్ధన్తపరివాసవసేన ఆపత్తివుట్ఠానతో అఞ్ఞస్మిం. దససతం ఆపత్తియో రత్తిసతం ఛాదయిత్వాతి యోజేతబ్బం.

పరివాసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అత్తనో సీమం సోధేత్వా విహారసీమాయాతి విహారే బద్ధసీమమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **విహారూపచారతోపి ద్వే లేడ్డుపాతా అతిక్కమితబ్బాతి** భిక్ఖువిహారం సన్ధాయ వదతి గామూపచారాతిక్కమేనేవ భిక్ఖునీవిహారూపచారాతిక్కమస్స సిద్ధత్తా. **విహారస్స చాతి** భిక్ఖువిహారస్స. **గామస్సాతి న వుత్త**న్తి గామస్స ఉపచారం ముఞ్చితుం వట్టతీతి న వుత్తం, తస్మా గామూపచారేపి వట్టతీతి అధిప్పాయో.

తత్థేవ ఠానం పచ్చాసీసన్తీతి భిక్ఖూనం ఠానం పచ్చాసీసన్తి. **పరివాసవత్తాదీన**న్తి పరివాసనిస్సయపటిప్పస్సద్ధిఆదీనం. **యుత్తతరం దిస్సతీతి** ఇమినా అనిక్ఖిత్తవత్తభిక్ఖునా వియ భిక్ఖునియాపి అన్తోఉపచారసీమగతానంయేవ ఆరోచేతబ్బం, న గామే ఠితానమ్పి గన్త్వా ఆరోచేతబ్బన్తి దీపేతి. **తస్మిం గామేతి** యస్మిం గామే భిక్ఖునుపస్సయో హోతి, తస్మిం గామే. **బహి ఉపచారసీమాయ ఠత్వాతి** ఉపచారసీమతో బహి ఠత్వా. **సమ్మన్నిత్వా దాతబ్బాతి** ఏత్థ సమ్మన్నిత్వా దిన్నాయ సహవాసేపి రత్తిచ్ఛేదో న హోతి.

పటిచ్ఛన్నపరివాసకథావణ్ణనా

౧౦౮. **విసుం మానత్తం చరితబ్బ**న్తి మూలాయపటికస్సనం అకత్వా విసుం కమ్మవాచాయ మానత్తం గహేత్వా చరితబ్బం.

సుక్కవిస్సట్ఠికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అగ్ఘసమోధానపరివాసకథావణ్ణనా

౧౩౪. ఏకాపత్తిమూలకన్తి “ఏకా ఆపత్తి ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నా, ఏకా ఆపత్తి ద్వీహప్పటిచ్ఛన్నా”తిఆదినా వుత్తనయం సన్ధాయ వదతి. **ఆపత్తివడ్ఢనకన్తి** “ఏకా ఆపత్తి ఏకాహప్పటిచ్ఛన్నా, ద్వే ఆపత్తియో ద్వీహప్పటిచ్ఛన్నా”తిఆదినా వుత్తం ఆపత్తివడ్ఢనకనయం సన్ధాయ.

ద్వేభిక్ఖువారఏకాదసకాదికథావణ్ణనా

౧౮౧. థుల్లచ్చయాదీహి మిస్సకన్తి ఏకవత్థుమ్హి పుబ్బభాగే ఆపన్నథుల్లచ్చయదుక్కటేహి మిస్సకం. **మక్ఖధమ్మో** నామ ఛాదేతుకామతా.

౧౮౨. సమ్బహులా సఙ్ఘాదిసేసా ఆపత్తియో ఆపజ్జతి పరిమాణమ్పీతిఆది జాతివసేనేకవచనం, భావనపుంసకనిద్దేసో వా. సేసమేత్థ పాళితో అట్ఠకథాతో చ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

సముచ్చయక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సమథక్ఖన్ధకం

సమ్ముఖావినయకథావణ్ణనా

౧౮౭. సమథక్ఖన్ధకే **సఞ్ఞాపేతీ**తి ఏత్థ **సం**-సద్దూపపదో **ఞా**-సద్దో తోసనవిసిట్ఠే అవబోధనే వత్తతీతి ఆహ ''**పరితోసేత్వా జానాపేతీ**''తి.

సతివినయాదికథావణ్ణనా

౧౯౫-౨౦౦. దేసనామత్తమేవేతన్తి ''పఞ్చిమానీ''తి ఏతం దేసనామత్తం. సతివేపుల్లప్పత్తస్స ఖీణాసవస్స దాతబ్బో వినయో **సతివినయో**. అమూళ్హస్స దాతబ్బో వినయో **అమూళ్హవినయో**. పటిఞ్ఞాతేన కరణం **పటిఞ్ఞాతకరణం**.

౨౧౨. తిణవత్థారకసదిసత్తాతి తంసదిసతాయ తబ్బోహారోతి దస్సేతి యథా ''ఏస బ్రహ్మదత్తో''తి.

అధికరణకథావణ్ణనా

౨౧౬. వివాదాధికరణస్స కిం మూలన్తిఆదీసు **వివాదమూలానీ**తి వివాదస్స మూలాని. **కోధనో**తి కుజ్ఝనలక్ఖణేన కోధేన సమన్నాగతో. **ఉపనాహీ**తి వేరఅప్పటినిస్సగ్గలక్ఖణేన ఉపనాహేన సమన్నాగతో. **అగారవో**తి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౩౨౩; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౪౪) గారవవిరహితో. **అప్పతిస్సో**తి అప్పతిస్సయో అనీచవుత్తి. ఏత్థ పన యో భిక్ఖు సత్థరి ధరమానే తీసు కాలేసు ఉపట్ఠానం న యాతి, సత్థరి అనుపాహనే చఙ్కమన్తే సఉపాహనో చఙ్కమతి, నీచే చఙ్కమే చఙ్కమన్తే ఉచ్చే చఙ్కమతి, హేట్ఠా వసన్తే ఉపరి వసతి, సత్థు దస్సనట్ఠానే ఉభో అంసే పారుపతి, ఛత్తం ధారేతి, ఉపాహనం ధారేతి, నహాయతి, ఉచ్చారం వా పస్సావం వా కరోతి, పరినిబ్బుతే వా పన చేతియం వన్దితుం న గచ్ఛతి, చేతియస్స పఞ్ఞాయనట్ఠానే సత్థుదస్సనట్ఠానే వుత్తం సబ్బం కరోతి, అఞ్ఞేహి చ భిక్ఖూహి ''కస్మా ఏవం కరోసి, న ఇదం వట్టతి, సమ్మాసమ్బుద్ధస్స నామ లజ్జితుం వట్టతీ''తి వుత్తే ''తుణ్హీ హోహి, బుద్ధో బుద్ధోతి వదసి, కిం బుద్ధో నామా''తి భణతి, అయం **సత్థరి అగారవో** నామ.

యో పన ధమ్మసవనే సఙ్ఘుట్ఠే సక్కచ్చం న గచ్ఛతి, సక్కచ్చం ధమ్మం న సుణాతి, నిద్దాయతి వా సల్లపన్తో వా నిసీదతి, సక్కచ్చం న గణ్హాతి న వాచేతి, ''కిం ధమ్మే అగారవం కరోసీ''తి వుత్తే ''తుణ్హీ హోహి, ధమ్మో ధమ్మోతి వదసి, కిం ధమ్మో నామా''తి వదతి, అయం **ధమ్మే అగారవో** నామ. యో పన థేరేన భిక్ఖునా అనజ్ఝిట్ఠో ధమ్మం దేసేతి ఉద్దిసతి పఞ్హం కథేతి, వుడ్ఢే భిక్ఖూ ఘట్టేన్తో గచ్ఛతి తిట్ఠతి నిసీదతి, దుస్సపల్లత్థికం వా హత్థపల్లత్థికం వా కరోతి, సఙ్ఘమజ్ఝే ఉభో అంసే పారుపతి, ఛత్తుపాహనం ధారేతి, ''భిక్ఖుసఙ్ఘస్స లజ్జితుం వట్టతీ''తి వుత్తేపి ''తుణ్హీ హోహి, సఙ్ఘో సఙ్ఘోతి వదసి, కిం సఙ్ఘో, మిగసఙ్ఘో అజసఙ్ఘో''తిఆదీని వదతి, అయం **సఙ్ఘే అగారవో** నామ. ఏకభిక్ఖుస్మిమ్పి హి అగారవే కతే సఙ్ఘే కతోయేవ హోతి. తిస్సో సిక్ఖా పన అపూరయమానో **సిక్ఖాయ న పరిపూరకారీ** నామ.

అహితాయ దుక్ఖాయ దేవమనుస్సానన్తి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౩౨౫; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౪౨; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౬.౩౬) ఏకస్మిం విహారే ద్విన్నం భిక్ఖూనం ఉప్పన్నవివాదో కథం దేవమనుస్సానం అహితాయ దుక్ఖాయ సంవత్తతి? కోసమ్బకక్ఖన్ధకే వియ హి ద్వీసు భిక్ఖూసు వివాదం ఆపన్నేసు తస్మిం విహారే తేసం అన్తేవాసికా వివదన్తి, తేసం ఓవాదం గణ్హన్తో భిక్ఖునిసఙ్ఘో

వివదతి, తతో తేసం ఉపట్ఠాకా వివదన్తి, అథ మనుస్సానం ఆరక్ఖదేవతా ద్వే కోట్ఠాసా హోన్తి. తత్థ ధమ్మవాదీనం ఆరక్ఖదేవతా ధమ్మవాదినియో హోన్తి, అధమ్మవాదీనం అధమ్మవాదినియో. తతో ఆరక్ఖదేవతానం మిత్తా భుమ్మదేవతా భిజ్జన్తి. ఏవం పరమ్పరాయ యావ బ్రహ్మలోకా ఠపేత్వా అరియసావకే సబ్బే దేవమనుస్సా ద్వే కోట్ఠాసా హోన్తి. ధమ్మవాదీహి పన అధమ్మవాదినోవ బహుతరా హోన్తి. తతో "యం బహుకేహి గహితం, తం తచ్ఛ"న్తి ధమ్మం విస్సజ్జేత్వా బహుతరా అధమ్మం గణ్హన్తి. తే అధమ్మం పురక్ఖత్వా విహరన్తా అపాయేసు నిబ్బత్తన్తి. ఏవం ఏకస్మిం విహారే ద్విన్నం భిక్ఖూనం ఉప్పన్నో వివాదో బహూనం అహితాయ దుక్ఖాయ హోతి. **అజ్ఝత్తం వా**తి అత్తని వా అత్తనో పరిసాయ వా. **బహిద్ధా వా**తి పరస్మిం వా పరస్స పరిసాయ వా. **ఆయతిం అనవస్సవాయా**తి ఆయతిం అనుప్పాదాయ.

మక్ఖీతి పరేసం గుణమక్ఖనలక్ఖణేన మక్ఖేన సమన్నాగతో. **పళాసీ**తి యుగగ్గాహలక్ఖణేన పళాసేన సమన్నాగతో. **ఇస్సుకీ**తి పరసక్కారాదీనం ఇస్సాయనలక్ఖణాయ ఇస్సాయ సమన్నాగతో. **మచ్ఛరీ**తి ఆవాసమచ్ఛరియాదీహి సమన్నాగతో. **సఠో**తి కేరాటికో. **మాయావీ**తి కతపాపపటిచ్ఛాదకో. **పాపిచ్ఛో**తి అసన్తసమ్భావనిచ్ఛకో దుస్సీలో. **మిచ్ఛాదిట్ఠీ**తి నత్థికవాదీ అహేతుకవాదీ అకిరియవాదీ. **సన్దిట్ఠిపరామాసీ**తి సయం దిట్ఠమేవ పరామసతి గణ్హాతి. **ఆధానగ్గాహీ**తి దళ్హగ్గాహీ. **దుప్పటినిస్సగ్గీ**తి న సక్కా హోతి గహితం నిస్సజ్జాపేతుం. ఏత్థ చ **కోధనో హోతి ఉపనాహీ**తిఆదినా పుగ్గలాధిట్ఠాననయేన కోధూపనాహాదయో అకుసలధమ్మా వివాదమూలానీతి దస్సితాని, తథా **దుట్ఠచిత్తా వివదన్తీ**తిఆదినా లోభదోసమోహా. **అదుట్ఠచిత్తా వివదన్తీ**తిఆదినా చ అలోభాదయో వివాదమూలానీతి దస్సితాని.

౨౧౭. **దుబ్బణ్ణో**తి పంసుపిసాచకో వియ ఝామఖాణువణ్ణో. **దుద్దస్సికో**తి విజాతమాతుయాపి అమనాపదస్సనో. **ఓకోటిమకో**తి లకుణ్డకో. **కాణో**తి ఏకక్ఖికాణో వా ఉభయక్ఖికాణో వా. **కుణీ**తి ఏకహత్థకుణీ వా ఉభయహత్థకుణీ వా. **ఖఞ్జో**తి ఏకపాదఖఞ్జో వా ఉభయపాదఖఞ్జో వా. **పక్ఖహతో**తి హతపక్ఖో పీఠసప్పీ.

౨౨౦. **వివాదాధికరణం కుసలం అకుసలం అబ్యాకత**న్తి వివాదాధికరణం కిం కుసలం అకుసలం ఉదాహు అబ్యాకతన్తి పుచ్ఛతి. **వివాదాధికరణం సియా కుసల**న్తిఆది విస్సజ్జనం. ఏస నయో సేసేసుపి. వివదన్తి ఏతేనాతి **వివాదో**తి ఆహ ''**యేన వివదన్తి, సో చిత్తుప్పాదో వివాదో**''తి. కథం పన సో చిత్తుప్పాదో అధికరణం నామాతి ఆహ ''**సమథేహి చ అధికరణీయతాయ అధికరణ**''న్తి, సమథేహి సమేతబ్బతాయ అధికరణన్తి అత్థో. వివాదహేతుభూతస్స హి చిత్తుప్పాదస్స వూపసమేన తప్పభవస్స సద్దస్సపి వూపసమో హోతీతి చిత్తుప్పాదస్స సమథేహి అధికరణీయతా పరియాయో సమ్భవతి.

౨౨౨. **ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకత**న్తి అయం వికప్పో పణ్ణత్తివజ్జంయేవ సన్ధాయ వుత్తో, న లోకవజ్జన్తి దస్సేతుం ''**సన్ధాయభాసితవసేనా**''తిఆదిమాహ. కస్మా పనేత్థ సన్ధాయభాసితవసేన అత్థో వేదితబ్బోతి ఆహ ''**యస్మిం హీ**''తిఆది. **పథవీఖణనాదికే**తి ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన భూతగామపాతబ్యతాదిపణ్ణత్తివజ్జం సిక్ఖాపదం సఙ్గణ్హాతి. యో వినయే అపకతఞ్ఞుతాయ వత్థుసీసేన సమ్ముఞ్జనిఆదినా పథవీఖణనాదీని కరోతి, తదా తస్సుప్పన్నచిత్తం సన్ధాయ వుత్తం ''**కుసలచిత్తం అఙ్గం హోతీ**''తి. **అఙ్గం హోతీ**తి చ వత్థుసీసేన కరోన్తస్సపి "ఇమం పథవిం ఖణామీ"తిఆదినా వీతిక్కమజాననవసేన పవత్తత్తా తం కుసలచిత్తం ఆపత్తాధికరణం, కుసలచిత్తం ఆపత్తియా కారణం హోతీతి అత్థో. న హి వీతిక్కమం అజానన్తస్స పథవీఖణనాదీసు ఆపత్తి సమ్భవతి. **తస్మిం సతీ**తి తస్మిం కుసలచిత్తే ఆపత్తిభావేన గహితే సతీతి అధిప్పాయో. **తస్మా**తి యస్మా కుసలచిత్తే ఆపత్తిభావేన గహితే సతి "నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి న సక్కా వత్తుం, తస్మా. **నయిదం అఙ్గప్పహోనకచిత్తం సన్ధాయ వుత్త**న్తి "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకతం, నత్థి

ఆపత్తాధికరణం కుసల”న్తి ఇదం ఆపత్తిసముట్ఠాపకభావేన అఙ్గప్పహోనకం ఆపత్తియా కారణభూతం చిత్తం సన్ధాయ న వుత్తం. కిం పన సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ **“ఇదం పనా”**తిఆది. భిక్ఖుమ్హి కమ్మట్ఠానగతచిత్తేన నిపన్నే నిద్దాయన్తే వా మాతుగామో చే సేయ్యం కప్పేతి, తస్మిం ఖణే సేయ్యాకారేన వత్తమానరూపమేవ ఆపత్తి, న కుసలాదివసప్పవత్తం చిత్తన్తి ఆహ **“అసఞ్చిచ్చ…పే.… సహసేయ్యాదివసేన ఆపజ్జతో** (పరి॰ ౩౨౩ అత్థతో సమానం) **అబ్యాకతం హోతీ**”తి. తస్మిఞ్హి ఖణే ఉట్ఠాతబ్బే జాతే అనుట్ఠానతో తదాకారపవత్తో రూపక్ఖన్ధోవ ఆపత్తి.

“ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో కుసలచిత్తో వా ఆపజ్జతి అకుసలాబ్యాకతచిత్తో వా”తి వచనతో కుసలమ్పి ఆపత్తాధికరణం సియాతి చే? న. యో హి ఆపత్తిం ఆపజ్జతీతి వుచ్చతి, సో తీసు చిత్తేసు అఞ్ఞతరచిత్తసమఙ్గీ హుత్వా ఆపజ్జతి, న అఞ్ఞథాతి దస్సనత్థం **“కుసలచిత్తో వా”**తిఆది వుత్తం. అయఞ్హేత్థ అత్థో – పథవీఖణనాదీసు కుసలచిత్తక్ఖణే వీతిక్కమాదివసేన పవత్తరూపసమ్భవతో కుసలచిత్తో వా తథాపవత్తరూపసఙ్ఖాతం అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతి, తథా అబ్యాకతచిత్తో వా అబ్యాకతరూపసఙ్ఖాతం అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతి. పాణాతిపాతాదిం అకుసలచిత్తో వా అకుసలాపత్తిం ఆపజ్జతి, రూపం పనేత్థ అబ్బోహారికం. సుపినన్తే చ పాణాతిపాతాదిం కరోన్తో సహసేయ్యాదివసేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తిం ఆపజ్జన్తో అకుసలచిత్తో అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతీతి.

కుసలచిత్తం ఆపజ్జేయ్యాతి ఏళకలోమం గహేత్వా కమ్మట్ఠానమనసికారేన తియోజనం అతిక్కమన్తస్స పణ్ణత్తిం అజానిత్వా పదసో ధమ్మం వాచేన్తస్స చ ఆపజ్జితబ్బాపత్తియా కుసలచిత్తం ఆపజ్జేయ్య. **న చ తత్థ విజ్జమానమ్పి కుసలచిత్తం ఆపత్తియా అఙ్గ**న్తి తస్మిం విజ్జమానమ్పి కుసలచిత్తం ఆపత్తియా అఙ్గం న హోతి, సయం ఆపత్తి న హోతీతి అత్థో. **చలితప్పవత్తాన**న్తి చలితానం పవత్తానఞ్చ. చలితో కాయో, పవత్తా వాచా. **అఞ్ఞతరమేవ అఙ్గ**న్తి కాయవాచానం అఞ్ఞతరమేవ ఆపత్తీతి అత్థో. **తఞ్చ రూపక్ఖన్ధపరియాపన్నత్తా అబ్యాకత**న్తి ఇమినా అబ్యాకతమాపత్తాధికరణం, నాఞ్ఞన్తి దస్సేతి.

యది ఏవం “సాపత్తికస్స, భిక్ఖవే, నిరయం వా వదామి తిరచ్ఛానయోనిం వా”తి వచనతో అబ్యాకతస్సపి విపాకధమ్మతా ఆపజ్జేయ్యాతి? నాపజ్జేయ్య. అసఞ్చిచ్చ ఆపన్నా హి ఆపత్తియో యావ సో న జానాతి, తావ అనన్తరాయకరా, జానిత్వా ఛాదేన్తో పన ఛాదనప్పచ్చయా అఞ్ఞం దుక్కటసఙ్ఖాతం అకుసలమాపత్తాధికరణమాపజ్జతి, తఞ్చ అకుసలసభావత్తా సగ్గమోక్ఖానం అన్తరాయకరణన్తి సాపత్తికస్స అపాయగామితా వుత్తా. అబ్యాకతం పన ఆపత్తాధికరణం అవిపాకధమ్మమేవాతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. తేనేవ **పోరాణగణ్ఠిపదేసు**పి “పుథుజ్జనో కల్యాణపుథుజ్జనో సేక్ఖో అరహాతి చత్తారో పుగ్గలే దస్సేత్వా తేసు అరహతో ఆపత్తాధికరణం అబ్యాకతమేవ, తథా సేక్ఖానం, తథా కల్యాణపుథుజ్జనస్స అసఞ్చిచ్చ వీతిక్కమకాలే అబ్యాకతమేవ. ఇతరస్స అకుసలమ్పి హోతి అబ్యాకతమ్పి. యస్మా చస్స సఞ్చిచ్చ వీతిక్కమకాలే అకుసలమేవ హోతి, తస్మా వుత్తం ‘నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల’న్తి. సబ్బత్థ ఏవం అబ్యాకతన్తి విపాకాభావమత్తం సన్ధాయ వుత్త”న్తి లిఖితం. యఞ్చ ఆపత్తాధికరణం అకుసలం, తమ్పి దేసితం వుట్ఠితం వా అనన్తరాయకరం. యథా హి అరియూపవాదకమ్మం అకుసలమ్పి సమానం అచ్చయం దేసేత్వా ఖమాపనేన పయోగసమ్పత్తిపటిబాహితత్తా అవిపాకధమ్మతం ఆపన్నం అహోసికమ్మం హోతి, ఏవమిదమ్పి దేసితం వుట్ఠితం వా పయోగసమ్పత్తిపటిబాహితత్తా అవిపాకధమ్మతాయ అహోసికమ్మభావేన అనన్తరాయకరం జాతం. తేనేవ “సాపత్తికస్స, భిక్ఖవే, నిరయం వా వదామి తిరచ్ఛానయోనిం వా”తి సాపత్తికస్సేవ అపాయగామితా వుత్తా.

అధికరణవూపసమనసమథకథావణ్ణనా

౨౨౮. వివాదసఙ్ఖాతే అత్థే పచ్చత్థికా **అత్థపచ్చత్థికా**.

౨౨౯. **సమ్ముఖావినయస్మిన్తి** సమ్ముఖావినయభావే.

౨౩౦. **అన్తరేనాతి** కారణేన.

౨౩౧. ఉబ్బాహికాయ ఖీయనకే పాచిత్తి న వుత్తా తత్థ ఛన్దదానస్స నత్థితాయ.

౨౩౬. **తస్స ఖో తన్తి** ఏత్థ **ఖో తన్తి** నిపాతమత్తం.

౨౩౮. "కా చ తత్థ తస్సపాపియసికాయా"తి పోత్థకేసు లిఖన్తి. "కా చ తస్సపాపియసికా"తి ఏవం పనేత్థ పాఠో వేదితబ్బో.

౨౪౨. **కిచ్చాధికరణం ఏకేన సమథేన సమ్మతీతి** ఏత్థ "కిచ్చమేవ కిచ్చాధికరణ"న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౫-౮౬) వచనతో అపలోకనకమ్మాదీనమేతం అధివచనం. తం వివాదాధికరణాదీని వియ సమథేహి సమేతబ్బం న హోతి, కిన్తు సమ్ముఖావినయేన సమ్పజ్జతి, తస్మా **సమ్మతీతి** ఏత్థ సమ్పజ్జతీతి అత్థో గహేతబ్బో. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

సమథక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకం

ఖుద్దకవత్థుకథావణ్ణనా

౨౪౩. ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకే **అట్ఠపదాకారేనా**తి అట్ఠపదఫలకాకారేన, జూతఫలకసదిసన్తి వుత్తం హోతి. **మల్లకమూలసణ్ఠానేనా**తి ఖేళమల్లకమూలసణ్ఠానేన.

౨౪౫. **ముత్తోలమ్బకాదీన**న్తి **ఆది**-సద్దేన కుణ్డలాదిం సఙ్గణ్హాతి. **పలమ్బకసుత్త**న్తి యఞ్ఞోపచితాకారేన ఓలమ్బకసుత్తం.

౨౪౬. **చిక్కలేనా**తి సిలేసేన.

౨౪౯. **సాధుగీత**న్తి అనిచ్చతాదిపటిసంయుత్తగీతం.

౨౪౯. **చతురస్సేన వత్తేనా**తి పరిపుణ్ణేన ఉచ్చారణవత్తేన. తరఙ్గవత్తాదీనం ఉచ్చారణవిధానాని నట్ఠప్పయోగాని. **బాహిరలోమి**న్తి భావనపుంసకనిద్దేసో, యథా తస్స ఉణ్ణపావారస్స బహిద్ధా లోమాని దిస్సన్తి, తథా ధారేన్తస్స దుక్కటన్తి వుత్తం హోతి.

౨౫౧. **ఇమాని చత్తారి అహిరాజకులానీ**తి (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪.౬౭) ఇదం దట్ఠవిసే సన్ధాయ వుత్తం. యే హి కేచి దట్ఠవిసా, సబ్బే తే ఇమేసం చతున్నం అహిరాజకులానం అబ్భన్తరగతావ హోన్తి. **అత్తగుత్తియా**తి అత్తనో గుత్తత్థాయ. **అత్తరక్ఖాయా**తి అత్తనో రక్ఖణత్థాయ. **అత్తపరిత్తంకాతు**న్తి అత్తనో పరిత్తాణత్థాయ అత్తపరిత్తం నామ కాతుం అనుజానామీతి అత్థో.

ఇదాని యథా తం పరిత్తం కాతబ్బం, తం దస్సేతుం ''**ఏవఞ్చ పన భిక్ఖవే**''తిఆదిమాహ. తత్థ (జా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧౦౫) **విరూపక్ఖేహీ**తి విరూపక్ఖనాగకులేహి. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. సహయోగే చేతం కరణవచనం, ఏతేహి సహ మయ్హం మిత్తభావోతి వుత్తం హోతి **అపాదకేహీ**తి అపాదకసత్తేహి. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **సబ్బే సత్తా**తి ఇతో పుబ్బే ఏత్తకేన ఠానేన ఓదిస్సకమేత్తం కథేత్వా ఇదాని అనోదిస్సకమేత్తం కథేతుం ఇదమారద్ధం. తత్థ **సత్తా పాణా భూతా**తి సబ్బానేతాని పుగ్గలవేవచనానేవ. **భద్రాని పస్సన్తూ**తి భద్రాని ఆరమ్మణాని పస్సన్తు. **మా కఞ్చి పాపమాగమా**తి కఞ్చి సత్తం పాపకం లామకం మా ఆగచ్ఛతు.

అప్పమాణో బుద్ధోతి ఏత్థ **బుద్ధో**తి బుద్ధగుణా వేదితబ్బా, తే హి అప్పమాణా నామ. సేసద్వయేసుపి ఏసేవ నయో, **పమాణవన్తానీ**తి గుణప్పమాణేన యుత్తాని. **ఉణ్ణనాభీ**తి లోమసనాభికో మక్కటకో. **సరబూ**తి ఘరగోళికా. **కతా మే రక్ఖా కతం మే పరిత్త**న్తి మయా ఏత్తకస్స జనస్స రక్ఖా చ పరిత్తాణఞ్చ కతం. **పటిక్కమన్తు భూతానీ**తి సబ్బేపి మే కతపరిత్తాణా సత్తా అపగచ్ఛన్తు, మా మం విహేఠయింసూతి అత్థో. **సోహ**న్తి యస్స మమ ఏతేహి సబ్బేహిపి మేత్తం, సో అహం భగవతో నమో కరోమి, విపస్సిఆదీనఞ్చ సత్తన్నం సమ్మాసమ్బుద్ధానం నమో కరోమీతి సమ్బన్ధో.

అఞ్ఞమ్హి ఛేతబ్బమ్హీతి రాగానుసయం సన్ధాయ వదతి. **తాదిసం వా దుక్ఖ**న్తి ముట్ఠిఆదీహి దుక్ఖం ఉప్పాదేన్తస్స.

౨౩౨. జాలాని పరిక్ఖిపాపేత్వాతి పరిస్సయమోచనత్థఞ్చేవ పమాదేన గళితానం ఆభరణాదీనం రక్ఖణత్థఞ్చ జాలాని కరణ్డకాకారేన పరిక్ఖిపాపేత్వా. **చన్దనగణ్ఠి ఆగన్త్వా జాలే లగ్గాతి** ఏకో కిర రత్తచన్దనరుక్ఖో గఙ్గాయ ఉపరితీరే జాతో గఙ్గోదకేన ధోతమూలో పతిత్వా తత్థ తత్థ పాసాణేసు సమ్భిజ్జమానో విప్పకిరి. తతో ఏకా ఘటప్పమాణా ఘటికా పాసాణేసు ఘంసియమానా ఉదకఊమీహి పోథియమానా మట్ఠా హుత్వా అనుపుబ్బేన వుయ్హమానా సేవాలపరియోనద్ధా ఆగన్త్వా తస్మిం జాలే లగ్గి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **లేఖన్తి** లిఖితగహితం చుణ్ణం. **ఉడ్డిత్వాతి** వేళుపరమ్పరాయ ఉద్ధం పాపేత్వా, ఉట్ఠాపేత్వాతి వుత్తం హోతి. **ఓహరతూతి** ఇద్ధియా ఓతారేత్వా గణ్హాతు.

పూరణకస్సపాదయో **ఛ సత్థారో**. తత్థ (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౫౧-౧౫౨; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౧౨) **పూరణోతి** తస్స సత్థుపటిఞ్ఞస్స నామం. **కస్సపోతి** గోత్తం. సో కిర అఞ్ఞతరస్స కులస్స ఏకూనదాససతం పూరయమానో జాతో. తేనస్స “పూరణో”తి నామం అకంసు. మఙ్గలదాసత్తా చస్స కతం “దుక్కట”న్తి వత్తా నత్థి, అకతం వా “న కత”న్తి . సో “కిమహం ఏత్థ వసామీ”తి పలాయి. అథస్స చోరా వత్థాని అచ్ఛిన్దింసు. సో పణ్ణేన వా తిణేన వా పటిచ్ఛాదేతుమ్పి అజానన్తో జాతరూపేనేవ ఏకం గామం పావిసి. మనుస్సా తం దిస్వా “అయం సమణో అరహా అప్పిచ్ఛో, నత్థి ఇమినా సదిసో”తి పూవభత్తాదీని గహేత్వా ఉపసఙ్కమన్తి. సో “మయ్హం సాటకం అనివత్థభావేన ఇదం ఉప్పన్న”న్తి తతో పట్ఠాయ సాటకం లభిత్వాపి న నివాసేసి, తదేవ పబ్బజ్జం అగ్గహేసి. తస్స సన్తికే అఞ్ఞేపి అఞ్ఞేపీతి పఞ్చసతా మనుస్సా పబ్బజింసు. ఏవమయం గణాచరియో హుత్వా “సత్థా”తి లోకే పాకటో అహోసి.

మక్ఖలీతి తస్స నామం. గోసాలాయ జాతత్తా **గోసాలోతి** దుతియనామం. తం కిర సకద్దమాయ భూమియా తేలఘటం గహేత్వా గచ్ఛన్తం “తాత మా ఖలీ”తి సామికో ఆహ. సో పమాదేన ఖలిత్వా పతిత్వా సామికస్స భయేన పలాయితుం ఆరద్ధో. సామికో ఉపధావిత్వా సాటకకణ్ణే అగ్గహేసి, సో సాటకం ఛడ్డేత్వా అచేలకో హుత్వా పలాయి. సేసం పూరణసదిసమేవ.

అజితోతి తస్స నామం. కేసకమ్బలం ధారేతీతి **కేసకమ్బలో**. ఇతి నామద్వయం సంసన్దిత్వా “అజితో కేసకమ్బలో”తి వుచ్చతి. తత్థ **కేసకమ్బలో** నామ మనుస్సానం కేసేహి కతకమ్బలో. తతో పటికిట్ఠతరం వత్థం నామ నత్థి. యథాహ “సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, యాని కానిచి తన్తావుతానం వత్థానం, కేసకమ్బలో తేసం పటికిట్ఠో అక్ఖాయతి. కేసకమ్బలో, భిక్ఖవే, సీతే సీతో ఉణ్హే ఉణ్హో దుబ్బణ్ణో దుగ్గన్ధో దుక్ఖసమ్ఫస్సో”తి (అ॰ ని॰ ౩.౧౩౮).

పకుధోతి తస్స నామం. **కచ్చాయనోతి** గోత్తం. ఇతి నామగోత్తం సంసన్దిత్వా “పకుధో కచ్చాయనో”తి వుచ్చతి. సీతూదకపటిక్ఖిత్తకో ఏస, వచ్చం కత్వాపి ఉదకకిచ్చం న కరోతి, ఉణ్హోదకం వా కఞ్జియం వా లభిత్వా కరోతి, నదిం వా మగ్గోదకం వా అతిక్కమ్మ “సీలం మే భిన్న”న్తి వాలికథూపం కత్వా సీలం అధిట్ఠాయ గచ్ఛతి. ఏవరూపనిస్సిరికలద్ధికో ఏస.

సఞ్చయోతి తస్స నామం. బేలట్ఠస్స పుత్తో **బేలట్ఠపుత్తో**. “అమ్హాకం గణ్ఠనకిలేసో పలిబున్ధనకిలేసో నత్థి, కిలేసగణ్ఠిరహితా మయ”న్తి ఏవంవాదితాయ లద్ధనామవసేన **నిగణ్ఠో**. నాటస్స పుత్తోతి **నాటపుత్తో**.

పిణ్డోలభారద్వాజోతి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౩౮) పిణ్డం ఉలమానో పరియేసమానో పబ్బజితోతి **పిణ్డోలో**. సో కిర పరిజిణ్ణభోగో బ్రాహ్మణో హుత్వా మహన్తం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స లాభసక్కారం దిస్వా పిణ్డత్థాయ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితో. సో మహన్తం కపల్లపత్తం “పత్త”న్తి గహేత్వా చరతి, కపల్లపూరం యాగుం పివతి, భత్తం భుఞ్జతి, పూవఖజ్జకఞ్చ ఖాదతి. అథస్స మహగ్ఘసభావం సత్థు

ఆరోచయింసు. సత్థా తస్స పత్తత్థవికం నానుజాని. థేరో హేట్ఠామఞ్చే పత్తం నికుజ్జిత్వా ఠపేతి. సో ఠపేన్తోపి ఘంసేన్తోవ పణామేత్వా ఠపేతి, గణ్హన్తోపి ఘంసేన్తోవ ఆకడ్ఢిత్వా గణ్హాతి. తం గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే ఘంసనేన పరిక్ఖీణం నాళికోదనమత్తస్సేవ గణ్హనకం జాతం. తతో సత్థు ఆరోచేసుం. అథస్స సత్థా పత్తత్థవికం అనుజాని. థేరో అపరేన సమయేన ఇన్ద్రియభావనం భావేన్తో అగ్గఫలే అరహత్తే పతిట్ఠాసి. ఇతి సో పుబ్బే సవిసేసం పిణ్డత్థాయ ఉలతీతి **పిణ్డోలో**. గోత్తేన పన **భారద్వాజోతి** ఉభయం ఏకతో కత్వా "పిణ్డోలభారద్వాజో"తి వుచ్చతి.

"అథ ఖో ఆయస్మా పిణ్డోలభారద్వాజో...పే.... ఏతదవోచా"తి కస్మా ఏవమాహంసు? సో కిర (ధ. ప. అట్ఠ. ౨.౧౮౦ దేవోరోహణవత్థు) సేట్ఠి నేవ సమ్మాదిట్ఠి, న మిచ్ఛాదిట్ఠి, మజ్ఝత్తధాతుకో. సో చిన్తేసి "మయ్హం గేహే చన్దనం బహు, కిం ను ఖో ఇమినా కరిస్సామీ"తి. అథస్స ఏతదహోసి "ఇమస్మిం లోకే 'మయం అరహన్తో, మయం అరహన్తో'తి వత్తారో బహూ, అహం ఏకం అరహన్తమ్పి న జానామి, గేహే భమం యోజేత్వా పత్తం లిఖాపేత్వా సిక్కాయ ఠపేత్వా వేళుపరమ్పరాయ సట్ఠిహత్థమత్తే ఆకాసే ఓలమ్బాపేత్వా 'సచే అరహా అత్థి, ఆకాసేనాగన్త్వా గణ్హాతూ'తి వక్ఖామి. యో తం గహేస్సతి, తస్స సపుత్తదారో సరణం గమిస్సామీ"తి. సో చిన్తితనియామేనేవ పత్తం లిఖాపేత్వా వేళుపరమ్పరాయ ఉస్సాపేత్వా "యో ఇమస్మిం లోకే అరహా, సో ఆకాసేన ఆగన్త్వా ఇమం పత్తం గణ్హాతూ"తి ఆహ.

తదా ఛ సత్థారో "అమ్హాకం ఏస అనుచ్ఛవికో, అమ్హాకమేవ నం దేహీ"తి వదింసు. సో "ఆకాసేనాగన్త్వా గణ్హథా"తి ఆహ. ఛట్ఠే దివసే నిగణ్ఠో నాటపుత్తో అన్తేవాసికే పేసేసి "గచ్ఛథ సేట్ఠిం ఏవం వదేథ 'అమ్హాకం ఆచరియస్సేవ అనుచ్ఛవికో, మా అప్పమత్తకస్స కారణా ఆకాసేన ఆగమనం కరి, దేహి కిర తే పత్త'న్తి". తే గన్త్వా సేట్ఠిం తథా వదింసు. సేట్ఠి "ఆకాసేనాగన్త్వా గణ్హితుం సమత్థోవ గణ్హాతూ"తి ఆహ. నాటపుత్తో సయం గన్తుకామో హుత్వా అన్తేవాసికానం సఞ్ఞం అదాసి "అహం ఏకం హత్థఞ్చ పాదఞ్చ ఉక్ఖిపిత్వా ఉప్పతితుకామో వియ భవిస్సామి, తుమ్హే మం 'ఆచరియ కిం కరోథ, దారుమయపత్తస్స కారణా పటిచ్ఛన్నం అరహత్తగుణం మహాజనస్స మా దస్సయిత్థా'తి వత్వా మం హత్థేసు చ పాదేసు చ గహేత్వా ఆకడ్ఢన్తా భూమియం పాతేయ్యాథా"తి. సో తత్థ గన్త్వా సేట్ఠిం ఆహ "మహాసేట్ఠి అయం పత్తో అఞ్ఞేసం నానుచ్ఛవికో, మా తే అప్పమత్తకస్స కారణా మమ ఆకాసే ఉప్పతనం రుచ్చి, దేహి మే పత్త"న్తి. భన్తే, ఆకాసేన ఉప్పతిత్వావ గణ్హథాతి. తతో నాటపుత్తో "తేన హి అపేథ అపేథా"తి అన్తేవాసికే అపనేత్వా "ఆకాసే ఉప్పతిస్సామీ"తి ఏకం హత్థఞ్చ పాదఞ్చ ఉక్ఖిపి. అథ నం అన్తేవాసికా "ఆచరియ, కిం నామేతం కరోథ, ఛవస్స దారుమయపత్తస్స కారణా పటిచ్ఛన్నగుణేన తుమ్హేహి మహాజనస్స దస్సితేన కో అత్థో"తి తం హత్థపాదేసు గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా భూమియం పాతేసుం. సో సేట్ఠిం ఆహ "మహాసేట్ఠి, ఇమే మే ఉప్పతితుం న దేన్తి, దేహి మే పత్త"న్తి. ఉప్పతిత్వావ గణ్హథ భన్తేతి. ఏవం తిత్థియా ఛ దివసాని వాయమిత్వాపి పత్తం న లభింసుయేవ.

అథ సత్తమే దివసే ఆయస్మతో చ మోగ్గల్లానస్స ఆయస్మతో చ పిణ్డోలభారద్వాజస్స "రాజగహే పిణ్డాయ చరిస్సామా"తి గన్త్వా ఏకస్మిం పిట్ఠిపాసాణే ఠత్వా చీవరం పారుపనకాలే ధుత్తకా కథం సముట్ఠాపేసుం "హమ్భో పుబ్బే ఛ సత్థారో 'మయం అరహన్తామ్హా'తి విచరింసు, రాజగహసేట్ఠినో పన అజ్జ సత్తమో దివసో పత్తం ఉస్సాపేత్వా ఠపయతో 'సచే అరహా అత్థి, ఆకాసేనాగన్త్వా గణ్హాతూ'తి వదన్తస్స, ఏకోపి 'అహం అరహా'తి ఆకాసే ఉప్పతన్తో నత్థి, అజ్జ నో లోకే అరహన్తానం నత్థిభావో ఞాతో"తి. తం కథం సుత్వా ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానో ఆయస్మన్తం పిణ్డోలభారద్వాజం ఆహ "సుతం తే, ఆవుసో భారద్వాజ, ఇమేసం వచనం, ఇమే బుద్ధసాసనం పరిగ్గణ్హన్తా వియ వదన్తి, త్వఞ్చ మహిద్ధికో మహానుభావో, గచ్ఛేతం పత్తం

ఆకాసేన గన్త్వా గణ్హాహీ"తి. "ఆవుసో మోగ్గల్లాన, త్వం 'ఇద్ధిమన్తానం అగ్గో'తి పాకటో, త్వం ఏతం గణ్హ, తయి పన అగ్గణ్హన్తే అహం గణ్హిస్సామీ"తి ఆహ. అథ ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానో "గణ్హావుసో"తి ఆహ. ఇతి తే లోకస్స అరహన్తేహి అసుఞ్ఞభావదస్సనత్థం ఏవమాహంసు.

తిక్ఖత్తుం రాజగహం అనుపరియాయీతి తిక్ఖత్తుం రాజగహం అనుగన్త్వా పరిబ్భమి. "సత్తక్ఖత్తు"న్తిపి వదన్తి. థేరో కిర అభిఞ్ఞాపాదకం ఝానం సమాపజ్జిత్వా ఉట్ఠాయ తిగావుతం పిట్ఠిపాసాణం అన్తన్తేన పరిచ్ఛిన్దన్తో తూలపిచు వియ ఆకాసే ఉట్ఠాపేత్వా రాజగహనగరస్స ఉపరి సత్తక్ఖత్తుం అనుపరియాయి. సో తిగావుతప్పమాణస్స నగరస్స అపిధానం వియ పఞ్ఞాయి. నగరవాసినో "పాసాణో నో అవత్థరిత్వా గణ్హాతీ"తి భీతా సుప్పాదీని మత్థకే కత్వా తత్థ తత్థ నిలీయింసు. సత్తమే వారే థేరో పిట్ఠిపాసాణం భిన్దిత్వా అత్తానం దస్సేతి. మహాజనో థేరం దిస్వా "భన్తే పిణ్డోలభారద్వాజ, తవ పాసాణం గాళ్హం కత్వా గణ్హ, మా నో సబ్బే నాసయీ"తి ఆహ. థేరో పాసాణం పాదన్తేన ఖిపిత్వా విస్సజ్జేసి. సో గన్త్వా యథాఠానేయేవ పతిట్ఠాసి. థేరో సేట్ఠిస్స గేహమత్థకే అట్ఠాసి. తం దిస్వా సేట్ఠి ఉరేన నిపజ్జిత్వా "ఓతర సామీ"తి వత్వా ఆకాసతో ఓతిణ్ణం థేరం నిసీదాపేత్వా పత్తం గహేత్వా చతుమధురపుణ్ణం కత్వా థేరస్స అదాసి. థేరో పత్తం గహేత్వా విహారాభిముఖో పాయాసి. అథస్స యే అరఞ్ఞగతా పాటిహారియం నాద్దసంసు, తే సన్నిపతిత్వా "భన్తే, అమ్హాకమ్పి పాటిహారియం దస్సేహీ"తి థేరం అనుబన్ధింసు. సో తేసం తేసం పాటిహారియం దస్సేన్తో విహారం అగమాసి. సత్థా తం అనుబన్ధిత్వా ఉన్నాదేన్తస్స మహాజనస్స సద్దం సుత్వా "ఆనన్ద, కస్సేసో సద్దో"తి పుచ్ఛి. తేన వుత్తం **''అస్సోసి ఖో భగవా...పే.... కిం ను ఖో సో, ఆనన్ద, ఉచ్చాసద్దో మహాసద్దో''**తి.

వికుబ్బనిద్ధియా పాటిహారియం పటిక్ఖిత్తన్తి ఏత్థ **వికుబ్బనిద్ధి** నామ "సో పకతివణ్ణం విజహిత్వా కుమారకవణ్ణం వా దస్సేతి నాగవణ్ణం వా, వివిధమ్పి సేనాబ్యూహం దస్సేతీ"తి (పటి॰ మ॰ ౩.౧౩) ఏవమాగతా పకతివణ్ణవిజహనవికారవసేన పవత్తా ఇద్ధి. **అధిట్ఠానిద్ధి** పన "పకతియా ఏకో బహుకం ఆవజ్జతి సతం వా సహస్సం వా సతసహస్సం వా, ఆవజ్జిత్వా ఞాణేన అధిట్ఠాతి 'బహుకో హోమీ'"తి (పటి॰ మ॰ ౩.౧౦ దసఇద్ధినిద్దేస) ఏవం విభజిత్వా దస్సితా అధిట్ఠానవసేన నిప్ఫన్నా ఇద్ధి.

౨౫౩-౨౫౪. న అచ్ఛుపియన్తీతి న సుఫస్సితాని హోన్తి. **రూపకాకిణ్ణానీ**తి ఇత్థిరూపాదీహి ఆకిణ్ణాని. **భూమిఆధారకే**తి వలయాధారకే. **దారుఆధారకదణ్డాధారకేసూ**తి ఏకదారునా కతఆధారకే బహూహి దణ్డకేహి కతఆధారకే వాతి అత్థో, తీహి దణ్డేహి కతో పన న వట్టతి. **భూమియం పన నిక్కుజ్జిత్వా ఏకమేవ ఠపేతబ్బ**న్తి ఏత్థ ద్వే ఠపేన్తేన ఉపరి ఠపితపత్తం ఏకేన పస్సేన భూమియం ఫుసాపేత్వా ఠపేతుం వట్టతీతి వదన్తి. **ఆలిన్దకమిడ్ఢికాదీన**న్తి పముఖమిడ్ఢికానం. **పరివత్తిత్వా తత్థేవ పతిట్ఠాతీ**తి ఏత్థ "పరివత్తిత్వా తతియవారే తత్థేవ మిడ్ఢియా పతిట్ఠాతీ"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **పరిభణ్డం** నామ గేహస్స బహి కుట్టపాదస్స థిరభావత్థం కతా తనుకమిడ్ఢికా వుచ్చతి. **తనుకమిడ్ఢికాయా**తి ఖుద్దకమిడ్ఢికాయ. మిడ్ఢన్తేపి ఆధారకే ఠపేతుం వట్టతి. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఆధారక"న్తి హి వచనతో మిడ్ఢాదీసు యత్థ కత్థచి ఆధారకం ఠపేత్వా తత్థ పత్తం ఠపేతుం వట్టతి ఆధారకే ఠపనోకాసస్స అనియమితత్తాతి వదన్తి. "పత్తమాళో నామ వట్టేత్వా పత్తానం అగమనత్థం వట్టం వా చతురస్సం వా ఇట్ఠకాదీహి పరిక్ఖిపిత్వా కతో"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

౨౩౫. **ఘటికన్తి** ఉపరి యోజితం అగ్గళం. **తావకాలికం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ**తి సకిదేవ గహేత్వా తేన ఆమిసం పరిభుఞ్జిత్వా ఛడ్డేతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో. **ఘటికటాహే**తి భాజనకపాలే. **అభుం మే**తి ఏత్థ భవతీతి **భూ**, వడ్ఢి. న భూతి **అభూ**, అవడ్ఢి. భయవసేన పన సా ఇత్థీ "అభు"న్తి ఆహ, వినాసో మయ్హన్తి అత్థో. **ఛవసీసస్స పత్త**న్తి ఛవసీసమయం పత్తం. పకతివికారసమ్బన్ధే చేతం సామివచనం, అభేదేపి వా భేదూపచారేనాయం వోహారో "సిలాపుత్తకస్స సరీర"న్తిఆదీసు వియ.

చబ్బేత్వాతి ఖాదిత్వా. **ఏకం ఉదకగణ్డుసం గహేత్వా**తి వామహత్థేనేవ పత్తం ఉక్ఖిపిత్వా ముఖేన గణ్డుసం గహేత్వా. **ఉచ్ఛిట్ఠహత్థేనా**తి సామిసేన హత్థేన. **ఏత్తావతా**తి ఏకగణ్డుసగహణమత్తేన. **లుఞ్చిత్వా**తి తతో మంసం ఉద్ధరిత్వా. ఏతేసు సబ్బేసు పణ్ణత్తిం జానాతు వా మా వా, ఆపత్తియేవ.

౨౩౬. **కిణ్ణచుణ్ణేనా**తి సురాకిణ్ణచుణ్ణేన. "**అనువాతం పరిభణ్డ**న్తి కిలఞ్జాదీసు కరోన్తీ"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **బిదలక**న్తి దుగుణకరణసఙ్ఖాతస్స కిరియావిసేసస్స అధివచనం. కస్స దుగుణకరణం? యేన కిలఞ్జాదినా మహన్తం కథినం అత్థతం, తస్స. తఞ్హి దణ్డకథినప్పమాణేన పరియన్తే సంహరిత్వా దుగుణం కాతబ్బం. **పటిగ్గహ**న్తి అఙ్గులికఞ్చుకం.

౨౩౭-౨౩౮. **పాతి** నామ పటిగ్గహణసణ్ఠానేన కతో భాజనవిసేసో. **న సమ్మతీ**తి నప్పహోతి.

౨౪౦-౨౪౨. **నీచవత్థుకం చినితు**న్తి బహికుట్టస్స సమన్తతో నీచవత్థుకం కత్వా చినితుం. **అరహటఘటియన్తం** నామ సకటచక్కసణ్ఠానం అరే అరే ఘటికాని బన్ధిత్వా ఏకేన ద్వీహి వా పరిబ్భమియమానం యన్తం.

౨౪౩. **ఆవిద్ధపక్ఖపాసక**న్తి కణ్ణికమణ్డలస్స సమన్తా ఠపితపక్ఖపాసకం. **మణ్డలే**తి కణ్ణికమణ్డలే. **పక్ఖపాసకే ఠపేత్వా**తి సమన్తా పక్ఖపాసకఫలకాని ఠపేత్వా.

౨౪౪. "నమతకం సన్థతసదిస"న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **చమ్మఖణ్డపరిహారేన పరిభుఞ్జితబ్బ**న్తి అనధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం. **ఏత్థేవ పవిట్ఠానీ**తి మళోరికాయ ఏవ అన్తోగధాని. పుబ్బే పత్తసఙ్గోపనత్థం ఆధారకో అనుఞ్ఞాతో, ఇదాని భుఞ్జనత్థం.

౨౪౫. **నిక్కుజ్జితబ్బో**తి తేన దిన్నస్స దేయ్యధమ్మస్స అప్పటిగ్గహణత్థం పత్తనిక్కుజ్జనకమ్మవాచాయ నిక్కుజ్జితబ్బో, న అధోముఖఠపనేన. తేనేవాహ "**ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, నిక్కుజ్జితబ్బో**"తిఆది. **అలాభాయా**తి చతున్నం పచ్చయానం అలాభత్థాయ. **అనత్థాయా**తి ఉపద్దవాయ అవడ్ఢియా.

౨౪౬. **పసాదేస్సామా**తి ఆయాచిస్సామ. **ఏతదవోచా**తి "అప్పతిరూపం మయా కతం, భగవా పన మహన్తేపి అగుణే అచిన్తేత్వా మయ్హం అచ్చయం పటిగ్గణ్హిస్సతీ"తి మఞ్ఞమానో ఏతం "అచ్చయో మం భన్తే"తిఆదివచనం అవోచ . తత్థ ఞాయపటిపత్తిం అతిచ్చ ఏతి పవత్తతీతి **అచ్చయో,** అపరాధో. **మం అచ్చగమా**తి మం అతిక్కమ్మ అభిభవిత్వా పవత్తో. పురిసేన మద్దిత్వా అభిభవిత్వా పవత్తితోపి హి అపరాధో అత్థతో పురిసం అతిచ్చ అభిభవిత్వా పవత్తో నామ హోతి. **పటిగ్గణ్హాతూ**తి ఖమతు. **ఆయతిం సంవరాయా**తి అనాగతే సంవరణత్థాయ పున ఏవరూపస్స అపరాధస్స దోసస్స ఖలితస్స అకరణత్థాయ. **తగ్ఘా**తి ఏకంసేన. **యథాధమ్మం పటికరోసీ**తి యథా ధమ్మో ఠితో, తథేవ కరోసి, ఖమాపేసీతి వుత్తం హోతి. **తం తే మయం పటిగ్గణ్హామా**తి తం తవ అపరాధం మయం ఖమామ. **వుడ్ఢి హేసా, ఆవుసో వడ్ఢ, అరియస్స వినయే**తి ఏసా,

ఆవుసో వడ్ఢ, అరియస్స వినయే బుద్ధస్స భగవతో సాసనే వుడ్ఢి నామ. కతమా? అచ్చయం అచ్చయతో దిస్వా యథాధమ్మం పటికరిత్వా ఆయతిం సంవరాపజ్జనా. దేసనం పన పుగ్గలాధిట్ఠానం కరోన్తో ''**యో అచ్చయం అచ్చయతో దిస్వా యథాధమ్మం పటికరోతి, ఆయతిం సంవరం ఆపజ్జతీ**''తి ఆహ.

౨౬౮. బోధిరాజకుమారవత్థుమ్హి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౨౪ ఆదయో) **కోకనదోతి కోకనదం** వుచ్చతి పదుమం, సో చ మఙ్గలపాసాదో ఓలోకనపదుమం దస్సేత్వా కతో, తస్మా "కోకనదో"తి సఙ్ఖం లభి. **యావ పచ్ఛిమసోపానకళేవరాతి** ఏత్థ **పచ్ఛిమసోపానకళేవరన్తి** పఠమసోపానఫలకం వుత్తం తస్స సబ్బపచ్ఛా దుస్సేన సన్థతత్తా. ఉపరిమసోపానఫలకతో పట్ఠాయ హి సోపానం సన్థతం. **అద్దసా ఖోతి** ఓలోకనత్థంయేవ ద్వారకోట్ఠకే ఠితో అద్దస.

భగవా తుణ్హీ అహోసీతి "కిస్స ను ఖో అత్థాయ రాజకుమారేన అయం మహాసక్కారో కతో"తి ఆవజ్జేన్తో పుత్తపత్థనాయ కతభావం అఞ్ఞాసి. సో హి రాజపుత్తో అపుత్తకో. సుతఞ్చానేన అహోసి "బుద్ధానం కిర అధికారం కత్వా మనసా ఇచ్ఛితం లభన్తీ"తి. సో "సచాహం పుత్తం లభిస్సామి, సమ్మాసమ్బుద్ధో ఇమం చేలపటికం అక్కమిస్సతి. నో చే లభిస్సామి, న అక్కమిస్సతీ"తి పత్థనం కత్వా సన్థరాపేసి. అథ భగవా "నిబ్బత్తిస్సతి ను ఖో ఏతస్స పుత్తో"తి ఆవజ్జేత్వా "న నిబ్బత్తిస్సతీ"తి అద్దస. పుబ్బే కిర సో ఏకస్మిం దీపే వసమానో సమానచ్ఛన్దేన సకుణపోతకే ఖాది. సచస్స మాతుగామో పుఞ్ఞవా భవేయ్య, పుత్తం లభేయ్య. ఉభోహి పన సమానచ్ఛన్దేహి హుత్వా పాపకమ్మం కతం, తేనస్స పుత్తో న నిబ్బత్తిస్సతీతి అఞ్ఞాసి. దుస్సే పన అక్కన్తే "బుద్ధానం అధికారం కత్వా పత్థితం లభన్తీతి లోకే అనుస్సవో, మయా చ మహాఅధికారో కతో, న చ పుత్తం లభామి, తుచ్ఛం ఇదం వచన"న్తి మిచ్ఛాగహణం గణ్హేయ్య. తిత్థియాపి "నత్థి సమణానం అకత్తబ్బం నామ, చేలపటికం మద్దన్తా ఆహిణ్డన్తీ"తి ఉజ్ఝాయేయ్యుం. ఏతరహి చ అక్కమన్తేసు బహూ భిక్ఖూ పరచిత్తవిదునో, తే భబ్బతం జానిత్వా అక్కమిస్సన్తి, అభబ్బతం జానిత్వా న అక్కమిస్సన్తి. అనాగతే పన ఉపనిస్సయో మన్దో భవిస్సతి, అనాగతం న జానిస్సన్తి, తేసు అక్కమన్తేసు సచే పత్థితం ఇజ్ఝిస్సతి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే ఇజ్ఝిస్సతి, "పుబ్బే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అధికారం కత్వా ఇచ్ఛితిచ్ఛితం లభన్తి, ఇదాని న లభన్తి, తేయేవ మఞ్ఞే భిక్ఖూ పటిపత్తిపూరకా అహేసుం, ఇమే పన పటిపత్తిం పూరేతుం న సక్కోన్తీ"తి మనుస్సా విప్పటిసారినో భవిస్సన్తీతి ఇమేహి తీహి కారణేహి భగవా అక్కమితుం అనిచ్ఛన్తో తుణ్హీ అహోసి. **పచ్ఛిమం జనతం తథాగతో అనుకమ్పతీతి** ఇదం పన థేరో వుత్తేసు కారణేసు తతియం కారణం సన్ధాయాహ. మఙ్గలం ఇచ్ఛన్తీతి **మఙ్గలికా**.

౨౬౯. బీజనిన్తి చతురస్సబీజనిం. **తాలవణ్టన్తి** తాలపత్తాదీహి కతం మణ్డలికబీజనిం.

౨౭౦-౨౭౧. ''**ఏకపణ్ణచ్ఛత్తం** నామ తాలపత్త''న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **కమ్మసతేనాతి** ఏత్థ **సత**-సద్దో అనేకపరియాయో, అనేకేన కమ్మేనాతి అత్థో, మహతా ఉస్సాహేనాతి వుత్తం హోతి. **రుధీతి** ఖుద్దకవణం.

౨౭౮. "అకాయబన్ధనేన సఞ్చిచ్చ అసఞ్చిచ్చ వా గామప్పవేసనే ఆపత్తి. సరితట్ఠానతో బన్ధిత్వా పవిసితబ్బం నివత్తితబ్బం వా"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **మురజవట్టిసణ్ఠానం వేఠేత్వా కతన్తి** బహూ రజ్జుకే ఏకతో కత్వా నానావణ్ణేహి సుత్తేహి వేఠేత్వా మురజవట్టిసదిసం కతం. తేనేవ **దుతియపారాజికవణ్ణనాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౮౫ పాళిముత్తకవినిచ్ఛయ) వుత్తం "బహూ రజ్జుకే ఏకతో కత్వా ఏకేన నిరన్తరం వేఠేత్వా కతం బహురజ్జుకన్తి న వత్తబ్బం, తం వట్టతీ"తి. తత్థ యం వత్తబ్బం,

తం హేట్ఠా వుత్తమేవ. **ముద్దికకాయబన్ధనం** నామ చతురస్సం అకత్వా సజ్జితం. **పామఙ్గదసా** చతురస్సా. **ముదిఙ్గసణ్ఠానేనా**తి వరకసీసాకారేన. **పాసన్తో**తి దసామూలం.

౨౮౦-౨౮౨. **ముణ్డవట్టీ**తి మల్లకమ్మకరాదయో. **పమాణఙ్గలేనా**తి వడ్ఢకీఅఙ్గులం సన్ధాయ వుత్తం. సేసమేత్థ పాళితో అట్ఠకథాతో చ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సేనాసనక్ఖన్ధకం

విహారానుజాననకథావణ్ణనా

౨౯౪. సేనాసనక్ఖన్ధకే **సేనాసనం అపఞ్ఞత్తం హోతీ**తి విహారసేనాసనం సన్ధాయ వుత్తం. చతుబ్బిధఞ్హి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౯౬) సేనాసనం విహారసేనాసనం మఞ్చపీఠసేనాసనం సన్థతసేనాసనం ఓకాససేనాసనన్తి. తత్థ “మఞ్చోపి సేనాసనం, పీఠమ్పి భిసిపి బిమ్బోహనమ్పి విహారోపి అడ్ఢయోగోపి పాసాదోపి హమ్మియమ్పి గుహాపి అట్టోపి మాళోపి లేణమ్పి వేళుగుమ్బోపి రుక్ఖమూలమ్పి మణ్డపోపి సేనాసనం. యత్థ వా పన భిక్ఖూ పటిక్కమన్తి, సబ్బమేతం సేనాసన”న్తి (విభ॰ ౫౨౭) వచనతో విహారో అడ్ఢయోగో పాసాదో హమ్మియం గుహాతి ఇదం **విహారసేనాసనం** నామ. మఞ్చో పీఠం భిసి బిమ్బోహనన్తి ఇదం **మఞ్చపీఠసేనాసనం** నామ. చిమిలికా చమ్మఖణ్డో తిణసన్థారో పణ్ణసన్థారోతి ఇదం **సన్థతసేనాసనం** నామ. యత్థ వా పన భిక్ఖూ పటిక్కమన్తీతి ఇదం **ఓకాససేనాసనం** నామ.

రుక్ఖమూలేతిఆదీసు **రుక్ఖమూలసేనాసనం** నామ యంకిఞ్చి సన్దచ్ఛాయం వివిత్తం రుక్ఖమూలం. **పబ్బతో** నామ సేలో. తత్థ హి ఉదకసోణ్డీసు ఉదకకిచ్చం కత్వా సీతాయ రుక్ఖచ్ఛాయాయ నిసిన్నా నానాదిసాసు ఖాయమానాసు సీతేన వాతేన బీజియమానా సమణధమ్మం కరోన్తి. **కన్దరే**తి **కం** వుచ్చతి ఉదకం, తేన దారితో ఉదకేన భిన్నో పబ్బతప్పదేసో **కన్దరం**. యం “నితమ్బ”న్తిపి “నదీకుఞ్జ”న్తిపి వదన్తి. తత్థ హి రజతపట్టసదిసా వాలికా హోతి, మత్థకే మణివితానం వియ వనగహనం, మణిక్ఖన్ధసదిసం ఉదకం సన్దతి, ఏవరూపం కన్దరం ఓరుయ్హ పానీయం పివిత్వా గత్తాని సీతం కత్వా వాలికం ఉస్సాపేత్వా పంసుకూలచీవరం పఞ్ఞపేత్వా తత్థ నిసిన్నా తే భిక్ఖూ సమణధమ్మం కరోన్తి. **గిరిగుహా** నామ ద్విన్నం పబ్బతానం అన్తరా, ఏకస్మింయేవ వా ఉమఙ్గసదిసం మహావివరం.

“వనపత్థన్తి దూరానమేతం సేనాసనానం అధివచన”న్తిఆదివచనతో (విభ॰ ౫౩౧) యత్థ న కసన్తి న వపన్తి, తాదిసం మనుస్సానం ఉపచారట్ఠానం అతిక్కమిత్వా ఠితం అరఞ్ఞకసేనాసనం “వనపత్థ”న్తి వుచ్చతి. **అజ్ఝోకాసో** నామ కేనచి అచ్ఛన్నో పదేసో. ఆకఙ్ఖమానా పనేత్థ చీవరకుటిం కత్వా వసన్తి. **పలాలపుఞ్జో**తి పలాలరాసిమ్హి. మహాపలాలపుఞ్జతో హి పలాలం నిక్కడ్ఢిత్వా పబ్భారలేణసదిసే ఆలయే కరోన్తి, గచ్ఛగుమ్బాదీనమ్పి ఉపరి పలాలం పరిక్ఖిపిత్వా హేట్ఠా నిసిన్నా సమణధమ్మం కరోన్తి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **పఞ్చ లేణానీ**తి పఞ్చ లీయనట్ఠానాని. నిలీయన్తి ఏత్థ భిక్ఖూతి లేణాని, విహారాదీనమేతం అధివచనం. **సుపణ్ణవఙ్కగేహ**న్తి గరుళపక్ఖసణ్ఠానేన కతగేహం.

౨౯౫. అనుమోదనగాథాసు **సీత**న్తి అజ్ఝత్తధాతుక్ఖోభవసేన వా బహిద్ధఉతువిపరిణామవసఏన వా ఉప్పజ్జనకసీతం. **ఉణ్హ**న్తి అగ్గిసన్తాపం, తస్స వనదాహాదీసు వా సమ్భవో దట్ఠబ్బో. **పటిహన్తీ**తి బాధతి. యథా తదుభయవసేన కాయచిత్తానం బాధనం న హోతి, ఏవం కరోతి. సీతుణ్హబ్భాహతే హి సరీరే విక్ఖిత్తచిత్తో భిక్ఖు యోనిసో పదహితుం న సక్కోతి. **వాళమిగానీ**తి సీహబ్యగ్ఘాదివాళమిగే. గుత్తసేనాసనఞ్హి పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ నిసిన్నస్స తే పరిస్సయా న హోన్తి. **సరీసపే**తి యే కేచి సరన్తే గచ్ఛన్తే దీఘజాతికే. **మకసే**తి నిదస్సనమత్తమేతం, డంసాదీనమ్పి ఏతేనేవ సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. **సిసిరే**తి సిసిరకాలవసేన సత్తాహవద్దలికాదివసేన చ ఉప్పన్నే సిసిరసమ్ఫస్సే. **వుట్ఠియో**తి యదా తదా ఉప్పన్నా వస్సవుట్ఠియో.

వాతాతపో ఘోరోతి రుక్ఖగచ్ఛాదీనం ఉమ్మూలభఞ్జనాదివసేన పవత్తియా ఘోరో సరజఅరజాదిభేదో వాతో చేవ గిమ్హపరిళాహసమయేసు ఉప్పత్తియా ఘోరో సూరియాతపో చ **పటిహఞ్ఞతి** పటిబాహీయతి. **లేణత్థ**న్తి నానారమ్మణతో చిత్తం నివత్తేత్వా పటిసల్లానారామత్థం. **సుఖత్థ**న్తి వుత్తపరిస్సయాభావేన ఫాసువిహారత్థం. **ఝాయితు**న్తి అట్ఠతింసారమ్మణేసు యత్థ కత్థచి చిత్తం ఉపనిజ్ఝాయితుం. **విపస్సితు**న్తి అనిచ్చాదితో సఙ్ఖారే సమ్మసితుం.

విహారేతి పతిస్సయే. **కారయే**తి కారాపేయ్య. **రమ్మే**తి మనోరమే నివాససుఖే. **వాసయేత్థ బహుస్సుతే**తి కారేత్వా పన ఏత్థ విహారేసు బహుస్సుతే సీలవన్తే కల్యాణధమ్మే నివాసేయ్య. తే నివాసేన్తో పన తేసం బహుస్సుతానం యథా పచ్చయేహి కిలమథో న హోతి, ఏవం అన్నఞ్చ పానఞ్చ వత్థసేనాసనాని చ దదేయ్య ఉజుభూతేసు అజ్ఝాసయసమ్పన్నేసు కమ్మఫలానం రతనత్తయగుణానఞ్చ సద్దహనేన విప్పసన్నేన చేతసా.

ఇదాని గహట్ఠపబ్బజితానం అఞ్ఞమఞ్ఞూపకారితం దస్సేతుం ''**తే తస్సా**''తి గాథమాహ. తత్థ **తే**తి తే బహుస్సుతా. **తస్సా**తి ఉపాసకస్స. **ధమ్మం దేసేన్తీ**తి సకలవట్టదుక్ఖాపనూదనం సద్ధమ్మం దేసేన్తి. **యం సో ధమ్మం ఇధఞ్ఞాయా**తి సో పుగ్గలో యం సద్ధమ్మం ఇమస్మిం సాసనే సమ్మా పటిపజ్జనేన జానిత్వా అగ్గమగ్గాధిగమేన అనాసవో హుత్వా పరినిబ్బాయతి.

సో చ సబ్బదదో హోతీతి ఆవాసదానస్మిం దిన్నే సబ్బదానం దిన్నమేవ హోతీతి కత్వా వుత్తం. తథా హి (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౪౨) ద్వే తయో గామే పిణ్డాయ చరిత్వా కిఞ్చి అలద్ధా ఆగతస్సపి ఛాయూదకసమ్పన్నం ఆరామం పవిసిత్వా నహాయిత్వా పతిస్సయే ముహుత్తం నిపజ్జిత్వా ఉట్ఠాయ నిసిన్నస్స కాయే బలం ఆహరిత్వా పక్ఖిత్తం వియ హోతి, బహి విచరన్తస్స చ కాయే వణ్ణధాతు వాతాతపేహి కిలమతి, పతిస్సయం పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ ముహుత్తం నిపన్నస్స విసభాగసన్తతి వూపసమ్మతి, సభాగసన్తతి పతిట్ఠాతి, వణ్ణధాతు ఆహరిత్వా పక్ఖిత్తా వియ హోతి, బహి విచరన్తస్స చ పాదే కణ్టకో విజ్ఝతి, ఖాణు పహరతి, సరీసపాదిపరిస్సయా చేవ చోరభయఞ్చ ఉప్పజ్జతి, పతిస్సయం పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ నిపన్నస్స సబ్బే పరిస్సయా న హోన్తి, సజ్ఝాయన్తస్స ధమ్మపీతిసుఖం, కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తస్స ఉపసమసుఖఞ్చ ఉప్పజ్జతి బహిద్ధావిక్ఖేపాభావతో, బహి విచరన్తస్స చ సేదా ముచ్చన్తి, అక్ఖీని ఫన్దన్తి, సేనాసనం పవిసనక్ఖణే మఞ్చపీఠాని న పఞ్ఞాయన్తి, ముహుత్తం నిసిన్నస్స పన అక్ఖిపసాదో ఆహరిత్వా పక్ఖిత్తో వియ హోతి, ద్వారవాతపానమఞ్చపీఠాదీని పఞ్ఞాయన్తి, ఏతస్మిఞ్చ ఆవాసే వసన్తం దిస్వా మనుస్సా చతూహి పచ్చయేహి సక్కచ్చం ఉపట్ఠహన్తి. తేన వుత్తం "సో చ సబ్బదదో హోతి, యో దదాతి ఉపస్సయ"న్తి.

౨౯౯. **ఆవిఞ్ఛనచ్ఛిద్ద**న్తి యత్థ అఙ్గులిం పవేసేత్వా ద్వారం ఆకడ్ఢన్తా ద్వారబాహం ఫుసాపేన్తి, తస్సేతం అధివచనం. **ఆవిఞ్ఛనరజ్జు**న్తి కవాటేయేవ ఛిద్దం కత్వా తత్థ పవేసేత్వా యేన రజ్జుకేన కడ్ఢన్తా ద్వారం ఫుసాపేన్తి, తం ఆవిఞ్ఛనరజ్జుకం. సేనాసనపరిభోగే అకప్పియచమ్మం నామ నత్థీతి దస్సనత్థం ''**సచేపి దీపినఙ్గుట్ఠేన కతా హోతి, వట్టతియేవా**''తి వుత్తం. **చేతియే వేదికాసదిస**న్తి వాతపానబాహాసు చేతియే వేదికాయ వియ పట్టికాదీహి దస్సేత్వా కతం. **థమ్భకవాతపానం** నామ తిరియం దారూని అదత్వా ఉజుకం ఠితేహి ఏవ వేణుసలాకాదీహి కతం.

విహారానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

మఞ్చపీఠాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౨౯౭. పోటకితూలన్తి ఏరకతిణతూలం. పోటకిగహణఞ్చేత్థ తిణజాతీనం నిదస్సనమత్తన్తి ఆహ **‘‘యేసం కేసఞ్చి తిణజాతికాన’’న్తి. పఞ్చవిధం ఉణ్ణాదితూలమ్పి వట్టతీతి** ఏత్థాపి “బిమ్బోహనే”తి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. “తూలపూరితం భిసిం అపస్సయితుం న వట్టతీ”తి కేచి వదన్తి, వట్టతీతి అపరే. **ఉపదహన్తీతి** ఠపేన్తి. **సీసప్పమాణన్తి** యత్థ గలవాటకతో పట్ఠాయ సబ్బసీసం ఉపదహన్తి, తం సీసప్పమాణం. తఞ్చ ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదతో తిరియం ముట్ఠిరతనం హోతీతి దస్సేతుం **‘‘యస్స విత్థారతో తీసు కణ్ణేసూ’’**తిఆదిమాహ. **మజ్ఝట్ఠానం ముట్ఠిరతనం హోతీతి** బిమ్బోహనస్స మజ్ఝట్ఠానం తిరియతో ముట్ఠిరతనప్పమాణం హోతి. **మసూరకేతి** చమ్మమయభిసియం. **ఘుసితాని దాతున్తి** సఞ్ఞాకరణత్థం బిన్దూని దాతుం.

౨౯౮. న నిబన్ధతీతి **అనిబన్ధనీయో,** న అల్లీయతీతి అత్థో. **పటిబాహేత్వాతి** మట్ఠం కత్వా.

ఇట్ఠకాచయాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౩౦౦. రుక్ఖం విజ్ఝిత్వాతి రుక్ఖదారుం విజ్ఝిత్వా. **ఖాణుకే ఆకోటేత్వాతి** ద్వే ద్వే ఖాణుకే ఆకోటేత్వా. **తం ఆహరిమం భిత్తిపాదన్తి** వుత్తనయేన ఖాణుకే ఆకోటేత్వా కతంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. **భూమియం పతిట్ఠాపేతున్తి** మూలేన భూమియం పతిట్ఠాపేత్వా భిత్తిపాదస్స ఉపత్థమ్భనవసేన ఉస్సాపేత్వా ఖాణుకేహి భిత్తిపాదం ఉస్సాపేత్వా ఠపేతున్తి అధిప్పాయో. **ఉభతో కుట్టం నీహరిత్వా కతపదేసస్సాతి** యథా అన్తోద్వారసమీపే నిసిన్నేహి ఉజుకం బహి ఓలోకేతుం న సక్కా హోతి, ఏవం ఉభోహి పస్సేహి కుట్టం నీహరిత్వా అభిముఖే భిత్తిం ఉపట్ఠపేత్వా కతపదేసస్స. **సమన్తా పరియాగారోతి** సమన్తతో ఆవిద్ధపముఖం. **ఉగ్ఘాటనకిటికన్తి** దణ్డేహి ఉక్ఖిపిత్వా ఠపనకపదరకిటికం.

అనాథపిణ్డికవత్థుకథావణ్ణనా

౩౦౪. అనాథపిణ్డికసేట్ఠివత్థుమ్హి (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౪౨) **కేనచిదేవ కరణీయేనాతి** వాణిజ్జకమ్మం అధిప్పేతం. అనాథపిణ్డికో కిర రాజగహసేట్ఠి చ అఞ్ఞమఞ్ఞం భగినిపతికా హోన్తి. యదా రాజగహే ఉట్ఠానకభణ్డం సమగ్ఘం హోతి, తదా రాజగహసేట్ఠి తం గహేత్వా సకటసతేహి సావత్థిం గన్త్వా యోజనమత్తే ఠితో అత్తనో ఆగతభావం జానాపేతి. అనాథపిణ్డికో పచ్చుగ్గన్త్వా తస్స మహాసక్కారం కత్వా ఏకం యానం ఆరోపేత్వా సావత్థిం పవిసతి. సో సచే భణ్డం లహుకం విక్కీయతి, విక్కిణాతి. నో చే, భగినిఘరే ఠపేత్వా పక్కమతి. అనాథపిణ్డికోపి తథేవ కరోతి. స్వాయం తదాపి తేనేవ కరణీయేన అగమాసి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

తం దివసం పన రాజగహసేట్ఠి యోజనమత్తే ఠితేన అనాథపిణ్డికేన ఆగతభావజాననత్థం పేసితం పణ్ణం న సుణి, ధమ్మస్సవనత్థాయ విహారం అగమాసి. సో ధమ్మకథం సుత్వా స్వాతనాయ బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా అత్తనో ఘరే ఉద్ధనఖణాపనదారుఫాలనాదీని కారేసి. అనాథపిణ్డికోపి “ఇదాని మయ్హం పచ్చుగ్గమనం కరిస్సతి, ఇదాని కరిస్సతీ”తి ఘరద్వారేపి పచ్చుగ్గమనం అలభిత్వా అన్తోఘరం పవిట్ఠో పటిసన్థారమ్పి న బహుం అలత్థ. “కిం మహాసేట్ఠి కుసలం దారకరూపానం, నసి మగ్గే కిలన్తో”తి ఏత్తకోవ పటిసన్థారో అహోసి. తేన వుత్తం **‘‘అథ ఖో అనాథపిణ్డికస్స గహపతిస్స ఏతదహోసీ’’**తిఆది.

బుద్ధోతి త్వం గహపతి వదేసీతి తస్స కిర ముఖతో బుద్ధసద్దం సుత్వా అనాథపిణ్డికో పఞ్చవణ్ణం పీతిం పటిలభతి, సా తస్స సీసే ఉట్ఠహిత్వా యావ పాదపిట్ఠియా, పాదపిట్ఠియా ఉట్ఠాయ యావ సీసా గచ్ఛతి, ఉభతో ఉట్ఠాయ మజ్ఝే ఓసరతి, మజ్ఝే ఉట్ఠాయ ఉభతో గచ్ఛతి. సో పీతియా నిరన్తరం ఫుటో "బుద్ధోతి త్వం గహపతి వదేసీ"తి ఏవం తిక్ఖత్తుం పుచ్ఛి. **అకాలో ఖో, గహపతి, ఇమం కాలం తం భగవన్తం దస్సనాయ ఉపసఙ్కమితు**న్తి "బుద్ధా నామ దురాసదా ఆసీవిససదిసా హోన్తి, సత్థా చ సివథికాయ సమీపే వసతి, న సక్కా తత్థ ఇమాయ వేలాయ ఇమినా గన్తు"న్తి మఞ్ఞమానో ఏవమాహ. **బుద్ధగతాయ సతియా నిపజ్జీ**తి అఞ్ఞం కిఞ్చి అచిన్తేత్వా బుద్ధగతాయ ఏవ సతియా నిపజ్జి. తం దివసం కిరస్స భణ్డసకటేసు వా ఉపట్ఠాకేసు వా చిత్తమ్పి నుప్పజ్జి, సాయమాసమ్పి న అకాసి. సత్తభూమికం పన పాసాదం ఆరుయ్హ సుపఞ్ఞత్తాలఙ్కతవరసయనే "బుద్ధో బుద్ధో"తి సజ్ఝాయం కరోన్తోవ నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమి. **తిక్ఖత్తుం వుట్ఠాసి పభాతం మఞ్ఞమానో**తి పఠమయామే తావ వీతివత్తే ఉట్ఠాయ బుద్ధం అనుస్సరి, అథస్స బలవప్పసాదో ఉదపాది, పీతిఆలోకో అహోసి, సబ్బతమం విగచ్ఛి, దీపసహస్సుజ్జలనం వియ చన్దుట్ఠానసూరియుట్ఠానం వియ చ జాతం. సో "పమాదం ఆపన్నోమ్హి, పభాతోమ్హి, సూరియో ఉగ్గతో"తి ఉట్ఠాయ ఆకాసతలే ఠత్వా చన్దం ఓలోకేత్వా "ఏకోవ యామో గతో, అఞ్ఞే ద్వే అత్థీ"తి పున పవిసిత్వా నిపజ్జి, ఏతేనుపాయేన మజ్ఝిమయామావసానేపి పచ్ఛిమయామావసానేపి తిక్ఖత్తుం ఉట్ఠాసి. పచ్ఛిమయామావసానే పన బలవపచ్చూసేయేవ ఉట్ఠాయ ఆకాసతలం ఆగన్త్వా మహాద్వారాభిముఖో అహోసి, సత్తభూమికద్వారం సయమేవ వివటం అహోసి, పాసాదా ఓరుయ్హ అన్తరవీథిం పటిపజ్జి.

౩౦౫. **అమనుస్సా**తి అధిగతవిసేసా దేవతా. తథా హి తా సేట్ఠిస్స భావినిసమ్పత్తిం పచ్చక్ఖతో సమ్పస్సమానా "అయం మహాసేట్ఠి 'బుద్ధుపట్ఠానం గమిస్సామీ'తి నిక్ఖన్తో పఠమదస్సనేనేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ తిణ్ణం రతనానం అగ్గుపట్ఠాకో హుత్వా అసదిసం సఙ్ఘారామం కత్వా చాతుద్దిసస్స అరియసఙ్ఘస్స అనావటద్వారో భవిస్సతి, న యుత్తమస్స ద్వారం పిదహితు"న్తి చిన్తేత్వా ద్వారం వివరింసు. **అన్తరధాయీ**తి రాజగహం కిర ఆకిణ్ణమనుస్సం, అన్తోనగరే నవ కోటియో బహినగరే నవాతి తం ఉపనిస్సాయ అట్ఠారస మనుస్సకోటియో వసన్తి. అవేలాయ మతమనుస్సే బహి నీహరితుం అసక్కోన్తా అట్టాలకే ఠత్వా బహిద్వారే ఖిపన్తి. మహాసేట్ఠి నగరతో బహి నిక్ఖన్తమత్తోవ అల్లసరీరం పాదేన అక్కమి, అపరమ్పి పిట్ఠిపాదేన పహరి, మక్ఖికా ఉప్పతిత్వా పకిరింసు, దుగ్గన్ధో నాసాపుటం అభిహని, బుద్ధప్పసాదో తనుత్తం గతో. తేనస్స ఆలోకో అన్తరధాయి అన్ధకారో పాతురహోసి పీతివేగస్స తనుభావే తంసముట్ఠితరూపానం పరిదుబ్బలభావతో . **సద్దమనుస్సావేసీ**తి "సేట్ఠిస్స ఉస్సాహం జనేస్సామీ"తి సువణ్ణకిఙ్కిణికం ఘట్టేన్తో వియ మధురస్సరేన సద్దం అనుస్సావేసి.

సతం కఞ్ఞాసహస్సానీతి పురిమపదానిపి ఇమినావ సహస్స-పదేన సద్ధిం సమ్బన్ధితబ్బాని. యథేవ హి సతం కఞ్ఞాసహస్సాని, ఏవం సతం సహస్సాని హత్థీ, సతం సహస్సాని అస్సా, సతం సహస్సాని రథాతి అయమేత్థ అత్థో, ఇతి ఏకేకం సతసహస్సం దీపితం హోతి. **పదవీతిహారస్సా**తి పదం వీతిహరతి ఏత్థాతి **పదవీతిహారో**. సో దుతవిలమ్బితం అకత్వా సమగమనే ద్విన్నం పదానం అన్తరే ముట్ఠిరతనమత్తం. **కలం నాగ్ఘన్తి సోళసి**న్తి తం ఏకం పదవీతిహారం సోళస భాగే కత్వా తతో ఏకో కోట్ఠాసో పున సోళసధా, తతో ఏకో సోళసధాతి ఏవం సోళస వారే సోళసధా భిన్నస్స ఏకో కోట్ఠాసో సోళసీ కలా నామ, తం సోళసిం కలం ఏతాని చత్తారి సతసహస్సాని న అగ్ఘన్తి. ఇదం వుత్తం హోతి – సతం హత్థిసహస్సాని సతం అస్ససహస్సాని సతం రథసహస్సాని సతం కఞ్ఞాసహస్సాని, తా చ ఖో ఆముక్కమణికుణ్డలా సకలజమ్బుదీపరాజధీతరోవాతి ఇమస్మా ఏత్తకా లాభా విహారం గచ్ఛన్తస్స తస్మిం సోళసికలాసఙ్ఖాతే పదేసే లద్ధనసాధనవసేన పవత్తచేతనావ ఉత్తరితరాతి. పదం వా వీతిహరతి ఏతేనాతి **పదవీతిహారో,** తథాపవత్తా కుసలచేతనా,

తస్సా ఫలం సోళసధా కత్వాతి చ వదన్తి. ఇదం పన విహారగమనం కస్స వసేన గహితన్తి? విహారం గన్త్వా అనన్తరాయేన సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహన్తస్స వసేన గహితం. "గన్ధమాలాదీహి పూజం కరిస్సామి, చేతియం వన్దిస్సామి, ధమ్మం సోస్సామి, దీపపూజం కరిస్సామి, సఙ్ఘం నిమన్తేత్వా దానం దస్సామి, సిక్ఖాపదేసు వా సరణేసు వా పతిట్ఠహిస్సామీ"తి గచ్ఛతోపి వసేన వట్టతియేవ.

అన్ధకారో అన్తరధాయీతి సో కిర చిన్తేసి "అహం ఏకకోతి సఞ్ఞం కరోమి, అమనుస్సా చ మే అనుగామినో సహాయా అత్థి, కస్మా భాయామీ"తి సూరో అహోసి. అథస్స బలవా బుద్ధప్పసాదో ఉదపాది, తస్మా అన్ధకారో అన్తరధాయి. సేసవారేసుపి ఏసేవ నయో. **ఆలోకో పాతురహోసీ**తి పురిమబుద్ధేసు చిరకాలపరిచయసమ్భూతస్స బలవతో పసాదస్స వసేన ఉప్పన్నాయ ఉళారాయ బుద్ధారమ్మణాయ పీతియా సముట్ఠాపితో విపస్సనోభాససదిసో సాతిసయో చిత్తపచ్చయఉతుసముట్ఠానో ఆలోకో పాతురహోసి. దేవతాహి కతోతిపి వదన్తి, పురిమోయేవేత్థ యుత్తతరో. **ఏహి సుదత్తా**తి సో కిర సేట్ఠి గచ్ఛమానోవ చిన్తేసి "ఇమస్మిం లోకే బహూ పూరణకస్సపాదయో తిత్థియా 'మయం బుద్ధా, మయం బుద్ధా'తి వదన్తి, కథం ను ఖో అహం సత్థు బుద్ధభావం జానేయ్య"న్తి. అథస్స ఏతదహోసి "మయ్హం గుణవసేన ఉప్పన్నం నామం మహాజనో జానాతి, కులదత్తియం పన మే నామం అఞ్ఞత్ర మయా న కోచి జానాతి, సచే బుద్ధో భవిస్సతి, కులదత్తికనామేన మం ఆలపిస్సతీ"తి. సత్థా తస్స చిత్తం ఞత్వా ఏవమాహ.

పరినిబ్బుతోతి కిలేసపరినిబ్బానేన పరినిబ్బుతో. **ఆసత్తియో**తి రూపాదీసు ఆసఞ్జనట్ఠేన ఆసత్తియో, తణ్హాయో. **సన్తి**న్తి కిలేసవూపసమం. **పప్పుయ్యా**తి అగ్గమగ్గేన పత్వా. సేసమేత్థ పాళిఅనుసారేనేవ వేదితబ్బం. యఞ్చేత్థ అనుత్తానమత్థం, తం అట్ఠకథాయం వుత్తమేవ.

౩౦౬. వయమేవ **వేయ్యాయికన్తి** ఆహ "**వేయ్యాయికన్తి వయకరణం వుచ్చతీ**"తి.

అనాథపిణ్డికవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అగ్గాసనాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౩౧౦-౩౧౧. దక్ఖిణోదకన్తి అగ్గతో ఉపనీయమానం దక్ఖిణోదకం. **అథ ఖో భగవా భిక్ఖూ ఆమన్తేసీ**తి (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౩౬ తిత్తిరజాతకవణ్ణనా) తేహి భిక్ఖూహి అత్తనో అత్తనో రుచివసేన అగ్గాసనాదిరహానం కథితకాలే "న, భిక్ఖవే, మయ్హం సాసనే అగ్గాసనాదీని పత్వా ఖత్తియకులా పబ్బజితో పమాణం, న బ్రాహ్మణకులా, న గహపతికులా పబ్బజితో, న వినయధరో, న సుత్తన్తికో, న ఆభిధమ్మికో, న పఠమజ్ఝానాదిలాభినో, న సోతాపన్నాదయో పమాణం, అథ ఖో, భిక్ఖవే, ఇమస్మిం సాసనే యథావుడ్ఢం అభివాదనం పచ్చుట్ఠానం అఞ్జలికమ్మం సామీచికమ్మం కత్తబ్బం, అగ్గాసనం అగ్గోదకం అగ్గపిణ్డో లద్ధబ్బో, ఇదమేత్థ పమాణం, తస్మా వుడ్ఢతరో భిక్ఖు ఏతేసం అనుచ్ఛవికో. ఇదాని ఖో పన, భిక్ఖవే, సారిపుత్తో మయ్హం అగ్గసావకో అనుధమ్మచక్కప్పవత్తకో మమానన్తరసేనాసనం లద్ధుం అరహతి. సో ఇమం రత్తిం సేనాసనం అలభన్తో రుక్ఖమూలే వీతినామేసి. తుమ్హే ఇదానేవ ఏవం అగారవా అప్పతిస్సా, గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే కిన్తి కత్వా విహరిస్సథా"తి వత్వా అథ నేసం ఓవాదదానత్థాయ "పుబ్బే, భిక్ఖవే, తిరచ్ఛానగతాపి 'న ఖో పనేతం అమ్హాకం పతిరూపం, యం మయం అఞ్ఞమఞ్ఞం అగారవా అప్పతిస్సా అసభాగవుత్తినో విహరేయ్యామ, అమ్హేసు మహల్లకతరం జానిత్వా తస్స అభివాదనాదీని కరిస్సామా'తి

సాధుకం వీమంసిత్వా ‘అయం మహల్లకో’తి ఞత్వా తస్స అభివాదనాదీని కత్వా దేవపథం పూరయమానా గతా”తి వత్వా అతీతం ఆహరిత్వా దస్సేతుం భిక్ఖూ ఆమన్తేసి.

యే వుడ్ఢమపచాయన్తీతి జాతివుడ్ఢో వయోవుడ్ఢో గుణవుడ్ఢోతి తయో వుడ్ఢా. తేసు జాతిసమ్పన్నో **జాతివుడ్ఢో** నామ, వయేన రితో **వయోవుడ్ఢో** నామ, గుణసమ్పన్నో **గుణవుడ్ఢో** నామ. తేసు గుణసమ్పన్నో వయోవుడ్ఢో ఇమస్మిం ఠానే వుడ్ఢోతి అధిప్పేతో. **అపచాయన్తీ**తి జేట్ఠాపచాయికకమ్మేన పూజేన్తి. **ధమ్మస్స కోవిదా**తి జేట్ఠాపచాయనధమ్మస్స కోవిదా కుసలా. **దిట్ఠేవ ధమ్మే**తి ఇమస్మింయేవ అత్తభావే. **పాసంసా**తి పసంసారహా. **సమ్పరాయే చ సుగ్గతీ**తి సమ్పరేతబ్బే ఇమం లోకం హిత్వా గన్తబ్బే పరలోకేపి తేసం సుగతియేవ హోతీతి అత్థో. అయం పనేత్థ పిణ్డత్థో – భిక్ఖవే, ఖత్తియా వా హోన్తు బ్రాహ్మణా వా వేస్సా వా సుద్దా వా గహట్ఠా వా పబ్బజితా వా తిరచ్ఛానగతా వా, యే కేచి సత్తా జేట్ఠాపచితికమ్మే ఛేకా కుసలా గుణసమ్పన్నానం వయోవుడ్ఢానం అపచితిం కరోన్తి, తే ఇమస్మిఞ్చ అత్తభావే జేట్ఠాపచితికారకాతి పసంసం వణ్ణనం థోమనం లభన్తి, కాయస్స చ భేదా సగ్గే నిబ్బత్తన్తీతి.

అగ్గాసనాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆసనప్పటిబాహనాదికథావణ్ణనా

౩౧౩-౪. ఉద్దిస్సకతన్తి గిహీహి సఙ్ఘం ఉద్దిస్స కతం. **గిహివికత**న్తి గిహీహి కతం పఞ్ఞత్తం, గిహిసన్తకన్తి వుత్తం హోతి. **అతిసమీపం అగన్త్వా**తి భిక్ఖూనం ఆసన్నతరం ఠానం అగన్త్వా.

సేనాసనగ్గాహాపకసమ్ముతికథావణ్ణనా

౩౧౮. పచ్చయేనేవ హి తం పటిజగ్గనం లభిస్సతీతి తస్మిం సేనాసనే మహాథేరా తస్స పచ్చయస్స కారణా అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా వసన్తాయేవ నం పటిజగ్గిస్సన్తీతి అత్థో. **ఉబ్భణ్డికా భవిస్సన్తీ**తి ఉక్ఖిత్తభణ్డా భవిస్సన్తి, అత్తనో అత్తనో పరిక్ఖారే గహేత్వా తత్థ తత్థ విచరిస్సన్తీతి అత్థో. **దీఘసాలా**తి చఙ్కమనసాలా. **మణ్డలమాళో** ఉపట్ఠానసాలా. **అనుదహతీ**తి పీళేతి. **జమ్బుదీపే పనా**తి అరియదేసే భిక్ఖూ సన్ధాయ వుత్తం. తే కిర తథా పఞ్ఞాపేన్తి. **న గోచరగామో ఘట్టేతబ్బో**తి వుత్తమేవత్థం విభావేతి “**న తత్థ మనుస్సా వత్తబ్బా**”తిఆదినా. **వితక్కం ఛిన్దిత్వా**తి “ఇమినా నీహారేన గచ్ఛన్తం దిస్వా నివారేత్వా పచ్చయే దస్సన్తీ”తి ఏవరూపం వితక్కం అనుప్పాదేత్వా. **తేసు చే ఏకో**తి తేసు మనుస్సేసు ఏకో పణ్డితపురిసో. **భణ్డపటిచ్ఛాదన**న్తి పటిచ్ఛాదనకభణ్డం, సరీరపటిచ్ఛాదనం చీవరన్తి అత్థో.

పటిజగ్గితబ్బానీతి సమ్మజ్జనాదీహి పటిజగ్గితబ్బాని. **ముణ్డవేదికాయా**తి చేతియస్స హమ్మియవేదికాయ. **హమ్మియవేదికా**తి చ చేతియస్స ఉపరి చతురస్సవేదియో వుచ్చతి. **పటిక్కమ్మా**తి విహారతో అపసక్కిత్వా. **ఉపనిక్ఖేప**న్తి ఖేత్తం వా నాళికేరాదిఆరామం వా కహాపణాదీని వా ఆరామికాదీనం నియ్యాతేత్వా “ఇతో ఉప్పన్నా వడ్ఢి వస్సావాసికత్థాయ హోతూ”తి దిన్నం. **వత్తం కత్వా**తి తస్మిం సేనాసనే కత్తబ్బవత్తం కత్వా.

పుగ్గలవసేనేవ కాతబ్బన్తి పరతో వక్ఖమాననయేన “భిక్ఖూ చీవరేన కిలమన్తి, ఏత్తకం నామ తణ్డులభాగం భిక్ఖూనం చీవరం కాతుం రుచ్చతీ”తిఆదినా పుగ్గలపరామాసవసేనేవ కాతబ్బం, “సఙ్ఘో చీవరేన కిలమతీ”తిఆదినా పన

సఙ్ఘపరామాసవసేన న కాతబ్బం. **చీవరపచ్చయన్తి** చీవరసఙ్ఖాతం పచ్చయం. **వుత్తన్తి మహాఅట్ఠకథాయం**వుత్తం. కస్మా ఏవం వుత్తన్తి ఆహ "**ఏవఞ్హి నవకో వుడ్ఢతరస్స, వుడ్ఢో చ నవకస్స గాహేస్సతీ**"తి, యస్మా అత్తనావ అత్తనో పాపేతుం న సక్కా, తస్మా ద్వీసు సమ్మతేసు నవకో వుడ్ఢతరస్స, వుడ్ఢో చ నవకస్సాతి ఉభో అఞ్ఞమఞ్ఞం గాహేస్సన్తీతి అధిప్పాయో. సమ్మతసేనాసనగ్గాహాపకస్స ఆణత్తియా అఞ్ఞేన గాహితేపి గాహో రుహతియేవాతి వేదితబ్బం. **అట్ఠపి సోళసపి జనే సమ్మన్నితుం వట్టతీ**తి కిం విసుం విసుం సమ్మన్నితుం వట్టతి, ఉదాహు ఏకతోతి? ఏకతోపి వట్టతి. నిగ్గహకమ్మమేవ హి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స న కరోతి, సమ్ముతిదానం పన బహూనమ్పి ఏకతో కాతుం వట్టతి, తేనేవ సత్తసతికక్ఖన్ధకే ఉబ్బాహికసమ్ముతియం అట్ఠపి జనా ఏకతో సమ్మతాతి.

మగ్గోతి మగ్గే కతదీఘసాలా. **పోక్ఖరణీతి** నహాయన్తానం పోక్ఖరణియం కతసాలా. **రుక్ఖమూలాదయో** ఛన్నా కవాటబద్ధావ సేనాసనం. **విజటేత్వాతి** వియోజేత్వా, విసుం విసుం కత్వాతి అత్థో. **ఆవాసేసూతి** సేనాసనేసు. **పక్ఖిపిత్వాతి** ఏత్థ **పక్ఖిపనం** నామ తేసు వసన్తానం ఇతో ఉప్పన్నవస్సావాసికదానం. **పవిసితబ్బన్తి** అఞ్ఞేహి భిక్ఖూహి తస్మిం మహాలాభే పరివేణే వసిత్వా చేతియే వత్తం కత్వావ లాభో గహేతబ్బోతి అధిప్పాయో.

పచ్చయం విస్సజ్జేతీతి చీవరపచ్చయం నాధివాసేతి. **అయమ్పీ**తి తేన విస్సట్ఠపచ్చయోపి. **ఉపనిబన్ధిత్వా గాహేతబ్బన్తి** "ఇమస్మిం రుక్ఖే వా మణ్డపే వా వసిత్వా చేతియే వత్తం కత్వా గణ్హథా"తి ఏవం ఉపనిబన్ధిత్వా గాహేతబ్బం. "కత్థ ను ఖో వసిస్సామి, కత్థ వసన్తస్స ఫాసు భవిస్సతి, కత్థ వా పచ్చయో భవిస్సతీ"తి ఏవం ఉప్పన్నేన వితక్కేన చరతీతి **వితక్కచారికో**. అరఞ్ఞవిహారేసు పరిస్సయవిజాననత్థం ఇచ్ఛితబ్బత్తా "**పఞ్చ పఞ్చ ఉక్కా కోట్టేతబ్బా**"తి వుత్తం.

వత్తన్తి కతికవత్తం. **తివిధమ్పీ**తి పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధవసేన తివిధమ్పి. **సోధేత్వా పబ్బాజేథాతి** భబ్బే ఆచారకులపుత్తే ఉపపరిక్ఖిత్వా పబ్బాజేథ. **దసవత్థుకకథా** నామ అప్పిచ్ఛకథా సన్తుట్ఠికథా పవివేకకథా అసంసగ్గకథా వీరియారమ్భకథా సీలకథా సమాధికథా పఞ్ఞాకథా విముత్తికథా విముత్తిఞాణదస్సనకథా.

విగ్గహసంవత్తనికవచనం **విగ్గాహికం. చతురారక్ఖం అహాపేన్తాతి** బుద్ధానుస్సతి మేత్తా అసుభం మరణస్సతీతి ఇమం చతురారక్ఖం అపరిహాపేన్తా. **దన్తకట్ఠఖాదనవత్తం ఆచిక్ఖితబ్బన్తి** ఏత్థ **దన్తకట్ఠఖాదనవత్తం** యో దేవసికం సఙ్ఘమజ్ఝే ఓసరతి, తేన సామణేరాదీహి ఆహరిత్వా భిక్ఖూనం యథాసుఖం పరిభుఞ్జనత్థాయ దన్తకట్ఠమాళకే నిక్ఖిత్తేసు దన్తకట్ఠేసు దివసే దివసే ఏకమేవ దన్తకట్ఠం గహేతబ్బం. యో పన దేవసికం న ఓసరతి, పధానఘరే వసిత్వా ధమ్మస్సవనే వా ఉపోసథగ్గే వా దిస్సతి, తేన పమాణం సల్లక్ఖేత్వా చత్తారి పఞ్చ దన్తకట్ఠాని అత్తనో వసనట్ఠానే ఠపేత్వా ఖాదితబ్బాని. తేసు ఖీణేసు సచే పునపి దన్తకట్ఠమాళకే బహూని హోన్తియేవ, పునపి ఆహరిత్వా ఖాదితబ్బాని. యది పన పమాణం అసల్లక్ఖేత్వా ఆహరతి, తేసు అఖీణేసుయేవ మాళకే ఖీయతి, తతో కేచి థేరా "యేహి గహితాని, తే పటిహరన్తూ"తి వదేయ్యుం, కేచి "ఖాదన్తు, పున సామణేరా ఆహరిస్సన్తీ"తి. తస్మా వివాదపరిహారత్థం పమాణం సల్లక్ఖేతబ్బం. గహణే పన దోసో నత్థి, మగ్గం గచ్ఛన్తేనపి ఏకం వా ద్వే వా థవికాయ పక్ఖిపిత్వా గన్తబ్బన్తి. **భిక్ఖాచారవత్తం** వత్తక్ఖన్ధకే పిణ్డచారికవత్తే ఆవి భవిస్సతి.

పత్తట్ఠానేతి వస్సగ్గేన ఆగన్తుకభిక్ఖునో పత్తట్ఠానే. తేసం ఛిన్నవస్సత్తా "సాదియన్తాపి హి తే నేవ వస్సావాసికస్స సామినో"తి వుత్తం, పరమంయేవ కతికాయ కతత్తా ఖీయన్తాపి చ ఆవాసికా నేవ అదాతుం లభన్తీతి వుత్తం. **భతినివిట్ఠన్తి** భతిం కత్వా వియ నివిట్ఠం పరియిట్ఠం. **సఙ్ఘికం పన అపలోకనకమ్మం కత్వా గాహితన్తి** తత్రుప్పాదం సన్ధాయ వుత్తం.

పచ్చయవసేన గాహితన్తి దాయకానం వస్సావాసికపచ్చయవసేన గాహితం సన్ధాయ వుత్తం. “ఇధ, భిక్ఖవే, వస్సంవుత్థో భిక్ఖు విబ్భమతి, సఙ్ఘస్సేవేత”న్తి (మహావ. ౩౭౪-౩౭౫) వచనతో ‘‘**గతట్ఠానే...పే.... సఙ్ఘికం హోతీ**’’తి వుత్తం. **మనుస్సేతి** దాయకమనుస్సే. **వరభాగం సామణేరస్సాతి** పరమభాగస్స గాహితత్తా వుత్తం.

సేనాసనగ్గాహాపకసమ్ముతికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపనన్దవత్థుకథావణ్ణనా

౩౧౯. యం తయా తత్థ సేనాసనం గహితం...పే.... ఇధ ముత్తం హోతీతి యం తయా తత్థ గామకావాసే పచ్ఛా సేనాసనం గహితం, తం తే గణ్హన్తేనేవ ఇధ సావత్థియం పఠమగహితసేనాసనం ముత్తం హోతి. **ఇధ దానాహం ...పే.... తత్రాపి ముత్తన్తి** “ఇదానాహం, ఆవుసో, ఇమస్మిం గామకావాసే గహితసేనాసనం ముఞ్చామీ”తి వదన్తేన తత్రాపి గామకావాసే గహితసేనాసనం ముత్తం.

౩౨౦. దీఘాసనం నామ మఞ్చపీఠవినిముత్తం యం కిఞ్చి ఏకతో సుఖం నిసీదితుం పహోతి. హత్థిమ్హి నఖో అస్సాతి **హత్థినఖో**. “పాసాదస్స నఖో నామ హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదో, సో చ హత్థికుమ్భే పతిట్ఠితో”తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **గిహివికతనీహారేన లబ్భన్తీతి** గిహివికతనీహారేన పరిభుఞ్జితుం లబ్భన్తి, తేహి అత్థరిత్వా దిన్నానేవ నిసీదితుం లబ్భన్తి, న సయం అత్థతాని అత్థరాపితాని వా.

అవిస్సజ్జియవత్థుకథావణ్ణనా

౩౨౧. అరఞ్జరోతి బహుఉదకగణ్హనకా మహాచాటి. జలం గణ్హితుం అలన్తి **అరఞ్జరో**. “వట్టచాటి వియ హుత్వా థోకం దీఘముఖో మజ్ఝే పరిచ్ఛేదం దస్సేత్వా కతో”తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **పఞ్చనిమ్మలలోచనోతి** మంసదిబ్బధమ్మబుద్ధసమన్తచక్ఖువసేన పఞ్చలోచనో.

థావరేన చ థావరం గరుభణ్డేన చ గరుభణ్డన్తి ఏత్థ పఞ్చసు కోట్ఠాసేసు పురిమద్వయం థావరం, పచ్ఛిమత్తయం గరుభణ్డన్తి వేదితబ్బం. **జానాపేత్వాతి** భిక్ఖుసఙ్ఘం జానాపేత్వా. **కప్పియమఞ్చా సమ్పటిచ్ఛితబ్బాతి** “సఙ్ఘస్స దేమా”తి దిన్నం సన్ధాయ వుత్తం. సచే పన “విహారస్స దేమా”తి వదన్తి, సువణ్ణరజతమయాదిఅకప్పియమఞ్చేపి సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతి. **న కేవలం...పే.... పరివత్తేతుం వట్టన్తీతి** ఇమినా అథావరేన థావరమ్పి అథావరమ్పి పరివత్తేతుం వట్టతీతి దస్సేతి. థావరేన అథావరమేవ హి పరివత్తేతుం న వట్టతి. **అకప్పియం వా మహగ్ఘం కప్పియం వాతి** ఏత్థ **అకప్పియం** నామ సువణ్ణమయమఞ్చాది అకప్పియభిసిబిమ్బోహనాని చ. **మహగ్ఘం కప్పియం** నామ దన్తమయమఞ్చాది పావారాదికప్పియఅత్థరణాదీని చ.

పారిహారియం న వట్టతీతి అత్తనో సన్తకం వియ గహేత్వా పరిహరితుం న వట్టతి. “గిహివికతనీహారేనేవ పరిభుఞ్జితబ్బ”న్తి ఇమినా సచే ఆరామికాదయో పటిసామేత్వా పటిదేన్తి, పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి దస్సేతి. ‘‘**పణ్ణసూచి** నామ లేఖనీ”తి **మహాగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

‘‘**అడ్ఢబాహూతి** కప్పరతో పట్ఠాయ యావ అంసకూట’’న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **అడ్ఢబాహు** నామ విదత్థిచతురఙ్గులన్తిపి వదన్తి. **తత్థజాతకాతి** సజ్జికభూమియం జాతా. **అట్ఠఙ్గులసూచిదణ్డమత్తోతి** దీఘతో అట్ఠఙ్గులమత్తో పరిణాహతో పణ్ణసూచిదణ్డమత్తో. ముఞ్జపబ్బజానంయేవ పాళియం విసుం ఆగతత్తా ‘‘**ముఞ్జం పబ్బజఞ్చ ఠపేత్వా**’’తి వుత్తం. **అట్ఠఙ్గులప్పమాణోతి** దీఘతో అట్ఠఙ్గులప్పమాణో. **ఘట్టనఫలకం** నామ యత్థ ఠపేత్వా రజితచీవరం హత్థేన ఘట్టేన్తి. **ఘట్టనముగ్గరో** నామ అనువాతాదిఘట్టనత్థం కతోతి వదన్తి. **అమ్బణన్తి** ఫలకేహి పోక్ఖరణీసదిసం కతపానీయభాజనం. **రజనదోణీతి** యత్థ పక్కరజనం ఆకిరిత్వా ఠపేన్తి. **భూమత్థరణం కాతుం వట్టతీతి** అకప్పియచమ్మం సన్ధాయ వుత్తం. **పచ్చత్థరణగతికన్తి** ఇమినా మఞ్చపీఠేపి అత్థరితుం వట్టతీతి దీపేతి. పావారాదిపచ్చత్థరణమ్పి గరుభణ్డన్తి ఏకే, నోతి అపరే, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **ముట్ఠిపణ్ణన్తి** తాలపణ్ణం సన్ధాయ వుత్తం.

నవకమ్మదానకథావణ్ణనా

౩౨౩. కిఞ్చిదేవ సమాదపేత్వా కారేస్సతీతి సామికోయేవ కఞ్చి భిక్ఖుం సమాదపేత్వా కారేస్సతి. **ఉతుకాలే పటిబాహితుం న లభతీతి** హేమన్తగిమ్హేసు అఞ్ఞే సమ్పత్తభిక్ఖూ పటిబాహితుం న లభతి. **తిభాగన్తి** తతియభాగం. **సచే సద్ధివిహారికానం దాతుకామో హోతీతి** సచే సో సఙ్ఘస్స భణ్డకఠపనట్ఠానం వా నవకానం వా వసనట్ఠానం దాతుం న ఇచ్ఛతి, అత్తనో సద్ధివిహారికానఞ్ఞేవ దాతుకామో హోతీతి అత్థో. **ఏతఞ్హి సద్ధివిహారికానం దాతుం లభతీతి** ఏతం తతియభాగం ఉపడ్ఢభాగం వా దాతుం లభతి. **అకతట్ఠానేతి** సేనాసనతో బహి చయాదీనం అకతట్ఠానే. **బహికుట్టేతి** కుట్టతో బహి.

అఞ్ఞత్రపరిభోగపటిక్ఖేపాదికథావణ్ణనా

౩౨౪. చక్కలికన్తి కమ్బలాదీహి వేఠేత్వా చక్కసణ్ఠానేన పాదపుఞ్ఛనయోగ్గం కతం. **పరిభణ్డకతా భూమి** నామ సణ్హమత్తికాహి కతా కాళవణ్ణాదిభూమి. **సేనాసనం** మఞ్చపీఠాది. **తథేవ వళఞ్జేతుం వట్టతీతి** అఞ్ఞేహి ఆవాసికభిక్ఖూహి పరిభుత్తనీహారేన పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. ‘‘నేవాసికా పకతియా అనత్థతాయ భూమియా ఠపేన్తి చే, తేసమ్పి అనాపత్తియేవా’’తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **ద్వారమ్పీతిఆదినా** వుత్తద్వారవాతపానాదయో అపరికమ్మకతాపి న అపస్సయితబ్బా. **లోమేసూతి** లోమేసు ఫుసన్తేసు.

సఙ్ఘభత్తాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౩౨౫. ఉద్దేసభత్తం నిమన్తనన్తి ఇమం వోహారం పత్తానీతి ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో ఆదిఅత్థో, ‘‘ఉద్దేసభత్తం నిమన్తన’’న్తిఆదివోహారం పత్తానీతి అయమేత్థ అత్థో. **తమ్పి అన్తో కత్వాతి** ఆయతిం భిక్ఖూనం కుక్కుచ్చవినోదనత్థాయ తమ్పి సఙ్ఘభత్తం అన్తో కత్వా.

ఉద్దేసభత్తకథావణ్ణనా

అత్తనో విహారద్వారేతి విహారస్స ద్వారకోట్ఠకసమీపం సన్ధాయ వుత్తం. **భోజనసాలాయాతి** భత్తుద్దేసట్ఠానభూతాయ భోజనసాలాయ. ‘‘**దిన్నం పనా**’’తి వత్వా యథా సో దాయకో దేతి, తం విధిం దస్సేతుం ‘‘**సఙ్ఘతో భన్తే**’’తిఆదిమాహ. **అన్తరఘరేతి** అన్తోగేహే. **అన్తోఉపచారగతానన్తి** ఏత్థ గామద్వారవీథిచతుక్కేసు ద్వాదసహత్థబ్భన్తరం అన్తోఉపచారో నామ. అన్తరఘరస్స ఉపచారే పన లబ్భమానవిసేసం దస్సేతుం ‘‘**ఘరూపచారో చేత్థా**’’తిఆదిమాహ. **ఏకవళఞ్జన్తి** ఏకేన ద్వారేన

వళఞ్జితబ్బం. **నానానివేసనేసూతి** నానాకులస్స నివేసనేసు. లజ్జీ పేసలో అగతిగమనం వజ్జేత్వా మేధావీ చ ఉపపరిక్ఖిత్వా ఉద్దిసిస్సతీతి ఆహ **''పేసలో లజ్జీ మేధావీ ఇచ్ఛితబ్బో''**తి. **నిసిన్నస్సపి నిద్దాయన్తస్సపీ**తి అనాదరే సామివచనం. **తిచీవరపరివార**న్తి ఏత్థ "ఉదకపత్తలాభీ వియ అఞ్ఞోపి ఉద్దేసభత్తం అలభిత్వా వత్థాదిమనేకప్పకారకం లభతి చే, తస్సేవ త"న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అత్తనో రుచివసేన యం కిఞ్చి వత్వా ఆహరితుం విస్సజ్జితత్తా **విస్సట్ఠదూతో** నామ. **యం ఇచ్ఛతీ**తి "ఉద్దేసపత్తం దేథా"తిఆదీని వదన్తో యం ఇచ్ఛతి. **పుచ్ఛాసభాగేనా**తి పుచ్ఛాసదిసేన.

''ఏకా కూటట్ఠితికా నామ హోతీ''తి వత్వా తమేవ ఠితికం విభావేన్తో **''రఞ్ఞో వా హీ''**తిఆదిమాహ. అఞ్ఞేహి ఉద్దేసభత్తేహి అమిస్సేత్వా విసుంయేవ ఠితికాయ గహేతబ్బత్తా **''ఏకచారికభత్తానీ''**తి వుత్తం. **థేయ్యాయ హరన్తీ**తి పత్తహారకా హరన్తి. **గీవా హోతీ**తి ఆణాపకస్స గీవా హోతి. **''మనుస్సానం వచనం కాతుం వట్టతీ''తి గచ్ఛన్తీ**తి "మనుస్సానం వచనం కాతుం వట్టతీ"తి తేన భిక్ఖునా వుత్తా గచ్ఛన్తి. **అకతభాగో నామా**తి ఆగన్తుకభాగో నామ. **''సబ్బో సఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూ''తి వుత్తే**తి ఏత్థ "పఠమమేవ 'సబ్బం సఙ్ఘికం పత్తం దేథా'తి వత్వా పచ్ఛా 'సబ్బో సఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూ'తి అవుత్తేపి భాజేత్వావ పరిభుఞ్జితబ్బ"న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

నిమన్తనభత్తకథావణ్ణనా

"ఏత్తకే భిక్ఖూ సఙ్ఘతో ఉద్దిసిత్వా దేథా"తిఆదీని అవత్వా "ఏత్తకానం భిక్ఖూనం భత్తం గణ్హథా"తి వత్వా దిన్నం **సఙ్ఘికం నిమన్తనం** నామ. **పిణ్డపాతికానమ్పి వట్టతీ**తి భిక్ఖాపరియాయేన వుత్తత్తా వట్టతి. **పటిపాటియా**తి లద్ధపటిపాటియా. **విచ్ఛిన్దిత్వా**తి "భత్తం గణ్హథా"తి పదం అవత్వా. తేనేవాహ **''భత్తన్తి అవదన్తేనా''**తి. **ఆలోపసఙ్ఖేపేనా**తి ఏకేకపిణ్డవసేన. అయఞ్చ నయో నిమన్తనేయేవ, న ఉద్దేసభత్తే. తత్థ హి ఏకస్స పహోనకప్పమాణంయేవ భాజేతబ్బం, తస్మా ఉద్దేసభత్తే ఆలోపట్ఠితికా నామ నత్థి. **అచ్ఛతీ**తి తిట్ఠతి. **''ఏకవారన్తి యావ తస్మిం ఆవాసే వసన్తి భిక్ఖూ, సబ్బే లభన్తీ''**తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – ఏకవారన్తి న ఏకదివసం సన్ధాయ వుత్తం, యత్తకా పన భిక్ఖూ తస్మిం ఆవాసే వసన్తి, తే సబ్బే. ఏకస్మిం దివసే గహితభిక్ఖూ అఞ్ఞదా అగ్గహేత్వా యావ ఏకవారం సబ్బే భిక్ఖూ భోజితా హోన్తి, తావ యే జానన్తి, తే గహేత్వా గన్తబ్బన్తి.

సలాకభత్తకథావణ్ణనా

ఉపనిబన్ధిత్వాతి లిఖిత్వా. **నిగ్గహేన దత్వా**తి అనిచ్ఛన్తమ్పి నిగ్గహేన సమ్పటిచ్ఛాపేత్వా . **ఏకగేహవసేనా**తి ఏకాయ ఘరపాళియా వసేన. **ఉద్దిసిత్వా**తి "తుయ్హఞ్చ తుయ్హఞ్చ పాపుణాతీ"తి వత్వా. దూరత్తా నిగ్గహేత్వాపి వారేన గాహేతబ్బగామో **వారగామో**. విహారవారే నియుత్తా **విహారవారికా,** వారేన విహారరక్ఖణకా. **అఞ్ఞథత్త**న్తి పసాదఞ్ఞథత్తం. **ఫాతికమ్మమేవ భవన్తీ**తి విహారరక్ఖణత్థాయ సఙ్ఘేన దాతబ్బఅతిరేకలాభా హోన్తి. **సఙ్ఘనవకేన లద్ధకాలే**తి దివసే దివసే ఏకేకస్స పాపితాని ద్వే తీణి ఏకచారికభత్తాని తేనేవ నియామేన అత్తనో పాపుణనట్ఠానే సఙ్ఘనవకేన లద్ధకాలే. **యస్స కస్సచి సమ్ముఖీభూతస్స పాపేత్వా**తి ఏత్థ "యేభుయ్యేన చే భిక్ఖూ బహిసీమగతా హోన్తి, సమ్ముఖీభూతస్స యస్స కస్సచి పాపేతబ్బం సభాగత్తా ఏకేన లద్ధం సబ్బేసం హోతి, తస్మిమ్పి అసతి అత్తనో పాపేత్వా దాతబ్బ"న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **రససలాక**న్తి ఉచ్ఛురససలాకం.

“సఙ్ఘతో నిరామిససలాకాపి విహారే పక్కభత్తమ్పి వట్టతియేవా”తి సాధారణం కత్వా **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౨౮) వుత్తత్తా “ఏవం గాహితే సాదితబ్బం, ఏవం న సాదితబ్బ”న్తి విసేసేత్వా అవుత్తత్తా చ భేసజ్జాదిసలాకాయో చేత్థ కిఞ్చాపి పిణ్డపాతికానమ్పి వట్టన్తి, సలాకవసేన గాహితత్తా పన న సాదితబ్బాతి ఏత్థ అధిప్పాయో వీమంసితబ్బో. యది హి భేసజ్జాదిసలాకా సలాకవసేన గాహితా న సాదితబ్బా సియా, సఙ్ఘతో నిరామిససలాకా వట్టతియేవాతి న వదేయ్య, “అతిరేకలాభో సఙ్ఘభత్తం ఉద్దేసభత్త”న్తిఆదివచనతో (మహావ॰ ౧౨౮) “అతిరేకలాభం పటిక్ఖిపామీ”తి సలాకవసేన గాహేతబ్బం భత్తమేవ పటిక్ఖిత్తం, న భేసజ్జం. సఙ్ఘభత్తాదీని హి చుద్దస భత్తానియేవ తేన న సాదితబ్బానీతి వుత్తాని, ఖన్ధకభాణకానం వా మతేన ఇధ ఏవం వుత్తన్తి గహేతబ్బం. అగ్గతో దాతబ్బభిక్ఖా **అగ్గభిక్ఖా. లద్ధా వా అలద్ధా వా**తి లభిత్వా వా అలభిత్వా వా. నిబద్ధాయ అగ్గభిక్ఖాయ అప్పమత్తికాయ ఏవ సమ్భవతో లభిత్వాపి పునదివసే గణ్హితుం వుత్తం. **అగ్గభిక్ఖామత్త**న్తి హి ఏత్థ **మత్త**-సద్దో బహుభావం నివత్తేతి.

సలాకభత్తం నామ విహారేయేవ ఉద్దిసీయతి విహారమేవ సన్ధాయ దియ్యమానత్తాతి ఆహ ‘‘**విహారే అపాపితం పనా**’’తిఆది. **తత్ర ఆసనసాలాయా**తి తస్మిం గామే ఆసనసాలాయ. **విహారం ఆనేత్వా గాహేతబ్బ**న్తి తథా వత్వా తస్మిం దివసే దిన్నభత్తం విహారమేవ ఆనేత్వా ఠితికాయ గాహేతబ్బం. **తత్థా**తి తస్మిం దిసాభాగే. **తం గహేత్వా**తి తం వారగామసలాకం అత్తనా గహేత్వా. **తేనా**తి యో అత్తనో పత్తం వారగామసలాకం దిసంగమికస్స అదాసి, తేన. **అనతిక్కన్తేయేవ తస్మిం తస్స సలాకా గాహేతబ్బా**తి యస్మా ఉపచారసీమట్ఠస్సేవ సలాకా పాపుణాతి, తస్మా తస్మిం దిసంగమికే ఉపచారసీమం అనతిక్కన్తేయేవ తస్స దిసంగమికస్స పత్తసలాకా అత్తనో పాపేత్వా గహేతబ్బా.

అనాగతదివసేతి ఏత్థ కథం తేసం భిక్ఖూనం ఆగతానాగతభావో విఞ్ఞాయతీతి చే? యస్మా తతో తతో ఆగతా భిక్ఖూ తస్మిం గామే ఆసనసాలాయ సన్నిపతన్తి, తస్మా తేసం ఆగతానాగతభావో సక్కా విఞ్ఞాతుం. **అమ్హాకం గోచరగామే**తి సలాకభత్తదాయకానం గామే. **భుఞ్జితుం ఆగచ్ఛన్తీ**తి “మహాథేరో ఏకకోవ విహారే ఓహీనో అవస్సం సబ్బసలాకా అత్తనో పాపేత్వా ఠితో”తి మఞ్ఞమానా ఆగచ్ఛన్తి.

పక్ఖికభత్తాదికథావణ్ణనా

అభిలక్ఖితేసు చతూసు పక్ఖదివసేసు దాతబ్బభత్తం **పక్ఖికం. అభిలక్ఖితేసూ**తి ఏత్థ **అభీ**తి ఉపసగ్గమత్తం, లక్ఖణీయేసు ఇచ్చేవ అత్థో, ఉపోసథసమాదానధమ్మస్సవనపూజాసక్కారాదికరణత్థం లక్ఖితబ్బేసు సల్లక్ఖేతబ్బేసు ఉపలక్ఖేతబ్బేసూతి వుత్తం హోతి. **స్వే పక్ఖో**తి “అజ్జ పక్ఖికం న గాహేతబ్బ”న్తి పక్ఖికస్స అనియమత్తా వుత్తం. “స్వే అమ్హాకం ఘరే లూఖభత్తం భవిస్సతీ”తి పోత్థకేసు లిఖన్తి, “పక్ఖభత్తం భవిస్సతీ”తి పాఠేన భవితబ్బం. ఉపోసథే దాతబ్బం భత్తం **ఉపోసథికం. నిబన్ధాపిత**న్తి “అసుకవిహారస్సా”తి నియమితం. **గాహేత్వా భుఞ్జితబ్బ**న్తి తస్మిం సేనాసనే వసన్తేహి ఠితికాయ గాహేత్వా భుఞ్జితబ్బం. **తణ్డులాదీనిపేసేన్తి…పే॰… వట్టతీ**తి అభిహటభిక్ఖత్తా వట్టతి. **తథా పటిగ్గహితత్తా**తి భిక్ఖానామేన పటిగ్గహితత్తా. **పత్తం పూరేత్వా థకేత్వా దిన్న**న్తి “గుళకభత్తం దేమా”తి దిన్నం. **గుళపిణ్డేపి…పే॰… దాతబ్బో**తి ఏత్థ **గుళపిణ్డం** తాలపక్కప్పమాణన్తి వేదితబ్బం. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవాతి.

సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకం

ఛసక్యపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౩౩౦. సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకే **అనుపియాయ**న్తిఆదీసు "అనుపియా నామా"తి వత్తబ్బే ఆకారస్స రస్సత్తం అనునాసికస్స చ ఆగమం కత్వా ''**అనుపియం నామా**''తి వుత్తం. **మల్లాన**న్తి మల్లరాజూనం. **న హేట్ఠా పాసాదా ఓరోహతీ**తి ఉపరిపాసాదతో హేట్ఠిమతలం న ఓరోహతి, "హేట్ఠాపాసాద"న్తిపి పఠన్తి. అనురుద్ధో వా పబ్బాజేయ్యాతి యోజేతబ్బం. **ఘరావాసత్థ**న్తి ఘరావాసస్స అనుచ్ఛవికం కమ్మం. **ఉదకం అభినేతబ్బ**న్తి ఉదకం ఆహరితబ్బం. **నిన్నేతబ్బ**న్తి ఆభతముదకం పున నీహరితబ్బం. **నిద్ధాపేతబ్బ**న్తి అన్తరన్తరా ఉట్ఠితతిణాని ఉద్ధరిత్వా అపనేతబ్బం. **లవాపేతబ్బ**న్తి పరిపక్కకాలే లవాపేతబ్బం. **ఉబ్బాహాపేతబ్బ**న్తి ఖలమణ్డలం హరాపేతబ్బం. **ఉజుం కారాపేతబ్బ**న్తి పుఞ్జం కారాపేతబ్బం. **పలాలాని ఉద్ధరాపేతబ్బానీ**తి పలాలాని అపనేతబ్బాని. **భుసికా ఉద్ధరాపేతబ్బా**తి గున్నం ఖురగ్గేహి సఞ్ఛిన్నా భుససఙ్ఖాతా నాళదణ్డా అపనేతబ్బా. **ఓపునాపేతబ్బ**న్తి వాతముఖే ఓపునాపేత్వా పలాలం అపనేతబ్బం. **అతిహరాపేతబ్బ**న్తి అన్తోకోట్ఠాగారం ఉపనేతబ్బం. **న కమ్మా**తి న కమ్మాని. **ఘరావాసత్థేనా**తి ఉపయోగత్థే కరణవచనం. **ఉపజానాహీ**తి చ ఉపసగ్గమత్తో **ఉప**-సద్దో. తేనాహ ''**ఘరావాసత్థం జానాహీ**''తి. **జానాహీ**తి చేత్థ పటిపజ్జాతి అత్థో వేదితబ్బో. **అకామకా**తి అనిచ్ఛమానా.

౩౩౧-౩౩౨. యం న నివత్తోతి యస్మా న నివత్తో. **సుఞ్ఞాగారగతో**తి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౨౦) "రపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ అవసేసం అరఞ్ఞ"న్తి (పారా॰ ౯౨) వుత్తం అరఞ్ఞం రుక్ఖమూలఞ్చ రపేత్వా అఞ్ఞం పబ్బతకన్దరాది పబ్బజితసారుప్పం నివాసట్ఠానం జనసమ్బాధాభావతో ఇధ "సుఞ్ఞాగార"న్తి అధిప్పేతం. అథ వా ఝానకణ్టకానం సద్దానం అభావతో వివిత్తం యం కిఞ్చి అగారమ్పి "సుఞ్ఞాగార"న్తి వేదితబ్బం. తం సుఞ్ఞాగారం ఉపగతో. **అభిక్ఖణ**న్తి బహులం. **ఉదానం ఉదానేసీ**తి సో హి ఆయస్మా అరఞ్ఞే దివావిహారం ఉపగతోపి రత్తివాసూపగతోపి యేభుయ్యేన ఫలసమాపత్తిసుఖేన నిరోధసమాపత్తిసుఖేన చ వీతినామేసి, తస్మా తం సుఖం సన్ధాయ పుబ్బే అత్తనా అనుభూతం సభయం సపరిళాహం రజ్జసుఖం జిగుచ్ఛిత్వా "అహో సుఖం అహో సుఖ"న్తి సోమనస్ససహితఞాణసముట్ఠానం పీతిసముగ్గారం సముగ్గిరతి. **తే భిక్ఖూ భగవన్తం ఏతదవోచు**న్తి తే సమ్బహులా భిక్ఖూ ఉల్లుమ్పనసభావసణ్ఠితా తస్స అనుగ్గణ్హనాధిప్పాయేన భగవన్తం ఏతదవోచుం, న ఉజ్ఝానవసేన. **నిస్సంసయ**న్తి అసన్దేహేన, ఏకన్తేనాతి అత్థో. తే కిర భిక్ఖూ పుథుజ్జనా తస్స ఆయస్మతో వివేకసుఖం సన్ధాయ ఉదానం అజానన్తా ఏవమాహంసు. **సమనుస్సరన్తో**తి ఉక్కణ్ఠనవసేన అనుస్సరన్తో.

అఞ్ఞతరన్తి నామగోత్తేన అపాకటం ఏకం భిక్ఖుం. **ఆమన్తేసీ**తి ఆణాపేసి తే భిక్ఖూ సఞ్ఞాపేతుకామో. **ఏవ**న్తి వచనసమ్పటిగ్గహే, సాధూతి అత్థో. **ఏవం భన్తే**తి ఏత్థ పన **ఏవం**-సద్దో పటిఞ్ఞాయం. "అభిక్ఖణం 'అహో సుఖం అహో సుఖ'న్తి ఇమం ఉదానం ఉదానేసీ"తి యథా తే భిక్ఖూ వదన్తి, తం ఏవం తథేవాతి అత్తనో ఉదానం పటిజానాతి. ''**కిం పన త్వం భద్దియా**''తి కస్మా భగవా పుచ్ఛతి, కిం తస్స చిత్తం న జానాతీతి? నో న జానాతి, తేనేవ పన తమత్థం వదాపేత్వా తే భిక్ఖూ సఞ్ఞాపేతుం పుచ్ఛతి. వుత్తఞ్హేతం "జానన్తాపి తథాగతా పుచ్ఛన్తి, జానన్తాపి న పుచ్ఛన్తీ"తిఆది (పారా॰ ౧౬, ౧౬౪). **అత్థవస**న్తి కారణం.

అన్తోపి అన్తేపురేతి ఇత్థాగారస్స సఞ్చరణట్ఠానభూతే రాజగేహస్స అబ్భన్తరే, యత్థ రాజా నహానభోజనసయనాదిం కప్పేతి. **రక్ఖా సుసంవిహితాతి** ఆరక్ఖాదికతపురిసేహి గుత్తి సుట్ఠు సమన్తతో విహితా. **బహిపి అన్తేపురేతి** అట్టకరణట్ఠానాదికే అన్తేపురతో బహిభూతే రాజగేహే. **ఏవం రక్ఖితో గోపితో సన్తోతి** ఏవం రాజగేహరాజధానీరజ్జదేసేసు అన్తో బహి చ అనేకేసు ఠానేసు అనేకసతేహి సుసంవిహితరక్ఖావరణగుత్తియా మమేవ నిబ్భయత్థం ఫాసువిహారత్థం రక్ఖితో గోపితో సమానో. **భీతో**తిఆదీని పదాని అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనాని. అథ వా **భీతో**తి పరరాజూహి భాయమానో. **ఉబ్బిగ్గో**తి సకరజ్జేపి పకతిక్ఖోభతో ఉప్పజ్జనకభయుబ్బేగేన ఉబ్బిగ్గో చలితో. **ఉస్సఙ్కీ**తి “రఞ్ఞా నామ సబ్బకాలం అవిస్సత్థేన భవితబ్బ”న్తి వచనతో సబ్బత్థ అవిస్సాసనవసేన తేసం తేసం కిచ్చకరణీయానం అచ్చయతో ఉప్పజ్జనకపరిసఙ్కాయ చ ఉద్ధముద్ధం సఙ్కమానో. **ఉత్రాసీ**తి “సన్తికావచరేహిపి అజానన్తస్సేవ మే కదాచి అనత్థో భవేయ్యా”తి ఉప్పన్నేన సరీరకమ్పమ్పి ఉప్పాదనసమత్థేన తాసేన ఉత్రాసి. “ఉత్రస్తో”తిపి పఠన్తి. **విహరామీ**తి ఏవంభూతో హుత్వా విహరామి.

ఏతరహీతి ఇదాని పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ. **ఏకో**తి అసహాయో. తేన వివేకట్ఠకాయతం దస్సేతి. **అభీతో**తిఆదీనం పదానం వుత్తవిపరియాయేన అత్థో వేదితబ్బో. భయాదినిమిత్తస్స పరిగ్గహస్స తంనిమిత్తస్స చ కిలేసగహనస్స అభావేనేవస్స అభీతాదితాతి ఏతేన చిత్తవివేకం దస్సేతి. **అప్పోస్సుక్కో**తి సరీరగుత్తియం నిరుస్సుక్కో. **పన్నలోమో**తి లోమహంసుప్పాదకస్స ఛమ్భితత్తస్స అభావేన అనుగ్గతలోమో. పదద్వయేనపి సేరివిహారం దస్సేతి. **పరదత్తవుత్తో**తి పరేహి దిన్నేన చీవరాదినా వత్తమానో. ఏతేన సబ్బసో సఙ్గాభావదీపనముఖేన అనవసేసభయహేతువిరహం దస్సేతి. **మిగభూతేన చేతసా**తి విస్సత్థవిహారితాయ మిగస్స వియ జాతేన చిత్తేన. మిగో హి అమనుస్సపథే అరఞ్ఞే వసమానో విస్సత్థో తిట్ఠతి నిసీదతి నిపజ్జతి యేనకామఞ్చ పక్కమతి అప్పటిహతచారో, ఏవం అహమ్పి విహరామీతి దస్సేతి. వుత్తఞ్హేతం పచ్చేకసమ్బుద్ధేన –

> “మిగో అరఞ్ఞమ్హి యథా అబద్ధో;
> యేనిచ్ఛకం గచ్ఛతి గోచరాయ;
> విఞ్ఞూ నరో సేరిత పేక్ఖమానో;
> ఏకో చరే ఖగ్గవిసాణకప్పో”తి. (సు॰ ని॰ ౩౯; అప॰ థేర ౧.౧.౯౨);

ఇమం ఖో అహం, భన్తే, అత్థవసన్తి భగవా యదిదం మమ ఏతరహి పరమం వివేకసుఖం ఫలసమాపత్తిసుఖం, ఇదమేవ కారణం సమ్పస్సమానో “అహో సుఖం, అహో సుఖ”న్తి ఉదానేమి. **ఏతమత్థన్తి** ఏతం భద్దియత్థేరస్స పుథుజ్జనవిసయాతీతం వివేకసుఖసఙ్ఖాతం అత్థం సబ్బాకారతో విదిత్వా. **ఇమం ఉదానన్తి** ఇమం సహేతుకభయసోకవిగమానుభావదీపకం ఉదానం ఉదానేసి.

యస్సన్తరతో న సన్తి కోపాతి యస్స అరియపుగ్గలస్స అన్తరతో అబ్భన్తరే అత్తనో చిత్తే చిత్తకాలుస్సియకరణతో చిత్తప్పకోపా రాగాదయో ఆఘాతవత్థుఆదికారణభేదతో అనేకభేదా దోసకోపా ఏవ వా న సన్తి, మగ్గేన పహీనత్తా న విజ్జన్తి. అయఞ్హి **అన్తర**-సద్దో కిఞ్చాపి “మఞ్చ త్వఞ్చ కిమన్తర”న్తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౨౨౮) కారణే దిస్సతి, “అన్తరట్ఠకే హిమపాతసమయే”తిఆదీసు (మహావ॰ ౩౪౬) వేమజ్ఝే, “అన్తరా చ జేతవనం అన్తరా చ సావత్థి”న్తిఆదీసు (ఉదా॰ ౧౩, ౪౪)

వివరే, “భయమన్తరతో జాత”న్తిఆదీసు (ఇతివు॰ ౮౮; మహానిఁ ౫) చిత్తే, ఇధాపి చిత్తే ఏవ దట్ఠబ్బో. తేనేవాహ ‘‘**యస్స చిత్తే కోపా న సన్తీ**’’తి.

అభవ-సద్దస్స **విభవ**-సద్దేన అత్థుద్ధారే కారణమాహ ‘‘**విభవోతి చ అభవోతి చ అత్థతో ఏక**’’న్తి. **ఇతి**-సద్దో పకారవచనోతి ఆహ ‘‘**ఇతి అనేకప్పకారా భవాభవతా**’’తి. **వీతివత్తోతి** అతిక్కన్తో . ఏత్థ చ “యస్సా”తి ఇదం యో వీతివత్తోతి విభత్తివిపరిణామవసేన యోజేతబ్బం. **తం విగతభయ**న్తి తం ఏవరూపం యథావుత్తగుణసమన్నాగతం ఖీణాసవం చిత్తకోపాభావతో ఇతిభవాభవసమతిక్కమనతో చ భయహేతువిగమేన విగతభయం. వివేకసుఖేన అగ్గఫలసుఖేన చ **సుఖిం,** విగతభయత్తా ఏవ **అసోకం. దేవా నానుభవన్తి దస్సనాయాతి** అధిగతమగ్గే ఠపేత్వా సబ్బేపి ఉపపత్తిదేవా వాయమన్తాపి చిత్తచారదస్సనవసేన దస్సనాయ దట్ఠుం నానుభవన్తి న అభిసమ్భుణన్తి న సక్కోన్తి, పగేవ మనుస్సా. సేక్ఖాపి హి పుథుజ్జనా వియ అరహతో చిత్తప్పవత్తిం న జానన్తి. **తస్స దస్సనం దేవానమ్పి దుల్లభన్తి** ఏత్థాపి చిత్తచారదస్సనవసేన తస్స దస్సనం దేవానమ్పి దుల్లభం అలబ్భనీయం, దేవేహిపి తం దస్సనం న సక్కా పాపుణితున్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. అభావత్థో హేత్థ **దు**-సద్దో “దుప్పఞ్ఞో”తిఆదీసు వియ.

౩౩౩. **భత్తాభిహారోతి** అభిహరితబ్బభత్తం. తస్స పన పమాణం దస్సేతుం ‘‘**పఞ్చ చ థాలిపాకసతానీ**’’తి వుత్తం. తత్థ ఏకో థాలిపాకో దసన్నం పురిసానం భత్తం గణ్హాతి. **లాభసక్కారసిలోకేనాతి** ఏత్థ **లాభో** నామ చతుపచ్చయలాభో. **సక్కారోతి** తేసంయేవ సుకతానం సుసఙ్ఖతానం లాభో. **సిలోకోతి** వణ్ణఘోసో. **మనోమయం కాయన్తి** ఝానమనేన నిబ్బత్తం బ్రహ్మకాయం. **ఉపపన్నోతి** ఉపగతో. **అత్తభావప్పటిలాభోతి** సరీరపటిలాభో. **ద్వే వా తీణి వా మాగధకాని గామఖేత్తానీతి** ఏత్థ **మాగధకం గామఖేత్తం** అత్థి ఖుద్దకం, అత్థి మజ్ఝిమం, అత్థి మహన్తం. **ఖుద్దకం గామఖేత్తం** ఇతో చత్తాలీస ఉసభాని, ఏత్తో చత్తాలీస ఉసభానీతి గావుతం హోతి. **మజ్ఝిమం** ఇతో గావుతం, ఏత్తో గావుతన్తి అడ్ఢయోజనం హోతి. **మహన్తం** ఇతో దియడ్ఢగావుతం, ఏత్తో దియడ్ఢగావుతన్తి తిగావుతం హోతి. తేసు ఖుద్దకేన గామఖేత్తేన తీణి, ఖుద్దకేన చ మజ్ఝిమేన చ ద్వే గామఖేత్తాని తస్స అత్తభావో. తిగావుతఞ్హిస్స సరీరం. **పరిహరిస్సామీతి** పటిజగ్గిస్సామి గోపయిస్సామి. **రక్ఖస్సేతన్తి** రక్ఖస్సు ఏతం.

పఞ్చసత్థుకథావణ్ణనా

౩౩౪. **సత్థారోతి** గణసత్థారో. **నాస్సస్సాతి** న ఏతస్స భవేయ్య. **తన్తి** తం సత్థారం. **తేనాతి** అమనాపేన. **సముదాచరేయ్యామాతి** కథేయ్యామ. **సమ్మన్నతీతి** అమ్హాకం సమ్మానం కరోతి. తేనాహ ‘‘**సమ్మానేతీ**’’తి, **సమ్మన్నతీతి** వా పరేహి సమ్మానీయతీతి అత్థో.

౩౩౫. **నాసాయ పిత్తం భిన్దేయ్యున్తి** అచ్ఛపిత్తం వా మచ్ఛపిత్తం వా నాసాపుటే పక్ఖిపేయ్యుం. **పరాభవాయాతి** అవడ్ఢియా వినాసాయ. **అస్సతరీతి** వళవాయ కుచ్ఛిస్మిం గద్రభస్సజాతా, తం అస్సేన సద్ధిం సమ్పయోజేన్తి, సా గబ్భం గణ్హిత్వా కాలే సమ్పత్తే విజాయితుం న సక్కోతి, పాదేహి భూమిం పహరన్తీ తిట్ఠతి, అథస్సా చత్తారో పాదే చతూసు ఖాణుకేసు బన్ధిత్వా కుచ్ఛిం ఫాలేత్వా పోతకం నీహరన్తి, సా తత్థేవ మరతి. తేన వుత్తం ‘‘**అత్తవధాయ గబ్భం గణ్హాతీ**’’తి.

౩౩౬. **పోత్థనికన్తి** ఛురికం, యం ఖరన్తిపి వుచ్చతి.

నాళాగిరిపేసనకథావణ్ణనా

౩౪౨. **మా కుఞ్జర నాగమాసదో**తి భో, కుఞ్జర, బుద్ధనాగం వధకచిత్తేన మా ఉపగచ్ఛ. **దుక్ఖ**న్తి దుక్ఖకారణత్తా దుక్ఖం. కథం తం దుక్ఖన్తి ఆహ ''**న హి నాగహతస్సా**''తిఆది. నాగహతస్స సుగతిపటిక్ఖేపేన బుద్ధనాగస్స ఘాతో దుగ్గతిదుక్ఖకారణన్తి దస్సేతి. **ఇతో**తి ఇతో జాతితో. **యతో**తి యస్మా. **ఇతో పరం యతో**తి ఇతో పరం గచ్ఛన్తస్సాతి వా అత్థో. **మదో**తి మానమదో. **పమాదో**తి పమత్తభావో. **పటికుటితో**తి సఙ్కుటితో. **అలక్ఖికో**తి అహిరికో. **యత్ర హి నామా**తి యో నామ.

పఞ్చవత్థుయాచనకథావణ్ణనా

౩౪౩. **తికభోజన**న్తి తీహి భుఞ్జితబ్బభోజనం, తిణ్ణం ఏకతో పటిగ్గహేత్వా భుఞ్జితుం పఞ్ఞపేస్సామీతి అత్థో. **కోకాలికో**తిఆదీని చతున్నం దేవదత్తపక్ఖియానం గణపామోక్ఖానం నామాని. **ఆయుకప్ప**న్తి ఏకం మహాకప్పం అసీతిభాగం కత్వా తతో ఏకభాగమత్తం కాలం అన్తరకప్పసఙ్ఖాతం కాలం.

ఆయస్మన్తం ఆనన్దం ఏతదవోచాతి (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౪౮) దేవదత్తో సబ్బం సఙ్ఘభేదస్స పుబ్బభాగం నిప్ఫాదేత్వా ''ఏకంసేనేవ అజ్జ ఆవేణికం ఉపోసథం సఙ్ఘకమ్మఞ్చ కరిస్సామీ''తి చిన్తేత్వా ఏతం ''**అజ్జతగ్గే**''తిఆదివచనం అవోచ. తత్థ **అఞ్ఞత్రేవ భగవతా**తి వినా ఏవ భగవన్తం, తం సత్థారం అకత్వాతి అత్థో. **అఞ్ఞత్ర భిక్ఖుసఙ్ఘా ఉపోసథం కరిస్సామి సఙ్ఘకమ్మాని చా**తి భగవతో ఓవాదకారకం భిక్ఖుసఙ్ఘం వినా మం అనువత్తన్తేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం ఆవేణికం ఉపోసథం సఙ్ఘకమ్మాని చ కరిస్సామి. **అజ్జతగ్గే, భన్తే, దేవదత్తో సఙ్ఘం భిన్దిస్సతీ**తి భేదకారకానం సబ్బేసం దేవదత్తేన సజ్జితత్తా ''ఏకంసేనేవ దేవదత్తో అజ్జ సఙ్ఘం భిన్దిస్సతీ''తి మఞ్ఞమానో ఏవమాహ. **భిన్దిస్సతీ**తి ద్విధా కరిస్సతి.

ఏతమత్థం విదిత్వాతి ఏతం అవీచిమహానిరయుప్పత్తిసంవత్తనియం కప్పట్ఠియం అతేకిచ్ఛం దేవదత్తేన నిబ్బత్తియమానం సఙ్ఘభేదకమ్మం సబ్బాకారతో విదిత్వా. **ఇమం ఉదాన**న్తి కుసలాకుసలేసు యథాక్కమం సప్పురిసాసప్పురిసానం సుకరా పటిపత్తి, న పన నేసం అకుసలకుసలేసూతి ఇదమత్థవిభావనం ఉదానం ఉదానేసి.

తత్థ **సుకరం సాధునా సాధూ**తి అత్తనో పరేసఞ్చ హితం సాధేతీతి **సాధు,** సమ్మాపటిపన్నో. తేన సాధునా సారిపుత్తాదినా సావకేన పచ్చేకసమ్బుద్ధేన సమ్మాసమ్బుద్ధేన అఞ్ఞేన వా లోకియసాధునా సాధు సున్దరం భద్దకం అత్తనో పరేసఞ్చ హితసుఖావహం సుకరం సుఖేన కాతుం సక్కా. **సాధు పాపేన దుక్కర**న్తి తదేవ పన వుత్తలక్ఖణం సాధు పాపేన దేవదత్తాదినా పాపపుగ్గలేన దుక్కరం కాతుం న సక్కా, న సో తం కాతుం సక్కోతీతి అత్థో. **పాపం పాపేన సుకర**న్తి పాపం అసున్దరం అత్తనో పరేసఞ్చ అనత్థావహం పాపేన యథావుత్తపాపపుగ్గలేన సుకరం సుఖేన కాతుం సక్కుణేయ్యం. **పాపమరియేహి దుక్కర**న్తి అరియేహి పన బుద్ధాదీహి తం పాపం దుక్కరం దురభిసమ్భవం. సేతుఘాతోయేవ హి తేసం తత్థాతి దీపేతి.

సఙ్ఘభేదకథావణ్ణనా

౩౪౫. **అథ ఖో ఆయస్మా సారిపుత్తో ఆదేసనాపాటిహారియానుసాసనియా**తిఆదీసు పరస్స చిత్తం ఞత్వా కథనం **ఆదేసనాపాటిహారియం,** సావకానఞ్చ బుద్ధానఞ్చ సతతం ధమ్మదేసనం **అనుసాసనీపాటిహారియం,** ఇద్ధివిధం

ఇద్ధిపాటిహారియం. తత్థ ఇద్ధిపాటిహారియేన సద్ధిం అనుసాసనీపాటిహారియం మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స ఆచిణ్ణం, ఆదేసనాపాటిహారియేన సద్ధిం అనుసాసనీపాటిహారియం ధమ్మసేనాపతిస్స. తేన వుత్తం "ఆయస్మా సారిపుత్తో ఆదేసనాపాటిహారియానుసాసనియా భిక్ఖూ ధమ్మియా కథాయ ఓవదీ"తిఆది. తదా హి ద్వీసు అగ్గసావకేసు ధమ్మసేనాపతి తేసం భిక్ఖూనం చిత్తచారం ఞత్వా ధమ్మం దేసేసి, మహామోగ్గల్లానత్థేరో వికుబ్బనం దస్సేత్వా ధమ్మం దేసేసి, పాళియఞ్చేత్థ ద్విన్నమ్పి థేరానం దేసనాయ ధమ్మచక్ఖుపటిలాభోవ దస్సితో. దీఘభాణకా పన ఏవం వదన్తి "భగవతా పేసితేసు ద్వీసు అగ్గసావకేసు ధమ్మసేనాపతి తేసం చిత్తచారం ఞత్వా ధమ్మం దేసేసి, థేరస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా పఞ్చసతాపి భిక్ఖూ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. అథ నేసం మహామోగ్గల్లానత్థేరో వికుబ్బనం దస్సేత్వా ధమ్మం దేసేసి, తం సుత్వా సబ్బే అరహత్తఫలే పతిట్ఠహింసూ"తి. **దేవదత్తం ఉట్ఠాపేసీ**తి జణ్ణుకేన హదయమజ్ఝే పహరిత్వా ఉట్ఠాపేసి.

౩౪౬. **సరసీ**తి సరో. **సువిక్ఖాలిత**న్తి సుట్ఠు విక్ఖాలితం, సువిసోధితం కత్వాతి అత్థో. **సంఖాదిత్వా**తి సుట్ఠు ఖాదిత్వా. **మహిం వికుబ్బతో**తి మహిం దన్తేహి విలిఖన్తస్స. నదీసు భిసం ఘసానస్సాతి యోజేతబ్బం. **నదీ**తి చేత్థ మహాసరో అధిప్పేతో. **జగ్గతో**తి హత్థియూథం పాలేన్తస్స. **భిఙ్కోవా**తి హత్థిపోతకో వియ. **మమానుకుబ్బ**న్తి మం అనుకరోన్తో.

౩౪౭. **దూతేయ్య**న్తి దూతకమ్మం. **గన్తుమరహతీ**తి దూతేయ్యసఙ్ఖాతం సాసనం హరితుం ధారేత్వా హరితుం అరహతి. **సోతా**తి యం అస్స సాసనం దేన్తి, తస్స సోతా. **సావేతా**తి తం ఉగ్గణ్హిత్వా "ఇదం నామ తుమ్హేహి వుత్త"న్తి పటిసావేతా. **ఉగ్గహేతా**తి సుఉగ్గహితం కత్వా ఉగ్గహేతా. **ధారేతా**తి సుధారితం కత్వా ధారేతా. **విఞ్ఞాతా**తి అత్తనా తస్స అత్థం జానితా. **విఞ్ఞాపేతా**తి పరం విజానాపేతా. **సహితాసహితస్సా**తి "ఇదం సహితం, ఇదం అసహిత"న్తి ఏవం సహితాసహితస్స **కుసలో** ఉపగతానుపగతేసు ఛేకో సాసనం ఆరోచేన్తో సహితాసహితం సల్లక్ఖేత్వా ఆరోచేతి. **న బ్యథతీ**తి న వేధతి న ఛమ్భతి. **ఉగ్గవాదిని**న్తి ఫరుసవచనేన సమన్నాగతం. **పుచ్ఛితో**తి పటిఞ్ఞత్థాయ పుచ్ఛితో.

౩౪౮. **అట్ఠహి, భిక్ఖవే, అసద్ధమ్మేహీ**తిఆదీసు **అసద్ధమ్మేహీ**తి (ఇతివు॰ అట్ఠ॰ ౮౯) అసతం ధమ్మేహి, అసన్తేహి వా అసోభనేహి వా ధమ్మేహి. **అభిభూతో**తి అజ్ఝోత్థటో. **పరియాదిన్నచిత్తో**తి ఖేపితచిత్తో లాభాదిహేతుకేన ఇచ్ఛాచారేన మానమదాదినా చ ఖయం పాపితకుసలచిత్తో. అథ వా **పరియాదిన్నచిత్తో**తి పరితో ఆదిన్నచిత్తో, వుత్తప్పకారేన అకుసలకోట్ఠాసేన యథా కుసలచిత్తస్స ఉప్పత్తివారో న హోతి, ఏవం సమన్తతో గహితచిత్తసన్తానోతి అత్థో. అపాయే నిబ్బత్తనారహతాయ **ఆపాయికో**. తత్థపి అవీచిసఙ్ఖాతే మహానిరయే ఉప్పజ్జతీతి **నేరయికో**. ఏకం అన్తరకప్పం పరిపుణ్ణమేవ కత్వా తత్థ తిట్ఠతీతి **కప్పట్ఠో**. **అతేకిచ్ఛో**తి బుద్ధేహిపి అనివత్తనీయత్తా అవీచినిబ్బత్తియా తికిచ్ఛాభావతో అతేకిచ్ఛో, అతికిచ్ఛనీయోతి అత్థో. **లాభేనా**తి లాభేన హేతుభూతేన. అథ వా లాభహేతుకేన మానాదినా. లాభఞ్హి నిస్సాయ ఇధేకచ్చే పుగ్గలా పాపిచ్ఛా ఇచ్ఛాపకతా ఇచ్ఛాచారే ఠత్వా "లాభం నిబ్బత్తేస్సామా"తి అనేకవిహితం అనేసనం అప్పతిరూపం ఆపజ్జిత్వా ఇతో చుతా అపాయేసు నిబ్బత్తన్తి. అపరే యథాలాభం లభిత్వా తంనిమిత్తం మానాతిమానమదమచ్ఛరియాదివసేన పమాదం ఆపజ్జిత్వా ఇతో చుతా అపాయేసు నిబ్బత్తన్తి, అయఞ్చ తాదిసో. తేన వుత్తం "లాభేన, భిక్ఖవే, అభిభూతో పరియాదిన్నచిత్తో దేవదత్తో ఆపాయికో"తిఆది. **అసక్కారేనా**తి హీళేత్వా పరిభవిత్వా పరేహి అత్తని పవత్తితేన అసక్కారేన, అసక్కారహేతుకేన వా మానాదినా. అసన్తగుణసమ్భావనాధిప్పాయేన పవత్తా పాపా ఇచ్ఛా ఏతస్సాతి పాపిచ్ఛో, తస్స భావో **పాపిచ్ఛతా,** తాయ. "అహం బుద్ధో భవిస్సామి, భిక్ఖుసఙ్ఘం పరిహరిస్సామీ"తి హి తస్స ఇచ్ఛా ఉప్పన్నా. కోకాలికాదయో పాపా లామకా మిత్తా ఏతస్సాతి పాపమిత్తో, తస్స భావో **పాపమిత్తతా,** తాయ.

౩౪౯. అభిభుయ్యాతి అభిభవిత్వా మద్దిత్వా.

౩౫౦. తీహి, భిక్ఖవే, అసద్ధమ్మేహీతిఆది వుత్తనయమేవ. **ఓరమత్తకేన విసేసాధిగమేన అన్తరా వోసానం ఆపాదీతి** ఏత్థ పన అయమత్థో. **ఓరమత్తకేనాతి** అప్పమత్తకేన ఝానాభిఞ్ఞామత్తేన. **విసేసాధిగమేనాతి** ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాధిగమేన. **అన్తరాతి** వేమజ్ఝే. **వోసానం ఆపాదీతి** అకతకిచ్చోవ సమానో "కతకిచ్చోమ్హీ"తి మఞ్ఞమానో సమణధమ్మతో విగమం ఆపజ్జి. ఇదం వుత్తం హోతి – ఝానాభిఞ్ఞాహి ఉత్తరికరణీయే అధిగన్తబ్బే మగ్గఫలే అనధిగతే సతియేవ తం అనధిగన్త్వా సమణధమ్మతో విగమం ఆపజ్జీతి. ఇతి భగవా ఇమినా సుత్తేన విసేసతో పుథుజ్జనభావే ఆదీనవం పకాసేతి "భారియో పుథుజ్జనభావో, యత్ర హి నామ ఝానాభిఞ్ఞాపరియోసానా సమ్పత్తియో నిబ్బత్తేత్వాపి అనేకానత్థావహం నానావిధదుక్ఖహేతుఅసన్తగుణసమ్భావనం అసప్పురిససంసగ్గం ఆలసియానుయోగఞ్చ అవిజహన్తో అవీచిసంవత్తనికం కప్పట్ఠియం అతేకిచ్ఛం కిబ్బిసం పసవతీ"తి.

గాథాసు **మాతి** పటిసేధే నిపాతో. **జాతూతి** ఏకంసేన. **కోచీతి** సబ్బసఙ్గాహకవచనం. **లోకస్మిన్తి** సత్తలోకే. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇమస్మిం సత్తలోకే కోచి పుగ్గలో ఏకంసేన పాపిచ్ఛో మా హోతూతి. **తదమినాపి జానాథ, పాపిచ్ఛానం యథా గతీతి** పాపిచ్ఛానం పుగ్గలానం యథాగతి యాదిసీ నిబ్బత్తి యాదిసో అభిసమ్పరాయోతి ఇమినాపి కారణేన జానాథాతి దేవదత్తం నిదస్సేన్తో ఏవమాహ.

పణ్డితోతి సమఞ్ఞాతోతి పరియత్తిబాహుసచ్చేన పణ్డితోతి ఞాతో. **భావితత్తోతి సమ్మతోతి** ఝానాభిఞ్ఞాహి భావితచిత్తోతి సమ్భావితో. తథా హి సో "మహిద్ధికో గోధిపుత్తో, మహానుభావో గోధిపుత్తో"తి ధమ్మసేనాపతినాపి పసంసితో అహోసి. **జలంవ యససా అట్ఠా, దేవదత్తోతి విస్సుతోతి** అత్తనో కిత్తియా పరివారేన చ జలన్తో వియ ఓభాసన్తో వియ ఠితో దేవదత్తోతి ఏవం విస్సుతో పాకటో అహోసి. "మే సుత"న్తిపి పాఠో, మయా సుతం సుతమత్తం, కతిపాహేనేవ అతథాభూతత్తా తస్స తం పణ్డిచ్చాదిసవనమత్తమేవాతి అత్థో.

సో పమాదం అనుచిణ్ణో, ఆసజ్జ నం తథాగతన్తి సో ఏవంభూతో దేవదత్తో "బుద్ధోపి సాకియపుత్తో, అహమ్పి సాకియపుత్తో, బుద్ధోపి సమణో, అహమ్పి సమణో, బుద్ధోపి ఇద్ధిమా, అహమ్పి ఇద్ధిమా, బుద్ధోపి దిబ్బచక్ఖుకో, దిబ్బసోతచేతోపరియఞాణలాభీ, బుద్ధోపి అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నే ధమ్మే జానాతి, అహమ్పి తే జానామీ"తి అత్తనో పమాణం అజానిత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధం అత్తనా సమసమట్ఠపనేన పమాదం ఆపజ్జన్తో "ఇదానాహం బుద్ధో భవిస్సామి, భిక్ఖుసఙ్ఘం పరిహరిస్సామీ"తి అభిమారపయోజనాదినా తథాగతం ఆసజ్జ ఆసాదేత్వా విహేఠేత్వా. "పమాదమనుజిణ్ణో"తిపి పఠన్తి. తస్సత్థో – పమాదం వుత్తనయేన పమజ్జన్తో పమాదం నిస్సాయ భగవతా సద్ధిం యుగగ్గాహచిత్తుప్పాదేన సహేవ ఝానాభిఞ్ఞాహి అనుజిణ్ణో పరిహీనోతి. **అవీచినిరయం పత్తో, చతుద్వారం భయానకన్తి** జాలానం తత్థ ఉప్పన్నసత్తానం వా నిరన్తరతాయ "అవీచీ"తి లద్ధనామం చతూసు పస్సేసు చతుమహాద్వారయోగేన చతుద్వారం అతిభయానకం మహానిరయం పటిసన్ధిగ్గహణవసేన పత్తో. తథా హి వుత్తం –

> "చతుక్కణ్ణో చతుద్వారో, విభత్తో భాగసో మితో;
> అయోపాకారపరియన్తో, అయసా పటికుజ్జితో.
>
> "తస్స అయోమయా భూమి, జలితా తేజసా యుతా;

సమన్తా యోజనసతం, ఫరిత్వా తిట్ఠతి సబ్బదా”తి. (మ॰ ని॰ ౩.౨౫౦, ౨౬౭; అ॰ ని॰ ౩.౩౬);

అదుట్ఠస్సాతి అదుట్ఠచిత్తస్స. **దుబ్భే**తి దుస్సేయ్య. **తమేవ పాపం ఫుసతీ**తి తమేవ అదుట్ఠదుబ్భిం పాపపుగ్గలం పాపం నిహీనం పాపఫలం ఫుసతి పాపుణాతి అభిభవతి. **భేస్మా**తి విపులభావేన గమ్భీరభావేన చ భింసాపనో, భింసాపేన్తో వియ విపులగమ్భీరోతి అత్థో. **వాదేనా**తి దోసేన. **ఉపహింసతీ**తి బాధతి ఆసాదేతి. **వాదో తమ్హి న రూహతీ**తి తస్మిం తథాగతే పరేన ఆరోపియమానో దోసో న రుహతి న తిట్ఠతి, విసకుమ్భో వియ సముద్దస్స న తస్స వికారం జనేతీతి అత్థో.

ఏవం ఛహి గాథాహి పాపిచ్ఛతాదిసమన్నాగతస్స నిరయూపగభావదస్సనేన దుక్ఖతో అపరిముత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని తప్పటిపక్ఖధమ్మసమన్నాగతస్స దుక్ఖక్ఖయం దస్సేన్తో **‘‘తాదిసం మిత్త’’**న్తి ఓసానగాథమాహ. తస్సత్థో – **యస్స** సమ్మా పటిపన్నస్స **మగ్గానుగో** పటిపత్తిమగ్గం అనుగతో సమ్మా పటిపన్నో అప్పిచ్ఛతాదిగుణసమన్నాగమేన సకలస్స వట్టదుక్ఖస్స **ఖయం** పరియోసానం పాపుణేయ్య, తాదిసం బుద్ధం బుద్ధసావకం వా **పణ్డితో** సప్పఞ్ఞో అత్తనో **మిత్తం కుబ్బేథ** తేన మేత్తిం కరేయ్య, **తఞ్చ సేవేథ** తమేవ పయిరుపాసేయ్యాతి.

కిం పనేతం సుత్తం దేవదత్తస్స నిరయూపపత్తితో పుబ్బే భాసితం, ఉదాహు పచ్ఛాతి? **ఇతివుత్తకట్ఠకథాయం** (ఇతివు॰ అట్ఠ॰ ౮౯) తావ –

> “దేవదత్తే హి అవీచిమహానిరయం పవిట్ఠే దేవదత్తపక్ఖికా అఞ్ఞతిత్థియా ‘సమణేన గోతమేన అభిసపితో దేవదత్తో పథవిం పవిట్ఠో’తి అబ్భాచిక్ఖింసు. తం సుత్వా సాసనే అనభిప్పసన్నా మనుస్సా ‘సియా ను ఖో ఏతదేవం, యథా ఇమే భణన్తీ’తి ఆసఙ్కం ఉప్పాదేసుం. తం పవత్తిం భిక్ఖూ భగవతో ఆరోచేసుం. అథ ఖో భగవా ‘న, భిక్ఖవే, తథాగతా కస్సచి అభిసపం దేన్తి, తస్మా న దేవదత్తో మయా అభిసపితో, అత్తనో కమ్మేనేవ నిరయం పవిట్ఠో’తి వత్వా తేసం మిచ్ఛాగాహం పటిసేధేన్తో ఇమాయ అట్ఠుప్పత్తియా ఇదం సుత్తం అభాసీ”తి –

వుత్తం, తస్మా తేసం మతేన తస్స నిరయూపపత్తితో పచ్ఛాపి భగవా ఇదం సుత్తమభాసీతి వేదితబ్బం. ఇధ పన తస్స నిరయూపపత్తితో పఠమమేవ ఉప్పన్నే వత్థుమ్హి భాసితం పాళిఆరుళ్హన్తి దట్ఠబ్బం. తేనేవ “అవీచినిరయం పత్తో”తి ఇదం పన ఆసంసాయం అతీతవచనన్తి వుత్తం, **ఆసంసా**తి చేత్థ అవస్సమ్భావినీ అత్థసిద్ధి అధిప్పేతా. అవస్సమ్భావినిఞ్హి అత్థసిద్ధిమపేక్ఖిత్వా అనాగతమ్పి భూతం వియ వోహరన్తి, తఞ్చ సద్దలక్ఖణానుసారేన వేదితబ్బం.

సఙ్ఘభేదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపాలిపఞ్హకథావణ్ణనా

౩౫౧. ఉపాలిపఞ్హే యం వత్తబ్బం, తం అట్ఠకథాయం దస్సితమేవ. తత్థ **అనునయన్తో**తి అనుజానాపేన్తో, భేదస్స అనురూపం వా బోధేన్తో, యథా భేదో హోతి, ఏవం భిన్దితబ్బే భిక్ఖూ విఞ్ఞాపేన్తోతి అత్థో. తేనాహ **‘‘న తుమ్హాక’’**న్తిఆది.

౩౫౨. అట్ఠారసభేదకరవత్థుమ్హి దస అకుసలకమ్మపథా సంకిలిట్ఠధమ్మతాయ వోదానధమ్మపటిపక్ఖత్తా “అధమ్మో”తి దస్సితా, తథా ఉపాదానాదయో, బోధిపక్ఖియధమ్మానం ఏకన్తానవజ్జభావతో నత్థి అధమ్మభావో, భగవతా పన దేసితాకారేన

హాపేత్వా వడ్ఢేత్వా వా కథనం యథాధమ్మం అకథనన్తి కత్వా అధమ్మభావోతి దస్సేన్తో ఆహ **‘‘తయో సతిపట్ఠానా’’**తిఆది. **నియ్యానికన్తి** సపాటిహీరం అప్పటిహతం హుత్వా పవత్తతీతి అత్థో. **తథేవాతి** ఇమినా ‘‘ఏవం అమ్హాక’’న్తిఆదినా వుత్తమత్థం ఆకడ్ఢతి. **కాతబ్బం కమ్మం ధమ్మో నామాతి** యథాధమ్మం కరణతో **ధమ్మో** నామ, ఇతరం వుత్తవిపరియాయతో **అధమ్మో** నామ.

రాగవినయో…పే॰… అయం వినయో నామాతి రాగాదీనం వినయనతో సంవరణతో పజహనతో పటిసఙ్ఖానతో చ **వినయో** నామ, వుత్తవిపరియాయేన ఇతరో **అవినయో**. వత్థుసమ్పత్తిఆదివసేన సబ్బేసం వినయకమ్మానం అకుప్పతాతి ఆహ **‘‘వత్థుసమ్పత్తి…పే॰… అయం వినయో నామా’’**తి. తప్పటిపక్ఖతో **అవినయో** వేదితబ్బో. తేనాహ **‘‘వత్థువిపత్తీ’’**తిఆది. యాసం ఆపన్నస్స పబ్బజ్జా సావసేసా, తా ఆపత్తియో **సావసేసా**.

౩౫౪. ఆపాయికోతిఆదిగాథాసు (ఇతివు॰ అట్ఠ॰ ౧౮) సఙ్ఘస్స భేదసఙ్ఖాతే వగ్గే రతోతి **వగ్గరతో**. అధమ్మికతాయ అధమ్మే భేదకరవత్థుమ్హి సఙ్ఘభేదసఙ్ఖాతే ఏవ చ అధమ్మే ఠితోతి **అధమ్మట్ఠో. యోగక్ఖేమా పధంసతీతి** హితతో పరిహాయతి, చతూహిపి యోగేహి అనుపద్దుతత్తా **యోగక్ఖేమం** నామ అరహత్తం నిబ్బానఞ్చ, తతో పనస్స ధంసనే వత్తబ్బమేవ నత్థి. దిట్ఠిసీలసామఞ్ఞతో సఙ్ఘతత్థేన **సఙ్ఘం,** తతో ఏవ ఏకకమ్మాదివిధానయోగేన **సమగ్గం** సహితం **భిన్దిత్వా** పుబ్బే వుత్తలక్ఖణేన సఙ్ఘభేదేన భిన్దిత్వా. **కప్పన్తి** అన్తరకప్పసఙ్ఖాతం ఆయుకప్పం. **నిరయమ్హీతి** అవీచిమహానిరయమ్హి.

సుఖా సఙ్ఘస్స సామగ్గీతి (ఇతివు॰ అట్ఠ॰ ౧౯) సుఖస్స పచ్చయభావతో సామగ్గీ ‘‘సుఖా’’తి వుత్తా యథా ‘‘సుఖో బుద్ధానముప్పాదో’’తి (ధ॰ ప॰ ౧౯౪). **సమగ్గానఞ్చనుగ్గహోతి** సమగ్గానం సామగ్గిఅనుమోదనేన అనుగ్గణ్హనం సామగ్గిఅనురూపం వా, యథా తే సామగ్గిం న విజహన్తి, తథా గహణం ఠపనం అనుబలప్పదానన్తి అత్థో. **సమగ్గం కత్వానాతి** భిన్నం సఙ్ఘం సఙ్ఘరాజిప్పత్తం వా సమగ్గం సహితం కత్వా. **కప్పన్తి** ఆయుకప్పమేవ. **సగ్గమ్హి మోదతీతి** కామావచరదేవలోకే అఞ్ఞే దేవే దసహి ఠానేహి అభిభవిత్వా దిబ్బసుఖం అనుభవన్తో ఇచ్ఛితనిబ్బత్తియా చ మోదతి పమోదతి లళతి కీళతి.

౩౫౫. సియా ను ఖో, భన్తే, సఙ్ఘభేదకోతిఆది పాళిఅనుసారేనేవ వేదితబ్బం. ‘‘పఞ్చహి, ఉపాలి, ఆకారేహి సఙ్ఘో భిజ్జతి కమ్మేన ఉద్దేసేన వోహరన్తో అనుస్సావనేన సలాకగ్గాహేనా’’తి ఏవం **పరివారే** (పరి॰ ౪౫౮) ఆగతమ్పి సఙ్ఘభేదలక్ఖణం ఇధ వుత్తేన కిం నానాకరణన్తి దస్సేతుం **‘‘పరివారే పనా’’**తిఆదిమాహ. ఏత్థ చ సీమట్ఠకసఙ్ఘే అసన్నిపతితే విసుం పరిసం గహేత్వా కతవోహారానుస్సావనసలాకగ్గాహస్స కమ్మం వా కరోన్తస్స ఉద్దేసం వా ఉద్దిసన్తస్స భేదో చ హోతి ఆనన్తరియకమ్మఞ్చ. సమగ్గసఞ్ఞాయ పన ‘‘వట్టతీ’’తి సఞ్ఞాయ వా కరోన్తస్స భేదోవ హోతి, న ఆనన్తరియకమ్మం. తతో ఊనపరిసాయ కరోన్తస్స నేవ సఙ్ఘభేదో న ఆనన్తరియం. సబ్బన్తిమేన హి పరిచ్ఛేదేన నవన్నం జనానం యో సఙ్ఘం భిన్దతి, తస్స ఆనన్తరియకమ్మం హోతి, అనువత్తకానం అధమ్మవాదీనం మహాసావజ్జం కమ్మం, ధమ్మవాదినో అనవజ్జా. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవాతి.

ఉపాలిపఞ్హకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. వత్తక్ఖన్ధకం

ఆగన్తుకవత్తకథావణ్ణనా

౩౫౬-౩౫౭. వత్తక్ఖన్ధకే **ఉపరిపిట్ఠితో**తి పిట్ఠిసఙ్ఘాటస్స ఉపరిభాగతో, ద్వారబాహస్స ఉపరిపదేసతోతి అత్థో. **విస్సజ్జేతబ్బ**న్తి సుక్ఖాపనత్థం ఆతపే విస్సజ్జితబ్బం. **అభివాదాపేతబ్బో**తి తస్స వస్సే పుచ్ఛితే యది దహరో హోతి, సయమేవ వన్దిస్సతి, తదా ఇమినావ వన్దాపితో నామ హోతి. **నిల్లోకేతబ్బో**తి ఓలోకేతబ్బో. **యథాభాగ**న్తి పుబ్బే పఞ్ఞత్తం పదేసభాగం అనతిక్కమిత్వా. **సన్తానక**న్తి ఉణ్ణనాభిసుత్తం. **ఉల్లోకా**తి గేహస్స ఉపరిభాగతో పట్ఠాయ, పఠమం ఉపరిభాగో సమ్మజ్జితబ్బోతి వుత్తం హోతి.

ఆవాసికవత్తకథావణ్ణనా

౩౫౯. మహాఆవాసేతి మహావిహారసదిసే మహాఆవాసే.

అనుమోదనవత్తకథావణ్ణనా

౩౬౨. పఞ్చమే నిసిన్నేతి అనుమోదనత్థాయ నిసిన్నే. **ఉపనిసిన్నకథా** నామ బహూసు సన్నిపతితేసు పరికథాకథనం.

భత్తగ్గవత్తకథావణ్ణనా

౩౬౪. మనుస్సానం పరివిసనట్ఠానన్తి యత్థ మనుస్సా సపుత్తదారా ఆవసిత్వా దేన్తి. **హత్థధోవనఉదకం సన్ధాయా**తి భుత్తావిస్స భోజనావసానే హత్థధోవనఉదకం సన్ధాయ. తేనేవాహ **''అన్తరా పిపాసితేన పన...పే.... హత్థా న ధోవితబ్బా''**తి. పోత్థకేసు పన "పానీయం పివిత్వా హత్థా న ధోవితబ్బా"తి లిఖన్తి, "హత్థా ధోవితబ్బా"తి పాఠేన భవితబ్బన్తి అమ్హాకం ఖన్తి. అఞ్ఞథా "న తావ ఉదకన్తి ఇదం హత్థధోవనఉదకం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వత్వా "అన్తరా పిపాసితేన పనా"తిఆదినా వుత్తవిసేసో న ఉపలబ్భతి. అథ మతం **''న తావ థేరేన ఉదకం పటిగ్గహేతబ్బ**న్తి ఇదం కిం పానీయపటిగ్గహణం సన్ధాయ వుత్తం, ఉదాహు హత్థధోవనఉదకగ్గహణం సన్ధాయాతి ఆసఙ్కానివత్తనత్థం 'ఇదం హత్థధోవనఉదకం సన్ధాయ వుత్త'న్తిఆది కథిత"న్తి, తఞ్చ న, తత్థ ఆసఙ్కాయ ఏవ అసమ్భవతో. న హి భగవా "యావ అఞ్ఞే న భుత్తావినో హోన్తి, తావ పానీయం న పాతబ్బ"న్తి వక్ఖతీతి సక్కా విఞ్ఞాతుం. యది చేతం పానీయపటిగ్గహణం సన్ధాయ వుత్తం, "న తావ థేరేన ఉదకం పటిగ్గహేతబ్బ"న్తి ఉదకసద్దప్పయోగో చ న కత్తబ్బో సియా, అట్ఠకథాయఞ్చ "ఇదం హత్థధోవనఉదకం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వత్వా తేన నివత్తితబ్బమత్థం దస్సేన్తేన "అన్తరా పిపాసితేన పన గలే విలగ్గామిసేన వా పానీయం పివితబ్బ"న్తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం, "పానీయం పివిత్వా హత్థా న ధోవితబ్బా"తి ఏవం పన న వత్తబ్బన్తి. **ధురే నిసిన్నా హోన్తీ**తి ద్వారసమీపే నిసిన్నా హోన్తి.

పిణ్డచారికవత్తకథావణ్ణనా

౩౬౬. పరామసతీతి గణ్హాతి. **రపేతి వా**తి "తిట్ఠథ, భన్తే"తి వదన్తీ రపేతి నామ.

ఆరఞ్ఞికవత్తకథావణ్ణనా

౩౬౭. కేనజ్జ, భన్తే, యుత్తన్తి కేన నక్ఖత్తేన అజ్జ చన్దో యుత్తోతి ఏవం వదన్తేన నక్ఖత్తం పుచ్ఛితం హోతి.

సేనాసనవత్తకథావణ్ణనా

౩౬౮-౩౭౦. అజ్ఝోకాసే. న వుడ్ఢం అనాపుచ్ఛాతి ఏత్థ తస్స ఓవరకే తదుపచారే చ ఆపుచ్ఛితబ్బన్తి వదన్తి. **భోజనసాలాదీసుపి ఏవమేవ పటిపజ్జితబ్బ**న్తి భోజనసాలాదీసుపి ఉద్దేసదానాది ఆపుచ్ఛిత్వావ కాతబ్బన్తి అత్థో.

వచ్చకుటివత్తకథావణ్ణనా

౩౭౩-౩౭౪. ఇదం అతివివటన్తి ఇదం ఠానం గుమ్బాదీహి అప్పటిచ్ఛన్నత్తా అతివియ పకాసనం. **నిబద్ధగమనత్థాయా**తి అత్తనో నిబద్ధగమనత్థాయ. **పుగ్గలికట్ఠానం వా**తి అత్తనో విహారం సన్ధాయ వుత్తం. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఇమస్మిం వత్తక్ఖన్ధకే ఆగతాని ఆగన్తుకావాసికగమియానుమోదనభత్తగ్గపిణ్డచారికారఞ్ఞిక సేనాసన జన్తాఘర వచ్చకుటి ఉపజ్ఝాచరియ సద్ధివిహారిక అన్తేవాసికవత్తాని **చుద్దస మహావత్తాని** నామ, ఇతో అఞ్ఞాని పన కదాచి తజ్జనీయకమ్మకతాదికాలేయేవ చరితబ్బాని **అసీతి ఖన్ధకవత్తానీ**తి వేదితబ్బాని. **గణ్ఠిపదేసు** పన "ఇమానియేవ చుద్దస మహావత్తాని అగ్గహితగ్గహణేన గహియమానాని అసీతి ఖన్ధకవత్తానీ"తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బం.

వత్తక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకం

పాతిమోక్ఖుద్దేసయాచనకథావణ్ణనా

౩౮౩. పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకే **తదహూతి** (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౪౫) తస్మిం అహని తస్మిం దివసే. **ఉపోసథేతి** ఏత్థ ఉపవసన్తి ఏత్థాతి **ఉపోసథో, ఉపవసన్తీతి** సీలేన వా అనసనేన వా ఉపేతా హుత్వా వసన్తీతి అత్థో. అయఞ్హి **ఉపోసథ**-సద్దో "అట్ఠఙ్గసమన్నాగతం ఉపోసథం ఉపవసామీ"తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౩.౭౧; ౧౦.౪౬) సీలే ఆగతో. "ఉపోసథో వా పవారణా వా"తిఆదీసు (మహావ॰ ౧౫౫) పాతిమోక్ఖుద్దేసాదివినయకమ్మే. "గోపాలకూపోసథో నిగణ్ఠూపోసథో"తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౩.౭౧) ఉపవాసే. "ఉపోసథో నామ నాగరాజా"తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౨౪౬; మ॰ ని॰ ౩.౨౫౮) పఞ్ఞత్తియం. "అజ్జుపోసథో పన్నరసో"తిఆదీసు (మహావ॰ ౧౬౮) దివసే. ఇధాపి దివసేయేవ దట్ఠబ్బో. తస్మా **తదహుపోసథేతి** తస్మిం ఉపోసథదివసభూతే అహనీతి అత్థో. **నిసిన్నో హోతీతి** మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ఓవాదపాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితుం ఉపాసికాయ రతనపాసాదే నిసిన్నో హోతి. నిసజ్జ పన భిక్ఖూనం చిత్తాని ఓలోకేన్తో ఏకం దుస్సీలపుగ్గలం దిస్వా "సచాహం ఇమస్మిం పుగ్గలే ఇధ నిసిన్నేయేవ పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామి, సత్తధావస్స ముద్ధా ఫలిస్సతీ"తి తస్మిం అనుకమ్పాయ తుణ్హీయేవ అహోసి.

అభిక్కన్తాతి అతిక్కన్తా పరిక్ఖీణా. **ఉద్ధస్తే అరుణేతి** ఉగ్గతే అరుణసీసే. **నన్దిముఖియాతి** తుట్ఠిముఖియా. **ఉద్ధస్తం అరుణన్తి** అరుణుగ్గమనం పత్వాపి "ఉద్దిసతు, భన్తే, భగవా భిక్ఖూనం పాతిమోక్ఖ"న్తి థేరో భగవన్తం పాతిమోక్ఖుద్దేసం యాచి తస్మిం కాలే "న, భిక్ఖవే, అనుపోసథే ఉపోసథో కాతబ్బో"తి (మహావ॰ ౧౮౩) సిక్ఖాపదస్స అపఞ్ఞత్తత్తా. **అపరిసుద్ధా, ఆనన్ద, పరిసాతి** తిక్ఖత్తుం థేరేన పాతిమోక్ఖుద్దేసస్స యాచితత్తా అనుద్దేసస్స కారణం కథేన్తో "అసుకపుగ్గలో అపరిసుద్ధో"తి అవత్వా "అపరిసుద్ధా, ఆనన్ద, పరిసా"తి ఆహ . కస్మా పన భగవా తియామరత్తిం తథా వీతినామేసి? తతో పట్ఠాయ ఓవాదపాతిమోక్ఖం అనుద్దిసితుకామో తస్స వత్థుం పాకటం కాతుం.

అద్దసాతి కథం అద్దస. అత్తనో చేతోపరియఞాణేన తస్సం పరిసతి భిక్ఖూనం చిత్తాని పరిజానన్తో తస్స పురిసస్స దుస్సీల్యచిత్తం పస్సి. యస్మా పన చిత్తే దిట్ఠే తంసమఙ్గీపుగ్గలో దిట్ఠో నామ హోతి, తస్మా **"అద్దసా ఖో ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానో తం పుగ్గలం దుస్సీల"**న్తి వుత్తం. యథేవ హి అనాగతే సత్తసు దివసేసు పవత్తం పరేసం చిత్తం చేతోపరియఞాణలాభీ పజానాతి, ఏవం అతీతేపీతి. **దుస్సీలన్తి** నిస్సీలం, సీలవిరహితన్తి అత్థో. **పాపధమ్మన్తి** దుస్సీలత్తా ఏవ హీనజ్ఝాసయతాయ లామకసభావం. **అసుచిన్తి** అపరిసుద్ధేహి కాయకమ్మాదీహి సమన్నాగతత్తా న సుచిం. **సఙ్కస్సరసమాచారన్తి** కిఞ్చిదేవ అసారుప్పం దిస్వా "ఇదం ఇమినా కతం భవిస్సతీ"తి ఏవం పరేసం ఆసఙ్కనీయతాయ సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారం. అథ వా కేనచిదేవ కరణీయేన మన్తయన్తే భిక్ఖూ దిస్వా "కచ్చి ను ఖో ఇమే మయా కతకమ్మం జానిత్వా మన్తేన్తీ"తి అత్తనోయేవ సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారం. లజ్జితబ్బతాయ పటిచ్ఛాదేతబ్బస్స కరణతో పటిచ్ఛన్నం కమ్మన్తం ఏతస్సాతి **పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తం.** కుచ్ఛితసమణవేసధారితాయ న సమణన్తి **అస్సమణం.** సలాకగ్గహణాదీసు "కిత్తకా సమణా"తి గణనాయ "అహమ్పి సమణోమ్హీ"తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ **సమణపటిఞ్ఞం.** అసేట్ఠచారితాయ **అబ్రహ్మచారిం.** అఞ్ఞే బ్రహ్మచారినో సునివత్థే సుపారుతే కుసుమ్భకపటధరే గామనిగమాదీసు పిణ్డాయ

చరిత్వా జీవికం కప్పేన్తే దిస్వా అబ్రహ్మచారీ సమానో సయమ్పి తాదిసేన ఆకారేన పటిపజ్జన్తో ఉపోసథాదీసు చ సన్దిస్సన్తో "అహమ్పి బ్రహ్మచారీ"తి పటిఞ్ఞం దేన్తో వియ హోతీతి **బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞం**. పూతినా కమ్మేన సీలవిపత్తియా అన్తో అనుపవిట్ఠత్తా **అన్తోపూతిం**. ఛహి ద్వారేహి రాగాదికిలేసావస్సవేన తిన్తత్తా **అవస్సుతం**. సఞ్జాతరాగాదికచవరత్తా సీలవన్తేహి ఛడ్డేతబ్బత్తా చ **కసమ్బుజాతం. మజ్ఝే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నిసిన్నన్తి** సఙ్ఘపరియాపన్నో వియ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అన్తో నిసిన్నం.

దిట్ఠోసీతి "అయం న పకతత్తో"తి భగవతా దిట్ఠో అసి. యస్మా చ ఏవం దిట్ఠో, తస్మా నత్థి తే తవ భిక్ఖూహి సద్ధిం ఏకకమ్మాదిసంవాసో. యస్మా పన సో సంవాసో తవ నత్థి, తస్మా ఉట్ఠేహి ఆవుసోతి ఏవమేత్థ పదయోజనా వేదితబ్బా. **తతియమ్పి ఖో సో పుగ్గలో తుణ్హీ అహోసీతి** అనేకవారం వత్వాపి "థేరో సయమేవ నిబ్బిన్నో ఓరమిస్సతి, ఇదాని ఇమేసం పటిపత్తిం జానిస్సామీ"తి వా అధిప్పాయేన తుణ్హీ అహోసి. **బాహాయం గహేత్వాతి** "భగవతా మయా చ యాథావతో దిట్ఠో, యావతతియం 'ఉట్ఠేహీ'తి చ వుత్తో న ఉట్ఠాతి, ఇదానిస్స నిక్కడ్ఢనకాలో , మా సఙ్ఘస్స ఉపోసథన్తరాయో అహోసీ"తి బాహాయం అగ్గహేసి. **బహి ద్వారకోట్ఠకా నిక్ఖామేత్వాతి** ద్వారకోట్ఠకా ద్వారసాలతో నిక్ఖామేత్వా, **బహీతి** పన నిక్ఖామితట్ఠానదస్సనం. అథ వా **బహిద్వారకోట్ఠకాతి** బహిద్వారకోట్ఠకతోపి నిక్ఖామేత్వా, న అన్తోద్వారకోట్ఠకతో ఏవ. ఉభయథాపి విహారతో బహికత్వాతి అత్థో. **సూచిఘటికం దత్వాతి** అగ్గళసూచిఞ్చ ఉపరిఘటికఞ్చ ఆదహిత్వా, సుట్ఠు కవాటం థకేత్వాతి అత్థో. **యావ బాహాగహణాపి నామాతి** "అపరిసుద్ధా, ఆనన్ద, పరిసా"తి వచనం సుత్వా ఏవ హి తేన పక్కమితబ్బం సియా, ఏవం అపక్కమిత్వా యావ బాహాగహణాపి నామ సో మోఘపురిసో ఆగమిస్సతి, అచ్ఛరియమిదన్తి దస్సేతి. ఇదఞ్చ గరహణచ్ఛరియమేవాతి వేదితబ్బం.

మహాసముద్దే అట్ఠచ్ఛరియకథావణ్ణనా

౩౮౪. **అట్ఠిమే, భిక్ఖవే, మహాసముద్దేతి** (ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౪౫) కో అనుసన్ధి? య్వాయం అపరిసుద్ధాయ పరిసాయ పాతిమోక్ఖస్స అనుద్దేసో, సో ఇమస్మిం ధమ్మవినయే అచ్ఛరియో అబ్భుతో ధమ్మోతి తం అపరేహి సత్తహి అచ్ఛరియఅబ్భుతధమ్మేహి సద్ధిం విభజిత్వా దస్సేతుకామో పఠమం తావ తేసం ఉపమాభావేన మహాసముద్దే అచ్ఛరియఅబ్భుతధమ్మే దస్సేన్తో సత్థా **"అట్ఠిమే, భిక్ఖవే, మహాసముద్దే"**తిఆదిమాహ. **అసురాతి** దేవా వియ న సురన్తి న ఈసన్తి న విరోచన్తీతి అసురా. సురా నామ దేవా, తేసం పటిపక్ఖాతి వా **అసురా,** వేపచిత్తిపహారాదాదయో. తేసం భవనం సినేరుస్స హేట్ఠాభాగే, తే తత్థ పవిసన్తా నిక్ఖమన్తా సినేరుపాదే మణ్డపాదీని నిమ్మినిత్వా కీళన్తావ అభిరమన్తి. సా తత్థ తేసం అభిరతి ఇమే గుణే దిస్వాతి ఆహ **"యే దిస్వా దిస్వా అసురా మహాసముద్దే అభిరమన్తీ"**తి. తత్థ **అభిరమన్తీతి** రతిం విన్దన్తి, అనుక్కణ్ఠమానా వసన్తీతి అత్థో.

అనుపుబ్బనిన్నోతిఆదీని సబ్బాని అనుపటిపాటియా నిన్నభావస్సేవ వేవచనాని. **న ఆయతకేనేవ పపాతోతి** నచ్ఛిన్నతటమహాసోబ్భో వియ ఆదితో ఏవ పపాతో. సో హి తీరదేసతో పట్ఠాయ ఏకఙ్గులద్వఙ్గులవిదత్థిరతనయట్ఠిఉసభఅడ్ఢగావుతగావుతఅడ్ఢయోజనయోజనాదివసేన గమ్భీరో హుత్వా గచ్ఛన్తో గచ్ఛన్తో సినేరుపాదమూలే చతురాసీతియోజనసహస్సగమ్భీరో హుత్వా ఠితోతి దస్సేతి.

ఠితధమ్మోతి ఠితసభావో అవట్ఠితసభావో. **కుణపేనాతి** యేన కేనచి హత్థిఅస్సాదికళేవరేన. **వాహేతీతి** హత్థేన గహేత్వా వియ వీచిప్పహారేనేవ థలే ఖిపతి. **గఙ్గా యమునాతి** అనోతత్తదహస్స దక్ఖిణముఖతో నిక్ఖన్తనదీ పఞ్చధారా హుత్వా

పవత్తట్ఠానే గఙ్గాతిఆదినా పఞ్చధా సఙ్ఖం గతా. తత్థ **నదీ నిన్నగాతి**ఆదికం గోత్తం, **గఙ్గా యమునా**తిఆదికం నామం. **సవన్తియోతి** యా కాచి సవమానా సన్దమానా గచ్ఛన్తియో మహానదియో వా కున్నదియో వా. **అప్పేన్తీ**తి అల్లీయన్తి ఓసరన్తి. **ధారాతి** వుట్ఠిధారా. **పూరత్త**న్తి పుణ్ణభావో. మహాసముద్దస్స హి అయం ధమ్మతా – "ఇమస్మిం కాలే దేవో మన్దో జాతో, జాలక్ఖిపాదీని ఆదాయ మచ్ఛకచ్ఛపే గణ్హిస్సామీ"తి వా "ఇమస్మిం కాలే అతిమహన్తా వుట్ఠి, లభిస్సామ ను ఖో పిట్ఠిపసారణట్ఠాన"న్తి వా న సక్కా వత్తుం. పఠమకప్పికకాలతో పట్ఠాయ హి తీరం భస్సిత్వా సినేరుమేఖలం ఆహచ్చ ఉదకం ఠితం, తతో ఏకఙ్గులమత్తమ్పి ఉదకం నేవ హేట్ఠా ఓతరతి, న ఉద్ధం ఉత్తరతి. **ఏకరసో**తి అసమ్భిన్నరసో.

ముత్తాతి ఖుద్దకమహన్తవట్టదీఘాదిభేదా అనేకవిధముత్తా. **మణీతి** రత్తనీలాదిభేదో అనేకవిధో మణి. **వేళురియోతి** వంసవణ్ణసిరీసపుప్ఫవణ్ణాదిసణ్ఠానతో అనేకవిధో. **సఙ్ఖోతి** దక్ఖిణావట్టకతుమ్బకుచ్ఛిధమనసఙ్ఖాదిభేదో అనేకవిధో. **సిలాతి** సేతకాళముగ్గవణ్ణాదిభేదా అనేకవిధా. **పవాళమ్పి** ఖుద్దకమహన్తరత్తఘనరత్తాదిభేదం అనేకవిధం. **లోహితకో** పదుమరాగాదిభేదో అనేకవిధో. **మసారగల్లం** కబరమణి. చిత్తఫలికన్తిపి వదన్తి. **మహతం భూతాన**న్తి మహన్తానం సత్తానం. **తిమి తిమిఙ్గలో తిమితిమిఙ్గలో**తి తిస్సో మచ్ఛజాతియో. తిమిం గిలనసమత్థో **తిమిఙ్గలో**, తిమిఞ్చ తిమిఙ్గలఞ్చ గిలనసమత్థో తిమితిమిఙ్గలోతి వదన్తి. **నాగాతి** ఊమిపిట్ఠివాసినోపి విమానట్ఠకనాగాపి.

ఇమస్మిం ధమ్మవినయే అట్ఠచ్ఛరియకథావణ్ణనా

౩౮౫. ఏవమేవ ఖోతి కిఞ్చాపి సత్థా ఇమస్మిం ధమ్మవినయే సోళసపి బాత్తింసపి తతో భియ్యోపి అచ్ఛరియబ్భుతధమ్మే విభజిత్వా దస్సేతుం సక్కోతి, ఉపమాభావేన పన గహితానం అట్ఠన్నం అనురూపవసేన అట్ఠేవ తే ఉపమేతబ్బధమ్మే విభజిత్వా దస్సేన్తో **"ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, ఇమస్మిం ధమ్మవినయే అట్ఠ అచ్ఛరియా అబ్భుతా ధమ్మా"**తి ఆహ. తత్థ **అనుపుబ్బసిక్ఖాయ** తిస్సో సిక్ఖా గహితా, **అనుపుబ్బకిరియాయ** తేరస ధుతధమ్మా, **అనుపుబ్బపటిపదాయ** సత్త అనుపస్సనా అట్ఠారస మహావిపస్సనా అట్ఠతింస ఆరమ్మణవిభత్తియో సత్తతింస బోధిపక్ఖియధమ్మా చ గహితా. **న ఆయతకేనేవ అఞ్ఞాపటివేధో**తి మణ్డూకస్స ఉప్పతిత్వా గమనం వియ ఆదితోవ సీలపూరణాదీని అకత్వా అరహత్తపటివేధో నామ నత్థి, పటిపాటియా పన సీలసమాధిపఞ్ఞాయో పూరేత్వావ అరహత్తప్పత్తీతి అత్థో.

మమ సావకాతి సోతాపన్నాదికే అరియపుగ్గలే సన్ధాయ వదతి. **న సంవసతీ**తి ఉపోసథకమ్మాదివసేన సంవాసం న కరోతి. **ఉక్ఖిపతీ**తి అపనేతి. **ఆరకావాతి** దూరే ఏవ. **తథాగతప్పవేదితే**తి తథాగతేన భగవతా సావకేసు దేసితే అక్ఖాతే పకాసితే. **న తేన నిబ్బానధాతుయా ఊనత్తం వా పూరత్తం వాతి** అసఙ్ఖ్యేయ్యేపి మహాకప్పే బుద్ధేసు అనుప్పజ్జన్తేసు ఏకసత్తోపి పరినిబ్బాతుం న సక్కోతి, తదాపి "తుచ్ఛా నిబ్బానధాతూ"తి న సక్కా వత్తుం, బుద్ధకాలే పన ఏకేకస్మిం సమాగమే అసఙ్ఖ్యేయ్యాపి సత్తా అమతం ఆరాధేన్తి, తదాపి న సక్కా వత్తుం "పూరా నిబ్బానధాతూ"తి. **విముత్తిరసో**తి కిలేసేహి విముచ్చనరసో. సబ్బా హి సాసనసమ్పత్తి యావదేవ అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తస్స విముత్తీతి అత్థో.

రతనానీతి రతిజననట్ఠేన రతనాని. సతిపట్ఠానాదయో హి భావియమానా పుబ్బభాగేపి అనేకవిధం పీతిపామోజ్జం నిబ్బత్తేన్తి, పగేవ అపరభాగే. వుత్తఞ్హేతం –

"యతో యతో సమ్మసతి, ఖన్ధానం ఉదయబ్బయం;

లభతీ పీతిపామోజ్జం, అమతం తం విజానత”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౩౭౪);

లోకియరతననిమిత్తం పన పీతిపామోజ్జం న తస్స కలభాగమ్పి అగ్ఘతి. అపిచ –

చిత్తీకతం మహగ్ఘఞ్చ, అతులం దుల్లభదస్సనం;

అనోమసత్తపరిభోగం, రతనన్తి పవుచ్చతి. (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౩);

యది చ చిత్తీకతాదిభావేన రతనం నామ హోతి, సతిపట్ఠానాదీనఞ్ఞేవ భూతో రతనభావో. బోధిపక్ఖియధమ్మానఞ్హి సో ఆనుభావో, యం సావకా సావకపారమీఞాణం, పచ్చేకసమ్బుద్ధా పచ్చేకబోధిఞాణం, సమ్మాసమ్బుద్ధా సమ్మాసమ్బోధిం అధిగచ్ఛన్తి ఆసన్నకారణత్తా. పరమ్పరకారణఞ్హి దానాదిఉపనిస్సయోతి ఏవం రతిజననట్ఠేన చిత్తీకతాదిఅత్థేన చ రతనభావో బోధిపక్ఖియధమ్మానం సాతిసయో. తేన వుత్తం ‘‘**తత్రిమాని రతనాని, సేయ్యథిదం – చత్తారో సతిపట్ఠానా**’’తిఆది.

ఆరమ్మణే ఓక్కన్దిత్వా ఉపట్ఠానట్ఠేన పట్ఠానం, సతియేవ పట్ఠానం **సతిపట్ఠానం**. ఆరమ్మణస్స పన కాయాదివసేన చతుబ్బిధత్తా వుత్తం ‘‘**చత్తారో సతిపట్ఠానా**’’తి. తథా హి కాయవేదనాచిత్తధమ్మేసు సుభసుఖనిచ్చఅత్తసఞ్ఞానం పహానతో అసుభదుక్ఖానిచ్చానత్తభావగ్గహణతో చ నేసం కాయానుపస్సనాదిభావో విభత్తో.

సమ్మా పదహన్తి ఏతేన, సయం వా సమ్మా పదహతి, పసత్థం సున్దరం వా పదహనన్తి **సమ్మప్పధానం,** పుగ్గలస్స వా సమ్మదేవ పధానభావకరణతో **సమ్మప్పధానం,** వీరియస్సేతం అధివచనం. తమ్పి అనుప్పన్నుప్పన్నానం అకుసలానం అనుప్పాదనపహానవసేన అనుప్పన్నుప్పన్నానం కుసలానం ఉప్పాదనఠాపనవసేన చ చతుకిచ్చసాధకత్తా వుత్తం ‘‘**చత్తారో సమ్మప్పధానా**’’తి.

ఇజ్ఝతీతి **ఇద్ధి,** సమిజ్ఝతి నిప్ఫజ్జతీతి అత్థో. ఇజ్ఝన్తి తాయ వా సత్తా ఇద్ధా వుద్ధా ఉక్కంసగతా హోన్తీతి **ఇద్ధి**. పఠమేన అత్థేన ఇద్ధి ఏవ పాదో **ఇద్ధిపాదో,** ఇద్ధికోట్ఠాసోతి అత్థో. దుతియేన అత్థేన ఇద్ధియా పాదో పతిట్ఠా అధిగముపాయోతి **ఇద్ధిపాదో**. తేన హి ఉపరూపరివిసేససఙ్ఖాతం ఇద్ధిం పజ్జన్తి పాపుణన్తి. స్వాయం ఇద్ధిపాదో యస్మా ఛన్దాదికే చత్తారో అధిపతిధమ్మే ధురే జేట్ఠకే కత్వా నిబ్బత్తీయతి, తస్మా వుత్తం ‘‘**చత్తారో ఇద్ధిపాదో**’’తి.

పఞ్చిన్ద్రియానీతి సద్ధాదీని పఞ్చ ఇన్ద్రియాని. తత్థ అస్సద్ధియం అభిభవిత్వా అధిమోక్ఖలక్ఖణే ఇన్దట్ఠం కారేతీతి **సద్ధా ఇన్ద్రియం**. కోసజ్జం అభిభవిత్వా పగ్గహలక్ఖణే, పమాదం అభిభవిత్వా ఉపట్ఠానలక్ఖణే, విక్ఖేపం అభిభవిత్వా అవిక్ఖేపలక్ఖణే, అఞ్ఞాణం అభిభవిత్వా దస్సనలక్ఖణే ఇన్దట్ఠం కారేతీతి **పఞ్ఞా ఇన్ద్రియం**.

తానియేవ అస్సద్ధియాదీహి అనభిభవనీయతో అకమ్పియట్ఠేన సమ్పయుత్తధమ్మేసు థిరభావేన చ **బలాని** వేదితబ్బాని.

సత్త బోజ్ఝఙ్గాతి బోధియా, బోధిస్స వా అఙ్గాతి **బోజ్ఝఙ్గా**. యా హి ఏసా ధమ్మసామగ్గీ, యాయ లోకుత్తరమగ్గక్ఖణే ఉప్పజ్జమానాయ లీనుద్ధచ్చపతిట్ఠానాయూహనకామసుఖత్తకిలమథానుయోగఉచ్ఛేదసస్సతాభినివేసాదీనం అనేకేసం ఉపద్దవానం పటిపక్ఖభూతాయ సతిధమ్మవిచయవీరియపీతిపస్సద్ధిసమాధిఉపేక్ఖాసఙ్ఖాతాయ ధమ్మసామగ్గియా

అరియసావకో బుజ్ఝతి కిలేసనిద్దాయ ఉట్ఠహతి, చత్తారి వా అరియసచ్చాని పటివిజ్ఝతి, నిబ్బానమేవ వా సచ్ఛికరోతీతి "**బోధీ**"తి వుచ్చతి, తస్సా ధమ్మసామగ్గిసఙ్ఖాతాయ బోధియా అఙ్గాతి **బోజ్ఝఙ్గా** ఝానఙ్గమగ్గఙ్గాదయో వియ. యోపేస వుత్తప్పకారాయ ధమ్మసామగ్గియా బుజ్ఝతీతి కత్వా అరియసావకో "**బోధీ**"తి వుచ్చతి, తస్స బోధిస్స వా అఙ్గాతిపి **బోజ్ఝఙ్గా** సేనఙ్గరథఙ్గాదయో వియ. తేనాహు పోరాణా "బుజ్ఝనకస్స పుగ్గలస్స అఙ్గాతి బోజ్ఝఙ్గా"తి (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౫.౧౮౨; విభ॰ అట్ఠ॰ ౪౬౬; పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౫), "బోధాయ సంవత్తన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా"తిఆదినా (పటి॰ మ॰ ౨.౧౭) నయేనపి బోజ్ఝఙ్గట్ఠో వేదితబ్బో.

అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గోతి తంతంమగ్గవజ్ఝేహి కిలేసేహి ఆరకత్తా అరియభావకరత్తా అరియఫలపటిలాభకరత్తా చ **అరియో**. సమ్మాదిట్ఠిఆదీని అట్ఠఙ్గాని అస్స అత్థి, అట్ఠఙ్గానియేవ వా **అట్ఠఙ్గికో**. మారేన్తో కిలేసే గచ్ఛతి, నిబ్బానత్థికేహి వా మగ్గీయతి, సయం వా నిబ్బానం మగ్గతీతి **మగ్గో**తి ఏవమేతేసం సతిపట్ఠానాదీనం అత్థవిభాగో వేదితబ్బో.

సోతాపన్నోతి మగ్గసఙ్ఖాతం సోతం ఆపజ్జిత్వా పాపుణిత్వా ఠితో, సోతాపత్తిఫలట్ఠోతి అత్థో. **సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ పటిపన్నో**తి సోతాపత్తిఫలస్స అత్తపచ్చక్ఖకరణత్థాయ పటిపజ్జమానో పఠమమగ్గట్ఠో , యో అట్ఠమకోతిపి వుచ్చతి. **సకదాగామీ**తి సకిదేవ ఇమం లోకం పటిసన్ధిగ్గహణవసేన ఆగమనసీలో దుతియఫలట్ఠో. **అనాగామీ**తి పటిసన్ధిగ్గహణవసేన కామలోకం అనాగమనసీలో తతియఫలట్ఠో. యో పన సద్ధానుసారీ ధమ్మానుసారీ ఏకబీజీతి ఏవమాదికో అరియపుగ్గలవిభాగో, సో తేసంయేవ భేదోతి. సేసం వుత్తనయమేవ.

ఏతమత్థం విదిత్వాతి ఏతం అత్తనో ధమ్మవినయే మతకుణపసదిసేన దుస్సీలపుగ్గలేన సద్ధిం సంవాసాభావసఙ్ఖాతం అత్థం విదిత్వా. **ఇమం ఉదాన**న్తి ఇమం అసంవాసారహసంవాసారహభావానం కారణపరిదీపనం ఉదానం ఉదానేసి.

తత్థ **ఛన్నమతివస్సతీ**తి ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా పటిచ్ఛాదేన్తో అఞ్ఞం నవం ఆపత్తిం

ఆపజ్జతి, తతో అపరన్తి ఏవం ఆపత్తివస్సం కిలేసవస్సం అతివియ వస్సతి. **వివటం నాతివస్సతీ**తి ఆపత్తిం ఆపన్నో తం అప్పటిచ్ఛాదేత్వా వివరన్తో సబ్రహ్మచారీనం పకాసేన్తో యథాధమ్మం యథావినయం పటికరోన్తో దేసేన్తో వుట్ఠహన్తో అఞ్ఞం నవం ఆపత్తిం నాపజ్జతి, తేనస్స తం వివటం పున ఆపత్తివస్సం కిలేసవస్సం న వస్సతి. యస్మా చ ఏతదేవ, తస్మా **ఛన్నం** ఛాదితం ఆపత్తిం వివరేథ. **ఏవం తం నాతివస్సతీ**తి ఏవం సన్తే తం ఆపత్తిం ఆపజ్జనపుగ్గలానం అత్తభావం అతివిజ్ఝిత్వా కిలేసవస్సనేన న వస్సతి న తేమేతి, ఏవం సో కిలేసేహి అనవస్సుతో పరిసుద్ధసీలో సమాహితో హుత్వా విపస్సనం పట్ఠపేత్వా సమ్మసన్తో అనుక్కమేన నిబ్బానం పాపుణాతీతి అధిప్పాయో.

ఇమస్మిం ధమ్మవినయే అట్ఠచ్ఛరియకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాతిమోక్ఖసవనారహకథావణ్ణనా

౩౮౬. అథ భగవా చిన్తేసి "ఇదాని భిక్ఖుసఙ్ఘే అబ్బుదో జాతో, అపరిసుద్ధా పుగ్గలా ఉపోసథం ఆగచ్ఛన్తి, న చ తథాగతో అపరిసుద్ధాయ పరిసాయ ఉపోసథం ఉద్దిసతి, అనుద్దిసన్తే చ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉపోసథో పచ్ఛిజ్జతి, యన్నూనాహం ఇతో పట్ఠాయ భిక్ఖూనఞ్ఞేవ పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానేయ్య"న్తి, ఏవం పన చిన్తేత్వా భిక్ఖూనఞ్ఞేవ పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజాని .

తేన వుత్తం ''**అథ ఖో భగవా...పే.... పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యాథా**''తి. తత్థ **నదానాహ**న్తి న ఇదాని అహం. ఉపోసథం న కరిస్సామి, పాతిమోక్ఖం న ఉద్దిసిస్సామీతి పచ్చేకం **న**-కారేన సమ్బన్ధో. దువిధం పాతిమోక్ఖం ఆణాపాతిమోక్ఖం ఓవాదపాతిమోక్ఖన్తి. తేసు ''సుణాతు మే భన్తే''తిఆదికం **ఆణాపాతిమోక్ఖం,** తం సావకావ ఉద్దిసన్తి, న బుద్ధా, యం అన్వద్ధమాసం ఉద్దిసీయతి. ''ఖన్తీ పరమం...పే.... సబ్బపాపస్స అకరణం...పే.... అనుపవాదో అనుపఘాతో...పే.... ఏతం బుద్ధాన సాసన''న్తి (దీ. ని. ౨.౯౦; ధ. ప. ౧౮౩-౧౮౫) ఇమా పన తిస్సో గాథా **ఓవాదపాతిమోక్ఖం** నామ, తం బుద్ధావ ఉద్దిసన్తి, న సావకా. ఛన్నమ్పి వస్సానం అచ్చయేన ఉద్దిసన్తి. దీఘాయుకబుద్ధానఞ్హి ధరమానకాలే అయమేవ పాతిమోక్ఖుద్దేసో, అప్పాయుకబుద్ధానం పన పఠమబోధియంయేవ, తతో పరం ఇతరో, తఞ్చ ఖో భిక్ఖూ ఏవ ఉద్దిసన్తి, న బుద్ధా. తస్మా అమ్హాకమ్పి భగవా వీసతివస్సమత్తం ఇమం ఓవాదపాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిత్వా ఇమం అన్తరాయం దిస్వా తతో పరం న ఉద్దిసి.

అట్ఠానన్తి అకారణం. **అనవకాసో**తి తస్సేవ వేవచనం. కారణఞ్హి తిట్ఠతి ఏత్థ ఫలం తదాయత్తవుత్తితాయాతి ''ఠాన''న్తి వుచ్చతి, ఏవం ''అవకాసో''తిపి వుచ్చతి. **య**న్తి కిరియాపరామసనం. **న చ, భిక్ఖవే, సాపత్తికేన పాతిమోక్ఖం సోతబ్బ**న్తిఆది పదత్థతో సువిఞ్ఞేయ్యం. వినిచ్ఛయతో పనేత్థ యం వత్తబ్బం, తం అట్ఠకథాయ వుత్తమేవ. తత్థ **పురే వా పచ్ఛా వా**తి ఇత్తితో పుబ్బే వా పచ్ఛా వా.

ధమ్మికాధమ్మికపాతిమోక్ఖట్ఠపనకథావణ్ణనా

౩౮౭. కతఞ్చ అకతఞ్చ ఉభయం గహేత్వాతి యస్స ఏకస్తేన కతాపి అత్థి, అకతాపి అత్థి, తస్స తదుభయం గహేత్వా.

ధమ్మికపాతిమోక్ఖట్ఠపనకథావణ్ణనా

౩౮౯. పరిసా వుట్ఠాతీతి యస్మిం వత్థుస్మిం పాతిమోక్ఖం ఠపితం, తం వత్థుం అవినిచ్ఛినిత్వా కేనచి అన్తరాయేన వుట్ఠాతి.

౩౯౩. పచ్చాదియతీతి పతి ఆదియతి, ''అకతం కమ్మ''న్తిఆదినా పున ఆరభతీతి అత్థో.

అత్తాదానఅఙ్గకథావణ్ణనా

౩౯౮. పరం చోదేతుం అత్తనా ఆదాతబ్బం గహేతబ్బం అధికరణం **అత్తాదానం.** తేనాహ ''**సాసనం సోధేతుకామో**''తిఆది. **వస్సారత్తో**తి వస్సకాలో.

చోదకేన పచ్చవేక్ఖితబ్బధమ్మకథావణ్ణనా

౩౯౯. పటిమాసితున్తి పరామసితుం. **పలిబోధే ఛిన్దిత్వా...పే.... అధిగతం మేత్తచిత్త**న్తి ఇమినా అప్పనాప్పత్తం మేత్తాభావనం దస్సేతి. తేనేవాహ ''**విక్ఖమ్భనవసేన విహతాఘాత**''న్తి.

చోదకేన ఉపట్ఠాపేతబ్బధమ్మకథావణ్ణనా

౪౦౦. నో దోసన్తరోతి ఏత్థ చిత్తపరియాయో **అన్తర**-సద్దోతి ఆహ **‘‘న దుట్ఠచిత్తో హుత్వా’’**తి.

చోదకచుదితకపటిసంయుత్తకథావణ్ణనా

౪౦౧. కరుణన్తి అప్పనాప్పత్తం కరుణజ్ఝానం. **కరుణాపుబ్బభాగన్తి** పరికమ్మూపచారవసప్పవత్తం కరుణం. **మేత్తఞ్చ మేత్తాపుబ్బభాగఞ్చాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవాతి.

పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. భిక్ఖునిక్ఖన్ధకం

మహాపజాపతిగోతమీవత్థుకథావణ్ణనా

౪౦౨. భిక్ఖునిక్ఖన్ధకే **సక్కేసు విహరతీ**తి పఠమగమనేన గన్త్వా విహరతి. **మహాపజాపతి గోతమీ**తి ఏత్థ **గోతమీ**తి గోత్తం. నామకరణదివసే పనస్సా లద్ధసక్కారా బ్రాహ్మణా లక్ఖణసమ్పత్తిం దిస్వా "సచే అయం ధీతరం లభిస్సతి, చక్కవత్తిరఞ్ఞో మహేసీ భవిస్సతి. సచే పుత్తం లభిస్సతి, చక్కవత్తిరాజా భవిస్సతీతి ఉభయథాపి మహతీయేవస్సా పజా భవిస్సతీ"తి బ్యాకరింసు, తస్మా పుత్తపజాయ చేవ ధీతుపజాయ చ మహన్తతాయ "మహాపజాపతీ"తి నామం అకంసు, ఇధ పన గోత్తేన సద్ధిం సంసన్దిత్వా "మహాపజాపతి గోతమీ"తి వుత్తం. **యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీ**తి భగవా కపిలపురం గన్త్వా పఠమమేవ నన్దం పబ్బాజేసి, సత్తమే దివసే రాహులకుమారం. **చుమ్బటకకలహే** పన ఉభయనగరవాసికేసు యుద్ధత్థాయ నిక్ఖన్తేసు సత్థా గన్త్వా తే రాజానో సఞ్ఞాపేత్వా **అత్తదణ్డసుత్తం** (సు॰ ని॰ ౯౪౧ ఆదయో) కథేసి. రాజానో పసీదిత్వా అడ్ఢతేయ్యసతే అడ్ఢతేయ్యసతే దారకే అదంసు. తాని పఞ్చ కుమారసతాని సత్థు సన్తికే పబ్బజింసు. అథ నేసం పజాపతియో సాసనం పేసేత్వా అనభిరతిం ఉప్పాదయింసు. సత్థా తేసం అనభిరతియా ఉప్పన్నభావం ఞత్వా తే పఞ్చసతే దహరభిక్ఖూ కుణాలదహం నేత్వా అత్తనో కుణాలకాలే నిసిన్నపుబ్బే పాసాణతలే నిసీదిత్వా **కుణాలజాతక**కథాయ (జా॰ ౨.౨౧.కుణాలజాతక) తేసం అనభిరతిం వినోదేత్వా సబ్బేపి తే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసి, పున మహావనం ఆనేత్వా అరహత్తఫలే. తేసం చిత్తజాననత్థం పునపి పజాపతియో సాసనం పహిణింసు. తే "అభబ్బా మయం ఘరావాసస్సా"తి పటిసాసనం పహిణింసు. తా "న దాని అమ్హాకం పరఘరం గన్తుం యుత్తం, మహాపజాపతియా సన్తికం గన్త్వా పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా పబ్బజిస్సామా"తి పఞ్చసతాపి మహాపజాపతిం ఉపసఙ్కమిత్వా "అయ్యే, అమ్హాకం పబ్బజ్జం అనుజానాపేథా"తి ఆహంసు. మహాపజాపతి చ తా ఇత్థియో గహేత్వా యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి, సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా రఞ్ఞో పరినిబ్బుతకాలే ఉపసఙ్కమీతిపి వదన్తియేవ. **పక్కామీ**తి పున కపిలపురమేవ పావిసి.

యథాభిరన్తం విహరిత్వాతి బోధనేయ్యసత్తానం ఉపనిస్సయం ఓలోకేన్తో యథాజ్ఝాసయేన విహరిత్వా. **చారికం పక్కామీ**తి మహాజనసఙ్గహం కరోన్తో ఉత్తమాయ బుద్ధసిరియా అనోపమేన బుద్ధవిలాసేన అతురితచారికం పక్కామి. **సమ్బహులాహి సాకియానీహి సద్ధి**న్తి అన్తోనివేసనస్మింయేవ దసబలం ఉద్దిస్స పబ్బజ్జావేసం గహేత్వా తాపి పఞ్చసతా సాకియానియో పబ్బజ్జావేసంయేవ గాహాపేత్వా సబ్బాహిపి తాహి సమ్బహులాహి సాకియానీహి సద్ధిం. **పక్కామీ**తి గమనం అభినీహరి. గమనాభినీహరణకాలే పనస్సా "సుకుమారా రాజిత్థియో పదసా గన్తుం న సక్ఖిస్సన్తీ"తి సాకియకోలియరాజానో సువణ్ణసివికాయో ఉపట్ఠాపయింసు, తా పన "యానే ఆరుయ్హ గచ్ఛన్తీహి సత్థరి అగారవో కతో హోతీ"తి ఏకపణ్ణాసయోజనికం మగ్గం పదసావ పటిపజ్జింసు. రాజానోపి పురతో చ పచ్ఛతో చ ఆరక్ఖం సంవిదహాపేత్వా తణ్డులసప్పితేలాదీనం సకటాని పూరేత్వా "గతగతట్ఠానే ఆహారం పటియాదేథా"తి పురిసే పేసయింసు. **సూనేహి పాదేహీ**తి తాసఞ్హి సుఖుమాలత్తా పాదేసు ఏకో ఫోటో ఉట్ఠేతి, ఏకో భిజ్జతి, ఉభో పాదా కటకట్ఠిసమ్పరికిణ్ణా వియ హుత్వా ఉద్ధుమాతా. తేన వుత్తం "సూనేహి పాదేహీ"తి. **బహిద్వారకోట్ఠకే**తి ద్వారకోట్ఠకస్స బహి. కస్మా పనేవం ఠితాతి? ఏవం కిరస్సా అహోసి "అహం తథాగతేన అనుఞ్ఞాతా సయమేవ పబ్బజ్జావేసం అగ్గహేసిం, ఏవం గహితభావో చ పన మే సకలజమ్బుదీపే పాకటో జాతో, సచే సత్థా పబ్బజ్జం అనుజానిస్సతి, ఇచ్చేతం కుసలం. సచే నానుజానిస్సతి, మహతీ గరహా భవిస్సతీ"తి విహారం పవిసితుం

అసక్కోన్తీ రోదమానా అట్ఠాసి. **కిం ను త్వం గోతమీ**తి కిం ను రాజకులానం విపత్తి ఉప్పన్నా, కేన ను త్వం కారణేన ఏవం వివణ్ణభావం పత్తా సూనేహి పాదేహి...పే.... రితాతి.

అఞ్ఞేనపి పరియాయేనాతి అఞ్ఞేనపి కారణేన. **ఆపాదికా**తి సంవడ్ఢికా, తుమ్హాకం హత్థపాదేసు హత్థపాదకిచ్చం అసాధేన్తేసు హత్థే చ పాదే చ వడ్ఢేత్వా పటిజగ్గికాతి అత్థో. **పోసికా**తి దివసస్స ద్వే తయో వారే నహాపేత్వా భోజేత్వా పాయేత్వా తుమ్హే పోసేసి. **థఞ్ఞం పాయేసీ**తి నన్దకుమారో కిర బోధిసత్తతో కతిపాహేనేవ దహరతరో. తస్మిం జాతే మహాపజాపతి అత్తనో పుత్తం ధాతీనం దత్వా సయం బోధిసత్తస్స ధాతికిచ్చం సాధయమానా అత్తనో థఞ్ఞం పాయేసి. తం సన్ధాయ థేరో ఏవమాహ. **సాధు భన్తే**తి "బహుకారా"తిఆదీహి తస్సా గుణం కథేత్వా పున పబ్బజ్జం యాచన్తో ఏవమాహ.

మహాపజాపతిగోతమీవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అట్ఠగరుధమ్మకథావణ్ణనా

४०३. సత్థాపి "ఇత్థియో నామ పరిత్తసద్ధా, ఏకాయాచితమత్తేయేవ పబ్బజ్జాయ అనుఞ్ఞాతాయ న మమ సాసనం గరుం కత్వా గణ్హిస్సన్తీ"తి తిక్ఖత్తుం పటిక్ఖిపిత్వా ఇదాని గరుం కత్వా గాహాపేతుకామతాయ **"సచే, ఆనన్ద, మహాపజాపతి గోతమీ అట్ఠ గరుధమ్మే పటిగ్గణ్హాతి, సావస్సా హోతు ఉపసమ్పదా"**తిఆదిమాహ. తత్థ **సావస్సా**తి సా ఏవ అస్సా పబ్బజ్జాపి ఉపసమ్పదాపి హోతు.

తదహుపసమ్పన్నస్సాతి తం దివసమ్పి ఉపసమ్పన్నస్స. **అభివాదనం పచ్చుట్ఠానం అఞ్జలికమ్మం సామీచికమ్మం కాతబ్బ**న్తి మానాతిమానం అకత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన అభివాదనం, ఆసనా ఉట్ఠాయ పచ్చుగ్గమనవసేన పచ్చుట్ఠానం, దసనఖే సమోధానేత్వా అఞ్జలికమ్మం, ఆసనపఞ్ఞాపనబీజనాదికం అనుచ్ఛవికకమ్మసఙ్ఖాతం సామీచికమ్మఞ్చ కత్తబ్బం. **అభిక్ఖుకే ఆవాసే**తి యత్థ వసన్తియా అనన్తరాయేన ఓవాదత్థాయ ఉపసఙ్కమనారహా ఠానే ఓవాదదాయకో ఆచరియో నత్థి, అయం అభిక్ఖుకో ఆవాసో నామ, ఏవరూపే ఆవాసే వస్సం న ఉపగన్తబ్బం. **అన్వద్ధమాస**న్తి అనుపోసథికం. **ఓవాదూపసఙ్కమన**న్తి ఓవాదత్థాయ ఉపసఙ్కమనం. **దిట్ఠేనా**తి చక్ఖునా దిట్ఠేన. **సుతేనా**తి సోతేన సుతేన. **పరిసఙ్కాయా**తి దిట్ఠసుతవసేన పరిసఙ్కితేన. **గరుధమ్మ**న్తి గరుకం సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిం. **పక్ఖమానత్త**న్తి అనూనాని పన్నరస దివసాని మానత్తం. **ఛసు ధమ్మేసూ**తి వికాలభోజనచ్ఛట్ఠేసు సిక్ఖాపదేసు. **సిక్ఖితసిక్ఖాయా**తి ఏకసిక్ఖమ్పి అఖణ్డం కత్వా పూరితసిక్ఖాయ.

న అక్కోసితబ్బో న పరిభాసితబ్బోతి దసన్నం అక్కోసవత్థూనం అఞ్ఞతరేన అక్కోసవత్థునా న అక్కోసితబ్బో, భయుపదంసనాయ కాయచి పరిభాసాయ న పరిభాసితబ్బో. **ఓవటో భిక్ఖునీనం భిక్ఖూసు వచనపథో**తి ఓవాదానుసాసనిధమ్మకథాసఙ్ఖాతో వచనపథో భిక్ఖునీనం భిక్ఖూసు ఓవటో పిహితో, న భిక్ఖునియా కోచి భిక్ఖు ఓవదితబ్బో వా అనుసాసితబ్బో వా, "భన్తే పోరాణకత్థేరా ఇదఞ్చిదఞ్చ వత్తం పూరయింసూ"తి ఏవం పన పవేణివసేన కథేతుం వట్టతి. **అనోవటో భిక్ఖూనం భిక్ఖునీసూ**తి భిక్ఖూనం పన భిక్ఖునీసు వచనపథో అనివారితో, యథారుచియా ఓవదన్తు అనుసాసన్తు ధమ్మకథం కథేన్తూతి అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పనేసా గరుధమ్మకథా మహావిభఙ్గే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

ఇమే పన అట్ఠ గరుధమ్మే సత్థు సన్తికే ఉగ్గహేత్వా థేరేన అత్తనో ఆరోచియమానే సుత్వా మహాపజాపతియా తావమహన్తం దోమనస్సం ఖణేన పటిప్పస్సమ్భి. అనోతత్తదహతో ఆహటేన సీతుదకస్స ఘటసతేన మత్థకే పరిసిత్తా వియ

విగతపరిళాహా అత్తమనా హుత్వా గరుధమ్మపటిగ్గహణేన ఉప్పన్నపీతిపామోజ్జం ఆవి కరోన్తీ ‘‘**సేయ్యథాపి, భన్తే**’’తిఆదికం ఉదానం ఉదానేసి. తత్థ **దహరో**తి తరుణో. **యువా**తి యోబ్బఞ్ఞభావే ఠితో. **మణ్డనకజాతికో**తి అలఙ్కారసభావో. తత్థ కోచి తరుణోపి యువా న హోతి యథా అతితరుణో. కోచి యువాపి మణ్డనకజాతికో న హోతి యథా ఉపసన్తసభావో ఆలసియబ్యసనాదీహి వా అభిభూతో, ఇధ పన దహరో చేవ యువా చ మణ్డనకజాతికో చ అధిప్పేతో, తస్మా ఏవమాహ. ఉప్పలాదీని లోకసమ్మతత్తా వుత్తాని. ఇతో పరం యం యం వత్తబ్బం, తం తం అట్ఠకథాయం దస్సితమేవ.

తత్థ **మాతుగామస్స పబ్బజితత్తా**తి ఇదం పఞ్చవస్ససతతో ఉద్ధం అట్ఠత్వా పఞ్చసుయేవ వస్ససతేసు సద్ధమ్మట్ఠితియా కారణనిదస్సనం. **పటిసమ్భిదాపభేదప్పత్తఖీణాసవవసేనేవ వుత్త**న్తి ఏత్థ “పటిసమ్భిదాపత్తఖీణాసవగ్గహణేన ఝానానిపి గహితానేవ హోన్తి. న హి నిజ్ఝానకానం సబ్బప్పకారసమ్పత్తి ఇజ్ఝతీ”తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **సుక్ఖవిపస్సకఖీణాసవవసేన వస్ససహస్స**న్తిఆదినా చ యం వుత్తం. తం ఖన్ధకభాణకానం మతేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౧౬౧) పన ఏవం వుత్తం –

> “పటిసమ్భిదాపత్తేహి వస్ససహస్సం అట్ఠాసి, ఛళభిఞ్ఞేహి వస్ససహస్సం, తేవిజ్జేహి వస్ససహస్సం, సుక్ఖవిపస్సకేహి వస్ససహస్సం, పాతిమోక్ఖేన వస్ససహస్సం అట్ఠాసీ”తి.

అఙ్గుత్తరనికాయట్ఠకథాయమ్పి (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧౩౦) –

> “బుద్ధానఞ్హి పరినిబ్బానతో వస్ససహస్సమేవ పటిసమ్భిదా నిబ్బత్తేతుం సక్కోన్తి, తతో పరం ఛ అభిఞ్ఞా, తతో తాపి నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా తిస్సో విజ్జా నిబ్బత్తేన్తి, గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే తాపి నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా సుక్ఖవిపస్సకా హోన్తి. ఏతేనేవ ఉపాయేన అనాగామినో సకదాగామినో సోతాపన్నా”తి –

వుత్తం.

సంయుత్తనికాయట్ఠకథాయం పన (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩.౧౫౬) –

> “పఠమబోధియఞ్హి భిక్ఖూ పటిసమ్భిదాపత్తా అహేసుం. అథ కాలే గచ్ఛన్తే పటిసమ్భిదా పాపుణితుం న సక్ఖింసు, ఛళభిఞ్ఞా అహేసుం, తతో ఛ అభిఞ్ఞా పత్తుం అసక్కోన్తా తిస్సో విజ్జా పాపుణింసు. ఇదాని కాలే గచ్ఛన్తే తిస్సో విజ్జా పాపుణితుం అసక్కోన్తా ఆసవక్ఖయమత్తం పాపుణిస్సన్తి, తమ్పి అసక్కోన్తా అనాగామిఫలం, తమ్పి అసక్కోన్తా సకదాగామిఫలం, తమ్పి అసక్కోన్తా సోతాపత్తిఫలం, గచ్ఛన్తే కాలే సోతాపత్తిఫలమ్పి పత్తుం న సక్ఖిస్సన్తీ”తి –

వుత్తం.

యస్మా చేతం సబ్బం అఞ్ఞమఞ్ఞపటివిరుద్ధం, తస్మా తేసం తేసం భాణకానం మతమేవ ఆచరియేన తత్థ తత్థ దస్సితన్తి గహేతబ్బం. అఞ్ఞథా హి ఆచరియస్సేవ పుబ్బాపరవిరోధప్పసఙ్గో సియాతి.

తానియేవాతి తానియేవ పఞ్చ వస్ససహస్సాని. పరియత్తిమూలకం సాసనన్తి ఆహ ''**న హి పరియత్తియా అసతి పటివేధో అత్థీ**''తిఆది. పరియత్తియా హి అన్తరహితాయ పటిపత్తి అన్తరధాయతి, పటిపత్తియా అన్తరహితాయ అధిగమో అన్తరధాయతి. కింకారణా? అయఞ్హి పరియత్తి పటిపత్తియా పచ్చయో హోతి, పటిపత్తి అధిగమస్స, ఇతి పటిపత్తితోపి పరియత్తియేవ పమాణం. తత్థ పటివేధో చ పటిపత్తి చ హోతిపి న హోతిపి. ఏకస్మిఞ్హి కాలే పటివేధకరా భిక్ఖూ బహూ హోన్తి, "ఏస భిక్ఖు పుథుజ్జనో"తి అఙ్గులిం పసారేత్వా దస్సేతబ్బో హోతి, ఇమస్మింయేవ దీపే ఏకవారం పుథుజ్జనభిక్ఖు నామ నాహోసి. పటిపత్తిపూరకాపి కదాచి బహూ హోన్తి, కదాచి అప్పా, ఇతి పటివేధో చ పటిపత్తి చ హోతిపి న హోతిపి. సాసనట్ఠితియా పన పరియత్తియేవ పమాణం. పణ్డితో హి తేపిటకం సుత్వా ద్వేపి పూరేతి. యథా అమ్హాకం బోధిసత్తో ఆళారస్స సన్తికే పఞ్చాభిఞ్ఞా సత్త చ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా పరికమ్మం పుచ్ఛి, సో "న జానామీ"తి ఆహ, తతో ఉదకస్స సన్తికం గన్త్వా అధిగతవిసేసం సంసన్దిత్వా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనస్స పరికమ్మం పుచ్ఛి, సో ఆచిక్ఖి, తస్స వచనసమనన్తరమేవ మహాసత్తో తం సమ్పాదేసి, ఏవమేవ పఞ్ఞవా భిక్ఖు పరియత్తిం సుత్వా ద్వేపి పూరేతి, తస్మా పరియత్తియా ఠితాయ సాసనం ఠితం హోతి. యథాపి మహతో తళాకస్స పాళియా థిరాయ ఉదకం న ఠస్సతీతి న వత్తబ్బం, ఉదకే సతి పదుమాదీని పుప్ఫాని న పుప్ఫిస్సన్తీతి న వత్తబ్బం, ఏవమేవ మహాతళాకస్స థిరపాళిసదిసే తేపిటకే బుద్ధవచనే సతి మహాతళాకే ఉదకసదిసా పటిపత్తిపూరకా కులపుత్తా నత్థీతి న వత్తబ్బం, తేసు సతి మహాతళాకే పదుమాదీని పుప్ఫాని వియ సోతాపన్నాదయో అరియపుగ్గలా నత్థీతి న వత్తబ్బం. ఏవం ఏకన్తతో పరియత్తియేవ పమాణం.

పరియత్తియా అన్తరహితాయాతి ఏత్థ **పరియత్తీతి** (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧౩౦) తేపిటకం బుద్ధవచనం సాట్ఠకథా పాళి. యావ సా తిట్ఠతి, తావ పరియత్తి పరిపుణ్ణా నామ హోతి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే కలియుగరాజానో అధమ్మికా హోన్తి, తేసు అధమ్మికేసు తేసమ్పి అమచ్చాదయో అధమ్మికా హోన్తి, తతో రట్ఠజనపదవాసినోతి తేసం అధమ్మికతాయ న దేవో సమ్మా వస్సతి, తతో సస్సాని న సమ్పజ్జన్తి, తేసు అసమ్పజ్జన్తేసు పచ్చయదాయకా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పచ్చయే దాతుం న సక్కోన్తి, భిక్ఖూ పచ్చయేహి కిలమన్తా అన్తేవాసికే సఙ్గహేతుం న సక్కోన్తి. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే పరియత్తి పరిహాయతి, అత్థవసేన ధారేతుం న సక్కోన్తి, పాళివసేనేవ ధారేన్తి. తతో కాలే గచ్ఛన్తే పాళిమ్పి సకలం ధారేతుం న సక్కోన్తి, పఠమం అభిధమ్మపిటకం పరిహాయతి, పరిహాయమానం మత్థకతో పట్ఠాయ పరిహాయతి. పఠమమేవ హి మహాపకరణం పరిహాయతి, తస్మిం పరిహీనే యమకం, కథావత్థు, పుగ్గలపఞ్ఞత్తి, ధాతుకథా, విభఙ్గో, ధమ్మసఙ్గహోతి.

ఏవం అభిధమ్మపిటకే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ సుత్తన్తపిటకం పరిహాయతి. పఠమఞ్హి అఙ్గుత్తరనికాయో పరిహాయతి, తస్మిమ్పి పఠమం ఏకాదసకనిపాతో…పే॰… తతో ఏకకనిపాతోతి. ఏవం అఙ్గుత్తరనికాయే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ సంయుత్తనికాయో పరిహాయతి. పఠమఞ్హి మహావగ్గో పరిహాయతి, తతో సళాయతనవగ్గో, ఖన్ధకవగ్గో, నిదానవగ్గో, సగాథావగ్గోతి. ఏవం సంయుత్తనికాయే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ మజ్ఝిమనికాయో పరిహాయతి. పఠమఞ్హి ఉపరిపణ్ణాసకో పరిహాయతి, తతో మజ్ఝిమపణ్ణాసకో, తతో మూలపణ్ణాసకోతి. ఏవం మజ్ఝిమనికాయే పరిహీనే మత్థకతో పట్ఠాయ దీఘనికాయో పరిహాయతి. పఠమఞ్హి పాథికవగ్గో పరిహాయతి, తతో మహావగ్గో, తతో సీలక్ఖన్ధవగ్గోతి. ఏవం దీఘనికాయే పరిహీనే సుత్తన్తపిటకం పరిహీనం నామ హోతి. వినయపిటకేన సద్ధిం జాతకమేవ ధారేన్తి. వినయపిటకఞ్హి లజ్జినో ధారేన్తి, లాభకామా పన "సుత్తన్తే కథితేపి సల్లక్ఖేన్తా నత్థీ"తి జాతకమేవ ధారేన్తి. గచ్ఛన్తే కాలే జాతకమ్పి ధారేతుం న సక్కోన్తి. అథ

నేసం పఠమం వేస్సన్తరజాతకం పరిహాయతి, తతో పటిలోమక్కమేన పుణ్ణకజాతకం, మహానారదజాతకన్తి పరియోసానే అపణ్ణకజాతకం పరిహాయతి, వినయపిటకమేవ ధారేన్తి.

గచ్ఛన్తే కాలే తమ్పి మత్థకతో పట్ఠాయ పరిహాయతి. పఠమఞ్హి పరివారో పరిహాయతి, తతో ఖన్ధకో, భిక్ఖునీవిభఙ్గో, మహావిభఙ్గోతి అనుక్కమేన ఉపోసథక్ఖన్ధకమత్తమేవ ధారేన్తి. తదాపి పరియత్తి అనన్తరహితావ హోతి. యావ పన మనుస్సేసు చతుప్పదికగాథాపి పవత్తతి, తావ పరియత్తి అనన్తరహితావ హోతి. యదా సద్ధో పసన్నో రాజా హత్థిక్ఖన్ధే సువణ్ణచఙ్కోటకమ్హి సహస్సత్థవికం ఠపాపేత్వా "బుద్ధేహి కథితం చతుప్పదికం గాథం జానన్తో ఇమం సహస్సం గణ్హాతూ"తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా గణ్హనకం అలభిత్వా "ఏకవారం చరాపితే నామ సుణన్తాపి హోన్తి అసుణన్తాపీ"తి యావతతియం చరాపేత్వా గణ్హనకం అలభిత్వా రాజపురిసా సహస్సత్థవికం పున రాజకులం పవేసేన్తి, తదా పరియత్తి అన్తరహితా నామ హోతి.

చిరం పవత్తిస్సతీతి పరియత్తియా అన్తరహితాయపి లిఙ్గమత్తం అద్ధానం పవత్తిస్సతి. కథం? గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే హి కాలే చీవరగ్గహణం పత్తగ్గహణం సమిఞ్జనపసారణం ఆలోకితవిలోకితం న పాసాదికం హోతి, నిగణ్ఠసమణా వియ అలాబుపత్తం భిక్ఖూ పత్తం అగ్గబాహాయ పరిక్ఖిపిత్వా ఆదాయ విచరన్తి, ఏత్తావతాపి లిఙ్గం అనన్తరహితమేవ హోతి. గచ్ఛన్తే పన కాలే అగ్గబాహతో ఓతారేత్వా హత్థేన వా సిక్కాయ వా ఓలమ్బేత్వా విచరన్తి, చీవరమ్పి రజనసారుప్పం అకత్వా ఓట్ఠట్ఠివణ్ణం కత్వా రజన్తి. గచ్ఛన్తే కాలే రజనమ్పి న హోతి, దసచ్ఛిన్దనం ఓవట్టికావిజ్ఝనం కప్పమత్తఞ్చ కత్వా వళఞ్జన్తి, పున ఓవట్టికం విజ్ఝిత్వా కప్పం న కరోన్తి. తతో ఉభయమ్పి అకత్వా దసా ఛేత్వా పరిబ్బాజకా వియ చరన్తి. గచ్ఛన్తే కాలే "కో ఇమినా అమ్హాకం అత్థో"తి ఖుద్దకం కాసావఖణ్డం హత్థే వా గీవాయం వా బన్ధన్తి, కేసేసు వా అల్లీయాపేన్తి, దారభరణం కరోన్తా కసిత్వా వపిత్వా జీవికం కప్పేత్వా విచరన్తి, తదా దక్ఖిణం దేన్తో జనో సఙ్ఘం ఉద్దిస్స ఏతేసమ్పి దేతి. ఇదం సన్ధాయ భగవతా వుత్తం "భవిస్సన్తి ఖో పనానన్ద, అనాగతమద్ధానం గోత్రభునో కాసావకణ్ఠా దుస్సీలా పాపధమ్మా, తేసు దుస్సీలేసు సఙ్ఘం ఉద్దిస్స దానం దస్సన్తి, తదాపాహం, ఆనన్ద, సఙ్ఘగతం దక్ఖిణం అసఙ్ఖేయ్యం అప్పమేయ్యం వదామీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౩౮౦). తతో గచ్ఛన్తే కాలే నానావిధాని కమ్మాని కరోన్తా "పపఞ్చో ఏస, కిం ఇమినా అమ్హాక"న్తి కాసావఖణ్డం ఛిన్దిత్వా అరఞ్ఞే ఖిపన్తి, తస్మిం కాలే లిఙ్గం అన్తరహితం నామ హోతి. కస్సపదసబలస్స కిర కాలతో పట్ఠాయ యోనకానం సేతవత్థాని పారుపిత్వా చరణచారిత్తం జాతం. ఏవం పరియత్తియా అన్తరహితాయపి లిఙ్గమత్తం చిరం పవత్తిస్సతీతి వేదితబ్బం.

అట్ఠగరుధమ్మకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖునీఉపసమ్పన్నానుజాననకథావణ్ణనా

౪౦౪-౪౦౫. **యదగ్గేనా**తి యం దివసం ఆదిం కత్వా. **తదేవా**తి తస్మిఞ్ఞేవ దివసే. **అనుఞ్ఞాత్తియా**తి అనుఞ్ఞాయ. **ఏకాహం, భన్తే ఆనన్ద, భగవన్తం వరం యాచామీ**తి "ఏవమేవ ఖో అహం, భన్తే ఆనన్ద, ఇమే అట్ఠ గరుధమ్మే పటిగ్గణ్హామి యావజీవం అనతిక్కమనీయే"తి పటిజానిత్వా ఇదాని కస్మా వరం యాచతీతి చే? పరూపవాదవివజ్జనత్థం. ఏవఞ్హి కేచి వదేయ్యుం "మహాపజాపతియా పఠమం సమ్పటిచ్ఛితత్తా భిక్ఖూనం భిక్ఖునీనఞ్చ యథావుడ్ఢం అభివాదనం నాహోసి, సా చే వరం యాచేయ్య, భగవా అనుజానేయ్యా"తి.

౪౦౬. **సరాగాయాతి** సరాగభావాయ కామరాగభవరాగపరిబ్రూహనాయ. **సఞ్ఞోగాయాతి** వట్టే సంయోజనత్థాయ. **ఆచయాయాతి** వట్టస్స వడ్ఢనత్థాయ. **మహిచ్ఛతాయాతి** మహిచ్ఛభావాయ. **అసన్తుట్ఠియాతి** అసన్తుట్ఠిభావాయ. **సఙ్గణికాయాతి** కిలేససఙ్గణగణసఙ్గణవిహారాయ. **కోసజ్జాయాతి** కుసీతభావాయ. **దుబ్భరతాయాతి** దుప్పోసతాయ. **విరాగాయాతి** సకలవట్టతో విరజ్జనత్థాయ. **విసఞ్ఞోగాయాతి** కామరాగాదీహి విసంయుజ్జనత్థాయ. **అపచయాయాతి** సబ్బస్సపి వట్టస్స అపచయత్థాయ, నిబ్బానాయాతి అత్థో. **అప్పిచ్ఛతాయాతి** పచ్చయప్పిచ్ఛతాదివసేన సబ్బసో ఇచ్ఛాపగమాయ. **సన్తుట్ఠియాతి** ద్వాదసవిధసన్తుట్ఠిభావాయ. **పవివేకాయాతి** పవివిత్తభావాయ కాయవివేకాదితదఙ్గవివేకాదివివేకసిద్ధియా. **వీరియారమ్భాయాతి** కాయికస్స చేవ చేతసికస్స చ వీరియస్స పగ్గణ్హనత్థాయ. **సుభరతాయాతి** సుఖపోసనత్థాయ. ఏవం యో పరియత్తిధమ్మో ఉగ్గహణధారణపరిపుచ్ఛామనసికారవసేన యోనిసో పటిపజ్జన్తస్స సరాగాదిభావపరివజ్జనస్స కారణం హుత్వా విరాగాదిభావాయ సంవత్తతి, ఏకంసతో **ఏసో ధమ్మో, ఏసో వినయో** సమ్మదేవ అపాయాదీసు అపతనవసేన ధారణతో కిలేసానం వినయనతో, సత్థు సమ్మాసమ్బుద్ధస్స ఓవాదానుసిట్ఠిభావతో **ఏతం సత్థుసాసనన్తి ధారేయ్యాసి** జానేయ్యాసి, అవబుజ్ఝేయ్యాసీతి అత్థో. ఇమస్మిం సుత్తే పఠమవారేన వట్టం, దుతియవారేన వివట్టం కథితం.

౪౦౮-౪౧౦. **విమానేత్వాతి** అపరజ్ఝిత్వా. **కమ్మప్పత్తాయోపీతి** కమ్మారహాపి. **ఆపత్తిగామినియోపీతి** ఆపత్తిఆపన్నాయోపి. **వుత్తనయేనేవ కారేతబ్బతం ఆపజ్జన్తీతి** తథాకరణస్స పటిక్ఖిత్తత్తా దుక్కటేన కారేతబ్బతం ఆపజ్జన్తి.

౪౧౩-౫. **ద్వే తిస్సో భిక్ఖునియోతి** ద్వీహి తీహి భిక్ఖునీహి. **న ఆరోచేన్తీతి** పాతిమోక్ఖుద్దేసకస్స న ఆరోచేన్తి. **న పచ్చాహరన్తీతి** భిక్ఖునీనం న పచ్చాహరన్తి. **విసేసకన్తి** వత్తభఙ్గం.

౪౨౦. **తేన చ భిక్ఖు నిమన్తేతబ్బోతి** సామీచిదస్సనమేతం, న పన అనిమన్తియా ఆపత్తి.

౪౨౫. **తయో నిస్సయేతి** సేనాసననిస్సయం అపనేత్వా అపరే తయో నిస్సయే. రుక్ఖమూలసేనాసనఞ్హి సా న లభతి.

౪౨౮. **అనువాదం పట్ఠపేన్తీతి** ఇస్సరియం పవత్తేన్తి.

౪౩౦. **భిక్ఖుదూతేన ఉపసమ్పాదేన్తీతి** భిక్ఖుయేవ దూతో భిక్ఖుదూతో, తేన భిక్ఖుదూతేన, భిక్ఖుదూతం కత్వా ఉపసమ్పాదేన్తీతి అత్థో.

౪౩౧. **న సమ్మతీతి** నప్పహోతి. **నవకమ్మన్తి** నవకమ్మం కత్వా "ఏత్తకాని వస్సాని వసతూ"తి అపలోకేత్వా సఙ్ఘికభూమిదానం.

౪౩౨. సన్నిసిన్నగబ్భాతి పతిట్ఠితగబ్భా.

౪౩౪. **పబ్బజ్జమ్పి న లభతీతి** తిత్థాయతనసఙ్కన్తాయ అభబ్బభావూపగమనతో న లభతి. **ఇదం ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతం వట్టతీతి** ఏకతో వా ఉభతో వా అవస్సవే సతిపి ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతత్తా వట్టతి. సేసమేత్థ పాళితో అట్ఠకథాతో చ సువిఞ్ఞేయ్యమేవాతి.

భిక్ఖునీఉపసమ్పన్నానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖునిక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. పఞ్చసతికక్ఖన్ధకం

సఙ్గీతినిదానకథావణ్ణనా

౪౩౭. పఞ్చసతికక్ఖన్ధకే **పావాయ కుసినారన్తి** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౩౧) పావానగరే పిణ్డాయ చరిత్వా కుసినారం గమిస్సామీతి అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నో. **మన్దారవపుప్ఫం గహేత్వాతి** మహాచాటిప్పమాణం పుప్ఫం ఆగన్తుకదణ్డకే ఠపేత్వా ఛత్తం వియ గహేత్వా. **అద్దసం ఖోతి** ఆగచ్ఛన్తం దూరతోవ అద్దసం. దిస్వా చ పన "పుచ్ఛిస్సామి నం భగవతో పవత్తి"న్తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా "సచే ఖో పన నిసిన్నకోవ పుచ్ఛిస్సామి, సత్థరి అగారవో కతో భవిస్సతీ"తి ఉట్ఠహిత్వా ఠితట్ఠానతో అపక్కమ్మ ఛద్దన్తో నాగరాజా మణిచమ్మం వియ దసబలదత్తియం మేఘవణ్ణపంసుకూలచీవరం పారుపిత్వా దసనఖసమోధానసముజ్జలం అఞ్జలిం సిరస్మిం పతిట్ఠాపేత్వా సత్థరి కతేన గారవేన ఆజీవకస్స అభిముఖో హుత్వా "అపావుసో అమ్హాకం సత్థారం జానాసీ"తి ఆహ. కిం పన సత్థు పరినిబ్బానం జానన్తో పుచ్ఛి అజానన్తోతి? ఆవజ్జనప్పటిబద్ధం ఖీణాసవానం జాననం. అనావజ్జితత్తా పనేస అజానన్తో పుచ్ఛీతి ఏకే. థేరో సమాపత్తిబహులో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానలేణమణ్డపాదీసు నిచ్చం సమాపత్తిఫలేనేవ యాపేతి. కులసన్తకమ్పి గామం పవిసిత్వా ద్వారే సమాపజ్జిత్వా సమాపత్తితో వుట్ఠితోవ భిక్ఖం గణ్హాతి. థేరో కిర "ఇమినా మే పచ్ఛిమేన అత్తభావేన మహాజనానుగ్గహం కరిస్సామి, యే మయ్హం భిక్ఖం వా దేన్తి, గన్ధమాలాదీహి వా సక్కారం కరోన్తి, తేసం తం మహప్ఫలం హోతూ"తి ఏవం కరోతి. తస్మా సమాపత్తిబహులతాయ న జాని. ఇతి అజానన్తోవ పుచ్ఛీతి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. న హేత్థ అజాననకారణం అత్థి. అభిలక్ఖితం సత్థు పరినిబ్బానం అహోసి దససహస్సిలోకధాతుకమ్పనాదీహి నిమిత్తేహి. థేరస్స పన పరిసాయ కేహిచి భిక్ఖూహి భగవా దిట్ఠపుబ్బో, కేహిచి న దిట్ఠపుబ్బో. తత్థ యేహి దిట్ఠపుబ్బో, తేపి పస్సితుకామావ. యేహిపి అదిట్ఠపుబ్బో, తేపి పస్సితుకామావ. తత్థ యేహి న దిట్ఠపుబ్బో, తే అభిదస్సనకామతాయ గన్త్వా "కుహిం భగవా"తి పుచ్ఛన్తా "పరినిబ్బుతో"తి సుత్వా సన్ధారేతుం న సక్ఖిస్సన్తి. చీవరం ఛడ్డేత్వా ఏకవత్థా వా దున్నివత్థా వా ఉరాని పటిపిసన్తా పరోదిస్సన్తి. తత్థ మనుస్సా "మహాకస్సపేన సద్ధిం ఆగతపంసుకూలికా సయమ్పి ఇత్థియో వియ పరోదన్తి, తే కిం అమ్హే సమస్సాసేస్సన్తీ"తి మయ్హం దోసం దస్సన్తి. ఇదం పన సుఞ్ఞం మహారఞ్ఞం, ఇధ యథా తథా రోదన్తేసు దోసో నత్థి. పురిమతరం సుత్వా నామ సోకోపి తనుకో హోతీతి భిక్ఖూనం సతుప్పాదలాభత్థం జానన్తోవ పుచ్ఛి.

అజ్జ సత్తాహపరినిబ్బుతోతి అజ్జ దివసతో పటిలోమతో సత్తమే అహని పరినిబ్బుతో. **తతో మే ఇదన్తి** తతో సమణస్స గోతమస్స పరినిబ్బుతట్ఠానతో. **అవీతరాగాతి** పుథుజ్జనా చేవ సోతాపన్నసకదాగామినో చ. తేసఞ్హి దోమనస్సం అప్పహీనం, తస్మా తేపి బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తి, ఉభో హత్థే సీసే ఠపేత్వా రోదన్తి. **ఛిన్నపాతం పపతన్తీతి** ఛిన్నానం పాతో వియ ఛిన్నపాతో, తం ఛిన్నపాతం, భావనపుంసకనిద్దేసోయం, మజ్ఝే ఛిన్నా వియ హుత్వా యతో వా తతో వా పతన్తీతి అత్థో. **ఆవట్టన్తీతి** అభిముఖభావేన వట్టన్తి. యత్థ పతితా, తతో కతిపయరతనట్ఠానం వట్టనవసేనేవ గన్త్వా పున యథాపతితమేవ ఠానం వట్టనవసేన ఆగచ్ఛన్తి. **వివట్టన్తీతి** యత్థ పతితా, తతో నివట్టన్తి, పతితట్ఠానతో పరభాగం వట్టమానా గచ్ఛన్తీతి అత్థో. అపిచ పురతో వట్టనం **ఆవట్టనం,** పస్సతో పచ్ఛతో చ వట్టనం **వివట్టనం.** తస్మా ద్వే పాదే పసారేత్వా సకిం పురతో సకిం పచ్ఛతో సకిం వామతో సకిం దక్ఖిణతో సమ్పరివట్టమానాపి ఆవట్టన్తి వివట్టన్తీతి వుచ్చన్తి. **వీతరాగాతి** పహీనదోమనస్సా ఇట్ఠానిట్ఠేసు నిబ్బికారతాయ సిలాథమ్భసదిసా అనాగామిఖీణాసవా. కామఞ్హి దోమనస్సే అసతిపి ఏకచ్చో రాగో హోతియేవ, రాగే పన అసతి దోమనస్సస్స అసమ్భవోయేవ. తదేకట్ఠభావతో హి రాగప్పహానేన పహీనదోమనస్సా వుత్తా, న ఖీణాసవా ఏవ.

సబ్బేహేవ పియేహీతిఆదీసు పియాయితబ్బతో **పియేహి** మనవడ్ఢనతో **మనాపేహి** మాతాపితాభాతాభగినీఆదికేహి. **నానాభావో**తి జాతియా నానాభావో, జాతిఅనురూపగమనేన విసుం భావో, అసమ్బద్ధభావోతి అత్థో. **వినాభావో**తి మరణేన వినాభావో, చుతియా తేనత్తభావేన అపునపవత్తనతో విప్పయోగోతి అత్థో. **అఞ్ఞథాభావో**తి భవేన అఞ్ఞథాభావో, భవన్తరగ్గహణేన "కామావచరసత్తో రూపావచరో హోతీ"తిఆదినా తత్థాపి "మనుస్సో దేవో హోతీ"తిఆదినా చ పురిమాకారతో అఞ్ఞాకారతాతి అత్థో. **తన్తి** తస్మా. **కుతేత్థ లబ్భా**తి కుతో కుహిం కస్మిం నామ ఠానే ఏత్థ ఏతస్మిం ఖన్ధప్పవత్తే యం తం జాతం...పే.... మా పలుజ్జీతి లద్ధుం సక్కా, న సక్కా ఏవ తాదిసస్స కారణస్స అభావతో. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా సబ్బేహేవ పియేహి మనాపేహి నానాభావో, తస్మా దస పారమియో పూరేత్వాపి సమ్బోధిం పత్వాపి ధమ్మచక్కం పవత్తేత్వాపి యమకపాటిహారియం దస్సేత్వాపి దేవోరోహణం కత్వాపి యం తం జాతం భూతం సఙ్ఖతం పలోకధమ్మం, తఞ్చ తథాగతస్సపి సరీరం మా పలుజ్జీతి నేతం ఠానం విజ్జతి, రోదన్తేనపి కన్దన్తేనపి న సక్కా తం కారణం లద్ధున్తి.

తేన ఖో పనావుసో, సమయేన సుభద్దో నామ వుడ్ఢపబ్బజితోతిఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం **నిదానవణ్ణనాయం** (సారత్థ॰ టీ॰ ౧.పఠమమహాసఙ్గీతికథా) వుత్తనయమేవ.

సఙ్గీతినిదానకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఖుద్దానుఖుద్దకసిక్ఖాపదకథావణ్ణనా

౪౪౧. **సమూహనేయ్యా**తి ఆకఙ్ఖమానో సమూహనతు, యది ఇచ్ఛతి, సమూహనేయ్యాతి అత్థో. కస్మా పన "సమూహనథా"తి ఏకంసేనేవ అవత్వా "ఆకఙ్ఖమానో సమూహనేయ్యా"తి వికప్పవచనేనేవ భగవా ఠపేసీతి? మహాకస్సపస్స ఞాణబలస్స దిట్ఠత్తా. పస్సతి హి భగవా "సమూహనథాతి వుత్తేపి సఙ్గీతికాలే కస్సపో న సమూహనిస్సతీ"తి, తస్మా వికప్పేనేవ ఠపేసి. యది అసమూహననం దిట్ఠం, తదేవ చ ఇచ్ఛితం, అథ కస్మా భగవా "ఆకఙ్ఖమానో సమూహనతూ"తి అవోచాతి? తథారూపపుగ్గలజ్ఝాసయవసేన. సన్తి హి కేచి ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదాని సమాదాయ వత్తితుం అనిచ్ఛన్తా, తేసం తథా అవుచ్చమానే భగవతి విఘాతో ఉప్పజ్జేయ్య, తం తేసం భవిస్సతి దీఘరత్తం అహితాయ దుక్ఖాయ. తథా పన వుత్తే తేసం విఘాతో న ఉప్పజ్జేయ్య, అమ్హాకమేవాయం దోసో, యతో అమ్హేసుయేవ కేచి సమూహననం న ఇచ్ఛన్తీతి . కేచి "సకలస్స పన సాసనస్స సఙ్ఘాయత్తభావకరణత్థం తథా వుత్త"న్తి వదన్తి. యం కిఞ్చి సత్థారా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తం సమణా సక్యపుత్తియా సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా జీవితం వియ రక్ఖన్తి. తథా హి తే "ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదాని ఆకఙ్ఖమానో సఙ్ఘో సమూహనతూ"తి వుత్తేపి న సమూహనింసు. అఞ్ఞదత్థు పురతో వియ తస్స అచ్చయేపి రక్ఖింసుయేవాతి సత్థు సాసనస్స సఙ్ఘస్స చ మహన్తభావదస్సనత్థమ్పి తథా వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. తథా హి ఆయస్మా ఆనన్దో అఞ్ఞోపి వా భిక్ఖూ "కతమం పన, భన్తే, ఖుద్దకం, కతమం అనుఖుద్దక"న్తి న పుచ్ఛింసు సమూహనజ్ఝాసయస్సేవ అభావతో, తేనేవ ఏకసిక్ఖాపదమ్పి అపరిచ్చజిత్వా సబ్బేసం అనుగ్గహేతబ్బభావదస్సనత్థం "చత్తారి పారాజికాని ఠపేత్వా అవసేసాని ఖుద్దానుఖుద్దకానీ"తిఆదిమాహంసు. ఏవఞ్హి వదన్తేహి "ఖుద్దానుఖుద్దకా ఇమే నామా"తి అవినిచ్ఛితత్తా సబ్బేసం అనుగ్గహేతబ్బభావో దస్సితో హోతి.

౪౪౨. **అథ ఖో ఆయస్మా మహాకస్సపో సఙ్ఘం ఞాపేసీ**తి ఏత్థ పన కేచి వదన్తి "భన్తే నాగసేన, కతమం ఖుద్దకం, కతమం అనుఖుద్దకన్తి మిలిన్దరఞ్ఞా పుచ్ఛితే 'దుక్కటం మహారాజ, ఖుద్దకం, దుబ్భాసితం అనుఖుద్దక'న్తి (మి॰ ప॰ ౪.౨.౧) వుత్తత్తా

నాగసేనత్థేరో ఖుద్దానుఖుద్దకం జాని, మహాకస్సపత్థేరో పన తం అజానన్తో 'సుణాతు మే ఆవుసో'తిఆదినా కమ్మవాచం సావేసీ"తి, న తం ఏవం గహేతబ్బం. నాగసేనత్థేరో హి పరేసం వాదపథోపచ్ఛేదనత్థం సఙ్గీతికాలే ధమ్మసఙ్గాహకమహాథేరేహి గహితకోట్ఠాసేసు అన్తిమకోట్ఠాసమేవ గహేత్వా మిలిన్దరాజానం సఞ్ఞాపేసి, మహాకస్సపత్థేరో పన ఏకసిక్ఖాపదమ్పి అసమూహనితుకామతాయ తథా కమ్మవాచం సావేసి.

తత్థ **గిహిగతానీ**తి గిహిపటిసంయుత్తానీతి వదన్తి. గిహీసు గతాని, తేహి ఞాతాని **గిహిగతానీ**తి ఏవం పనేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ధూమకాలో ఏతస్సాతి **ధూమకాలికం** చితకధూమవూపసమతో పరం అప్పవత్తనతో. **అప్పఞ్ఞత్త**న్తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౩౬; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౭.౨౩) నవం అధమ్మికం కతికవత్తం వా సిక్ఖాపదం వా బన్ధన్తా **అప్పఞ్ఞత్తం పఞ్ఞపేన్తి** నామ పురాణసన్థతవత్థుస్మిం సావత్థియం భిక్ఖూ వియ. ఉద్ధమ్మం ఉబ్బినయం సాసనం దీపేన్తా **పఞ్ఞత్తం సముచ్ఛిన్దన్తి** నామ వస్ససతపరినిబ్బుతే భగవతి వేసాలికా వజ్జిపుత్తకా వియ. ఖుద్దానుఖుద్దకా పన ఆపత్తియో సఞ్చిచ్చ వీతిక్కమన్తా **యథాపఞ్ఞత్తేసు సిక్ఖాపదేసు సమాదాయ న వత్తన్తి** నామ అస్సజిపునబ్బసుకా వియ. నవం పన కతికవత్తం వా సిక్ఖాపదం వా అబన్ధన్తా, ధమ్మతో వినయతో సాసనం దీపేన్తా, ఖుద్దానుఖుద్దకమ్పి చ సిక్ఖాపదం అసమూహనన్తా **అప్పఞ్ఞత్తం న పఞ్ఞపేన్తి, పఞ్ఞత్తం న సముచ్ఛిన్దన్తి, యథాపఞ్ఞత్తేసు సిక్ఖాపదేసు సమాదాయ వత్తన్తి** నామ ఆయస్మా ఉపసేనో వియ ఆయస్మా యసో కాకణ్డకపుత్తో వియ చ.

౪౪౩. భగవతా ఓళారికే నిమిత్తే కయిరమానేతి వేసాలిం నిస్సాయ చాపాలే చేతియే విహరన్తేన భగవతా –

> "రమణీయా, ఆనన్ద, వేసాలీ, రమణీయం ఉదేనచేతియం, రమణీయం గోతమకచేతియం, రమణీయం సత్తమ్బచేతియం, రమణీయం బహుపుత్తచేతియం, రమణీయం సారన్దదచేతియం, రమణీయం చాపాలచేతియం. యస్స కస్సచి, ఆనన్ద, చత్తారో ఇద్ధిపాదా భావితా బహులీకతా యానీకతా వత్థుకతా అనుట్ఠితా పరిచితా సుసమారద్ధా, సో ఆకఙ్ఖమానో కప్పం వా తిట్ఠేయ్య కప్పావసేసం వా. తథాగతస్స ఖో పన, ఆనన్ద, చత్తారో ఇద్ధిపాదా భావితా బహులీకతా యానీకతా వత్థుకతా అనుట్ఠితా పరిచితా సుసమారద్ధా, సో ఆకఙ్ఖమానో, ఆనన్ద, తథాగతో కప్పం వా తిట్ఠేయ్య కప్పావసేసం వా"తి (దీ॰ ని॰ ౨.౧౬౬) –

ఏవం ఓళారికే నిమిత్తే కయిరమానే.

మారేన పరియుట్ఠితచిత్తోతి మారేన అజ్ఝోత్థటచిత్తో. మారో హి యస్స సబ్బేన సబ్బం ద్వాదస విపల్లాసా అప్పహీనా, తస్స చిత్తం పరియుట్ఠాతి. థేరస్స చ చత్తారో విపల్లాసా అప్పహీనా, తేనస్స మారో చిత్తం పరియుట్ఠాసి. సో పన చిత్తపరియుట్ఠానం కరోన్తో కిం కరోతీతి? భేరవం రూపారమ్మణం వా దస్సేతి, సద్దారమ్మణం వా సావేతి, తతో సత్తా తం దిస్వా వా సుత్వా వా సతిం విస్సజ్జేత్వా వివటముఖా హోన్తి, తేసం ముఖేన హత్థం పవేసేత్వా హదయం మద్దతి, తతో విసఞ్ఞావ హుత్వా తిట్ఠన్తి . థేరస్స పనేస ముఖేన హత్థం పవేసేతుం కిం సక్ఖిస్సతి, భేరవారమ్మణం పన దస్సేసి, తం దిస్వా థేరో నిమిత్తోభాసం న పటివిజ్ఝి.

ఖుద్దానుఖుద్దకసిక్ఖాపదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

బ్రహ్మదణ్డకథావణ్ణనా

౪౪౫. **ఉజ్జవనికాయాతి** పటిసోతగామినియా. **రజోహరణన్తి** రజోపుఞ్ఛనీ. **న కులవం గమేన్తీతి** నిరత్థకవినాసనం న గమేన్తి. కుచ్ఛితో లవో **కులవో**, అనయవినాసోతి వుత్తం హోతి. ‘‘ధమ్మవినయసఙ్గీతియా’’తి వత్తబ్బే సఙ్గీతియా వినయప్పధానత్తా ‘‘**వినయసఙ్గీతియా**’’తి వుత్తం. వినయప్పధానా సఙ్గీతి **వినయసఙ్గీతి**. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవాతి.

పఞ్చసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. సత్తసతికక్ఖన్ధకం

దసవత్థుకథావణ్ణనా

౪౪౬. సత్తసతికక్ఖన్ధకే **నిక్ఖిత్తమణిసువణ్ణాతి** రూపియసిక్ఖాపదేనేవ పటిక్ఖిత్తమణిసువణ్ణా. తత్థ మణిగ్గహణేన సబ్బం దుక్కటవత్థు, సువణ్ణగ్గహణేన సబ్బం పాచిత్తియవత్థు గహితం హోతి. **భిక్ఖగ్గేనాతి** భిక్ఖుగణనాయ.

౪౪౭. ఉపక్కిలేసాతి విరోచితుం అదత్వా ఉపక్కిలిట్ఠభావకరణేన ఉపక్కిలేసా. **మహికాతి** హిమం. ధూమో చ రజో చ **ధూమరజో**. ఏత్థ పురిమా తయో అసమ్పత్తఉపక్కిలేసా, రాహు పన సమ్పత్తఉపక్కిలేసవసేన కథితోతి వేదితబ్బో. **సమణబ్రాహ్మణా న తపన్తి న భాసన్తి న విరోచన్తీతి** గుణపతాపేన న తపన్తి గుణోభాసేన న భాసన్తి గుణవిరోచనేన న విరోచన్తి. **సురామేరయపానా అప్పటివిరతాతి** పఞ్చవిధాయ సురాయ చతుబ్బిధస్స చ మేరయస్స పానతో అవిరతా.

అవిజ్జానివుటాతి అవిజ్జాయ నివారితా పిహితా. **పియరూపాభినన్దినోతి** పియరూపం సాతరూపం అభినన్దమానా తుస్సమానా. **సాదియన్తీతి** గణ్హన్తి. **అవిద్దసూతి** అన్ధబాలా. **సరజాతి** సకిలేసరజా. **మగాతి** మిగసదిసా. తస్మిం తస్మిం విసయే భవే వా నేతీతి నేత్తి, తణ్హాయేతం అధివచనం. తాయ సహ వత్తన్తీతి **సనేత్తికా.**

౪౪౮. తం పరిసం ఏతదవోచాతి (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౪.౩౬౨) తస్స కిర ఏవం అహోసి "కులపుత్తా పబ్బజన్తా పుత్తదారఞ్చేవ జాతరూపరజతఞ్చ పహాయేవ పబ్బజన్తి, న చ సక్కా యం పహాయ పబ్బజితా తం ఏతేహి గాహేతు"న్తి నయగ్గాహే ఠత్వా ఏతం **"మా అయ్యా"**తిఆదివచనం అవోచ. **ఏకంసేనేతన్తి** ఏతం పఞ్చకామగుణకప్పనం "అస్సమణధమ్మో అసక్యపుత్తియధమ్మో"తి ఏకంసేన ధారేయ్యాసి.

తిణన్తి సేనాసనచ్ఛదనతిణం. **పరియేసితబ్బన్తి** తిణచ్ఛదనే వా ఇట్ఠకచ్ఛదనే వా గేహే పలుజ్జన్తే యేహి తం కారితం, తేసం సన్తికం గన్త్వా "తుమ్హేహి కారితం సేనాసనం ఓవస్సతి, న సక్కా తత్థ వసితు"న్తి ఆచిక్ఖితబ్బం. మనుస్సా సక్కోన్తా కరిస్సన్తి, అసక్కోన్తా "తుమ్హే వడ్ఢకీ గహేత్వా కారాపేథ, మయం తే సఞ్ఞాపేస్సామా"తి వక్ఖన్తి. ఏవం వుత్తే కారేత్వా తేసం ఆచిక్ఖితబ్బం, మనుస్సా వడ్ఢకీనం దాతబ్బం దస్సన్తి. సచే ఆవాససామికా నత్థి, అఞ్ఞేసమ్పి భిక్ఖాచారవత్తేన ఆరోచేత్వా కారేతుం వట్టతి. ఇమం సన్ధాయ "పరియేసితబ్బ"న్తి వుత్తం.

దారూతి సేనాసనే గోపానసిఆదీసు పలుజ్జమానేసు తదత్థాయ దారు పరియేసితబ్బం. **సకటన్తి** గిహివికటం వా తావకాలికం వా కత్వా సకటం పరియేసితబ్బం. న కేవలఞ్చ సకటమేవ, అఞ్ఞమ్పి వాసిఫరసుకుదాలాదిఉపకరణం ఏవం పరియేసితుం వట్టతి. **పురిసోతి** హత్థకమ్మవసేన పురిసో పరియేసితబ్బో. యం కఞ్చి హి పురిసం "హత్థకమ్మం ఆవుసో దస్ససీ"తి వత్వా "దస్సామి భన్తే"తి వుత్తే "ఇమస్మిం ఇదఞ్చిదఞ్చ కరోహీ"తి యం ఇచ్ఛతి, తం కారేతుం వట్టతి. **న త్వేవాహం గామణి కేనచి పరియాయేనాతి** జాతరూపరజతం పనాహం కేనచిపి కారణేన పరియేసితబ్బన్తి న వదామి.

౪౪౯. పాపకం కతన్తి అసున్దరం కతం.

౪౫౦. అహోగఙ్గోతి తస్స పబ్బతస్స నామం.

౪౩౧. పటికచ్చేవ గచ్ఛేయ్యన్తి యత్థ తం అధికరణం వూపసమేతుం భిక్ఖూ సన్నిపతన్తి, తత్థ పఠమమేవ గచ్ఛేయ్యం. **సమ్భావేసున్తి** పాపుణింసు.

౪౩౨. అలోణకం భవిస్సతీతి అలోణకం భత్తం వా బ్యఞ్జనం వా భవిస్సతి. **ఆసుతాతి** సబ్బసమ్భారసజ్జితా. "అసుత్తా"తి వా పాఠో.

౪౩౩. ఉజ్జవింసూతి నావం ఆరుయ్హ పటిసోతేన గచ్ఛింసు. **పాచీనకాతి** పాచీనదేసవాసినో.

౪౩౪. నను త్వం ఆవుసో వుడ్ఢో వీసతివస్సోసీతి నను త్వం ఆవుసో వీసతివస్సో, న నిస్సయపటిబద్ధో , కస్మా తం థేరో పణామేతీతి దీపేన్తి. **గరునిస్సయం గణ్హామాతి** కిఞ్చాపి మయం మహల్లకా, ఏతం పన థేరం గరుం కత్వా వసిస్సామాతి అధిప్పాయో.

౪౩౫. మేత్తాయ రూపావచరసమాధిమత్తభావతో "**కుల్లకవిహారేనా**"తి వుత్తం, ఖుద్దకేన విహారేనాతి అత్థో, ఖుద్దకతా చస్స అగమ్భీరభావతోతి ఆహ "**ఉత్తానవిహారేనా**"తి. **సుఞ్ఞతావిహారేనాతి** సుఞ్ఞతాముఖేన అధిగతఫలసమాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం.

౪౩౬. సుత్తవిభఙ్గేతి పదభాజనీయే. **తేన సద్ధిన్తి** పురేపటిగ్గహితలోణేన సద్ధిం. **న హి ఏత్థ యావజీవికం తదహుపటిగ్గహితన్తి** "కప్పతి సిఙ్గిలోణకప్పో"తి ఏత్థ వుత్తసిఙ్గిలోణం సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి పురే పటిగ్గహేత్వా సిఙ్గేన పరిహటం న తదహుపటిగ్గహితం. **యావకాలికమేవ తదహుపటిగ్గహితన్తి** సిఙ్గిలోణేన మిస్సేత్వా భుఞ్జితబ్బం అలోణామిసం సన్ధాయ వుత్తం. **ఉపోసథసంయుత్తేతి** ఉపోసథపటిసంయుత్తే, ఉపోసథక్ఖన్ధకేతి వుత్తం హోతి. అతిసరణం అతిసారో, అతిక్కమో. వినయస్స అతిసారో **వినయాతిసారో. తం పమాణం కరోన్తస్సాతి** దసాయ సద్ధిం నిసీదనే యం పమాణం వుత్తం, దసాయ వినా తం పమాణం కరోన్తస్స. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

సత్తసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ద్వివగ్గసఙ్గహాతి చూళవగ్గమహావగ్గసఙ్ఖాతేహి ద్వీహి వగ్గేహి సఙ్గహితా. **ద్వావీసతిపభేదనాతి** మహావగ్గే దస, చూళవగ్గే ద్వాదసాతి ఏవం ద్వావీసతిప్పభేదా. **సాసనేతి** సత్థుసాసనే. యే ఖన్ధకా వుత్తాతి యోజేతబ్బం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

చూళవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

పరివార-టీకా

సోళసమహావారో

పఞ్ఞత్తివారవణ్ణనా

విసుద్ధపరివారస్సాతి సబ్బసో పరిసుద్ధఖీణాసవపరివారస్స. **ధమ్మక్ఖన్ధసరీరస్సాతి** సీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనసఙ్ఖాతధమ్మక్ఖన్ధసరీరస్స సాసనేతి సమ్బన్ధో. **తస్సాతి** "పరివారో"తి యో సఙ్గహం ఆరుళ్హో, తస్స. **పుబ్బాగతం నయ**న్తి పుబ్బే ఆగతం వినిచ్ఛయం.

౧. పకతత్థపటినిద్దేసో త-సద్దోతి తస్స "భగవతా"తిఆదీహి పదేహి సమానాధికరణభావేన వుత్తత్థస్స యాయ వినయపఞ్ఞత్తియా భగవా పకతో అధికతో సుపాకటో చ, తం వినయపఞ్ఞత్తిం సద్ధిం యాచనాయ అత్థభావేన దస్సేన్తో **''యో సో…పే.… వినయపఞ్ఞత్తిం పఞ్ఞపేసీ''**తి ఆహ. తత్థ **వినయపఞ్ఞత్తి**న్తి వినయభూతం పఞ్ఞత్తిం.

"జానతా పస్సతా"తి ఇమేసం పదానం వినయస్స అధికతత్తా తత్థ వుత్తనయేన తావ అత్థం యోజేత్వా ఇదాని సుత్తన్తనయేన దస్సేన్తో సతిపి ఞాణదస్సన-సద్దానం పఞ్ఞావేవచనభావే తేన తేన విసేసేన తేసం విసయవిసేసపవత్తిదస్సనత్థం విజ్జత్తయవసేన అభిఞ్ఞానావరణఞాణవసేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమంసచక్ఖువసేన పటివేధదేసనాఞాణవసేన చ అత్థం యోజేత్వా దస్సేన్తో **''అపిచా''**తిఆదిమాహ. తత్థ **పుబ్బేనివాసాదీహీతి** పుబ్బేనివాసాసవక్ఖయఞాణేహి. **పటివేధపఞ్ఞాయాతి** అరియమగ్గపఞ్ఞాయ. **దేసనాపఞ్ఞాయ పస్సతాతి** దేసేతబ్బధమ్మానం దేసేతబ్బప్పకారం బోధనేయ్యపుగ్గలానఞ్చ ఆసయానుసయచరితాధిముత్తిఆదిభేదం ధమ్మం దేసనాపఞ్ఞాయ యాథావతో పస్సతా. **అరహతాతి** అరీనం, అరానఞ్చ హతత్తా, పచ్చయాదీనఞ్చ అరహత్తా అరహతా. **సమ్మాసమ్బుద్ధేనాతి** సమ్మా సామఞ్చ సచ్చానం బుద్ధత్తా సమ్మాసమ్బుద్ధేన. అథ వా అన్తరాయికధమ్మే **జానతా,** నియ్యానికధమ్మే **పస్సతా,** కిలేసారీనం హతత్తా **అరహతా,** సమ్మా సామం సబ్బధమ్మానం బుద్ధత్తా **సమ్మాసమ్బుద్ధేనాతి** ఏవం చతువేసారజ్జవసేనపేత్థ యోజనా వేదితబ్బా.

అపిచ ఠానాట్ఠానాదివిభాగం **జానతా,** యథాకమ్మూపగే సత్తే **పస్సతా,** సవాసనఆసవానం ఛిన్నత్తా **అరహతా,** అభిఞ్ఞేయ్యాదిభేదే ధమ్మే అభిఞ్ఞేయ్యాదితో అవిపరీతావబోధతో **సమ్మాసమ్బుద్ధేన**. అథ వా తీసు కాలేసు అప్పటిహతఞాణతాయ **జానతా,** కాయకమ్మాదివసేన తిణ్ణమ్పి కమ్మానం ఞాణానుపరివత్తితో సమ్మా కారితాయ **పస్సతా,** దవాదీనం అభావసాధికాయ పహానసమ్పదాయ **అరహతా,** ఛన్దాదీనం అహానిహేతుభూతాయ అక్ఖయపటిభానసాధికాయ సబ్బఞ్ఞుతాయ **సమ్మాసమ్బుద్ధేనాతి** ఏవం దసబలఅట్ఠారసావేణికబుద్ధధమ్మవసేనపి యోజనా కాతబ్బా.

౨. పుచ్ఛావిస్సజ్జనేతి పుచ్ఛాయ విస్సజ్జనే. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం పుచ్ఛావిస్సజ్జనే. **మజ్ఝిమదేసేయేవ పఞ్ఞత్తీ**తి తస్మింయేవ దేసే యథావుత్తవత్థువీతిక్కమే ఆపత్తిసమ్భవతో. **వినీతకథాతి** వినీతవత్థుకథా, అయమేవ వా పాఠో.

కాయేన పన ఆపత్తిం ఆపజ్జతీతి పుబ్బభాగే సేవనచిత్తం అఙ్గం కత్వా కాయద్వారసఙ్ఖాతవిఞ్ఞత్తిం జనయిత్వా పవత్తచిత్తుప్పాదసఙ్ఖాతం ఆపత్తిం ఆపజ్జతి. కిఞ్చాపి హి చిత్తేన సముట్ఠాపితా విఞ్ఞత్తి, తథాపి చిత్తేన అధిప్పేతస్స అత్థస్స

కాయవిఞ్ఞత్తియా సాధితత్తా “కాయద్వారేన ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తి వుచ్చతి. **ఇమమత్థం సన్ధాయాతి** ఆపన్నాయ ఆపత్తియా అనాపత్తిభావాపాదనస్స అసక్కుణేయ్యతాసఙ్ఖాతమత్థం సన్ధాయ, న భణ్డనాదివూపసమం.

3. **పోరాణకేహి మహాథేరేహీతి** సీహళదీపవాసీహి మహాథేరేహి. **ఠపితాతి** పోత్థకసఙ్గహారోహనకాలే ఠపితా. చతుత్థసఙ్గీతిసదిసా హి పోత్థకారోహసఙ్గీతి. ఉభతోవిభఙ్గే ద్వత్తింస వారా సువిఞ్ఞేయ్యావ.

సముట్ఠానసీసవణ్ణనా

౨౫౭. సముట్ఠానకథాయ పన కరుణాసీతలభావేన చన్దసదిసత్తా ''**బుద్ధచన్దే**''తి వుత్తం, కిలేసతిమిరపహానతో ''**బుద్ధాదిచ్చే**''తి వుత్తం. **పిటకే తీణి దేసయీ**తి యస్మా తే దేసయన్తి, తస్మా అఙ్గీరసోపి పిటకాని తీణి దేసయి. తాని కతమానీతి ఆహ ''**సుత్తన్త**''న్తిఆది. **మహాగుణ**న్తి మహానిసంసం. **ఏవం నీయతి సద్ధమ్మో, వినయో యది తిట్ఠతీ**తి యది వినయపరియత్తి అనన్తరహితా తిట్ఠతి పవత్తతి, ఏవం సతి పటిపత్తిపటివేధసద్ధమ్మో నీయతి పవత్తతి. వినయపరియత్తి పన కథం తిట్ఠతీతి ఆహ ''**ఉభతోచ**''తిఆది. పరివారేన గన్థితా తిట్ఠన్తీతి యోజేతబ్బం. **తస్సేవ పరివారస్సా**తి తస్మింయేవ పరివారే.

నియతకతన్తి కతనియతం, నియమితన్తి అత్థో. **అఞ్ఞేహి సద్ధి**న్తి సేససిక్ఖాపదేహి సద్ధిం. **అసమ్భిన్నసముట్ఠానానీ**తి అసఙ్కరసముట్ఠానాని.

తస్మా సిక్ఖేతి యస్మా వినయే సతి సద్ధమ్మో తిట్ఠతి, వినయో చ పరివారేన గన్థితో తిట్ఠతి, పరివారే చ సముట్ఠానాదీని దిస్సన్తి, తస్మా సిక్ఖేయ్య పరివారం, ఉగ్గణ్హేయ్యాతి అత్థో.

ఆదిమ్హి తావ పురిమనయేతి "ఛన్నం ఆపత్తిసముట్ఠానానం కతిహి సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతీతి ఏకేన సముట్ఠానేన సముట్ఠాతి, కాయతో చ చిత్తతో చ సముట్ఠాతీ"తిఆదినా (పరి. ౧౮౭) పఞ్ఞత్తివారే సకిం ఆగతనయం సన్ధాయేతం వుత్తం.

౨౫౮. **నానుబన్ధే పవత్తినిన్తి** "యా పన భిక్ఖునీ వుట్ఠాపితం పవత్తినిం ద్వే వస్సాని నానుబన్ధేయ్యా"తి (పాచి. ౧౧౧౧) వుత్తసిక్ఖాపదం.

౨౬౦. **అకత**న్తి అఞ్ఞేహి అమిస్సీకతం, నియతసముట్ఠానన్తి వుత్తం హోతి.

అన్తరపేయ్యాలం

కతిపుచ్ఛావారవణ్ణనా

౨౭౧. వేరం మణతీతి రాగాదివేరం మణతి వినాసేతి. **ఏతాయా**తి విరతియా. **నియ్యాన**న్తి మగ్గం. **కాయపాగబ్బియ**న్తి కాయపాగబ్బియవసేన పవత్తం కాయదుచ్చరితం.

౨౭౪. సారణీయాతి సరితబ్బయుత్తా అనుస్సరణారహా అద్ధానే అతిక్కన్తేపి న సమ్ముస్సితబ్బా. మిజ్జతి సినియ్హతి ఏతాయాతి మేత్తా, మిత్తభావో. మేత్తా ఏతస్స అత్థీతి **మేత్తం** కాయకమ్మం, తం పన యస్మా మేత్తాసహగతచిత్తసముట్ఠానం, తస్మా వుత్తం ''**మేత్తచిత్తేన కతం కాయకమ్మ**''న్తి. **ఆవీ**తి పకాసం. పకాసభావో చేత్థ యం ఉద్దిస్స తం కాయకమ్మం కరీయతి, తస్స సమ్ముఖభావతోతి ఆహ ''**సమ్ముఖా**''తి. **రహో**తి అపకాసం. అపకాసతా చ యం ఉద్దిస్స తం కమ్మం కరీయతి, తస్స అపచ్చక్ఖభావతోతి ఆహ ''**పరమ్ముఖా**''తి. **ఉభయేహీ**తి నవకేహి థేరేహి చ. పియం పియాయితబ్బం కరోతీతి **పియకరణో**. గరుం గరుట్ఠానియం కరోతీతి **గరుకరణో. సఙ్గహాయా**తి సఙ్గహవత్థువిసేసభావతో సబ్రహ్మచారీనం సఙ్గహణత్థాయ. **అవివాదాయా**తి సఙ్గహవత్థుభావతో ఏవ న వివాదాయ. సతి చ అవివాదహేతుభూతసఙ్గహకత్తే తేసం వసేన సబ్రహ్మచారీనం సమగ్గభావో భేదాభావో సిద్ధోయేవాతి ఆహ ''**సమగ్గభావాయా**''తిఆది.

పగ్గయ్హ వచనన్తి కేవలం "దేవో"తి అవత్వా "దేవత్థేరో"తి గుణేహి థిరభావజోతనం పగ్గణ్హిత్వా ఉచ్చం కత్వా వచనం. మమత్తబోధనవచనం **మమాయనవచనం**. ఏకన్తతిరోక్ఖస్స మనోకమ్మస్స సమ్ముఖతా నామ విఞ్ఞత్తిసముట్ఠాపనవసేనేవ హోతి, తఞ్చ ఖో లోకే కాయకమ్మన్తి పాకటం పఞ్ఞాతం హత్థవికారాదిం అనామసిత్వాయేవ దస్సేన్తో ''**నయనాని ఉమ్మీలేత్వా**''తిఆదిమాహ. కామఞ్చేత్థ మేత్తాసినేహసినిద్ధానం నయనానం ఉమ్మీలనా పసన్నేన ముఖేన ఓలోకనఞ్చ మేత్తం కాయకమ్మమేవ, యస్స పన చిత్తస్స వసేన నయనానం మేత్తాసినేహసినిద్ధతా ముఖస్స చ పసన్నతా, తం సన్ధాయ వుత్తం ''**మేత్తం మనోకమ్మం నామా**''తి.

ఇమాని (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౪౧; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౯౨; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౬.౧౧) చ మేత్తకాయకమ్మాదీని పాళియం భిక్ఖూనం వసేన ఆగతాని గిహీసుపి లబ్భన్తియేవ. భిక్ఖూనఞ్హి మేత్తచిత్తేన ఆచరియుపజ్ఝాయవత్తాదిఆభిసమాచారికధమ్మపూరణం మేత్తం కాయకమ్మం నామ. సబ్బఞ్చ అనవజ్జకాయకమ్మం ఆభిసమాచారికకమ్మన్తోగధమేవాతి వేదితబ్బం. గిహీనం చేతియవన్దనత్థాయ బోధివన్దనత్థాయ సఙ్ఘనిమన్తనత్థాయ గమనం, గామం వా పిణ్డాయ పవిట్ఠే భిక్ఖూ దిస్వా పచ్చుగ్గమనం, పత్తపటిగ్గహణం, ఆసనపఞ్ఞాపనం, అనుగమనన్తి ఏవమాదికం మేత్తం కాయకమ్మం నామ. భిక్ఖూనం మేత్తచిత్తేన ఆచారపఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపన కమ్మట్ఠానకథన ధమ్మదేసనా పరిపుచ్ఛన అట్ఠకథాకథనవసేన పవత్తియమానం తేపిటకమ్పి బుద్ధవచనం మేత్తం వచీకమ్మం నామ. గిహీనం "చేతియవన్దనత్థాయ గచ్ఛామ, బోధివన్దనత్థాయ గచ్ఛామ, ధమ్మస్సవనం కరిస్సామ, దీపమాలాపుప్ఫపూజం కరిస్సామ, తీణి సుచరితాని సమాదాయ వత్తిస్సామ, సలాకభత్తాదీని దస్సామ, వస్సావాసికం దస్సామ, అజ్జ సఙ్ఘస్స చత్తారో పచ్చయే దస్సామ, సఙ్ఘం నిమన్తేత్వా ఖాదనీయాదీని సంవిదహథ, ఆసనాని పఞ్ఞపేథ, పానీయం ఉపట్ఠాపేథ, సఙ్ఘం పచ్చుగ్గన్త్వా ఆనేథ, పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేథ, ఛన్దజాతా ఉస్సాహజాతా వేయ్యావచ్చం కరోథా"తిఆదికథనకాలే మేత్తం వచీకమ్మం నామ. భిక్ఖూనం పాతోవ

ఉట్ఠాయ సరీరపటిజగ్గనం చేతియఙ్గణవత్తాదీని చ కత్వా వివిత్తాసనే నిసీదిత్వా “ఇమస్మిం విహారే భిక్ఖూ సుఖీ హోన్తు అవేరా అబ్యాపజ్ఝా”తి చిన్తనం మేత్తం మనోకమ్మం నామ. గిహీనం “అయ్యా సుఖీ హోన్తు అవేరా అబ్యాపజ్ఝా”తి చిన్తనం మేత్తం మనోకమ్మం నామ.

లాభాతి చీవరాదయో లద్ధపచ్చయా. **ధమ్మికా**తి కుహనాదిభేదం మిచ్ఛాజీవం వజ్జేత్వా ధమ్మేన సమేన భిక్ఖాచరియవత్తేన ఉప్పన్నా. **అన్తమసో పత్తపరియాపన్నమత్తమ్పీ**తి పచ్ఛిమకోటియా పత్తే పరియాపన్నం పత్తస్స అన్తోగతం ద్వత్తికటచ్ఛుభిక్ఖామత్తమ్పి. దేయ్యం దక్ఖిణేయ్యఞ్చ అప్పటివిభత్తం కత్వా భుఞ్జతీతి **అప్పటివిభత్తభోగీ**. ఏత్థ హి ద్వే పటివిభత్తాని నామ ఆమిసపటివిభత్తం పుగ్గలపటివిభత్తఞ్చ. తత్థ “ఏత్తకం దస్సామి, ఏత్తకం న దస్సామీ”తి ఏవం చిత్తేన విభజనం **ఆమిసపటివిభత్తం** నామ. “అసుకస్స దస్సామి, అసుకస్స న దస్సామీ”తి ఏవం చిత్తేన విభజనం పన **పుగ్గలపటివిభత్తం** నామ. తదుభయమ్పి అకత్వా యో అప్పటివిభత్తం భుఞ్జతి, అయం **అప్పటివిభత్తభోగీ** నామ. తేనాహ ‘‘**నేవ ఆమిసం పటివిభజిత్వా భుఞ్జతీ**’’తిఆది. **అదాతుమ్పీ**తి **పి**-సద్దేన దాతుమ్పి వట్టతీతి దస్సేతి. దానఞ్హి నామ న కస్సచి నివారితం, తేన దుస్సీలస్సపి అత్థికస్స సతి సమ్భవే దాతబ్బం, తఞ్చ ఖో కరుణాయనవసేన, న వత్తపూరణవసేన. సారణీయధమ్మపూరకస్స అప్పటివిభత్తభోగితాయ ‘‘**సబ్బేసం దాతబ్బమేవా**’’తి వుత్తం. గిలానాదీనం పన ఓదిస్సకం కత్వా దానం అప్పటివిభాగపక్ఖికం “అసుకస్స న దస్సామీ”తి పటిక్ఖేపస్స అభావతో. బ్యతిరేకప్పధానో హి పటివిభాగో. తేనాహ ‘‘**గిలానగిలానుపట్ఠాక...పే.... విచేయ్య దాతుమ్పి వట్టతీ**’’తి.

సాధారణభోగీతి ఏత్థ సాధారణభోగినో ఇదం లక్ఖణం – యం యం పణీతం లభతి, తం తం నేవ లాభేన లాభం నిజిగీసనముఖేన గిహీనం దేతి అత్తనో ఆజీవసుద్ధిం రక్ఖమానో, న అత్తనావ పరిభుఞ్జతి “మయ్హం అసాధారణభోగితా మా హోతూ”తి. తం పటిగ్గణ్హన్తో చ “సఙ్ఘేన సాధారణం హోతూ”తి గహేత్వా ఘణ్టిం పహరిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం సఙ్ఘసన్తకం వియ పస్సతి. ఇమినా చ తస్స లాభస్స తీసుపి కాలేసు సాధారణతో ఠపనం దస్సితం. “తం పటిగ్గణ్హన్తో చ సఙ్ఘేన సాధారణం హోతూ”తి ఇమినా పటిగ్గహణకాలో దస్సితో, “గహేత్వా...పే.... పస్సతీ”తి ఇమినా పటిగ్గహితకాలో. తదుభయం పన తాదిసేన పుబ్బభాగేన వినా న హోతీతి అత్థసిద్ధో పురిమకాలో. తయిదమ్పి పటిగ్గహణతో పుబ్బేవస్స హోతి “సఙ్ఘేన సాధారణం హోతూతి పటిగ్గహేస్సామీ”తి, పటిగ్గణ్హన్తస్స హోతి “సఙ్ఘేన సాధారణం హోతూతి పటిగ్గణ్హామీ”తి, పటిగ్గహేత్వా హోతి “సఙ్ఘేన సాధారణం హోతూతి పటిగ్గహితం మయా”తి ఏవం తిలక్ఖణసమ్పన్నం కత్వా లద్ధలాభం ఓసానలక్ఖణం అవికోపేత్వా పరిభుఞ్జన్తో సాధారణభోగీ అప్పటివిభత్తభోగీ చ హోతి.

ఇమం (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౪౧; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౯౨; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౬.౧౧) పన సారణీయధమ్మం కో పూరేతి, కో న పూరేతి? దుస్సీలో తావ న పూరేతి. న హి తస్స సన్తకం సీలవన్తో గణ్హన్తి. పరిసుద్ధసీలో పన వత్తం అఖణ్డేన్తో పూరేతి. తత్రిదం వత్తం – యో ఓదిస్సకం కత్వా మాతు వా పితు వా ఆచరియుపజ్ఝాయాదీనం వా దేతి, సో దాతబ్బం దేతు, సారణీయధమ్మో పనస్స న హోతి, పలిబోధజగ్గనం నామ హోతి. సారణీయధమ్మో హి ముత్తపలిబోధస్సేవ వట్టతి. తేన పన ఓదిస్సకం దేన్తేన గిలానగిలానుపట్ఠాకఆగన్తుకగమికానఞ్చేవ నవపబ్బజితస్స చ సఙ్ఘాటిపత్తగ్గహణం అజానన్తస్స దాతబ్బం. ఏతేసం దత్వా అవసేసం థేరాసనతో పట్ఠాయ థోకం థోకం అదత్వా యో యత్తకం గణ్హాతి, తస్స తత్తకం దాతబ్బం. అవసిట్ఠే అసతి పున పిణ్డాయ చరిత్వా థేరాసనతో పట్ఠాయ యం యం పణీతం, తం తం దత్వా సేసం భుఞ్జితబ్బం.

అయం పన సారణీయధమ్మో సారణీయధమ్మపూరణవిధిమ్హి సుసిక్ఖితాయ పరిసాయ సుపూరో హోతి. సుసిక్ఖితాయ హి పరిసాయ యో అఞ్ఞతో లభతి, సో న గణ్హాతి. అఞ్ఞతో అలభన్తోపి పమాణయుత్తమేవ గణ్హాతి, న అతిరేకం. అయఞ్చ పన సారణీయధమ్మో ఏవం పునప్పునం పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధం లద్ధం దేన్తస్సపి ద్వాదసహి వస్సేహి పూరతి, న తతో ఓరం. సచే హి ద్వాదసమేపి వస్సే సారణీయధమ్మపూరకో పిణ్డపాతపూరం పత్తం ఆసనసాలాయం ఠపేత్వా నహాయితుం గచ్ఛతి, సఙ్ఘత్థేరో చ "కస్సేసో పత్తో"తి వత్వా "సారణీయధమ్మపూరకస్సా"తి వుత్తే "ఆహరథ న"న్తి సబ్బం పిణ్డపాతం విచారేత్వా భుఞ్జిత్వావ రిత్తపత్తం ఠపేతి. అథ సో భిక్ఖు రిత్తపత్తం దిస్వా "మయ్హం అనవసేసేత్వావ పరిభుఞ్జింసూ"తి దోమనస్సం ఉప్పాదేతి, సారణీయధమ్మో భిజ్జతి, పున ద్వాదస వస్సాని పూరేతబ్బో హోతి. తిత్థియపరివాససదిసో హేస, సకిం ఖణ్డే జాతే పున పూరేతబ్బోవ. యో పన "లాభా వత మే, సులద్ధం వత మే, యస్స మే పత్తగతం అనాపుచ్ఛావ సబ్రహ్మచారినో పరిభుఞ్జన్తీ"తి సోమనస్సం జనేతి, తస్స పుణ్ణో నామ హోతి.

ఏవం పూరితసారణీయధమ్మస్స పన నేవ ఇస్సా, న మచ్ఛరియం హోతి, మనుస్సానం పియో హోతి సులభపచ్చయో, పత్తగతమస్స దియ్యమానమ్పి న ఖీయతి, భాజనీయభణ్డట్ఠానే అగ్గభణ్డం లభతి, భయే వా ఛాతకే వా సమ్పత్తే దేవతా ఉస్సుక్కం ఆపజ్జన్తి.

తత్రిమాని వత్థూని – లేణగిరివాసీ తిస్సత్థేరో కిర మహాఖీరగామం ఉపనిస్సాయ వసతి. పఞ్ఞాసమత్తా థేరా నాగదీపం చేతియవన్దనత్థాయ గచ్ఛన్తా ఖీరగామే పిణ్డాయ చరిత్వా కిఞ్చి అలద్ధా నిక్ఖమింసు. థేరో పవిసన్తో తే దిస్వా పుచ్ఛి "లద్ధం, భన్తే"తి. విచరిమ్హ, ఆవుసోతి. సో అలద్ధభావం ఞత్వా ఆహ "భన్తే, యావాహం ఆగచ్ఛామి, తావ ఇధేవ హోథా"తి . మయం, ఆవుసో, పఞ్ఞాస జనా పత్తతేమనమత్తమ్పి న లభిమ్హాతి. భన్తే, నేవాసికా నామ పటిబలా హోన్తి, అలభన్తాపి భిక్ఖాచారమగ్గసభాగం జానన్తీతి. థేరా ఆగమింసు. థేరో గామం పావిసి. ధురగేహేయేవ మహాఉపాసికా ఖీరభత్తం సజ్జేత్వా థేరం ఓలోకయమానా ఠితా థేరస్స ద్వారం సమ్పత్తస్సేవ పత్తం పూరేత్వా అదాసి. సో తం ఆదాయ థేరానం సన్తికం గన్త్వా "గణ్హథ, భన్తే"తి సఙ్ఘత్థేరం ఆహ. థేరో "అమ్హేహి ఏత్తకేహి కిఞ్చి న లద్ధం, అయం సీఘమేవ గహేత్వా ఆగతో, కిం ను ఖో"తి సేసానం ముఖం ఓలోకేసి. థేరో ఓలోకనాకారేనేవ ఞత్వా "భన్తే, ధమ్మేన సమేన లద్ధో పిణ్డపాతో, నిక్కుక్కుచ్చా గణ్హథా"తిఆదితో పట్ఠాయ సబ్బేసం యావదత్థం దత్వా అత్తనాపి యావదత్థం భుఞ్జి. అథ నం భత్తకిచ్చావసానే థేరా పుచ్ఛింసు "కదా, ఆవుసో, లోకుత్తరధమ్మం పటివిజ్ఝీ"తి? నత్థి మే, భన్తే, లోకుత్తరధమ్మోతి. ఝానలాభీసి ఆవుసోతి? ఏతమ్పి మే, భన్తే, నత్థీతి. నను, ఆవుసో, పాటిహారియన్తి? సారణీయధమ్మో మే, భన్తే, పూరితో, తస్స మే పూరితకాలతో పట్ఠాయ సచేపి భిక్ఖుసతసహస్సం హోతి, పత్తగతం న ఖీయతీతి. సాధు సాధు సప్పురిస అనుచ్ఛవికమిదం తుయ్హన్తి. ఇదం తావ **పత్తగతం న ఖీయతీ**తి ఏత్థ వత్థు.

అయమేవ పన థేరో చేతియపబ్బతే గిరిభణ్డమహాపూజాయ దానట్ఠానం గన్త్వా "ఇమస్మిం దానే కిం వరభణ్డ"న్తి పుచ్ఛి. ద్వే సాటకా, భన్తేతి. ఏతే మయ్హం పాపుణిస్సన్తీతి. తం సుత్వా అమచ్చో రఞ్ఞో ఆరోచేసి "ఏకో దహరో ఏవం వదతీ"తి. "దహరస్స ఏవం చిత్తం, మహాథేరానం పన సుఖుమా సాటకా వట్టన్తీ"తి వత్వా "మహాథేరానం దస్సామీ"తి ఠపేసి. తస్స భిక్ఖుసఙ్ఘే పటిపాటియా ఠితే దేన్తస్స మత్థకే ఠపితాపి తే సాటకా హత్థం నారోహన్తి, అఞ్ఞేవ ఆరోహన్తి. దహరస్స దానకాలే పన హత్థం ఆరుళ్హా. సో తస్స హత్థే ఠపేత్వా అమచ్చస్స ముఖం ఓలోకేత్వా దహరం నిసీదాపేత్వా దానం దత్వా సఙ్ఘం విస్సజ్జేత్వా దహరస్స సన్తికే నిసీదిత్వా "భన్తే, ఇమం ధమ్మం కదా పటివిజ్ఝిత్థా"తి ఆహ. సో పరియాయేనపి అసన్తం అవదన్తో

“నత్థి మయ్హం, మహారాజ, లోకుత్తరధమ్మో”తి ఆహ. నను, భన్తే, పుబ్బేవ అవచుత్థాతి. ఆమ మహారాజ, సారణీయధమ్మపూరకో అహం, తస్స మే ధమ్మస్స పూరితకాలతో పట్ఠాయ భాజనీయట్ఠానే అగ్గభణ్డం పాపుణాతీతి. “సాధు సాధు భన్తే, అనుచ్ఛవికమిదం తుమ్హాక”న్తి వన్దిత్వా పక్కామి. ఇదం **భాజనీయట్ఠానే అగ్గభణ్డం పాపుణాతీ**తి ఏత్థ వత్థు.

చణ్డాలతిస్సభయేన పన భాతరగామవాసినో నాగత్థేరియా అనారోచేత్వావ పలాయింసు. థేరీ పచ్చూససమయే “అతి వియ అప్పనిగ్ఘోసో గామో, ఉపధారేథ తావా”తి దహరభిక్ఖునియో ఆహ. తా గన్త్వా సబ్బేసం గతభావం ఞత్వా ఆగమ్మ థేరియా ఆరోచేసుం. సా సుత్వా “మా తుమ్హే తేసం గతభావం చిన్తయిత్థ, అత్తనో ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాయోనిసోమనసికారేసుయేవ యోగం కరోథా”తి వత్వా భిక్ఖాచారవేలాయం పారుపిత్వా అత్తద్వాదసమా గామద్వారే నిగ్రోధమూలే అట్ఠాసి. రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా ద్వాదసన్నమ్పి భిక్ఖునీనం పిణ్డపాతం దత్వా “అయ్యే అఞ్ఞత్థ మా గచ్ఛథ, నిచ్చం ఇధేవ ఏథా”తి ఆహ. థేరియా పన కనిట్ఠభాతా నాగత్థేరో నామ అత్థి, సో “మహన్తం భయం, న సక్కా యాపేతుం, పరతీరం గమిస్సామీ”తి అత్తద్వాదసమో అత్తనో వసనట్ఠానా నిక్ఖన్తో “థేరిం దిస్వా గమిస్సామీ”తి భాతరగామం ఆగతో. థేరీ “థేరా ఆగతా”తి సుత్వా తేసం సన్తికం గన్త్వా “కిం అయ్యా”తి పుచ్ఛి. సో తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. సా “అజ్జ ఏకదివసం విహారే వసిత్వా స్వేవ గమిస్సథా”తి ఆహ. థేరా విహారం ఆగమంసు.

థేరీ పునదివసే రుక్ఖమూలే పిణ్డాయ చరిత్వా థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా “ఇమం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జథా”తి ఆహ. థేరో “వట్టిస్సతి థేరీ”తి వత్వా తుణ్హీ అట్ఠాసి. ధమ్మికో తాత పిణ్డపాతో, కుక్కుచ్చం అకత్వా పరిభుఞ్జథాతి. వట్టిస్సతి థేరీతి. సా పత్తం గహేత్వా ఆకాసే ఖిపి. పత్తో ఆకాసే అట్ఠాసి. థేరో “సత్తతాలమత్తే ఠితమ్పి భిక్ఖునీభత్తమేవ థేరీ”తి వత్వా “భయం నామ సబ్బకాలం న హోతి, భయే వూపసన్తే అరియవంసం కథయమానో ‘భో పిణ్డపాతిక భిక్ఖునీభత్తం భుఞ్జిత్వా వీతినామయిత్థా’తి చిత్తేన అనువదియమానో సన్థమ్భితుం న సక్ఖిస్సామి, అప్పమత్తా హోథ థేరియో”తి మగ్గం ఆరుహి. రుక్ఖదేవతాపి “సచే థేరో థేరియా హత్థతో పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిస్సతి, న నం నివత్తేస్సామి, సచే న పరిభుఞ్జిస్సతి, నివత్తేస్సామీ”తి చిన్తయమానా ఠత్వా థేరస్స గమనం దిస్వా రుక్ఖా ఓరుయ్హ “పత్తం, భన్తే, దేథా”తి పత్తం గహేత్వా థేరం రుక్ఖమూలంయేవ ఆనేత్వా ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా పిణ్డపాతం దత్వా కతభత్తకిచ్చం పటిఞ్ఞం కారేత్వా ద్వాదస భిక్ఖునియో ద్వాదస చ భిక్ఖూ సత్త వస్సాని ఉపట్ఠహి . ఇదం **దేవతా ఉస్సుక్కం ఆపజ్జన్తీ**తి ఏత్థ వత్థు. తత్ర హి థేరీ సారణీయధమ్మపూరికా అహోసి.

నత్థి ఏతేసం ఖణ్డన్తి **అఖణ్డాని,** తం పన నేసం ఖణ్డం దస్సేతుం **‘‘యస్సా’’**తిఆది వుత్తం. తత్థ ఉపసమ్పన్నసీలానం ఉద్దేసక్కమేన ఆదిఅన్తా వేదితబ్బా. తేనాహ **‘‘సత్తసూ’’**తిఆది. అనుపసమ్పన్నసీలానం పన సమాదానక్కమేనపి ఆదిఅన్తా లబ్భన్తి. **పరియన్తే ఛిన్నసాటకో వియాతి** వత్థన్తే దసన్తే వా ఛిన్నవత్థం వియ. విసదిసుదాహరణఞ్చేతం “అఖణ్డానీ”తి ఇమస్స అధికతత్తా. ఏవం సేసానిపి ఉదాహరణాని. **ఖణ్డన్తి** ఖణ్డవన్తం, ఖణ్డితం వా. **ఛిద్దన్తి**ఆదీసుపి ఏసేవ నయో. విసభాగవణ్ణేన గావీ వియాతి సమ్బన్ధో. విసభాగవణ్ణేన ఉపడ్ఢం తతియభాగం వా సమ్భిన్నవణ్ణం **సబలం,** విసభాగవణ్ణేహేవ పన బిన్దూహి అన్తరన్తరా విమిస్సం **కమ్మాసం**. అయం ఇమేసం విసేసో.

భుజిస్సభావకరణతోతి తణ్హాదాసబ్యతో మోచేత్వా భుజిస్సభావకరణతో. సీలస్స చ తణ్హాదాసబ్యతో మోచనం వివట్టూపనిస్సయభావాపాదనం, తేనస్స వివట్టూపనిస్సయతా దస్సితా. “భుజిస్సభావకరణతో”తి చ ఇమినా భుజిస్సకరాని **భుజిస్సానీ**తి ఉత్తరపదలోపేనాయం నిద్దేసోతి దస్సేతి. యస్మా చ తంసమఙ్గీపుగ్గలో సేరీ సయంవసీ భుజిస్సో నామ హోతి, తస్మాపి భుజిస్సాని. సుపరిసుద్ధభావేన పాసంసత్తా **విఞ్ఞుపసత్థాని.** అవిఞ్ఞూనం పసంసాయ అప్పమాణభావతో విఞ్ఞుగహణం

కతం. **తణ్హాదిట్ఠీహి అపరామట్ఠత్తాతి** “ఇమినాహం సీలేన దేవో వా భవిస్సామి దేవఞ్ఞతరో వా”తి తణ్హాపరామాసేన “ఇమినాహం సీలేన దేవో హుత్వా తత్థ నిచ్చో ధువో సస్సతో భవిస్సామీ”తి దిట్ఠిపరామాసేన చ అపరామట్ఠత్తా. అథ వా “అయం తే సీలేసు దోసో”తి చతూసు విపత్తీసు యం వా తం వా విపత్తిం దస్సేత్వా “ఇమం నామ త్వం ఆపన్నపుబ్బో”తి కేనచి పరామట్ఠుం అనుద్ధంసేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా **అపరామట్ఠానీ**తి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. సీలం నామ అవిప్పటిసారాదిపారమ్పరియేన యావదేవ సమాధిసమ్పాదనత్థన్తి ఆహ ‘‘**సమాధిసంవత్తనికానీ**’’తి. సమాధిసంవత్తనప్పయోజనాని **సమాధిసంవత్తనికాని.**

సమానభావో సామఞ్ఞం, పరిపుణ్ణచతుపారిసుద్ధిభావేన మజ్ఝే భిన్నసువణ్ణస్స వియ భేదాభావతో సీలేన సామఞ్ఞం సీలసామఞ్ఞం, తం గతో ఉపగతోతి **సీలసామఞ్ఞగతో**. తేనాహ ‘‘**సమానభావూపగతసీలో**’’తి, సీలసమ్పత్తియా సమానభావం ఉపగతసీలో సభాగవుత్తికోతి అత్థో. సోతాపన్నాదీనఞ్హి సీలం సముద్దన్తరేపి దేవలోకేపి వసన్తానం అఞ్ఞేసం సోతాపన్నాదీనం సీలేన సమానమేవ హోతి, నత్థి మగ్గసీలే నానత్తం. కామఞ్హి పుథుజ్జనానమ్పి చతుపారిసుద్ధిసీలే నానత్తం న సియా, తం పన న ఏకన్తికన్తి ఇధ నాధిప్పేతం, మగ్గసీలం పన ఏకన్తికం నియతభావతోతి తమేవ సన్ధాయ ‘‘**యాని తాని సీలానీ**’’తిఆది వుత్తం.

యాయన్తి యా అయం మయ్హఞ్చేవ తుమ్హాకఞ్చ పచ్చక్ఖభూతా. **దిట్ఠీ**తి మగ్గసమ్మాదిట్ఠి. **నిద్దోసా**తి నిద్ధుతదోసా, సముచ్ఛిన్నరాగాదిపాపధమ్మాతి అత్థో. **నియ్యాతీ**తి వట్టదుక్ఖతో నిస్సరతి నిగచ్ఛతి. సయం నియన్తీయేవ హి తంమగ్గసమఙ్గీపుగ్గలం వట్టదుక్ఖతో నియ్యాపేతీతి వుచ్చతి. యా సత్థు అనుసిట్ఠి, తం కరోతీతి **తక్కరో,** తస్స, యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జనకస్సాతి అత్థో. **దిట్ఠిసామఞ్ఞగతో**తి సచ్చసమ్పటివేధేన సమానదిట్ఠిభావం ఉపగతో.

కతిపుచ్ఛావారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛఆపత్తిసముట్ఠానవారకథావణ్ణనా

౨౭౮. పఠమేన ఆపత్తిసముట్ఠానేనాతిఆది సబ్బం ఉద్దేసనిద్దేసాదివసేన పవత్తపాళిం అనుసారేనేవ సక్కా విఞ్ఞాతుం.

సమథభేదం

అధికరణపరియాయవారకథావణ్ణనా

౨౯౩. లోభో పుబ్బఙ్గమోతిఆదీసు పన లోభహేతు వివదనతో “లోభో పుబ్బఙ్గమో”తి వుత్తం. ఏవం సేసేసుపి. **ఠానానీ**తి కారణాని. తిట్ఠన్తి ఏత్థాతి **ఠానం.** కే తిట్ఠన్తి? వివాదాధికరణాదయో. వసన్తి ఏత్థాతి **వత్థు**. భవన్తి ఏత్థాతి **భూమి**. కుసలాకుసలాబ్యాకతచిత్తసమఙ్గినో వివదనతో ‘‘**నవ హేతూ**’’తి వుత్తం. **ద్వాదస మూలానీ**తి “కోధనో హోతి ఉపనాహీ”తిఆదీని ద్వాదస మూలాని.

౨౯౪-౨౯౫. ఇమానేవ ద్వాదస కాయవాచాహి సద్ధిం ‘‘**చుద్దస మూలానీ**’’తి వుత్తాని. **సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా ఠానానీ**తి ఏత్థ ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా పటిచ్ఛాదేన్తస్స యా ఆపత్తి, తస్సా పుబ్బే ఆపన్నా ఆపత్తియో ఠానానీతి వేదితబ్బం. “నత్థి

ఆపత్తాధికరణం కుసల”న్తి వచనతో ఆపత్తాధికరణే అకుసలాబ్యాకతవసేన ఛ హేతూ వుత్తా. కుసలచిత్తం పన అఙ్గం హోతి, న హేతు.

౨౯౬. **చత్తారి కమ్మాని ఠానానీ**తి ఏత్థ “ఏవం కత్తబ్బ”న్తి ఇతికత్తబ్బతాదస్సనవసేన పవత్తపాళి **కమ్మం** నామ, యథారితపాళివసేన కరోన్తానం కిరియా **కిచ్చాధికరణం** నామ. ఞత్తిఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మాని ఞత్తితో జాయన్తి, అపలోకనకమ్మం అపలోకనతోవాతి ఆహ ‘‘**ఞత్తితో వా అపలోకనతో వా**’’తి. కిచ్చాధికరణం ఏకేన సమథేన **సమ్మతి,** సమ్పజ్జతీతి అత్థో. తేహి సమేతబ్బత్తా “వివాదాధికరణస్స సాధారణా”తి వుత్తం.

తబ్భాగియవారకథావణ్ణనా

౨౯౮. **వివాదాధికరణస్స తబ్భాగియా**తి వివాదాధికరణస్స వూపసమతో తప్పక్ఖికా.

సమథా సమథస్స సాధారణవారకథావణ్ణనా

౨౯౯. ఏకం అధికరణం సబ్బే సమథా ఏకతో హుత్వా సమేతుం సక్కోన్తి న సక్కోన్తీతి పుచ్ఛన్తో ‘‘**సమథా సమథస్స సాధారణా, సమథా సమథస్స అసాధారణా**’’తి ఆహ. యేభుయ్యసికాయ సమనం సమ్ముఖావినయం వినా న హోతీతి ఆహ ‘‘**యేభుయ్యసికా సమ్ముఖావినయస్స సాధారణా**’’తి. సతివినయాదీహి సమనస్స యేభుయ్యసికాయ కిచ్చం నత్థీతి ఆహ ‘‘**సతివినయస్స...పే.... అసాధారణా**’’తి. ఏవం సేసేసుపి. తబ్భాగియవారేపి ఏసేవ నయో.

వినయవారకథావణ్ణనా

౩౦౨. సబ్బేసమ్పి సమథానం వినయపరియాయో లబ్భతీతి ‘‘**వినయో సమ్ముఖావినయో**’’తిఆదినా వినయవారో ఉద్ధటో. **సియా న సమ్ముఖావినయో**తి ఏత్థ సమ్ముఖావినయం ఠపేత్వా సతివినయాదయో సేససమథా అధిప్పేతా. ఏస నయో సేసేసుపి.

కుసలవారకథావణ్ణనా

౩౦౩. సఙ్ఘస్స సమ్ముఖా పటిఞ్ఞాతే తం పటిజాననం సఙ్ఘసమ్ముఖతా నామ. తస్స పటిజాననచిత్తం సన్ధాయ ‘‘**సమ్ముఖావినయో కుసలో**’’తిఆది వుత్తన్తి వదన్తి. **నత్థి సమ్ముఖావినయో అకుసలో**తి ధమ్మవినయపుగ్గలసమ్ముఖతాహి తివఙ్గికో సమ్ముఖావినయో ఏతేహి వినా నత్థి. తత్థ కుసలచిత్తేహి కరణకాలే కుసలో, అరహన్తేహి కరణకాలే అబ్యాకతో. ఏతేసం సఙ్ఘసమ్ముఖతాదీనం అకుసలపటిపక్ఖత్తా అకుసలస్స సమ్భవో నత్థి, తస్మా “నత్థి సమ్ముఖావినయో అకుసలో”తి వుత్తం. “యేభుయ్యసికా అధమ్మవాదీహి వూపసమనకాలే, ధమ్మవాదీనమ్పి అధమ్మవాదిమ్హి సలాకగ్గాహాపకే జాతే అకుసలా. సతివినయో అనరహతో సఙ్కిచ్చ సతివినయదానే అకుసలో. అమూళ్హవినయో అనుమ్మత్తకస్స దానే, పటిఞ్ఞాతకరణం మూళ్హస్స అజానతో పటిఞ్ఞాయ కరణే, తస్సపాపియసికా సుద్ధస్స కరణే, తిణవత్థారకం మహాకలహే సఙ్కిచ్చ కరణే చ అకుసలం. సబ్బత్థ అరహతో వసేనేవ అబ్యాకత”న్తి సబ్బమేతం **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

సమథవారవిస్సజ్జనావారకథావణ్ణనా

౩౦౪-౩౦౫. యత్థ యేభుయ్యసికా లబ్భతి, తత్థ సమ్ముఖావినయో లబ్భతీతిఆది పుచ్ఛా. **యస్మిం సమయే సమ్ముఖావినయేన చా**తిఆది తస్సా విస్సజ్జనం, యస్మిం సమయే సమ్ముఖావినయేన చ యేభుయ్యసికాయ చ అధికరణం వూపసమ్మతి, తస్మిం సమయే యత్థ యేభుయ్యసికా లబ్భతి, తత్థ సమ్ముఖావినయో లబ్భతీతి ఏవం సబ్బత్థ సమ్బన్ధో. **యత్థ పటిఞ్ఞాతకరణం లబ్భతి, తత్థ సమ్ముఖావినయో లబ్భతీ**తి ఏత్థ ఏకం వా ద్వే వా బహూ వా భిక్ఖూ "ఇమం నామ ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ"తి పుచ్ఛితే సతి "ఆమా"తి పటిజాననే ద్వేపి పటిఞ్ఞాతకరణసమ్ముఖావినయా లబ్భన్తి. తత్థ "సఙ్ఘసమ్ముఖతా ధమ్మవినయపుగ్గలసమ్ముఖతా"తి ఏవం వుత్తసమ్ముఖావినయే సఙ్ఘస్స పురతో పటిఞ్ఞాతం చే, సఙ్ఘసమ్ముఖతా. తత్థేవ దేసితం చే, ధమ్మవినయసమ్ముఖతాయోపి లద్ధా హోన్తి. అథ వివదన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిజానన్తి చే, పుగ్గలసమ్ముఖతా. తస్సేవ సన్తికే దేసితం చే, ధమ్మవినయసమ్ముఖతాయోపి లద్ధా హోన్తి. ఏకస్సేవ వా ఏకస్స సన్తికే ఆపత్తిదేసనకాలే "పస్ససి, పస్సామీ"తి వుత్తే తత్థ ధమ్మవినయపుగ్గలసమ్ముఖతాసఙ్ఖాతో సమ్ముఖావినయో చ పటిఞ్ఞాతకరణఞ్చ లద్ధం హోతి.

సంసట్ఠవారకథావణ్ణనా

౩౦౬. అధికరణానం వూపసమోవ **సమథో** నామ, తస్మా అధికరణేన వినా సమథా నత్థీతి ఆహ "**మా హేవన్తిస్స వచనీయో…పే… వినిబ్భుజిత్వా నానాకరణం పఞ్ఞాపేతు**"న్తి.

సమథాధికరణవారకథావణ్ణనా

౩౦౮-౩౧౦. సమథా సమథేహి సమ్మన్తీతిఆది పుచ్ఛా. **సియా సమథా సమథేహి సమ్మన్తీ**తిఆది విస్సజ్జనం. తత్థ **సమథా సమథేహి సమ్మన్తీ**తి ఏత్థ **సమ్మన్తీ**తి సమ్పజ్జన్తి, అధికరణా వా పన సమ్మన్తి వూపసమం గచ్ఛన్తి, తస్మా **యేభుయ్యసికా సమ్ముఖావినయేన సమ్మతీ**తి ఏత్థ సమ్ముఖావినయేన సద్ధిం యేభుయ్యసికా సమ్పజ్జతి, న సతివినయాదీహి సద్ధిం తేసం తస్సా అనుపకారత్తాతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

౩౧౧. "సమ్ముఖావినయో వివాదాధికరణేన సమ్మతీ"తి పాఠో. "సమ్ముఖావినయో న కేనచి సమ్మతీ"తి హి అవసానే వుత్తత్తా సమ్ముఖావినయో సయం సమథేన వా అధికరణేన వా సమేతబ్బో న హోతి.

౩౧౩. వివాదాధికరణం…పే… కిచ్చాధికరణేన సమ్మతీతి ఏత్థ "సుణాతు మే భన్తే …పే… పఠమం సలాకం నిక్ఖిపామీ"తి ఏవం వివాదాధికరణం కిచ్చాధికరణేన సమ్మతీతి దట్ఠబ్బం.

సముట్ఠాపనవారకథావణ్ణనా

౩౧౪. వివాదాధికరణం న కతమం అధికరణం సముట్ఠాపేతీతి "నాయం ధమ్మో"తి వుత్తమత్తేనేవ కిఞ్చి అధికరణం న సముట్ఠాపేతీతి అత్థో.

భజతివారకథావణ్ణనా

౩౧౮-౯. కతమం అధికరణం పరియాపన్నన్తి కతమాధికరణపరియాపన్నం, అయమేవ వా పాఠో. **వివాదాధికరణం వివాదాధికరణం భజతీతి** పఠముప్పన్నవివాదం పచ్ఛా ఉప్పన్నో భజతి. **వివాదాధికరణం ద్వే సమథే భజతీతి** "మం వూపసమేతుం సమత్థా తుమ్హే"తి వదన్తం వియ భజతి. **ద్వీహి సమథేహి సఙ్గహితన్తి** "మయం తం వూపసమేస్సామా"తి వదన్తేహి వియ ద్వీహి సమథేహి సఙ్గహితం.

ఖన్ధకపుచ్ఛావారో

పుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౨౦. నిదానేన చ నిద్దేసేన చ సద్ధిన్తి ఏత్థ **నిదానేనాతి** సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిదేససఙ్ఖాతేన నిదానేన. **నిద్దేసేనాతి** పుగ్గలాదినిద్దేసేన. ఉభయేనపి తస్స తస్స సిక్ఖాపదస్స వత్థు దస్సితం, తస్మా వత్థునా సద్ధిం ఖన్ధకం పుచ్ఛిస్సామీతి అయమేత్థ అత్థో. **తత్థాతి** తస్మిం ఉపసమ్పదక్ఖన్ధకే. **ఉత్తమాని పదాని వుత్తానీతి** "న, భిక్ఖవే, ఊనవీసతివస్సో పుగ్గలో ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తిఆదినా (మహావ. ౯౯, ౧౨౪) నయేన ఉత్తమపదాని వుత్తాని. **చమ్మసంయుత్తేతి** చమ్మక్ఖన్ధకే.

ఏకుత్తరికనయో

ఏకకవారవణ్ణనా

౩౨౧. మూలవిసుద్ధియా అన్తరాపత్తీతి అన్తరాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా మూలాయపటికస్సనం కత్వా ఠితేన ఆపన్నా. ‘‘**అగ్ఘవిసుద్ధియా అన్తరాపత్తీ**తి సమ్బహులా ఆపత్తియో ఆపజ్జిత్వా తాసు సబ్బచిరపటిచ్ఛన్నవసేన అగ్ఘసమోధానం గహేత్వా వసన్తేన ఆపన్నాపత్తీ’’తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **సఉస్సాహేనేవ చిత్తేనా**తి ‘‘పునపి ఆపజ్జిస్సామీ’’తి సఉస్సాహేనేవ చిత్తేన. భిక్ఖునీనం అట్ఠవత్థుకాయ వసేన చేతం వుత్తం. తేనేవాహ ‘‘**అట్ఠమే వత్థుస్మిం భిక్ఖునియా పారాజికమేవ హోతీ**’’తి. ‘‘**ధమ్మికస్స పటిస్సవస్స అసచ్చాపనే**’’తి వుత్తత్తా అధమ్మికపటిస్సవస్స విసంవాదే దుక్కటం న హోతి. ‘‘తుమ్హే విబ్భమథా’’తి హి వుత్తే సుద్ధచిత్తో ‘‘సాధూ’’తి పటిస్సుణిత్వా సచే న విబ్భమతి, అనాపత్తి. ఏవం సబ్బత్థ. **పఞ్చదససు ధమ్మేసూ**తి ‘‘కాలేన వక్ఖామి, నో అకాలేనా’’తిఆదినా వుత్తపఞ్చదసధమ్మేసు. ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భబ్బతాయ **భబ్బాపత్తికా.**

ఏకకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుకవారవణ్ణనా

౩౨౨. దుకేసు **నిదహనే**తి ఆతపే అతిచిరం ఠపేత్వా నిదహనే. వత్థుసభాగం దేసేన్తో **దేసేన్తో ఆపజ్జతి,** ఆపన్నం ఆపత్తిం న దేసేస్సామీతి ధురం నిక్ఖిపన్తో **న దేసేన్తో ఆపజ్జతి**. రోమజనపదే జాతం **రోమకం. పక్కాలక**న్తి యవక్ఖారం. అనుఞ్ఞాతలోణత్తా లోణానిపి దుకేసు వుత్తాని.

దుకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తికవారవణ్ణనా

౩౨౩. తికేసు **వచీసమ్పయుత్తం కాయకిరియం కత్వా**తి కాయేన నిపచ్చకారం కత్వా. **ముఖాలమ్బరకరణాదిభేదో**తి ముఖభేరివాదనాదిప్పభేదో. యస్స సిక్ఖాపదస్స వీతిక్కమే కాయసముట్ఠానా ఆపత్తియో, తం కాయద్వారే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం. **ఉపఘాతేతీ**తి వినాసేతి. **న ఆదాతబ్బ**న్తి ‘‘ఇమస్మా విహారా పరమ్పి మా నిక్ఖమ, వినయధరానం వా సన్తికం ఆగచ్ఛ వినిచ్ఛయం దాతు’’న్తి వుత్తే తస్స వచనం న గహేతబ్బన్తి అత్థో.

అకుసలాని చేవ మూలాని చాతి అకోసల్లసమ్భూతట్ఠేన ఏకన్తాకుసలభావతో అకుసలాని, అత్తనా సమ్పయుత్తధమ్మానం సుప్పతిట్ఠితభావసాధనతో మూలాని, న అకుసలభావసాధనతో. న హి మూలతో అకుసలానం అకుసలభావో, కుసలాదీనం వా కుసలాదిభావో. తథా చ సతి మోమూహచిత్తద్వయమోహస్స అకుసలభావో న సియా.

దుట్ఠు చరితానీతి పచ్చయతో సమ్పయుత్తధమ్మతో పవత్తిఆకారతో చ న సుట్ఠు అసమ్మాపవత్తితాని. **విరూపానీ**తి బీభచ్ఛాని సమ్పతి ఆయతిఞ్చ అనిట్ఠరూపత్తా. **సుట్ఠు చరితానీ**తిఆదీసు వుత్తవిపరియాయేన అత్థో వేదితబ్బో. ద్వేపి చేతే తికా పణ్ణత్తియా వా కమ్మపథేహి వా కథేతబ్బా. పణ్ణత్తియా తావ కాయద్వారే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదస్స వీతిక్కమో

కాయదుచ్చరితం, అవీతిక్కమో కాయసుచరితం. వచీద్వారే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదస్స వీతిక్కమో వచీదుచ్చరితం, అవీతిక్కమో వచీసుచరితం. ఉభయత్థ పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదస్స వీతిక్కమో మనోదుచ్చరితం మనోద్వారే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదస్స అభావతో. తయిదం ద్వారద్వయే అకిరియసముట్ఠానాయ ఆపత్తియా వసేన వేదితబ్బం. యథావుత్తాయ ఆపత్తియా అవీతిక్కమోవ మనోసుచరితం. అయం **పణ్ణత్తికథా**.

పాణాతిపాతాదయో పన తిస్సో చేతనా కాయద్వారే వచీద్వారేపి ఉప్పన్నా కాయదుచ్చరితం ద్వారన్తరే ఉప్పన్నస్సపి కమ్మస్స సనామాపరిచ్చాగతో యేభుయ్యవుత్తియా తబ్బహులవుత్తియా చ. తేనాహు అట్ఠకథాచరియా –

"ద్వారే చరన్తి కమ్మాని, న ద్వారా ద్వారచారినో;

తస్మా ద్వారేహి కమ్మాని, అఞ్ఞమఞ్ఞం వవత్థితా"తి. (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ కామావచరకుసల ద్వారకథా, కాయకమ్మద్వార);

తథా చతస్సో ముసావాదాదిచేతనా కాయద్వారేపి వచీద్వారేపి ఉప్పన్నా వచీదుచ్చరితం, అభిజ్ఝా బ్యాపాదో మిచ్ఛాదిట్ఠీతి తయో మనోకమ్మభూతాయ చేతనాయ సమ్పయుత్తధమ్మా మనోదుచ్చరితం, కాయవచీకమ్మభూతాయ పన చేతనాయ సమ్పయుత్తా అభిజ్ఝాదయో తంతంపక్ఖికా వా హోన్తి అబ్బోహారికా వా. పాణాతిపాతాదీహి విరమన్తస్స ఉప్పన్నా తిస్సో చేతనాపి విరతియోపి కాయసుచరితం కాయికస్స వీతిక్కమస్స అకరణవసేన పవత్తనతో. కాయేన పన సిక్ఖాపదానం సమాదియమానే సీలస్స కాయసుచరితభావే వత్తబ్బమేవ నత్థి. ముసావాదాదీహి విరమన్తస్స చతస్సో చేతనాపి విరతియోపి వచీసుచరితం వాచసికస్స వీతిక్కమస్స అకరణవసేన పవత్తనతో. అనభిజ్ఝా అబ్యాపాదో సమ్మాదిట్ఠీతి తయో చేతనాసమ్పయుత్తధమ్మా మనోసుచరితన్తి అయం **కమ్మపథకథా**.

తికవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుక్కవారవణ్ణనా

౩౨౪. చతుక్కేసు **అనరియవోహారాతి** అనరియానం లామకానం వోహారా సంవోహారా అభిలాపవాచా. **అరియవోహారాతి** అరియానం సప్పురిసానం వోహారా. **దిట్ఠవాదితాతి** "దిట్ఠం మయా"తి ఏవంవాదితా. ఏత్థ చ తంతంసముట్ఠాపకచేతనావసేన అత్థో వేదితబ్బో.

పఠమకప్పికేసు పఠమం పురిసలిఙ్గమేవ ఉప్పజ్జతీతి ఆహ **''పఠమం ఉప్పన్నవసేనా''**తి. **పురిమం పురిసలిఙ్గం పజహతీతి** యథావుత్తేనత్థేన పుబ్బఙ్గమభావతో పురిమసఙ్ఖాతం పురిసలిఙ్గం జహతి. **సతం తింసఞ్చ సిక్ఖాపదానీతి** తింసాధికాని సతం సిక్ఖాపదాని.

భిక్ఖుస్స చ భిక్ఖునియా చ చతూసు పారాజికేసూతి సాధారణేసుయేవ చతూసు పారాజికేసు. **పఠమో పఞ్హోతి** "అత్థి వత్థునానత్తతా, నో ఆపత్తినానత్తతా"తి అయం పఞ్హో. "అత్థి ఆపత్తిసభాగతా, నో వత్థుసభాగతా"తి అయం ఇధ దుతియో నామ.

అనాపత్తివస్సచ్ఛేదస్సాతి నత్థి ఏతస్మిం వస్సచ్ఛేదే ఆపత్తీతి అనాపత్తివస్సచ్ఛేదో, తస్స, అనాపత్తికస్స వస్సచ్ఛేదస్సాతి అత్థో. **మన్తాభాసాతి** మతియా ఉపపరిక్ఖిత్వా భాసనతో అసమ్ఫప్పలాపవాచా ఇధ "మన్తాభాసా"తి వుత్తా.

నవమభిక్ఖునితో పట్ఠాయ ఉపజ్ఝాయాపి అభివాదనారహా నో పచ్చుట్ఠానారహాతి యస్మా "అనుజానామి, భిక్ఖవే, భత్తగ్గే అట్ఠన్నం భిక్ఖునీనం యథావుడ్ఢం అవసేసానం యథాగతిక"న్తి వదన్తేన భగవతా భత్తగ్గే ఆదితో పట్ఠాయ అట్ఠన్నంయేవ భిక్ఖునీనం యథావుడ్ఢం అనుఞ్ఞాతం, అవసేసానం ఆగతపటిపాటియా, తస్మా నవమభిక్ఖునితో పట్ఠాయ సచే ఉపజ్ఝాయాపి భిక్ఖునీ పచ్ఛా ఆగచ్ఛతి, న పచ్చుట్ఠానారహా, యథానిసిన్నాహియేవ సీసం ఉక్ఖిపిత్వా అభివాదేతబ్బత్తా అభివాదనారహా. ఆదితో నిసిన్నాసు పన అట్ఠసు యా అబ్భన్తరిమా అఞ్ఞా వుడ్ఢతరా ఆగచ్ఛతి, సా అత్తనో నవకతరం వుట్ఠాపేత్వా నిసీదితుం లభతి. తస్మా సా తాహి అట్ఠహి భిక్ఖునీహి పచ్చుట్ఠానారహా. యా పన అట్ఠహిపి నవకతరా, సా సచేపి సట్ఠివస్సా హోతి, ఆగతపటిపాటియావ నిసీదితుం లభతి.

ఇధ న కప్పన్తీతి వదన్తోతి పచ్చన్తిమజనపదేసు ఠత్వా "ఇధ న కప్పన్తీ"తి వదన్తో వినయాతిసారదుక్కటం ఆపజ్జతి. కప్పియఞ్హి "న కప్పతీ"తి వదన్తో పఞ్ఞత్తం సముచ్ఛిన్దతి నామ. **ఇధ కప్పన్తీ**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో.

చతుక్కవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చకవారవణ్ణనా

౩౨౫. పఞ్చకేసు "నిమన్తితో సభత్తో సమానో సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛా"తి (పాచి. ౨౯౪-౨౯౭) వచనతో అకప్పియనిమన్తనం సాదియన్తస్సేవ అనామన్తచారో న వట్టతీతి "**పిణ్డపాతికస్స కప్పన్తీ**"తి వుత్తం. **గణభోజనాదీసుపి** ఏసేవ నయో. **అధిట్ఠహిత్వా భోజనన్తి** "గిలానసమయో"తిఆదినా ఆభోగం కత్వా భోజనం. **అవికప్పనాతి** "మయ్హం భత్తపచ్చాసం ఇత్థన్నామస్స దమ్మీ"తి ఏవం అవికప్పనా.

అయసతో వా గరహతో వాతి ఏత్థ పరమ్ముఖా అగుణవచనం **అయసో**. సమ్ముఖా **గరహా**. వియసతీతి **బ్యసనం,** హితసుఖం ఖిపతి విద్ధంసేతీతి అత్థో. ఞాతీనం బ్యసనం **ఞాతిబ్యసనం,** చోరరోగభయాదీహి ఞాతివినాసోతి అత్థో. భోగానం బ్యసనం **భోగబ్యసనం,** రాజచోరాదివసేన భోగవినాసోతి అత్థో. రోగో ఏవ బ్యసనం **రోగబ్యసనం.** రోగో హి ఆరోగ్యం బ్యసతి వినాసేతీతి బ్యసనం. సీలస్స బ్యసనం **సీలబ్యసనం,** దుస్సీల్యస్సేతం నామం. సమ్మాదిట్ఠిం వినాసయమానా ఉప్పన్నా దిట్ఠియేవ బ్యసనం **దిట్ఠిబ్యసనం. ఞాతిసమ్పదా**తి ఞాతీనం సమ్పదా పారిపూరి బహుభావో . **భోగసమ్పదాయ**పి ఏసేవ నయో. ఆరోగ్యస్స సమ్పదా **ఆరోగ్యసమ్పదా**. పారిపూరి దీఘరత్తం అరోగతా. **సీలదిట్ఠిసమ్పదా**సుపి ఏసేవ నయో.

వత్తం పరిచ్ఛిన్దీతి తస్మిం దివసే కాతబ్బవత్తం నిట్ఠాపేసి. **అట్ఠ కప్పే అనుస్సరీ**తిఆదినా తస్మిం ఖణే ఝానం నిబ్బత్తేత్వా పుబ్బేనివాసఞాణం నిబ్బత్తేసీతి దీపేతి. **ఞత్తియా కమ్మప్పత్తో హుత్వా**తి ఞత్తియా ఠపితాయ అనుస్సావనకమ్మప్పత్తో హుత్వాతి అత్థో.

మన్దత్తా మోమూహత్తాతి నేవ సమాదానం జానాతి, న ఆనిసంసం, అత్తనో పన మన్దత్తా మోమూహత్తా అఞ్ఞాణేనేవ ఆరఞ్ఞికో హోతి. **పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో**తి "అరఞ్ఞే మే విహరన్తస్స 'అయం ఆరఞ్ఞికో'తి చతుప్పచ్చయసక్కారం కరిస్సన్తి,

'అయం భిక్ఖు లజ్జీ పవివిత్తో'తిఆదీహి చ గుణేహి సమ్భావేస్సన్తీ"తి ఏవం పాపికాయ ఇచ్ఛాయ ఠత్వా తాయ ఏవ ఇచ్ఛాయ అభిభూతో హుత్వా ఆరఞ్ఞికో హోతీతి అత్థో. తేనాహ "**అరఞ్ఞవాసేన పచ్చయలాభం పత్థయమానో**"తి. ఉమ్మాదవసేన అరఞ్ఞం పవిసిత్వా విహరన్తో **ఉమ్మాదా చిత్తక్ఖేపా ఆరఞ్ఞికో** నామ హోతి. **వణ్ణితన్తి** ఇదం ఆరఞ్ఞికఙ్గం నామ బుద్ధేహి బుద్ధసావకేహి చ వణ్ణితం పసత్థన్తి ఆరఞ్ఞికో హోతి.

పఞ్చకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛక్కవారవణ్ణనా

౩౨౬. ఛక్కేసు **ఛబ్బస్సపరమతా ధారేతబ్బ**న్తి పదభాజనం దస్సితం. సేసం ఉత్తానమేవ.

ఛక్కవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సత్తకవారవణ్ణనా

౩౨౭. సత్తకేసు **ఛక్కే వుత్తానియేవ సత్తకవసేన యోజేతబ్బానీ**తి ఛక్కే వుత్తచుద్దసపరమాని ద్విధా కత్వా ద్విన్నం సత్తకానం వసేన యోజేతబ్బాని.

ఆపత్తిం జానాతీతి ఆపత్తింయేవ "ఆపత్తీ"తి జానాతి. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. **ఆభిచేతసికాన**న్తి ఏత్థ (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౬౬) **అభిచేతో**తి పాకతికకామావచరచిత్తేహి సున్దరతాయ పటిపక్ఖతో విసుద్ధత్తా చ అభిక్కన్తం విసుద్ధచిత్తం వుచ్చతి, ఉపచారజ్ఝానచిత్తస్సేతం అధివచనం. అభిచేతసి జాతాని **ఆభిచేతసికాని,** అభిచేతోసన్నిస్సితానీతి వా **ఆభిచేతసికాని. దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారాన**న్తి దిట్ఠధమ్మే సుఖవిహారానం. **దిట్ఠధమ్మో**తి పచ్చక్ఖో అత్తభావో వుచ్చతి, తత్థ సుఖవిహారభూతానన్తి అత్థో. రూపావచరజ్ఝానానమేతం అధివచనం. తాని హి అప్పేత్వా నిసిన్నా ఝాయినో ఇమస్మిఞ్ఞేవ అత్తభావే అసంకిలిట్ఠం నేక్ఖమ్మసుఖం విన్దన్తి, తస్మా "దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారానీ"తి వుచ్చన్తి. **నికామలాభీ**తి నికామేన లాభీ, అత్తనో ఇచ్ఛావసేన లాభీ, ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సమాపజ్జితుం సమత్థోతి వుత్తం హోతి. **అకిచ్ఛలాభీ**తి సుఖేనేవ పచ్చనీకధమ్మే విక్ఖమ్భేత్వా సమాపజ్జితుం సమత్థోతి వుత్తం హోతి. **అకసిరలాభీ**తి అకసిరానం లాభీ విపులానం, యథాపరిచ్ఛేదేనేవ వుట్ఠాతుం సమత్థోతి వుత్తం హోతి. ఏకచ్చో హి లాభీయేవ హోతి, న పన సక్కోతి ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సమాపజ్జితుం. ఏకచ్చో సక్కోతి తథా సమాపజ్జితుం, పారిపన్థికే పన కిచ్ఛేన విక్ఖమ్భేతి. ఏకచ్చో తథా చ సమాపజ్జతి, పారిపన్థికే చ అకిచ్ఛేనేవ విక్ఖమ్భేతి, న సక్కోతి కాలమాననాళికయన్తం వియ యథాపరిచ్ఛేదేయేవ వుట్ఠాతుం.

ఆసవానం ఖయాతి అరహత్తమగ్గేన సబ్బకిలేసానం ఖయా. **అనాసవ**న్తి ఆసవవిరహితం. **చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తి**న్తి ఏత్థ **చేతో**-వచనేన అరహత్తఫలసమ్పయుత్తో సమాధి, **పఞ్ఞా**-వచనేన తంసమ్పయుత్తా చ పఞ్ఞా వుత్తా. తత్థ చ సమాధి రాగతో విముత్తత్తా చేతోవిముత్తి, పఞ్ఞా అవిజ్జాయ విముత్తత్తా పఞ్ఞావిముత్తీతి వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా "యో హిస్స, భిక్ఖవే, సమాధి, తదస్స సమాధిన్ద్రియం (సం॰ ని॰ ౫.౫౨౦). యా హిస్స, భిక్ఖవే, పఞ్ఞా, తదస్స పఞ్ఞిన్ద్రియం (సం॰ ని॰ ౫.౫౧౬). ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, రాగవిరాగా చేతోవిముత్తి అవిజ్జావిరాగా పఞ్ఞావిముత్తీ"తి (అ॰ ని॰ ౨.౩౨). అపిచేత్థ సమథఫలం చేతోవిముత్తి, విపస్సనాఫలం పఞ్ఞావిముత్తీతి వేదితబ్బాతి. **దిట్ఠేవ ధమ్మే**తి ఇమస్మింయేవ అత్తభావే. **సయం అభిఞ్ఞా**

సచ్ఛికత్వాతి అత్తనాయేవ పఞ్ఞాయ పచ్చక్ఖం కత్వా, అపరప్పచ్చయేన ఞత్వాతి అత్థో. సుతమయఞాణాదినా వియ పరప్పచ్చయతం నయగ్గాహఞ్చ ముఞ్చిత్వా పరతోఘోసానుగతభావనాధిగమభూతాయ అత్తనోయేవ పఞ్ఞాయ పచ్చక్ఖం కత్వా, న సయమ్భుఞాణభూతాయాతి అధిప్పాయో. **ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ**తి పాపుణిత్వా సమ్పాదేత్వా విహరతి.

సత్తకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అట్ఠకవారవణ్ణనా

౩౨౮. అట్ఠకేసు **అట్ఠానిసంసే సమ్పస్సమానేనా**తి –

"ఇధ పన, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఆపత్తిం ఆపన్నో హోతి, సో తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి హోతి, అఞ్ఞే భిక్ఖూ తస్సా ఆపత్తియా ఆపత్తిదిట్ఠినో హోన్తి, తే చే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ తం భిక్ఖుం ఏవం జానన్తి 'అయం ఖో ఆయస్మా బహుస్సుతో ఆగతాగమో ధమ్మధరో వినయధరో మాతికాధరో పణ్డితో బ్యత్తో మేధావీ లజ్జీ కుక్కుచ్చకో సిక్ఖాకామో, సచే మయం ఇమం భిక్ఖుం ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖిపిస్సామ, న మయం ఇమినా భిక్ఖునా సద్ధిం ఉపోసథం కరిస్సామ, వినా ఇమినా భిక్ఖునా ఉపోసథం కరిస్సామ, భవిస్సతి సఙ్ఘస్స తతోనిదానం భణ్డనం కలహో విగ్గహో వివాదో సఙ్ఘభేదో సఙ్ఘరాజి సఙ్ఘవవత్థానం సఙ్ఘనానాకరణ'న్తి, భేదగరుకేహి, భిక్ఖవే, భిక్ఖూహి న సో భిక్ఖు ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖిపితబ్బో"తి (మహావ. ౪౫౩) –

ఆదినా వుత్తఅట్ఠానిసంసే సమ్పస్సమానేన. తేన హి సద్ధిం ఉపోసథాదిఅకరణం ఆదీనవో భేదాయ సంవత్తనతో, కరణం ఆనిసంసో సామగ్గియా సంవత్తనతో. తస్మా ఏతే అట్ఠానిసంసే సమ్పస్సమానేన న సో భిక్ఖు ఉక్ఖిపితబ్బోతి అత్థో.

దుతియఅట్ఠకేపి **అట్ఠానిసంసే సమ్పస్సమానేనా**తి –

"ఇధ పన, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఆపత్తిం ఆపన్నో హోతి, సో తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి హోతి, అఞ్ఞే భిక్ఖూ తస్సా ఆపత్తియా ఆపత్తిదిట్ఠినో హోన్తి, సో చే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు తే భిక్ఖూ ఏవం జానాతి 'ఇమే ఖో ఆయస్మన్తో బహుస్సుతా ఆగతాగమా ధమ్మధరా వినయధరా మాతికాధరా పణ్డితా బ్యత్తా మేధావినో లజ్జినో కుక్కుచ్చకా సిక్ఖాకామా, నాలం మమం వా కారణా అఞ్ఞేసం వా కారణా ఛన్దా దోసా మోహా భయా అగతిం గన్తుం, సచే మం ఇమే భిక్ఖూ ఆపత్తియా అదస్సనే ఉక్ఖిపిస్సన్తి, న మయా సద్ధిం ఉపోసథం కరిస్సన్తి, వినా మయా ఉపోసథం కరిస్సన్తి, భవిస్సతి సఙ్ఘస్స తతోనిదానం భణ్డనం కలహో విగ్గహో వివాదో సఙ్ఘభేదో సఙ్ఘరాజి సఙ్ఘవవత్థానం సఙ్ఘనానాకరణ'న్తి, భేదగరుకేన, భిక్ఖవే, భిక్ఖునా పరేసమ్పి సద్ధాయ సా ఆపత్తి దేసేతబ్బా"తి (మహావ. ౪౫౩) –

ఆదినా వుత్తఅట్ఠానిసంసే సమ్పస్సమానేనాతి అత్థో.

పాళియం ఆగతేహి సత్తహీతి "పుబ్బేవస్స హోతి 'ముసా భణిస్స'న్తి, భణన్తస్స హోతి 'ముసా భణామీ'తి, భణితస్స హోతి 'ముసా మయా భణిత'న్తి వినిధాయ దిట్ఠిం, వినిధాయ ఖన్తిం, వినిధాయ రుచిం, వినిధాయ భావ"న్తి (పారా. ౨౨౦) ఏవమాగతేహి సత్తహి.

అబ్రహ్మచరియాతి అసేట్ఠచరియతో. **రత్తిం న భుఞ్జేయ్య వికాలభోజనన్తి** ఉపోసథం ఉపవుత్థో రత్తిభోజనఞ్చ దివావికాలభోజనఞ్చ న భుఞ్జేయ్య. **మఞ్చే ఛమాయంవ సయేథ సన్థతేతి** కప్పియమఞ్చే వా సుధాదిపరికమ్మకతాయ భూమియం వా తిణపణ్ణపలాలాదీని సన్థరిత్వా కతే సన్థతే వా సయేథాతి అత్థో. **ఏతఞ్హి అట్ఠఙ్గికమాహుపోసథన్తి** ఏతం పాణాతిపాతాదీని అసమాచరన్తేన ఉపవుత్థఉపోసథం అట్ఠహి అఙ్గేహి సమన్నాగతత్తా "అట్ఠఙ్గిక"న్తి వదన్తి.

"అకప్పియకతం హోతి అప్పటిగ్గహితక"న్తిఆదయో **అట్ఠ అనతిరిత్తా** నామ. **సప్పిఆది** అట్ఠమే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియం హోతి. **అట్ఠకవసేన యోజేత్వా వేదితబ్బానీతి** పురిమాని అట్ఠ ఏకం అట్ఠకం, తతో ఏకం అపనేత్వా సేసేసుపి ఏకేకం పక్ఖిపిత్వాతి ఏవమాదినా నయేన అఞ్ఞానిపి అట్ఠకాని కాతబ్బానీతి అత్థో.

అట్ఠకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నవకవారవణ్ణనా

౩౭౯. నవకేసు **ఆఘాతవత్థూనీతి** (దీ. ని. అట్ఠ. ౩.౩౪౦; అం. ని. అట్ఠ. ౩.౯.౨౯) ఆఘాతకారణాని. **ఆఘాతపటివినయానీతి** ఆఘాతస్స పటివినయకారణాని. **తం కుతేత్థ లబ్భాతి** "తం అనత్థచరణం మా అహోసీ"తి ఏతస్మిం పుగ్గలే కుతో లబ్భా కేన కారణేన సక్కా లద్ధుం. "పరో నామ పరస్స అత్తనో చిత్తరుచియా అనత్థం కరోతీ"తి ఏవం చిన్తేత్వా ఆఘాతం పటివినోదేతి. అథ వా సచాహం పటికోపం కరేయ్యం, తం కోపకరణం ఏత్థ పుగ్గలే కుతో లబ్భా, కేన కారణేన లద్ధబ్బం నిరత్థకభావతోతి అత్థో. కమ్మస్సకా హి సత్తా, తే కస్స రుచియా దుక్ఖితా సుఖితా వా భవన్తి, తస్మా కేవలం తస్మిం మయ్హం కుజ్ఝనమత్తమేవాతి అధిప్పాయో. అథ వా తం కోపకరణం ఏత్థ పుగ్గలే కుతో లబ్భా పరమత్థతో కుజ్ఝితబ్బస్స కుజ్ఝనకస్స చ అభావతో. సఙ్ఖారమత్తఞ్హేతం యదిదం ఖన్ధపఞ్చకం యం "సత్తో"తి వుచ్చతి, తే చ సఙ్ఖారా ఇత్తరకాలా ఖణికా, కస్స కో కుజ్ఝతీతి అత్థో. "కుతో లాభా"తిపి పాఠో, సచాహం ఏత్థ కోపం కరేయ్యం, తస్మిం మే కోపకరణే కుతో లాభా, లాభా నామ కే సియుం అఞ్ఞత్ర అనత్థుప్పత్తితోతి అత్థో. ఇమస్మిఞ్చ అత్థే **తన్తి** నిపాతమత్తమేవ హోతి.

తణ్హం పటిచ్చాతి (దీ. ని. అట్ఠ. ౨.౧౦౩; అం. ని. అట్ఠ. ౩.౯.౨౩) ద్వే తణ్హా ఏసనతణ్హా ఏసితతణ్హా చ. యాయ తణ్హాయ అజపథసఙ్కుపథాదీని పటిపజ్జిత్వా భోగే ఏసతి గవేసతి, అయం **ఏసనతణ్హా** నామ. యా తేసు ఏసితేసు గవేసితేసు పటిలద్ధేసు తణ్హా, అయం **ఏసితతణ్హా** నామ. ఇధ ఏసితతణ్హా దట్ఠబ్బా. **పరియేసనాతి** రూపాదిఆరమ్మణపరియేసనా. సా హి ఏసనతణ్హాయ సతి హోతి. **లాభోతి** రూపాదిఆరమ్మణప్పటిలాభో. సో హి పరియేసనాయ సతి హోతి. **వినిచ్ఛయో** పన ఞాణతణ్హాదిట్ఠివితక్కవసేన చతుబ్బిధో. తత్థ "సుఖవినిచ్ఛయం జఞ్ఞా, సుఖవినిచ్ఛయం ఞత్వా అజ్ఝత్తం సుఖమనుయుఞ్జేయ్యా"తి (మ. ని. ౩.౩౨౩) అయం **ఞాణవినిచ్ఛయో**. "వినిచ్ఛయోతి ద్వే వినిచ్ఛయా తణ్హావినిచ్ఛయో చ దిట్ఠివినిచ్ఛయో చా"తి (మహాని. ౧౦౨) ఏవం ఆగతాని అట్ఠసతతణ్హావిచరితాని **తణ్హావినిచ్ఛయో**. ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో **దిట్ఠివినిచ్ఛయో**. "ఛన్దో ఖో, దేవానమిన్ద, వితక్కనిదానో"తి (దీ. ని. ౨.౩౫౮) ఇమస్మిం పన సుత్తే ఇధ **వినిచ్ఛయోతి** వుత్తో **వితక్కో**యేవ ఆగతో. లాభం లభిత్వా హి ఇట్ఠానిట్ఠం సున్దరాసున్దరఞ్చ వితక్కేన వినిచ్ఛినాతి "ఏత్తకం మే రూపారమ్మణత్థాయ భవిస్సతి, ఏత్తకం సద్దారమ్మణత్థాయ, ఏత్తకం మయ్హం భవిస్సతి, ఏత్తకం పరస్స, ఏత్తకం పరిభుఞ్జిస్సామి, ఏత్తకం నిదహిస్సామీ"తి. తేన వుత్తం **"లాభం పటిచ్చ వినిచ్ఛయో"**తి.

ఛన్దరాగోతి ఏవం అకుసలవితక్కేన వితక్కితే వత్థుస్మిం దుబ్బలరాగో చ బలవరాగో చ ఉప్పజ్జతి. **అజ్ఝోసాన**న్తి “అహం, మమ”న్తి బలవసన్నిట్ఠానం. **పరిగ్గహో**తి తణ్హాదిట్ఠివసేన పరిగ్గహకరణం. **మచ్ఛరియ**న్తి పరేహి సాధారణభావస్స అసహనతా. తేనేవస్స పోరాణా ఏవం వచనత్థం వదన్తి “ఇదం అచ్ఛరియం మయ్హేవ హోతు, మా అఞ్ఞస్స అచ్ఛరియం హోతూతి పవత్తత్తా మచ్ఛరియన్తి వుచ్చతీ”తి. **ఆరక్ఖో**తి ద్వారపిదహనమఞ్జూసాగోపనాదివసేన సుట్ఠు రక్ఖణం. అధి కరోతీతి **అధికరణం,** కారణస్సేతం నామం. **ఆరక్ఖాధికరణ**న్తి భావనపుంసకం, ఆరక్ఖహేతూతి అత్థో. దణ్డాదానాదీసు పరనిసేధనత్థం దణ్డస్స ఆదానం **దణ్డాదానం**. ఏకతోధారాదినో సత్థస్స ఆదానం **సత్థాదానం. కలహో**తి కాయకలహోపి వాచాకలహోపి. పురిమో పురిమో విరోధో **విగ్గహో,** పచ్ఛిమో పచ్ఛిమో **వివాదో**. తువం తువన్తి అగారవవసేన ‘‘**తువం తువ**’’న్తి వచనం.

అధిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ న వికప్పేతబ్బానీతి వికప్పేన్తేన అధిట్ఠానతో పుబ్బే వా

వికప్పేతబ్బం, విజహితాధిట్ఠానం వా పచ్ఛా వికప్పేతబ్బం. అవిజహితాధిట్ఠానం పన న వికప్పేతబ్బన్తి అధిప్పాయో. **దుక్కటవసేన వుత్తానీ**తి “వగ్గం భిక్ఖునిసఙ్ఘం వగ్గసఞ్ఞీ ఓవదతీ”తిఆదినా (పాచి॰ ౧౫౦) నయేన అధమ్మకమ్మే ద్వే నవకాని దుక్కటవసేన వుత్తాని.

నవకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దసకవారవణ్ణనా

330. దసకేసు **నత్థి దిన్నన్తిఆదివసేన వేదితబ్బా**తి “నత్థి దిన్నం, నత్థి యిట్ఠం, నత్థి హుతం, నత్థి సుకతదుక్కటానం కమ్మానం ఫలం విపాకో, నత్థి అయం లోకో, నత్థి పరో లోకో, నత్థి మాతా, నత్థి పితా, నత్థి సత్తా ఓపపాతికా, నత్థి లోకే సమణబ్రాహ్మణా సమ్మగ్గతా సమ్మాపటిపన్నా, యే ఇమఞ్చ లోకం పరఞ్చ లోకం సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా పవేదేన్తీ”తి (మ॰ ని॰ ౨.౯౪, ౨౨౫; ౩.౯౧, ౧౧౬; సం॰ ని॰ ౩.౨౧౦) ఏవమాగతం సన్ధాయ వుత్తం. **సస్సతో లోకోతిఆదివసేనా**తి “సస్సతో లోకోతి వా, అసస్సతో లోకోతి వా, అన్తవా లోకోతి వా, అనన్తవా లోకోతి వా, తం జీవం తం సరీరన్తి వా, అఞ్ఞం జీవం అఞ్ఞం సరీరన్తి వా, హోతి తథాగతో పరం మరణాతి వా, న హోతి తథాగతో పరం మరణాతి వా, హోతి చ న చ హోతి తథాగతో పరం మరణాతి వా, నేవ హోతి న న హోతి తథాగతో పరం మరణాతి వా”తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౬౯) ఏవమాగతం సఙ్గణ్హాతి.

మిచ్ఛాదిట్ఠిఆదయో మిచ్ఛావిముత్తిపరియోసానాతి “మిచ్ఛాదిట్ఠి మిచ్ఛాసఙ్కప్పో మిచ్ఛావాచా మిచ్ఛాకమ్మన్తో మిచ్ఛాఆజీవో మిచ్ఛావాయామో మిచ్ఛాసతి మిచ్ఛాసమాధి మిచ్ఛాఞాణం మిచ్ఛావిముత్తీ”తి (విభ॰ ౯౭౦) ఏవమాగతం సన్ధాయ వదతి. తత్థ **మిచ్ఛాఞాణ**న్తి పాపకిరియాసు ఉపాయచిన్తావసేన పాపకం కత్వా “సుకతం మయా”తి పచ్చవేక్ఖణాకారేన చ ఉప్పన్నో మోహో. **మిచ్ఛావిముత్తీ**తి అవిముత్తస్సేవ సతో విముత్తిసఞ్ఞితా. **సమథక్ఖన్ధకే నిద్దిట్ఠా**తి “ఓరమత్తకం అధికరణం హోతి, న చ గతిగతం, న చ సరితసారిత”న్తిఆదినా (చూళవ॰ ౨౦౪) నిద్దిట్ఠా. సమథక్ఖన్ధకే వుత్తేహి సమన్నాగతో హోతీతి సమ్బన్ధో. మాతురక్ఖితాదయో **దస ఇత్థియో**. ధనక్కీతాదయో **దస భరియాయో**.

దసకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకాదసకవారవణ్ణనా

३३१. ఏకాదసకేసు **న వోదాయన్తీ**తి న పకాసన్తి. **సుయుత్తయానసదిసాయ కతాయా**తి ఇచ్ఛితిచ్ఛితకాలే సుఖేన పవత్తేతబ్బత్తా యుత్తయానం వియ కతాయ. **యథా పతిట్ఠా హోతీ**తి సమ్పత్తీనం యథా పతిట్ఠా హోతి. **అను అను పవత్తితాయా**తి భావనాబహులీకారేహి అను అను పవత్తితాయ.

సుఖం సుపతీతిఆదీసు (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ३.११.१५; విసుద్ధి १.२५८) యథా సేసజనా సమ్పరివత్తమానా కాకచ్ఛమానా దుక్ఖం సుపన్తి, ఏవం అసుపిత్వా సుఖం సుపతి, నిద్దం ఓక్కన్తోపి సమాపత్తిం సమాపన్నో వియ హోతి. **సుఖం పటిబుజ్ఝతీ**తి యథా అఞ్ఞే నిత్థునన్తా విజమ్భన్తా సమ్పరివత్తన్తా దుక్ఖం పటిబుజ్ఝన్తి, ఏవం అప్పటిబుజ్ఝిత్వా వికసమానమివ పదుమం సుఖం నిబ్బికారం పటిబుజ్ఝతి. అనుభూతపుబ్బవసేన దేవతూపసంహారవసేన చస్స భద్దకమేవ సుపినం హోతి, న పాపకన్తి ఆహ "**పాపకమేవ న పస్సతీ**"తిఆది. ధాతుక్ఖోభహేతుకమ్పి చస్స బహులం భద్దకమేవ సియా యేభుయ్యేన చిత్తజరూపానుగుణతాయ ఉతుఆహారజరూపానం. తత్థ **పాపకమేవ న పస్సతీ**తి యథా అఞ్ఞే అత్తానం చోరేహి సమ్పరివారితం వియ, వాళేహి ఉపద్దుతం వియ, పపాతే పతన్తం వియ చ పస్సన్తి, ఏవం పాపకమేవ సుపినం న పస్సతి. **భద్రకం పన వుడ్ఢికారణభూతం పస్సతీ**తి చేతియం వన్దన్తో వియ, పూజం కరోన్తో వియ, ధమ్మం సుణన్తో వియ చ హోతి.

మనుస్సానం పియో హోతీతి ఉరే ఆముక్కముత్తాహారో వియ, సీసే పిళన్ధమాలా వియ చ మనుస్సానం పియో హోతి మనాపో. **అమనుస్సానం పియో హోతీ**తి యథేవ చ మనుస్సానం పియో, ఏవం అమనుస్సానమ్పి పియో హోతి విసాఖత్థేరో వియ. **నాస్స అగ్గి వా విసం వా సత్థం వా కమతీ**తి మేత్తావిహారిస్స కాయే ఉత్తరాయ ఉపాసికాయ వియ అగ్గి వా, సంయుత్తభాణకచూళసీవత్థేరస్సేవ విసం వా, సంకిచ్చసామణేరస్సేవ సత్థం వా న కమతి న పవిసతి, నాస్స కాయం వికోపేతీతి వుత్తం హోతి. ధేనువత్థుమ్పి చేత్థ కథయన్తి, ఏకా కిర ధేను వచ్ఛకస్స ఖీరధారం ముఞ్చమానా అట్ఠాసి. ఏకో లుద్దకో "తం విజ్ఝిస్సామీ"తి హత్థేన సమ్పరివత్తేత్వా దీఘదణ్డకం సత్తిం ముఞ్చి. సా తస్సా సరీరం ఆహచ్చ తాలపణ్ణం వియ వివట్టమానా గతా, నేవ ఉపచారబలేన న అప్పనాబలేన, కేవలం పన వచ్ఛకే బలవహితచిత్తతాయ. ఏవం మహానుభావా మేత్తా. **ఖిప్పం సమాధియతీ**తి కేనచి పరిపన్థేన పరిహీనజ్ఝానస్స బ్యాపాదస్స దూరసమనుస్సరితభావతో ఖిప్పమేవ సమాధియతి. **ముఖవణ్ణో విప్పసీదతీ**తి బన్ధనా పముత్తతాలపక్కం వియ చస్స విప్పసన్నవణ్ణం ముఖం హోతి. **అసమ్మూళ్హో కాలం కరోతీ**తి మేత్తావిహారినో సమ్మోహమరణం నామ నత్థి, అసమ్మూళ్హోవ నిద్దం ఓక్కమన్తో వియ కాలం కరోతి.

ఏకాదసకవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకుత్తరికనయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపోసథాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౩౨. "సబ్బం, భన్తే, పవారేమీతిఆది పవారణాకథా నామా"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

అత్థవసపకరణవణ్ణనా

౩౩౪. పఠమపారాజికవణ్ణనాయమేవ వుత్తన్తి "సఙ్ఘసుట్ఠుతాయా"తిఆదీనం అత్థవణ్ణనం సన్ధాయ వుత్తం. **దసక్ఖత్తుం యోజనాయ పదసతం వుత్త**న్తి ఏకమూలకనయే దసక్ఖత్తుం యోజనాయ కతాయ సఙ్ఖలికనయే వుత్తపదేహి సద్ధిం పదసతం వుత్తన్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. అఞ్ఞథా ఏకమూలకే ఏవ నయే న సక్కా పదసతం లద్ధుం. ఏకమూలకనయేహి పురిమపచ్ఛిమపదాని ఏకతో కత్వా ఏకేకస్మిం వారే నవ నవ పదాని వుత్తానీతి దసక్ఖత్తుం యోజనాయ నవుతి పదానియేవ లబ్భన్తి. తస్మా తాని నవుతి పదాని సఙ్ఖలికనయే బద్ధచక్కవసేన యోజితే దస పదాని లబ్భన్తీతి తేహి సద్ధిం పదసతన్తి సక్కా వత్తుం. ఇతో అఞ్ఞథా పన ఉభోసుపి నయేసు విసుం విసుం అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ యథా లబ్భతి, తథా పఠమపారాజికసంవణ్ణనాయమేవ అమ్హేహి దస్సితం, తం తత్థ వుత్తనయేనేవ గహేతబ్బం. పురిమపచ్ఛిమపదాని ఏకత్తేన గహేత్వా "పదసత"న్తి వుత్తత్తా **"తత్థ పచ్ఛిమస్స పచ్ఛిమస్స పదస్స వసేన అత్థసతం, పురిమస్స పురిమస్స వసేన ధమ్మసత"**న్తి వుత్తం. తస్మిం పదసతే "సఙ్ఘసుట్ఠూ"తిఆదినా వుత్తపురిమపదానం వసేన ధమ్మసతం, "సఙ్ఘఫాసూ"తిఆదినా వుత్తపచ్ఛిమపదానం వసేన అత్థసతన్తి అధిప్పాయో.

మహావగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమగాథాసఙ్గణికం

సత్తనగరేసు పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౫. అడ్ఢుడ్ఢసతానీతి తీణి సతాని పఞ్ఞాసఞ్చ సిక్ఖాపదాని. **విగ్గహన్తి** మనుస్సవిగ్గహం. **అతిరేకన్తి** దసాహపరమం అతిరేకచీవరం. **కాళకన్తి** "సుద్ధకాళకాన"న్తి వుత్తకాళకం. **భూతన్తి** భూతారోచనం. **పరమ్పరభత్తన్తి** పరమ్పరభోజనం. **భిక్ఖునీసు చ అక్కోసో**తి "యా పన భిక్ఖునీ భిక్ఖుం అక్కోసేయ్య వా పరిభాసేయ్య వా"తి (పాచి. ౧౦౨౯) వుత్తసిక్ఖాపదం. **అన్తరవాసకన్తి** అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా చీవరపటిగ్గణ్హనం. **రూపియన్తి** రూపియసంవోహారం. **సుత్తన్తి** "సామం సుత్తం విఞ్ఞాపేత్వా తన్తవాయేహీ"తి (పారా. ౬౩౭) వుత్తసిక్ఖాపదం. **ఉజ్ఝాపనకే**తి ఉజ్ఝాపనకే ఖియ్యనకే పాచిత్తియం. **పాచితపిణ్డన్తి** భిక్ఖునీపరిపాచితం. **చీవరం దత్వా**తి "సమగ్గేన సఙ్ఘేన చీవరం దత్వా"తి (పాచి. ౪౮౫) వుత్తసిక్ఖాపదం. **వోసాసన్తీ**తి "భిక్ఖూ పనేవ కులేసు నిమన్తితా భుఞ్జన్తి, తత్ర చేసా భిక్ఖునీ"తి (పాచి. ౫౫౮) వుత్తపాటిదేసనీయం. **గిరగ్గన్తి** "యా పన భిక్ఖునీ నచ్చం వా గీతం వా"తి (పాచి. ౮౩౪) వుత్తసిక్ఖాపదం. **చరియా**తి "అన్తోవస్సం చారికం చరేయ్యా"తి (పాచి. ౯౭౦) చ, "వస్సంవుత్థా చారికం న పక్కమేయ్యా"తి (పాచి. ౯౭౪) చ వుత్తసిక్ఖాపదద్వయం. **ఛన్దదానేనా**తి పారివాసికేన ఛన్దదానేన.

పారాజికాని చత్తారీతి భిక్ఖునీనం చత్తారి పారాజికాని. **కుటీ**తి కుటికారసిక్ఖాపదం. **కోసియన్తి** కోసియమిస్సకసిక్ఖాపదం. **సేయ్యా**తి అనుపసమ్పన్నేన సహసేయ్యసిక్ఖాపదం. **ఖణనే**తి పథవీఖణనం. **గచ్ఛ దేవతే**తి భూతగామసిక్ఖాపదం. **సిఞ్చన్తి** సప్పాణకఉదకసిఞ్చనం. **మహావిహారో**తి మహల్లకవిహారో. **అఞ్ఞన్తి** అఞ్ఞవాదకం. **ద్వారన్తి** యావ ద్వారకోసా. **సహధమ్మో**తి సహధమ్మికం వుచ్చమానో. **పయోపానన్తి** సురుసురుకారకం. **ఏళకలోమానీ**తి ఏళకలోమధోవాపనం. **పత్తో**తి ఊనపఞ్చబన్ధనపత్తో. **ఓవాదో**తి భిక్ఖునుపస్సయం ఉపసఙ్కమిత్వా ఓవాదో. **భేసజ్జన్తి** తదుత్తరిభేసజ్జవిఞ్ఞాపనం. **సూచీ**తి అట్ఠిమయాదిసూచిఘరం. **ఆరఞ్ఞికో**తి "యాని ఖో పన తాని ఆరఞ్ఞకాని సేనాసనానీ"తిఆదినా (పాచి. ౫౭౦) వుత్తపాటిదేసనీయం . **ఓవాదో**తి "యా పన భిక్ఖునీ ఓవాదాయ వా సంవాసాయ వా న గచ్ఛేయ్యా"తి (పాచి. ౧౦౫౫) వుత్తసిక్ఖాపదం.

పారాజికాని చత్తారీతిఆదినా ఛసు నగరేసు పఞ్ఞత్తం ఏకతో సమ్పిణ్డిత్వా సావత్థియా పఞ్ఞత్తం విసుం గణేత్వా సబ్బానేవ సిక్ఖాపదాని ద్వీహి రాసీహి సఙ్గణ్హాతి.

సత్తనగరేసు పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతువిపత్తివణ్ణనా

౩౩౬. ఏకతింస గరుకా నామ ఉభతో అట్ఠ పారాజికా, భిక్ఖూనం తేరస, భిక్ఖునీనం దస సఙ్ఘాదిసేసా. **అట్ఠేత్థ అనవసేసా**తి ఏతేసు యథావుత్తగరుకేసు సాధారణాసాధారణవసేన అట్ఠ పారాజికా అనవసేసా నామ.

అసాధారణాదివణ్ణనా

౩౩౮. “ధోవనఞ్చ పటిగ్గహో”తి గాథా అట్ఠకథాచరియానం. తత్థ **ధోవనఞ్చ పటిగ్గహో**తి అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా చీవరధోవాపనం చీవరపటిగ్గహణఞ్చ. **కోసేయ్య...పే.... ద్వే లోమా**తి ఏళకలోమవగ్గే ఆదితో సత్త సిక్ఖాపదాని వుత్తాని. **వస్సికా**తి వస్సికసాటికసిక్ఖాపదం. **ఆరఞ్ఞకేన చా**తి సాసఙ్కసిక్ఖాపదం వుత్తం. **పణీత**న్తి పణీతభోజనవిఞ్ఞత్తి. **ఊన**న్తి ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదం. **నిసీదనే చ యా సిక్ఖా, వస్సికా యా చ సాటికా**తి నిసీదనవస్సికసాటికానం పమాణాతిక్కమో.

ఆపత్తిక్ఖన్ధా చేవ ఉపోసథాదీని చ “పారాజికసఙ్ఘాదిసేసా”తిఆదినా విభత్తత్తా **“విభత్తియో”**తి వుత్తాని. **తేవీసతి సఙ్ఘాదిసేసా**తి భిక్ఖునీనం ఆగతాని దస, భిక్ఖూనం తేరసాతి తేవీసతి. **ద్వేచత్తాలీస నిస్సగ్గియా**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **ద్వీహి...పే.... కిచ్చం ఏకేన సమ్మతీ**తి ద్వీహి వివాదాధికరణం, చతూహి అనువాదాధికరణం, తీహి ఆపత్తాధికరణం, ఏకేన కిచ్చాధికరణం సమ్మతీతి అత్థో.

౩౩౯. **నిరబ్బుతో**తి సఙ్ఘమ్హా అపసారితో.

అధికరణభేదవణ్ణనా

३४०. యస్మా అధికరణం ఉక్కోటేన్తో సమథప్పత్తమేవ ఉక్కోటేతి, తస్మా ''**వివాదాధికరణం ఉక్కోటేన్తో కతి సమథే ఉక్కోటేతీ**''తిఆది వుత్తం.

३४१. పాళిముత్తకవినిచ్ఛయేనేవాతి వినయలక్ఖణం వినా కేవలం ధమ్మదేసనామత్తవసేనేవాతి అత్థో. **యేనాపి వినిచ్ఛయేనాతి** పాళిముత్తకవినిచ్ఛయమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **ఖన్ధకతో చ పరివారతో చ సుత్తేనాతి** ఖన్ధకపరివారతో ఆనీతసుత్తేన. **నిజ్ఝాపేన్తీతి** పఞ్ఞాపేన్తి.

३४२. కిచ్చం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకకిచ్చానన్తి పుబ్బే కతఉక్ఖేపనీయాదికిచ్చం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకకిచ్చానం. కీదిసానం? యావతతియసమనుభాసనాదీనం.

३४३. తం హీతి తం వివాదాధికరణం.

३४४. అధికరణేసు యేన అధికరణేన సమ్మన్తి, తం దస్సేతుం వుత్తన్తి యదా అధికరణేహి సమ్మన్తి, తదా కిచ్చాధికరణేనేవ సమ్మన్తి, న అఞ్ఞేహి అధికరణేహీతి దస్సనత్థం వుత్తన్తి అధిప్పాయో.

३५३. ''సత్తన్నం సమథానం కతమే ఛత్తింస సముట్ఠానా''తి పుచ్ఛిత్వాపి ''కమ్మస్స కిరియా కరణ''న్తిఆదినా సమ్ముఖావినయస్స సముట్ఠానాని అవిభజిత్వావ సతివినయాదీనం ఛన్నఞ్ఞేవ ఛ సముట్ఠానాని విభత్తాని, తం కస్మాతి ఆహ ''**కిఞ్చాపి సత్తన్నం సమథాన**''న్తిఆది. సతివినయాదీనం వియ సఙ్ఘసమ్ముఖతాదీనం కిచ్చయతా నామ నత్థీతి ఆహ ''**కమ్మసఙ్గహాభావేనా**''తి.

దుతియగాథాసఙ్గణికవణ్ణనా

౩౨౯. మన్తగ్గహణన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసన్దనం. అను అను సన్ధానం అనుసన్ధితన్తి భావసాధనో **అనుసన్ధిత**సద్దోతి ఆహ ‘‘**అనుసన్ధితన్తి కథానుసన్ధీ**’’తి.

సఙ్ఘామద్వయవణ్ణనా

౩౬౨. **ఠాననిసజ్జవత్తాదినిస్సితాతి** “ఏవం ఠాతబ్బం, ఏవం నిసీదితబ్బ”న్తి ఏవమాదికా. **సఞ్ఞాజననత్థన్తి** చుదితకచోదకానం సఞ్ఞుప్పాదనత్థం. **అనుయోగవత్తం కథాపేత్వాతి** “కిం అనుయోగవత్తం జానాసీ”తి పుచ్ఛిత్వా తేనేవ కథాపేత్వా.

౩౭౨. **నీలాదివణ్ణావణ్ణవసేనాతి** నీలాదివణ్ణవసేన ఆరోగ్యత్థాదిఅవణ్ణవసేన చ.

కథినభేదవణ్ణనా

౪౦౪. పురేజాతపచ్చయే పనేస ఉద్దిట్ఠధమ్మేసు ఏకధమ్మమ్పి న లభతీతి ఏస ఉదకాహరణాదిపయోగో అత్తనో పురేజాతపచ్చయభావే పుబ్బకరణవసేన ఉద్దిట్ఠేసు ధోవనాదిధమ్మేసు ఏకధమ్మమ్పి న లభతి అత్తనో పురేజాతస్స పుబ్బకరణసఙ్గహితస్స ధమ్మస్స నత్థితాయ.

౪౧౨. రూపాదీసు ధమ్మేసూతి వణ్ణగన్ధాదీసు సుద్ధట్ఠకధమ్మేసు.

౪౧౬. పురిమా ద్వేతి ఇమస్మిం అధికారే పఠమం వుత్తా అన్తరుబ్భారసహుబ్భారా, న పక్కమనన్తికాదయో ద్వే ఉద్ధారా.

ఉపాలిపఞ్చకవణ్ణనా

౪౨౦-౪౨౧. ఓమద్దకారకోతి ఓమద్దిత్వా అభిభవిత్వా కారకో. **ఉపత్థమ్భో న దాతబ్బోతి** సామగ్గివినాసాయ అనుబలం న దాతబ్బం. **దిట్ఠావికమ్మమ్పి కత్వాతి** “న మేతం ఖమతీ”తి దిట్ఠిం ఆవి కత్వాపి.

వోహారవగ్గవణ్ణనా

౪౨౪. కాయప్పయోగేన ఆపజ్జితబ్బా **కాయప్పయోగా.** వచీపయోగేన ఆపజ్జితబ్బా **వచీపయోగా. నవసు ఠానేసూతి** ఓసారణాదీసు నవసు ఠానేసు. **ద్వీసు ఠానేసూతి** ఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మేసు. **తస్మాతి** యస్మా మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తనయేన ఉభతోవిభఙ్గా అసఙ్గహితా, తస్మా. యం కురున్దియం వుత్తం, తం గహేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

దిట్ఠావికమ్మవగ్గవణ్ణనా

౪౨౫. “చతూహి పఞ్చహీ”తి వచనతో ద్వీహి వా తీహి వా ఏకతో దేసేతుం వట్టతి, తతో పరం న వట్టతి. **మాళకసీమాయాతి** ఖణ్డసీమాయ. **అవిప్పవాససీమాయాతి** మహాసీమాయ.

ముసావాదవగ్గవణ్ణనా

౪౪౪. పరియాయేన జానన్తస్స వుత్తముసావాదోతి యస్స కస్సచి జానన్తస్స పరియాయేన వుత్తముసావాదోతి అత్థో.

౪౪౬. అనుయోగో న దాతబ్బోతి తేన వుత్తం అనాదియిత్వా తుణ్హీ భవితబ్బన్తి అత్థో.

భిక్ఖునోవాదవగ్గవణ్ణనా

౪౫౪. ఏకూనవీసతిభేదాయాతి మగ్గపచ్చవేక్ఖణాదివసేన ఏకూనవీసతిభేదాయ.

అధికరణవూపసమవగ్గవణ్ణనా

౪౫౮. పఞ్చహి కారణేహీతి ఇదం అత్థనిప్ఫాదనకాని తేసం పుబ్బభాగాని చ కారణభావసామఞ్ఞేన ఏకజ్ఝం గహేత్వా వుత్తం, న పన సబ్బేసం పఞ్చన్నం సమానయోగక్ఖమత్తా. **అనుస్సావనేనాతి** భేదస్స అనురూపసావనేన. యథా భేదో హోతి, ఏవం భిన్దితబ్బానం భిక్ఖూనం అత్తనో వచనస్స సావనేన విఞ్ఞాపనేనాతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**నను తుమ్హే**’’తిఆది. **కణ్ణమూలే వచీభేదం కత్వాతి** ఏతేన పాకటం కత్వా భేదకరవత్థుదీపనం వోహరణం. తత్థ అత్తనా వినిచ్ఛితమత్తం రహస్సవసేన విఞ్ఞాపనం అనుస్సావనన్తి దస్సేతి. **కమ్మమేవ ఉద్దేసో వా పమాణన్తి** తేహి సఙ్ఘభేదసిద్ధితో పమాణం, ఇతరే పన తేసం సమ్భారభూతా. తేనాహ ‘‘**వోహారా**’’తిఆది. **తత్థాతి** వోహరణే.

కథినత్థారవగ్గవణ్ణనా

౪౬౭. అన్తరా వుత్తకారణేనాతి “తఞ్చే వన్దన్తస్స మఞ్చపాదాదీసుపి నలాటం పటిహఞ్ఞేయ్యా”తిఆదినా వుత్తకారణేన.

సముట్ఠానవణ్ణనా

౪౭౦. పుబ్బే వుత్తమేవాతి సహసేయ్యాదిపణ్ణత్తివజ్జం. **ఇతరన్తి** సచిత్తకం. **భింసాపనాదీని కత్వాతి** భింసాపనాదినా ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వాతి అధిప్పాయో.

అపరదుతియగాథాసఙ్గణికం

కాయికాదిఆపత్తివణ్ణనా

౪౭౪. వినయే గరుకా **వినయగరుకా**. కిఞ్చాపి ఇదం ద్వీసు గాథాసు ఆగతం, అఞ్ఞోహి పన మిస్సేత్వా వుత్తభావతో నానాకరణం పచ్చేతబ్బం.

దేసనాగామినియాదివణ్ణనా

౪౭౫. **ద్వే సంవాసకభూమియోతి** ఏత్థ **భూమీ**తి అవత్థా. అఙ్గహీనతా కారణవేకల్లవసేనపి వేదితబ్బాతి ఆహ ‘‘**అపిచేత్థా**’’తిఆది. **ఏస నయోతి** ‘‘అపిచేత్థా’’తిఆదినా వుత్తనయో. **వనప్పతిం ఛిన్దన్తస్స పారాజికన్తి** అదిన్నాదానే వనప్పతికథాయ ఆగతం పరసన్తకం సన్ధాయ వుత్తం. **విస్సట్ఠిఛడ్డనే**తి సుక్కవిస్సట్ఠియా మోచనే. **దుక్కటా కతాతి** దుక్కటం వుత్తం. **పఠమసిక్ఖాపదమ్హియేవాతి** భిక్ఖునోవాదకవగ్గస్స పఠమసిక్ఖాపదేయేవ. ఆమకధఞ్ఞం విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తియా పుబ్బపయోగే దుక్కటం, అజ్ఝోహారే పాచిత్తియం.

పాచిత్తియవణ్ణనా

౪౭౬. **అబ్భుణ్హసీలో**తి అభినవసీలో.

౪౭౮. **అసుత్తకన్తి** సుత్తవిరహితం, సుత్తతో అపనీతం నత్థీతి అత్థో.

సేదమోచనగాథా

అవిప్పవాసాదిపఞ్హవణ్ణనా

౪౭౯. సేదమోచనగాథాసు **తహిన్తి** తస్మిం పుగ్గలే. ‘‘అకప్పియసమ్భోగో నామ మేథునధమ్మాదీ’’తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **ఏసా పఞ్హా కుసలేహి చిన్తితాతి** లిఙ్గవిపల్లాసవసేనేతం వుత్తం, ఏసో పఞ్హో కుసలేహి చిన్తితోతి అత్థో.

దసాతి అవన్దియే దస. **ఏకాదసాతి** పణ్డకాదయో ఏకాదస. **ఉబ్భక్ఖకే న వదామీతి** ఇమినా ముఖే మేథునధమ్మాభావం దీపేతి. **అధోనాభిం వివజ్జియాతి** ఇమినా వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గేసు.

గామన్తరపరియాపన్నం నదీపారం ఓక్కన్తభిక్ఖునిం సన్ధాయాతి ఏత్థ నదీ భిక్ఖునియా గామపరియాపన్నా, పరతీరం గామన్తరపరియాపన్నం. తత్థ పరతీరే పఠమలేడ్డుపాతప్పమాణో గామూపచారో నదీపరియన్తేన పరిచ్ఛిన్నో, తస్మా పరతీరే రతనమత్తమ్పి అరఞ్ఞం నత్థి, పరతీరఞ్చ తిణాదీహి పటిచ్ఛన్నత్తా దస్సనూపచారవిరహితం కరోతి. తత్థ అత్తనో గామే ఆపత్తి నత్థి, పరతీరే పన పఠమలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతే గామూపచారేయేవ పాదం ఠపేతి. అన్తరే **అభిధమ్మే** వుత్తనయేన అరఞ్ఞభూతం సకగామం అతిక్కమతి నామ, తస్మా గణమ్హా ఓహీయనా నామ హోతీతి వేదితబ్బం.

భిక్ఖూనం సన్తికే ఏకతోఉపసమ్పన్నా నామ మహాపజాపతిపముఖా పఞ్చసతసాకినియో భిక్ఖునియో. మహాపజాపతిపి హి ఆనన్దత్థేరేన దిన్నఓవాదస్స పటిగ్గహితత్తా భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నా నామ.

పారాజికాదిపఞ్హవణ్ణనా

౪౮౦. సహ దుస్సేన మేథునవీతిక్కమస్స సక్కుణేయ్యతాయ ‘‘**దుస్సకుటిఆదీని సన్ధాయా**’’తి వుత్తం. **లిఙ్గపరివత్తం సన్ధాయ వుత్తాతి** ‘‘లిఙ్గపరివత్తే సతి పటిగ్గహణస్స విజహనతో సామం గహేత్వా భుఞ్జితుం న వట్టతీ’’తి లిఙ్గపరివత్తనం సన్ధాయ వుత్తా.

౪౮౧. **సుప్పతిట్ఠితనిగ్రోధసదిసన్తి** యోజనద్వియోజనాదిపరమం మహానిగ్రోధం సన్ధాయ వుత్తం.

సేదమోచనగాథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చవగ్గో

కమ్మవగ్గవణ్ణనా

౪౮౩. కమ్మవగ్గే ఉమ్మత్తకస్స భిక్ఖునో ఉమ్మత్తకసమ్ముతి ఉమ్మత్తకే యాచిత్వా గతే అసమ్ముఖాపి దాతుం వట్టతి, తత్థ నిసిన్నేపి న కుప్పతి నియమాభావతో. అసమ్ముఖా కతే పన దోసాభావం దస్సేతుం ‘‘**అసమ్ముఖాకతం సుకతం హోతీ**’’తి వుత్తం. దూతేన ఉపసమ్పదా పన సమ్ముఖా కాతుం న సక్కా కమ్మవాచానానత్తసమ్భవతో. పత్తనిక్కుజ్జనాదయో హత్థపాసతో అపనీతమత్తేపి కాతుం వట్టన్తి. **సఙ్ఘసమ్ముఖతా**తిఆదీసు యావతికా భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తా, తే ఆగతా హోన్తి, ఛన్దారహానం ఛన్దో ఆహటో హోతి, సమ్ముఖీభూతా న పటిక్కోసన్తి, అయం **సఙ్ఘసమ్ముఖతా**. యేన ధమ్మేన యేన వినయేన యేన సత్థుసాసనేన సఙ్ఘో కమ్మం కరోతి, అయం **ధమ్మసమ్ముఖతా**. తత్థ **ధమ్మో**తి భూతం వత్థు. **వినయో**తి చోదనా చేవ సారణా చ. **సత్థుసాసనం** నామ ఞత్తిసమ్పదా చేవ అనుస్సావనసమ్పదా చ. యస్స సఙ్ఘో కమ్మం కరోతి, తస్స సమ్ముఖభావో **పుగ్గలసమ్ముఖతా**. కత్తికమాసస్స పవారణమాసత్తా ‘‘**ఠపేత్వా కత్తికమాస**’’న్తి వుత్తం. **పచ్చుక్కడ్ఢిత్వా ఠపితదివసో** **చా**తి కాళపక్ఖే చాతుద్దసిం వా పన్నరసిం వా సన్ధాయ వుత్తం. **ద్వే చ పుణ్ణమాసియో**తి పఠమపచ్ఛిమవస్సూపగతానం వసేన వుత్తం.

౪౮౫. ఠానకరణాని సిథిలాని కత్వా ఉచ్చారేతబ్బం అక్ఖరం **సిథిలం,** తానియేవ ధనితాని అసిథిలాని కత్వా ఉచ్చారేతబ్బం అక్ఖరం **ధనితం**. ద్విమత్తకాలం **దీఘం,** ఏకమత్తకాలం **రస్సం. దసధా బ్యఞ్జనబుద్ధియా పభేదో**తి ఏవం సిథిలాదివసేన బ్యఞ్జనబుద్ధియా అక్ఖరుప్పాదకచిత్తస్స దసప్పకారేన పభేదో. సబ్బాని హి అక్ఖరాని చిత్తసముట్ఠానాని యథాధిప్పేతత్థబ్యఞ్జనతో బ్యఞ్జనాని చ. సంయోగో పరో ఏతస్మాతి సంయోగపరో, న సంయోగపరో **అసంయోగపరో**. **ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితథేరస్స యస్స న ఖమతీ**తి ఏత్థ **త**-కార **న**-కారసహితాకారో అసంయోగపరో. **కరణానీ**తి కణ్ఠాదీని.

౪౮౮. అనుక్ఖిత్తా పారాజికం అనాపన్నా చ పకతత్తాతి ఆహ ‘‘**పకతత్తా అనుక్ఖిత్తా**’’తిఆది. తత్థ **అనిస్సారితా**తి పురిమపదస్సేవ వేవచనం. **పరిసుద్ధసీలా**తి పారాజికం అనాపన్నా. **న తేసం ఛన్దో వా పారిసుద్ధి వా ఏతీ**తి తీసు ద్వీసు వా నిసిన్నేసు ఏకస్స వా ద్విన్నం వా ఛన్దపారిసుద్ధి ఆహటాపి అనాహటావ హోతీతి అధిప్పాయో.

అపలోకనకమ్మకథావణ్ణనా

౪౯౫-౪౯౬. కాయసమ్భోగసామగ్గీతి సహసేయ్యపటిగ్గహణాది. **నో రతో**తి సుభే రతో. సుట్ఠు ఓరతోతి వా **సోరతో**. **నివాతవుత్తీ**తి నీచవుత్తి. **పటిసఙ్ఖా**తి పటిసఙ్ఖాయ ఞాణేన ఉపపరిక్ఖిత్వా. యం తం అవన్దియకమ్మం అనుఞ్ఞాతన్తి సమ్బన్ధో. **ఇమస్స అపలోకనకమ్మస్స ఠానం హోతీ**తి ఏవమ్పి అపలోకనకమ్మం పవత్తతీతి అత్థో. కమ్మమేవ లక్ఖణన్తి **కమ్మలక్ఖణం**. ఓసారణనిస్సారణభణ్డుకమ్మాదయో వియ కమ్మఞ్చ హుత్వా అఞ్ఞఞ్చ నామం న లభతి, కమ్మమేవ హుత్వా ఉపలక్ఖీయతీతి “కమ్మలక్ఖణ”న్తి వుచ్చతి. **ఏతమ్పి కమ్మలక్ఖణమేవా**తి వుత్తకమ్మలక్ఖణం దస్సేతుం ‘‘**అచ్ఛిన్నచీవరజిణ్ణచీవరనట్ఠచీవరాన**’’న్తిఆది వుత్తం. **ఇణపలిబోధమ్పీ**తి ఇణమేవ పలిబోధో ఇణపలిబోధో, తమ్పి దాతుం వట్టతి. సచే తాదిసం భిక్ఖుం ఇణాయికా పలిబున్ధన్తి, తత్రుప్పాదతోపి తస్స ఇణం సోధేతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో.

ఛత్తం వా వేదికం వాతి ఏత్థ **వేదికాతి** చేతియస్స ఉపరి చతురస్సచయో వుచ్చతి. **ఛత్తన్తి** తతో ఉద్ధం వలయాని దస్సేత్వా కతో అగ్గచయో వుచ్చతి. **చేతియస్స ఉపనిక్ఖేపతోతి** చేతియే నవకమ్మత్థాయ ఉపనిక్ఖిత్తతో, చేతియసన్తకతోతి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞా కతికా కాతబ్బాతి** పురిమకతికాయ అసఙ్గహితత్తా వుత్తం. **తేహీతి** యేసం పుగ్గలికట్ఠానే తిట్ఠన్తి, తేహి. **దసభాగన్తి** దసమభాగం. **తత్థాతి** తస్మిం విహారే. **మూలేతి** పుబ్బే. ‘‘**ఇతో పట్ఠాయ భాజేత్వా ఖాదన్తూ**’’తి వచనేనేవ యథాసుఖం పరిభోగో పటిక్ఖిత్తో హోతీతి ఆహ ‘‘**పురిమకతికా పటిప్పస్సమ్భతీ**’’తి.

అనువిచరిత్వాతి పచ్చతో పచ్చతో గన్త్వా. **అపచ్చాసీసన్తేనాతి** తేసం సన్తికా

పచ్చయం అపచ్చాసీసన్తేన. **మూలభాగన్తి** వుత్తమేవత్థం విభావేతి ‘‘**దసభాగమత్త**’’న్తి. **అకతావాసం వా కత్వాతి** తతో ఉప్పన్నఆయేన కత్వా. **జగ్గితకాలే చ న వారేతబ్బాతి** జగ్గితానం పుప్ఫఫలభరితకాలే న వారేతబ్బా. **జగ్గనకాలేతి** జగ్గితుం ఆరద్ధకాలే. **ఇత్థికమ్మట్ఠానభేదేతి** ఇత్థికమ్మస్స ఠానభేదే.

కమ్మవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అపఞ్ఞత్తే పఞ్ఞత్తవగ్గవణ్ణనా

౩౦౦. సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా పఞ్ఞత్తం నామాతి సమ్బన్ధో. కకుసన్ధకోణాగమనకస్సపా ఏవ సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధే పఞ్ఞపేసుం, విపస్సీఆదయో పన ఓవాదపాతిమోక్ఖం ఉద్దిసింసు, న సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేసున్తి ఆహ ‘‘**కకుసన్ధఞ్చ...పే.... అన్తరా కేనచి అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే**’’తి. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

పరివారట్ఠకథావణ్ణనా సమత్తా.

నిగమనకథావణ్ణనా

అవసానగాథాసు పన అయమత్థో. **విభత్తదేసనన్తి** ఉభతోవిభఙ్గఖన్ధకపరివారేహి విభత్తదేసనం వినయపిటకన్తి యోజేతబ్బం. **తస్సాతి** తస్స వినయస్స.

తత్రిదన్తిఆది పఠమపారాజికవణ్ణనాయం వుత్తనయమేవ.

సత్థుమహాబోధివిభూసితోతి సత్థునా పరిభుత్తమహాబోధివిభూసితో మణ్డితో, తస్స మహావిహారస్స దక్ఖిణభాగే ఉత్తమం యం పధానఘరన్తి సమ్బన్ధో. తత్థ **పధానఘరన్తి** తంనామకం పరివేణం. **సుచిచారిత్తసీలేన, భిక్ఖుసఙ్ఘేన సేవితన్తి** ఇదమ్పి పధానఘరవిసేసనం.

తత్థాతి తస్మిం పధానఘరే. **చారుపాకారసఞ్చితన్తి** మనాపేన పాకారేన పరిక్ఖిత్తం. **సీతచ్ఛాయతరూపేతన్తి** ఘననిచితపత్తసఞ్ఛన్నసాఖాపసాఖతాయ సీతచ్ఛాయేహి రుక్ఖేహి ఉపేతం. వికసితకమలకువలయపుణ్డరీకసోగన్ధికాదిపుప్ఫసఞ్ఛన్నమధురసీతలుదకపుణ్ణతాయ సమ్పన్నా సలిలాసయా అస్సాతి

సమ్పన్నసలిలాసయో. ఉద్దిసిత్వాతి బుద్ధసిరిం నామ థేరం నిస్సాయ, తస్స అజ్ఝేసనం నిస్సాయాతి వుత్తం హోతి. **ఇద్ధాతి** అత్థవినిచ్ఛయాదీహి ఇద్ధా ఫీతా పరిపుణ్ణా.

సిరినివాసస్సాతి సిరియా నివాసట్ఠానభూతస్స. **జయసంవచ్ఛరేతి** జయప్పత్తసంవచ్ఛరే. **అయన్తి** థేరం బుద్ధసిరిం ఉద్దిస్స యా వినయవణ్ణనా ఆరద్ధా, అయం. **ధమ్మూపసంహితాతి** కుసలసన్నిస్సితా. ఇదాని సదేవకస్స లోకస్స అచ్చన్తసుఖాధిగమాయ అత్తనో పుఞ్ఞం పరిణామేన్తో ''**చిరట్ఠితత్థ ధమ్మస్సా**''తిఆదిమాహ . తత్థ **సమాచితన్తి** ఉపచితం. **సబ్బస్స ఆనుభావేనాతి** సబ్బస్స తస్స పుఞ్ఞస్స తేజేన. **సబ్బేపి పాణినోతి** కామావచరాదిభేదా సబ్బే సత్తా. **సద్ధమ్మరససేవినోతి** యథారహం బోధిత్తయాధిగమవసేన సద్ధమ్మరససేవినో భవన్తు. సేసమేత్థ సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

నిగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనకథా

ఏత్తావతా చ –

వినయే పాటవత్థాయ, సాసనస్స చ వుడ్ఢియా;
వణ్ణనా యా సమారద్ధా, వినయట్ఠకథాయ సా.

సారత్థదీపనీ నామ, సబ్బసో పరినిట్ఠితా;
తింససహస్సమత్తేహి, గన్థేహి పరిమాణతో.

అజ్ఝేసితో నరిన్దేన, సోహం **పరక్కమబాహునా**;
సద్ధమ్మట్ఠితికామేన, సాసనుజ్జోతకారినా.

తేనేవ కారితే రమ్మే, పాసాదసతమణ్డితే;
నానాదుమగణాకిణ్ణే, భావనాభిరతాలయే.

సీతలూదకసమ్పన్నే, వసం **జేతవనే** ఇమం;
అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నం, అకాసిం సువినిచ్ఛయం.

యం సిద్ధం ఇమినా పుఞ్ఞం, యం చఞ్ఞం పసుతం మయా;
ఏతేన పుఞ్ఞకమ్మేన, దుతియే అత్తసమ్భవే.

తావతింసే పమోదేన్తో, సీలాచారగుణే రతో;
అలగ్గో పఞ్చకామేసు, పత్వాన పఠమం ఫలం.

అన్తిమే అత్తభావమ్హి, మేత్తేయ్యం మునిపుఙ్గవం;
లోకగ్గపుగ్గలం నాథం, సబ్బసత్తహితే రతం.

దిస్వాన తస్స ధీరస్స, సుత్వా సద్ధమ్మదేసనం;
అధిగన్త్వా ఫలం అగ్గం, సోభేయ్యం జినసాసనం.

సదా రక్ఖన్తు రాజానో, ధమ్మేనేవ ఇమం పజం;
నిరతా పుఞ్ఞకమ్మేసు, జోతేన్తు జినసాసనం.

ఇమే చ పాణినో సబ్బే, సబ్బదా నిరుపద్దవా;
నిచ్చం కల్యాణసఙ్కప్పా, పప్పోన్తు అమతం పదన్తి.

సారత్థదీపనీ నామ వినయటీకా నిట్ఠితా.